

LVIII

EPI
GRAPHICA
OCTAVII
BOLDONII

SERENISSIMO
COSMO
MEDICEO ETRVRIAE
PRINCIPI

PRINCIPVM
GLORIAE

EPIGRAPHICA
SIVE
ELOGIA INSCRIPTIONESQVE
Quoduis genus pangendi ratio
VBI
DE INSCRIBENDIS
Tabulis, Symbolis, Clypeis, Trophaeis, Donarijs, Obeliscis, Aris, Tumulis, Musaeis, Hortis, Villis, Fontibus,

Et si qua sunt alia huiusmodi Monumenta, facili methodo dissertatur

Subiectisque Exemplis Antiquis, ac Recentibus

Nonnullis etiam ex vtrisque nondum vulgatis Praecepta dilucidantur.

Auctore

OCTAVIO BOLDONIO MEDIOLANENSI
ex Clericis Regularibus Barnabitis Ordinis S. Pauli,
Episcopo Theanensi.

AD SERENISSIMVM
COSMVM MEDICEVM
ETRVRIAE PRINCIPEM.

AVGVSTAE PERVSIAE. MDCLX.
Ex Typographia Camerali, & Episcopali, Apud Bartolos, & Angelum Laurentium.
DE LICENTIA PRAESIDVM.

SERENISS.

COSMO MEDICEO ETRVRIAE PRINCIPI

Octauius Boldonius ex Clericis Reg. Barnabitis Ord. S. Pauli Episcopus Theanensis F.

EXegi monumentum literarij Magiſterij, quod erudiendae pueritiae tuae, Princeps, vt ego potiſsimùm inirem, dedit benignitas Sereniſsimi Parentis Tui FERDINANDI: vt ſexennio obirem, dedit indoles iſta Regia, digna iuſtiùs magiſterio Stagiritae. Quidni monumentum hoc quoquè aere perennius mihi ſpondeam cum Va-

te Lyrico ? Scilicet Artificium pangendi Elogij consignatum his paginis dum quaerit lucem COSMO Principi nuncupatum, Elogio sanè aeterno sibi adornat frontem in isto Nomine Mundi aemulo. Hereditariae quippe sunt in Heroibus Mediceis, & quodammodo fiduciariae cum appellatione Cosmi virtutes Heroicae, vt idcirco salutare te Principem Etruria non posit, quin simul inclytae memoriae Abauum tuum, Magnum illum Patrem Patriae; quin cum Sceptro, & gloria heredem nominis Auum, lineamentis disciplinae certis rediuiuum in Te, ac restitutum gratuletur. Quid enim, auguretur, dixerim ? Ecce Tu (inquit) vt impuber festinata virilitate, & acerbis in annis maturus sensu, vota omnium

prae-

praeuertiſti, ne impar redderere, quando nomen aſſumpſeras, Mundo, cuius moles auguſta extitit dierum ſex ambitu numeris omnibus perfecta. Atque id decus, Princeps, qua es Sapientia, non dubitamus refundi abs te in Parentem optimum, non ſecus atque ex ſpecie concentuque huius Mundi deducimur Mortales ad gloriam Conditoris explorandam. Neque enim Parenti debes Regios duntaxat natales cum Regia iſta fortuna; verùm & multò aequiùs, quòd Inſtitutorem alterum, hoc eſt morum, tibi illum proſpexit, qui Magno in tantula aetate COSMO regendo, moderandoque ad omnem vitae Regiae harmoniam partes Intelligentiae Caeleſtis egregiè impleuit. Quae res quando teſtimonium diſertiſsimum non habe-

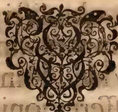
ret ab ipso exitu, acciperet illud certè ab delectu Viri, quem ad tantum munus ex flore totius regni sui habuit incomparabili, vt semper alias, prouidentia Serenissimus Magnus Dux; Acciperet ab iudicio caelesti Sanctissimi Patris, & Regis Sacrorum sapientissimi ALEXANDRI VII., quum Virum vix isto perfunctum officio Romam vocatum, inque Aulam Pontificiam acceptum multis continuò prouincijs admouit. Illum curae Libellorum Memorialium, illum praefecturae Cubiculi, illum Aulae vniuersae; his porrò tantis honoribus, non singulis (vt mos est) aut per gradus sibi succedentibus, sed aggestis ijs & cumulatis, cum auctario etiam Patriarchatus Constantinopolitani, donec compendio an-

norum

norum ad Eminentiſsimum, & ſummo proximum euexit apicem Cardinalitiae dignitatis, adiecta praetereà Legatione Flaminiae; prorſus illud tacitè praedicans, idoneum eſſe eum moderando Orbi Chriſtiano, qui ſe parem Etruſco probaſſet, Purpuram itaque tradidit Volumnio Bandinello tuo Summus Pontifex, Tu illum Purpurae: Is cognitam virtutem honeſtauit, Tu virtutem indicaſti, atque eius meriti Virum obtuliſti, à quo poſſent honores ipſi maximi honorem foenerari. Vide, Princeps, huius de Elogio Diſſertationis quàm bellè quadret in Te Dedicatio, qui progreſſu iſto magnanimo in moribus, in literis cùm Auorum tuorum immortalium exiſtis Elogium, tùm Magiſtris ipſis Elogij ampliſ-

ſimi

ſimi promerendi materiam ſubminiſtras. Sed & laudes Tuae, ſicut in breuitate Mappae Mundi immenſitas, anguſtijs Elogij lepidiùs, quàm ſpatijs hiſtoriarum clauduntur. Viue felix Princeps Sereniſſime. Dat. Romae Cal. Decembris MDCLX.

Theologorum

Theologorum Censura

é Congregatione Clericorum Regularium S. Pauli, quos vulgus Barnabitas vocat

R. P. D. Eusebij Burontij Delegati

MAndatis vt annuerem Adm. Reu. P. D. Ioannis Angeli Bossij Praepositi Generalis Congregationis nostrae, Volumen, cuius Titulus est [*Epigraphica siue Elogia, Inscriptionesque quoduis genus pangendi ratio*] à P. D. Octauio Boldonio Congregationis nostrae Theologo ac Philologo summa arte & eruditione elaboratum mira cum animi mei voluptate, nec sine pretio laboris legi, ac diligenter excussi dignumque praelo existimaui, ne Respublica literatorum eximio eius lectionis fructu careat. Quantum enim sit mortalium gesta ne dum illustrare, sed immortalia efficere praeceptis Artis Epigraphicae, nemo est qui non aestimet. Hoc praestat Auctor methodo perspicua, stylo eleganti, copia maxima; Nouatas post Latinos voces & phrases plurimas examinat, & ab impuris puras secernit, institutis suo Marte nouis quaestionibus, vbique proferens Inscriptiones veteres & nouas, quibus mirifice etiam delectat Lectorem, & notitia omnium temporum ditat. Bene etiam de Re Christiana meretur, non modò literaria; dum nonnullos irreligiosè de formulis Ecclesiae sentientes redarguit, & eruditum nescio quem erroribus infectum conuincit. Orthodoxae doctrinae productis argumentis, summa verò cum modestia, vt admoneat erroris, non exasperet. Merito itaque, ne publicae vtilitati, & exemplo desim, optimum duxi, vt typis hoc volumen detur. In quorum fidem has literas manu mea scripsi, & subscripsi. Dat. Florentiae Calendis Aprilis MDCLVI.

D. Eusebius Burontius Cler. Reg. S. Pauli Barnabita.

R. P. D. Leopoldi Mariae Leonelli Delegati

ADm. Reu. P. D. Ioanne Angelo Bossio Praeposito Generali demandante, libros sex in vnum corpus redactos de Elogio, & Inscriptione cuiusuis generis pangenda, Auctore P. D. Octauio Boldonio iam euulgandos perlegi, qui profectò, vel à Fidei Catholicae, vel à morum Censoribus malam notam merentur nullam: quinimò (nisi mea me fallit opinio) rem ad haec tempora minùs lege vinctam, atque ideo magis in errores procliuem, ità in ordinem optimus Auctor coegit, eisque praeceptionibus perpoliuit, vt in hoc etiam scribendi genere versari iam possimus ratione ac via. Verùm & si nouum Operis institutum nequeo satis mirari, & si diligentiam propè infinitam in eruendis omnibus omnium temporum monumentis collaudo, & si latinum sermonem nouis animaduersionibus castigatum video; nihil tamen, aut ego magis suspicio, aut iuuandis ingenijs magis vsui futurum censeo, quàm aequissimam illam recti iudicij lancem, qua singula rerum momenta expendens, à Latinis Barbara, à Grandibus immania, putida à pulchris, à facetis inurbana, à cultis denique, ac elaboratis scholam, & κακοζηλίαν redolentia secernit. Eapropter & posse hoc Opus, & omnino debere existimo in lucem edi: Nam Attico sale inspersum sitim legendi faciet; tùm siquis illud tamquam styli praeceptorem adhibuerit, non modò in singulis dictis, sed in toto etiam colore ad excultam quamdam, & venustam elegantiam efflorescet. Ita censui. Datum Florentiae IV. Non. Apriles MDCLVI.

Ego D. Leopoldus Maria Leonellus Cler. Reg. S. Pauli Barnabita.

Facultas Summi Antistitis Ordinis

Admodum R. P. D. Ioannes Angelus Bossius Praepositus Generalis Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli

CVm Tractatum, cuius Titulus est [*Epigraphica, siue Elogia inscriptionesque quoduis genus pangendi ratio*] P. D. Octauij Boldonij nostrae Congregationis Presbyteri, duo, quibus id commisimus eiusdem Congregationis eruditi Viri recognouerint, & probauerint, facultatem facimus, quantum ad nos spectat, vt typis mandetur. Datum Mediolani in Collegio nostro SS. Apostolorum Pauli, & Barnabae die XII. Aprilis MDCLVI.

D. Io. Angelus Bossius Praepositus Generalis.

Loco ✠ Sigilli.

Censurae Praesidum

Pro Illustriss. & Reuerendiss. Episc. Perusiae.

PRodeat in publicam lucem, Lucina Mineruą, obstetrice Pallade, auspice Fama ; fauentibus Musis, plaudente Apolline Illustriss. & Reuerendiss. D. D. Octaui Boldoni Episcopi Theanensis nobilissima proles, cui inscribitur nomen *Epigraphica siue Elogia Inscriptionesque quoduis genus pangendi ratio*; quid enim illi morum candoris, quid Catholicae Fidei quid Gratiarum, & Venustatum è Graeco, Latino, & Italico non instillauit Helicone Parens Religiosissimus, Praesul eruditissimus? vt tàm benè excultam, tàm bellè edoctam, quis è Sapientibus non ambiat manibus gestare, obseruare oculis, osculis certatim libare? ò Soboles suprà omnium conceptum & expectationem oblectandis & instruendis ingenijs è facundissimo enata ingenio; eat profectò in publicum eruditorum theatrum datura alijs cum delectatione Doctrinam sibi plausum cum Gloria, laudem cum immortalitate conciliatura; nunquam enim potest carere Elogijs quae omnium praefert Elogia.

Carolus Sabatinus Doctor Philos.

Pro Reuerendiss. P. Inquisitore

EGo infrascriptus de mandato Reuerendiss. Patris Fratris Francisci Galasini Ordinis Praedicatorum Sacrae Theologiae Magistri, Perusiae, Vmbriae Annexarumque Ciuitatum Inquisitoris Generalis à Sancta Sede specialiter delegati, vidi, & approbo opus hoc Illustriss. & Reuerendiss. Octauij Boldonij Clericorum Regularium Sancti Pauli Episcopi Theanensis, in quo, dum debita veri Christifidelis Pietate, Sacrosanctae Fidei dogmatibus consentaneam, & bonis moribus consonam rationem alijs pangendi Elogia admirabili Eruditione describit, Immortale sibi ipsi parat Elogium.

Ego Octauianus Erculanus I.V. D. & Sancti Officij Consultor.

Imprimatur hac die 22. Nouembris 1657.
Fr. Franciscus Galasinus Inquisitor Gen. Perusiae &c.

INDEX

INDEX OECONOMICVS
Seu
OPERIS CONSPECTVS.

EPIGRAPHICAE

EPIGRAPHICAE MEAE PROGRAPHICA SEV OPERIS DISSERTATIO LIMINARIS.

Lithographica vt inscriberetur Opus, aut meliùs Lithoxoica, contendebat non illiteratus Censor, consonante (aiens) illi, quam vulgus nostratium obtinuisse iam videtur, *LAPIDARIAE* appellatione. Cui capiti etsi multum deferremus in caeteris; in hoc tamen haud licuit reluctantem conciliare genium. Quid enim? An in lapide coniuratum mortalibus est consecrare memorias rerum, alia omni praeter hanc vnam profana materie? Namque aereis laminis consignasse monumenta veteres, vetustas omnis fatetur. Liuius III. ab Vrbe cond. *Leges*, inquit, *in aes incisas in publico proposuerunt.* Et l. Bell. Pun. *Et tria signa cum titulo laminae aeneae inscripto: Manitium pro militibus, qui Casilini in praesidio fuerint, votum vouisse.* Sueton. in Caes. *Ac mox lege in aes incisa.* Idem in T. Fl. Vespas. *Aerearumque tabularum tria millia, quae simul conflagrauerant* (in Capitolio) *restituenda suscepit.* Id. lib. II. *De tribus voluminibus, vno mandata de funere suo complexus est, altero indicem rerum a se gestarum, quem vellet incidi in aeneis tabulis, quae ante Mausoleum statuerentur.* Plin. lib. VIII. Epist. VI. *Senatusque consulta de ijs rebus facta in aes inciderentur.* Obseruat in Suetonij Neronem Claud. Caes. M. Antonius Sabellicus ad illa verba [*Tabularum aerearum*] Inquiens *Tributorum acta, & alia publica monumenta tabulis id materiae contineri solita.* Et Plutarchi testimonio, *Cicero cum magna hominum manu in Capitolium profectus Tabulas, à Clodio fixas, in quibus res gestae Tribunatus sui scriptae erant, vi refixit, atque perfregit.* Qui etiam orat. pro Corn. Balbo dixerat; *Quod quidem nuper in columna aenea meminimus post rostra incisum, & perscriptum fuisse.* Nihil autem sacrorum Voluminum testimonio luculentius. Lib. I. Machab. cap. VIII. de Romanorum responso ad legatum Iudaeorum Eupolemum: *Et placuit sermo in conspectu eorum: & hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis aereis, & miserunt in Hierusalem, vt esset apud eos ibi memoriale pacis, & societatis.* Et Cap. XIV. de Romanis ipsis ad Simonem successorem Ionatae Ducis Iudaeorum defuncti: *Scripserunt ad eum in tabulis aereis, vt renouarent amicitias, & societatem.* (Et paulò post) *Et statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis aereis, & posuerunt in titulis in monte Sion.* Hinc ille Ciceronianus lepor in Catil. *Aera legum in Capitolio fuisse tacta de Caelo, & liquefacta.* Nimirum (ait Plato in libello de legib.) *Leges aereae nominatae sunt à tabulis aereis, quibus erant insculptae.* Succedit testimonijs fides oculorum, in aere Numismatum antiquorum, eoquè siue communi, siue Corynthio; in queis cusae literae lucem reparant caliginosae vetustatis. Quare vt carminum quoquè suorum sempiternam fore laudem significaret Q. Horatius Flaccus, vèl ipso diuturniorem aere auguratur, quod materiam omnem firmitate superat, ita canens Oda XXX. lib. III.

Exegi monumentum aere perennius,
Regaliquè situ Pyramidum altius,
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.

Argento quoquè non modò Numismatum ex omni antiquitate innumerabilium id ipsum proditur; quorum vnum à nobis conspectum exhibet Aram, Deae Fortunae Reduci dicatam pro felici reditu Octauiani Augusti in Vrbem anno DCCXXXV. cuius inscriptio

FORT. RED
CAES. AVG
S. P. Q. R.

nobile id quidem aurei seculi in argento vestigium: Sed & alijs in operibus adhuc extantibus. Cuiusmodi Argentea Vrna, quae hodie Romae

visitur (conditorium olim cinerum Aemilij Pauli Papiniani) hoc modo inscripta, vt legere est apud Gruterum inter monum. Magistratuum maiorum, minorumque, pagina CCCXLVIII. numero 8.

[* Praefecto Praetorio Iuris consulto]

AEMILIO. PAVLO. PAPINIANO
PRAE. PRAET. IVR. CONS
QVI. VIX. ANN. XXXVI. M. IIII. D. X
HOSTILIVS. PAPINIANVS
EVGENIA. GRACILIS *
TVRBATO. ORDINE. IN. SENIO
HEV, PARENTES. INFELICISS
FILIO. OPTIMO. P. M
FECERVNT

[* lege Gratilij, & subintellige Vxor]

[* Grut. huius inscript. clausulam vt credi potest, vitiat, si cũ exemplo componatur, quod habet Auctor in Inscript. Sacrosvetustatis. Vide inf. de Venust. Elogij Cap. III. Membr. XIX. de Excl.]

Dion quoquè lib. XLIV. testis est, honores ab Senatu Caesari Dictatori decretos, aureis inscriptos literis in columnis argenteis, sub Iouis Capitolini pedibus collocatos fuisse.

Nec auro negauit Epigraphas luxuries têporum. Mitto Ceruam illã in torque aureo praescripto *NOLI. ME. TANGERE. QVIA CAESARIS. SVM*. Certè refert Pausanias Eliacor. lib. priore; Dicatam in Iouis Templo Phyalam auream, infra Victoriae signum, in qua Medusa Gorgon caelata, inscriptam Graeco tetrasticho

Ναὸς μὲν φιάλαν χρυσέαν ἔχει, ἐκ δὲ Τανάγρας
Τοὶ Λακεδαιμόνιοι συμμαχία τ' ἀνέθεν.
Δῶρον ἀπ' Ἀργείων, καὶ Ἀθηναίων, καὶ Ἰώνων
Τὰν δεκάταν νίκας εἵνεκα τῶ πολέμω.

Latine si reddito

Ex auro phialam capta posuere Tanagra
Iuuerat haec bello quod Lacedaemonios
Cecropidae, Argiuique Duces, & Ionica proles
Victores partis de spolijs decimam.

Et Zonaras, *Imperator* inquit *triumphali habitu ornatus, armillis sumptis, laurea redimitus, & ramum dextra tenens, populum conuocabat, & militibus publicè, quibusdam etiam seorsim laudatis pecuniam donabat, & ornamenta, armillas, hastas sine ferro*, καὶ στεφάνους τοὺς μὲν χρυσοῦς, τοὺς δ' ἀργυροῦς ἐδίδου, *& coronas alijs aureas, alijs argenteas donabat* τ' ὄνομα τ' ἑκάστου, καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὰ ἐκτυπώματα *expresso in ijs nomine & facinore viri.* Romae etiam Statua Equestris ex auro posita fuit ante Rostra Lucio Corn. Syllae cum hac inscriptione

L. CORNELIO. SYLLAE
IMPERATORI
FORTVNATO

Hinc lasciuire fabula in Dial. Marinorum apud Lucianum: *ERIS, clam caeteris, qui ad conuiuium aderant in Thessalia, proiecit in Conuiuium pomum quoddam admodum pulchrum, atque aureum totum; inscriptum autem his verbis*: ἡ καλὴ λαβέτω, *formosa accipiat: quod & ad tres Deas ex composito iactum peruenit.* Seriò autem perorant caussam Numismata aurea, Romanarum rerum speciosa monumenta, quibus hodie regali magnificentia gazas suas cumulauit Serenissimus Ferdinandus II. M. D. Etr. qui tamen nihil magis ostentat, quàm Diadema aureum gemmis vnionibusque superbum à Pio V. Pont. Max. maioribus suis dono datum, incisumque his literis

PIVS. V. PONT. MAX. OB. EXIMIAM. DILECTIONEM. AC
CATHOLICAE. RELIGIONIS. ZELVM. PRAECIPVVMQ.
IVSTITIAE. STVDIVM. DONAVIT

In Ebore praeterea lusum esse probat Pausanias Eliacor. II. In Iunonis Templo recensens inter donaria Cornu Amaltheae ex Ebore, Miltiadae Cimonis filij datum; quo in Cornu ita legebatur

Ζηνί μ' ἄγαλμ' ἀνέθηκαν Ὀλυμπίῳ ἐκ Χερονήσου
Τεῖχος ἑλόντες Ἀράτου· ἐξῆρχε δὲ Μιλτιάδης σφιν.
Me Ioui Olympiaco posuit donum Cheronesus
Miltiadis ductu cùm moenia cepit Arati.

Tacemus viliores materias huic pariter destinatas vsui; Plumbum, Chartam, Linteum, Papyrum, Ceram, Arborum folia, earum libros, seu Cortices, quae quidem (vt syluam declinem Auctorum ad fidem singulis faciendam) vniuersa comprehendit Polydorus Vergilius lib. II. cap. VIII. *Ante vsum*, *inquiens*, *chartarum, quo maximè humanitas vitae constat & memoria; palmarum folijs, teste Plinio in XIII. hist. natur.* primò

primò scriptitatum est. Vergil. in VI.

——— folijs tantùm ne nomina manda; deinde quarumdam arborum libris, postea publica monumenta plumbeis voluminibus, inde & priuata linteis conficere coeperunt: deinde ceris. Nam pugillarium vsum ante Troiana tempora fuisse testatur Homerus. Papyrum autem post Alexandri Magni victoriam, condita in Aegypto Alexandria, Marcus Varro Auctor est, ante chartarum vsum ab eo Rege inuentam esse, quae fiebat ex frutice, qui nascitur in paludibus Aegypti. Haec Polydorus. Ita de libris arborum interpretandus videtur Berosus lib. III. Antiquit. vbi de Noa sic loquitur: *Et ob id solùm haec duo Regna, Armenum quidem, quia ibi coepit; Italicum verò, quia ibi finiuit, & docuit, & regnauit, Naturaliumque atque Diuinorum, quae eos erudiuit, libros plenissimè illis conscriptos reliquit, illum venerantur &c.*

Ferreas in aere notas prodit in Octauio Suetonius, *Thurmam, inquiens, cognominatum satis certa probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam eius aeream veterem, ferreis ac penè iam exolescentibus literis, hoc nomine inscriptam, quae dono à me Principi data inter cubiculares colitur.* Arma quoque militaria inscripta liquet ex Clypeis votiuis, quos moris erat ad Aras Deorum suspendi; cuiusmodi ille Agamemnonius in Iouis Templo dicatus, inscriptionem hanc continens:

Οὗτος μὲν φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ' ἔχων Ἀγαμέμνων.

Hic pauor est hominum, manibus gerit hunc Agamemnon.

Nisi quis contendat, non ferreos illos, sed ligneos, aut scorteos fuisse, quod nos vltrò admiserimus; quippe secundùm causam nostram. Vt vt fuerint, facit in rem Numisma Octauio Augusto cusum, à tergo offerens Clypeum descriptum S. P. Q. R. CL. V. idest *Senatus Populusque Romanus, Clypeus votiuus.* Verùm de Numismatum inscriptionibus plura huius Dissertationis Parte altera. In Clypeis quoque praeferri à priscis vsque temporibus expicta illa symbola (quae vulgo *Imprese* Italis) epigrapham poscentia: de quibus nos eadem in parte. Item Insignia gentilitia (vulgus *Arme della famiglia* vocat) quae etsi marmore quoque, aliaue materie referantur, Clypei tamen formam constanter seruant. Sed nec marmore referri tùm possunt, cùm picturae exigunt ministerium, vt saepe fit, quo figurarum corpora dignoscantur: ligneae itaque tabulae campum amant.

In Arbore quoque fuisse inscriptum, cùm illud Quidianum satis indicat Epist. V.

——— fagi incisae mea nomina seruant.

tùm mos antiquus erigendi (Bulengero observatore) trophaea ex lapide, marmore, arboris trunco, aere. Ergo cum trunco arboris, in eodem incidi literas necessum erat; vt gloriae victoris foret index: Praeterquam cùm Trophaeum in bustum desciscebat, scilicet non tam in gloriam victoris, quàm cultum Deorum. Nam Ioui Victori interdum arma cremata Auctor est Liuius lib. X. idemque lib. XXIII., Marcellum spolia hostium Vulcano cremasse. Et lib. XXX. arma omnia Scipionem Vulcano incendisse. Et lib. XLV. *omnis generis arma* (Paulus Perseo victo) *cumulata in ingentem aceruum, precatus Martem, Mineruam, Luamque Matrem, & caeteros Deos, quibus spolia dicare ius fasque est.*

Sectis ex arbore tabulis factitatam inscriptionem multa probant. In primis testimonium Diui Hieronymi ep. ad Niciam: *Ante chartae & membranarum vsum, in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum fuisse scriptum, vnde portitores codicillorum Tabellarios, & scriptores à libris arborum librarios vocitauere.* Deinde Arca illa cedrina (ex lib. I. Eliacor. Pausan.) in Iunonis Templo donarium, in eaque Inscriptiones variae Graecè, quibus imagines hominum ibidem inter emblemata varia ludentes animantur, ad quas lectorem curiosum reijcimus. Certe Equus Troianus (siue historia sit, seu congruens veritati fabula) è secta abiete, aut robore, aut pino, tribusue simul, moles colossica, simulatò à Graecis voto ob reditum in patriam, his literis fertur inscriptus

ACHIVI
ILIADI . MINERVAE
DONO

Huc pertinet Horatianum illud in Arte Poet. de primis congressibus, & institutis vitae ciuilis *———— leges incidere ligno.* Nec nisi in ligno probabile est fuisse titulum Caesaris triumphalem, de quo Suetonius in Caes. cap. XXXVII. *Pontico* ait *triumpho inter pompae fercula trium verborum praetulit titulum* VENI. VIDI. VICI.

de quo nos paulò inferius.

In testis signari monumenta nemo refragabitur, tam multis extantibus Vrnis, Vrnarumque fragmentis, testaceis, quae cineres cadauerum à rogo seruandas antiquitùs excipiebant, vt hercle Mons ipse testaceus Romae, si iuxtim aceruentur, desedisse videri possit. Non hoc ego, quasi vbique omnino inscribi solitum fuisse contendam, sed quòd congruè posse; sicut ex innumeris probat Vrna Venetijs, relata a Grutero pag. DCCCXCI. num. 4. Cuius haec est iusta Inscriptio

D. M
TITIAE. TER
TVLLINAE
FETVLENA
DORCAS
A M I C AE
B. M. F

Testaceum praeterea monumentum sepulchri refert idem pag. DCCCLXXIII. num. 5. Narbone visum. videlicet

HERENI
ASSELIAE
P. Q. X

His attexo argumentum ex Amphoris & Cadis, designatis nominibus Consulum ad tempus, aetatemque Vini indicandam iam inde ab ipsius conditione inchoatam. Quod probat Horatius lib. III. Ode XXI.

O nata mecum Consule Manlio *Testa* &c.

Hinc cum L. Opimio Consule bonitatem vini praecipuam commendet Plinius lib. XIV. cap. IV., rectè Cicero Opimianam, vt & Anitianam vini notam optimam appellat ex illorum hominum Consulatu, factumque inde, vt Consulare vinum pro vetustissimo & optimo fuerit vsurpatum, vti notat Adrianus Turnebus lib. XXV. aduers. Cap. XXIV. ex illo Martialis loco,

Potaui modo Consulare vinum.
Quaeris quàm vetus atque liberale?

Sed & notis ac titulis signasse priscos amphoras, atque fictilia, quibus vina condebant, indicat Iuuenalis Sat. V.

——— cuius patriam titulumque senectus
Deleuit multa veteris fuligine testae.

Texta quoque insigniri literis, praeter Polydori Vergilij suprà citatum testimonium de Linteis, probat vsus militarium vexillorum apud multos. Item ex Pausaniae lib. II. Eliacor. Peplum à Laodice filia Agapenoris missum ad vrbem Tegeati, donum Aleae Mineruae, ita inscriptum

Λαοδίκης, ὅ δε πέπλος· ἑᾷ δ' ἀνέθηκεν Ἀθηνᾷ
Πατρίδ' ἐς εὐρύχορον Κύπρου ἀπὸ ζαθέας. idest
Laodices Peplum hoc sacrum vt foret illa Mineruae
E Cypro celebrem transtulit in patriam.

In Membranis perscribendi mos & est nostratium, & fuit veterum, obseruatus à Polydoro Verg. lib. II. cap. VIII. vbi habet: *Hebraei primi rerum gestarum monimenta condiderunt; membranis autem vsos fuisse, auctor est Iosephus XII. Antiqu.* Cur, inquam ipse, non & inscribendum dicemus, vbi perscribitur? Nam titulis vtique paratur docilitas Lectoris, non in prolixis tantùm, sed breuibus etiam scripturis, solutis & metricis.

Suscepit hic Censor subiratus, ref actarium appellans, peneque lapsurus in conuitia: Et generosis, inquit, capitibus altior, quàm tua tibi fingat, mens est: Fragili materia haud exsaturari ambitionem mortalium, qui laudes suas literis idcirco credunt, aeternae vt fiant. Artem igitur, qua id assequantur, quam nisi lapidariam fore dicendam? Scilicet quae robustius aliquantò, & grandius pollicetur aeuum in lapide, quàm in tuis istis testa, assere, corio, quàmque magis multò in lino, membrana, cera? Nos ad haec prompti, nihilominus imperturbati sanè, dicimus, cur ex adagio *Scribit in marmore laesus* (vt in praesens liceret nobis asperiùs, & inhumaniùs habitis, quàm fuit ab homine Academico, hoc est elegante ac vrbano) nisi vt iniuriae memoriam immortalem esse iubeat? Marmorariae tu igitur aptiùs, quàm lapidariae vocem probaueris: Et quod in alicuius Viri sempiternam memoriam ponitur inscriptum marmor, tu Marmoratam laudem iustius dices, quàm quae olim decernebantur in Heroum honorem, marmoreae statuae. Faueret autem Tullianus locus insignis Orat. pro Archia (ex lectione probata Auctori Thesauri lat. ling.) *Itaque etiam in sepulchro Scipionum putatur is (Ennius) esse constitutus, & marmoratis laudibus certè non solum ipsi, qui laudantur, sed etiam Populi Romani nomen ornatur.* PHILOMATHVS, parens ille

Maximus

Maximus literariae primùm, tùm Christianae Reip. seculo nostro adoratus, stare à nobis videtur in suis Iuuenilibus Musis inscribens sepulchrum Innominati ad solam Lectoris monitionem (habetur num. LXXIX.) videlicet

Hospes, te passim vocalia SAXA morantur:
Adsta, siste gradum, paucula verba lege.
Non te ego sic moror: hinc propera, nec inania quaeras:
Non est scire tuum, Quis, Quid, Vbi fuerim.
Tecum habita, Caelum penetra, sat nosse sepulchrum:
Hinc fuge, mors instat: dum legis, illa venit.

Quod autem è Saxo frequentissimum astruit, quandoque concedit è Marmore. Ita num. XXV., vbi sepulchralem Vrnam pro fonte in atrijs Romanorum Epigraphe hac animat lepidissima:

MARMOR quod quondam cineres, atque ossa tegebat,
Nunc fons irriguo murmure fundit aquas.
Nempe breuis queritur trepidantia tempora vitae,
Et quas seruauit funera, fonte gemit.

Certè duritiem marmori potiùs, quàm lapidi tribuit Elog. de Diuo Antonio Ioannes Andreas Albertus è Soc. Iesu, Elogiastarum Princeps, num. XXIII. *Passim tota cernebantur Aegypto suspensae Coenobijs Statuae, Non è cera, vel auro: Pallor macies & dura in malis Virtus, Suasisset è marmore.* Et eius conterraneus, ac socius Ordine, & Principatu, Aloysius Iuglaris, Inscriptione Arcis Momilianensis: *Aeternae* ait *hoc Marmor Fidem illibatam, Fortitudinem illustrem Iasfredi Bentij à Santena Pedemontani* &c. Hùc facit Andreas Marianus Elogiastes perelegans in Ruinis Romae, vbi de Barbaris vastatoribus sic habet: *Ausi quidem immane nefas: duritiem marmorum tàm pernicaci ferro tentarunt, vt* &c. Hinc I. Lipsius citans monumenta veterum literata, nunc Lapidem, nunc Marmor incisum nominat, vt tanti Viri iudicio intelligatur, aut vtrique danda esse, aut neutri deneganda praerogatiua huiusce appellationis.

Sed à Marmore, vt à nobiliore materia reperio vocitatum Artis magistrum apud Ianum Gruterum pag. XXV. num. 12.

HERMEROS
TI. CLAVDII. CAESARIS. AVG
GERMANICI. SER
THEAMIDIANVS. AB. MARMORIB
MAGISTER
FERONIAE. ARAS. QVINQVE
D. S. D. D

Hunc autem quis neget artis simul lapidariae, seu caedendi lapides peritum fuisse, cum eiusdem sit artis diuersa materia? à marmore tamen vt à nobiliore delegit nomen. Quod certè ad minimum probat Inscriptio illa tametsi recens, magnifica tamen, & notae veteris, exposita Mediolani biennio ante seculum praesens: Videlicet

SERENISS. MARGARITAE
AVSTRIAE
Hispaniarum Maximae Reginae
Vt celeberrimus in Italiam
Esset aduentus
Cum omnibus nobilium effusis ordinibus
Processit obuius
Ioannes Fernandeus Velaschius
Castellae Comestabilis
Quo absente
Innicus eius filius Comes Haro
Prouinciam Mediol. gubernans
Veram & solidam Patris sui gloriam
Factis similibus propagando
Coeptum Theatrum absoluit
Literisque in Marmore incisis
Virtutis sempiternis testibus
Memoriam consignauit
Vt immortalem redderet
Anno MDXCVIII.

Quamquam aduersùs temporis iniurias adhuc obstinatius marmore probatur Aes, habetque argumentum non leue ab vsu Romanorum, quibus cùm esset marmorum ac lapidum omne genus copia, quò tamen facerent diuturniores publicas constitutiones & leges, foedera cum exteris nationibus percussa, acta tributorum & eiusmodi multa, praeter priuatas cuiusque ciuis res gestas, aereis in tabulis malebant opus absoluere, quemadmodum Scriptores omnes prisci testantur, & ipsorum Interpretes. Ex Aere pariter conflari mos erat priscis Deorum simulacra, Sacrorum supellectilia. Vide, cùm de Numismatis insignia Sacerdotij. Pausanias

 Eliacor.

Eliacor. I. refert Tripodem aeneum in Herculis Templo dedicatum Thebis, cuius erat haec Inscriptio. Ἐχέμβροτος Ἀρκὰς ἔθηκε Ἡρακλεῖ νικήσας τόδ' ἄγαλμ' Ἀμφικτυόνων ἐν ἄθλοις, Ἕλλησι δ' ἀείδων μέλεα, καὶ ἐλέγους. i. e. *Echembrotus Arcas dedicauit hoc simulacrum Herculi, cùm praemium ludis Amphyctyonum meruisset, decantatis inter Graecos modulis & Elegis.* Sed & ipsas Templorum fores, & trabes, & alia aerea antiquitùs fuisse innuit Maro Aeneid. I.

Hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
Condebat, donis opulentum, & Numine Diuae,
Aerea cui gradibus surgebant limina, nexaeque
Aere trabes, foribus cardo stridebat ahenis.

Certè in Pantheo Romano aereae trabes memoria nostra porticum fulcientes, suffectis in earum locum pineis ad sanctiorem alium, speciosioremque vsum conflatae, hoc ipsum confirmant. Scilicet id metalli habebatur maximè congruum Religioni, fortasse, quia aeuo incorruptum, referebat Diuinitatis symbolum. Hinc Pierius in Aere perpetuitatem interpretatur, proptereaquòd rubigine non absumitur: *ideoque* (subdit ille) *Vegetius probat aereos clauos configendis nauibus, quos ferreis anteponit; quòd eos tempore, & humore celeriter rubigo consumat: illos etiam in fluctibus permanere incolumes manifestum sit.* Denique aeterna, vt in mundanis, reddi ex Aere monumenta, conuinco ex iudicio Graeciae vniuersae contra Thebanos, de quo Polydorus Verg. lib. II. cap. XVI. haec habet obseruatu dignissima: *Fuit item teste Cicerone libro posteriore de Inuentione, vsus Graecis, cum inter se bellum gessissent, vt hi, qui vicissent, trophaeum aliquod in finibus statuerent, Victoriae modò in praesentia declarandae causa, non vt in perpetuum belli memoria maneret. Quare cùm Thebani aliquando Lacaedemonios bello superauissent, & aeneum trophaeum posuissent, apud commune Graeciae concilium accusati sunt, quòd contra quàm ritus esset, aeternum inimicitiarum monumentum statuissent: sed consuetudo vetus fuit, vt eo loci, vbi hostes deuicti fuissent, arborum ramos inciderent, & in truncis suspenderent spolia hostibus detracta, aut in montibus idem facerent* &c. Perennitati igitur si student mortales (vt hic obijcitur) quoties publicè inscribunt literas, quidni Aeri tantummodo inscribant, cuius perennitas vsque eò inuicta est, vt hyperbolicas loquutus intelligatur Lyricus suprà citatus, scripta vocans sua *Monimentum Aere perennius*?

Audio Censoris confugium: Aere esse parabiliorem lapidem: inopiaque aliàs census, aliàs Artificis fieri vsum lapidis frequentiorem, ipsa conuincit experientia. Ita à consuetudine magis accepta tanquam à potiore forma denominari scitè Lapidariam. Sanè ego parabilem ita concedo lapidem, vt illi hoc ipso praetulerim Marmor, de quo vt vilis pretij materie, ad memoriam tamen seruandam nata, interpretor Epitaphium illud superioris seculi, Neapoli positum in D. Mariae vulgo Annunciatae, videlicet

ANTONIVS AMABILIS
Protonotarius Apostol. Canonicus Neapolitan.
De suo nihil aliud, quàm tantulum marmoris
Sibi reliquit Anno MDLII.

Lapidi praetulerim etiam Saxum, & quod ingenio indomitum magis ad aeui iniurias, & quod molis granditate ad operum magnificentiam accommodatius, qualem columnam illam extitisse, suadet ratio, in Vrbe Alchayri (fides petatur ab historicis) perquàm eximiae proceritatis, Niloscopium appellatam, in qua quantum excresceret quotannis Nilus, exculptis literis ad summa cuiusque elutionis vestigia inscribebatur, addebaturque monumentum posteritati, quae pro incrementis singulis subsecuta annonae copia esset, aut inopia. Neque verò mentionem Saxi desideramus apud probatos scriptores: Quos inter, Ab vsu Inscriptionum commendat Plinius in Panegyr. *Quod ego* (aiens) *titulis omnibus speciosius reor, quando non trabibus aut SAXIS nomen tuum, sed monumentis aeternae laudis inciditur.* Ouidius quòque II. Metamorph.

Corpora dant tumulo, signant quoque carmine SAXVM.

A vetustate etiam Virgilius III. Aeneid.

Templa Dei SAXO venerabar structa vetusto.

A religione, quam conciliat vetustas, affectat memoria rerum humanarum, Lucanus lib. I.

——— *Tumuli SAXVM venerabile.*

Firmabit dictum nostrum Aldus Manutius de Primopilo ad Hannibalem Cruccium, citans memoriam vetustam Senogalliae ab se lectam, Videlicet:

P. P. . . . . A. PRIMOPILO. SPECTATAE. VIRTVTIS
EQVESTRIS ORDINIS V
PATRIBVS. ET. PLEBI. GRATO
OB. GRATAM ADOLESCENTIS INDOLEM
BENE. MERITAM SAXVM DEDIT

Haec autem etsi vera, aliunde tamen appellatio huiusce artis petenda. Non enim Inscriptio quaeque perennitati excogitatur, nec semper humanae ambitionis meta vltra temporis metam. Nam quorsum veteres Trophaea (quae scilicet definit Tullius in Pison. *Monumenta, atque insignia bellicae laudis ac victoriae*) cùm possent in stylobata firmiore, instituerunt ea tamen non nisi in truncis arborum siue Oleaginis, vt tradit Cael. Rodiginus lib. XII. cap. XIX., siue Quernis, vt Plutarchus de Romulo: siue Pineis, vt nos paulò infrà innuimus ex Ariosto, erigere, decisis ramis, suspensisque spolijs atque armis hosti detractis? In ijs vtique describebant stipitibus memoriam rei gestae duraturam, quantum vel Caeli iniuriae, vel inuidorum hominum libido donaret. Tale illud fuit à Plutarcho descriptum de Romulo, qui scilicet victor opima spolia deposuit ad Quercum in trophaei formam adornatam. Erat porrò trophaei forma (vt significare videtur Rufinus in Symbolo Apostol.) simillima Cruci, quae quidem nobis à Christo Domino seruatis victoriae insigne est, ac trophaeum. Hinc tradit in Suetonij C. Iulium Caes. Philippus Beroaldus, Trophaea appellari spolia hostium fugatorum in stipitibus fixa: Et ibid. in illud Suet. (*trophaeum cum veste*) *lignum ait fabrefactum in formam trophaei sustinens vestem, qualia trophaea Deorum fixa de Gigantibus à Claudiano poëticè describuntur*. Ijsdem institere vestigijs Virgilius Aeneid. II.

Ingentem quercum decisis vndique ramis
Constituit tumulo, fulgentiaque induit arma
Mezenti Ducis exuuias tibi magne trophaeum
Bellipotens aptat, rorantes sanguine cristas
Telaque trunca viri.

Ariost. *Nel Furioso, Canto XXIV. ottaua LVII.*

Quiui Zerbin tutte raguna l'arme,
E ne fa come vn bel trofeo s'vn Pino,
E volendo vietar, che non se n'arme
Caualier paesan, ne peregrino,
Scriue nel verde ceppo in breue carme
ARMATVRA d'Orlando Paladino.
Come volesse dir: Nessun la moua,
Che star non possa con Orlando à proua.

Denique Sigismundus Boldonius germanus meus in Poëmate recèns publicato (est Opus posthumum, atque adeo abortiuum) cui titulus *La Caduta de Longobardi, Canto XVIII. ottaua X.* sic habet:

Mà de l'honor de le fronzute chiome
Fà le quercie spogliare il Rè Franzese,
V' appende l'armi vinte in guerra, e dome
Al nome Longobardo eterne offese,
Aggiunge de gli estinti ancora il nome
A memoria de l'opre, e de l'imprese,
CARLO al DIO de gli Esserciti, poi scriue,
Alza le Longobarde armi captiue.

Truncos autem non semper humi fixos, sed mobiles eos & gestatorios inseruire solitos pro trophaeis, testatur illud Virgilianum Aen. XI. vbi de Pallantis pompa funebri canitur.

Indutosque iubet truncos hostilibus armis
Ipsos ferre Duces, inimicaque nomina figi.

En hic inscripta nomina hostium, quos Pallas ceciderat, quae quidem *non* tam trophaea, quàm gestamina triumphalia, & ipsa lignea dici debent.

Si verò etiam trophaeum pro armorum hostilium aceruo vsurpemus, vt obseruat Bulengerus ex Silio lib. X.

At tibi, Bellipotens, sacrum constructus aceruo
Ingenti mons armorum surgebat ad astra.

cui titulus, inquit, *addebatur, & nomen eius, cuius essent auspicia, licet absentis: Quale à Corn. Tacito lib. Annal. II. describitur: Miles in loco praelij Tiberium Imperatorem salutauit, struxitque aggerem, & in modum trophaeorum* (i. e. spoliorum) *arma subscriptis victarum gentium nominibus imposuit*. Ibidem: *Laudatis pro concione victoribus Caesar congeriem armorum struxit superbo cum titulo: DEBELLATIS. INTER RHENVM. ALBIMQ. NATIONIBVS EXERCITVM. TIBERII. CAESARIS EA. MONIMENTA. MARTI. ET IOVI. ET. AVGVSTO. SACRAVISSE.* Quis cedo huius generis trophaea non suopte ingenio fluxa intelliget, atque de facili interitura? Nec enim si subsequutorum temporum libido contra omnes iniurias munire, ac obdurare

tare studuit, initio tamen temporalia excogitata esse denegabimus. Nam vt Bulengerus in Suetonij C. Iulium obseruat, *Marij trophaea Sylla deiecit, sed deijcere iure non potuit, cum semel dicata moueri nefas esset: neque Caesar restituere: nam ne vetustate quidem consumpta restituebantur.* Affertque Plutarchi testimonium in Quaestionibus Romanis Cap. XXXVII. Graecè, ὅτι τοῦ χρόνου τὰ σημεῖα τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους διαφορᾶς ἀμαυροῦντος, αὐτοὺς ἀναλαμβάνειν, καὶ καινοποιεῖν ἐπίφθονόν ἐστι, καὶ φιλαπεχθήμον. οὐδὲ γὰρ παρ' Ἕλλησιν οἱ πρῶτοι χαλκοῦν στήσαντες τρόπαιον εὐδοκιμοῦσι. id est: *Quod cum tempus signa contentionum cum hostibus habitarum obscuret, odiosum est, & nimij discordiarum studij ea reficere, atque innouare. Nam apud Graecos etiam parum laudis adepti sunt, qui primi lapidea, aut aerea trophaea statuerunt.* Idipsum ex Dione colligere est lib. XLII. vbi de Pharnace iam deuicto sic habet: *Quumque trophaeum eo in loco Mithridates de Triario statuisset, quia id consecratum belli Deis euertere fas non erat, ipse* (Caesar) *de Pharnace suum opposuit, atque ita Mithridaticum obscurauit, quodamque modo deiecit.*

Habemus iam, & quidem in Trophaeo, quo nihil adorat religiosius ambitiosa mortalitas, incuriosam negligentemque diuturnitatis Inscriptionem. Luculentius quoque è Triumpho argumentum quis hauriat. Deferebantur hic signa aerea & marmorea direptis hostium regionibus ablata. Quintij prae alijs triumphum proponens Liuius lib. XXXIV. *Triduum* inquit *triumphauit. Die primo arma, tela, signaque aerea & marmorea transtulit* &c. Haec, inquam ego, qualia sublata erant, ferebantur, aestimato non molis momento, sed spolij. At verò titulum de suo vtique ipse fecerat, qui vtrum in lignea tabula, an marmorea, aeneaue legeretur, nihil intererat. Ita signa illa ad diuturnitatem perfecta, è solida materie forent, oportuit, marmorea igitur, & aenea. Titulus verò soli triumpho destinatus, qualibet fragili, ac leuidensi contentus fuit. Talem coniectare possumus titulum, qui (vt obseruat Bulengerus) interdum captiuis, vti dignoscerentur, adscribebatur: & qui (vt Vopiscus in Aureliano) mulieres de Amazonum genere indicabat: item (vt ex Suet. sup. meminimus) qui à Caesare inter fercula pompae praelatus est Trium verborum, *Veni*, *Vidi*, *Vici*: quos sanè titulos vti breuissimo illi tantummodo tempori triumphandi fabricatos, marmorea aut aenea in tabula fuisse, non nisi ineptè quis dixerit. In lignea igitur, aut linea probabilius. Sic erit obuium interpretari illud Zonarae: ὕστερον δὲ στελέντες ἐσῄεσαν ἐς τὴν πόλιν ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τά σκῦλα τε καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια, ἐσκημένα, πόλεις τε, καὶ ὄρη, καὶ ποταμούς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν. i. e. *amicti ornamentis triumphalibus inibant vrbem, spolijs & trophaeis antecedentibus, in quibus expressa erant castella expugnata, vrbes, montes, fluuij, paludes, maria, & omnia quae ceperant.* Atque haec gestamina, quò forent vsus commodior, titulos suos, & fercula minus vtique ponderosa exigebant. Hùc spectant Tumuli honorarij, Graecis Cenotaphia, quòd reliquijs defuncti sunt vacui; seu funera imaginaria, quia loco cadaueris stat imago defuncti. In illis enim exponuntur ad tempus epitaphia, persoluto officio, remouenda. Sed & in veri funeris pompa mos est hodie celebrari inscriptis tabulis laudes defuncti, nulli praeterea vsui futuris secundùm funus.

Atque vt Inscriptionis naturam aliunde quoque temporalé esse arguamus, succurrat Othryadae Lacedaemonij trophaeum à Valerio Max., Plutarcho, Herodoto, Strabone, & alijs memoratum. Is è trecentis hinc inde selectis militibus, quibus misso in compendium bello inter Lacedaemonios, & Athenienses, ob agrum Thyreatum accenso, vtriusque partis fata commissa fuerant; superstes vnus, ac victor, caesis vtrinque caeteris, nouamque anhelans triumphi gloriam, inter hostilia sese cadauera ense transfodit, tùm è vulnere tinctis digitis suo signans in scuto victoriam perscripsit ΕΝΙΚΗΣΑ, i. e. *VICI*, vt cum è castris exissent vtrinque omnes inquisituri, vtri parti victoria cessisset, Scutum Othryadae Trophaei loco suis positum componeret controuersiam. Quo quidem facto cum victoris extinctio pariter, & Inscriptio Clypei vltronea extiterit, non is certè prolixum in tempus intendisse dici potest, sed primam dumtaxat inspectionem dissidentium partium, quò illi ex condicto adiudicaretur ager controuersus, cui fuisset à certamine miles superstes. Secundùm haec igitur Elogiastes, aut cuiuscunque Inscriptionis Auctor quádoque sibi metam proponit

breuissimi

breuissimi temporis, quemadmodum in superiore exemplo. Id quod aliter, & ad rem nostram commodiùs refertur à Stobaeo tit. de Fortuna: *Othryades*, ait, *spolijs ex hoste lectis trophaeum statuit, & sanguine, qui è vulneribus, pro atramento vsus, inscripsit*:

LACEDAEMONII. VICTORES. DE. ARGIVIS

Ecquis (suscipiam ipse) defuisse dixerit inclyto victori, si libitum esset, modum cudendi in marmore, aut in stipite certè incidendi? Sed is gloriam cruentae inscriptionis aeternam fore confisus est, non superstitibus diutissimè notis, sed indesinenter per annales itura ad posteros fama. Quid illud? Nonnè fugitiuam quamuis, bonam tamen arguit Inscriptionem, quam in acie trepidus Constantinus Magnus Caesar Caelesti spectro circum fulgidae Crucis vexillum appictam legit integrato mox animo ΕΝ. ΤΟΥΤΩ. ΝΙΚΑ. id est *IN. HOC. VINCE*?

Piacet è seculo labente firmamentum petere nostri placiti, producto artis Magistro consummatissimo, & plurimis id genus publicatis argumentis percelebri Emanuele Thesauro. Eo nos Auctore celebratum vidimus Mediolani ortum Principis Hispaniarum, editis ingenio pari ac sumptu popularibus ludis. Nec pigebit, ex Inscriptionibus angularibus extructae molis primã hic totam citare, inde namque prometur exemplum in rem nostram quàm luculentum. Ea erat.

Hospes Quam Spectas Molem
Pensilibus Florentem Flammis
Noua Est Aetna
Clarandis Regum Natalibus Nata
Miraris Austriae Fortunae Nouos Nasci Montes
Cui Noui Nascuntur Mundi?
Plus Est Optimum Regem Nasci Quàm Montem
Maius Quiddam Mirabere
Nam Suis Ign bus Interitura Nascitur Aetna
Eadem Sibi Pyra Erit, Et Pyrausta
Nec Tamen Dolet
Quippe Laetitiae Flammis Immori Non Est Mori
Frigida Ipsa Bruma
In Rogali Flamma Regalem Ardorem Sentit
Denique Orbis Vniuersus
Dulces In Flammas Liquesceret
Nisi Regnaturo Viuere Iuberetur
Apage Inuide
Hanc Ad Flammam Ni Cales
Adamas Es, Non Adamans.

Haec, vt videmus, Inscriptio pariter cum Mole Operis nata erat incendio, non ergò diuturnitati; secus instituto deforet ludorum, quorum causâ fabricata: Tabulae quoque incisa, non lapideae, quasi duratura in posteris, sed ligneae, vt in oculis praesentium interitura; neque id casu praetento, vt vsuuenit aedificijs marmoreis, & ipsis interdum Montibus flammigantibus (quemadmodum memoria nostra Vesuuo) verùm ex manifesto Auctoris destinato, qui Aetnam symbolicam excitasse se interpretatur, vt incensa illa exhibeat Infanti Regio obsequium honoris, ac plausus simul & astantibus laetitiae spectaculum. Ita hunc Montem etiam Pyram vocat, idest lignorum struem, & suis interituram ignibus. Aduentitium est autem, quòd huius mirandae molis memoria cum exemplis pulcherrimarum Inscriptionum ad aeternam Auctoris celebritatem apud nos superfit.

Tantumque abest, vt inscribatur Tempori, quia quod inscribitur, ne scriptum illud quidem existere poscat, sed voce dumtaxat, ac enunciatione contineatur. Vt idcircò externa sit Elogio Inscriptio, illudque naturà vocale, simul fluxum cum voce ipsa, quae vt primùm oritur, moritur. Non id inuentum quis putet ingenij nostri: Suggerit enim historia Plutarchi de Marcello Δρύος γὰρ εὐκτάνου πρέμνον ὄρειον, καὶ μέγα τεμὸν, καὶ ἀσκήσας ὥσπερ τρόπαιον ἀνεδήσατο, i. e. *Quercus enim opulentae truncum montanum, & magnum abscindens, & instruens, vt trophaeum, ex ipso spolia commodè & aptè religauit. Sic procedente pompa* (subdit hic Iulius Caesar Bulengerus) *trophaeum manu gerens in currum ascendit, & simulacrum trophaeophorum ex ijs, quae ibi erant, pulcherrima per vrbem traducebat* (intellige *ferculum vnum aliquod è pompa triumphali*) *sequebatur exercitus pulcherrimis armis instructus CANENS CARMINA & PAEANAS TRIVMPHALES IN DEVM FERETRIVM & IMPERATOREM. Sic procedens vbi venit in Templum Iouis Feretrij, statuit illud & dicauit* &c. Nemo autem inficietur, carmina illa & Paeanas recitatos vicem gesturos Inscriptionum, si literis, non voci demandari libuisset. Sed praesens triumphus, cui seruiebatur, voces magis poscebat, quàm notas. Quis verò negauisset Metio Curtio Sabino trophaeum, cùm effusas egit Romuli copias toto

quantum

quantum foro (inquit Liuius lib. I.) spatium est, cui Trophaeo illud ipsum inscriberet, quod clamitanti suggesserat impetus Martis victoris; VICIMVS PERFIDOS HOSPITES. IMBELLES HOSTES. IAM SCIVNT LONGE ALIVD ESSE. VIRGINES RAPERE. ALIVD PVGNARE CVM VIRIS. Hac enim quae nobilior alia, aut speciosior Epigraphe? Caeterùm etsi fugax in sola voce Elogium, verùm id tamen est atque perfectum suis numeris, nihil vt illi ad absolutionem ex literis accedat. Similem alio genere habet speciem, quod de Coena Octauij Augusti narratur à Suetonio: *Coena quoquè eius, inquit, secretior in fabulis fuit, quae vulgò* Δωδεκάθεος *vocabatur, in qua Deorum Dearumque habitu discubuisse conuiuas, & ipsum pro Apolline ornatum non Antonij modò Epistolae singulorum nomina amarissimè annumerantis exprobrant, sed & sine Authore notissimi versus*

Cum primùm istorum conduxit mensa choragum,
Sexquè Deos vidit Mallia, sexquè Deas:
Impia dum Phoebi Caesar mendacia ludit,
Dum noua Diuorum coenat adulteria:
Omnia se à terra tunc Numina declinarunt,
Fugit & auratos Iuppiter ipse thronos.

En bina in vnam rem Elogia, non Inscriptiones, quippe ore tenus edita, nihilò minùs consummata (illud quidem ad leges Prosaici, hoc verò Metrici) quàm si marmori demandentur: Eadem inquam Coena, quae in fabulis fuit, fuisset in tabulis ipso inciso Elogio Δωδεκάθεος, quod vulgo insonabat, & ipsà Satyrà, quo planè decantabatur numero. Cui si mos attexatur Spartanarum foeminarum, quae filijs exituris ad praelium, praebentes clypeos, illud subijciebant AVT CVM HOC. AVT IN HOC, monentes, vt aut viui cum clypeo armisque redirent victores in earum conspectum, aut in clypeo extincti deportarentur: facile hic intelligere, nihil interfuturum, vtrum quod supra clypeum & arma expresserant voce, obtulissent inscriptum. Tractum hinc bellè videtur argumentum recens ab Alexandro Burrio Etruscorum armorum Tribuno Maximo (sub Ferdinando II. Mediceo Serenisś. Magno Duce) expictum domi suae Florentiae in ipso aditus prospectu: Scilicet Mediceorum stemmati gentilitio subiectus fascis militarium omne genus armorum ad feriendum: Genij hinc inde duo in volumine bifariam explicato ludentes, partemque eius alter [illegible] deorsum aduoluens armis ipsis cum lemmate vulgari *CON QVESTE*, partem altèr aduoluens stemmati sursum, cum Epigrapha *PER QVESTE*. Quis autem hic vetuisset, ne penicilli officium lingua occuparet, absolueretque?

Meritò Iulius Caes. Scaliger de causis linguae Lat. lib. I. cap. I. improbat Grammatices definitionem à nonnullis traditam, quòd illa *Rectè scribendi Ars* sit, cùm potius *Rectè loquendi* definiri oporteat. *Neque* (ait) *necesse habet scribere: Accidit enim scriptura voci: Neque aliter scribere debemus*, quàm loquamur. Cui placito Eidem firmabit locus Virgilij in Culice, vbi sic finit Poëma

His tumulus super inseritur: tùm fronte locatur
Elogium, tacita quod firmat litera voce:
Parue Culex custos pecudum nil tale merenti
Funeris officium vitae pro munere reddit.

Elogium hoc loco Epitaphium vtique interpreteris: literam verò scripturam, quae scriptura idcirco voce tacita firmat Elogium, quia expressae vocis ministerium supplet. Vox igitur per se intenditur in Elogio, Scriptura per accidens.

Neque tamen in animo est nobis Artem tollere Inscriptionis, quam hic quidem tradendam suscepimus: sed à Censoris modò importunitate praefixum Operi nostro titulum tueri. Versamur enim circa sermonem Elogiasticè promendum in tabula; seu vsurpamus (vt loquitur Diuus Augustinus) sermonem non vocalem, sed scriptum. Itaque ad literarum etiam notas, significatus, dispositionemque accedimus, vt simul & res quaeque decorè exprimatur, & impleantur Lectoris oculi nulla temporis siue breuis, seu prolixi habita ratione. Accidat licet Scriptura sermoni, quod aiebat Scaliger: dabitur hoc naturae rei, non nostrae intelligentiae. Ac veluti scientijs superioribus, seu primarijs (quas ἐπαλλήλας Graeci, subalternantes appellant nostrates Philosophi) subsunt inferiores, seu secundariae (ὑπαλλήλας illi, hi subalternatas, seu vt loquitur Aristotiles Analyt. post lib. I. cap. XIII. θάτερον ὑπὸ θάτερον) naturae rei superaddito accidente, quod tamen accidens ipsi competit scientiae secũdum essentiam;

Haud

Haud secus à scriptura perficitur Elogium secundùm Artis essentiam, cuius in recta appellatione vertitur vt in cardine praesens dissertatio. Non negamus consignatas lapidi primas ab Orbe condito Inscriptiones (ne ineptire Censorem nostrum quis suspicetur) siquidem ex Beroso Babylonio (quisquis eius nomen supposuit operi) lib. I. Antiquit. habemus è libris Chaldaeorum acceptum *Ante aquarum cladem famosam, qua vniuersus perijt Orbis, multi contra corruptelam eius temporis, libidinemque Gigantum praedicasse, & vaticinatos esse, & LAPIDIBVS EXCIDISSE de ea, quae ventura erat Orbi perditione*. Et ex eodem lib. III. *Egressum Noa cum familia ex Arca, & Monte Gordyeo delapsum in subiacentem planiciem plenam cadauerum, INSCRIPSISSE in LAPIDE in monumentum rem gestam*. Ex quo dein manauit vsus Cipporum, idest monumentorum ex lapide (vt exponit Budaeus) quae in militaribus vijs extructa visuntur literis interdum insculptis ad memoriam alicuius facti prodendam: siue (vt Persius Sat. I.) lapidis, qui in sepulcro erigitur: siue (vt Ambrof. Calepinus hoc loco) columnae (detur autem lapidea) quae cum Inscriptione ad conseruandam rerum memoriam soleat erigi: Praeterea mos ille apud veteres signandi lapidibus milliaria, queis vtique lapidibus incisus legebatur numerus, vt docet Columna ex ruinis Appiae Viae in Capitolium translata, quae in summo cusam, I, notam exhibens, lapidem primum ab Vrbe significat extitisse, tribus praeterea inscriptionibus exornata. Refertur haec graphicè à Grutero pag. CLIV. num. 4. &c. Damus & alia complura è lapide tam priscis, quàm nostris temporibus inscribi solita: Quamquam & saepe lapis pro marmore vsurpatur, vt interprete Seruio Virgilius Aeneid. I.

——— *Pariusuè lapis circundatur auro.*

& III. Georg.

Stabunt & Parij lapides, spirantia signa.

Idem expressiùs in Culice

——— *iamque aggere multo*
Telluris tumulus formatum creuit in orbem,
Quem circum lapidem leui de marmore formans
Conserit assiduae curae memor &c.

lapis, vt vides, pro sarcophago sumitur, de marmore leui seu polito, per metaphorae abusioné.

Totum in eo negotium positum est, vt generalis vox assignetur argumentis omnibus scripturae capacibus accommodata. Quod quidem *Lithoxoicae*, seu *Lapidariae* minimè conuenire cùm ipsum per se, tùm ex hactenus disputatis facilè constat. Adde, videri hanc potius appellationem mechanicam illius, quam Latomi exercent, Artis, caedendi scilicet, poliendique varias in formas lapides, non mente fingendi (quorum gratia lapides ipsi formantur) Elogia, Inscriptionesque. Nec altera quidem vox *Lithographica* tollit scrupulum; quippe cùm Lapicidae (quorum operâ inscribuntur lapides) vt & reliqui eius notae fabri, indoctum plerumque sit hominum genus, & analphabetum, quibus tu praeconium de lapide spondere vltrò possis, si literas modò elementarias nouerint, ne dum speres, suo composituros Marte, quod cudant. Vtinam vel ex aetate florente Latini sermonis non aliqua extarent huiusce rei vestigia: Sed aetate etiam nostra vsque eò crassitudinis ventum est, vt nobis testibus oculatis, praescripta quàm diligentissimè protographa à viris doctis, dum ij quidem obseruant, tùm in ipsa opera, persaepe turpiter peccent; quandoque etiam temeraria censura vitient, mendisque corrumpant. His de causis haesimus profectò aliquandiu, An Artem hanc Tabulariam meliùs diceremus. Quid enim est aliud, aiebamus, in quo pingitur, in quo scribitur, praeterquàm tabula? Penicillo efficta imago Tabula picta vtique denominatur Latinis, siue illa è ligno fit, siue marmore, linteo, cortice, lapide, aere, aliaue quodius genus materie, vt obseruat suo loco Ambr. Calepinus.

Audimus oblatam ex vetustis memoriam apud Gruterum pag. DCXL. num. 5. vbi quis Lapidarius appellatur

V. S. D. M
CENTRIA . VXOR . ET
TERENTIVS . T . F
LAPIDARIVS
ET . TERENTIA . L . F
PRIMA . VXOR
ET . T . TERENTIVS . T . F
SEVERVS . FIE . IVSS

Quibus nos aliam offerimus eàdem pagina apud Gruter. num. 6. Vbi Marmorarius, quis memoratur

D . M

D . M

C. SEMPRONIO . FELICI
MARMORARIO . ET
PROCILLAE . PRISCAE &c

Sed Tabularij simul,& Marmorum en tibi mentio ex antiquis apud Grut. pag.DXCIII.num.5.

DIS . MANIBVS
T. FLAVI. FELICIS
SVCCESSVS . AVG. L
TABVLARIVS
MARMORVM
LVNENSIVM
LIBERTO . KARISSIMO &c.

Stylo pariter, aut celte, aut arũdine, aut calamo, aliouè instrumento ductae literarum notae non nisi tabula excipiuntur,& ea siue cerata sit, qualis à Plauto *Asin.* nominatur, seu alia in materia pro tempore vsitata, qualis liber, quem sibi quisque priuatim parat: quales scripturae publicae ac testamenta, quorum propterea scriptor & obsignator Tabellio vocatur; quales syngraphae, Accepti & Expensi, & huiusmodi. Ad summam in Tabula saepius perscribi dicebatur Latinis. Hinc Philippus Beroaldus in Suet. D. Claudium Caes. ibi (*composuit de vita sua*) *Ex more*, inquit, *rituque maiorum hoc videtur factitasse, qui de vita sua scriptitabant, sicut Sylla & Augustus scripsisse memorantur: Praeterea apud priscos fermè tabulas conficiebant de vita sua. Cicero ait, Cluentium confecisse tabulas diligentissimè* &c. Et hi dubio procul ad notitiam posteritatis scribebant, vt non in libris modò, aut ceris, sed etiam in marmore, aut lapide tabulas confecisse credi possint. Nam quas Dei digito scriptas detulit Moses ad populum, summa legis capita continentes, Tabulas appellat lapideas non semel Scriptor Diuinus in Deuteron. Ex quo infert Augustinus Calcagninus de Sacra imagine Edessana in Obseruationibus historicis, Obseru. XVIII. appellationem tabulae communem esse metallis, lapidibus, textis, sigillaeis, ligno &c. Quippe nihil demum est aliud Tabula, quàm quaedam solida, plana, patensque materia. Atque adeò quae diuturniora sunt monumenta in aere, nomen retinent Tabularum, vt produnt citati superiùs Auctores. *Plinius leges aereas esse nominatas à tabulis aereis, quibus erant insculptae;* Plinius *publicas constitutiones incidi solitas in tabulis aereis*, & alij principio memorati.

Hoc ampliùs vel si aliam figuram, praeterquam Tabulae, aera praetulerint, quod certè obseruationem postulat. Ita in illud Suetonij lib. II. de D. Oct. Aug. *De tribus voluminibus, vno mandata de funere suo complexus est, altero indicem rerum à se gestarum, quem vellet incidi in aeneis tabulis, quae ante Mausoleum statuerentur* &c. Isaacus Casaubonus sic fatur: *Appellat tabulas κατὰ χρηστικώτερον, quae potiùs pilae dicendae: ita enim in lapide Ancyrano. Dio quoque στήλας nominat: Nihil tamen mutandum censeo omnibus M.SS. mordicùs hanc lectionem retinentibus: nempè Tabulae appellantur quadratae pilae facies, quae praestant vsum tabularum, etsi propriè tabulae non sunt. Graeci quoque στήλας appellant λίθους καὶ βωμοὺς. Sic plurima dicuntur ex antiqua consuetudine, vt notum est. Polybius lib. III. pilas aereas huiusmodi, modò στήλας nominat, modò χαλκώματα. Mouet tamen nonnihil verbum (statuerentur) quod videtur pilis potiùs conuenire.* Ex his liquidum est (arguo ipse) dari nomen tabulae cuicumque spatio literis destinato, siue plano ad tabulae figuram, aut pilae quadratae (Adi Gruterum pag. CCXXX. vbi citat lapidis Ancyrani fragmentum) siue tereti ad figuram columnae, (addo) siuè circulari, vti Numismata, in queis cuduntur literae, non secus, ac in alijs tabularum spatijs: Vnde & semicircularis Inscriptio Perusiae ad Portam antiquam AVGVSTA PERVSIA à nobis lecta, & cit. à Gruter. pag. CLXIV. num. 7. Et in marmoribus Orbes designati cũ inscriptis circum literis apud Grut. non raro; & argumenti lepidi recens marmor Florentiae in Aede Maxima cũ circũscripto magnifice Epitaphio. Ibidẽ in Aede omniũ Sãctorum marmora bina rudi quidẽ scalpro secũdi ab hinc seculi; memoria autem venerabili Vespucciorũ, quae gens ab Americae inuentae gloria patriam nobilitate vsquequaque propagauit. Hinc vetus nomenclatio Tabellionis pro eo, qui Testamẽta, publicasque scripturas cõficit: Tabellarij quoque pro codicillorũ, seu epistolarũ Portitore.

Haec nobis impensè commendatam habebant appellationem Artis Tabulariae; sedisset què sententia, ni alia succurrisset melior, quae nos incunctanter pedarios fecit. Namque apud Plutarchum obseruatum erat, Inscriptionem Trophaei *Epigraphain* dici, apud Aristidem verò *Epigramma*, vbi quidem iusta belli & victoriae ascribitur causa; cuiusmodi ab eo citatur

Ἐπίγραμμα

Ἐπίγραμμα Ἑλλήνων: Προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι ἔκτειναν Μήδων ἐννέα μυριάδας. i. e. *Epigramma Graecorum : Propugnantes Athenienses Marathonij ceciderunt Medorum nonaginta millia.* Quae perfecti in genere suo Elogij typum gerit. Inde ergo cum videremus Speciei attributum fuisse genus, nempe Trophaeo nomen latinè Inscriptionem sonans, quod vtique Statuis, Aris, Tumulis, Columnis, & quibuscunque alijs, praeterquàm Trophaeo, conuenit, obtulit se se facilè Operi nostro Titulus materiae vniuersae adaequatus, promptumque fuit ex alterutra voce ἐπίγραμμα, aut ἐπιγραφὴ deducere nomen Artis quasi Inscriptoriae, *EPIGRAPHICA*, cuius tamen nominis duritiem, si qua inest, emolliuimus subdita interpretatione Latina: Quamquam ex vsu Latinis familiari istarum vocum nostram quoquè ex his natam vti vernaculam Viris doctis acceptum iri confidimus; non secus atque illas in Graecia ortas *Grammatica*, *Rhetorica*, *Logica*, & huiusmodi sexcentas vulgaris consuetudo Latinas effecit. Nam Graecè quemadmodum rectè auditur γραφική (subintelligendo τέχνη) idest *Ars Scriptoria*; ità & ἐπιγραφική *Ars Inscriptoria*, seu *Inscriptionis faciendae*. Ac sicut γραφὴ *Scriptura*, aut *tabula scripta*, & ἐπιγραφὴ *Inscriptio*: cur non & ἐπιγραφικὴ *Inscribendi Ars*? Haud inficior probari potuisse titulum *Epigraphia*, quemadmodum suo indidit Operi Ioannes Poselius *Calligraphia Oratoria linguae Graecae* nimirum *Ratio cum elegantia scribendi Graecas orationes*: & suo Ioannes Franciscus Quintianus Stoa *Epigraphia* de Syllabarum quantitate: Simili modo in alijs *Orthographia*, *Cosmographia*, *Chorographia*, *Geographia* &c. Sed nos regiam tenere viam maluimus, caeterarum Artium ac Scientiarùm trita iam vsu nomina (vt superiùs attigimus) imitantes: ita verò tamen vt disputandi gratia, non refragandi Censori occursandum censuerimus; eius autem, & cuiusuis candidi iudicium sanius nostro, ac maturius esse profitentes.

ELOGII NATVRA EX ETYMO, FINITIONE, ET MOLE
LIBER I.

Elogij Etymon, seu Vnde Dictum.

DEbet Frons Operis praelucere sacrario, ac Vocis notatione, ipsius, de qua agitur argumenti, in conspectu posita, velut Elogium Elogio imponere. Nam (vt scitè Vincentius Gallus in suo Rhetore observat ex Socrate) cognitio Nominum eruditionis est principium. Et (vt Nicolaus Caussinus de Eloq. sacra & prof.) origo nominum, ac significatio licet à Natura non sit, in ijs tamen quae Sapientes habent auctores, iuxta Naturam est. Et quidem definitio res plerumque in abdito sedet, penitiorque ab humana recedit indagine, quàm vt primo statim vestigio deprehendi possit. Ita ad eam vocis notatio compendium aperit viae. Quod cum alijs in disciplinis tradendis solemne sit; tum in oblata nobis Elogiorum, ac Inscriptionum tractatione, methodus ipsa, & ratio intelligentiae primùm exigit.

Iam Vocem ELOGII placet nobis (cum I. Caes. Scaligero Poëtices lib. III. & Io. Gher. Vossio lib. III. Instit. Orat. P. P.) deberi Graeciae, cuius ex fonte quasi per incile ad Latialem plagam traducta legitimè sit, aliarum complurium vocum exemplo: id autem extrita vna litera, siue, λ, ab ἐλλόγιον (vt putat Casaubonus in Suet.) quòd sit titulus, atque testatio, virtutes cuiusque aut vitia; rectè facta, vel flagitia commemorans; ex quo ἐλλόγιμος eloquens, eximius: Seu, κ, quasi ab ἐκλόγιον (quod censet Pulmannus in Suet. & Turnebus lib. VII.) parua ecloga, quemadmodum parua poëmata Graecis εἰδύλλια, Latinis ferè sunt Eclogae. Sed & hodie apud Suidam reperitur ἐκλογίον, & nos infrà ad ideam Elogij exigimus breuitatem: Seu, υ, ab εὐλογία, quae est *honestus sermo, laus, praedicatio, fausta acclamatio*. Sic in antiquis Lexicis legit Turnebus *Elogium*, & *Eulogium*; Nos etiam in codice peruetusto Culicis Virgiliani versu antepenult. pro *Elogium*, vt in recentibus, legimus

Eulogium tacita quod firmat litera voce.

Non enim desunt exempla, vbi veteres consonantem, vel vocalem interponebant, vt in *Exsigunt* pro *Exigunt*, *Iuus* pro *Ius*. Et fortè *Elogium* peperit appositâ, e, litera voci λογεῖν (& hoc probatur Scaligero, & suadent exempla) quod est Latinè *Oraculum*, *Responsum Diuinum* propriè datum soluta oratione: item *Recordatio*, *Rumor*, *Consilium*, *Iudicium*, *Supputatio*. Quo posito non omnino Graeca vox foret *Elogium*, sed Latinograeca, hybrida. idcirco ac spuria, quales aliae non paucae è Graecis oriundae vt *Biclinium* apud Quintilianum, *Posteenium* apud Lucretium, *Pultiphagus*, *Inamilogus*, *Antelogium* apud Plautum, *Prologium* apud Pacuuium, *Prologus* passim, praepositione *Pro* apud poetas more Latinorum productâ contraquam Graeci. Horum tu quidquid admiseris super origine vocis Elogij, siue vnum, siue omnia (nullum est enim non probabile) agnosces certè in his semina sparsa omnium illarum Elogij specierum atque formarum, quae progrediente in alteram partem Opere à nobis tradentur. Caeterùm damnandus haud dubiè videtur iudicij pinguioris, qui vocem Elogij in praesenti putat esse damnandam peregrinitatis, atque ab Vrbe Quiritium propulsandam; quasi infrequens illa occurrat apud Latinos, & eos melioris notae scriptores: neque, vt barbaros aut ignotos sortita natales, in Romanum post Caelum traducta, ipso Augusti labente seculo aureo mitescere potuerit, & iura Latij, urbanumque

vrbanumque nitorem acquirere.

Restat, vt huiusce vocis vsum & significatum perquiramus apud Scriptores, quò simul & cuius hi sint auctoritatis, & illa cuius bonitatis in Latio perspectum fiat. Ac vsus quidem pro varia significatione varius comperitur.

I. Est enim Primùm aliquibus Elogium Testificatio simplex suae sententiae, qualis illa Solonis apud Ciceronem de senect. dicentem: *Solonis sapientis Elogium est, quo se negat velle suam mortem dolore amicorum lamentisque* ... Ita locum exponit Valla lib. IV. Et quem ... vsurpat Diuus Augustinus serm. II. de Ann... ciat. *Praecisum est in ea* (Maria Deipara) *Huius infelicitatis Elogium quo dicitur*: *DOLORE. PARIES. FILIOS. TV*... In hunc sensum appellationem sortitur ... vetus Inscriptio Torcelli defossa, quam ... Auctor Inscript. sacros. vetust. edit. Ingolst... An. MDXXXIV. Videlicet

I.

LONGIVS. PATROCLVS. SECVTVS. PIE
TATEM. COL. CENT. HORTOS. CVM
AEDIFICIO. HVIC. SEPVLT. IVNCTO
VIVVS. DONAVIT. VT. EX. REDDI
TV. EORVM. ROSAE. ET. ESTAE
PATRONO. SVO. ET. QVANDOQ. SIBI
PONERENTVR

Illa quoque in Samnitibus, quam basi inscriptam memorat Ianus Gruterus in Inscript. antiq. totius Orbis Rom. pag. CLXXIII. num. 4.

II.

Q. FILLIVS. L. F. RVFVS
Q. AGRIVS. C. F. CELER. PR * idest Celerum Praefectus
II. VIR
LANARIAS. ET. QVAE. IN. IEIS * ieis pro iis antiquitùs
SVNT. SVA. PEQ. FECER * sua pecunia fecerunt
VT. EX. EO. VECTIGALE. QVOTANNIS
COLONIS. MVLSVM. ET. CRVSTVM.
NATALI. CAESARIS. AVGVST
DARETVR

Nam hic non modo facta res eorum pecunia memoratur, sed de annuo praeterea fructu decernitur. Et illa Romana in cippo, citata ibidem pag. CXCVIII. num. 4.

III.

EX AVCTORITATE
IMP. CAESARIS. DIVI
NERVAE. FIL. NERVAE
TRAIANI. AVG. GERM
PONTIFICIS. MAXIMI
TRIBVNIC. POTESTAT. V
COS. IIII. P. P. * Consulis quartum, Patr. Patriae
TI. IVLIVS. FEROX. CVRATOR
ALVEI. ET. RIPARVM. TIBERIS
ET. CLOACARVM. VRBIS. TER
MINAVIT. RIPAM. R. R. PROXIMO
CIPPO. P. CCCLXXXVI. S

Ex recentibus dabit primùm Ianus Nicius Erythraeus Eudemiae lib. III. inscriptionem in Foro ... priuatarum aedium, grandibus notis, videlicet:

DOMINVS

IV.

DOMINVS. DOMVS. IIS
QVORVM. OPERAM. SIBI
CONDVCIT. PRAETER. MER
CEDEM. NEQ. BENEFICIVM
NEQ. GRATIAM. NEQ. PECV
NIAM. LARGITVR. HOC
ILLIS. ESSE. PRAEDICTVM
VVLT. NE. POSTEA. SE
FVISSE. DECEPTOS
QVERANTVR

Damus & nos binas Mediolani expositas, non indignas florente seculo, & nostra Patria: quas quidem inter selectas Delicias Francisci Suueertij meritò adnumeres: Altera legitur supra fores (vulgò) Palatij Iustitiae, Vbi sontium carceres: videlicet

V.

PHILIPPO. III. HISPAN. REG. POTENTISS. FIDEI. CATHOLICAE
DEFENSORE. IMPERANTE. D. PETRVS. ENRIQVEZ
AZEVEDIVS. FONTIVM. COMES. EXTERNI. BELLI. VICTOR
ET. DOMESTICI. EXTINCTOR. INVICTVS. DEXTERA. AMABI
LIS. SINISTRA. FORMIDABILIS. BENE. AGENTIBVS. DIS
TRIBVTIS. PRAEMIIS. IMPROBIS. VERO. SVPPLICIIS. CAR
CERVM. FORES. REGIAE. CVRIAE. OBIECIT. VT. PRINCIPIS
ADVIGILANTIS. OCVLIS. FIDISSIMA. SIT. IVSTITIAE. CVSTODIA
M. D. C. V

Altera verò visitur ad caput Viae nouae, in regione Orientali, his notis:

VI

D. PETRVS. ENRIQVEZ. AZEVEDIVS. FONTIVM. COMES
MEDIOLANENSIS. PROVINCIAE. GVBERNATOR. VT. ADITVS
ET. REDITVS. A. IVSTITIA. AD. CLEMENTIAM. FACILLIMI
CERTISSIMIQ. PATERENT. VIAM. HANC. E. REGIA. AD
PRAETORIVM. APERVIT. ET. AD. VTILITATEM: PVBLICAM
DIREXIT. MDCIII

Huc referuntur Decreta publica, cuiusmodi è recentibus legitur In Capitolio, vt refert Franci-scus Suueertius in Selectis Christiani Orbis delicijs inter Romana:

VII

SI. QVIS. SIVE. PRIVATVS
SIVE. MAGISTRATVM. GERENS
DE. COLLOCANDA. VIVO. PONTIFICI
STATVA
MENTIONEM. FACERE. AVSIT
LEGITIMO. S. P. Q. R. DECRETO
IN. PERPETVVM. INFAMIS
ET. PVBLICORVM. MVNERVM. EXPERS
ESTO
MDXC. MEN. AVG

Omnes similiter leges, sanctiones, scita, edicta, & hoc genus alia tabulis consignata Elogij sibi vendicant nomen. Inter quae curiosi censebunt, quod refertur ab Alex. Geraldino Patritio Amerino, Episcopo Ciuit. S.Dominici apud Indos Occidentales lib. II. sui Itinerarij, editi Romae Anno MDCXXXI. quod is nimirum testatur legisse se in ingressu Patriae desertae inter alia Imperatorum monumenta altissimis & vario marmore columnis incisum, videlicet:

B 3 IMP.

VIII.

IMP. NERO. CL. CAESAR. AVGVS. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT. V. IMP. IV. P. P.
PVBLICO . EDICTO . IN . EXITV . MAVRITANIAE . NVMIDIAE
PROVINCIAE . CARTHAGINENSIS . IN . AEGYPTVM . VSQVE
EMISSO . CADVCEATORE . ET . PRAECONE . MANDATVM . NO
STRVM . EXEQVENTE . IN . MARMOREIS . POSTEA . COLVM
NIS . VBIQVE . SCVLPTO . EDICTO . IMPERO . ET . VOLO . OM
NES . POPVLOS . REGIONIS . DESERTAE . VAGOS . ET . ERRA
BVNDOS . QVI . LATISSIMO . TERRARVM . CARDINE . A . MON
TE . ATHLANTE . IN . AETHIOPIAM . VSQVE . SE . PROTENDVNT
ET . LONGISSIMO . AB . OCEANO . PATRIAE . DESERTAE . AD
ERYTHRAEVM . MARE . SPATIO . SE . EFFVNDVNT . PAGOS . VI
COS . OPPIDA . ET . VRBES . RITV . AFRICAE . ET . LYBIAE . CONDERE
MORE . CIVIVM . AGERE . ALIOQVIN . EOS . CVM . CONIVGIBVS
LIBERIS. AC. OMNI. PATRIAE. FORTVNA. PRO. CAPTIVIS. VBIQVE
HABERI . VILIA. VELVTI. MANCIPIA. COMMVTARI. ET. DISTRA
HI. PER. TOTVM. LATE. ORBEM. ROMANVM. MANDO. ET. IVBEO

Testamenta quoque vulgata eiusdem vocis appellationem sortiuntur, vt apud Gruterum pag. CLXXIV. num. 4. Inscriptio Hispanica, videlicet

IX.

L. AEMIL. M. F. M. NEP
QVIRINA
R EV C ITM V S
DOMO . ROMA
QVI . ET . NARN. ET
SICELLITANVS . ET
ASSOTANVS . ET
LACEDAEMONIVS . ET
BASILETANVS . ET
ARGIVVS . ET . SCRIBA
Q. V. AB S T. O R I V S
SCRIBA . AEDILICIVS
DONATVS . EQVO . PVB
AB . IMP. CAESARE
TRAIANO . HADRIANO
AVGVSTO
PATRONVS . REIP
ASSOTANAE
TESTAMENTO . SVO
REIP . ASSOTAN
HANC . FIERI . IVSSIT
EPVLO . ANNVO . ADIECTO

Et Legata, cuiusmodi citat Gruterus pag. CLXXV. num. 5. est Bergomensis

M. CAECILIVS . M. F
FIRMVS
DENDROPHORIS
LEGAVIT

Expressior illa apud eundem, pag. CLXXX. num. 7.

IN

X L

IN . HVIVS . BALINEI . LAVATION. H. S. CCCC
NOMIN. C. AVIASI. T. F. SENECAE. F. SVI. T. AVIASIVS. SERVANDVS
PATER. TESTAMENT. LEGAVIT. VT. EX. REDITV. EIVS. SVMMAE
IN. PERPETVVM. VIRI. ET. IMPVBERES. VTRIVSQ. SEXVS
GRATIS. LAVENTVR

II. Plerisque Elogium est breuis commemoratio de aliquo cum honore. Sic enim loquitur non vno loco Tullius, I. Tuscul. *Quid ipsa sepulchrorum monumenta, quid Elogia significant, nisi nos futura etiam cogitare?* Et orat. in Pis. *Cedant arma togae. Quid tum? Haec res tibi fluctus illos excitauit. At hoc nusquam, opinor, scriptum fuisse in illo Elogio, quod te Consule in sepulchro Reip. incisum est Velitis, Iubeatis.* Et II. de Fin. *Non Elogia monumentorum id significant, velut hoc ad portum Vno ore, cui plurimae consentiunt gentes, populi primarium fuisse virum.* Item pro Cluentio: *Vnum etiam est, quod me maximè conturbat, cui loco respondere posse vix videor, quod Elogium recitasti de Testamento Cn. Egnatij Patris, hominis Ionestissimi videlicet & sapientissimi.* Hinc Suetonius Elogium vocat breue dictum commendationis, quam Mecenas Augusto facit de Horatio: *Horatij* (aiens) *Flacci, vt mei, memor esto.* Budaeus quoquè literis vulgò *Testimonialibus* Clericorum attribuit Elogij nomen; vt quae de honesta eorum vita, integrisque moribus testimonium ferunt. In quem sensum habetur (teste Suuecrtio in monumentis Brabantinis) In Epitaphio Ioannis Moreti Antuerpiensis: *Omnium bonorum elogio bonus*: idest testificatione. Huiusque ordinis censendae Inscriptiones illae omnes, quae vel personam commendant, vel factum; cuius generis illa, quam refert Plinius lib. VIII. Epist. VI. *Annotasse me* (dicens) *monimentum Pallantis sub hac Inscriptione*:

HVIC. SENATVS. OB. FIDEM. PIETATEMQ. ERGA. PATRONOS. ORNAMENTA. PRAETORIA. DECREVIT. ET. SESTERTIVM. CENTIES. QVINQVAGIES
CVIVS. HONORE. CONTENTVS. FVIT

Huc spectant Triumphalis Epigraphae Sepulchrales, & id genus, in queis tamen varia est ratio, vt in altera Operis Parte tradetur, cùm de Elogio Demonstratiuo.

Triumphale Elogium habetur in marmore Augustae Taurin.

X I I.

C. IVL. CAESAR. C. F
DE
GALLEIS
ET
ALLOBROGIBVS
TRIVMPHAVIT

Similiter titulus in Arcu Romae, vt apud Gruterum pag. CCLXV. num. 1. cuius summa est;

X I I I.

IMPERATORIBVS. SEVERO. ET. FILIO. ANTONINO
OB. IMPERIVM. P. R. PROPAGATVM. INSIGNIBVS
VIRTVTIBVS. EORVM. DOMI. FORISQ. S. P. Q. R

& qui simplicior ibi legitur Arcui incisus triumphali, Romae:

X I V.

SENATVS. POPVLVSQ. ROMANVS. D. TITO. DIVI. VESPASIANI. FILIO
VESPASIANO. AVGVSTO

E recentibus

E recentibus dignum fuit Elogium quadruplex in Triumphali Arcu pro tempore erecto Genuae, Ferdinando Cardinali Austrio, cum Mediolanum tendens, diuerteret hospitio; quod operae est pretium huic loco inserere.

X V.

FERDINANDO. AVSTRIO
REGIA. FRATRIS. POTESTATE
EXERCITVS. CLASSES. TERRAS. MARIA
BELLA. PACEM. REGENTI
EX. SEN. CONS

X V I.

QVORVM. RELIGIONI. PARVM
FVERAT. CATHOLICAM
FIDEM
IN. TOTA. HISPANIA. FIRMASSE
EANDEMQ. LATA
QVASI. MAIESTATIS. DIVINAE
LEGE. SANXISSE
NOVA. ORIATVR. MATERIES
NOVVS. ORBIS. EMERGAT

X V I I.

QVORVM. MAGNITVDINI. DI
MIDIATVS. SVFFECTVRVS
NON. ERAT. MVNDVS. ANTE
GER. DETEGATVR

X V I I I.

FERDINANDO. AVSTRIO
SACRA. POTESTATE. ABQVE. AC
NATALIVM
PRAEROGATIVA. VIRTVTIS
PRAESTANTIA
MORVM. SVAVITATE. ANIMIS
IMPERITANTI
EX. SEN. CONS

Pernobilis est, & antiquis dignitate suppar, Epigrapha in Triumphali Arcu Mediolani, in ipsius Cardinalis aduentu, videlicet

X I X.

SERENISSIMO. INFANTI
FERDINANDO. AVSTRIACO
S. R. E. CARDINALI
ARCHIEPISCOPO. TOLETANO
HISPANIARVM. PRIMATI
QVOD. SVO. IN. INSVBRIAM
ADVENTV
POPVLOS. IN. SPEM. INTEGRAE
FELICITATIS. EREXERIT
CIVITAS. MEDIOLANENSIS
BONI. OMINIS. ET. OBSEQVII
MONVMENTVM

Sub Triumphalibus & quae Trophaeis insculpuntur, repones. Qualis est tabula Hispanica Tarracone eruta.

X X.

BELLVM. CAESARIS
ET. PATRIAE. EX. MAGNA. PARTE
CONFECTVM. SEX. ET. CN. MAGNI
POMPEI. FILIIS. HIC. IN. AGRO
BATESTANIORVM. PROFLIGA
TIS

Eapropter Epitaphijs hic locum dabis, vt quae laudationem inspergunt. Quod indicare videtur Calpurnius Declam. XVIII. *Inferam, dicens, maiorum sepulchris, & Elogio nomen inscribam.* Quo sensu legitur in recentibus Epitaphium Latomi citatum à Sueertio inter monumenta Brabantina, videlicet

X X I.

IOANNES. LATOMVS
Quondam apud Thronianos iuxta Herendaliam Coenobiarcha
Hic sepultus est
Qui carmine lusit ad Iouiana Elogia Hic sepultus est
Iacetq; mutus absque Elogio
Quod Pompeio Magno olim, Eius Patrum memoria accidit
Paullo Manutio
Amici sui funus hoc carmine prosecutus est Amicus
Noster D. Nicolaus Oudartus I. C. Ecclesiae
Metrop. Mechl. Canonic. & Offic.

Etiam

Etiam quae paucis absoluuntur: Cuiusmodi Epitaphium inter Sacrosanctae Vetustatis monum. Romae inscriptum:

XXII.

STEDIAE. PAVLINAE. L. CANCINIVS. HERMIPPVS. CONIVGI. INCOMPARABILI
AVE. ANIMA. INNOCENTISSIMA
STEDIA. PAVLINA

Quaeque breuissimi sunt compendij, è quibus illud videtur nobis amplissimam in modico praedicationem mereri, multisque effusis ac splendidis anteferendum, quod legitur Comi apud Insubres in Aede Diui Bartholomaei, videlicet

XXIII.

PRISCAE
PRIMAE
ANIMAE
INCOMP *id est incomparabili*

Incomparabilis hoc planè elegantiae, si ex omni parte verseturi.

Ad Epitaphium reijcitur memoria Consecrationis, hoc est relationis hominum in Diuos.

Tale erit apud Gruterum pag. MXC. num. 14. quod Romae legitur

XXIV.

HIC. CONSECRATA. EST
SEX. AELI. TERTI. CONIVNX
SERGIA. SYNTYCHE. SERGI
PAVLI. QVONDAM. PRAEF
VRB. ALVMNI. CRYSIPPI
ALVMNA. FECERVNT. AELII
TERTIVS. ET. COMA. INCOM
PARABILI. FEMINAE

Ita non solùm quae hominibus, sed & quae numinibus adscribunt laudem, è quibus, ne codicem totum farciamus, vnam selectam volumus tabulam à Grutero citatam, & inde excerptam scitè à M. Zuerio Boxhornio in suis Politicis Emblematis: nimirum

XXV.

AVRIBVS
B. D. D *
PETRVSIA
PROBA
MAGISTRA
GALGESTI
HERMEROT

* *Bonis Deabus Dicat*

Scilicet Auribus quasi Deabus dedicationem facit, ac titulum tribuit bonitatis stolida & asinina superstitio. Minùs autem intolerandum hoc in foemina audiendi res alienas curiosa. Reliquis Ethnicorum DIS dedicata monumenta apud Gruterum affluentissimè haurias. Nos verò Deorum loco Diuorum Elogia subrogamus.

Huc similiter reuocabis Inscriptiones Theatrales, & Circenses, è quibus specimen dabunt Romanae binae, quas Iustus Lipsius exscripsisse se profitetur. Prior est:

XXVI.

AQVILON. K. AQVI
LONIS. VICIT. CXXX
SECVNDO. TVLIT
LXXXVIII
TER
TVL
XXX
VII

* Hic medius Vir est conditor factionis Russatae, dextera baculum, laeua pabulum tenens, atque vtrimsecus assilientes Equi duo

HIRCINVS. N. AQVI
LONIS. VICIT. CXIIII
SECVNDAS. TVLIT
LVI. TER. TVL
XXXVI

Hic porrò Aurigas Circi, nobiles multis coronis commendat Marmor. Illorum prior Auus posterioris coronam primo loco retulit, currus omnium praeteruectus centiès, & triciès. Alias vnum modò currum, qui se praeiret habuit octogiès octiès; Duosque solùm triciès septiès. Nepos Auo gloriosior partes primas tulit centiès, & quaterdeciès; secundas quinquagiès sexiès; tertias triciès sexiès. Non laboramus de bonitate seculi, quo sint editae eae Inscriptiones, ne cieamus hoc loci controuersiam, de vsu literae K apud Latinos, in priore marmore positae, de quo nos infrà lib. V. de Venust. Elog. Cap. IV. Memb. VI. quid inter varias eruditorum sententias probabilius ex vetustate sit, decernimus. Certè Elocutio hic simplex est, & incorrupta,

incorrupta, atque, in rem nostram, non nisi bona inscribendi forma.

Posterior vero haec

XXVII.

L. SICINIVS. DENTATVS. TRIB. PL
CENTIES. VICIES. PRAELIATVS
OCTIES. EX. PROVOCATIONE. VI
CTOR. XLV. CICATRICIBVS. AD
VERSO. CORPORE, INSIGNIS. NVL
LA. IN. TERGO. IDEM. SPOLIA
COEPIT. XXXIIII. DONATVS. HA
STIS PVRIS. IIXX. PHALERIS. XXV
TORQVIBVS. III. ET. LXX. ARMIL
LIS. CLX. CORONIS. XXXV. CIVI
CIS. XIII. AVREIS. VIII. MVRAL
III. OBSIDIONAL. I. FISCO AERIS
X. CAPTIVIS. XX. IMPERATORES
VIII. IPSIVS. MAXIME. OPERA
TRIVMPHANTES. SECVTVS

Nec premas in hac scrupulum, quòd legis *coepit* cum *oe* diphthongo pro *e* simplici; siquidem antiquitatis id vestigium, vt pro *e* longo reponeretur *oe*. Adi infrà lib. II. de Charactere Elogij, num. VI. *Verborum Barbaries*, Classe II. Obsoletarum Vocum, littera O.

Eucharistica in hac sede repones. Cuiusmodi prae antiquis dignum maxime est curiosorum oculis, quod Romae legitur in Arcu S. Viti, in Macello

XXVIII.

GALLIENO. CLEMENTISS
PRINCIPI. CVIVS. INVICTA
VIRTVS. SOLA. PIETATE
SVPERATA. EST
AVRELIVS
VICTOR. DEDICATISSIMVS
NVMINI. MAIESTATIQ. EIVS

Habuitque non immerito imitatorem scitum, Auctorem nimirum recentis illius marmoris in Vrbe ipsa, quod citat Franc. Suueertius in select. Christiani Orbis Delicijs, inter Romana

XXIX.

CLEMENTIS. VII. PONTIF. MAX
CVIVS. INVICTA. VIRTVS. SOLA. CLEMENTIA. SVPERATA. EST
OBIIT. ANNO. DOMINI. M. D. XXXIV. VI. KAL. OCT.

non tamen totam hausit, cum nec locus posceret; quippe illic ampliùs argutè nominatur Victor tantae Virtutis Aurelius, qui scilicet pium in se expertus fuerat Principem. Sed illa Numinis appellatio ethnicissimum olet, vt fusè infrà lib. II. de Elogij Charactere, Classe IV. in Voce *Deuotus*. His etiam asserimus scita Magistratuum, Decretaque Collegiorum. Exemplum habes apud Gruterum in Antiq. Inscript. pag. MCI. num. 1.

XXX.

IMP. CAES. M. AVRELIO
ANTONINO, AVG. PIO
FELICE. VI. M. PETRONIO. SEPTIMI
. . ANO . . . COS
X. KAL. APRIL. IN. TEMPLO. COLLEGI. FARVM. ET
CENTONARIORVM. REGIENSIVM
QVOD. REFERENTIB. P. SAENIO. MARCELLINO. ET. C. AVFIDIO
DIALOGO. QVAESTORIB. V. F
IV. SILIVM. IVLIANVM. VIRVM. ET. VITA. ET. MODESTIA. ET
INGENITA. VERECVNDIA. ORNATVM. ET. LIBERALEM. O
PORTERE. COLLEGI. NOSTRI. PATRONVM. COOPTARI. VT
SIT. CETERIS. EXEMPLO. IVDICI. NOSTRI. TESTIMONIVM
Q. F. P. D. E. R. I. C
SALVBRI. CONSILIO. TAM. HONESTA. RELATIONE. A. QVAE
STORIBVS. ET. MAGISTRIS. COLLEGI. NOSTRI. FACTAM. ET
SINGVLI. ET. VNIVERSI. SENTIMVS. ET. IDEO. EXCVSANDAM
POTIVS. HONESTO. VIRO. IVLIANO. HVIVS. TARDAE. COGI
TATIONIS. NOSTRAE. NECESSITAT. PETENDVMQVE. AB. EO
LIBENTER. SVSCIPIAT. COLLEGI. N. PATRONAL. HONO
REM. TABVLAMQVE. AEREAM. CVM. INSCIRPTIONE. HVIVS
DECRE. N. DOMO. EIVS. PONI. CENSVERVNT

Denique

Denique etsi inter Epistolas censeantur; decus tamen, ac titulum Elogiorum merentur Testimonia patentibus literis exarata, quale est Iusti Lipsij Epist. Miscell. Centur. III. titulo Testimonij praenotatum. Videlicet: *Ego si quidquam bona fide iam nunc testificor, hunc Io. VVouerium è contubernio, & domo mea adolescentem mihi carum, Modestiae, & Musis fuisse, quas semper coluit, & vitam ad optimam praecepta, ingenium ad artes conformauit. Commendo serio, bis serio, quicumque illa amant. Addam & verecundè, si quis me amat, vt factum huic velit. Fuco verborum nemini imponam, nec ipse morum. Candidus est, bonis bene natus est, & si quid ad rem, in re bona. Fauete, qui haec legitis, & breue, sed fidum ELOGIVM censete: quod à vobis amplius auferet, si noscetis. Louanij IV. Idus Sext.* ∞DXCIX. Iudicium quoque Erycij Puteani, Alumni Lipsij, de Ingenio, & Carmine Petri Van Den BroecKe, mei necessarij, sedem haud dubiè poscit inter Elogia, quod lubentes recitamus,

Doctiss. Viro Petro Van Den BroecKe

Iudicium expectas? Elogium promo, quo & ingenij tui dites dotes, & carminis dias diuitias complector. Ingenuum dignum carmine erat, & sic Musis, sed pijs. Carmen ingenio, & sic Gratijs, sed Latinis: prorsus vt inter vtrasque natus mihi & educatus videare. Hoc nunc age, & surge Nomine, vt eminere ingenio, & carmine potuisti. Clarum te eruditio tua faciet, si priuatam non habebis: vtilis omnibus, si legi & laudari publicè incipies. Ede in lucem quae scripsisti, & in lucem ipse venies, Ego sic verò meum gaudebo Elogium publico iudicio confirmari. Louanij, in Arce, postrid. Kal. Maias ∞DCXIV.

Imò Epistolae Dedicatoriae, quibus patronus laudatur, si intra metas se contineant, ideſt nisi prolixam in orationem procurrant, sintque pressae numeris, quidni Elogijs accenseantur? Eiusmodi sanè est Dedicatoria Imaginis aerea tabella cusae, Serenissimi Principis Etruriae, quo nos alumno meritò triumphamus; Cuius quidem epistolae Auctor fuit, rogatus ab Artifice, Volumnius Bandinellius Patritius Senensis, & Principis ipsius Magister morum. Citari itaque se totam poscit:

SERENISS. VICTORIAE M. DVCI. ETRVRIAE

En Tibi COSMVM tuum, Princeps Serenissima, imò nostrum: Tui enim simillimum filium Etruria pissimum veneratur Principem, ominatur Patrem. Tua ipsius est imago Exemplar hocce virtutum absolutissimum, quarum fulgoribus suus iam Orbis plenus illucet. Aureum dedisti, Aereum accipe, rudi caelatum scalpro, sed pura elaboratum fide. Sic Caelo consecrat humana Religio. Vale. * Alludit porrò ad Orbem quasi Mundi globum, quod in summo Clypeo (vbi sculpta Imago) repraesentatur in symbolum, superiecto lemmate: *IDEM. VNDIQVE.* Consonat autem symbolum ipsum cum Graeco Etymo Nominis proprij COSMVS.

III. Tertiò malam quandoque in partem accipitur vox Elogium: nam vti Genus Demonstratiuum Rethoribus anceps est ad laudem, & vituperationem, quod laudatiuum quandoque à forma nobiliore nuncupatur: Ita Elogium (ait M. Ant. Sabellicus in Sueton.) medium est verbum, hoc est tam honoris, quàm probri testificatio. Quo sensu exponitur Suetonius in Caligul. Cap. XXVII. *Elogium addebatur custodijs* (*Reis* intellige) Et Fulgentius Placiades de prisco sermone: *Elogium*, inquit, *est hereditas in malo*; Citatque locum Taciti lib. Facetiarum: *Caesi itaque, morum Elogio in filijs relicto*: ideſt (metonymicos) transmissa ad filios nequitia, quae vituperationem mortalium colligeret. Quintilianus propriè Declamat. II. *Non est Iudices, quod putetis ideo nullum adiectum ad exheredationem Iuuenis Elogium, quia de scelere constaret.* Ita interpretandus Modestinus in L. *Desertorem ff. de re militari*: *Desertorem auditum ad Suum Ducem cum Elogio Praeses mittet*, ideſt cum probro. Spartianus: *Sub Elogio praeconis caedere fustibus aliquem.* Et Lampridius in Seuero: *Donauit Eunuchos amicis addito Elogio, vt, si non rediissent ad bonos mores, liceret occidi.* Ex Elogiastis verò & quidem recentibus Emanuel Thesaurus in Sergio Sulpitio Galba Caes. ita inchoat: *Elogia qualia libet, audiunt Viuus: Qualia licet, Mortuus audiat. Veritas posthuma Patrem non timet* &c. Vbi vides, quàm bellè ancipitem in sensum vocabulo eodem vtatur. Exempla in marmoribus praestò sunt: Antiquum leges apud Gruterum pag. DCXCI. num.

num. 9. antiquum autem ad nostra tempora: videlicet:

XXXI.

HIC. STIGMATA. AETERNA. ACTE. LIBERTAE. SCRIPTA. SVNT. VENE
NARIAE. ET. PERFIDAE. DOLOSAE. DVRI. PECTORIS. CLAVOM. ET. RESTEM
SPARTEAM. VT. SIBI. COLLVM. ALLIGET. ET. PICEM. CANDENTEM
PECTVS. MALVM. COMMVRAT. SVVM. MANVMIS. SACRATIS
SECVTA. ADVLTERVM. PATRONVM. CIRCVMSCRIPSIT. ET
MINISTROS. ANCILLAM. ET. PVERVM. LECTO. IACENTI
PATRONO. ABDVXIT. VT. ANIMO. DESPONDERET. SOLVS
RELICTVS. SPOLIATVS. SENEX. EHYMNO. FFADESTIMTA
SECVTIS
ZOSIMVM

Recens illud apud Franciscum Sueertium, si naeuum aliquem tollas, dignitatem habet, quod scilicet in Columna legitur sub imagine secti sontis à carnifice in quatuor partes.

XXXII.

SIC. PEREANT
QVI. HANC. REMPVBLICAM
ET. SEDEM. REGALEM
SPRETIS. S. CAES. MAIESTATIS
EDICTIS
EVERTERE. MOLIVNTVR
AD. DAMNANDAM. MEMORIAM
IOANNIS. KALCKBERNER
IN. VLTIMO. TVMVLTV. AN. CIↃ. IↃ. C. X
HIC. EXCITATO
INTER. PERDVELLES. ANTESIGNANI
COLVMNA. HAEC. EX. DECRETO
DD. SVBDELEGATORVM. S. CAES. MAIESTATIS
ERIGI. IVSSA
III. NON. DECEMBRIS
ANNO. M. D. C. XVI

Non ingratus accipies recentiorem aliquantò Inscriptionem è Patria nostra Mediolano, nondum, quod sciamus, vulgatam exteris, in Columna pariter, quae vulgo Infamis.

HIC

HIC. VBI. HAEC. AREA. PATENS. EST
SVRGEBAT. OLIM. TONSTRINA
IO. IACOBI. MORAE
QVI. FACTA. CVM
GVLIELMO. PLATEA
PVBLICO. SANITATIS. COMMISSARIO
ET. CVM. ALIIS. CONSPIRATIONE
DVM. PESTIS. ATROX. SAEVIRET
LETHIFERIS. VNGVENTIS. HVC. ET. ILLVC. ASPERSIS
PLVRES. AD. DIRAM. MORTEM. COMPVLIT
HOS. IGITVR. AMBOS. HOSTES. PATRIAE. IVDICATOS
EXCELSO. IN. PLAVSTRO
CANDENTI. PRIVS. VELLICATOS. FORCIPE
ET. DEXTERA. MVLCTATOS. MANV
ROTA. INFRINGI
ROTAEQ. INTEXTOS. POST. HORAS. SEX. IVGVLARI
COMBVRI. DEINDE
AC. NE. QVID. TAM. SCELESTORVM. HOMINVM
RELIQVI. SIT
PVBLICATIS. BONIS
CINERES. IN. FLVMEN. PROIICI
SENATVS. IVSSIT
CVIVS. REI. MEMORIA
AETERNA. VT. SIT
HANC. DOMVM. SCELERIS. OFFICINAM
SOLO. AEQVARI
AC. NVNQVAM. IN. POSTERVM. REFICI
ET. ERIGI. COLVMNAM
QVAE. VOCETVR. INFAMIS
IDEM. ORDO. MANDAVIT
PROCVL. HINC. PROCVL. ERGO
BONI. CIVES
NE. VOS. INFELIX. INFAME. SOLVM
COMMACVLET
M. D. C. XXX
KAL. AVGVSTI

Quo in marmore nonnihil nos ad limam vocamus infrà lib. II. Claſſe I. de Nominibus Gentilitijs, & Claſſe III. Memb. XIV. & lib. IV. Memb. VII.

IV. Alijs Elogium ſonat Reſponſum, ſeu Teſtificationem de aliquo in partem vtramque, ſubiecta ratione. Qui quidem à ſuperioribus haud diſſonant, niſi quod in ſubiectione ipſa rationis videntur Elogium collocare. In hunc ſenſum exponit Laeuinus Torrentius locum Suetonij lib. IV. cap. XXV. *Sed & tres gladios in nece ſua praeparatos Marti vltori addito Elogio conſecrauit*; ſic habens: *Elogium frequens etiam Ciceroni verbum nihil aliud quàm certa quaedam vel ad laudem, vel ad vituperationem teſtificatio eſt; atque adeo cauſa ipſa, quare quid fiat. Hoc ergo eſt quod Elogium additum à Caiò narrat Suetonius, cauſam ſcilicet, ob quam ſorores damnaſſet. Id enim ſolemne erat Romae, & quidem vt vel Titulus damnatis praeferretur, vel Praeconis voce pronuntiaretur, quare plecterentur. Exempla ſanè obuia, vt hic in Calig. Cap. XXV. & Domit. Cap. X. & apud Spartianum in Seuero: Fuſtibus eum ſub Elogio Praeconis cecidit, legatum Populi Romani homo plebeius temerè amplecti noli. Et Lampridius in Alexandro: In foro tranſitorio ad ſtipitem illum ligari praecepit, & fumo appoſito, quem ex ſtipulis, & humi is lignis fieri iuſſerat, necauit, Praecone dicente: Fumo punitur, qui fumum vendidit.* Hactenus Torrentius, qui tamen in malam dumtaxat partem exempla congerit: In bonam verò citat Philippus Beroaldus (in ipſum locum Suet.) Senecam: *Deceſſit negotiator*: teſtamento omnium *bonorum ſuorum reliquit formoſam vxorem heredem, & adiecit Elogium, Quia pudicam comperi.* Artificio-

ſum eſt Elogium, quod de ſe victo fecit Tigranes apud Velleium lib. II. *Non eſt turpe vinci ab eo, quem vincere eſſet nefas: neque eſt inhoneſtè aliquem ſubmitti, quem fortuna ſuper omnes extuliſſet.*

Porrò antiquorum marmorum exprimentium cauſam poſitionis, quae idcirco nomen Elogij ſibi vendicant, haec habe paradigmata. Ex Grutero pag. CCXXVI. num. 7.

x x x i v.

IMP. CAESARI DIVI F. AVGVSTO
PONT. MAX. IMP. XIIII. TRIBVNIC. POTESTAT. XVII
S. P. Q. R.
QVOD . EIVS . DVCTV . AVSPICISQVE
GENTES . ALPINAE . OMNES . QVAE . A . MARI
SVPERO . AD . INFERVM . PERTINEBANT
SVB . IMPERIVM . P . R . REDACTAE . SVNT

Ex eodem pag. XVII. num. 7.

x x x v.

DEO . MAG
NO . AETERN
L . STATIVS . DI
ODORVS . QVOT
SE . PRAECIBVS
COMPOTEM
FECISSET
V. S. L. M. * *Votum Soluit Libens Merito.*

Aduerte obiter Archaiſmum in *Quot* pro *Quod*, & *Praecibus* pro *Precibus*. De quo pete lib. II. Obſoletarum vocum ſyllab. Claſs. II. Caeterùm forma Inſcribendi optima, cuiuſmodi apud Antiquarios occurrunt plurimae. Egregio quoquè exemplo eſt, vbi aliter exprimitur cauſa, apud Auctorem Inſcriptionum Sacroſanctae Vetuſtatis, videlicet

x x x v i.

IMP. CAES. L. SEPTIMIO. M. FIL. SEVERO. PIO. PER
TINACI. AVG. P. P. PARTH ARABICO. ET. PARTH. ADIA
BENICO. PON. MAX. TRIB. POT. XI. IMP. XI. COS. III. PRO
COS. ET. IMP. CAES. M. AVRELIO. FIL ANTONINO. AVG. P
P. TRIB. POT. VI. COS. PROCOS. P. P. OPTIMIS. FORTISSI
MISQ. PRINCIPIB. OB. REMP. RESTITVTAM. IMPERIVMQ
P. R. PROPAGATVM. INSIGNIBVS. VIRTVTIB
EORVM. DOMI. FORISQ. S. P. Q. R

Et vbi preſſiùs cauſa attexitur, vt ex Grut. pag. XXXI. num. 8.

x x x v i i.

P. POPIL. AVITVS. P. F. INDVL
GENTIA . PONTIFI. ICEDITA
NOR . LOCVM . SEPVL
ACCEPI . ANTE . AED . DEAE
MAGNAE . CYBELES . QVAM
IRATAM . MORTE
SENSI

Adhuc preſſiùs ibid. CCXXVI. S. In Euchariſticis id ſolemne.

SENATVS

XXXVIII.

SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS
IMP. CAESARI. DIVI. IVLI. F. COS. QVINCT
COS DESIGN. SEX. IMP. SEPT
REPVBLICA. CONSERVATA

Quod in Votiuis ferè praestari probant plura marmora, in queis ratio seu causa explicatur. Vt apud Gruterum pag. XXVIII. num. 4.

XXXIX.

PRAESENTIAE
MATRIS. DEVM
P. SEPTIMIVS
FELIX
OB CORONAM
MILLESIMI
VRBIS . ANNI

Nobiliùs dignitatem spirat apud eundem pag. XXIII. num. 3.

XL

IOVI. STATORI
HERCVLI. VICTORI
M. VLP. NERVA TRA
IANVS. CAESAR
VICTO. DECEBALO
DOMITA DACIA
VOTVM . SOL
VIT
ASPICE ROMV
LE PATER
GAVDETE QVI
RITES
VESTRA ISTA
EST. GLORIA

Vides, quemadmodum Decebalus victus, & Dacia domita damnarunt voto Traianum. Et illud artificiosius causam allegat, ibidem pag. XVIII. num. 5.

XLI.

IOVI . CAPITOL
MARTI . ET . FORTVNAE
ALIISQ. DIS. CONSERVAT
DOMVS. AVG
IMP. CAESARIS. DIVI F
AVGVSTI. PONT. MAX
VOTO. SVSCEPTO
L. DOMITIVS. MAXIMVS
S. P. P. *Sua pecunia posuit*

Quod itaque Conseruator extiterit Iupiter Capitolinus & Dij reliqui; quod per eum susceperit Domitius Votum, ratio poposcit, vt votiuam hanc tabulam, seu quid aliud, cuius ea index esset, dedicaret. Ratio autem & praemittitur saepe, vt apud Grut. pag. XVI. num. 12.

XLII.

EX. IVSSV . I. O. M. D
L. TETTIVS . HERMES
CVM. CONIVGE. SVA. ET. FILIS
CANTHARVM . CVM
VASE. SVA. POSVERVNT

Adde Epigraphas nuptiales, in queis felicitatis omen fit, & communis laetitiae testificatio; vt in recenti tabula Florentina in Arcu ad triumphalium morem erecto. Eam citat Franciscus Suueertius in selectis Christ. Orbis Delicijs, videlicet

XLIII.

VRBEM. FELICISS. AVSPICIIS
AD. ETRVSCI. REGNI. PROLEM
AVGVSTO. SANGVINE
PROPAGANDAM INGREDIENTI
QVOD. FAVSTO. CONNVBIO
SVMMOS. EVROPAE. PRINCIPES
ARCTIORI. AMORIS. NEXV. DEVINCIAT
PROVINCIAE. SECVRITATEM
PRINCIPIBVS. FIDVCIAM
POPVLIS. HILARITATEM. AVGEAT
FLORENTIA. EXVLTANS. FESTIS
ACCLAMATIONIBVS
OBVIAM. EFFVSA
FORTVNATVM. ADVENTVM
LAETA. AC. FELICIA. OMNIA
APPRECATVR. MDXXXVI

Erectus fuit hic Arcus Margaritae Austriae Caroli V. Imp. Filiae, ab Alexandro Medice, Florentinorum Duce, Sponso. Cui locò se ingererit meritò Aloysius Iuglaris Auctor inscripti Arcus Serenissimis Sponsis, vbi causam lepidè inserit,

XLIV.

FECIALIBVS. PACIS. SVAE. SPONSIS
SERENISSIMIS. SABAVDIAE. PRINCIPIBVS
MAVRITIO. ET. ALOYSIAE. MARIAE
SENATVS. POPVLVSQVE. NICIENSIS
PRO. IANI. FORIBVS. CLAVSIS
HAS. TRIVMPHALES. APERVIT

V. Nonnumquam Elogij nomine donatum videas Epigramma strictum numeris (si-

cut contrà solutum dictum passim Antiquis Epigramma, obseruat Vincentius Gallus Opusculo de Epigr. Cap. I.) Hoc liquet ex loco Suetonij in Claudio, Cap. I. *Nec contentus Elogium tumulo eius versibus à se compositis insculpsisse, etiam vitae memoriam prosa oratione composuit.* Vbi vides opponi versibus prosam orationem, ijs autem metricis. Exinde manasse arbitramur institutum carmine inscribendi tumulos: Et à veterum quidem exemplis citandis supersedémus, vno recentium contenti, Manibus magni Viri à magno Elogiaste dicato Vossij nimirum ab A. Thysio:

XLV.

GER. IOANNIS. VOSSII
HOC. TVMVLO. PLORAT. PIETAS. ET. CANDIDA. VIRTVS
ET. LVCIV. PALLAS. SAXEA. DIRIGVIT
INVIDA. MORS. RIDET. RIDET. QVOQVE. VOSSIVS. ILLAM
DVM. CALAMO. MORTEM. VINCIT. ET. INGENIO

Cenotaphia his appone, nimirum tumulis honorarijs Elogia indita, cuius generis eminet in Carolum V. Caesarem:

XLVI.

LIQVISTI. EXVVIAS. GELIDO. SVB. MARMORE. SED. NON
QVANTVS. ERAS. CAESAR. MARMOR. ET. VRNA. CAPIT
PRO. TVMVLO. PONAS. ORBEM. PRO. TEGMINE. CAELVM
PRO. FACIBVS. STELLAS. PRO. IMPERIO. EMPYREVM

Haud secus Epigrammata stricta quibuscunque alijs operibus imposita nomine Elogij censentur; huiusmodi priscis vsitatissima, Graecis, Latinis, Veluti Epigramma geminum Pontis Salarij super Anienem strati, à Totila Gotho reuulsi, à Narsete pro Iustiniano Caesare restituti; alterum prosa, metro alterum, Vtrunque hoc loco referemus, ne distrahantur; sed prosaici impuritates, quas seculi conditio tulit, minusculis literis notabimus, vt caueantur, videlicet:

XLVII.

IMPERANTE.d.n.PIISSIMO.AC.TRIVMPHALI.SEMPER.IVSTINIANO.PP AVG.ANN.XXXVIIII
NARSES. VIR GLORIOSISSIMVS. EX. PRAEPOSITO. SACRI. PALATII. EX. CONS
ATQ. PATRICIVS. POST. VICTORIAM. GOTHICAM. IPSIS. EORVM. REGIBVS
CELERITATE. MIRABILI. CONFLICTV. PVBLICO. SVPERATIS. ATQVE. PROSTRATIS
LIBERTATE.VRBIs.ROMAE AC.TOTIus ITALIAE.RESTITVTA PONTEM.VIAE.SALARIAE.VS
QVE AD. AQVAM. A. NEFANDissimO. TOTILA. TYRANNO. DI-
STRVCTVM. PVRGATO. FLVMINIS. ALVEO. IN. MELIOREM. STATVM. QVAM
QVONDAM. FVERAT. RENOVAVIT

Metricum verò purius, & venustius ita legitur

XLVIII.

QVAM. BENE. * CVRBATI. DIRECTA. EST. SEMITA. PONTIS
ATQVE. INTERRVPTVM. CONTINVATVR. ITER
CALCAMVS. RAPIDAS. SVBIECTI. GVRGITIS. VNDAS
ET. LIBET. IRATAE. CERNERE. MVRMVR. AQVAE
ITE. IGITVR. FACILES. PER. GAVDIA. VESTRA. QVIRITES
ET. NARSIM RESONANS. PLAVSVS. VBIQVE. CANAT
QVI. POTVIT. RIGIDAS. GOTHORVM. SVBDERE. MENTES
HIC. DOCVIT. DVRVM. FLVMINA. FERRE. IVGVM

* pro *Curuati* antiq.

Citat Gruterus CLXI. num. 1. 2.

Signi

Signi Veneris tetrasticho illustrati, apud eundem pag. LX. num. 4.

XLIX.

SOL. CALET. IGNE. MEO. FLAGRAT. NEPTVNVS. IN. VNDIS
PENSA. DEDI. ALCIDAE. BACCHVM. SERVIRE. COEGI
QVAMVIS. LIBER. ERAT. FECI. SERVIRE. TONANTEM
QVAMVIS. LIBER. ERAT. MARTEM. SINE. MARTE. SVBEGI

Fontis, cuius aetas Epigrammatis recens, an vetus sit, lis adhuc sub Smetio iudice, indicat Gruterus pag. CLXXXII. num. 3.

L.

HVIVS. NYMPHA. LOCI. SACRI. CVSTODIA. FONTIS
DORMIO. DVM. BLANDAE. SENTIO. MVRMVR. AQVAE
PARCE. MEVM. QVISQVIS. TANGIS. CAVA. MARMORA. SOMNVM
RVMPERE. SIVE. BIBAS. SIVE. LAVERE. TACE

& inibi num. 2.

LI.

PERDIDERAT. LATICVM. LONGAEVA. INCVRIA. CVRSVS
QVOS. TIBI. NVNC. PLENO. CANTHARVS. ORE. VOMIT

Ingerit se meritò in hanc sedem Epigramma recens Leonum marmoreorum fontem euomentium in Musaeo Villae Capuanae ad Lacum Larium apud Insubres, Auctore Faustino Fagaeo Mediolanensi, quam Villam describit in suo Lario Sigismundus Boldonius, videlicet

LII.

DVM. CANIS. AC. NEMEI. VEXAT. VIS. EFFERA. MONSTRI
HIC. NOBIS. LARGAM. DAT. LEO. TERNVS. OPEM
FELICES. LYMPHAS. VENA. COMITANTVR. EADEM
AVRA. GELV. MVRMVR. PERPETVVSQVE. NITOR

Et eadem in Villa, Fontis alterius sub imagine Christi de Cruce pendentis, eodem Auctore

LIII.

FONS. VIVVS. SVPRA. MANAT. FONS. VITREVS. INFRA
PROFLVIT. ISTE. SOLO. PROFLVIT. ILLE. POLO
NON. ALIOS. DEBES. SITIENS. PERQVIRERE. FONTES
CORPORIS. HIC. PELLIT. MENTIS. AT. ISTE. SITIM

Sed non est ea mens nobis, vt volumen infarciamus omnigenis Epigrammatibus, quae alibi abunde suppetent.

VI. Tandem Elogium Epigrammate interdum constat, numeris mixto, solutis & ligatis; nec antiquis ignoto, vt probat Marmor apud Gruterum pag. MCXXV. num. 7.

LIV.

SILVINIAE . VALLEIAE
FILIOLAE . DVLCISS
PARENTES . MOESTISS
DECIPIMVR . VOTIS
ET. TEMPORE
FALLIMVR . ET. MORS
DERIDET . CVRAS
ANXIA . VITA . NIHIL

De hac porrò forma Elogij, deque reliquis speciebus fusè in Secunda Operis parte.

Elogium Quid sit, seu Eius Definitio.

EX his, quae hactenus de Elogij etymo ex vsu communi & sensu diserta sunt, subit nobis primùm illud describere, vt post ad definiendum proximo gradu faciliùs pertingamus. Nihil est ergo Elogium, si nos sciscitere, praeterquàm Epigramma solutum ac pedestre: Vt contrà Epigramma nil nisi poëticum, & strictum Elogium. Colludit hoc nostrum cum placito eruditissimi Praeceptoris nostri Vincentij Galli, qui Opusculo de Epigr. Cap. I. sic definit: *Epigramma est Inscriptio, siue Titulus, & ELOGIVM rei alicui additum, vel sententia honoris, decorisuè gratia prolata*. Nam pro Inscriptione, & Elogio Titulum dixit Suetonius in Tito, Cap. III. *Sicut apparet statuarum, & imaginum eius multitudine, ac titulis per vtramque prouinciam*. Sed & consonat ipsa notatio Graecae vocis *Epigramma*, Latinè *Inscriptio*, ἐπὶ, In, & γράμμα *Scriptio*; respondetque priscorum mos teste Scaligero, cum Epigramma vocitabant, quibus quoquo modo generis omnis monumenta inscribebantur. Cuius quidem moris custos religiosissimus Aldus Pius Mannuccius, Praefatione in librum de Arte Rhet. Auctoris ad C. Herenn. nuncupata Andreae Raugerio Patritio Veneto, Epigrammatis nomen tribuit Inscriptioni, quam quasi Edictum imposuerat ianuae cubiculi sui, ne à quoquam amplius interpellarentur eius labores, eratque huiusmodi

QVISQVIS. ES
ROGAT. TE. ALDVS
ETIAM. ATQ. ETIAM
VT
SI. QVID. EST. QVOD. A. SE. VELIS
PERPAVCIS. AGAS
DEINDE. ACTVTVM. ABEAS
NISI
TAMQVAM. HERCVLES
DEFESSO. ATLANTE
VENERIS. SVPPOSITVRVS. HVMEROS
SEMPER. ENIM. ERIT
QVOD. ET. TV. AGAS
ET. QVOTQVOT. HVC. ATTVLERINT. PEDES

Hanc ipsam (obiter) nos fortè offendimus à Francisco Suuertio citatam in selectis Christiani Orbis Delicijs inter monumenta Basiliensia, vsurpatam ab Opporino, (credimus, Amico ipsius Aldi, Amicorum autem, quis nesciat? omnia communia) qui nomine Aldi expuncto, & suo supposito, totam ad apicem vnum descripsit pro suis foribus.

Ioannes praetereà Choler Augustanus nuncupatoria ad Amantium poëtam Caesareum, & Petrum Apianum Mathematicum, *Ego autem impraesentiarum*, inquit, *ea Epigrammata solùm vobis misi, quae in Insubria, & Cisalpina Gallia habentur*. Ita enim vocat Inscriptiones quouis numero, ac lege incisas marmoribus, quas legere est in Volumine, cui titulus INSCRIPTIONES Sacrosanctae Vetustatis, edito Ingolstadij Anno Dom. MDXXXXIIII. ea parte, quae subsequitur Inscriptiones Hispanicas. Quamquam autem Prosaica dumtaxat Inscriptio ex communi vsu loquendi, quem nos amplectimur, censeatur Elogium, suum tamen locum & Metricae dabimus, vt quae priscis boni seculi, Latinis, atque adeò Graecis familiaris fuit, nec à recentium eruditissimis ablegatur.

Quin etiam Iacobus Goddius in Adlocutionibus & Elogijs, postremam speciem inscribit ELOGIA. VEL. EPIGRAMMATA. SEPVLCRALIA. inter quae obseruari postulat postremum in ordine; quod, cum magnificè (intra historici limites) trahatur ad compositionis numerosi Elogij granditatem, Epigrammatis tamen vult esse contentum. Ipsum hoc loco referentes, praemonemus lectorem de Voce *Gratitudo*, quam Auctor vsurpat: Vtrùm autem Latinè, adi infrà lib. II. Paraenesi ad Classem II. numero I. de Imitatione, & Classis VII. membrum XXII. simul & consule Gerardum Ioannem Vossium de Vitijs sermonis Cap. XVI. Ita verò habet Goddius.

Antonij

LVI.

Antonij I. Acciaioli Ducis II. Athenarum
Atticae, ac Baeotiae Regnatoris
Ne dispereat Nomen cum Corpore
Hoc mansuris notis in marmore sepulcrali
EPIGRAMMA scribe
Debetur Immortalitas, cuius Immortalia sunt
Stemmata
Ductor optimus Exercitus Venetorum viribus
Longe impar fugauit, ac fudit insigni
Victoria, & Athenas recuperauit
Angelum patruum Card. Ostien. constituit An. MCCCCVI
Procuratorem amplifs. cum Auctorit. apud S. Pont
Reges, Venetos, aliosq. Principes
Antonio excellens Prudentia, Magnanimitas
Felicitas, Magnificentia singularis
* Gratitudo liberalis in Patriam, qui Florentinos Ciues
Portus, & Maria nauigaturos ab omnibus vecti
galibus exemit priuilegio memorabili
In memoriergo Ciuitate viuat tot secula
Quot Annos regnauit in Graecia
Qui grandaeuus momento temporis decessit

Quòd si cui duriuscula adhuc videatur Epigrammatis nuncupatio attributa soluto Elogio; quasi spiritum suum ac vitam hauriat Poësis ex carmine, ameterque semper adstringi numeris; animaduertat is, oportet, fabula in primis, atque imitatione Poësim niti. Ita nec propriè illud Poëma censeri, quod tractu carminis perpetuo res persequitur absque fabula, patet in T. Lucretio Caro, qui naturalem Philosophiam arctauit metro, Philosophi nomen magis consecutus, quàm Poëtae: in M. etiam Annaeo Lucano, Belli Ciuilis inter Caesarem, & Pompeium Scriptore; qui cùm praeter poëticum numerum nihil Poëtae prae se ferat, meritò inter Historicos reijcitur, exclusus Choro Poëtarum à Martiale lib. XIV. Epigr. CXCIV. Cuius suffragio vti praerogatiuo adhaeret Vincentius Gallus noster in suo Rhetore lib. III. Cap. I. cum alijs eruditis, nouissimè etiam Gerardus Io. Vossius de Hist. Lat. lib. I. quamquam Sergius & alij refragentur. E contrario autem nec pedestribus illis narrationibus negare nomen Poëmatis, quarum est fabulosum argumentum, nemo certè ausit, cui inspectus sit è priscis Scriptoribus Lucianus Samosatensis Graecus, in prosa saepe poëtans; praesertim vbi dialogos concinnat; Crates Atheniensis cùm fabulas tractet metro liberas; Heliodorus Auctor Aethiopicorum, seu Theagenis, & Charicleae (floruit autem sub Annum Christi CCXXX.) & quotquot vnum in fascem iure indignabundus cogit Antonius Posseuinus Pat. I. lib. XVI. Cap. III. velut otij discincti satores, morumque corruptores egregios: hi sunt Lancellottus à Lacu, Perseforestus, Tristanus, Giro Cortesius, Primaleo, Bocatius in Dechamerone, atque horum antesignanus Amadisius: è recentibus quoque cùm Ioanne Barclaio in Argenide antiqui nitoris aemulatore tam multi, quibus haec aetas ad fastidium vsque luxuriat, quisque sermone vernaculo, Hispani, Galli, Itali (Hetrusco ROMANZI) quorum institutum, & licentia elocutionis ab alio quocunque praeterquàm à Poëtico charactere cùm abhorreat; eos planè euulgat pedestres Poëtas: iure vt Dantes Poëta in suo Purgatorio, Cantico XXVI. committat

Versi d'Amore, e Prose di Romanzi.

Petrarcha autem luculentius P. III. IV.

Sogni d'infermi, e Fole di Romanzi.

scilicet *Fole* Etrusca lingua sunt, quae Italica vulgari *Fauole*, Latinè *Fabulae*. Passauantes

quoque

quoquè inter Etruscos classicus

Giullari, Romanzieri, e Buffoni

sunt autem Romanzieri ijdem, qui Latinis Circulatores, seu Agyrtae circumforanei, quorum contextae fabellis narrationes.

Iam nec soluti Epigrammatis nomē adimendum Elogio, vel cùm purum ac simplex existēs, argutiam desiderat. Siquidem nec argutum fundi semper Epigramma probāt illustriū Epigrammatariorum exēpla, & eorum Principis Martialis, qui cùm de se sui conscius canat lib. I. Epigr. I.

Toto notus in Orbe Martialis

Argutis Epigrammaton libellis

Multa tamen simplicissimè panxit praesertim lib. XIII. & XIV. Praeterea euincit tradita à Scaligero, & omnibus eruditis approbata diuisio in simplex Epigramma, & Compositum; atque illud narratione sola contentum, hoc narratione, & argutia. Sed & illud simplicius aliud alio, vt magis, minusuè culta narratio. Id verò ita planum, vt Epigramma seu Inscriptio nuda primò ac simplex fieret, atque adeò non infrequenter vnius dumtaxat verbi, seu dictionis, vti suo loco exempla monstrabunt.

Quemadmodum ergo Epigramma definitur Plinio lib. VII. Epist. IX. (interprete Vincentio Gallo opusc. de Epigr. Cap. I.) *Carmen argutum, & breue*: Argutum autem Scaliger lib. III. Cap. CXXV. duplex statuit; vnum, cùm ex narratis, seu propositis deducitur, quod aut maius sit, aut minus, aut par, aut aduersum, aut contrarium: Alterum, cùm narratio, quae sola simplicis Epigrammatis implet locum, rem exprimit cum decoro, & imitatione: Ita non inscitè definitum per nos fuerit Elogium, *Prosa oratio arguta & breuis*: Arguta quidem vel deducto ex narratione alio sensu (quod praestant Elogia Composita), vel rei modò narratae (quod simplicia) decoro seruato.

Denique ne, si quidem hypothesin spectes, absonat Elogium ab Epigrammate: Ac illud, quemadmodum supra innuimus, virtutes commemorat, & vitia; rectè facta, & flagitia; sententias, consilia, vota, iudicia: adde nec solùm humana consultoque gesta; sed etiam quae brutorum sunt, & quae casus, & quae naturae, vnoque verbo, quae rerum omnium. Epigrammatis autem materia res omnes planè complectitur, scilicet (vt placet Vinc. Gallo opusc. de Epigr. Cap. II.) quae vtilitatem, quaeque oblectationem parere possunt. Nec facit placito nostro negotium, quod Alexius Ledesma Collega noster, Praefatione ad sua Elogia nihil aliud decernat esse Elogium, quàm *Illustrem laudationem in compendium missam*. Tale namque propositum ipsi fuisse in Opusculo suo aduertimus, vt in solo laudatiuo genere intēderet stylū. Nobis enim spatium Elogij quantumcumque patescit, obeuntibus, nequaquam laudatio sola offertur, nec ea semper illustris & operosa, vt cōstabit parte altera huius Operis. Erit itaque Elogium Epigramma, quà Inscriptio est: & quà inscribitur Poëmati illi breui, quod vulgaris vsurpatio Epigramma nominat, erit Epigrammatis Epigramma, illius quidē stricti, hoc verò soluti.

Rem totam subijcimus tyronū oculis inspectandam exemplo gemino. Alterum est Epitaphium honorarium Ianotti Rebuffi Patritij Genuensis, ab Aloysio Iuglare inscriptum, cum laude ingenij non vulgari tùm ob styli concinnitatem, tùm ob imitationē in parte Martialis, Epitaphio de Scorpo Aurigatore. Ita porrò hic luserat

Ille ego sum Scorpus clamosi gloria Circi,
Plausus Roma tui, deliciaeque breues.
Inuida quem Lachesis raptum trieteride nona,
Dum numerat palmas, credidit esse senem.

Iuglaris autem Epigramma hoc soluit, & immutata materia, formaque retenta Elogij partem maximam ita struit;

L. V. I.
Mortalitatem, quam Die XXI. Decembris
Induerat Genuae
Prima Iunij exuit Mediolani
Nobilis Anima
IANNOTI REBVFFI
Cuius matura merita
Dum Coeca Mors palpat
In ingens Terrae damnum, & Caeli lucrum
Decepta
Senem credidit
Ad sex nondum lustra prouectum.
Tantae iacturae Annum
Millesimum Sexcentesimum Quinquagesimum
Marco Aurelio Rebuffo Senatori
Iubilaeum Viator ne dixeris,
Fuerit Mundo & Filio remissionis
Patri amantissimo
Semper doloris Annus extiterit.

Hic

Hic si conferas cum Martiale Iuglarem, dispicies omnino, & esse Epigrammatis Elogium cognatum, & modico negotio transferri in Elogium Epigramma, solutione numeri, & immutatione materiae; decoro tamen Elogij seruato, quod à Iuglare hoc loco praestitum putamus in tumulo honorario; siquidem in vero haud credimus lusisset poëticè. Vide infrà lib. V. de Venustate, vbi de decorō Elogij, Cap. ...... A membro .....

Alterum exemplum immutationem habet solius numeri, materia tota ac forma seruata. Nimirum in nuptijs Odoardi Farnesij, Parmensis Reguli, cum Margarita Medicea Etruriae Principe. inter pompam multiplicem Regalis magnificentiae tollebat se superbo fastigio Regia Veneris, ac Hymenaei, opus temporarium, sed omnibus absolutum numeris ad ostentationem artis, & luxus (cuius descriptionem, quia lucem publicato volumine aspexit, aliunde petes) & qua parte exhibenda erat in patente campo species certaminis, ea frontem Regiae adornabat in ingenti tabula inscriptum Bellicum, numeris quidem solutum, sed ita amans adstringi, vt, cùm ipsum priùs legeris ab excellenti Vate in carmen coniectum, pòst liberum reuiseris, non facile promptum fuerit iudicare, viuaciùs ne carmine canat, an prosa. Accipe igitur versum à Petro Adriano Van den BroecKe Flandro-Belgico in hunc Dithyrambum:

LVIII.

Clamat Carpatio totus ab Aequore
Cupido; clamat de Sicula procul
Molle subridens Erycina Valle:
Ad Arma Sponsi, Ad Arma Coniuges
Armata toto clamat ab Aethere
Iuno virginei pronuba lectuli,
Erosque pugnans nobilis
Cum nobili Anterote Ad Arma Nobiles
Heroas altè conuocat
Virosque Pulchritudo, Hilaritas foeminas
Iuuenta Iuuenes, & Voluptas nubiles
Vocat Puellas.
Armigeri Infantes, stirps imperiosa Deorum
Vocant Ad Arma Milites
Ad Arma Reges incitant
Cedant Arma Fides, Pietas, Charitesque reclamant
Parma respondet, Genialia ad Arma
Queis ira desit vindicans
Queis caedis impiae furor
Pronaque rabies fundere sanguinem.
Obsequia, haud mortem teneri mercantur Amores
Pan stratus à Cupidine
Praedicat: decora vis est
Succumbere & Procumbere
Tympana, Tubae, Tormenta, Tibiaeque
Sonitu, clangore, boatu
Rutilantibus vndique flammis
Vociferantur
Omnia moues, Omnia regis
Vincis Amor Omnia.

Hactenus Bellicum inflatum carmine, ipsoque commodiùs ad genium Dithyrambico: Nunc ipsum pedestri Elogio fusum accipe, Auctore Marcello Buttilio

AD

AD. ARMA. CONCLAMAT. AMOR
AD. ARMA. SPONSOS. ARMATA. VENVS
AD. ARMA. CONIVGES. ARMATA. IVNO
AD. ARMA. HEROAS
CVM. ANTEROTE. PVGNANS. EROS
AD. ARMA
VIROS. FOEMINAS. IVVENES. PVELLAS
PVLCHRITVDO. HILARITAS. IVVENTVS. VOLVPTAS
AD. ARMA. DVCES. MILITES. AD. ARMA
ARMIGERI. DEORVM. VOCANT. INFANTES
CEDANT. ARMA. FIDES. PIETAS. CHARITES
RECLAMANT
PARMA. RESPONDET. AD. ARMA
QVIBVS
NON. IRA. VINDICTAM. NON. RABIES. SANGVINEM
NON. FVROR. CAEDEM
REPOSCVNT
OBSEQVIVM. NON. MORTEM
CERTANTES. QVAERVNT. FRATRES
PROCVMBERE. DVLCE. DECORVM. SVCCVMBERE
PAN. A. CVPIDINE. PROSTRATVS. PRAEDICAT
TYMPANA. TVBAE. TORMENTA
SONITV. CLANGORE. BOATV
RVTILANTIBVS. VNDIQVE. FLAMMIS
EXCLAMANT
OMNIA. MOVES. OMNIA. REGIS. OMNIA. VINCIS
AMOR

In hac facie ambigua idem argumentum si attentè contempleris, haud ambiges quin expressum bellissimè sit vtrobique Elogium ; sed vtrum pretio anteponas.

At est, inquies, Amor materies ambigua, aequè prona ad carmen, & prosae patiens : Accedimus & nos : sed & motus bellicos, qui superius Elogium animant, & Moerorem, & Vota, caeterosque affectus, quos Poëta exequitur, non vtique erit cur desideres in Elogiaste soluto, si veterum memorias, & recentium opera huc vsque à nobis citata, & deinceps pro opportunitate citanda inspexeris.

Restat, vt huius inter Elogium & Epigramma cognationis argumenta alia producamus. Ex his non obscurum est, quod, veluti Emblema Academicum figura constat, & carmine interprete, quo carmine exponitur rei forma in figura exhibitae, simulque Auctoris argumento, seu internae materiae accommodatur : Ita vice carminis natum est Elogium solutum cuius materiae dilucidandae in Emblemate. Extat in selectis Delicijs apud Sueertium in Vrbe Dresda praeclarum exemplum : Erecta Herculis statua Lernam necantis : inscriptaque in statuae basi interpretatio eius symboli per facti collationem, ad modum planè Emblematis Academici ; nisi quod seculi conditio vitium contraxit barbariae in voce *Irreptam* (quam ideo nos praenotauimus asterisco) ex verbo scilicet neutro in participium passiuum malè deducta, nisi canoni Grammaticorum intercedat hoc loco auctoritas veterum nobis adhuc incomperta : Est autem Inscriptio.

L X.

DIVO. MAXIMILIANO. II. IMPERATORI. MAX. CAES. AVGVSTO OB DESIDERATISS. ILLIVS ADVENTVM AVGVSTVS DVX SAXONIAE ELECTOR GRATVLATIONIS ET OBSERVANTIAE ERGO FIERI CVRAVIT. VT HEROS INCLYTVS SECTAM CALVINISTICAM IN HAS TERRAS * IRREPTAM ET DISSIMVLANTER NVTRITAM. DEO IVVANTE SVO ET OPPRIMERET ET VINCERET SICVTI LERNAM HERCVLES NVMEROSVM LICET MONSTRVM IGNE TANDEM VICIT, ET MORI DOCVIT.

Cui

Cui meritò allegimus recens exemplum, ipsumque absolutissimum, Iulij Perotti Mediolanensis, Collegae nostri, quo auctore in Academia Infoecundorum Florentiae, nostris in Aedibus, à Ferdinando Alexandro Gondio, Patritio Florentino eius alumno, speique magnae adolescente, symbolum est propositum, qua die Is Princeps Academiae renuntiatus. Quod quidem symbolum placuit subiecto Elogio pedestri ad communem eruditionẽ illustrans. Prodijt autem depictus inter varias arbores medius Rhamnus, & is florens quasi satellitio stipatus Rex, sumpta è sacris literis (lib.Iudic. cap.IX.) allusione, impositoque lemmate *Vtroque imperat* spinis nimirum & floribus cum subscripto Elogio, videlicet

EN. CIVES
EXPRESSAM. REGIS. IMAGINEM
NOBILEM. IN. RADICE. STIRPIS
HVMOREM
IN. FLORE. GLORIAM. FORTVNAM
POTENTIAM
OBSIDENTIBVS. SPINIS. NE
INTVMESCAT
DISCITE
REGEM. QVI. ALITER. PINXERIT
REGIAM. PERSONAM. AVT
DEFORMABIT. AVT
EXVET

Ad haec non contemnendae fidei sunt vestigia illa Antiquitatis, quùm & Graecè, & Latinè prosam insculperent marmoribus in morem Epigrammatum Elegiacorum, idest excessu ac recessu versuum mutuo, quasi hexametrorum carminum & pentametrorum. Sic Vrnae antiquae Mediolani olim in foro (quamquam alia forma describat Gruterus haud oculatus testis) ita inductos versus refert Auctor Inscriptionum sacros. vetust.

LXII.

MOTARIAE. P. F. PIISS
MASCELLIO. F. FELIX. ET
TVTATIA. CRISTINA
FILIO. DVLCISSIMO
MEMORIAM. POSVERVNT
CONTRA. VOTVM

Alia huiusmodi apud Antiquarios offendes passim. Antiquos imitati sunt recentium eruditissimi, nec ab re putamus fuisse, vt his inter locum dederit Auctor Inscriptionum sacrosanctae Vetustatis, inferens tumulum Neapolitanum superiore seculo à Io. Iouiano Pontano sibimet inscriptum, quem vti ab illo refertur, etiam nos referemus: videlicet

LXIII.

VIVVS. DOMVM. HANC. MIHI. PARAVI. IN. QVA
QVIESCEREM. MORTVVS. NOLI. OBSECRO. INIVRIAM
MORTVO. FACERE. VIVENS. QVAM. FECERIM. NEMINI
SVM. ETENIM. IOANNES. IOVIANVS. PONTANVS
QVEM. AMAVERVNT. VIRI. PROBI. HONESTAVE
RVNT. REGES. DOMINI. SCIS. IAM. QVI. SIM. AVT. QVI
POTIVS. FVERIM. EGO. VERO. TE. HOSPES. NOSCERE. IN
TENEBRIS. NEQVEO. SED. TE. IPSVM. VT
NOSCAS. ROGO. VALE
MORTVVS. EST. ANNO. CHRISTI. M. D. V

Vbi profectò causa nulla absoluendae sententiae, vel membri, vel etiam dictionis principia illa versuum alterna suggessit, sed vna suasit vetus forma elegiacè inscribendi. Adijcimus alterum extremo eo seculo positum Mediolani in aede Diui Barnabae (est primaria nostri Ordinis, vnde & nomen vulgare emanauit) praegrandi in marmore, & operoso, ita, vt ibi legitur, adamussim exscriptum

AVGVSTINVS

LXIV.

AVGVSTINVS. CVSANVS
DE. COLLEGIO. I. C. MEDIOL.
EX. CLERICO. ET. AVDIT. CAM. AP
PRESB. CARDINALIS
A. CONC. TRID. INTERPRETANDO
A. CONSVLTATIONE. EPISCOP
AC. MIN. CONVEN. CORRECTOR
VIR. SVMMA. IN. DEVM. RELIGIONE
AC. IN. PAVPERES. PIETATE
ANNVM. AETATIS. SVAE. LVI. AGENS
RELICTO. SVI. DESIDERIO. IN
PATRIAE. SINV. XX. OCT. M. D. II. C
E. VITA. MIGRAVIT
PRAEFECTI. HOSP. M. HAERED
CARD. ET. CIVI. OPTIME. MERITO
GRATI. ANIMI. M. P

Atque vt in soluta Inscriptione referebant Prisci formam adstricti Epigrammatis ; ita in adstricto ipso perrumpebant interdum versus, quos vnus distinguebat pedum numerus. Cernitur Romae Vrna, teste Auctore Inscript. sacros. Vetust. hac dispositione versuum literata

LXV.

D. D. S. * idest *Dijs, Deabus sacrum*
VRNA. BREVIS. GEMINVM. QVAMVIS. TENET. ISTA
CADAVER. ATTAMEN. IN. CAELO. SPIRITVS
VNVS. ADEST. VIXIMVS. VNANIMES. LVCIVSQ
ET. FLAVIVS. IDEM. SENSVS. AMOR. STVDIVM
VITA. DVOBVS. ERAT

Basi quoquè Romae, quam memorat Gruterus pag. XLIII. num. 7. In qua ita digesti, vt liberae Inscriptionis, Versus

LXVI.

ALCIDE. SACRI. GENERIS
DECVS. HOC. TIBI
PRAETOR
ET. IOVIS. ANTISTES
DEDICO. PERPETVVS

Aliam deinde habes & quidem Romae, sed tractu carminis hexametri pleno, & versu pari, apud eundem Grut. pag. DCLVIII. num. 10.

LXVII.

D. M
MVSICA. CVM. CANTV. RESONARES. CARMI
NA. MIRE. APTAS. PARVE. PVER. DVLCI
CELEBRATVS. AMORE. MORTE. GRAVI. RAPTVS
TAETRA. DEFVNGERIS. ORA. IMMERITVS. DE
CIMO. PRAEGRESSVS. NOBILIS. ANNO
SET. TE. NOSTER. AMOR. MEMORI. PIETATE
REFORMAT. AT. QVANVIS. TE. TERRA. TEGAT
MISERABILIS. IMA. SIC. DOLOR. IN. PARVO
CRESCIT. REFERENTE. SEPVLCRO
Q. BVCVSVS. CRESCENS. ET. MINDIA. FORTV
NATA. ALVMNO. BENEMERENTI. FECER
FILIO. MARTIALIS

Sunt

Sunt & marmora exarata Epigrammatis Elegiacis, id est hexametri, & pentametri carminis in morem soluti Elogij; perpetuo idcirco ducti, nec versu extante, aut recedente. Vnum hic citamus ex multis, quod habes apud Gruterum pag. DCCCXLIII. num. 3.

LXVIII.

INGRATAE . VENERI
SPONDEBAM . MVNERA
SVPPLEX . EREPTA . CONIVX
VIRGINITATE . TIBI . PERSEPHO
NE . VOTIS . INVIDIT . PALLIDA . NOS
TRIS . ET . PRAEMATVRO . FVNE
RE . TE . RAPVIT . SVPPREMVM
VERSVS . MVNVS . DONAMVS
ET . ARAM . ET . GRATAM . CAE
PSIT . DOCTA . PEDANA
CHELYM . ME . NVNC . TORQVET
AMOR . TIBI . TRISTIS . CVRA
RECESSIT . LETHEO . IVE
IACES . CONDITA . SARCOPHAGO

Per haec quasi lecta vestigia deprehensam tandem habebimus naturam Elogij, quod ita libet definire, & quidem pressè vsurpatum, nihil vt aliud sit, quam INSCRIPTA REBVS AD POSTERORVM VTILITATEM ORATIO. In hac enim definitione distinguimus rectè ex Aristotelico praescripto duo illa membra Genus & Differentiam. Siquidem quod Elogium dicatur *Oratio*, commune habet cum Philosophia, Oratoria, Historia, Poësi, atque his subiectis formis. Itaque Generis locum obtinebit Oratio. Reliqua verò Differentiae. Nam si *Inscripta*, ergo à Philosophia, & Oratoria secernitur, quod illa suopte ingenio in mente sedem habeat, haec autem vocalis sit. Ab Historia quoquè, quae scribitur, non inscribitur: Item prolixitatem non respuit, à qua abhorret Inscriptio, quae quia cum titulo conuenit, breuitate continetur. Adde & ab oratione Epistolari, quae & ipsa scribitur, non inscribitur; datur, non inditur, qua epistola est. *Inscripta* autem *rebus*, quia Elogij materiam res omnes suggerunt, ergo & Homo, & Purae Mentes, & Deus. Atque in hanc partem venit Elogium metricum, propria voce Epigramma, quia propriè inscribitur, quia breuitatem amat, quia de rebus omnibus est, nec reliqua desiderat ex definitione mox explicanda. Denique *ad posterorum vtilitatem*, quippe ad aeternitatem natum Elogium est, nec nisi casu in cunis extinguitur: sicut etiam scripto committitur, nec nisi fortuitò cum voce euanescit, nisi meliùs dixeris, tunc fieri speciem Oratoriae, & quidem Laconici generis. Vtilitatem porro hanc refer ad eam, quae ex triplici genere Causarum in Rhetoricis manat, nimirum Demonstratiuo, Deliberatiuo, Iudiciali; De quibus proportione infrà, initio alterius Partis, cùm de Elogij speciebus. In vtilitate verò finis innuitur Elogiastae, hoc autem artium auctores semper intendunt, nisi arte contra instituti rectam rationem abutantur. Sed & conditiones inuoluuntur Elogij ad vtilitatem assequendam destinatae: hae sunt Puritas, Perspicuitas, & Venustas, sub qua Argutia.

Obsignare placet hanc partem obseruatione haud leui. Elogium solutum tametsi Epigrammatis strictè cognatum, perquam tamen alienum fieri, & (vel supra veterem vsum loquendi) hostem in eo, quod Scaliger in Poetica lib. III. Cap. CXXV. concedit Epigrammati, sic habens: *Tot verbis, verborumque generibus, speciebus, formis, figuris, modis componi, quot sunt in quocunque linguae, nationis, populi, gentis ambitu genera, species, formae, figurae, modi verborum. Quin etiam non solùm noua licere fingere, verùm etiam Soloecismos aliquando, aut Barbarismos admittere. Nouitas illa vel inoffensa, vel interdum distorta excitat vel risum, vel admirationem.* Ita quidem Scaliger de suo Epigrammate. Sed viderit ipse. Nobis autem nihil in re nostra tale videtur. Siquidem Epigramma strictum, natum quoque Theatro, ac Scenae, huiusmodi forte cultum lasciuiorem non respuit. Solutum verò Elogium in Foro, in Lyceo, in Templo, in Augustali, in Sepulchro sedem inuenit, raroquè iocis ingeritur, tùm verò non vt minus, nec vt scurra. Itaque matronalem elegantiam, hoc est venustatem cum dignitate, & modestia sibi asciscit. Quamquam & quod ibi subdit Scaliger (nec vindicem habuit, quem certè putabamus fore eruditum virum in paucis Thomam Corraeam, De Epigramm. Cap. V.) exemplum soloecismi in illo Martialis

Non vitiosus homo es, Zoile, sed vitium

scilicet vbi Abstractum pro Concreto (vt dicunt in Scholis) contra Dialecticas leges prae-

dicatur, iam non vnius mos est Epigrammatarij, sed etiam Epici

Heu pietas, Heu prisca fides. Virg.

& Comici

Vbi est ille scelus, qui me perdidit? Terent.

atque adeo Oratoris: *Isti immani, atque intolerandae barbariei resistamus*, pro Barbaris, Cic. orat. pro Fonteio. Quin ipse Cicero Philosophi personam grauiorem sumens, in Officijs ait: *Cedant Arma Togae*, pro Armati Togatis: *Concedat laurea linguae*, pro Laureati victores disertis oratoribus. Atque hunc versiculum à Cicerone ipso, repressa Catilinaria coniuratione compositum, non verò citatum ex alio Auctore fuisse probatum fecere criminationes illae inuidorum, & inuectiones in ipsum Ciceronem, Lucij Bestiae, Crispi Salustij, & M. Antonij.

Alterum quoque Scaligeri exemplum, *Non es bonus, sed optimus malorum*, si solœcismo damnetur, parem Antiphrasi notam inusserimus, cùm ea tamen tropis, & figuris Rhetoricis, hoc est luminibus orationis adnumeretur. Illa ergo Phrasis *Optimus malorum* abusionem quidem habet vocis *Optimus* pro *Pessimus*, sed est fide condita; desineret autem esse, si vocis propriae vsum reciperet.

Elogium Quantum sit seu Moles.

HVc illa celebris quaestio vocanda de Epigrammate (quoniam ipsi affine Elogium fecimus) Quantumnam id futurum sit, breue, an prolixum? Et quidem (vt alterum ex altero definiatur) Epigramma Monosticho posse concludi, ratio sana probat, & exempla: Disticho vno perfici, sensere nonnulli: Pluribus ad vsque Decastichon, vsus communis ostendit Icosastichon, seu viginti versuum fecerunt Poëtae auctoritatis haud mediocris: Vltra trigesimum protulere versum Martialis & Catullus hoc in genere principes. Quanquam distinguunt aliqui: In carmine Elegiaco vltra Decastichon non probari, plus vltrà in alijs, Epodis videlicet, Hexametris, Scazontibus, Anacreonteis, Hendecasyllabis. Placet omnino illa Martialis censura lib. II. Epigr. LXXVII. qua Cosconium perstringit exactorem breuitatis adeo tetricum, vt epigrammata non ex ingenio, sed ex mensura tantum censeret. Confutat verò illum primum argumento à simili, idest Colossi altitudinis pedum centum & decem, quem tamen dici longum non patitur aut Dei maiestas, cui positus fuit, aut Imperatoris magnificentia, à quo positus: Tùm auctoritate Marsi & Pedonis poëtarum insignium, quorum vnum ipsum Epigramma paginas binas implebat. Nobis itaque Epigramma longum non est, cui pro conditione argumenti nihil detrahi potest, tametsi multos procurrat in versus. Vt contrà Disticho comprehensum, aut Monosticho existere longum posse testimonio Martialis, si nimirum quid in eo redundet.

Consonat perbellè Elogij quantitas, quod vna quandoque dictione, nedum versu contineri posse, & suprà innuimus, & fusiùs suo loco infrà trademus cum de Elogio Atomo. Caeterùm ad eam procurrere metam, quam exigit argumentum ita vt neque superfluat illi quidquam, neque quod, saluo sententiae decoro, adimi possit. Itaque ex simplicibus, quae sanè breuiora compositis amant esse, quaedam repereris ipsis longiora compositis: Contrà, ex compositis breuiora quaedam simplicibus.

Porrò inter simplicia censemus historica (de quibus suo loco) quae in molem tractu quidem laxam excrescere interdum contingit, rei autem complexu omninò succinctam. Vnum pro multis paradigma sit Epigraphe Villae Iuliae ad Romam, quam non idcirco poenitebit totam referre. Legitur ea inter Romanas, quas collegit Franciscus Suueertius in *Selectis Christiani Orbis delicijs* editione noua ad annum MDCXXV. Coloniae Agrippinae: Videlicet

IVLII

LXIX.

IVLII. III. Pontif. Max. auspicio BALDVINVS eius frater hoc suburbanum prope Flaminiam, ab Antonio patruo Cardinale olim animi causa comparatum, syluis, hortis, vniuersisque contiguis, & quibusuis plantarum generibus numero penè infinito à se auctum, nouoque ac politiore cultu nullo non loco directum, atque illustratum: aqua Virgine & fontibus saluberrimis è latebris terrae inaccessis non minus ad commune omnium, quàm ad priuatum commodum eductis, vndique irriguum factum salientibus, piscina, auiario, atque hoc quasi theatro admirabili picturarum, statuarum, emblematum splendore constructis. Temploque in primis DEO Opt. Max. ac D. ANDREAE ab ipso IVLIO Pontif. erecto atque dicato: sibi, Innocentio Cardinali, & Fabiano Comiti, filijs, & eorum posteris in ampliorem & auctiorem formam redegit. Praedium autem hoc ipsum, ac quidquid vspiam in eo ortum, cultum, structum, ampliatum, ornatum vel in praesenti est, vel erit in posterum, siuè totum, siue aliqua ex parte cuiusque modi, & quantula ea cumque fuerit, praeter ipsos fructus, vti nullo prorsus pretio, nullo pacto, nullo iure, cuiquam vnquam alicui vendi, obligari, donari, aliouè quouis modo alienari possit, testamento in perpetuum ab eodem BALDVINO omnibus est interdictum, ne de nomine exeat familiae suae.

In hac simplici Epigrapha, vel (vt maius) Elogio nihil prolixum occurrit, quippe nihil redundans, si mens attenditur inscribentis. Exponendum enim fuit primùm Tempus per Pontificatum Iulij III. à quo etiam consilium rei profectum, & appellatio Villae. Deinde Villae Dominus, & Iulij frater Balduinus: Tum locus designatus, hoc nempe suburbanum prope Flaminiam: Et à quo ad Balduinum transmissus, idest ab Antonio emptore: Et quorsum, i. e. animi gratia: Pòst describendum quid operis praestiterit ibi Balduinus ad amplificationem, ad ornatum, ad amoenitatem: Qua id mente, nimirum ad cómune simul priuatumque commodum: Templum inibi, à quo erectum, cui dicatum: Cuius vsui ac possessioni destinata Villa vniuersa, nempe sibi, fratribus, ac successoribus. Cautio denique, ne qua ex parte distrahatur, Testamento Domini facta, & hic religiosè fuerat recitanda ex Testatoris voluntate. Quibus singulatim inspectis atque perpensis commoda profectò breuitas ibi constabit in tanta rerum comprehensione, neque prolixitatis extabit vestigium. Quod si purè *Villa Iulia* inscripta foret, ne ipsius quidem appellationis occasio innotesceret; tamque praeterea multiplicem cognitionem de Regia Villa desiderassent gentiles ipsi successores, ne dum exteri, & peregrini.

Contrà verò proferatur ex Aloysio Iuglare Inscriptio illa, qua funus indicit Ioannis Toërasij Galliae Marescalchi, videlicet.

LXX.

Reuisite Toërasium Ciues
Pugnae Perijt Ille, Non Gloriae
Eius Nihil Miserandum In Morte
Cuius In Vita Inuidenda Sunt Omnia
Flente Tamen Principe
Sine Lachrymis Priuatos Esse Non Decet
Quas Gratuitas Dedit Ipsa Serenitas
Vos Debetis.

Haec porrò composita, quia Oratoria, & tota sales: stringitque compendio dictionis Panegyricum totum. Prolixiorem ergo iure dixeris superiore illa, quae historica est, ex argumento, quod hic paucioribus licuisset absoluere, non illic, decoro seruato.

Verùm vt planius adhuc fiat, quale sit in rem praesentem Decorum sententiae, quoniam Elogij commendatio non mediocris in breuitate consistit, audiendi sunt Cicero, & Quintilianus

de breuitate Oratoriae narrationis vti differant; id quod ad praescribendum Elogió modum conducet.

Ac Cicero quidem de Orat. lib. II. expendens narrationem Terentianam in Andriae Actu I. sub initium, de cadauere Chrysidis in rogum iniecto, longam eam indicat in genere Narrationis, dum habet: *Nam is postquam excessit ex ephebis &c.* (sic orditur Comicus) *Quàm longa* inquit *Tullius*, *narratio est? mores adolescentis ipsius, & seruilis percontatio, mors Chrysidis, vultus & forma, & lamentatio sororis: veliqua peruariè iucundèque narrantur.* (Deinde in compendium contrahens ait) *Quòd si hanc breuitatem quaesisset; Effertur, imus, ad sepulchrum venimus, in ignem posita est. In his ferè decem versiculis totum confitere potuisset: quamquam hoc ipsum Effertur, Imus, concisum est ita, vt non breuitati seruitum sit, sed magis venustati. Quod si nihil fuisset, nisi In ignem posita est; tamen res tota cognosci facilè potuisset.* Hactenus Cicero. Ex quo licet deducere, nihil Elogio, ne concisè quidem inseri posse, quod in sententia strictim promenda redundans fuerit.

Quintilianus verò Institut. Orator. lib. IV. Cap. II. Narrationis breuitatem ad eundem ferè modum praescribit. *Solet*, inquit, *esse quaedam partium breuitas, quae longam tamen efficit summam. In portum veni, nauim prospexi; quanti veheret, interrogaui; de pretio conueni; conscendi; sublatae sunt anchorae; soluimus ora; prouecti sumus. Nihil horum dici celeriùs potest: sed sufficit dicere: E portu nauigaui. Et quoties exitus rei satis ostendit priora, debemus hoc esse contenti, quo reliqua intelliguntur. Quare cùm dicere liceat: Est mihi filius iuuenis, omnia illa superuacua: Cupidus ego liberorum vxorem duxi, natum sustuli, filium educaui, in adolescentiam perduxi. Ideoque Graecorum aliqui aliud circumcisam expositionem, id est σύντομον, aliud breuem putauerunt; quòd illa superuacuis careret, haec posset aliquid ex necessarijs desiderare* &c. Pauloque infrà subijcit Quintilianus: *Non minùs autem cauenda erit, quae nimium corripientes omnia sequitur obscuritas, satiùsque est aliquid narrationi superesse, quàm deesse: Nam superuacua cum taedio dicuntur, necessaria cum periculo subtrahuntur.* Sed nos hac de re infra, cùm de Perspicuitate Elogij.

Illud est maximè cauendum tyronibus, exstare Historias, & Orationes titulo praefixas Elogij; Cuius generis sunt Authore P. Iouio Elogia Virorum illustrium Armis & Literis: Eusebio Sarrino Nicolai Baccetij, ipsoque Baccetio Scriptorum decem; qui in Italia centum annorum spatio Latina eloquentia floruerunt (excipimus Apostropham ad eosdem Decem Scriptores, quae numeris continetur Elogij Panegyrici rotundi.) Rursus Eusebio Sarrino Elogia viginti. Porrò Auctoris vtriusque manuscripta dumtaxat, nec dum publicae luci data, asseruantur in Bibliotheca Florentina Coenobij Cisterciensis. Praeterea Iacobi Gauatij Elogia illustrium Anachoretarum. Quae tamen omnia meracae sunt historiae, etsi florenti stylo, & sublimi. Felicis autem Verduccioli Elogium funebre de Georgio Borea, & huius notae alia, dictionis Oratoriae legibus parent, nihilque habent commune nobiscum. Alia quoquè identidem prodire ipso titulo Elogij, quae tamen ex effusa prolixitate, ac rerum multiplici congerie nomen potius Elegiae, aut heroici Poëmatis soluti numeris sibi asciscunt, ad eum planè modum, quo nobis Elogium est Epigramma solutum. Hocce nos inuentum haud improbamus, speciosum quippe, ac florescente seculo nostro dignum. At non facit Elogium solus laconismus, versuumque incisio. Quemadmodum ergo poëma Elegiacum, atque Heroicum est aliud ab Epigrammate, tametsi carmine, metro, ac caeteris cum eo conueniens: non secus à natura Elogij prolixae illae lucubrationes, quae macrotolla inferciunt. Ex hoc genere numerantur complura (aliqua quidem ex his digna cedro), vt Inscriptio quam suomet sepulchro apposuit Thomas Morus, citata à Franc. Sueertio in Delicijs scl. Christ. Orbis inter Anglica: Aeluopëia de Mantuano excidio, cuius initium: *Excipe sinuosis Caelorum tractibus Echo ferales eiulatus meos*: Questus de armis Gallicis Italiae infestis; *Quando inter arma trepidi mutescunt Cycni, argutus aliquis inter Cycnos gingnat Anser*: Laudatio Marchionis Leganensis, prouinciae Mediolanen. Praefecti: *Gloriam lumenque seculi tui venerare Insuber*: Elogium funebre Ludouici XIII. cognomento Iusti Gall. & Nau. Regis Christianiss. *Quis & quantus ereptus sit terris, Orbem docet attonitum luctus Franciae* (nisi hic meliùs dicendus sit

Panegyricus

Panegyricus Oratorius Laconicè expressus ad miraculum ingenij Gallici) Antonio Chanut è Soc. I. Auctore: Eiusdem Ludouici Vita, & Elogia; Petro Labbe è Soc. I. Auctore: *Hic qualis quantusque hoc seculo futurus esset, praedixit ab altero seculo Clemens VIII.* (& hic quidem iustiùs videtur Panegyricus filo vitae deductus, totidem conflatus propositionibus illatiuis, quot ibi feruntur Elogia: eloquentiae tamen mirabilis, nec indignae titulo Elogij, si inmembratim ac caesim legatur: cui proximè adhaeret recentissimus Auctor (eius, quod inscripsit *Elogium Cardinalis Iulij Mazarini Apologeticum, seu Historiae Gallico-Mazarinae compendium*) Nicolaus Charpy A Sancta Cruce. Epitaphium Iosephi Adiateti à Basilio Corradino inscriptum Perusiae: *Si pium olim*: Votum Stabilitatis de Caesare Montio Cardinale Auctore Alphonso Rhaudense (vulgò Rhò): *Suspice dum magno tuo domitore Macedone Augusta spectator Orbis*. Elogium, seu Trophaeum Marchioni Carazenae pro excussa obsidione Papiensi, nuper editum ab Haymone Corio; cuius extant, & alio stylo eodem ac numero. Elogium, Parmensis Ciuitatis nomine Dicatum Diuo Francisco Xauerio Sancti Patris Ignatij Loyolae Sociorum Filio, Societatis Iesu culmini, ac lumini praestantissimo; Cuius est initium: *Nuer ni Emulasce nostro maior Elogio es &c.* Laus Bonauenturae Caballij, Concionatoris eximij ex ordine Franciscano à Valerio Chimentello Florentino in Acad. Pisana literarum humaniorum professore: *Huc Lector Admirandum vise Caballum*. Elogium Octauij Piccolominei ab Aragona in praelio Lutzensi contra Suecos victoris Italico stylo, sed elegantissimo per Claudium Achillinum: *Gli auuisi della memoranda battaglia di Lutzen*. Eodem vulgari stylo Elogium *Prioris* Aldobrandini in Norlingensi praelio extincti, Auctore N. Francuccio I. C.: *Nella passata notte delle Germaniche turbulenze altra luce non fù veduta, che quella delle stelle Aldobrandine*. Elogium Mauri Bagnoli in Franciscum Bilium Episcopum Ticinensem: Multa Christophori Giardae, quamquam alia ipse ediderit castigatiora, ac digna Elogio, nedum Elogij titulo. Nam quae de Card. Richelieuo circumferuntur, partim Oratoriae sunt Panegyres, nimium quippe effusae, cuiusmodi Testamentum Christianum, Testamentum Politicum, & Vitae Synopsis inscribenda tumulo: partim Elogia iusto laxiora, vt Epitaphium Sorbonicum, & illud: *Pijs Manibus: Adsta Viator: Quò properas? Quod numquam videbis & audies hic legitur*. Prudenter Antonius Maria Herba Mediolanen. titulo Allocutionis muniuit, quod alijs fuisset Elogium, laudationem Caroli Corij Philosophiae candidati; cuius initium: *Iure Capitolino tecum agetur*. Et Hannibal Adamius è Soc. I. Gratulationis titulo, quod lusit in aureum Diadema Lucensis Crucifixi Regis: Ea siquidem Elogij modum excedunt. Quapropter orationibus XX. Ioannis Iacobi Palaemonij in laudem Virginis Deiparae non detrectauerim titulum facere Elogiorum, si modò propositiones illatiuae resoluantur, quae ita in Elogia totidem euadent, adeò scitè ad laconismi leges, ac Veneres animantur. Ioannes Baptista Masculus Encomia praenotauit, quibus nomen Elogiorum iure dandum fuerat; perstricta duplici volumine, altero, quae sunt Caelitum per singulos anni dies, altero illustrium virorum, ac foeminarum veteris historiae sacrae. Nam etsi prolixitas obstat vltra iustum de Diuo Bernardo, D. Francisco Xauerio, ac Coelitibus omnibus Tomo priore; posteriore autem de Adamo, Eua, Noemo, Abrahamo, Iosepho, Iobo, Aarone, Iosue, Dauide, Helia, Daniele, Ezechiele, Iuda Machabaeo; si nomen inquam Elogij attribuerim, in tanta nihilominus copia Encomiorum paucio huic facilè absorberet, compensaretque reliquorum moles iusta, omniumque vniuersim elegantia, ac lepor ad omnes numeros.

Haec dum dictamus, en incidimus in Vitas & Elogia duodecim Patrum, Auctore Ioanne Andrea Alberto Niciensi è Soc. I. In queis haud satis mirari mirari possum perpetuum illum tractum amoenitatis quaesitissimae, quàm studium ipsius Auctoris, qui singulorum deinceps vitas Patrum aggressus, suum quidem cuique ascribit Tumulum, Vitas autem ipsas suppresso priore titulo Elogia inscribit, non Vitas. Quid hoc autem? (dic ipse nobiscum) An quòd Vitae titulus purior est, & impar stylo inito ad ostentationem florentissimo? An quòd in subsequente Tumulo viuacior defuncti Patris memoria melius, quàm in sua ipsa vita? An quòd

mutatis nominibus Elogia Vitas referunt, Tumuli Elogia? At (rem expediamus) neque illud dici Elogium patitur prolixitas dictionis, neque melior vllus typus Elogij visus est, quam his in Tumulis. Appellemus igitur potiùs Laconicum Panegyricum, illustrissimum illum quidem, quam Elogium; & Tumulis viuacissimam Elogij formam non negemus. Ita Elogiastae famam colligit Auctor in Tumulis immortalem, & Panegyristae Laconici in Elogijs, nullo Elogio exaequandam. Est adhuc, quem tyronibus cauendum indicemus, scopulus multo, quam Ceraunia, infamior, naufragijs frequentibus nostratium ingeniorum. Irrepsit quippe hodie in mentes plurimorum idea illa dicendi, veteribus ignorata, rationi absurdissima, vt longum quemque ad molem magni voluminis sermonem in genere quolibet vel disputatiuo & contentioso, non nisi ad cultum Laconicum componant, abruptè admodum, pressè, minutim, concisis numeris, repetitis spiritibus. Cuius artifices rectè tu cum Augustino Mascardo (in Arte Hist. tract. V. part. II.) Asthmaticos dixeris, vt qui singultiunt, non differunt; anhelant, non loquuntur; graui cum taedio audientium, aut scripta legentium. Praemoniti autem satis fuissent Quintiliano, docente (Instit. Or. lib. II. Cap. III.) *Spiritus quoque nec crebro receptus concidat sententiam, nec eo vsque trahatur, donec deficiat.* Supersedemus exemplis, nec ne cui infensi simus: Satis enim ostendunt moniti nostri momentum, quae quotidie prodeunt monstra huius generis.

Haec de quantitate Elogij ex ratione. Aliter autem ex casu. Hic namque interdum seueriùs cogit in breuitatem, quàm lex praecipiat. Nimirum quùm angustius aequo spatium permittitur cudendae inscriptioni. In quo sanè quantum commendari par est felicitatem illius ingenij, cui successerit perarcta in tabula plura concludere; tantumdem damnari illius hominis consilium, qui, quàm de Inscriptione cogitet, priùs molem ipsam inscribendam ex arbitrio sibi format, simulque operi manum adhibet postremam; tùm demum Elogiographum accersens iubet Iliadem in nucleum cogere. Praepostera enimuero deliberatio, & ineptientis peccatum inexpiabile. Ecquis hominum tam infrunitus, qui nesciat, si erigendus demandetur Arcus, Trophaeum, Tumulus, monumentum aliud marmoreum, aereum, aut id generis consecrandae memoriae in posteris alicuius summi Viri, aut egregij facinoris, aut mirandi successus; ita molem illam totam inseruire debere illi memoriae, vt ne elegantiae quidem, magnificentiaeuè maioris gratia violetur eiusdem memoriae consignandae iustus locus? At hoc, inquam, vel inuidentis est hominis alienae gloriae, vel suae nimium ambitiosi, vt Operis structura Auctorem magis prodere debeat, quam cui iure est destinata.

Volo igitur Elogiasten in primis prudentem. Ita Inscriptionem rogatus, si tabula definita iam fuerit, eius siue amplitudini, siue angustijs accommodet sese, necessium est. Malit autem spatiosiores margines, grandiores literas, ampliora interstitia, quae vtique oculos implent, simul & ingerunt menti plus quiddam dignitatis, ac venerationis erga memoriam positam. In breui autem spatio colligendae totae vires ingenij, vt compendio multa stringantur, quae quidem summorum ingeniorum est palma. Qualem retulisset Auctor Epitaphij in Vvenceslaum Borgardum, citati à Francisco Sweertio in selectis Christiani Orbis delicijs inter Bononiensia; quod hic referre pretium erit laboris. Videlicet:

I X X I

Incomparabile, ô Viator, exemplum constantiae, atque continentiae sanctâ integritate, & inclyta fide illustre, bonarum & artium, cippus en aspice, vt paruus tegit. Quid hoc quaeris? VVenceslaus Borgardus Olmonte ortus (Morauiae ea Vrbs est, Iulium Montem vocant Latini) Is vnicus patri, nuper Bononiae vnicè vnicè salutem optans adferre amico, peste mortuus occumbit. Plura iste non capit lapis. Vale igitur, atque his piis ossibus dic verba, si es pius. Vixit annos XXVIII. Menses X. Obijt MDXVII.

Namque arte prudentibus haud occulta, quasi defuerit in processu locus laudibus defuncti, dixit: *Plura iste non capit lapis*. Potuerat autem castigatiùs inscribere, & sententiam exprimere suam saluo decoro, in hunc fere modum. *Incomparabile, ò Viator, exemplum constantiae, continentiae, fidei, integritatis, bonarum artium en paruus vt tegit cippus. VVencislaus Borgardus hic est: Olmonte vrbe Morauiae, Iulio Monte Latinis, ortus Patri vnicus atque vnico amico peroptans salutem afferre. Heu Bononiae extinctus peste. Plura non capit lapis, nec patitur quidem. Ossibus tu bene precare & vale. Vixit ann.* &c. *Obijt* &c. Hoc sistendi modo praetendes colorem plurium laudum afferendarum, etsi nullae supersint: multò magis breuitati tabulae dabis compendium multarum rerum, quas lector subintelliget.

Omnino autem distantiam prospectus aduertes ad designationem literarum. Nam quae cominùs legenda offertur tabula, ea vtique minusculas admittit literas, longioremque proinde Inscriptionem: Quae verò eminùs & grandiores literas poscit, & inscriptionem breuiorem. Exemplo esse possunt bini tituli in fronte Panthei Romani, quorum superior literis pedalibus constat, inferior digitalibus, nimirum ille remotior ab aspectu, hic propior, vt habes apud Ianum Gruterum pag. I. num. 1. Id ipsum passim occurret in veterum recentiorumque monumentis. Ad summam iudicium magis, quàm ingenium huc afferendum, nec magis acumine est opus, quàm maturitate, vt & materiae inscribendae fiat satis, & iustae scripturae: alteraque sic alteri morigeretur.

Reliquum est, vt prolixitatis in composito quidem Elogio damnandae exemplum aliquod afferamus: nam iustae, & honestae dabunt sua mole, quae toto operis huius corpore allegabuntur, & quasi Herculeae metae praescriptum in sese gerent *Non Plus Vltra*. Placetque seligere Christophorum Giardam in sacrum Florentinorum Principis natalitium: qui quidem Auctor nobis testibus (fuit enim & ex Ordine nostro, & Collega in profitenda publicè Eloquentia in Academia Alexandrina Mediolani) acriter rebellens, qui huic lusui titulum Elogij adiectum volebant, censuit inscribere *Genethliacum*, quasi solutam Elegiam, non Epigramma (quae est Elogij forma) excedente modum cursu testaretur,

Videlicet

IN

LXXII.

IN SACRVM
FLORENTINORVM PRINCIPIS
NATALITIVM
CHRISTOPHORI GIARDAE

Genethliacum

TERRARVM DOMINA, REGINA PROVINCIARVM ORBIS
EVROPA DICTVRA GENETHLIACVM
ETRVRIAE PRINCIPI
IN ETRVSCI LVCEM, ET SECVRITATEM IMPERII
FELICITER EDITO
AD NATALITIVM CARMEN
NON EXCIVIT MVSAS, NON GRATES ACCERSIVIT
SED EXCITAVIT FILIAS REGIONES INVITAVIT.
AGGREDERE ITALIA, GERMANIA EXCIPE
PROSEQVERE GALLIA, HISPANIA CLAVDE, ET PLAVDE
PRINCEPS INFANS
QVEM MEDICEI ORBES PER VICTRICEM QVERCVM
SVBMISERE
AVDENTE SOLO, SALO GAVDENTE, PLAVDENTE CAELO
VOLVPTATIS FONTI SIMILLIMVS ERVPIT
PARADISVM ITALIAE FLORENTIAM SVIS LAETITIAE
VNDIS ITA IRRIGAT
QVATVOR VT IN SVMMA DISCRETVS GAVDII FLVMINA
CHRISTIANI ORBIS PARTES QVATVOR PRAECIPVAS
ET FOECVNDET, ET BEET.
INCIPIT PRIMA
QVAE IN IVRE FOECVNDITATIS ET FELICITATIS
POTISSIMA EST
ITALIA
MAGNE PVER
CVIVS REGALI IN ORTV
FAVSTA OMINA, MAGNA OMNIA
MAGNORVM PROPAGO DVCVM
ITALICAE DOMINATIONIS BRACHIVM ALTERVM
FLORENTISSIMAE REGIONIS SPES PRIMA
MEDICEI FIRMAMENTVM IMPERII
THIRRENI ARBITER MARIS
MAGISTER EQVITVM
QVOS TREMIT ORIENS
QVOS OCCIDENS SVAE LIBERTATIS ASSERIT VINDICES
QVORVM PAVORE TVRCICAE LABORANT LVNAE
SI FERDINANDI PARENTIS
FERREVM NOMEN, MORES AVREI
SI MATERNI NOMINIS INVICTVM ET TRIVMPHALE OMEN
LOQVVNTVR VERA, MARS ERIS ITALVS.
SI PVLCHRO IN CORPORE
PVLCHRIOR ADHVC RESPICITVR ANIMI VIRTVS
APOLLO ERIS ETRVSCVS
SI FLEXANIMA DICENDI VIS
QVAM TIBI POLLICENTVR SIDERA EXPENDITVR
TIRRHENVS ERIS MERCVRIVS
SI GENIVS IVVANDIS MORTALIBVS TECVM SIMVL EXORTVS SPECTATVR
CHRISTIANAE REIP. NE DVM ETRVRIAE SPERARE LICET
NON FICTVM, SED VERVM IOVEM
E ROBORE DOLATVM, SED ITALO

NATVM EX QVERCV, SED OPE MEDICA
INTER APVM EXAMINA
QVAE ROMANI CAELI DOMINAE
E VATICANIS HORTIS
ROSCIDA TIBI ELABORABVNT MELLA
SED ET
GERMANAE AQVILAE
REGIVM PVLLVM IMPERATORIOS SVBLATVM IN HVMEROS
CAESAREIS SOLIBVS OPPONVNT
ET QVIA IRRETORTIS SPECTAT LVMINIBVS
AVSTRIACVM PATERNA EX MATRE SANGVINEM
BAVARORVM DVCI . SARMATARVM REGI
ROMANORVM IMPERATORI AFFINEM
ET AGNOSCVNT ET PROBANT.
NEC ALIO DECVIT MENSE QVAM AVGVSTI
AVGVSTAM PROGENIEM NASCI
FERDINANDIS SECVNDO AC TERTIO AVGVSTIS
ET AVGVSTE ET ANGVSTE CONIVNCTAM
AT GALLIAE
CATHARINAM ET MARIAM
MEDICEA E DOMO REGINAS, ET REGVM SVORVM
PARENTES NACTAE
PLENIS MANIBVS AVREA SPARGVNT LILIA
NOVO PARTV FIRMATAM STIRPEM REGIAM
GRATVLANTES
NOVA OMINANTES CONNVBIA
QVIBVS ALIQVANDO AVT SORORES AVT FILIAS
ET DET ET ACCIPIAT IN VXORES REGIAS.
CLAVDVNT
HISPANIAE
DIVITES, ET PLAVDVNT
NASCENTI FOEDERATO PRINCIPI
PRO FLORIBVS MALA, PRO LILIIS AVREA VELLERA
PRO MVNERIBVS MAIORA OFFERVNT REGNA.
FLORENTIAE DOMINATIONEM
CAROLVS HVIVS NOMINIS QVINTVS MEDICEIS ASSERVIT
DITIONEM SENARVM PHILIPPVS II. ADIECIT
PHILIPPI TERTIVS AC QVARTVS
NECESSITVDINE ET MVNIMINE PRINCIPATVM
FIRMAVERE
QVINTVM ETRVRIA SVSTINET
SVA MVNIFICENTIA
ANTIQVVM ETRVSCORVM REGVM RENOVABIT
ET TITVLVM ET SCEPTRVM.
EVROPAEIS INTER SE COLLAETANTIBVS PROVINCIIS
SOLA MOERET ET INGEMISCIT GRAECIA
SVAE CLADIS PRAESCIA, SVI EXCIDII NON IGNARA
EX NOVI ORTV ET ASPECTV ITALICI SIDERIS
PRAESENTIENS, AC PRAEVIDENS
SVAE EVERSIONEM IMMANISSIMAE TYRANNIDIS
IN VNIVS ORE AC FACIE PARVVLI.
QVOD SIT INTVITA
MVLTOS INESSE MAGNOS COSMOS
PLVRES INESSE MAGNOS FERDINANDOS
QVID NI FVTVRVS SIT MAIOR MAXIMIS
MELIOR OPTIMIS?
QVEM NON TAM PARENS AC PRINCEPS MAGNA EDIDIT
QVAM PARENTVM VOTIS, POPVLORVM OPTATIS
ASSVMPTA IN CAELVM VIRGO

TRIVMPHALEM ANTE DIEM SVBMISIT
ADMONITIONE SALVBERRIMA FINIT
EVROPA
DISCITE PRINCIPES FILIOS ET POTISSIMVM
IMPERIORVM HEREDES
NEC SANCTIVS A DEO POSTVLARI
NEC SECVRIVS OBTINERI
QVAM PER VIRGINEM DEI ET GENITRICEM ET FILIAM
RERVM OMNIVM CONSTITVTAM HEREDEM
ET DOMINAM.

ELOGII

ELOGII CHARACTER LIBER II.

PROLVSIO.

NOn vnus est, atque indiuiduus character Elogij, quemadmodum nec finis vnus. Aliud quippe Elogium Historicum, aliud Oratorium, aliud Poëticum: Historia docendo est nata, Oratoria laudando, Poëtica ludendo simul & monendo, seu (vt ille) miscendo dulci vtile. Prima itaque characterem poscit simplicem, & planum; altera grandem, & rotundum; tertia festiuum, & pictum. Porrò triplex hicce character Elogij tres illas dotes cum Epigrammate, cuius esse cognatum indicauimus, communes habet; videlicet Breuitatem, Argutiam, Venustatem, siue Suauitatem: adde quartam huiusce consectariam, Perspicuitatem. Quae, quibus parentur, consequentibus libris sigillatim persequemur. Et Breuitatem quidem Elogium, quale id cumque sit, postulat; Argutiam Poëticum magis, quàm Oratorium; Venustatem prae caeteris Historicum, in quo & Argutiae supplet partes, vt ne huic quidem sua idcirco deesse Argutia dici possit. Denique Perspicuitas desiderari nusquam patitur.

Omnino nihil habeat Elogiastes antiquius, quàm vt elocutionem afferat bonae notae, monitum illud aureum Ciceronis in Bruto ad se transferens, qui de Oratore formando, *Solùm quidem*, inquit, *& quasi fundamentum Oratoris vides locutionem emendatam & Latinam*. Ac Mendas quidem alias atque alias, quibus corrumpitur locutio, indicant Rhetores: Nos verò ab ijs potissimè cauere Elogiasten iubemus, Videlicet, A Verborum Raritate, Humilitate, Sordibus, Obscenitate, Antiquitate, Peregrinitate, Barbarie.

PARS PRIOR

I. Verborum Raritas.

RAra verba raró quidem in vsu sint, oportet. Hoc vel Poëtis, quibus licentia maior, ne dum Prosae orationis Scriptoribus obseruatum: Adeo vt C. Caesar de Analogia monuerit, *Infrequens atque insolens verbum tamquam scopulum fugiendum esse*. Rara illa feruntur *Angustia* num. sing. pro plur. *Angustiae*: *Ipsissimus*, *Geminissimus*, quae Comicis permittuntur. *Interatim* pro *Interim*: *Explicui* pro *Explicaui*: *Vagor* pro *Vagitus*: *Ens* & *Essentia*, quae teste Quintiliano lib. VIII. Cap. III. dura principio fuere; nunc Philosophis dumtaxat trita, Elogiastes praeter necessitatem excernet. *Summatus rerum*, *De sua impendia*, *Delicia*, *ae* vsurpauit Elogiastes ex recentibus pro *Summum Imperium*, *summum regimen Reip. De sua pecunia*, *suo aere*, & *Deliciae*, *arum*. Nomen *Phoenix* (vt obseruat Vinc. Gallus in Rhetore) raró in genere foeminino, saepiùs masculino. Quamquam verò quis ausit hinc improbare. Elogium quod ista commodùm dictantibus nobis affertur ex Augusta Taurinorum, vbi in recenti transitu Reginae Suecorum expositum fuit Auctore illo, quem Elogiastarum Phoenicem citra inuidiam meritò dixerimus, Emanuele Thesauro? Scilicet non ingenio solum, sed iudicio magis opus esse monens foeminae, quae Phoenix inter Principes appellari posset, accommodauit nomen ad sexum, facturus profectò aliter, si Auem ipsam propriè nominandam habuisset, aut translatè Virum, Heroemuè laudandum. Sed & raritas locutionis non eo ipso

excludit

excludit penitus, sed rarum indicit vsum, & ex re nata dumtaxat, vt in Elogio, quod ibi exscribimus: Videlicet

PHOENICEM
Visere quisquis auet, huc eat.
Hanc in Arabia nidulari Fabula est
In Suetia nascitur.
Regnante Claudio Romae visum ne credas
Alexandro VII. auspicante primum appulit
Vnam esse tandem qui putat, male computat
Bellicosorum Phoenix, Sapientum Phoenix
Regum Phoenix, Virginum Phoenix
Quadruplex & Vnica est Phoenix
Christiana Magni Gustaui Filia.

Minus ergo iudicij, plus autem inuidiae prodidisse se fateatur, oportet, qui nobis Elogium admiratione prosequentibus censuram suam è vestigio intrusit huiusmodi

PHOENICEM
Visere quisquis auet Hic adsit
Nidulari in Arabia est in fabulis
In Suetia nascitur
Regnante Romae Claudio non nisi in somnis visa:
Auspicante Alexandro VII. Vrbs primum vidit oculis
Foeminino genere literatorum vulgus vsurpet
Eminentiores enim masculino
Ipse vsus rarior foeminini
Phoenicem arguit Virum in foemina.
Muliebrem hic ergo & vnam qui facit
Phoenicem inficiatur & singularem
Bellicosorum, Sapientum, Regum, Virginum, Viraginum
PHOENIX
CHRISTIANA
Magni Gustaui
Vnicum germen & Quincuplex

Inter haec versantibus selectas Delicias Orbis Christiani Francisco Suuertio Auctore, incidimus forte sub titulo Hafniae, in Epitaphium Iacobi Bordingi, vbi haec legimus; *Grati hoc animi memoraculum Patri optimo P.* quae quidem dictio *memoraculum* raritatis habet miraculum, ne dicam nouitatis. Cur non autem trita, sed non inelegans eligi debuit *monumentum*?

II. Verborum Humilitas.

HVmilia Verba interpretantur Rhetores, quae aut personae inferiora dignitate sunt, aut rei. Non immoramur in vulgatis exemplis., cujusmodi ex Cic. de Orat. Si tempestas exprimatur vocabulo Comessationis, vbi translatum minus valet proprio: Aut ex Vinc. Gallo in Rhet. Si Iouem Regulum quis dicat, aut Summum Pontificem Sacerdotem: Sed in rem nostram adnotabimus

tabimus Elogiastem nouitium, qui dixit *candidam turbam* pro agmine Angelorum; Aptiùs pro agmine Anserum: Et alium, qui *Superum vulgus*; cũ vulgi appellatio multitudini congruat ignobiliori: Humilitate pariter videtur laborare Inscriptio apud Gruterum (non enim bono seculo natam quis credat) pag. DCLXXI. n. 13.

III.

AVR. CONSTANTINAE . SIVE . PALLADIAE INFANTI . INNOCENTISSIMAE QVAE . V. A. XII. M. XI

Puella namque tredecennis vno minor mense qui possit infans dici, haud scio, vt quae infantiam sexto iam anno excessit: ni fatuam sibi voluit, vt natu tam grandis infantissima adhuc esset, &, qualis ponè praedicatur, innocentissima: Aut ni forte amoris teneritudo excessum illum Parenti suggessit, quod non est improbandum. Ab eiusmodi humilitate quantum illud extollitur de Iuuene in Epitaphio Leonhardi Veronae, *Indolis, ac spei incomparabilis Iuuem*? Humile quoque visum Censori haud gregario Epitheton apud Polam in Inscriptione ad ponte Atheesis in agro Veronen. quà ad nuptias Philippi III. Regis Hispp. Sponsa tendebat;

IV.

MARGARITAE . AVSTRIACAE . CVIVS AVGVSTAE . NVPTIAE . TOTVM TERRARVM . ORBEM . IN . SE . CONVERTVNT . RESP . VENET. DEVOTA NVMINI . MAIESTATIQ. EIVS

Quandoquidem Deuotae appellatio demissam facit Reip. Amplissimae maiestatem: Nec eam formulam Antiquis solemnem vsurpare fas fuit, nisi decoro seruato, idest ad Summum Principem nomine subiecti illius imperio siue priuati hominis, seu Ciuitatis, Ordinisuè, vt apud Grut. est obseruare titulo *Caesarum, Imperatorumque*.

Illa enimuerò formula censoriam notam piorum prouocauit, qua videtur idem Pola Deum posthabere Diuis Georgio, & Stephano in honore Templi dedicati, ac veluti minorem seruitijs suis Dominum constituere. Sic enim inscripsit Venetijs in D. Georgij Maioris:

V.

Diuis. Praestitibus. iuuantibus. Georgio. Stephanoque Qui. est. Protomartyr. * *Cum. DEO. OPT. MAX. Dicatum. Dedicatum. esto. hoc. Templum. Quod Sanctus. Monachorum. Ordo. de. sua. impendia opere. cultuque. omni. ampliauit. Exequente. Dominico. Colonien. Archimandrita. M.D.C.X. Leonardo. Donato. Principe. Maximo. Felici. Perenni*

Quid enim aliud sonat Praepositio *Cum*, nisi Deum accitum comitem, & (vt olim in Conuiuijs) Vmbram? Quid locus posterior assignatus, nisi delatum gradũ honoris secundum Deo, primum Georgio, ac Stephano? Neque habet, vnde se tueatur Auctor, Antiquorum exemplo apud Grut. pag. II. n. 9. vbi legitur: DIIS. DEABVS. PENATIBVS. FAMILIARIBVS. ET IOVI. CETERISVE. DIIBVS: Neque vel per formulam ipsam ibid. n. 10. DIIS. DEABVSQ. CVM. IOVE. Quem Iouem alleget licet appellatum antiquis Optimum Maximum. Nam longè alia ac ratio Ethnicis, est nobis. Illi gregem Deorum colentes praetulerint alium Deum alij, & Ioui Maximo vnum ex Minoribus, vbi certi cultus, & peculiaris ritus posceret ratio. Adi infrà huius Libri Elog. LXXXII. Quare saniùs Pola, secutus vsum Christianis tritum, inscripsisset (neque hercle minus magnificè) *DEO. OPT. MAX. & Praestitibus iuuantibus Georgio &c.*

Ac nequis Polamastigas nos dicat, en fletimus nuper à Pola, tutatique sumus contra sciolum Inscriptionem eius Veronensem, videlicet:

VI.

Pullati. Sodales. Crucifixi. Christi. * *Pientissimi. Hoc. Sibi. Conditorium. Habento Iosephus. Aurifex. Flaminius. Paduanus. Magistri. Sodalitatis. Fecerunt. Et. Sibi M. D. C. V*

Nam Pientissimi (inquit) Epitheton, si homini tribuas, grãde omnino est, & vena felicitatis, non laudis solummodò diues: *Dij meliora pijs* auguratur Vates, Georg. III. scilicet pius est, qui colens Deum viuit secundum praecepta ipsius: Quod si Christo pietatem in homines tribuis, nonne Maiestatem imminueris Diuinam? Humile igitur omnino hic sonat vox *Pientissimi*. Haec ille, Quem certè fugisse necesse est, Pietatem in Deum, etiam in homines translatam, & quidem seculo optimo, vt arguit Cic. pro Plan. *Pietas fundamentum est omnium virtutum; Parentem vt Deum vereri; atque non multò secus ac parentes, liberos amare debemus*. Neque solùm pij vocati Parentes in liberos, sed alij in alios, quos idem Cicero innuit in Rhet. *Pietas est, per quam sanguine iũctis, patriaeque beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus*. Hinc deducat Censor, Pietatem non esse reuerẽtiae duntaxat obse-

quium, sed benignitatis quoque, & misericordiae. Hoc ex vocis proprietate. Nam ex nitore, iam euicit ex aureo seculo Vates (Aeneid. IV.) *Numina pia* vocans. Quidni ergo vsurpet Pola; *Christi Pientissimi*? Dei videlicet Parentis nostri, consanguinei nostri, & causa nostra Crucifixi? Consule Grut. pag. DXXXVIII. n. 11. vbi marmor Romanum ad Columnam Antonini habet & *Parenti pientissimo*; & *Filij pijssimi*. Vtrum verò horum purius dictum nos commodiùs alibi.

Caeterùm humilitatem etiam olent translata à rebus domesticis ignobilioribus. Ipsa adeo necessitas probat hoc genus Translata, vtputa in allusionibus ad sacra dicta insigniora, cuiusmodi Iuglaris Elogio XVI. de *Christo IESV*; *Ad annum vsque trigesimum aetatis exercente lignariam*. Vbi habet: *Itanè igitur lux Mundi in Mundum veneris, vt lateres? Nobis natus tibi cur viuas? Thesaurus ignoratus neminem ditat, & LVCERNA SVB MODIO meretur orbari lumine, quod habet, quia nulli dat* &c. Lucerna autem ardens sub modio, id est in abdito posita modus est loquendi petitus à vase, quod modij mensuram habet, ac domestico inseruit vsui, humilior, quàm ferat Elogij dignitas; sed honestat allusio ad dictum Matthaei cap. V. *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub MODIO, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt*. Estque dictio ipsa Graecè ibi expressa καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον.

Impropriet as vocum potest ad humilitatem referri. Vt in Epitaphio Mediolanensi

VII.

D. Iohannino, & Fatiolo Barlassinis Franciscanae Religionis praecipuis Benefactoribus ob insignia beneficia in eam collata Fratres huius Conuentus, vt quolibet die Sacrum faciendum, & singulo quoque mense Annuale celebrandum, & ad perpetuam huius rei memoriam lapidem hunc erigendum curarunt MDLXXXI. VIII. Cal. Iun.

Ineptia verò accedit, appellando Annuale, quod singulis mensibus celebretur. Sed neque *Annuale* Latinè dixeris (obiter) neque *Benefactoribus*, neque *singulo quoque mense*.

Praeterea Voces compositione poeticae, humile quiddam sonant in prosa Elogij, nisi ferat ratio ipsa argumenti, puta in re ludicra, atque humili. Quare non ausim inscribere *Legirupa* cum Plauto in Psc. Nec *Auripeta* cum Pona, Elog. de Domitiano vbi habet: *Parente genitus auripeta sanguinem ipse auro potiorem habuit*. Nec *Seruicola* cum eodem, de Clandio: *Imperanti nihil cum Imperio, Seruicola, Vxorius*. Nec *Honoripeta* cum Anonymo.

Humilibus adscribunt nonnulli sua contraria; Interpretare primo, quae personae sunt conditione maiora. Cuiusmodi obseruatum fuit Epitheton Puero datum in Epitaphio Veneto

VIII.

IOANNI MAGIO
Puero Incomparabili
Qui ob imperitiam obstetricis
Ex vtero statim translatus
Est ad tumulum Die XXI. Decemb.
MDXXXII

Nam is dicitur puer incomparabilis; cui processu vitae specimen dare virtutis singularis fas est, non qui vix lucem aspexit. Excipe, quos in ortu ipso celebres effecerunt prodigiosi euentus, vt Ioannem Baptistam, & alios, quod de Ioanne Magio nostro non memoratur. II. vocabula à rebus nimiùm grandibus petita, velut si Nauium Gubernator dicatur *Rex*: & belli *montes fabricare*, & similia his, quas vitiosas metaphoras vocant. Hoc in genere offendit Auctor recentis Epitaphij de Viro Principe (tacemus causa honoris locum, & personam) cuius extulit virtutem bellicam in postrema expeditionũ suarum, conferens cum Iulio Caesare à Pontica victoria triumphante, de eo vsurpans *Venit, Vidit, Vicit*; atque non modo exaggerate nimium contra historicum decorũ, quo de genere est Epitaphium illud principio initum; sed, quod caput est, contra veritatem fama vulgatam, nobis testibus, atque ibi terrarum versantibus, qua pro certo ferebatur Princeps in illam expeditionem repetitis à Rege (cuius armis praeerat) Imperijs inuitus, ac reluctabundus tandem esse profectus; fortasse fati praescius: Sed neque belli faciem vidisse, letho autem praereptus redijsse conciso in frusta cadauere, quò clandestinum tutò asportaretur. Caeterùm alijs antè, & alijs expeditionibus, ingenti vbique belli mole ad Arces, ad Oppida hostium iuit saepe, vidit rarò, vicit nũquam, vt hinc celebrari citra ironiam non possit. Non tamen ei deerat aliunde seges laudis, & quidem eximiae, quae historiae, non solùm Epitaphij impleret spatium; Ciuilis nimirum prudentia ex notitia scriptorum omnis aeui plenissima, ac diuturno vsu pluribus pro Rege egregiè administratis

Prouincijs

Prouincijs, vnde paucos aetate sua aemulos facilè habuit, admiratores plurimos.

Multò quoque crassiùs peccatur, cum homini Diuina tribuuntur extra amplificationis propositum. Id quod exemplo docuit suo Pola in Inscriptionibus funebribus de Valerio Card. Sic enim in sinistro Pyrae latere

x.

TVTANE CARDINALIS VALERI
Delicium nostrum
Reliquisti Eheu Reliquisti
Deliciam tuam
Philarmonicam Academiam
Gementem plorantem plangentem
Vae Heu Vae

Iterum de eodē inscriptae Valuae maiores, videl.

x.

PARENTALIA. PHILARMONICA
AVGVSTINO. VALERIO. CARDINALI
TVTANO

Siquidem appellatio Tutani fuit Dei Ethnicis Romanis, cui Aram sacrauerant, quod Vrbem ab Annibale defendisse noctu quadam putaretur. Quantò autem congruentiùs idem Pola de Valerio ipso alibi vocem attulit propriam, Inscriptione haud lugenda, qualis haec lugubris fuit, cum habuit.

x i.

AVGVSTINO. VALERIO. CARD.
NATO. AD. AETERNITATEM
ECCL. ROM. CLIENTES. PHILARM
TVTELARI. MAXIMO. AMPLISSIMO
IN. BENEFICII. MEMORIAM

quemque hic proprio vocabulo *Tutelarem* dixit, synonymo in Pyra *Patronum*, in Dedicatione rursus Academiae Philarmonicae metonymico *Tutelam*: potuit similiter *Patrocinium* vociare, vt scias extra Amplificationem proprijs vti, cùm suppetunt.

III. *Verborum Sordes.*

VT in colloquijs publicis priuatisque, ita in Epigraphis dedecent hominem vrbanum sordida verba; hic autem insigniùs, quod illa vel priuatis concluduntur vmbraculis, vel certè cum sono vocis fugaci euanescunt: haec in conspectu constanter extant, vnde non minus in Elogiasta, quam in Oratore damnantur. Ea verò ad res immundas sunt relata, vti *Sputus*, *Vrina*, *Stercus*. Pro primo tamquam nitidius substituetur *Saliua*: Pro altero *Humor Vesicae*, aut *Lotium*: Pro tertio *Aluus*, ni cogat aliter argumentum: v. g. ad agricolas haud sordide dicetur *Stercorare*. Vt nec *Sputus*, nec *spuo*, & quae inde manant, vbi de re spuendo contempta historicè scribitur. Quare haud sordida habenda narratio de Diuis Abdone, & Sennene, quod cùm in Vrbe ad simulacra Deorum essent attracti, ea detestati conspuerunt. Atque hinc commodè Iac. Albanus Gibbesius Praefat. ad Carmen suum. Seculare, ipsa simulacra appellauit *Numina inanium truncorum Sputatilica*, imitatus, diuerso significatu, Sisennam, qui (ex Cic. de Clar. Orat.) defendens in causa capitali Christilium aduersus C. Roscium, dixerat, *quaedam eius sputatilica esse crimina*, vocabulo nouato, pro re leuissima, nec digna animaduersione. Caeterùm si ad honestam rem siue actionem transferatur, inter sordida numerabitur: Sic Horatius Serm. II. Satyr. V. illud expungit M. Furij Bibaculi *Iuppiter hibernas cana niue conspuit Alpes*. atque illud Plauti in Pseudolo, *Expuere lachrymam*; etsi hoc (obseruatore Lambino) in persona serui existit facetum, & seruo dignum.

Haud aliter iudicabis de voce *Cloaca*; nam propriè sumpta, & in historicis titulis, immunis est à sordium suspicione, quod indicat Gruterus plura cogens marmora, vbi eius vsus apertus: Praesertim Romanum pag. CXCVII. n. 5.

x i i.

EX. AVCTORITATE. IMP. CAESARIS
DIVI. TRAIANI. PARTHICI. F. DIVI
NERVAE. NEPOTIS. TRAIANI. HADRIANI
AVG. PONTIF. MAX. TRIB. POTEST. V
IMP. IIII. COS. III. L. MESSIVS. RVSTICVS
CVRATOR. ALVEI. ET. RIPARVM
TIBERIS. ET. CLOACARVM. VRBIS
R. R. RESTITVIT. SECVNDVM. PRAECEDENTEM. TERMINATIONEM. PROXIM. CIPP. PED. CXVS

Ast eadem vox à propria ad metaphoricam significationem translata ferè immundis accensetur, nec sine stomacho auditur, vt arguit locus Plauti in Curcul. vbi stomachum immundae vetulae, & aluum CLOACAM nominauit. Cuius ea videtur discriminis ratio, quòd, cùm Cloaca propriè sit fistula, & via subterranea, per quam Aquae pluuiae dilabentes secum rapiunt Vrbis sordes, vt propterea curatores cloacarum certi

in Vrbe creentur; fit, vt vbi mentionem audis simplicem Cloacae, non priùs offerantur menti sordes raptae, quàm aquae rapientes, & ipsa via per quam aquae decurrunt. Adeo vt non indignum auribus Iudicum existimauerit Cicero pro Planco proferre illud adagium: *Arcem facere ex cloaca*, hoc est Rem humilem extollere supra modum. At si cum Plauto nominaueris, quid nisi sordes primò, atque impuritates repraesentaueris? Quamobrem in id genus sensa, etiam vbi opus est, minimè rudum (vt passim Dantes Poëta) recto tramite, sed est vtedum circuitione; Quemadmodum monuit Cicero dicens *Detractionem confecti, consumptique cibi*: Sallustius *Proficisci ad requisita naturae*: Lucillius *Eluuiem per ventrem facere*: Seneca *Medicus reliquias, & effusa aegrorum intueri non dedignatur*: *Corpora nostra ad egestum venter exhaurit*. Quò minus in translatione assumendae voces obscenae, cùm non desint etiam in ridiculis argumentis nitidae? Ita quod dixit Catullus Epigr. XXXIV.

Annales Volusi cacata charta.

modestiùs expressit Martial. Epigr. XLIX. lib. III.

Quod si non scombris scelerata poëmata dones.

Eidem verò Senecae habentur sordida *Acetum*, *Spongia*, *Pulegium*; sed immeritò, vt eruditi pòst censuere, quos secutus Iuglaris de Christo IESV sic inchoat Elogium LXIX. *Praeter fel, & acetum Quid propinet sitientibus, Mundus non habet*: *Ingens tamen fortuna hominum*, *Quod expertus id Iesus est*. Et infrà; *Amantissimus fellis nostri Illud vel moriens spongia colligit*. Iure autem negat Cicero proferendum: *Morte Africani castratam esse Remp.* Et illud: *Glauciam curiae stercus*.

Quaedam subsordida admittit necessitas; cuiusmodi est *Vacca*. Quae tamen adseretur Inscriptioni è genere illo, è quo fragmentum antiqui marmoris apud Gruterum pag. CVI. n. 5. vbi legitur: IOVI. BOVEM. MAREM. ET MINERVAE. VACCAM. Iterum: DIVO AVGVSTO. BOVEM. MAREM. ET. AVGVSTAE. VACCAM. Necesse autem fuerat in re grauissima, qualis est Religio, nomine proprio rem promere.

Praeterea bifariam fit sordida locutio, Continuatis scilicet verbis, & interruptis. Priore modo, vt *Caeca caligine*: *Quid istic agatur*, etsi in hoc non admodum superstitiosos esse oportet, praesertim quia legitur, non auditur Inscriptio. Cautiores quidem posteriore modo, ne id contingat nobis, quod sciolo quondam. Is affectator laudis obtinuit enixè prouinciam inscribendi Arcus Cardinali, è familia *Taberna*, cum primùm Episcopalem sedem Vrbis cuiusdam iniret. Itaque inspecto nomine Praesulis gentilitio, tùm conditione Sacri Ordinis, decerpendam esse censuit è sacris literis Epigrapham hanc syntomam HABITABIT. IN. TABERNACVLO. TVO. (Psal. XIV.) Praesulem, an Vrbem alloquens, dubium. Sed ipsam numero pari syllabarum per interualla tria scite distributam in ipsius Arcus superliminari, quod forte fortuna trigonale erat, ita disposuit, vt spatium medium reliquis duobus editius insigniret quasi gemma Dictio illa mutila IN TABERNA. Vix cum demum admonetur legentium cachinnis, illatae pro encomio contumeliae; seque, quàm bellè allusionem exquisierat vocis, tam foedè in reliquam dictionem desciuisse, pro Elogiasta scurram factum.

IV. *Verborum Obscenitas*.

OBscena quadrifariam diuidas, omnifariam declines. Videlicet: Quae rei Venereae sunt. Haec cùm à priuato colloquio, conspectuuè, ne dum à publico arcenda sint, nec in scenam producenda, vt etymon vocis monet ex Aldo Manutio: iubente necessitate quàm tectissimè efferes. Imitabere autem Senecam dicentem; *irritationem humoris obsceni*: Terentium *cum Amica se oblectare*, Et *consuescere cum aliqua*; Ciceronem *liberis operam dare* (de vsu Matrimonij) Valerium Maximum *proximus à libero patre intemperantiae gradus ad inconcessam Venerem esse consueuit* (de Adulterio) Innuit autem vsum vini foeminis Romanis interdictum: Tandem sacros Codices *cognouit Adam vxorem suam*. Notatur hinc Pona Elog. de Caligula, vbi habet: *Tubas audiuit ex vtero*, *feminiparem indolem nactus*. *Equus ad impetum, non factus ad disciplinam*, quod vocem *femini*, vbi de vtero sermo est, sub obscenam admiserit. Quantò iustiùs eradenda illa vetus inscriptio non solùm Grut. (pag. XIII. n. 8. in Spur.) quia spuria habetur

habetur, quàm quia obſcena cùm honeſtiſſimo quoque Viro. Vbi pro *Vtero*, quae eſſet vox honeſta, vſurpatur *Vulua* & inhoneſta per ſe, & latinè impropria de muliere. Eſt autem huiuſmodi:

XIII.

AVL. MAEVIO. A. F. QVI. POST. DVODEC
SORORES. POSTHVMVS. E. VVLVA. P. AEL.
MATRIS. EXTINCTAE. RESECT. ET. IIII
AETAT. AN. PATRE. AVLO. ORBATVS
ET. SVCCEDENTE. PRAETEX. TEMPORE. ANI
MO. IN. SORORES. MATERNO. PATERNOQ.
FVIT. TOTA. HER. PRO. CONIVGIIS
EARVM. RELIC. ET. SIGNA. PO. ROM. VIC
TRIC. SVB. LVCVLLO. COS. IN. ASIAM. SEC
VTO. CVM. OPIB. PLENVS. ET. TRIB
MIL. POTEST. FVNCT. IN. PATRIAM
REVERTISS. MVLTIS. A. POPVLO. S. P. Q
PRIVILEGIIS. DONATVS. ET. NOBIL. IN
FORO. AVSETANO. PORTICVM. EXTRV
XISS. ET. PATRIAM. AERE. ALIENO. LI
BERASS. AVLA. MAEVIA. VLTIMA. SOROR. QVAE
SVPER. CVM. MAG. NEPOTVM MVLTITVD
PRAECED. ET. SENATV. AVSET.
CVM. POP. TOTO. FVNVS. SVBSEQVENT
HEIC. SEP. CVM. STATVA. POS. II. A
CIVIT. STAD. IN. LOCO PATRIAE. PVB. QVO
OMNES. VRB. ADEVNTES. IN. LACETANQ
REDEVN. PERTANSIR

Aliae pariter inter ſpurias reiectae à Grutero Inſcriptiones, quae Venereas obſcenitates inſolentiſſimè obtrudunt, rem adeo deuelant, vt non tam Auctores earum damnandi videantur, quam productor earumdem Gruterus ipſe, qui quòd eas allegeret veris & legitimis, nihil habebat, ni praeter vtilitatem publicam aliud quid intendebat. Eſt autem cur miremur ſimul & imitemur prudentiam Bernardini Rotae in Epitaphio Coniugis ſuae ſic habens:

PORTIA. CAPITIA

Viua gaudia, mortua mariti gemitus &c. ſiquidem ſtructurae regula poſcebat vt diceret, *Viua mariti gaudium, mortua gemitus*, ſed ſtudioſe perturbauit ordinem, ne cohaerentia illa *Viua mariti gaudium* ingereret menti quidquam minus pudici, hoc eſt rem vxoriam. Quod non ſatis cauit Auctor Epitaphij Alexandrini in Inſubria, citati à Suueertio in ſelect. Delic. videlicet:

XIV.

Si quis me roget
Monica Pederana, Capriata
Fui
Decus familiae
Delicium Coniugis
Forma pudicitia, amore

Meliùs fortè, ſi praeuertiſſet *forma pudicitia, amore decus familiae, delicium coniugis*, ſic enim obſcenitatis ſpeciem omnem ablegaſſet.

Neque verò probari poteſt quorundam placitum, res obſcenas, ſi translatis vocibus enuncies, vacuam obſcenitate orationem reddere. Siquidem metaphora quandoque eſt proprio vocabulo inuerecundior; Cuiuſmodi eſt illud Horatij Serm. lib. I. Satyr. II.

-------- *Non alienas*
Permolere vxores

& apud Catullum *Deglubere viros*. Item illud *Deſpuit patruum*: Et *Patriciae immeiere vuluae*. Neque (quod eſt maius) verba per ſeſe honeſta honeſtatem ſemper olent, cùm detorqueri quandoque contingat in ſenſum obſcenum. Vt *dare fidem* quid ni honeſtè dicitur? At obſcenè ſonat, quod eſt in Priapeijs. Verbo impetratiuo *Da* quid purius? ſed quàm impure vſitatum Martiali *Vis dare, nec dare vis?* Sed & quaedam translata, quae medium habent ſenſum, & in ſignificatu proprio inuerecundiam prae ſe ferunt, ad verecundum trahi poſſunt ſignificatum: Vt ſi dicas *Procum virtutis* pro Amatore virtutis: *Exoſculari*, aut *Diſſuauiari alicuius ingenium* pro vehementer illo oblectari: *Ductare exercitum* pro *deducere* alioquin obſcenum veteribus, *Vt meam ductes gratis*.

Quaedam pro perſonarum conditione turpitudinem praetendunt, aliàs honeſta. Quod cauit Auctor Inſcriptionis Bononienſis (citatur à Suueertio in Select. Delic.) ſupplicium hominis ingenui memorans citra notam infamiae, in hunc modum:

XV.

Hic Oſſa Auguſtini Cianzon Corſici Sardinienſis quieſcunt
Qui ob armorum tumultus in Foro Bononienſi excitatos, ex
Lege viuere deſijt. Tibi pax Viator. MDXVII.

Alterius ordinis verba turpia sunt, quae non latinis quidem veteribus, sed nostratibus vel latinè enunciata obscenum quid sonant. Idcirco exempli locum non obtinebit Epitaphium inter Brabantina monumenta a Suuercio relatum, Videlicet:

XVI.

DIONYSIVS. FEUTEN
Abbas huius Ecclesiae dum viueret meritis
Cui Grudij Athenae alterae patria
Virtutis Antistes eximiae
Candoris animi in Canonica sua candidissima familia
*Candidus ipse * fotor & fautor &c.*

Nam dictio in postremo versu asterisco praenotata vulgo Italorum nostratium foeda est. Id quod in similibus alibi gentium obseruandum. Cauit hoc Thesaurus in *Mundi viril.* Elogio quod inscripsit *Historia* pro *Achaz* Patriarcha dicens *Achas*, & pro *Ioachaz*, *Ioachas*.

Tertia sede reponimus, quae sexum vel primis deuelant oculis. Proinde cultor quidam obseruantissimus Iuglariani characteris, magis autem Elogiastici pudoris non dubitauit particulam carpere Epigraphes in imaginem CHRISTIANAE Franciscae ibi: *In Christianae corpore totam Henrici Animam vides*. Nam vbi (inquit Censor) foeminae corpus audieris, species illicò obscena ingeritur menti, ni aliquid honestum quasi velum praetenderis. Itaque disposuit is ea verba hoc ordine: *Henrici Animam in Christianae corpore totam vides*: Aut (si prius enunciandum illius nomen, cui dicatur Epigraphe) *In Christianae pectore totam Henrici Patris Animam vides*. Vtrùm hic superstitiosior? Ego verò pudore haud vereor, quin commendem hoc loci pudicitiam Sygismundi fratris in suo Lano, vbi nuditatem virilem, muliebremque describens sic habet: *Vincunt tamen omnium pulchritudinem fictae in vna tabula Charites, Ceresque simul, & Venus, & huius comes liber pater, quibus Amores paruuli ad pedes ludunt, omnes Graeco more corporibus nusquam velatis*. Illud vero ne censurae nimium tetricae det nobis, sed magis pudicitiae studio, lectorem precamur: quod in hunc numerum accensemus Epitaphium Mediolanense in Diui Francisci (citat Placidus Puccinellius in calce sui Zodiaci) videlicet:

XVII.

Catharinae Calcaterrae Vxoris pudicissimae Francisci Ferrarij coniugis dilectiss. amplexus secundos post maturè truncata Parcae stamina hoc in tumulo sepulti, expectant cineres. MDIX. Die XIII....

Non enim amplexus secundos memorare fas est, quin primorum recordatio subiens, obscenis imaginibus pudicam mentem labefactet. Caeterum hac inscriptione vix quidquam viuidius.

Quarto ac postremo accensemus, secuti Rhetorum placita de Elocutione, voces inuersè prolatas, cuiusmodi illae sunt *Cum me*, *Cum te*, *Cum se*, *Cum nobis* &c., *Cum qui*: pro *Mecum*, *Tecum*, *Secum*, *Nobiscum* &c., *Quicum* pro *Cum quo*, & *Cum qua*: Adeo praeposteritas ista orationem foedare creditur, vt nemo ita impurus exstitat Elogiastarum, in quo vitium hocce deprehendamus: nisi simile iudicauerimus (vt certè iudicamus) cum casus Relatiui Patrius, seu Genitiuus postponitur nomini, à quo regitur, nam suopte iure semper (in prosa certè) praecedit. In quo nequit effugere notam Franciscus Pola Elog. de Michaele Cappuccino: *Sermo cuius*, inquiens, *persanctus cum vita concordat persancta*. Eundem fere scopulum offendit, cum per Anastropham incongruam inscribit alibi: *Statuas Tyndaridarum fratrum*, *ignara quos antiquitas alterna immortales morte credebat*. Quid tandem negotij fuisset, aut quid inconcinnitatis, si suprà dixisset: *Cuius sermo persanctus* &c. Et quos ignara antiquitas &c. Item de Angelo Grillo: *Scies huncce illum esse*, *Animi cuius*, *& carminis Diuinitas non opinione colligitur*

aut

aut mente, sed praesenti fide: Dixerit iustiùs: *Cuius animi Diuinitas, & carminis* &c. Permittitur Poëtis haec Anastrophe: nec rudem antiquitatem extra carmen rectè imitabimur cum Pona antiquario putido, quem scimus citare posse formulam Victoris triumphaturi, ita precantis: *Dij, statu, & imperio quorum nata, & aucta est Res Romana, eandem placati, propitiatique seruate.*

V. Verborum Antiquitas

EA non tam antiqua intelligimus, quàm antiquata. Nam quae olim nascente latinitate Auctores, vt illis rudibus seculis boni, vsurpabant, pòst adulta illa, & florente exoleuisse, quae extant, aurei seculi monumenta, satis probant. Exemplum vnum instar omnium sit in voce *Delicia*, *ae*, numero singulari; quam praeter Plautum nemo optimae notae scriptor vsurpauit. Itaque vetustissimi seculi censendum videtur, neque idcirco imitandum nobis marmor Romae effossum, citatum à Grutero pag. DCLXIII. num. 5. huiusmodi

XVII.

V. SALVIDIENA. Q. L. HILARA. SIBI. ET. SVAE
LIBERTAE. SALVIDIENAE. FAVSTILLAE
DELICIAE. SVAE. ERVDITAE. OMNIBVS
ARTIBVS. RELIQVISTI. MAMMAM. TVAM
GEMENTEM. PLANGENTEM. PLORANTEM
VIXIT. ANNIS. XV. MENSIB. III. DIEB. XI. HOR. VII
VIRGINEM. ERIPVIT. FATVS. MALVS. DESTITVISTI
VI. ILLA. MEA. MISERAM. MAMMAM. TVAM

In quo non illud modo vestigium exesae vetustatis apparet, verùm & in vocibus *Mamma* pro mater, cuius exempla non nisi apud antiquos reperias, ac *Fatus* pro Fatum.

Obsoletum itaque censendum, quia exemplum non extat boni seculi, nomen *Fas* in reliquis casibus praeter rectum, quartum, & quintum, cuius sexto vitiatur nitida caeteroquin, & elegans Inscriptio Mediolanensis in Diui Nazarij, ad Aram D. Vlderici. Hanc à Placido Puccinello nobis transmissam sic habe.

XVIII.

DIVO. VLDERICO. PONT. HVIVS. ARAE. PRAESIDI
HIERONYMVS. LATVADA. CANONICORVM. NATV
MAXIMVS. VT. TANTVM. NVMEN. ET. CINERES
HAC. ARA. CONDITI. RELIGIOSIVS. COLANTVR
VECTIGALIBVS. SACERDOTI. AD. REM. DIVINAM
QVOTIDIE. FACIVNDAM. ATTRIBVTIS. IVRE. FASQ.
LEGENDI. SACERDOTIS. QVAMDIV. VIXERIT. SIBI
RECEPTO. VBI. DECESSERIT. CANONICIS. RELICTO
ANNO. MDCXIII. VIVENS. P

Sed de Antiquis, & obsoletis vocibus mox fusiùs dicetur.

VI. Verborum Peregrinitas

HAnc Idiotismum alij vocant. Est autem latinorum quidem verborum vsus sed ad idiomata, seu aliarum linguarum propriam consuetudinem aptatus. Porrò sale hìc opus esse monemus, vt, quae in antiquis boni seculi scriptoribus obseruata est atque damnata per quosdam quasi peregrinitas, Graeca loquendi forma, eam ne continuò ipsi damnemus: potuit

tuit enim illorum auctoritate cultum ac nitorem Latij contrahere, quòd planum fiet, si plures postmodum imitatores habuerit; Plures inquā, non singulares, neque seculi sequioris. Qualis est Exempli gratia Tacitus in Histor. lib. V. principio, vbi habet: *Titus vt superior sui sam crederetur, decorum se, promptumque in armis ostendebat.* Nam quod Graecè *superior sui*, latinè est *superior se.* Itaque ea peregrinitate offensus Iustus Lipsius, à tanta nota studuit scriptorem vindicare, refundensque vitium in Exscriptorem, reposuit: *Titus vt super fortunam crederetur.* Nec mirum in Diui Pauli Epist. I. ad Corinth. Cap. XIII. interpretem latinum vertisse: *Nunc manent Fides, Spes, Charitas, tria haec, Maior autem horum est Charitas:* Scilicet religione vetitus Graecam formam protographi variare, vel si idiotismo notari oportuisset. Hoc nos potissimùm proferendum putauimus in exemplum, vt moneremus Tyrones, caueant ab id genus peregrinitate, quam & ipsi offendent in Elogiasta recente, summo caeteroqui ingenio, ac latinae proprietatis studiosissimo, cui non semel excidit *Maior sui.*

VII. Verborum Barbaries

SCopulus hic paucis inoffensus longiorem à nobis, vt tutò vitetur, tractationem exigit. Est autem ordine procedendum, vt, Quid sit barbara locutio, Quando coeperit, Vbi progressa fuerit, An & quando desierit, tandem Quot illa modis in rem praecipue nostram, contrahatur, iusta cum breuitate, & quam maxima sedulitate persequamur.

Est igitur Verborum Barbaries vitium post Augusti tempora illapsum in sermonem Romanum. Vitium inquam, vt excludantur vocabula peregrina, quae post illud seculum donata sunt Romana Ciuitate, & quidem legitimè, eò quòd deficeret sermo latinus idoneis vocabulis.

Sed interest quaerere quando Barbaries sermonis caeperit, simulque puritas & elegantia defloruerit. Quibus noscendis, tenenda prius distinctio aetatum linguae Latinae: Porrò eas aliter alij. Totidem sunt, inquit Obertus Gifanius, quot Vrbis aetates, nimirum quinque. Vt enim prima Vrbis aetas, quae Pueritiam retulit, fuit sub Regibus: Secunda, quae Adolescentiam, sub Consulibus per annos CCCCLX. Tertia Aetati virili similis sub Caesaribus & Imperatoribus legitimis à Iulio Caesare ad Valentinianum III. per annos DIV. Quarta, senectus, sub Tyrannis, & Barbaris ad vsque Carolum Magnum per ann. CCCLXXV. Quinta demum Decrepita sub Pontiff. Rom. & Germanis Caesarib. Ita Latinae linguae ortae sub Regibus Infantiam suam & Pueritiam prodidit rudis ille Scriptorum grex Liuius Andronicus, Cato Censorius, Caecilius, Ennius, Pacuuius, Plautus. Aetas verò virilis & robusta florem habuit optimorum Scriptorum: Terentium, qui tamen ex priore aetate aliquid retinuit: M. Varronem, Iulium Caesarem, Crispum Sallustium, T. Liuium Patauinum, M. T. Ciceronem. Declinans & in senium vergens aetas illa visa est, qua phrasis Scriptorum deflexit à proximo nitore Ciceroniani seculi. Tulit haec sab. Quintilianum, Senecam Philosophum & Oratorem praecellentem, Q. Asconium Pedianum, Valerium Max. histor. Plinium Superiorem, Histor. Natur. Suetonium Tranquillum, Corn. Tacitum, Corn. Celsum, Plinium Iuniorem, Trogum, Florum, Iustinum, Solinum, A. Gellium, Vlpianum I.C. Lactantium Firmianum, Q. Curtium, & alios. Senectutem atque adeo interitum attulerunt Latinae linguae Philosophi, & Theologi Scholastici barbarizantes ob irruptionem Barbarorum in Italiam. per annos DC. quibus exactis velut è tumulo excitata est latinitas; paulatimque vitae, non nitori pristino, restituta annitentibus summis ingenijs prouidentia Numinis Orbi datis.

Quatuor distinguit aetates Gerardus Ioannes Vossius, totidem Mundi, quae à Poëtis describuntur aetatibus conferens. Hae sunt Aurea, Argentea, Aenea, Ferrea (Vide Ouid. I. Metamorph.) Nisi quòd aetates latinitatis ordine procedunt contrario. Prima enim illuxit Ferrea, Infantiae ac Pueritiae superius respondens: cuius stylum ferreum cùm ex enumeratis ibi Scriptoribus coniectare licet, tum ex hymnis Saliaribus vix Sacerdotibus suis perceptis: Item ex Legibus Duodecim Tabularum, & ex Co-

lumna Rostrata, quae & hodie Romae visitur: Ferreae successit Aenea, qualem referunt minus paulò rudes, & in culti Liuius Andronicus, Enniur, Caecilius, Actius, Pacuuius: Sed hos protinus consecuti Plautus, & Terentius Argenteam aduexere, stylo nitidiore etsi alter altero superior, beneficio florescentis in dies aetatis. Tandem affulsit Aurea in Cicerone, Caesare, Virgilio, Horatio, & aequalibus Augusti Caesaris. Pòst sermo Romanus retrò coepit fluere, & ex aurco in argenteum reuerti, Tiberio Augusti successore imperante; tenuitque ad vsque Seuerum, quo tempore adfuit aetas aenea, in ferream tandem ex variarum gentium irruptione desinens.

Vossio subscribit Gaspar Scioppius, qui in calce Operis, cui titulus *Paschasij Grosippi Paradoxa literaria* affert syllabum Auctorum linguae Latinae per aetates singulas. Vbi obiter obseruamus non sibi cõstare in opere altero, inscripto *Consultationes de Scholarum & studiorum ratione* (edito Patauij anno MDCXXXVI.) Nam hic (est autem editum Mediolani MDCXXVIII.) Ouidium ascribit aetati argenteae: Ibi autem Aureae: Hic Petronium supprimit, quem ibi in Argentea reposuerat: Hic historias Trogi à Iustino abbreuiatas aetati Ferreae attribuit, quas ibi Aureae. Gratium hic dat Ferreae, ibi Argenteae: Auctores finium regundorum hic Aeneae, ibi facit Incertae.

Tandem Hadrianus Cardinalis Epistola ad Carolum Principem Hispan. Nuncupatoria Operis sui *De sermone latino, & modis latinè loquendi* Tempora quatuor digerit Latinorum Scriptorum post Romam conditam, Antiquissimum, Antiquum, Perfectum, Imperfectum. Et antiquissimum quidem perducit ab Vrbe condita ad Liuium Andronicum per quingentos & quatuordecim annos. Antiquum verò ab ipso Liuio ad aetatem Ciceronis per centum circiter annos. Perfectum autem in Caesare inchoat, in Cicerone sistit, & in plerisque eius aequalibus (i. e. eiusdem aetatis) Tandem Imperfectum subdit, quod postmodum etsi non vnus casus tulit, nec vna aetas.

Animaduertat, oportet, prudens Lector, antequam flexum latinitatis inspiciat, aetatem eandem vnam extitisse facilè in Vrbe auream, alibi terrarum deteriorem. Et quidem neque omnis fert omnia tellus, neque temporis vnum momentum vniuersis adducit terris diem. Ac veluti rusticanornm sermo atque vrbanorum est alius; ita floruerit Romae latinitas, vbi florebant loquendi summi Principes & quasi Dictatores: Atqui eorum cura non excessit fortè pomoerium, nec locorum vbique Romanae ditionis compressit barbariem, vetustatisuè nidorem extinxit, etsi in parte castigauerit. Faciunt huic dicto fidem luculentissimam exempla duorum marmorum summa fide descripta, &, quoad fieri potuit, integritati restituta ab Equite Francisco Maria Cessinio Patritio Florentino, Iuris interprete in almo Gymnasio Pisano, Commentario etiam doctissimo illustrata: Quae quidem marmora aetate Augusti incisa sunt, aequali mensura tabulae, idest cubitorum trium altitudine, eodemque locò, idest Pisis exposita, argumentoque simili, sed anno altero; nostro autem seculo duntaxat educta è tenebris, neque, quod sciamus, adhuc vulgata; nondum quippe Cessinij labor typis commissus. Sed hoc publicum beneficium vindicatae ab interitu antiquitatis in his pulcherrimis tabulis debet Respublica literatorum Paulo Troncio Ciui Pisano, Antiquario pernobili, qui alijs Pisanorum priuatis vsibus addictas, fabrorum etiam temeritate vitiatas submouit, atque in Coemeterio, quod vocant Campum Sanctum, decenter quàm potuit, simul erexit, & subter incisis argumentis nobilitauit. Nos argumenta singula praemittemus, vt non tam lucem afferant, quàm studium Lectoris excitent.

Subsequentis Prioris Tabulae Argumentum.

XIX.
COLONIA . IVLIA . PISANA . NVNCIATA . MORTE
L. CAESARIS . AVGVSTI . F. CENSVIT . QVOTANNIS
INFERIAS . ILLIVS . MANIBVS . CERTO . RITV
MITTENDAS . PER . MAGISTRATVS . EOSQVE
QVI . IBI . IVRI . DICVNDO . PRAEESSENT
POST . VRBEM . CONDITAM . ANNO . DCCLVI
CHRISTI . VERO . ANNO . III

XIII.

XIII. K. OCTOBR. PISIS . IN . FORO . IN . AVGVSTEO . SCRIB. ADFVER....
Q. PETILLIVS . Q. F. P. RASINIVS . L. F. BASSVS . M. PVPIVS . M........
Q. SERTORIVS . Q. F. PICA . CN. OCTAVIVS . CN. F. RVFVS . A. ALB.......
A. F. GVTTA

QVOD . C. CANIVS . C. F. SATVRNINVS . II. VIR . V. F. DE . AVGENDIS . HONORIBVS....
L. CAESARIS . AVGVSTI . CAESARIS . PATRIS . PATRIAE . PONTIFICIS. MAXSIMI
TRIBVNICIAE.POTESTATIS.XXV. FILI.AVGVRIS . CONSVLIS.DESIGNATI. PRINCIP....
IVVENTVTIS . PATRONI . COLONIAE . NOSTRAE . Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C

CVM . SENATVS . POPVLI . ROMANI . INTER . CETEROS . PLVRIMOS . AC . MAXSIMOS
HONORES.L.CAESARIS.AVGVSTI.CAESARIS.PATRIS.PATRIAE.PONTIFICI.MAXSIMI.TRIBV
NICIAE . POTESTATIS . XXV. FILIO . AVGVRI . CONSVLI . DESIGNATO . PER
CONSENSVM . OMNIVM . ORDINVM . PLVRIBVS ....

Calce, & caemento expletum

TETVR . DATA . CVRA . C. CANIO . SATVRNINO . II. V. ET . DECEM. PRIMIS . ELIGendi
ASPICIENDIQVE . VTER . EORVM . MAGIS . IDONEVS . VIDEATVR . EMEND
PVBLICA. PECVNIA. A. PRIVATIS. EIVS. loci DD quem MAGIS.PROBAVERINT.VTIQVE
APVD . EAM . ARAM . QVOD . ANNIS . A. D. X K. IVLIAS. QVOD. PVBLICE. MANIBVS. EIVS.PER.MAGIS
TRATVS . EOSVE. QVI . IBI . IVRI . DICENDO . PREeruNT . TOGIS . PVLLIS . AMICTOS
EIVS QVIBVS . EORVM. IVS. FASQVE. ERIT. EO. DIe.talis . VESTIS.HABENDAE. INFERIAE.MIT
TANTVR. BOSQVE. ET. OVIS. ATRI. INFVLIS. CAERVLIS. INFVLATI. pijs MANIBVS. EIVS
MACTENTVR . EAEQVE . HOSTIAE . EO . LOCO . ADOLEANTVR . SVPERQVE . EAS
SINGVLAE. VRNAE. LACTIS. MELLIS. OLEI . FVNDANTVR . AC . TVM . DEMVM. FACTAM
cunctis poTESTATEM. SIQVI. PRIVATIM. VELINT. MANIBVS.EIVS. INFERIAS. MITTERE
ne tamen AMPLIVS. VNO. CEREO. VNAVE. FACE. CORONAVE. MITTAT.DVM.II.QVI.IM
molarINT . CINCTI . CABINO . RITV . STRVEM . LIGNORVM . SVCCENDANT . ADQVE
sua in DE . HABEANT.
LOCVS.ANTE . EAM. ARAM.QVO.EA.STRVES.CONGERANTVR.COMPONANTVRVE.PATeat
quoQVE. VERSVS. PEDES. XL. STIPITIBVSQVE . ROBVSTIS. SAEPIATVR.LIGNORVMQVE
ACERVOS.EIVS.REI.GRATIA.QVOD . ANNIS . IBI . CONSTITVATVR . CIPPOQVE . GRANDI
SECVNDVM.ARAM.DEFIXSO.HOC.DECRETVM.CVM.SVPERIORIBVS.DECRETIS . AD. EIVS
HONORES . PERTINENTIBVS . INCIDATVR . INSCVLPATVRVE . NAM . QVOD.AD.CETERA
SOLEMNIA . QVAE . EODEM . ILLO . DIE . VITARE. CAVERIVE.PLACVISSENT.PLACERENT
QVE ....ID . SEQVENDVM . QVOD.DE.IIS.SENATVS.P.R.CENSVISSET.VTIQVE.PRIMO
QVOque. TEMPORE . LEGATI . EX. NOSTRO . ORDINE . IMPER. CAESAREM. AVGVSTVM
PATREM . PATRIAE . PONTIFICEM . MAXSIMVM . TRIBVNICIAE . POTESTATIS . XXV
ADEANT . PETANTQVE . DE . EO . VTI . COLONIS.IVLIENSIBVS.COLONIAE.OBSEQVENTI
IVLIAE . PISANAE . EX . HOC . DECRETO . EA. OMNIA.FACERE.EXSEQVIQVE.PERMITTAT

Tabulae alterius Argumentum

COLONIA . IVLIA . PISANA . AVDITA . MORTE . C. CAESARIS
AVGVSTI . F. CENSVIT . VT . A . DIE . QVO . ILLIVS . OBITVS
NVNCIATVS . EST . VSQVE . AD . EVM . QVO . OSSA
RELATA . SVNT . AB . OMNI . LAETITIAE . GENERE
ABSTINERENT . VTQVE . ILLI . EODEM . MODO . QVO
L. FRATRI . PARENTATVM . FVERAT . PARENTARETVR
ARCVS . INSVPER . ET . STATVAE . PONERENTVR
POST . VRBEM . CONDITAM . DCCLVIII. CHRISTI . VERO . V.

F. .... Q. SERTORIVS . Q. PITILIVS . TACITVS . P. RASINVS . L. F. BASSVS . L. LAPPIVS
A. F.... ALLVS . Q. SERTORIVS . Q. F. ALPIVS . PICA. C. VETTIVS.L.F.VIRCVLA.M.HERIVS
M. F. prISCVS.A. ALBIVS . A. F. GVTTA.TI.PETRONIVS.TI.F.POLLIO.L.FABIVS.L.F.BASSVS
SEX.., ONIVS. SEX.F.CRETICVS.C.CANIVS . C. F. SATVRNINVS.L. OCTACILIVS.Q.F.PANTHERA

QVOD

QVOD . adSVNT . CVM . IN . COLONIA . NOSTRA . PROPTER . CONTENTIONES . CANDIDATO
RVm . mAGISTRATVS . NON . ESSENT . ET . EA . ACTA . ESSENT . QVAE . INFRA . SCRIPTA . SVNT
CVM.A.D.III.NONAS.APRILES.ALLATVS.ESSET.NVNCIVS.CAIVM.CAESAREM.AVGVSTI.PATRIS.PATRI
AE. PoNTIF. MAXSVMI . CVSTODIS . IMPERI . ROMANI . TOTIVSQVE . ORBIS . TERRARVM . PRAE
SIdis. fILIVM. DIVI . NEPOTEM . POST . CONSVLATVM . QVEM . VLTRA . FINIS . EXTREMAS . POPV
LI.RomANI. BELLVM. GERENS. FELICITER. PEREGERAT. BENE.GESTA. RE.PVBLICA. DEVICTEIS.AVT
IN.fidEM. RECEPTIS . BELLICOSISSIMIS . AC. MAXSIMIS . GENTIBVS . IPSVM . VOLNERIBVS . PRO. RE
PVblICA. EXCEPTIS. EX. EO. CASV. CRVDELIBVS.FATIS.EREPTVM.POPVLO.ROMANO. IAM.DESIGNA
TVm . IVSTISSIMVM . AC. SIMILLVMVM . PARENTIS. SVI . VIRTVTIBVS . PRINCIPEM . COLONIAEQVE
NOStRAE. VNICVM . PRAESIDIVM . EAQVE. RES . NON . DVM . QVIETO . LVCTV . QVEM . EX . DECES
SV. L. CAESARIS . FRATRIS . EIVS . CONSVLIS . DESIGNATI . AVGVRIS . PATRONI . NOSTRI . PRINCI
PIs. IuVENTVTIS . COLONIA . VNIVERSA . SVSCEPERAT . RENOVASSET . MVLTIPLICASSETQVE
MoerOREM . OMNIVM . SINGVLORVM . VNIVERSORVMQVE . OB . EAS . RES . VNIVERSI . DECV
RIoneS . COLONIQVE . QVANDO . EO . CASV . IN . COLONIA . NEQVE . IIVIR . NEQVE . PRAEFECTI
ERariO . NEQVE . QVISQVAM . IVRE . DICVNDO . PRAERAT . INTER . SE . SE . CONSENSERVNT . PRO
MAgnITVDINE . TANTAE . AC . TAM . INPROVISAE . CALAMITATIS . OPORTERE . EX . EA . DIE
QVa. eIVS . DECESSVS . NVNCIATVS . ESSET . VSQVE . AD . EAM . DIEM . QVA . OSSA . RELATA . ATQVE
CondITA . IVSTAQVE. EIVS . MANIBVS . PERFECTA . ESSENT . CVNCTOS . VESTE . MVTATA . TEMPLIS
Que . DeORVM . IMMORTALIVM . BALNEISQVE . PVBLICIS . ET . TABERNIS . OMNIBVS . CLAVS S
ConuenTIBVS. SE. SE. APSTINERE . MATRONAS . QVAE . IN. COLONIA. NOSTRA. SVNT. SVBLVGERE
DIemQVE . EVM. QVO. DIE. C. CAESAR. OBIT. QVI. DIES. EST. A. D. VIIII. K. MARTIAS. PRO. ALLIENSI
LugVBREM . MEMORIAE . PRODI . NOTARIQVE . IN . PRAESENTIA . OMNIVM . IVSSV . AC
VOluntATE . CAVERIQVE . NEQVOD . SACRIFICIVM . PVBLICVM . NEVE . QVAE . SVPPLI
CAtioNES . NIVE . SPONSALIA . NIVE . CONVIVIA . PVBLICA . POSTEA . IN . EVM . DIEM
EOue . diE . QVI . DIES . ERIT . A. D. VIIII. K. MARTIAS . FIANT . CONCIPIANTVR . INDICAN
TVrue . NIVE . QVI . LVDI . SCAENICI . CIRCIENSESVE . EO . DIE . FIANT . SPECTENTVRVE
Vtque . EO . DIE . QVOD . ANNIS . PVBLICE . MANIBVS . EIVS . PER . MAGISTRATVS . EOSVE
QVi . PiSIS . IVRE . DICVNDO . PRAERVNT . EODEM . LOCO . EODEMQVE . MODO . QVO
L. CaifARI . PARENTARI . INSTITVTVM . EST . PARENTETVR
VTIQVE . ArcVS . CELEBERRIMO . COLONIAE . NOSTRAE . LOCO . CONSTITVATVR . ORNA
TVS . fpOLEIS . DEVICTARVM . AVT . IN . FIDEM . RECEPTARVM . AB . EO . GENTIVM . SVPER
EVm . ftATVA . PEDESTRIS . IPSIVS . TRIVMPHALI . ORNATV . CIRCAQVE . EAM . DVAE
EQuestRES . INAVRATAE . GAI . ET . LVCI . CAESARVM . STATVAE . PONANTVR
VTIQVE . cum . PRIMVM . PER . LEGEM . COLONIAE . DVO . VIROS . CREARE . ET . HABERE . PO
TVeriMVS . IL. DVO . VIRI . QVI . PRIMI . CREATI . ERVNT . HOC QVOD . DECVRIONIBVS
ET . uniVERSIS . COLONIS . PLACVIT . AD . DECVRIONES . REFERANT . EORVM . PV
BLica . AVCTORITATE . ADHIBITA . LEGITVME . ID . CAVEATVR . AVCTORIBVSQVE
IIS . in . tABVLAS . PVBLICAS . REFERATVR . INTEREA . T . STATVLENVS . IVNCVS
FLameN . AVGVSTALIS . PONTIF . MINOR . PVBLICORVM . P . R . SACRORVM . ROGARE
TVr . ut . CVM . LEGATIS . EXCVSATA . PRAESENTI . COLONIAE . NECESSITATE . HOC
OfficiuM . PVBLICVM . ET . VOLVNTATEM . VNIVERSORVM . LIBELLO . REDDITO
IMp . caESARI . AVGVSTO . PATRI . PATRIAE . PONTIF . MAXSIMO . TRIBVNICIAE
POtest. XXVI. INDICET
IDQVe . t . ftATVLENVS . IVNCVS . PRINCEPS . COLONIAE . NOSTRAE . FLAMEN . AVGVST
PONt. MINOR . PVBLICORVM . P . R . SACRORVM . LIBELLO . ITA . VTI . SVPRA . SCRIPTVM
ESt . imperATORI . CAESARI . AVGVSTO . PONTIFICI . MAXSIMO . TRIBVN . POTEST. XXVI
PAtriae . REDDITO . FECERIT . PLACERE . CONSCRIPTIS . QVAE . A . D . IIII . NONAS . APRILES
QVae . fex . AELIO . CATO . C . SENTIO . SATVRNINO . COS . FVERVNT . FACTA . ACTA . CON
STituta . fVNT . PER . CONSENSVM . OMNIVM . ORDINVM . EA . OMNIA . ITA . FIERI . AGI . HA
BEri . obferVARIQVE . AB . L . TITIO . A . F . ET . T . ALLIO . T . F . RVFO . IIVIRIS . ET . AB . EIS . QVI . CVM
QVe . postEA . IN . COLONIA . NOSTRA . IIVIR . PRAEFECTI . SIVE . QVI . ALI . MAGISTRATVS
ERunt . OMNIA . IN . PERPETVOM . ITA . FIERI . AGI . HABERI . OBSERVARIQVE . VTIQVE . L . TITIVS
A.f. T. AeLIVS . T . F . RVFVS . IIVIRI . EA . OMNIA . QVAE . SVPRA . SCRIPTA . SVNT . EX . DECRETO
Nostro . CORAM . PRO . QVAESTORIBVS . PRIMO . QVOQVE . TEMPORE . PER . SCRIBAM . PV CENSVERE
BLicum . IN . TABVLAS . REFERENDA . CVRENT .

Quibus

Quibus in Tabulis aureo licet seculo natis, apparent nihilominus vestigia nonnulla impurae Latinitatis, videlicet *Maxsimi* per xs. Ita *Maxsimos*, & *Maxsimum*, quamquam infrà corrigantur in *Maximi* per x solum: Et *Ceteros* sine diphthongo: Et *Quod annis* pro *Quotannis*: *Preerunt* sine diphthongo; *Cabino ritu* pro *Gabino*: *Adque* pro Atque; *Defixso* per xs: *Cetera* sine diphthongo: *Quod adsunt* pro Quot adsunt: *Maxsumi* pro Maximi: *Imperi Romani* pro Imperij Romani: *Vltra finis extremas* pro Vltra fines extremos; *Deuicteis* pro Deuictis; *Volneribus* pro Vulneribus: *Simullumum* pro Simillimum: *Praerat* pro Praeerat: *Obit* pro Obijt; *NIVE* pro Neue, vel Ne: *Caisari* pro Caesari; *Spoleis* pro Spolijs: *Gai* pro Cai; *Legitume* pro Legitimè: *Ali Magistratus* pro Alij: *Perpetuom* pro Perpetuum.

Coepit ergo barbaries locutionis semina sua iacere altero circiter seculo ab interitu Ciceronis: Egit autem paulatim radices, nec totum Romanum solum subitò vitiauit, renitentibus identidem alijs, atque alijs Scriptoribus, donec euincente inuidia temporum de Latinitate tandem est conclamatum. Causas tantae cladis allegant alij alias; Seneca naturae pronitatem ad malum; Diomedes Grammaticus iniquitatem ingeniorum fastidientium cum vetere disciplina simul sermonem, & Poëtas quosque corruptissimos euoluentium. A. Gellius inscitiam temerè dicentium, nec ante discentium significatus verborum proprios. Corn. Tacitus non inopiam hominum, sed desidiam iuuentutis, negligentiam parentum, inscitiam praecipientium, obliuionem moris antiqui. Ex Apuleij exemplo Adrianus allegat temeritatem eorum, qui nullo Doctore aggrediuntur vel dicere, vel scribere, vel tractare sermonem exoticum, & in quo neque nati sint, neque eruditi. Addamus nos palatum nonnullorum corruptum, qui vèl in summa copia bonorum Scriptorum pessimum quemque deligunt, coluntque. Quamquam barbaries de Latinitate tunc egit triumphum, cùm irrumpentes in Italiam Barbari (quod primum accidit anno quinquagesimo quinto supra trecentesimum) Romanos ipsos barbaros planè effecerunt.

Progressus autem luctuosus fuit, etsi omnino memoria Patrum nostrorum remittere coeperit, ex parte squalore deterso, & resarto in hanc diem nitore. Quod vt planiùs noscas, accipe distributas veteres Inscriptiones per aetatum & seculorum gradus, quibus debacchata Barbaries est. (Res enim per se ipsa vèl me tacente praedicabit, simul & monebit quae boni sint seculi marmora, quaeque mali; imitanda tibi, repudianda) è multis autem illas solùm, quae, quo anno cusae sint, citra controuersiam constat, quasque locorum celebritas insigniores facit, ac testes rei luculentiores. Et quidem non ante annum ab Orbe seruato trecentesimum inchoare fas est, ex quo primùm memoriae id genus nobis certae, occurrunt: Cùm in has, quae id tempus praecesserunt, insinuari variè coeperit barbaries, vt per titulum priscis insifitatum D. N. idest *Dominus noster*. de quo nos infrà, in Classe VI. Historial. Memb. II. Item per abusum Vocis *Deuotus*, de qua in Classe IV. Christian. Memb. XXVII. Et per adulatoria illa epitheta castitati antiquae mirum quantùm inuisa *Beatissimorum Caesarum* (dum adhuc viuerent) *Victoriosissimi Principis*: *Nobilissimi Caesaris* &c. Tametsi ante trecentesimum vestigia quaedam apparent corruptae latinitatis. In Tertulliano primùm, qui anno ipso CCXVI. (vt accuratè colligit Caes. Baron. Annal. Eccl. to. II.) impiè inuehens in Edictum Zephyrini Pont. Rom. De recipiendis in Ecclesiam Moechis & Fornicarijs poenitentibus, labitur in barbariem, inquiens: *Inque cum hominis exitum quantis potes misericordiae illecebris, bonus Pastor, & benedictus Papa concionaris* &c. De voce *Benedictus* minimè Latina vide infrà, Classe VII. Didasc. in *Benedicor* Memb. XXVII.

In breui autem Epitaphio (cuius Auctor Exercitus ipse Romanus florentissimus) cernere est, vti maiestas & nitor pristinus decresceret sub annum CCXLVI. Sic enim legitur apud Caes. Baron. Annal. Eccles. to. II. ex testimonio Capitolini hist.

x x.

DIVO . GORDIANO . VICTORI . PERSARVM . VICTORI . GOTHORVM
VICTORI . SARMATVM . DEPVLSORI . ROMANARVM . SEDITIONVM
VICTORI . GERMANORVM . SED . NON . VICTORI . PHILIPPORVM

Vt

Vt mirum non sit priuati alicuius è Christianis tristem foetum extitisse Epitaphium illud Romanum:

XXI.

IN. HOC. LOCO. REQVIESCVNT. CORPORA
SANCTORVM. MARTYRVM. PAPIAE. ET. MAVRI

Fuit autem inscriptum anno CCLXX. Ac non multò pòst (hoc est an. CCLXXXIII.) erectum Auctoritate Vniuersi exercitus Elogium sepulchro Probi Imp. tantundem à prisca magnificentia recedens, quantum ruens in deteriora secula: Videlicet

XXII.

HIC. PROBVS. IMP. ET. VERE. PROBVS. SITVS. EST
VICTOR. OMNIVM. GENTIVM. BARBARARVM. VICTOR. ETIAM
TYRANNORVM

Iam seculo tertio ineunte, paucis videlicet annis supra trecentesimum in Vrbe Mediolano, Roma altera, probata fuit (vt illa aetate) Inscriptio metrica in Imaginem Diui Anathalonis Archiep. Mediol. à Diuo Mirocle successore cusa: Videlicet

XXIII.

D. Anathaloni Attico Secundo Episcopo
Petri Hospes, Sancte Anathalon Domne probate
Atque idem socius Barnabae Apostoli
Qui Mediolani Verbi mysteria tradens
Te iubet agnatos visere Caenomanos,
Dum tua membra metu rigidis subducta tyrannis
Brixia vicino detinet in loculo
Hic titulum & picto venerando pariete vultus
Mirocle reddit praestitit alma fides.

Meminit huius Inscriptionis Alciatus, & Ferrarius citati à Placido Puccinellio Pisciense, Monacho Cassin.

Illud certè mirabile, quòd anno XXXVI. supra CCC. ipsum Damasus Pont. Max. literaturae non minus quam sanctitatis fama clarus multa lusit poeticè monumenta Sanctorum tumulis imposita: inter quae licet aliàs elegantiùs, ibi tamen quae esset tunc facies Latinarum literarum, non ambiguum dedit, specimen, teste Caesare Baronio in Appendice ad Annal. Ecclesi. ita ornans Sepulchrum S. Marci.

XXIV.

Vita fuit Marci, quam nouimus omnes
Ore Dei poss..t qui temnere Mundum
Orauit populus quod disceret omnis
Honor vitae grandis contemptus habendi
Virtus tenuit penetralia cordis
Te custos Christi perfectus amicus
Et Damasus tumulum cum reddit honorem
Hic Marcus Marci vita, fide, nomine consors
Et meritis.

Inspecta hic metrum, quantitatem phrasim, tenorem praeter vnam clausulae sententiam, quae non ineptè ducta; sed & ipsa quam procul à veterum dignitate? Quo seculo vt literas in peius ruisse cognoscas, en tibi sub annum secularem, idest CCCIIC. anno excusum Romae Epitaphium Siricij Papae, quod à Baronio ibi citatur in Annal.

XXV.

Liberium Lector, mox & Leuita secutus
Post Damasum clarus totos qui vixit in annos
Fonte sacro magnus meruit sedere Sacerdos
Cunctis vt populis pacem tunc solidam daret
Hic pius, hic iustus felicia tempora fecit
Defensor magnus multos vt nobiles ausus
Regi subtraheret Ecclesiae aula defendens
Misericors largus meruit per secula nomen
Ter quinos populum qui rexit in annos amore
Nunc requiem sentit caelestia regna potitus

Lapsantia continentis vestigia indicium facit Epigraphe illa Romana apud Baron. quam Hilarius

larius Papa exposuit subsequente seculo Getica inuasione luctuoso tam literis, quàm Vrbi, idest anno CCCCLXVII. Nititur enim orationem sustinere strictam & solutam: quo autem successu, tu Lector iudica. Sic enim habet

XXVI.

Ad fontem vitae hoc aditu properate lauandi
Constantis fidei ianua Christus erit

Hic locus olim sordentis tumuli squalore congestus sumptu & studio Christi famuli Hilari Episcopi iuuante Domino tanta ruderum moles sublata, quantum culminis nunc videtur ad offerendum Christo Deo munus ornatus atque dedicatus est.

Sed quid de tetrasticho dicam; & quidem Romae inciso, hoc ipso vertente seculo, i. e. an. CCCCLXXXIII. in loco, cui nomen Paradisus, non procul à Basilica S. Petri? Citatur à Baron. in Append. Annal. Videlicet

XXVII.

Cum subitis peragi fallax inclementia veris
Et sacer addendo festa vetaret aquis:
Simplicius Praesul sacraria celsa petentem
Ponticibus sanctis texit ab imbre diem

Ita adamussim exscripsimus nos ex Baronio, hic autem quàm fuerit accuratus scriptor, nemo nescit: vt si vitiatum aliquid extat in autographo Baronij ex incuria Typographi, vnum fortè est illud *Fonticibus* pro *Porticibus*: sed malumus damnare scalprum antiqui Opificis, quam studium recentis Typographi, cum ipsa Inscriptionis totius forma informis facilè persuadeat.

Nihilo felicius seculum subsequutum. Nam Anno DXXX. prostitit Romae monumentum Auctore Felice Pont. M. in quo vix rudera veteris splendoris colligas: Est autem prosa intercepta carmine in hanc formam, vt ex Baron. in Append.

XXVIII.

Opus quod Basilicae Beati Martyris Stephani
Defuit a Ioanne Episcopo marmoribus inchoatum
Iuuante Domino Felix Papa addito Musiuo
Splendore sanctae plebi Dei perfecit

Mox carmen

Aspicis auratum Caelesti culmine tectum
Astriferūque micans praeclarè lumine fultum

Iterum prosa

Domino iuuante Felix Episcopus Dei famulus
Forum Basilicae Beati Martyris
Stephani Musiuo & Marmoribus
Decorauit

Adnotandum autem hoc ipso seculo, idest anno DLIII. reuixisse (vt putamus) versuum Acrostichiden; scilicet felicibus ingenijs in infelicitatem temporum adnitentibus creditum est, quod nitori sermonis deperierat, reducto artificio perantiquo compositionis literarum fore compensandum. Id enim inuentum deberi Ennio, & Sibyllis tradit Cicero II. Diuin. Fit autem Acrostichis, quùm ex primis aliquot versuum continuo ordine sequentium literis oratio aliqua connectitur. Lege in rem nostram apud Caes. Baron. in Append. Annal. ad annum cit. Satis elegans Epitaphium in S. Florentinum Abbatem S. Crucis Arelaten. Auctore S. Hilario Episc. Cuius elementa prima carminum ad septem & triginta componunt id epigraphes: *FLORENTINVS ABBAS HIC IN PACE QVIESCIT AMEN*. Vt autem dignitas aurei seculi ab id genus antiquitate abhorret praesertim in Elogijs; ita reuiuiscens hoc seculo Acrostichis elegantiae barbaricae crepusculum fecisse dici potest.

Horridiora post haec multò succedunt. Sexto quippe seculo in carmen rythmus irrepsit; neque in extremis versibus tantum, sed in medijs quoque, adeo vt tota in eo elegantia reponeretur. Cuius exempla quaedam subijcimus tunc temporis nata, ac deinceps, vt feret progressio temporum. Ac Romae quidem (vt citat Baronius in Annal. in an. DCXIV. Inscriptum Sepulchrum legitur:

Gregorio

XXIX

Gregorio Quartus iacet hic Bonifacius almus
Huius qui Sedis fuit aequus Rector & Aedis
Tempore qui Phocae cernens Templum fore Romae
Delubra cunctorum fuerant quae Daemoniorum
Hoc expurgauit Sanctis cunctisque dicauit
Cuius natalis solemnia qui celebratis,
Primis Septembris fert hoc lux quarta Kalendis

Obliteratam credas hoc seculo literaturam latinam si Romanum promam Epitaphium de Toma, quem Honorius Pont. Max. Ministrum adhibuit in Schismate euellendo. Habetur apud Baron. Videlicet ad ann. DCXXXIIX.

XXX.

Quis mihi tribuat, vt fletus cessent immensi
Et luctus animae det locum vera dicenti
Licet in lachrymis singultus verba erumpant
De te certissime tuus discipulus loquor
Te generositas minister Christi parentum
Te munda actio Thomas monstrabat honestum
Tecum virginitas ab incunabulis vixit
Tecumque veritas ad vitae metam permansit
Tu casto labio pudica verba promebas
Tu patiens iam parcendo pie docebas
Te semper sobrium te retinebamus modestum
Tu tribulantum vera consolatio verax
Errore veteri diu Aquilegia caecata
Diffusam caelitus rectam dum renueret fidem.
Aspera viarum ninguidosque montium calles
Calcans indefessus glutinasti prudens scissos.

Spectauit haec ipsa aetas Regum Longobardorum Agilulphi, & Theodolindae Vxoris pietatem in Diuum Ioannem Baptistam, cuius in Templo Modoëtiensi ab se magnificentissime condito inter Cimelia planè Regia adseruatur Diadema aureum ingentis pretij extrinsecus ita inscriptum

XXXI

Agilulphus Dei gratia Vir gloriosus, totius
Italiae Rex offert Deo & S. Ioanni Baptistae
In Modoëtia

Item libri Missalis theca ex aureis laminis, cum emblemate ex margaritis hisce notis incisa:

XXXII

* sic

De donis Dei offerit Theodolinda Regina

* sic

gloriosessema in Basilica S. Ioannis Baptistae

* sic

quam ipsa fundauit in Modicia prope
Palatium suum

Porrò vtrobique barbariem vel in paruo magnam obseruare est, quod Gloriosi titulum vterque sibi vindicet in sacris donarijs, in queis fastui locus non est. Deinde illius phrases *In Modoëtia* duritiem quis ferat? Alterius verò scriptura infelix, in vocibus *offerit* pro offert, *gloriosessema* pro gloriosissima, *Modicia* pro Modoëtia, non tam Opificis inscitiam, quam conditionem temporum arguit multo infelicissimam, quod eius artis, & materiae opus regio iussu fabricatum ad commendandam posteris tantae Principis religionem grammaticum in suo Regno consultum latini sermonis desiderauerit, qui operi faciundo praeesset aut inter tot operis spectatores Censorem vnum corrigendo. At, inquies, Longobardicum sceptrũ Romanam linguam ablegauit, mirum, si illa postliminio in Aulam Victoris barbari redisse dicatur. Quid de homine Romani iuris, Romanique Antistitis Procuratore, atque adeo in gremio doctae Parthenopes, & inter hospita Musis otia degente?

Scilicet iniquitas temporum inducta fato peiora multo sperare docuit, vt sequens seculum commostrauit, Epitaphio Neapolitano in S. Andreae ad Nidum marmorea in tabula: Citatur à Baron. to. IX. Annal. ad an. DCCXXV. Videlicet

XXXIII.

Confugientis ad tuum suffragium laetus amplectere ossa putrida
tabefacta Apostole Sce qui ob tui meriti desiderium aulae
tuae moenia mira fecit pulchritudine coruscare
vt tuis adiutus auxilijs disruptis vinculis Inferni hinc re-
surgere caro misera possit & in die examinationis calcatis
facinorosis peccatis gaudia Diuina percipiat te interprecante
Martyr Andrea

*Hic in pace membra sunt posita Theodimi * Subd. Reg. &*
Rect. Sce Sed. Apost. & Disp. huius Diac. Beati Andreae
Si quis praesumpserit hunc tumulum violare erit Anathematis
vinculis innodatus.

* lege

* lege *Subdiaconi regionarij & Rectoris Sanctae Sedis Apostolicae & Dispensatoris Diaconiae Beati Andreae*. Cuiusmodi verò id munus esset, consule Caes. Baronium ibi.

Quo melius nihilo est Epitaphium illud An. DCCVIIC. incisum tabulae marmoreae in Gallaecia Prou. Hisp. de quo meminit Baronius Annal.

XXXIV.

Quicunque cernis hoc Templum Dei honore dignum, noscito hic ante istum (ac) fuisse alterum hoc eodem ordine situm quod Princeps condidit Saluatori Domino supplex per omnia Froila duodecim Apostolis dedicans bissena Altaria. Pro quo ad Dominum sit vestra oratio cunctorum pia.

Preteritum hic antea edificium fuit partim à Gentilibus dirutum
sordibusq. contaminatum. Quod denuo à famulo Dei Adefonso
cognoscitur esse fundatum, & omne in melius renouatum
Sit merces illi pro tali Christi labore
Et laus hic iugis sit sine fine tibi.

Excipit deterior aetas, quae anno DCCCXVIII. Romae monumentum extulit Pontificis Maximi aut iussu, aut ingen o incisum in Donario auro, gemmisque pretiosissimo. Citatur à Baronio ad Ann. DCCCXLI.

XXXV.

Dona Deo & Sanctae Mariae quae vocatur Praesepis Transfy
berim Domnus Gregorius Papa Quartus puro corde obtulit

* *puro corde* insipidè dictum: *Domnus* verò austerè, barbarico dumtaxat palato sapiens, de quâ voce infrà in Classe VI. Membro II.

Inhorruit (quid mirum?) tetriùs, procul ab Vrbe locutio Romana, cuius ecce damus argumentum Epitaphij in Galliae Vrbe Metis inscriptum Anno DCCCXLIV. ex Baronij testimonio: Videlicet

XXXVI.

Conditur hoc busto Praesul Drogo marmore sculpto
Spiritus in requie laetus ouat Abrahae
Filius hic Magni Karoli fuit Imperatoris
Vir pius & prudens vel probitate cluens
Aulae regalis moderator, pastor ouilis
Metis & Ecclesiae iure Pater Patriae
Hic Praesul, Praeses, Dominus, Primasque cis Alpes
Eius iudicio paca fuit regio
Iste Glodesindis solemnit r ossa leuauit
Condigneque loco condidit eximio

Sequentia verò secula extinctam sibi latinitatem luxerunt, cuius rei specimen per gradus exhibebimus, sed cursim, ne adscititio quoque situ nostrae squaleant paginae. Ad nonum igitur seculum spectat Inscriptio relata à Baronio in Appendice Annal. ad An. MCCCCVI.

Hic

XXXVII.

Hic . Sancti . Primi . Martyris . Corpus . venerandum
In . Christo . humatum . quiescit . quod . Deo . dignus
Sergius . Papa . Iunior . Eremberto . inlustri
Viro . concessit . ab . Vrbe . Roma . cum . Hymnis . ac
Laudibus . spiritualibusq. canticis . dum . esset
Translatum . quem . inter . Sanctos . eius . spiritus
Teneat . primatum . in . multis . virtutibus
Et . signis . est . declaratum
Reconditum . est . corpus . Beati . Primi . Martyris
Cum . reliquijs . Sancti . Feliciani . anno
Incarnationis . Domini . nostri . Iesu . Christi . MCCCCVI
Kal. Aug. indict. VIIII. ordinante . Dom
Angilberto . Archiepiscopo . anno . XXIII
Passio . Sanctorum . VI. Id. Iun

Ad idem Romanus tumulus ita inscriptus : Citat Baron. ad annum DCCCCVIII.

XXXVIII.

Membra Benedicti hic Quarti sacrata quiescunt
Pontificis Magni , Praesulis eximij
Qui merito dignus Benedictus nomine dictus
Cum fuerit largus omnibus , atque bonus
Huic generis decus & pietatis splendor opimus
Ornat opus cunctum iussa Dei meditans
Praetulit hic generale bonum lucro speciali
Mercatus Caelum cuncta sua tribuit
Despectas viduas necnon inopesque pupillos
Vt natos proprios assidue refouens
Inspector tumuli compuncto dicito corde
Cum Christo regnes , ò Benedicte , Deo

Ad idem soluta inscriptio clarissimi Principis Etruriae , Vgonis , in eius peruetustam imaginem , quam singulis annis exponunt Patres Benedictinae Familiae in almo Coenobio Florentino , memoriam anniuersariam apparatu sumptuoso celebrantes . Ea est :

XXXIX

EGO VGO GLORIOSISSIMVS MARCHIO ETRVRIAE TOTIVS GVBERNATOR SCIENTE ME DEBITOREM ALTISSIMO DEO ESSE , QVAMQVAM IN DELICIIS MVLTIS ESSE , REVERSVS AD COR , OB HONOREM DEI GENITRICIS VIRGINIS MARIAE , AC DIVI BENEDICTI MONACHORVM PATRIS TEMPLI HVIVS ALTITVDO A ME FVNDATA EST CVM SEX ALIIS COENOBIIS . SED ET MVLTA BONA , CASTRA , ET LOCA EIS STABILIVI XII KAL. IVNII GREGORIO V. PONTIFICE MAXIMO , ET OTTONE III. IMPER DCCCCXCV

Videlicet comploranda deprauata grammatica , sed aemulanda pietas : illa barbariae vertenda temporum , haec antiquitatis vindicibus obiectanda . Ita iacturam disciplinae , quàm Latinitatis , erit , cur magis execremur .

Annus porrò millesimus à cultu Latini sermonis totus sylvescere, fremente praesertim Marte toti Europâ. Vtriusque rei certa sunt indicia Inscriptiones sepulcrales binae in Hispania, de quibus Baron. Annal. Altera ad annum MXXVII.

XL.

Hic iacet Rex Adefonsus, qui populauit Legionem post destructionem Almanzor, & dedit eis bonos foros & fecit Ecclesiam hanc de luto & latere. Habuit praelia cum Sarracenis, & interfectus est sagitta apud Veseum in Portugal. Fuit filius Veremundi Ordonij. Obijt Era MXXVII. Nonis Maij

Altera verò ad annum MXXXVII. apud Baron.

XLI.

Hic est conditus Veremundus Iunior Rex Legionis, Filius Adefonsi Regis
Iste habuit guerram cum cognato suo Rege Magno Fernando, & interfectus est ab illo in Tamara praeliando. Era M XXXVII

* Apud Baronium quidem in vtroque Epitaphio legitur variatus nobis annus: in priore MLXV. in posteriore MLXXV. sed nos typographo id vertimus culpae, dum seculi deflemus barbariem; hoc vno compensantes, quòd tùm primùm coeptum reperimus lepidum vsum vocis *ERA* translatae à profano ad sacrum; est enim *ERA*, seu mauis *AERA* initium temporis, à quo supputationes Astrologi incipiunt. quod scitè traduxit aetas illa ad initium salutis humanae per Christum fundatae. Cui si epitheton dederis, vt dicas *ERA Christiana*, tùm omnem, si qua inest translationi, duritiem sustuleris.

His non nisi honorem praefatus adnumerabit quis Epitaphium, & ipsum Hispanicum, in celeberrima vrbium Toleto, de puella Principe Theresia, quod ipsum nomen vna cum textu toto inscriptionis foedissimè corruptum, & viatum ita legitur:

XLII.

En quem cernis cauea saxa teget compago sacra. Hic dilecta Deo recubans Tarasia Christo dicata proles Beremundi Regis, & Geloyrae Reginae genere orta claro parentatu clarior & merito. Vitam duxit praeclaram vt continet norma. Hanc imitare velis si bonus esse cupis. Vel si obijt sub die VII. Kal. Magij Feria quarta Hora media noctis post peracta aetate saeculi porrecta per ordinem Mundi sextam Da Christe quaeso veniam Parce precor Amen

Hanc habes apud Baron. Annal. ad annum MX.

Vndecimum seculum simul, & duodecimum dabunt deuorandam barbariem, vsquè adeò austerà est, alibi tamen plus minus, & alibi. Siquidem Parisijs quàm minimè incultam esse oportuit Inscriptionem illam Templi S. Victoris, quod à Magnanimo Rege Gallorum Ludouico excitatum fuit, conquisito (credimus) ex omnibus terris architecto, qui operi insisteret, quàm celebratissimo; & magistro quàm literatissimo, qui inscriberet. Accipe nihilominus, qualis illa tandem exutit citata apud Baronium ad annum MCXIII.

Illustris

XLIII.

Illustris genitor Ludouici Rex Ludouicus
Vir clemens, Christi seruorum semper amicus
Institui fecit Pastorem Canonicorum
In cella veteri trans flumen Parisiorum
Hanc vir magnanimis, almi Victoris amore
Auro, Relliquijs ornauit, rebus, honore
Sancte Dionysi, qui seruas corpus humatum
Martyr & Antistes Ludouici solue reatum.
Christi centeno cum mille decem & tribus anno
Templum hoc Victoris struxit Regalis honoris

Toleranda minùs vitia temporum in Italia, vbi sedes quondam, & tam multa passim monumenta Latini Regni. Id quod magis damnatam reddit Sepulcralem Inscriptionem illam in Apuliâ ad S.Sabini ad propagandam memoriam Magni Principis Antiocheni Boamundi, quae sic legitur apud Baron. ad annum MCXI.

XLIV.

Magnanimus Syriae iacet hoc sub tegmine Princeps
Quo nullus melior nascetur in Orbe deinceps
Graecia victa quater, pars maxima Parthia Mundi
Ingenium & vires sensere diu. Boamundi
Hic acie in dena vicit virtutis habena
Agmina millena, quod & vrbs sapit Antiochena

Certè quae proxima Romae est, Vrbs Reate in Sabinis, Italiae adeo vmbilicus, quantopere vitiata fuerit, probat Epigrapha Aereae Campanae maximae Summi Templi, quae ibi adhuc has literas seruat:

XLV.

Virtutem largire Deus cum Virgine miram
Vrbem Reatinam Pater Andreas cathedrabat
Qui decus Ecclesiae simul & virtutis amabat

Quid? Romana adeo memoria eiusdem temporis, de Rege maximo, in loco celeberrimo, & in luce Orbis, nihilo sanè est longinquis, aut peregrinis melior: quam scilicet Paschalis II. Pont. Max. inscribendam curauit in superliminari Portae maximae Aedis D. Bartholomaei Apost. quae in Insula Tyberina visitur, anno sal. MCXIII. de qua Baron. in fine to. X. Ann. Videlicet:

XLVII.

Tertius istorum Rex transtulit Otto piorum
Corpora queis domus haec sic redimita viget
Quae domus ista gerit si pignora noscere quaeris
Corpora Paulini sint credas Bartholomaei

Legistin'? I nunc, & incesse Peregrinas gentes, quas apud (vt membris à corde remotioribus accidit, quae mortem instantem praesentiunt) citiùs extinctam Latinitatem haud mirabile est. Ferent facilius aures ea, quae Franciscus Suueertius in Brabantinis monumentis recitat Bruxellensia Epitaphia, candidus nimirum scriptor, & obseruator antiquitatis: quicum vt complores tu quoque vicem, non tam regionis illius, quàm temporis; accipe duo Epitaphia in Abbatia Villariensi: Alterum quidem Beati Arnulphi Corniboutij Bruxellensis Monachi Villariensis, qui diem obijt anno MCCXXVIII. prid. Kal. Iulij. Videlicet:

Pausat

XLVII.

Pausat in hac tumba Vir simplicitate columba
Qui Leo virtute, iubilis simulatur Alaudae
Qui Turtur gemitu, visu simul atque volatu
Par Aquilae, Salamandra nouo qui vixit in igne
Vis breuiùs iusti laudes in fine probare?
Nunc canit in de la sol, qui quondam fleuit in Alle

Alterum verò ex pluribus vnum conflatur Epitaphijs, vndecimo promiscuè, ac duodecimo excusis seculo; vt ibidem adnotat Suuertius, Videlicet:

XLVIII.

Ecce latent fratris Arnulphi Cornibout ossa	Anno 1228
Hic iacet Abundus Hoyensis crimine mundus	1220
Clauderis hac cista Godefride beate Sacrista.	1170
Qui vitium nescit Bonifacius hic requiescit.	1170
Hic de Niuella Marquinna iacet Domicella.	
Calcans mundana de Cornelion Iuliana.	1257
Sis Sancti Syri memor Heluuighen sepeliri.	
De Grauio iacet hic dulcis & honesta Maria.	
Rachel, non Lia: propriè fuit ista Maria.	
Hic iacet Henricus Monachus de Gheest inimicus	
Mundi, cui Clerus quondam fuerat sed amicus.	
De Dongelberto iacet istic nomine certo	
VVilhelmus dictus Monachus vita benedictus.	
Hi mundo corde vixerunt, & sine sorde	
Vitae forma dati nobis, sunt hic tumulati	

Ne grauere, Lector, adhuc Epitaphium aliud simulis notae: perbreue quippe, & inter caecos eius seculi horrores Indicem lucis nobilissimae familiae Senensium BANDINELLIAE; Quam qui ignorat, Solem ipsum ignorat; vsque adeò luxit illa Orbi Christiano in ALEXANDRO III. Pont. Max. Gentili. Legitur autem Epitaphium Senis in Diui Christophori, infixum parieti, Videlicet:

XLIX

NOBILIS. PVER. ATQVE. TENELLVS
IACET. HIC. BANDINELLVS
IVBENTE. DOMINO. IOANNE. AVO
ANNO. MILLESIMO. DVGENTESIMO. QVINQVAGESIMO. OCTAVO

Literas porrò Gothicas, quas incisum marmor ostentat, non habent, quibus repraesentent, nostrates Typographi.

Non minus cariosum reperias characterem prosae per id tempus, si legeris Epitaphium Mediolanense ad Diui Francisci, citatum à Puccinello in calce sui Zodiaci, eiusmodi

L

In isto Sepulchro iacet R. P. D. Henricus Schachabarozius Archipresbyter maioris Ecclesiae Mediolani. Fuit magnus deuotus Ordinis Minorum, & istius Conuentus Benefactor. Nam modo ..... de MCCLXXXVII. Scholas nobilium construxit, & multa alia facta tam spiritualia, quàm temporalia .... concessit

Adi

Adi infrà suis locis, vt ex Indiee, Voces *Dominus*, *Deuotus*, *Benefactor*, *Spiritualis*. Expende etiam phrasim *Magnus deuotus Ordinis*, num aliud vsquam pinguius occurrat?

Ad metam peruenisse barbaries sermonis iam credi possit, nec vltra habere progressum. Veruntamen (vt M. Ant. Sabellicus obseruauit) cùm mille annos & amplius obtinuerit luctus Gethicae eladis, consequens est, vt ad quartumdecimum vsque seculum latinitas tumulata iacuerit. Intra id tempus cusum est Epitaphium Louanij citatum inter Brabantina à Suueertio, ex quo asperitatem temporis coniectare est ad rem nostram. Sic autem habetur

LI.

Hic subtus iacet D. Henricus huius nominis tertius, Princeps illustris Lotharingiae Dux & Brabantiae sextus, huius Claustri fundator, ac fundi totius dator. Hic fuit tam mansuetus, & tam compositus in moribus, quòd vix possit illud enarrari. Vix similis ei reperiebatur, dum aduixit. Aspectu autem dulcis erat, & morigeratus. Iste XIII. annis principatus est, & postea mortuus est Anno Domini MCCLX. vltimo die Februarij.

Dynastae autem potentissimi, in Vrbe literarum altrice tam infelix Elogium manasse quis eredat? Sed tempora illa sic ferebant. Et ne carmen tunc certe viguisse putetur, prosa perdita, en tibi maior in illo calamitas, vt sequentis seculi demonstrat inscriptus tumulus in Cartusia Pontiniana se ipso aperte commonstrat

LII.

Bindus Senensis huius domus Cartusiensis
Prudens fundator; Domini Papaeque Potator
Hanc Petro donauit. Hic tacet. super astra volauit
Anno Milleno Tercentum Lustroque deno
Addas Tres; Maij pleno die tunc septem deno

Citatur à Bartholomaeo Senensi Cartusiae Florentinae Monacho in Vita B. Petri Petroni, in Adnotationibus.

Eam denique miserante Numine Viri studiosi conatibus maximis paulatim è tenebris eruere, situm excutere sunt agggressi, quorum indicem cum encomio cuiusque texit Sabellicus to. IV. in Dialogo cui titulus *Latinae linguae reparatio*. Itaque treeentesimo & quadringentesimo anno supra millesimum eaedem extitere sordes linguae, eaedem corruptelae, quas ne ignores, Lector en tibi, quae ex Vrbe Luca summorum semper ingeniorum parente nunc ipsum delatae ad me sunt Inscriptiones de Guinisia gente illustrissima. Videlicet

LIII.

Ad Honorem Dei, & Beatae Mariae Virginis, & Beatae Luciae Ecclesiam istam fieri fecit Franciscus quondam Bartolomaei Guinigi pro remedio Animae suae, & suorum maxime parentum Qui etiam ob Sanctae huius deuotionem vna cum fratre Guillielmo Gilio tunc Guardiano Lucensi, caeterisq. Fratribus Lucensis Conuentus ad sonum campanae processionaliter aduenientibus, & cantantibus solemniter Deo laudes in huius Ecclesiae fundamento proprijs manibus lapidem posuit primum
A.D.MCCCLIIII. Indictione VII. Die XVII. Februarij.

Huic

Huic adiacet Sepulchrum Virorum ex familia

L I V.

Hoc est sepulcrum Francisci quondam Bartolomaei de Guinigijs de Lucha, & eius Nepotum de Guinigijs, & eorum descendentium, in quo primum sepultus fuit Franciscus suprascriptus qui obijt AN.D. Mº.CCCº.LVIII. Die XVII. mensis Augusti Cuius Anima requiescat in pace.

Ponè sequitur Foeminarum

L V.

Hoc est sepulcrum Dominarum de Guinigijs suprascriptis
In quo primum sepulta fuit nobilis Domina Domina Fetta
filia nobilis viri Comitis Guillielmi de Mudigliana, &
Vxor Francisci quondam Lazzarij de Guinigijs, quae obijt AN.
D. Mº. CCCº. LVIIII. Die XXIX. Mensis Decembris.

Exciderat superioris seculi Epitaphium, eadem in Vrbe, in Diui Frigdiani ab Amico exscriptum, & ad nos fideliter transmissum. Tu Lector, rideas an plores, nescio. Nos quidem gentis Guidiccioniae claritatem in ipsa styli fuligine venerari malumus. Est autem vernacula compositum lingua, ad rythmi barbari aemulationem, qui aetatis infelicissimae excitauerat cum plausu contentionem studiosorum. Videlicet

L V I.

Discendenti di Aldobrandino, e del suo fratello Paganino
Giaceno in questo lauello per loro fatto si bello,
L'uno per li maschi è fatto, e per le femine l'altro
Delli fratelli Guidiccioni: Preghiamo Dio che lor perdoni
Il Mille Dugento nonanta: Amen. Vergine Santa.

Iam studia quorundam, vt sumus praefati, tentauere, si possent, excutere latinis literis barbaricum iugum, quod etsi negotium huiusmodi esset, vt votis magis, quam re appeti posset in tanta quam vidimus literarum clade; illorum tamen coepta non irrita omnino fuisse declarant satis, & quae identidem defodi atque è tenebris extrahi contigit monumenta Scriptorum boni seculi, & quae ex illorum iugi, ac impensa lectione desudantes nostrates in lucem protulerunt seu volumina seu marmora. Cernere est autem, vt sensim euicit labor improbus obluctantem barbariam ex ijs, quae tertio ab hinc seculo ad vsque nostrum cusa sunt. (Quisquis demum hanc laudem primus tulerit, Danthesne Aldigerius Florentinus, ex Gifanio, an ex Sabellico Gasparinus ex Barziza Bergomas) Siquidem in primis vestigia quasi priscae dignitatis, & quaedam veluti vmbrae apparent. Vt in Epitaphio ad Florentiam in fano Diui Caij, cuius fundator simul, & contermini Coenobij sacrarum Virginum indicatur ex familia clarissima Corsiniorum.

LVII.

D. I. S. * i. e. Deo Iesu sacrum
D. Philippo D. Thomae
De Corsinis F.
Cl. Equiti. Iuris Ciuilis
Peritissimo
Deque Patria benemerito
Sibi
& Suis benemerentibus
Obijt XI. KL. Nouembrias
Anno
M. CCCC. XXII

Nam latinum haud esse praenotatum D. (i.e. Domini) titulum, tradimus infrà Classe VI. memb. II. Obscurus deinde sensus in *D. Philippo D. Thomae &c.* claresceret legendo *Philippo Thomae F. de Corsinis*. *Kalendas* demum *Nouembrias* non dixeris latinè, sed *Nouembris* casu genit. nominis subst. Aut *Nouembres* nom. adiect. casu accusatiuo.

Lucensis illa aequalis artificium ostentat maius, & ingenium Auctoris amoenum, barbariem tamen in multis haud dissimulat, vt legenti patet. Est autem

LVIII.

Catharina Lucensis ingenua foemina, decora nomine Francisci Sbarrae, & Clarae Liliae nobilium orta parentum Nominibus Cognominibusque ipsorum satisfecit: renata inquam per spiritum D. Franciscum, Beatamq. Claram iterum parentes habuit. Sbarras Diabolo, Mundo & Carni opposuit. Lilia candoris, puritatis, & pudicitiae semper prosequuta est. Duobus legitimis coniugijs seculo actis sterilis, & infoecunda, Tertio coniugio per Religionem Iesu Christo Deo Nostro copulata in spiritu foecundissima fuit. Nonaginta minus vna Virgines sacras Deo genuit. Aucta facultatibus ex Testamento Sp. Antonij Tegrimij eius postremi Viri Coenobium apud Aedem D. Archangeli Michaelis in Burgis Lucensibus primum sub titulo Tertij Ordinis Seraphici Francisci: deinde sub Regula De Obseruantia D. Clarae suasu Pauli Iouae Theologiae Doctoris Professi de Obseruantia D. Francisci mirabiliter erexit. In quo septem & viginti annis laudabiliter vixit, functisq. persaepe in eo Praelationibus institutis Annum agens octauum & septuagesimum agminibus Ciuium Caelestium sociata vt piè credimus VII. Kal. Febr. ad superos commigrauit Anno Nostrae Sal. MCCCCLXXXVII.

Hic Auctor sales adhibuit, nec antè, vt debuerat à putre repurgauit. Cuius censura vltrò supersedemus, prudenti eam lectori permittentes. Exigit quidem studium nostrum in familiam hanc antiquissimam, vt saltem cursim innuamus, inter fumosas eius imagines illam longè spectabilem, quae ostentat Ioannem Francisci filium (natum anno MCCCCXXX.) summae apud Ciues dignitatis, & meriti, vtrum scilicet ex his, quos Patria liberatores suos in fastis descriptos habet,

quem

quem & pluribus ad exteros Principes legationibus honestauit; & in postrema ad Ferdinandum Aragoniae Regem, cum diem suum obiisset (anno MCCCCLXIV.) Ipse Rex conceptum moerorem luculentis literis, quamquam stylo vt aetas illa ferebat, ita descripsit Neapoli ad Lucensem Remp. *Rex Siciliae* &c. *Magnifici Viri Amici nostri Carissimi. Tulimus molestissimè obitum Magnifici Equitis Ioannis Slarrae vestri Conciuis, qui & vestra, & ipsius causa nobis erat carissimus, cùm in dies magis nostro iudicio, & expectationi responderet. Amisimus, vos optimum & clarissimum Ciuem, Nos Amicum dilectissimum* &c.

Non refragamur, eadem vna aetate meliores deterioresque Scriptores extitisse; alios namque alia fert tellus fructus, & cultiora ingenia in Vrbibus, quam in pagis prouenire quis nesciat? Itaque illud marmor plumbeo seculo adiudicabitur, quod quartodecimo inscriptum esse demonstrat ratio temporum. Citatur à Placido Puccinellio inter Antiquitates Mediolanenses, lectum à se tamen in agro Mediolanen. in Abbatia Morimundi, in hanc formam:

LIX.

Hoc Opus fecerunt fieri RR. DD. Dominicus Capranica Episcopus & Princeps Firmanus, & F. Ioannes de Ferrarijs Dei gratia Abbas Morimundi meritissimi Die XV. Febru. Tempore quo praefatus Dominus Episcopus fuit Ambasciator S. D. N. Martini Papae V. ad Dominum nostrum Ducem Mediolani. Henricus cognomento de Spededo hic depinxit.

Idem tamen seculum in Vrbe ipsa Mediolano melius aliquantò apparuit in Inscriptionibus, vt probant quae & hodie leguntur binae supra Ianuas vetustas: Nimirum

LX.

Franciscus Sfortia Dux IV. Opt. Max. P. P. & eius Vxor Blanca Maria Vicecomes, qui Situm Aedisq. dederunt, vnà cum Mediolanensi Populo Hoc Hospitale Posuere.

Nam hic desiderantur quidem nerui compositionis, barbaries autem in vocem vnam *Hospitale* irrepsit. quod quia curandis modò aegrotis est destinatum, Nosodochium fuerat appellandum. Sequens autem multò purior, & praeter situm vnius antiquae vocis *Ampliter* haud ingrata redditur. Haec nimirum:

LXI.

Franciscus Sfortia Dux Mediolani IV. Qui Vrbis, & Gentis Imperium Soceri morte amissum recuperauit. Ad sustentandos Christi pauperes dispersa alimenta congessit Atq. ex vetere Arce Aedes ampliter excitauit AN. S. M CCCCLVI. Prid. Idus Aprilis.

Adhuc in illa, quae in Arcu Portae vulgò Ludouicae legitur reuiuiscere cernitur pristinus nitor; quam citat ibidem Puccinellius:

LXII.

L. Mediolani Duces B
Vt religiosum iter ad Mariae Dei Matris & Celsi Aedes Compendio Ciuibus suis commodius faceret. Ludouicus Dux Mediolani Portam nomine suo Ludouicam cum Beatrice coniuge aperuit. MCCCCLXXXXVI.

Nae

Nae illa Gratias accersit felicis antiquitatis, quae in Coenobio ad Diuae Mariae vulgò Gratiarum exposita fuit iubente Principe moestissimo, cuius luctum longe memorabilem, & pietatem nullis aequatam exemplis describit Corius in Hist. Mediol. Est autem Inscriptio huius modi:

LXIII.

Infelix partus. Amisi antè vitam, quàm in lucem ederer Infelicior, qui Matri moriens vitam ademi, & Parentem Consorte sua orbaui. In tam aduerso fato hoc solum mihi potest iucundum esse, quod Diui Parentes me Ludouicus & Beatrix Mediolanenses Duces genuere MCCCCXCVII. III. Nonas Ianuarij.

Porrò hanc laudem reflorescentis latinitatis alia quoque locorum sibi iure vendicant, Roma praesertim, vbi inter rudera auita tentato solo multa passim in dies excitantur monumenta, superstites rapinarum Gethicarum reliquiae, & probra barbaricae immanitatis, ita vt proximum seculum, cui hoc nostrum successit, aeneum restitutum videatur; Quod dubio procul testantur Memoriae tres in Patria nostra haud temnendae. Videlicet:

LXIV.

Antonij Leyuae Hispani Herois, Asculi Principis, omnium suae aetatis Ducum Belli vel in consilio capiendo solertissimi, vel in exequendo efficacissimi. Qui à Carolo eius nominis Quinto Exercitui apud Insubres Praefectus Italiae Principibus ac Gallorū Rege in Caesarem conspirantibus vel in maxima rerum angustia ingenij acumine Hostium sibi incumbentium saepe conatus infregit, Oppida expugnauit, ac multis victorijs partis Ducibusq. etiam captis Mediolanensem Prouinciam ab eorum faucibus ereptam Imperio restituit, & seruauit, magnisq. mox alijs rebus pro Caesare gestis demum in tolerandis miserabilis morbi doloribus, omnibus artubus contractis & perpetuo occupatis summa cum laude apud Aquas Sextias in fata concessit. Ossa ex Testamento huc translata sunt. Obijt XVII. Cal. Octobr. MDXXXVI.

Extat haec memoria Mediolani ad Diui Dionysij in regione Orientali; iuxta quam altera legitur de eodem Leyua restitutore Aedis, in hunc modum

LXV.

Antonius Leyua
sanctiss. foederis in Italia
et Caesarei exercitus Imper.
Rei Mediol. vice sacra Gubernator
Princeps Asculi
post innumeras pugnas & victorias
pacatis hostibus
Hoc Diui Dionysij Templum
vetustate & bellis collapsum
pro Diuae Virginis Paradisi Aede
iam sublata
annuo censu ad hoc constituto
in meliorem formam restituens
ampliauit
An. à salute Mundi MDXXXV.

In Diui tandem Francisci, vbi panditur Sacellum Diuae Sauinae (melius Sabinae) legentis oculos profecto implebit haec memoria, quam citat Puccinellius:

LXVI.

S. Sauinae Laudensis matronae, quae SS. Naborem & Felicem huc à martyrio per mellifluum ostentum Christi Apis operosa transuexit, vbi orans in eorum gloriam concessit. Liuia Euphemia Cademusta Tornella Matr. Lauden. in acerbo stomachi cruciatu opem nacta Votum soluit Anno MDXI.

Adijcimus coacti, non tamen inuiti quartam, adeo non dubiam lucem retulit aduentantis argentei seculi. Citatur ab eodem, in Diuae Mariae Scalensis:

LXVII.

Per se etenim hic lucet, facibus nunc nil opus nostris
D. O. M.
Franciscum, cui Vrbs Roma origo, gens Vrsina genus, Patria Mediolanum, amplifs. toto pene Terrarum Orbe commercijs incorrupta fides, ac per omnem vitam Fortunae fauor cum Virtutis gloria certans, Vita in LXXXX. vsq. annum, Catharinae Vx. & Filior. officiosa pietas hic condidit MDXV. XVIII. Kal. Dec.

Vel hinc quantopere sublata barbaries sit, liquet, quamquam nostro ipso seculo illa in multis adhuc regnet, inertia potiùs nostratium ingeniorum, quam disciplinae desiderio, cui praesto sunt rediuiui tam multi scriptorum veterum & optimorum marmorum, vt quemadmodum felicissimè agi videmus cum pluribus non solum Italici, sed peregrini quoque Caeli, qui se Latinis literis addixere; ita execranda aliorum desidia est, qui veluti libertatem exosi iugum barbari sermonis pati non dubitant; neque cùm ad reuocandum seculum latinitatis sin minus aureum, argenteum certè conspirare & ipsi possent, amant miseri ferreum, & studijs accensissimis bonorum neglectis respuunt, quas compendio parare possent laboris, inaestimandas opes gloriae. Quid enim gloriosius in re literaria, quàm vt literatum marmor ex vetere nota, & Romanam spirans maiestatem proferre de suo quis possit? Nam si Iulio Caesari Scaligero tanti sunt ex Q. Horatij Odis nonnullae (vt obseruat Vincentius Gallus in expositione Tertiae libri IIII. *Quem tu Melpomene semel*) vt similem malit à se esse compositam, quàm totius Taraconensis Regni potiri; Quanti Elegium fuerit, quod non pereunte cantu viuit, sed literis sempiternis: non in Choris concluditur, sed spatiatur in Templis, in Foris, in compitis, in Theatris? Rem creditam non semel canit, sed semper inculcat, praesentibus obiectat, memorat posteris: nec elegantiam tantũ à Musis petit, sed & dignitatem ab historia, & ab Oratoria magnificẽtiam?

An ex Antiquis Inscriptionibus quas Ianus Gruterus collegit, latinitatis munditiies, nitorque ad Elogia sit petendus

GRuterum Antiquariorum Principem, ac de re literaria tantopere meritum, in insano illo volumine, quo extantem tunc quidem in marmoribus Romanum Orbem antiquum Herculeo labore complectens, suis quodammodo humeris sustulit, eo potissimùm cõstat intendisse, vt fugitiuam rerum memoriam quibusdam quasi compedibus tentam, posteritati subinde omni sistens, immortales illos pareret generi mortalium fructus, quos ex tot aetatũ senescentium historijs, per tot tãque consentientes testes humanarum rerum ne ipsa quidem conspirans Scriptorum vniuersitas pollicetur. Itaque nemo iure Grutero succenseat, quod is apud Lectores

affectans fidei laudem, quae vna res Antiquarij implet vota, Inscriptiones coëgit quales quales ex omnibus seculis suggerebantur, bonae, malae notae. Adeo non paucas bonae à stylo notae, à scalpro autem suspectae ablegauit, ac titulo Spuriarum suppositiarumque notatas ad calcem voluminis deportauit. Egit ergo Historicum ille magis, quam Elogiographum, vt intelligas, ab eo non candorem in primis latini sermonis, sed marmorum literatorum fidelitatem, veritatemque exigi oportere: Et cum aureae aetati, & argenteae, aeream quoque miscuerit, & ferream, reliquit alijs suas quoque partes agendas, ac studij laborisque commendatione ipse contentus, prudentiae tibi, Lector, concessit, quò voces ac phrases mundas ab immundis internosceres. Quotus enim est è Grammaticis, qui non saepe apud Gruterum offenderit in barbariem maxime visendam & crassam? Nam vt ex multis tria marmora apud ipsum proferamus, soloecismo foedata, Pagina MCXLIV. numero 2. ita citat

LXVIII.

D. M.
P. MVNATI
AGRIPPAE
CONIVGI. IN
COMPARABILI
VOCONIA
INGENVA
CVM. QVO. VI
XIT. ANN. XXX

Nam cum in recto sit *Munatius* (ex Grut. in Indice, qui tamen variat T. pro P. in praenomine) sitque *Munati* pro *Munatij* in genitiuo: debet vtique substantiuum continuatum conuenire casu; & tamen subditur in datiuo *Coniugi incomparabili*, qui soloecismus est apertus. Simile in MCXLIII. num. 2.

D. M.
LIVIAE. OLYM
PIAE. CONIVGI
SANCTISSIMAE. ET
Q. GEMINII. PAMPHILI
ET. GEMINIAE
SYMPHERVSAE
SEX. AFRANIVS
SERENVS. ITEM
LIB. LIB. POSTERISQ. SVIS
ET. GEMINIS. III
DORYPHORO. MYRTILO. CYPARAE
TORINAE

Hic enim, cedo, casus *Liuiae Olympiae* vel genitiuus statuitur, vel datiuus. Si prior, quasi regatur à D. M. (*Dijs Manibus*) quomodo continuabitur substantiuum in datiuo *Coniugi*? Si posterior, cur copulatiua & adsciscet genitiuum *Q. Geminij Pamphili*?

Illa impurior apud eundem Gruterum pag. CCCXXV. num. 7. Videlicet

LXIX.

ΠΑΤΗΡ. ΧΑΙΡΕ
D. M
AVREL. DIOGENETI
SACERDOTI. VENE
MERENTI. FECIT
AVRELIA. CAENIS
COIVX. CON. QVEM
VIXIT. ANNIS. xxx

Romae hanc legi refert Gruterus, Smetio teste oculato, ne quis barbariem refundat in terras peregrinas, & ignaras Latij: quamquam haec Graeciam olet & Latium, vtroque modò deterrimè. Siquidem Graecè ΠΑΤΕΡ per E scribere debuit, casu scilicet Vocandi, non per H, vt nominandi, quia alloquentem inducit. Ni forte Romanus Auctor Atticam elegantiam affectet, ignarus Latinae. Nam Latinè *Vene* pro *Bene*, quis neget esse rudissimae antiquitatis posterioribus barbarorum seculis reuocatae? Vide Adamantium in lib. de, B, muta, &, V, vocali. At hoc inquies, dandum corruptelae hodie quoque vigenti in Hispania. Sane amplius nos *Coiux* dabimus inscitiae lapicidarum. Sed illud *Con quem* pro *Cum quo* cui dabimus? Plumbeo vtique seculo, & si quod dici infelicius potest. At Latinè dictum fuit, inquies, *Cumalter* pro *Cum altero*, regimine praepositionis *Cum* variato, contra communes canones: Neque id breuitatis causa vt *sis*, *sodes* pro *siuis*, *si audis*, sed vsu ita recepto: Nam & *Cumpartem* dicebant pro *Cum parte*, m litera superaddita: Et *Impraesentiarum* pro *In praesentia*, rum syllaba abundante. Quidni similiter *Con quem* pro *Cum quo*? nam veteribus o pro u frequens fuit. At primum non congruit, dicimus, exemplum, cum illae formulae dictione vna constent ex duabus compacta: In compositione autem non neges corrumpi saepe vocem alteram siue detrahendo, vt in prima *Cumalter*, siue addendo, vt in

secunda *Cumpartem*: Interdum vtrumque, vt in tertia *Impraesentiarum*, mutatione *n* in *m*, & additione *rum*. Ita nihil est, quamobrem probes *Cum quem* disiunctum, vt in allegatis marmoribus. Deinde locutionis bonitas ex vsu pendet, ex quo regulae grammaticae colliguntur. Cedo nunc è Scriptoribus boni seculi vsurpatas formulas *Cum quem*: Nam & illas *Cumalter, Cumpartem*, etsi compositione diuersas, antiquis duntaxat vsitatas fuisse eruditi affirmant, antiquatas ergo, atque suppressas. Sed *Con* pro *Cum* iam ipse vetustum fateris, & nos inferiùs adnotamus. Adde (quod lib. III. membr. VIII. exactiùs obseruabitur) malè nubere Graecum cum Latino, vbi ratio potissima nulla interuenit, vt haec Inscriptio videri possit illo nata seculo, quo barbari Vrbem aggressi omnia susque deque habita miscuerunt. Sed Patris appellatio qui competat coniugi, non intelligo, nec demum Romanae sunt notae numerorum triginta, quae in calce, ductu calami potius, quàm scalpri vsu expressae cernuntur.

Barbarismum autem apertum ex voce *Virtuose* prodit illa memoria Romana apud Gruter. DCCCVII. num. 3.

LXX.

BENE. VALEAS. QVIS-
QVIS. ES. C. MARTIAE. MEAE
CONIVGI. BENEMERITAE
QVAE. MVLTIS. CVM. SVDO-
RIBVS. MATVRA. AETATE
VIXIT. VIRTVOSE.

* vbi veteres reposuissent *Honeste*, aut *Fortiter*, *Egregie*, *Praeclare* &c.

Mittimus argumenta alia deprauatae antiquitatis obuia in Grutero, quae te cautum, Lector, exposcunt, ne omnia promiscuè imitanda putes. Et is fortè, vt aurei seculi lumina viuidiùs exereret, vmbras deteriorum admiscuit. Omnino decurrendus est tibi, Lector, ni stomachus respuit, Index Gruterianus, eorum quae ad rem grammaticam pertinent (estque ordine Decimus nonus). V. Casus mutatio & Genus pro genere, & numerus pro numero forte, vbi collecta est illuuies tam rudis antiquitatis, quam corruptae post bona secula latinitatis. Quam verò multam ibi barbariem, quam pingues soloecos deprehendes? quo mihi religiosius fuisset, antiquitatem ipsam reiectis sordibus puram quidem posteritati transmittere venerandam, studiosorumque honestis conatibus aemulandam? Quamquam non omnia illa vitia sunt, credo, seculi totius, atque hominum ingenuorum, sed Quadratariorum duntaxat à plebe ineruditiore. Nam quod pertinet ad monumenta marmorea, errata alia inscitiam Quadratariorum arguunt, alia modo imprudentiam. Inscitiam quidem illa: Vbi legitur *Cum Conugem* pro Cum Coniuge sua; *Cum quem* pro Cum quo; *Per Fl. Alexandro Patre*, pro Pro Fl. &c. *Cresseret* pro Cresceret; *Asie* pro Asiae; *Eprocupauerunt* pro Praeoccupauerunt; *Erga amicitia* pro Amicitiae ergo; *Et posterisque* pro Posterisque, aut Et posteris; *Extrarium heredem* pro Extrarium &c. Ǝ pro E quam corruptelam causari non potest vsus inuertendarum literarum in Praenominibus mulierum, vt C. pro Caius, Ɔ pro Caia; L. pro Lucius, ⅃ pro Lucia; M. Marcus, W. Marca; T. Titus, ⊥ Tita &c. Nam apud Gruterum pag. CCCXXIII. num. 6. cum nulla foeminae appellatione intruditur Ǝ. & pag. CCCXXIV. num. 10. in foeminae non nomine, sed communi epitheto ingestum Ǝ PIƎNTISSIMAE; adeoque pag. CCCXLV. num. 8. in epitheto Viri, eadem admissa ineptia AELII. MANSVƎTI. PATRIS. Haec vero in Typographis toleranda, fortuito typorum positu: Sed hac in scalprum non cadunt, nec in meditatas ante, designatasque cum studio notas, contrarias communi vsui; qualis esset Digamma Aeolicum Ⅎ, quod vt insolens poscit intentum maximè Cusorem. Adde & illos vnius inscitiae foetus, *Vellit* pro Velit; *Vxxori* pro Vxori; *Ese* pro Esse; *Habenti Equo publico* pro Equum publicum; *Hunc monimentum* pro hoc, &c. Alibique passim discordantia genere nomina, & relatiua; *Neptumnus* pro Neptunus; *Quis erunt* pro Qui erunt, nec raro numerus pro numero. Et quod O, OE pro ϴ vsurpauerit, defunctum indicando; Et *Hyemps* pro hyems; *Apsens* pro Absens; *Querella* pro Querela; *Redditus* pro Reditus; *Retere* pro Reddere; *Se viuus* pro Se viuo; *Sed fraude* pro Sine fraude; *Sicis* pro Siquis; *Terspichore* pro Terpsichore; Et alijs modis innumeris (vt videre est apud Gruterum in Indice XIX. eorum quae ad Grammaticam pertinent) proditur Cusorum inscitia, quae lentum iubent esse

Lectorem

Lectorem ad imitandum antiquas memorias, ne demum delusus illud vsurpet *Thesaurus carbones erant*.

Imprudentiae autem haud dubiae sunt illa pag. DCCXL. num. 2. vbi monumentum positum dicit *Item libertis, libertassbus, posteris, terisque eorum*, pro posteris eorum, illudque *teris* est expungendum. Alibi autem mutatio vocalis in *Amphorum* pro Amphoram; *Familia mei* pro Fam. mea; Omissio vocalis, in *Aede Bellona* pro Aede Bellonae; *Cenae* pro Coenae; *Cesar* pro Caesar; *Idem* pro Eidem; *Cubiclarius* pro Cubicularius; *Dae* pro Deae; *Dibus* pro Diebus: Consonans omissa, in *Hau* pro Haud; *Incomparabili* pro Incomparabilis; *Cura agente* pro Curam agente; *Daus* pro Dauus; *Conubium* pro Connubium. Consonans iniecta, in *Eandem* pro Eadem; *Libiens* pro Libens; *Pro salutem* pro Salute; Consonans mutata, in *Fecerunt* pro Fecerunt; *Fontunatus* pro Fortunatus; Syllaba adempta, in *Commilito* pro Commilitoni; *Excludum* pro Excludendum; *Reliqut* pro Reliquit; *Municibus* pro Municipibus; *Restutus* pro Restitutus; *Secus heres* pro Secundus heres. Namque Aspiratio transposita ex inscitia omnino est (nisi fuerit seculum ferreum; cum seculis bonis Aspiratio in pronunciatione exprimeretur) in *Ehorte* pro Heorte. Similiter quaedam mutatio consonantium, nulla confinium fallente similitudine, imprudentiam praetendere haud potest, vt in *Fecerum* pro Fecerunt, pag. DCLXXXVI. num. 3. apud Grut. in illo marmore Romano.

LXXI.

DIIS . MANIBVS
HATERIAE . SVPERBAE . QVAE
VIXIT . ANNO . I. MENSIBVS . VI. DIEB. XXV
FECERVM . PARENTES . INFELICISSIMI
FILIAE . SVAE
Q. HATERIVS . EPHEBVS . ET . IVLIA . ZOSIMA . SIBI . ET . SVIS

Est autem, vt ibi Gruterus adnotat, insignis haec memoria in grandi cippo literis formosis, cum caelata infernè puellae statua, multiplici symbolo adornata: quod certè eruditam magnificentiam commendat Auctoris, simul autem Artificis inscitiam in re literaria. Quid illa structurae perturbatio in cippo apud Auctorem Inscript. Sacrosf. Vetust. pag. CCCCLXVIII. in quo erasus apparet primus versus cum initio sequentis: deinde ita legas

LXXII.

IVLIO . AMATORI
FILIO . INFANTI . DVLCIS
SIMO . QVI . VIXIT . ANNVM
AETA . VIII . DIES . XIIII

Aut enim hic legendum *Annos*, sicut legis *Dies*, aut numero VIII. praemittendum *Menses*. Vtcunque vel ignorantiae arguendus Opifex, vel negligentiae.

Facit in hunc locum censura Thobiae Halleri Patritij Noribergensis ad calcem libri X. Antiquitatum Romanarum, Auctore Ioanne Rosino: vbi decernens, *Non vbique credendum esse Antiquitati*, haec praesertim loquitur: *Vt interea taceam de antiquis marmorum, epitaphiorumque Inscriptionibus, quòd eae saepe ab idiotis Artificibus, & in suo etiam saeculo peregrinis temerè insculptae sunt*.

Quae cum ita constent, Lector, vide, an Gruteriano tibi esse liceat, vt hoc ipso, quòd quidquam offendis in Volumine Inscriptionum Antiquarum totius Orbis Romani composito per Virum illum infractum laboribus, inexhaustum sumptibus, idcirco de re literaria quamoptimè meritum, illud protinus nulla censura, nullo delectu in rem tuam conuertas; & tanquam aurei seculi florem auidè lectum tuis in delicijs habendum putes.

Quid ergo? An ne Ciceronianum esse oportebit? Optandum hoc verò esset, sed minimè sperandum: Quia non omnia fortè dixit Cicero; certè quidem nec omnia quae dixit, extant, vt ex Fab. Quintiliano coniectare est, & ex ipsomet Cicerone, à quo citata sua opera desiderantur. Quam enim multa illius interciderint, ad rem Oratoriam, ad Philosophicam, Legalem, Politicam, Diuinam spectantia, si nosse aues, consule Dionysium Lambinum, qui collecta à Roberto Stephano, Carolo Sigonio, Andrea

Patricio & alijs fragmenta M. T. Ciceronis auxit, & emendauit: vt si illa reuiuiscerent, supellectilem credo plenam sumministrarent Nostratibus reuocandi aureum Seculi Ciceroniani characterem. Neque tamen, sit licet facultas, tentari id omnino potuerit citra iniuriam subsequentium seculorum Argentei, Aenei, quibus aliqua bona vocabula nouata esse, ac latinitatem nonnihil locupletatam nemo prudens negauerit: Et fortè id in Grutero deprehendet Lector attentus, & solers; si veterum cum exempla, tum placita recentibus eruditis obseruata & ipse obseruet. De quo nos infrà. Restat, vt quod postremum initio proposuimus, absoluamus.

Quot modis contrahatur Inscriptioni Barbaries.

IVlius Caesar Scaliger de Causis Ling. Lat. Lib. I. Cap. X. *Multa* inquit *marmora barbarissima fuerunt innouantibus posteris in veterum contemptum*. Huiusce notae, nae nos praedes esse volumus marmora nulla apud Gruterum reperiri, etsi is summi candoris homo nitidissima quaedam, ne dum pura, quia de suppositione suspecta proscripsit. Sed fuerint licet aurei seculi, & summorum Auctorum, adhuc tardo vestigio eundum esse ad imitationem monet grauiter Quintilianus (lib. X. Inst. Or.) *Neque id*, aiens, *statim legenti persuasum sit, omnia quae magni Authores dixerunt, vtique esse perfecta. Nam & labuntur aliquando & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati: nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur, cum Ciceroni dormitare interim Demosthenes, Horatio verò etiam Homerus ipse videatur. Summi enim sunt, homines tamen* &c. Id quod propositum volumus Elogiastae futuro, cum illi in manus veniunt volumina Inscriptionum, non Gruteriana solùm, sed & Suueertiana vel illae ab hoc inscriptae *Selectae Christiani Orbis Deliciae*. Sunt enim inter hasce Delicias non paucae austeritates Barbarismi omnino vitandae, vt processu huius libri patebit, plures autem multò in alio Volumine, quod idem edidit, monumentorum & Inscriptionum Ducatus Brabantiae. Et quod admirabilius est Magistros ipsos nitoris latini, qui aduersus Barbariem stylum suum acerrime perstrinxere dormitantes quandoque videris, quo ex genere Gerardus Ioannes Vossius volumen ingens de vitijs sermonis & glossematis latino-barbaris cùm ediderit, & ibi lib. IV. perspicuè ita docuerit: *Caussare non dicam, sed efficere, caussam dare, gignere*: Vnde idem ipse in Volumine alio de Arte Grammatica Caput XVIII. Libri II. sic inscripsit: *Accentus in compositis simplicis quantitatem non caussat, sed signat?* Iam vero ad rem propositam accedamus.

Ergo Barbaries vel in singulis consistit vocibus, vel in coniunctis.

In singulis bifariam; non latinis, scilicet vel ortu, vel vsu, Ortu non latinae sunt peregrinae voces omnes, siue linguarum antiquariorum, qualis est Graeca, vt *Agonia*, pro conflictu spiritus in homine moribundo, ab ἀγὼν *certamen*. Siue recentiorum, vt *Drappus* pro *Pannus* à Gallico vulgari *Drap* pro eodem. Et *Gabellum* vel *Gabella* pro *Vectigal*, aut *Census* ab Italico *Gabella*. Excipe peregrinas voces latinitate donatas à Patribus Latinae linguae, Roma scilicet florente cuiusmodi sunt *Acinaces* (genus gladij) à Persis; *Phalanx* (acies militum quadrata) à Macedonibus, & alias huiusmodi, quas è bonis Scriptoribus petes, aut è Thesauris Linguae Lat.

Vsu autem voces non latinae, sunt, quae in Latio quidem natae sunt, sed obsoletae, vt *Betere* pro *Ire*, adde aliquas alio vsurpatas significatu: vti *Squilla* (species pisciculi, item herbae apud veteres Latinos) corrupta latinitate pro *Tintinnabulum*. De vtrisque nos infra copiosiùs. Haec generatim ad omne scribendi genus.

In coniunctis itidem bifariam corrumpitur speciatim in Inscriptione latinitas, soloecismo nimirum, & barbarismo. Soloecismus est oratio incongruè constructa, id quod in marmoribus committitur.

Primò contra Grammaticorum leges, vt inter Inscriptiones sacrosanctae vetustatis marmor Dalmaticum in Vrbe Pola

IVLIAE

LXXIII.

IVLIAE. CHRYSANTIDI. AN-
NORVM. XXXI. ★ MENSES. III
D. XXIX. T. LVSTIDIENVS
NESTOR. AVGVSTAL. POL. CON-
IVGI. INCOMPARABILI. CVM. QVA
VIX. ANN. XVIII. SINE. MACV-
LA. ET. QVERELA. B. M.

Atque hic non possumus conuenire cum Ioanne Choler Augustano, qui in Epistola nuncupatoria ad Inscriptiones Insubriae, & Galliae Cisalpinae inter alias Sacrosanctae Vetustatis, dicit: *Habent sanè vetustae eae Inscriptiones proprium fere catalectum, notas peculiares*, & certum dicendi *genus In quo nec Orthographia, nec aliae Grammaticorum seruantur leges*.

Non enim discreuit hic secula, & sacrosanctae Vetustatis adorator, Barbariae sacra fecit: Et frustra Aldus Manutius Orthographiam ex antiquis marmoribus expressisset. Deinde fit miscendo incongruè peregrina latinis, vt in illo apud Caes. Baronium in Annal. citato, quod Romae legitur, in tumulo Episcopi Nepesini de anno DCCLXX. barbarie nimium grassante.

LXXIV.

Hoc humata iacent Iohannis membra sepulchro
Qui Nepe fuerat Praesul in vrbe quidem.
Ne Nepa saeua sibi noceat, succurre Redemptor
Et quae contraxit crimina . . . .
Nempe loco sancto voluit sepelirier isto
Quo per hos Sanctos inueniat requiem.
Extensum per Θ. P. Q. E. Δ. *conexa*
Christi annum monstrat, quo transijt iste Sacerdos
Obijt in pace II. KL. NOV.
E. ✠ O I

Nam Θ Graecis positum pro nota numeri IX: Latinis autem priscis P. Q. E. notae erant numerorum VII. D. CCL. Et rursus Graecis Δ nota τοῦ IV. quae si computes, numerum conficiunt DCCLXX. Anni Christiani, quo Praesul hic excessit. En multiplex pedor corruptae latinitatis praeter cinnum istum notarum & prosodiae peccantis, & phraseos confragosae. Illa incongruentiùs constructa tabella Romana, cuius meminit Gruterus pag. DCXLIII. num. 5. Videlicet

LXXV.

ΓΑΤΚωΝΙ. ΔΙΔΑCΚΑΛωΙ
C. BT. HEAETETVS. ET
C. B. AGAPHTVS. ET Φ
BEELLICA. GLYCONIS
PATRI. PIENTISSIMO
LIBERTIS. LIBERTABVSQVE
P. SVIS. F

In qua vides à Graeco in latinum declinari, maiusculis literis in primo versu intrudi minusculas, & in voce AGAPHTVS elementum Graecum H pro latino E suppositum. Eadem contagio infecit marmor apud Grut. pag. DCLXXI. num. 14.

LXXVI.

ΕΥCΤΑΘΙ. ΤΑΤΤΑ
ΑΤΡΗΛΙΩ. ΔΗΜΗΤΡΙΩ
Κ
ΦΗΛΙΚΙΤΑC. ΚΙΟΝΙC
ΤΙΩ
ΓΝΗCΙΩ
QVI. VIXIT. ANN. II
M. VIII. D. VIII

Quis autem id monstri conspiciat aequis oculis? An non hoc genus Inscriptionis censeat ex illarum numero, quas Scaliger supra memorat innouatas à posteris in veterum contemptum?

Barbarismus (praeter tradita à Grammaticis) contrahitur in marmoribus varijs modis.

I. Rythmo, cùm eodem modo versus desinunt. Vt in Tarraconensi memoria apud Grut. pag. CCCXXXIX. num. 4.

LXXVII.

FACTIONIS. VENETAE. FVSCO. SACRA
VIMVS. ARAM. DE. NOSTRO. CERTI
STVDIOSI. ET. BENE. AMANTES. VT
SCIRENT. CVNCTI. MONIMENTVM
ET. PIGNVS. AMORIS. INTEGRA
FAMA. TIBI. LAVDEM. CVRSVS
MERVISTI. CERTASTI
MVLTIS. NVLLVM. PAVPER. TIMV
ISTI. INVIDIAM. PASSVS. SEM
PER. FORTIS. TACVISTI. PVL
CHRE. VIXISTI. FATO. MORTA
LIS. OBISTI. QVISQVIS. HOMO
ES. QVAERES. TALEM. SVBSISTE
VIATOR. PERLEGE. SI. MEMOR
ES. SI. NOSTI. QVIS. FVERIT. VIR
FORTVNAM. METVANT. OMNES
DICES. TAMEN. VNVM. FVS
CVS. HABET. TITVLOS. MORTIS
HABET. TVMVLVM. CON
TEGIT. OSSA. LAPIS. BENE. HABET
FORTVNA. VALEBIS. FVDIMVS
INSONTI. LACRIMAS. NVNC. VI
NA. PRECAMVR. VT. IACEAS. PLA
CIDE. NEMO. TVI. SIMILIS

Expende

Expende hic praeter metrum corruptum, & phrasim incultam, rythmum in versibus totis primùm, deinde in emistichijs, ibi *Meruisti*, *Timuisti*, *Tacuisti*, *Vixisti*, *Obisti*. Rythmum autem inuenimus frequentatum infelicibus seculis in marmoribus vt suprà paulum retulimus, refodientibus Enniana illa rudera

Moerenteis, flenteis, lacrumanteis, commiseranteis; & *Haud doctes, dicteis, certanteis, seu maledicteis*: & ad rem aptiùs: *Ego quom genui, tum moriturum sciui, & ei rei sustuli. Praeterea ad Troiam quom misi* &c. Nam etsi Italica Musa Bocaccio auspice ὁμοιοτέλευτον in versibus admiserit plaudente choro, & erudita posteritate omni approbante, non eadem tamen est ratio latinae Musae, nec in Marmorum grauitatem id cadit. Quis enim ad horrorem, nō risum subdat, memoriam illam legens Romae in publica Hospitali domo:

LXXVIII

Hic iacet Iudocus; qui fuit Romae coquus
Doctor in partibus, Magister in artibus
De gratia speciali mortuus in Hospitali.

II. Tepoco, seu Acrostichide, cum ex summitate versuum, seu ex primis literis (vt inquit Cicero) sequentium ordine versuum componitur aliqua oratio. Hoc quia in Ennianis quibusdam versibus (vt idem Cicero testatur II. Diuinat.) legitur, & in Sibyllinis quoque, nec posterioribus deinde seculis nisi ruente in barbariem sermone expressum cernitur in marmoribus; merito huiusmodi marmora situm obsoletae vetustatis cum rubigine ferreae posteritatis prae se ferunt. Damus in exemplum marmor Etruscum, de quo Caesar Baronius Tomo XI. ad annum Christi 1002. scilicet ad Principis maximi memoriam honestandam inscriptum fuisse arte quanta maxima ab exquisitissimo eius seculi ingenio credendum est: Ita nec primis tantùm literis versuum componendis contentum fuit, sed extremis quoque lusit per ἀκροτελεύτιον & medijs; ingeniosiùs quidem, sed non puriùs, quam impurissimum seculum illud patiebatur. Videlicet

LXXIX.

EPITAPHIVM HVGONIS DVCIS TVSCIAE MARCHIONIS

F	LVCTVAT IN TERRI	S	QVI SEMPER VIVERE QVAERI	T
L	VMINIS. ET STABIL	I	NON MANET ILLE GRAD	V
E	N EGO DIVES VGO D	V	X FVLSI NOMINE CLARV	S
R	EXI IVRA PI	E	TEGMINE CARNIS IN HO	C
E	T DOCVI MITE	M	PRAVVM SVB FASCE COEG	I
M	E RAPTOR FVRT	A	PAVIT AMARE MAL	A
A	FRVM ME COLVIT RE	G	NVM ET QVI REXERA ILLV	D
R	OMA MIHI PARV	I	T VT PATER HANC DOMV	I
I	STE TAMEN TVMVLV	S	ME CLAVDIT MARMORE PARVV	S
T	VSCA MANVS PLORE	T	MORTIS HONORE SVB HO	C
V	T ME POENAE ARDO	R	NON VRAT LECTOR ADOR	A
M	VNDO CORDE DE	V	M QVI BONA CVNCTA REGI	T
		M	ORE BENIGNO.	

Non quod hoc genus inuenti damnemus insaniae aut ineptiae cum à Cicerone ipso artis ac diligentiae partus agnoscatur; sed vt illud concedimus Poetae, ita Elogiastae, quem decet cum venustate maiestas, adimimus, maximè si prosa inscripserit.

III. Parhomio, quo multae voces struuntur ab eodem incipientes elemento, vt apud Q. Ennium

O Tite tute Tati, tibi tanta Tyranne tulisti.

haec figura, quoniam & ἀπειρία vulgò dicitur, id est indecens, & absurda verborum structura, quàm dedeceat Elogiasten, quisquis iudicet; nec verò honestat illam appellatio Cabalistica, vt in Vertunno suo tuetur Benedictus Mariottus Cap. XIII. de Analogia. Quò magis dedecens vbi in immensum procurrit Inscriptio, quale est Elogium in Sereniss. Cosmum Medicem Etruriae Magnum Ducem, cuius initium *Cosmum Caelo concessum, Coronae consortem, candidissimo Christianae congeneratum coniugio, corporis claritate conspicuum, Cordis concordia charum, Curarum candore celebrem Caesarea cognouit Ciuitas* &c. pergitque, quousque numerum compleat vocum CCCXXII. ab eadem litera C inchoātium: quam sanè metam quotus quisque

quisque Lector infatigatus, infractus tenuerit? Huc spectat, cum vox posteriore tantùm parte resumitur, vt in illo Ciceronis

O fortunatam natam me Consule Romam.

quod apud Elogiasten intemperantem in affectatam veluti barbariem degenerat, vt exemplo suo docuit Auctor superioris Elogij in *Cosmum*, Elogium alterum texens in Serenifs. Mariam Magdal. Archiducem Austriae, Magnam Etruriae Ducem: Cuius initium est: *Austro Flante ante vernanti similis Florentia floruit. Germanus manus iterum matrimonij dare Arae Hymenaei Austriacam offerre Virginem non recusauit* &c. Decurritque Elogium ad vsque LXII. modos eiusdem figurae, praeter Agnominationes varias, & lusus iuueniles non sine omnis decori dignitatisque iactura. Nam semel quidem licuit Poetae vetustissimo Q. Ennio canere

Hisque Hellesponto pontem contendit in alto

Tanta verò frequentia, vel in mellitis dapibus, cui non stomachum cieat?

IV. Latinae quoque linguae corruptelam arguit illa Inscriptio Romana in Aedibus Cancellariae Apostolicae apud S. Laurentium in Damaso. Citat Gruterus pag. CCCXXXVIII. num. 2. Videlicet

LXXX.

A
R M. AVRELIO . LIBERO C
A PATRI . ET . MAGISTRO E
M ET . SOCIO . DOMINO N
A ET . AϚITATORI . FACTIONIS T
N PRASINAE I
T N
I AVRE∠IVS. CAECILIVS. P ' ANETA I
N ROTOGENES . OB. III. PA∠ MAR C
I HOC. DONVM . VOVIT A
C NAΓIONE. AFRI
A

Quis non barbariem cernit in verbis illis vtrique lateri ascriptis, mixtamque orationem conflantibus ex Latino & Graeco? [*Aram. antinica. Genti. nica*, interpretare: Dedicauit Aram pro victoria Genti victrici] Accedit dispositio illa literarum marmoribus Romanis insolens, & duae caudatae literae ∠ pro L, & Ϛ pro G; quae nec vsui Romano congruunt, nec causis figurarum, quas affert per singula elementa Ial. Caes. Scaliger de Causis Ling. Lat. lib. I. Cap. XXXIX. & XL. Nec suffragatur quod in ludis Circensibus antiquitùs coeperit factio Prasina, & bono seculo floruerit, nam viguisse etiam sequioribus seculis, illud probat, quod Iustiniani temporibus ex Prasinae & Venetae factionum contentione est tanta Bizantij exorta seditio, vt quadraginta fere hominum millia sint trucidata, vt ex Zonara transcripsit Cuspinianus, citatus à Io. Rosino Romanar. Antiqu. lib. V. Cap. V.

V. Nihil autem latinorum boni seculi maiestatem aequè temerat & contaminat, atque solutae Inscriptionis cum stricta confusio (nam intercludens prosae carmen, seruato decoro, venustatem habet, vt in altera Parte huius Operis obseruamus) vt quae à carmine inchoant, numeros mox infringunt, & abruptam deducunt orationem. Sed huiusmodi marmora scalpro inauspicato causa esse, & seculo infelici consectanea plerumque vitia indicant, vt in illo Romano apud Gruterum pag. DCCXXVII. n. 9. quod vnum huc afferimus pro alijs ibi non paucis. Videlicet

LXXXI.

D M
TV . QVI . PRAETERIES . SPECTAS
MORTIS . MONVMENTVM . MEVM . ASPICE . QVAM . MISERE . SIT
DATA . VITA . MIHI . ANNORVM . OCTO . VIXI . DVLCISSIMA . PAREN
TIBVS . MEIS : IN . X . ASCENDENS . ANIMA . DEPOSVI . MEAM
HOC . TANTVM . TESTOR . TE . LAPIS . OSSA . REQVIE
SCAS . NE . TE . VELIS . ESSE . GRAVEM

Vbi obseruandum obiter extritum N in *Praeteries*, ex veterum more. Caeterum en vt ab Hexametro inchoat, deinde interposito dissyllabo subdit Pentametrum; tum prosa suscepta tandem in emistichion pentametrum desinens absoluit sententiam. Sed prosae intexta menda gemina barbariem reliquam obsignat. Videlicet, *Anima deposui meam* pro *Animam*. Ne vero Exscriptoris id peccatum putetur, idem Gruterus aduertit, notatiunculа praefixa dictioni

ANIMA

ANIMA Praeterea Verbum *Requiescas* transitiuè sumptum *ossa requiescas* pro requiescere finas; aut facias.

Reliquum est, vt quod supra sumus polliciti excutiamus voces singulas, quae barbariem afflare possunt Elogio: Obsoletas primam deinde Nouatas. Ac de Obsoletis quidem Classes duas statuimus, alteram de Vocibus totis, alteram de ijs, quae secundum particulas, puta syllabam aut literam. Nec tamen in animo est Indicem plenum struere, sed voces duntaxat ingerere, quae sunt frequentiores in marmoribus ac scriptis vel abstrusissimae Vetustatis, vel male affectatae posteris.

Obsoletarum Vocum Syllabus

INscripserat sibi, Viuens, Q. Ennius Epitaphium, occupans fatum iam tùm maturum, seque tam imagine, quàm Elogio senem ita praetulit:

Adspicite, ò Ciueis, senis Ennij imagini formam:
Heic vostrum panxit maxima facta patrum.
Nemo me lacrumis decoret, nec funera fletu
Faexit: Quur? Volito viuo per ora virum.

credo, tumulandum simul augurans incultum sui seculi, & quasi senio horrentem sermonem: id quod subsequentes aetates felicissime impleuerunt. Quia verò vtriusque temporis promiscuè supersunt monumenta; atque adeo seculis voluentibus oleuit rediuiuus ex parte ille situs & paedor; vt, quae sancta sint marmora, quae corrupta, faciliùs dignoscas, En tibi, Lector, tesseram geminam nuper promissam.

Quae totae obsoletae Voces Classis I.

TOtas quidem spondemus, non omnes, studiosi breuitatis: illas autem frequentiores, & vsui magis expositas, tùm vt eas caueat Elogiastes memorias vetustas perlegens; tùm vt significatum assequatur, & si quando repraesentanda sit illi vetustas argumento ita poscente, non habeat, cur alibi emendicet segetem breuis certè Inscriptionis componendae. Erit autem simul adeundus liber in hoc Opere Sextus de Perspicuitate Elogij, vbi de Verbis priscis.

A

A*Beo, is* pro Obeo & Morior
Abitio, onis Mors
Ab oloes pro Ab illis
Absente nobis pro Absentibus nobis.
Ablatiuus pluralis localis in Accusatiuum, vt *Pisas* pro Pisis
Ab Isim Pelagiam pro Ab Isi Pelagia
Abutero, ris pro Abutor, ris
Accensus pro A Censibus
Adduit pro Addiderit
Adduo, Creduo, Venonduo pro Addo, Credo, Venundo
Adiuro pro Adiuuero
Adolabilis Sine dolore
Adorare pro Agere
Adrumare, Rumitare, Rumare, Ruminari, pro Rumorem facere, Commurmurare.
Aduerbia in *ter* desinentia pro in *e*, vt *Longiter, Inimiciter* Saniter pro Longè, Inimicè, Sanè. Et contrà, in *è* pro *ter*, vt *Fidelè* pro Fideliter.
Aduorsùm pro Apud.
Aduoses vel *Aduores* Aduersarij
Adur, oris, & Adus, oris; & Edor, oris Ador, seu far, Epulis & Immolationibus pium, vnde *Adorare*.
Aedituauit Aedituus fuit
Aër haec pro hic
Aestimia, & *Aestimium* Aestimatio
Aeuitas Aetas, Aeuum.
Agnus haec, pro Agna: *Lupus haec* pro Lupa
Alid pro Aliud
Aliuta Aliter
Alt Iterum
Altellus pro eo, qui expositos inuenit, & alit: Alumnus
Am (in compositione) pro Circùm *Amcidere* Circumcidere

Amascus

Amascus, *sci*, & *Amasio*, *onis* pro Amator
Amasso pro Amauero
Ambactus Seruus mercede conductus
Anaxat Nominat
Andruare Currere : *Redandrua* cursum referre
Antidea, *Antidhac* Antehac
Antigeriò Valdè
Antioper Antehac
Apello, *Apellineris* Apollo, ollinis. Sic *Bos*, *Boueris*, *Sus*, *sueris*, pro Bos, bouis, Sus, suis
Apertularius Ianitor
Apisci Inuenire : *Aptus est* Adeptus est
A Pontifices pro A Pontificibus
Apòr Apud
Aptus Iunctus
Arse Verse Auerte ignem
Asser Sanguis
Atque Statim
Attulo Affero
Augificare Augere
Axare Nominare : *Axim* Egerim

B

B*Asis*, *basidis* pro *Basis*, *basis*
Betere vel *Bitere* Ire

C

C*Ael*, & *Caelus*, hic pro Caelum
Caelassis pro Caelaueris
Caldor pro Calor
Calim Clam
Caluitur Decipit, Frustratur
Camillus Puer ingenuus, Item Administer rerum omnium sacrarum
Campso, *sas* Permuto
Canes haec, pro hic Canis
Capital pro Capitalis
Capsit, *Capso*, Ceperit, Cepero
Capulum Sepulcrum ; *Capularis* Morti proximus : de sene, de Reo, de Aegroto
Carinare Obiectare sup. probra
Carissa Vafer, litigiosus, fallax
Carnis haec, pro Caro
Casanti capite Deiecto in terram capite
Casabundus In casum propensus
Cascus Antiquus
Casmen Carmen, *Casmena* Carmina
Casmenae Camoenae
Casner Senex
Casuum mutationem, siue Antiptosin (quae turpissimè foedat marmora) pete ex Grutero in Indice XIX. de ijs, quae ad rem Grammaticam pertinent.
Centurionus pro Centurio, sic *Decurionus*
Cereo, *res* pro Creo, as
Cerrones leues, Inepti
Cette Date, vel Dicite
Cinerarium Olla, seu Vrna sepulcralis
Circa se pro Erga se
Clueo, *Clueor*, *Cluor* Dicor
Clupeus aureus, Imago aurea
Coepio Incipio
Confit Conficitur
Confugela Confugium
Conruspari Conquirere
Consentes Dij Qui in Iouis consilium vocabantur.
Consentia Sacra consensu multorum statuta
Consponsi Fide mutua colligati
Conuentio Concio
Copis Copiosus
Corgo Profectò, quasi Go:de ago, corde loquor
Corporare Interficere
Creare Aram, *Fanum*, *Vrbem* pro Aedificare
Criduo, Credo
Crux hic (mascul. gen.) pro haec
Culest Qualis est
Cumalter, *Cumpartem* pro Cum altero, Cum parte
Cupire pro Cupere

D

D*Anere*, *Danunt* pro Dare Dant
Datiuus sing. Secundae in *Oi*, vt *Populoi Romanoi* pro Populo Romano
Debil homo & *Debila homo* pro Debilis
Deblaterare Stulte obloqui
Desuat Desit
Degrumari viam Dirigere viam in rectum
Degumare Degustare, Deuorare
Delegare pro Dispescere
Delenificus Blandè decipiens
Delicare Explanare, Exponere
Delicia, *ae* pro Delicium

Deligere Eijcere
Delinitus Mente abalienatus
Deliquare Declarare
Demagis pro Minus; Item Multo magis
De Natione Romanus hoc est Natione Romanus
Deo praestantissimi, & praesentissimi Numinis, pro Dei Numini praestantissimo, & praesentissimo
Deprandus Famelicus
Depuuire Verberare
Desiduo Diuturnè
Destinare Emere
Deuersus Deorsum versus
Deus hic, & haec pro Deus & Dea
Dextrabus manibus pro Dextris
Diadema, emae, haec pro hoc Diadema, atis. Sic *Schema, mae*, *Dogma, mae*, *Syrma, ae*. pro Schema, atis, Dogma, atis &c.
Dibus pro Dijs, & Diebus
Dice Dic
Die crastini pro Die crastino. Sic *Die quarti* &c.
Direttus In Crucem sublatus
Difficul pro Difficultas, Difficile
Dijbus pro Dijs
Dorpro Diotinis, Iugibus
Diruncinare Depurgare
Disfulsio Diuulgo
Diuidia Taedium, Tristitia
Dixis Dixeris
Do id est Domum, casu Accusatiuo
Doleor mortem & Doletur sum pro Doleo, &c.
Domo vt *Antius domo Roma, Arretio*, &c. pro Patria Romanus, Arretinus
Domuitio Domum reuersio
Donicum pro Donec
Doniquies Donec
Duellum Bellum: *Duellona* Bellona: *Duella Virgo* Bella, seu Pulcra Virgo: *Duellicus* Bellicus
Duonus Bonus, *Duonum* Bonum, Item Donum

E

E*Abus* pro Eis, gen. foeminini.
Eampse, Eapse pro Eam Ipsam, Ea Ipsa
Edam, Editis, pro Edam, Edatis
Edolare, Ad vnguem absoluere
Effexis pro Effeceris
Efflictim perire Vehementer amare
Ei pro Is
Eius genit. abundans, vt *Auonia Tyche Vxor eius Pituaniani* pro Vxor Pituaniani. Ita genit. Eorum
Elapse pro Ea ipsa
Ellum En illum
Em Eum
Emem Eundem
Emere Sumere, Auferre

Endo In	
Endogredi	Ingredi
Endoitium	Initium
Endoperator	Imperator
Endoploratum	Imploratum
Endostrium	Industrium

Eques, itis pro Equus, i.
Escis, Escit Eris, Erit, hinc *Superescit* Supererit
Epitaphium pro Sepulcrum
Euenat pro Eueniat
Euitari pro Vitam eripi
Exanclare sanguinem Effundere sanguinem
Exfilare Exuere
Exitium & *Exodium* pro } Exitus

F

F*Ace* pro Fac
Facul pro *Facultas* & *Facile*
Famul Famulus
Fari pro Vaticinari
Februare Purgare
Fecit Annos, Menses, Dies pro Vixit
Fello, las pro Mammas sugo
Fi, Fito, Fite, Fitum à Fio, vt *Fi Vir* Esto Vir, Euade Vir
Flauissa, sae haec. pro Thesaurus
Fortis pro Diues
Frunifcor, vnde *Frunitum* pro Fruor
Frus, frundis pro Frons, frondis
Fuam, Fuas, Fuat pro Sim, & Fiam

G

G*Allare* pro Bacchari
Gau pro Gaudium
Genitiuus quartae declinationis in *us* etiam in *uis* (dissyllabum), & in *i*. Vt Victus, tus, tuis,

tuis, ti: Partus, ti, & tuis. Quaestus, tus, tuis, tui.
Geno, nis, nunt pro Gigno, gnis &c.
Genui pro Genu
Glutto, onis Gulosus
Gnarigauit, Gnaruisse pro Narrauit, Narrauisse
Gnitur, & Gnixus Cognoscitur, Cognitus
Graxo Indico (accentu in Antepen.)

H

HAbent Ius pro Habenti ius
Haec, Istaec Nuptiae pro Hae Nuptiae
Halophanta Deceptor
Hauscio pro Nescio
Hebem pro Hebetem
Hemo, hemonis & *Hemoo, hemoonis*, & *homonis* pro Homo, hominis
Hibus pro His
Him pro Hinc: Vnde *Illim* pro Illinc
Hoc pro Huc, vt *Adhoc* pro Adhuc
Horctus, & *Forctus* Bonus
Horitor, Hortator
Horno pro Hoc anno
Horunc, & *Horuncce* Horum
Hostio, *is* pro Aequalia facio

I

IAneus & *Ianetos* pro Ianitor
Ibus pro Ijs & Eos
Iet pro Ibit. Ita *Interiet*, *Pertransiet*, pro Interibit, Pertransibit
Ignoscite pro Cognoscite
Illic homo Ille homo
Illico pro Illic
Illim, Istim pro Illinc, Istinc
Illunc, Illum
Im pro Sum, & Eum
Imbito, Introëo
Immoene facinus pro Scelestum
Impancrare pro Inuadere
Impetrassere Impetraturum esse
In mundo est pro Praesto est
Inalbat dies pro Albescit dies
Inauarities pro Auarities
Incalare Inuocare
Incendere pro Celebriorem reddere
Incerare genua Deorum pro Constituere se Voti reum
Incita Paupertas
Inde loci Eo loco, vel Eo tempore
Indepisci, Indeptus, Adipisci, Adeptus
Indigetes Dij pro ijs qui post mortem consecrati in Deorum numerum
Indu pro In: *Indugredi*, Ingredi
Induforus, Senatus
Inebra omnia quae aliquem morantur
Infilare Amicire, Velare
Infit Incipit
Inhonores pro Honores
Inlexe Illexisse
Inlex idem qui Exlex: Qui legi non paret
Inlicium Concio. *Inlicium vocare* est Concionem vocare
Inscribere corpus Dilacerare corpus
Inseque Dic
Insexit Dixit
Insipare & *Insipere* Inijcere
Insuperhabuit Spreuit
Intemperiae Angores animi
Interbitere Interire
Interatim & *Interduatim* Interdum
Inuitari Inter fici
Ipsipsus Ille ipse
Itum Aditum licet pro Ire, Adire licet
Iubar hic pro Hoc Iubar

L

LAbos Labor: *Labosus* Laboriosus
Lacere & *Lactare* Decipere
Lacte, & *Lact* Lac, & *Lactem* Accusat. pro Lac
Laeto Laetifico
Lamberare Scindere, Laniare
Lapis, huius *Lapis* pro Lapis, *Lapidis*, & *Lape* vel *Lapi* Ablat. pro Lapide. Et haec *Lapis* pro hic
Lapit pro Dolore afficit, & Obdurefacit.
Latro, *Latrocinari*, *Latrocinium*, pro Miles, Militare, Militia.
Lax Fraus, Vnde *Lacere* vt sup.
Leo pro Deleo
Lessus Eiulatio lugubris
Leuasso Leuauero
Licitari inter se pro Pugnare

Lixa Aqua
Loebesum Liberum, vnde *Loebertas* Libertas
Longisco Longus fio
Longurio Longus, Procerus

M

MAcellus pro Macilentus, Vnde *Macet* Macilentus est
Mactus Magis auctus
Madulsa Ebrietas
Maesius Maior: Item Maius mensis
Maestus Enectus fame
Magistrare Regere, Temperare
Magistras pro Magistratus
Magnificius, *Magnificissimam* pro Magnificentius, Magnificentissimum
Magnitas pro Magnitudo
Malacia Mollicies: *Malacus* Mollis *Malacisso* Mollem reddo
Malta gener. foem. Mollis
Manstrutor Custos, Defensor
Mansues, *suis*, & *suetis*, pro Mansuetus, ti.
Mantare Diu manere
Manus Bonus: hinc *Cerusmanus* Creator bonus
Me, & *Mi* pro Mihi
Mediocriculus Mediocris
Medioxumus Medius
Meliom Meliorem
Memino Memini: *Meminens* Qui meminit
Memoria Sepulchrum
Mentis (casu nomin.) pro Mens
Mentum Commentum
Meritissumò pro Meritissimò
Metus gen. foem. hic pro haec
Mi pro Mei & Mea (casu nomin.) vt *Mi homines* Mei homines; *Mi coniux* Mea coniux
Milli Mille
Minent Eminent
Miniscitur Reminiscitur
Minerrimus Minimus
Miracula, *lae* Persona deformis
Mirior Mirabilior
Mis Mei, & Meis
Miseritudo Miseria & Misericordia
Missiculo Crebrò mitto
Moene hoc, pro haec Moenia
Moesileum & *Musileum* Mausoleum
Momen Motus
Mora Stulta, *Morari* Stultum esse
Moriri Mori
Mu facere Haesitare, & vix audere loqui
Muginari Murmurare, Nugari, Tardè conari
Mulcare Verberare
Munico Communico
Muricidus Ignauus, Stultus
Mussare Murmurare, & Mutorum more Mu facere, aut dicere, seu Tacere
Mutire Loqui: Vnde
Mutitio Locutio
Mutitàmus Mutamur

N

NAncio pro Nanciscor: Et *Nancitur* pro Nanciscitur
Nare Natare, Item Volare
Natinari, *Natinatio*, *Natinator* pro Negotiari, Negotiatio, Negotiator
Nefans Nefandum
Nefrendis, & *Nefrendus* Puer, & Senex, qui frendere, idest frangere dentibus nequeunt
Negumate Vos, Negate vos
Nemut Nisi, Etiam, Nempe
Nenu Non
Ninguis Nix: *Ningu't* Ningit
Noluntas, & *Inuoluntas* contraria Voluntati
Nomina declinationis Secundae in quartam migrant. Vt *Cibus*, *bus*: *Lectus*, *tùs* pro Cibus, bi, Lectus, ti
Et contrà Quartae in Secundam, vt *Luctus*, *lucti*; Ictus, icti; Gemitus, gemiti; sic Hu-ctus; Fructus; Aduentus; Adspectus; Actus; Arcus, Saltus, Senatus
Nomina generis Masculini per Neutrum, vt Hoc *Thorum* prò hic Thorus; Hoc *Capillum* pro Hic Capillus; Sarcophagum pro Sarcophagus.
Et contrà Neutri per Masculinum; Vt hic *Munimentus*, *Lucrus*, *Forus*, *Fretus*, *Collus*; *Corius*, *Fatus*, pro hoc Munimentum, Lucrum, Forum, Fretum, Collum, Corium, Fatum, & alia complura
Nox pro Nocte
Nullus pro Non
Numerò pro Nimium citò

O

OB pro Ad. Sic *Obibo* pro Adibo; *Obitus* pro Aditus
Obbrutesco Obstupesco
Obcensus Accensus
Obescet pro Oberit
Obinunt Obeunt. Sic *Redinunt*, *Prodinunt* Redeunt, Prodeunt
Obitus Mortuus; *Obita* Mortua; *Obitis* Mortuis; *Obitus est* Obijt
Obrendarium Massa lapidea, qua Vascula cineraria, seu vrnulae mortuorum obruebantur
Obstinere Ostendere
Obstringillare, vel *Obstrigillare* pro Reprehendere
Obuarare Peruertere, Deprauare
Ob vos sacro Vos obsecro: Vt *Sub vos placo* Vobis supplico
Occasus Occasio
Occasus Sol Cùm Sol occidit
Occentare Conuitium facere
Occursaculum Spectrum occurrens
Ocquinis cere Inclinare
Oculissimus Carissimus
Offerumenta Ea quae offeruntur
Offucia Fallacia
Olentica & *Olenticeta* Loca mali odoris. Hinc *Olor* Odor
Oletum Stercus humanum: Item locus olea consitus
Ollus, *Ollic*, *Olla* Ille, Illic, Illa
Oppuuio Verbero
Opi Opem ferens
Ora Initium
Orbicum Sphaericum
Ossum, *Ossua* Os, Ossa: Hinc *Olla ossuaria* Vrna, in qua conduntur ossa mortuorum
Oximè Ocyssimè

P

PA pro Patre
Paementum Pauimentum
Pagunt Paciscuntur
Palmare Blandiri
Panda Dea Pacis
Pane gen. neutr. pro Panis masc.
Parcuit Pepercit
Parectati Qui iam pubescunt
Parta Puerpera
Particulones Coheredes
Partio, & *Partitudo* Partus
Parire Parere
Paruissimus Minimus
Pascito linguam Coërce linguam
Pator, *patòris* Hiatus, Apertio
Pauciens Raró
Pauperare Pauperem facere
Pauxillisper Paullisper
Peccatu pro Peccato: Sic *Mandatu* pro Mandato
Pecua, *Pecuda*, *Pecuascere*, *Pecuinus* pro Pecora, Pascere, Belluinus
Pellare Blandiùs solicitare
Penissumè Planissime
Perbitere, & *Perbetere* Perire
Peremere Prohibere, Vitare
Perfacùl Facillimè
Peroro, *Adoro*, *Oro* Ago. Hinc *Orator*, qui agit Reip. nomine
Perperi Indocti, Stulti
Persolum Merum, Purum
Petissere, & *Petiturire* Frequenter petere
Petora Quatuor: Vnde *Petorritum* Vehiculum rotis quatuor instructum
Petrones Rustici
Pilare Premere, Cogere: Vnde
Pilatus Densus, Spissus, Pressus
Pilatim Strictim, Densè
Pis, *Pispis*, *Pitpit* Quis, Quisquis, Quidquid
Plagipatidae Plagas perferentes, Vilia mancipia
Plentur, & *Pletus* Implentur, Repletus
Pleuitas Ignobilitas
Plus, *pludis* Palus, paludis
Poenibat Puniebat
Polcer, *cra*, *crum* Pulcher, chra chrum
Pollucere De mercibus primitias & libamenta Dijs offerre.
Pollucibilis Magnificus, Sumptuosus: *Pollucibiliter* Opiparè
Poluis & *Poluer* Puluis
Poplus Pópulus
Poplicus, *Poplicitùs* Publicus, Publicitus
Por Puer
Porcere Prohibere
Porgo, *Pargite*, Porrigo, Porrigite
Porricere Proijcere

Posiuit, & *Posiui* Posui
Possetur pro Posset, *Possitur* & *Potestur* Potest
Postidea, & *Postilla* Postea
Postularia fulgura, Ostenta & prodigia neglecta, nec procurata, idcirco cum aut mortem, aut exilium portenderent, expiationem postulantia
Postulio, *onis* Postulatio, tionis
Potisset, *Potisse* Potuisset, Potuisse
Potitius Stultus
Potissum & *Potessum* Possum: *Potesse* Posse
Praefiscine, & *Praefiscini*, id est: Sine Fascino. Hac voce, qui alium laudabant, testabantur, sine animo fascinandi, ac sine liuore, candidè autem & sincerè se laudare
Praeientibus Praeeuntibus
Praemessae Spicae, quae statim à Messe offerebantur Cereri
Praemetium Quod praelibationis causa praemetitur
Praemodum Praeter modum
Praesente Nobis, Vobis, Ambobus &c. pro Praesentibus
Praerepsit pro Praeripuit
Praestinare Emere, & Emendo tenere
Praesistites Antistites
Praestus fui pro Paratus fui
Praeterbito, *tas* Praetereo
Pransus Affluens, Cui nihil deest
Prorsum cui opponitur *Retrorsum*
Priuerae mulieres idest Priuatae
Protolant Prouocare
Procatum pro Procatum (à Proco) Petitum
Proculinant Promittunt
Prodino, *Redino* Prodeo, Redeo: *Prodinere*, *Redinere* Prodire &c.
Prodius idest Prodeundo apparens
Pronatus Prostratus, Pronus
Propagenis, *aginis* Propago, ginis
Propudium contrarium Pudoris: Vnde *Propudiosus* Impudicus
Prosferari Impetrare
Prosita Proposita
Prosum, *Rusum*, *Susum*, *Prorsum*, Rursum, Sursum
Prothymè Hilariter: *Prothymiae* Promptae voluntates, Animi alacritates
Protinam, & *Protenis* Protinus, Statim
Prouitus Probatus
Proximi die pro Die proximo. Ita *Die Crastini*, *Pristini*, *Praepristini*
Puer communis gen. hic & haec
Puera Puella: *Puerus* Puer
Pulo Populo
Purimè tetinero Purissimè tenuero

Q

Quaescere pro Quaerere, & Orare
Quamde pro Quam
Quandone Quando
Quassei Quati
Queatur vt *Possitur* Queat pass.
Queis Qui, (num. plur.) *Quescunque*
Quesdam pro Quicunque, Quidam, num. plur.
Quianam pro Cur:
Quie Quiete
Quies, *etis* pro Quietus: Vnde *Inquies*, *Requies* pro Inquietus, Requietus
Quies pro Quiescens
Quietorium Sepulchrum
Quintipor, & *Marcipor* nomen seruile, pro Puer Quinti, Puer Marci.
Quippini Quid ni? Cur non?
Quips, vt *Ips*, pro Quis, Is
Quirilla Querela
Quis gen. com. vt *Quis mulier* Quae mulier
Quis homines pro Qui &c.
Quoi, *Quoicam*, *Quoius*, pro Cui, Cuiquam, Cuius
Quom Cum
Quom soueis Cum suis
Quoscalendis, *Quotmensibus* pro singulis calendis, singulis mensibus
Quotumus Quotus

R

Rapicidae Fures
Rapo, *onis* Raptor
Rarenter Raro
Rasores Fidicines
Rates pro Remi
Ratitus Quadrans, quia in eo, vt in triente, Ratis erat effigies
Re pro Rei
Rebito Redeo
Recentari Nouari

Reciperare Reficere
Redandruare Redire
Redhoſtire Redire, Et Gratiam referre
Redino Redeo
Regleſcere Creſcere
Relliquum Reliquum
Recedare Recedere
Reperitare Reparare
Reprocus Reciprocus
Requeapſe Re ipſa
Requietorium Sepulcrum
Reſapſa Res ipſa
Reſperſum dicebatur Vinum, quo ſepulcrum reſpergebatur
Reſono, nis pro Reſonas
Reſtat Diſtat, & Reſiſtit
Retere Reddere
Reſerare Aperire
Reuortit Reuertitur
Rex qui aliquem alit
Robeus Rufus, Ruber
Rodus, vel Raudus de re imperfecta, & impolita, vt ſaxum rodum, aes raudum &c.
Rumor loci Obſeruatio, Conſuetudo loci
Runcare, & Runcinare Purgare
Rupices, & Rupicones Ruſtici
Rupitias Damnum dederis
Rupſit Ruperit
Rurſumuorſum Retrò
Ruſpari Crebrò & Studioſè quaerere
Rutuba Perturbatio

S

S*Accatus humor corporis* Vrina
Sacrima Muſtum quod libero patri offerebatur pro vineis, & vaſis, & ipſo vino conſeruandis.
Saeuiter Saeuè
Sagire Acutè ſentire
Salapitta Alapa
Sale Sal, & Mare
Sam Ipſam, Eam: *Sas* Ipſas, Eas
Sandapila Feretrum mortuorum
Sanguen hoc, pro hic Sanguis
Saperda Sapiens, Elegans
Sapſa, res Res ipſa
Sardare Intelligere
Sarpere Putare: Inde *Sarpa* Vinea putata
Sas Suas: *Sos* Suos
Satias, atis: & *Saties* Satietas
Sciſcidi pro Scidi
Scitior Scientior, Magis Sciens
Scius Qui Scit, Sciens
Scripturarij Hiſtorici, & Annalium Scriptores
Secum Cum illa
Secus pro Sexus
Se dolo Sine dolo: *Se dolo malo* Sine dolo malo
Se viui fecerunt pro Viui fecerunt
Se viuus inchoauit pro Viuus &c.
Senecio Senex: hic *Senica* Senex
Seruientia Seruitus
Si Siue
Siet Sit
Simare Deprimere
Simil Similis: *Simile* Similis
Simitu Simul
Sipare Iacere, Diſijcere
Siremps, Sirempſe Similis re ipſa
Siris Siueris
Sis Suis, & Si vis
Snex Senex
Socera Socrus: Hic *Socrus* pro Socer
Socienus Socius
Sodalia benemerens pro Haec Sodalis benemerens
Sòlino, is Soleo, vt *Redino* Redeo
Solle Totum
Solui (triſſyllabum) Solitus ſum
Somnorinum Quidquid in ſomnis videtur
Sono, nis, nit, nere pro Sono, nas, nat, nare
Sonticus Iuſtus
Sos Suos, & Eos
Specio Video: *Spectu* Aſpectu
Speres hae pro Spes, num. plur.
Sponſis, & *Voleris* Spoponderis, & Volueris
Stritauus Tritauus.
Stup. Stipend. *Stuped.* Stipend.
Stuplae Stipulae
Sub cura pro Curante
Sub vos placo Supplico vobis
Suggrundiaria Infantium ſepulcra
Sum, & *Im* pro Cum
Summates Potentes, qui Principatum tenent: *Summatus* Principatus
Summuſſi Murmuratores
Superſtito Saluo
Sus, ſa, ſum Suus, Sua, Suum

Susum, *Deosum* Sursum, Deorsum
Sutela Astutia, Dolus
Suus pro Eius: *Sibi* pro Ipsi

T

TAcuitas Taciturnitas
Tagax Furunculus
Tago Tango
Tam pro Tamen
Tamde, & *Tame* pro Tam
Tamen pro Tandem. Et *Tandem* pro Tamen
Tamenetsi Tametsi
Tartarinus Horrendus, Terribilis
Tecum, *Mecum* pro Te, Me, vt *Quaeso tecum* pro Quaeso te
Temerus Temerarius
Temptauerit pro Tentauerit
Termo Terminus
Tertus, *ta*, *tum* pro Tersus, sa, sum
Tetini à Teneo, pro Tenui
Tetuli Tuli à Fero
Thiasitas Sodalitas
Tituli quasi Tutuli, Milites à tuendo Patriam
Tonit, *Tonere* Tonat, Tonare
Tongere Noscere
Topper Citò, & Fortasse
Tores Torques
Tortum Tormentum
Torus Funis ex loris contortus
Totingus Tot, Tam varius
Trabes vt *Plebes* Trabs, Plebs
Trebax Peruicax
Tresuiri Triumuiri
Tricones Morosi, Duri
Tryga Vinum
Tudiculare Commouere
Tuditare Propellere: Item Negotium agere attentiùs
Tuentio, *onis* pro Tuitio
Tulit annos pro Vixit: de Homine. Nam de Vino latinè dixit Quintilianus, quod est Proficere vetustate.
Tulo, *lis* pro Fero
Tunduntur pro Tondentur
Tunicare Vestire
Tuor, *tueris* Cum deriuatis *Contuor*, *Intuor* Video: *Tueor* Defendo
Turpilucri cupidus Turpis lucri cupidus
Tutulus Titulus: Item Pallium, quo tegebant caput sacerdotes rem Diuinam aggressuri.

V

VAciuus, *Vacuitas* Vacuus, Vacuitas
Vacuefacio, & *Vacefio* Vacuum facio, & Vacuus fio
Vadatus Obstrictus, sub fideiussione ambulans
Vagor, *oris* Vagitus
Vagulatio Questus, seu Vox querula cum conuitio
Vanus Fallens
Vargus Expulsus, Exul
Vascellum pro Vasculum
Vastitudo Vastatio, Desertio
Vecticularia Vita furum
Veget (à Vegeo) Vegetat, Vegetum est, Erigit
Vegrande Male grande, id est Paruum
Vendax, & *Emax* Qui Vendit, & Emit
Venor Circumuenior
Verba Coniugationis Tertiae, & Quartae in Secundam migrantia. Tertiae, vt *Dicebo* pro Dicam; *Reddibo* pro Reddam; *Viuebo* pro Viuam, à verbis *Diceo*, *Reddeo*, *Viueo* pro Dico, Reddo, Viuo. Quartae, vt *Venibo*, *Inuenibo*, *Esuribo*, *Impertibo*, *Largibor*, *Mentibor* &c. pro Veniam, Inueniam, Esuriam, Impertiar, Largiar, Mentiar, à verbis *Venieo*, *Inuenieo*, *Esurieo*, *Impertieor*, *Largieor*, *Mentieor*.
Verba Deponentia Actiuè inflexa, vt *Imito*, *tas* pro Imitor, aris: Sic *Loquo*, *Tuto*, *Contemplo*, *Cono* &c. pro Loquor, Tutor, Contemplor, Conor. Et ad Neutrorum normam, vt *Nasco*, *Vto*, *Lucto*, *Fabulo*, *Miro* pro Nascor, Vtor, Luctor, Fabulor, Miror.
Verberabilissimus pro Plagis dignissimus
Verberare pro Verbis impetere
Vereor alicuius pro aliquem vereor. Ita *Reuereor*
Veriuerbium Verus sermo
Vermen, & *Vermens*, *minis* pro Vermis, mis
Vero, *ueras* Vera dico
Vesperna Coena
Veter pro Vetus
Vetustiscere, *Veterascere*, illud de ijs quae vetustate deteriora fiunt, hoc, quae meliora
Viare Proficisci
Vicissatim Vicissim, Per vices

Vicissitas Vicissitudo
Viduertas Calamitas, Orbitas, Inopia
Vieo, vies, viere Alligare
Vietus Sine vi
Vindicere Vindicare
Virgindemia Virgarum apparatus ob verbera
Vis pro Vires. Item pro Vix
Vitulari Voce laetari
Vllo Vltus fuero
Vls Vltra
Vmbraticola, Vmbraticus homo Ignauus, In lucem prodire non audens
Vndulatus Purus
Vnosè simul, Comprehensim
Vocales longas prisci geminabant, vt *Deoorum*; *Poonuntur*, *Faatum*, *Penaatium*, *Terraai* pro Deorum, Ponuntur, Fatum, Penatium, Terrai, seu Terrae
Vocitus pro Vocatus
Volentia Voluntas
Volim Velim
Volones Voluntarij (de militibus)
Voltum, ti, Volta, torum Vultus, tus
Volup Voluptas, Iucundum: *Volupè* Iucundè
Vomax Impurus
Vopte Vos ipsi
Votitum Religione prohibitum
Vruo, & *Vrbo* Circumdo
Vsio Vsus
Vter, & *Vterum* Vterus
Vtibilis Vtilis
Vtor & *Abutor hanc rem* pro hac re
Vulga Capacitas cum laxitate

Z

Zamia Damnum, Calamitas
Zonatim In gyrum

Quae secundum literam vnam aut alteram Obsoletae Voces Classis II

A

Aa pro A longo, vt *Aa caeteris* pro A caeteris: *Thraacum* pro Thracum
Ae pro E longo, vt *Diaebus* Diebus, *Aeripio* Eripio: & pro E breui, vt *Aeorum* Eorum, *Diae* (vocat. à nomin. Dius) Die
Aes pro Ae, vt *Musaes* pro Musae
Ai pro Ae diphthongo tàm in fine, vt *Aulai*, *Musai* pro Aulae, Musae, quàm in primis, vt *Aimus* pro Haemus (Mons Thraciae) *Laiuus* pro Laeuus. Et in monosyllabis *Haic* pro Haec
Ar pro Ad, vt *Nihil ar me* pro Nihil ad me. Et in compositione, vt *Aruenit*, *Arlabitur*, *Arfert*, *Arcedit* pro Aduenit, Adlabitur, & Allabitur, Adfert, & Affert, Accedit
As in fine genitiuorum primae declin. Nom. pro Ae, vt *Dux Vias* Dux viae, *Terras filij* Terrae filij, *Tristitias* Tristitiae
Au pro O, & viciſsim *O* pro Au, vt *Ausculari* pro Osculari, *Saurex* pro Sorex. Item *Clodus* pro Claudus, *Copo* pro Caupo, *Plodo* pro Plaudo
At pro Ad, & reciprocè, vt *At me* pro Ad me: *Ad contra* pro At contrà

B

B & *V* commutata, vt *Vibus* pro Viuus, *Serbus* pro Seruus, *Abe* Aue, *Bixit* Vixit, *Sibe* Siue. Et contrà: *Placauile* pro Placabile, *Venemerenti* pro Benemerenti, *Danuuius* pro Danubius
B pro P, vt *Obtio* Optio, *Collabsus* Collapsus, *Stib.* pro Stipend. *Byrrhus* Pyrrhus
B pro F, vt *Bruges* pro Fruges

C

C pro G. Et contrà. *Acitare*, *Macistratus*, *Aucustalis*, *Lecio*, *Recio*, *Ceminus* pro Agitare, Magistratus, Augustalis, Legio, Regio, Geminus. Et contra, vt *Pegunia* pro Pecunia, *Lygurgus* Lycurgus
C pro Q, vt *Acua* Aqua, *Cuo* Quo
C pro Qu, vt *Cotidie* Quotidie, *Sicis* Siquis, *Cintus* Quintus, *Anticus* Antiquus
C pro T, vt *Marcius* Martius, *Tercius* Tertius
C redundans, vt *Vexor* Vxor, *Iuncxit* Iunxit, *Vicxit* Vixit, *Macximinus* Maximinus
Cs pro X, vt *Lucserunt* Luxerunt

D finale

D

D finale superuacaneum in casibus desinentibus in vocalem, vt *Aliod* pro Alio, *Dictatored* Dictatore, *Monimentid* Monimenti, *Terrad Marid* Terra Mari, *Med*, *Ted*, *Sed*, *Me*, *Te*, *Se*

D abiectum in fine, vt *Hau* pro Haud

D pro L, vt *Cadamitas* Calamitas, *Dingua* Lingua, *Dracumae* Lacrumae. Et contrà *L* pro D, vt *Praesilium*, *Vdysses Melde*, *Lapes* pro Praesidium, Vlysses melle, Dapes

D pro T, vt *Adque* pro Atque, *Ed* pro Et, *Quodannis* Quotannis, *Liquid* Liquit

D pro R, vt *Medidies* Meridies

E

E pro A, vt haec *Cassiane*, Cassiana, Est Graecae terminationis

Ee pro E longo, vt *Seedes* pro Sedes, *Feeci* pro Feci

E pro I, vt *Aedetui* pro Aeditui, *Ques* pro Quis, *Menerua* Minerua, *Genetor* Genitor, *Cites* Ciuis: Et Ablatiui in i pro e, vt *Parti* pro Parte.

E pro O, vt *Helus* pro Holus, *Helesa* Holera

E pro Ae, vt *Cesar*, *Ceterum*, *Cure*, *Ere*, *Asie*, *Tuliie* pro Caesar, Caeterum, Curae, Aere, Asiae, Tulliae

E pro Oe, vt *Cenae* pro Coenae.

E extritum, vt *Dibus* pro Diebus, *Dae* pro Deae, *Iugrum* Iugerum: sed hoc imprudentiae potius damus, quam studio

Ei pro E, vt *Menteis* pro Mentes, *Eij* pro Ei, *Certanteis* Certantes

Ei pro I, vt *Veisus*, *Occisei*, *Velutei*, *Ollei*, *Dicteis*, *Meminei* pro Visus, Occisi, Veluti, Olli (vel Illi) Dictis, Memini. Adde *Deicundum*, *Eitur*, *Vbei*, *Ipseius*, *Totei*, & alia innumera, pro Dicundum, Itur, Vbi, Ipsius &c.

Es terminatus Genitiuus secundae in latinis, vt *Prouincies* pro Prouinciae, *Aeternes gloriaes* Aeternae gloriae

Eo pro i, in genitiuis masculinis secundae, vt *Metieo* pro Metij

Ⅎ

Ⅎ Digamma Aeolicum inuenies vsurpatum aliquando loco literae V consonantis, vt SERℲOS *Seruos*, idest Seruus, OℲOM *Ouom*, Ouum, *Ⅎulgos*, *Vulgos*, Vulgus, *Ⅎixit* Vixit. Interdum pro H, vt *Ⅎelena* Helena, *Ⅎostia* Hostia, *Ⅎemina* Hemina.

Interdum pro V Vocali, vt DIℲ AMARE Diu amare

Etiam pro B, vt PHOEℲVS Phoebus

F

F pro Ph vsurpatum, vt *Amfion* pro Amphion *Fryx* pro Phryx, *Triumfator* Triumphator *Foebus* Phoebus

F quandoq. geminatum, vt *Affricanarum*

F pro H, vt *Fedus* pro Hedus

G

G ante G pro N, vt *Aggulus* Angulus, *Aggens* Angens, *Agguilla* Anguilla, More Graecorum

G ante N, vt *Gnosco* Nosco

G & C commutantur, Repete sup. in litera C

H

H aliquando abijciebatur, vt *Triumpus* pro Triumphus, *Aduc* Adhuc, *Pilippus* Philippus, *Bracium* Brachium, *Ic* Hic, *Ominis* Hominis, *Oras* Horas

Aliquando abundabat, vt *Habundant* Abundant, *Hijs* Ijs, *Harenae* Arenae, *Hac* Ac, *Phonteis* Ponteis, vel Pontes

H pro F, vt *Hana* Fana, *Hortes* Fortes, *Heriae* Feriae

I

I pro E, vt *Cauias* pro Caueas, *Insistae Parcae* Infestae Parcae, *Consiptus* Conseptus, *Sico* Seco, *Augisco* Augesco, *Distructus* Destructus, *Mircurius* Mercurius. Et in diphthongis, vt *Musaius* Musaeus

I pro V, vt *Contibernalis* Contubernalis, *Etriscus* Etruscus, *Manilijs* Manubijs, *Reciperatis* Recuperatis

I pro

I pro A, vt *Vocitus* Vocatus, *Prouitus* Probatus
I intrusum, vt *Carthaginiensis* Carthaginensis, *Diruitam* Dirutam, *Mediolaniensis* Mediolanenses
I extritum, vt *Arda* Arida, *Decmus* Decimus
I geminatum pro I longo, vt *Sanctissimijs* Sanctissimis: Et pro I breui, vt *Macxijmus* Maximus, *Bijnij Mijrijnti* Bene Merenti, *Iit* pro Et
Et pro I in secunda sede diphthongi, quae vsurpatur pro Ae, vt *Aurijliaij Patronaij* Aureliai Patronai, hoc est Aureliae Patronae
In pro Im, vt *Inpendia* pro Impendia, *Inpetrabit* Impetrabit
In compositum immutatum, vt *Inlustris* pro Illustris, *Inrita* Irrita
Is finale pro Es longo, vt *Ciuis* pro Ciues, *Consulis agentis* pro Consules agentes

K

K pro C in media dictione, vt DEDIKAVERVNT, ARKA, EVOKATVS. In principijs quoque nonnullarum, vt *Kos.* pro Cos. Consul. *Kaput*, *Kandidatus*, *Karus*

L

L simplex pro gemino, vt *Polet*, *Colega*, *Castelum*, *Ilius* pro Pollet, Collega, Castellum, Illius
L geminatum pro simplici, vt *Ollim Querellae*, *Vellit* pro Olim, Querelae, Velit
L in Λ mutatum, hoc est Latinum in Graecum, vt *Λipara* pro Lipara, ΛΕΛ. Ael. pro Aelius, vbi priore loco Λ est pro A, posteriore pro L.
Interdum in informem notam Λ, vt V. S. Λ. Λ. M. Votum soluit libens, libens, Merito. Et in in T inuersum ⊥, vt ⊥. PHILEMO Lucius Philemo

M

M male insertum, vt *Neptumnus* pro Neptunus
Male omissum in fine, vt *Cura agentibus* pro Curam, *Extra terra Italia* pro Terram &c. *Herede non sequitur* pro Heredem, *Ante Ara positum est* pro Aram positum. *Rapuit iuuenile figuram* (in fine carminis hexametri) pro iuuenilem
M in fine loco N, *Forsitam* pro Forsitan, *Imperpetuum* pro In perpetuum
M in geminū lambda ΛΛ conuersum, vt B. ΛΛ. hoc est B. M. Bene Merenti DIS ΛΛAN. Dis Manibus
M in tergeminum I, vt PRIIIILLAE Primillae

N

N saepe omissum, vt *Infas*, *Coiux*, *Praegnas*, *Clemes*, *Castresis*, *Cōseruus*, *Impesa*, *Libes*, *Lugdunesis*, *Negotias*, *Victor*, *Meses*, & alia innumera, pro Infans, Coniux, Praegnans, Clemens, Castrensis, Conseruus, Impensa, Libens, Lugdunensis, Negotians, Vnctor, Menses
Saepe abundans, vt *Coniunx*, *Concensserat*, *Tricensimus*, *Thensaurus*, *Nonmina*, *Formonsus* &c. pro Coniux, Concesserat, Tricesimus, Thesaurus, Nomina, Formosus &c.
N pro M, vt *Con* pro Cum, *Inpesa* Impensa, *Tan* Tam, *Parten* Partem, *Conparauerunt* Comparauerunt
N pro R, vt *Fontunatus*, *Pedendarum* Perdendarum

O

O pro V, vt *Con* pro Cum, *Ouom* Ouum, *Volgos* Vulgus, *Viuos* Viuus, *Mareitom* Maritum, *Latiom* Latium, *Moltus* Multus, *Consol* Consul, *Quom* Quum, *Souom* Suum, *Notrix* Nutrix, *Hecoba* Hecuba, *Sont* Sunt, *Tolit* Tulit, *Poblicus* Publicus, & alia sexcenta
O pro Ve dissyllabo, vt *Por* pro Puer
O pro I, vt *Olli* pro Illi
O pro E, vt *Vorto*, *Vorsus*, *Aduorto* pro Verto, Versus, Aduerto
Oe pro E longo, vt *Foelix* Felix, *Ephoebus* Ephebus, *Proscoenium* Proscenium
Oe pro I, vt *Oloei* Ollis, seu Illis
Oe pro V vocali, vt *Poenio* Punio, *Moenera* Munera, *Oetor* Vtor, *Poeniceus* Puniceus, *Oesus* Vsus
Oi pro Oe, vt *Coilum* Coelum, *Casmoinai* Camoenae, *Coiperit* Coeperit
Oi pro I, vt *Quoi* Cui, *Quoius* Cuius

Oi

Oi pro V, vt *Coirauit* Curauit; *Oitile* Vtile

Ou pro V, vt *Indouco* Induco; *Souis* Suis, *Loudos* Ludos, *Quoum* Quum vel Cum

P

P abundans, vt *Hiemps* pro Hiems, *Temptauerit* Tentauerit. *Euphemerus* Euhemerus

P pro B, vt *Apsens* pro Absens, *Apsolutum* pro Absolutum, sic *Pleps*, *Opsides*, *Supsiciuum*, Apstulit, pro Plebs, Obsides, Subsiciuum, Abstulit; *Poplicus* Publicus

Q

Q pro C, vt *Aquitur* pro Acuitur *Qui* pro Cui, *Mequm* Mecum, *Sequritatem* Securitatem, *Sequlum* Seculum, *Qurtius* Curtius

Qu pro C, vt *Liquebit* pro Licebit, *Huiusque* pro huiusce, *Arquus* pro Arcus, *Oquulus* pro Oculus, *Pequunia* Pecunia

R

R pro D, vt *Aruorsarius* Aduersarius, *Aruectus* Aduectus, *Apur* Apud, *Arucnio* Aduenio

R pro H, vt *Arcresilaus* Archesilaus, *Incroandi* Inchoandi, *Ruius* Huius, *Prilologo* Philologo

R pro S, vt *Orculo* Osculo

S

S pro R, vt *Casmen* Carmen; *Melios* Melior, *Esa* Ero, *Dolosi* Dolori, *Asenam* Arenam, *Plusima* Plurima, sic *Osnamentum*, *Lases*, *Pignosa*, *Fesiae*, *Maioses*, *Asa*, *Cosolla*, *Foedesum*, *Ianitosem*, *Papisius* pro Ornamentum, Lares &c.

S praemissum, vt *Scena* pro Coena, *Stritauus* Tritauus, *Scelum* Coelum

S in fine detractum sequente initio dictionis consonante, idque in carmine, vt *Infantibu' paruis*: Aut saltem in metiendo elisum, vt Lucill. *Tum lateralis dolor certissimus nuntius mortis*

S pro X, vt *Coius* pro Coiux, seu Coniux, *Sestus* Sextus, *Praetestatus* Praetextatus

S omissum, vt *Iusit* pro Iussit, *Nardu* Nardus

S grandiusculum pro duplici, ss, vt *eSe* Esse.

S redundans, vt *Auxsilium* Auxilium, *Asstante* Astante, *Bassim* Basim, *Felixs* Felix, *Vxsor* Vxor, *Vixsit* Vixit, *Sozsomene* Sozomene

SS pro X, vt *Confliississet* pro Confixisset

St praemissum, vt *Stlitibus* pro Litibus, *Stlocus* Locus, *Stlatus* Latus

T

T pro D, vt *At aliquem* pro Ad aliquem, *Aliut* Aliud, *It* Id, *Itcirco* Idcirco, *Set* Sed, *Quit quot* Quid quod, *Aput* Apud &c.

T pro C, vt *Sartophagus* Sarcophagus, *Thratia* Thracia, *Fabritius* Fabricius

T abundans, vt *Itter* Iter, *Obitorunt* Obitorum, *Vitxit* Vixit

T in coniunctione Et coalescens cũ sequenti, vt EFVLCINIAE pro Et Fulciniae, STRVIBVS EFFERTIS pro Struibus, & Fertis (vtrumque genus libi in veterum sacrificijs frequens,

T pro S, vt *Tertus* pro Tersus, *Pultus* Pulsus, *Nautea* Nausea, *Adgrettus* Aggressus

T in fine variat syllabae quantitatem in carmine apud veteres. Ennius lib. I. Annal. *Nec pol homo quisquam faciet impunè animatus*

V

V pro B, vt *Acerno* pro Acerbo, *Deuitum* Debitum, *Danuuius* Danubius, *Vase* Base, *Fauius* Fabius, *Incomparauile* Incomparabile, *Pleui* Plebi, *Venemerenti* Benemerenti, *Viuinum* Diuinum &c.

V pro I, vt *Maxsumus* Maximus, *Optumae* Optimae, *Sup.* Stipend. *Subi* Sibi, *Infumo* Infimo, *Polcerrumè* Pulcherrimè

V pro O, vt *Fruns Frundes* pro Frons Frondes, Ita *Humo Funs*, *Cumes*, *Agru*, *Domu*, *Epistula*, *Sacerdus*, *Subules* pro Homo, Fons, Comes, Agro, Domo, Epistola, Sacerdos, Soboles

V pro Y, vt *Vlusses* pro Vlysses, *Cuclops* Cyclops, *Suria* Syria, *Musia* Mysia, *Illuricum* Illyricum, *Sumperusa* Sympherusa, *Zacunthus* Zacynthus. Nam *Lacrumae* pro Lachrymae ne obsoletum dicatur, efficit auctoritas recens eruditorum

V abundans, vt *Auromatarius* pro Aromatarius, *Aurelius*

Auurelius Aurelius, *Lugdunum* Lugduni, *Suuo* Suo, *Tempuli* Templi, *Tignuarij* Tignarij

V omissum, vt *Fluium* pro Fluuium, *Flaum* Flauum, *Ingenus* Ingenuus, *Paimentum* Pauimentum, *Huis* Huius, *Perpetus* Perpetuus, *Se vo* Se viuo, *Daus* Dauus

VV pro V longo, vt *Arbitratuu* pro Arbitratu, sic *Domnus*, *Suus*, *Vuti*, *Muuenus*, Peculatuu. In carmine breues natura syllabas producit, vt *Fuuit* pro Fuit, *Fuuimus* Fuimus, *Exaruuit* Exaruit, *Genuuit* Genuit. Ennius Annal. lib. II.

Si quis me fuuit humanitus vt teneatis

X

X pro C, vt *Heraxlione* pro Heraclione

X pro S, vt *Molex* pro Moles, *Tigrix* Tigris

Y

Y pro I, vt *Bybliotheca* & *Biblyotheca*, pro Biblioteca, *Tysander* Tisander

Y pro V vocali, vt *Satyrni* Saturni, *Inlystria* Illustria, *Interramnatyum* Interamnatium, *Iyxta* Iuxta, *Ipsyus* Ipsius, *Tyscia* Tuscia, *Iylius* Iulius

Y pro V consonante, vt C. Y. id est C. V. Clarissimo Viro. *Yiro* Viro

Z

Z pro S, vt *Lezbia* pro Lesbia, *Philogenez* Philogenes

Z pro I, vt *Zesu* pro Iesu

Corollarium faciat formula illa deuouendi apud Latinos veteres, quam citat Paullus Merula, Comment. in Q. Ennium: Videlicet

LXXXII.

IANE, IOVIS PATER, MARSPITER, QVIRINE, BELONA, LASES, DIVEI NOVEMSIDES, DIVEI INDIGETES, DIVEI QVORVM EST POTESTAS POPOLI ROMANI, QVIRITIOM, MEEIQVE DIVEI MANES: SVB VOS PLACO, VENERORQVE, VENIAM PETO; OBSECROQVE, VTEI POPOLO ROM. QVIRITIOM VIM VICTORIAMQVE PROSPERETIS; VTEI EGO AXIM PRAI ME FORMIDINEM, METOMQVE OMNEM COILESTIOM, INFEROMQVE OMNIOM DIRAS: SIC VTEI VERBEIS NONCOPASO, ITA PRO REPOPLICA POPOLI ROMANI QVIRITIOM VITAM, SALOVTEMQVE MEAM LEGIONES, AVXSILIAQVE HOSTIOM MECOM DIVEIS MANEBOVS, TELLOVRIQVE DEVOVEO

Hinc postea cùm alij multi, tùm Aloysius Iuglaris argumentum sumpsit, fingendae antiquitatis in funere Victoris Amedei Sabaudiae Ducis, vt in multitudine Inscriptionum, imitatus ingentia Poëmata, pro singularibus verbis seu vocabulis ex antiquitate petitis, Inscriptiunculas reponeret totas; quod quia parcè praestari debet, binas modo exposuit immixtas alijs ad minores Templi, vbi funus celebratum, valuas. Ita ex varietate aucta dignitas literarij apparatus. Eas in studiosorum gratiam citamus infrà Membro VII.

PARS

PARS ALTERA

De Verbis Nouatis

CONuersione temporum tanta, quanta à Latinis ad nos, ita rerum humanarum facies est immutata, vt mirari iam desinamus, ipsum Latinum sermonem vel latinè profitentibus magnam partem nouatum ad hoc aetatis deuenisse: Vtrùm verò nouatus ritè per omnia, quibus etiam modis adhuc nouandus, edisseremus infrà in Paroenesi ad Secundam Classem. Quippe nouatarum vocum syluam in Classes septem hic dispescimus: Atque in prima propria Hominis & gentilitia nomina corrigimus: In secunda nomina Sacrorum Magistratuum ad censuram vocamus: In Tertia Profanorum Magistratuum: In Quarta vocabula Christiana: In Quinta Ecclesiastica: In Sexta Historialia: In Septima demum Didascalica.

CLASSIS I.

Nomina Hominum Propria, Gentilitia, Quaesititia Membrum I. de Proprijs.

PRopria Hominum Nomina in latinis Inscriptionibus, si peregrina sint, latinè efferri debent, vt eluatur peregrinitatis barbaries. Cuiusmodi sunt Primum Hebraica [a] *Adam*, [b] *Iob*, [c] *Noë*, [d] *Isaac*, [e] *Ioseph*, [f] *Irad*, [g] *Loth*, [h] *Thobu*, [i] *Iudith*, [k] *Abigail*, [l] *Mathusalem*, [m] *Phaleg*.

a Pro quibus tu dices *Adamus*, nisi aliter suadeat necessitas. Emanuel Thesaurus in Mundi Pueritia, Elogio inscripto *OPPOSITA* vocem similiter cadentem *CAINAM* ita tractat: *Cainamus, & Malaleel Ignotae Virtutis, non Ignoti Virtutis Parem Pietatem in Nomine Dissimili Praeseferunt*. Deinde lusurus in Ethymologia cogitur terminare barbare, idest ex genuina nominis consuetudine: *Nam Cainam* (aiens) *lamentabilem gemitum; Malaleel laetum Numinis laudatorem sonat*. Hic modus in alijs eiusdem terminationis nominibus obseruandus. Vt pro *Abraham Abrahamus*, pro *Cham Chamus*; Caesar autem Alexius Elogio II. Perusinorum dicit, *Chamesius*. Excipe nomen *Adam* proprium Vxoris Lamechi, quod more foemininorum *Adama* terminabis.

b *Iob* autem erit *Iobus*, vt *Iacobus* pro *Iacob*. Thesaurus in Mundi Adolescentia, Elog. inscripto *MONITA*: *Habes*, inquit, *Viator Tot In Iacobo Documenta, Quot Gesta*. Sic *Aminadab*, & quaecunque in *b* terminata.

c *Noë* erit *Noës*, aut *Noëmus*. Thesaurus in Mundi Adolesc. *Vnus in corrupto seculo integer esse ausus est Noës*. Caesar Alexius Elogio I. *Eundem*, ait, *Perusia agnoscit Parentem, quem Genus Humanum fatetur Instauratorem Noëmum*. Et iterum: *Sic Noëmus humanae felicitatis omen certissimum extruxit in Collibus Turrenam Augustalem*.

d *Isaac* dic *Isaacus*. Thesaurus ibi, inscript. TRAGOEDIA: *Protasin aget Numinis internuncius; Qui Isaacum patria iubebit dextera immolari*.

e Pro *Ioseph*, *Iosephus*. Pulchè itaque dixisset Thesaurus in Mundi Iuuentute, si, vbi Inscripsit *Iosephi Iacobi filius*, & EVLOGIVM inchoauit, *Dulces Rachelis primitiae Ioseph* &c. imitatus seipsum fuisset in Noua Aetate, Elog. TITVLI. sic fatus; *Nec nouum Iosepho Dominae nolle misceri*.

f Pro *Irad* dic *Iradus*. In voce simili *Iared* Thesaurus in Mundi Pueritia, Elog. EXPOSTVLATIO ait: *Tu Iareds annos prodis, facta perdis*. Idem in CENSVRA: *Henoci, Irads, Vauiaelis, Mathusaelis*.

g Sic *Loth, Lothus*. Idem in simili *Seth* ibidem: *En geminum cum Abele Sethum*. Et iterum: *Et Abelis nitorem irrumpens Sethi gentilitas diù retinebit*. Et in Mundi Adolesc. TOPOGRAPHIA: *Laetior illa Insula, Lothi sedes, ac domus fuit*. Ita *Ruth* (nomen foeminae) haec *Ruthus*, *ti*, vt humus. Thesaurus in Mundi Iuuent. in MYSTERIVM: *Illam Raabam, hanc Ruthum meritò voces*.

h Sic *Thobu*, *Thobus*, quemadmodum *Reu* filius Phalegi dicitur *Reuus* Thesauro in Mundi Adolesc.

Adolesc. in CATALOGVS. Sic *Phallu Phallus*.

Iudith autem *Iuditha, thae* per secundam declinat. At *Abigail* per tertiam, *ilis*. Et *Iubal*, & *Tubal*, quemadmodum *Annibal*: Sic *Tanaquil, ilis* apud Plinium lib. XXXVI. Cap. vlt. Apud Guilielmum verò Xylandrum Plutarchi interpretem (de Fortuna Romanorum) inflectitur *Tranquilis, ilidis*.

Mathusalem dic *Mathusales, lae*, per primam declin. vt *Anchises, ae*: Thesauro est primae, ac tertiae: In Mundi Pueritia, in EVCHARISTICON, vbi titulum Elogio sic facit: *Lamech Mathusalae filius*, & mox inchoat: *Vobis verò inclyti Mathusales, & Lameche*: Iterum infrà: *Omnium tamen aetates euicisti Mathusales*: Est enim is vocatiuus Tertiae, nam Prima abijcit, s, *Anchises*, ò *Anchise*. Vel aliter *Mathusalemus, mi*, vt in simili *Salem* Thesaurus in Mundi Adolesc. CATALOGVS: *Haec illa* inquit *renouati Orbis innocentia in Arphaxado, Salemo, atque Hebero*.

Phaleg dic *Phalegus*, vt *Sarag Saragus*. Viderit porrò Thesaurus, num praeter necessitatem (quae tamen praetendi potest in Elogiorum titulis, vt sacrae historiae nomina propria consonent ad captum Lectoris) vsurpare fas sit in recto superiora illa *Phaleg, Sarag* &c. peregrinitate retenta, vt egit ipse passim in Corpore Elogij.

Hactenus Hebraica; deinceps Graeca, quae pallio exuenda sunt, & toga donanda Romanae Ciuitatis, vt in latinis Inscriptionibus latinè prodeant. Itaque nunquam in recto singulari efferes *Alexandros, Meneleos, Orpheys, Aineias, Thaumaturgos*, sed Alexander, Menelaus, Orpheus, Aeneas, Thaumaturgus. Id ipsum de obliquis vtriusque numeri praeceptum sit. Excipe quas inflexiones è Graecia Latium vsu antiquo accepit tùm ad solutam, tùm ad strictam orationem: Vt (in rem Elogiasticam) Primae simplicium in, e, Auctor nobis incognitus Elogium Mortis hoc modo inchoat: *Ferales Vmbrae, Mutique Manes, Nigram LETHES vndam in atramentum, Libitinae falcem in calamum conuertite* &c. Quod debuit obseruare Auctor cognitus nobis, qui Elogium inscripsit *Gaspari Pannio Augustiniano Eremitae Brixiensi, in primis magno* &c. Nam etsi Graeca quaedam simplicium primae declinat. migrant in tertiam Latinorum, vt *Orestes, Pylades*; quaedam tamen communis vsus continuit in prima: Huiusmodi autem esse nomen *Ecclesiastes, tae*, non *tis*, constat ex sacro illo Codice, cui est titulus ECCLESIASTES, & initium *Verba Ecclesiastae filij Dauid*; Item ex Praefatione Diui Hieronymi; demum ex vsu ecclesiastico in titulis Nocturnarum lectionum de mense Augusto, Hebdomade II. Neque obstat titulus ille à typographo paginis sacri libri inscriptus *Liber, Ecclesiastes*, quae duae voces continuatiuè ponuntur, non coniunctiuè vt sit *Liber* inscriptus Ecclesiastes. Excipe item neutra in *on* Tertiae Graecis, Latinis secundae pro *um*. Sic Auctor suprà incertus, in Coenotaphio Familiae SOLDATAE Fanensis ait: *Lubrico enim fertur Fortuna Cylindro, vt quiesceret vel extinctus: Teretem illius lapidem in hoc sibi suisque quadrauit POLYANDRION*. Et in *os* foeminina pro *us*. Sic Franciscus Maria Delmonacus Elogio de Paulo IV. Pont. Max.: *Libauit ipso die Britannus sacrorum pedum oscula, Quae impius eierauerat: Et cum Australi Canopo Aquilonaris ARCTOS ingens nomen adorauit*. Cum quarto casu in *on* pro *um*. Idem Elog. de Ant. Agellio: *Sub Sixto extulit Sacrarum Scripturarum PHARON*. Cum secundo Tertiae in *os* pro *is*. Thesaurus in Mundi Adolesc. Elog. NARRATIO; inquit: *Ergo amoenissimam PENTAPOLEOS regionem Tyranni quatuor populantes, Lothum abducunt*. Cum Quarto in *in* pro *im*. Idem ibidem in TRAGOEDIA: *PROTASIN aget Numinis internuntius*. Et infrà: *EPITASIN aget Isaacus*. Et in *a* pro *em*: Delmonacus de Marcello & Paulo ità Elogium claudit: *Implebunt deuicta pectora, emollita corda Triumphos vestros: Aeternum dabunt suspensa olim ad voces ora Non taciturum PAEANA*. Plura obseruanda offeret lectio, quae optimorum esse debet, ne vitia propinentur.

Germanico autem sermone nullus videtur in Romana Ciuitate peregrinior; quem iccirco in exemplum aliorum proponimus. Itaque Germanorum propria nomina sic dabuntur latinè. V. g. *Erhart Erhartus*, vel (vt vulgò minùs) *Erardus*: *Wencl, Vuenclaus*, vel (vulgò) *Venceslaus*: *Veit, Veitus* (vulgò) *Vitus*: *Fridrich, Fridricus* (vulgò) *Fridericus*: *Wolfsgang, Vuolffgangus* &c.

Scythica modo simili tractanda. V. g. *Baiazet, Baiazetus*, vel *Baiazetes*: *Amurath, athus*, vel *athes*: *Tamerlan, anus*, vel *anes*. Paulus Iouius in Elogijs lib. II. *Baiazetes eius nominis primus*. Ibidem infrà: *Oreani successit Amurathes filius*. Ibid. *Tamerlanes Scytharum Imperator*: Cui fecerat titulum: *Sub effigie Tamerlani Scytharum Imperatoris*.

Membrum II. de Nominibus Gentilitijs

HActenus de Nominibus Hominum Proprijs: deinceps de Gentilitijs. De quibus damnatissimum illud vitium in vulgus Italorum latinè scribentium irrepsit, vt quasi Genitiuo casu per substantiuum recto enuntient *Petrus Medici, Antonius Altouiti, Iulius Monti*: eò quòd Itali ipsi vulgari consuetudine vsurpent, *Pietro Medici, Antonio Altouiti, Giulio Monti*, Sed monendi sunt genuinae phraseos perque ellipsim dicere *Pietro Medici* pro *Pietro de' Medici*, seu *della famiglia de' Medici*. Ita latinè supplendus est sensus, quod commodè praestatur per nomen deriuatiuum: Verbi causa *Petrus Medices*: Sic P. Iouius Elogium lib. VI. Inchoat: *Hoc Hungarico militari cultu Hippolytus Medices Cardinalis* &c. Consonat Inscriptio Florentina in tabula marmorea in Porticu Mercatorum.

LXXXIII.

COSMVS. MEDICES. FLORENTIAE. DVX
Publicae magnificentiae & salubritatis ergo
Porticum transuerso columnarum ordine
vndique permeabilem aduersus Caeli contumeliam negotiantibus in foro. Ciuibus suis
extruxit Anno MDXLIII.

Idem nomen declinat Iouius lib. VI. Elog. vltimo, sic inscribens: *Sub effigie Cosmi MEDICIS Florentiae Principis*. Et lib. eodem Elog. I. *Pertaesa coelibatus, & conscia suae foecunditatis Ioanni MEDICI Gallicas sequenti partes nupsit*. Et paulò suprà: *Paternum etenim genus directo stemmate superiorem Laurentium MEDICEM, qui Magni Cosmi germanus frater fuit, respiciebat*. Quò itidem modo licebit dicere; *Antonius Altouites, Iulius Montes* &c. Vel secundò aliter *Petrus Mediceus*, Sic saepe Iouius in Elogijs *Mediceam familiam, Mediceam domum*: Sic *Altouiteus, Monteus*; vt de familia vulgò *Catani* Insubriae clarissima, extat Incisa basis sub statua Diui Simpliciani his notis (citat Puccinellius in suo Zodiaco)

LXXXIV.

S. SIMPLICIANVS. CATANEVS. MEDIOLANEN. ARCHIEP.
Religionis Doctrinae Summarumq. Virtutum claritate illustris. Multis Orbis partibus peragratis Romae Victorinum Rhetorem disertissimum, apud Romanos gratia florentem A Fide Christiana abhorrentem Ecclesiae Sanctae adiunxit: Alios aberrantes in viam reuocauit Aurelium Augustinum Manichaeae haeresis erroribus implicatum ad Veritatis lucem perduxit. Philosophorum argutias Doctrinae Christianae repugnantes constanti salutaris sapientiae robore confregit. Chartaginensium Decreta constituit. Gaudentium Nouariae Episcopum consecrauit. Ecclesiam Mediolanensem praeclarus morum Magister, egregius sacrarum literarum Doctor Archiepiscopusq. cunctis ritibus & pietatis ornamentis Diuinè auxit

Sea

Seu mauis Tertio *Medicius*, *Altouitius*, *Montius*. Ita gentilitium Montiorum nomen tractauere Mediolani in triumphali ingressu Caesaris Cardinalis Montij Archiepiscopi inter alia summa ingenia Ludouicus A Puteo Societ. Iesu, literaturae nitidioris Princeps. Et gentiles vulgò *Boni* Franciscus Pola *Bonios* dixit Elog. sequenti:

LXXXV.

HIERONYMVS BONIVS
BONIS MALIS
SEMPER BONVS

quod marmoreae tabulae incisum legitur in Curia Vallis Pulicellae agri Veronensis. Franciscus Rondinellius Florentiae in Aede Diui Marci Epitaphium Angeli è familia, vulgò *Ganucci*, ita sculpsit:

LXXXVI.

I . C . R.
ANGELVS GANVCCIVS SILVESTRI FIL.
Quod Hierosolymae loca CHRISTI sanguine, & Resurgentis triumpho ditata felicibus auspicijs aliquando lustrauerit. Monumentum hoc ad beneficij memoriam sempiternam, spemque Resurrectionis, Redemptoris merito certissimam ex animo
Posuit Anno Salutis MDCXL. Aetatis suae LXXII

Quaeque Volaterris in Etruria floret clarissima familia, vulgò *Falconcini*, haud aliter tractatum habet nomen in marmoribus. Est enim legere Liburni in Diuae Mariae Epitaphium. Videlicet:

LXXXVII.

BENEDICTO FALCONCINIO VOLATERRANO Augustini Fil. Diui Stephani Equiti In re Militari suspiciendae spei Adolescenti Qui dum in Classe Etruriae Regis ad suorum Gentilium gloriam longa serie imagines ab Aulo Persio Flacco numerantium, ingentes citat spiritus, vitam de sua Religione deq. Principe benemerendi pretium.
Fecit Anno MDCXXIX. Mem. Aet. Mon.

* floruit A. Persius Flaccus sub Nerone Principe, teste Raphaële Volaterrano. De quo extat vetustissimum marmor Volaterris ad Portam vulgò Sancti Angeli ita inscriptum:

LXXXVIII.

A . PERSIVS . A . F
VIXIT . ANNOS . XIII . MEM . III . D . XIX

Quicum foeminino genere cognuit alterú marmor ibi.in Diui Lini, Beatae Domitillae Falconciniae erectum. Nec supprimendum, quò non pressius aliud Epitaphium Bononiae in Diui Pauli, Ordinis nostri, vbi pendet hodie suggestum, antequam aedes conderetur, fuit natale cubiculum in patria domo illius, qui hodie legendam Tumuli Inscriptionem exhibuit, de familia *Garzoni*. Videlicet:

LXXXIX.

MARCELLVS GARZONIVS
Hic Vbi Natus
Sibi
Sepulcrum Elegit
Anno MDCXI

Et ex familia *Martini* appellabo gentilem eius *Martinum Martinium* &c.

Quartò dic *Medicaeus* per dipthongum in penultima. Habes Epitaphium Pisanum in Diui Frigdiani, Ordinis nostri, in hanc formam:

XC.

IVLIO. MEDICAEO. ALEX. PRIMI. FLOREN.
Ducis F. Cuius ingenita virtus à Praealto Heroum
Semine Magnificentiss:me enituit. Cum Sacrae Classi
Praefectus, alysq. publicis muneribus vigorem animi
MEDICAEAE Genti certissimum Caelitus dari ostendit
Cosmus Patri B. M. P. ANNO CIƆ.IƆC.

Ita ex nomine familiae vulgò *Clerici* inscripsit Elogium Prosper Cribellius Mediolanensis *De acerba aetate Hieronymi CLERICAEI in eius Laurea Philosophica apud Patres Alexandrinos*, scilicet Ordinis nostri Mediolani.

Quintò dicerem & *Medicetus*, nisi superiora inclinamenta super essent. Hoc certe necessum in quibusdam, vt de familia Romana vulgò *Matthaei*, *Cardinalis Matthaeius*; Tum maximè vbi Proprium nomen Italicè conuenit cum Gentili: *Matthaeus Matthaeius*: *Lucius Luceius*: (Venetae est originis) *Bartholomaeus Bartholomaeius* (Florentina) est enim opus distinguere alterum nomen ab altero. Neque Latina est, sed Graecà formula illa *Alexander ab Alexandro*, pro quo substituendum *Alexander Alexandrius* vel alio ex superioribus modis: Et *Bandinellus Bandinellius*: & *Thomas Thomasius* vel *Thomaeius*, meliùs quã *Thomas Thomae* &c.

Quod vt diligenter aduertas, accipe Lucensem memoriam bono scalpro mandatam, in Diui Frigdiani, in qua nomen proprium cum gentili concurrens quomodo hoc ab illo latinè tractatum, dispicies. Videlicet:

XCI.

CHRISTO. RESVRGENTI
BONVISO. BONVISIO. PATRICIO. LVCENSI. VTRIVSQ. SIGNATVRAE
REFERENDARIO. CAMERAE APOSTOLICAE XII. VIRO PROVINCIALI
PATRIMONII PROLEGATO EXERCITVS PONTIFICII IN
PANNONIA QVAESTORI SVMMO, MOX S. R. E. CARDINALI, AC BARENSIVM
ARCHIEPISCOPO
VIRO RELIGIONE, INTEGRITATE, PRVDENTIA, LIBERALITATE
SINGVLARI. ILLIBATAE CASTIMONIAE FAMA
CONSPICVO
MARTINVS, STEPHANVS, ET ANTONIVS FRATRI OPT. AC BEN. M.
IN IPSO AETATIS FLORE, MEDIOQ. GLORIAE CVRSV
EREPTO
PERPETVIS CVM LACHRYMIS P. CCC.
VIXIT ANN. XLII. MEN. VNVM DIES XXIV.
OBIIT KAL. SEPT. AN. SAL. MDCIII.

Vt autem reuertamur ad terminationem in *eius*, legitur Mediolani in Diui Francisci, teste Placido Puccinellio in suo Zodiaco, ad hunc modum:

XCII.

CORNELIO . CRVCEO . ET . BLONDAE . CORNEAE
Parentib. Optimis sibi Liberis & Posteris Caesar
CRVCEIVS F. C. Anno MDLXXVII.

★ Vbi *Cornelio Cruceo* mendum fortè est Typographi pro *Cruceio*, nam ibidem secundo loco legitur *Caesar Cruceius* (Etsi vtrumque probetur, non tamen eodem in marmore) Cui consonat recentius Epitaphium Mediol. in Diui Barnabae, Ordinis nostri. Videlicet:

XCIII.

CHRISTOPHORO . CRVCEIO
I. C. COLL
IN . ADMINISTR . MAGISTR .
PRVDEN . ET . INTEGRIT
PRAESTANT
ET
MARTAE . SANSONAE
PARENT . OPTIMIS
GALEATIVS
P.
OBIIT . KALEND . OCTO
M D C X V I I.

Quidam minus propriè *A Cruce* enunciant, ex Crucis quippe vexillo, quod sacro bello in expugnatione Hierosolymorum, Gothfrido Bullionio Imperatore, primus ille superatis moenibus victor defixit, qui satus familia Rhaudensi apud Insubres iam tum Diuo Ambrosio Mediolan. Antistite nobilissima (hodie Rhò, ab Oppido Rhaudo eiusdem vulgò appellationis) nouam ipse familiam auspicauit, Italicè *Croci*, Latinè *Cruciam*, seu Cruceiam, nequaquam A Cruce: praeterquam si extaret, quae Italicae esset *Dalla Croce*. Ita verò efferenda latinè cognomina ex vulgari, vt vulgò dignoscantur, vtque forensibus controuersijs locum ne faciant, idest terminationem dumtaxat latina. Quod forte censuram contrahit Inscriptioni Columnae Infamis Mediolani (quam citauimus lib. I. in Elogij Etymo) vbi Gulielmi cognomen hodie *Piazza* redditur *Platea* sed male ad vulgi captum: rectiùs ergo *Gulielmi Piazzae*. Non enim defluxit ex latino, recentissimè natum cognomen; ex nostrate igitur Italico, in quo *Platea* peregrina vox est. Patet etiam ex cognomine Confaloneriorum Italicouulgari, quod tamen non dixeris Vexilliferorum etsi Italicè sit *Confalone*, quod latinè Vexillum, & *Confaloniere* Vexillifer. Extat in Sel. Del. apud Sueertium, Inscriptio Regionis Lepidanae sepulcralis *Alberto Canossio* posita, cuius clausula est *Lucretia Canossia Confaloneria moerens marito incomparabili pos.*

Quae verò nomina componuntur vel ex duplici nomine, vel ex Articulo & nomine, haud aliter tractanda sunt. Et quidem quod ex duplici nomine, vt familia vulgò *Santacroci*, latinè nec Sancta Crux, nec Sanctae Crucis, nec A Sancta Cruce, sed conjunctim Sanctacrucia. Extat Romae Epitaphium ad S. Gregorij in Coelio, citatum à Sueertio in Select. Delic. Videlicet:

XCIV.

PORTIAE . DRAGHIAE . SANCTACRVCIAE . ROMANAE Matronae lectiss. integerrimae piae . in pauperes liberaliss. Cuius Prudentia spectata domi . probata Viro fides . nota propinquis alienisq. affabilitas , iustas promerita lacrymas & monumentum est . Tarquinius SANCTACRVCIVS Coniux . Patricae Marchio qui cum ea annos VIII. Menses ac Dies IV. concordissimè vixit lugens dolensq. cum moestitudine pos. Obijt VIII. Kal. Martij Anno fundatae sal. MDCXIV. Aetatis suae circiter LIV.

Ad huius normam, quae vulgò *Bascapè*, hoc est à Basilica Petri deriuat appellationem, latinè erit gentilis *Basilicapetrius* aut ad captum vulgi aptius *Bascapetrius* (in Insubria est genus pernobile) Et *Casapieri* (Pisis vetustissimum, ac illustrissimum) non De domo Petri, sed *Domopetrius*, aut *Casapetrius*, aut *Casapierius*. Et *Campisamperi* Patauij gens patritia, non *De Campo Sancti Petri*, sed *Campisamperius*. Et *Setala* (à septem alis in stemmate gentilitio) non *A septem Alis*, sed *Septalius*, aut *Septala* (nec à latina terminatio ne abhorret, vt Pansa &c.) Vtrumque enim in duobus marmoribus legitur Mediolani citatis à Puccinellio in Vita Sancti Senatoris Archiep. Mediol. ex ea familia. Videlicet in altero:

XCV.

VRBANO . SEPTALAE . PATRI . BENEMER
Io. Petrus sibi & Margaritae Vxori
Posterisq. suis Viuens P. MDLXXXX.

Cui cohaeret hoc alterum:

XCVI.

SEPVLCRO
IO. AMBROSII . SEPTALII
impositum lapidem
Laura Filia & Heres Asandrius
è LX . Decurionibus Coniuges instaurarunt
Anno MDCXXVII

Et Lucensis familia vulgò *Sandonnini* à *Sancto Domninio*, latinè *Sandomninia*, & gentiles Sandoninij; vt in Epitaphio superioris seculi.

XCVII.

DOMINICO SANDONNINIO Ingenij praestantia . I. C. scientia , morum probitate multorumq. Virorum Principum gratia clarissimo . Equestriq. dignitate insigni . Multis magnisq. Legationib. feliciter peractis . Redeunti è Norrico à Sarmatiae Regina accersito . In itinere defuncto An. Sal. MDLVI. Aetat. vero suae XLIII. Nicolaus SANDONNINIVS dilectissimo Fratri Pos.

Idem

Idem in altera non absimilis cognominis familia, & ipsa Lucensi, vt indicat Epitaphium in Diui Francisci *Laurentio Sammiatio* positum ab Horatio *Saminiato*, à Sancto nimirum Miniato voce deducta: Nec dicitur Laurentius Sanctus Miniatus, sed Saminiatius: vt scias quomodo in similibus compositis intelligentiae vulgi cum latinitatis decoro inseruias.

Scilicet significatum suum nomina componentia quodammodo perdunt, nec ethymologiam curant, sed vnam indicare, ac distinguere familiam contenta sunt, adeo vt non modo corrumpantur siue ambo, siue alterum, vt saepè in compositione fit, sed etiam vocem peregrinam admittant cum latina, vt mox dicetur in compositis ex Articulo & nomine.

Denique Iacobus Gaddius Elogio *Castruccij* è gente vulgo *Castracani*, optime censuit, vt diceretur latine: *Castruccius*, non *Castrator canum*, aut *Sector canum*, sed composite *Castracanes*: potuit & *Castracanius*. Iosephus autem Silos familiam à Sancto Seuerino nuncupatam innuens sic habet: *Aloysius Sanseuerinus Bisiniani Princeps*.

Idem obseruandum in compositis ex triplici vocabulo, quòd & ex duplici. Sic Qui *A Castro Sancti Petri* Italicè *Castelsanpietri*, latinè erit *Castrosanpetrius*, seu *Castelsanpetrius*. Ita de similibus.

Iam quae ex Articulo conflantur & nomine, haud aliter tractanda. Ita enim eruditi Martinum vulgò *Del rio*, nobilissimum Scriptorem è Soc. Iesu appellant *Delrium*, siue *Del-rium* interposita virgula, quae compositionem indicet, & ambiguitatem vocis intercipiat. Cuius exemplo non dubitet appellari *Flauius* vulgò *Del Torto*, *Deltortus*, vel *Del-tortus*, vel *Deltorteus* &c. Et quia Florentiae familiae sunt duae quasi cognomines, *Ricci*, & *Del riccio*, re tamen & ortu discrepantes: idcirco dicetur v. g. *Antonius Riccius*, & *Riccius Riccieius* de priore: de posteriore autem *Antonius* vel *Riccius Delriccius*, seu *Del-riccius*. Exemplum bonae notae suppeditat Franciscus Pola, Antiquarius quidem affectatissimus, latinus tamen in plerisque: A quo familiae nomen vulgare *Del bene*, compositis vocibus ita effertur in Elogio Augustini. Videlicet:

XCVIII.

SERENISSIMO
PRINCIPI . SENATVIQ.
REIP. VENETAE
AVGVSTINVS DELBENIVS.
QVALEMCVMQVE . HVNC . TRACTATVM
QVEM . VERITATI . CONSECRAVIT
DICAT . DEDICAT
D . N . M . Q . E

Mirор verò Polam eundem, qui asperiorem vocem latinè mitigauerat, in faciliore & planiore recrudescere, in illa nempe Inscriptione

Bono

XCIX.

Bono Euentui, & Felici
S i.e. sacrum
Pro Itu & Reditu
Augustini Delbenij, & Hieronymi * Veritatis
Magnificentiss. Legatorum
Qui
A Re Veronensium Publica
Venetias missi gratulatum
Serenissimo omnium Principi
LEONARDO DONATO
Se in Viam dedere
Quarto Nonas Maij MDCVI
Maxima Principum Ciuium caterua
Sumptuoso Apparatu & Regio
Franciscus Pola
Legatorum Patriae Principis
Amantissimus P.

Quod enim Italicè *Verità* de familia dicitur, hoc latinè, non *Veritas* substantiuè, sed denominatiuè *Veritates*, vel *Veritaus*, vel *Veritatius*, vel aliter ad veterum analogiam.

Vt ergo iam occurramus corruptelae nostratium Italorum, suprà damnatae animaduertere oportet, peregrinam esse Latinis formulam illam, idest Hebraicam, seu potius Syriacam: vt dicatur *Simon Ioannis* (Euang. S. Io. Cap. XXI.) & illud: *Ioseph qui fuit Heli, qui fuit Mathan, qui fuit Leui* &c. vsque ad: *qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei* (Euang. S. Luc. Cap. III.) Graecorum item phrasim esse, vt Ἀλέξανδρος τοῦ Φιλίππου, *Alexander Philippi*: Ἠλέκτρα τοῦ Ἀγαμέμνονος *Electra filia Agamemnonis*. Imò & Arabum esse adnotat Iul. Caesar Scaliger de Caus. ling. Lat. lib. IV. Cap. XCII. Obseruandus est autem Quintilianus praecipiens (Instit. Orat. lib. I. Cap. V.) *Mihi autem placet Latinam rationem sequi, quousque patitur decor*. Patitur autem decor, vt quae nomina familiarum Etruscis in I desinunt nos latino more terminemus in *ius*, aut *eius*, aut alio ex allatis modis quemadmodum Romani propagatos ab Iulo, non *Iuli*, sed *Iulios* appellabant sic à luce non *luci*, sed *lucios*, & *luceios* &c.

Dices, ellipsim fieri, dum dicimus latinè *Antonius Altouiti*, scilicet subintellecto *Filius* aut *Nepos*. subijciesque auctoritatem Oberti Gifanij (in Appendice Obseruat. in ling. Lat.) vbi haec habet: *Vxor, Filia, Filius, Libertus, Seruus, Pellex, vel simile omissum*. At ibi Obitius nihil probat ampliùs, quàm de Vxore: ex Horatio lib. II. Satyra I.

Canidia Albuti, quibus est inimica venenum

Albuti (subintellige) Vxor. Et ex Plinio lib. XXVIII. Cap. XII. *Poppaea hoc Neronis Principis instituit*. (subaudi *Vxor*) Nam locus Ciceronianus pro Domo. ibi feriatur: *Non tam insolens, quam, qui Mineruam foues, esse sororem existimem*. Legitur autem incorruptè ad rem nostram apud Manutium ita: *Non tam insolens sum, qui Iouem esse me dicam: non tam ineruditus, qui Mineruam Iouis sororem, meam esse sororem existimem. Sed tamen* &c. Nam si fortè legendum esse contendat: *Qui Mineruam Iouis, meam esse sororem existimem*, non obtrectabo: Verumtamen praeter exempla de vocibus Vxoris, & Sororis subintellectis, desideramus de caeteris quoque in titulo propositis, praesertim de Filij, apud Latinos scriptores. Ac Vxoris quidem exempla in antiquis Inscriptionibus occurrunt, vt apud Gruterum pag. DCVII. num. 2.

C

DIS . MAN
ARTEMISIA
CAESARIS
VIXIT . ANN. XXX
HOREA . FILIA
MATRI
BENEMERENTI
FEC

Ad cuius normam cusa fuere antiquitùs Numismata vt apud Sebastianum Erizzum, cuius facies auersa exhibet caput foeminae cum literis circumscriptis: SABINA. AVGVSTA. HADRIANI. AVG. P. P. idest *Vxor Hadriani Augusti Patris Patriae*. Oberti autem locum obiectum eludimus de facili; Nam omittantur licet voces illae omnes ibidem enumeratae, & cùm in sanguine filios comprehendant, nulla tamen inter eas de Nepotibus est, & à Principe gentis per gradus deinceps sanguinis deductis posteris: Neque si tu dixeris Antonium Altouiti, sciam, vtrùm Filium subaudias, an vnum ex genere longe satum. Aliam igitur intelligi oportet Etruscam dialectum, aliam Latinam, nec aberit ab vsu latino, si multa etiam Etruscè in *I*, terminentur in *us*, vt *Altouitus*, *Ricasolus*,

Albizus

Albizus, *Montus*, *Bardus*, & quaeque in *us* impurum deflecti possunt. Nam *Medici*, *Ricci* & similia non vertam in *Medicus*, *Riccus* &c. cùm ex variante pronunciatione literae, c, ante vocales i, & u, communis intelligentia hebetetur.

Nunc ab Etruscis transgrediamur ad alios: Ad Germanos primùm, quorum etsi nomina Gentilia, aequè atque Propria austerè desinant, mitigatio tamen ad latinitatem est prompta. Vt si *Nicolaum*, pro *Micault* dixeris *Micaultum*, correxeris Epitaphium Bruxellense in Templo Maximo, quod citat inter Brabantinas Inscriptiones Franciscus Suueertius: Et pro *Martino Cools*, legas *Coolso*; ibid. citat. Et pro *Henrico SterckKe*, legas *SterckKeo*, vel *SterckKaeo*, ibid. Et pro *Iacoba Gauris*, legas *Gaurisa*, ibi. Et pro *Helena De l'Espince*, legas *Espinea*, ibi in Diuae Mariae. Et ad Franciscanos, pro *Cornelia Verbeylevveghe*, legas *Verbeyleuueghea*. Et ad Carmelitas, pro *Maria A Nassau*, legas *Nassaua*. Ita alibi pro *Sternberg*, *Kolobrath*, *Cernin*, *Traudis*, *KinsKi* &c. dicas *Sternbergyus*, vel *Sternberges*; *Kolobrathius*, vel *thes*; *Cerninius*, vel *nines*; *Traudisius*, vel *dises*; *KinsKius*, *Maria Coppins*, *Coppinsia*; *Catharina Breugel Breugelia* &c.

De Hispanicis eadem censura, vt pro *Coronado*, *Coronatus*, vel *tes*, vel *des*, vel *tius*, vel *dius*: *Vasquez*, *Vasquezius*, vel *zes*: *Suarez*, *zius*, vel *zes*; *Castaneda*, *nedius*: *Iuagnes* autem vti Medices terminationem seruat latinam, sed variandum more tertiae declinationis. Vt in Augustano marmore apud Suueert. in Select. Del. *Alphonso Gonzali de Meneses*: hoc autem de Meneses originis est: meliùs tamen *Menesesius*, vel *Menesenus*: *D'Aragona*, *Aragonius*, vel *nes*: *A Castro*, *Castrius* &c. Duae in hanc rem citantur Inscriptiones à Suueertio inter Brabantinas, quarum altera alteram castigat. Prior est sepulcralis, Videlicet:

CI.

*FERDINANDVS * XIMENEZ PERETA LVSITANVS Sacrae & illustrissimae Militiae S. Stephani Eques Commendatarius Sibi, Annae * Lopez Coniugi. Roderico Nonio * Ximenez Fratri eiusq. Coniugi Graciae * Rodrigez Ac Liberis, totiq. in posterum familiae * Ximeniorum * Pereta. Hoc sepulturae perpetuae monumentum Viuens P. C. Anno MDXCIII.*

Adeo se ipsa castigat, ne dum alteram sequentem. Nam eum postremò dicat *familiae Ximeniorum*, quid ni etiam suprà, Ferdinandus Ximenius pro *Ximenez*, & pro *Lopez*, & *Rodrigez* similiter. Sed & *Pereta* cur non inflectatur per primam declin. *Ximeniorum Peretarum?*

Altera est in basi sub statua Ferdinandi (vulgò: *Aluarez*:

CII.

*FERDINANDO * ALVARESIO A. TOLEDO. ALBAE. DVCI Philipi II. Hispaniarum apud Belgas Praefecto. Quod extincta seditione, Rebellibus pulsis, Religione procurata Iustitia culta Prouinciae pacem firmauit, Regis Optimi Ministro fidelissimo Positum.*

en vt alteri modum praescribit alterum, quo peregrinitas tollatur. Hic offert sese emendanda Epigraphe recens in fronte Arcis quae est ad fauces Volturrenae Vallis in finibus agri Mediolanensis. Videlicet:

CIII.

SVB. PHILIPPO. III. HISPANIARVM. REGE D. PETRVS. HENRIQVEZ. AZEVEDIVS. COMES DE. FVENTES. HVIVS. STATVS. GVBERNATOR PROPVGNACVLVM. HOC. A. FVNDAMENTIS EREXIT. AN. MDCVI.

Cuius

Cuius tamen barbariem emendatam facile reddit Sigismundus Boldonius frater in suo Lario, de hac Arce sic habens. *Illum vnum* (tumulum) *arduum prae caeteris, ac difficilem, qui mediam Vallem* (Volturrenam) *obsidet, Petrus ENRIQVEZIVS Mediolanensis PROVINCIAE Regius Administrator imposita munitissima Arce, quam ex suo nomine FONTEIAM appellauit, & latè obstructo molibus aditu aduersus irrumpentes in Italiam barbaros firmissimum propugnaculum esse voluit.*

Non absimilem operam collocabis in Gallicis moderandis. V. g. *Philippus Kerleau*, dicetur *Kerleaeus*, emendatumque fiet Epitaphium Parisiense citatum à Franc. Suuertio in Select. Orbis Delic. Ita *Robertus Daube*, dicetur *Daubeus*, castigato alio Epitaphio ibid. cit. Et *Ludouicus Gaytant*, quidni latinè *Gaytantus*, vel *tes*? In alio ibid. Epitaphio metrico. Et illa celebria, *Valois*, dic *Valesius*, aut *Valoisius*; De Sales, dic *Salesius*; *Cardon*, *Cardonius*; *Henault*, *Henaultus*; *Retz*, *Retzius*. Non est silendum exemplum de nomine familiae vulgò *Volant*, in Epitaphio Parisiensi, quod refert in Select. Delicijs Suuertius. Videlicet:

CIV.

Pijs dormientium Animis
Nobili Viro Ioanni Volantio quondam Neustriae Quaestori diligentissimo Regiaeq. Aulae A Secretis fidelissimo Coniugi suo charissimo Izabella Bruna in certam Resurrectionis spem fieri curauit MDLVI.

Idem de Anglicis statues: quorum exemplum vnum sit instar omnium, quod legitur de clarissima familia *Douuglas* apud Suuertium in Delic.

CV.

Memoriae sacrum
MARGARETAE. DOVVGLASIAE. MATTHAEI. STVARTI. Leuenosiae Comitis Vxori. Henrici VII. Angliae Regis ex filia Nepti. Potentissimis Regibus cognatione coniunctissimae Iacobi VI. Scotorum Regis Auiae, Matronae sanctissimae Moribus & inuicta animi patientia incomparabili P.

Hominis nominibus peregrinis, & locorum idem cauetur. Hoc tenuit Hadrianus Vandenbroeckeus, Elogio de D. Hieronymo Dalmata, vbi vocem Hebraicam Bethleem inflexit latinè *Bethleemium, mij*. Idem in reliquis.

Interdum tamen peregrinam terminationem necessitas retinet, vbi fit allusio ad locum Scriptoris minus purae latinitatis; praesertim si locum totum interfertari sententia ipsa suadeat. Quod non infrequens est in Sacris, atque Poetis. Cuius rei Elogiastes politissimus nostri temporis Aloysius Iuglaris paradigma exhibet Elogio II. de Christo IESV; inquiens; *Virga IESSE vel in miraculis naturam obseruans, datura fructum in hyeme, florem concepit in Vere.* Alludit autem ad illud Isaiae Cap. XI. *Egredietur Virga de Radice Iesse*: quod si latina inflexione dixisset *Virga Iessis*, subobscurum reddidisset argumentum.

Non erit ab re indicare controuersiam inter eruditos ortam Mediolani, quo tempore excepturus ibi fuit apparatu magnificentissimo, & planè Regio Ferdinandus Infans Hispaniarum, Philippi Regis germanus, & S. R. E. Cardinalis: Vtrùm is Austrius appellandus, an ne Austriacus? Nam legebatur vtrumque inscriptum Arcubus excitatis cùm Mediolani, tùm Ticini, quae Vrbs Musaeum Insubriae est, ac summorum ingeniorum patria. Porrò meliorem partem audiuimus praeferre *Austrium*: Vt enim (aientes) ab Italia Italus nuncupatur tam incola priuatus, quàm Princeps regnans: Res verò

ad

ad Italiam ſpectans, Italica: *Italicus ſermo*, *Italica conſuetudo*, *Italicum regnum*: Non ſecus à Vento Auſtro (vt putat Lazius in Comment. rerum Viennen.) Auſtria Regio dicta Hominem Auſtrium (non Auſtrum, vt à Vento diſtinguat) denominat incolam, atque Principem: Auſtriacum autem Imperium, morem, ſanguinem. Ergo (inferebant hi) dicendus eſt *Ferdinandus Princeps Auſtrius*, Et *ſanguine cretus Auſtriaco*, *ſeu Auſtriorum Principum*. Quorum quidem ſententia pedarios cum pleriſque nos habuit: Quamquam tutiùs viam aliam inire placeret, vt *ab Auſtria* nuncupatio fieret, vnde & origo: ſic *Ferdinandus ab Auſtria*, ſeu *de Auſtria*, ſubintellige *ortundus*, vel *ortus*, vel *natus*, ſic enim loquitur Liuius Dec.I. lib.I. *Turnus Herdonius ab Aricia ferociter in abſentem Tarquinium erat inuectus*: hunc autem quem *Ab Aricia*, paulò poſt Aricinum dixit *Haec Aricinus in Regem Romanum increpans ex concilio abijt*: Virgilius quoque initio lib.III. Georg.

Te quoque magna Pales & te memorãde canemus
Paſtor ab Amphryſo.

ab Amphryſo fluuio Theſſaliae, à quo accola eſt Amphryſius dicitur. Hyginus apud Sciopium: *Theſeus ab Athenis*: *Amphidamus de Arcadia*, pro Athenienſis, & Arcas. Ita pro *Auſtrius* & *Auſtriacus* reddetur latinè *Ab*, vel *De Auſtria*: Ita *A Monte*, vel *De Monte* pro *Montius*. Cuius quidem extat Mediolani exemplum in marmore ſepulcrali, in D. Michaelis (vulgò) ad Gallum, teſte Puccinellio. Videlicet:

CVI.
HIC . IACET . D. IACOBVS
DE . MONTE . QVI . OBIIT
DIE . XV . APRILIS . MDL
XXXV.

Vbi ſubmoto Domiui titulo, qui nobilitatem indicat gentis, purgata erit Inſcriptio, cognomine gentilitio latinè tractato. Nec perdes operam ſimili obſeruando Epitaphio ex agro Mantuano per Puccinellium exſcripto in Diui Benedicti; his literis:

CVII.
LVCRETIA . PICA . ARRAGONA
DE . APPIANO . MONTISAGA . COMITISSA . SARCOPHAGVM . HOC
LOCO . SIBI . ET . GERARDO . FELICI . ARRAG . DE . APPIANO .
MONTISAGA . COMITI . CONIVGI . CARISS . F . C.

Vbi obiter exponendum videtur, cognomen huiuſce gentis, dominatumque eodem referri, ideſt ad Appianum Montiſagam: conſtructionem verò praepoſitionis *De* cum caſu ſuo pendere à praecedente nomine proprio, cui ſcilicet adiungitur gentilitium ad formam latinam ſuprà indicatam: ſupprimi autem repetitionem eiuſdem loci, poſt voces *Comitiſſa*, & *Comiti*, quae fuiſſet *Appiani Montiſagae*, non *de Appiano* &c. quod velut barbarum notamus infrà Claſſ. III. Memb. IV. in voce *Dominus*.

Nonnunquam ambiguitatis tollendae cauſa Praepoſitio *De* cognominibus adhibetur, vt in Epitaphio ſuperioris ſeculi ad Sublacum in Diuae Scolaſticae.

CVIII.
LVDOVICAE . CAPVTAE . DE . COMESTABILIBVS
VITA ATQVE MORIBVS ORNATISSIMAE. QVAE DVM
PVLCRIORI AETATE FLORERET, CELERI MORTE CVM OMNIVM
DOLORE SVRRIPITVR. DIE XXIX. MAII MDXLIV.
IOANNES BAPT. VXORI OPTIMAE POS.

Si lachrymis decoranda nouis generoſa puella,
Haec vnà eſt lachrymis condecoranda nouis:
Sin deflere nefas tam rarae funera vitae
Haec eadem ſiccis vna adeunda genis.

Siquidem Comeſtabilis vna eſt ex profanis dignitatibus: ne ergo videretur indicari Dignitas, ſed cognomen gentis dumtaxat, *Ludouicae Caputae* non *Comeſtabili* ſed *De Comeſtabilibus* debuit inſcribi. Conſimili forma vtendum in Cognomine Gentis vulgò *Rèdabello* apud Inſubres nobiliſſimae, vt dicamus *Iacobum De Regibus Helli*, vel *Regem de Hello*, quod huiuſmodi alijs normam dabit: ſic gentilem non *Siccum* ſed *De Siccis*, niſi magis *Siccium* appellabis: non *Longum* ſed *De Longis* aut *Longium* &c. Occaſionem hic locus dabit expendendae formae illius

illius monumenti, quod apud Petrum Iacobum Baccium in Vita S. Philippi Nerij citatur, inditum laminae plumbeae fundamentis Sacelli Romae aedificati immissae; sic enim habet:

CIX.

SACELLVM HOC IN HONOREM B. PHILIPPI NERII FLORENTINI
CONGREGATIONIS ORATORII FVNDATORIS
* NERVS DE NIGRIS NOBILIS FLORENTINVS
OB SINGVLAREM IN BEATVM VIRVM PIETATEM
A FVNDAMENTIS SVIS SVMPTIBVS MAGNIFICENTISSIME EXTRVENDAM CVRAVIT
ANNO IVBILEI MILLESIMO SEXCENTESIMO MENSE IVLIO
DIE OCTAVA FESTI SS. APPOSTOLORVM PETRI ET PAVLI CLEMENTE VIII. PONT.
PONTIFICATVS ANNO NONO

Cur autem *Nerus de Nigris*, quem Scriptor Vitae nominat *Nero del Nero*? Aut enim Niger de Nigris, aut Nerus de Neris, aut Nerus Nerius, aut Niger Nigrius: vt & Grammaticorum declines, censuram, & heredum ac posterorum lites.

Membrum III. de Nominibus Quaesititijs

QVaesititia pro Cognomentis interpretamur, extrinsecus adquisitis euentu, vel habitu corporis, vel huiusmodi. Quae quomodo latinè tractanda, vtendum distinctione videtur; Aut enim apud Latinos veteres illa quandoque vsurpata sunt; vt quia Domitius à barba flaui seu aenei coloris cognominatus vulgò fuit Aenobarbus; ita Fridericus I. Imperator vulgò nostratium *Barbarossa* Aenobarbus latinè erit, non *Barbarussi*. Aut apud recentes dumtaxat auditum est cognomentum, illud omnino est tenendum, inclinatione tamen latina; praesertim si latina voce minus expresseris; vt qui à corporis breuitate apud Insubres nuncupatus fuit *Pizzinino*, nequaquam par erit respondens latinè vocabulum *Paruulus*, aut *Pusillus*, sed *Pizzininum* cum addito vulgaris appellationis efferri postulabit notitia huius hominis; vt scite legimus in marmore Templi summi Vrbis Mediolani, cuius exemplum à Puccinellio accepimus, videlicet:

CX.

QVI . AD . HANC . DEI . GENITRICIS . ARAM
EFFVNDENDA . PRECE . ACCESSISTI
NICOLAVS . OB . CORPORIS . BREVITATEM . COGNOMENTO . PIZZININVS
TE . ORAT
PHILIPPVS MARIA LIGVR IMPERATOR QVI ME TOTIVS EXERCITVS
PRAEFECTVM CONSTITVERAT
VT IMMENSIS LABORIBVS AC FIDEI ILLIBATAE SIBI PER ME PRAESTITAE
GRATIAM REDDERET
HOC IN LOCO DONEC SOLEMNI PYRAMIDE CONSTRVCTA IN ALTVM PROFERRET
CORPVS MEVM HVMARI MANDAVIT
PYRAMIDE APVD * ARBORIS ARAM INCHOATAM IMPERATORE AD SVPEROS ELATO
DEMVM DESTRVCTA
VNA CVM FRANCISCO FILIO EXERCITVS MEDIOLANI VNICO DVCE
IVXTA ME POSITO
OBLIVIONI TRADITI SVMVS
MISERERE NOSTRI
MCCCCXL. IV. OCTOBRIS PATER
MCCCCXLIX. XVI. OCTOBRIS FILIVS OBIIT

* Arboris Aram intellige, cui Arbor aenea in ramos sustentanda multiplici lampade sese expandens dedicata est, opus cum materia tum arte in primis visendum.

Ad

Ad Classem II. & consequentes Paroenesis

ANtequam vocum nouatarum excussionem adeamus, erit industriae pretium, solemnem apud Rhetores quaestionem de Verbis nouandis attingere, per quam dehinc ad positiones nostras facilior pateliat accessus. Sic ergo statuimus: Etsi bono adhuc seculo florens Quintilianus illud praeceperit, lib. I. Cap. V. *Vsitatis* (verbis) *tutiùs vtimur, noua non sine quodam periculo fingimus*; cum hoc tamen conuenit Ciceronis placitum, De Fin. lib. III. sub initium; qui cum Bruto differens de Stoicis haec habet: *Stoicorum autem non ignoras, quàm sit subtile, vel spinosum potiùs differendo genus, idque cùm Graecis, tùm magis nobis, quibus etiam verba parienda sunt, IMPONENDAQ. NOVA NOVIS REBVS NOMINA*: tum dictum expoliens suum, *Quod quidem* inquit *nemo mediocriter doctus mirabitur cogitans, in omni arte, cuius vsus vulgaris, communisque non sit, multam nouitatem nominum esse, cùm constituantur earum rerum vocabula, quae in quaque arte versentur*. Quo ex loco firmum illud habemus consequens; Vbi ex antiquis boni seculi Scriptoribus vocabulum nullum suppetit, quo rem nouam, sequioribus videlicet natam seculis commode significemus, nouum haud dubiè audendum esse vocabulum. Quo quidem in numero censenda sunt (vt tradit Folieta II. de Vsu ferm. Lat.) nomina Montium, Fluuiorum, Vrbium, ac Regionum post linguae latinae interitum nouata. Siquidem ita obseruauere optimi veterum Scriptorum, Liuius in primis Tarracinam, & Narniam Vrbes nouis appellans nominibus, cùm antè Romanis fuissent Anxur, & Nequinum. Connexum hinc est, cùm Politiae forma noua in re sacra, in profana, viuendi item, & agendi inter mortales ratio inuecta fuerit, vt multa simul nouarentur vocabula, siue è Graecis accita in Latium, siue de integro facta ad normam tamen per Artis magistros traditam: Aliarum quoque rerum vsitata Romanis nomina si fuerint nobis incognita, cogunt equidem noua imponere; vt factum esse intelligimus exempli causa de Lupo pisce, de quo Paulus Iouius in Larij Lacus descriptione vsui vulgari sese accommodans sic habet: *In Larium effunditur Blesia flumen, & lapideo ponte oblongo, & frumentarijs molis, & in ostio TROCTAE piscis captura insignis. Eum piscem antiquitùs LVPVM fuisse, in libro de Romanis piscibus abundè monstrauimus*.

Iam quatuor nouandi modos praefiniunt Rhetores, Imitationem, Inflexionem, Adiunctionem, Translationem. De quibus Vincentius Gallus fusè, ac disertè in suo RHETORE, lib. III. Cap. IV. Nos quatenus instituti ratio postulabit.

Prima Imitatio, quae & similitudo & Analogia in verbis nouandis fit, vt, quia à *Sapio* fit *Sapientia*, ita à *perspicio* dixit Cicero *Perspicientia*: & vt à *Paueo Pauor*, ita à *Faueo Fauor*. Vt *Feruesco*, ita Virgilius *Iuuenesco*, *Ignesco*, *Senesco*: Vt *Graecari* (i. e. Graecorum more vacare conuiuijs & libidinibus) ita Ennius *Poëtari*, & Diuus Hieronymus *Rhetoricari*, & Cicero *Philosophari*, Horatius *Iuuenari*, Plautus *Vulpinari*: Vt *Laureatus*, ita optimi Scriptores *Nummatus*, *Scutatus*, *Pileatus*, *Personatus*, *Laruatus*. Nec sine necessitate, cum Imitatione autem dici recens videtur *Vniuiratus*, vt *Duumuiratus* ac *Triumuiratus*, in Epitaphio apud Franc. Suueertium in monumentis Brabantinis

CXI.
FELICI . MEMORIAE
CATHARINAE . * BOOT
QVAM VIRGINEM VITTA VINXIT
INTEGRITAS
PVDICITIA MATRONARVM INFVLA
GVLIELMO BERDINX *
CONIVGEM CONIVGI PROBAVIT
VIDVAM AB AN. AETAT. XVIII. AD VSQVE XLVIII
VNIVIRATVS GLORIA
RARVM IVVENILIS SANGVINIS DECVS
POSTERIS COMMENDAVIT
DEVIXIT XI. APRIL. A. S. MDCIX

* lege meliùs *Bootae*

* *Berdinxio*

K *Vniuiratus*

Vniuiratus enim quamquam hoc loco Vnius viri coniugium ac nuptias significet: *Duumuiratus* autem Magistratum duorum virorum; par tamen videtur Viri in Vxorem, atque Magistratus in Ciues potestas ad regimen: Neque spernendae est auctoritatis Tullianus de Monogamia sic loquens: *Fortunae muliebri coronam non imponit, nisi vniuira*, hoc est ignara secundarum nuptiarum. Rectè quoque Muretus Orat. I. de Theol. *Duodecemuiros* posuit pro Apostolis duodecim, eorumque ordinem alter Orator *Duodecimuiratum*, & *Duodenuiratum*.

Cauendum autem illud in primis, nec abutamur Analogia, in quod facile offendunt, qui latinitatem copiosiorem, locupletioremque synonymis prodere affectant, quàm ipsius florentis, atque vel affectae secula posteris reliquerint. Audiendus omnino Quintilianus lib. I. Cap. VI. cuius haec sunt: *Sed meminerimus non per omnia duci analogiae posse ration m*: Et: *Non enim cùm primùm fingerentur homines, Analogia demissa Caelo formam loquendi dedit; sed inuenta est post quàm loquebantur, & notatum in sermone quid quo modo caderet: itaque non ratione nititur, sed exemplo: nec lex est loquendi, sed obseruatio; vt ipsam analogiam nulla res alia fecerit, quàm consuetudo*. Ex hoc praecepto summi Rhetoris monemur, necessitate dumtaxat interueniente, aut nouis in rebus fas esse voces ex analogia nouas cudere: Quare quòd à *Sanctus* fit *sanctitudo* & *sanctitas*, non licebit mihi deducere à *Gratus Gratitudo*, & ab *Ingratus Ingratitudo*, cùm neque noua sit, nostroue seculo nata .es, quam huiusmodi voce significandam habemus, & alia significatam veteribus constet, qui gratum, ingratumque animum dicebant. Veteres autem intelligimus non illos modò aetatis aureae, sed subsequentium quoque argenteae atque aeneae adeo vt synonyma probari posse vltrò concedamus, quae boni Scriptores quàm ante latinae linguae senium, tàm proximè post interitum vestigijs priorum insistentes vsurpauerint. Verùm super his vocibus *Gratitudo* & *Ingratitudo* fusiùs disseremus Classe VII. de Didascalicis Membro XXII.

Ad imitationem reuocatur Onomatopeia, qua nomen ex imitatione formatur soni alicuius rei, vt apud Ennium *Taratantara* pro tubae sono.

Secunda Inflexio, qua voces aliter, atque aliter gignuntur. Quaedam enim possessionem significant, ita à *locutione* inflectitur *locutuleius* pro homine linguace, seu lingua prodigo, & ingeni: A *Menio* autem *Menianum* opus pergulis extra aedificium productis, inuentum à Menio. Quaedam diminutionem, ita à *Cor Corculum*, à *Bellus Bellulus*, à *Puer Puellus* & *Puellulus*, à *Suauium Suauiolum*. Consule Vossium in suis Instit. Orat. Hinc tuebimur vocabulum nouum *Carrocium*, imperio barbarorum in Italia excogitatum, quo nimirum exprimebatur nouae cuiusdam formae carrus castrensis, in quo defixum vehebant Imperatorium signum; seu vt Vossius inquit (legit autem cum aspiratione *Carrochium*) Currus castrensis, in quo super pertica, vt procul cerni posset, figebatur Praetorianum vexillum: seu, vt exactiùs describit Iosephus Laurentius in sua Amalthea onomastica, is erat carrus editior, coccineo obuelatus panno, in cuius medio vexillum pendens è pertica, rubra Cruce intersectum, ternis bobus concoloribus tractus. Haec Laurentius. Auctorem verò Carrocij primum tradit fuisse Aribertum Archiepiscopum Mediolanensem, Placidus Puccinellus Parte II. Zodiaci Ecclesiae Mediol. in Vita S. Dionysij sub finem: A quo non discrepans Io. Petrus Giussianus in Vita Diui Caroli lib. VII. Cap. XIV. *Carrus* ait *praegrandis celsum attollebat iugum, vndiqueuersum sessile, cultuque fulgens barbarico. In eo vectari Ciuitatum foederatarum signa, ac veluti è communi tribunali, ex eo ius dici per Tribunos, & Principes vniuerso exercitui. Ipsum porrò tuebantur quanta maxima cura, firmissimoque praesidio: quippe vbi in hostium cessisset manus, actum de totis putabant foederatorum copijs. Hoc inuentum Mediolanensibus debetur, quo illi & Socijs armorum suorum fidem inconcussam testabantur; &, ne proni ad fugam essent, admonebant, quam mox iactura consequeretur Carri, quippe difficilis tractu, etsi iugo boum multiplici iuncto*. Quemadmodum autem *Negocium*, ita *Carrocium*. Est praeter Iacobum Gaddium, qui hac voce vsus est in Elogio Oratorio de Castruccio, vbi triumphum describit Castracanis, etiam alter Elogiastes nostra memoria, sin minus nitidus, cruditus certè, Marcellus Buttilius in nuptiali pompa Ducis Parmensis hanc pangens Epigrapham

CXII.

PARMENSES
SECVNDO A FEDERICO
DVRAM PER BIENNIVM OBSIDIONEM PASSI
EXTEMPORALI ERVPTIONE
CAESAREIS CASTRIS INCENSIS, AC EXCISIS
IMPERATORIS
CARROCIO, CORONA, SCEPTRO, PALVDAMENTO
POTIVNTVR.

Scilicet res noua militiae nouo fuerat donanda vocabulo; quamquam inflexione dumtaxat nouo, quod à *Carro* latinè dicto deducitur.

Tertia Adiunctio, quae bifariam sumitur, idest pro Compositione, vel pro Epitheto. Compositio fit primùm è duabus in vnam vocibus, ijs siue integris, vt *Senatusconsultum*, *Respublica*, *Iusiurandum*; siue ambabus corruptis, vt *Mellifluus*; siue priore integra, posteriore corrupta, vt *Paterfamilias*, *Extorris*, *Signifer*; siue corrupta vna, altera integra, vt *Graecolatinus*, *Pellucidus*. In antiquis marmoribus frequens est *Seuir* à *Sex*, & *Vir*: fuitque titulus illorum, qui praeerant vni ex Decurijs Equitum Romanorum, quae sex numerabantur. Apud recentes Elogiastas vox *Trinunus*, nomen Dei immortalis nobis Christianis cogniti, ex *Trinus*, & *Vnus*. Adi Brabantina monumenta per Franciscum Sweertium collecta, in queis non semel occurrit titulus TRINVNO SACRVM, cui consonat Graecè ΜΟΝΟΤΡΙΘΕΟΣ, quod latinè foret *Vnitrinodeus*, vox adnuc inusitata, ac minime necessaria, vt vbi iam illa suppetit approbata eruditis.

Vitanda porrò Adiunctio ex pluribus, quam duobus, nimirum ex Graeca solum licentia, nam Latinis obsoletam sapit antiquitatem, sermonisque venustatem corrumpit. Quo ex genere sunt *Cuiuscunquemodi*, & de Nestore *Dulcioriloquus*, *Triseclinex*, pro *Dulci ore loquens*, *Trium seculorum senex*. Et *Solitaurilia*, idest ex Sue, Soloee, Tauro (Solox pecus lana contectum, seu intonsum veteribus) Illud etiam ad monstri quadricorporis Graeciam festiuè ludens, *Incuruiceruicumpecus*, quae vnica est, inquit Scaliger, Dictio. Et in Antologias lib. I. Epigram. quod ex Graeco [illegible] latinè redditur *Feriflectifronteyugum*, quippe nouandis compositione vocibus tam felix Graecia, quàm audax fuit. Cuius quidem si quis auet conspicere exemplum exemplo omni carens, id apud Aristophanem Comicum (citat Vossius in Instit. orat. lib. VI. Cap. IV. num. I.) nimirum vocem vnam ex vndeuiginti conflatam vocibus, syllabis autem constantem) Briareum dices locutionis) septem & septuaginta, adeo vt sex ipsis carminibus fabricandis par sit.

Verùm ne semper quidem latinis Scriptoribus permissa ex duabus vocibus adiunctio, quia poëtis dumtaxat libera. Nam *cerua syluicultrix*, *aper nemoriuagus* dictum Catullo fuit; *mare velivolum* Virgilio; *Memnon nocticolor* Naeuio. Repete initium huiusce libri de Verborum Humilitate.

Hybridae quoque voces excluduntur, hoc est ex diuersis linguis formatae, v. g. ex Graeca & Latina, vel contrà, nisi fuerint priscis latinorum vsitatae, aut recèns ad illarum exemplum compositae, quod tum quidem licuit, cum aliae non suppetunt rei significandae meliores. Quare patronum sibi quaerant illae *Archipraesul*, *Protomiles*, *Protopontifex*, *Pseudopontifex*, quas suis intrudunt scriptis boni caeterà Elogiastae, honoris ergo haud hic nominandi. Primùm enim *Archipraesul* inuenitur nouata ferreo seculo, idest Anno Salutis DCCCLI. in Epitaphio (apud Caesarem Baronium in Annal. Eccles.) Barij in Apul. *Angelarius Archipraesul Canusij attulit huc corpus S. Sabini* &c. Meliùs verò seculum quaerendum nobis, vnde locutionem petamus. *Protomiles* autem dici aliter poterat latinè, & bellè *Dux* aut *Antesignanus* eo quidem sensu, quem Auctor intendebat. *Protopontifex* similiter *Pontificum Maximus* (nec est religio, vt vna proferatur voce) vel *Summus*. Et *Archipraesul*, *Praesul maximus*, seu (ad mentem Auctoris) *Archiepiscopus*, quod totum Graecè. *Pseudopontifex* totum Graecè *Pseudopapa*, nisi quod vox Papa aegrè obtinet Romanam dignitatem, vt infrà Membr. XIIX. huiusce

Classis II. Meliùs idcirco audiet latinè *Pontifex falsus*, seu *Suppositius*, seu *Adulterinus*. Nam quod Historico superioris memoriae celeberrimo excidit *Archisacerdos*,nos tueri salua religione latinitatis non possumus. Sic enim habet: *Templum Archisacerdote, & reditu celebre*: Et licuit *Archipresbyterum* appellare,aut *Archiereum* voce omnino Graeca. Esto idem iudicium de *Archidapifer* è Graeco & Latino conflata, quam legimus apud Suueertium in Select. Delic. Extat *Archiflamen* nobis controuersa: quam quidem legimus apud Io. Freigium Oratione de Antiquitate, habita An. MDLXXIIX. vbi censentur species Sacerdotij Romani in haec verba: *Hinc Flamen Dialis, Martialis, Quirinalis, Vulcanalis, & inter hos vnus praecipuus Archiflamen*: Citaturque haec Oratio apud Io. Rossinum de Rom.antiq. in calce operis. Occurrit quoque id vocis apud Diuum Clementem Epist. I. ad Iacobum fratrem Domini, vbi habetur: *In illis verò Ciuitatibus, in quibus olim apud Ethnicos Archiflamines eorum, atque primi legis Doctores erant, Episcoporum primates poni, vel Patriarchas ordinauit* (Diuus, inquit, Petrus Apostolus) & paulò inferiùs: *In illis autem Ciuitatibus, in quibus dudum apud praedictos erant Archiflamines* &c. Verum obijcimus primùm, Clementis Epistolam è Graeco versam fuisse per Rufinum Toranum Aquileiensem; fidem itaque latinitatis non facere: Neque satisfacit auctoritas Freigij, vbi deest exemplum veterum boni seculi. Imò pro Archiflamine habemus in vetusto lapide apud Gruterum pag. XXIX. num. 12. *Primum flaminem*, & est non boni seculi, quod quidem arguit magis vocis *Archiflaminis peregrinitatem* penitùs incognitam latio, ac inauditam. Et haec quidem ex Graeco, & Latino: Contrà verò ex Latino, & Graeco exemplum vnum damus breuitatis ergo,vocem *Coepiscopum* qua vsus est D. Augustinus Epist. LIX. ad Paulinum. cuius loco Graecam totam substituerimus *Synepiscopum* eo pacto, quo Vossius pro *Concanonico* reponit *Syncanonicum*, nam cum est Cum. Idipsum de *Compresbytero*,*Condiacono*, & huiusmodi *Sympresbyter*, *Syndiaconus*.

Excipe, quae hodie ex nostra vulgari simul ac peregrina compositae habent proprìorum nominum significatum, poscuntque in latino etiam sermone locum. Nam si Vaticanos hortos Pontificis vocabulo vno significare latinè habeas, non alio equidem praestabis, quàm Italico & Latino *Beluedere* neutri generis, tertiae inflexionis. In Asylo Ferrariae Vrbis legitur: *Memoriae D. Herculis Estensis* &c. *Belliguardi palatium auxit atque exornauit. Belflorem incendio consumptum restituit* &c. En hic duo nomina ex peregrino, scilicet Italico vulgari, latinè autem non inscitè vsurpata, quia propria: quamquam alterum *Belflorem* in altera parte latinè inclinatum.

Altero sensu proposito Adiunctionem interpretamur Epithetum, siue Adiunctum, quod veteri vocabulo assumptum significatio habetur nouae rei. Hoc autem fieri docent eruditi, vbi res aliqua secundum formam dumtaxat noua est, cùm alioqui res ipsa priscis Latinis florente adhuc sermone existeret,ac nominaretur. Quarè quòd priscis nominabatur Gladius, & Ensis, nunc vt qui Turcis vulgò dicitur *Scimitarra*, latinè nominetur, res nimirum noua, ac Turcis inuentoribus, necessum erit Adiuncto nouitatem formae exprimere, vt dicatur *Gladius*, vel *Ensis falcatus* ab eo, quod formam falcis imitatur. Item malè *Parlamentum* dices, quod Parisijs vulgò est *Parlament*, nihil enim id habet noui praeter formam Curiae. *Curiam* ergo eum Adiuncto *Supremam Parisiorum* commodè vsurpabis, quippe & Romanis erat Curia, quamquàm illa singularis, non vt Parisijs multiplex. Verùm vbi quid Romanis fuerit omnino simile nostris, superuacuum Adiunctum fuerit, vt ex sequentibus per totam huius libri seriem planum fiet.

Quarta, ac postrema Translatio cudit per Tropos nouis rebus vocabula, vbi propria desiderantur. Vt *Ocular* & *Gemma* de Vite germinante, *Sitis* de agro arente, *Laetitia* de segete vbere, *Luxuries* de herba conferta, & maximè copiosa, *Pes* de montis ima parte, *Duritiet* & *Asperitas* de homine inhumano & immiti. In quo cauenda Catachresis, nec enim eadem Elogiastae licentia, & Poëtae. Translatum legitur cum dignitate *Corpus Collegij* puta Equitum, Fabrorum, Mercatorum, quibus scilicet coire fas est, & leges priuatas condere. Horum exempla complura apud Gruterum, vnum autem pro cunctis pag. CCCXCI. num. I. Romanum, videlicet:

TI.

CXIII.

TI. CLAVDIO. ESQVIL. SEVERO
DECVRIALI. LECTORI. PATRONO
CORPORIS. PISCATORVM. ET
VRINATOR. Q.Q. III. EIVSDEM. CORPORIS
OB. MERITA. EIVS
QVOD. HIC. PRIMVS. STATVAS. DVAS. VNAM
ANTONINI. AVG. DOMINI. N. ALIAM. IVL
AVGVSTAE. DOMINAE. NOSTR. S. P. P
VNA. CVM. CLAVDIO. PONTIANO. FILIO
SVO. EQ. ROM. ET. HOC. AMPLIVS. EIDEM
CORPORI. DONAVERIT. HS. X. MILLIA. N
VT. EX. VSVRIS. EORVM. QVODANNIS
NATALI. SVO. XVII. KAL. FEBR
SPORTVLAE. VIRITIM. DIVIDANTVR
PRAESERTIM. CVM. NAVIGATIO. SCA
PHARVM. DILIGENTIA. EIVS. ADQVISITA
ET. CONFIRMATA. SIT. EX. DECRETO
ORDINIS. CORPORIS. PISCATORVM
ET. VRINATORVM. TOTIVS. ALV. TIBER
QVIBVS. EX. SC. COIRE. LICET. S. P. P

Cui recens accenseri meritò dignitatis antiquae postulat; Veronae posita Auctore Francisco Pola I.C. videlicet:

CXIV.

CORPVS. LANARIORVM
COLVMNAM. HANC. ELEGANTEM
QVAE
CERTOS. SVI. SOLI. FINES. HVCVSQVE
PROPAGARI. AETERNVM. TESTARETVR
EX. SVA. PECVNIA
ERIGENDAM. CENSVIT
MEMORIAE. HONORISQVE. CAVSA
DED. KAL. QVINCT. M. D. IIC

Non est praetereunda Gifanij obseruatio, quod ipsa vox *Corpus*, & de familia vsurpetur: Ita enim legi in Liuio Dec.I. lib. IV. *Virginem plebeij generis maximè forma notam petiere iuuenes, alter virgini genere par, tutoribus fretus, qui & ipsi eiusdem corporis erant, nobilis alter nulla re, praeterquam forma captus.* Nobis tamen haec interpretatio nonnihil est suspecta: neque enim minus probabile intelligi de corpore eiusdem Artis, seu Operae, quam exercerent hi de plebe homines. Siquidem Patritiorum corpus de publico munere & magistratu sumitur, vt apud ipsum Liuium lib. XXXVI. *Vt corpus vnum, & consilium totius Peloponnesi esset.* Nisi ipsum quoque nomen familiae pro secta voluerit, & vt apud Cic. pro Sylla; *Familia Gladiatorum*, quod quidem cum nostra congrueret sententia.

Translate quoque est dictum *Rem*, seu *Res gerere*, de re bellica, vt adnotat in ling. Lat. Gifanius, citans Varronem V. de L. L. *Contra Imperator, qui dicitur res gerere, in eo neque facit, neque agit, sed gerit*, hoc est *sustinet*, ab ijs translatum, qui gerunt & sustinent. Quae loquendi forma fidem accipit cum à plerisque historicis, tum ab illo fragmento Ancyrano, apud Gruterum pag. CCXXX. tit. Imperator. & Caesar. cuius principium est

CXV.

RERVM. GESTARVM. DIVI. AVGVSTI. QVIBVS. ORBEM
TERRARVM. IMPERIO. POPVLI. ROMANI. SVBIECIT
ET. IMPENSARVM. QVAS. IN. REMPVBLICAM. PO
PVLVMQVE. ROMANVM. FECIT. INCISARVM. IN
DVABVS. AHAENEIS. PILIS. QVAE. SVNT. ROMAE
POSITAE. EXEMPLAR. SVBIECTVM. &c.

Aliud quoque Translationis exemplum Elogiastarum vsui futurum suggerit celeberrimus scriptorum recentium P. Iouius, cùm in suo Lario Lacu Comacinam Insulam rebellem ita describit : *Contra id Saliani littoris spatium porrigitur Insula protenso in longitudinem dorso, Cadauer antiquae vrbis decreto Comensium nauigantibus ostentans, vt eius poenae exemplo Lariani populi parentem suam Comum vrbem fideliùs colere moneantur.* Hanc ex Historica Elogiasticam quis facturus, his literis marmor incidere poterit, in conspectu praeternauigantium erigendum, videlicet :

CXVI.

CADAVER
ANTIQVAE . VRBIS
DECRETO . COMENSIVM
VT
EIVS . POENAE . EXEMPLO
PARENTEM . SVAM . VRBEM
COMVM
LARIANI . POPVLI
FIDELIVS . COLERE
MONEANTVR

Scitè admodum euersæ Vrbis vestigium translata cadaueris appellatione indicatur. Breuiùs, nec minus eleganter ex Lario Sigism. Boldoni, vbi de Insula eadem :

CXVII.

CADAVER
ANTIQVAE . VRBIS
IRREDIVIVA . SVBVERSIONE
IACENTIS
DECRETO . COMENSIVM
IN
PERFIDOS . SOCIOS

Hactenus de quatuor modis nouandi verba dictum sit.

Iam Sacrorum Magistratuum vocabula bifariam diuidimus ; alia quippe legitimè nouata probantur, alia illegitimè reiectantur. Quamquam illis quoque parcendum, quoties latinè circumscribi poterit, vt puta nisi summa exigatur breuitas, quae à circumscriptione abhorret; aut summa rei expressio, quae proprio nititur vocabulo, aut alia huiusmodi necessitas interueniat.

CLASSIS II.

Nouata Sacrorum Magistratuum nomina Quae probentur

Membrum I.

CARDINALIS Sanctae Romanae Ecclesiae nouus, & summae dignitati proximus in Rep. Christiana magistratus ; scilicet aetatem circiter Diui Gregorij Magni institutus ; ex Episcopis autem, Presbyteris, Diaconis, Hypodiaconis lectus, vti Pontifici Maximo assistat, consilio promptus & opera in rei sacrae administratione : Rubro post insignitus galero per Innocentium IV. dein amictu purpureo per Paulum II. habitusque eo loco post Pôtificem ipsum, quo Reges in politijs post Imperatorem. Ergo vox *Cardinalis* etsi inflexione nouata, origine tamen latina vetus. Nam vt cardo rei pro praecipuo ponitur, ita Ordini huic amplissimo Christianae Rei praecipua committuntur negotia. Atque sicut à *Principe Principalis*, ita *Cardinalis* à *Cardine* ; intellige autem *Antistes* substantiuum, cùm sit *Cardinalis* adiectiuum, vt *Principalis*. Magnifice hanc vocem tractauit simul & partes optimi Cardinalis perstrinxit Franciscus Pola Elogiastes, in dedicatione Ecclesiastae sui. Videlicet :

CXVIII.

AVGVSTINO . VALERIO
CARDINALI . AMPLISSIMO
QVEM.NASCI.DEVS.IMMORTALIS.VOLVIT
VT . ESSET
IN . QVO . S . R . E . MAIESTAS
VERA . IN . CAELVM . PIETAS
OMNES. OMNIVM. VIRTVTVM. IMAGINES
HVMANO . GENERI
SE SE
PER . OMNES . NVMEROS . EFFICACITER
OSTENTARENT
FRANC. POLA . AMPLITVDINI
EIVS . DICATISSIMVS
L . D . * *Lubens Donat.*

A Cardinali manat nomen Dignitatis *Cardinalatus*, pro quo, nisi summa obstet breuitas, nitidiùs reponetur *Purpura sacra*, seu *Vaticana*, seu *Cardinea*; *Infula Cardinea*; *Trabea Cardinea*. Bellissimè Io. Ciampolus Orat. de Pontifice Max. eligendo, An. MDCXXIII. nuncupat *Regale Sacerdotium*, alludens ad locum Diui Petri Epist. I. Cap. II.

Membrum II.

EPISCOPVS appellatio Graeca Magistratus olim apud Athenienses, quibus erat Praetor missus ad ius dicendum in terris eorum imperio, ac ditioni subiectis; Latinè est *Speculator*, *Explorator*, quae quidem omnia Magistratui eiusdem nominis Christiano à temporibus Apostolicis instituto (vt ex Actor. Cap. XX. num. XXVIII.) perbellè congruunt, vt non immerito apud nos latij iura obtinuerit, praeterquamquòd vt monet Corradus de Copia lat. ser. nouo iuri Pontificio, nostraeq. religioni seruiendum est in vsurpandis vocibus, non minus profectò, quàm praestarent suo veteres latini, ac falsae religioni: Episcopis nostratibus hoc verè competit, vt à Pontifice Romano, summo Sacrorum Principe destinentur ad sacrum ius dicendum, sua quisque in Dioecesi (quidquid obtrectet in suo Lexico Philologico Matthias Martinius, vt nos infrà cuimcenius instituta Digressione post Sacrorum Magistratuum obseruata nomina) simul ij speculatores agant, & vigiles ad ouilis Christiani custodiam sibi demandatam. Fuit & apud nostrates Episcopus, genus quondam Magistratus profani, vt colligitur ex verbis Arcadij ff. de Mun. & Hon. Cuius officium erat, panis ac caeterarum rerum, quae ad cibum pertinent, curam habere. Hac etiam in parte Episcopi nostri nomen tuemur, quod eius sit gregem Dominicum caelestibus recreare pascuis. Hanc vocem vsurpauit Iuglaris Elogio de Diuo Blasio: *Episcopum agens antequam fieret; qualis esset futurus, edocuit antè quàm esset*. Idem de Diuo Athanasio: *Aequè infensus Arrio, at Arrius Christo: In omnibus ab eodem dissentiens, in hoc vno consensit, Quòd vterque Athanasium nollet Episcopum*. Huius tamen nominis loco, ni repugnet necessitas, nomen commune cum Adiuncto Ciuitatis, seu Prouinciae, cui Episcopus praesit, vt egit Franciscus M. Delmonacus Elogio de Thoma Goduello Episcopo, vocans *Asaphensem Antistitem*: Alibi Antonium Agellium *Acerrensem Antistitem*. En tibi quoque Epitaphium Romanum tertio iam secundo positum vt habes apud Sueertium in selecl. Christ. Orb. Delic.

CXIX.

SEDENTE · PAVLO · II
DOMINICO CAPRANICENSI T. T. SANCTAE CRVCIS IN HIERVSALEM
PRESB. CARD. ANTISTITI FIRMANO MAIORI POENITENTIARIO
XII. APOSTOLICIS LEGATIONIBVS CLARO. PACIS ITALICAE IN ANN. XXV
CONSTITVTORI. DOCTRINA RELIGIONE ET SANCTIS SEMPER OPERIBVS
ADMIRABILI. ANGELVS EIVSDEM TT. CARD. VNANIMI FRATRI
AC SIBI COMMVNE MONVMENTVM HOC FECIT. VIXIT ANN. LVIII

Antistitem autem Firmanum interpretare hoc loco Episcopum, nam multis pòst annis à Sixto V. Archiepiscopi titulo auctus fuit.

Non absimilis est locutio Iosephi Silosi Theatini in Elogio *Nicolai Caraccioli Cardinalis*, & *Mamertini Hierarchae*, idest Episcopi, vox Graeca, vti superior, & communis significationis ad omnes Ecclesiae Praesules. Est porrò *Hierarcha* latinè Princeps sacrorum, cui congruit Alexandri Guidiccioni Epitaphium Lucense in Summo Templo, vbi Episcopus vocatur *Pater Sacerdotum*. Caesar Alexius *sacris Praefectum Vrbis* appellat, Elogió de B. Alex. Vinciolo: *Quem Ioannes XXII. sacris Nuceriae Vrbis praefecit*: Idem in Elog. Diuum Constantium Barzium Perusinum Episcopum *Patrem sacrorum*, & Vincentium Herculanum *Ecclesiae Praefectum*. Vox quoque *Pontifex* generica est, complectens Pontificem Maximum, Pontifices Maiores, Minoresque, vti Romanis quondam Ethnicis, ità pòst Christianis, qui Pontificem Romanum Maximum habent, sub eoque Patriarchas, Primates, Archiepiscopos maiores, Episcopos & alios quosdam minores.

Nomen

Nomen itaque Ciuitatis appositum Pontifici satis indicabit Episcopum, vt in marmore Parmensi (apud Suueert. in Sel. Del.) in B. Mariae;

CXX.

BERTRANDO . RVBEO
SVMMAE . NOBILITATIS . AC
OPTIMAE . SPEI . ADOLESCENTI
IO. HIERONIMVS . TICINI . PONTIF
FRATRI . B. M. P.

Quod & obseruauit Franciscus Pola in fundamentis Fani PP. Theatinorum, Mantuae, videlicet;

CXXI.

ANNO . M. D. C. IX . IDIB . QVINCT
PAVLO . V. P. M. RVDVLPHO . IMP
VINCENTIO . DVCE
LAPIS . HIC . PROBE . AVSPICATVS
A . FRANCISCO . GONZAGA . PONTIFICE . MANTVANO
SOLEMNI . CVM . PRECATIONE . CONIECTVS . FVIT
IN . FVNDAMENTO . HVIVSCE . TEMPLI
QVOD . EST . SACRVM
MAVRITIO . SANCTO . MARGARITAE . SANCTAE
PROVIDENTIA . ADMINISTRAVIT . DIVINA
MARGARITA . GONZAGA
FERRARIAE . DVX . MAXVME . FAVIT

Similiter *Episcopatus* pro Episcopi dignitate, inflexione latina vox nouata probari debet, quia primaria donata Latio. Quamquam pro ea reponi poterit generica cum adiuncto, sicut habet Iosephus Silosus Elog. de Paulo Tholosa Neapolitano, ex ordine suo, Episcopo, & Cardinale; *Inclytum Ecclesiasten Bouinensi infula cohonestauit Clemens Maximus Pontifex Octauus, Qui auream eloquentiam adaequare purpura cogitauit.*

Haud dissonus Fräciscus M. Delmonacus Elog. de Bernardino Scotto Episcopo Tranensi, tum Placentino, ac S. R. E. Cardinali; *Rapitur ad Tranenses infulas, & Placentinas mox ad Purpuram.* Item sicut Pontifex pro Episcopo; ita pro *Episcopatu Pontificatus*. Citat in hanc rem Sueertius in Sel. Del. Inscriptionem Romanam huius modi;

CXXII.

DIDACVS . DE . VALDEZ
ASTVR . PATRIA . PONTIFICATV . ZAMORENSI . ORNATVS
CVM . SE . MORITVRVM . ASSIDVE . MEDITARETVR
VIVENS . HOC . SVO . CADAVERI . STATVIT . MONVMENTVM
VIXIT . ANN. PROPE . LX. OBIIT . XXVII. DECEMB. MDVI
ALEXANDRI . VI. PONTIF. MAX. ANNO . VI
CVM . MAGISTRATVM . DOMVS . EIVS . EXERCERET

Aliter etiam pro Episcopatu *sacrorum curam* vsurpabis; ita Caesar Alexius Elog. de Diuo Herculano I. Perusino Episcopo: *Illi à S. Petro Perusinae Vrbis sacrorum curam decretam fuisse*. Seu *sacras habenas*, vt Natalinus de Grassis Elog. de Federico Cornelio ab Episcopatu vario ad Patriarchatum in patria migrante; *Post alias vrbes sacris habenis frenatas ad regendam patriam &c.* Item *Episcopiam*, nisi duriuscula vox videatur. Nam *Pontificium* (vt adnotat eruditè Gifanius) recentiorum est; praeterquam quod non Episcopalem exprimit potestatem, sed genericam ad profanam aequè, & sacram.

Membrum III.

PATRIARCHA vocabulum è Graecia in Latium legitimè accersitum à priscis Christi cultoribus iure nouae dignitatis in Ecclesia, nihilo minus, quàm à Romanis priscis *Agonistarcha* coeptum fuit vsurpari. Circumscribi quidem fas erit, vbi dederit Elogij ratio, quemadmodum egit Natalinus de Grassis Elogio de Federico, videlicet:

CXXIII.

FEDERICO . CARDINALI
CORNELIO
QVEM . SINCERA . FIDES . CORDISQ. LENITAS
VIRTVTES
NOMINIBVS . IAM . ABDITAE
REBVS . DIV . SPECTATAE
EX . OMNIBVS . ELECTVM . CIVIBVS
VT . PRAEESSET . OMNIBVS
SANCTVM . PATRIIS . ARIS . REGEM
INAVGVRARVNT
CLERVS . POPVLVSQ. VENETVS
PARENTI . OPTIMO
ANTISTITI . VIGILANTISSIMO
VENERABVNDVS
POSVIT

Quamquam nisi Venetijs ipsis inscriberetur *Sanctus patrijs Aris Rex*, communis foret titulus ad alios vel inferiores Antistites; qua tamen in Vrbe Patriarcham intelligat necesse est, quisquis eum illic sedere non ignorat. Idem Natalinus alio Elogio Cornelium vocat *Sacris Aris Praesidem*: Vtrùm verò latinè? Dubitat Obertus Gifanius siquidem *Praeses* inquit propriè est Custos, quasi in praesidio positus: & Praesidere est tueri ac defendere, seu custodiam ac tutelam gerere: Vt proinde Cicero fere iungat nomina Praesidis,& Custodis: *Libertatis praeses & custos Tribunus plebis* 2. de L. Agrar. *Custos & praeses iuuentutis Mercurius* 7. Verr. *Senatus Reipublicae custos, praeses, & propugnator*. Pro Sestio. Hinc Gifanio barbarum sonat, quod vulgò dicitur *Praeses Ordinis, Consilij, Curiae, Senatus*, quod veteribus erat *Princeps Ordinis* &c. Itaque locum Degrassij sic legeret ille *Sacris aris Praefectum*, vel *Sacrorum Principem*, vel (si contendas) *Sacrorum Praesidem*, vt Patriarchae custodia sacrorum, non solum administratio commissa intelligatur. Nos autem in parte à Gifanio dissentimus, vt infrà, Classe III. Membro III.

Dignitas verò ipsa inflexione latina enunciatur optimè *Patriarchatus*, inflexione Graecà melius fortè *Patriarchia*. Sic enim decentiùs apud Degrassium Elogio altero de Cornelio: *Ad sacram Patriae Patriarchiam per Patres conscriptos summi Patris interpretes euectο*.

Membrum IV.

ARCHIEPISCOPVS, *Archimandrita*, *Archipresbyter*, *Archidiaconus* Graece voces compositae, nouarum indices dignitatum, approbandae latinè scribentibus, ni extra historialem inscriptionem malis vti dictione communi, quae Praesulem Ecclesiasticum significet; sequutus Alexium Ledesmam nostrum Elogio de Ant. Maria Brambilla Archipresbytero Modoetiensi, cuius dignitatē nuncupat Hierarchiam [est enim summa eius loci, qui quod sedes Regia olim Longobardorum, vrbesque insignes non paucas amplitudine, magnificentia, opibus exaequet, Vrbis Imperialis nomen obtinet.] Ipsum vero ea dignitate fulgentem *Sacrum Dynastam*: adde ex superiore appellatione *Hierarcham*: seu (communiter de reliquis, praeter Archidiaconum) Graecè Protomystam, seu latinè (qui primus erat inter Salios Martis sacerdotes) *Praesulem* ab Ethnica ad nostram Religionem translato per analogiam vocabulo. Porrò Archiepiscopum scitè reddit Iosephus Silosus Elog. de Philamarinio Cardinale *Sacrorum Regem*, *Sacrorum*

crorum Principem, *Augustum Flaminem* : Dignitatem verò *Amplissimam Infulam*. Restat vt Historialem Inscriptionem cum necessario vsu vocis *Archiepiscopus* (cuius ad exemplum intellige caeteras) ex probatissimo huiusce aeui Elogiastae subdamus. Iac. Gaddius in suis Adlocut. & Elog. Sepulchrale hoc honorarium dicat Diuo Antonino Ciui suo, videlicet :

CXXIV.

HAC . IN . VRNA . CONDITVR . VAS . CORRVPTIBILE
DIVI . ANTONINI
EX . AMPLISS. D. DOMINICI . FAMILIA . HISTORICI
INTEGERRIMI . ARCHIEPISC. FLORENTINI . THEOLOGI
DOCTRINA . ET . SANCTITATE . ILLVSTRIS . QVI . MINIME
CONTENTVS . DIVINAM . SAPIENTIAM . IN . RIVVLIS
DELIBASSE . FONTEM . VIVVM . ET . INEXHAVSTVM
PETENS . IN . MONTES . AETERNITATIS . ASCENDIT
ANNO . REPARATAE . SALVTIS . M. CCCCLIX
MENSE . MAII

Membrum V.

PRIMAS vocabulum appellatiuè sumptum pro eo, qui primus est dignitate, latinum videtur, tùm quòd vsurpatum non semel ab Apuleio lib. 2. *Frequens ibi numerus Epulonum, &, vtpote apud primatem foeminam, flos ipse ciuitatis*. Ibid. *Primatis huius ciuitatis filij*. Tùm quòd ab eo deriuatum *Primatus* (i. e. ipsa primatum auctoritas) occurrit non semel in Plinio. De quo consule Thesaur. l. L. Etsi Ciceroniano seculo pro *Primas* esset *Princeps*, pro *Primatus*, *Principatus*. Peculiariter verò nomen est Dignitatis Ecclesiasticae, est enim, vt Papias ait, *Primas inter reliquos maioris dignitatis, & potestatis, vt Patriarcha, aliquando Archiepiscopus*. A Primate est *Primatialis Ecclesia*, cui ille praeest, vt Pisana apud Etruscos, cuius Archiepiscopus simul est Primas, & Legatus natus Insularum Sardiniae & Corsicae. Itaque nihil est, quamobrem eiusmodi non ad Magistratum hunc sacrum referendum reiectetur in historiali praecipuè mentione, vt probat Sepulchralis Inscriptio Romae apud Suueertium in Sel. Del.

CXXV.

BARTHOLOMAEO . CARRANZAE
NAVARRO . DOMINICANO
ARCHIEPISCOPO TOLETANO
HISPANIARVM PRIMATI
VIRO GENERE . VITA . DOCTRINA . CONCIONE
ATQ. * ELEEMOSYNIS CLARO
MAGNIS MVNERIBVS A CAROLO V. ET
PHILIPPO REGE CATHOLICO
SIBI COMMISSIS EGREGIE FVNCTO
ANIMO IN PROSPERIS MODESTO
IN ADVERSIS AEQVO
OBIIT ANNO CIƆ. IƆ. LXXVI. DIE II. MAII
ATHANASIO ET ANTONINO SACR
AETATIS SVAE LXXII

* digna obelo vox, vt infrà in Classe Vocū Ecclesiasticarum

Membrum VI.

REFERENDARIVS referenda fuerat in voces reprobatas, nisi necessitas indicandi id munus in Romana Curia admitti cogeret. At vbi liberum fuerit, substitue omnino *Magister libellorum supplicum apud Pontif. Max.* Quod & in *Referendario* profano, id est *apud Regem*, seu *Principem* intellige. Ita ferè vsurpatur in Romana Inscriptione apud Suueertium (in Select. Christ. Orb. delicijs) *VVilhelmo EnKefortio S. R. E. Presb. Card. pluribus Ro-*

matae Reip. Magistratibus, *& Germaniae procuratione integerrimè functo, Ab Hadriano VI. Pont. Max. Cuius item res ADMINISTRAVERAT LIBELLIS. DANDIS* &c. Aliter etiam circumscribi potest, nisi Laconismus vetet, vt in illo Romano Epitaphio apud eundem Suuecrtium ibi: *Paulo Antistiti Forosempronensi* &c. vbi illius qui posuit, nomen & gradus presse ita refertur: *Petrus Vorstius Episcopus Aquensis, REFERENDARIVS, & Sanctae Romae* &c. Alibi quoque: *Lelio Saxo Neapolitano* &c. *cum se iuuenis Romam contulisset, Ob doctrinam, atque prudentiam inter IVSTITIAE. REFERENDARIOS a Iulio III. Pont. Max. GRATIAE à Pio V. adscriptus* &c. Est enim duplex huiusce Maistratus Ordo, Gratiae ac Iustitiae. Commodùm haec dictauimus, quùm forte in manus venit Epitaphium Romanum apud Suuecrtium quod hoc loco referri dignum putamus. Est atem

CXXVI.

D. O. M.
NICOLAO. ARDINGHELLO. FLORENTINO. PRIMARIAE NOBILITATIS VIRO QVEM IVRIS VTRIVSQ. CONSVLTISSIMVM, OMNISQ. VIRTVTIS AC SAPIENTIAE AVDE PRAESTANTEM AD EPISCOPATVM FOROSEMPRON. PROVECTVM CVM PAVLVS III. PONT. MAX. PICENO PRIMVM CVM HONORE VICARIAE LEGATIONIS IMPONERET, DEINDE SVPPLICVM LIBELLIS. PRAEFICERET. DEMVM IN SACRVM CARDINALIVM COLLEGIVM ADOPTARET. TITVLOQ. S. APOLLINARIS INSIGNIRET. NON TAM HOMINEM. QVAM HONOREM COHONESTARE VISVS EST. ANN. NATVS IV. ET XL. IN MEDIO VIRTVTVM ET HONORVM CVRRICVLO EREPTVS ACERBVM SVI DESIDERIVM RELIQVIT OMNIBVS X. KAL. SEPT. MD.XLVI. ALEXANDER RVSPOLVS BARTHOLOMAEI ET MARIAE ARDINGHELLAE F. OB MEMOREM ERGA CONSANGVINEVM OPT. VOLVNTATEM POSS. ANNO POST CONDITAM SALVTEM MDCI.

Vbi liquet, in historica Epigraphe, numerosa praesertim, locum esse circumscriptioni vocabuli ad latini sermonis seruandam puritatem.

Membrum VII.

PROTONOTARIVS vox quidem hybrida, è Graeco nimirum, & Latino non nisi necessitate cogente appellandi historicè eius muneris admittenda. Latinè rectiùs circumscribatur *Primicerius Notariorum*, quamquam haud scio, sitne boni seculi *Primicerius*, vt pòst paulò adnotabitur. Tuetur necessitas Epitaphium Romanum à Suuecrtio in Select. Delic. cuius initium: *Laelio Cantalicensi Ciui Romano Protonotario Apostolico, Qui maiorum suorum virtutem veterum scilicet Regum testificatione commendatam, & munificentia adauctam, Probitatis, Prudentiae, & Comitatis accessione cumulauit* &c. Et illud ibidem

CXXVII.

ALEXANDER. VI. PONT. MAX
Petro Carranzae Protonot.
Apostolico. Archidiac. ex Calatraua
Ab Arcano Cubiculo suo B. M. P
Aura vitali functo aetat. ann. LXXVII. M. V. D. XIV
Eodem defuncto Idib. Nouemb. M. D. I

Membrum VIII.

PRIMICERIVS nouata vox suspicor post linguae interitum; quasi primus in ceratis, & tabulas relatus (siquidem veteres in ceratis scribebant tabulis) ideoque primas in ordine suo tenens.

tenens. Hinc Diuum Stephanum Leuitam vocat Beatus Augustinus Primicerium Martyrum (serm. 2.) Et Badrigus Dolensis Archiepisc. in hist. Hierusalem (citatus à Matthia Martinio in Lexico Philologico Diuum Petrum Primicerium Apostolorum (quod non de nomine, ac censum relato interpretare cum liqueat Diuum Andraeam fratrem minorem natu, prius Petro esse vocatum. De potestate igitur, quam accepit vt Christi Vicarius & Summus Pontifex) qua ratione dicebatur etiam *Secundicerius*, *Tertiicerius*. Speciatim verò dictus hoc nomine est Notarius Principis, hoc titulo caeteris praelatus Notarijs: In re sacra, cui modò concedimus ex necessitate huiusmodi appellationem, Primicerius est sacer magistratus, qui locum primum obtinet inter Diaconos, aut alios Ecclesiasticos Ordines: Ipsa vero Primicerij dignitas Cassiodoro in Epist. lib. 6. est *Primiceriatus*. Epitaphium Romanum apud Suueertium sine iniuria seculi nostri praeterire non licet, adeo cum veterum maiestate atque elegantia certat.

CXXVIII.

Siste gradum Viator: si probus es, morere
Victurus. Si improbus es, Viue moriturus
LVCRETIAE . TVLLII . TVSCVLANI . ET
MARIAE . SALOMONIAE . F. ANIMI . CANDO
RE . LIBERALI . FORMA . PRISCAQ. MATRO
NARVM . VIRTVTE . ORNATISSIMAE . OBIIT
ANNO . SAL. MDL. XI. KAL. MAII. AETATIS. XXIX
Non tibi promittas decus ò iuuenile senectam
Saepe suum candens flos cadit ante diem.
CAESAR . VALENTINIVS . I. C
PRIMICERIVS . SABINVS . PA-
RENTIB. OPT P.C. ANNO. SAL
MDCXV

Membrum IX.

CAMERARIVS à *Camera* pro *Cubiculo* barbara vox, pro qua latinè *A Cubiculo*, *Praefectusque* non *Camerae*; sed Cubiculi, seu (vnica dictione) *Admissionalis*. Aliter verò *Camerarius* à *Camera* pro *Aerario* sumpta latinè *Quaestor* vrbanus, *Ab aerario*, *Aerarij Praefectus*. Hoc quidem in omni politia. In Aula autem Romana appellatur *Camera Apostolica* Collegium quoddam Antistitum, quibus Aerarij Pontificij in primis cura est; eius verò Praefectus latinè *Ab aerario Pontificio*, seu *Aerarij Pontificij Praefectus*, voceque nouata *Camerarius Sanctae Romanae Ecclesiae*, cui Magistratui in alia quoque Pontificiae ditionis negotia potestas incumbit, vt proinde noua dignitas nouo hoc vocabulo indicari opus haberet salua puritate latini sermonis. Ita probant Romanae Inscriptiones plures, & ipsae bonae notae apud Suueertium in Delicijs Selectis, illa in primis, hoc loco citanda, videlicet in Diuae Mariae supra Mineruam:

CXXIX.

PETRO . SABINENSI . EPISCOPO . CARD. ALDOBRANDINO . S. R. E. CAMERARIO ARCHIEPISCOPO . RAVENNATI . MAGNA . APVD . PRINCIPES . GRATIA . ET . AVCTORITATE . PERPETVA . ANIMI . AEQVITATE . ET . CONSTANTIA . DOMI . FORISQ. CLARISS. QVARTVM . LEGATO . SEMPER . PIO . LIBERALI . MAGNIFICO . PRINCIPI . OPT. ALDOBRANDINA . FAMILIA . SOLEMNE . FVNERIS . PVBLICVM . AMORIS . DOLORISQ. ARGVMENTVM . SOLVIT . IV. KAL. IVNII . M. D. C. XXI.

Membrum

Membrum X.

DATARIVS sacer Magistratus Romae, cuius est in primis Pontificias literas pro Sacerdotijs demandandis, Rescriptaque libellorum supplicum subsignare solemni illa formula *Datum Romae* &c. Itaque à *Datum* fit *Datarius* analogicè, quemadmodum ab *Aurum Aurarius*; Ab *Argentum Argentarius*. Probanda itaque vox tum superius iacto fundamento Tullij, tum Epitaphio mox citando, quod ex oppido Piscia pernobili in Etruria conquisiuimus simplici illo quidem, sed purae omnino locutionis. Videlicet:

CXXX.

BALDASSARI . TVRINO
LEONIS X. PONT. MAX. A SVPPLICVM LIBELLIS
DATARIO
CLEMENTIS VII. OBEVNDIS REB. GRAVISS
NVNTIO
PAVLI III. CAM. APOST
SEPTEMVIRO
ANIMI INTEGRITATE, MORVM ELEGANTIA, AC LIBERALITATE SPLENDIDISS,
IVLIVS TVRINVS FRATRIS FILIVS PATRVO PIENTISS
M. P
VIX. ANN. LVIII. OBIIT AN. M. D. XLIII
V. ID. OCTOB

Membrum XI.

POENITENTIARIVS Magistratus Romae sacer, à Poenitentiae Sacramento, cui summa potestas commissa à Pontifice Maximo, vt grauioribus criminibus Apostolicae sedis iudicio reseruatis poenitentes reos absoluat: poenitentes inquam admissorum criminum, & vitae perditae propterea quod ad promerendam pristinam Dei gratiam animum ita affectum esse oportet, vt Sacramenti beneficium percipiatur. Sed vt hac significatione latina appellatio est Poenitentia, ita latinè dicendus foret, qui eius Mysterij administer est, *A Poenitentia*, adde *sacra*, vt à profano eximatur, vel *Sacrae Poenitentiae Praefectus*: potestate autem summa praeditus, *Summus Poenitentiae sacrae Praefectus*, vel *Praefectus sacrae Poenitentiae cum potestate maxima*, vel *Poenitentiae Pontificius Praefectus*, aut quid huiusmodi. Nec Latio peregrina habenda vox *Poenitentiarius*. (adde Maximus vel Summus, si Romanum tibi velis, & in sacro argumento desiderabis epitheton *sacer*) quippe analogicòs, vt à *Consilio Consiliarius*, Ciceroni frequens; ita à *Poenitentia Poenitentiarius*. Extant Romae plures Inscriptiones (citat Suueertius in Select. Christ. Orb. Delicijs) vbi non maximus, sed maior Poenitentiarius vocatur, forte quia Pontifici Max. is titulus proprius, alterum verò delegata potestas maiorem caeteris in Ecclesia Poenitentiarijs facit. Ita legimus ibi

CXXXI.

Iulio . Antonio . Sanctorio . Casertano
S. R. E. Cardinali . celeberrimo
Episcopo . Praenestino.
MAIORI . POENITENTIARIO. &c

Subtexo Romanae Lucensem è Templo Maximò lectam, ac luce Orbis literarij dignissimam. Videlicet:

D. O. M.

CXXXII.

D . O . M

BARTHOLOMAEO CARD. GVIDICCIONO LVC. EPISC
DIVINI HVMANIQ. IVRIS SCIENTISS.
QVI POST PROBATAM CIVILIB. NEGOTIIS FIDEM
MITI INGENIO AD SACRA OTIA TRADVCTVS
A PAVLO III. PONT. MAX. AD PVRPVRAM EVOCATVS
DATARIVS
SIGNATVRAE PRAEFECTVS
MAIOR POENITENTIARIVS
VRBIS VICARIVS
EO NON SVBLECTVS PONTIFEX, QVOD NEC SVPERSTES
RELICTIS DOCTRINAE INSIGNIB. MONVMENTIS
TAMQVAM MORTE SVO PRINCIPI PRAEGVSTATA
OBIIT PAVLO ANTE IPSVM
AN. AET. LXXX. SAL. MDIL

Eiusmodi passim. Aliter verò ibid. *LVCIO. SAXO. Neapolitano* (& post pauca) *SACRAE inde POENITENTIARIAE à Gregorio XIII. PRAEPOSITVS*, &c. Caesar Alexius Elogio de B. Alexandro Vinciolo: *Quem Ioannes XXII. Summum POENITENTIARIVM creat.*

Membrum XII.

INQVISITOREM *Generalem* latinè dixero cum adiecto *haereticae prauitatis*, aut quid simile, nisi ipsa argumenti ratio interpretetur. Nam & *Inquisitor* optimi est seculi pro eo qui inuestigat in causa criminis, & *Generalis* quoque pro eo qui omnia complectitur. Ad hunc autem Magistratum pertinet cognitio omnium causarum de sacrosancta fide toto Orbe Christiano. *Commissarium verò Sanctae Inquisitionis* non dixerim citra necessitatem exprimendi noui muneris in Aula Romana. Quippe latinum non est, pro quo belle substituitur *Iudex*, seu *Inquisitor*, vt & Gifanius obseruat. Itaque prudenti viro permittitur censura illius Inscriptionis, quam citat vt supra Suueertius inter Romanas. Videlicet: *PIVS V. Gente Ghisilleria. Boschi In Liguria natus. Theologus eximius. A Paulo IIII. In Insubria HAERETICAE PRAVITATIS INQVISITOR. A Iulio III. Sanctae Inquisitionis Officij COMMISSARIVS Generalis.* Illud hoc in argumento purū, in Epitaphio ibid. cit. quod & nos lubentes afferimus. Videlicet:

CXXXIII.

RVDOLPHO. PIO. CARD. CARPENSI
Principi Senatus Amplis
Ecclesiae Dei muneribus singulari. prudentia
Perfuncto
Iuris Ecclesiastici Defensori
A Gratia, Terrore, Voluptatum. Illecebris
Et Aduersis Aequè Inuicto
Ad Beneficentiam Nato
In Summa Grauitate Iucundissimo
PIVS. V. Pont. Max
SALVTARIS. OFFICII
IN. CVSTODIA. CATHOL. VERITATIS. CONSORTI
Perpetuis De Christiana Repub. Sensibus
Studijsq. Coniunctis
Hoc Amoris Et Iudicij Sui Monumentum Pos
Anno Sal. M.D.LXIV
Pontificatus Sui III. VI. Non. Maias
Vixit Ann. LXIII. M. II. D. VIII
Qui dormiunt in terrae puluere euigilabunt

Membrum

Membrum XIII.

CIMELIARCHA (quod certo scimus) Mediolani in patria nostra honestissimi gradus Praefectus thesauris Metropolitani Templi, eiusque Sacrarij. Graecè enim κειμήλιον sonat latinè *munus*, *monimentumue* magni pretij: ἀρχὴ verò Magistratum, Imperium. Est ergo Cimeliarcha qui Cimelijs praeest. Et *Cimeliarchion* locus, in quo res pretiosae conduntur. Et *Cimeliarchatus* ipsa Dignitas: Quae quidem antiquitùs inter sacras ordinata nomen Graecè vsurpatum iure retinet. Quod enim Latinè vertunt aliqui Thesaurarium, haud exprimunt hoc sensu, qui eiusmodi praefecturam gerat, sed qui circa thesaurum dumtaxat aliquid agat. Sic Plauto dicuntur fures Thesaurarij. Veteribus ergo Latinis pro Cimeliarcha esset *Praefectus thesaurorum*, seu *A thesauris*: verùmtamen adiuncto opus est, vt vim vocabuli Graeci adaeques, quod recepto vsu Thesaurorum, non quorumuis, sed sacrorum Magistratum adsignificat. Sed illud obiter ingeram obseruatum à Vossio, quem vulgus hodie Thesaurarium vocat, non eum in res pretiosas, quae adseruantur, sed in aes, quod nomine publico recipitur, & expenditur, curam exercere; Quo fit, vt latinè propriè sit *Aerarij Custos*, seu *Praefectus*, vel pressiùs *Ab Aerario*. Dicitur autem Cimeliarcha A sacris thesauris, quemadmodum *A sacris scrinijs*, *A sacris Augusti*, *A municipibus sacris* &c. Gruterum consule, apud quem etiam citatur pag. CCCVI. num. 6. Inscriptio vetus Romana, videlicet:

CXXXIV.

TI. CLAVDIVS
NATALIS
A. LIBRIS
PONTIFICAL * i. e. *Pontificalibus*

Extat Mediolani in Diuae Mariae Scalensis Epitaphium in rem praesentem; transmissumque ad nos exemplum à Placido Puccinello sic habet:

CXXXV.

BENEDICTVS. SORMANNVS. HVIVS. TEMPLI. ARCHIPRESBYTER
CATHEDRALIS. CIMILIARCVS. AC. ORDINARIVS. SIBI. MATRIQ.
SVAE. VIVENS. H. M. P. VIXIT. ANNOS. LV. OBIIT. IV. NOVEMB. M.DXXXIX.

Membrum XIV.

PRAEPOSITVS latina vox tùm appellatiuè, vt apud Cic. pro Mil. *Iste praepositus quaestioni* &c. tùm propriè de Templo, & Sacris, vt apud Ouid. lib. III. Trist. Eleg. I.

Quaerentem frustra custos è sedibus illis
Praepositus sancto iussit abire loco.

Estque posterioribus saeculis tam politici, quam sacri muneris appellatio. Politicae (ni nos fallit) ex Inscriptione Brabantina marmorea, quam citat Suueertius, videlicet:

CXXXVI.

EMANVELI . HENRICO
PRAEPOSITO . LVSITANO . PORTVENSI
VIRO . CLARISS
ANIMI INTEGRITATE AC PRVDENTIA
CONSPICVO
PIETATE ERGA PAVPERES NVLLI SECVNDO
MONVMENTVM HOC
IOANNES . MENDEZ . HENRICVS
PATRVO
MOESTISS. HERES . P. C
OBIIT IV. KAL. MARTII MDXCVI
CVM VIXISSET
ANN. LXX. M. V. D. V.

Sacrae passim in Brabantinis. Inter domesticas imagines Ordinis nostri est Augustini Tornielli Scriptoris illius celeberrimi Sacrorum Annalium ab Orbe condito, cum hac Epigrapha, Auctore Philiberto Marchino Collega nostro, ipsoque Scriptore Theologo pereruditio. Videlicet:

CXXXVII.

AVGVSTINVS . TORNIELLVS . PATRITIVS . NOVARIENSIS
CONGREGATIONIS . QVARTVM . PRAEPOSITVS
ORDINE . NONVS
ERVDITIONE . SANCTITATE . DIGNITATISQ. EPISCOPALIS
FVGA . PRAECLARVS
OBIIT . IV. NON. IVNII . MDCXX

Adijcimus Tumulum in Oppido Bellano ad Lacum Larium, agri Mediolani in Diui Georgij, quem cum Sacello Diui Ioannis Bapt. sibi condidit Aurelius Boldonius Germanus meus, Caeli illius clementia, & paternae Villae amoenitate allectus. Ita verò literatum fecit, translatis Mediolano reliquijs quorundam suorum:

CXXXVIII.

D. O. M
OCTAVII . BOLDONII . I. C. EQV. ET . COM. PALAT
PATRIS
FLAVII . FILII . I. C. EQV. ET . COM. PALAT
AVRELIAE . SORORIS . PAVLI . RHOI . VXORIS
RELIQVIAS . MORTALITATIS . HEV . CARISSIMOR. CAPITVM
TRANSTVLIT
IN . HOC . QVIETIS . DOMICILIVM
ET . SIBI . CONDITVM
AVRELIVS . BOLDONIVS . S. T. D. PROTON. APOST
PRAEPOSITVS . DIVI . STEPHANI . MEDIOLANI
FILIVS
FRATER
FRATRIS . FILIVS
ANNO . AB . ORBE . REDEMPTO . M. D. C. XXVII

Vt autem à *Praefectus* deducitur *Praefectura*, & à *Tribunus Tribunatus*, idest dignitas Praefecti, ac Tribuni; ita analogicos à *Praepositus Praepositura*, & *Praepositatus* ipsa Praepositi dignitas, necessitate quippe suadente voces admissae: secus autem *Ecclesiae Praefectura* rectiùs, sicut *Ecclesiae Praefectus* pro *Praepositus*.

Membrum XV.

ABBAS Graeca vox, Latinè, si de Monasterijs praefecto, *Pater Monastarum*, seu *Pater maximus*, *Asceta maximus*, & ad imitationem Collegij Augurum apud veteres, *Magister Monasterij*: sin de dignitate hodie singulari, atque honoraria, *Pater sacrorum*. Nec indecore vteris altera Graeca voce *Archimandrita* eruditis accepta, quae Praefectum Coenobij significat, vt & pro Virgine Abbatissa *Archimandritis* Praefecta Coenobij. Caeterum Graeca vox Abbas cum similibus multis Latio ingestis iam cicur, tùm vetere consuetudine, tùm sacri Magistratus nouae speciei significandae necessitate. Proinde damnanda haud est, etsi aliunde purganda, inscriptio Sarcophagi, cuius meminit in monumentis Brabantinis Suuccrtius, videlicet:

D. O. M.

CXXXIX.

D . O . M

Et Aeternitati

Reuerend. P. ac D. DIONYSII . FEYTENS * lege *Reuerendi P. Dionysij Feytensij*

Huius Ecclesiae

ABBATIS

Qui cum vixisset ann. LXXV. M. V. D. VI

Et anno MDCXII. Idib. Septemb

Diem Clausisset Extremum

Pij . Parentis . Manibus

F. CHRISTIANVS . MICHAELIS * * adde F. idest *Filius*

ABBAS

Eiusque In Eadem Ecclesia Successor

H. M. P. C

Ipsa verò Dignitas non absurdè *Abbatia* fuerit, vt ibidem legere est:

CXL.

S. NORBERTVS : *Archiepiscopus : Magdeburg. Ord. Praemonstrat. Ac. Huius. ABBATIAE. Fundator. Antuerpiam. Verbi. Diuini. Praedicatione . Ab . Haeresi . Tanchelma . Liberauit . An. Dom. M.C.XX*

Caesar Alexius Elog. de S. Herculano II. Perusino Episc. *Abbatiatum* dicit: *Qui vitae sanctimonia ad eius Monasterij praefecturam, & Abbatiatum vt vocant, euectus* &c. Sed barbaram plane eam vocem indicat adiectione illa *vt vocant.*

Nam quae sacris Virginibus tribuitur vulgò *Abbatissae* appellatio, qua id necessitate fiat, non video. Vnus enim, & singularis in vniuerso Sanctimonialium magisterio gradus est Praefecturae, vno propterea contentus titulo siue eo Latino, siue Graeco latinis probato: V. g. *Virgo Maxima, Mater Sanctimonialium*, seu *sacrarum Virginum, Mater Maxima, sacrarum Virginum Maxima, Antistita, Praefecta asceterijs Virginum Deo Dicatarum, Praefecta Ascetriarum*, aut huiusmodi. Nec est cur haesitet Vossius de vitijs serm. Cap. VI. Etsi enim harum appellationum aliqua, v. g. *Virgo Maxima*, olim Praefectae Vestalibus daretur, nunc quidem de dicatis Christo vero Deo continuatio ipsa Inscriptionis indigitat. Nec eadem nostri seculi ratio & veteribus Christianorum, quo tempore, vigente nimirum adhuc impia Vestalium institutione, abstinebant ij ab hac voce *Virgo Maxima*, vt à profanis sacra secernerent, sicut *Exorcistam* dicere malebant, vocabulo Graeco, quam Latino *Adiuratorem*. Ea verò iam extincta profanus alioqui titulus, non secus ac Templa DIS ethnicorum addicta, ritu nouo inuecto consecratur.

Excipe, vbi vulgarem titulum exprimere oporteat Abbatissae potiùs, quàm vulgò Priorissae, quam tamen barbariam lenies per figuram licentiam, v. g. *Quam vocant Abbatissam* &c. Ita auctoritatis nullius esse Inscriptionem Brabantinam apud Suueertium, liquet ex vsurpato etiam vulgari titulo *Dominae* seculi nimirum plumbei, vt infrà suo loco: Est autem

CXLI.

R. & Nob. Domina BARBARA. TASSE. H. S. E. Quae huic Monasterio Sextum reformato cum summa laude ABBATISSA. XXXII. Praefuit Annos. Piè tranquilleq. obijt Prid. Id. Aug. MDXCIIX. Optime Max DEVS miserere

Nullo autem pacto tueri licet vocem *Supprio-rissae*, quam offert marmor Leodicense apud Suueertium in Sel. Del. in Abbatia S. Bernardi HercKemodiae. Nihil enim amplius est quàm Vicaria Antistitae, *Proantistita*, *Propraefecta*, *Promater*, & huiusmodi. Sed huius vocis horrorem compensatum videmus nitore alterius ibidem, Nam quae vulgò Celleraria, hic *Domesticae annonae Praefecta* dicitur.

Membrum XVI.

PRIOR certae dignitatis vocabulum, nec nisi necessaria illius expressione admittendum. Nam si ad Monachos referas *Coenobiarcham* dixeris Graeca quidem voce, sed recepta: Sin ad Clericos *Praesulem*, *Antistitem* aliaue communi sacrae Praefecturae. Prioratum verò dignitatem *Prioris* melius *sacros fasces*, *Praefecturamuè*. Necessitas tueri videtur recentem illam in Dioecesi Pistoriensi prope Florentiam Etruriae Metropolim, in Vico, cui nomen Sanctae Christinae. Videlicet:

CXLII.

ALEXANDER DOMINICI F. S. T. D.
EX BERTIIS CHRESTINIS HVIVSCE ECCL. PATRONIS
CLEMENTIS BONSII EPISC. BITERREN. IN GALLIA OLIM VICARIVS GENER.
CVIVS MVNIFICENTIA PRIORATVM INIBI SS. PETRI AC CELSI
DE SALVIANETO NECNON IN CATHEDRALI CONDVCERIATVM OBTINVIT
A MVLTIS TANDEM LONGISQ. ITINERIBVS PATRIAM REPETENS
RECTOR HVIVS ECCLESIAE
ALTARE HOCCE LAPIDEVM
IN HONOREM S. CHRISTINAE V. ET M
SVO AERE FVNDITVS INSTAVRAVIT MDCLI. AETATIS SVAE XLIX

Obserua nomen aliud nouae dignitatis, *Conduceriatus*, nobis Italis (vt puto) ignotae, latinè necessitatis gratia probandum.

Castigatam eapropter putaremus Brabantinam illam Inscriptionem apud Suueertium, quà huiusmodi vocibus parcit, ni praefixus titulus F. idest Fratris ea significatione, quae à nobis infrà damnatur, puritatem reliquam temeraret. Ea est

CXLIII.

F. MARTINVS . LIPSIVS . BRVXELLENSIS
VIR . EGREGIE . DOCTVS . ET . QVI . PERPETVO . STVDIIS . QVIBVS
ET . IMMORTVVS . EST . INCVBVIT . IN . CASTIGANDIS . VETERIBVS
AVCTORIBVS . VSQVE . AD . SVPREMVM . SPIRITVM . INSVDANS
TESTANTVR . ID . OPERA . AVGVSTINI . HILARII . ET . ALIORVM
MVLTORVM . EX . IPSIVS . RECOGNITIONE . EDITA . TESTIS . EST
ET . IPSE . MACROBIVS . CVM . SYMACHO . AB . ILLO . CASTIGATVS
PRAEFVIT . MONASTERIO . CRVCELENSICO . NON . SINE . MVLTO
IPSIVS . COENOBII . FRVCTV . MORITVR . ANNO . MDLV. &c.

Itaque impuram tum hac, tum alijs de causis, illam censemus Brabantinam, apud Suueertium, quae sic habet: *Pietate . Prudentia . Eruditione. & Genere CL.* * *D. D. Ioanni De Samillan. Ord. Cister. prius in Baudeloo, demum huius Conuentus PRIORI opt. mer. Qui cum hanc sacram domum ab Haereticis dirutam restaurasset, annosque XXV. prudentissimè gubernasset. Teneramundae deuixit. Hic sepelitur. Anno MDCX. Mense Septemb. Die II. Aetatis LXIV. Soror MARIA de Samillan moesta pos. apud charis. fratrem sepeliri desiderans.* * quam multa hic impuritas? D. D. i. e. *Domino Domino*. Habes infrà in censura vocis *Dominus*. Tum *Priùs*, *Demùm* pro *Prius Dein*. Et *Conuentus* non est de Contubernalibus, quales sunt Monachi, dic ergo *Coenobium*. Et *Priori* haud aegrè sufficeisset *Antistiti*. Et *Septemb. Die II.* Romano more *IV. Non. Sept.*

Et

Et *Soror Maria* praepostere. Iterum *de Samillan* &c. Sacra quoque dignitas in militia melitensi singulis Prouincijs constituta, qua Priores nuncupantur, cogit cum vulgo consentire. Ita ab censura immunis est Octauius Ferrarius, qui Elogium Scipionis Papafauae ita claudit: *Tandem Messanae Prior honorum fulgores mereri maluit, quam optare, & virente aetate, quùm praemia laudis ferret, adhuc poterat.*

Membrum XVII.

DECANVS vox nouata pro eo qui decimus est in sacro coetu Canonicorum, in quos etiam potestatem exercet. Nisi per syncopam dictum velis, quasi *Decimanus* aut *Decumanus*. Quia tamen sic quoque inusitata vox latinis, substitues tutius communem, v. g. *Canonicorum Maximus* (quando & *Decumanus* pro magno accipiebatur veteribus) seu Praesul &c. Tametsi historialis notitia liberum illius vsum faciat: vt apud Aloysium Iuglarem obseruare est Elog. sepulchrali de Francisco Gillio Patritio Lucensi, cuius frater germanus in insigni Templo Diui Michaelis Archang. dignitatem Decani obtinebat Episcopali supparem: Ita verò habet Iuglaris

CXLIV.

Heb Quantula Vrna Capere Potuit
Sebastiani Gillij, Et Agnetis Bernardiniae
Totam Domum!
Tota In Filio Francisco Iam Erat
Qui Anno Aetatis Trigesimo
Sexagenariam Prudentiam Exhibens
Nullius Iniuria Omnium Lucratus Amores
Quo Die Ingredi Trabeatus Palatium Debuit
Suo Purpuratus In Sanguine
Ingressus Est Caelum
Suppleuit Triplicem Parcam Inuidia
Quae Suum Ipsamet Scelus Horrescens
Illud Ne Cerneret Caeca Texit In Nocte
Quae Viuentem Virtutes Ornauerant
Ita Sunt Omnes In Moriente Spectatae
Vt Etiam Tunc Inuidendus Maximè Fuerit
Cum Magis Miserandus Videri Posset
Luxit LVCA In Vnius Damno
Omnium Legum Iniuriam
IGNATIVS Vero DECANVS
Solus E Sex Fratribus Iam Superstes
Vna Cum Natu Minimo Sibi Carissimo
Spes Et Gaudia Sua Omnia
Hoc Saxo Sepelijt
Anno Dom. MDCXLV

Non horret ergo illa Inscriptio Antuerpiensis in Conuentu Bogardorum Tertij Ord. D. Francisci (apud Suueertium) de Roggerio Tassio: *Qui I. V. Doct. ac Protonotarius Apostolicus Praepositum & Cancellarium Louariensem annis amplius quinquaginta*: *DECANVM Cathedralis Ecclesiae*

D. Virginis

D. Virginis quadragintaquinque egit, fortis eiusdem, & catholicae Religionis propugnator &c. Quamquam horreat alia significatione, cùm v. g. dicitur *Sacri Collegij Decanus* pro *Antiquior inauguratione*, seu *Cardinalium antiquissimus*. Item *Episcoporum Decanus* pro *natu maximus*, vt in Epitaphio Lucensi, in Templo D. Martini, de Alex. Guidicciono.

Dignitas verò ipsa erit siue propria appellatione *Decanatus*, seu communi, vt *Praefectura sacra*, seu alia huiusmodi, quae habetur infrà in censura vocis *Praelatus*.

Membrum XVIII.

PROMOVERI AD SACROS MAGISTRATVS haud impurè nunc dicitur contra quorundam censuram. Inde *Promotio* non noua, at veteribus vsitata vox: quamquam Ciceroni ab exemplis quae extant (non enim Ciceroniana extant omnia) verbum *Promouere* sit Producere, Augere. Latinum est enim Participium inde ductum *Promotus* in superiori significatione, vt probat locus Plinianus in Epist. apud Auctorem Thesauri ling. Lat. *Postea*, inquit, *promotus ad amplissimas procurationes nulla occasione corruptus ab insito abstinentiae amore deflexit*. Apud Suetonium autem in M. Saluio Othone sub initium habemus: *Quamuis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum à Claudio sciret*. Nec ipsa vox *Promotio* exemplo caret apud Ascon. Paedian. III. in Verr. *Ascensus nomen est ordinis, & promotionis in militia*. Nihilominus vt nitidè inscribas, ne dum purè, accipe synonymum huiusce dictionis ex Epitaphio recente Lucij Saxi Neapolit. Card. (citatur à Suuertio in Select. Delic. de quo sic legimus: *Tandem à CLEMENTE VIII. sola assiduorum pro Apostolica Sede laborum inspectione, Prima LECTIONE vnà cum illustrissimis* * *Nepotibus nominationis praerogatiua in amplissimum ordinem adscitus, non plus ex eo accepit, quàm eidem contulit ornamenti*. De voce *Nepos* adi infrà Membrum XII. Classis VI. Historial. Latinè igitur dices sicut *Promoueri* ad Consulatum, & creari Consulem; ita promoueri ad Episcopatum, ad sacram purpuram, & creari Episcopum, Cardinalem. Designari autem non dices, nisi de illo, qui priùs aliquanto eligitur, quàm suscipiat honoris gradum; quod Episcopis forte competit ante solemnem initiationem: Cardinalibus verò aut ante quàm sacro ornentur Galero, aut forte cùm ex nouissimo instituto seruari dicuntur in pectore Summi Pontificis.

Quae verò improbentur
Sacrorum Magistratuum vocabula

Membrum XIX.

PAPA Graeca vox, plena venerationis ad Patrem, vt Scriptorum auctoritas, & Syracusanorum mos vetus testatur; digna iccirco, qua summa dignitas Christiani Orbis significetur, nisi Latina per quam grauissima suppetat, *Pontificis Maximi*. Nam vt Episcopos omnes Pontifices rite appellari suprà tradidimus; ita Romanum Episcopum à Christo praepositum omnibus, *Pontificem Maximum*, vel *Summum*. Iacobus Gaddius in Elog. Orator. VRBANVM VIII. Papam magnificè appellat *Christianae Reip. Dictatorem*; *Arbitrum vnicum Religionis*; *Sacrorum Imperatorem*; *Religionis Dictatorem*; *Supremum Christianae Reip. Moderatorem*. Sigismundus Boldonius Epist. ad ipsum Vrbanum, *Patrem Sanctissimum humani generis*. Adde *Principem Episcoporum*; *Monarcham Ecclesiasticum*; *Episcoporum Maximum*, *Summum Sacrorum Antistitem*. Hinc pro Papatu dices *Pontificatum Maximum* vel *Summum*; *Supremam infulam*; *Apostolici fastigij gloriam*; *Sacrum* & *augustum Principatum*; *Diuinum Pontificatum*; *Ecclesiasticam Monarchiam*; haec autem & similia ibi ratio Elogij postulabit. Pernobile est Elogium Arcui triumphali inscriptum Romae, citatum in Del. Sel. Christ. Orb. apud Suuert. Videlicet:

CXLV.
VRBANO . VIII. PONT. MAX
CONSPIRATIONE . VIRTVTVM
OMNIVM
PRAEROGATIVA . SVFFRAGIORVM
CAELITVM . HOMINVMQVE . CONSENSV
AD . CHRISTI . REGNVM . EVOCATO
FLORENTINI
PRINCIPI . SANCTISS. EX . VATICANO
DOMINAM . VRBEM . INTRANTI
TRIVMPHALE . VESTIBVLVM
OFFERVNT
OBSEQVII . SVI
ET
PATRIAE . GRATVLANTIS
ARGVMENTVM

Membrum XX.

PRAELATVS substantiuè barbarum est: adiectiuè latinum, vt apud Ouid.

Nec mea praelatum cupio tibi ferre poëtam
Ingenio si te subsequor, hoc satis est.

Et Sueton. in Othone: *Sed postquam Pisone praelato spe decidit, ad vim conuersus est.* Verùm in appellatione sacrae dignitatis substantiuè vulgus vsurpat, vti è participio nomen factum, quod nemo bonorum scriptorum probauerit. Itaque non est solitariè dicendus *Praelatus*, sed cum adiuncto, v. g. *Sacris Praelatus*, vt & *Sacrorum Antistes*, *Sacrorum Praeses*, *Sacer Dynasta*, aut *Magistratus*; *Princeps sacrorum*; *Antistes ceremoniarum*; *Infulatus Mysta*, & vnica voce *Praesul*. Eleganter quoque Natalinus Grassius in Gratulatione ad Serenisś. Ducem, ac Senatum Venetum de Cornelio Patriarcha inaugurato (est autem norma laudationis Laconicae ad Elogij fermè numeros) vbi sic habet: *Quae mox in supremo Reip. Principe Ioanne Cornelio parentem obtulit: nunc SACRO PRAEFICIENDVM IVRI filium offert in Federico Cardinale*: Nec minus nitidè Inscriptio Bibliothecae Collegij maioris Theologorum in Ruardum Tapperum Fundatorem; citatur apud Franc. Suueertium inter Brabantina monumenta: *Huic repurgandae ab haeresibus Patriae prouincia demandata, in qua quàm strenuè se gesserit, testari possunt superstites ECCLESIAE PROCERES: Testabuntur, dum steterit Christiana religio*, *Expositiones* &c. Obseruandus omninò P. Iouius quemadmodum ordines duos distinguat eorum, qui vulgò *Praelati*. Nam qui *Plebani*, *Priores*, *Archipresbyteri*, & similis gradus, eos vocat Antistes, Principesque minorum Sacerdotum: Qui verò altiori in gradu positi, vt *Episcopi*, *Archiepiscopi*, *Primates*, *Patriarchae*, hos ille Reges sacrorum. Vide eius libellum de legatione Moschouitarum.

Praelaturae item voci barbarae, dignitatem ipsam sacram significãti substituetur *Praesulatus* à Praesule, vt à Consule Consulatus: nec desideratur exemplum in bono, etsi recenti marmore, Lucae in Vrbe Etruriae, in summo Templo.

CXLVI.
ALEXANDER . GVIDICCIONVS
ANTONII . F
TERTIVS . VTRIVSQVE . SVCCESSOR
ANNO . SVI . PRAESVLATVS . XXXIV
INSIGNIS . MEMORIAE . PATRVO
ET . PATRVELI
VTI . CHARITATE . CONIVNCTVS
ITA . IVNGENDVS . CINERIBVS
ET . SEPVLCRVM . POSVIT
ET . SIBI . DELEGIT . VIVENS
NASCIMVR . IMPARES
PARES . MORIMVR
CINIS . AEQVAT . OMNES

Tertius autem indicat praecedentia Epitaphia duo, alterum Bartholomaei Cardinalis patrui, alterum Alexandri patruelis, amborum in Episcopatu praecessorum.

Membrum XXI.

GRADVATVS Latinis inauditus. Pro quo circumscribitur *In gradu dignitatis constitutus* si ad sacros honores refertur: sin ad literarios *Suprema laurea in Iure* verbi gratia, idem de alia Scientia *ornatus*. Hinc quoque notatur barbarie Inscriptio Brabantina apud Suuertium: D.O.M. Et D. CAECILIAE. *Balthasar Bontius huius Ecclesiae Canonicus Graduatus, Et quondam Caesaris Caroli V. Musicus hanc tabulam zelo pietatis pos. An. A Natiuitate IESV CHRISTI MDC.*

Membrum XXII.

MITRATVS gratis nouata vox, impura idcirco, etsi à *Mitra* è Graeco accepta, & Latinis probata. Cum autem ad rem sacram vulgò referatur, pro ea reponetur *Infulatus*, subintellecto Sacerdos, seu Antistes, seu Pontifex. Sed & *Mitra* cùm interdum pro capitis adolescentularum corona vsurpetur, quò ambiguitas tollatur, rectiùs dicetur *Infula*, quae ferè Sacerdotum est: *Mitratus* verò describetur, *Gaudens vsu infulae*, aut si malis, *vsu mitrae*: Item *Infula* aut *Mitra insignitus*. Praesulem mitra fulgentem describens Alexius Ledesma Elogio de Ant. Maria Brambilla Archipresbytero Modoëtiense: *Ad Modoëtiensem*, inquit, *Ecclesiam ornatu Pontificio singularibus priuilegijs amploque censu insignem* &c.

Membrum XXIII.

VICECANCELLARIVS S.R.E. compositio vulgaris est, ac barbara, nec satis videmus, cur non etiam notae vulgò significationis fuerit *Procancellarius*. Sed est, inquies, aequè barbara vox simplex *Cancellarius*: sit licet; vsus tamen acceptus in nouo Magistratu appellando vti necessariam approbauit. Cum hoc autem eius compositio analogiam sequi debet aliarum vocum similium. Ita enim latinè dicimus *Prorex*, non *Vicerex*; ita *Princeps*, *Prolegatus*, *Proconsul*, *Propraetor*, *Prorectorem* dixit Octauius Ferrarius, quem vulgò *Vicerector*, Elogio de Henrico Lindesaio Patauini Gymnasij moderatore.

CXLVII.

HENRICO . LINDESAIO
PRORECTORI
CVM . PAVCIS . COMPARANDO
CVIVS . INDVSTRIAE . AC . DEXTERITATI
VENETA . MAIESTAS . PRIMVM
INDVLSIT
VT . PRORECTORES . DEINCEPS
EODEM . RITV . QVO . PROCERES . ET
NOBILIA . CAPITA
LAVREA . INSIGNIRENTVR
IVRIS . STVDIOSI . PP

Nam vox *Vicecomes* ex Appellatiua barbara in propriam nouae dignitatis primùm, tùm in familiae inde nuncupatae non illegitimè migrauit. Caeterùm qui vicem exhibet Comitis, est *Procomes*; qui Marchionis, *Promarchio*, ita *Produx*, *Prodominus* &c. Hinc doleat necesse est, quisquis ea tactam carie viderit auream alioqui Epigrapham Neapolitanam apud Suuertium in Sel. Del. quam hic iubemur proferre. Ea Portae Palatij Marchionis de Vico imposita ita legitur:

NICOLAVS

CXLVIII.

NICOLAVS ANTONIVS CARACCIOLVS * VICE MARCHIO, ET CAESARIS A LATERE CONSILIARIVS HAS GENIO AEDEIS, GRATIIS HORTOS, NYMPHIS FONTES, NEMORA FAVNIS, ET TOTIVS LOCI VENVSTATEM SEBETHO, ET SIRENIBVS DEDICAVIT AD VITAE OBLECTAMENTVM, ATQVE SECESSVM, ET PERPETVAM AMICORVM IVCVNDITATEM ANNO MDXLIII

Pro *Vicelegato* igitur describunt quidam *Vicaria legatione fungentem*. Hoc ipsum ergo de reliquis. Vicarium autem Episcopi *Propraesulem*, *Propontificem*. Nam quod vsurpat Iacobus Gaddius in suis Elogijs Sepulcralibus num. X. *Hic quiescit Camillus Pandulphinus Proepiscopus Faesulanus, in Aede Maxima Florent. Canonicus, in hac Antistes* &c. scrupulum mihi non contemnendum ingerit, ne hybridum sapiat; vox quippe Graeca *Episcopus* cum praeuerbio latino *Pro* composita: Est enim Graecè ἀντὶ, non πρὸ: At *Proantistes* ex vtraque compositionis parte latina non est, cur quasi hybridam aliqui expungant. Vtitur illa Franciscus Pola in Veronensi Inscriptione, Videlicet:

CXLIX.

ANNO . MDCV
DIE . SABBATI . XXIII. APRILIS
ACADEMICI . PHILARMONICI
AEDIFICIVM . HOC . INCHOARVNT
LEONE . XI
PONTIFICE . MAX. COMMODVM . CREATO
ALBERTVS . VALERIVS . PROANTISTES . VERONENSIS
MANV . SACRA
PRIORES . FVNDAMENTORVM . LAPIDES . IECIT
PRAEFECTIS . ACADEMIAE
ALEXANDRO . VIMERCATO . IO. PAVLO . BECELLO
GASPARE . ROMANO . FRANCISCO . MANVELLO
HORIO . MONTENARIO . COMITE . BARTHOL. MAPPHAEO . IVRISC

Aliter quoque, & quidem latinè dicetur *Procancellario* vna voce, & per casus omnes ac numeros, eadem plane analogia, qua Latinis veteribus *Proconsule*, & Sallustio *Promilite*, & Ciceroni *Proquaestore*. Consulas Thesaurum ling. Lat. in Voce *Proconsule*: Ita loqui possumus *Ille fuit Proantistite*, *Procancellario*, *Prorege* &c. Ad normam veterum sequioribus saeculis vsurpatum est, & quidem commodè *Exquaestore*, *Exconsule*, per omnes similiter casus & numeros. Iustinianus in II. Epist. Pandectis praefixa: *Per Tribonianum* ait *Virum magnificum*, *Magistrum*, *& Exquaestore sacri Palatij*, *& Exconsule*. pro Exquaestorem & Exconsulem, idest Viro Quaestorio, & Consulari, seu Qui quaesturam, & Consulatum gesserat.

Dignitas autem ipsa Procancellarij rectè *Procancellariatus*, vt *Proconsulatus* Plinio, & Gellio: & ad eum modum *Propraesulatus*, *Propontificatus*, *Proprincipatus*, *Propraetura*.

Membrum XXIV.

GENERALIS, & PROVINCIALIS, Magistratus sacrarum familiarum (nisi cum Apposito, v. g. *Generalis Praesul*, aut *Praefectus*, aut quid huiusmodi) barbariem redolent: neque ea subintelligere est satis, nullo extante exemplo latinorum, nisi proximè vox praecesserit. Rectiùs *Ordinis vniuersi*, aut *Prouinciae moderator*; Seu *Generalibus*, aut *Prouincialibus munijs fungens*: *Praefectus Ordinis*, aut *Ordini Praefectus Prouinciae*. *Ordini vniuerso praefuit*, pro (vulgò) fuit Generalis. In selectis Orb. Christ. Delicijs, Epitaph. Patauinum: *ANTONIO . TVBETAE . QVI* &c. *Diui Antonij Prouinciae Annos super XX. praefuit* &c. Ibid. Epitaph. Bononien. *Qui Prouincialia, & Generalia munia tamdiù exercuit* &c. Scitè etiam

Carolus

Carolus Raynoldus Elogio in laurea Sfortiae Brippij vocatur *GALEATIVS. BRIPPIVS. ORDINIS. HVMILIATORVM* (sacri & ampli in Italia) *GENERALIS. MAGISTER*.
Legitur Mediolani in Diui Marci

CL.

HIC SITA SVNT OSSA BEATI LANFRANCI SEPTALAE MEDIOLANEN QVI OB MAGNVM VIRTVTVM SPLENDOREM TOTI AVGVSTINIANO ORDINI PRAEFECTVS PRIMVS ITA SE GESSIT, VT OMNIA PENITVS COLLASA IN PRISTINVM STATVM REDEGERIT. OBIIT AN. DOM MCCXXIV

Pola imaginem Cottij hac ornauit Inscriptione

CLI.

BARTHOLOMAEVS HIC EST COTTIVS
SVPREMVS LATERANENSIVM CANONICORVM PRAEFECTVS
RELIGIOSAE QVIETIS SANCTIQ. PROPOSITI
VSQVE ADEO TENAX
VT MEDIOLANEN. ARCHIEPISCOPATV, QVO A NICOLAO V.
FVERAT AVCTVS SESE ABDICAVERINT MCCCCLIV

Hinc prompta erit censura Romani Epitaphij in Diui Augustini, apud Suueertium in Select. Delic. videlicet:

CLII.

ALEXANDRO. OLIVAE. SAXOFERRATENSI. THEOL. CLARISS. EREMIT S. AVGVSTINI. AB. INFANTIA. SPEI MAXIMAE. ALVMNO. QVI. CVM. ESSET SVI. ORDINIS. * GENERALIS. OB. SINGVLAREM. DOCTRINAM. ET. VITAE SANCTIMONIAM. CARDINALIS. A. PIO. II. IGNORANS. CREATVS. EST VIXIT. ANN. LV. OBIIT. ANNO. SAL. M. CCCC. LXXII

Asterisci loco si reponas ANTISTES, aut simile Epitheton, purgatum habebis Epitaphium.
Simonis autem Strochi sacrosancta memoria purgari latinitate postulat. Refert positam apud Carmelitas Suueertius in Brabantinis, videlicet:

CLIII.

Huius Conuentus fundatio incepit Anno Dom. MCCXLIX. tempore Innocentij Papae IV. sub Generalatu Magistri SIMONIS. STOCH. iam miraculis clarescentis, Regnante Duce Brabantiae Henrico III

Tu verò sic lege:

Huius Conuentus fundatio coepit anno Dom. MCCXLIX. Innocentio IV. Pont. Max. Simone Stocho Generali Magistro iam miraculis clarescente, ac Duce Brabantiae Henrico III

Licebit etiam dicere *Magistrum* absque epitheto, vt in Epitaphio Tridentino apud Suueertium in Select. Del. videlicet:

CLIV.

HIERONYMO. SERIPANDO. CARD
CONCIL. TRID. LEGATO
CHRISTOPHORVS. PATAVINVS
SODALITII. EREMIT
MAGISTER. POS

Quomodo autem *PROVINCIALIS* reddi eleganter possit, docet inelegans aliunde Inscriptio Brabantina apud Suueertium, videlicet:

Anno

CLV.

Anno Domini MDLXXVIII. V. Septemb. contagiosa lue ex ergastulo carnis ereptus est Venerandus PROVINCIAE PATER Et Definitor Frater ARNOLDVS ALOSTANVS. Qui cùm Prouinciam in varijs Ordinis officijs praeclarè ornasset, Ecclesiamq. Christi multis editis pijs voluminibus illustrasset, diem hic clausit extremum. Cuius Anima R. I. P

Ad veterum bonas leges ea quoque est formula recens in Epitaphio Clarissimi V. doctrina, & sanctitudine, PETRI CANISII è Societ. Iesu (citat Suueertius in Select. Delic. inter Ingolstadiana) vbi habetur. *Eidem Societati in Germania Primus PROVINCIALIS PRAEPOSITVS ab ipso B. Ignatio datus* &c. Caeterùm *Prouincialis* est homo ex Prouincia, vt indicat Inscriptio apud Auctorem Inscripp. Sacrosс. Vetust. Romae apud Diui Basilij:

CLVI.

BETITIO . PERPETVO . ARZYCIO
V. C. CONSVLARI . TVSCIAE
ET . VMBR. OB . SINGVLARIA
EIVS . ERGA . PROVINCIALES
BENEFICIA . ET . OB . MODERATI
ONEM . PRO . DOCVMENTO
ETIAM . POSTERIS . RELIN
QVENDAM . AETERNVM . STA
TVAE . MONVMENTVM
TVSCI . ET . VMBRI . PATRONO
PRAESTANTISSIMO
COLLOCARVNT

Membrum XXV.

PLEBANVS, & CVRATVS hi sunt, qui in Aede Cathedrali, aliauè insigni, Mysteria, seu Sacramenta administrant. Has ergo voces frustrà finxere, cùm reddi latinè perbellè possint *Pastor Paroeciae, Dominus Plebis, Curio Plebis*. Quemadmodum autem necessitas probat rerum nouarum noua nomina; ita vbi nomina extant vetera, significandis rebus nouis, noua tunc nomina barbarie notabuntur. Eius generis habetur *Plebanus*. Ergo purgari postulat Inscriptio Brabantina in D. Iacobi Syluaeducen. apud Suueertium, videlicet:

CLVII.

MEMORIAE . AVITAE . EXIMII . VIRI . * DOMINI . ET . MAG. IOANNIS . * HAVENS
PRIMVM . PASTORIS . HVIVS . ECCLESIAE . DEINDE . CATHEDRALIS . S. IOANNIS
EVANGELISTAE . CANONICI . ET . * PLEBANI . VIGILANTISS. CVIVS . ERVDITI
ONEM . ACADEMIAE . FACVNDIAM . TEMPLA . INTEGRITATEM . VITAE . OMNIS
ORDO . VENERATVS . EST . VIXIT . ANNO . MDCIII . V. KAL. NOVEMB

indicat autem Asteriscus praefixum barbarè titulum Domini, & peruersè Magistri: nomen quoque gentilitium terminandum latinè *Auensij*: *Plebani* autem submoto vocabulo aut repetendum fuisse *Pastoris*, aut elegantiùs variandum v. g. *Domini Plebis*, aut similiter. Nam etsi Pastori Cathedralis potissimè vulgus tribuit Plebani appellationem, iam tamen Cathedralis mentione praemissa id satis, ac super constitisset.

Horrescit nihilò minùs composita inde vox *Subplebanus* pro Plebani Vicario; non ideo quod analogiae aduersetur, vt quidam nobiscum, nec ineruditus, contendebat, cui nos opportunè occurrimus cum voce Liuiana *Subcenturio*, pro eo, qui Centurionis gerit vices; Verùm quod

ruat compositionis fundamentum in voce simplici. Id quod cauere debuit Franciscus Suuccertius Magni filius in Brabantinis Auctor tumuli illius honorarij, caeteroqui puri, & nitidi; quem duximus è re citandum:

CLVIII.

EXTREMVM . MONVMENTVM
HENRICI . TERBEKEI . A . COESVELTO
ANTE . TRAGICOS . ISTOS . TVMVLTVS
VLTRAIECTINI . CANONICI
OB . FIDEM . CATHOLICAM . RO. IN . EXILIVM . PVLSI
DIVINI . VERBI . IN . VBIIS . PRIMO
AC . DEIN . ANTVERPIAE . DISERTI . PRAECONIS . ET
SVBPLEBANI
VIGILANTISSIMI . ET . OMNIBVS . CARISSIMI
QVEM . PRAEPROPERA . SVBLATVM . MORTE
VRBS . VNIVERSA . ELVXIT
VT . NVNC . SINE . LVCTV . SIT . ET . AETERNVM . GAVDEAT
TE . MAGNE . DEVS . ROGAMVS.
NON . INGENI . AMOENITAS . NON . INSITVS . HOMINI . LEPOS
NON . COMITAS . ORISVE . DELICIAE
FERREIS . POTVERE . OBNITI . FATIS . AVT . LETHI . DVRAS
CONVELLERE. LEGES
FRANCISCVS . SVVEERTIVS . F
AMICO . TANQVAM . FRATRI . POS

Pro *Plebano* inter alia suggessimus *Curionem plebis*, vt *Curati* excluderetur vocabulum, quod vulgus indidit Pastori animarum: hac siquidem potiùs Curatae, ille autem Curator, si vocis latinae vim pendimus. Caeterùm quando fuit priscis Romanis Curia, in qua sacrorum cura publica erat, & feriae obseruabantur, indeque dicti Curiones, quibus id curae incumbebat; ita pro appellatione *Curati* vulgari, ac barbara substituemus latinam *Curionis*, aut etiam *Curialis Flaminis*, vt tradit Q. Marius Corradus lib.V. de Copia serm.lat. Et Curionis quidem non rarum occurrit exemplum praesertim apud Suuertium in Brabantinis: vt illud Mechliniense;

CLIX.

D. O. M. ET
MEMORIAE . MATTHIAE . VANDENHOVEI . THEOLOGI
HVIVS . SACRAE . AEDIS . CVRIONIS . QVI . DVM . OVIBVS
SVIS . GRASSANTE . PESTIFERA . LVE . VT . BONVS . PASTOR . SEDVLO
ADEST . EADEM . CORRVPTVS . SVMMO . CVM . BONORVM . DOLORE
IN . FLORE . AETATIS . OCCIDIT . PRID. ID. OCT. AN. DOM. MDCIII

Quam etiam vocem anno antè vigesimo tertio inferam constat Epitaphio Mediolanensi ad Diuae Euphemiae, citato apud Placidum Puccinellium, videlicet:

CLX.

DOMINICO . CAMERLO . A . FONTE . VALLIS . AVGVSTAE
HVIVS . ECCLESIAE . CVRIONI . VIGILANTISSIMO
ET . ALIIS . HVIVS . TEMPLI . SACERDOTIBVS
SODALITAS . CORPORIS . DOMINI . NOSTRI . IESV . CHRISTI
HERES . EX . EIVS . TESTAMENTO . FIERI . IVSSIT . ANNO . MDLXXX

Et vt à Consule Consulatus, ita à Curione Curionatus munus ipsum Curionis, non autem vt vulgò *Cura*: Neque insolens in marmoribus bonis vox, vt subiectum probat exemplum indidem exscriptum per Puccinellium;

D. O. M.

CLXI

D. O. M. ET
MEMORIAE. HENRICI. HECTORIS. LEODICENS. QVI. MAGNO
LABORE. OB. TEMPORVM. DIFFICVLTATES. FIDELITER. ADMINISTRATO
PER. XXXI. ANNOS. HVIVS. SACRAE. AEDIS. CVRIONATV. MA
GNO. SVI. DESIDERIO. RELICTO. PLACIDE. IN. DOMINO. QVIEVIT. AN
REPARATAE. SALVTIS. MDCII. MENS. OCT. DIE. IX. IOAN. MAL
DONADO. EX. TESTAM. HERES. P. CVM. VIXISSET. ANN. LXXIII
PRECAMINI. PACEM. DEFVNCTI. MANIBVS

* lege latinè *Maldonadus*, vel *Maldonatus*

Hinc *Curionii*, aes quod dabatur Curioni ob Sacerdotium Curionatus, Vt docet Festus. Hodie aptè dicentur reditus annui, quibus aluntur vulgò dicti *Curati*. Et *Curionia*, Sacra, quae in Curijs fiebant. Fest. hodie vulgò functiones *Curatorum*, seu *Parochiales*. Alicubi pluribus in eadem curia praefectis, qui caeteris eminet, *Curio Maximus* rectè nuncupabitur, quemadmodum qui omnibus Pontificibus, Pontifex maximus.

Membrum XXVI.

GVARDIANVS Italis vulgaris appellatio Antistitis sacri Ordinis Franciscanorum ab vsu pastoritio, vt is ex oraculo Euangelico deuotis hominibus quasi ouibus regendis pascendisque pastor exprimatur. Nulla verò latinè locuturis absurdior vox, ac seculo plumbeo dignior. Cur enim non commodè hunc honoris gradum indicent communes illae appellationes sacrae Praefecturae *Moderator*, *Rector*, *Praesul*, *Antistes*? Sin autem sensum illius mordicùs teneri oporteat; quidni latinè pro *Guardiano* barbaro *Custodem* reponas? Namque ita sacrum ius Ordinis tuetur Antistes, quemadmodum ius Ciuitatis profanum Praetor, de quo quidem Cicero III. de Legib. *Iuris disceptator, qui priuata iudicet, Praetor esto: Is iuris Ciuilis custos esto*. Rusticas ergo in hac parte habebis Inscriptiones Brabantinas, quae dictionem istam insertant, etsi aliunde quoque odorari situm fas est. Cuius notae illa videbitur

CLXII.

Venerabili D & * Fratri ARNOLDO ab Aggere aliàs* Folcarts Olim Campensium & VVeertensium * Guardiano pòst huius Conuentus Vicario An MDLXXII. piè hic mortuo ex * Vxore patruo. Guiilelmus de Reis huius Ciuitatis Consiliarius & Syndicus Pos. & Anno MDCVII. renouari curauit*

Vbi quisque Asteriscus index est mendosae locutionis, expurgandae autem tùm ex praecedentibus, tùm ex subsequentibus nostris obseruationibus.

Typum verò optimum habes in marmore recenti Mediolani ante Sacrarium Diui Francisci, in quo memoratur electus in generali conuentu ordinis Praesul Maximus. Citatur à Placido Puccinellio in hanc formam:

CLXIII.

AMPLISSIMI. FRANCISCANAE. FAMILIAE. CONVENTVS
QVI. AN. DOM. MDLXII. KAL. IVN. HIS. AEDIBVS. HABITVS
EST. VBI. NOBILISSIMA. MEDIOLANENSIVM. CIVITAS. TOT
PATRVM. INSIGNEM. ERVDITIONEM. ET. PIETATEM. MIRATA
VNA.CVM. IPSO.REGE.CATHOLICO. EORVM. INOPIAM. LIBERALITER
SVBLEVAVIT. ATQ. ANTONIVM. SAPIENTEM. AVGVSTENSEM. IN
EIVSDEM.FAMILIAE.PRAEFECTVM.IBIDEM. ELECTVM. NVLLIS. NON
OFFICIORVM. GENERIBVS. PROSECVTA. EST. VT. MEMORIA. TRANS-
IRET. AD. POSTEROS. NON. IMMERITO. LAPIS. HIC. APPOSITVS. EST
SVB. AVSPICIO. PII. IV. MEDICES. MEDIOLAN. PONT. OPT. MAX

Caeterùm non solâ legum sacrarum custodiâ continetur Praesul, qui Patris vices obit, nec tantùm Iudicis. Ita aliud illi nomen *Pater Monachorum*, *Pater Maximus*. Repete quae suprà in Voce *Abbas*, Membro XV.

Membrum XXVII.

PRAESIDENS, *entis* (praeter delibata nobis superiùs in Voce *Praeses*, Membro III. hoc ampliùs adnotandum occurrit) etsi peculiarem vsum obtineat vulgò, in sacro Cisterciensium Ordine, quo summus Moderator significatur, ineptè tamen nouatum videtur, vbi latinum suppetit vocabulum vetus, & quidem significantissimum. Quare sit licet vox ista *Presidente* Italis nostratibus non approbata solum, sed elegans, nunquam tamen admiscere fas erit latino sermoni.

At, inquies, Verbum *Praesideo* pro Praeesse cum auctoritate, est planè boni saeculi, quidni deductum quoque ab eo legitimè *Praesidens*? Rectè tu quidem, si Participium vsu venit, vt apud Suetonium in Vitellio Cap. IV. *Sed aliquantò Neroni acceptior, cùm propter eadem haec, tùm peculiari merito, quòd PRAESIDENS certamini Neroneo cupientem inter Citharoedos contendere, nec quamuis flagitantibus cunctis promittere audentem, ideoque egressum theatro reuocauerat, quasi perseuerantis populi legatione suscepta exorandumque praebuerat*. Participium illud, inquam, rectè: At verò ex Participio nomen, in quod migrauerit necesse est, vt munus, non actio cum tempore significetur, nondum apparet Latinis florentibus vsitatum. Eius quidem loco fuit *Praeses*. Quò fit, vt ad nouum è profanis magistratibus, qui vulgò est Italis *Presidente*, vox *Praeses* perbellè accommodetur; vt in Classe sequenti. Illo autem in marmore, quod Spurijs Gruterus accenset pag. II. vti de fide suspectum (nobis quidem à charactere non impurum) liquet pro Participio eam vocem sumi, ac tempus adnotari, Videlicet:

CLXIV.

MARTI . GRADIVO . PATRI . QVIRINI
COLONI . ROMANI . NOVI . NVMANTINI . TEMPLVM
EO . LOCO . EREXERE . QVO . P. SCIPIO . CASTRA . ANTEA
ROMANA . HABVERAT . SALIOSQ. CONSTITVERE
KL. MARTIIS . ORDINE . DECVRIONVM . ET . REGE
SACRAMENTORVM . OPERI
PRAESIDENTE

non secus atque, cùm scribitur *opus curante*, *operi insistente*, aut huiusmodi. Quem scopulum prudenter cauit recens Auctor monumenti Rauennatis, apud Suueertium in Select. Delic. Videlicet:

CLXV.

PAVLO . IIII. PONT . MAX. SEDENTE
F. DONATVS . CAESIVS . EPISC. NARN. VTRIVSQ. SIGNATVRAE
REFERENDARIVS . DVM . AEMILIAE . PRAESIDERET . LOCVMQ.
HVNC . CONFLICTVS . RAVENNATIS . CELEBRITATE . CLARVM
DILIGENTER . EXPLORASSET . NE . TANTAE . REI . MEMORIAM
VETVSTAS . TEMPORVM . ABOLERET . HOC . ERECTO . MARMORE
CONSERVANDAM . CVRAVIT

Est ergo vox *Praesidens* ex Participio nomen, sequioris seculi, vt posset quis coniectare ex Inscriptione, Adriani Caesaris iussu, excelsae columnae indita, in ingressu Patriae desertae, quam cum alijs multis è vario marmore adhuc visi testatur libro II. Itinerarij sui Alexander Geraldinus Amerinus, Episcopus Ciuitatis Sancti Dominici apud Indos Occidentales (editum est Romae Anno Dom. MDCXXXI.) *Altera*, inquit, *Columna Adriani Aug. è regione erat* &c. Edictumque eius refert in haec ipsa verba:

IMP.

CLXVI.

IMP· CAESAR

DIVI . TRAIANI . PARTHICI . FILIVS . DIVI . NERVAE . NEPOS . TRAIANVS ADR. AVG. PONT. MAX. TRIB. POT. COS. III
QVONIAM . MVLTI . NOLENTES . AB. ANTIQVO. MAIORVM. RITV. SE. RETRAHERE SED. INTESTATO. PATRVM. ERRORE. VIVERE. ANIMO. EORVM. OMNINO. INSIDET ADEO. QVOD. PER. LOCA. AETHIOPIAE. FINITIMA. CVM. CAMELIS. EQVIS. BOBVS PLAVSTRIS . ET. RELIQVIS. FAMILIAE . ANIMANTIBVS . ASSIDVE. OBERRANT . SVB DIVO. VIVVNT. OMNIA. CIVITATVM . COMMERCIA. OMNIA. PER. OPPIDA. INCOLATVM. EVITANT. ET. MVLTOS. AD. ID. AGENDVM. INDVCVNT. ET. SI. ALIQVEM CVM. PVBLICO. MAGISTRATVVM. EDICTO. CVM. APERTO. CONSVLVM. IMPERIO AD . SE . ITVRVM . AVTVMANT . E. VESTIGIO . IN. AETHIOPIAM . DEFERVNTVR PROPTEREA . IPSIS . PROVINCIARVM . CONS. PROCONS. PRAETOR . PROPRAETOR ET. QVIBVSCVNQVE. * POPVLORVM. PRAESIDENTIBVS. PVBLICO. EDICTO. MANDAMVS . VT. CVM. ELECTO . MILITVM. ORDINE . CONTRA. ILLOS . ACCELERENT EX . AETHIOPIA . SI . FIERI . POTERIT . ERVANT. PER. VICINA. VRBIVM. FORA. PER LOCA. OPPIDORVM. PVBLICA. CVM. CRVDO. ET. TRVCVLENTO. LETHI. GENERE CONFICIANT . NVLLO . ENIM . MODO . EAM. GENTEM. AD. ANTIQVVM. VIVENDI MOREM. RELABI. SINERE. TOLERANDVM. EST

quam certè Inſcriptionem haud integrae latinitatis eſſe probat praeter rationem ipſam temporum modus quoque corruptus in literis CONS. PROCONS. quas priſci COSS. PROCOSS. numero multitudinis: Et *Adeo quod*, pro Adeo vt. Verùm quòd intruſum ſit *Praeſidentibus* pro *Praeſidibus*, Exſcriptori potius, aut Typographo dandum, quam ſaeculo facile eſt conieƈtare cùm ex pluribus mendis, iiſque pinguibus in alias eodem libro citatas Inſcriptiones illapſis. Nam & *Pracco* ibi legimus pro *Praecone*, & *Profeuiam* pro *Proſeuchiam*: Tùm ex altero huiuſmodi ediƈto tempore poſteriori, pauloque poſt ibidem citato: Vbi genuina vox, dum reſtituitur, ſimul illius barbariae ſuſpicione ſaeculum purgat. Eſt verò ediƈtum hoc grandi pariter columnae Romanis literis ita inciſum:

CLXVII.

IMP· CAES

M. ANTONINVS . VERVS . INVICTVS . AVG. PONT. MAX. TRIB POT. VIIII. P. P. COS. II. PROCOS
NVLLI . CONSVLES . NVLLI . PROCOSS. NVLLI . PRAETORES NVLLI . PROPRAETOR . NVLLI . PROVINCIARVM . PRAESIDES . HOS LIMITES . COLVMNARVM . IN . INTROITV . AETHIOPIAE . POSITOS QVI . VERVM . CARDINI . EXVSTO . TERMINVM . DESIGNANT . CVM EXERCITV . PERTRANSIRE . AVDEANT

Fortaſſis locum dedit vſurpãdae voci *Praeſidens* cum genitiuo vſus aliorum participiorum, quae ab Aƈtiuis manãtia caſum ſecundum pro quarto eleganter aſſumunt: Ita quemadmodum dicitur *Amans virtutis*, ita *Praeſidens populi*. Nam *Praeſideo* etiam cum quarto reperimus iunƈtum, apud Tacitum lib. III. *Quae vbi cognita P. Velleio (is proximum exercitum praeſidebat) alarios equites, ac leueis cohortium mittit in eos*. & lib. IV. *Et haud ſpernenda illic ciuium ſociorumque manus littora Oceani praeſidebat*. Vndelibet pullulauerit vitium, quod omnino pro tali habendum, auƈtoritate veterum ſcriptorum, quos citat frequentes Auƈtor Theſauri lat. ling., ſatis vindicatur. Sed iam in appellatione ſummi Praeſulis Ciſtercienſium, in cuius gratiam haec inſtituta diſſertatio, luculentam dabit in ſimili exemplo cenſuram Franciſcus Pola Elogio hic afferendo, videlicet:

CLXVIII.

IN . ALOYSIO . ZVPHIO
GENERALI . CASSINENSIS . CONGREGATIONIS
PRAESIDE
RARVM HVNC MODERATIONIS EFFECTVM
RECOGNOSCITO
QVVM
GRANDE BENEDICTINAE FAMILIAE IMPERIVM
QVOD ANNALE ERAT
BIMVM ESSE FACTVM
PROROGATVMQ. IDEO SIBI IN PROXIMVM ANNVM
NONNVLLO MONACHORVM SVASV
PONTIFICALIQ. ETIAM ORACVLO
COGNOVISSET
QVAM POTVIT CONSTANTER, QVAM POTVIT SANCTE
CVM MONACHIS EGIT, CVM PONTIFICE
NE TANTA ISTHAEC POTESTAS
CVIVS TEMPVS
PRISCI OLIM PATRES
COARCTAVERANT
QVIA NIMIS MAGNA ERAT
VLTRA ANNVM NE PRODVCERETVR
FASCES SCILICET SACROS
SIBI DETRAXIT
VTI CONDITIO RELIGIONIS LIBERIOR ESSET

Ex his liquescit error Typographi (neque enim in Scriptorem ipsum florentissimum cadere videtur potuisse) in Elogijs Oratorijs Iacobi Gaddij patritij Florentini, vbi de Angelo Grillo ita legitur : *Horum maximè celebris Abbas Angelus Grillus Ciuitatis Seuerianae Dynastae frater, tertium Generalis Praesidens Congregationis Cassinensis, multiplicis eruditionis opibus florens* &c. sed esse reponendum *Praeses*, nulla ratio prohibet, omnes persuadent. Quod autem vellicat Vossius (de Vitijs serm. Cap. XXXIII.) *Praesidens pro praeside* aiens *etiam legas apud Pseudoprosperum in Antiquitatibus Hetruscis*; si pro participio ibi sumatur adsignificato tempore, immerita profectò nota est : vt suprà obseruatum.

A NOVATIS MAGISTRATVVM SACRORVM VOCIBVS

Digressiones duae

Prolusio

SOlemne est Nouatoribus Religionis, nostrorum præsertim temporum ritus Catholicorum Romanos perstringere, vt, si minus infringendis sacrosanctis dogmatibus Fidei detur aditus, ad cauillandam certè elocutionem, atque vt inelegantem arguendam se conferant. Quasi verò sub caprinis olim tentorijs non aequè sanctè, ac sub auratis tectis Salomonici Templi Arca Dei immortalis haberetur: Aut nisi disertos Numen non audiat, cuius aures vel tacitis & mutis pulsatas legimus Exodi Cap. XIV. Et quidem sacras literas, quas vulgò terimus, latinè versas, quisquis improbare ausit, is & Plautum, & eo melioris characteris Scriptores alios improbet necesse est : nam vtrobique senium ferè par agnouerit exoleti sermonis. Et quamquam propior aureo seculo extiterit illorum in Latinum versio; at Caelo longè remotior, & quò Romana quidem signa peruaserint, non simul cultus Romanae linguae. In Hymnis autem, in Supplicationibus, Votiuisque precibus ritè per Patres institutis, qui Romanae Rei tenet casus, habet facilè, vnde ex ijs pietatem spirantem hauriat, barbariem causetur; satiúsque putet factum, quòd saeculis multò corruptissimis integritati morum vacatum sit potius, quàm sermonis : atque ex dicto Sanctissimi illius Pontificis, *ligneis calicibus vt Sacerdotes aurei vterentur, quam vt aureis lignei*. Atque hi noui semper Mundo Catones, exciti Tartaro, non Caelo lapsi,

lapis, phrasium tantisper suarum posthabitis flosculis, ad id, poscimus, vbi maius aliquantò momentum ad salutem positum est, ad dogmata nimirum Christianae fidei vestiganda supercilium censorium, non ex suo ipsorum arbitrio, quod hoc ipso suspectum habetur, verùm ex Sanctorum Patrum atque adeo communi sensu Ecclesiae, quod nemo prudens detrectabit, intendant. Quamquam hic nos primùm in examen verbale vltrò sistimur, fracturi parte aliqua improbitatem quorumdam refractariorum subidam, qui phrasim in ritu Catholico ex vsu Latinorum bonam apud imperitum vulgus calumniantes sacrosanctum nostratis Ecclesiae Mysterium connituntur transuersum agere. Subinde autem quia Matthias Martinius scriptor recens, ac multae, vt profanus, eruditionis in suo Lexico Philologico (quod obiter apud Amicum gustauimus) ab instituto suo digrediens, repente ex Grammatico Theologum agit (si modo Theologum, qui rectam de Diuinis doctrinam non tenet) ita nos posita parumper Elogiastae persona assumamus licebit (quam aiunt) Controuersistae, non ab re sperantes fore, si & Inscriptionibus, profanis praesertim, puritatem latinitatis sartam tectam, priore instituta Digressione, & Sacris sanctitudinem dogmatum posteriore subministrauerimus.

Digressio Prior

Latinam esse formulam, qua praefatur Ecclesia Romana
sacris Euangelijs inter Missae celebrationem
In illo Tempore:
& qua simul praefatur sacris Lectionibus
In Diebus illis.

CONflata è Graecis, Latinisque capitibus Ecclesia quamquam satis habet institutos Sacrorum ritus pro sua quemque origine tueri; propositis tamen in formulis ad Euangelia, ad Epistolas ex Graeco simul & Latino praesidium habet elegantiae. Et è sacrosancto quidem Euangelio ipsas desumpsit. Vbi admonitos volumus sciolos (à quibus audimus iactari saepe contumelias in Sacros Codices, quasi barbarae, & corruptae locutionis) quoties occurrunt illa; *In illo tempore, In diebus illis*, non semper temporis momenta designari certa, sed magis spatia, & fines, intra quos quandocunque gesta, dictaue sunt, quae enarrantur. Siquidem Euangelistarum institutum nequaquam fuit, vt Annales, aut Diaria perscriberent, & quo res quaeque ordine facta sit, referrent: Sed sacram quidem Historiam congestam magis (vt ita loquamur) quàm digesta materie, seruata in ijs duntaxat, vbi necessum fuit, serie temporum. Ita tu cùm legeris in ipso tractu Euangelij particulam *In illo tempore*, interpretare *Intra id tempus* antè, vel pòst illa dicta, aut gesta: quod verò illorum potius antè, quod autem pòst, nihil interest. Argumentum huius habes, vsurpari ibidem aliter, cùm temporis adnotatur ratio, verbi causa: *Cum natus esset Iesus in Bethleem Iuda, ecce Magi ab Oriente* &c. Et: *Postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer* &c. Item: *Cum factus esset Iesus annorum duodecim*. Iam ad censuram de bonitate huiusce locutionis accedamus.

Tempus Graecè cum Praepositione in Datiuo casu (qui foret latinè Ablatiuus) eleganter efferri probant Graecorum elegantissimi. Demosthenes ad Demonicum, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀκριβὲς αὐτῶν ἐν ἑτέροις καιροῖς δηλώσομεν, idest, *sed diligenter ipsas in alio tempore declarabimus*. Idem ἐν τρισὶν ἡμέραις, καὶ τοσαύταις νυξὶ διακόσια, καὶ χίλια στάδια διελθεῖν, *in tribus diebus, ac totidem noctibus ducenta & mille stadia transire*: Et: οὐκ ἔγωγε ὁρῶ καιρὸν, ἐν τίνι ἂν μᾶλλον βοηθήσειέ τις αὐτῷ, *nullum ego tempus video, in quo quis ei commodiùs opituletur*. Philo: ἐν τοῖς κατὰ γέννησιν χρόνοις ὑστερίζειν, *in temporibus secundùm natale posteriorem esse* (pressiùs) *minorem esse natu*. Xenophon: ἐν νυκτὶ, *in nocte*: Hesiodus: ἐπὶ νυκτὶ, *in nocte*. Aeschines: ἐν τινι ἡμέρᾳ, *in quadam die*.

In Genitiuo etiam, Lucianus: τεθνᾶσιν ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας, *mortui sunt in vno die*. Plato: διὰ νυκτὸς, καὶ ἡμέρας, *in nocte, & die* (elegantiùs latinè) *per noctem & diem*; seu *de nocte & die*.

In Accusatiuo, Demosthenes in Aristocr. μετὰ τὸν καιρὸν πολλάκις λέγομεν, καὶ πράττομεν, *elapso tempore saepenumerò dicimus, & facimus*. Thucidides: ἐπὶ δύο ἡμέρας, *per duos dies*. Pausanias: ἀνὰ πᾶσαν νύκτα, *per totam noctem*.

In Accusatiuo simul, & Genitiuo, Plato: καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ διὰ νυκτὸς, *de die, ac de nocte*.

In Accus. simul & Dat. Demosthenes; οὗτος ὥσπερ τις ἄλλος τῶν εἰληφότων δικαίως ἠξιώθη ταύτης τῆς τιμῆς. οὐ τῷ μεγάλα ἢ θαυμάσια ἡλίκα δοῦναι, ἀλλὰ τῷ παρὰ τοῦτον καιρὸν, ἐν ᾧ καὶ τῶν εὖ πεπονθότων ἔργον ἦν εὑρεῖν ἐθέλοντά τινα ὧν εὐηργέτητο μεμνῆσθαι, *iste, si quisquam alius iure ac merito istum honorem est consecutus, non quòd magna quaedam, aut admiranda praestiterit, sed quòd tali tempore vestro benefacere vobis studuit, in quo difficile erat eorum aliquem inuenire, qui magnis beneficijs affectus memor, & gratus esse vellet*.

Latinè autem, idque à primae notae scriptoribus enūtiari Tempus cum Praepositione haud nouum occurrerit vel mediocriter eruditis, Et primùm

Accusatiuo, Cicero lib. VII. Epist. V. *Serò resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos*. Idem de Clar. Orat, *Et quidem duo fuerunt per idem tempus dissimiles inter se*. Virgilius Aeneid I.

At pius Aeneas per noctem plurima voluens

Tacitus lib. XIV. *Per medium diei nudus repertus est exercitando corpori*. Caesar I. de Bell. Gall. *Intra annos quatuordecim tectum non subierunt*. Et II. Bell. Ciuil. *Nulla fuit ciuitas, quin ad diem conueniret*, id est ad constitutam diem. Cuius Ciceroni lib. VII. Epist. XXX. *Teque ad ver libenter viderem*. Cicero rursus pro Rosc. Amer. *Opinor esse in lege, quam ad diem proscriptiones, venditionesque fiant, nimirum ad Calendas Iunias*. Apud quem est & alius locus obseruandus ad Attic lib III. Epist. LVIII. *De Quinto fratre nuntij nobis tristes, nec varij venerant ex ante diem Nonarum Iuniarum vsque ad Prid Cal. Sept.* Quo loco *Ex ante diem* Accusatiuus exprimitur, supprimitur Ablatiuus, ac suam vterque habet Praepositionem

Ablatiuo autem simpliciter, Cicero ad Cassium lib. XV. Epist. XVI. *Ego si semper haberem, cui darem, vel ternas in hora darem*. Et Orat. pro Quinctio: *Quae res in ciuitate duae plurimùm possunt, eae contra nos ambae faciunt in hoc tempore*. Idem Verr. IV. *Non puto, id ages, vt ista pecunia in quinquennio consumatur in statuis*. Liu. lib. IV. Ab Vrbe C. *Aut in tempore pugnam iuisse*. Sallustius Catil. *In tali tempore tanta vis hominis (M. Crassi) magis leniunda, quàm exagitanda videbatur*. Cornelius Nepos in Miltiade: *Hoc in tempore nulla ciuitas Atheniensibus auxilio fuit, praeter Plataeensis*. Plinius lib. XI. Cap. XXV. *In nostro verò aeuo*. Et lib. IX. Cap. LI. *Caeterae foeminae in triduo excludunt, si mas attigit* Terentius Eun. III. 3. *Postremò & qua in die parua perijsset soror*. Plautus Capt. IV. 65. *Nam illum confido domum in his diebus me reconciliassere*. Et Trucul. XII. 9. *Dicat me in diebus paucul is crudum virum esse*. Et Cistell. IX. 18. *Quasi dedita opera in tempore ipso spes mihi sancta subuenit*. Terentius rursùm Andr. III. 2. 51. *Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obuiam Chremetem*. A Gellius lib. IX. Cap. *Plinius Secundus vir in temporibus aetatis suae ingenij, dignitatisque gratia authoritate magna praeditus*. Et lib XI. Cap. X. *Quo in tempore tragoedus gloriae sibi ducebat, talentum magnum ob vnam fabulam datum esse*. Et lib. VI. Cap. IX. *Isque in eo tempore Aedili curuli apparebat*. Et Cap. XI. *Nam si in eo tempore huiuscemodi homunculum nomines*) sunt verba Q. Metelli Numidici aduersum Cn. Manlium Trib. pl.)

Cum alijs Præpositionibus, Cicero pro Mur. & Ad Q. Fratrem: *De nocte vigilare*. Horatius II. serm. Satyra VIII. *de medio potare die*. Terentius Adelph. V. 3. *Cum prima luce ibo hinc. M. Imò de nocte censeo*. Vide Ant. Mucini Latinam Syntaxim Cap. IX. Praecepto V.

Ampliùs obseruat eruditissimus nostri seculi Gerardus Ioannes Vossius de Arte Gram. lib. de Construct. Cap. XLIX. Casum temporis siue Ablatiuum, siue Accusatiuum; siue *Quando* significet, seu *Quandiu*, a Præpositionibus semper regi, & ijs vel expressis, vel tacitis: Accusatiuum quidem à *Per*, *Intra*, *Ante*, vt superiora monstrant exempla. sic Ablatiuum ab *In*, *De*, *Cum*. Itivbi reticetur Præpositio, eam tamen semper subintelligi: Hoc autem commune esse Graecis, atque latiuis planum facit, de Accusatiuo quidem ex Demosthene, ibi, καθῆσο ἐν μακεδονίᾳ τρεῖς ὅλους μῆνας, *sedebas in Macedonia tres totos menses*; subintellige κατὰ, ἐπὶ, ἀνὰ: Et ex Arriano: ἀλέξανδρος ἐβίω δύο, καὶ τριάκοντα ἔτη, ἐβασίλευσε δὲ δώδεκα ἔτη, καὶ ὀκτὼ μῆνας, *Alexander vixit annos duos, & triginta, regnauit autem annos duodecim, & octo menses*. Quibus adde Platonianum illud, ἔτι οὔπω γεγονὼς εἴκοσι, *nondum viginti annos natus*. Et Demosth. ad Demonic. τὰ δὲ, πάντα τὸν χρόνον παραμένει, *haec autem omne tempus permanent*.

Porrò hoc à Graecis Latinos accepisse, compertissimum ait esse; ac de Datiuo, loco Ablatiui producit Platonem: χρόνῳ οὐ πολλῷ πᾶσα μετέπεσε, *non longo tempore tota concidit* (subintellige σὺν) & Thucididem: τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ αὐτοῖς συνέβη, *eadem die illis accidit* (subaudi ἐν) Quibus nos adijcimus locutiones illas Platonis, τῇ μετὰ ταῦτα ἡμέρᾳ, & τῇ ὑστεραίᾳ (supple ἡμέρᾳ) *postera die*. Consule Dies Atticos nostros lib. III. Theorem. X. Comm. II. de Tempore, & suprà Theorem. VII. in Glossis & Proth: lib. Praepositionum Ἐν, Εἰς, Κατὰ, Ἐπὶ, Ἀνὰ, Διὰ.

Adde Ablatiui loco & Genitiuum, vt apud Gregorium, τῆς ἡμέρας ἐπιλαβούσης, *die sequenti*: Et Lucianum: ἡμέρας ὑποφαινούσης, *die illucescente* (pro quo Diodorus διαφωσκούσης ἡμέρας) & Herodotum, ἑσπέρας ἤδη προσιούσης, *vespere iam accedente*. Id ipsum penes Latinos *Illo die, anno, seculo, tempore, mane, vespere luce*, possumus integrè sic efferre, *Venire in mane, in vespere, in luce*; Et *Venire de mane, de vespere, de luce*; Et *Venire cum mane, cum vespere, cum luce*.

Ergo siue per *Quando* interrogatio fiat, siue per *Quandiu*, licebit respondere congruo casu cum tacita praepositione, cum expressa, vt magis libebit ex adductis suprà exemplis.

Iam satis prolusum, & de proposita quaestione praeiudicatum. Nam si vsurpatum fuit optimis latinorum *In triduo*, *In quinquennio*, *In aeuo*, *In hora*, *In tempore*, *In tempore ipso*, *In hoc tempore*: quid est, cur Ecclesiae ministris dicere nefas sit *In illo tempore*? Eadem plane de causa si illi probatur *In die parua*, *In diebus paucul is*, *In his diebus*, quamobrem improbetur Romanis

nostratibus

nostratibus *In diebus illis?*

At enim non elocutio hic carpitur magis, quàm solemnitas atque frequentia, dicit in effugium malè auspicatus Censor. Vt enim, inquit, Euangelij sacrosanctae tabulae si quid adimatur, aut ad glossam immutetur, non secus atque siquid vel paululum adiungatur, religiosum facitis, piaculum ducitis vobis, Romani: Quid porrò illud, quoties in Mysterio vestro recitandum Euangelij fragmentum, toties praefari vos, *In illo tempore*, quam sanè formam verborum vix tertiùm toto tractu Euangelicae historiae apud Diuum Matthaeum ostenderitis, apud reliquos tres Euangelistas planè nunquam. Nonnè hoc ipso vos rem sacram corruptam vultis, historiam vitiatam, tempus subuersum, ordinem turbatum? Non absimile est de Praefatione *In diebus illis*, ad veteris Testamenti lectiones. Haec ferè Censor. Quem nos, vtinam, sicut modò haud aegrè latinitati, ita Religioni pariter reconciliemus. Est profectò sensus pietatis paulò acrior ad affectum, quàm puritas dictionis. Eximit nos brutis sermo, Religio ampliùs Caelitibus infert. Quod si de Vocabulis obsoletis inter sacra vsurpatis praecipit Oratori Quintilianus (Instit. lib. I. Cap. VI.) *illa*, dicens, *mutari vetat Religio, & consecratis vtendum est:* idem ipsum de formulis è sacra Missa disputatis.

Est tamen repetendum è doctrina Catholica, hoc est sincera, ac germana, duo illa in sacro Mysterio distingui, Sacrificium, & Officium. Illud quidem institutum à Christo Deo in tribus consistere, Oblatione, Consecratione, Consummatione; hoc verò postremum in Adiunctis, quae ipsum praecedunt Sacrificium, quae comitantur, quae subsequuntur, per Apostolos, & eorum successores, caelesti id quidem monitu sancitum ad eiusdem Sacrificij decorum simul ac nostrum excitamentum. Ita hocce Sacrificium cùm sit illiusmet iteratio, quod Christus Iesus in Ara Crucis peregit piaculum Mundi, omnem idcirco aetatem complectens, praeterlapsam, praesentem, posteram, fuit sanè perquàm congruum repraesentari per sacrum ritum aetati nostrae nouissimae, tùm priscam veteris Testamenti; id quod praestatur recitando Lectionem, tùm nouam aduentus Dominici, ac Praedicationis, Euangelium subinde recitando. Atque vt aetas ab aetate distinguatur apertiùs, illae efficiunt solemnes formulae; Aetatis quidem pristinae, *In diebus illis*; recentis autem, *In illo tempore*.

Suscipit hoc loco, atque vrgens Aduersarius; Ecquid est ergo, inquit, cur eae formulae nequaquam perpetuae sint? Cur abruptè interdum audimus, *Anno quintodecimo Imperij Tiberij Caesaris:* Et: *Cum esset desponsata Mater Iesu* &c. Item: *Cum factus esset Iesus annorum duodecim*. Item: *Ante sex dies Paschae*. Et: *Vespere autem Sabbati*. Illud etiam: *Elisabeth impletum est tempus pariendi:* Et: *Liber generationis Iesu Christi*: Et: *In principio erat Verbum:* In his, inquit, cur id formulae suppressum? Bellè, nos dicimus, suppressum: quippe tempus in his certum designatur rei gestae per sacrum Scriptorem narrandae: Videlicet, Ioannis in solitudine concionantis, quod coeptum est anno Tiberij quintodecimo: Almae Virginis Deo foetae, vbi fuisset desponsata, nondum traducta: Pueri Iesu disputantis in Templo annos nati duodecim: Ita deinceps in reliquis. Nam Genealogia Christiana secundum Hominem tantò altiùs deducta nimiùm quantùm dissonat ab *Illo tempore*; idcirco primùm inchoatur *Liber generationis*. Sed & ipsius Christi secundum Deum natales aeterni haud patiuntur temporis mentionem. Ita principium ipsorum narrandorum par erat, subsisteret in principio, quo Verbum Diuinum fuit, nimirum in aeternitate, seu (meliùs) in Deo Patre, principio Filij sempiterno. At verò aliter longè in alijs membris Euangelij, quibus incerti temporis res exponuntur, vt proinde congruat Praefatio *In illo tempore*, hoc est ad sensum Iul. Caesaris, loco suprà citato lib. I. Bell. Gall. *Intra id tēpus*, quo Deus in humanis versatus fuit: ad formulam omnino Suetonij in Nerone Claudio, Cap. V. *Transijt*, inquit, *ad Augustum, & in diebus paucis obijt*. Meritòque praecurrit titulus ille: *Sequentia Sancti Euangelij*, quae scilicet post initium Euangelij, seu totius corporis Euangelicae historiae, cuius illa sunt membra, deinceps se offerunt legenda, nec ea alligata certo tempori, aut rerum ordini. In hoc enim ab Annalibus recedit Historia; quòd vbi illi differentias, & gradus obseruant temporum, haec saepe libera currit narratione: nec habet pensi, priùs gesta, aut posteriùs, confuso saepe, ac praepostero ordine memorare. Quamobrem quae excerpit identidem Ecclesia è sacris Euangelijs opportunè ad celebrationem festorum recitanda, siue monita à Seruatore tradita, seu miracula per eum perpetrata, vtraque certè ad nostrum posterorum documentum destinata, pérbenè in illo contenta tempore referuntur, quod saluti miserorum mortalium; quo illud cunque ordine, totum certè à Deo impensum est. Quamquam in hisce nos formulis *In diebus illis, In illo tempore* nescio quid aliud latentis energiae deprehensum volumus ad affectum pietatis, & animi excitamentum. Namque vbi praecinente lectionis titulo illius quondam aetatis admonemur, qua aetate ob fatalem noxam Principum nostri generis Caelestem ad patriam aditus interclusus nobis erat, quis non continuò punctus interpretetur acceptas voces *In diebus illis* miseris nimirum, luctuosis, funestis, vnius autem Dei miserescentis descensu serenandis? Eundem ipsum in modum praelecto titulo Sancti Euangelij vix illud aures piorum ferit *In illo tempore*, cum

cum veluti ad suspiratum nuntium exhilaratae mentes inexplicanda quaedam laetitiae sensa conceptant, *In illo* (Proh) *tempore* relegentes auspicatissimo, iucundissimo, beatissimo, in quo tempore & Caelum videre tandem datum est mortalibus reseratum, & indidem ipsum Deum ac Regem aeternum delapsum, intueri praesentem, audire praedicantem, sequi praeeuntem, inuitantemque ad Regna Caelorum capessenda.

Quibus ita perspectis, planè contumeliosus quisque in has Romani ritus formulas aut sese imperitum latinitatis, aut sensus Religionis exortem, aut meliùs vtrumque prodit.

DIGRESSIO POSTERIOR

Patriarchae & Episcopi sacra Magisteria peruersè à Nouatoribus tradi

Prolusio

PAtefecit hunc campum nobis,& hanc velitationem indixit oblatus (vti diximus) apud Amicum Matthias Martinius, vulgato illo Volumine, cuius hìc titulum describere pretium suadet operae. Sic autem inscribitur

LEXICON PHILOLOGICVM

Praecipuè Etymologicum & Sacrum. In quo Latinae, & à Latinis Auctoribus vsurpatae tùm purae, tùm barbarae voces ex originibus declarantur, comparatione linguarum, quarum & inter ipsas cõsonantia aperitur, subinde illustrantur. Multaeq; in Diuinis & Humanis literis difficultates è fontibus, Historia, veterumque & recentium Scriptorum auctoritate enodantur. Bene multa etiam in vulgatis Dictionarijs admissa haud leuia errata modestè emaculantur. Auctore Matthia Martinio Seruo Iesu Christi in Schola Bremensi Editio altera &c. Francofurti ad Moenum &c. Anno Sal. MDCLV

Quo in Opere dispositas suis locis voces duas, *Patriarcha*, & *Episcopus* ita Auctor aggreditur, ita persequitur; vt, vèl si Patriã in Titulo siluisset, planè indicet, quo ipse infans in gremio, & quo lacte sit educatus. Quam verò hausit is (Heu nefas, in ingenio tanto) vnà cum lacte luem falsorum dogmatum, hìc tandem eructans in vulgum, de facili sanum quemque lectorem infecerit, ni cautus fiat. Hocce nos cautionis officium vt in commune praestaremus, imperauit, ne dum suasit iuuandorum studium animorum nostro altum in pectore, & (ita Deus annuat, vt vouemus) Martinij ipsius ad frugem meliorem trahendi: qui quòd se profitetur Philologum, sermonis videlicet amatorem, quidni sperare nos iusserit, si, quantum ipse à recto, à sano sermone in hac parte potissimè aberret, animum aduerterit; ex nostri maximè officij sinceritate, & ex ponderibus rationum pensatis, fore, vt consilio in melius mutato (quod herclè Sapientis est) inuadat vltrò regiam viam, Romanae, idest Catholicae veritatis: atque vno tempore (quod est Philologi) refricatã ex patrijs Annalibus iucundã memoriã Religionis auitae, protinus haec nouissima deliramenta parentum, & recèns offusam per liuorem turbidissimorum capitum caliginem, ceu monstrum furiale impietatis, & schismatis execretur. Quamobrem neque de te ambigere fas est, Matthia Martinie, quem ista moles sudatissimi Voluminis probat anhelum ad solidae eruditionis fastigium: Noque de te, lector, quisquis in has paginas nostras incideris, quin aequis oculis, candido animo, intentã mente inquisiturus sis de veritate nostrae sententiae, &, vbi ea peruicerit rationibus, adhaesurus. Iam quid primùm Martinius de Patriarcha differat, attendamus: sic enim habet in corpore

Quae de Primatu contentio fuit inter Romanum Pontificem, & Patriarcham Constantinopolitanum, eam decidit Iustinianus, & Romae Constantinopolin subiecit, Nouell. 121.

Quod autem de Episcopo, dabimus hìc totum, interpositis tamen notis, vt pòst distinctiùs per membra doctrinam Martinij expendamus. Videlicet

(a) Episcopus ἐπίσκοπος *generali notione est inspector: ab* ἐπισκέπτομαι, *inspicio. Qui ab Atheniensibus in vrbes imperio suo subiectas mittebantur, vt spectarent, quae apud singulos agerentur*

agerentur, καλεσμένοι, & φύλακες vocabantur, quos Lacones vocabant ἁρμοστάς. (b) *In Ecclesia Episcopus dicebatur, qui auctoritate Presbyteris antepouebatur.* (c) *Sedulius Scotus in Cap. I. Epist. ad Tit. Antequam Diaboli instinctu studia in Religione fierent, & dicerent in populis: Ego sum Pauli, Ego autem Apollo, Ego autem Cephae, communi Presbyterorum consilio Ecclesiae gubernabantur. Postquam verò vnusquisque eos, quos baptizauerat, suos putabat esse, non Christi; in toto orbe decretum est, vt vnus de Presbyteris electus superponeretur caeteris, ad quem omnis cura Ecclesiae pertineret, & schismatum semina tollerentur.* (d) *Ea quidem causa fuit confirmandi inspectionis necessitatem, alioqui ab initio ordo fuit.* (e) *Paulus mandans Tito, vt oppidatim constituat Presbyteros, ei verè ἐπισκοπὴν delegat.* (f) *Isaacus Casaubonus exerc. 15. ad Annal. Baron. anno 33. Episcopi in singulis Ecclesijs constituti cum suis Presbyterijs* † (legendū fortassè nos putamus Presbyteris) *& propriam sibi quisque peculiari cura, & vniuersam omnes in commune curantes, admirabilis cuiusdam Aristocratiae speciem referebant.* (g) *Nam singulos Episcopos cum suis Cleris Ecclesias, quibus erant Praepositi, in solidum curasse,* (h) *neque vllum aliud supra se in terris caput agnouisse, tam certum est, quàm quod certissimum, vel ex vnius B. Cypriani* (i) *testimonio, vt alia nunc taceam.* (k) *Hinc adeo est, quòd Episcopi aliquando reperiuntur Monarchae appellati* (l) *& Monarchiam etiam legas pro Episcopatu positam* (m) *Hilarus Papa Romanus ad Leontium Episcopum: Dilectissimo fratri Leontio Hilarus. Miramur fraternitatem tuam ita legis Catholicae immemorem esse, vt quaeque iniqua, & contra Patrum nostrorum statuta, in prouincia, quae ad Monarchiam tuam pertinet, si ipse aut non vis, aut non potes, etiam nec nos silentij tui taciturnitate permittas corrigere* [* pergit continuare sermonem Martinius, sed alia typorum forma] (n) *Erant & populo suae partes, sub cuius assistentis conscientia, vt loquitur B. Cyprianus, ordinationes fiebant, in quo specimen aliquod fuit democraticae πολιτείας.* (o) *Porrò inter Episcopos primis illis & beatis temporibus ordinem fuisse, cùm scripta illorum seculorum legimus, facilè animaduertimus* (p) *Dominationem fuisse, aut regium imperium in omnes, nusquam deprehendimus* (q) *& omnino nullum fuisse certum est, aetate sanctissimi Martyris Cypriani* (r) *qui in epistolis ad Romanos Papas (fratres ipse appellat semper) Cornelium, & Stephanum, toties illam inculcat sententiam* [* hic resumit Martinius pristinos typos] (s) *habere in Ecclesiae administratione voluntatis suae arbitrium liberum vnumquemque Praepositum, siue Episcopum* [* sequentia verba grandiusculis exerit literis] (t) RATIONEM ACTVS SVI DOMINO REDDITVRVM: *& similia bis multa in eius Diuini viri monumentis.* (u) *Quin etiam administratio Ecclesiarum temporibus illis vsurpata hoc ipsum euincit planissimè.*

Hactenus Martinius de Voce *Episcopus*. Deinceps nostrae restant partes, vt qua decet nos modestia erga modestum censorem, quem se ille in fronte Operis profitetur, excutiamus eius dicta, & quantum ea Catholicae repugnent veritati, membratim, & (instituti nostri memores) pressè moneamus.

Membrum I.

Primatum suum Patriarcha Romanus Decisioni Iustiniani acceptum neutiquam refert

Testem positionis nostrae ipsum citamus Iustinianum; non quidem in ea, quam allegar mendosè Typographus loco Martinij supra recitato, Nouella 121. quae est Tit. IV. *Vt particulares vsurarum solutiones in duplum computentur*; sed quae emendatione affinis 131. centesima trigesima prima, Tit. XVI. de *Ecclesiasticis titulis, & priuilegijs, alijsque Capitulis*. Cuius prima duo Capita in rem nostram afferri postulant, videlicet

Caput I. de Quatuor Sanctis Ecclesijs

Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas regulas, quae à sanctis quatuor Concilijs expositae sunt, aut firmatae, hoc est in Nicaena trecentorum decem & octo, & in Constantinopolitana Sanctorum centum quinquaginta Patrum, & in Ephesina prima, in qua Nestorius est damnatus, & in Chalcedonia, in qua Eutyches cum Nestorio anathematizatus est. Praedictarum enim quatuor Synodorum dogmata sicut sanctas Scripturas accipimus, & regulas sicut leges obseruamus.

Caput

Ideoque sancimus secundum earum definitiones, Sanctissimum senioris Romae Papam primum esse omnium Sacerdotum: Beatissimum autem Archiepiscopum Constantinopoleos nouae Romae secundum habere locum post Sanctam Apostolicam senioris Romae sedem, alijs autem omnibus sedibus praeponatur.

Atque haec quidem Iustinianus. Vbi nec ita in meridie lucet Sol, vt perspicuè docet, deferre se per praesentem legem Papae Romano Primatum, non ex placito suo, aut arbitratu, sed ex Canonum definitione, quae illis continetur Concilijs, κατὰ τοὺς, inquit, αὐτῶν ὅρους (eo nimitum sensu, quem praefert Philosophus I. Topic. ὅρος δέ ἐστι λόγος, ὁ τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνων) ac se ratam illam habere non tantùm, sed & potestate Imperatoria protectam aduersus contumaces, maiestate Principali munitam, & sanctam.

Haec porrò Conciliorum definitio qualis sit, verùm arbitrio perfecta Conciliorum ipsorum, an consilio altiore, perquiramus in praesenti necesse est.

Principio igitur Nicaena Synodus quid (cedo) edicit de hoc Primatu? Adeundus est ipse Codex (caueto autem, ne corruptum supponi aut feras, aut etiam cures: non hoc fuerit amantis rectum & sanum sermonem, sed amentis ac furentis) non erit, cur porrò ire pergas. Praesto habes, quod quaeris, in ipso limine, idest in Praefatione eiusdem Synodi. Sic enim leges.

Prima ergo sedes caelesti beneficio Romanae Ecclesiae, quam Beatissimi Petrus, atque Paulus suo martyrio dedicarunt. Secunda autem sedes apud Alexandriam Beati Petri nomine à Marco eius discipulo atque Euangelista consecrata est, quia & ipse in Aegypto primus verbum veritatis directus à Petro praedicauit, & gloriosum suscepit martyrium &c. Tertia verò sedes apud Antiochiam eiusdem Beati Petri Apostoli habetur honorabilis, quia illic priùs, quàm Romam veniret, habitauit &c. Nam & Hierosolymitanus Episcopus pro tanti loci reuerentia ab omnibus habetur venerabilis, maximè quia illic primus Beatissimus Iacobus, qui dicebatur Iustus, qui etiam secundum carnem frater Domini nuncupatus est, à Petro, Iacobo, Ioanne Apostolis Episcopus ordinatus est.

Audin' tu verò illud, CAELESTI BENEFICIO? Audin' hoc beneficio sedem Ecclesiae Romanae Primam? Quid hoc apertius, ac luculentius? Nihil itaque intercessisse suspicandum est humani consilij, aut operae cuiusquam mortalium; nihil terreni studij aut ambitus; quandoquidem volente Deo, atque designante Sedes Romana existit Princeps. An aliter, crederes, ausa fuisset Dominatio terrena, quàm quod stetisset caelesti Imperio? Planè tantò sapientior Iustinianus, ac prudentior, quanto religiosiùs existimauit, sanctiones Diuinas suarum accessione legum esse tuendas. Nec aliquè putamus ita desipientem fore, vt hoc CAELESTE BENEFICIVM interpretari malit dignitatem loco contractã ex Apostolorum martyrio ibi allegato, quasi beneficij illius causa haec praetendatur: siquidem nec vim Causalis habet particula *quam* relatiua inibi Ecclesiae Romanae: Sed si morte Sanctorum colligendus primatus Ecclesiae, nonne hoc ipso occupatũ dicemus ab Hierosolymitano Episcopo, eius nimirum loci Praesule, quem locum ipsius Domini Iesu mors consecrauerat? Quid? Relege è Codice Praefationem à principio, & rem acu (vt aiunt) tanges. Ita enim habet: *Beatissimo Syluãno in Vrbe Roma Apostolicae sedis Antistite, Constantino Augusto, & Licinio Caesare* [deinde post pauca] *sciendum est sanè ab omnibus Catholicis quoniam Sancta Ecclesia Romana nullis Synodicis Decretis praelata est, sed Euangelica voce Domini, & Saluatoris nostri Primatum obtinuit, Vbi dixit Beato Petro Apostolo. Tu es Petrus, & super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam* &c. I nunc, Nouator, & protrude Nouellas, vbi Euangelij ipsius conditor legem sancit.

At quorsum (dicet aliquis) ista tu disputas? Quorsum (suscipimus ipsi) vrgentur ista tanto molimine à Nouatoribus? Nisi vt reuocent vetus illud seculum, de quo in sacris literis, Iudicum lib. Cap. XVII. & XXI. *In diebus illis non erat Rex in Israël, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Regem sacrosum summum à Deo constitutum hi scilicet negant, vt agant quod sibi (ò vtinam) rectum, certè bonum, atque iucundum videtur: Dicamus planius: Permittunt hi quidem Romano Pontifici Primatum, sed non nisi ab homine, nec nisi dignitate loci, Imperatoriae nimitum sedis: Quorsum? nisi vt soluant religione animos Christianorum parendi illius dictis, atque ad voces, tãquam intetusi in ouile vniuersum Pastoris, obsurdescendi: nisi vt liberum faciant denegare ipsi Pontifici obsequium caelesti decreto debitum, eiusdem leges infringere, iussa negligere, censuram ridere, Maiestatem pessundare: quo tandem submoto censore quisque ex genio in omnes morum corruptelas, vitaeque turpitudines impunè laxetur. Hunccinè verò statum Ecclesiae coëmerit suo sanguine Christus Iesus? Sed haec in consequentibus planiora fient.

Ex illo autem Synodi Canone VI. qui de Primatibus est Episcoporum Metropolitanorum, ne quis scrupulum fortè colligat; quasi videantur pares fieri alij Metropolitani Romano ex forma loquendi ibi adhibita, videlicet: *Mos antiquus perdurat in Aegypto, vel Libya, & Pentapoli, vt Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem & Episcopo Romano parilis mos est*; praecauere huic errori studuit Bartholomaeus Carranza ex ordine sacro Dominicanorum, proferens editionem aliam Latinam, & eam antiquissimam, sibi traditam à Marcello Cardinali S. Crucis, vno ex tribus Vicarijs Apostolicae sedis in Tridentino Concilio;in qua non *Et Episcopo Romano* legitur; sed *Metropolitano Episcopo*. Verùm prae illa editione nobis est protographon Graecum, vbi habetur: καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστι. Expressior itaque est mentio Romani Episcopi in ipso exemplari, quamquam quod in Graeco subsequitur, id minùs commodè verteris *parilis mos est*: sed (si bene legis in lexicis) *hoc consuetum est*, seu *familiare*, seu *in more positum*: neque significatus vocis illius *parilis* vsquam auditur in hoc membro. Quid? Refragabitur, credes, ipsa sibi Synodus hoc Canone, quae paulò antè praefando tam luculenter pronuntiauerat, Primatum Romano, caelesti beneficio esse concessum?

Haec de Prima ex quatuor Synodis, Nicaena. Nùnc de altera, hoc est Constantinopolitana, cuius duo canones afferri postulant, videlicet Canon I. sic decernens: *Statuerunt qui Constantinopoli conuenerunt Sancti Patres CCCXVIII. Patrum, qui Nicaeae conuenerunt, fidem non abrogari, sed firmam ac stabilem manere oportere*. Et Canon III. in haec verba: *Constantinopolitanus Episcopus habet priores honoris partes post Romanum Episcopum, Eo quòd sit ipsa noua Roma*. Hoc etiam ex Capite infirmare ausit vindicatam à nobis sententiam? Nam is nodum in scyrpo quaerit liuidus magis, quàm ex Adagio, timidus, qui in illo III. Canone Praepositionem *Post* expendens, non ad summissionem honoris refert, sed ad temporis differentiam. vt inde non dicatur subijci Constantinopolitanus Romano tanquam praerogatiua, & potestate inferior, sed ordine duntaxat fundationis, ac titulo antiquitatis: satis namque habemus, & quia studemus breuitati, & quia causa nostra iam valuit, obiectare Aduersarijs vnum Theodorum Balsamonem Antiochenum Patriarcham in eo volumine, quod edidit Lutetiae Parisiorum typis Regijs anno sal. MDCXX. cui titulus est *Canones SS. Apostolorum, Conciliorum Generalium, & Prouincialium, SS. Patrum Epistolae Canonicae* &c. Vbi ad eum Canonem subijciens Scholium de more eruditissimum Aduersarios egregiè conficit. Ad eum te remittimus, Lector, pag. 306. & seq.

Tertia Synodus Ephesina rem non expressè quidem decernit, sed eò ipsò longè amplius auctoritatis attribuit, quod vniuersa Nicaenae dicta vno rata habet Canone III. *His lectis inquiens decreuit Sancta Synodus, non licere cuiquam aliam fidem afferre, vel scribere, vel componere, quàm eam, quae à Sanctis Patribus, qui Nicaeae congregati sunt in Spiritu Sancto, definita est*.

Quarta denique Synodus Chalcedonensis Canonē Primum condit in haec verba: *CANON I. Qui à Sanctis Patribus in vnaquaque Synodo huc vsque expositi sunt, obseruari Canones aequum censuimus*. Itaque ex hactenus disputatis hunc licet syllogismum contrahere: Nihil iure Diuino decisum pendet à decisione iuris Caesarei: Atqui Primatus Papae Romani est iure decisum Diuino: Ergo Primatus Papae Romani non pendet à decisione iuris Caesarei: Non ergo à decisione Iustiniani in Nouella, sicut decernit Martinius. Porrò huius syllogismi Maior propositio probatione nulla eget, nisi si quis Homini Deum vesania furiali subdiderit. Minor autem hoc fulcitur enthymemate. Primatum Papae Romani à iure esse Diuino decisum denunciat Sancta Nicaena Synodus in Praefatione: Iterat Sancta Constantinopolitana Synodus Canone I. & III. Repetit Sancta Ephesina Synodus Canone III. Similem in modum Chalcedonensis Canone I. Ergo de ea re non restat ambiguitati locus. Antecedens illud probant adducti nuper loci Synodorum: Consequens autem omissis sacris Auctoritatibus, niti in praesens volumus fundamento ipsius Martinij, idest allegata ab ipso Nouella Iustiniani Cap. I. *de quatuor Sanctis Ecclesijs*, per nos principio huius Membri exscripta.

Restat tollenda dubitatio, quae candido Lectori facile oborietur; Quamobrem scilicet Nicaena Synodus in Praefat. post Sedem Romanam censuerit proximè Alexandrinam: At verò Constantinopolitana Can. III. proximum sibi locum praeripuerit, reiecta in tertium Alexandrina? Verùm, si rem attendes, non est cum loco Romanae sedis ratio eadem, ac reliquarum. Quae enim humano stant iure, & humano moueri possunt, ac debent, quoties noua causa succedat: id quod in Diuinum ius cadere haud potest. Itaque Romanae sedis primatum, Diuinum quippe, violare non licuit vel Generalibus Synodis: caeterarum sedium licuit, quia Humanum. Proinde vbi aliter subsecuta Constantinopolitana Synodus generalis decreuit, in eo non placuit ratam habere praecedentem Nicaenam, rato semper ac saluo iure Romanae sedis, quod & Nicaena Diuinum esse tradidit, & Constantinopolitana firmauit.

Membrum II.

In Voce *Episcopi*, ac Persona exponenda non sibi constare Martinium.

DEsiderauimus hoc loco Martinium aliquanto magis dilucidum, & planum, qualem decet esse Scriptorem Dogmaticum, in assignanda nimirum Auctori cuique allegato sententia propria, Tum quid ipse Martinius praecipiat, ab adscititijs doctrinis distinguendo. Deinde, neque minùs, in vsu ac tenore typorum, quem (vt adnoratum est suprà in eius sermone per literam, n) temerè variat, nisi vitium fuit Typographi. Sed & suspectam nobis reddit auctoritatem Sedulij Scoti (vt ibidem per literam c) quandoquidem locum illum, quantus quantus est, offendimus priùs apud Diuum Hieronymũ in Caput ipsum primum Epistolae Diui Pauli ad Titum: qui quidem Hieronymus seculum Sedulij antecessit, vt ex Annalibus nemo non colligit. Ita scripserit licet in Diuum Paulum Sedulius Commentaria, quae nostras in manus venire nondum contigit; non debuit certè Martinius ignorare Hieronymum Scriptorem in Orbe Christiano celebriorem Sedulio, atque ex eius nomine locum citare, nimirum ex fonte magis, quàm riuulo, & Auctorem proferre, non Exscriptorem, ad fidei maius praesidium: Hoc magis quia citatum eius loci Auctorem Hieronymum procul dubio legit Martinius apud Ioannem Caluinum in sua Institut. Relig. Christ. Cap. VIII. num. 52. quae etiam in Italicum sermonem versa prodijt Geneuae anno MDLVII. Praeterea quam variat ipse breui tractu sermonis formam Episcopalis regiminis? Nunc eam statuit Monarchicam (per literas K, l, m) Nunc Aristocraticam (per f) Nunc tandem Democraticam (per n) variaturus, credimus, adhuc, si plures offerrentur formae: quae tamen, vt specie omnes differunt, ita vna alteram excludit, neque patiens socij, quà talis, est Monarcha; proinde non Optimates admittit, hoc est in re nostra Presbyteros, neque minùs Populum. Item quaerimus ab Auctore, quomodo constet auctoritas loci, quem allegat (ad literam m) Vbi Papa Romanus arguit Episcopum negligentem suarum partium, cum loco altero (ad literam t) vbi rationem actus sui reddirurum Deo Episcopum monet, quasi Superiorem habeat neminem, praeter Deum, cui rationem reddat, à quo possit argui? Postremò infert ex dictis haud rectè (ad literam e) si tamen Presbyteros ibi vsurpet pro Sacerdotibus è Clero, quos ipse Optimates esse contendit in Ecclesiae regimine, quasi illis praeponat Titum Paulus Episcopum. Nam & continuatio verborum Pauli (si Lector sit candidus) planè vult Presbyteros pro Episcopis vsurpatos: ideoque nigellos interpretes obiurgat Diuus Hieronymus in eum locum sic deducens ex praecedentibus: *Idem est ergo Presbyter, qui & Episcopus: Et antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent* &c. (decurritque in locum illum adscriptum Sedulio, de quo superiùs) ibi ergo ἐπισκόπους delegat Tito, non in sensum Martinij (sup. litera e) sed in hunc, vt is è Presbyteris eligat Episcopos, in queis commendari intellexerit virtutes eo capite praescriptas. Et rectè quidem ait Diuus Hieronymus, eundem esse Presbyterum & Episcopum, scilicet non omninò, sed eo loci vsurpatum à Paulo; eundem nimirum hominem, qui ante esset Presbyter, mox creandus Episcopus, vel (vt Philosophi loquuntur) subiectum idem numero ab vna forma mutandum in aliam.

Membrum III.

Falsò allegari à Martinio Episcopum cum suo Clero Ecclesiam suam in solidum curare.

CEnsorem alium hic nolumus, praeter ipsum Martinium, qui cùm hoc dogma tradiderit (ad literam g) subinde affirmat (K) Episcopos aliquando Monarchas appellatos: & (l) Monarchiam positam pro Episcopatu: Sed Monarcha (fas est hic suscipere) est Princeps vnus, & Monarchia Principatus vnius; Ergo non cum suo Clero in solidum, sed ex suo vnius arbitrio Episcopus commissam sibi curat Ecclesiam.

Ne verò se putet Auctor, hoc certè punctum à nobis tulisse, vt Episcopum in Monarchia positum hoc ipso velimus exemptum à supremo regimine, ac potestate Romani Pontificis: namque suamet arte ipse luditur, dum auctoritate Hilari Papae Romani (apud nos certè inconcussa, & argumento, vt aiunt, ad hominem) probaturus in Leontio Episcopo hanc Monarchiae praerogatiuam, simul repraesentat Episcopum ab eodem Papa tanquam subditum à supremo capite correptum. Quo loco pensitanda est vox illa *Miramur*, scilicet plena auctoritatis cum admixta seueritate:

Et quoniam huius doctrinae nouatores velut à monstro abhorrent à nomine vnius Capitis,

itemque Principis, & Principatus in Ecclesia, auditu postulat Sanctus Leo Papa serm. III. de Anniuersario Assumptionis suae. *Propter quod aiens dicit beatissimo Petro: Tibi dabo claues Regni Caelorum, & quaecunque ligaueris super terram, erunt ligata & in Caelis, & quaecunque solueris super terram, erunt soluta & in Caelis. Transiuit quidem etiam in alios Apostolos vis potestatis istius, & ad omnes Ecclesiae PRINCIPES decreti huius constitutio commeauit; sed non frustra vni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiae Rectoribus Petri forma proponitur.* Visne vsum huiusce vocis adhuc antiquiorem in Ecclesia? Audi Diuum Hieronymum, cui vel Caluinus multum defert; quem quidem Hieronymum Leonis aetatem vno ipso seculo praecessisse constat. Is Commentario in versiculum Psalmi XLIV. *Constitues eos Principes super omnem terram*, sic habet: *Constituit Christus Sanctos suos super omnes Populos. In nomine enim Dei dilatatum est Euangelium in omnibus finibus Mundi, in quibus PRINCIPES Ecclesiae, idest Episcopi constituti sunt.* Haec Hieronymus, si bene legimus. Nec dedecet nomen Imperij, si potestatem spectes. Diuus Paulus Epist. ad Philemonem videtur hoc monere dicens: *Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu IMPERANDI tibi quod ad rem pertinet: propter charitatem magis obsecro* &c. Ita habet vulgata editio. Ac ne vim sermonis enerues committendo illa: *In Christo Iesu imperandi*, quasi metaphoricòs intelligi debeat hocce imperium; occurrit lectio è Graeco διὸ πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, *Propter quod multam in Christo fiduciam habens imperare tibi id quod est officij tui*: Ita fiduciam ad Christum refert, Imperium reddit absolutum. Expressiùs ad Titum Cap. II. *Haec loquere, & exhortare; & argue cum omni IMPERIO: Nemo te contemnat.* Vbi expendendum Graecè μετὰ πάσης ἐπιταγῆς.

In has duas appellationes quadrare fortè dices, Philologe, nec inscitè, illud C. Cornelij Taciti, principio Annalium de Augusto: *Qui cuncta discordijs ciuilibus fessa nomine Principis sub Imperium accepit.* Sed videor audire te cum vnâ simul alteram eleuare appellationem, quà ea datur Ecclesiae. Nam, inquies, nomine Principis nihil amplius vsurpare intendit Augustus, causâ minuendae inuidiae, quàm quod vulgò obtinebat Princeps Senatus, idest Primus in Senatu, cuius potestas in eo erat omnis, vt res decernendas proponeret Senatoribus, sententias singulorum rogaret, consilijs ac monitis Senatum dirigeret, tumultuum semina auctoritate tolleret sua; denique sancita communiter à Patribus, vti maturè praestarentur, curaret; aliud nihil praeterea, nihil imperij, nihil iuris, quia nec vlli subditi, sed sui quisque Patrum arbitrij. Haec & Matthiae Martinio, & ante ipsum Ioanni Caluino definitur persona Episcopi; nimirum connitentibus Ecclesiae regimen sancire Aristocraticum è Collegio Presbyterorum, quibus praesit Episcopus. Sed animaduertat, oportet, Censor noster, vocem Principis absolutè positam florente Diuo Leone Papa, cuius allata in medium auctoritas est, imperium retulisse; scilicet vsu vetere loquendi paulatim immutato. Neque hoc solum, sed duobus ipsis seculis superioribus id ipsum obtinuisse, testis est Tertullianus aduersus Hermogenem, qui Graeco similem in modum vocabulo ἀρχὴ tribuit non modò ordinatiuum, sed etiam potestatiuum (vt ipse loquitur) Principatum. Quin & Graecae glossae distinctè ἀρχὴ *proemium, exordium*, & ἀρχὴ *imperium, magisterium* exponunt; Et Iustus Lipsius in Tacitum (omninò adeundus) *Principium* pro *Principatu*, vtrumque pro *Imperio* vsurpari commonstrat ex lectione ambigua Suetonij, sibi probata, in C. Caligulae Cap. XXXI. *Augusti Principium* (* vulgata lectio habet *Principatum*) *clade Variana, Tiberij ruina spectaculorum memorabile factum* (* vulgata *memorabilem*) Quò fit, vt paulùm ab aetate Augusti vox *Princeps* Imperium adsignificaret; atque adeo ab ipso coeperit Augusto, si Tacitum assequimur, loco superiùs obiecto, atque ex hoc altero paulò inferiùs: *Igitur verso ciuitatis statu nihil vsquam prisci, & integri moris: omnes exuta aequalitate IVSSA PRINCIPIS ASPECTARE.* Itaque ne vereamur Principatum, & Imperium ab Ecclesia excludere, efficit Beati Leonis auctoritas disiectis tenebris obliquae interpretationis luculenta.

Exigeret quis forte, vt proderemus mendacium Ioannis Caluini Auctoris illius dogmatis, in Institut. lib. IV. Cap. VII. Vbi nomen Capitis, & Primatus fuisse dicit inauditum prorsus in Ecclesia. Atqui non patitur Digressionis ratio, longiùs nos abscedere. Adeatur Diuus Cyprianus Epistola ad Cornelium, cuius initium est *Quod seruis Dei*, quae in editione Parisiensi MDCXVI. est Epistola XLII. In qua vox Capitis vsurpatur; & ex eadem editione, lib. de Vnitate Ecclesiae, in quo haec de Primatu: *Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & Cathedra vna monstretur.* Deinde si non Episcopus solus, sed (vt volunt hi) vnà cum Episcopo Clerus curat Ecclesiam ad formam Aristocraticam, cur ex B. Cypriano lib. I. Epist. III. *Legi literas tuas, frater carissime, quas per Saturum* &c. Episcopus solus, non autem coniunctus Clero sententiam fert Anathematis? Statim enim ibi sub initium: *Et non tantùm mea, sed plurimorum Coepiscoporum sententia condemnatum.* Non enim ait *Non tantùm mea, Clerique mei sententia.* Intelligit autem de Felicissimo haeretico, & scelesto.

Membrum IV.

Testimonio Beati Cypriani ruere illud dogma, nimirum singulos Episcopos cum suis Clens Ecclesias, quibus erant Praepositi, in solidum cura sse.

PRopositionem hanc Martinius ad literam g; siue ex suo sensu, siue aliena asserat auctoritate. Et miramur, quemadmodum is (ad literam i) audeat hanc refundere doctrinam in B.Cyprianum, qui lib.I. Epist.III. ad Cornelium, Cuius initium: *Legi literas tuas, frater carissime*, regimen Ecclesiae, nec non fidei definitiones in vno constituit capite, ita scribens: *Neque enim aliunde haereses obortae sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, Nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur, cui si secundùm magisteria Diuina obtemperaret Fraternitas vniuersa, nemo aduersus Sacerdotum Collegium quidquam moueret*. Ecce Collegium Sacerdotum memoratum; vni tamen Sacerdoti, idest Episcopo tributam potestatem, & Iudicium in suam Ecclesiam. Et ne prauo studio abrumpi à nobis hunc locum putes, pergit mox B. Cyprianus, continuatque periodum: *Nemo post Diuinum iudicium, post Populi suffragium, post Coepiscoporum consensum Iudicem se non iam Episcopi, sed Dei faceret*. Neuè hinc arguat, licebit, quidquam pro sua sententia, cùm hic de Episcopi electione dumtaxat ille loquatur, quae sane electio per suffragium populi, consensumque Coepiscoporum fiebat, ac primùm omnium per Dei iudicium; minimè verò de administratione Episcopatus post electionem legitimam: Quod ita intelligi oportere, probant sequentia: *Nemo discidio vnitatis Christi Ecclesiam scinderet: nemo sibi placens, ac tumens seorsum foris nouam haeresim conderet, nisi si ita est aliquis sacrilegae temeritatis, ac perditae mentis, vt putet, SINE DEI IVDICIO FIERI SACERDOTEM*: & post aliquammulta ex Diuinis literis collata ad id probandū, subdit: *Caeterum dico, dico enim prouocatus, dico dolens, dico compulsus, quando Episcopus in locum defuncti substituitur, quando POPVLI VNIVERSI SVFFRAGIO in pace DELIGITVR, quando Dei auxilio in persecutione protegitur &c.* Et quod à Populo sit mera electio Episcopi, à Deo autem constitutio, perspicuum facit, cùm post pauca subijcit: *Apparet, quis impugnet: non scilicet Christus, qui Sacerdotes aut constituit, aut protegit; sed ille qui Christi aduersarius, & Ecclesiae eius inimicus* &c. Neque suspicère in disiunctiuis illis particulis *aut, aut* inesse personarum distinctionem, sed temporum, quasi hunc, non illum Sacerdotem Christus constituat, qui omnes constituit; sed quia hoc tempore hunc constituit, cùm fit per Populum electio; illo tempore eundem protegit, cùm mouetur persecutio.

Idem B. Cyprianus sententiam ipsam inculcat lib IV. Epist. IX. ad Florentium Pupianum, cuius initium: *Ego te, frater, credideram*: & quem ibi Sacerdotis, hic Episcopi impertit nomine, Videlicet: *Nec hoc iacto, sed dolens profero, cùm te iudicem Dei constituas, & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Praepositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt; Qui audit vos, me audit, Et qui me audit, audit eum qui me misit: & qui reijcit vos, me reijcit, & eum qui me misit. Vnde enim schismata, & haereses obortae sunt, & oriuntur, nisi dum EPISCOPVS, QVI VNVS EST, & Ecclesiae praeest, superba quorundam praesumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus ab indignis hominibus iudicatur*. Quid, quod lib. III Epist. XIV. cuius initium: *Diu patientiam meam tenui*, inuehitur Cyprianus in Presbyteros quosdam, qui inscio ipso pacem lapsis dederant, notam ijs imprimens praesumptionis, temeritatis, turbae: conquerens, quod ij praepositum sibi Episcopum non cogitent, quod cum contumelia, & contemptu Praepositi totum sibi vendicent, re sane noua, & nunquam sub antecessoribus facta? Tu Epistolam perlege, tùm, an cura Ecclesiae sit Cleri in solidum cum Episcopo, dijudicabis.

Iam vides, quae sit B. Cypriani sententia, quamque peruersè apud Philologum allegata.

Membrum V.

Episcopos supra se aliud in terris Caput semper agnouisse probatur vel testimonio B. Cypriani.

COntrarium admittit Martinius (ad literam h, & i) tamque esse certum asseuerat, quàm quod certissimum. Sed si rei veritas inquiratur, patebit dogma Martinij tam falsum esse, quàm quod falsissimum. Ecquod autem est (scitamur) id testimonium B. Cypriani? Cur tandem non promit? cur silet? Scilicet neque dictum vllum reperire est in eius B. Viri scriptis, nisi

nisi absurdè interpretatum pro Martinio: & ipsa tandem facta mentem illius produnt, clarèque praedicant, Pontifici Romano tanquam capiti Ecclesiae, & summo Principi, reuerentiam omnem, atque obsequium exhibuisse. Vis tu factum memorandum? Concilium, quod tanquã Primas Africae Cyprianus ipse celebrauerat, collectis Episcopis suae prouinciae subiectis, misisse ad Stephanum Papam Romanum, vt ab eo confirmaretur (quippe ea desiderata confirmatione irritum erat futurum) testatur disertissimè Diuus Hieronymus Dialogo aduersus Luciferianos sub finem, ita quidem farus: *Conatus est & Beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena, & idcirco Haereticorum Baptisma reprobans, ad Stephanum tunc Romanae Vrbis Episcopum, qui à B. Petro vigesimus sextus fuit, super hac re Africanam Synodum direxit: sed conatus eius frustra fuit.* Innuit autem obstitisse Cypriano, & Episcopis eius sectatoribus Stephanum; proindeque illos mutasse sententiam testatur ipse Hieronymus ibidem dicens: *Denique illi ipsi Episcopi, qui rebaptizandos haereticos cum eo statuerant, nouum emisere Decretum.* Quod certe Hieronymi dictũ comprehenderit haud dubiè ipsum Primatem Cyprianum etsi expressum ita non signet, vt Nouatorum petuicacia fortè exegerit: sed hoc quidem autumat Diuus Augustinus ad Vincentium ita differens: *Correxisse autem* (Cyprianum intelligit) *istam sententiam non inuenitur: non incongruenter tamen de tali Viro existimandum est, quòd correxerit, & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimiùm delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt.* &c.

Occurret hic Nouator, putans hoc insigne factum altero insigniore se posse infringere. Cur autem (dicet) ipsi Stephano Papae tam infensum posthac prae se tulit Cyprianus? Cur Summo Pontifici sententiam Synodi Carthaginiensis contrario decreto improbanti non est continuò obsecutus? Cur magis obsistenti restitit? Cur tam acriter stylum obstrinxit? vt fecit & in Epistola ad Pompeium, & in Praefatione ad sententias Episcoporum rogandas de Baptizandis haereticis? Ad hoc licuerit nobis vsurpare in hosce obtrectatores illam ipsam obiurgationem, quam & Diuus Augustinus in Donatistas lib. II. de Baptismo: siquidem & hi nostri ab vnitate Ecclesiae, hoc est à doctrinis, vniuersae Ecclesiae consensione receptis, nouas atque inauditas commentantes, praecisione sacrilega recesserunt. Quid autem si nobis auctoritatem obijciunt Cypriani, non simul exemplum Cypriani tenent de vnitatis in Ecclesia conseruatione? Atqui errauisse Cyprianum siquis dubitet, legit Augustinum in libris de Baptismo contra Donatistas, à quo Cypriani error, vt humanus quidem, elevatur consideratione piae, ac religiosae mentis ipsius, constantissimique studij vnitatis Ecclesiae:

Verumtamen vt error refellitur, neque Cypriani modò, sed & Episcoporum singillatim, qui in Concilio subscripserant, sententiae confutantur. Quid, quod illius tenor Praefationis, eruditis Augustini oculis aliter quàm plebeijs apparet? Nam illa verba, quae acerbitatẽ maximè praeseferebant in Stephanum Papam, videlicet: *Superest, vt de hac ipsa re quid singuli sentiamus, proferamus, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem, si diuersum senserit, amonentes: Neque enim quisquam nostrum EPISCOPVM SB ESSE EPISCOPORVM constituit, aut TYRANNICO TERRORE ad obsequendi necessitatem collegas suos adegit, quando habet omnis Episcopus pro licentia libertatis, & potestatis suae arbitrium proprium tanquam iudicari ab alio non possit, quomodo nec ipse potest alterum iudicare, sed expectemus vniuersi iudicium Domini nostri Iesu Christi, qui vnus est, solus habens potestatem & praeponendi nos in Ecclesiae suae gubernatione, & de actu nostro iudicandi:* His enim verbis citatis lib. II de Baptismo ita subdit Diuus Augustinus: *Nunc si se audent superbae, & tumidae ceruices haereticorum aduersus sanctam humilitatem huius sermonis extollant insani Donatistae* &c Et lib. III. de Baptismo ijsdem iteratò citatis ita vrget: *Quid mansuetius? quid humilius?* Nam si tu, Nouator, perstringi hic mauis Stephanum, quasi luserit Cyprianus ad vsitatum titulum Romanorum Pontificum, qui se Episcopos Episcoporum inscribebant, ex hac certè falsa interpretatione veram elicies historiam de illo titulo iam ante Cypriani aetatem inuecto; id quod innuit Tertullianus lib. de Pudicitia, vbi se ab Ecclesiae gremio miserè submouens inuehitur in Zephirinum Romanum Pontificem, à quo Decretum manauerat de recipiendis in Ecclesiam poenitentibus, licet fornicarij fuissent, & moechi: ita verò Tertullianus: *Audio etiam edictum esse propositum, & quidem peremptorium: PONTIFEX SCILICET MAXIMVS, quod est EPISCOPVS EPISCOPORVM, edicit. Ego & Moechiae, & Fornicationis delicta, poenitentia functis dimitto. O edictum, cui adscribi non poterit Bonum factum* &c. Quo ex titulo euincitur summa potestas Romani Pontificis in omnes Ecclesiae Episcopos, testimonio Beati Cypriani abs te, ò Nouator, interpretati. Nam Tertulliani mentem infrà indagabimus.

Facto insigni Cypriani substituimus dictum eius, & vnà complurium Episcoporum, quorum omnium nomine ad Cornelium Papam Romanum directa est Epistola primo libro Secunda, Cuius initium: *Statueramus quidem iam pridem:* In ea igitur sub extremum ita differitur: *Placuit nobis sancto Spiritu suggerente, & Domino per visiones multas, & manifestas admonente (quia hostis nobis imminere praenuntiatur, & ostenditur) colligere intra castra milites Christi, & examinatis singulorum causis, pacem lapsis dare; imo pu-*

quaturis arma suggerere. Quod credimus VOBIS PATERNAE misericordiae contemplatione placiturum &c. Ecce vt Patrem Ecclesiae Romanum Pontificem Episcopi omnes Concilij cum suo Primate B. Cypriano & profitentur, & consulunt: eò certè honorabiliùs, quia plures vnum alloquentes, pluratiuo numero *vobis* vti malunt nondum recepto vsu, vulgò certè latinè scribentibus, & Cypriano in primis, amoenitatem latini sermonis publicè summa cum gloria professo:

Alter locus Cypriani citra vllas ambages declarat Romanum Pontificem caput extitisse, cui Episcopi vti membra subessent, cùm is lib. III. Epist. XIII. suadet Stephano Pontifici Romano, vt pellat sede sua Martianum Episcopum Arelatensem Haeresiarcham, atque alium sufficiat, in haec verba: *Dirigantur in prouinciam, & ad Plebem Arelate consistentem à te literae, quibus abstento Martiano alius in locum eius substituatur, & grex Christi, qui in hodiernum ab illo dissipatus, & vulneratus contemnitur, colligatur. Sufficiat multos illic ex fratribus nostris, annis istis superioribus excessisse sine pace, vel caeteris subueniatur, qui supersunt, & diebus, ac noctibus ingemiscunt, & Diuinam, ac paternam misericordiam deprecantes, solatium nostrae opitulationis exposcunt*. Et post plura viget exemplo superiorum Romanorum Pontificum dicens: *seruandus est enim antecessorum nostrorum Beatorum Martyrum Cornelij, & Lucij honor gloriosus, quorum memoriam, cùm nos honoremus, multò magis tu, frater carissime, honorificare, & seruare grauitate, & authoritate tua debes, qui Vicarius, & Successor eorum factus es*. Nunc, Martinie, quaero abs te, quamobrem B. Cyprianus hortetur Stephanū ad exuendum Episcopatu Arelatensi Martianum; nisi quia Romani Pontificia summam sciebat esse potestatem in Ecclesia, & Primatum inter Episcopos, quibus vt caput membris praeesse iussit Diuina ordinatio? Ad eum autem modum eiecere ex Ecclesia Romani Pontifices Haeresiarchas alios pro tempore, vti Nestorium Episcopum Constantinopolitanum Caelestinus; Timotheum Alexandrinum Simplicius; Theophilum Alexandrinum vèl vita defunctum Innocentius; Dioscorum Alexandrinum, & Petrum Antiochenum Felix: Vt contra pulsos ab Orientalibus Athanasium, & Paulum confugientesque ad Sedem Romanam restituit Iulius, citatis ac damnatis haereticis auctoribus. Hoc porrò adiecimus, vt praecluderemus effugium aduersarijs, si fortè Primatum Romanum ex B. Cypriano conuictum, Italiā solum, & Galliā, aut toto etiam Occidente concludendum putarent.

Accipe adhuc insigne Romani Primatus in omnes omnino Episcopos ex ipso B. Cypriano, quod nisi caecutientes dissimulent. lib. II. Epist. I. scribens ad Stephanum de Concilio habito Carthagine super his, qui apud Haereticos baptizabantur, ita inchoat: *Ad quaedam disponenda, ac communis Concilij examinatione limanda, necesse habuimus, frater charissime, conuenientibus in vnum pluribus Sacerdotibus cogere, & celebrare Concilium, in quo quidem multa prolata, atque translata sunt. Sed de eo VEL MAXIME TIBI scribendum, & CVM TVA GRAVITATE, ac SAPIENTIA conferendum fuit, quod magis pertineat ad Sacerdotalē authoritatem* &c. Excute tu diligenter hunc locum, candidè contemplare, rectè pensita. Ecquid aliud, nisi obsequium dispicies, & penè contrectabis à B. Cypriano exhibitum Romanae sedi? etiam, quod aduertas, nomine vniuersi Concilij, hoc est plurium Episcoporum, vt indicat titulus, videlicet: *Cyprianus & caeteri Stephano Fratri Salutem*.

Satis igitur liquet, futilem reddi propositionem Martinij ad literam q. Sed deinceps adhuc pluribus.

Membrum VI.

Ex Diuo Cypriano Primatum Romani Pontificis in omnes Episcopos tam certum reddi, quàm quod certissimum.

LIbet arctiùs conserere pugnam, hoc est Logicè disceptare, nedum Philologicè. Quod autem effugium rēstabit, si argumentis ex Diuo Cypriano petitis positionem nostram necessaria consecutione firmabimus? Ita nos verò congredimur:

Petrus Apostolus Primatum habuit in omnes Episcopos.
Pontifex Romanus est successor Diui Petri
Ergo Pontifex Romanus Primatum habet in omnes Episcopos.

Huius Syllogismi Maior Propositio hoc altero nititur Syllogismo: Omnes Apostoli erant Episcopi: Diuus Petrus Primatum habuit in omnes Apostolos: Ergo D. Petrus Primatum habuit in omnes Episcopos. Huiusce alterius Maior in confesso est apud omnes Aduersarios, quoniam arguitur ex B. Cypriano (ex editione Veneta) lib. II. Epist. X. ad Cornelium, cuius initium: *Quod seruus Dei*. Vbi habetur: *Hoc enim vel maximè frater & laboramus, & laborare debemus, vt vnitatem à Domino, & per Apostolos nobis successoribus traditam, quantum possumus, obtinere curemus*. Et lib. IV. Epist. IX. ad Florentium: *Nec hoc iacto, sed dolens profero, cùm te iudicem*

iudicem Dei constituas, & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Praepositos, qui Apostolis Vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos &c. Et lib. I. Epist. III. ad Felicem Presbyterum, Paulum Diaconum, & Plebem ipsis commissam: *Quod postea secundum Diuina Magisteria obseruatur in Actis Apostolorum, quando de ordinando in locum Iudae Episcopo Petrus ad Plebem loquitur.* Alterius huius minorem duo in primis loci eiusdem B. Cypriani tuentur. Prior ex editione Parisiensi suprà Membro III. allegatus, Epistola ibi XLII. scilicet: *Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & Cathedra vna monstretur.* Posterior locus ex editione Veneta (in qua extant Desiderij Erasmi Roterodani Adnotatiunculae) Epistola ad Quirinum, quae praecedit sententias Episcoporum de haereticis baptizandis, est in haec verba: *Nam nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem aedificauit Ecclesiam suam, cùm Paulus de Circumcisione postmodum disceptaret, se vindicauit; seu aliquid insolenter, aut arroganter assumpsit, vt diceret, se PRIMATVM tenere, & obtemperari à nouellis, & posteris sibi potiùs oportere; Nec despexit Paulum, quòd Ecclesiae priùs persecutor fuisset, sed consilium veritatis administrationi legitimae, quam Paulus vindicabat, facilè consensit; documentum scilicet nobis & concordiae, & patientiae tribuens, vt non pertinaciter nostra amemus; sed quae aliquando à fratribus, & collegis nostris vtiliter, ac salubriter suggeruntur, si sint vera, & legitima, ipsa potiùs amplectamur.* Quem locum siquis aliò detorquere ausit, quàm vt planè significet, Petro fuisse verum Primatum à Christo datum in Apostolos, occurremus nos cum Diuo Augustino de Baptismo contra Donatistas lib. II. non procul à principio, vbi hunc ipsum Cypriani locum recitans, ita subiungit: *Ecce vbi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in scripturis sanctis didicimus, Apostolum Petrum, in quo PRIMATVS Apostolorum tam excellenti gratia praeeminet, aliter, quàm veritas postulabat, de Circumcisione agere solitum, à Posteriore Apostolo Paulo esse correctum.* Vbi simul Diuus Augustinus remouet admirationis materiem, quomodo Vir multò sanctissimus Cyprianus ita feruidè altercaretur, atque obsisteret definitioni de non baptizandis haereticis, quam edixerat Stephanus Pontifex Maximus, ac Primas Ecclesiae vniuersae. Sic enim disserit: *Si potuit Petrus contra veritatis regulam, quam postea Ecclesia tenuit, cogere gentes iudaizare? cur non potuit Cyprianus contra regulam veritatis, quam postea tota Ecclesia tenuit, cogere haereticos, vel schismaticos denuò baptizari?* Iam probatam ex B. Cypriano plus quàm satis habemus etiam Minorem secundi syllogismi Propositionem de Petri Primatu. Itaque syllogismus hic ad victoriam currat, oportet, Propositione Maiore ita firmata Principis syllogismi.

Iam & Minorem, nempe Romanum Pontificem (eum quidem pro tempore) esse Petri successorem vèl ex aetate Diui Cypriani tam facilè cognoscimus, quàm quod facillimè. Lege, obsecro, eius Epistolam LV. ex editione Parisiensi, seu mauis ex Veneta, quam probauit Erasmus, Epistolam III. libri I. Cuius initium: *Legi literas tuas, frater carissime, quas per Saturum fratrem* &c. Est autem scripta ad Cornelium Papam Romanum hortatoria contra Haeresiarchas sui temporis, praesertim Felicissimum, & eius studiosos, quorum praesentibus terroribus, ac minis commotus fuerat Cornelius. Ibi ergò num. 90. ita fatur: *Post ista adhuc insuper Pseudoepiscopo sibi ab haereticis constituto nauigare audent, & ad PETRI CATHEDRAM, atque ECCLESIAM PRINCIPALEM, vnde vnitas Sacerdotalis exorta est, à Schismaticis, & profanis literas ferre, nec cogitare, eos esse Romanos, quorum fides Apostolo praedicante laudata est, ad quos perfidia habere non possit accessum.* Innuit Epist. ad Rom. Cap. I. Ecce verò Romam, Ecce Petri Cathedram, Ecce Ecclesiam Principalem (in qua scilicet Principatus est Christianus, & sedet Episcoporum Princeps) Ecce fundamentum huiusce Principatus; quippe alludit ad Christi verba toties à B. Cypriano obseruata: *Tu es Petrus, & super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam* &c. An porrò caecutiet in tanta luce Nouator, vt Cypriani tempore nullum dicat fuisse caput, nullum Primatem, aut Principem in omnes Episcopos?

Adhuc accipe locum alium, ex editione Parisiensi Epist. LII., ex Veneta lib. IV. Epist. II. ad Antonianum, cuius initium: *Accepi primas literas tuas, frater Carissime, concordiam* &c. vbi sub initium ita alloquitur: *Scripsisti etiam, vt exemplum earundem literarum ad Cornelium Collegam nostrum transmitterem, vt deposita omni sollicitudine iam sciret, te secum, hoc est cum Catholica Ecclesia communicare.* Ecquis non hinc inferat, Cornelium Pontificem Romanum monstrari digito Patrem Maximum, & Summum Principem Ecclesiae Catholicae? Nihil dicimus de illa non leui coniectura veritatis nostrae sententiae, cùm eadem Epistola LII. ad Antonianum narrat B. Cyprianus de responso Cleri Romani, sede vacante sibi facto super quaesitis de pace lapsis danda; Et ipsas Cleri literas per totum Mundum missas esse, & in notitiam Ecclesijs omnibus ac vniuersis fratribus perlatas, quasi eamdem venerationem haberet Clerus, in sacro interregno, quam & ipse Pontifex, vt indicat Epistola Cleri Romani ad Clerum Carthaginiensem de secessu B. Cypriani (est in edit. Paris. ordine Tertia) vbi habet num. 6. *Et cum incumbat nobis, qui videmur praepositi esse, & vice Pastoris custodire gregem; si negligentes inueniamur, dicetur nobis* &c. Omnino visendus est Index libri in voce *Romanus Clerus*. Congerimus alium locum

locum, qui nobis exciderat, ex Epistola LII. nuper allegata, vbi num. 29. de Cornelio ad Pontificatum Maximum Romae euecto ita B. Cyprianus perscribit: *Factus est autem Cornelius Episcopus de Dei, & Christi eius iudicio, de Clericorum pene omnium testimonio, de Plebis, quae tunc affuit, suffragio, & de Sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum Collegio, cùm nemo ante se factus esset, cùm FABIANI LOCVS, idest cùm LOCVS PETRI, & gradus CATHEDRAE SACERDOTALIS vacaret* &c. Vide, an grandioribus sensis Cyprianus expressisset successionem Pontificis Romani, pro tempore, in Cathedra Petri Apostoli.

Igitur ambabus syllogismi principis Propositionibus, quas Logici Praemissas vocant, a loco Topico testimonij & auctoritatis B. Cypriani (is enim Disputationis fuit cardo) ita probatis, ac demonstratis, erit super, quod Philologus noster desideret ad veritatis assecutionem? Erit, cur consecutionem syllogismi ad seueritatem Logicarum praeceptionum conformati non ipsis cernat oculis? non manibus tractet? I nunc, & statue (ad literam q) nullam omnino fuisse in omnes Dominationem, aut Regium Imperium (haec autem citra inuidiam nomina volumus admissa, neque hinc modestiam abesse à Christo Domino commendatam Discipulis Lucae Cap. IX. Matthaei Cap. XVIII. quae modestia potestati minimè aduersatur, interprete ibidem Diuo Hieronymo) siue omnes intelligas Episcopos, seu etiam Christianos per plebes his subditos: *id* autem dicito tu *certum esse aetate Sanctissimi Martyris Cypriani*.

Membrum VII.

Excutitur simul & impugnatur Dictum Martinij ad literas o, & p

PRimùm ergo particulam illam *Nusquam deprehendimus*, quasi minitabundam Arcem imperamus, necesse est; dolentes etiam atque etiam cõpelli nos aut inscitiam hic obiectare, aut malitiam: quamquam in eos malumus vitium refundere, à quibus bona, vt credimus, fide Martinius hauserit in tanta praesertim eruditionis mole, ac farragine, vnde Lexicon suum instruxit. Philologo nos igitur putamus non ingratum fore, si monuerimus, non obseruari ab ipso Diui Hieronymi, qui primis illis & beatis temporibus floruit, quae inquirebat Martinius, quae nimirum Ecclesiam tot pijs, doctisque Patribus florentem videtunt. Is autem quid nisi Praelatum vult Episcopis Romanum Pontificem, cùm SVMMVM SACERDOTEM vocat. (Tomo III. suorum operum, Praefatione CXXIII. quae est in quatuor Euangelia) ita alloquens Damasum: *Aduersus quam inuidiã duplex causa me consolatur, quod & tu, qui summus Sacerdos es, fieri iubes* &c. Et cùm *SVCCESSOREM PETRI* vocaliter nominat Epistola LVII. ad Damasum, videlicet: *Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam minutatim per frusta discerpit, & Christi vineam exterminant vulpes, vt inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile vbi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi; ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censui consulendam; inde nunc meae animae postulans cibum, vnde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum me à pretiosae margaritae potuit inquisitione prohibere.* Et post paulò. *Quamquàm igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas, à Sacerdote victimam salutis, à Pastore praesidium ouis flagito. Facessat inuidia, à Romani culminis recedat ambitio. Cum SVCCESSORE PISCATORIS, & discipulo Crucis loquor; Ego nullum primũ, nisi Christum sequens Beatitudini tuae, idest Cathedrae Petri communione consocior. Super illã Petram aedificatã Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum Agnum comederit, profanus est. Siquis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante Diluuio: Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigraui, quae Syriam iuncto Barbariae fine disterminat, nec possum Sanctum Domini tot interiacentibus spatijs à Sanctimonia tua semper expetere, ideo hic Collegas tuos Aegyptios Confessores sequor, & sub onerarijs nauibus parua nauicula delitesco. Non noui Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicunque tecum non colligit, spargit; hoc est qui Christi non est, Antichristi est.* Et cùm idem Hieronymus à Concilijs, quae in Oriente, & Occidente haberentur, consuli Pontificem Romanum testatur Epist. XI. de Monogamia ad Ageruchiam Viduam ita fatus: *Ante annos plurimos cùm in chartis Ecclesiasticis iuuarem Damasum Romanae Vrbis Episcopum; & Orientis, atque Occidentis Synodicis consultationibus responderem* &c. Et cùm Romanum ipsum Pontificem iniunxisse sibi affirmat (Praefatione suprà allegata in quatuor Euangelia ad Damasum) vt quatuor Euangelia toto Orbe dispersa ipse emendet, quò vniuersae consulat Ecclesiae.

At enim aequalis non fuit Cypriano Hieronymus, sed vno posterior seculo. Certè quidem & Ioannes Caluinus vester in sua Institut. proferre nititur in sui praesidium testimonia B. Hieronymi,

ronymi, & sentit antiquae Ecclesiae faciem ad Hieronymi aetatem durauisse. Anne igitur intra seculum vnum tanta rerum conuersio creditur facta, vt Romano Pontifici, qui per vos vnus esset è numero caeterorum Episcoporum, ita repente erigi, ita eminere supra omnes omnino Christiani Orbis contigerit, ac dignum eum agnosci, quem Oriens, quem Occidens Primatem veneraretur, cuius definitiones, & placita tanquam oracula Caelo missa literis vndique expeterentur? An verò homo inter Sanctos doctissimus, interque doctos Sanctissimus Hieronymus in re tanta, quantam Sacrae literae continere possunt maximam, Concilia vniuersalia grauissimam, Scholae & Cathedrae Theologantium iactatissimam, Ecclesiae denique honorificentissimam; ita luculenter ipse, ita vocaliter, ita grauiter fuisset locutus, ni sua aetate eiusce dogmatis sacrosancti veritas & perspecta bonis omnibus foret, & confessa ac trita Catholicis, & formidata Haereticis, Schismaticisque?

Sed quando in meridie lucernam poscitis, damus libenter, vt ipsi errantes vos inueniatis. Antiquioris Tertulliani B. Hieronymo, annis XL plus minus, vnum illum producimus locum lustrandum, quem suprà Membro V. indicauimus. Quid, cedo, sibi volunt verba illa; *Pontifex scilicet Maximus, quod est Episcopus Episcoporum edicit: Ego & Moechiae, & Fornicationis delicta poenitentia functis dimitto*: quid haec inquam verba sibi volunt? E vestris vnus fatetur Mornaeus de Romano Pontifice esse dicta, hoc est de Zephyrino, à quo Edictum illud emanauerat. Iam per vos habemus à Tertulliano, Romanum Episcopum appellatum Pontificem Maximum, & Episcopum Episcoporum. At inquies appellabat insultabundus, deridiculo igitur titulo, non autem serio, non vero. Ac nos quidem insultabundum dederimus, titulo autem illo planè serio vsum fuisse, ita conuincimus: Cùm dixit Zephyrinum Tertullianus Pontificem Maximum, impugnaturus illius edictum, vel id serio ex sensu suo dixit, vel recitando solum verba Edicti. Neque tertium huic Dilemmati membrum adieceris, vt totum referas ad contemptum, atque irrisionem. Nam illa particula *scilicet* interpretatiua est praecedentis dicti, quod nemo nisi insulsus negabit. Ita enim erat praefatus: *Audio etiam edictum esse propositum, & quidem peremptorium*: mox explicat subdens: *Pontifex scilicet Maximus*: Haec enimuerò recitantur historicè, & pòst expoliuntur Synonymo ad amplificandam tituli dignitatem, videlicet: *quod est Episcopus Episcoporum*. Hîc itaque indignabundus potiùs, quàm irrisor inuehitur. Liceat hinc nobis ita congredi. Vel is ex suo sensu Pontificem Maximum pronuntiat, vel recitat modò Edicti titulum: Si prius, iam vicimus. Si posterius, etiam vicimus. quia si titulum eum sibi iniustè Zephyrinus asciuisset, ipsum vtique impugnare, atque conuellere adoriretur Tertullianus illi infensissimus Edicto, vt processus sermonis ostentat: Quid igitur consequens inde est, nisi vt supra aetatem B Cypriani Romanus Pontifex & Maximi titulum, & Episcopi Episcoporum obtinuerit? Adde; vèl si ille impugnare titulum tentauisset, adhuc liqueret; Pontifices Romanos illum praeferre solitos, falsumque hoc placitum iactari à Nouatoribus (ad literas o & p) primis illis temporibus Dominationem in omnes nusquam deprehendi.

Membrum VIII.

Conuelluntur Argumenta Martinij

Extremum est, vt sententia Martinij, quàm in lubrico sit, monstretur.

Primum quidem fundamentum ille ponit ad literam e; quòd B. Cyprianus in Epistolis Papas Romanos semper appellet *Fratres*. Volebas tu autem *Patres Sanctos*, *Patres Beatissimos*? omnino autem requirebas tu in Ecclesiae veluti adolescentia senectutis dignitatem? Alis alijs temporibus conditio: nec in humanis quidquam nascitur ex omni parte perfectum. Deus ipse humanis in membris rudimenta exhibuit vitae, nec quia in mente beatus & plenus maiestate Numinis, in artubus idcirco granditatem Virtûm primùm nascens praetulit. Ita Ecclesiae suae cursum progressumque ordinauit. Sed argumento vestro, Nouatores, qui à vobis stat; satisfecerit Desiderius Erasmus Roterodanus in suis Adnotatiunculis ad Diuum Cyprianum ex editione Veneta An. MDXLVII. In libri IV. Epistolam II. ad Antonianum, cuius initium: *Accepi primas literas tuas. Excutiendum* (inquit Erasmus) *cur in hac Cornelium Pontificem Romanum Collegam suum appellet; neque enim id semel facit, vt casus videri possit; sed iterum atque iterum. Sic & Innocentium Augustinus Fratrem vocat. Resederant in illa etiam tum aetate vestigia simplicitatis Apostolicae, nec requirebatur ista titulorum ambitio. Sic Paulus Apostolorum Principem Cepham & Petrum. Par erat authoritas, sed maior charitas, & arrogantia nulla: Et tamen Cyprianus alicubi plurimùm defert Sedi Romanae, deque dignitate Petri magnificè sentit. Proinde suspicor hic Fratris cognomen non arguere dignitatis aequalitatem, sed societatem communionis.* Haec Erasmus. Verùm satisfecerit sibi ipsi Martinius ex suomet Lexico in voce *Frater*, vbi tradit quatuor modis in Scripturis Sacris Fratres dici, Natura scilicet, Cognatione, Gente, Affectu; hoc quidem tùm

communi, tùm (ait) spirituali. Cyprianum verò vnitatis Ecclesiae, & charitatis tantoperè sitientem, vt eius praedicant scripta, vtque obseruat S. Augustinus (de Baptismo contra Donatistas, in exordium Concilij Carthaginensis) titulum Fratris prae alijs honorificis plerumque vsurpauisse mirum non est. Decoro itaque Christiani hominis congruentius putauit in aetate sua Pontificem Romanum Fratrem appellare potiùs, quam Patrem, aut inuecta seu post, seu paulo antè Graeca voce Papam. Quin etiam subsequenti seculo eandem viguisse ex charitatis sensu simplicitatem appellationis, etsi iam recepta dignitate ac magnificentia titulorum, indicat Epistola S. Athanasij, & Aegyptiorum Episcoporum ad Liberium Romanum Pontificem de oppressione Arrianorum. Nam illa sic inscribitur. *Domino Beatiss. & Honorabili Sancto Patri Liberio Papae Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum Episcopi in vnum Synodice apud Alexandriam congregati.* Simidem in modum exorditur Epistolam: *Vestrae Beatissimae Paternitatis iura penes Deū sunt manifesta &c.* Veruntamen haud multò post subdit: *Quorum Sanctorum Apostolorū VESTRA FRATERNITAS honorandi sequens merita, & perfectè ius implens exempla &c.* Et inferiùs, dignitatem renouat Pontificiam dicens: *Pro qua re multa vestrae sacrae doctrinae tam apud Deum, quàm apud cunctos fideles merces, & laus reposita est. SI VESTRA HAEC RECENSETVR AVTHORITATE.* Continet eiusdem Liberij ad Athanasium, & Aegyptios Episcopos illius Synodi inscribens ad *Dilectissimo FILIO Athanasio, & omnibus in vnum congregatis, & de Trinitatis fide rectè sentientibus Aegyptiorum Episcopis Liberius Papa.* Et infra *Super quibus & NOS vna vobiscum condolemus, & laborare pro vobis VT PATER PRO FILIIS parati sumus.*

Alterum fundamentum Martinij est, ad literas f, & t, Repetita saepe per B. Cyprianum illa sententia: *Habere in Ecclesiae administratione voluntatis suae arbitrium liberum vnumquemque Praepositum siue Episcopum.* Quid porro inde? Ergo quia vnicuique mortalium arbitrium voluntatis suae liberum dedit Deus, solutus ille propterea exsistit legibus à Deo latis? Nam & de Christo Domino à Discipulis suis derelicto, ideòque Apostolos, num & ij abire vellent, inquit S. Cyprianus (lib. I. Epist. III. ad Cornelium): *Seruat legem, qua homo libertati suae relictus, & in arbitrio proprio constitutus sibimet ipse vel mortem appetit, vel salutem.* Quid? populum & Plebem subiectam Clero, & Episcopo faciunt Nouatores, hoc igitur ipso liberum arbitrium à Deo concessum adimunt Populo? Voluntatem itaque liberam cùm habeant Episcopi, nec praeceptis Christi eximuntur, nec edictis ac iussis Vicarij eiusdem Christi, hoc est Romani Pontificis Maximi. At dimidiata audiri non debet sententia, quam fundit totam B. Cyprianus lib. II. Epist. I. ad Stephanum; neque par est, vt à corpore abrupta proferatur, sensu fallente. Siquidem perlegenti totam Epistolam liquet agi ibi de varietate opinionum, quarum vnusquisque Episcopus tenax erat, nondum definita, & elicata veritate quaestionis per Generale Concilium. Ita quosdam intelligens B. Cyprianus opinioni suae esse aduersos, integra tamen concordia, & pace, sic concludit Epistolam: *Qua in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus, cùm habeat in Ecclesiae administratione voluntatis suae arbitrium liberum vnusquisque Praepositus, rationem actus sui Domino redditurus.* Quippe vbi nondum Canones Conciliorum interuenerint, liberum esse aiebat Cyprianus, cuique Episcopo, quod placet exequi, dum recta feratur mente; neque puniri posse ab Ecclesia, quod sententiae huic potiùs adhaereat quàm illi. Simile est, quod praefatur in Concilio Carthagine coacto ad sententias ferendas de baptizandis haereticis; sic enim habet: *Superest, vt de hac ipsa re, quid singuli sentiamus, proferamus, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem, si diuersum senserit, amouentes. Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adegit; quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis, & potestatis suae arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio non possit, cùm nec ipse possit alterum iudicare: sed expectemus vniuersi iudicium Domini nostri Iesu Christi, qui vnus, & solus habet potestatem & praeponendi nos in Ecclesiae suae gubernatione, & de actu nostro iudicandi.* Hanc ergo sententiam ità quidem inculcat repetitque, non vt mutilam repraesentant Aduersarij.

Denique quod ad literam u allegat Martinius, temporibus illis (idest B. Cypriano florente) administratio Ecclesiarum vsurpata euincit, inquit, planissimè, quod non subiant Episcopi omnes Romano Pontifici: nihil nos minus inferri hinc dicimus, quam talem clausulam. Ergo quia Achan, exempli gratia (Iosue Cap. VII.) vsurpauit de anathemate, legitimam eam efficit vsurpationem? Sensit ille profectò, sensit cum illo Populus iram Numinis, vnius hominis scelere oppressa multitudine. Audiat autem Martinius, tam studiosus cultor B. Cypriani, quid sentiat tantus Doctor de ijs, qui se vltrò in Episcopatum intrudebant, non vocati, non ordinati legitimè: ita enim in tract. III. de simplicitate Praelatorum: *Sic & ante Iudicij diem hic quoque iam iustorum atque iniustorum animae diuiduntur, & à frumento paleae separantur. Hi sunt qui se vltrò apud temerarios conuenas sine Diuina dispositione praeficiunt, qui se praepositos sine vlla ordinationis lege constituunt: qui, nemine Episcopatum dante, Episcopi sibi nomen assumunt: quos designat in Psalmis Spiritus sanctus sedentes in pestilentiae cathedra, pestes, & lues fidei, serpentis ore fallentes,*

lentes, & corrumpendae veritatis artifices, venena lethalia linguis pestiferis euomentes, Et in hunc sensum longiùs effundens se se B. Cyprianus, quid tandem sibi suffragetur, Martinius videat. Cui sciscitanti fortè, quae dicatur legitima Episcopi ordinario, contraria vsurpationi, breuibus illam dicimus esse, quae fit auctoritate vicaria Romani Pontificis à Primatibus Prouinciarum, à Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis. Haec autem siquis auet cognoscere pleniùs, adeat Acta Leonis Papae.

Quae vt ita esse docearis, Matthia Martinie, obsecramus te per Iesu viscera, cuius te seruum in fronte speciosa tui Lexici profiteris, vt allegatos à nobis codices conferre ne graueris, & inquirere, vtrùm nos quidquam distortum, truncum, corruptum ad sincerae veritatis obtegendam lucem ad mentes piorum fallendas hac nostra Digressionis pagina attulerimus. Tùm candore nostro perspecto, Philologus cùm sis, debes per haec indicata vestigia odorari veritatem Catholicae fidei (*sine qua impossibile est placere Deo*) quam, quia non multis antè seculis delitescit (cheu) illi Caelo, breui fiet negotio, vt deprehendas; viamque ad Caelum certam ineas vetere ab errore reuocatus. Faxit, O vtinam, Iesus hunc nostro labori fructum, tuo studio gloriam. Certè quidem neque fructum hunc impiger tu negligere potes, neque hanc gloriam generosus non amare.

CLASSIS

CLASSIS IIII.

Nouata Magistratuum Profanorum Nomina ex his quae probanda

DIGNITAS, HONOR

Membrum I.

DIGNITAS de Magistratu omni dicitur Scriptorum boni seculi testimonio. Hanc autem vocem eo sensu antiquam ideo nos praelegimus nouis profanorum Magistratuum, quò scrupulum tolleremus in re sacra aequè ac profana permolestum nonnullis, recénne pro ipsius administratione Magistratus vsurpetur. Quam quidem quaestionem praeuertere studuit in suo Thesauro Marius Nizolius citato Ciceronis loco ex lib. XIII. Epist. LIV. qui tamen locus falsus est, & corruptus, vt liquet exemplar conferenti. Alium nos promimus locum ex libro ipso IX., Manutij commentarijs illustrato, videlicet: *Primùm tibi, vt debeo gratulor, laetorque tùm praesenti, tùm etiam sperata tua dignitate.* Sermo est de Aedilitate curuli praesente, dequè Praetura sperata. Item Philipp. XIII. *Neminem Pompeianum, qui viuat, tenere lege Hirtia dignitates.* Adeundus omninò Manutius in superiorem locum, vbi etiam disputat contra quosdam, & locum profert ex Philipp. Addet auctarium Plinius Panegyristes in haec verba: *At nunc si bene aliquis prouinciam rexerit, huic quaesita virtute Dignitas offertur*; intelligit autem Consulatum; in quem sensum etiam Seneca in Praefat. lib. I. Natur. quaest. *Nec est tibi ambitio, quae te ad Dignitatem, nisi per indigna non ducet.* Ob id à nota barbariae hac quidē in parte purgatur illa sequioris seculi Inscriptio apud Grut. pag. CCCCVI. num. I.

CLXIX.

FL. EVGENIO . V. C. EX . PRAEFECTO . PRAETORIO
CONSVLI . ORDINARIO . DESIGNATO . MAGISTRO
OFFICIORVM . OMNIVM . COMITI . DOMESTICO
ORDINIS . PRIMI . OMNIBVSQVE . PALATINIS
DIGNITATIBVS . FVNCTO . OB . EGREGIA . EIVS &c

Cui recentem attexim9, in qua priscus decor, Romae exposita, vt refert Suueertius in Select. Delic. Videlicet:

CLXX.

GREGORIO . XIII. P. M. OPT. PRINCIPI
HVGONI . BONCOMPAGNO . BONONIENSI
QVI . PER . ROM. MAGISTRATVS
ET . ECCLESIASTICAS . DIGNITATES
IVSTITIAM . ET . PIETATEM . COLENS
AD . PONTIF. SEDEM . EVECTVS
VNIVERSAM . REMP. CHRISTIANAM
SVMMA . PRVDENTIA . ET . CHARITATE
MODERATVR
S . P . Q . R
HIERONYMO BVBALO . CAMILLO MANCINO . BERNARDINO CAVALERIO
COSSS

Similem habes apud eundem Suueertium Siluestro Aldobrandino ibi positam.

Eadem significatione accepere Latini vocem *Honor*, vt patet ex Suetonio in Domitiano, initio cap. I. ; *Domitianus natus est Patre Consule designato, inituroque mense insequenti honorem*, idest Consulatum. Et ex Cicerone pluribus locis (quos vide in Thes. ling. Lat. in Voce *Honor*) praecipuè Ad Lentulum lib. I. Epist. VIII. *Cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis*

mis perfuncti essemus, i. e. *Magistratibus & Reip.* muneribus laboriosissimis: Vnde *ad honores obrepere* dixit Pro Plancio; & *vti honore* Philipp. VIII. *Quamquam* inquit *hoc honore vsi togati esse solent, cum est in sagis ciuitas*; id est qui hunc magistratum gesserunt. Extant apud Gruterum eiusmodi locutiones, praesertim pag. MXIIII. num. 2. est marmor Romanum.

CLXXI.

CVRATORES . OPER . PVBLIC
Q . PETRONIVS . C . F . PAETVS
MENS . ITER . HONOR . IN . CVR *
FVNCTVS . ET . NOMINE
M . ANTONI . L . F . POLLIONIS &c
IMMVN . PERPET
ARAM . D . S . P . P

* *iterum honore in curia functus*

& alibi itidem: Pagina quoque CCCLIII. num. 6.

CLXXII.

A N N E I A E
FIRMILLAE
PREMEDIAE . C . F
SVLPICILLAE
PLEBS . VRB . ET
HONORE . VSI
LOCVS . PLEBI . DAT . DEC . DEC

eadem forma non semel aliàs. Hinc *Honor Aedilitatis* pag. CCCXLIX. num. 1. & *Honor Aedilitius* ibidem num. 2. & *Honorum omnium candidato* CCCCLXV. 2. Non pudet recentissimam accensere, quia nostri est & seculi, & Ciuis, amoenique Elogiastae, Francisci Casati in laurea Philosophica Sfortiae Brippij, qui in vtramque vocem Dignitatis & Honoris scitè admodum ludit. Videlicet:

CLXXIII.

IACOBVS . STEPHANVS . BRIPPIVS
ATAVVS
A . IOANNE . GALEATIO . DVCE
MAGISTRATVS . ORDINARII . QVAESTVRA . INSIGNITVS
MIRVM
IN . QVAESTVRA . QVAESTVRAM . NON . HABVIT
IN . ROMANO . HONORE
ROMANA . ILLI . NON . DEFVIT . VIRTVS . SED . CVRIA
HONOREM . HONORI . CONTVLIT
VENALES . REDDIDIT . VIRTVTIBVS
DIGNITATES
ET . MERITO . SANE
AD . SVMMOS . HONORES . ASCENDEBAT . TVNC
NOBILISSIMA . FAMILIA
QVAE . IN . SFORTIA . DEBEBAT . EXTOLLI
AD . APICES . REGVM . LAVREAS . ET
CORONAS

GVBERNATOR

Membrum II.

GVBERNATORIS vocem intrepidi admittimus de Rectore, & Moderatore locorum, nec solùm Nauium. Quippe ea ad rem politicam à nautica translata fuit ipsâ florente Latinitate, vt probat Ciceronis locus pro C. Rabirio: *Custodes, Gubernatorésque Reipublicae*: Atque adeo ab Hominum Rectore ad Brutorum, vt obseruat Quintilianus lib. VIII. cap. VI. illud pro exemplo citans Metaphorae . . . *Gubernator magna contorsit equum vi*. idest *Agitator*. Iniuriâ itaque sciolus quidam recentior, vindexque antiquitatis superstitiosus, hocce nomen carpit tributum nostra aetate summis moderatoribus Prouinciarum, aut Ciuitatum. Nam esto, peculiaris Magistratus titulus haud esset veteribus *Gubernator*, cùm alio, atque alio donarentur; tamen immutatâ postea Politiâ, & nouâ administrandi formâ inuectâ nequaquam refugerent Romani, vèl quibus aureum affulsit seculum, quod erat commune generis vocabulum, metaphoricòs speciei concedere: sicut ijdem contrà Praetoris nomine appellantes illum speciatim, qui exercitui modò praeerat, pòst paulatim ad quemcumque generaliter traduxere, qui Magistratum gereret in Vrbe, in Prouincijs; de Ciuilibus, de Capitalibus controuersijs. Habemus de vsu huiusce vocis recentia, nec malae notae exempla Inscriptionum: praesertim apud celeberrimum aetatis nostrae Elogiasten Alovsium Iuglarem in Epitaphio de Iafredo Bentio à Santena, quod cum alijs eius Auctoris iusto volumine circumfertur, alijs post alios typis edito. Nam quod edidit Comes Gibertus Borromaeus Elogium cum Oda subiecta in Dionysium Brippium Sfortiae proauum, quia non latè publicatum est, omnino referri hoc loco postulat. Videlicet:

CLXXIV.

DIONYSIVS . BRIPPIVS . PROAVVS
CASALIS . MAIORIS . ET . MARCHIONATVS . SALVTII
GVBERNATOR
A . CAROLO . V. SENATOR . CREATVS
MORTALEM . SE . PROBARE . NON . POTERAT . NISI . PERIRET
AEQVE . CARVS . AC . VTILIS . PATRIAE
HOC . VNVM . INTVLIT . DAMNVM
VT . ILLO . TIMERET . VIVO . DOLERET . MORTVO
INFELIX . CIVITAS
NISI . AMISSVM . CIVEM . RECVPERASSET . IN . POSTERIS

Inter haec venit in manus exemplum Inscriptionis nunc quidem primùm expositae Mediolani in Aede Diui Stephani, cui vt locum hunc demus, suadet benemerendi studium de re literaria: Est autem huiusmodi

CLXXV.

THEODORVS . I. TRIVVLTIVS
PICELEONIS . MARCHIO . COMES . &c
PRIVS . IMPERATOR . QVAM . MILES
NON . MILITARIBVS . STIPENDIIS
SED . IMPERIIS . GLORIAM . AVSPICATVS
IN . PRIMO . AETATIS . FLORE . GALLORVM . ATQVE . ARAGONVM . REGVM
MAGNIS . PRAEFVIT . EXERCITIBVS . MEDIOLANI . GVBERNATOR
MOX . AEVO . MATVRIOR . VENETAE . REIP. IMPERATOR
BELLICAM . VIRTVTEM . TRIVMPHIS
TRIVMPHOS . RELIGIONE . CONSECRAVIT
SACELLO . HOC . A . FVNDAMENTIS . ERECTO
AC . MAGNIFICE . DITATO
SVB . FELICI . NOMINIS . SVI . OMINE
SANCTI . THEODORI . MARTYRIS
MDXXIX

Pro

Pro Gubernatore eleganter etiam, & ad vſum veterum quàm proximè dicetur *Praefectus*. Adi (infrà, lib. V. de Venuſt. Elog. in verbis ſingulis, Memb. VI. de Translatis Art. I.) Inſcriptionē Mediolanenſem: MARGARITAE. AVSTRIACAE. CVIVS. PER. AVGVSTA IMPERIA &c. vbi Velaſchius Mediolani, vulgò, Gubernator, vocatur *Mediolanensi provinciae Praefectus* (Dices autem tam Mediolanenſi, quàm Mediolanenſis, vti priſcis Praefectus Praetorij, & Praetorio) de quo etiam habes, quod imitere perelegans Epitaphium ab Octauio Ferrario poſitum

CLXXVI.

ANTONIO . LANDO
PETRI . PRINCIPIS . PRONEPOTI . QVI . NAVALI . ADVERSVS . TVRCAS
PRAELIO . SANGVINEM . IMPENDIT . PATRIAE
MOX . PACIS . ARTIBVS . CLARISSIMVS . BRIXIAE . PRAEFECTVS . PATAVII . PRAETOR
TOTIVSQ. CONTINENTIS . CVM . SVMMO . IMPERIO . ITERVM . LEGATVS
VENETI . NOMINIS . MAIESTATEM . AD . EXTERAS . QVOQVE . GENTES . PORREXIT
TANDEM . DIVI . MARCI . PROCVRATOR
PROAVI . DECORA . PRAETER . SVMMVM . FASTIGIVM . AEQVAVIT
HIERONYMVS . LANDVS . EQVES . PARENTI . POS

Hinc eius munus & adminiſtratio *Gubernatio* (nam *Gubernium* pro ipſo Gubernatore, ſed praelicenter nouatum à Laberio notat Gellius lib. XVI. cap. VII.) item *Praefectura*, & aptiùs, ſiquidem Gubernatione non tam munus & officium, quàm gubernandi actum ſignificari indicant Ciceroniani loci, quos citat Theſaurus ling. Lat. De voce *Praefectura*. Pernobile eſt Polae exemplum in Elogio Delphini Veronenſis Gubernatoris, videlicet:

CLXXVII.

DANIELI . DELPHINO
IN . CVIVS
INCRVENTA . PRAEFECTVRA . VERONEN
SIMPLEX . ILLA . ET . HILARIS
PRISCORVM . ROMANORVM
BONITAS . INTEGRITAS . IVSTITIA . CLEMENTIA
EFFVLSIT
TEMPERAMENTO . MIRABILI
FRANCISCVS . POLA . IVRISCONS. VERONEN. &c

P R A E S E S

Membrum III.

PRAESIDIS appellatio immeritò ad cuſtodiam dumtaxat ſignificandam arctatur à Giſanio, vt adnotatum eſt ſuperiore Claſſe, Membro III. & XXVII. Neque enim quia Cicero fere coniungit voces Praeſidis & Cuſtodis, ſynonymae idcirco putandae ſunt; quin ſignificationis diuerſae credere cogitur, qui loquacitatis notâ Principem eloquentiae abſoluendum putat. Namque non cuſtodem modò Imperij, ſed & ſummum moderatorem Titum Caeſarem ſibi voluit M. Valerius Martialis Epigr. II. vbi cecinit:

Reddita Roma ſibi eſt, & ſunt te Praeſide, Caeſar
Deliciae populi, quae fuerant Domini;

te, inquit, Praeſide, hoc eſt te Imperatore, interpretatur Th. Farnabius: maius ergo erat aliquid Cuſtode Praeſes veteribus. Luculentiùs adhuc Ouidius Metamorph. XV. rerum praeſidem Caeſarem vocat

. . . . *quo praeſide rerum*
Humano generi Superi fauiſtis abundè.

Ponit rerum praeſidem pro Rectore, Moderatoreque ſummo Imperij. Ac ne vſum hunc vocis conceſſum poëtis tantummodò putemus, facit L. Florus Epitomes rerum Roman. lib. IV. cap. III. vbi de Caeſare Auguſto haec habet: *Gratulandum tamen in tanta perturbatione eſt, quòd potiſſimùm ad Octauium Caeſarem Augu-*

O 2 *ſtum*

stum summa rerum redijt, qui sapientia sua, atque solertia perculsum vndique, & perturbatum ordinauit Imperij corpus. Quod ita haud dubiè nunquam coire, & consentire potuisset, nisi vnius PRAESIDIS nutu quasi anima, & mente regeretur. En pro Reip. Rectore, Moderatoreque summo acceptus Praeses. Cur autem nō etiam partis, hoc est Prouinciae, aut Vrbis, si quidem de toto? Cur item de Rege magis, quàm de illius Vicario, qui nomine Regio partem Regni prouinciam moderatur? Haud aliter de Dijs vsurpabant prisci Ethnicorum: sic Ciceroni Mercurius est dictus *Praeses iuuentutis*, non caeterarum aetatum: sic Senecae (Hippol.II.) Ceres *Praeses Terrae*: sic alijs alij Dij praesides Mundi partium. Itaque emendato satis Gisinio proferendae restant memoriae veteres, etsi aetate aurea posteriores: nam pro ipsa adductae stabunt auctoritates. Apud Auctorem Inscripp. sacrosſ. vetust. pag. CCCLXXVIII. legitur illa Germanica

CLXXVIII.

D. N. FL. CONSTANTINO . CLE
MENTISSIMO . ATQ. VICTORI
AVG. MARTINIANVS . V. P
PRAES. PROVINCIAE . NORICI

Ne verò contractio syllabarum in *Praes.* suspectam reddat integritatem vocis, efficit altera apud eūdem Auctorem pag. CCCLXXXVIII. in Grecio (vulgò Gratz) ciuitatē Stiriae principe, in hunc modum

CLXXIX.

T. VARIO . CLEMENTI
AB . EPISTVLIS . AVGVSTOR
PROC. PROVINCIAR
BELGICAE . ET . VTRIVSQ. GERM
RAETIAE . MAVRET. CAESARENS
LVSITANIAE . CILICIAE
PRAEF. EQVIT. AL. BRITTANNICAE
MILIAR. PRAEF. AVXILIORVM
IN. MAVRET. TINGITAN
EX . HISPANIA . MISSORVM
PRAEF. EQVIT. AL. II
PANNONIORVM . TRIB
LEG. XXXV. V. PRAEF
PRAEF. COH. II. GALLO
RVM . MACEDONICAE
CIVITAS . TREVERORVM
PRAESIDI . OPTIMO

Luculenter in marmore Hispanico apud Auctorem eundem

CLXXX.

Q. ATRIO . CLONIO . LEG. AVG. PR. PR
PROVINCIARVM . TRACIAE . CAPADO
CIAE . SIRIAE . MAIORIS . HISPANIAE . CI
TERIORIS . CLAVDIVS . IVSTVS . LEG. III
GEMIN. P. F. SEVERIANAE . ALEXANDRI
NAE . PRAESIDI . ABSTINENTISSIMO

Hic enim laus abstinentiae hominem arguit in Iure dicundo quàm seruantem iustitiae, tàm incorruptum muneribus reiectis, auaritiaeque sordes exosum.

His veteribus accense recentissimum, ad antiquorum typum accedens, Elogium Octauij Ferrarij in Hieronymum Bragadenum, videlicet:

CLXXXI

HIERONYMI . BRAGADENI
SACROS . VVLTVS
VENETAE . MAIESTATIS . SIMVLACHRVM
QVOD . INTRA . IVVENTAM
INTEGRE . AC . STRENVE . ADMINISTRATA . PROVINCIA
COMPRESSO . GRASSATORVM . FVRORE
RERVM . BEATO . PROVENTV
CVNCTOS . DITAVERIT
DECVRIONES . DICARVNT
VT . AD . EIVS . EXEMPLVM
FVTVRI . PRAESIDES . EXIGANTVR

Non negem, tutelae atque custodiae significatum Praesidis appellatione quandoque esse nostratibus, vt cùm vocant *Publicae Sanitatis Praesidem*, qui creatur in rumore Epidimiae, vt ciuitas seruetur. De quo prodijt Mediolani Inscriptio in ingressu Caesaris Montij Card. & Archiepiscopi, Auctore Ioanne Pasta

CLXXXII

O . NOS . INTER . INFELICIA . FELICES
GRASSANTE . NON . ITA . PRIDEM . CORPORVM
EHEV . LVE
CAESAR . MONTI . CARDINALIS
PRAESTO . FVIT . EX . ORDINE . SENATORIO
FRATER . TVVS
PVBLICAE . PRAESES . SANITATIS
AREAQ. TESTIS . IN . PROXIMO . PATET
VTINAM . VERO . NVNC . LVES
NON . GRASSARETVR . ANIMORVM
QVAM . OPTIME . TAMEN . NOBIS . IAM . EST
QVOD . HIC . TE . TANDEM . HABEMVS
ARCHIPRAESVLEM

Si tamen eâ vulgari voce significatum velis, qui in Magistratu, quasi corpore caput est, is forte rectiùs more veterum Princeps dicetur, vt Princeps Senatus, Princeps Curiae, Princeps ordinis. Cic. I. de Orat. *Consilij publici princeps plurimos annos fuit Pericles*. idem III. de Orat. *Author consilij publici, Dux regendae ciuitatis, sententiae, atque eloquentiae princeps in Senatu*: Val. Max. lib. IV. cap. IV. M. Scaurum vocat *Senatus Principem*. Legitur Mediolani in Aede Diuae Mariae, vulgò De Pace, recens Epitaphium non spernendum; cuius exemplum ad nos transmisit Placidus Puccinellus; videlicet:

CLXXXIII

BRANDAE . CASTILIONEO . SENATORI . ET
LVDOVICI . SFORTIAE . MEDIOL. DVCIS . APVD . MAXIMOS . REGES . LEGATO
HIERONYMO . MEDIOLANENSIS . SENATVS . CAROLO . V. IMPERANTE . PRINCIPI
PHILIPPO . DIVI . ABVNDII . COMI . COMMENDATARIO . SENATORI
SENATVS . PRINCIPI
FRANCISCVS . ABVNDIVS . BOBII . EPISCOPVS . ET . CARDINALIS
ET . DIVI . ABVNDII . COMI . COMMENDATARIVS
AVO . PATRI . PATRVO
SIBI . POSTERISQ. SVIS . V. F. C
ANNO . SAL. MDLXI . MENSE . AVG.

Ita efferetur, quem vulgò Praeſidem publicae ſanitatis, v. g. *Septemuirorum* (ſi fuerint ſeptem in Magiſtratu) *A publica ſanitate tuenda Princeps*. Ita quem Praeſidem ordinarij, ſeu Extraordinarij Magiſtratus, dic Principem. Quod certè caſtigationem poſcit in Epitaphio illo Brabantino (apud Franc. Suueertium) de Carolo Richardoto, quod ab elegantia,& maieſtate opus Apelleum quis iure dixerit, ſed crepida diſtorta, emendanda in illo : *Praeſes ſanctioris Concilij*. De pergula tibi propono ; eſt autem poſitum in Sacello Regis Franciae, videlicet :

CLXXXIV.

MEMORIAE
ET
CAROLO . RICHARDOTO
MAGNI . ILLIVS . RICHARDOTI
PRINCIPP. P. Q. VOTO * *Principum Populiq. voto*
CVM . POTESTATE . FIDE . FAMA . MAXVMA
* SANCTIORIS . CONCILII . PRAESIDIS
FILIO
MAGNAE . SPEI . ADVLESCENTI
PATERNARVM . VIRTVTVM . HEREDI
QVI
OB . RARAM . INDOLEM
AD . MERCATVM . BONARVM . ARTIVM
TRAIECTVM . MISSVS
SPERATAE . VIRTVTIS . DOCVMENTA
COTTIDIE . EXHIBEBAT
SED
O . INFORTVNIVM
LEX . FATI . INTEMPESTIVA . ET . INEVITABILIS
INTER . ADVLESCENTIAE . PRIMORDIA
CONTINVIS . CALCVLI . DOLORIBVS
GRAVITER . AFFLICTVM
ET
IAM . TERTIO . SED . FRVSTRA . INCISVM
TER . QVINTVM . AETATIS . ANNVM
NEC . DVM . INGRESSVM . ABSVMPSIT
ANNO . MDC. NOVEMB. III

Dignitas verò Praeſidis ritè nouabitur ex neceſſitate *Praeſidatus* ; ad analogiam quidem caeterarum fere Dignitatum, vt à Pontifice, à Conſule Pontificatus, Conſulatus. Conſulatur Q. Marius Corradus de Copia lat. Ser. lib. II. num. XXXV. Non ergo barbarè locutus Petrus de Vineis lib. V. epiſt. I. *Adijcimus officium Praeſidatus, concedentes tibi merum & purum imperium.* Neque Vopiſcus in Carino : *Tunc autem Praeſidatum Dalmatiae adminiſtrabat.* Neque Spartianus in Tetric. *Praeſidatum in Gallia regentem.* Et ſicut dicit Cicero II. de Leg. *Ius Pontificale*, quidni nos etiam *Ius Praeſidale*? Ita Spartianus ibidem : *Qui iure Praeſidali omnes Gallias rexerat*. *Praeſidentiam* verò haud dixerimus, nam pro ea ſtat *Praeſidatus* ; Quodque affertur ex Selectis Delicijs apud Suueertium, ſingulare exemplum eſt,& quaerit exemplum: Louanienſe ſcilicet Epitaphium in Sacello Collegij Pontificij poſitum, vbi habetur Michael de Bay Athenſis Collegij Pontificij Praeſes deceſſit die XVI. Septemb. MDLXXXIX., Decanatus ſui anno XIV. Profeſſionis XL. *Praeſidentiae* XXXIX. Aetatis annum agens LXXVII.

FEVDVM

Membrum I V.

FEVDVM nouum eſſe vocabulum ; imò verò barbarum, eſt certo certius ; à Gothis quippe traditum primis auctoribus : Deducitque à fidelitate, quae cùm in alijs omnibus pactionibus, tum in hac maximè exigitur. Conſentiunt nobiſcum vtriuſque Iuris Conſulti

in

in duos libros Feudorum in Corp. Iuris Ciu. quos Obertus I. C. ex vsu Mediolanen. aliarumque Ciuitatum satis confusè collegit: Itemque Iuris Canon. interpretes de Feudis Cap. I. & II.

Huius praeterea vocis rem aequè nouam esse pro compertissimo habemus. Ea namque Azorio Instit. Mor. par. III. lib. X. de Feudis, Cap. I. ex Longobardorum in Italiam irruptione ortum duxit, quae ex Platina (de Vit. Pontiff. ad Hadrianum I.) in annum humanae reparationis DLXXII. incidit; quaequè Longobardico imperio post annum quartum & ducentesimum deleto Carolus Magnus immortalis memoriae victor inuentum Feudi approbans continuauit, suosque ad posteros exemplo commendatum transmisit. Noua itaque res quidni ex placito Ciceroniano nomen nouum in Latio admiserit? Nec I. Caesaris auctoritas quidquam obsistit (Bell. Gall. lib. III.) cuius haec sunt verba: *Eos, qui opibus valerent, multos habuisse deuotos, quos secum in bellum ducerent, SOLDVRIOS vocatos ea lingua; quorum haec erat conditio, vt omnibus in vita commodis vnà cum his fruerentur, quorum se amicitiae dedissent. Quod si quid his per vim accidisset, aut eundem casum ferrent ipsi, aut mortem sibi consciscerent.* Hic enim etsi quaedam apparet quasi vmbra feudi eo genere arctissimae amicitiae, est tamen ratio alia Feudi Longobardici, nostratisque, vt ex subiecta liquebit definitione. Atque fuerit illud (licet) verum Feudum, Solduriorum tamen vox Gallis vsitata Latij ius desiderauit quousque ad Longobardica ventum est secula, nouo plane instituto, nec Gallis quidem ipsis, ne dum Romanis cognito.

Iam Quid sit Feudum, ita definit Iulius Clarus Vol. V. Prax. criminal. L. IX. III. *Est inquit beneuola, libera, & perpetua concessio rei immobilis, vel aequipollentis cum translatione vtilis Dominij, proprietate retenta, sub fidelitate, & exhibitione seruitiorum.* Non absonat Martinus Bonacinna To. II. de Contract. Disput. III. VIII. IX. Punct. I. Proposit. II. *Est* aiens *Contractus, quo Infeudator tradit Feudatario, seu Vassallo rem suam immobilem quo ad vtile dominium, cum onere obsequij vel seruitij personalis.* Castiùs ad nitorem sermonis, satisque ad nostram intelligentiam Vbertus Folieta in II. de vsu sermonis Lat. *Nec Gothicam Feudi vocem abhorream. Ea significatur genus clientelae, quo vel praedium, vel dignitas, vel vectigal cuiquam datur, vt & ipsi & posteri, beneficij auctorem agnoscăt pro patrono, eiusque caput, honorem, ac fortunas defendant.* Confer nunc ista cum Soldurorum instituto: & simul diuisiones illas Feudi vulgò acceptas, I. Proprij, Improprij: II. Regalis, non Regalis: III. Antiqui, Paterni: IV. Nobilis, Ignobilis: V. Ecclesiastici, Secularis: VI. Masculini, Foeminini: VII. Hereditarij, non Hereditarij: VIII. Regalis, Personalis: IX. Diuidui, Indiuidui: X. Ligij, non Ligij: XI. Franci, non Franci & caeteràs. Haec autem omnia, & alia apud Scriptores ex barbarie inspersa originem quidem Feudi barbaris seculis extitisse probant, nomen verò ipsum nouitate rei haud barbarum esse censendum. Eo non inscitè vsus est Auctor Epitaphij Mediolanensis in Diui Francisci, quod citat in calce Zodiaci sui Placidus Puccinellus, videlicet:

CLXXXV.

FRANCISCO . FABAGROSSAE . AVO
CREMONA. ORIVNDO. IOANNIS. GALEATII. MARIAE. DVCIS. MEDIOL. INTIMO
AB. EODEM. OB. MERITA. VENATIONVM. PRAEFECVRA. ORNATO
ET. PLEBE. LEZEDVNI. IVRE. FEVDI. DONATO
ET. OCTAVIANO. FABAGROSSAE. PATRI. HVMANISS. ET. CARISS
AC. LVDOVICAE. BELLABVCCAE. CONIVGI
SANCTITATE. PIETATE. FIDE. INCOMPARABILI. CVM. QVA. VIXIT
ANN. XX. IVCVNDE. SINE. QVERELA. HAEC. DECESSIT
XXI. IANVARII. AN. MDLXXI. AETATIS. ANN. XLII
FRANCISCVS. FABAGROSSA. B. M. P. ET. SIBI. ET. SVIS

Feudatarij verò, hoc est cui Feudum concessum, appellatione abstinuerim, eius namque loco reponi possunt voces aut peculiares, aut genericae. Peculiares illae intelliguntur, *Comes, Vicecomes, Marchio, Dux, Archidux, Dominus, Vicedominus, Baro*, & si quae sunt aliae Imperij summo

subditi

subditi, quas singillatim hic ducimus breuiter excutiendas ad vsum Latinae Inscriptionis, antequam ad genericas commigremus.

Comes alia ab Latina vetere appellatione est dictus primùm quilibet Praefectus, velut equorum Regiorum, Militum, Patrimonij Principis, Horreorum, Arcium, Scholarum, & huiusmodi; Post cui etiam est Feudum certum cum potestate in aliquas terras, earumque incolas: Italicè *Conte*. In hac porrò noua significatione, vtpote nouae rei, vox *Comes* haud est improbanda. Vt neque *Vicecomes*, nomen aliud dominantis per Feudum: Etsi Latinè meliùs *Procomes* sonaret, ni illud iam vsus lenisset. Prioris exemplum habes citatum à Ciacconio in Romano Epitaphio ad D. Ioann. Lateranen. Videlicet:

CLXXXVI.

PIVS . V. PONT. MAX
SIGNA . DE . CAROLI . IX. CHRISTIANISS. GALLIAE . REGIS
PERDVELLIBVS . IISDEMQVE . ECCLESIAE . HOSTIBVS
A . SFORTIA . COMITE . SANCTAE . FLORAE
PONTIFICII . AVXILIARII
EXERCITVS . DVCE . CAPTA . RELATAQVE
IN . PRINCIPE . ECCLESIARVM . BASILICA . SVSPENDIT
ET . OMNIPOTENTI . DEO
TANTAE . VICTORIAE . AVCTORI . DICAVIT
ANNO . MDLXX

Marchio, qui & *Marchisus* primùm dictus, vt apud Oliuarium Vredium I. C. Brugensem in Sigillis Comitum Flandriae (prodijt liber Brugis an. MDCXXXIX.) vbi refertur Diploma anni MCCCCXLI. cum huiusmodi Inscriptione: *ARNVLPHVS . ADMINICVLANTE . SVPERNI . REGIS . CLEMENTIA . MARCHISVS* &c. In extremo autem: *SIGNVM . ARNVLPHI CLEMENTISSIMI . COMITIS . ATQVE MARCHISI*. Ita alibi passim. At ibidem Diploma alterum citatur an. DCCCCLXI. cuius in sigillo hae literae: *EGO . ARNVLPHVS . DICTVS . MAGNVS . BALDVINI . CALVI . GENITVS . PER . DEI MISERICORDIAM : FLANDRIAE MARCHIO*. Manant autem voces ambae à Germanica *Marcha*, in praesens vsitata Italis, quae terminum, aut finem significat. Nam finibus Romani Imperij tuendis qui praeerant, primùm Marchiones sunt vocitati: temporis autem processu ipsa Dignitas, Marchionatus, gradum Feudi absoluti nobiliorem obtinuit supra Comites.

Dux extra militiam, noua quidem significatione Imperium gerit titulo Feudi, primus à Rege: nouata verò legitimè appellatio, vt prae multis probat Epitaphium Romanum in Diui Iacobi citatum à Ciacconio, videlicet:

CLXXXVII.

BARTHOLOMAEVS . CVEVA
AB . ILLVSTRISSIMIS . DVCIBVS . DE . ALBVQVERQVE . ORTVS
S . CRVCIS . IN HIERVSALEM . PRESB. CARD.
HVNC . LOCVM . SIBI . AD . IPSA . TEMPLI . LIMINA . OPTAVIT
DEVS . PROPITIVS . ESTO . MIHI . PECCATORI
VIXIT . ANN. LXII. M. X. D. VI. OBIIT . AN. SAL. MDLXII.

Porrò ipsa Dignitas, atque administratio bellè appellabitur ex vetere latinitate *Ducatus*; vsitata vox Suetonio in Nerone cap. XXXV. *Ducatus & Imperia ludere*: & in Tiberio XIX. *In omni Ducatu*. Eandem admittunt eruditissimi recentiorum: legitur in Epitaphio Veneto apud Suuecrtium in Select. Delic. cuius clausula est: *Obijt non sine summo populi gemitu, Ducatus sui Anno Primo*.

Archidux inter Duces excellens, sed vox hybrida, scilicet è Graeca, Latinaque conflata; vicit tamen vsus rationem, vt in primis probat Inscriptio Arcus Mediolanensis in trãsitu Margaritae Hispaniarum Regi desponsae:

SERENISSIMO

CLXXXVIII.

SERENISSIMO . ALBERTO . ARCHIDVCI . AVSTRIAE
FORTISSIMO . FELICISSIMOQVE . PRINCIPI
PER . IMPERIA . VICTORIAS . AC . TRIVMPHOS
AD . COLVMEN . GLORIAE . ET
REGIAE . AFFINITATIS . EVECTO
MEDIOLANENSES
TANTAE . VIRTVTIS . HEROI
EREXERVNT

Dominus quoque, & *Vicedominus*, & *Condomini* imperium iure Feudi tenentes certam significationem veteribus ignotam Latinis praeseferunt: post tamen legitimè admissam Latio: Etsi *Vicedominus* caeteroqui non vacat barbarie, si originem dumtaxat pensemus, non etiam vulgarem hodie interpretationem: siquidem aliàs Latinè stabit *Domini Vicarius*, vel (vt Brutus ad Ciceronem) *Alienae dominationis Vicarius*, vel vnica voce *Prodominus*. *Condomini* verò titulum offert Tumulus Pisis honorarius in Diui Frigdiani apud Patres Ordinis nostri, quem haud poeniteat ad verbum referre.

CLXXXIX.

IO . FRANCISCVM . COSTAEVM . LAVDENSEM
ALTESANI . ET . CASALBVRGONII . CONDOMINVM
EQV . AVR . PHILOS . MED . AC . I . V . D . LL . EX . ORDINE
INTERPRETEM . ETIAM . PRIMARIVM . IN . PLVRIB . ITALIAE . GYMN
VIRVM . SAPIENTIA . ATQ . INNOCENTIA . CVNCTIS . MEMORABILEM
BARBARA . CONIVX . MOESTISS
QVEM . VIVVM . VNICE . DILEXIT .
EXTINCTVM . HOC . LAPIDE . VENERATVR
XIV . CAL . DEC . M . D . C . VII

Hanc autem, & superiorum quasdam voces vna stringit Inscriptio recens (citat Suueertius inter Brabantinas) in saxo substrato fundamentis domus Teresanarum Virginum, Bruxellis; videlicet

CXC.

ALBERTVS . ET . ELISABETA-CLARA-EVGENIA
HISP. INFANS
DVCES . BVRGVNDIAE . LOTHARINGIAE
BRABANTIAE . LIMBVRGI . LVXEMBVRGI
ET . GELDRIAE
COMITES . HABSBVRGI . FLANDRIAE . ARTESIAE
BVRGVNDIAE . TIROLIS . PALATINI
HANNONIAE . HOLLANDIAE . ZELANDIAE
NAMVRCI . ET . ZVTPHANIAE
MARCHIONES . SACRI . IMPERII . ROMANI
DOMINI . FRISIAE . SALINARVM . TRANSISVLANIAE
OPPIDORVM . ET . TERRITORII . MACHLINIAE
TRAIECTI . ET . GRONINGAE
DEDICARVNT . ANNO . MDCVII
DEO . OPT . MAX . ET
B. MARIAE . VIRGINI
DIVAE . ANNAE
ATQVE . DIVO . JOSEPHO

Nequaquam tamen probabitur, Latinè vt quis dicatur *Dominus de Caestre*, aut *de Gotthen*, vt nonnullibi in Select. Delic. apud Suueertium, sed *Dominus* seu *oppidi Caestris*, aut *in Caestre* &c. nec enim hoc quidquam facit cum nominibus gentilitijs, quùm (vt Classe I. Membro II. est adnotatum

adnotatum) praepositio *De* adhibetur origini indicandae, aut ambiguitati tollendae: hic autem quidem Dominatus exprimitur, & possessio. Exemplum dabit Inscriptio Ticinensis apud Suueertium in Sel. Del. cuius initium: *Martis & Cereris hi campi sunt* &c. hic enim memoratur cum decoro latinitatis *Comes Fontanus* pro eo, quem vulgò Itali quidem *de Fontes*, Hispani verò *de Fuentes*: Latinè, sed barbarè *de Fontibus*.

Ipsa porrò dignitas Domini rectè *Dominium* efferetur, vsitatum aureo seculo vocabulum, significatione licet non planè eadem, vt apud Varronem II. de Re Rustica Cap. VI. Suetonius tamen eandem omnino vsurpat in Tiberio Cap. LIX. *Quae* (i. e. probra in Tiberium) *primò ab impatientibus Romae dominij, ac non tam ex animi sententia, quàm bile & stomaco fingerentur, volebat accipi*: neque verò hanc ex abstrusioribus vnam esse vocem, quae in Suetonio offenduntur, liquet ex Indice nouo, vbi illae collectae leguntur. Aliter etiam *Dominatus*, vt apud Ciceronem saepe, in Thesauro ling. lat. Et *Dominatio* apud Cic. in V. Verr. De Voce *Dominium* accipe elegantem Inscriptionem in Sfortiam Brippium, auctore Carolo Castano Mediolanensi, videlicet:

CXCI.

PAVLINVS . BRIPPIVS . PISARVM . PRAETOR
ET . A . PHILIPPO . MARIA . DVCE
DOMINII . TITVLO . INSIGNITVS
ADMIRARE . LOCVPLETEM . HVNC . SOLEM
NON . VNAM . PATRIAM
CELEBERRIMARVM . VRBIVM . IMMENSITATEM
PRVDENTIAE . ET . DOCTRINAE . LVCE
COMPLEVIT
HVNC . IPSVM . MIRARE . LVCIFERVM
PRAEIVIT . PLENIORI . LVMINI
PRAEIVIT . SFORTIAE

Baro, Latina vox, nec infrequens Ciceroni, pro muliere tamen philosophante, ac metaphoricôs pro Philosopho effoeminato, & molli; interdum pro bardo, ac fatuo: Nonnunquam, ait Marius Nizzolius, pro Principe Viro, quamquam locum libri V. ad Attic. Epist. XI. Paulus Manutius eodem ipso, quo superiùs, sensu exponit. Vtcumque sibi voluerint veteres, hodie certè *Baro* Virum Principem significat in Imperio constitutum à Rege per Feudum ob res fortiter gestas. Nam quod citat antiquum marmor Andreas Alciatus (Parergon Iuris lib. V.) Brebiae ad Verbanum lacum, Baronem memorat Cognomen Viri, videlicet:

CXCII.

D. M. L. COELI . L. F. OVF. BA-
RONIS . VI. VIR
PONTIFICI . IIIIVIR . AP. CVRA-
TORI . SALT. TIBRONANI
ITEM . TEMPLI . MINERVAE
ET . ALBVCIAE
VIRILLIONIS . F. VXORI . EIVS
COELII . IVVENAL
ET . SEVERVS . PARENTIB. OPTIM

In nostram verò sententiam laudatur à Iacobo Gaddio gens Recasola (Elogio inter Oratoria, quod incipit *Raynerius Recasolus*) *Quis autem aequus nobilitatis aestimator Recasolos Barones familiam Florentinae nobilissimam inter illustres Italiae non enumerabit*? &c. Praeterimus Inscriptiones non paucas apud Suueertium in Brabantinis monumentis, contenti illa recente, cuius Auctor est è Societate Iesu, incompertus nobis; Videlicet:

INCLYTA

CXCIII.

INCLYTA . STIRPE . PARENTVM
PAVLI . SFONDRATI . BARONIS . ASSINAE . VALLIS
ET . SIGISMVNDAE . ESTENSIS
HERCVLES . EDITVS
FELICI . FILIORVM . PROPAGINE
AD . OMNE . GENVS . LAVDIS . EXCVLTA
ASSVRREXIT . MIRE . FOECVNDVS
PATRIAE . VIRTVTIS . SECVTVS . EXEMPLA
ET . IPSE . MERVIT . ESSE . EXEMPLAR
ET . SEQVACES . HABERE

Atque hae Voces obtinentium Feuda communi genere tractari debent: Et sicut *Comes*, *Vicecomes*, *Dux*, *Princeps*, de foemina pariter dicuntur, ita & *Archidux*, *Marchio*, *Baro*. Nec Latinè efferes *Comitissa*, *Ducissa*, *Archiducissa*, *Principissa*, *Marchionissa* (bene autem *Marchisa* à *Marchisus* masc.) neque *Baronissa*: sed per appositionem aliquam v. g. *Margarita Medicea Dux Parmae*, *Anna Medicea Archidux Austriae*. A marmore Veronensi exemplum esto apud Grut. pag. DCCCCXXII.

CXCIV.

V . F
L. RHODIVS . FESTVS
CASSIAE . MAXIMAE
COMITI . OPTIMAE
ET . P. PAPIRIO . EV
TYCHO . ET . SIBI

quo cum *Comes* dignitatis nomen cōsentit. Neque simile est vocis *Sacerdotissa* prolatae semel ab A. Gellio lib. X. cap. XV. cùm tamen extet *Sacerdos* communis generis: nam placuit parentibus Latinae linguae inclinare ex *Sacerdotis* casu *Sacerdotissa*, quod non placuit ex *Comitis*, *Ducis*, *Principis* &c. Tota igitur ratio probandae dictionis in auctoritate sita est: nec ibi analogia locum habet, vbi non adest necessitas. Vbi verò tacetur nomen proprium, cui fiat appositio, substituendum esse commune, v. g. *Domina Dux*, *Domina Comes*, *Domina Marchio*, tradit Vossius de Vitijs serm. lib. III. cap. X. sed nobis exosis praenominationem Domini, ac Dominae, placet dici, *Illustrissima Comes*, *Celsissima Dux*, *Excellentissima Princeps* &c. Neque antiquis nouum fuerit, vt communi genere *Dux* efferatur. Sic Tullius in Laelio *Naturam rectè viuendi Ducem optimam*; & in Arateis: *Qua fidunt Duce nocturna Phoenices in alto*: Et in Caton. maior. *Naturam optimam Ducem tamquam Deum sequimur*. Nihil ergo mirum, quòd Mausolaeum Triuultianum Mediolani ad Diui Nazarij, magnificentia molis aequante opes familiae vitium sui seculi contraxerit: Cuius idcirco par videtur Epitaphia octo pendentium Vrnarum hoc loco referre ad familiae illius gloriam, ad seculi autem censuram. Videlicet:

CXCV.

I. ANTONIVS . MAGNI . TRIVVLTII . PATER . ET . IOANNIS . FILIVS
II. IOANNES . IACOBVS . MAGNVS . TRIVVLTIVS . ANTONII . F
QVI . NVNQVAM . QVIEVIT . QVIESCIT . TACE
III. MARGARITA . COLLIONEA . MAGNI . TRIVVLTII . VXOR . PRIMA
IV. BEATRIX . DEAVALOS . DE . AQVINO . MARCHIONISSA . VIGLEVANI
ET . MAGNI . TRIVVLTII . VXOR . SECVNDA
V. IOANNES . NICOLAVS . MAGNI . TRIVVLTII . FILIVS . VNICVS
ET . COMES . MVSOCHI
VI. PAVLA . GONZAGA . COMITISSA . MVSOCHI
IO. NICOLAI . MAGNI . TRIVVLTII . FILII . VXOR
VII. IO. FRANCISCVS . IO. NICOLAI . F. MAGNI . TRIVVLTII . N
MARCHIO . VIGLEVANI . ET . COMES . MVSOCHI
QVI
AB . ADVERSA . FORTVNA . FRANCI . SE . NVNQVAM . PASSVS . EST
POST . ERECTA . SEPVLCRA . PARENTVM
HOC . SIBI . VIVENS . POSVIT
VIII. ALOYSIVS . FR. NEC . NON . HIPPOLITA . ET . MARGARITA . SORORES
INFANTES . IO. FRANCISCI . TRIVVLTII . IO. NICOLAI . FILII

Non erit propterea damnandus Auctor recentis epitaphij Romae in Vaticano Templo ad parastaten non procul à Sacello SS. Sacramenti: vt qui memoriam dedicaturus Matildis celebratissimae illius ab vsque maioribus nostris foeminae, sequendas putauit aures posteritatis iam vocibus vetustatis impletas, quae passim dictitat *Magnam Comitissam Matildem*; eius quidem aetatis à Latinitate barbarae, impurissimaeque; sed à gestis huius heroinae nihilo aetate aureâ minus florentis. Itaque censurae obsecutus Principum Latini sermonis, & Graeci apud Gellium lib. XIII. cap. XIX. maluit *Comitissam* vsurpare, quàm *Comitem*, ita inscribens:

CXCVI.

VRBANVS . VIII . PONT . MAX .
COMITISSAE . MATILDI
VIRILIS . ANIMI . FOEMINAE
SEDIS . APOSTOLICAE . PROPVGNATRICI
PIETATE . INSIGNI . LIBERALITATE . CELEBERRIMAE
HVC . EX . MANTVANO . S. BENEDICTI
COENOBIO . TRANSLATIS . OSSIBVS
GRATVS . AETERNAE . LAVDIS . PROMERITVM
MON. POS. AN. DOM. MDCXXXVI.

Tu igitur praeiudicatum ne putes esse, si nisi simili argumento, neque in re singulari generaliter definitum.

Alia porrò est ratio vocis *Domina* (& quae recèns inde composita *Vicedomina*) vt videmus apud Scriptores boni seculi. Relege in Classe Sacror. Magistratuum, in Voce Episcopus, Inscriptionem illam Polae: ANNO. MDCIX. IDIB. &c.

Citra necessitatem verò aliter appellabis id genus dominantium, quod vulgus à Feudo Feudatarios. Nec ineleganter ex Latinitate dixeris *Regulos*. Ita Iac. Gaddius Elog. de Castruccio: *Castruccius Lucensis Regulus, qui Florentinae* &c. Et de M. Ant. Columna: *Affinitates cum Vrsinis, alijsque Regulis, clarissimae* &c. Item *Principes* metonymicòs, hoc est generica appellatione. Adde periphrasticòs *Insignes feudo*. Hinc habes limam poliendae Mediolanensi Inscriptioni in Aede Diui Angeli ad Aram Diui Ioannis, quae ita legitur:

CXCVII.

DIVO . IOANNI . EVANGELISTAE
CAELESTIS . CONSILII . * CANCELLARIO
TVTELARI . PRAECIPVO
SACELLVM
COLLEGII . CAVSIDICORVM . ET . NOTARIORVM . PIETATE
OLIM
EXTRVCTVM . DICATVM . DOTATVM
NE . PERPETVAE . IN . PATRONVM . CLIENTELAE
PIGNVS . AC . STIMVLVS
VNQVAM . INTEREAT
OCTAVIANVS . BELINGERIVS
FEVDATARIVS
ET . IO. BAPTISTA . COLNAGVS . I. C. ET . ABBATES
INSTAVRARI . CVRARVNT
AN. XXXXVI. SVPRA . MDC

Asteriscum praefiximus voci *Cancellario* de qua consule inf. Membrum IX.

Graecae quoque cicures Latinis illae voces vsui erunt, *Dynasta*, *Toparcha* seu *Toparchus*, *Demarchus*, seu *Demarcha*, *Archon*. Est, cur legas è Brabantinis apud Suueertium sequens Epitaphium

CXCVIII.

DEO . SACRVM
VIR . NOBILIS . IACOBVS . ANGIANVS . EQVES . TOPARCHA . KESTERGATI
VVOVVVENBROKE . ETC. HOC . SACELLVM . REBELLIVM . ET . HAERETICORVM . INIVRIA . DISTVRBATVM . SVO . IMPENDIO . INSTAVRAVIT,
ORNAVITQVE
PIETATIS . GRATIA
ET
MEMORIAE . MAIORVM
QVOS . HIC . COMMVNE . SEPVLCHRVM . HABVIT
VT . PATREM . EIVS . AVVMQ. IN . HAC . VRBE . CONSVLES
PROAVVM . LVDOVICVM . IN . EA . IPSA . PRAETOREM
ET . PRAECIPVE . HONORI . IOANNIS . ANGIANI . EQVITIS
KESTERGATII . TOPARCHAE . ET . VVANNOBROKAE
VICECOMITIS . GRIMBERGANI . DVCI . BVRGVNDIAE
A . CVBICVLIS . EIVSDEMQVE . POSTEA . OECONOMI . VIRI
VARIA . VIRTVTE . AC . PRVDENTIA . CLARI . ET . QVI . RES
BELGICAS . STYLO . COMPLEXVS . FVIT

Visitur etiam in Coenobio Carthusianorum ad Florentiam Imago Nicolai Acciaioli fundatoris, cum subscripto Elogio, in quo haec habentur: *Melphis Demarchum egit*, *Summum Athenarum Archontem splendidissimè gessit*. Sed & à Cicerone de Fato vocem *Archontis* vsurpatam habemus.

Necessitas, vsusquè probat nomina illa Imperij, ac dominationis apud Germanos, *Landgrauius*, *Marchgrauius*, *Pfaltzgrauius*, *Burggrauius*, *Centgrauius* &c.

Caeterùm haec noua Imperiorum vocabula dignitatem antiquam referent, si more substantiuorum continuatorum postponantur. Cuius extat exemplum in Mediolanensi Inscriptione apud Puccinellum in suo Zodiaco ex his, quae exscripsit in Diui Francisci, videlicet:

CXCIX.

ANTONIO . PROAVO
VGVLOTTO . AVO . ANTONIO . PATRI
COMITIBVS
ALEXANDER . CRIBELLIVS . DVRNI . LVMELLINAEQVE . COMES
ET . SENATOR . SIBI . AC . POSTERIS
PRID. ID. APRIL. MDLVII

Alius è vulgo ita praemisisset *Comitibus Antonio Proauo* &c. *Comes Alexander* &c.

COMESTABILIS

Membrum V.

COMESTABILIS, disiunctim primùm *Comes stabuli*, hoc est Regiorum equorum Praefectus, deinde appellatus Magister Equitum: hodiè dignitatem, potestatemque aliam alibi nationum adsignificat. Idcirco tuenda videtur *Comestabilis* vox, vti noui muneris. Habet auctoritas grauissima Collegij Mediolanensis Iurisconsultorum, Elogio statuae sui Regis inscripto, quod hic ponimus.

CC.

IVSTITIAE . SIMVLACRVM
QVOD . EX . ANTIQVO . PII . IV. INSTITVTO
COLLOCANDVM . HIC . DIXERANT
I. C. MEDIOLANEN
IN . PHILIPPO . II. REGE . CATHOLICO
EXPRESSERVNT
MAGNO . COMESTABILI . IOANNE . VELASCO
FELICITER . ITERVM
GVBERNANTE
MDCXI

Indicatur autem PIVS . IV. Pont. Max. Mediolanensis, è gente Medicea, eius Collegij Institutor.

GONTFANONARIVS

Membrum VI.

GONTFANONARIVS (Italis *Confalonere*) si ad militiam referas, barbari seculi foetus est: siquidem Latinis *Signifer*, *Vexillifer*, *Vexillarius* (Vide Elogium funebre de Carolo Barberino, editum Bononiae, ac exscriptum à Iac. Gaddio in suo Corollario poëtico) sin ad ciuilem administrationem, cum alicubi vsurpetur pro summo in Republica Principatu, non est, cur elimines; noui quippe generis Magistratus noua est, opus appellatione: tametsi tutius dixeris (citra necessitatem, & vbi maximè adiunctio aliqua notitiam supplet) *Principem*; eiusquè porrò dignitatem *Principatum*, seu *Principales fasces*, seu alia generica voce. Vbi verò principatus maximus singularis non est, seu penes est plura capita, is *Maximus Duumuiratus*, vel *Triumuiratus*, vel aliter in hanc formam Latini moris efferetur; ipsaque capita *Maximi Duumuiri*, *Triumuiri* &c. Maximi, inquam, vt à minoribus distinguantur, cuius generis erant Romae Triumuiri Capitales, Monetarij, Nocturni &c. ipsi verò mutuo *Collegae in Triumuiratu*.

CONSILIARIVS

Membrum VII.

CONSILIARIVS pro Consilium dante, non improbatur Ciceroni: Consule Thesauros Lat. Ling. Tametsi etiam *A Consilijs* Latinum peraeque sit. Ita *A consilijs politicis*, siue *ciuilibus*, Italicè *Consigliere di stato*: *A consilijs bellicis*, *Consigliere di guerra*. In monumentis Brabantinis apud Suueertium extat de Nicolao Micaulto Epitaphium, cuius accipe in rem nostram fragmentum: *Ipse Nicolaus indole & studijs ad virtutem, prudentiamquè factus*, *CAROLO .V. CAESARI . & PHILIPPO. II. REGI Catholico in sanctiore Concilio A consilijs ab Anno MDLIV. fuit. Mox & MARIAE laudatissimae Reginae Hungariae*, *Caroli sorori*

priuatus & domesticus Consiliarius. Vbi vtrumque modum adhibitum vides: Priuati autem ac domestici Consilarij appellatione censeri potest, qui vulgò est Auditor Principis (& quod Principis, etiam Magistratus) cum eiusce munus praecipuè sit in cognoscendis Causarum meritis, & sua, vbi consulitur, referenda sententia, quam quidem Princeps liberum habet probare. Itaque sicut is pro arbitrio suo decernit, ita Auditor suffragium dumtaxat fert consultorium. In Epitaphio Florentino Panlotij (infr. Class. VI. Histor. Memb. VII.) pro Auditore Principis dicitur *Causis audiendis praepositus*. Obiter hic etiam obserua, barbarè dici *consilium Status* pro *consilio politico*, seu *ciuili*. Adi infrà Classem VI. Historial. Membro XVI. Si quaeras, vtrum in proposito fragmento legendum sit *In sanctiore concilio*, an vero *consilio*? *Concilio* autem legendum, ne subsequenti dictione *A Consilijs* insulsa existat repetitio. Est enim *Consiliū sanctius*, quod Italicè *consilium secretum*. Liuius lib. XXX. *Id erat sanctius apud illos consilium*: Sed si cum Consilio Consiliarius simul exprimi velit, variatione vtendum erit, vt coetum, seu conuentum capitum synonymo reddas, vt in superiore fragmento. Pro sanctiore consilio etiam intimum vsurpabis, vt in Epitaphio Horatij Curionis apud Suueert. in Select. Delic. inter Basiliensia: *Ferdinando eiusq. F. Maximil. Augustis cognitus ad intima consilia adhibitus est*. Pro *intimo* etiam *interius*.

COMMISSARIVS

Membrum VIII.

C*OMMISSARIVS* vulgò, interdum cum eo conuenit, cui commissa iudicandi cura, aut rei inquirendae: quo sensu latinè foret *Iudex*, vel *Rei inquisitor*. Quem vero in maioribus Vrbibus Etruscae ditionis vocant Commissarium, vt ab simili potestate, quae in inferioribus est Vrbibus, atque Oppidis, distinguatur, veteribus esset *Praetor vrbanus*, quos imitatur Carolus Castanus Elogio de Paulino Brippio *PISARVM PRAETORE*, qua in Vrbe appellationem habet Commissarij. Repete suprà, Membro IV. de Feudo, in Vocibus *Dominus*, & *Vicedominus*. Interdum etiam *Commissarius* est, cui cura mandatur consulendi, prospiciendique publicae rei siue ciuili, siue bellicae, verbi gratiâ regendae prouinciae, distribuendarum in hybernis legionum. Ac priore quidem sensu habet suas voces latinitas vetus, *Praefecti*, *Praesidis*; *Gubernatoris*, *Praetoris*, & huiusmodi, vt nullam hic nouandi vocabuli necessitatem praetendere fas sit. Posteriore autem sensu ne emendicandum quidem apud posteriora secula: quando apud Ciceronem legitur *Castrorum metator* (Philipp. II.) pro eo, qui praecedens locum eligit castris, ac ea disponit; quam vocem adhibet etiam Vegetius lib. II. cap. VII. Est enim *Metator* propriè, qui arbores ordine disponit in seminario, vel arbusto: translatum autem à Cicerone ad castra, quidni bellè etiam ad hyberna? Ita *hybernorum metator* stabit pro Commissario rei militaris, aut generatim ad omne tempus, *Diuersoriorum metator*, Etruscis *Quartier Mastro*; cui si Epitheton *Generalis* accedat, erit his *Quartier Mastro generale*, & nobis Insubribus *Commessario generale*, nimirum cui summa praefectura disponendi exercitibus diuersoria. Itaque neoterismi suspicione non vacat Elogium caeterà elegans, Renati Borromaei Comitis, in Sfortiam Brippium, quod non tam vt vindicetur, quàm vt suspiciatur, nimirum proludentis iam tùm ad Musas adolescentuli specimen, haud poenitebit huc afferre. Indicat autem Sfortias duos Auum & Nepotem, videlicet:

CCI.

SFORTIA . BRIPPIVS . AVVS
Ex LX. Decurionibus
Pro Patria
Apud Pontif. Max. Concilium Trident. Hispaniarum Regem
ORATOR
Ad omnes fere Principes Italiae functus Legationibus
Pro Excellentiss. Gubernatoribus
Vtriusque Quaestor Magistratus
* *Commissarius Generalis exercituum in Gallia Cisalpina*
Ex Excelsis Consiliarijs secretioris Consilij
Admirare Heroëm
In quem vt beatissimum facerent
Virtutes omnes & Honores confluxerunt
Multis Triumphis dignum, Coronis innumeris
In Quo
Prodiga fuit, & auara fortuna
Nam omnibus effusis donis non satis fuit ad merita
Cohonestanda
Inuideat seculum nostrum superiori
Admiretur Aeternitas
Vel hoc vno mortalium felicissimum
Quòd & DIVI CAROLI Borromaei necessitudine
Sit vsus
Et SFORTIA SFORTIAM
Habiturus sit heredem nominis
Et gloriae suae
Immortalem

Eandem *Commissarij* vocem vsurpat Philippus Corius Elog. de eodem Sfortia, *In supremi* (ait) *Commissarij munere*; scilicet Renati aequalis, & Condiscipulus, Collactaneus credo in literis. Nec video, cur ad antiquorum vsum generica vox respui possit, *Praefectus hybernorum*, (seu eddas, *Supremus* ait *Summus*) sic enim habet Suetonius in T. Flauio Vespas. cap. 1. *Patrem habuit Vespasium Pollionem, ter Tribunum militum, Praefectumque castrorum*.

CANCELLARIVS

Membrum IX.

CANCELLARIVS, si pro illo sumitur, qui acta publica scribit, Latinis veteribus erat *Scriba*; siue qui literas nomine Principis, *Ab epistolis*, *A secretis*, quo item nomine censebantur qui Iudicum literas, responsa, edicta. Memoratu dignus est, cui Epitaphium inscriptum Mediolani (citat Placidus Puccinellus in calce Zodiaci) in Aede DD. Petri & Pauli, videlicet:

CCII.

D . O . M
IVLIVS . CATANEVS
A . SECRETIS . VNA . SERIE . SEPTEM . MEDIOLAN. DVCVM
RARISSIMVM . FIDEI . ET . PROBITATIS . EXEMPLAR
ANN. LXXXV. NATVS . OBIIT . NONIS . APRIL
MDXXXI
IAC. PHIL. SACCO . SENATVS . PRAESIDE

Vox

Vox autem *Cancellarij* quamquam degenerante Latinitate dici coepta, quum tamen hodie nouum dignitatis politicae genus habeatur, vnde & sunt Magni Cancellarij in Regnis Germaniae, alijsque magna praediti potestate; proinde minime ablegamda Latinis Inscriptionibus. Extat superioris seculi memoria Mediolani, in S. Ambrosij, teste Puecinello, quam meritò hic citemus:

CCIII.

VBI . POST . MVLTAS . AERVMNAS . TEMPORVM . VARIETATEM
ET . VITAE . TAEDIA
BALTHASSAR . TACHO . MVSARVM . CVLTOR . POST . DEVM
AC . PRINCIPEM
MEDIOLANEN . CANCELL . CONQVIESCAT . V. F * idest, *viuens fecit*
NE . SE . POSTERITATI . CREDERET
M D X X

Antiquitatem facilè aequat auctoritas Octauij Ferrarij, quo Scriptore prodijt Epitaphium subsequens, videlicet:

CCIV.

CLAVDIAE . NORES
GENERE . ATQ. OPIBVS . INSIGNI
PARSIMONIA . AC . MORVM . SANCTITATE
RARISSIMI . EXEMPLI . MATRONAE
A N T O N I V S . A N T E L M V S
BONIFACII. MAGNI. VENETORVM. CANCELLARII. FIL
CONIVGI . DVLCISSIMAE
MVLTARVM . MAGNARVMQ. PRO . VENETA . REP
EXPEDITIONVM . COMITI
LAETORVM . AC . TRISTIVM . SOCIAE
HAC . IN . VRBE . IN . QVA . IPSE . PARENSQ. AC . FRATER
VENETO . SENATVI
NON . SEMEL . FIDELEM . OPERAM . NAVARVNT
INGENTI . LVCTV . EXTINCTAE
H. M. P

Magni verò Cancellarij nomen legitimè vtitur Auctor Epitaphij Mediolanensis in Diui Pauli apud Sanctimoniales Ordinis nostri, videlicet:

CCV.

DANESIO . FILIODONO
PATRI . PLACENTINO . SENATVS . PRAESIDI
CONSILIARIO . REGENTI
MAGNO . CANCELLARIO . PROV. MEDIOL
OBIIT . AN. MDXCI. AETAT. SVAE . LXXXI
DIONYSIVS . FILIODONVS . H. P

Suadet hic locus, quando pro *Cancellario* substituimus *A secretis*, vt *Secretarij* vocem perpendamus, quandoque obuiam in Marmoribus posteriorum temporum. cuius extat illud exemplum apud Suueertium in Select. Delic. inter Roman.

CCVI.

FRANCISCI . PVCCII . FLORENTINI
CARD. ARRAGON. SECRETARII
CVI . IMPORTVNA . MORS . HONORES
MAIORESQ. TITVLOS . PRAERIPVIT
INVENI . PORTVM . SPES . ET . FORTVNA . VALETE
NIL . MIHI . VOBISCVM . LVDITE . NVNC . ALIOS

Minùs tamen latinè dici obseruat Auctor Thesauri Lat. Ling. si spectemus vsum veterum; in Synodis Ecclesiasticis tamen vsurpatam pro Scriba. Itaque idipsum de Secretario, atque de Cancellario decernendum videtur; vt, nisi peculiaris quaedam dignitas Latinis veteribus incognita significetur, substituatur *A secretis*, *Ab epistolis*, pro eo, qui nomine Principis scribit literas; pro eo autem qui publica excipit acta, *Scriba*.

COLLATERALIS

Membrum X.

COLLATERALIS pro eo, qui soluendis militi stipendijs praeest, noua vox, gratis, credimus, inuecta: cùm ex vsu veterum liceat vsurpari *A stipendijs militaribus*, seu breuiùs *A stipendijs*: Ipsumque munus, *Praefectura*, aut *Cura stipendiorum*. Nisi (quod nos quidem latet) noua potestas huic muneri insit; quae vocabulum nouum legitimè asciscat. Ita interpretamur Iacobum Gaddium Elogio oratorio de Hieronymo Sauorgnano, vbi habet: *Ab hac sanè liberali Collateralis honorificentissima dignitate, atque Comitatu Belgradi, & Osopij, quibus in oppidis liberam vitae omnium, necisque habuit potestatem, ac merum mixtumque Imperium* &c. Superiora quoque Gaddio marmora Romana duo idipsum vsurpant, quae citat Suueertius in Select. Delic. Alterum Epitaphium est positum anno sal. MDXCI. Hieronymo Albano Bergomati Cardinali: *REIP. VENETAE. COLLATERALI. GENERALI*. Alterum similiter posuit anno MDLII. Guidoni Magalotto Florentino *GVIDO . EXERCITVS . ECCLESIASTICI . COLLATERALIS . GENERAL*

CAPITANEVS

Membrum XI.

CAPITANEVS aegrè in hanc sedem probandarum vocum admittitur, quia vix creditur necessaria; nec nisi de ijs, quos Iustitiae in maleficos administrandae appellatio signat. Ita non ab eo, quòd quasi caput praeest quis corpori Ciuitatis aut Regni (si latinè velis) sic enim peculiare quisque nomen praefert Comitis, Marchionis, Ducis, & huiusmodi; aut commune Praefecti, Moderatoris, Gubernatoris: Sed meliùs fortè, quòd Capitalibus causis praeest, atque in capitalia crimina ius exercet, *Capitaneus* ritè vocatur. Ac inde quidem impuritatis absoluimus Epitaphium Mediolanense superioris seculi, quod hic omninò reddimus:

CCVII.

HIC . IACET . ILLE . THEODORVS
EX . INCLYTA . GENTE . TRIVVLTIA
MARCH. PICELLEONIS
QVI
PRIVS . DVX . QVAM . MILES
PRIVS . IMPERATOR . QVAM . DVX
GALLIAE . ARRAGONIAE . AC . VENETOR. EXERC
SVMMVS . IMPERATOR
CVM . FIDE . INCREMENTO . AC . GLORIA
INSERVIVIT
PROREX . DEINDE . LEONIS . AC
CAPITANEVS . GENERALIS
DESIDERATISSIME . OBIIT
M D X X X

Vbi

Vbi liquet diſtinctio inter ſummum Imperatorem, & Capitaneum Generalem; hoc verò aliud ab illo munus intelligi, nec militare quidem, ſed vrbanum, vt innuit praetextum Proregis: Ergo Proregis fortè in ciuilibus cauſis, Capitanei in capitalibus. Impurè tamen legi, mendosè quidem certe culpa quadratarij, aut exſcriptoris, *Deſideratiſſimè obijt*, pro *Deſideratiſſimus*. Iudicium haud abſimile de Elogio in Lancellottum Brippium, aetate noſtra edito, in laurea Sfortiae gentilis, caeterà non aſpernando, videlicet;

CCVIII.

LANCELLOTTVS . BRIPPIV
MORTVO . DVCE . PHILIPPO-MARIA
EX . DVODECIM . MEDIOLANENSIS . REIP
CAPITANEIS
IN . BRIPPIORVM . FAMILIAE . CAELO
SIDVS . NE . AN . SOL . ALTER . EXTITERIT
IGNORATVR
DVM . SFORTIAM . SVVM
VECTIGALI . HONORVM . SVORVM . LVMINE
TANQVAM . SOLEM . AGNOSCIT

Potuiſſe enim hic commodè pro *Capitaneis* ſubſtitui *Proceribus*, cùm illa poteſtas in maleficia potiſſimùm haud eſſet: Aut etiam dici: Ex XII. VIRIS . MEDIOLANENSIS . REIPVB aut E ſupremo Duodecemuiratu Reip. ſi magiſtratus hic ſupremus ſit ſecundùm Principem: aut *ex XII. Viris Principibus Reip. Mediol.* Eſt autem obſeruandus in hanc ſententiam Franciſcus Pola: cuius eſt hoc Elogium:

CCIX.

LEONARDO . DONATO
QVEM
SENATVS . VENETVS
INTER . PRIMVM . PRINCIPEM
REIP. ELIGENDVM
DVM . INTVETVR
NEMINEM . IN . CIVITATE . HABET
QVEM
SI . VOCETVR . IN . SVFFRAGIVM
EI . VELIT . PRAELATVM
FRANCISCVS . POLA . RERVM . SVMMATVM
VIRTVTIS . CAVSA
OPTAT . AVGVRATVR . PRAEDICIT
NOMINI . AMPLITVDINIQ. EIVS
D.

Enimuerò quem vocant vulgò Mediolani *Capitaneum Iuſtitiae*, commodiſſimè cum Latinis veteribus dicemus *Praefectum rerum Capitalium*, vt quidem vſurpauit Sigiſmundus Boldonius germanus noſter in Panegyrico de Io. Baptiſta Trotto Principe Senatus Mediolanenſis: & ante ipſum Sepulcralis Inſcriptio recens, ad ſimpliciſſimae antiquitatis normam cuſa, in Diui Franciſci;

D. O. M.

CCX.

D . O . M

GASPARI . CATTANEO . VALIANO

VIRO . FIDE . ET . PROBITATE . PRAESTANTISS

ET . THOMMASIAE . BVRRAE . LECTISS . FOEMINAE

PARENTIB . OPT

GINEPRIAE . CACIAE . VXORI . DVLCISS . ET

IVLIAE . ET . HORTENSIAE-CAMILLAE . FILIOLIS . CARISS

ET . SIBI . CAMILLVS . I. C. MEDIOL

RERVM . CAPIT . PRAEFECTVS . III . ET . SENATOR

CREMONAE . PRAETOR

T . F . P

FABRITIVS . IO . BAPTISTA . ET . IACOBVS-PHILIPPVS

FRATRES . FECERVNT

ET . SIBI . LIBERIS . POSTERISQ . SVIS

AN . MDLXXX

Aliter etiam *Iustitiae Praefectus* nuncupatur in Marmore superioris seculi in Castello Meda Agri Mediolanensis, videlicet:

CCXI.

PAROECIALEM

HANC . ECCLESIAM

AB . HYPPOLITO . CARD . ESTENSE

SACRIS . VIRGINIBVS

S . VICTORIS

AD . PRECES . NICOLAI . SICCI

IVSTITIAE . PRAEFECTI

CONCESSAM

IVLIVS . III . PONT . MAX

TEMPLO . COENOBII

PERPETVO . VNIVIT

ANNO . MDLIIII

Est id Coenobium celeberrimum origine, religione, opibus, à Corijs patritijs ante octingentos & octoginta circiter annos excitatum, vt videre est apud Haymonem Corium gentilem, ex Ordine nostro Auctorem eius historiae editae Mediolani anno sal. MDCXXXXIX.

Constat ergo de barbarismo in Mediolanensi marmore, quod teste Puccinello, extat in atrio S. Satyri, siue de militia, siue imperio politico vsurpetur vox *Capitaneus*, est autem huiusmodi

CCXII.

HIC . IACET . D . PAGANVS . PETRASANTA

MILES . ET . CAPITANEVS . FLORENTINOR .

QVI . OBIIT . ANNO . DOMINI . DCCC . AD . CVIVS

FVNVS . INTERFVERVNT . IV . CARDINALES

Cum suppleri vocibus antiquis Latinorũ Roma-modè possit: Ex quo censoriam virgulam promeretur Memoria superiore seculo posita Mediolani in Aede Eustorgiana, videlicet:

CCXIII.

MAPHEOLVS . VICECOMES . VIR . NOBILISSIMVS . OLDI . F

OBERTI . OLIM . MATTHAEI . MAGNI . FRATRIS . PRONEPOS

SEPVLCRVM . HOC . ANTE . TRIVM . MAGORVM . ALTARE

SIBI . POSTERISQ . E . XII . LVSTRIS . ET . SECVLO . IAM . DECVRSIS

POSVERAT . QVANDO . EIVS . ABNEPOS . *ALIVS . MAPHEOLVS *Lege alter

VICECOMES . G . FILIVS . COM . BOBII . PRAETVRA . MOGVNTIAE

ET . BINASCHI . CAPITANEATV . BIS . OPTIME . POTITVS . SARCOPHAGO .

HOC . CVM . ATAVITO . CADAVERIBVS . PLENO . CONTINERI . NON

POSSET . HVMATVS . EST . AETATIS . ANNO . LXV . MEN . X . D . XII

LIBERIS . OCTO . SVPERSTITIBVS . OBIIT . AVTEM . DIVAE . AGNETIS

FESTO . MDX

IO . PETRVS . VICECOMES . MEDIOLANEN . PRAEPOSITVS . ET . FRATRES

MAPHEOLO . GENITORI . BENEMERENTI . POSS . ANNO . SAL . MDXV

DIE . XI . OCT .

Obserua

Obſerua illud *Praetura Maguntiae, & Binaſchi Capitaneatu*, cùm de ciuili adminiſtratione vtrumque ſit dictum, nihilquè differant, niſi dignitate loci, quae variat titulum, vt excellentior emineat (pro Moguntia repone Modoetiam, Imperialem ciuitatem, decimo lapide ab Vrbe Mediolano, ſedem olim Longobardici Regni) proinde ambiguam non relinquit illius ſeculi corruptelam: cùm alio ſynonymo, nimirum *Praefecturae* ſalua munditie Latinitatis diſtingui minor à maiori gradu potuiſſet.

Atque haec dicta volumus, vbi *Capitaneus* certam aliquam praefecturam vocabulo communi non exprimendam indicet; quippè quae noua ſit, & peculiaris alicuius loci, ac temporis. Tunc enim hanc vocem admiſerimus exemplo Liuiano permoti, Decade III. lib. VI. vbi vſurpatur vox peregrina *Mediaſtuticus* pro ſummo Magiſtratu: *Mediaſtuticus* (inquit Liuius) *qui ſummus Magiſtratus apud Campanos eſt, eo anno Seppius Leſius erat* &c. Ergo & Capitaneus cum interpretatione muneris & loci à Latinitate non abhorrebit.

Non tacebimus hoc loco familiam *Capitaneam* apud Inſubres, imprimiſque Mediolani nobiliſſimam; appellationis, putamus, ortae ex militaribus Imperijs, & ijs maximis, vt obſeruat Voſſius de Vitijs Serm. lib. I. Cap. XVII. & lib. III. Cap. III. In Vocibus *Capitaneus & Cattaneus* (nam putat deriuatum à Capitaneo Captaneum, ab hoc autem Cattaneum, vnde familia antiquae claritudinis Cattanea) vt propterea Capitaneum de gentili neceſſariò dixerimus, de Magiſtratu autem minimè, niſi de maleficiorum iudice ac Dictatore, vt ſuprà monuimus. Hoc quidem, niſi noui generis veteribus incogniti ſit Magiſtratus, nouatam hanc appellationem legitimè poſcens: quod certe nondum compertum eſt nobis.

MARESCALCVS.

Membrum XII.

MARESCALCVS, ſiue (interpoſita aſpiratione) *Mareſchalcus* ex origine ſua eneruidem, quod Latinis Praefectus Equitum: ſeu Magiſter Equitum, pro quo eleganter vſurpatur à quibuſdam Graeca vox *Polemarchus*, Latinè Magiſter, ſeu Princeps militiae: ſed poſt aggeſta cum honoribus militari poteſtate, videtur admittenda vox noua *Mareſchalcus* in Latinis inſcriptionibus neceſſitate intelligentiae; cùm praeſertim alia in iura tranſierit haec dignitas, teſte Vrbe vrbium Roma, cuius quidem Mareſcalcus auita ſucceſſione durat in Gente Sabellia, vndè & vulgò Cohors Sabellia: habet enim ea Praefecturam cuiuſdam Cuſtodiae, & ius in ſontes citra ſanguinem, leuioribuſque in maleficijs, & Pontificio praeeſt Conclaui. Hac Dignitas appellatione in Gallijs habet inuidiam, nec niſi Proceribus de Rege optimè merentibus defertur. Mediolani verò monumentum extat Magni Triuultij ad Diui Nazarij in inſigni Gentilium mauſolaeo, quod pronai vicem ſupplet in percelebrem Baſilicam; videlicet:

CCXIII.

IO. IACOBVS. MAGNVS. TRIVVLTIVS. MARCHIO. VIGLEVANI
MARESCAL. FRANCIAE. INTER. MILITARES. LABORES. RELIGIONIS
OBSERVANTISS. SACELLVM. HOC. ASSVMPTAE. VIRGINI. EREXIT.
ET. DOTAVIT. MDCXVIII. NONIS. AVG.

SENESCALLVS

Membrum XIII.

SENESCALLVS ſiue cum aſpiratione *Seneſchallus*, & *Seneſchalchus* origine vox barbara, primùm pro vili miniſterio, ideſt Armentorum cuſtode: indè pro ſplendido, ideſt Regiae Menſae praefecto, citra neceſſitatem perſpicuae inſcriptionis admittenda non videtur: Neceſſitas quidem tunc intercedit, cùm ipſa muneris Dignitas exprimi poſtulat: vt in Romario Epitaphio apud Suueertium in Select. Delic. videlicet:

FRANCISCO

CCXIV.

FRANCISCO . GVEVARAE . PROVINCIAE . PATRIMONII
PROLEGATO . SVMMAM . INDOLEM . CVLTV . INGENII . ATQ. ANIMI
PRAETERVECTO . PATEFACTO . AD . HONORES . BONIS . ARTIBVS
ADITV . MODOQ. IMPERII . SPE . SATA . MAGNI . NOMINIS
INTER . PLAVSVM . STVDIAQ. BENE . OMINANTIVM . IN . TRAIECTV
PROFLVENTIS . NONA . TRIETERIDE . EXTINCTO . IOANNES . DVX
BOVINENS . III. MAGNVS . REGNI . SENESCALLVS . FRATRI
SVAVISS. INSEPVLTI . MONVMENTVM . DOLORIS . P. A. S. MDCXXI

Nempe adiurcta muneri potestate, & honore nouus Magistratus nouum nomen vsurpare cogit.

Cautiùs tractatur, & ad exemplum seruandae Latinitatis emendatiùs in Florentino Elogio penes Cartusianos Patres de Nicolao Acciaiolo: *Quippè bellica gloria virtuteque inclytus Magnum Siciliae Regni Senescallum (vt dicunt) exercuit*. Ita ferè leniendam esse in huiusmodi vocibus nouatis asperitatem. Caeterùm vbi liberum fuerit, Latinè commodiùs legetur *Dapifer*; *Structor Mensae*, *Epularum*, &c, non ingrata Latio Graeca appellatione, *Architriclinus*, vel *Trapezocomus*, vel *Tricliniarcha*: cuius quidem vocis praebebit specimē Inscriptio è Graecia in Corynthia apud Auctorem Inscript. Sacros. vetust. pag. D. I. videlicet;

CCXV.

THEOPRAEPEN . AVG
LIB. PROC. DOMINI
NOSTRI . M. AVR. SEVE
RI . ALEXANDRI . PII . FEL
AVG. PROVINCIAE
ACHAIAE . ET . EPIRI . ET
THESSALIAE . RAT. PVR
PVRARVM . PROC. AB
EMPHEMERIDE . PROC
A . MANDATIS . PROC. ET
AD . PRAEDIA . GALLICA
NA . PROC. SALTVS . DO
MITIANI . TRICLINIAR
CHAM . PRAEPOSITVM
A . FIBLIS . PRAEPOSITVM
A . CRISTALLINIS
HOMINEM . INCOM
PARABILEM
TYSANDER
AVG. LIB
OFFICIALIS

Haec autem è Profanorum Magistratuum vocabulis improbantur

PLENIPOTENTIARIVS

Membrum XIV.

PLENIPOTENTIARIVS, è barbariae cineribus nuperrimè rediuiuus Phoenix, si tamen Latinè contendimus: nam vulgari Italorum vsui an ea vox permittenda, viderint Etrusci Magistri. Pro illa igitur vsurpabitur, *Legatus plena potestate instructus*; vel *Legatus cum plena potestate*: Et quemadmodum dicimus *Legatum cum extraordinaria potestate* pro *Legato extraordinario*: vt in recenti Epitaphio Romae, videlicet;

CCXVI.

INNOCENTIO . BVBALO . DE . CANCELLARIIS . ROMANAE . NOBILITATIS ET . VIRTVTIS . VIRO . POST . VRBIVM . PRAETVRAS . AD . MELITENSEM . INSVLAM A . CLEMENTE . VIII . CVM . EXTRAORDINARIA . POTESTATE . MISSO . MOX AB . EO . PONTIFICE . EPISCOPO . CAMERTINO . DENIQVE . PRO . EODEM . APVD GALL . REGEM . NVNCIVM . AGENTI . S. R. E. CARDINALI . CREATO . QVAM DIGNITATEM . DVM . ACERRIMO . IVDICIO . INCENSO . ECCLESIASTICAE AMPLITVDINIS . STVDIO . INTIMA . DOCTRINA . MORVM . SVAVITATE . SINGVLARI . VITAE . INNOCENTIA . SVSTINET . ROMAE . MORITVR . ANNO . DOM MDCX. IV. CAL. APRIL. AETATIS . SVAE . XLIV. MVTIVS . FRATER . ET . HERES . P.

Haud secus *Cum plena potestate* audiet pro *Plenipotentiario*. Item *Fecialis maximus*: nisi mauis imitari formulam, quam praebet Nuncupatoria Epistola libelli precum ad Virginem Deiparam; ex Officina Plantiniana, Quadripartiti, recens editi, videlicet:

CCXVII.

EXCELLENTISSIMO
ET . ILLVSTRISSIMO
COMITI
DE . PENERANDA
PRO . REGE
CATHOLICO
BELLIS . VBIQVE
EXTINGVENDIS
LEGATO . PACIFICO
PACIFICATRICIS
DEIPARAE . VIRGINIS
OFFICIVM
NOVA . HAC . FORMA
IPSO . MANDANTE
EXCVSVM
BALTHASAR . MORETVS
L. M. D. C. Q. * *libens merito dicat, consecratque.*

ADMIRALIVS, ANTIANVS

Membrum XV.

NVllam in vsu vocis *Admiralij* necessitatẽ sinit praetexi, quae Latinis prompta est vel ex Latio ipso, *Maris Praefectus*, vel ex Graecia iure quaesito *Thalassiarcha*: sic enim placet Vberto Folietae in II. de Vsu serm. Lat. *Vt voces Latinae* inquit, *vel saltem origine sint Latinae, vel Graecae: Sed si Latinae nimis durae sint futurae, potius Graecae*. Latinè appellauit Elogiasta nitidissimus Octauius Ferrarius Elog. de Scipione Papafaua; *Donec* inquit *absens supremam Maris Praefecturam adipisceretur* &c.

Antianus autem, si ad aetatem, vt ferè solet, referatur, est Latinis Senior; Nec, nisi ea appellatio ad dignitatem, magistratumque transferatur, barbarie immunis erit, quamquàm, vt id etiam fiat, non facilè videmus; cùm eo sensu pro Antianis sint Latinè Primates, Optimates, Principes, aut huiusmodi. Tueatur itaque, cuius interest, Inscriptionem Lucensem; quam nos non ab re allegamus; sed honoris ergo expuncto nomine Gentis, in cuius probrum posita illa memoria degenerum à maioribus honestissimis in Patria sua nepotum: Est autem huiusmodi

Perlege

CCXVIII.

*Perlege . quisquis . ades . libertatis . fautor . Et . scias . qualis . fuerit In . Rep. nostra . NN . Familia . Horum . opera . Petrus . Cenarius Vnus . ex . * Antianis . Anno . MCCCXXXVI interemptus . est . Eius Socij . deinde . anno . MDXXII. libertatis . opprimendae animo Hieronymum . Vellutellum . Vexilliferum . Iustitiae . foedissimè trucidarunt . Tota . vero . ciuitate . arma . contra . eos . capiente parricidae . aufugerunt : Rebelles . facti . conscij . capite . sunt . mulctati In . alios . eiusdem . domus . multa . extant . Decreta Deo . agantur . gratiae . & . haec . obliuioni . non . tradantur*

VASALLVS

Membrum XVI.

VASALLVS, vel geminato *ss* *Vassallus* (quod à *Vassus* quidam deriuent, voce seculis nouata barbaris, à Latina *Vas*, *vadis*) significat Beneficiarium, idest clientem sine certa fide obstrictum, siue qui beneficio accepto se beneficienti obligasset : vnde *Vassaticum* pro conditione Vassi. Sunt, qui à *Vasel* ducant, voce Germanica, quae latinis Proles : quia sic Vasallus Domino suo obstringuitur, vt parenti filius. Vndecunque autem haec vox manet, Inscriptioni Latinae prohibenda est, pro ea quippe substitui potest *Cliens fiduciarius*, vel forte *Vas beneficiarius*. Nam quia Vas in causa capitali veteribus Latinis erat : non absimiliter quisquis feudum, vel aliud id generis beneficium à Rege accepit, se vtique obstrinxit, vt eius caput, Regnumque in armis tueatur, pro laude fidelitatis suam pactus vitam. Quare castigationem poscit Capacius Neapolit. in funere Magni Henrici (citatur à Laur. Nomio Senat. & Com. in orat. funebri de Victore Amedeo Duce Sabaudiae) sic habens de Maria Francorum Regina : *Sicut enim Vassallorum sincerae fidei, & subditorum candido amori innixum semper Allobrogum stetit Imperium, non solemni tantum ipsorum Sacramento, sed sanguine ipso firmatum* &c. Vox verò *Beneficiarius* etsi adhuc exemplum veterum apud me quaerit, probatur tamen Laurentio Vallae Lib. I. Cap. VI.

CASTELLANVS

Membrum XVII.

CASTELLANVS dicitur propriè de homine, qui Castellum, seu paruum castrum, oppidumuè habitat : sed vulgus hodie pro illo vsurpat, qui Arci cum imperio praeest: quo quidem sensu Latinè est Arcis, vel Arci Praefectus. Ita expressit Franciscus Pola in militari Insigni his literis dedicato

CCXIX.

HIERONYMO . VENERIO
FELICIANAE . ARCI
P. F
IOANNES . MONOPOLVS . MVTIVS
PRAESIDIARII . CENTVRIONES
VICTORIOSVM . HOC . INSIGNE
MANV . VNANIMI
DANT . DONANT . DICANT
PATRONO . BENEMERENTI
MDCVIII

* id est *Praefecto*

Obseruandus

Obseruandus est etiam P. Iouius in descriptione Larij lacus de Arce Mussiana sic habens: *Eam paucis antè annis extruxerat Triuultius bello clarus, & demum Iacobus Medices Insuber per occasionem bellorum Custodiae impositus occuparat* &c. custodiae inquit arcis impositus, idest praepositus. Et quando Triuultij incidit mentio, offertur commodum censura barbarae inscriptionis sepulcralis, quam de Ministro ipsius Triuultij à gentili suo, atque adeo nepote Hercule Triuultio Principe magnis titulis clarissimo apud Insubres, & Mecoenate literatorum è domesticis memorijs lectam nuper accepimus. Ea extat in Aede Summa Oppidi Clauennae, Dioecesis Comensis in finibus prouinciae Mediolanensis, ac Rethicae; (nam Clauennates Ioanni Iacobo, & Filio Triuultijs parebant, tam Oppidi, quàm Vallis illius Dominis) Videlicet:

CCXX.

*Sub . vmbra . huius . Matris . ac . Virginis . Mariae iacet . strenuus . miles . Dominus . Flachara . de . Ginno Princeps . de . Garzatae . * Castellanus . Fortitudinis istius . Oppidi . Illustrissimi . Marescalchi . Magni Regis Francorum . Io . Iacobi . Triuultij . qui plenus . fidelitate animam . reddidit . XXIIII. Iulij . MCCCCCXI*

Nec *Castellanum* verò, nec *Fortitudinem*, nisi cum vecorde vulgo barbarizante vsurpabis, sed magis Praefectum Arcis, Custodemuè, aut Praesidem. Cui congruet de ipsius muneris appellatione substantiua recens Epitaphium Lucense à Maximiliano Dezza studiosissimo patriae suae, & Elogiasta elegantissimo ad nos transmissum:

CCXXI.

SEBASTIANO . BARSOTTIO
CIVI . LVCENSI . ET . ROMANO
VIRO . FACILITATE . INGENII . MORVMQ . SVAVITATE
AC . MVLTIPLICI . VIRTVTE . CONSPICVO
QVI . PONTIFICIAE . MILITIAE . DVCTOR . PRAECLARVS
ET . PERVSINAE : ARCIS . PRAEFECTVRA . INSIGNITVS
PRO . ROMANA . SANCTA . SEDE . PLVRA . OBIIT MVNERA
ANGELA . PINA . CONIVX . SEMPER . LACRVMATVRA
CONIVGI . VNICE . CARO
POSVIT
AMORIS . PIGNVS . HONORIS . MONVMENTVM
ANNO . SAL . MDCXXVII

Opportunè hic se ingerit Mediolanensis memoria alterius ab inde seculi, neque minus superiore nitida, quam tradidit nobis Placidus Puccinellus ex Diui Francisci exscripta, videlicet:

CCXXII.

EVSEBIO . CRIBELLIO . AVO . EQVITI . EQVITVMQ. PRAEF. QVI . LEVCVM DIV . A . VENETIS . MOENIBVS . DIRVTIS . OBSESSVM . PHILIPPO . DVCI . MIRA SERVAVIT . CONSTANTIA . MCCCCXLI
ANTONIO PATRI QVI . POST EQVITVM . ARCIS . CREMONAE . SAVONAE . COMI . PLACENTIAE TRANSPADANAEQVE . PROV . PRAEFECTVRAS . SENATOR . FATO . CONCESSIT NATVS . ANN . LXVIII.
IO . IACOBVS . FIL . PIENTISS . ET . SIBI . AN . SAL . MCCCCXCVII . DIE . IX NOVEMB

RESIDENS

Membrum XVIII.

RESIDENS de Principis Oratore ordinario, qui supremum haud gerit Legati titulum, quemadmodum hodie in vulgo tritum, ita veteribus Latinis, quod sciam, inauditum: & quamuis nouo fortasse muneri appellatio imposita; lenienda tamen eius asperitas est, quod fiet resoluendo participium in verbum suum *Resideo*, vt scitè Franciscus Pola sub persona P. Pellegrinij Senatus Veneti A Secretis, videlicet:

CCXXIII.

ANNO . MDXC
APVD . DVOS . HEROAS . MAXVMOS
QVI . MEDIOLANENSI . PRAEERANT . DITIONI
CAROLVM . ARAGONIVM . DVCEM . TERRINOVANVM
IO. FERD. VELASCHIVM . COMESTABILEM . CASTELLAE
RESEDI
PRO . SERENISS. REP. VENETA

VICARIVS PROVISIONIS

Membrum XIX.

VICARIVS PROVISIONIS vulgò Mediolani dictus, in Etruria *Prouueditore della Grascia*, Latinè Annonae Praefectus. Non enim vulgaris appellatio attendenda, sed natura muneris, ac eius Magistratus officium. Consule Iani Gruteri Indicem, Cap. V. de Magistratibus, Dignitatib., Honorib., Officijs, vbi citantur monumenta compluria de Praefectis Annonae simpliciter, & cum Iure gladij, vt scias, quomodo nominibus veterum officia recentia, & Magistratus noui iuris Latinè exprimas cum additamento nouae potestatis. Damus hic intereà exemplum recentis memoriae ad normam antiquam perfectum: Mediolani, teste Puccinello, in Diui Francisci, ad Sacellum Diuae Mariae Conceptae:

CCXXIV.

IACOBO . ALIFERO . HIERONYMI . ET . CLARAE . F. PATRICIO . AC . I. C.
COLL. MEDIOL. CAVSARVM . PATRONO . CLARISS. IVDICI . AEQVISS
DIFFICILLIMIS . REIP. TEMPORIBVS . ANNONAE . ITERVM . PRAEFECTO
PROVIDENTISS. REGIO . SVMMAE . INTEGRITATIS . SENATORI . QVI
CVNCTIS . HIS . HONORIBVS . CVM . OMNIVM . LAVDE . PERFVNCTVS
IN . PRAETVRA . TICINENSI . MORTALITATEM . OMNIB. MOERENTIB. EXVIT
VIXIT . ANN. LXIX. OBIIT . PRID. KAL. IVNII . MDXV.
IO. ANDREAS . ET . MARTINVS . I. C. EX. EOD. COLLEGIO. PARENTI. OPT.
MOESTISS. POSS

CLASSIS IV.

Christiana Vocabula nouata

HAec etiam duas in classes dispescimus, vt quaedam Latinè loquentibus admittere liceat, quaedam excludi statuamus. Ne tamen tetrici nimium simus, & quidquid vsum apud veteres Latinos desiderat, velut profanum habendum putemus, audiendus primùm est Quintilianus lib. I. Institut. orat. cap. VI. de Saliorum carminibus disserens, qui cùm Latinitate prisca horrescerent; *tamen illa*, inquit, *mutari vetat Religio, & consecratis vtendum est*. Simile quid rectiùs vsurpabimus nos Christi veri Dei cultores: quibus permultae voces consecratae sunt in exordio religionis nostrae; Latinitate videlicet adhuc florente, vt ex Annalibus constat. Itaque eas retineri Latinè scribentibus ipsa iubebit religio.

QVAE ADMITTENDA

TRINITAS

Membrum I.

TRINITAS Vox quidem Latinis priscis incognita, vt & ipsius mysterium: tenenda tamen; quippe legitimè nouata vel ex Ciceronis placito: sic enim ille statuit, *rebus nouis noua esse imponenda nomina*: Porrò hocce mysteriorum augustissimum, tametsi aeternum, cognitioni tamen mortalium sese nouum obtulit longè à Tullianis temporibus, quidni igitur nomine nouo consecraretur? Et eo quidem Latino cùm origine, tùm analogia, ne desideret princeps linguarum, vnde Maiestatem Conditoris rerum propria indicet appellatione: nam vt à *Diuinus* est *Diuinitas*, ita à *Trinus* (vox est vsitata Suetonio, Caesari, Ciceroni) rectè erit *Trinitas*. Nec enim *Triadis* vox ideo posthaberi potest, quia Graeca sit, vt inuehit immeritò Q. Marius Conradus (de Copia Lat. Ser. lib. II. num. XXXIV.) est enim ius Latij adepta suffragio eruditorum Poëtarum, Oratorumque; sed quia tam ipsa, quàm quae Latinae respondet, *Ternio*, amussitata ex vsu communi non est tantae rei Mysterio exprimendo. Debuit ergò Corradus rationem attexere, cur decernat nomen aliud, quàm ipsum Trinitatis, excogitari non posse, neque quod ipse excipit, *Trias* Graecum origine, aut illi certe Latinè consonans *Ternio* impar esse, cùm tamen nos citra contentiosas quaestiones, & in sermonibus liberis, atque Inscriptionibus vsurpari posse concedamus, exemplo, & auctoritate fulti sapientum. Ea itaque ratio è Theologiae sacrario prompta est: quòd *Trias*, seu mauis *Ternio* coniunctionem propriè sonat inter tria; seu (meliùs) trinum quiddam, tresque vnitates simpliciter, in queis habet suam quaeque ab reliquis duabus distinctam naturam. Trinitatis verò quod colimus arcanum, naturam dumtaxat vnam in tribus suggerit; tribus ijs hypostasibus, seu personis; neque Naturam eam specificam (vt aiunt) sed singularem prorsum, atque indiuiduam. Ita trinum esse in creatis tùm dicimus, cùm ter Naturae numeratur vnitas, nomenque nueralem in illam cadit, vti complementum. Haud ita in Diuinis: Ibi namque ipsius vnitas naturae communicabilis est tribus; non proinde numerabilis: neque Deus dicendus ter vnitas, sed vnus ter, vti loquitur Diuus Bonauentura Dist. XXIV. Art. III. Quaest. II. Recole iam Diui Augustini Elogium lib. I. de Trinit. *Vbi quaeritur*, inquit, *Vnitas Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, nec periculosiùs alicubi erratur, nec laboriosiùs aliquid quaeritur, nec fructuosiùs aliquid inuenitur*. Et illud Diui Bernardi in separat. serm. I. *Inquirere de Trinitate peruersa curiositas est; credere ac tenerè, sicut sancta Ecclesia tenet, fides, & securitas est. Videre autem eam, sicut est, perfecta & summa felicitas est*. Accedit auctoritati tantorum Patrum consensio Oratorum recentium, quibus munditiès Latinitatis antiqua in primis est. Ex his Christianus Cicero, idest P. Ioannes Perpinianus de Deo Trino, & Vno sic habet: *Quis*

enim in hac mortalitate nostra, infirmitateque naturae, & in hisce tam caecis humanae vitae nubibus & procellis illam supremam Diuinamque naturam: Quis hypostasis cuiusque proprietatem, & omnium inter se coniunctionem tantam & societatem: Quis illius, vel hypostasi triplicis vnitatis, vel natura simplicis Trinitatis imaginem in populo Christiano Diuina vi mirabiliter expressam vel oratione consequatur, vel cogitatione comprehendat? Et paulò post: *hac luce trium vnius naturae Diuinae personarum ferijs consecrata*, idest in hoc festo SS. Trinitatis. Adijce Elogiastas duos, alterum Marcellum Carmelitam ex ordine Discalceatorum de B. Teresia: *A sponso euecto corpore sursum attrahitur, & inter caetera miranda Trinitatis arcanum saepenumerò contemplatur, atque animo diù gestat impressum:* Alterum verò & ipsum mundissimum stylo Iacobum Cauatium Elog. de Diuo Hieronymo Dalmata: *Omousion Sanctissimam appellans Trinitatem, quantò acrius eorum falla iam reiecit, tantò atrocius odium sibi conflauit.* Haec autem testimonia cum alijs sexcentis libentiùs suppressis eò tendunt, vt nomen Trinitatis ritè nouatum tueamur; non tamen mera ex necessitate, vt censet Conradus, sed ne Latio vernaculum deesset, cùm tamen adesset è Graecia adscitum, vt innuimus, *Trias*, ex ipsâ proinde peregrinitate lepidius, & panegyricis praesertim Epigraphicis elegantius. Neque vero facit negotium vsus loquẽdi proprius, vbi translatus satis suffragatur. Nam & multa Conradus ex Graecis Latinè dici praecipit potiore ratione alia, & occultiore vi significandi. Ex horum genere nemo non censebit vocem *Triadis*, quae A. Gellio cognita pro Ternione, potuit pro Trinitate vsurpari ex sensu Christiano: vt probat illa Hymni Ecclesiastici clausula aeuo florente compositi:

Sanctae sit Triadi laus pia iugiter
Cuius perpetuo numine machina
Triplex haec regitur, cuius in omnia
Regnat gloria secula.

Ac ne desideres auctoritatem Oratorum, accipe, quod fundit Oratoria vena Nicolaus Caussinus de Maiestate Sacrae Eloquentiae lib. X. Cap. I. *Iam inquiens cùm ad illam lucidissimam Sanctissimae TRIADIS caliginem deuenies, vnum in trinis personis, si liceat, intuebere, Patrem rerum omnium Optimum Maximum* &c.

CHRISTVS

Membrum II.

TVemur ius Latij in voce *Christus* (& quae inde manant *Christianus*, & *Christianitas*) vsurpata pro Deo homine. Quae quamuis Graecè nata, & adiectiuè (siquidem Latinè est *Vnctus*) non tamen quasi appellatiua vtimur, sed vt propria; ad eum ferè modum, quo Romanis erant Cincinnatus, Crispus, Quintus, Sextus, Spurius, & huiusmodi, quae illa cumque essent Praenomina, Nomina, Cognomina, Agnomina. Ergo Seruatori congruit Christi appellatio, primùm vt Praenomen (est autem IESVS nomen) quod Romanis quidem ab honore, ac dignitate quandoque petebatur, vt *Titus*; vnctio autem propria Regum est, ac omnes propterea Reges Israëlitae Christi praeferebant appellationem, vnde est in illud Ioan. Cap. I. *Non sum ego Christus*, metaphrasis concinna Nonni Panopolitani Χριστὸς ἄναξ οὐκ εἰμί, idest *Christus Rex non sum*. Ita rectè efferetur *Christus Iesus*. Deinde vti Cognomen, quod quemadmodum Romanis perpetuum erat in Gente; ita in serie maiorum Seruatoris, quae ex Christis fuit, hoc est Regium, ad sceptrum iure successionis inunctis. Hùc facit Herodis Tetrarchae percontatio ad Hebraeorum sapientes (Matth. II.) *Vbi Christus nascetur*: Hùc caelestis Nuntius ad Pastores ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς κύριος, *natus est hodie Seruator qui est Christus Dominus* (Luc. II.) Fuerit igitur *Christus* nomen, *Dominus* cognomen à dignitate, ac Vniuersi imperio, multò equidem iustiùs, quàm Augustis tribuerit antiquitas, Traiano in primis Plinius in Epistolis. Vt autem *Christus Dominus*, ita *Christus Deus*, quippe à Diuinitate habet dominationem Vniuersi. Neque ea recens appellatio: Vsurpata antiquitùs Romae, vt citat Gruterus pag. MCLIII. num. 12. vbi ad fontem S. Ioannis in Later. ita inscriptum legebatur:

CCXXV.

HIC . LOCVS . OLIM . SORDENTIS . TVMVLI . SQVALORE . CONGE
SVMPTV . ET . STVDIO . CHRISTI . FAMVLI . HILARI . EPISCOPI
IVVANTE . DOMINO . TANTA . RVDERVM . MOLE . SVBLATA
QVANTVM . CVLMINIS . NVNC . VIDETVR . AD . OFFERENDVM
CHRISTO . DEO . MVNVS . ORNATVS . ATQVE . DEDICATVS . EST .

repertum eſt (ait Gruterus) hoc Epigramma in veteri libro membranaceo Bibliothecae Palatinae Sereniſs. Friderici IV. Electoris Septemuiri, qui deſcriptus videbatur centum aliquot retrò annis è Templis Vrbis Romae. Non minus magnifica Crucis epigrapha ſuperpoſitae malo aureo in manu dextera Statuae ſuper columna porphyretica, quam teſte Zonara Conſtantinus Caeſar in foro Conſtantinopolitano erexerat; videlicet: TIBI . CHRISTE . DEVS . VRBEM . HANC . COMMENDO . Meminit huius rei Caeſ. Baronius Ann. Eccleſ. To. III. Tertium vt Cognomen, quemadmodum apud Romanos Numae à ceremonijs cognomen acceſſit *Pompilij*, Metio à celeritate *Curtij*, Turno à ſtrenuitate *Herdonij*, Iulio ab euentu natalium *Proculi*; non abſimiliter Seruatori mortalium cognomen Chriſti, quòd praeter Regiam proſapiam *vnxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute, qui pertranſijt benefaciendo & ſanando omnes* (Actor. cap. X. num. XXXIIX.) vt loquitur Petrus Apoſtolus. Ibidem ſancti illi diſcipuli *conuenerunt*, inquiunt, *verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes & Pontius* &c. (Actor. cap. IV. num. XXIV.) Concinit Diuus Matthaeus (Euang. cap. I.) *virum Mariae, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus*: vocatur, inquam ipſe, iuſto cognomine ad eum omninò modum, quo Ioui commentitio Deo indidere Romani cognomen *Feretrij* ex eo, quod Romulus hoſtium deuictorum ſpolia feretro ad id fabricato in Capitolium deuexit, ſuſpenſaque è quercu conſecrauit Ioui, ac Templum condidit Ioui Feretrio dedicatum. Nam etſi Imperij Iſraelitici Reges ſingulos vnctione inauguratos iuſſerit Deus, Chriſtoſque ea re nuncupatos; Seruatori tamen aeterno Regi antonomaſticè id cognomen debitum ipſimet Reges non tam tempore praeuij, quàm typo praemonſtrauere. Itaque Latino more dicetur & *Chriſtus Ieſus*, quaſi praenomine ad nomen, quomodo Aloyſius Iuglaris priorem partem Elogiorum ſcitiſſimè inſcribit; & *Ieſus Chriſtus*, quaſi cognomine poſt nomen, vt fert communis vſus; & *Chriſtus Dominus*, quaſi nomini honoris gratia adiecto agnomine, ad exemplum Romanorum veterum (vt Africani agnomen datum Scipioni ab Africa domita) quod ipſi ſponte abiecto ad ludibrium humani generis, ſaeuitiamque inimicorum, promeritum Orbis imperium Pater attribuit.

Neque verò obſtabit Graeciſmus, quin *Chriſti* magis, quàm *Vncti* admittamus vocem, cùm ea, vt monuimus, migrauerit ex appellatiua in propriam: neque piorum modò vſus antiquiſſimus obtinuerit, religione per Apoſtolos fundata Romae, Nerone Caeſare, quo nimirum ſeculo nondum Latinitas defloruerat; verùm Latinis quoque Scriptoribus, & *Chriſti* vox, & *Chriſtianorum* vſitatiſſima fuit. Prodeat ex multis Tacitus Annal. lib. XV. vellicans Chriſtianos ex genio Ethnico: *Ergo abolendo rumore* (loquitur de incendio Vrbis, cuius vel Auctor, vel conſcius Nero) *Nero ſubdidit eos, & quaeſitiſſimis poenis affecit, quos per flagitia inuiſos vulgus Chriſtianos appellat. Auctor nominis eius CHRISTVS, qui Tiberio imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio affectus erat*. Deinde C. Plinius Secundus moderatiùs agens, cuius omnino legenda tota libri X. Epiſtola CIII. Suetonius verò ambiguè in Tib. Claudio Druſo Caeſ. *Iudaeos impulſore Chriſto aſſiduè tumultuantes Roma expulit*: Neque enim Chriſtus per ſe, ſed neque per cultores ſuos, niſi quod inuiſos habebant Chriſtianos Iudaei, ac tumultum proinde in eos conciebant.

Ad haec Inſcriptiones binas refert Gruterus extantes Cluniae in Hiſpania, ferociam Ethnicorum eructantes; alteram

CCXXVI

DIOCLETIANVS . IOVIVS . ET
MAXIMIAN . HERCVLEVS
CAESS . AVGG
AMPLIFICATO . PER . ORIEN
TEM . ET . OCCIDENTEM
IMP . ROM
ET
NOMINE . CHRISTIANORVM
DELETO . QVI . REMP . EVER
TEBANT

Alteram

CCXXVII.

DIOCLETIAN . CAES
AVG . GALERIO . IN . ORI
ENTE . ADOPT . SVPERS
TITIONE . CHRIST
VBIQ . DELETA . ET . CVL
TV . DEOR . PROPAGATO

Caeterùm vox *Christianus* non patitur gradum comparationis, neque superlationis, quia ex possessiuis nominibus est. Ita quemadmodum non dicitur *Miles Pompeianior*, ita nec homo *Christianior*, aut *Christianissimus*: Vt meritò notata sit barbarie Inscriptio Romana, quam citat Ciacconius, videlicet;

CCXXVIII.

IESV . CHRISTO . SPEI . VITAE . FVTVRAE
IOANNES . SVAVIVS . REVMANVS . GALLVS . TT. S. PRISCAE . PRESB. CARD
OB . ANIMI . CANDOREM . ET . EXIMIAM . IVRIS . PRVDENTIAM . DVODECIMVIRATVS . LITIBVS . IVDICANDIS . ASCITVS . AC . PROPTER . HVMANITATEM . ET
INNOCENTIAM . PAVLI . IV. BENEFICIO . IN . PATRVM . SENATVM . MERITO
COOPTATVS . LXIII. AGENS . ANNVM . SANCTISSIME . VT . VIXERAT . ITA
* CHRISTIANISSIME . DECESSIT . DIE . XXIX. SEPT . MDLXVI. SCIPIO
REBIBA . TT . S. ANGELI . CARD . DE . PISIS . TESTAMENTI . EXECVTOR . ABSOLVI
CVRAVIT

Vbi pro *christianissimè* substitue *religiosissimè*, vel pressiùs lege: *sanctissimè vt vixerat, ita decessit*. Hanc autem Inscriptionem Romana altera emendabit apud Sutieertium, quam haud operae impendium erit referre

CCXXIX

IOAN. FRANC. POGGIO . FLORENTINO
CVM . VIRTVTE . AC . CONSTANTIA . MORVM . GRAVITATE . VITA . INTEGERRIME
ACTA . PATERNA . SVAQ. LAVDE . ELOQVENTIAE . AC . LITERARVM . IVRIS
QVOQVE . CIVILIS . ET . PONTIFICII . DIVINAEQ. SCRIPTVRAE . CVMVLATA
DOCTRINA . RELIGIOSE . VIVENTI . RELIGIOSIVS . SVPREMO . DIE . FVNCTO
VINCENT. LVCA . MARTINVS . FRATRIS . EIVS . GENER . PARENTIS . APVD
SE . LOCVM . SEMPER . ADSECVTO . OPT. MER. POS. OB. AN. DOM
MCCCCXXII

Neque suffragatur hoc loco auctoritas Q. Marij Corradi de Copia Lat. serm. lib. II. num. XXXIV. qui & *Latinius* dixit, & *Latinissime*, quod quidem licuit homini acriter, ac feruidè disputanti contra sui placiti impugnatores, ad illius modum licentiae, qua Poetae cum Plauto à pronomine *Ipse* inclinant *Ipsior*, *Ipsissimus*, ad energiam sermonis simul, & ex festiuitate Comica: quae duo haud reperiunt locum in Epitaphio historico, quo de genere est nuper allatum. Caeterum intentio in possessiuis, siue comparationis, siue superlationis per epitheta explicabitur, v. g. *De meliore nota Christianus*, *Christianam laudem magis meritus*, *nominis Christiani studiosior*, *Religiosior Christi cultor*, & huiusmodi. Regem verò Galliae Pipinum cum posteris *Christianissimum* rectè dici, propterea quòd vulgare nomen in cognomentum migrauit, propriumquè effectum etiam Latinè efferendum, sicut gentilitia ex Italicis. v. g. Ex familia *Peccori* Florentiae honestissima non appellabitur gentilis *Nicolaus Ouis*, vel *Oueius*, sed *Peccorus*, vel *Peccorius*, cùm nihil minus, quàm ouis adsignificetur. Quare haud erit damnanda impuritatis Inscriptio sepulcralis in Carolum Pipino genitum, quam citat Io. Bapt. Egnatius Venetus Romanorum Principum lib. III. in Carolo Magno, videlicet;

CAROLI

CCXXX.
CAROLI . MAGNI . CHRISTIANISSIMI
ROMANORVM . IMPERATORIS . CORPVS
HOC . CONDITVM . EST . SEPVLCRO

Restat vox *Christianitas*, quam eo tantùm probemus sensu, quo Ciceroni deflexa est ex Appio *Appuitas*, ex Lentulo *Lentulitas*, & Asinio Pollioni ex Patauino *Patauinitas*: Ita nimirum nobis ex Christiano (quam vocem Latinam vidimus) *Christianitas* pro hominum Christianorum more, vsu, nobilitate, celebritate: atque sicut Latinitatem dixit Cicero pro iure Latij, ita nos Christianitatem; & sicut alij pro Latina loquendi forma, ita nos pro Christiana viuendi, agendique. At illo vulgi sensu pro Christiana Re, ditione, potentia, opibus, terris, in queis degunt Christiani, ac dominantur, hoc minime nobis probabitur, quousque ex Latinorum antiquis consimile proferatur exemplum. Nec mirere, occurrere eo sensu vocem in Viennensi Epitaphio ad D.Stephani (citat Suueertius in sel. Delic.) cuius impuritas etiam aliunde scatet. Nos ideo fragmenta dabimus quae ad rem nostram, ne tota mole graueris: Videlicet: *Imperator Caesar D. Fridericus Tertius Pius, Prosper, Augustus Christianitatis supremus Princeps, Hungariae, Dalm. Croat. Rex* &c. Et *Fridericus celeberrimis famosissimisque exequijs deuotè celebratis* &c. quàm verò inelegans illa geminatio *celeberrimis celebratis*? quàm absonum ab vsu antiquitatis illud *deuotè*? & illa quàm frigida synonyma *celeberrimis*, *famosissimisque*? E re autem praesenti pro *Christianitatis* repone Christianorum Capitum, seu Procerum: aut Christiani Orbis, Christianae reip. & huiusmodi aliud ex Latinitatis decoro.

Extremum esset illud inde ductum vulgò vocabulum *Christifidelis* pro Christiano inquirere, vtrùm Latinè vsurpetur. Sed aliò controuersiam trahimus, hoc est in huiusce Classis Membrum XXVIII.

ANGELVS

Membrum III.

ANGELVS Graeca vox, Latinis *Missus*, quam non pro quouis misso vsus accepit, sed pro Caelesti dumtaxat, iura idcircò Latij obtinuit; nimirum ignotam Latinis ethnicis personam significans, transferri potuit per primos cognitores, hoc est Christi cultores à genere ad speciem metonymicôs: Quamquam vix in sacris literis offenditur vox ista singularis, sed cum definiente adiuncto, *Angelus Dei*, *Angelus Domini*; nec alibi fere, nisi ex contextu sermonis subintellecto, à quo mittitur, caelesti Numine. Non negemus autem Latinè eleganter verti, vbi nulla vetet decòri lex, vel per respondentem vocem, vel per circumscriptionem, idque cùm in panegyricis Inscriptionibus, tùm in historicis. Ita Aloysius Iuglaris Elogio II. de Christo IESV: *A caeli* inquit *caduceatore eius nuntiatur aduentus*, pro *Ab Angelo*. Idem ibid. *Praeuenerat Legatum suum Deus*, pro *Angelum suum*: Idem Elog. IX. de Modestia Alexandri Bertij pueri Florentini, appellatione duplici redditur nec ideo poenitebit Inscriptionē totā afferre:

CCXXXI.
STVDVISSE . CAELITES . CREDAS
A . TANTA . MODESTIA . DISCERE
QVALES . DEBERENT . MORES . EXPRIMERE
SI QVANDO . LARVAM . HOMINIS . INDVISSENT
STETERE . CIRCA . ILLVM . ASSIDVI
STIPATORES . LATERIS
EXCVBITORES . CVBILIS
TAM . SOLLICITA . PRODENTES . CVSTODIA
QVALES . DEVS . THESAVROS
ABDIDISSET . IN . PVERO
CIRCA . QVEM
TAM . MVLTI . CAELI . PROCERES . VIGILARENT

En

En tibi *Caelites*, en *Caeli proceres* pro Angelis. Hoc in panegyrica: in Historica etiam Vrbanus VIII. Pont. Max. Auctor ipse Lectionum Breuiarij Romani de Diua Martina Virgine & Martyre: *Interdum* inquit *sublimis, Regia in sede Diuinis laudibus vnà cum CAELITIBVS interesse visa est*, intellige *vnà cum Angelis*. Franciscus Pola in Imaginem Angeli Grilli, Generalis Cassinensium Magistri, cùm posset ad nomen alludere, maluit puritati sermonis Latini seruire, quàm venustati, *Homo* inquiens *maior Homine, CAELICOLIS propior*, pro Angelis. Aptè quoque appellabitur *Caelestis Genius*, seu *Nuntius*, seu *Internuntius*, *Interpres*, *Minister*: *Caelestis Mens*, seu *Intelligentia*: *Caelestis Legionarius*: *Apparitor aeterni Regis*: *Beata Mens*, *Beatus Spiritus*: Nam quod ex veterum Latinorum vsu Q. Marius Conradus lib. I. num. IX. Angelos dicit *Maiorum gentium Deos*, sicuti Homines Sanctos, ac Caelo receptos, *Minorum gentium Diuos*, hoc speciosum quidem est, sed breuiter inscribenti quomodo possit vsui esse, non satis videmus. Angelos verò Custodes rectè nos Animorum custodes.

Verumtamen exigente perspicuitate, aut decoro sententiae non dubitabimus *Angelos* vsurpare, & *Angelos Custodes*. Perspicuitatis primum est, cùm alluditur ad locum sacri codicis: vt apud Iugiarem Inscript. II. ad Valuas S. Michaelis, vrbis Lucae: *Iam in manu Angeli calculus*: alludit autem ad Isaiae cap. VI. num. VI. Et Elogio de D. Ioanne prodromo: *Ne quid sinistrum metuat*, *Angelus dedocet stans à dextris*: allusio fit ad Lucae cap. I. num. XI. Praeterea cùm ex diuersorum oppositione breuitas premit: Ita apud Buttilium Inscript. imaginis S. Michaelis Archangeli, in nuptijs Regalibus Margaritae Mediceae cum Duce Parmensi; Est autem tota hic exscribenda, videlicet:

CCXXXII.

PROFANAE . PER . CASTRA . MILITIAE
SACRARVM . AD . TENTORIA . COHORTIVM
PERVENISTI
ARMIGERA . SPONSA
AVDEAS . BELLATRIX . ANGELI
GAVDEAS . VICTRIX . SACERDOTES
PLAVDAS . TRIVMPHATRIX . POPVLI
CONCLAMANT

Aloysius Nouarinus Elogium II. ita inchoat de Beato Caietano Thienaeo: *Nescio, an Hominem dixerim, vel dixerim Angelum* &c. Adde historicam narrationem, vt apud Vrbanum VIII. Pont. Max. in Hymno de Diua Martina

Hinc lapsi è Superum sedibus Angeli
Caelesti dape recreant.

Decorum verò sententiae maximè interuenit Dissertationibus solutis, vt apud Lactantium Firmianum Artis Rhetoricae Magistrum (qui circa annum Christi CCC. floruit) lib. VII. Diuin. Instit. de Diuino Praemio: & Horatium Tursellinum Epitomes lib. VI. tit. *Mauritius*, & antè lib. I. tit. *Moses*. Consule & Iacobum Pontanum Annotat. post Indicem, P. II. Vol. III. Et cùm vulgò exponenda Inscriptio, quae certè vulgarem amat appellationem: vt Mediolani (teste Placido Puccinello in calce Zodiaci sui) in Aede Eustorgiana, videlicet:

CCXXXIII.

SACELLVM . HOC . DEO . OPT . MAX
SANCTISQ . ANGELIS
HOMINVM . CVSTODIBVS . GLORIAEQ . SOCIIS
DICATVM
PETRVS . ANDREAS . CAESARAVGVSTAN .
VETERANVS . MILES . ANNVA . PRO . RE . DIVINA
QVOTIDIE . FACIENDA . DOTE . CONSTITVTA
POSITOQ . SIBI . POSTERISQ . SVIS . SEPVL . VIVENS
INSTAVRANDVM . CVRAVIT . AN . MDXCIII

Probatio

Probato Angeli vocabulo consequens est, vt probetur Archangeli, compositum ex Graecis. Alia quoque nomina Angelicorum ordinum ratione alia tuebimur, nam Cherubim, & Seraphim, quia ex Hebraeo petita, & à Patribus verae religionis, doctissimis viris in vsum vulgarem inuecta: Thronos autem ex Graeco ijsdem vsurpata: Dominationes verò, Principatus, Potestates, Virtutes translatione ab humanis, seu à terrestribus ad caelestia, vt eruditè obseruat Q. Marius Conradus lib. III. de Copia Lat. Ser.

ECCLESIA

Membrum IV.

ECCLESIA Graecae originis vocabulum non ignotum Latio, quod demonstrat ille Plinij locus lib. X. Epist. in codice nostro CXVII. in alijs CXI. *Denariorum XL. millia donata et publicè ante annos XX. & bule, & Ecclesia consentiente*, id est (vt interpretantur eruditi) Senatu, & populi coetu. Iam ergo vocem istam, quamquam extraneam (erat enim Amisenorum) legitimè in Latium receptā esse constat vèl sola Plinij auctoritate, cui licuit domestico vti sermone cum copia. Neque id solùm: sed marmor vetustum fauet, quod Romae his incisum Literis exhibetur:

CCXXXIV.

QVARTVA . HIC . VIDVA
VIX . AN . LXXX . MARCEL
LINVS . CARISSIMAE . SORORI
ET . PIITISSIMAE
MERITAE . FECIT
QVAM . OMNIS . ECCLESIA
DILIGEBAT

Citatur id apud Auctorem Inscript. Sacrosanctae vetustatis. Praeterea, quemadmodum *Concio* nomen à *Concio* verbo manans, propriè significat populi multitudinem conuocatam; translatè verò & orationem ad populum, & suggestum, vnde ipsa habetur oratio: Non absimiliter vox *Ecclesia* propriè quidem est euocatio populi, coetus, seu concio ciuium, recepto Atheniensibus more, inquit Ammonius: translatè autem vsurpari de loco, quò populus euocatur, indicat Demosthenes orat. pro coron., Οἱ μὲν, inquiens, πρυτάνεις τὴν βουλὴν ἐκάλουν εἰς τὸ βουλευτήριον· ὑμεῖς δ᾽ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπορεύεσθε. Cur enim altera solum significatione adhibeamus vocem è Graecia accersitam, quae ibi vtramque obtinet? Consentit Lucianus in Dial. Mercurij, & Maiae: & passim Sacrae literae, & modus loquendi à Valeriano Imp. retentus qui (vt Flauius Vopiscus testis est) ad Senatum in haec verba rescripsit; *Miror vos, Patres Sancti, tamdiu de aperiendis libris Sibyllinis dubitasse, perinde quasi in Christianorum Ecclesia, & non in Templo omnium Deorum tractaretis*. Vbi sanè Ecclesia cum Templo confertur, tanquam locus cum loco. Ex his refellitur Valla lib. IV. Cap. XLVII. vbi habet: *Multique Ecclesiam, nescio quo iure, Aedes sacras appellant, cùm coetum hominum significet, non loca*. Proinde non abhorrebit ab Latino Elogio vocabulum compositum *Ecclesiarcha* pro Praefecto Ecclesiae, nisi aliàs obstet necessitas exprimendi propria appellatione genus ipsius Praefecturae. Porrò vsum eiusce vocis in Sacris Inscriptionibus inueteratum, pro coetu primùm Christianorum probant exempla complura. Et quidem ab Anno humanae reparationis DCXXXVIII. hoc est ab hinc millesimo, & ampliùs extat Romanum Epigramma (citat Gruterus pag. MCLXIII. num. 5.) cuius initium: *LVX ARCANA*. Nonum autem Distichon est huiusmodi:

SED . BONVS . ANTISTES . DVM . PLEBIS . HONORIVS . ARMIS
REDDIDIT . ECCLESIIS . MEMBRA . REVVLSA . PIIS .

Nec officit pinguedo Musae illud seculum tenentis, quae in voce *Ecclesijs* antepenultimam syllabam contra natiuam quantitatem corripuerit: pòst autem produxerit, foediùs peccans correptā, primā quae longa est positione duplicis c, in Epigrammate Vercellensi ibidem citato pag. MCLXIX. num. 9. Cuius initium *PONTIFICIS . SANCTI*. Quartum verò & quintum Hexametrum est.

HVIC

HVIC . VENERANDA . TIBI . SVSCEPIT . ECCLESIA . PATREM
PERPETVO . CHRISTI . REFERENTEM . FLORE . CORONAM .

Sed & in vltima diphthongata offendit scopulum, ni Graecos induat clypeos Troianus miles in Romana epigrapha (citat Gruter. pag. MCLXXI. num. 16. cuius initium *LIBERIVM* . LECTOR.

MVLTOS . VT . NOBILES . AVSVS
REGI . SVBTRAHERET . ECCLESIAE . AVLA . DEFENDENS:

nam praeterquam quòd id totum hexametri monstrum est, vltima in *Ecclesiae* non nisi Graeco more ob sufsequentem diphthongum admittit correptionem.

Accedunt exempla rediuiuae Latinitatis hoc est labentis seculi Inscriptiones duae fortè nobis oblatae ex patria. Ea erecto ad tempus Arcu in fronte Summi Templi Mediolani quondam ita legebantur: Altera quidem ad Reginam Hispaniarum in eius transitu, videlicet:

CCXXXV.

MARGARITAE . AVSTRIACAE
MAXIMAE . ET . RELIGIOSISS. REGINAE
AD . SPONSVM . PHILIPPVM . III . HISPANIARVM
REGEM . POTENTISSIMVM
PROFICISCENTI
FELIX . ITER . FAVSTASQ . NVPTIAS
SANCTA . MEDIOL . ECCLESIA
A . DEO . OPT . MAX . ENIXE . DEPRECANS
GRATVLABVNDA . EREXIT

Alteram ad Principem Card. Margaritae Filium, cùm ad regendam Prouinciam aduenisset.

CCXXXVI.

INGREDERE . MAGNE . PRINCEPS
CAESARVM . REGVMQ . SANGVIS
GLORIA . PVRPVRATORVM
INGREDERE . PER . VESTIGIA . ET
PAVIMENTA
QVAE . CAROLVS . ABAVVS . ET
PHILIPPVS . AVVS
CALCAVERE . CVM . HANC . EANDEM
IN . IVVENTA . ADIRENT
ILLI . IVVENEM . SVVM . SPEM
DOMVS . ALTERAM
MEMORIA . CONSILIORVM
OPERVMQ .
SIBI . PROXIMVM . ATTOLLENT .
ECCLESIA . MEDIOLANENSIS
VTI . PAREM . IAM
GRATVLABVNDA . VENERA
BVNDA . ACCIPIT
SIBIQ . PATRONVM
OPTAT

Iam altera *Ecclesiae* significatione, nimirum pro loco, quò populus vocatus confluit, adest exemplum recentis Inscriptionis Romanae, dignae erudito hoc seculo, dignae luce Orbis, cui nuper exposita, videlicet:

CCXXXVII.

INNOCENTIO . X . PONT . MAX
SPONSO . OPTATISSIMO . HAEC . SVA
SACROSANCTA . LATER . ECCLESIA
EX . HIS . PENE . SOLVTIS . MEMBRIS . COR . EXHIBET
RESTITVTOREM . SVVM . ACCEPTO
A . NOMINE . A . PATRIA . AB . INSIGNIBVS
OMINE . GRATVLATVR

Permotumquè inde putamus Innocentium ad huius Templi instaurationem tanto sumptu, ac magnificentia, quanta hodie cernitur. Neque contemnendum anterius exemplum & quidem Romanum (citat Suueertius in Select. Delic.) Ex Templo Societatis Iesu petitum, ante Aram Maximam, in has literas:

CCXXXVIII

ALEXANDRI . FARNESII . CARDINALIS
S . R . E . VICECANCELL.
EPISCOPI . OSTIENSIS
HVIVS . ECCLESIAE
FVNDATORIS

Vbi vox *Ecclesia* in vtrumque est sensum vsurpata; nimirum pro coetu, vbi collecta notis S. R. E.: & pro loco, vbi literis explicata. Porrò huius Inscriptionis auctoritas tanta est (quippequae è sacrario producta cultissimae eruditionis) vt facilè Censorem quemque superstitiosissimum euicerit, cui illa dumtaxat è Latio sapiunt, Templum, Fanum, Delubrum: At vbi Basilicam premit silentio, Graecam vocem Latinis probatam, & quae Farnesiani illius aedificij magnificentiae referendae magis congruit? Tametsi nec illas voces *Fanum*, ac *Delubrum* ad sacrosancta Christianorum loca tutò accommodauerit, si censuram animaduertet Caesaris Baronij multò grauissimam, cuius in Annalib. to. II. ad Annum Christi LVII. haec ipsa sunt verba: *Templum quoque saepius idem locus dictus: nequaquam verò à Maioribus Delubrum, vel Fanum, licet his vocibus recentiores nonnulli certè quidem impropriè, ne dicam improbè vsi sint; quippequae magis Gentilium Templis conueniant: Nam & Patres nostros ab ijs abstinuisse certissimum est*. Cuius rei causam haud dubiè illam assequimur, quòd eae originem traxerint, aut traxisse vehementer suspectae sint ab ethnica impietate, Dijsque commentitijs; quae autem sunt nostrae religionis, ab omni labis suspicione vèl leui abesse oportet. Consule Grammaticos veteres de Vocibus *Delubri & Fani*.

DIVVS

Membrum V.

DIVVS de Sanctis hominibus Caelo receptis vtrùm dici possit, altercantes audimus Eruditos, eius vocabuli genuinam significationem è Latinis veteribus exquirentes. Nobis quidem negotium nullum est de Graeca origine, quaecunque illa sit, θεὸς, Διὸς, &c. Est enim vsus Latinorum attendendus, in quo nec Principes Grammaticorum conueniunt; Quippe sunt, qui Diuos inter, & Deos hoc ponunt discrimen, vt illos perpetuos antiqui voluerint, hos post consecrationem dumtaxat. Sunt contrà, qui hos perpetuos, illos ex hominibus factos. Fauet posteriori placito Seruius (qui quidem Scholam tenet) praetereà consuetudo vetus, & ipsa ab aureo Augusti seculo, appellandi Diuos Caesares defunctos, postquam tamen quibusdam sacris ritibus (quam dixere Apotheosin) in numerum Deorum relati essent: Caesares autem, vt dicebamus, defunctos, non omnes illos, sed bonos tantùm, quos fama probitatis, & cumulus meritorú in Rempublicam sedibus Deorum illatos canebat, Di-

uino

uino proinde in terris honore, ac cultu dignos. Ex his censi sunt C. Iulius, Octauius Aug., Flau. Vespasianus, in quos bellè lusit Emanuel Thesaurus, Elogium tertij sic orsus: *Flauius Vespasianus Caesar, Tertius Diuus, Secundus Augustus, Primus Pius.* Quod si Augustus ab Horatio lib. III. Ode V. audit Diuus adhuc mortalis, hoc dicimus cum illa congruere licentia, qua ipsi Augusto assentatrix impietas corruptissimi populi superstiti dicauerat Templa, Aras erexerat, Flamines constituerat. Caeterùm tam hominibus Caelo receptis, quàm Dijs suis Caeli indigenis attribui Diuorum nomen ab Ethnicis haud mirum est, cùm illos putarent horum iura simul cum sedibus, ac domicilijs adijsse. Nos itaque Seruij auctoritate, & veteris huiusce consuetudinis nixi non ambigimus titulum Diuorum Sanctis nostris hominibus in caeleste domicilium ritè translatis ex Latinitatis genuina significatione deberi. Neque Vossium (lib. I. de Vitijs serm. Cap. XXXII.) audimus qui primùm in Bellarmini Retractationibus ponit obtrectationis suae praesidium: sed Retractationes Bellarmini nusquam vidimus, nec virum paris religionis atque doctrinae credimus refragarum exemplis luculentissimis (mox citandis) praesertim Inscripti marmoris in ipsa Vrbe Vrbium Roma, ipsius Pontificis Maximi nomine, in ipsa Principe Aedium Diui Petri Vaticana: alterius item marmoris Neapoli, Pontano literatissimo illo, religiosissimoque Auctore. Deinde quem Vossius allegat, Ioannes Eustacus Theologus Parisiensis non plus sapit, quàm vnus ex familia Grammaticorum, quos inter non immeritò primas dat Seruio consensus meliorum: nosque eidem Seruio non possumus non adhaerere. Iam placet summos scriptores in medium afferre, qui Latinitatis fontes propiùs hauserunt, Primumque Paulum Iouium Elogio de S. Thoma sic loquentem: *Diui Thomae Aquinatis haec erat facies*: & sub illius extremum: *Ioannes Romanus Pontifex ex Senatus consulto non dubitauit, quin eum solemni cerimonia inter Diuos referret.* Idem in descript. Larij lacus: *In medio sinu duo Templa, quae inter se paucis stadijs distant, fastigiatis eleganter sacris turribus conspicua, Vito, & Martino DIVIS dicata.* Ita loquitur diligentissimus Latini sermonis inuestigator Marius Conradus de Cop. Lat. Serm. lib. V. *Quibus tamen nos vel vnum Deum fabricatorem Vniuersi, vel nostros Heroas, nostros Diuos &c. nominare possumus.* Tacemus Inscriptiones multas optimi scalpri, complures apud Suuecertium in Select. Delic. E quibus seligimus Romanam, quam suprà polliciti fuimus: cum hoc titulo: *Aedium sacrarum Inscriptiones In S. Petro in Vaticano.*

CCXXXIX

IVLIVS . II . PONT . MAX . AEDEM . DIVO . PETRO . DICATAM
VETVSTATE . COLLABENTEM . IN . DIGNIOREM . AMPLIOREMQ.
FORMAM . VT . ERIGAT . FVNDAMENTA . IECIT . ANNO . CHRISTI
M . D . VIII . VETEREM . CONSTANTINVS . IMP . AEDIFICAVIT

Illam quoque aliquot antè annis expositam Neapoli in S. Mariae Maioris ante Sacellum à Pontano extructum, videlicet

CCXL.

DIVAE . MARIAE . DEI . MATRI . AC . DIVO . IOANNI . EVANGELISTAE
SACR . IOANNES . IOVIANVS . PONTANVS . DEDIC . MCCCCXCII

Quantus autem Scriptor hic habendus, & quo loco inter recentes Latinorum, consule Gerardū Io. Vossium de Histor. Lat. lib. III. qui illud citat Elogiū Sebastiani Foxij lib. I. de Imitatione, siue ratione styli, dicentis: *Lactantium, & Iouianum Pontanum ego maximè Ciceronianos puto.*

Ita verò tuemur vocem Diui, vt alias quoque vsitatas velut optimas, nec à Latinitate alienas, & vt temerè apud Longolium audit, barbaras, admittamus: dicamusque D. S. B. Ignatium Loyolam, hoc est *Diuum, Sanctum, Beatum*. Idipsum de foeminis Christiano ritu consecratis D. S. B. Teresiam Virginem; iustiùs sanè, quàm Romani ethnici inscripserint Templum in foro Boario Romae (hodie Diuo Laurentio conciliatum) videlicet

DIVO

CCLXL.

DIVO. ANTONINO. ET
DIVAE. FAVSTINAE. EX. S. C

Numismataque sua cuderint de Iulia (è quibus profertur aeneum à Sebastiano Erizzio) atque in aduersa parte caput ipsius Liuiae velatum cum inditis circùm literis DIVA . IVLIA . AVGVST. Velum autem in capite foeminae ex veterum instituto index erat, relatam illam in coetum Dearum. Concinebatque in auersa parte titulus CONSECRATIO, & effigies pauonis caudam in orbem pandentis: quippe vox *Consecratio* eadem est cum Graeca *Apotheosis*; & Pauo Deae Iunoni sacer, vt Aquila Ioui, communicatam cum Liuia defuncta Diuinitatem declarat.

Nec solùm Diuos appellare Latinè homines licet, sed (nisi arrogantes, ac nouatores notari formidaremus) etiam Dios licere, linguae proprietate seruata: quamquam vsu ipso minimè audendum sit, nisi Regis sacrorum decretum, aut consensus accedat. Quid enim est *Dius*, praeterquàm *Diuus* interposito Digamma Aeolico? Ita in alijs esse factum suadet cum multis illud praesertim Virgilij Aeneid. XI.

Italides, quas ipsa decus sibi DIA Camilla Delegit.

interpretante quidem Seruio *Camilla Dia* pro generosa ἀπὸ τοῦ Διὸς, i. e. nata Ioue Optimo Maximo; Donato autem aliter, scilicet *Camilla Dea habita* apud socias suas, quod proximè ad Dianae animum accedebat. Fauente verò interprete vtroque Christiano sensui. Quãdoquidem canitur in Sacris Odis, & Christus Dominus locum citat: *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes.* Psal. LXXXI. En vtrumque datum Sanctis hominibus, & Genus Diuinum, & communicatio Diuinitatis eo planè sensu, quo Diuus Petrus *Vt efficiamini* dixit *Diuinae consortes naturae*: & D. Ioannes in Epist. *Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus: scimus, quod, cùm apparuerit, similes ei erimus.* Verumtamen ne Deorum appellatio simpliciter vsurpetur, efficere debet non ea tantùm ratio, quòd in re tanti momenti, inconsulto oraculo Romanae Sedis audendum non sit; neque tentanda nouitas, quae semper in Christiana Republica turbas exciuit, dissidia miscuit: sed quod in illo Psalmi, similibusque locis id loquendi genus (si bene aduertamus) haud citra exaggerationem est, figuratum proinde, neque nisi in affectibus vsurpandum. In communi autem locutione si quis homines in Caelo Beatos vel Christiano sensu, nominet simpliciter Deos, nonnè cum Ethnicis consentire videbitur? Obseruandus maximè est Q. Marius Conradus, in eiusque sententiam pedibus ire oportet hominem Christianum, qui lib. V. de Copia Lat. Serm. sic habet: *Nec illa ratione vtor, qua olim Sadoletus è Collegio summorum Antistitum* (Cardinalem innuit) *vir pietate, & doctrina singulari. Is in eo libro certè aureolo, quem de liberis educandis fecit, consuetudinem se, & proprias Romanae linguae figuras sequi scripsit, vt non valde reprehendendum putaret, alia quaedam; & Deos etiam immortales, quoties accidisset, nominare. Sequebar* (subdit Conradus) *& ipse quodam tempore summi viri auctoritatem, & iudicium. Nunc verò nihil postulo, vt mihi concedatur, & Romanae linguae formas, quae profectò flecti, quò volumus, vix possunt, cedere tam n cupio hic summae tantùm religioni.* Sadoletum sectatos nonnullos Scriptores exquisitae Latinitatis hoc loco notare in animo fuit nobis; vt illi Conradum refugam praeferamus; hoc est characteris nitori sanctitudinem religionis. Arguunt intereà nonnulli de Voce *Dius*, quod iam in vsum inuectã à Francisco Pola I. C. & Elogiaste, nos tutò admittere possimus. Sic enim ille inscripsit Cremonae, praesertim in Viridario Clericorum Reg. Teatun.

CCXLII.

DIAE . MARIAE
QVAE . MATER . QVAE . VIRGO
SACRATI . NVNC . HI . SVNT
LAPIDES
IN . HOC . ALTARI . SVB . DIO
EXTRVCTO
QVI . OLIM . FVERANT
SEPVLCRALIB . PROFANATI
MOLIBVS
M D C X I I I

Caeterùm audacior videtur nobis Pola, & cum periculo Religionis antiquitati studere. Imò nec Dios audemus, & Deos ita refugimus appellare homines Beatos, vt hac de causa neque honores illis debitos dici Diuinos patiamur: quidquid aliter à Voce *Diuus* deriuatio suadeat. quippe Deo quoque debiti, non ampliùs quàm

Diui ni feruntur. Itaque ne rem suo carere vocabul o patiamur, à Spartiano discemus honores *Diuales*, hoc est debitos hominibus Diuorum coetui adscriptis. Sic enim is in Caracalla: *Qui Faustinae Templum, & Diuale nomen eripuit*: Meminerimus autem superioris Templi Inscriptionis *Diuae Faustinae*. Erit ergo honor Diuinus vni Deo delatus, Diualis omnibus Diuis. Neque est, cur nos male mereri quisquam putet de Latinitate, quasi è seculo ferreo auctoritatem, exemplaque petamus. Quid enim? Ad exitū ferè Hadriani productā aetatem aeneam; idest ad annum Orbis seruati CXL.cōcedamus: Caracallam verò obijsse anno CCXIX. Ferream igitur in Spartiano eiusce temporis scriptore Latinitatem fatendam esse. Fateamur. An verò nulla non vox in totis illiús scriptis barbara? Latina, & ex bono seculo seruata omnino nulla? vestigium Romani sermonis nullum? Hoc quis adeò demens affirmet? Dictio sit licet corrupta, vocabula fint multa ex barbarie intrusa, expunctis patrijs: Annè expuncta vniuersa? Id si quidem, iam non illè Latinus sermo vitiatus ferretur; sed ex marcido,& iam cadauere nouus enatus. Latinum itaque dices illo seculo extitisse, quia ex Latino plura adhuc retineret: atque inter ea fortasse vocabulum *Diualis* agnosces. Quid? quasi in illis, quae reliquae sunt ex veterum boni seculi scriptis, voces omnino omnes in vsu communi tunc positas reperire sit superstites, cum liqueat bonam partem desiderari, ne meliorem dicamus: facile vt potuerint Scriptores posteriorum temporum, tametsi dominante barbarie, studio tamen suo, & lectione meliorum, quorum aurea monumenta nondum deleto Romanorum imperio integra ferebantur, emendata vulgari locutione florem antiquae in multis colligere. Quae nobis opinio eò videtur similior vero in proposita ex Spartiano voce, quòd tùm origine, tùm inclinamento Latinam nemo inficiabitur. Praesertim quia inter Deum, ac Diuum è quorundam eruditorum, quos suprà audiuimus, sensu non parum intersit: ex quo necesse fuit, sicut à Deo Diuinus dicitur, ita à Diuo non nisi Diualis, quemadmodum ab Aruo Arualis, à Riuo Riualis, ab Aequo Aequalis. Quae cùm ita sint, Hominem in Diuos ritu Christiano relatum dicam synonymicòs Diuales honores ritè adeptum, Caelestes honores meritum, nunquam verò Diuinos.

Accipe interim ab Antistite literarum nostri temporis Octauio Ferrario Elogium in hominem recèns consecratum:

CCXLIII.

Terris commodata, Caelo recepta
ANDREAE . CORSINI . MENS
Humanum emendat genus. Diuorum numerum auget
Fortunae fastum abdicat, opesq & genus
Quae prima Mortales putant.
Mox in se recedens se ipse vincit & domat
Iamque sui maior vno minor est Deo:
Pestes inde malaque fugans & lucem functis reddens
Proximè accedit ad Deum
Velatus infulis
Populis exemplum & salus praesens
Diuus habetur.
Tandem maturè Deo redditus
Locum mutat non animum
Vota quotidie fiunt. Beneficio stat fides.
O diu Imperium hoc fortunet, sospitet aomum
Diuque Mortales votis
Alliget.

De

De Voce *Sanctus*, & vsu citat Panuinius veterem memoriam, quam legi Bergomi, testatur Gruterus pag. XIX. num. 3. cuius initium: IOVI . CONSERVATORI . ET . IVNONI SANCTAE . SACRVM . Idem Gruterus pag. LXX. num. 4. Romanam

CCXLIV.

AESCVLAPIO . SANCTO
L . IVNIVS . AGATHOPVS . ET . TERENTIA . RVFI
NA . GRATIAS . AGENTES . NVMINI . TVO . D . D

Nec semper appositam putes hanc vocem, quia & praeponi probat Gruterus pag. LXV. num. 8. in marmore Romano, videlicet:

CCXLV.

SANCTO . SILVANO
NINNIVS . PHILETVS
IN . PRAEDIO . SVO
DONVM . POSVIT

Numero quoque 9. idem exhibet. Cauendum verò est, ne *Sanctus* appositiuum nomen cum proprio *Sanctes* misceatur, aut pro Sanctes vsurpetur Sanctus: quod est mendum Inscriptionis Mediolanensis in Diuae Euphemiae, citatae in Zodiaco Puccinelli

CCXLVI.

V. ✠ F

*Magnificus Eques Aureatus, & Regius Quaestor D. * Sanctus Brascha, Sacrum hoc sub omnium Sanctorum titulo sibi, & posteris suis condidit Anno Sal. MDII*

Altera de Voce *Beatus* Diuis tributa, sin minus exempla marmorum, librorum certè veterum boni seculi extant argumenta, quibus tantò iustiùs de illis prae hominibus mortalibus praedicari beatitas comprobatur, quantò solidiora sunt, quibus illi beante Deo cumulantur, vndique congesta bona. Sanè Mecoenatem compellans Lyricus vates (Epodo IX.) *Beate Mecoenas* inquit: Et eadem formula erga Diuos minùs Latina habebitur? Sed quis ignoret, primae antiquitatis mortales nomen mortis horrescentes monumentis nunquam suis inscribere solitos fuisse *Obijt*, aut *Mortuus est*, sed semper *Vixit*, aut *Beatus est*, aut *Fuit*, vt indicat ex parte Formula euocans ad funus: *L. Titius Vixit. L. Titio exsequias. Ire quoi commodum est, tempus est. Olus iam ecfertur.* Itaque Beati praefixus titulus à vetere consuetudine non abhorret.

MARTYR

Membrum VI.

MARTYR Graecè, Latinis est Testis. Christi autem Martyr non incongruè dictus, qui suo sanguine testimonium Diuinitatis fecerit Christo Domino. Cuius vocis peregrinitatem Orbis Romanus libenter excepit, ab exordio nimirum Christianae rei, vt indicat locus Apocalypseos Diui Ioannis Cap. XVII. num. 6. *Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, & sanguine Martyrum Iesu.* Et quidem ex Graeco placuit rem nominare, siue quia Apostolorum, quos Ecclesia Patres & Magistros sortita est, vel ipsas loquendi formulas religiosissimè tenuit: siue vt periculum diuinae virtutis in homine instar mysterij caelestis illo quasi velo exotici vocabuli obtegeret ad venerationem: siue denique quia res noua nomen nouum in Latio requirebat: quid enim ibi nouum magis, & inauditum, quàm vt testandae in Christo maiestati Diuinitatis, cui rumor supplicij Crucis fidem intercipiebat omnem, tam multi mortalium cuiusque conditionis, ac sexus res suas omnes, fortunas, libertatem, capita certatim deuouerent, non propositi dedecoris, non seruitutis, non cruciatuum exquisitissimorum habita ratione? Non negamus circumscribi Latinè posse significatum *Martyris* (neque enim simpliciter *Testis* suffecerit, quia sanguinis non indicat interuentum) sed primùm

vbi breuitas exigitur, circumscriptioni locus non est, vt euenit in Elogijs historicis, & pressis: Deinde vt monet Iacobus Pontanus (Annot. post Indicem Partis II. Volum. III.) familiariùs sonat piorum auribus hocce Graecum vocabulum, sicut multa alia Graeca, quibus pro Latinis vtimur: Et quidem Princeps ipse Latinae eloquentiae in Orat. praecipit, *Voluptati aurium morigerari debere orationem*. Porrò vsum huius vocis peruetustum in marmoribus prodit Epitaphium Romanum ad Diui Martini in Caminis: eius Auctor Diuus Damasus Summus Pont. qui ad annum Christi CCCLX. floruit: Videlicet

CCXLVII.

MARTYRIS . HIC . TVMVLVS . MAGNO . SVB . VERTICE . MONTIS
GORGONIVM . RETINET . SERVAT . QVI . ALTARIA . CHRISTI
HIC . QVICVNQVE . VENIS . SANCTORVM . LIMINA . QVAERENS
INVENIES . VICINA . IN . SEDE . HABITARE . BEATOS.
AD . CAELVM . PARITER . PIETAS . QVOS . VEXIT . OVANTES
DAMASI . EPISCOPI

Elegantiam quoque eiusdem vocis ratam habes ex Inscriptione Placentina, nec ea inelegante, quam citat Sucertius in Select. Christ. Orb. Delicijs:

CCXLVIII.

DIVI . SIXTI . II . PONTIF. ET . MARTYRIS . QVOD
MORTALE . FVIT . OB . CHRISTI FIDEM . GLADIO
DECIVS . CAES . EXTINXIT . LVDOVICVS . II . IMP
ROMANOR . HVC . TRANSTVLIT . PAVLVS . DE . ARETIO
CARD . EPISCOP . PLACENTINVS . ET . CAESARIVS . ABBAS
NOVISSIME . AMPLIATO . TEMPLO . HIC . REPOSVERVNT
OCTAVIO . FARNESIO . ET . ALEXANDRO . F . DVCIBVS
MAXIMA . POPVLI . FREQVENTIA . AC . PIETATE
MDLXXVI . VI . ID . APRIL

Aloysius Nouarinus Panegyricum quoque Elogium de Beato Caietano suo ita claudit: *Tandem Amoris victima factus litatur Amori. Iure audit Insignis Charitatis Martyr insignis.* Hanc etiam vsurpat vocem Io. Bapt. Egnatius Venetus de Caesaribus sub titulo Decij; quem quidem Scriptorem vocat Vossius (lib. III. de Histor. Lat.) *bonarum literarum professorem.* Item Tursellinus Epitó. lib. IV. tit. *Diocletianus.* Ex qua manauit è Graeco tota composita vox *Protomartyr*, non minùs Latinè probanda iisdem, quibus simplex, de causis, quod praestat Emanuel Thesaurus in Patriarchis, Elogio de Eleazaro, cui titulum praefigit *ELEAZAR PROTOMARTYR. Ex Leui.*

MISSA

Membrum VII.

MISSA de Christianorum sacrificio, vox Latinis boni seculi inaudita, sed non minus res significata: quippe à Christo Deo auctore cùm primum ediceretur (Io. Cap. VI. num. 61. & seq.) dura auditu visa vèl auditoribus eius domesticis, & alumnis. Praeceptis tamen Ciceronianis firmatur legitimus vocis eiusce vsus pro Re Diuina apud Christianos; quae quidem ab sacrificijs Ethnicorum tam multis partibus discrepat, neque sanctitate solùm, sed modo quoque, & re (id quod apud Theologos ediscere est) vt proinde Latinorum illa appellatio generica non satis explicet, nimirum *Hostia*, *Sacrum*, *Sacrificium*, *Res sacra*, *Res Diuina*, & recepta Latinis Graeca *Mysterium*, nisi Epitheton aliquod, aut continuatio verborum expresserit Christianorum esse: quod in Epigraphis breuitate pressis perquàm aegrè praestatur

praestatur. Neque Graeca illa nomina tametsi propria suppleuerint *Liturgia*, *Hierurgia*, *Thusia*, Latio quippe insolentia. Verùm nouata cùm sit vox *Missa*, idque legitimè, quia & rei nouae; aliunde quoque defenditur iuris Latini, si nimirum metonymicè vsurpetur; ex eo, quòd vbi hoc tẽpore semel dumtaxat fit Missus (idest dimittitur) coetus piorum peracto iam sacro, & Eucharistiae celebratione, cùm Diaconi voce pronuntiatur *Ite, Missa est*: temporibus quidem nascentis Ecclesiae altera fiebat Missio, & ipsa per Diaconum, absolutis lectionibus sacris, per quam excedere iubebantur Catechumeni, Energumeni, alijque minimè initiati. Quod aliàs & Graecis fuisse in more testatur Plutarchus, vt finita concione clamaret praeco λαῶν ἄφεσις, hoc est *Populorum dimissio*; & Romanorum in iudicijs dimittebantur iudices praecone nuntiante, *Ilicet*, quasi *Ire licet*. His ergo nixus argumentis non dubitabit Elogiastes vocem Missae vsurpare, Alciatum secutus (tom. II. Lucubrat. in ius Ciuile) qui initio orationis Ticini habitae sic fatur: *Quod pridie initiorum in ipsis Sacrae Missae auspicijs copiosè hoc praestari soleat &c.*

Appositio autem permittet vti Latinis vocibus genericis: Appositio quidem, siue praecedentis alterius vocis, quae rem definiat; siue loci, vbi exposita Inscriptio, siue aliàs. Prioris modi extat exemplum Veronae in Diuae Caeciliae, Francisco Pola Auctore, videlicet:

CCXLIX

PAVLI . BELLII . FLAMINEI
VOTIS
ANNVANT . FELICITER
DIVVS . PAVLLVS . DIVVS . FRANCISCVS
QVORVM . NVMINIBVS
HANC . ILLE . ARAM . HODIE . DAT . DEDICATQVE
VTI . SINT . VOLENTES . PROPITII
SIBI . VIVO . MORTVO
ET . SVIS
ET
HVIC . ARAE . HAECE . LEGES . PALAM . DICTAE
SACRA . HOSTIA
SINGVLIS . HEBDOMADIS . IMMOLATOR
AD . MANES . BELLII . SVORVMQVE . EXPIANDOS
ICCIRCO
QVISQVIS . TEMPLO . HVIC . RITE . PRAEFVERIT
QVOTANNIS . DVODENOS . DVCATOS . HABETO
HAC . PRAESTATIONE . PERPETVA
AEDES . EIVS . ONERATAE . SVNTO
DED . QVINCT . KAL . IVN . MDIC

En vt praefando Diuos Paulum & Franciscum, sacram Hostiam Christianorum consequenter sibi vult. Eundem in modum alibi marmor inchoans *Maria Virgo*, *Francisce Seraphice*, subiungit *Rem sacram patrent*: Alibi: *Tibi Altare hoc lectissime Paule*: mox: *Hostia sacrum faxito verenda*.

Loci quoque conditione contrahitur nomen generis ad speciem: vt in dedicatoria epigrapha Statuae Vgonis in medio atrio Coenobij Benedictinorum Florentiae, Seraphino Casolanio ex eadem sacra familia Auctore, videlicet:

CCL

VGONI
ETRVRIAE . CAMERTVM
SPOLETANORVMQVE
DVCI . ET . MARCHIONI
ALBERTI . MARCH . FIL
VGONIS . ITAL . REGIS
NEPOTI
ABBATIA . FLORENT
MAGNIFICENTISS
PIENTISSIMOQVE . FVND
D . C . X . V . I . A . MORTE . ANNO
STAT . EREX
POST . HONORARIVM . MONVMENTVM
POST . SOLEMNIA . ANNIVERSARIAE
LAVDATIONIS . PARENTATIONISQ
POST . QVOTIDIANAS . INFERIAS
GRATI . ANIMI
EPIDOSIS
A . D . M . D . C . XVII

 Scilicet

Scilicet hic locus, vbi intraueris, Christianae religionis spirantissimus, vbi surgentis statuae marmoreae basim legeris, haud obscurè tibi illa interpretatur *quotidianas inferias* pro Missis, quas Monachi ibi celebrant pro Vgone defuncto: vt etiam *solemnia anniuersariae laudationis, parentationisque* pro officio (vt vulgò) anniuersario cum Missa de Requiem, cui subditur Panegyrica oratio per selectos è flore patriciorum Academicos. Placet hic proferre, quod Pisis in Diui Frigdiani Ordinis nostri legitur in praegrandi marmore. Extat post Aram maximam in Odeo (quod barbarè Chorum dicunt) vbi Psalmodia fit: Auctore Io. Ambrosio Mazenta eiusdem ordinis principe.

CCLI.

CLERICI . REG. S. PAVLI
SIBI . ET . CANDIDIORIB. AMICIS
HIC . IN . XPO . CONSEPVLTIS
VT . PSALLENTIVM . ET
SACRA . FACIENTIVM
MEMORIA . TENEANTVR
ANNO . CIↃ.IↃ.C

Hic profectò & Ordinis sacri in Christiana Ecclesia, & ipsius nominis Christi praecurrens mentio, quae ista sint Sacra, planum facit. Est item obseruatu non indigna memoria Mediolanensis in Basilica Diui Nazarij, videlicet:

CCLII.

H . S . E * *hic situs est*
IO. IACOBVS . GARZINIVS
P. PAVLI . F. QVI . LEGATA . PAR
TE . FORTVNARVM . PLVRIBVS
TEMPLIS . COENOBIIS . CONIVNCTIS
AMICIS . ET . DOMESTICIS . HOSPITA * Pro *Hospitale* repone Nosodochium
LE . MAXIMVM . ET . PIVM . L. S. CO * *locum sanctae*,
RONAE . HEREDES . FECIT . EA . LEGE
VT . AD . HANC . ARAM . SODALIVM . S. COR
PORIS . CHRISTI . SACRVM . MISSAE
QVOTIDIE . PERAGENDVM . PERPETVO
CVRENT . ANNVA . STIPE . IN . EAM
REM . ADSIGNATA . HEREDES . ARBI
TRATV . SODALIVM . SS. EX . TESTAM
MEM. POSS. PRID. ID. DECEMB
MDCXXXVII

Cui attexe Mediolanense Epitaphium in D. Francisci, citatum à Puccinello in suo Zodiaco

CCLIII.

IO. ANTONIVS . FERRARIVS . VIVENS . CELLAM . CVM . ARA
CHRISTO . AEDIFICAVIT . VTQ. HIC . RES . DIVINA . QVOTIDIE
FIERET . ANNVAM . MERCEDEM . CONSTITVIT . MAIORVM
SEPVLCRVM . AMPLIAVIT . SIBI . ET . IVLIAE . FLORENTIAE
VXORI . CASTISS. POSTERISQ. SVIS . ET . GENTI . FERRARIORVM
VNIVERSAE . QVAESTVRAM . VRBANAM . ABSTINENTISSIME
GESSIT . FRANCISCO . II. DVCE . ET . CAROLO . V. IMP
VIXIT . ANN. LVIII. AN. MDIII. LIBERI . SEX . PATRI . OPT. P.

Erit in rem nostram inspectio recentis marmoris, in Vico Casorato, agri Mediolanensis, vt quae purè, quaequè impurè dictata, obseruentur. Est autem huiusmodi

D. O. M

CCLIV.

D . O . M
BERNARDVS . BELLONVS . PROTONOT. APOSTOLICVS
MVLTOS . PER . ANNOS . ANIMARVM . RECTOR
MVLTOS . AMBROSIANAE . MEDIOLANI . BASILICAE . CANONICVS
DE . HAC . SVA . CASORATI . PATRIA . IN . SPEM . CAELESTIS
QVAM . OPTIME . MERITVS
HIC . QVIESCIT
PRAE . MVLTIS . ALIIS . MAGNI . MOMENTI . LEGATIS
AERE . SVO . CONSTRVXIT . ORNAVITQ. HOC . SACELLVM
BINA . SACERDOTIA
PRO . BINIS . QVOTIDIE . SACRIS . HIC . CELEBRANDIS
INSTITVIT . SPLENDIDAQ. STIPE . AC . SVPELLECTILE . DECORAVIT
TRES . CVM . SVIS . PRAEBENDIS . ADIECIT . CANONICATVS
GENTIQ. SVAE . IVS . EORVM . ADDIXIT
PRAEPOSITO . TOTIQ. COLLEGIO . HEREDI . SVO
PRO . DIVINIS . QVOTIDIE . OFFICIIS . RITE . CONCELEBRANDIS
MISSAQ. CAPITVLARI . SIBI . APPLICANDA
CIRCITER . LIBRAS . IMPERIALES . TER . MILLE
PAVPERIBVS . MILLE
QVOTANNIS . E . SVARVM . FACVLTATVM . REDDITIBVS
DISTRIBVENDAS . LEGAVIT . TESTAMENTO
PER . ANTONIVM . BESTETVM . PVB. MEDIOL. NOT. RECEPTO
AN. SAL. MDCL. VI. ID. AVG
ANNO . POSTERO . AETATIS . SVAE . LXXIX. OBIIT
XVI. KAL. SEPTEMB
TESTAMENTI . CVRATORES . AD . PERPETVAM . MEMORIAM
P. P. P

Hic enim Latinè quaedam, quaedam barbarè ſcripta. Latinè prae alijs haec: *Bina Sacerdotia* pro *Cappellanias*: *Binis Sacris* pro *Miſſis*: *ſtipe* pro *eleemoſyna*: *Praebendis* non vti vulgò declinatum *praebenda*, *dae*, ſed numero pluratiuo *praebenda*, *orum*: *Collegio* pro *Capitulo*, vt loquitur vulgus; quam vulgi barbariem colligat ſequens locutio *Miſſaque Capitulari ſibi applicanda*; nam vt *Capitulum* barbarè pro Collegio, ita quae inde eiuſdem ſignificationis deriuatur *Capitularis*, pro qua non improbanda vox noua *Conuentualis*, vulgò etiam vſurpata, ſed per analogiam ducta à Conuentu, ſicut à *Cenſu* *Cenſualis* apud veteres Iuriſconſultos: aut certè cur damnetur *Miſſa Collegij*, & *Miſſa Conuentus*? ſiquidem ea eſt, ad quam celebrandam Canonici vniuerſi, ſeu Collegium totum conuenit; tandem duriùs dicitur *Miſſa ſibi applicanda*, propriè enim *pro ſe facienda*, vel *offerenda*; caeterùm fas erit dicere *Sacrum quotidianum*, *hebdomadarium*, *menſtruum*, *anniuerſarium*, *perpetuum* pro Miſſa quotidiana &c. Et *ſacrum funebre quotidianum*, *hebdomadarium*, *anniuerſarium* pro Miſſa de Requiem quotidiana &c. Et *anniuerſarias inferias* pro Anniuerſario defunctorum.

PVRGATORIVM

Membrum VIII.

PVRGATORII locum irriſerint Sectarij, ſordibus quippe Tartari inexpiandis deuoti. Vocabulum certè quidem arriſerit Latinis, non quia priſcum, imò verò nouatum, de re tamen prorſus noua cognitioni quorumcunque mortalium, nedum Latinorum, quùm primùm Doctore Chriſto Deo tradita eſt per Patres Eccleſiae: meruitque Latinitatem ex analogia. Nam ſi ex ſupino *Amatu* trahitur *Amatorium*, ex *Adiutu Adiutorium*, ex *Repoſitu Repoſitorium*, ex *Conditu Conditorium*, cur non etiam ex *Purgatu Purgatorium*?

Vſurparunt hanc vocem ſimul, & hoc fidei caput tutati ſunt ſtrenuè medij ſeculi Doctores

Sanctissimi Thomas, Bonauentura, Bernardus, Beda: sed & superioris, ac prisci Hieronymus, Gregorius, & Rhetoricae artis inter Christianos facile Princeps Augustinus, cuius est (vt citat Diuus Tho. in 4. dist. 21. quaest. 1. art. 1.) illud celebre dictum: *Ille ignis Purgatorij durior erit, quàm quidquid in hoc seculo poenarum, aut sentire, aut videre, aut cogitare quis potest*. Scio, D. Augustinum aliàs etiam efferre *Ignem purgationis, Ignem purgatorium, Purgatoria tormenta, Purgatorias poenas, Temporarias post mortem poenas*: quibuscùm O Vtinam Sectarij aeternas & vltrices, quae ipsos manent, commutent; quando vel ijs, qui ad veritatem catholicam conuertunt sese, & vitam Diuinae gratiae nanciscuntur, *non tamen* (vt cum eodem D. Augustino loquar, *De Vera & Falsa Poenit.*) *non tamen* dico *promittitur, quod euadant omnem poenam: Nam priùs purgandi sunt Igne Purgationis, qui in aliud seculum distulerunt fructum conuersionis*. Aliter etiam per Periphrasim, vbi dabitur, vsurpabit Elogiasta *Poenas purgantes, Flammas purgatrices, Ignem lustralem, Lustrales flammas, Purgatorios ardores, Temporalem Erebum*, & huiusmodi. Magnificè ad veterem Latinitatem P. Iouius Histor. lib. I. de Carolo Rege Galliae Ludouici XI. defuncti filio: *Vt adolescentis Regis animo religionem incuterent, contestando scilicet, eum impiè facturum, nisi Manes Patris apud Tartara cruciatos eo atroci piaculo exolueret: quoniam morientis Ludouici suprema voluntas excepta pijs alloquijs fuisset, vt Perpenianum tanquam malè partum veteri Domino redderetur*. Est item Lepidus in hoc argumento Iuglaris, Elogio de Christo ad Inferos descendente, cuius quidem intelligentia cogit bonam Elogij partem referri; Videlicet: *Auaritia charitatis tuae Terram ipsam quoque solicitat: Et aureas Mentes Illi ab imis vsque visceribus eruit. Foetas fodinis huiusmodi tenebras Toto immisso Sole scrutans. Inde ille abest à Caelo, Quia ille etiam tecum est. Credidere Sidera Caelum, Vbicunque tu fores, Te in Erebum vsque sequuta, Quia ibi quoque aderas, Loci non agnouere discrimen*. Et pòst paulò: *Cùm in domo Patris tui mansiones multae sint, pauci Ciues, Corradis vèl ab Inferno coloniam, quam illuc rediturus deducas* (vbi nos libentiùs pro Inferno legeremus *Inferis*) & paulò pòst: *Vt tuam caperet Animam, suam dilatauit infernus* (hic autem benè, nam alluditur ad Isaiae locum cap. V. num. 14.) *Vt ex violentia fractus sit, Nequiequam suos vltrà retinere captiuos: Inuidit Empyreum oppositi sibi specus Fortunae, In omnem doloris sensum erupit; Quòd & Erebus dici sedes Dei, iam possit*.

Accipe, Lector, expositas nuper in vrbe Senarum Inscriptiones apud Patres Carmelitanae familiae, cùm frequentiâ ciuium maximâ apparatissimè celebrarentur parentalia Defunctis omnibus communia; & ea aere, quod ex publico erat collatum peragendis ludis pro inaugurato ALEXANDRO. VII. Pont. Max. patricio Senensi, conuerso ad sacras inferias ipsius nutu Pontificis, qui etiam pietati Ciuium fauens, è Sacrosanctis Ecclesiae thesauris Veniam amplissimam criminum (vulgò minùs Latinè Indulgentiam plenariam) elargitus est cuique illò confluenti Christianorum, sacraque Poenitentia lustrato, & Eucharistia refecto. Haec nos sumus praefati ad intelligentiam Inscriptionum, quae ad valuas duae pendebant in tabulis, videlicet. Prior:

CCLV.

ALEXANDRO. VII. PONT. OPT. MAX
TRIGEMINO
CAELI. TERRAE. TARTARIQ
POTENTI
POST. CAELICOLAS. TERRICOLASQ
SVBTERRANEA REGNA
ET TENVES. SINE. CORPORE. VITAE
EX. IGNE. PVRGATORIO
PER. FLAMMAS. ET. MILLE. SEQVENTIA. TELA
EREPTAE
PRAESVLI. NOVO. NOVO. VINDICI
PLAVDVNT

Altera

CCLVI.

Altera

ALEXANDRO . VII . P. O. M
PRAESVLI . NOVO . NOVO . PATRONO
EREPTAE
EIVS . SVFFRAGANTE . LIBERALITATE
EX . IGNE . PVRGATORIO . ANIMAE
PATRI * BENEMERENTISSIMO
PLAVDVNT

*purgatoriam censuram poscit Inscriptio in hac parte, vbi repone *Optime merito*

EVCHARISTIA

Membrum IX.

EVCHARISTIA è Graeco in Latium ritè traducta est, praeiudicante *Charistia* (tametsi alio genere ac numero) vt ex Valer. Max. lib. II. *Conuiuium*, inquit, *solenne maiores instituerunt, idque Charistia appellauere: Cui praeter cognatos, & affines nemo interponebatur: vt, si qua inter necessarias personas querela esset orta, apud sacra mensae, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiae adhibitis, tolleretur.* Quo quidem ritu Romanorum, quia graphicè describitur & Caelestis mensa à Deo nobis instructa, & vna fructus, quem ille exigit farciendae inter nos mutuae charitatis, quidni ipsum quoque ferè nomen communicetur iam Latinis probatum, vt per nos quoque Latinè tractetur? Atqui particula praeposita *Eu*, & vim intendit admirandi mysterij, & religionem nostram sincerissimam ab sordibus superstitionis Ethnicae puram putam designat. Adde, vèl si desit *Charistia* Latinis, nouo certè vocabulo priscis Christianis licuisse rem nouam, & inopinati plenam miraculi significari. Non tamen idcirco proscribimus alia Latina synonyma, vt *Mensa Dominica*, seu *Caelestis*, seu *Diuina*; *Conuiuium Dominicum*, *Caeleste epulum*, *Caena caelestis*: seu cum Bouio Elog. LXII. de S. Ignatio, *Frugis Diuinae cibus*: & illa Graeca, sed Latio inuecta, *Ecclesiae conuiuium*, *Mysterium*, cum adiuncto *Fidei*, *Vnitatis*, *Pacis*: *Mystica mensa* &c.

E Christianis Vocabulis haec videntur Animaduertenda.

SALVATOR

Membrum X.

SVnt, quibus *Seruator* ex vsu aurei seculi dicendus magis videatur. Ciceronem allegant, non quidem illa opinione, vt (quod iam eruditorum consensus explosit) nullum vocabulum nisi Ciceroniano subiectum praelo Latinum sit habendum; nam & aetates alias Latinitas bona tenuit, argenteā, aereāquè, quas à nobis obseruari decet; sed ne omnia quidem, quae Cicero dixit, scimus; cùm eius non pauca varius temporum casus abstulerit: Verùm quia disertis verbis ipse Cicero negat extare Latinam vocem respondentem Graecae σωτὴρ, quae nostratibus *Saluatorem* sonat, vnde est σωτηρία salus: Sic enim is habet III. Verrina, 109. *Itaque eum non solum patronum istius Insulae, sed etiam Sotera inscriptum vidi Syracusis* (statimque dictum amplificans) *Hoc quantum est? Ita magnum, vt Latino vno verbo exprimi non possit. Is est nimirum Soter, qui salutem dedit.* Haec Tullius. Ex quo liquidò intelligimus, quantopere nomen *Saluatoris*, à quo abstinuit Cicero malens circumscribere *Qui salutem dedit*, abhorreat à consuetudine aurei seculi; Nam quod subsequutis seculis argenteo, & aeneo sit illud admissum, atque vsu tritum, non satis constat:

Neque enim fidem indubiam facit Inscriptio singularis, quam affert Gruterus pagina XIX. num. 5.

IOVI

CCLVII.

IOVI . CVSTODI
QVIRINO . SAL
VATORI
PRO . SALVTE . CAE
SARIS . NERVAE
TRAIANI . AVG
COL
SARMIZ

Scilicet remotiſſimis terris à Latio poſita, & natura, ne dum ſermone barbaris, qualis Colonia Sarmiz in Vltraſyluania : maximè verò, cùm, quod ſuprà adnotauimus, vbi de Aetatibus linguae Latinae, Barbaries ſemina ſua iacere coeperit altero circiter ſeculo ab interitu Ciceronis, quo quidem ſeculo Traianus, cui Inſcriptio illa dicata, imperitabat.

Subſtitui ergo debet vox *Soter* Latinitatis ius adepta Auctore Principe Romanae eloquentiae, aut Latio genuina *Seruator*, eruditis recentibus hac ſignificatione familiaris, nec antiquis peregrin , vt infrà patebit. Nam vt obſeruat Auctor Theſauri Linguae Latinae, omninò adeundus, de Voce *Saluator* nullum legitur exemplum apud idoneos Latinae linguae Authores : ſed & de Verbo, vnde illa inclinatur, *Saluo*, ſuſpecti ſunt loci veterum duo ex Quintiliano & Cicerone, vbi malunt reponere *Seruo* doctiſſimi viri. Neque verò arridet illud Paulli Manutij placitum ex loco III. Verrinae praecitato : Aliud nimirum eſſe *ſeruare*, aliud *ſalutem dare* : *Seruat is*, inquit, *qui ne ſalus amittatur, aliqua ratione praeſtat : ſalutem dat, qui amiſſam reſtituit*. Nam vt probant loci apud Authores Lexicorum citati, & maximè in Theſauro L. L. duplex eſt verbi *Seruo* ſignificatus : neque enim *tueri* tantum ſonat, ſed & *liberare*, ac *recuperare*, hoc eſt ſalutem integram cuſtodire, atque amiſſam reſtituere : Vtroque autem ſenſu nomen Seruatoris attribuimus Chriſto Domino ; qui humano generi Auctor extitit ſalutis, nimirum quia & praeſtitit, ne penitus interiret; & liberauit Cacodaemonis ſeruitute, dona gratiae caeleſtis, ac ius ad aeternam hereditatem amiſſum illi reſtituens, *factus* (inquit Paulus ad Hebr. V.) *obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis aeternae*. In hunc ſenſum quadrat mirificè locus T. Liuij, lib. XXI. vbi Scipionem Conſulem Rom. in praelio à Poenis vulneratum, periculumque extremum illius, ac totius exercitus intercurſu filij propulſatum poſtquam deſcripſit, ita ſubdit : *Seruati Conſulis decus Caelius ad ſeruum natione Ligurem delegat. Malim equidem de Filio verum eſſe* &c. En tibi vulneratus Conſul, & ſimul morti praereptus ; à Liuio autem *Seruatus* dictus : quid niſi ſatum humani repraeſentat generis vulnere affecti ex originali piaculo, ſed ab interitu eruti per Chriſtum, idcirco Seruatorem appellandum, ab homine nimirum ſeruato. Iam quod in marmoribus antiquis *ſeruare* ſit ſalutem amiſſam reddere, teſtis eſt Ianus Gruterus pag. XVIII. num. VI. illud referens :

CCLVIII.

IOVI
OPTIMO . MAXI
MO . SERVATORI
CONSERVATORI
P. AELIVS. CHRESTVS
EX . VOTO . SVSCEP
PTO . ARAM . CONSA
CRAVIT

Vbi ne frigidam, & inſulſam admittamus ſynonymiam ; neceſſe eſt, agnoſcamus diuerſitatem, & veluti gradationem in vocibus *Seruatori*, *Conſeruatori*, vt is tùm à malis erutus, tùm in bonis conſeruatus dignum Ioue, quem Optimum, ac Maximum putet, beneficium profiteatur. Neque detrahit quidquam bonitati marmoris inſcitia quadratarij in illis SVSCEP-PTO per PP geminatum, & CONSACRAVIT pro *conſecrauit*, quia nec de formae opinione derogat pictor Veneris indiligens, ac pinguis. Adde luculentius argumentum in altero marmore vetuſto, quod habes apud Iac. Philippum Tomaſinum lib. de Donarijs, ac Tabellis Votiuis Cap. XV.

CCLIX.

PROSERPINAE
SERVATRICI
C. VETTIVS. SIL
VINVS . PRO . EV
NOIDE . PLAVTIL
LA . CONIVGE . SIBI
RESTITVTA
V . S . A . L . P

En tibi pro ſalute reſtituta, quae vtique amiſſa erat, nomen non Saluatricis, ſed Seruatricis attributum.

Ampliùs in priore quoque ſignificatu Verbi

Seruo

Seruo pro *Custodio*, *Tueor*, *Conseruo* nomen Seruatoris non est, cur Homini Deo obtrectemus. Nam si rem penitùs introspiciamus, non tam spectandus est lapsus primi hominis, quasi post eum successerit in tempore consilium Dei de restituenda per Hominem Deum salute, quàm ipsum lapsum praecedens, ac designatum ab aeterno consilium de condendo ad felicitatem sempiternam homine, simul & de eo lapso restituendo per Hominem Deum, ni sponte renuat. Atque id ex Maiestate Numinis religiosius dicitur, & hominis libertatem integram, inuiolatamque conseruat. Ita ferè disserunt, quibus vox *Saluator* non satis probatur: Pro substituenda verò *Seruator* allegant superioris, ac praesentis seculi nonnullas Inscriptiones caeteroquin etiam bonae notae. Ex his Antuerpiensem Ponti Marino impositam, ex Suueertio in Brabantinis, videlicet:

CCLX.

SACROSANCTAM. SERVATORIS. CRVCIFIXI. IMAGINEM
CVM. BASI. S. P. Q. A. RESTITVIT. CIↃ. IↃ. XCIII. KAL. FEBR

Item Bergomatem ex eodem Suueertio in Selectis Delicijs

CCLXI.

BERGOMVM. VRBS. VETVSTISSIMA. ANTE. SERVATOREM
NATVM. D. CCCCIIII. A. CIDNO. LIGVRIS. HETRVSCORVM. REGIS
F. EXTRVCTA. ALIQVANDO. IN. LIBERTATE. ALIQVANDO. SVB
ROM. CAESARVM. REGVM. AC. DVCVM. IMPERIO. VARIO. EVENTV
IACTATA. SVB. SANCTISSIMA. D. MARCI. ALARVM. VMBRA
TANDEM. DIVTVRNO. PACIS. OTIO. FRVITVR. ET. FELICITER
QVIESCIT

Addunt Epitaphia complura boni scalpri, quibus inditus titulus: CHRISTO. SERVATORI. SACRVM, obuia passim apud Suueertium in Brabantinis, & Sel. Delicijs.

Horum sententiae inhaesimus & nos aliquandiù: quid enim auderemus contra quàm sentiunt eruditiores, testantur Thesauri ling. Lat. proclamat consultus vulgo Ambrosius Calepinus aduersùs Verbale *Saluator*, & Verbum *Saluo*. Verùm attentiùs reputantes antiquam Ecclesiae consuetudinem, Sanctorumque Patrum, in primis Diui Hieronymi (cuius tam purus ad Ciceronianum sermo fuit) in Quaestionib. seu Traditionib. Hebraicis in Genesim ad Cap. XLI. qui à Pharaone inditum Iosepho Patriarchae nomen *Zaphanath Phaanecha*; seu, vt Graecè (non tamen Graeca lingua) Septuaginta Interpretes ψομθομφανὴχ, reddit Latinè *Saluator Mundi*, eo quòd, inquit, Orbem terrae ab imminente famis excidio liberauit: Ex quo suspicari fas est vsitatam hanc vocem Latinorum antiquis sin minus Ciceroniani seculi, succedentium saltem argentei, aut aerei, quae, etsi non optima; nemo tamen bona non dicet: Vt hinc immeritò reiectetur marmor suprà allegatum, n. CCLVII. Haec, inquam, nos reputantes attentiùs, nô audebimus adiungi sententiae illorum: praesertim cùm non desint ex eruditioribus recentibus, & quibus non modò curae est, sed & in amoribus ac delicijs puritas Latini Sermonis; e quibus vnum profero, qui pluribus anteit auctoritate, M. Ant. Muretum, cui non ignotae fuerunt voces synonymae *Soter* & *Seruator*, sed nec timuit *Saluatoris* vsurpare, Orat. I. de Theologia: vbi habet: *Rursi si ut eundem (Christum Iesum) defunctũ nobili illi SERVANDORVM mortalium prouincia, spoliatisque Inferis in Caelum sublimem raptũ* &c. Item: *Quomodo Regulus à Carthaginiensibus, quàm quomodo SALVATOR, & SOTER humani generis Christus à Iudaeis omni suppliciorum genere diuexatus fuerit.* Cui nec leuis illa accedit ratio (in gratiam aduersariorum, ne refractarij contra tam multos videamur) quòd sicut reliquis siue hominibus, siue Angelis nomen Seruatoris attribuimus, vni Christo Deo Saluatoris permittendum esse Latinitate illaesa decernimus. Quid enim? Nonne rebus nouis noua nomina imponenda isti fatentur? At quid nouum magis in Mundo, quàm Auctor eius salutis, quae non corpus,

non

non vitam temporariam, & caducam complectitur; sed animum simul & corpus, sed vitam sempiternam, quam nullus aut hominum aut Angelorum afferre quiuerit? Itaque nisi vsus praetenderetur boni seculi, adhuc tueremur interpretationem D. Hieronymi, quòd Saluatorem Mundi Iosephum eà vocitauerit, quà Christi typus extitit. Ergo dicatur Christus Soter, Seruator, puriùs id quidem, sed neque impurè dicetur Saluator, imò per antonomasiā absque vllo adiecto: Caeteri verò, qui quoquo modo salutem aut impertiunt, aut curant, Seruatores. Ad copiam illa inseruient Elogiastae, *Salutis humanae assertor*, *vindex*, *fundator*, *instaurator*, *Auctor*. &c. Ad exemplum etiam antiquitatis Epitheton *Salutaris* quadrabit Christo. Sicut apud Gruterum pag. LXVII. num. 9.

CCLXII.

AESCVLAPIO . ET . HYGIAE
CAETERISQVE . DIIS . DEABVSQVE
HVIVSQVE . LOCI . SALVTARIBVS
C. IVL. FRONTONIANVS . VET
EX . B. F. COS. LEG. V. M. P. REDDI
TIS . SIBI . LVMINIBVS . GRAT
AG. EX . VISO . PRO . SE . ET . CAPSIA
MAXIMA . CONIVG. ET . IVLIA
IRONTINA . FILIA . V. S. L. M

Et pag. M. L. XV. num. 5.

CCLXIII.

I O V I
S A L V T A R I
V L P I A N V S
G R A V I . I N F I R M I
T A T E . L I B E R A T V S

Ita etiam inscribes Latinè CHRISTO . SALVTARI. Substantiuè quoque in neutro genere *Salutare*, pro eo, quod salutem dat, dixit Plinius, nec aberrant sacrae literae: Vt *Calicem Salutaris accipiam*. Et *Defecit in Salutare tuum Anima mea*.

ZELVS DEI

Membrum XI.

EX Decoro materiae sacrae admitti poterit vox *Zelus Dei*, vel *Gloriae Diuinae*. Ex puritate verò loquendi stabit *Religio*, *Studium religionis* cum Epithetis illis *Acre*, *Ardens*, *Inflammatum*, *Incensum*, *Flagrans*. Figuratè etiam pro habere zelum alicuius, vel Reipubl. *Vicem alicuius*, vel *Reipubl. dolere*: Ita, sicut Quintilianus: *Si Iudex aut sua, aut Reip. vice commouetur*: Nos vice Dei immortalis commoueri dicemur, pro zelo Dei commoueri. Neque refragatur locus Ciceronianus IV. Tusc. Quaest. vbi legitur Zelotypia; ibi quippe significatu longè alio, ac deteriorem in partem vsurpatur, nimirum pro *obtrectatione*, *& aegritudine animi ex eo, quòd alter quoque potiatur eo, quod ille ipse concupierit*, vt ipsemet interpres est Cicero. Nobis autem est animi aegritudo ex eo, quòd Maiestatem Numinis, & eius cultum neglectum videmus: Caeterùm eiusdem Numinis gratia alios omnes nobiscum frui peroptamus. Quo verò modo efferri Latinè liceat, colliges superiùs Classe III. de Nou. Profan. Magistrat. Vocibus, Membr. XIV. in Voce *Plenipotentiarius*, Elog. CCXVI. de Innocentio Bubalo, ibi: *Incenso Ecclesiasticae amplitudinis studio*. Et apud Iuglarem non vna forma, scilicet Elogio XL. de Christo Iesu, titulo *Negotiatores* ibi: *Abominationem in loco sancto ne is quidem tolerat, Cui ipsamet tolerantia Natura est*: *Caeterorum criminum Iudex*: *Huius etiam Lictorem agit*. *Armat flagellis assuetam beneficijs manum*: *Et indignatus ibi attolli rerum pretia, vbi à se omnia gratis dantur*, *Vlciscitur liberalitatis iniuriam*, *Seueritatis exemplo*. Et de Ludouico Rege Galliae Elog. VII. *Indignatus in Regno* * *Christianissimi tam multa Christi hostibus licuisse*. * subintellige Regis. Repete Membrum II. de Voce *Christus*. In extremo autem Elogij sic habet: *Vixisset aeternùm is Princeps, qui Dei causam ita suam fecisset*, *Vt nullum sibi fidelem sperauerit, quem Deo cognosceret perduellem*. Elog. IX. *Eam expeditionem Vt nemo dubitaret à pietate profectam*, *Egit in ea omnia Pietas*. Et Elog. XXI. *Deo deuinctissimus Princeps Ita illi suos omnes agglutinauit affectus*: *Vt nullis, nisi in Deum illatis laesus iniurijs*, *Vix alijs, quàm Deo collatis honoribus potuerit*

rit hilarari. Io. Baptista Masculus Encomio LXXXIX. zelum Heliae, his circumscribit: *Quanto item Religionis ardore flagrasti, cùm in simulacri cultores aurei distrinxisti ferrum?* & multis interpositis: *Sed tunc apparebis illustrior, Cùm aestu Religionis incensus Deuouebis te sponte morti.* Aloysius Nouarinus Elog. de B. Caietano: *Cui Diuini nominis honor curae est*, *Non curat honorari suum*. Idem alibi: *Proferendi cultus Diuini causa nihil non pertulit*: Et mox: *Amoris victima factus litatur Amori*. Pro *zelo Dei*. Ardor religionis, Sensus pietatis in Deum, Diuinorum cura, Diuini honoris cultusque solicitudo, & huiusmodi.

Ex decoro autem tuebimur Inscriptionem diadematis aurei (Coronam vocat Ciacconius, sed minùs aptè, quippe formae est, vt ad ea tempora, Regalis) quod dono misit ad Cosmum Medicem Florentinorũ Ducem Pius V. Pont. Max. Magnum Etruriae Ducẽ creans cum tituli propagatione ad successores perpetua. Ita verò inscriptum legitur, nostris etiam oculis testibus, videlicet

CCLXII.

PIVS . V . PONT . MAX
OB . EXIMIAM . DILECTIONEM . AC . CATHOLICAE . RELIGIONIS
ZELVM . PRAECIPVVMQVE . IVSTITIAE . STVDIVM . DONAVIT

Licuisset pro *zelo* reponere *studium*, *propugnationem*, *patrocinium*, *tutelam*: sed decorum Pontificium permisit vsum vocis in Sacris Literis tritae.

SPIRITVALIS

Membrum XII.

Vox *Spiritualis* ad rem Diuinam relata Latinorum boni seculi vel vnum exemplum desiderat. Legitur quidem per syncopam *Spiritalis* apud Vitruuium lib. X. Cap. I. deducta à spiritu, idest flatu, seu vento, dum ille è machinis, quae rotundationibus mouentur circulorum, speciem vnam statuit, quam vocat Spiritalem. *Spiritale est*, inquit, *cùm spiritus expressionibus impulsus, & plagae, vocesque organicôs exprimuntur*. Eadem voce Solinus in eundem vtitur sensum: *Sicut* (inquit) *in corporibus nostris commercia sunt spiritalia, ita in profundis Oceani nares quasdam Mundi constitutas, per quas emissi anhelitus modò efflent Maria, modò reuocent*. Eo igitur significatu, quo vulgus solet, minimè vsurpandam putamus hanc vocem: Verùm vbi dictitant *Exercitium spirituale*, efferendum Latinè Exercitium pietatis, vel Religionis, vel vt in Inscriptione Vratislauiana (apud Sueuertium in Sel. Del.) *Imperator Maximilianus II. F. Aug. Perp. Cùm in meditationibus salutaribus versaretur* &c. Vbi illi *Gaudium spirituale*, tu Gaudium spiritus, mentis, animi. Sic pro *bonis spiritualibus* bona animi, delicias mentis, fructus pietatis. Nam nisi in contentione corporalis boni, vocem *incorporalis* adhibebimus, quae ad animum de Diuinis referri eapropter intelligetur: sumunt enim incorporale bonum Iurisconsulti, & Rhetores pro eo, quod sola mente intelligitur, neque sub sensum cadit, cuiusmodi est ius ad rem, quod neque oculis cernitur, neque apprehenditur manu. Caeterùm vitae spiritualis appellatio quomodo Latio sit concilianda, docet Aloysius Nouarinus Elogio de B. Caietano: *In carne* (inquiens) *vixit, sed praeter carnem*. Quapropter recoqui poscit Inscriptio Sepulcralis Mediolani in Diui Barnabae

CCLXIII.

IO . BAPTISTAE . BOYSIO
PATRI . B . M . ET . SIBI
IO . IACOBVS . HIC . VBI
SPIRITVALES . MAGISTROS
HABVIT

meliùs *Hic vbi pietatis*, aut *religionis magistros habuit*.

Neque exemplum dederint in vsu huiusce vocis Sancti Patres, quibus profectò curae fuit mores populorum potiùs emendare, quàm Latinitatem: vt propterea neque à barbarismo,

quò se rudioribus è plebe accommodarent, cauere interdum curarent. Locus porrò Diui Chrysostomi Homel. LXVI. in Matth. de Ioanne, & Iacobo filijs Zebedaei, qui *nihil spiritale petebant* (quippe è Graeco πνευματικὸν, quod is è Diuo Paulo patrono suo accepit, vt & reliqui pòst Patres, Graecismum sonat inauditum Latio, à quo cauere debuit Interpres Latinus) puriùs ita reddetur: *Nihil caeleste petebant, nihil aeternum*; *Terrenum dumtaxat, & caducum*: Vel: *Corpori solùm studebant, non animae*. Haud aliter pro *affectu spiritali* stabit *affectus animae*, vel *spiritus*; *affectus caelestis*; *pia aspiratio*; *pium votum*: quamquam vox ipsa *spiritus* quandoque stat pro *affectu*. *Maiore spiritu* (dixit Quintilianus) *loquendum de rebus diuinis*. Pro *Homine spirituali Homo pius*, *religiosus*, *caelestis*, *Diuinus*, *Caelestis anima* &c. Audiendus hoc loco Franciscus M. Delmonacus Elógio de B. Andrea Auellino: *Venerem, Herebum, se ipsum hostes habuit*: *Caelum in votis*. *Vicit Venerem puer*, *adolescens Herebum*, *Caelum senex*; *Se ipsum semper*. Idem Elog. de Matthaeo Bencio sui Ordinis V. conditore sanctissimo: *Animo semper impiger, semper ardens. Diuinorum semper exaestuans, ne dum capax*. Ibidem: *Ex te Fuliensis Congregatio Clareuallensis praeclara soboles: Quod Deo ardeat, Qui faces manibus, flammas pectore praeferebas*. Luculentam verò affert Inscriptionem Nicolaus Causinus lib. qui inscribitur *Pietas fortunata* de Fl. Theodosio Iuniore, quem, quod vulgus barbarè vsurparet *hominem spiritui*, aut *vitae spirituali addictum*, is ita Latinè expressit:

CCLXIV.

FL. THEODOSIVS . IVNIOR . ARCADII . ET . EVDOXIAE . FIL
OCTO . ANNOR . PVER . ORIENTALE . CEPIT . IMPERIVM . ET . PER
ANN. QVADRAGINTA . TRES . PVLCHERIAE . SORORIS . AVSPICIIS
ARMIS . ET . LEGIB . FELICITER . ADMINISTRAVIT . PRINCEPS
DE . MELIORE . NOTA . CHRISTIANVS . VITAE . INTEGERRIMAE
DIVINIS . LECTIONIBVS . INTENTVS . PATIENTIA . ET . CLE
MENTIA . SVPRA CAETEROS . CLARVS . OBIIT . CONSTANTINOPOLI
ANNO . CHRISTI . CDLII . AET . XLIX.

Quaeres, an Latinè dicatur *Cognatio spiritualis* pro ea, quae à Christianis contrahitur per sanctum Baptismum, & Confirmationem? Nam noua res, inquies, nouam, qua significetur, vocem postulat. Et videtur hoc probari Nicolao Carpy A sancta Cruce, Elog. de Card. Mazzarino, vbi ab illo Regem Ludouicum XIV. in Baptismate è sacris vndis leuatum significaturus ait: *spirituali necessitudine Cardinalem Filio iunxit*. Sed necessitas vnius vocis promendae fortassè tuebitur vsum huiusce *spiritualis*: An verò necessitate tali premeretur hic Auctor, ipse dixerit. Nam circumscribi rectè poterit, vt dicatur; *Necessitudo legitima per sacrum lauacrum* (aut per sacram Confirmationem) *contracta*.

M O R T I F I C A T I O

Membrum XIII.

MORTIFICATIO, quemadmodum & *Mortifico* peregrinae sunt voces in Latio, e Graecia deportatae. Siquidem νεκρόω verbum Latinè meliùs vertas *Caedo*, *Interimo*, *Sepelio*: & νέκρωσις *caedes*, *interemptio*, *sepultura*. Verùm vulgata versio sacrorum librorum (vt & Philosophorum ex Graeco) nitorem, ac puritatem Latinitatis minimè sectans huius vsum vocabuli inuexit. Scitè autem à Platonicis definitur νέκρωσις ad Latinorum phrasim *Prauarum appetitionum & affectionum quaedam extinctio*: sicut Physicis, ac Medicis est extinctio partis alicuius in corpore viuo, quùm partes affectae sensum penitus amiserunt. Aliter etiam à Cicerone *Mortificare* est *Frangere cupiditates* aut *libidines*, *Bellum indicere voluptati*, *Appetitus contrahere ac sedare*, *Excitareque animaduersionem ac diligentiam*: A Plinio *Fluctus animi saeuos frangere*;

gere: Ab Horatio *Spiritum auidum domare*: A Liuio *Frenare voluptates*, *Castigare cupiditates*: A Diuo Chrysostomo *Irrationales motus corrigere*. Adde illas formulas *Resistere voluptati*, *Defraudare genium* (subintellige prauum) *Obuersari genio*, *Triumphare genium*, *Illecebras vincere*, *Fraudare cupiditates*, *Subijcere se sibi*, *Extinguere libidinum faces*, *Reprimere motus*, vel *petulantiam sensuum*, *Crucifigere carnem* &c.

Audiendus hoc loco M. Antonius Sabellicus in Exemplis lib. II. cap. X. *Nemo* inquit *seueriùs calcauit voluptatem Francisco Assisiate*, *nemo corpus atrociùs afflixit*. & infrà: *Sed nulla pertinaciùs carnem impugnauit*, *quàm Sarra*. Delmonacus etiam Elogio de Paulo sui ordinis quarto conditore: *Viscata fortunae ben ficia*, *Carnis mellea meliori flamma*, *ac luce deuicit*. Iuglaris quoque Elog. XXIX. de Ludouico Iusto Rege Galliae, cui titulus: *Ludouici in Voluptatum vsu temperantia*, sic habet: *Ludouici palato Ita dulcis accidit virtus*: *Vt prae illa aliam omnem contempserit voluptatem*. *Cupiditatum mactator*, *Quae pati nollent imperium rationis*: *Affectuum suorum Remp. Eodem modo*, *quò Galliam*, *Vni coëgit Iusto parere*. *Ignorans arcus & sagittas Cupidinis*: *Qui alioqui tam bene Omne genus armorum nouerat Martis*. *Execratus probrosam authoritatem libidinum*, *Quae ipsosmet Reges facerent seruos sibi*. *Studuit is viuere*, *Qui natus erat*, *vnius Dei famulus*, *Caeterà liber* &c. Idem in Virtutibus Infulatis Elog. de Aloysio Tolosano: *Aloysius è Rege natus ad Regnum*, *Nunquam se Regem credidit*, *nisi cùm se subderet sibi*. & post paulò: *Non ideo innocentiam minuens*, *Quòd aetatem augeret*: *Sui Regnum Regno nobilius reputans suo*. Ibid. de Remigio Remense parentibus nato iterilibus, ac senibus: *Crederes è senibus senem natum esse*, *non puerum*, *Ne cautior esse desineret elapsus ad cautes*: *Se victorem facere studens*, *Vbi nullus erat*, *quem vinceret*, *Se ipsum impugnans De se ipso etiam triumphauit*: *Dignus*, *quem cogerent praeesse Remensibus*, *Cùm se ita bene praeesse cogeret sibi*. Et de Ludouico Rege Elog. X. *Assuetus sub se ipse Imperatore omnia merere stipendia*. De eodem Elog. XIV. *Is vnus Gallico planè liber in Regno*, *Qui ne tempori quidem Voluit seruiendo Regnare*: *Hac tanta libertate dignissimus*, *Qui cupiditatibus obsequi Nec coactus est alienis*, *nec voluit suis*.

Plinius lib. XX. Hist. Cap. VII. de lactuca satiua scribens huic sententiae ministrat lucem, dicens: *Semine trito ex vino poto & libidinum imagines in somno compesci*.

Marcellus Carmelita Discalceatus Elogio de B. Teresia Virg. sui Ordinis reparatrice: *Ostentatos* ait *à primaria foemina thesauros alto cum despectu ridet*, *deque Mundi machinis*, *Honore*, *Diuitijs*, *Voluptatibus gloriosè triumphat*.

Franciscus M. Delmonacus B. Andream Auellinum in Elogio vocat *Deliciarum omnium domitorem*. Et Elog. de Paulo IV. Pont. Max. *Clementer* ait *dirus*, *piè saeuus modum dedit*, *mò & mortem libidinibus*.

Franciscus Gauatius in Elogijs illustrium Anachoretarum de D. Hieronymo Dalmata: *Eminet cum morum integritate vitae austeritas*. Et aliquantò pòst: *Repugnabat his* (tentamentis Diaboli) *ferox animus*, *& corporis perfidiam suspectans*, *ne turpem hosti deditionem faceret*, *eidem ieiunium acre indicebat*, *atque noctu diuque per deserta raptatum*, *lacerumque edomabat*. Et mox: *Miserum pectus tundebatur*, *donec repressa carnis*, *& daemonis petulantia* &c.

Bouius è Soc. Iesu Elog. XC. de S. Ignatio Loyola: *Affectiones animi omnes rationis imperio maximè obsequentes habet Ignatius*. *Suum habet Pax in Ignatio tam alta miraculum*, *Quando affectionum plebem turbas semper alieni cupiditate cientem Imperata pace suo coëgit esse contentam*. Et Elog. XCI. *Cape omen*, *Ignati*, *suis cum affectionibus animum*, *Equum nemini non calcitrosum*, *& resistantem Coëgisti tui pati fraenum imperij*.

Petrus Hadrianus VandenBrocche Flandro-Belga, Alumnus inclytus Puteani de B. Hieronymo Elog. XII. *Domesticae memor militiae*, *Corpus ieiunio*, *Mentem fatigat precibus*: *Hoc vt iussum seruire*, *Praeesse ne cogitet*: *Hanc vt ortus sui patriam*, *non Terram*, *Caelestis sequatur*.

Fortunatus Columbus ex Ordine nostro, in Vita Venerabilis serui Dei Ludouici Bitosti Elogium breue de eo texit, *Carnis irritamenta vicit* &c. *Sensu carnis contuso*.

Recurrendum ad Principem Latini candoris Ciceronem, qui pro mortificatione dixit, *Esse in sua potestate*. Eius locus extat insignis Philip. VI. *Facilè verò huic denunciationi parebit*, *vt in Patrum Conscriptorum*, *atque in vestra potestate*

sit, *qui in sua numquam fuerit*. vbi in sua esse potestate idem est, ac sibi imperare.

Vna autem voce pro *Mortificatione* reddetur Latinè, & quidem propriè *Temperantia*, *Continentia*: *Abstinentia* quoque. Nam etsi hoc discriminis ferè statuitur inter continentiam, & abstinentiam; quòd haec sit hominis innocentis, qui scilicet ab alienis abstinet, nihil cuiquam eripiens; illa verò temperantis, hoc est, qui suas ipsius cupiditates cohibet, voluptati modum praescribens: Nihilo tamen minùs promiscuè interdum vsurpantur. Ita homo temperatus pro *Mortificato*. Contrario ipsius vocis Temperantiae expressit contrarium vocis barbarae *Mortificationis* Aloysius Iuglaris de Samaritana Euangelica, inquiens: *Cum muliere notae intemperantiae; Vtpotè quae quinque iam viros habuisset*.

Tandem inuenimus fortè in veterum monumentis, quomodo Latinis efferretur, qui vulgò dicitur *homo mortificationis studiosus*; in Epitaphio videlicet Spoletano apud Gruterum pag. DCCLI. num. 13. in has literas:

CCLXV.

AEMILIAE . AVITAE
AVR. EVPHROSYMVS
CONIVGI
IN . OMNIB. CASTISS
ET
DE . SE . B . M . FECIT
VIX. ANN. XVII. D. XII.

Quid enim aliud sonat *τὸ in omnibus castissima*, quàm *in nullum libidinis genus soluta*?

CAPELLA.

Membrum XIV.

CAPELLA pro loco sacris destinato intolerandum Latinis vocabulum, quidquid obtrectent nonnulli ratione originis; quòd, inquiunt, diminutiuum sit *Capella* à *Capra*, quae non significat modò speciem pecudis, sed etiam per metonymiā Tentorium caprinis pellibus integi solitum, vt & Hebraeis Tabernaculum, vnde Arca Dei sub pellibus *ὑποκάτω τῶν δέρρεων*, seu cortinis esse dicebatur prius; quàm sub Templi tecto custodiretur, ex quo Capellae tractum nomen pro Aedicula, seu Domuncula sacris faciundis destinata. Verùm haec ratio de facili refellitur obiecto vsu loquendi Latinorum (hic autem vnus est probandis vocibus lapis Lydius) qui quidem vsus hoc vocabuli penitus ignorat: Neque verò nouandi datur facultas, vbi suppetunt veterum idoneae voces. Suppetit autem in rem nostram *Aedicula*, diminutiua ab Aede, quae singulari numero est Dei, ac Diuorum, vt probat vetus religio Romanorum Ethnicorum, cuius extant memoriae in marmoribus apud Gruterum; & illa in primis pag. CXXVIII. num. 3.

CCLXVI.

IMP. CAES. TRAIANI . AVG. GERM. COS. II. PERMISSV . TI. ALLIENI SICINI . QVINTIANI . CVR. AED. SACR. AEDICVLAM . REGIONIS . VI. VICO PORTAE . COLLINAE . VETVSTATE . CONLAPSAM . A . SOLO . SVA . IMPENSA . RESTITVERVNT . MAGISTRI . ANNI . C. V. A. VARRO . A. L. FELIX . P. VETTIVS &c.

Item *Sacrarium*, vt apud Suetonium in Augusto, & Ciceronem V. Verrina: Consule Thesaurum Lat. ling.

Vel *Sacellum*, quod Festus de locis Deo sacris, ac sine tecto; Papias de locis Deorum agrestium interpretatur: Nos commodè transferemus ad Aediculas, siue illae solitariae sint, siue membra maiorum Aedium, atque Templorum, vt probat illa potissimùm Romana Inscriptio in Diuae Agnes (malo *Agnes*, quàm *Agnetis* ab *Agne*, *is*, secutus censuram Vossij de Vitijs serm. lib. I. cap. XX.) contra Portam Piam, citata apud Suueertium in Select. Delic. videlicet:

D.O.M

CCLXVII.

D . O . M

ET . MEMORIAE . LEONIS . XI. SVMMI . PONTIF
QVI
PRO . EXIMIA . SVA . IN . BEATAM . AGNETEM . PIETATE
TEMPLVM . HOC . INSTAVRARE . ET . ILLVSTRARE . AGGRESSVS
PRAECIPVVM . SACELLI . HVIVS . CVLTVM . ELEGANTIAMQ. MOLIEBATVR
NISI . MORS . PRAEPROPERA . COEPTIS . INTERVENISSET
PETRVS . IACOBVS . CIMA . EIVSDEM . PONTIF. INTIMI . CVBICVLI . PRAEFECTVS
IDEM . SACELLVM . ORNANDVM . CVRAVIT. VOTI . SVI . ET . PERPETVAE
ERGA . OPTIMVM . ET . OMNIBVS . OPTATISSIMVM . PRINCIPEM . OBSERVANTIAE
MONVMENTVM . ANNO . SAL. MDCIX

Subſcribit cenſurae noſtrae memoria Romana in Hypogaeo Templi Sanctae Crucis extra muros Inſcripta anno MDXCIII. Cuius initium: *SACELLVM . DEO . OPT . MAX. in honorem S. Helenae dicatum &c.* Citat Suueertius in Select. Delic. Quod quidem Sacellum vetuſtiſſima olim memoria de ſeculo barbaro, quae loco inſtaurando ſubmota fuit, ita indicabat; (ex Florauante Martinello in ſua Roma ex Ethnica, Sacra) *Hanc ſacratiſſimam Capellam, quae vocatur Hieruſalem, aedificauit B. Helena Mater Conſtantini Imp.*

Vel *Cella*, ſi membrum Templi deſignetur poſitione ipſa memoriae. Ita Mediolani in Templo Auguſto Diui Alexandri apud Patres noſtri Ordinis, Sacellum ex multis pretioſo nitens marmore ita inſcribitur.

CCLXVIII.

CELLAM . HANC . ET . ARAM
IO. BAPTISTA . SACCVS . A
SECRETIS . SENATVS . ET
BONIFACIVS . ADNO
TATOR . REGII . CENSVS
FRATRES . VNANIMES
AERE . SVO
FVNDITVS . EXCITARVNT
ORNARVNT . CONSVMMARVNT
ANNO . SAL. MDCXVIII

Hinc eſt conijcere, Aras minores in Templis, ſub Cella communi erectas, minùs propriè etiam vulgò *Capellas* (voce iam nobis penitus exploſa) appellari, cum eae cellam peculiarem in domunculae, ſiue aediculae formam requirant: A quibus neque *Capellanus* vèl barbarè dici debet, qui in his ſacrum facit; ſed *Sacrificulus*, aut *Sacerdos*, aut *Arae praefectus*, aut *Ab ara*.

Pro *Capellano* autem dic *A Sacello*. Nam *Sacellanus* tùm dicetur, cùm ſuppetet ex analogia exemplum. Ita non *Capellanus Regis*, ſed *Regi A Sacello*. Purgari itaque poſtulant monumenta apud Suueertium in Brabantinis, in queis modò *Sacellanus* legitur, modò *Capellanus*. Sed quando vulgaris appellatio *Capellani* alicubi locorum, praeter Praefecturam Sacelli aliud munus adiunctum ſubintelligit, vt in ſummo Templo Vrbis Piſarum; videtur neceſſitas exigere, vt, ſin minùs nudè ſimpliciterque, cum appoſito certè vſurpetur ad leniendam nouitatis duritiem, exemplo Epitaphij ea in Vrbe ad Campum Sanctum: quod etſi impurum in parte ſit; in hac tamen legendum, videlicet:

CCLXIX.

ANT. BONAVITA
Ortu Blentinenſis, Ciuitate Piſanus
Diui Stephani aeque Sacerdos ac Organiſta
Et in Auguſtiſſimo Templo
Ex eorum quos Capellanos vocant, numero
Franciſco militi fratri cariſſimo atq optimo
Praemortuo
Sibi & ſuis excidendum viuens curauit
Anno à mortalibus Orco per Chriſtum ereptis
DLXXXI . ſupra M

Capellaniae porrò vox quemadmodum Latinè reddenda, docet Epitaphrum recens in Diui Nazarij Mediolani, cuius exemplum à Placido Puccinellio nobis transmissum, est huiusmodi

CCLXX.

IN . HVIVS . ARAE . CVLTVM . VBI . D. MATRONIANI . ANACHORETAE TVTELARIS . SVI . SERVANTVR . CINERES . IOANNES . BAPTISTA ROVVIDIVS . SACERDOTIVM . AD . SACRA . QVOTIDIE . PERAGENDA PRECESQ. CANONICAS . IN . CHORO . CERTIS . DIEB. PSALLENDAS HONESTIS . REDITIBVS . AVXIT . DOTAVITQ. ET . SEPVLCRVM . HIC SIBI . VXORIQ. CARISS. PARAVIT . OBIIT . AN. RESTITVTAE . SALVT. M. D. CX

Subijciet barbariem superiorum temporum (deridendam, an flendam?) Inscriptio Mediolanensis ad Diui Francisci, ea Coenobij parte, vbi Valetudinarium est cum Sacello his literis insigni. Citat Puccinellius ad calcem sui Zodiaci, videlicet:

CCLXXI.

Dominorum Io. Galeazij, & Francisci de Mandellis & Vxorum suarum. Construerunt hanc Capellam cum omnibus cameris, & Ingiostra totius Infirmariae

Purissima enimuerò vocabula, aureo inuidenda seculo, *Capellam*, *Cameris*, *Ingiostra*, *Infirmariae*, pro Sacellum, Cubiculis, Ambitu illius membri Coenobij, Valetudinarij. Sin pro *Ingiostra* volunt, quod aliter vulgus dicit, itidem barbarè, *Claustrum*; locum nimirùm subdialem, columnis in ambitu porticum efficientibus, id appellatione Latinis recepta erit *Peristylium*.

CONFESSARIVS, CONTRITIO

Membrum XV.

CONFESSARIVS, CONTRITIO, à munditie Latinitatis quàm procul absunt. *Confessarium* rectè expressit Caesar Alexius Elogio de Hieronymo Ruscellio Abbate Cassinensium Generali: *Eandem*, inquit, *ob causam Clemens VIII. Pont. Max. ipsum pro suo conscientiae Arbitro vocauit.* Latinorum quoque more eleganter dixeris *A sacris Confessionibus*, *A sacra Poenitentia*. Apud Suueertium in Brabantinis extat memoria in lamina Guilielmi Horpmael Sulreni, Collegij Standonici Alumni primùm, pòst Praefecti, ac Illustriss. Mariae de Hamel Marchioni Aerschoti, & Ceruiae Dominae A sacris Confessionibus &c. Anno MDLXX.

CONTRITIO Ciceroni redditur *Criminum detestatio*; Ita Philipp. V. *O Dij immortales, auertite, & detestamini quaeso, hoc omen.* Detestari enim, ait Gifanius, est arcere, & depellere cum quadam testatione doloris. Cic. in Pis. *Omnem memoriam &c. faciem denique, & rationem à Republica detestamur.* Audiendus est Marius Conradus de Copia Ser. Lat. lib. V. *Piacula illa maiora septem, vnde caetera nascuntur omnia, furijs hominem astringunt, quare ex ijs dolor opus est ille, quam poenitentiam vocamus, cui adiuncta Confessio est, & libatio* &c. Propriè igitur Poenitentiam dicemus, quam, vt cum Theologis ab Attritione distinguatur contritio (quae voces metaphoricos sumuntur cum adiecto *Cordis*) Epitheto extolles, seu Circumscriptione explicabis. Adi Membrum XXVI. de Voce *Poenitentia*.

GENTILES

Membrum XVI.

GENTILES minùs purè pro alienis à coetu Christianorum, & inanium Deorum cultoribus. Siquidem Latinè Gentilis est, qui & Conterraneus, Popularis, eiusdemque nominis. Consulantur Lexica: Gellius item lib. XVII. cap. XVII. Tu ergo dic *Gentes*, & pro vno Gentili dic *Hominem ex gentibus*: nam & Romani opponebant Ciuibus Romanis Gentes. Oppius lib. I. de Bell. Hisp. habet: *Vbi quidam legatus ad Caesarem: Petimus, inquit, vt qualem te Gentibus praestitisti, similem in Ciuium deditione praestes.* Et Horat. Carm. lib. I. Ode II.

Terruit Gentes, graue ne rediret
Seculum Pyrrhae &c.

Adi Gualterium Chabotium in hunc locum. Quare authoritatis non habet momentum Ciuile ius, quòd (teste Auctore Lexici Philologici) Gentiles aliquando dicantur Barbari Romano Imperio non subiecti, nec legibus ciuilibus viuentes, sed iure gentium: Nam viuere, (subdimus ipsi) iure gentium, aliud est nihil, praeterquàm iure suo viuere, cùm Gentes sint. Nobis verò suffragatur locus Diui Augustini serm. II. de Epiph. (qui est XXX. de Tempore) de Magis Orientalibus Christi infantis cultoribus: *Illi erant primitiae gentium, nos populus gentium.* Vbi nec *Gentilium* vsurpauit, neque *Gentilitatis.* Aliter quoque Graeca voce recepta dicuntur *Ethnici, Idololatrae.* Ne tamen desideres exemplum acceptae eius vocis genuina significatione, en tibi recens memoria Mediolani in Diui Eustorgij, citata apud Puccinellium in suo Zodiaco:

CCLXXII.

SACELLVM . HOC . SITV . VICTVM . PLANEQ. OBSOLETVM
IO. BAPTISTA . ET . BONIFACIVS . FRATRES . SACCI
AERE . SVO . IN . FACIEM . HANC . MVTARVNT
DEIPARAEQVE . GRATIARVM . MATRI . NVNCVPARVNT
ALTERO . IN . DIVI . ALEXANDRI
SANCTO . IO. BAPTISTAE . DECOLLATO . EXTRVCTO . MDCXXX
GENTILIVM . INSVPER . SEPVLCRVM . QVOD . VICINVM . ERAT
HVC . TRANSTVLERVNT . DOTE . ANNVA . LEGATA . QVOTIDIANO
SACRO . PRO . SE . SVISQVE . AD . HANC . ARAM . PERPETVO
FACIVNDO . PVELLISQVE . DECEM . ANNVATIM . LOCANDIS

PARADISVS, DIABOLVS, DAEMON, BIBLIA

Membrum XVII.

PARADISVS, DIABOLVS, DAEMON, BIBLIA spurijs alleguntur, ex Latinitatis munditie aliter enuncianda.

Pro Paradiso quidem dic *Caelestem Regiam*, *Regionem*, *Patriam*, *Orám*: *Aulam Regis immortalis*: *Caeleste domicilium*, *Regnum*: *Sedes Beatorum*: *Caelum* autem expeditiùs in breuibus epigraphis, cuiusmodi illa de Beata Teresia Virg. Paradisi delicijs mentem intendente adhuc mortali, Auctore P. Marcello à Matre Dei Carmelita discalceato, in Nouem Choris Angelicis.

CCLXXIII.

PVLCHRIORA . CAELESTIA . SPECTACVLA
IN . AETERNO . CIRCO . MAXIMO
NON . MINVS . FREQVENTER . QVAM . FELICITER
CONTEMPLANTI

Et

Et illa eiusdem de eadem Paradisum sibi patescentem cernente, ac recreata:

CCLXXIV.

TEMPLVM . SVBEVNTI
PATEFACTIS . CAELVM . IANVIS . OSTENDITVR
VT . VELVT . EXPVGNATVM . IN . DITIONEM . RECIPERET
QVOD . PROPEMODVM . ADAMANTINVM
NEC . SOLATII . QVIDQVAM . INSTILLANS
OBSIDIONE . PRECVM . VICENARIA
PERSEVERANTER . OPPVGNAVERAT

Nam qui vulgò *Paradisus Terrestris*, non videtur sua voce fraudandus, qua donatus antiquitùs est, cùm in Sacra Genesi habeatur *Plantauerat autem* (Deus) *Paradisum voluptatis à principio*. Siue ex Graeco deriuata sit vox *Paradisus* vt innuit Isidorus Orig. lib. XIV. Cap. III. siue ex Persico, vt tradit Iulius Pollux lib. II. τῶν ὀνομάτων. Est igitur quodam modo propria eius loci appellatio, impropria verò aliorum, & metaphorica. Quamquàm elegantiùs Latinè versa vsurpetur *Hortus amoenus*, quae est germana vocabuli significatio. Audiendus est Io. Baptista Masculus Elogiastes amoenissimus nostri temporis, Encomio de Heua Adami Vxore, ac Matre humani generis in Paradiso creata: *Non excepit te beatus hortus vt aduenam, sed vt indigenam*: & infrà de eadem pomo capta: *Inter horti collocata delicias Non fuisti studiosa florum, tametsi Virgo*. Idem de Patriarcha Enocho in terrestrem Paradisum translato: *Recepit tunc hominem postliminio paterna regio*. Mox de eodem è Paradiso euadente: *Mirum dictu: Ex Horti amoenitate progressus redibit si ueritatis acerrimus praeco*.

DIABOLVS quoque, nisi necessitate exigente, hoc est materiae, aut sacri ritus decoro, expungetur, quidquid obnitatur Marius Conradus de Copia Lat. Ser. lib.V. Nam à διαβάλλω *Calumnior, Obtrecto, Criminor* ducitur διάβολος Calumniator, Obtrectator &c. quod quidem nisi translatè, hoc est impropriè de hoste humani generis vsurpatur. Nec allegata Christi Domini quidquam roboris habet auctoritas, qui Syriaco sermone vtens (cum ageret mortalis inter Hebraeos) hoc est mixto ex Hebraico & Chaldaico, vocem Graecam διάβολος haud quaquam enunciasse credendus est: Quin, vt obseruat Auctor Onomatographiae Ludouicus Ballester, in sacris literis Diabolus idem est, & Satan, Hebraicè autem *Reseph*: allegatque locum Psalmi CVIII. *Diabolus stet à dextris eius*, Hebraicè *Satan*. Et Habachuch cap.III. *Egredietur Diabolus ante pedes eius*, Hebraicè *Reseph*, id est *Satan*. Itaque hocce Graecae vocis auctoritatem à Sanctis quibusdam Scriptoribus, & interpretibus habet, ab ipso Christi sermone non habet: Nec illi tamen Latinitatis (de qua impraesens controuersamur) munditiem curauere.

DAEMON quoque nondum Latio excepta vox, aut disertorum probata consensu; sicuti neque genere neutro, declinatione secunda *Daemonium*; pro qua licet frequente in sacris libris, Hebraicam vocem *Seir* in vulgata editione *Daemonem*, non dubitat Diuus Hieronymus interpretari *Pilosum* (quales sunt Satyri, quorum in specie repraesentatur Daemon) Ita in Isaiae cap. XXXIV. & alibi. Praeterea Daemon, si Lactantio Firmiano de Orig. Erroris lib. II. credimus, qui Platonem, & veteres grammaticos sectatur, prudentem, scientemque significat; neque hostem capitalissimum nostri generis satis exprimet, nisi adiuncto componatur κακοδαίμων (quam vocem Latinè quoque retinent disertissimi viri) vt apud Valerium Max. lib. I. Cap. VII. de Somnijs: vbi Cassio Parmensi visus est aduenisse homo ingentis magnitudinis, coloris nigri, squalida barba, capillo demisso; interrogatusque, quisnam esset, respondisse κακοδαίμονα. Nec deest genuina vox Latio. Nam quod (vt ait Lactantius Firmianus ibidem) spiritus hi contaminati, ac perdendis hominibus semper intenti, *sibi Geniorum nomen assumunt, sic enim* inquit *Latino sermone Daemonas interpretantur*: cùm extent & boni Genij, & mali, vt adnotauit Seruius interpretans in hunc sensum locum Virgilij Aeneid. VI. *Quisque suos patimur manes*, debetur adiunctum Mali, quod sibi adsciscere Cacodaemon renuit, vt bonus creditus, in fraudes

des suas; faciliùs mortales trahat. Ita locum Plutarchi vertunt Interpretes in vita Bruti, quod cùm ei similiter apparuisset, *Tuus sum, inquit, Genius malus* δαίμων κακός. *Satanae* appellationem non respuunt cum Mureto eruditi, quorum auctoritate & accepta est vox, & vsu iàm trita. Ita enim habet ille in Orat. de Dignitate Studij Theologici: *hominum de caliginosissimis illis Satanae ergastulis erutorum multitudine* &c. Aliter etiam dicitur ex Trismegisto Graecè ἄγγελος πονηρός, Latinè *Malus Angelus*: seu *spiritus nequam*. Illa verò è Latio *Laruae*, *Manes*, *Empusae*, *Striges*, *Lemures*, *Lamiae*, *Lares*, Furiae, (quae quomodo significatum varient, consulenda sunt Lexica) Item translatione rei Continentis pro Contenta *Tartarus*. Ita Marcellus in Elog. de Diua Teresia instaurationem Ordinis sui adorsa; *In rerum denique vniuersitate coniurato, & obsistente Tartaro* &c.

BIBLIA SACRA, cum Graeco vocabulo Latinum Adiunctum Latinitatis nitor aegrè patitur. Datur quidem religioni, ac vetustati sacrosanctae, vt is titulus praeferatur. Elogiastes verò citra necessitatem malit enunciare *Sacras Literas*, *Sacros Codices*, *Sacra Volumina*, *paginas*, *libros* &c. Necessitas verò vti contingat, docetur Epitaphio Romano recente apud Sueertium in Sel. Delicijs. Legitur id in Diui Iacobi Hispan. Videlicet:

CCLXXV.

D. O. M.
PETRO . CIACONIO . PRESB . TOLETANO
IN . QVO . MVLTIPLICIS . DOCTRINAE . COPIA
CVM . VITAE . AC . MORVM . INTEGRITATE
CERTABAT
QVI . A . GREGORIO . XIII. PONT. MAX
SANCTORVM . PATRVM . LIBRIS
SACRISQ. CANONIBVS . AC . SACROSANCTIS . BIBLIIS
PERPVRGANDIS . PRAEPOSITVS
IN . EO . MVNERE . OBEVNDO
ERVDITIONE . IVDICIO . FIDE . AC . DILIGENTIA
PRAESTITIT
ECCLESIA . S. IACOBI . HISPANORVM
QVI . VRBEM . COLVNT
HERES . AB . EO . INSTITVTA
MONVMENTVM . HOC . POS
VIXIT . ANN. LVI. OBIIT . AN. MDLXXXI. VI. CAL. NOV.

GRATIAE PER SANCTOS IMPETRATAE

Membrum XVIII.

GRATIAE PER SANCTOS IMPETRATAE ex vulgi sensu, quomodò Latinè reddantur, copiosissimè docent marmora, vt, quae de Dijs Ethnicorum ibi leguntur, nos ad Deum verum, ad Diuos, Diuasque transferamus. Id autem bifariam succedit: nimirum aut compendio epitheti vnius, aut descriptione. Priore quidem modo trifariam. Nam aut praesentibus miserijs ipsi nos ereptos significaturi sumus, aut impendentibus subtractos; aut denique beneficijs affectos à Deo interuentu Sanctorum.

Primi ordinis epitheta, Vt, cùm Ethnici Primò *Marti Auxiliatori* inscribebant, apud Gruterum pag. VI. num. 3. Secundò *Fortunae Adiutrici*, ibidem pag. LXXIII. num. 7. Tertiò *Propitijs Dijs*, ibid. pag. VI. num. 10. Quartò *Mineruae Memori*, sic LXXXI. 9.

MINERVAE

CCLXXVI.

MINERVAE
MEMORI
COELIA · IVLIANA
INDVLGENTIA
MEDICINARVM
EIVS. INFIRMITATE
GRAVI . LIBERATA

& MLXVII. 4.

CCLXXVII.

MINERVAE
MEMORI. TVLLI
A. SVPERIANA. RES
TITVTIONE. FACTA
SIBI . CAPILLORVM

id quod Sacer Vates flagitabat piè queribundus: *Vsquequò Domine obliuisceris me in finem?*

Quintò *Herculi Placido*, ibi XLVIII. 9. Sic placidum, hoc est placatum numen nos delinquentes experimur. Sextò *Fortunae Respicienti*, ibi MLXXII. 6. quod etiam Psaltes Rex poscebat *Respice in me, & miserere mei*. Septimo *Praesenti*, ibi XCIX. 7.

CCLXXVIII.

M. SEPTIMIVS. C. F.
MENTI . FIDEIQ. DEABVS
PRAESENTIBVS
EX . VOTO . S. P.

Quod aliter vsurpatur, ibi XXVIII. num. 4 *Praesentiae Matris Deum P. Septimius &c.* Nos etiam *Praesentiae Matris Dei &c.* vel *Diui Antonij Patauini &c.* Octauò *Herculi Celeri*, XLV. 6. Nos etiam ad illud Psalmi alludentes, *Accelera, vt eruas me*. Adde Nonò *Ioui sereno*, XXIII. 1. translatè, quasi post nubila aerumnarum restitutâ Caeli facie. Decimò *Ioui Optimo Maximo Statori*, XXIII. 5. vbi nos post luem diù grassatam, aliumuè morbum latè serpentem. Vndecimò *Ioui Optimo Seruatori*, ita *Christo Seruatori*, *Mariae Seruatrici*, *Diuo Rocho* (in epidimia) *Seruatori*. Duodecimò *Salutari*, vt LXVII. 9.

CCLXXIX.

AESCVLAPIO . ET . HYGIAE
CAETERISQ. DIIS . DEABVSQ
HVIVS . LOCI . SALVTARIB
C. IVL. FRONTONIANVS . VET
EX. B. F. COS. LEG. V. M. P. REDDI
TIS . SIBI . LVMINIBVS . GRAT
AG. EX . VISO . PRO . SE . ET. CAPSIA
MAXIMA . CONIVG. ET . IVLIA
FRONTINA . FILIA . V. S. L. M

Tertiodecimò *Salutifero*, vt XCIIII. 1.

CCLXXX.

NYMPHIS . SALVTIFERIS . SACRVM
M. LVCILIVS . LVCILI
ANVS . AVG. COL. PRO
SALVTE. SVA. ET
L. ANTISTI : ONE
SIMI . AVG. COL
V . S . L . M

Quartodecimò *Opifero*, vt LXXV. 9.

CCLXXXI.

C. IVLIVS &c
SALTVM . FORTVNAE . OPIFERAE
RESTITVIT . PRO . SALVTE
POLYBII . LIBERALIS . PATRIS

Postremò adde eum Mario Conrado: *Mariae Virgini Misericordi*.

Secundi ordinis Epitheta, de imminentibus malis auersis. Primò *Defensori*, vt apud eundem Gruterum pag. XLV. 12.

CCLXXXII.

HERCVLI . DEFENSORI
PRO . REDITV . ET . ITV
D. CLODI . SEPTIMI
ALBINI . CAESARIS
D. CLODIVS &c. D. D

Secundò *Tutelari*, ibid. L. 7.

CCLXXXIII.

MERCVRIO . ET
MINERVAE . DIS
TVTELARB. S
* idest *Tutelaribus sacrum*.

Elegantia pari, ibid. LXXIII. 7. *Tutelae* pro Tutelari, per metonymiam.

CCLXXXIV.

FORTVNAE. ADIVTRI
CI . ET . TVTELAE
VAL. FLORENTINVS
V. L. S
* *votum libens soluit*.

Tertiò non abhorrebit, putamus, à sanctitudine nostrae religionis, si Deae Ethnicis *Tutilinae* nomen ad nostrarum Diuarum Elogium transferamus, de quo marmor antiquû, ibi XCIX. 6.

TVTILI-

TVTILINAE. SACR. Nobis quippe Tutilina verior Deipara, & reliquae Diuae Tutelares. Quartò *Custodi*, ibi XX. 1.

CCLXXXV.

IVPITER
CVSTOS
DOMVS. AVG

Ita CXXXIV.

CCLXXXVI.

HERCVLI. MAGNO. CVSTODI

Quintò *Herculi Comiti Custodi*, XLV. 8. Sextò *Ioui Conseruatori*. XVIII. 3.

CCLXXXVII.

IOVI. CAPITOL
MARTI. ET. FORTVNAE
ALIISQ. DIS. CONSERVAT
DOMVS. AVG
IMP. CAESARIS. DIVI. F
AVGVSTI. PONT. MAX
VOTO. SVSCEPTO
L. DOMITIVS. MAXIMVS
S. P. P

Ita LXXV. 1.

CCLXXXVIII.

NVMINI. DOM. AVG
SACRVM
GENIO. CONSERVATO
RI. HORREORVM. GAL
BIANORVM
M. LORINVS
FORTVNATVS
MAGISTER
S. P. D. D

& XXV. 4.

CCLXXXIX.

IVNONI. CONSERVATRICI
LIBERORVM. DOMVS. AVG

Et *Deo Herculi Comiti, & Conseruatori*. XLV. 7. Septimò.

CCXC.

DIS. SECVRITATIS
Q. VIBIVS. HERMA
ANTISTES
SANCTI. SILVANI
ANNVM. AGENS
LXX. FECIT
SIBI. B. B

ibi CCCVIII. 9.
Octauò *Praestiti Ioui*. XXII. 1.
Nonò *Felici*. LXXXXVI. 9.

CCXCI.

CVNINAE. FELICI
SACRVM
CLAVDIA. HELPIS
D. D

quae scilicet infantem in cunis feliciter conseruauit.

Decimò ex Mario Conrado: *Diuae Mariae Sospitae*, & *Sospitali*. Adde Epitheton *Praesidis*, cùm pro defensore vsurpatur: de quo extat locus Liuij VI. ab Vrbe.; *Dij, Deaeque, qui Capitolium, Arcemque incolitis, sicciné vestrum militem, ac Praesidem sinitis vexari ab inimicis?*

Tertij ordinis Epitheta de praestitis beneficijs. Primò *Herculi Pacifero*, vt ibid. XLIX. 1. Ita quam vulgus dicit *Diuam Mariam de Pace*, Latinè inscribes D. MARIAE PACIFERAE: ad cuius analogiam *Mariae Opiferae*, vulgò *Sanctae Mariae Gratiarum*; vel Secundò, vt LXXXIII. 9. *Templum Isis exoratae*, ita MARIAE. EXORATAE; Vel Tertiò, vt LXXV. 8.

CCXCII.

FORTVNAE. OBSEQVEN
TI. SACRVM
FLAVIA. MODESTINA
PERP. EIVS. ANTISTES
EX. VOLVNTATE. TEREN
TI. AEMILIANI. VIRI
SVI. IN. PRAEDIO
A. PATRE. FL. MODESTO
SALACIENSI. SIBI
RELICTO. A. L. F

Non secus nos *Mariae obsequenti*, quod alijs quoque Diuis congruet, quibus beneficia accepta referuntur. Quartò XXXV. 13. *Soli iuuanti*. Quintò in eundem sensum *Herculi Iouio*, XVIII. 4. Sextò *Fortunae Reduci*, MIX. 9. pro felici nimirum reditu. Septimò, & Octauò post victorias de hoste, L. 3.

CCXCIII.

HERCVLI. VICTORI
POLLENTI. POTENTI
INVICTO. D. D. L. M
C. VLPIVS. FRONTO &c
& M.

CCXCIV.

& MLXVIII. 2.

DIS . MILITARIBVS
ET . GENIO . LOCI . PRO
SALVTE . ET . REDITV
IMP . CAES . M . AVR
ANTONINI . PII . IN
VICTI . AVG . CLOD . MAR
CELLINVS &c

Haec planè Epitheta quadrant in Tutelarem Hispanorum Diuum Iacobum, & Polonorum D. Casimirum, in Diuum quoque Georgium, & quos habent quaeque gentes patronum aduersus hostes. Nonò, vt XXVI. 8. *Cereri Frugiferae sacrum*: ita quos Rustici nostrates colunt Diuos tanquam Praesides agrorum, alios alibi. Decimò, adde ex Mario Conrado, *Diuo N. piè merito*.

Descriptione autem quomodo exprimantur Latinè, quae vulgò sunt *Gratiae per Sanctos impetratae*, etiam miraculis editis, è subtextis recentibus Inscriptionibus luculenter disces. Quarum primam in Templo Aspri Collis citat inter Brabantinas Suueertius, videlicet;

CCXCV.

DEO . OPTIMO . MAXIMO
DEIPARAEQVE . VIRGINI . MARIAE
MAGNAE . IN . REBVS . AFFLICTIS . AVXILIATRICI
QVA . MATER . CHRISTI . EST . POTENTI
QVA . MATER . NOSTRA . EST . VOLENTI
QVAE . COLLEM . SALTIBVS . ASPERVM . ELEGIT
VT . MIRACVLORVM . FAMA . INCLYTVM
SVPER . ALTISS . MONTIVM . CVLMINA . EXALTARET
VNDE . NOMINIS . SVI . GLORIAM . CVLTVMQVE
PER . INNVMERABILIA . BENEFICIORVM . MISSILIA
FRENDENTE . NEQVIDQVAM . HAERESI
TOTO . TERRARVM . ORBE . DIFFVNDERET
ALBERTVS . ET . ISABELLA
ARCHIDVCES . AVSTRIAE . BELGICAEQ . PRINCIPES
TVTELARI . SVAE . AC . SVORVM . DIVAE
POST . CIVILIA . XL . AMPLIVS . ANNORVM . BELLA
PACATIS . BELGICAE . PROVINCIIS
PVBLICAE . GRATITVDINIS . ERGO
HANC . BASILICAM . A . FVNDAMENTIS . EXCITARVNT
ANNO . PARTAE . SALVTIS . CIↃ . IↃ . CIX

Formam non absimilem vsurpat Inscriptio ad Virgines Facuntinas, ibidem citata, quam posuit Petrus Piccolomineus Senensis Antuerpiae in Diuae Mariae de Prouenzano: *Cuius meritis*, inquit, *suffragantibus in Senarum vrbe* &c. *Deo mirabiliter operante innumera postulantibus praestantur beneficia*. Idem Suueertius in suis Select. Delic. citat Ferrariensem Epigrapham ad Diui Georgij paris elegantiae, ac breuitatis.

CCXCVI.

DIVI . MAVRELII . MARTYRIS . ET . EPISCOPI
VENERANDA . OSSA
CVIVS . DIVINITATEM . FREQVENS
VOTORVM . REVS . TESTATVR
IN . DIES

Et

Et illa haud inferioris notae in Collegij nostri aedibus Ticinensibus, sub imagine eximij Praesulis ex Ordine nostro, Auctore Philiberto Marchinio; quam sic habe:

CCXCVII.

COSMVS . DOSSENIVS . PAPIENSIS
XIII. CONGREGATIONIS . PRAEPOSITVS
QVARTVM . CREATVS
DERTHONENSIS . EPISCOPVS
SANCTITATIS . EXEMPLA . PRAEBVIT . VIVVS
SIGNA . DEFVNCTVS

Sacras autem imagines, quarum ex cultu beneficia nobis Deus dispensat, malè vulgus *miraculosas* appellat; quam vocem obseruat Vossius de Vitijs serm. lib. III. cap. XXVI. ignotam vetustis; pro qua repones *Imagines Sanctorum miraculis editis celebres*; *miraculorum*, *prodigiorum frequentia religiosas*: vel *fama signorum venerabiles* &c. Repete Inscriptionem S. Sauinae Laudensis sub principium libri positam, tit. Verborum Barbaries, Elogio in ordine LXVI.

PRESBYTER, *CATECHISMVS*, *OECVMENICVS*

Membrum XIX.

HAs Graecas voces extra sacras Epigraphas, in queis necessitas dumtaxat, aut certè decorum admittit, non facilè vsurpauerim, cum eae Latinè percommodè reddantur. Ac pro *PRESBYTER* stabit Sacerdos, vèl vbi à reliquis sacris Ordinibus est secernendum: Indè *Sacerdotium* pro *Presbyteratu*. Limam ergo non respuerit Epigrapha sepulcralis cū reliquis eius notae, quam citat in Brabantinis Suuertius, videlicet:

CCXCVIII.

NICOLAVS . AGRICOLA . BRECHTANVS
HVIVS . AEDIS . PRESBYTER
QVOD . MORTALE . HIC . DEPOSVIT
AD . SONVM . TVBAE . ARCHANGELI
EXPECTAT . INDVERE
IMMORTALE
VIXIT . ANN. LXIII. OBIIT . A. M.D.C.VI
TV . EI . REQVIEM . LECTOR . PRECARE

Necessitatis exceptionem volumus, v. g. in illo titulo *Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyter Cardinalis*, vbi ita propriam appellationem effecit vsus, vt sine superstitione barbarismi sit vsurpanda. Hinc etiam probanda vox *Presbyterium* alicubi pro sede Presbyteri, seu Sacerdotis ritu operantis solemni. Ad haec cùm sacrorum in Ecclesia Ordinum habetur census; nam si (vt rectè praecipit Marius Conradus lib. V. de Copia Lat. ser.) voces diuersarum rerum à Professoribus artium sunt petendae, multò iustiùs à iure Pontificio decretae tenendae fuerint, illaesa idcirco Latinitatis antiquae sanctitate.

CATECHISMVS generatim significat institutionem, seu prima disciplinae elementa, cui si iungas epithetoñ *Christianus*, Latinè optimè reddetur *Christiana institutio*, vel *disciplina*; *Elementa Christianae doctrinae*; *Initiamenta Christiana* &c. Necessitatem verò Graecae vocis indicat vsus vulgi, cuius ad intelligentiam, vt sese accommodet Institutor Christianorum dogmatum, vulgari titulo inscribat oportet libellos eius materiae, praesertim vbi Haeresis tenet. Ita prudenter dixit Fortunatus Columbus noster in Vita Ludouici Bitosti cap. XIX. *Anxia sedulitate populares voces vestigans, adornato*

nato ad vsum libello tàm properè descripsit, vt Gallica vernaculis deim componens breui totum Catechismum Benebarnensi idiomate perfecerit. Quamquam Columbus hic Barclaij studiosus Barbariae putrim, Coruum imitatus, identidem sectatur.

OECVMENICVS (ἀπὸ τῆς οἰκουμένης orbis terrarum) Latinè est *Vniuersalis*, *Generalis*. Inde Synodus Oecumenica (vox vtraque Graeca) coniugatim vsu Patrum obtinente probabilis est: Etsi puriùs Latinè *Concilium Generale*, vel *Vniuersale*. Et de Florentino, in quo peracta Graecorum cum Latinis Romanis concordia, titulus Graecè Ἡ ἁγία, καὶ οἰκουμένικη ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδος. Latinum in marmor factum memorans (cernitur in Aede Summa Florentina) incipit: *GENERALI CONCILIO FLORENTIAE CELEBRATO*. Supersedemus à tota Inscriptione referenda, cùm in hac dumtaxat parte Latina sit, in reliquo barbarismi pedore corrupta.

EXCOMMVNICATIO, BLASPHEMIA

Membrum XX.

EXCOMMVNICATIO (qua quis contumax ad Praesulis leges seiungitur à piorum communicatione) vox haud nouanda, cùm Latinè exprimi aliter, ac purè sensus posset. V. g. si vocetur *Sacris interdictio*, *A communione piorum exclusio*, *Pontificia imprecatio*, vel *execratio*; Pola Elogio de Constantio Capreolo: *In minaci Pontificalis execrationis trepidatione Rhodiginae militiae praefectura ornatus est generali*. Graeca autem, sed Latio donata voce, *Anathema*. Caesar Alexius Elogio de S. Leone I. Summo Pont. *Ab eo*, inquit, *Eutichetem sacris proscriptum*. Delmonacus Elog. de Paulo Aretio ad Episcopatum coacto: *Placentinus Antistes inclamatur; Et nolle etiam Anathemate interdicitur*. Hominem verò similiter ne dic *Excommunicatum*, sed vel Graecè *Anathematizatum*, aut *Anathemate perculsum*; vel Latinè *Sacrum*, quocum Paulus Iouius consentit Elogio sub effigie Friderici I. Imp. de Alexandro III. Pont. Max. *Ea autem constantis, & infracti Pontificis felicitas fuit, vt Caesariani Pseudopontifices ab se legitimo iure execrati, atque damnati, quamquam robusto integrae aetatis habitu valerent, Deo magno vindicante noxam, aegri senis fatum antei rint*. Nam antiquitùs sacri homines dicebantur, qui cum execrationibus per vrbem circumducti omnia in sese Ciuitatis mala suscipere credebantur. Vel denique dic cum Diuo Cypriano *Abstentum*, ab *Abstineor*; quasi remotum, & separatum à piorum hominum communione.

BLASPHEMIAM autem, ne recitando quidem, vocem admiserim, adhuc quippe peregrinantem in Latio. *Blasphemo*, inquit Vossius (de Vitijs Ser. lib. IV. Cap. II.) pro *Execror* classicis est ignotum. Ergo quod est Graecis *Blaspheme*, Latinis est *Execror*, *Detestor*, *Maledico*: Et pro *Blasphemia* est *Execratio*, *Detestatio*, *Maledictum*: Et pro *Blasphematore*, seu *Blasphemo* est *Maledicus*, *Procax*, *Contumeliosus*, *Conuitiator*, *Execrator*. Ita qui inscripsit: *Blasphemum Aleatorem exhorre*, puriùs dictauerit: *Contumeliosum in Diuinitatem Aleatorem exhorre*.

NAVIS, ET AVLA DE ECCLESIA, SEV TEMPLO

Membrum XXI.

PRimùm Nauis citra translationem appellatio de Ecclesia, seu Templo omnino impropria est, & ex triuijs recèns petita. Credibile est autem irrepsisse corruptelam ex affinitate Graecarum vocum Ναὸς, ναοῦ, & Ναῦς, νεώς, quarum altera Templum significat, altera Nauim; atque ex accepto Latinis vsu Graecae vocis *Pronaon* pro Templi vestibulo, quod

priscis

priscis Christianis fuit etiam Pluteus, seu Pulpitum (pars quidem Templi interior, & eminens; media autem inter Basilicam, & Adytum, ex qua ad Populum Lectiones sacrae, atque Homeliae recitabantur; alia certè à suggesto, vnde hodie habentur Conciones) atque hinc vulgus *Nauim Ecclesiae mediam vsurpare*, & *Naues Ecclesiae laterales*. Quamobrem instituti nostri postulat ratio, vt cum eius partis, cùm aliarum, quae sunt in Templis praecipuae, vocabula propria indicemus, expunctis improprijs, quae vitio sęculi in marmora nostratia intrusa iam sunt. Sunt autem Templi partes praecipuae tres.

I. Sanctior, quae extrema, si cum vulgo *Chorum* dicas; Latinis est (voce è Graeco accepta) Odaeum, in quo Psalmi, & laudes recitantur, Diuinaque officia Deo persoluuntur. Si *Cappellam Maiorem*, est Latinis Cella sacratior, seu sanctior, Adytum, Sacrum penetrale, quò scilicet intrare solis fas est Sacerdotibus ad sacra facienda. Recole Membrum XIV. huiusce Classis.

II. Quae prima occurrit, extrinsecùs quidem Facies, vel Frons, & figuratè limen dicitur; intrinsecùs autem Pronaon, & Vestibulum, quam partem tenuioris structurae, ac molis Templa saepe desiderant. Sunt, vbi faciem occupat Atrium, Area scilicet cum ambiente porticu. Pro Facie, & Fronte Templi etiam *limen* per Synecdochen. Ita in Romana Inscriptione (apud Suueertium in Select. Delic.) de Sixto V. Pont. Max. *Obeliscum ex neglecto, & infrequente illustriorem in locum ante limina Basilicae S. Petri, quò cunctis patere, adeòque ingens moles conspicua esse posset, transferendum, erigendum* &c. *decreuit*. Et in altera simili : *Obelisco Magno ad limina S. Petri asportato*. Et alibi: *Obeliscum Vaticanum Dijs gentium impio cultu dicatum ad Apostolorum limina, operoso labore transtulit*. Hoc autem in area collocauit.

III. Media verò pars, si Columnis hinc, & inde fulcitur, Basilicae nomen vendicat: de qua audiendus Ioannes Rosinus Antiquit. Roman. lib. II. cap. II. *Basilica*, inquiens, *quam nos Nauem, aut Carinam vocamus: Deambulationes, quae vtrinque sunt, omninò porticus sunt veterum*. Et quidem Basilicae appellatio cùm porticus quoque complecti videatur, quònam nomine dominibimus partem illam, quae porticibus ipsis continetur, & quam vulgus Nauim Ecclesiae mediam? nisi quo donat vbique Vitruuius, & ex Vitruuio accepit Sigismundus Boldonius in suo Lario, Templum Maximum Vrbis Nouocomensis graphicè describens. *Ipsa*, inquit, *Templi cella geminis hinc inde porticibus in Basilicae modum distincta, non sine magna quadam, & quasi caelesti maiestate patescit. Ipsae porticus senis hinc inde pilis* &c. Cellam igitur pro Naui media vsurpabimus. Porticus autem, vel cum Vitruuio Alas Templi pro Nauibus lateralibus, seu parallelis Nauibus. Quod & recentissima Inscriptione Romana cautum videmus (apud Floravantem in sua Roma sacra) quam citamus.

CCXCIX.

BASILICAM
PRINCIPIS . APOSTOLORVM
IN . HANC . MOLIS . AMPLITVDINEM
MVLTIPLICI . ROMANORVM . PONTIFF. EXAEDIFICATIONE
PERDVCTAM
INNOCENTIVS . X. PONT. MAX
NOVO . CAELATVRAE . OPERE . ORNATIS . SACELLIS
INTERIECTIS . IN . VTRAQVE . TEMPLI . ALA
MARMOREIS . COLVMNIS
STRATO
VARIO . LAPIDE . PAVIMENTO
MAGNIFICENTIVS * TERMINAVIT

* pro *Terminauit* aptiùs fortè *Absoluit*, vel *Consummauit*.

Atque adeo si Templo nullae adsint porticus, nullae columnae, nomen idem quadrabit Cellae, quod ex Vitruuio addiscere est.

Iam purganda se offert Inscriptio Romana recens in Vaticana Basilica, quae nobis huiusce dissertationis argumentum subministrauit, videlicet:

CCC.

CORPORA. SANCTORVM. SIMONIS. ET. IVDAE. APOSTOLORVM Sub. Altari. antiquissimo in. Vaticana. Basilica. eorum. nomini. dicato ad. meridiem. inter. V. & VI. columnam. ab. ingressu. Mediae. Nauis. I. Octob. Anni. infrascripti intra. marmoream. arcam. iuxta. veterem traditionem. reperta. Cùm. ea. pars. Ecclesiae. rueret. PAVLI. V. Pont Max. iussu. Euangelista. Pallotta. Tit. S. Laurentij in Lucina. Cardinalis Cusentinus. Eiusdem. Basilicae. Archipresbyter. in. nouum. Templum transtulit. &. solemni. ritu. hac. sub. Ara. recondidit. Die. XXVII Decembris. Festo. S. Ioannis. Euangelistae. Anno. MDCV. Pontificatus eiusdem. S. D. N. Anno Primo*

In *AVLAE* vsu par corruptela manauit ad nostrates à seculis foeculētis (vt ex Baronij Annal. tom. VIII. liquet in Inscriptione Templi S. Pancratij ad annū Christi DCXXXVIII. ibi: *Corpus Martyris, quod ex obliquo Aulae iacebat, Altari insignibus ornato, metallis loco proprio collocauit*) scilicet quàm Aula pro Cella vsurpatur Templi, vbi nullae columnis diductae porticus, seu Alae. Atque sicut Vitruuio perpetuus in eum sensum est vsus *Cellae*, ita nulli bonorum Scriptorum (quod adhuc sciam) vsus est *Aulae*. Quid enim, cedo, minus expresseris; quàm quod intendis? Nam propriè *Aula* dicitur de hypaethrio, hoc est loco subdiali, & perflatili, adeo vt etiam de Tibia, per quam spiritus commeat: Tu autem locum tibi vis tectum, ac tutum à Caeli iniurijs: Templum vis, vbi Ara sit Iouis, non Hercaei, vt apud Homerum, sed potiùs Penetralis. Nam si dicis ad Regiam, & Principis domum transferri nomen Aulae, rectè dicis transferri, locutione nimirum impropria, non tamen absurda, quippe per figuram Synecdochen, quā consequens pro antecedente vsurpatur; quod Principum aedes habere soleant ante se ampla subdialia. Si sacrum Interpretem proferas, qui ex αὐλὴν vertit Atrium, & hoc per figuram Metonymiam Continentis pro Contento. Habet enim Atrium mediam Aream locum perflatilem, & impluuium, non absimilem Aulae. At quam indicare vis Cellam, si benè aspicis, nihil habet cum subdiali contiguum, nihil contentum, continuumuè, sed, si quod aliud, contrarium, & repugnans; vt Aulae appellationem imponere Cellae nihil sit, nisi

Delphinum Syluis appingere, fluctibus Aprum.

Affine est hoc vitium illi, quo loca in priuatis aedibus eiusdem structurae, ac formae (quas vulgò *Salas* appellamus) nomine Latino *Aulae* donamus. Nam de vulgari hodierno nihil hic curamus, quod appelletur *l'Aula Regia*, *l'Aula dell'Vdienza* &c. Nisi fortè ad metalepsin confugiamus, vt ex Aula, loco subdiali ante Principum aedes ad ipsas aedes: & ex aedibus ad nobilius membrum gradus fiat, in quo quidem Tropi audacia laudem habebit, si proprium desit vocabulum: Sed habemus ex Vitruuio germana vocabula è Graeco in Latium admissa. Is enim & *Oecum* dicit, & *Triclinium*, inter quae hoc interesse adnotat Daniel Barbarus, quòd illud fortè ad publicum spectat aedificium, hoc ad priuatum: vt Oecus sit Triclinium maius, Triclinium Oecus minor. Nec Triclinium modò dedicatum erat conuiuijs, nam *In Oecis* (obseruat Gulielmus Philander in Vitruuij lib. VI. cap. V.) *fiebant virilia conuiuia, vt infra Cap. X. ait*. Et idem Philander paulò pòst: *Sed & Matres familiarum cum lanificis in Oecis habere sessiones, ille* (Vitruuius) *eodem Cap. X. scribit. Vt eorum omnino nomine intelligamus, quas Salas plebeia voce appellamus à saltando, vt cum Baptista Alberto putamus, quod in eis nuptiarum, & conuiuiorum alacritas celebretur: aut à salutatione,*

quod ibi Dominos officij causa à clientibus, & salutatorum turba expectari moris sit. Hinc facile proditur erratū Vossij de Vitijs serm. lib. I. cap. I. Qui vocem *Sala* vti barbaram Latinis damnans, substituit *Atrium*, quod est primus intra aedes aditus, mediam habens Aream (vulgò *Corte*, *Cortile*) circumque tria habitacula: nimirum Vestibulum, Sportulam, & Culinam. Quàm pinguè etiam peccant Auctores Lexicorum vulgarium, qui vocem Italicam *Sala* (quae domi pars est insignior, & spectabilior) Latinè Aulam reddunt, vnum illum proferentes locum, ex Cic. pro Domo sua ad Pontifices, quem ij sic citant: *Aulae Instrumentum, ornamentumuè in fundum vicini Consulis transferebatur.* Quem locum non ex fonte, sed riuo, eoque coenoso, & anfractuoso deducunt, hoc est, è Thesauro Ciceroniano Marij Nizolij Brixellensis, qui multis scatet corruptelis; illum tamen locum deprauatum quidem, vti monstrabimus, non nihil tamen à descripto variantem ita refert sub Voce *Aula*: *In fundum vicini Consulis non instrumentum, aut ornamentum Aulae, sed etiam arbores transferebantur.* Ita Nizolius ex editione Veneta apud Hieron. Zenarum & fratres, Anno MDLXXXIV. Iam adi fontem ipsum Ciceronianum (numero inquit ille 225.) &, vt sensum Oratoris faciliùs ebibas, paulò altiùs lectionem pete. Ita verò leges: *Nihil erat* (ait de se Cicero) *latum de me: non adesse eram iussus, non citatus fueram: Eram etiam tuo iudicio Ciuis incolumis, cùm Domus in Palatio, Villa in Tusculano, altera ad alterum Consulem transferebatur: Senatum Consules vetabant, Columnae marmoreae ex aedibus meis inspectante Populo Ro. ad socerum Consulis portabantur: In fundum autem vicini Consulis non modò instrumentum, aut ornamenta Villae, sed etiam arbores transferebantur: Cùm ipsa villa non praedae cupiditate (quid enim erat praedae?) sed odio, & crudelitate funditùs euerteretur.* Hactenus Cicero: cuius locus & ex praecedentibus, & ex consequentibus, quae hic duximus describenda, satis arguit Exscriptorum atque Amanuensium culpam nullo supplicio satis diluendam. Itemque quàm falso nitatur fundamento vsus vocis *Aula* in sensum ab recentibus protrusum. Si quidem inter Villani (quae vox locum allegatum emendat,) & Aulam nihil illi volunt interesse. Patet etiam quid iudices de Inscriptionibus apud Suueertium in Select. Del. praesertim duabus Romanis, de Sixto V. Bibliothecae Apostolicae amplificatore, ibi: *Aula perampla, vestibulo, cubiculis, circùm & infrà, scalis, porticibus, totoque aedificio a fundamentis extructo, subsellijs, pluteisque directis, libris dispositis* &c. Et de Pio IV. in Hortis Pontificum: *Complures Aulas, Cubicula, & Scalas circùm supraquè hemicyclum, pleraque à fundamentis extruxit* &c. Vna quoque Veneta de M. Antonio Triuisano Principe: *Religionis amantissimus, dum Sacris in Imaginum Aula interesset, nulla aegritudine, flexis genibus, in gremio fratrum moriens migrauit in Caelum beatissimus.*

CANONIZARE, DEIFICARE

Membrum XXII.

CANONIZARE, DEIFICARE pro In Diuorum numerum referre, illud quidem spurium verbum, hoc barbarum. Latini vsurpabant *Consecrare*. Inde *Consecratio* pro ritu referendi hominem in Diuorum coetum. Sunt hodie, qui dicunt referre in Diuorum canonem, hoc est indiculum; sed *Canon* vocabulum Latinis alterius significationis est, vt ex Cic. & Plin. citatis in Thes. Lat. L. Consecrationis verò appellationem, & vsum cùm ex multis veterum monumentis colligimus, tùm ex Numismate aereo apud Sebastianum Erizzium, in quo caput apparet Liuiae Augustae velatum, cum epigrapha DIVA. LIVIA. AVGVSTA. Cuius in auersa parte Pauo caudam in orbem explicans, & inscriptio CONSECRATIO. Id autem numismatis monumentum est Liuiae in Diuas ritu solemni relatae, vti probat titulus *Diuae*, velum capitis ex more illorum temporū, Pauo Deae Iunonis insigne, quasi in consortionē huiusce Diuarum Reginae illa sit recepta: denique titulus Consecrationis expressus, quam

etiam Graeca voce Latinis accepta appellare fas est Apotheosin. Alterum numisma argenteum ab eodem editur, in quo effigies Augusti his literis adscriptis DIVVS AVG. In auerso illius Ara, & Ignis impositus, & Epigraphe eadem cum superiori, CONSECRATIO: à Tiberio, vt putatur, inquit, cultum ad consignandam posteritati memoriam Augusti, in numerum Diuorum adlecti. Sic loqui titulum ipsum Diui, & Consecrationis, sic perhibere non ambiguè Aram cum Igne, quae quidem non nisi Deo erigitur ad sacrificia.

Habet etiam, quem imitetur Elogiastes Marcellum Carmelitanum è Discalceatis Elog. de B. Virg. Teresia: *Hic tandem genuflectito, & Adscriptam nobilissimo Beatorum censui Virginem adorato* &c. Alibi in corpore Elogij habet: *Teresiae* &c. *Paulo V. Pont. Max. Augustissimo, & absolutissimo Principe decernente, Anno à Virginis obitu Secundo supra trigesimum, Christi verò MDCXIV. Titulo BEATAE superadduto CAELESTES DEFERVNTVR HONORES*. Et quando nuper de numismate antiquo meminimus, suggerimus nouum pictura repraesentatum inter alia plura ex pompa literaria in Collegio Romano, quùm lapidem primum fundando Templo Ignatiano Eminentiss. Ludouisius iaceret. Scilicet in aduersa parte Diuum Ignatium exhibens cum circumducta Epigraphe: *Vt sapiens architectus fundamentum posui, quod est Christus Iesus*: auersam partem his literis implebat:

C C C I.

LVDOVICVS
CARD. LVDOVISIVS
S. R. E. VICECANCELL.
IGNATIO
CVI GREGORIVS XV. P. M.
PATRVVS SANCTORVM
CVLTVM DECREVIT
COLENDO
TEMPLVM EXTRVXIT
ANN. MDCXXVI.

Consulatur Felix Felicius in suo Onomastico Romano, Verbo *Canonizzare*, & *Canonizzatione*, vbi alios, atque alios ex Cicerone locos congerit ad rem Latinè reddendam cum copia.

PROXIMVS.

Membrum XXIII.

PROXIMVS eo sensu, quo vulgata editio sacrorum voluminum solenne habet dicere *Amor in proximum*, ex Latio haud venit, quocunque ex Glossis modo hic sumatur appellatio proximi aut loco, aut sanguinis necessitudine, aut amicitiae nexu, aut gentis religionisuè communione, aut humanitatis nomine, cuiusmodi est homo quisque cuiuis homini ἕτερος τις ἄνθρωπος. Nisi collatio aliqua contrariorum intercedat, aut expressa, vt habetur apud Cic. I. Offic. *Qui benigniores volunt esse, quàm res* (subintellige *domestica*) *patitur, primùm in eo peccant, quod iniuriosi sunt in PROXIMOS. Quae enim copias his & suppeditari aequius est, & relinqui, eas transferunt ad ALIENOS*. &c. Ecce oppositos Proximos Alienis, & quidem germana significatione: Aut tacita, vt apud Suetonium in Othone cap. VI. *Alij febrem simulasse aiunt, eamque excusationem proximis mandasse, si quaereretur*: scilicet proximis vt praesentibus, & oculatis testibus haberi poterat certa fides; non autem remotis, absentibusque, solùm auritis. Caeterùm Latinè loquentibus nunquam auditum est *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*: Sed illud quidem: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*: Neque Deus amore in proximos cogit, non autem in alienum quemque, cum ad omne humanum genus proferat, pro quo ipse vniuerso vltrà sanguinem desudauit. Et cùm Hebraica lectio, quae originaria in hoc ce mandato est, ac Dei voce dictata, dictionem habeat, quae & Alterum significat, & Proximum, illud vnum Latinum Latinè loquenti tenendum, quanquam & aliter, nec vno modo idem cum nitore efferri potest. Nam pro Amore proximi dicam: *Amor in homines*, vel *hominum* (genit. casu, vt habet Cicero pro Rabirio: *Nunc vos Equites Romani videte. Scitis me ortum à vobis*

omnia

omnia semper sensisse pro vobis: nihil horũ sine magna cura ; & summa charitate, vestri Ordinis loquar.) Item *Amor in omnes, in hominum genus, in omnes ordines, Beneuolentia, Humanitas in omnes; Gratia apud omnes*. Pro Amatore Proximi dicetur *Omnium Amans, Amicus, Studiosus, Officiosus in alios, Officijs in alios clarus, Ad beneficentiam pronus: Pietate in Deum, charitate in homines conspicuus* &c.

Obseruandae sunt Inscriptiones quaedam recentes in Vrbe (vt alias mittamus) quae & studium animi, & experimenta amoris in alterum exprimunt. I. *Arnaldo Ossato &c. Amplissimi Ordinis dignitatem officiorum in omnes propensione cumulauit*. II. *Gulielmo Sirleto &c. Eruditorum, & Pauperum patrono, ac parenti beneficentissimo* &c. III. *Francisco &c. mansuetudine, probitate, indefessoque iuuandi studio insigni, solùm ad benemerendum nato &c. quem &c. beneque volentem omnibus immatura mors sustulit* &c. IV. *Ludouico Lucenae Hispano, qui praeter caeteras virtutes, quibus longe alijs excelluit, hanc maximam coluit, vt omnibus assiduè benefaceret, & neminem ob id sibi deuinctum esse vellet* &c. V. *Gregorio XIII. Pont. Max. &c. H.S. octingenties singulari beneficentia in egenos distributum &c. ob paternam in omnes gentes charitatem, qua ex vltimis noui Orbis insulis &c. Legatos &c. pro Pontificia dignitate accepit* &c. Adde Cremonenses binas, VI. *Siste parumper Hospes gradum &c. cum eo adolescente vel praeter tantae virtutis indolem nihil esset amantius, nihil amabilius plurimis in vnum congestis ornamentis* &c. VII. *Hic pietas in patriam & pauperes prompta, monumento est vobis, Posteri, vbi iaceo. Antonius Lasaitatus nulli vnquam noxius, Deo proximus. Vale*. Habes superiora Inscriptionum fragmẽta lecta ex Franc. Suuertio in Selectis Orb. Christ. Delicijs.

Digni sunt etiam, quos inspicias, hi Scriptores: Iacobus Philippus Thomasinus in Petrarcha suo Rediuiuo Cap. XXII. *Summa*, inquiens, *quotidie elucescebat in Deum pietas, studijque in mortales alacritas*. Iuglaris Elog. XXII. de Ludouici Regis Galliae amore in suos: *Herculis huius Eurystheus Amor eximius, quo vniuersos aequè est complexus, ac singulos* &c. Idem Elog. de Diuo Paulino Nolano: *Cùm omnia eriperet sibi, vt in egenos effunderet, coactus vnà cum opibus operam suam Nolanis impendere; Ita salutem curauit animorum, vt non negligeret corporum, Aliorum nunquam oblitus, sui semper non memor: Vsurpare sibi non appetens, nisi omnium calamitates. Quem in se vitae amorem extinxerat, excitauit in suis*. Et paulò post: *Libertati redditus libertate sua redemit alienam*. Perpende, quoties abstineat hic à vocabulo Proximi alijs, & alijs illius loco suffectis. Id. de D. Cypriano Carthaginense: *Diù delituit, non quia timidus, sed quia prudẽs, cùm tuto posset adhuc latere, & honestè iam posset erumpere, suis aequè vtilis cùm lateret, ac cùm erumperet*. Id. de D. Fulgentio Ruspense: *Ruspensibus redditus, vt omnes sibi similes faceret, se nulli dissimilem fingens immortalitatem & sibi acquisiuit & suis*. Aloysius Nouarinus de B. Caietano: *Carnem suam ita afflictabat, vt sua esse non videretur, imò nec caro: Summa sui corporis cura fuit nulla. Seruiebat omnibus, Vni suo corpori nolebat deseruire Dei obsequio omnino addictus, sibi obsequium omne corporis interdixit*. Dolet offendisse nos corruptum in exitu Epitaphium caeterà sanè perelegans, quod à Placido Puccinellio transmissum est; exscriptum ad Mantuam in D. Mariae vulgo Gratiarum: Tu lege intentus, censuramque adhibe. Est autem huiusmodi:

CCCII.

CAMILLO . CASTILIONEO
OMNIVM . HORARVM . VIRO
INSVLAE . PLANI . IN . PICENIS . BERTIANI . CIMENAE
ET . CASTRI . VAIRI . IN . SALASSIS . COMITI
CVNCTIS . ANIMI . ET . CORPORIS . DOTIBVS . ORNATISSIMO
HEROIS . AVLICI . EXEMPLAR . QVOD
PATER . DESCRIPSERAT . VITA . ET . MORIBVS . PROPRIIS
PRAECLARE . EXPRIMENTI
BELLI . ET . PACIS . LAVDIBVS . OB . RES . FORIS . DOMIQVE
FELICITER . GESTAS . CVMVLATISSIMO
CAROLI . V. IMP. ET . PHILIPPI . II. HISPP. REGIS
COHORTIBVS . TVRMIS . ATQVE . ALIIS . DVCENTIS

MILITIAE

MILITIAE . MVNERIBVS . QVIBVSCVNQVE . EGREGIE . PERFVNCTO
GVLIELMI . MANTVAE . ET . MONTISFERRATI . VINCENTIIQVE
EIVS . FILII . DVCVM . VRBIBVS . TVENDIS
POPVLISQVE . REGENDIS
PVBLICAE . QVIETIS . CONSERVATORIS . NOMEN . ADEPTO
IAM . OCTOGENARIO
VNIVERSALI . MOERORE . TERRIS . EREPTO
ATQVE . EX . EIVS . SINGVLARI . IN . DEVM . RELIGIONE
* IN . PROXIMVM . CHARITATE
AD . CAELOS . EVECTO
BALTHASSAR . ET . CHRISTOPHORVS . FF
AVITAE . VIRTVTIS . MEMORES . ET . AEMVLI
PONENDVM . CVRARVNT . AN. MDIIC

VNIO HYPOSTATICA, INCARNATIO

Membrum XXIV.

VEneranda omnino haec bina vocabula, quippe Diui Thomae caelesti ingenio nouata, Ecclesiae postmodū approbata cōsensu, recentibus quoque non negligentibus Latinitatis Theologis vsurpata. Neque quisquam nostrum adeo impuri oris fuerit; qui, si loquendi formulas de Religione Romanis Ethnicis principio inuectas, tametsi ipsorummet Sacerdotibus asperas, quandoque etiam imperceptas; retineri tamen consentiat veluti iam consecratas: Non hoc ipsum iustiùs, atque sanctiùs nostrae concedat Religioni, ad cuius fulgores verè Diuinos tota illicò diffugit caligo Ethnicismi: hoc magis de Vocibus, quibus ad disquirenda capita fidei praecipua; &, sicut abstrusiora, ita periculo erroris propiora vti necessum habent Theologi.

Verumtamen (vt primùm de *Vnione hypostatica* aliquid proferamus) quando Ioannes Paulus Nazarius Cremonensis, Sacri Ordinis Praedicatorum nouum sidus, à nullo Theologorum non salutatum, & maximè obseruatum, binas praetereà Voces ad communem vsum affert paris omnino cum *Vnione* illa libramenti, ac paris ponderis, nimirum *Coniunctionem*, atque *Vnitatem* (subintellige vtrique epitheton *hypostaticam*) quarum quidem vtraque veteribus Latinis familiaris fuit: Harum, Tu Elogiastes, si alterutram vsurpes, tutior fueris à latratibus, nedum morsibus sciolorum. Consule ipsum Nazarium Comment. in III. Partem Diui Thomae, Quaest. II. Art. VIII. Quarta Controuersia, vbi hunc resolutioni suae titulum imponit: *Nominibus Vnionis, seu Coniunctionis, & Vnitatis quandoque totalem; & quandoque formalem Assumptionis terminum diuersa ratione significari.* Nam primùm de bonitate vocabuli *Coniunctionis* nemo vnus Grammaticorum nisi in se ipsum furiosus quaestionem inierit. *Vnitatem* autem ab *Vno* inclinari, vt à Sancto Sanctitatem, à Puro Puritatem, & à Latino Latinitatem, tuemur cum Latinis veteribus, tùm cùm summa coniunctio significatur; nam cùm numerus, vix illos fuisse vsos obseruat Gifanius praeter Columellam, fortasse per consequentiam quandam, cùm ait: *Vnitate maioris partis consumi* (lib. XXIII. §. 4. de rei vind.) Nec trepidabis ad Graecum epitheton *Hypostatica*, Latinè ex sensu Theologorum *Personalis*: vtrumuis adhibeas, Latinè dices, hoc quidem natum, illud donatum Latio. Liberum practerea fuerit pro *Vnione hypostatica* vsurpare Nexum Personalem: Ita *Personalem*, vt iam diximus, *Coniunctionem*, *Vnitatem*. Atque huius si exemplum ex veteribus quaeras, habebis ex Celso lib. IV. Cap. XIX. *Donec* (inquit) *omnia, quae indita sunt, in vnitatem quandam coëant*. Et lib. VI. Cap. VI. *Vbi facta vnitas est*; idest vbi in vnitatem coiuerunt. Cui congruit dictum recentis Elogiastae Iuglaris, Elog. XLVI. de Christo IESV. *Vnitatem (cum discipulis) ex diuisionis dolore coniecit. Se ipsum visus est destituere, cùm illos deseruit.* Neque verò ausim afferre quasi synonymon *Coitio*, etsi è loco Celsi allato deduci videatur; haec enim vox Ciceroni sonat cōgregationē

plurium

plurium inferendae iniuriae gratia: etiamsi mitigari, & contrahi ad rem nostrã videatur posse per Epitheton *Personalis*. Ad maiorem quoque copiam accipe ex Iuglari ibidem, Elogij II. clausulam: *Sperate mitiorem Iudicem, Rei. Coepit aliquid habere, cui timeat. Inhumanus esse non possit, Qui tenacissimo glutino Humanitati coniunctus, Separabilis iam ab illa non est*. Thesaurus quoque metaphoricòs loquitur Elogio postremo Nouae Mundi Aetatis, cui titulus: *Iesus Christus Dei, ac Virginis Filius. Tu*, inquit, *Diuinorum operum meta, Caelesti satu mortalia Caelestibus nectens; Ex Deo, Homo: Ex Virguncula Deus. Quod vnum deerat Vniuersitati Miraculum, expleuisti*. Satus caelestis vocatur illi: Scholasticis clariùs, & congruentiùs: *Satus Hypostaticus*, aut *Personalis*.

Incarnatio ex eo (putamus) deriuauit, quod Ioannes ad Caelum raptus, atque in altissimum illud nascentis ex mente Patris ab omni aeternitate Verbi, tùm nascentis eiusdem in tempore è Marianis visceribus, carne sibi humana copulata, stupente Mundo pronunciauit VERBVM CARO FACTVM EST: sumpta per Synecdochen parte hominis pro toto, vt phrasis sacrosancta quoad fieri posset, seruaretur, afflati Deo Sancti Ecclesiae Patres, frustra reluctante Latinitate dixerunt, *Incarnor, aris*, & exinde Incarnatio. Neque enim humanis legibus res Diuinas par est ancillari: Neque dubitauerim efferre *Humano, nas*, pro Humanitatem assumo, indeque *Humanatus*, & *Humanatio*: quia rei nouae noua appellatio imponenda, & hic Analogia optimè retinetur. Ad copiam autem sermonis dicetur rectè *Corporatio*, *Humanae naturae*, aut *Humanae carnis*, aut *Humanitatis assumptio*, vel *Susceptio*.

Iam quod Vnio Animorum vulgò dicitur, nullo id iure tueri possumus: Multò minus per genus foemininum *haec Vnio*. Primùm, quia praeter vsum iam traditum in Diuino Mysterio nihil nos cogit id vocabuli nouare: Pro eo namque extat Latinis boni seculi *Concordia*. Nec quamquam compositum illius *Communio* (si tamen compositum inde, & non magis ex plurali *Munia, orum*) simplex propterea *Vnio* probabitur. Neque valebit argumentum à Pari; quia, v. g. Compositum *Abusio* pro Abusus etiam apud Ciceronem legitur; & *Vsio* simplex apud Gellium, purum caeteroqui, castumque Scriptorem lib. IV. cap. II. Nam is in hac quidem voce *Vsio* carpitur ab Antonio Augustino emunctae naris Auctore lib. XI. Emend. cap. XI. tanquam laesae Latinitatis in hac parte Reus. Quamquam non putamus haud ita seuerè culpandum Gellium, qui vocem hanc non peregrinam, aut nouam primus intrusit, sed ex Catone exciuit iam antiquatam. Atqui nos iam monuimus ex Quintiliano, Proportionem in vocibus non esse loquendi legem, sed consuetudinis obseruationem. Idcirco neque suffragabitur hoc loco aliarum vocum analogia, cuiusmodi est à *regendo*, *regio*, à *legendo*, *legio*, à *Conciendo*, *concio*. Vt malè Scaliger (iudicio Vossij) de Re poëtica lib. III. cap. CIV. de natura Singulorum dixerit: *Quorum conditio vniuersa spectat ad vnionem*. Vtrum autem rectè dicitur vel *Vnio* Verbum, pro vnitatem facio? Sic, tu inquies, vsus est Apuleius lib. II. Met. *Vnita ratio Numinis, Religionisque esset*. Ibidem: *Numine vniti*. Et quidem Plinius maluit *Adunare*, Tertullianus *Vnare*. Quòd si ante Apuleij aetatem non dixerint *Vnire*, quid mirum, si nec inde *Vnio, onis* formauerint?

Adde, quod vsitatum Latinis *Vnio* pro Margarita, generis semper fuit virilis: Hinc & ad hominum appellationem translatum non nisi maribus datum reperimus, vt apud Gruterum pag. DCCXVI. num. 5.

CCCIII.

D . M
M. VLPIO . LVCIO . FILIO . DVLCISSIMO
Q. V. A. III. M. X. D. V
FECER
M. VLPIVS . VNIO . ET . VLPIA . FELICITAS

Et

Et quod eodem in marmore subijcitur

CCCIV.

D . M
M. VLPIO . VNIONI
Q. V. A. L. M. III. D. X
FEC
VLPIA . FELICITAS
CONIVGI
B . M

Quare pro Vnione Animorum quid reponendum Latinitas iubeat, habes ex vetustis marmoribus. Et primùm apud Gruterum pag. DCCCXLIV. num. 7.

CCCV.

AMFIONI . FRATRI
PIISSIMO . QVI . AD
DIEM . MORTIS . SVAE
SIMPLICI . ADFECTIONE
VNOQVE . ANIMO . EGIT
MECVM . &c

* totum habes infrà lib. V. de Venustate Elogij, Memb. VI. Art. II.

Hinc ergo Vnanimitas, non quidem cum adiuncto genitiuo Animorum, qui iam inest in ipso nomine. Expressiùs pag. MCXLI. n. 1.

CCCVI.

NONDVM . COMPLETIS . VIGINTI . QVATVOR . ANNIS
A . NATIS . TRINIS . ET . VIRO . ERIPIOR
NOMINE . FVSCINILLA . PETELINA . DOMO . ORTA
CELSINO . NVPTA . VNIVIRA . VNANIMIS

Apud Suueertium quoque in Sel. Del. inter Bononiensia legitur in Augustali Vrbis titulus recens.

CCCVII.

CLEMENTIS . VII. PONT. MAX
ET
CAROLI . V. CAESARIS . IMPER
VNANIMITAS
STABILE . FIRMAMENTVM

Adde vt apud Grut. pag. MCXXXIX. num. 7.

CCCVIII.

D . M
ADONIADI . VXSORI
CVM . QVA . VIX . A . XII
CONCORDITER
IVL . NICANOR
ET . CLEOBVLAE . FIL
ET . SIBI . ET
SVIS

Hinc etiam *Concordia*. Ità in solenni supplicatione rogat Ecclesia *Vt Regibus, & Principibus Christianis pacem, & veram CONCORDIAM donare digneris*. Sic exhibet Romae recens Epigrapha in Diuae Mariae vulgò DE PACE

CCCIX.

VIRGINI . PACIS
VOTA . PRO . ORBIS . CHRISTIANI . CONCORDIA
AC . TRANQVILLITATE . DVDVM . SVSCEPTA
AEDE . ILLIVS . AVCTA . ET . EXORNATA
ALEXANDER . VII. PONT. MAX. SVPPLEX . REPETIT
AN. SAL . MDCLVI. PONT. II

Per negationem quoque contrarij apud Grut. vt sup. num. 14.

CCCX

AVR . TIGRIS . C. F. AVR
FELICIANO . V. P. MARITO
INCOMPARABILI. CVM. Q. VI
XI. ANNIS . XXI. SINE . VLLA . DISCORDIA
BENE . MERENTI . CVM . DOLORE . MEO . SCVLPI
IVSSI

Pro

Pro Concordia etiam Principum dic *Consensionem*, vt loquitur Cicero ad Cassium: *Populi verò Romani, totiusque Italiae mira consensio.* Seu *Conspirationem*: vt idem Pro Domo sua: *Hanc nostram conspirationem in Rep. bene gerenda certi homines fictis sermonibus diremerunt.*

Neque erit absona superiùs memorata vox *Communio*, quam hoc sensu exhibet recens marmor Romanum apud Suueert.in Sel.Del. Cuius hoc fragmentum ad rem nostram afferre libet

CCCXI

NICOLAVS IV. Ordinem Minorum professus, Philosophus, ac Theologus egregius, Constantinopolim à GREGORIO X. missus Graecos ad Romanae Ecclesiae COMMVNIONEM, Tartaros ad fidem reduxit &c

Siquidem Graeci cum Latinis diuortium fecerant; cùm ergo distractae partes in vnum coëunt, Communio illa appellatur, non Vnio.

HVMILITAS

Membrum XXV.

HVMILITAS, virtus Christiana, nisi ex argumento, aut saltem Epitheto virtutis vix appellationem habet Latinis. Adeo vt apud Vossium in Indice ad librum suum de Vitijs Sermonis, legas: *Humilitas est vitium, non virtus.* Nam etsi ad naturam relata, haec vox Altitudini simpliciter sit opposita, vt indicat Ciceronis locus Tusc. V. *Sidera inter se altitudine & humilitate distantia.* Et de Diuinat. *Docet ratio Mathematicorum, quanta humilitate Luna feratur, Terram propè contingens*: Ea tamen ad mores tracta, deteriorem in partem vsurpatur, nimirum pro obscuritate, tenuitate, ignobilitate, vt ex Cicerone potissimùm liquet I.Offic. *Quorum autem prima aetas propter humilitatem, & obscuritatem in hominum ignoratione versatur.* Facit & locus Val. Maximi lib. V. Cap. II. exemplo I. in fine. *Vacasse in tanto gaudio Patribus Conscriptis, duabus humilibus foeminis* (Vestiae Opidiae Matrisfamilias, & Cluuiae Faculae meretrici) *referre gratiam, ne dum tam praestitulisse, mirandum.* Humilis animus praeterea abiectum, vilem, sordidum, fractum absolutè sonat, idem quod Graecis ταπεινόν; Nam quod in caelesti Oda sua vsurpauit DEIPARA VIRGO ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ, *quia respexit humilitatem ancillae suae*, non herclè virtutem iactauit suam modestissima puellarũ, & sui ancilla filij, vt scitè innuit Vossius (quidquid Scioppius obtrectet) sed magis conditionem humilem abiectamque, qualis ancillae est; Contemptissimam se se ergo omnium mortalium exprimere studuit sensu haud absimili ab eo, quo habuit Tullius de Amicitia: *Nihil enim altum, nihil magnificum ac Diuinum suscipere possunt, qui suas omnes cogitationes abiecerunt in REM tam HVMILEM, atque CONTEMPTAM.* Aduerbium quoque *Humiliter* cum superiori quoque cognatam habet significationem: Vbi enim Liuius IV. bell. Pun. dixit: *Haec natura multitudinis est: aut seruit humiliter, aut superbè dominatur*; seruitium profectò intelligit cum animi pusillitate praestitum, quale homines natura ignobiles. Neque rectè obieceris Graecam vocẽ compositam ταπεινοφροσύνη, quam definit Speusippus *Facilitatem animae, omnis expertem iracundiae*: Eo siquidem sensu Latinè tu rectiùs verteris *Modestiam*, quàm *Humilitatem*. Idem censeto de Verbo *Humilio*, haud raro in Sacris Literis, cuius significatus de naturalibus dumtaxat reperitur, si tamen reperitur; quod, qui Ciceronis exta diligentiùs inspexerunt, negant extare locum citatum apud Calepinum (editionis Basiliensis Ann. MDCV vndecim linguarum) libro III. de Nat. Deor. Et Vossius similiter Theodoro Bezae obijcit vel memoriae vitium, vel Codicis sui mendum, qui locum II. de nat. Deorum allegat, vbi habeatur:

Alia

Alia animalia humiliata, vt cibum terrestrem facilè rostris contingant. Et nos totum librum perlegentes, nihil tale offendimus: Nec; si extet quidem locus, ad animi virtutem transtulerimus vocem *Humilio*, nisi extiterit (quod nondum constat) Latinorum boni seculi exemplum. Neque metaphorae canon à corpore ad animum, & à bruto ad hominem suffragatur, vbi vsitatae veteribus vocis significatio vsu ipsorum, & consuetudine debet niti.

Ex argumento igitur iam instituto bene constabit, humilitate animi inferri quidem tenuitatem, & obscuritatem, sed arbitrariam, nec eam ortam ex pusillitate spiritus, sed ex magnanimitate potiùs, quae honoris suadet contemptum. Proinde id vocis non respuit Thesaurus Elogio de S.Panthere. *Rarum (ait) votum inter ambitiosos HVMILITAS: Illo enim seculo, si vnquam, claritas crudelitate quaesita.* Ecce vt mentione praemissa ambitiosorum, quis sensus humilitatis sit, exprimitur. Ita loquitur Desmonacus Elog. de Bonifacio à Colle: *Expallès ad honorum auras, Qui caelesti spiritu inflata carbasa nè luxarentur, timiscebas. Effoetum te senio, & sepulcro potiùs, quàm honoribus aptum praedicas; Dignus Caelo. Abi Pater pleno velo, Quem vna HVMILITAS firmè adeo saburrabat.* Obseruari dignum censemus Marcellum à Matre Dei, Ordinis Discalceatorum, in nouem Angelorum Choris de B.Teresia sui Ordinis parente, vbi virtutes praecipuas illius praestringit Elogio: *Caelum (aiens) est potius, vnde tot prodeunt virtutum radij, ac prae caeteris HVMILITATIS candor, Obedientiae lux, Patientiae nitor, Fidei splendor, Spei fulgor, Charitatis ardor.* Lenietur etiam durities, si cum Epitheto dixeris *Christiana Humilitas*, idest quam Christus docuit: Cuius extat non ignobile exemplum in recenti Epitaphio Fulginiae in Vmbria, videlicet:

CCCXII.

D . O . M
IO. BAPTISTA VITELLIVS
Patria Fulginas, huiusque Oratorij Fundator
Caelo, cui natus, vnde natus, vixit ipse, alios traxit
Intra pauperis cellulae tuguriolum quò delituit
Cautiùs hoc clariùs eluxit.
Honoris fugiens falsi verum honorem nactus
HVMILITATIS CHRISTIANAE FVNDAMENTO
Altam struxit virtutum molem
In rerum inopia Animo diues hospitia praebens
Charitatis luce magis, quàm apparatus nitore splendida
Hospitio ipse Diuinas excipiendus ad epulas
Octogenario maior excessit Die XXV. Sept
An. Dom. MDCXXI
Hospes sparge non fletus, sed flores
Vota, non lachrymas
Nec abi mente, si abis pede

Item si cum illo epitheto dicatur *Voluntaria Humilitas*. Carolus Bouius Elog. LXI. de S. Ignatio Loyola, cui S. Xauerius flexis genibus scribit ex India: *Hic verò Xaueriumnè magis mirer caelestis pondere sanctitatis libratum in aëre, an Christianae HVMILITATIS hac ecstasi inclinatum in genua? Sed qui post tam alta prodigia tam demissus apparet? Post tam demissum altiora illius incipiunt apparere prodigia.* Haec Bouius ab Iuglare puto monitus, qui pro *Humilitate* substituit *Demissionem*. Sic enim is Elog. XVI. in Christo Iesu: *Alia, inquit, omnia philosophari per se homines poterant: DEMISSIONEM honestaret, praeter Altissimum, nemo.* Idem de mysterijs

mysterijs Christi in Cruce exanimis: *DEMISSIONIS magister. Quòd ita supra caeteros emineat, ne mireris. Contorta in nos fulmina captat excelsus.* Et in Infulatis Virtutib. de Diuo Augustino: *Nullius honoris auidus, omnium capax: Meruisse contentus, habere contempserat: Nisi plus merita, quàm DEMISSIO potuissent.* Et Elog. de Ioanne Christum abluente in Iordane: *Addictissimus veritati Ne Deus quidem velit videri, Quod prorsus esse non potest: Cogitur tamen eius magis attendere praecepta, quàm merita. Aperit Caelum obsequio. Et est planè spectaculum Caelo dignum, quoties de sola est DEMISSIONE contentio.* Sic alibi saepe, cui recens subscribit Nicolaus Charpy in Elogio Iulij Card. Mazarini recusantis Regni ministerium, sed pòst coacti accipere: *Demissione*, inquit, *sua Celsior factus.* Ciceroni videtur dici *Facilitas*, quod Obertus Gifanius obseruat, inquiens, *Facilitas Superbiae, Humanitas Crudelitati contraria est*: citatque locum Cic. pro leg. Man. *Iam verò ita faciles aditus ad eum priuatorum, ita liberae querimoniae, de aliorum iniurijs esse dicuntur, vt is, qui dignitate principibus excellit, facilitate par infimis videatur.*

Illa quoque synonyma pro *Humilitate* Latinitas dabit, *Contemptus sui, Despectus sui, Depressio sui, Abiectio fastus, Pompae neglectus*, & huiusmodi.

Marcellus de B. Teresia superiùs citatus

CCCXIII.

De Mundo
Proculcatis Honorificis, Vtilibus, Iucundisq. Bonis
Primùm Secundùm Tertiùm
Triumphanti

Id quod alter barbarè retulisset, *Humilitatis, Paupertatis, Mortificationis studio addictae.* Illustris est eiusdem Marcelli locus ibid. poeticè

Haec despicatis grandis honoribus
Vili reuincta fune superbiam
Strauit, catenatisque pompis
Insiluit pede conterente.

Apud eundem in descriptione Solij, in quo B. Teresia cum Caelitibus regnat, gradus literatos illius virtutibus referens, quintum inscriptum ita de Humilitate testatur: PRO. SVI. DESPECTV. CLARITAS.

Carolus Raynoldus Elogio de Galeatio Brippio è Sfortiae laureati maioribus

CCCXIV.

GALEATIVS BRIPPIVS
Ordinis Humiliatorum Generalis Minister.
Latere Non Potuit In HVMILITATE Brippia Virtus
Debuit Esse Magistra Christianae Sublimitatis
Et In Sui Sfortiae
Gloriosa MODESTIA
Antiquam Simul Et Non Antiquatam Disciplinam Hanc
Demonstrare

En vt primo loco nomen vsurpat proprium Sacri Ordinis, idest Humiliatorum, ab Humilitate Christiana, seu voluntaria susceptum. Inde nomen ipsius virtutis quamquam aequiuocè videatur allatum, magisque in deteriorem partem. Postremò substituit purum ex Latinis, ideoque commodius vocabulum ei virtuti significandae, cum ait *Gloriosa Modestia.* Cui congruit Epitaphium Parisiense de Petro Seguierio (citat Suueertius in Select. Del.). cuius est hoc membrum: *Vidit illum Senatus Praesidem, antiquis illis (nihil est de modestissimo viro dicendum elatius) parem* &c. cuius in Parenthesi velut contraria opponuntur Modestia, & Elatio, idem quod vulgò *Humilitas*, & *Superbia*.

Audebimus tantis ingenijs intrudere dome-

sticum nostrum, atque adeo germanum fratrem Flauium Boldonium (hoc vt obsequio saltem desiderium nostrum erga illius Manes aliqua parte leniatur) cuius iam tùm ephoebi extat inuitamentum ad Federicum Cardinalem Borromaeum, quo tempore Dioecesim suam Archiepiscopus Mediolanensis lustrabat; Vti ad aedes ipsius geniales in margine Lacus Larij extructas ab Octauio Patre, diuerteret hospes. Scilicet ipsa aedium frōte emblemate vario carminum, & elogiorum instructa, impēdebat ianuae Stemma gentilitium Borromaeorum (cui prae caeteris insertum legitur quasi trophaeū cum diademate, Diuo Carolo gentili Authore, vocabulum hocce HVMILITAS) subiecta huiusmodi Inscriptione

CCCXV.

FEDERICE . BORROMAEE
Humile . Te . Vocat . Tectum
Subi .
Ne . Despice
Amplitudo . Tua
Reddet . Humilius
Humilitas . Tua
Reddet
Augustius

Vbi (vt vides) *humile*, *humilius*, ad tenuitatem spectant. *Humilitas* verò non tam virtutem Federici refert, quàm nomen virtutis in stemmate praelatum, seu (meliùs) virtutem Diui Caroli hereditariam in Federico, cum alijs ex asse summis virtutibus.

Obsignet hanc paginam Inscriptio recens Mediolanensis (nomine Authoris mihi incomperto) in basi statuae, quae statua Humilitatem (puto) repraesentabat symbolicè; exposita illa in Aedibus Seminarij in ingressu Caesaris Montij Archiepiscopi, & Cardinalis. Habes in hac Inscriptione virtutem humilitatis variè enunciatam, ipso tamen nomine Humilitatis suppresso, videlicet:

CCCXVI.

Haec Est Quam Colas Deam
Ambitionis Mancipium
Animus Submisse Sentiens Numen
Honorum Est
Non Ambitus Non Fauor Regum
Falleris, Si Speras Extolli
Qui In Imo Non Es.
Contempta Gloria Caesari Redijt Cumulatior
Sapiens Virtutes Quaerit, Non
Virtutum Insignia.
Si Dantur, Personatum Se Putat
Non Sua Augustum Forma.
Misera Virtus Quae Luce Gaudet Aliena.
Hanc Vendit Qui Pretio Illos
Mercatur Honores
Disce Lector
Caesarem Imperare Decet, Non Seruire
Gloriae

Aliter fortè dictum fuerit Ciceroni pro *Humilitate*, *Cognitio sui*. Quod quidem non ineptè à contrario deducitur sensu ex obseruatione Gifanij, qui, vbi Cicero Ignorationem sui dicit, superbiam interpretatur hominis efferentis sese, & superbè gerentis, cùm tamen sit humilis, & infimi loci. Est locus pro Quinctio de quodam Tribuno Pl. *Quod erat odium, Dij immortales? quae superbia? quanta ignoratio? quam grauis, atque intolerabilis ignorantia?*

Homo autem *humilis* puriùs effertur, *Voluntarie humilis*; *sponte demissus*; *Christiana facilitate praeditus*; *Cum Christo*, aut *Pro Christo abiectus*; Dignum exemplo est Elogium in Praesulem Generalem familiae Cartusianae:

CCCXVII.

IANCELINVS Professus Cartusiae. In quo summa omnia. Tantae fuit authoritatis, Vt defunctum Monachum à miraculis cessare dicto compulerit. Laboris auidus, HONORIS IMPATIENS, ostentatione procul, & gloria. Praefuit Annis LVIII

Illud autem Elogium in alterum eius Ordinis Praesulem XII. & virtutem, & ea clarum enunciat: sed hunc quoniam posteriore loco, bene per priorem voce vulgari interpretata, humilem nuncupat, videlicet:

CCCXVIII

*HVGO Posterior Prof. Cartusiae ad Magnates crebras dedit epistolas. Sub illo firmata inter Abbatiam S. Vedasti Atrebatensis, & Cartusiam precum societas. Nec frequens Principum vsus Viri * Modestiam abstulit, sed sacrauit. Inter omnes hoc maior, & melior habitus, quò * Humilior appareret. Praefuit Annis XI*

Hoc loco nemo iure inhibuerit censuram illius locutionis, cùm in epistolis subscribunt quidam *Humilis*, vel *Humillimus seruus*. Neutrum autem horum Latinè, non nomen *Serui*, non Epitheton *Humilis* in eum sensum. Pro quibus amantes puritatis malunt: *Tibi addictissimus*, *Mancipatus*, *Tui obseruantissimus* &c. Irrepsit ea quoque corruptela in Dedicationes, v. g. in Basi sub Statua Magni Regis est, qui inscripserit: *Regi suo hanc Statuam HVMILIS, & GRATVS Posuit N.N.* Meliùs putamus *Venerabundus*, seu *Adorabundus, & Gratus Pos.* Vel *obsequij, & grati animi testimonium*. Neque suffragatur locus Virgilij Aeneid. XII. sub extremum, de Turno Ab Aeneâ confosso, nimirum *Ille humilis, supplexq; oculos, dextrâque precãtem Protendens. Equidem merui, nec deprecor, inquit Vtere sorte tua.* Quis enim ibi in malam partem vocabulum sumptum non intelligat? scilicet *Abiecto animo, fracta contumacia, compressa arrogantia*; hoc sonat germano sensu Latinis veteribus *Humilis*. Luculenter Io. Ludouicus Cerda locum interpretans, *Ille Humilis*, non solum, inquit, quia victus, sed verè humilis, quia humi stratus. Vnde Graeci non solum ταπεινὸν vocant, sed propriè χθαμαλὸν, tanquam ὁμαλὸν, καὶ ἴσον χθονὶ *complanatum, & aequatum terrae*. Hactenus Cerda. Ex quo facilè quiuis formulam illam precandi, *Humiliter peto*, in humanis certè inhonoram cognoscet: Nam neque superiore loco coniungit Virgilius *humilis* cum *supplex*: hoc namque trahit ad subsequentia. Meliùs ergo *submisso genu, procumbens, supplicabundus peto*.

POENITENTIA

Membrum XXVI.

POENITENTIAE vox, si ad animum referas, nihilo minùs bona, quàm alia quaeuis Tulliana. Sed quando saepe vulgò refertur ad corpus, inter damnatas non immeritò reijcitur; cuius loco stabit, quod Iuglaris Elog. de Diuo Augustino; *Primam*, inquit, *aetatis partem ne quaeras, In coeno perdidit. Felix, qui demum sciérit amissa redimere: Felicior, qui potuerit: Vera gaudia auspicatus à gemitu. Initiandus sublimioris doctrinae magister Librum è Caelo iubetur accipere: Sordes suas speculatus in pagina, Vt eas vel obrueret, vel elueret. E matris oculis lachrymas transtulit in suos.* Idem Elog. de Diuo Maurilio: *Peccata detestatus vbi erant, metuens vbi non erant, Cùm in se certa punire nequiret, Dubia punije; Sui nimium rigidus censor, quòd totam lenitatem suam seruaret alijs. Ab exilio, quo se ipse multauerat, prodigio reuocatus* &c. Cauatius Elog. de Ioanne Aegyptio; *Sanguinis effusionem compenset macies tanto ieiuniorum, vigiliarum, & carceris squalore non minus laboriosè acquisita, quàm in annum aetatis suae nonagesimum constanter tolerata.* Item Elog. de Abrahamo Syro neptis lapsae assertore: *Velle se* (neptem) *tantum facinus acriori supplicio redimere.* Addamus nos imitatione veterum, qui, quoties poenitebat se alicuius facti, illam animi poenitentiam exprimebant his formulis: *Factum muto, Nolo factum* (sicut contrà *Factum volo, factum cupio*) ita de corpore vsurpari fas erit ad veterum sententiam, & morem: *Factum punio, factum vlciscor, vindico* &c.

D E V O T V S

Membrum XXVII.

DEVOTVS, vt & *Deuotio* Latinis quidem vſitata, non ſenſu tamen Chriſtiano vulgo communi. Eſt autem germanus ſenſus hauriendus è fonte ipſo Verbi *Deuoueo*, quo, vt exempla docent boni ſeculi, modò *Deſtinare* ſignificat, vt Deuouere Deo hoſtiam; Modò *Dedere*; ſic alicuius amicitiae ſe deuouere; Aliàs *Sponte ſubire* mortem, calamitatem, periculum, quò alter ſeruetur, Vt Deuouere ſe, vel ſe & caput, vel fortunas pro populo; Deuouere ſe Aris Superùm pro patria, pro aere alieno &c. Interdum *diris imprecationibus malum alicui optare*, ſic (abſolutè) Deuouere aliquem. Nomen hinc *Deuotio* (quod hactenus legerim) in duplici dumtaxat ſignificatu, ideſt pro *Execratione*, vel pro *Deditione ſui ad mortem*. Sic Cicero de Nat. Deor. *Deciorum deuotionibus placatos eſſe Deos*. Item alibi: *In deuotione vitae, & in ipſo genere mortis imitatus eſt P. Decium filius*. Idem luculenter tùm Verbum, tùm Nomen tractat vna ipſa periodo, orationis nimirum ad Quirites initio: *Quod precatus à Ioue Optimo Maximo, caeteriſque Dijs immortalibus ſum, Quirites, eo tempore, cùm me, fortunaſque meas pro veſtra incolumitate, otio, concordiaque DEVOVI, vt, ſi meas rationes vnquam veſtrae ſaluti antepoſuiſſem, ſempiternam poenam ſuſtinerem mea voluntate ſuſceptam: ſin & ea, quae antè geſſeram, conſeruandae ciuitatis cauſa geſſiſſem, & illam miſeram profectionem veſtrae ſalutis cauſa ſuſcepiſſem, vt quod odium ſcelerati homines, & audaces in Remp. & in omnes bonos conceptum iam diù continerent, id in me vnum potiùs, quàm in optimum quemque, & in vniuerſam Remp. defigerent; hoc ſi animo in vos, liberiſque veſtros fuiſſem, vt aliquando nos, Patres conſcriptos, Italiamque vniuerſam memoria mei, miſericordia, deſideriumque teneret: eius DEVOTIONIS me eſſe conuictum iudicio Deorum immortalium, teſtimonio Senatus, conſenſu Italiae, confeſſione inimicorum, beneficio Diuino immortalique veſtro maximè laetor Quirites*. In quem locum Paulus Manutius Latinitatis Magiſter vocem *deuoui* ſic explanat: *Deuouet* (inquit) *ſe, qui, vt alterum ſeruet, ſponte calamitatem, vel periculum ſubit; vt Decij, ne periret exercitus, ipſi ſe deuouerunt: ſic Cicero, ne caedes bonorum fieret, armis dimicare cum Tribuno plebis Clodio, & cum Conſulibus noluit, ſed pro communi ſalute ſe deuouit, & in exilium abijt*. Vocem autem *Eius deuotionis ſic: In deuotione*, inquit, *votum ineſt, vt ij ſeruentur, quorum cauſa ſe aliquis deuouet, ita videtur dicere, eius deuotionis me compotem eſſe factum, ideſt quem illa deuotione fructum petius, eum tuliſſe me*: Haec Manutius. Et rectè, cùm pro Mortalium ſalute: Adde pro cultu Numinis, in quem ſenſum Diuus Ambroſius Patrum Latinorum elegantiſſimus de Abrahamo Patriarcha lib. I. cap. II. deuotioni tribuit, quòd is ad Dei iuſſum abdicauerit ſe Patria domo: *Itaque*, aiens, *cuiuſmodi fuerit in eo viro deuotio, conſideremus: Ea enim virtus ordine prima eſt, quae eſt fundamentum caeterarum, meritoque hanc ab eo primam exegit Deus dicens, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris tui*. Quibus ex locis, & huiuſmodi alijs praeiudicium fit voci *Deuotus*, quae vel *Dirum*, & *Execrandum* ſignificat; vel *Deditum*, vt *Equeſtrem ordinem ſcenae, harenaeque deuotum*, dixit Sueton. in Caligula; vel *Addictum*, vt, *Deuota ſacris ſica, Deuotus patrono cliens*; vel *Sponte ſubeuntem* mortem, malumuè, quales Decij, qualis Codrus Rex Athenienſis, & alij dicebantur. Hoc ſignificatu poſita legitur haec vox in Epitaphio, quod à Grutero, cùm inter Suppoſititia recenſetur, non hoc ipſo notatur barbariis (pag. X. num. 9.)

CCCXIX

P. DECIVS . E . GENERE . EORVM . DECIORVM
QVI . LATINO . ET . GALLICO . BELLO . PRO . EXERCITV
SE . DEVOVERE . ET . MEMORABILEM . PO . RO
VICTORIAM . COMPARAVERE . HEIC . CECIDI
IN . ACIE . CONTRA . GALLECOS . IN . VLTIMO
MVNDI . MARGINE . QVO . NVLLAE . MAGIS . TERRAE
L . SYLLANVS . AD . III . A . CLVNIO . LAPIDEM
MARMOREO . ME . SEPVLCHRO . OPERVIT
ADSTANTE . TOTA . III . LEGIONE . PRISCORVM
LATINORVM . IIII . TRIB . MIL . CVM . PRIMIPIL
SIGNIF . ET . HASTATIS . VIII . LEGIONIS

Simile

Simile est marmor, quod citamus infrà lib. V. de Venust. Elog. Cap. I. Memb. VI. Artic. VII. Cuius initium: HEIC MVLTAE.

Hinc Alciatus in Rubricis de Verb. Signif. *Religiosus*, ait, *& Deuotus olim in malam partem solùm, hodie solùm in bonam*; Interpretare tu has voces ita commissas. Caeterùm *Deuotos* eruditi viri pro ijs vsurpant, quos vulgus *Religiosos Professos*. Quemadmodum interpretandam esse euicit nuper quidam in corona religiosorum, eorumdemque eruditorum, Precationem illam Diui Augustini ad Virginem Deiparam (excerptam è Serm. XVIII. de Sanctis) *Ora pro Populo, interueni pro Clero, intercede pro DEVOTO foemineo sexu*: id tùm ex vetere loquendi vsu boni seculi per vocem *Deuoto*, tùm ex ordine ipso sermonis Augustiniani: quippe is ordines Ciuitatis praecipuos colligens, Populum primò memorat profanum, mox religiosum masculini sexus, & foeminini, illum Cleri hodie quoque solenni appellatione, hunc deuoti sexus. Nec aptior equidem vox Virginem Sanctimonialem expresserit, quae tribus emissis votis Euangelicis addixit Deo se se totam; hoc est fortunas suas, libertatem, arbitrium, Thori delicias deuouit Caelo; prodigens commoda interituri corporis, vt Animam tutiùs seruet immortalem. Quin ea de causa Clerus quoque nomen deuoti adsciscit sibi, quùm sacris Ordinibus initiatus tacito se mancipat voto in perpetuum Dei seruitiú. Id quod Ethnicis familiare esse illa testatur Inscriptio Romana apud Gruterum pag. CCXXVIII. num. 8.

CCCXX.

DECRETVM

AEDICVLAM . ET . STATVAS . HAS . HOSTIAM . DEDICATIONI . VICTIMAE . &c

& post multa

ARAM . NVMINI . AVGVSTI . PECVNIA . NOSTRA . PONENDAM . ET . LVDOS . &c

Adhuc post aliqua ita Decretum absoluit:

ITEM . DEDICATIONE . STATVARVM . CAESARVM . ET . AVGVSTARVM MVLSVM . ET . CRVSTVLA . PECVNIA . NOSTRA . DEVOTIS . OMNIB ET . POPVLO . DEDIMVS . PERPETVOQVE . EIVS . DIE . DEDICATIONIS DATVROS . NOS . TESTATI . SVMVS . QVEM . DIEM . QVO . FREQVENTIOR QVOTANNIS . SIT . SERVABIMVS . VI . ID . MARTIAS . QVIA . HAC . TI CAES . PONT . MAX . FELICISSIME . CREATVS . EST

Vbi Gruterus ipse (in Indice Historico Rerum memorabilium huius Operis cap. XVIII.) vocem *Deuotis* exponens, *hoc est*, inquit, *ijs, qui se Numini in perpetuum colendo obligarunt*.

At enim Claudium, qui mox Caesar, Deuotissimi titulo decorauit Valerianus Caesar Epist. ad Zosimionem Procuratorem Syriae; sic enim scripsit: *Claudium Illyricianae gentis virum, Tribunum Martiae quintae legioni fortissimae dedimus, Virum DEVOTISSIMIS quibusque, ac fortissimis veterum praeferendum* &c. Citatur Epistola à Treuellio Pollione in Vita Diui Claudij Caesaris. Huiusce autem Elogij potestas, si bene penditur, rectum vsum haud ambiguè prodit eius vocis. Namque is vt Martialem Claudij audaciam cum vitae neglectu commendaret, praetulit veteribus deuotione celebratissimis, ijs videlicet, qui destinata morte pro salute publica in cuneos hostium confertos perrupere. Aliud itaque est deuotissimis militibus praetulisse Claudium, aliud deuotissimum ipsum appellauisse, id quod vita superstite, hoc quidem in genere deuotionis, nefas fuit. Nisi quis malit interpretari, dictum fuisse in contentione veterum, Deuotissimum, hoc est deditissimum, atque intentissimum negotio bellico, quod est ingenij: cùm deinde subdat, Fortissimum, quod est pectoris. Hanc mitem interpretationem maluimus, quàm censuram seculi barbari, quo Valerianus Caesar imperauit, anno fere CCC. à Christo nato.

Ex his compendium hoc esto, Deuotum se alteri profiteri posse neminem, ni se aut execrandum, ac dirum fateatur; aut vitae (quod

mortuo congruit) fortunarumuè,seu commodi vllius iacturam causa alterius sponte fecisse, aut destinatum ministerio (quod proprio significatu rebus carentibus sensu exempla veterum accommodant) aut mente, atque industria intentum negotio, aut denique ex voto obligatum cultui vel Dei, vel Diui. Ecquid horum congruat officio amicitiae, vel affectui beneuolentiae in parem, in superiorem? Nisi quis fortè, vt Latinus sequioris seculi exiltat, impius malit videri, hominem mortalem Diuinis titulis assentando. Olent enim omnino insaniam Ethnicam Inscriptiones illae antiquae per Ianum Gruterum passim citatae: praecipuè pag. CCLXXI. num. 6.

CCCXXI

IVLIAE . MAMMEAE
AVG. MATRI
IMP. CAES. M. AVRELI
SEVERI . ALEXANDRI
PII . F. AVG   * *Filiae Augustae*
M. CASTROR   * *Matri Castrorum*
COL. IVL. GEM. ACCITANA
DEVOTA   * *Colonia Iulia Gemina*
NVMINI
M. Q. EIVS   * *Maiestatique eius*

Et CCIX. num. 4.

CCCXXII.

DD.   NN
AETERN. IMPP
C. AVRE. VALER
IO. IOVIO. DIO
CLETIANO. ET
M. AVR. VALERI
O. ERCVLEO
MAXIMIANO
PIIS . FEL. SEMPER . AVGG
TERMINVS . INTER
PACENS . ET . EBORENS
CVRANTE. P. DATIANO
V. P. PRAESIDE . H. H
N. M. Q. EORVM
DEVOTISSIMO
* *Numini maiestatique eorum*

Et CCXXXXIX. num. 4.

CCCXXIII

IMP. CAES. DIVI . NERVAE
TRAIANO . HADRIANO . AVG
PONT. MAX. COS. III. P. P.
CVIVS. VIRTVTE. DACIA. IM
PERIO . ADDITA . FELIX . EST
M. ARRIVS . Q. R. COL. VE
PIAE . TRAI. SARMIZ
DEVOTVS . NVMINI . EIVS
EX . VOTO . P.

Alibi quoque passim adeò, vt communis vsus locum fecerit cõpendiarijs notis D. N. M. Q. E. idest *Deuotus Numini, Maiestatique Eius*. Non hic Numinis appellatio pro Maiestate Imperatoria vsurpatur, quia subiuncta vox *Maiestatique Eius* feriaretur: Pro Diuina igitur posita est. quamquam & pro Imperatoria per cathachresim (inquit Passeratius) per abusionem ergo; propterea cauenda Elogiastae Christiano, nisi in sensu illo ad summum, quo homo Ethnicus Cicero ait Philipp. VI. *Magna vis est, magnum Numen, vnum, & idem sentientis Senatus*. Quo loco certè non maiestatem, aut potestatem intelligit, sed oraculum quasi Diuinum, vt est vulgari adagio *Vox Populi, Vox Dei*.

Neque verò nobis vera Religione imbutis cõgruit ethnicismus, vt neque impia illa probare, Caesaribus, & Magistratibus, vti Numinibus, Aras extructas, Templa dicata ipsis adhuc viuentibus; quod liquet ex Suetonio praesertim in Octauio Augusto. Cap. LII. & ex marmore Romano citato apud Gruterũ pag. CCXXVIII. num. 8. [Qui quidem Octauius etsi id Romae interdixerit; Pergami tamen Vrbe Asiae clarissima, & Nicomediae Bithyniae permisisse Graecis, sibi in humanis Templa vt extruerent, obseruat Bulengerus lib. I. de Imperatore, & Imperio Romano] Neque modò Diuos post excessum quasi Deorum Choro adiunctos, sed Deos ipsos consecratos, Sacrificijs, & omni Diuino cultu celebratos. Quare si detestanda est formula illa inscripti Tripodis apud Gruter. pag. CCXXVIII. num. 7. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ . ΚΑΙΣΑΡΙ ΘΕΩΙ . ΣΕΒΑΣΤΩΙ . ΘΕΟΥ . ΥΙΩΙ idest *Imperatori Caesari Deo Augusto Dei Filio*: Et illa tabulae votiuae Narbonensis apud eundem Grut. pag. CCXXIX.

CCCXXIV.

Quod . bonum . faustum . felixque . sit . Imp. Caesari
Diui . F. Augusto . P. P. Pontifici . Maximo . Trib. Potest
XXXIIII. Coniugi . Liberis . Gentique . eius . Senatui
Populoque . Romano . & . Colonis . Incolisque

C. I.

C. I. P. N. M. QVI. SE. NVMINI. EIVS. IN. PERPETVVM COLENDO. OBLIGAVERVNT. Plebs. Narbonensium. ARAM. Narbone. in. foro. posuit. ad quam. quotannis. VIIII. K. Octobr. qua. die cum. saeculi. felicitas. orbi. terrarum rectorem. edidit. tres. Equites. Romani à. plebe. &. tres. libertini. HOSTIAS. singulas. IMMOLENT. &. colonis. &. incolis. ad SVPPLICANDVM. NVMINI. EIVS. THVS. ET. VINVM de. suo. ea. die. praestent. &c.

Si detestanda (inquimus) est nobis id genus formula, & illa certè nō secus, vt nos Deuotos cuiquam mortalium, vt hoc hominis Numen vocitemus. Est namque dementiae paris hicce mos, atque Domitiani quondam, quem refert Suetonius, cùm procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic inchoasse: *DOMINVS. ET. DEVS. NOSTER sic fieri iubet*. Nisi quod arrogantiae detestabile monstrum hoc cernitur, illud assentationis; vtrumque certè seculi feculentissimi, nimio plus indignum Christiana puritate. Atque hoc praesertim, quòd M. Tullius homo Ethnicus, & qui Iouem, Martem, Quirinum Deos sibi firmiter creditos colebat, Cùm Iulium Caesarem vt & tyrannum, & mortuum appellatione *Diui* indignum putaret, sugillauit idcirco Antonium Flaminem huiusce Diui (Philip. II. sub finem) *Est ergo*, aiens, *Flamen, vt Ioui, vt Marti, vt Quirino; sic Diuo Iulio Marcus Antonius*. Quare viderit Ianus Gruterus, Num rectè inscripserit Nuncupatoriam Operis sui de Inscriptionibus antiquis, optimo quidem, & inclyto Principi, sed mortali.

CCCXXV

IMP. CAES. RVDOLPHO. II. PARENTI. PVBLICO. PIO. FELICI. PERPETVO AVGVSTO. D. N. M. Q. EIVS. IANVS. GRVTERVS

Viderit Auctor quoque (quisquis fuit) honorarij Epitaphij in Carolum V. Caes. videlicet:

CCCXXVI

D. CAROLO. V. M. IMP. AVG. PP
Qui cum ann. XXXIX. summa cum laude rerum gubernacula tenuisset tandem maximis terra, marique partis victorijs, post abdicatum imperium aetatis anno LVIII. IN. DIVOS. RELATVS. EST. Die XXI. Sept. Anno Christi MDLVIII. . . . . honorificentiss hic persolutis iustis bene merito gratitudinis ergo Dic.

Hìc enim si prima illa nota *D.* Dominum significet, Latium haud sapit, (vt infrà in Classis VI. Membro II.) sin Diuum, Christiana minùs est, sed ex Ethnica faece collecta; Cui consentit illud inferius, *In Diuos relatus est*. Leniisset saltem audaciam huius dicti adiuncto aliquo; v. g. *Vt speramus*, vel *vt piè credimus* (id quod certè de Principe pijssimo & speramus, & piè credimus) Relatus, inquā, est in Diuos, non per Pontificem Romanum ritu sacrosancto Christianorum, vt patet; ergò per imaginariam Apotheosin veterum Ethnicorum. Sed huic alterum succedit peccatum contra munditiem sermonis in voce *grantudinis*, quae purgatis auribus ingratissima est, vt obseruatur suo loco. Obiter autem vt quomodo temperetur dictum de Carolo in Diuos relato, monearis, accipe traditum à Puccinellio Epitaphium Mediolanense ad Diui Ambrosij in Sacello Sepulchri.

CCCXXVII

IO. ANTONIVS. CRVCIVS
GENERIS. NOBILITATE. AC. MORVM. PROBITATE. INSIGNIS
IN. BEATAS. PIORVM. SEDES. TRANSLATVS. AEVO. FRVITVR. SEMPITERNO
PATRI. B. M. FILII. MOESTISS. POSS
QVOD. MORTALE. ERAT. HIC. CLAVDITVR
EX. OMNIBVS. HIC. POSSESSIS. SOLA. ILLI. VIRTVS. COMES

Ne verò ita ieiuna, & horrida credatur Latinitas, vt dictionem desideret, qua studium ingens animi, & affectus voluntatis in alterum significetur, tu accipe, quas imitere Inscriptionum formulas probatissimas apud Gruterum: Et loco vocis *Deuotus* suppone primùm *Dicatus*. Sic ille pag. CCLXXXVI. num. 1.

Victorijs, Triumphisque Magnifico VALENTI &c. *Rufius* &c. *Clementiae eius DICATVS.* Nec tanto principio putatur hic finis inferior grauitate. Et ibi, num. 2. *Maximo Principi* &c. *VALENTI Triumphatori* &c. *Ceionius* &c. *Serenitati eius DICATVS.*

Vel *Dedicatus*, Vt ibidem pag. CCLXXXV. num. 6.

Victorijs, Triumphisque magnifico VALENTINIANO &c. *Rufius* &c. *Clementiae eius DEDICATVS.*

Neque enim *Dico*, *as*. semper valet *Consecro*, hoc est religiosum facio, vel religione deuincio; sed interdum est *Addico*, *Offero*, *& me totum alteri trado*. Sic Cic. Caelio lib. 1. *Balbum*, inquit, *quanti faciam*, *quamque me ei totum Dicauerim*, *ex ipso sciet*. Et pro Corn. Balbo: *Dicare se Ciuitati*. Idem de verbo *Dedico*, vt probat locus Suetonij in Nerone cap. XXXI. *Eiusmodi domum cum absolutam dedicaret, hactenus comprobauit vt diceret, quasi hominem tandem habitare coepisse*; idest cùm ad eam iam absolutam se conferret, habitationis gratia. Nihil verò hic ad religionem, sed tantùm ad ciuilem vsum. Idem in Tiberio LXX. *Quibus poëtis admodum delectatus scripta eorum, & imagines publicis Bibliothecis inter veteres, & praecipuos Authores dedicauit*. idest addixit ad vsum perpetuum, & ornamentum. Ibid. XLIV. *Parrhasij quoque tabulam* &c. *in cubiculo dedicauit*, idest affixit, & exposuit perpetuò à se inspectandam; quippe lasciuiae nefandae picturam ad suum genium.

Accipe haec verba in recentibus Inscriptionibus rectè adhibita. Primùm Genuae ad ingressum Margaritae Austriae

CCCXXVIII.

Virtuti ae Felicitati Inuictissimae Domus Austriacae &c. *Arcum triumphis insignem Resp. Genuensis libentissimè*
DICAT

Deinde Perusiae sub Aenea Statua Pont. Max.

CCCXXIX.

*IVLIO III. Pont. Max. ob restitutos Magistratus pie deprecantibus Fuluio S. R. E. Card. & Ascanio Corneis * ex sorore nepotibus ad muneris, gratique animi perpetuitatem PERVSIA DEDICAT*

* *lege Sororis filijs*

Deinde Romae, vt est apud Suueertium in Delicijs Selectis Christiani Orbis

CCCXXX.

PIVS . IV. MEDICES . MEDIOLANENSIS . PONT. MAX.
Hanc in nemore Palatij Apostolici Aream, Porticum, Fontem, Aedificiumque construxit, vsuique suo, & succedentium sibi Pontificum
DEDICAVIT
An. Sal. M. D. LXI

Item Neapoli, apud eundem Suuert.

CCCXXXI.

CAROLO . V. CAES . AVGVSTO . INVICTISS . IMPERANTE
Petrus Toledus Marchio Villae Francbae, huius Regni Prorex. Iuris vindex sanctissimus post fugatos Turcas Arcem in Curiam redactam Justitiae DEDICAVIT Conciliaque omnia hoc in loco cum magno totius Regni Commodo constituit An. à partu Virgineo MDXL

Fani

Fani quoque, apud eundem

CCCXXXII.

GREGORII . XIII . AETERNAE . MEMORIAE
Ductum, Craterem que Fontis, insignibus
Ornatum. Fides Fanensium DICAVIT
An. MDLXXXVI

& paucis interiectis

CCCXXXIII.

Decuit sanè perennes latices GREGORII XIII. Pont Max Senatum Fanensem pro sua fide, cultuque in foro DEDICARE cùm ipse Orbi sese Religionis, Iustitiae, Pacis fontem inexhaustum praestet

Quintilianus autem *Dedicari libris* dixit, pro *Scriptis mandari*. Nec longè aberant Prisci. Siquidem Caecilius lib.I. Annal. à Nonio citatus, *Legati* inquit *quod missi sunt, veniunt : DEDICANT mandata*, id est exponunt.

Vel superlatiuè ad vim intendendam, dic *DICATISSIMVS*, vt apud Gruterum pagina CCLXXXII. num. 3.

CCCXXXIV.

Q. FABIVS . HONORATVS &c. CONSTANTINO . MAXIMO &c PIETATI . EIVS . SEMPER . DICATISSIMVS

Et pag. CCLXXXV. num. 9.

CCCXXXV.

I. CAESAR . FL.
VALENTINI
PIO . FELICI . SEMPER . AVGVSTO
M.VALERIVS. QVINTIANVS. V.C. CON
P. S. CLEMENTIAE . PIETATIQVE
EIVS . SEMPER . DICATISSIMVS

Ad eius normam legitur in marmore Compostellano de S. Ignatio Loyola (citat Suuertius in Sel. Del.) *Io. Bapt. Cardona Valentinus Ausetanus &c. Sanctitati, Societatique eius Dicatissimus*, quod est maximè obseruandum, cùm de cultu hominis in Diuos recepti sermo sit. Pagina verò CCLXXVII. n.3. Legitur vox composita *Dedicatissimus*.

CCCXXXVI.

IMP. CAES. M. AVR
PROBO . PIO . FELICI
&c
ORDO . ILLIBER . DEDICATISSIMVS
D. P.

E recentibus prodit Aloysius Nouarinus nostri temporis pereruditus Scriptor, nec inelegans, in Epistola Nuncupatoria Opusculi sui, quod inscribit *Verae Sanctitatis Characteres*, alloquens Beatum Caietanum Institutorem Ordinis sui, *Calamo* inquit *tuas laudes tetigi : Debebam potiùs moribus. Gratior quippe tibi ea laus, quae à vita exit, quàm quae à nuda scriptione fluit. Ad hoc DEVOTVS manum promptè porrexi ; Illud vt possim, tu manum tuam porriges*. Et infrà paulo, imponens clausulam, *Sisto* ait *in hoc voto DICATISSIMVS tibi seruus N. N. N. N.* hoc est *Aloysius Nouarinus Clericus Regularis*. En tibi vocis rectus vsus; Deuotum ille se, praecedente voto profitetur erga hominem, non illum quidem vulgarem, mortalemuè; Sed Diuum, coetui Beatorum in Caelis adscriptum. Seruum autem nominat Dicatissimum, quo nomine testantur serui debitum hero suo obsequium: quamquam non tacuerimus hoc loco nomen serui eo sensu inusitatum Latinis boni seculi.

Illa quoque Synonyma vim habent parem, *Addictus, Deditus, Mancipatus, Studiosus, Obseruans, Obsequens*, augentque horum superlatiua *Addictissimus*, *Deditissimus* &c. Exemplum placet afferre haud indignũ tuis, Lector, oculis; dignum quippe habitum oculis totius Orbis, ereato Romae INNOCENTIO X. cui in Arcu Septimij, quà Capitolium spectat, ita fuit inscriptum.

Optimo

CCCXXXVII.

Optimo. Principi. INNOCENTIO. X. Pontifici. Maximo
Qui. Romani. Sanguinis. Romani. Consilij. Sui. Nihil. Incrementi. Alienae
Virtuti. Debet. Nihil. Fortunae
Itaque. Omne. Illud. Aspernatus. Quod. Labore. Atque. Ingenio
Quaesitum. Non. Fuisset
Plura. Semper. Meruit. Quam. Sperauit
Ingentia. Reip. Munia. Feliciter, Gessit. Magnam. Christiani. Orbis
Partem. Pro. Concordia. Principum. Peragrauit
Sacram. Donec, Euectus. Ad. Purpuram
Inde. Vnanimem, Calculum. Caelo, Tellureque. Ferentibus, Rerum. Potitus
Quia. Optime. Paruit. Optime. Imperat
Hoc. OBSEQVENTISSIMI. ANIMI. Testimonium. S. P. Q. R. Pronus
DEVOVIT

Hoc, inquit, Deuouit testimonium; hanc nimirum tabulam inscriptam proponens in huius obsequium Pontificis destinauit, & (ex superiore obseruatione) dedicauit.

Caeterum vox *Deuotio* Animo adiuncta veteribus florentis seculi videtur vsitata, ex Suetonij in Tiberio Capite LXVII. vbi citantur illa Tiberij verba ad Senatum: *Si quando autem de moribus meis, deuotoque vobis animo dubitaueritis*. Quamquam & suspecta haec elocutio potest haberi assentationis impurae. Nimirum quod trepidus de Imperio, atque adeo de capite Tiberius, adultus autem imperitandi ambitione facilè eò excesserit, vt adorabundus animum suum Senatui, quem penes erat summa potestas, quasi numini deuotum affirmaret; id quod in alijs capitibus perditis factum scimus. Habuit certè Tiberius imitatorem recentem, quem non facilè damnemus in Dedicando Musaeo Pauli Iouij edito Basileae An. MDLXXV. quem nos haud poenitebit hic referre.

CCCXXXVIII.

FRANCISCO . MEDICI
MAGNO . ETRVRIAE
DVCI
HEROICARVM . NON . MINVS
VIRTVTVM
QVAM . DIGNIT . FORTVNAEQ
PATERNAE
HEREDI . ET . SVCCESSORI
OPT . EXOPTATISS . Q
IOVIANVM . HOCCE
MVSAEVM
COSMO . PRINCIPI . VERE
MAGNO
A . SVMMO . AET . NOSTRAE
HISTORICO
IAM . OLIM . DEDICATVM
CONSECRATVMQ
NVNC . VERO . VIVIS . ILLVSTR
V . V . IMAGINIB
MAGNO . STVDIO . PARIQ . ARTE
NEC . MINORE
SVMPTV
INSTRVCTVM . ACTVM . ET
EXORNATVM
P. PERNA . CIVIS . ET . TYP
BASIL
DEVOTO . ANIMO
D . D

Illa quoque locutio *Affectus deuotionis* scrupulum nobis nullum ingesserit: idem quippe valet, atque desiderium sese deuouendi, si casus tulerit. Ita videtur Censuram effugere Inscriptio recens Romana (apud Suueert. in Sel. Del.) in Ara D. Laurentij, videlicet:

CCCXXXIX.

LAVRENTIVS . EPISCOPVS . ALBANEN CARDINALIS . BENEVENTANVS
NE . MORS . DEVOTIONIS . AFFECTVM . PRAEVENIRET
SACELLVM . HOC . DICAVIT . DOTAVITQ

Verum affectus in Diuos noster aptius & purius effertur nomine Pietatis. Repete huiusce Classis ex Membro XIV. Inscriptionem, cuius est initium, *D. O. M. & Memoriae LEONIS XI.* &c.

&c. *Qui pro eximia sua in Beatam Agnetem PIETATE* &c. vnde praeiudiciũ sumitur Epitaphij alterius ab hinc seculi (citat Suueert. in Sel. Del. Roman. in S. Petri ad Vincula) quod ita habet:

CCCXL.

NICOLAVS DE CVSA Treuer. S. Petri ad Vincula Card. Brixiensis Episcopus Tudertinus Obijt MCCCCLXIV. XI. Augusti, ob Deuotionem Catenarum S. Petri hic sepeliri voluit* &c

Vbi propriè scribendum fuerat *ob religionem Catenarum*, vel *pietatem in Catenas*. Omnino autem pro *Deuoto* in Deum, in Sanctos (quo sensu vsurpat vulgus) dic religiosum, vti docet Vossius de Vitijs serm. lib. III. cap. XXXIII. Id quod habetur etiam recenti monumento, ex libro nuper edito Romae, cui Titulus vulgari idiomate: *Roma Antica, e Moderna*, Anno MDCLIII. in haec verba:

CCCXLI.

SOCIETAS . SANCTISSIMI . SALVATORIS . AEDICVLAM . HANC SANCTAE . MARIAE . IMPERATRICI . DICATAM . MAGNI GREGORII . PAPAE . VENERATIONE . ET . POPVLI . RELIGIONE CELEBREM . VETVSTATE . LABENTEM . INSTAVRAVIT . MDCVI VINCENTIO . CAPOCCIO . FRANCISCO . DE . MOLARIA . PAVLO MELLINO . CVSTODIBVS . FRANCISCO . DE . RVSTICIS . CAMERARIO

Similem in modum loquendum, vbi vulgus *locum magnae deuotionis*. Latinè enim locus magnam habet venerationem, seu religionem. Item loci veneratio, vel religio. Accipe membrum Inscriptionis recentis, boni autem characteris (citat Suueertius in Sel. Del. inter Rom.) in Diui Andreae de Valle, quae est de Cloaca, ibi quondam existente, vnde exemptum cadauer S. Sebastiani Martyris: *Facti indicem Plebs olim venerabunda Aediculam excitauit, cuius hic nuper Altare maius cum Apside stetit. Hanc Sixtus V. Pont. Max. ea lege aequari solo permisit, vt illius pars nouae Aedis ambitu includeretur ad retinendam LOCI . RELIGIONEM, reique memoriam*. Vide, quid inter veterum puram locutionem, & vulgi impuram intersit.

Accipe recens Elogium, in quo erit obseruare, & quomodo quis dicatur impensè deuotus in aliquem Diuorum, elegantiore locutione; & vt vocem ipsam Deuoti rectus admittat vsus. In Coenobio Cartusianorum ad Florentiam in censu Praesulum summorum Ordinis, num. XL. ita legitur:

CCCXLII.

*PETRVS IV. Sarde Lemouix. Qui Christo, qui eius Matri Virgini *totus vixit. Qui Ordini, raro * deuotionis exemplo, & sedulo solitudinis ministerio profuit, & praefuit Annis XII*

Temerè itaque protrudi à nobis non debent hae voces, ne in nos quoque illud quadret, quod in hominem quendam iactatũ fuit, nobis praesentibus, pronum nimis, ac facilem ad vsurpandum *Deuotus*, *Deuotio*, ac *Deuotissimus*, sensu autem plerumque non proprio. Et quia is erat Ordinis Religiosi; *Deuotissimus* homo (inquit cauillator) *neque suae immemor religionis*. Allusisse putamus ad scomma Ciceronis in Philippicis, vbi notans M. Antonium, quòd verbum nouum protulisset: *Tu porrò* inquit *ne pios quidem, sed pijssimos quaeris, & quod verbum omnino nullũ in lingua Latina est, id propter tuam Diuinam pietatem nouum inducis*. id est, vt interpretatur Manutius, Quasi tibi nouum verbum ab ea virtute liceat deducere, qua tu praeter caeteros excellis. Nos verò ne huic voci animaduertendae deuoueamus caput, ad alia progrediamur.

CHRISTI

CHRISTIFIDELES

Membrum XXVIII.

CHRISTIFIDELES coniunctim,& *Christi fideles* disiunctim minus Latinè dicimus pro ijs, qui Christianae religioni se addixere, seu sacris Christianis initiati sunt. Nam *fidelis* veteribus fuit, qui fidem seruat, seu cui tutò haberi fides potest: *fidelis* autem *alicui*, vel *in aliquem* dicitur, non *alicuius*. Itaque potiùs dixerim *Christo fideles*,& coniūctim meliùs *Christofideles*; quamquam ne commodè quidem *fideles*; magis enim Christus seruator fidelis dicitur nobis, quia & fidem promissae caelestis hereditatis seruat nobis: & dignus, cui fidem de rebus sensum nostrum, atque intelligentiam excedentibus habeamus. Quare vel vna dictione Christianos appellare oportet, vel aliàs *Christi cultores*,seu *sectatores*; *Christianae fidei cultores*; *Christicolas*; *Christi familiam*, seu *sectam*. Rectè in hunc sensū loquitur Diuus Cyprianus Episc. & Mart. (de Bono Patientiae) *Inter caeteras caelestis disciplinae vias, quibus ad consequenda diuinitùs praemia spei ac fidei nostrae secta dirigitur* &c. quia rectè fidem habemus dictis,& promissis Christi Dei: *Fides* verò *Christi* minùs Latinum pro ea,quam Deo reuelanti nos habemus; sed quae digna est, cui assentiamur, eo modo, quo dicitur *fides tabularum*, *testium* &c. idest auctoritas. Nec suffragatur locus Diui Marci cap. XI. num. 12. *Habete fidem Dei*, καὶ πίστιν Dei,pro Dei promissis: nisi mauis fidem pro fiducia interpretari, seu (meliùs) *habete*, idest intelligite fidem Dei, vt loquitur Terentius in Heauton. *Habete omnem rem*:fidem autem Dei promissionem scilicet, & sponsionem, vt ad Lentulum Epist. IX. lib. I. Cicero: *Grauissimè*, inquit, *me in hanc mentem impulit & Pompeij fides, quam de me Caesari dederat, & fratris mei, quam Pompeio*. Purganda igitur nobis videtur Inscriptio Alexandri Geraldini Episcopi Ciuitatis S. Dominici apud Indos Occidentales, quam inditurum se in primario Magni Ostij pariete spopondit Pontifici Maximo in libello supplice, ad hanc formam:

CCCXLIII

LEO . X . PONT . MAX . IN . VRBE . FLVENTINA . ORTVS
E . NOBILI . ILLVSTRIORI . MEDICORVM . GENTE
HOC . TEMPLVM . IN . AXE . A . TOTO . ORBE . REMOTO
OB. COMMVNE. * FIDELIVM. CHRISTI. BONVM. FIERI. IMPERAVIT

Repone *Cultorum*, vel Sectatorum. Eandem censuram petit locutio illa *Venire ad fidem Dei*, *Amplecti fidem Christianam*, pro qua substitues *cultum*, *religionem* &c. vt in altera eiusdem Geraldini Inscriptione ibidem designata primo Nosocomij ostio, videlicet:

CCCXLIV

O . PII . SVB . TOTO . AEQVINOCTIO . MORTALES
O . BEATAE . SVB . CLEMENTI . CAELO . GENTES
QVAE . * AD . SANCTAM . DEI . FIDEM . VENISTIS
LEO . X . PONT . MAX . PATRIA . ETRVSCVS . MEDICEVS . GENERE
ANIMI . MAGNITVDINE . DOCTRINA . ET . RELIGIONE . MAGNVS
HANC . PROSEVCHAM . VESTRAE . TANTVM . GENTI . VESTRAE . SOLVM
POSTERITATI . EREXIT
PROSPICITE . NVNC . QVAESO . SVMMAM . VICARII . DEI . PIETATEM
QVAE . AB . VRBE . ROMA . IN . IGNOTVM . VSQVE . ORBEM . VESTRVM
SE . PROTENDIT

Sed cur aliud teneamus vocabulum,quàm quod Christus Caelestis Magister nobis tradidit? *In hoc* (inquit Io. Cap. XIII. num.35.) *cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem*; Ergo pro *Christifideli* dic etiam *Christi discipulum*. Sic inscribit Albertus Elogio de Diuo Basilio, num VII. *Athenis reditus Eubulum olim Praeceptorem suum Hominem sapientissimum Christo lucratur, Pergratus Praeceptori suo discipulus. Quem SVI. DISCIPVLVM fecit, vt faceret CHRISTI.*

CLAS-

CLASSIS V.

Ecclesiastica vocabula nouata

Ex Ecclesiasticis vocabulis plura inuexit necessitas. Ex his illa tenenda Latinè videntur.

REDEMPTOR

Membrum I.

REDEMPTOR de Christo Domino Latinum est vtroque illo sensu, veteribus concepto: Et quòd pretio tot laborum, & suimet sanguinis captiuũ redemit genus nostrum, quo sensu dixit Cicero II. offic. *Liberales autem, qui suis facultatibus aut captos à praedonibus redimunt, aut* &c. Et quòd Diuinitatem, aliaque dona caelestia conditione illa accepit, vt nostram curaret salutem; quemadmodum Verrina V. Cicero: *Ne forte ab nocturno suo quaestu animum ad vectigalia redimenda transferret*. Adde & tertium significatum, quamquam hîc minùs consonum, quòd morte sua, & cruciatibus beatitatem nobis sempiternam iusto coëmit pretio, vt vsurpauit Caesar I. Bell. Ciuil. *Largitione, militum voluntates redemit*. In recentibus marmoribus bonae notae, vt quoto anno sint posita, intelligatur, quandoque legas *Anno ab Orbe Redempto* &c. Titulos quoque Epitaphiorum CHRISTO. REDEMPT. S.

CATHOLICA & ORTHODOXA

Membrum II.

CATHOLICA, & ORTHODOXA, i. e. *Vniuersalis*, vel *Perpetualis*, & *Rectè credens*, voces Graecae, necessitate poscente inuectae propter exorta vel ab initio Rei Christianae dissidia super sacrosancta Fide; oppugnantibus maximè ex Graecis, aduersus quos opponendae illae voces fuerant, vt proderetur sanus Ecclesiae sensus, qui vtique non singularium quorumdam capitum est, sed vniuersi fere coetus Christianorum edocti traditionibus Apostolicis, viuisque oraculis Romani Pontificis, qui Christi vices in terris gerit. Praesertim, quia vetus iam vsus eam vim his vocibus contulit, adeo vt in Latinas versae minùs indicent. Quamquam si vox *Perpetualis* pro *καθολικὴ*, quam dixit Quintilianus (lib. II. cap. XIII.) facta esset auribus familiaris, nae rectè exprimeret, eam tùm demum esse rectam fidem, quam non recentioribus primùm seculis commentata sunt ambitiosa quaedam, ac refractaria capita; sed à successoribus primis Petri Apostoli, ad posteros ipsorum perpetua, nec vnquam intermissa serie rerum credendarum consensus firmauit ac tenuit.

Vocem *Catholica* de Ecclesia, nusquam non offendes in monumentis Christianorum, quorum Princeps est, quod de nomine CATHOLICI, Regi Hispaniarum imposito per INNOCENTIVM VIII. Cyboum Pont. Max. Romae legitur, teste Sueertio in suis Select. Delic. *Orthodoxa* verò non infrequenter. Romae quidem legitur in S. Trinitatis, vt citat ibi Sueert.

CCCXLV.

DEO : TRINO : ET : VNI

GVLIELMO. ALANO. Lancastriensi S. R. E. Presb. Card. Angliae Qui extorris à Patria, perfunctus laboribus diuturnis, & ORTHODOXA Religione tuenda sudoribus multis in Seminarijs ad salutem patriae instituendis, fouendis, periculis plurimis ob Eccles. Romanam, opera, scriptis, omni corporis & animi contentione defensam, hic in eius gremio, scientiae, pietatis, modestiae, integritatis fama, & exemplo clarus, ac pijs omnibus carus occubuit XVII. Kalend. Nouemb. anno Aetatis LXIII. Exilij XXXIII. Salutis humanae MDXCIV

Caeterùm de homine sine mentione religionis, duritiem habet, & obscuritatem, qua quidem notatur Inscriptio Aquisgranensis apud Suuertium in Select. Delic. scilicet:

CCCXLVI.

Sub hoc conditorio situm est corpus CAROLI. MAGNI, atque Orthodoxi Imperatoris. Qui Regnum Francorum nobiliter ampliauit, & per annos XLVI. feliciter rexit. Decessit anno aet. LXXII. V. Kal. Febr. An. MCCC. XIV. Indict. VII

Siquidem Orthodoxus est rectae opinionis tenax. Cuius autem, quouè in genere? nullus hic omnino index, politicae, an sacrae, an aliusmodi. Lege infrà lib. de Perspicuit. Membro VIII. Rectiùs hanc vocem tractatam videmus in Bruxellensi Epitaphio de Io. Sacheuerello (citat Suuertius in Brabantinis) nimirum praemittitur ad intelligentiam illud *Catholicae religionis, veraeque pietatis cultori eximio, Qui cùm Angliam Sectariorum versutia in Caluinismum denuo relapsam cerneret, protinus vt Deo liberiùs seruiret, elusa carceris custodia* (mox subiungit) *in quem ob orthodoxae fidei confessionem coniectus fuerat* &c. Ecce vt continuatio longa praecedentium, & simul appositum fidei, vocis significationem planam, apertamque reddit.

HAERESIS, SCHISMA.

Membrum III.

HAERESIS, SCHISMA, Graecae dictiones; illa quidem Ciceroni vsitata, Attic. lib. XIV. ep. XIV. & ad Cassium lib. XV. ep. XVI. & Praef. ad Parad. Sumit autem *Haeresim* pro secta, seu opinione, & disciplina studiosè lecta, & firmiter culta. Quod in materia religionis Christianae intelligitur in parte deteriore Error à Catholica fide prudens, id est voluntarius, & pertinax. Hoc enim sensu vsurpant Christi cultores, quo & primùm nascente Ecclesia, Actor. Apost. cap. V. num. 17. & cap. XXIV. num. 14. Et I. Cor. cap. XI. num. 19. In sacris ergo Inscriptionibus haereseos nomen ad huiusmodi errorem, & mentis insaniam, sane quidem vsurpatione cogetur. Hinc Haereticus, qui & Sectarius. De voce haeresis est Patauina Inscriptio à Suuertio cit. in Select. Delic.

CCCXLVII.

PETRVS APONVS Patauinus, Philosophiae, Medicinaeque scientissimus ob idq. Conciliatoris nomen adeptus: Astrologiae verò adeo peritus, vt in magiae suspicionem inciderit, falsòq. de Haeresi postulatus, absolutus fuerit.

* Caue ergo quisquis legis, scopulum, & quidem geminum, si caput Astrologiae deuoueris. Siquidem aut Scyllam suspectus de haeresi offendes aut de insania Charybdim.

Vocis

Vocis autem *Schisma* vsum nullum veteribus, praeterquam sacris Scriptoribus reperimus, forte quia Ethnicis nihil tale vsuuenit. Est enim schisma (à σχίζω *scindo, findo, hiulco*) cùm varij varia de partibus Religionis sentiunt, integris manentibus principijs. Isidorus lib. VIII. 2. *Schisma*, inquit, *à scissura animorum nomen accepit, eodem enim cultu, eodemque ritu credit, vt caeteri, solo Congregationis delectatur dissidio*. Etsi Auctores schismatis, & partium studiosi perrari sint, qui non haereseos alicuius vitium contrahant. Vt vt res habeatur, hoc vocis necessitate tuemur quandiu alia ex boni seculi Scriptoribus non depromatur. Eam vocem habes in Epist.I. Diui Pauli ad Cor.cap.I.num.10. & cap. XII. num. 25. Et apud Patres Ecclesiae passim. Hinc *Schismaticus*, qui schismati adhaeret, nec est à Principe Ecclesiae, Pontifice Romano, à quo vt à Capite vitam, salutem, tranquillitatemque haurire membra debent.

CLERVS

Membrum IV.

CLERVS, ex Hebraico Graecis, e Graeco Latinis Christianis ingestus non sine necessitate putatur nonnullis: Nec enim inquiunt Latine vnica voce dixeris *Ordo*, seu *Collegium* hominum, qui vel sacra faciant, vel sacris administrent gradu vario, quod totum sonat *Clerus*. Nam Sacerdotia etsi Romanis multiplicia, potestatem dumtaxat conferebant operandi ritu Sacerdotali. Nostratibus autem in sacro peragendo alius alio dignior est gradus, nec Sacerdos modò ministris alijs praecellit, sed ipsi inter se se ministri, suo quisque ordine, substituti. Quod verò *Clerus* à sorte potissimùm, quam Graecè sonat, sit dictus, à vetere Hebraeorum instituto captum est, è quibus ordinante Deo Leuitae selecti sunt sorte quadam, vti sacris praeessent; alij sacerdotio fungentes, alij inferiore ministerio; siquidem antè Primogeniti omnes hoc iure potiebantur. Consule Ioannem Scapulam in suo Lexico, ad Vocem κλῆρος. Adi Suueertium in Selectis Delicijs, vbi inter Louaniensia legitur *Cleri studiosiss.* in Epitaphio Petri Peckij.

Nobis autem, tametsi vocis huius vsus non improbatur, nonnumquam tamen Latinè audiri non incommodè videtur *Ordo Ecclesiasticus*, seu (num. plur.) *Ordines Ecclesiastici*. Suadet autem Inscriptio Sepulcralis Louaniensis à Suueertio relata inter Brabantinas

CCCXLVIII.

*CL. ac Doctiss. viro * D. VLMARO BERNARTIO Ecckensi artium & I. V. Doctori & Primario Professori Iuris Canonici ab eo duos & XX. annos explicati, huius Ecclesiae Canonico, & Vniuersitatis sextùm Rectori qui nomine ORDINIS ECCLESIASTICI huius regionis, Concilio Tridentino interfuit. Heredd. moesti Poss. Obijt anno Domini MDLXX. X. Kal. Februar. Annos natus LX. Relicto ad duorum Iuris studiosorum alimentum reditu LX. aureorum. Ei pacem precare.*

A *Clerus* fit *Clericus*, hominem singularem significans, sacris ministerijs destinatum. Aliter in Epitaphio citat Suueertius in monumentis Brabantinis:

CCCXLIX.

CLAVDIO PERENNOTTO Burgondo maximae spei iuueni SACRIS INITIATO quem dum fata felicitati eius inuident è viuis sustulere XX. Decemb. An. MDXXV. N. Perennottus Caes. Caroli V. A secretis consilijs opt. mer. fratri pos.

A *Clericus* fit *Clericatus*, i. e. Status, seu conditio hominis addicti sacris ministerijs, qua voce vtitur Diuus Hieronymus in Isaiae Cap. LVIII.

CANONICVS & VICARIVS GENERALIS

Membrum V.

CANONICVS & VICARIVS GENERALIS. Ille ex ordine intelligitur, seu Collegio Religiosorum hominum, qui precibus horarijs publicè persoluendis in Templo sunt addicti. A *Canone* Graecis regula (quae vox Latinis melioris seculi vsitatissima) eò quòd debeant Canonici regulam praebere populis non modò religionem publicae exercendi, sed etiam componendi exemplo ipsorum suo alienos mores ad omnes vitae Christianae numeros, vti religiosum hominem decet. Hinc *Canonicatus* pro munere ipso Canonici haud repellenda vox Latinis, sicut *Canonicalis*, idest pertinens ad Canonicum. Accipe Epitaphium Romanum (à Suueertio cit. inter Delicias selectas) quod legitur in Templo Arae Caeli, videlicet:

CCCL.

ARNVLPHVS RAINALDVCCIVS.
nobilis Fanensis, olim Basilicae Vaticanae
CANONICVS supra nonagesimum vitae annum
caligantes oculos breui cogitans morte claudendos
hic se in spem aeternae lucis ad nouissimum
diem deponi iussit

Canonicorum verò Capitulum non dixerim, sed Ordinem, aut meliùs Collegium, vt in antiquis marmoribus de Religiosis; & Sacerdotibus: Sic apud Gruterum pag. XIII. num. 1.

CCCLI

IOVI . O . M . SACR
COLLEG . AVGVR . D . D
CVR
T . IVNIVS . SELEV
CVS . CVM . VALER . FIL
IMMVN . PERPET

* i. e. *Collegium Augurum dedicauit*

Et apud Ciceronem; *Collegium Sacerdotum* de Clar. Orat. *Collegium Pontificum* pro Domo sua: *Collegium amplissimi Sacerdotij* Appio Pulchro lib. III. Consule Ioannem Rosinum lib. III. cap. VIII. Nec suffragatur etymologia vocis *Capituli*, quasi sit *capitum inter se collatio*, cum vsus loquendi veterum cũctis praeualeat rationibus. Minus pura idcirco videri potest Inscriptio Romana (citat Suueertius in Select. Delic.) & quidem gemina, de Francisco Toleto Card. vtrobique enim habetur: *Huius Basilicae Canonici & Capitulum Pos.* Nisi forte hoc ipso distinxerint à Cardinalibus, quorum coetus appellatur *Sacrum Collegium*: Sed primum antonomasticè intelligas Cardinales pro Sacro Collegio sine apposito, cum tamen aliàs exprimendum sit *Canonicorum Collegium*, seu *Canonici, & Collegium*. deinde queis iustiùs appellatio Capituli (si foret Latina) detur, quàm Cardinalibus, summis nimirum capitibus Christiani Orbis post Pontificem?

Exemplum purius praesto est inter Rom. Inscript. & quidem dignum auctore, quem prodit sequens Epitaphium:

CCCLII.

D . IMMORTALI . SAC.
Pietati & memoriae IVLII . SADOLETI Sacerdotis Laurentiani de COLLEGIO . CANONICOR. Graecis, & Latinis literis singulariter eruditi. omnibus optimis & disciplinis, & moribus ita ornati, vt eius ingenium, comitatem, liberalitatem, & ante annos prudentiam nulla satis aequare possit admiratio . IACOBVS . SADOLETVS fratri concordiss. & spe de eo maxima orbatus multis cum lacbrymis Pos. Vixit Ann. XXVI

A Collegio

A Collegio Canonicorum aegrè probabitur dici Ecclesia *Collegiata*, sed magis *Collegio Canonicorum insignis*: seu *cum Collegio Canonicorum*. Necesse autem est Canonicos appellare, quod aliùd Collegium Ecclesijs saepe sit adiectum, puta Piorum Sodalium absque Sacerdotio, qui certum ibi Corpus constituunt: Vt vel hac de Causa vox *Collegiata* rem minus exprimat, nisi vsu vulgari inspecto. Sed latinè affectantibus aliae aures, aliusque sonus fuerit. Nec habet auctoritatem Edictū Caroli VI. de Immunit. & Rep. Eccles. Et Concilium Pisanum de Promotionib. vbi barbarismus regnat. Codex autē Theodosianus lib. V. de locat. fundor. iur. Emphyteut. vbi habet *Municipes collegiati, & corporati Vrbium* &c. etsi intelligit municipes publici ministerij causa conscriptos, certumque constituentes corpus,& Collegium; tamen aliter dicimus homines collegiatos, aliter Ecclesiam, seu locum. Sed & homines multos corporatos rectè vocabimus, idest in Corpus vnum cohaerentes, singularem autem corporatum non ita: sed de corpore. Ita non Iuris Consultum Collegiatum,sed de Collegio Iurisconsultorum dici debere obseruamus infrà in Classe VII. Didascal. Memb. II.

Reuerendissimum Capitulum si quis,vt à Capitulis subditarum Cathedrali Ecclesiarum distinguat, inscribere iubeatur, barbariem vitabit, reponens Ecclesiae *Cathedralis Collegium*. Id ipsum vsurpabit de Primatiali, Patriarchali, Archiepiscopali. Ex quo habes, quomodo castiges Inscriptionem Imolensem Campanae maioris in sacra turri, quae Saxatellae illustrissimae familiae non finit suo sonitu celebritatem famae conticescere. Ea est

CCCLIII

IMOLA . FRVENTE . LIBERTATE
PER . IOANNEM . SAXATELLVM . A . IVLIO . II . DONATA
PRIMO . CONFLATAM . DEIN . VITIATAM
COMITIBVS
FRANCISCO . MARIA . ET . ALEXANDRO . RANNVTIO . ABNEPP. BENEFICIS
* REVERENDISSIMVM . CAPITVLVM . ET . CLERVS
ME . REFVNDENDAM . CVRARVNT
IMPERANTE . INNOCENTIO . X . M . ANT. CVCCINO . ANTISTITE
H. D. C. XXXXIX

Lege ergo, *Cathedralis Templi Collegium*. Cui vt ambiguitatis omnis absit scrupulus ob subsequentem vocem *Clerum*, subiunge Collegium *Canonicale, & Clerus*.

Denique quod vulgò dicitur *Canonicè quis electus*, Latinè tu efferes *Secundū canones electus*.

Vicarius Generalis de illo, qui Episcopi vices gerit in Dioecesi vniuersa, quidni Latinè vsurpetur? Nam etsi veteribus diceretur Vicarius seruus vicem gerens serui maioris in familia, ad aliud tamen etiam translatum fuisse vocabulum arguit Brutus ad Ciceronem, dicens *alienae dominationis vicarium*. Cur non etiam quadrauerit in Vicarium Episcopalis dominationis, quocum idem (vt aiunt) Tribunal facit? Quoniam verò plures Episcopo sunt Vicarij per regiones distributi, quos vulgò malè appellant Foraneos, Latinè autem Prouinciales, aut recepta Latio Graeca origine Dioecesanos, hinc Vicarius Generalis nuncupatur, qui vicariam Episcopi potestatem in vniuersam exercet Dioecesim,& cui parent caeteri Vicarij. Nec abhorret in hac significatione vox *Generalis* ab vsu Ciceroniano, Lib. I. Off. vbi habetur: *Generale quoddam decorum intelligimus, quod in omni honestate versatur, & aliud huic subiectum, quod pertinet ad singulas partes honestatis*. Non fraudabimus luce Inscriptionis hunc locum: missisque antiquis, vbi officium Vicarij profani per varias prouincias memoratur (Adi Indicem Gruterianum Cap. V. In Voce *Vicarius*) accipe de sacro recentem, quam exscripsit in suo Zodiaco Puccinellus positam in Diuae Mariae Scalensis, videlicet:

CCCLIV.

IOANNES . MARIA . TONSVS . IVRECONS
HVIVS . TEMPLI . ARCHIDIACONVS . PRIMVS . QVI . AMBROSIANAM
ECCLESIAM . ANNIS . XXXIII. DVOBVS . ARCHIEPISCOPIS . ABSENTIBVS
GENERALIS . VICARIVS . PIE . ET . IVSTE . REXIT . HIC . QVIESCIT
VIXIT . ANN. LXIIII. OBIIT . MDL. IDIB. IAN
FRANCISCVS. TONSVS. FRATER. PATRVELIS. TANTI. VIRI. NON. IMMEMOR
POS

ANNVS IVBILAEVS

Membrum VI.

ANNVS IVBILAEVS presse locuturo admittitur Elogiastae nam Annus secularis apud Romanos veteres vix aliquod praeseulit vestigium illius. Nobis etsi primum conuenerit tempore Annus Iubilaeus cum Seculari, centesimo quoque anno recurrens, mox ad quinquagesimũ, postremùm ad vigesimum quintum redactus sit; in his quoque tamen discordat, quòd praeter statas ceremonias in Vrbe per Summum Pontificem, & Principes Sacri Collegij, ampliùs conceditur venia plenissima peccatorum, inuisentibus suppliciter sacras Basilicas, Stipe in egenos erogata, Ieiunio castigatis corporibus, ac susceptis sacrosanctis mysterijs Poenitentiae, & Eucharistiae. Iraque nisi ex apposito supplebit annus secularis, v. g. *Annus Christianorum secularis*: seu è textu sermonis, cuiusmodi habetur in Epitaphio Romano (cit. Suueertius in select. delic.) de Andrea ab Austria Cardinale, & Episcopo (en nota Christiani hominis) qui *Romam anno seculari, religioso peregrini habitu visens, à Clemente Pont. Opt. Max. agnitus* &c. Caeterum Iubilaei vocem ex hebraeo tractam omninò adhibuerim, auctoritate nixus optimarum Inscriptionum inter Romanas,ac trium potissimè. Quarum primam totam citare pretium est operae, videlicet:

CCCLV.

SIXTO. V. PONTIF. MAX. ex Ordine Minorum. Doctrina. & Magnitudine animi. omnis memoriae principi. Turcis Italia submotis. Auctoritate Sedis aucta. Vrbe instaurata Templis. Ponte. Foro. Vijs Bibliotheca in Vaticano publicata. IVBILAEO celebrato. Liguria seruitute liberata. Cùm modice ac plano solo condi se mandauisset. Iulianus Carlin patruo B. M. maiore pietate quàm impensa F. C. Obijt Idib. Sext. hora ab occasu quinta anno Christi MCCCCXXXXIV. Vixit ann. XXX. D. XX. H. XII.

Alterius verò fragmenta duo, vt moles vitetur, promo. Epitaphium est de *Carolo Friderico*, in S. Mariae de Anima, Templo Germanorum, citat ibidem Suueertius. *Gregorio XIII. Pont. Max. ad ANNVM IVBILAEVM Christiani Orbis populos conuocante* &c. Et inf. *Omnibus Christianae pietatis officijs perfunctus. Sanctissimi IVBILAEI beneficio expiatus*. Tertiam, quae est in Ponte Sixto,habetque: *Peregrinaeque multitudinis ad IVBILAEVM venturae* &c. pete ex Suueertio in Delicijs sel. latinè ac nitidè Iubilaeum reddit Q. Marius Conradus lib. V. de Copia ser. lat. dicens: *Centesimo quoque anno in Religione quondam expiationes publicas esse datas, deinde quinquagesimo, nunc denique vigesimo quinto*. Propriè itaque Iubilaeus dicetur, Expiatio publica vniuersalis in religione. Addimus nos *Vniuersalis*, vt ab ea secernatur, quae vulgò Indulgentia plenaria. Pete inf. Membrum XV.

SOLENNIS

Membrum VII.

SOLENNIS (non eo sensu, quo vulgus loquitur) de *die*, *festo*, *sacro*, Latinum est. significat autem, quod omnibus annis certisuè temporibus solet peragi, aut celebrari. Consule Thes. Lat. Ling. Vulgus autem Solennem pro celebri vsurpat. Itaque Latinè erit dies celebris,festum celebre, sacrum solenne celebre. Et magna celebritas diei,festi,sacri, non solennitas. Et festum celeberrimum pro *solennissimum*, quae vox nullo sensu nota est veteribus. Audiendus est Pola Inscript. in Academia Veronen. sensu genuino & solennem, & festum committens

In

CCCLVI.

In Fastis Philarmonicis
Festus hic dies esto, & Solennis
Quo
Ludouicus Seregius
Ad vetustatem suae familiae dignissimus
In cuius virtutis
Aestimationem & honestamentum
Maximi iudicia Pontificis
Tota sunt & propitiata
Nostros inuisit penates
Aequalem agens magis ciuem
Quam
Antistitem Hadrianum
Quam Pontificalem ad Heluetios Nuncium
O sacratum Heroem eximium
Philarmonici Academici
Voce publica & vnisona
Testantur ita & profitentur venerabundi

Nec facit auctoritatem Inscriptio Romana, quam citat Caes. Baronius in Annal. Eccles. ad annum Christi 1197. tomo XII. quae est de Dedicatione Aedis S. Laur. in Lucina, cuius initium: *Anno Dominicae Incarnat. MCXCVII.* cuius exitus est: *Facta est autem haec dedicatio* &c. *cum deuotione totius populi Romani, & adiacentium populorum cum tanta solemnitate & gloria quanta hactenus nec recognita, nec visa fuit.* Nam praeterquam quod haec inscriptio est seculi plumbei, ipsamet eius forma tota barbariem spirat, vt legentibus liquet. Est autem maximè obseruãda Consecratio altera de anno praecedente, Templi S. Eustachij, cuius memoriae clausula est huiusmodi: *Cuius consecrationis celebritati vsque ad haec tempora nulla similis extitit.* Superiorem itaque facilè ex hac emendabis, cernesque vnius anni flexu quàm praeceps ruerit in corruptelam Latinitas.

Interdum pro *solito*, absolutè. Sic praeter exempla veterum habes in recentibus marmoribus, Romae de Andrea ab Austria ad Iubilaeum profecto, quòd *SOLENNES Basilicas veneratus sit*, i. e. sacras Basilicas, quae per Pontifices decernuntur, vt eas quisquis inuiserit, percipiat Iubilaei fructum. Ibidem de Petro Sabinense, *cui Aldobrandina familia SOLENNE Funeris soluit*, id est ritu, & celebritate solenni.

Verbum autem *Solennizo* nouum & barbarum, cùm Latina locutio praesto sit, *solenne festum ago*, seu *celebro*, seu ritu *solenni cohonesto*, aut *celebro*.

Corollarium damus obseruatam à nobis fortè fortunâ marmoream tabulam in Sacrario Summi Templi Vrbis Perusiae, cùm illuc huiusce Operis edendi gratiâ contendissemus. Ea Auctore nobis incomperto, composito certè, ac polito ita legitur.

CCCLVII.

VT . VIRI . BENEFICENTISSIMI
VIRGILII . FLORENTII . NVCERIAE . EPISCOPI
MENS . OPTVMA . VOTI . SVI . STET . COMPOS
PERPETVA . BASILICAE. HVIVS . SACERDOTES . HAEC. SEDVLO . MVNERA. OBEVNTO
MORTVALE . SACRVM . SECVNDA . FERIA . AD . S. STEPHANI
SABBATO . AD . DIVI . IOSEPHI . DE . VIRGINE . AVGVSTISSIMA . CELEBRANTO
IN . EIVS . TVM . OBITV . TVM . ANNIVERSARIO . DIE
SACRIFICIVM. * SOLEMNIVS . VNVM . MINORA . NON. INFRA . XV. PERAGVNTO
IN . OMNIVM . EXPIATIONE . MORTVORVM . CEREOS . DVOS . SEPVLCRALI . LAPIDI
FAMILIAE . DE . FLORENTIIS
PONDO . SINGVLOS . LIBB . QVATVOR . VRENDOS . EXPONVNTO
EX . TABB . CONST. REMED. NOTAR. MDCXXXVI. OCT. XIII. KAL

Et verò Latinè hodie scribentis desuescant aures, oportet, à familiaris locutionis sono. Nihil autem minus significabat antiquis vox *Solennis*, quam quod nostratibus. Nec in proposita quidem tabula exquirendum longiùs est Epitheton, quod pro *Solennius* reponatur: de proximo enim petere est, vbi habetur: *Minora* (idest sacrificia) *non infra XV. peragunto*. Ergo ex opposito pro *Solennius* dic *maius*. Ita consenties cum Iuuenale Satyra X.

Incolumi Troia Priamus venisset ad vmbras
Assaraci magis solennibus.

estque hîc *Solennibus* substantiuum pro festis celebrari solitis certo per annos singulos tempore

pore. In festis autem Ethnicorum Sacrificia solita fuisse celebrari nemo ignorat. Rectè etiam dixeris *Sacrificium maiore* aut *minore ritu*; nec ineptè distinxeris sacrificium *Festum* & *Feriale*, sumpto scilicet *Festo* pro *apparato*; ac nouatâ voce *feriale* à *feriae* (quemadmodum à furiae dictum est eruditis *furiale*) atque eo sensu vsurpatâ, quo ipsa primitiua *feriae* ex Ecclesiastico instituto, quâ opponitur diebus festis. Sectamur in hoc exemplum Francisci Polae, in Inscriptione Veronensi ad Diuae Caeciliae, vbi habet: *Vno aliquo die ex feriatis, quolibet etiam festo, solennique in honorem Christi, Genitricisque eius, Apostolorumque Hostia sacrum saxito verenda* &c. Ne tamen vnquam Sacrificium, vel Sacrum *publicum* dixeris, aut *priuatum*, tùm quia Christiana sacra pro populo omnino fiunt (proinde omnia publica) ex Diuino instituto, atque in publico facienda sunt: tùm quia publica ea vocabantur veteribus, quae publico populi fiebant sumptu; priuato autem sumptu saepe decernuntur apud nos Sacra, siue illa maiore ritu, siue minore, vti superius indicat Perusinum marmor. Quod si durius videtur tibi vocem *Solennis* in re proposita supprimere, dicas, licebit, *sacrum facere solenni pompa*; sic enim per vocem *pompae* sensum exprimes, quem per *solenne* Vulgus intendit. Addas & *priuato ritu*, *publico ritu* sacrum facere: nam etsi publicè fiat, aliàs tamen in totius Ciuitatis, aut Paroeciae conuentu publico, aliàs in priuato Ciuium. Ibi publicus ritus seruatur, & maiores, pluresque ceremoniae, solennes quidem in maioribus sacris: hic priuatus, & citra pompam. Item *priuatis solennitatibus*, *publicis solennitatibus*: pro quo loquendi modo legendus est Corn. Tacitus lib. III. Annal. *Iuniae* (aiens) *vxoris Drusi sororis funus caeteris solennitatibus coboneſtatum: viginti clarissimarum familiarum imagines antelatae sunt* &c. idest caeteris obseruationibus, quae in more erant, seu caeteris ritibus solitis. Qui quidem Tacitus lib. IV. de Drusi funere scribens, ait: *Memoriae Drusi eadem, quae in Germanicum decernuntur, plerisque additis, vt fermè amat posterior adulatio. Funus imaginum pompa maximè illustre fuit, cùm origo Iuliae gentis Aeneas, omnesque Albanorum Reges, & Conditor Vrbis Romulus, pòst Sabina nobilitas, Appius Claudius, caeteraeque Claudiorum effigies longo ordine spectarentur.* Hic autem vulgus dixisset: Funus imaginum pompa *solennissimum*: pro eo Tacitus *maximè illustre*, tu aliter quoque *maximè celebre*, *insigne*, *memorabile*.

PAROCHVS

Membrum VIII.

PAROCHVS Graeca vox Latinis veteribus accepta, vt ex Cicerone ad Att. fere autem de ijs, qui munera publico nomine comportabant Legatis exterarum nationum; ipsa verò munera *Parochae*, Latinè *Lautia*: siue ex aliorum sententia, Parochus, qui omnia hospitibus necessaria praestabat. Quae verò vulgò est *Parochia*, Graecè, sed Latio consentiente dicenda *Paroecia*. Est enim etymon longè aliud. *Parochus* ab ὄχος currus, Paroecia ab οἶκος domus, vt sit paroecia *accolatus*, seu vicinia, vel conuentus accolarum, qui fani eiusdem consortes sunt. Ipsi verò accolae, eiusdem scilicet fani consortes rectè *Paroeci* appellantur, quibus Parochus idem praeest, ac praebet necessaria ad animi caeleste alimentum, puta sacrosancta mysteria, Eucharistiam, Diuini verbi documenta, & huiusmodi. Repete suprà ex Classe II. sacrorum Magistratuum, Membro XXIV. de Vocibus *Plebanus*, & *Curatus*. Paroeciae vocabulo in sensum nostrum vtitur Elogiastes recens Mediolani, in Ingressu Caesaris Montij Card., & Archiepiscopi, videlicet:

CCCLVIII.

AVE . CAESAR
CARDINALIS . ARCHIEPISCOPE
BONIS . OMNIBVS . OPTATISSIME
NEC . PSITTACI . VOX . EST
SED . ADDICTISSIMAE . TIBI . LAVRENTIANAE
PAROECIAE
CVIVS . TV . FINES . ECCE . NVNC . INGREDERIS
PRIMI . PRAESVLIS . ET
APOSTOLI . NOSTRI . BARNABAE
HABITATIONE . MINISTERIO . FONTE . LVSTRALI
HODIEQVE . SACROSANCTO

CHRISMA, DIACONVS, SVBDIACONVS, CASVLA, COENOBITA, EREMITA, OFFERTORIVM, GRADVALE

Membrum IX.

CHRISMA à Graeco χρίσμα *vnguentum, oleum*, vſus loquendi vetuſtus Chriſtianorum pro Sacra Confirmatione, ſcilicet metonymicòs materia pro effectu, genere quoque pro ſpecie: interceſſit autem neceſſitas, quippe non ſatis quis expreſſerit dicens *Sacrum Oleum*, ſeu *ſacram Vnctionem*, cum duplex inſtituta ſit ſacra vnctio in Eccleſia, altera poſt Baptiſmi lauacrum, altera ſub vitae terminum, quae & Extrema appellatur: ſed & aliud eſt oleum Confirmationis ab illo, ſanctiori videlicet ritu confectum, perque ſolos Epiſcopos miniſtrandum, appellaturque antonomaſticòs *Chriſma*. Itaque vocem hanc minimè, vbi opus ſit, reprobauerim, ſed nec Latinā *Confirmatio* abſolutè, vbi continuatio orationis indicat ſacram Chriſtianorum; ſecùs epitheto finierim, *ſacra Confirmatio*, ſeu *ſacrum Chriſma*, ſeu *Myſterium Chriſmatis*, ſeu *Confirmationis myſterium*. Verbum autem *Chriſmare* non dixerim: ſed *Chriſmate inungere*.

DIACONVS Miniſtrorum Sacerdotis princeps, ex Graeco διάκονος *miniſter, famulus*, qui & de Legatis, & Magiſtratibus dicebatur. Vnica voce Latina non dixeris, idcirco neceſſitate probatur vſus vocis: ſed ſi Graeca donata eſt Latio, Graecè quoque tractanda per ſecundam declinationem, *Diaconus, i*, non Diacon, is per tertiam.

SVBDIACONVS verò pro Miniſtro, qui Diacono ſubſit, quia vox hybrida eſt, reſtituenda videtur in Graecam puram, ideſt *Hypodiaconus*, & communi vſui noſtratium rectè antefertur vſus veteris Eccleſiae, qualis aetate Diui Hieronymi, qui ea voce ſaepe vtitur, praeſertim Epiſtola XCVIII. ad Auguſtinum.

CASVLA vox noua, vulgò noſtrati *Pianeta*, indumentum Sacerdotale ad Sacrum peragendum: diminutiuum à *caſa*, Graecè καλύβη, quod corpus Sacerdotis tegat. Durior ergo mihi vox, & niſi neceſſitas cogat, aegrè admittenda. Nam Latinè haud ſupplet *Pallium*, quia & altera veſtis extima eſt Sacerdoti incedenti tempore pluuio, cui pluuiale, i. e. pallium nomen damus: Palla quoque etiam de ſacri calicis operimento certo vſurpatur. Amictus ſimiliter de capitis Sacerdotalis tegumento. Niſi *Amiculus* probetur dici, quamquam, & de veſte linea, quam Vulgus Albam, intelligi poſſit, qua Sacerdos amicitur ſub Caſula. Poderis appellanda videtur nonnullis, Graeca voce, ποδήρης quae talarem tunicam ſignificat, eamque minime ſinuoſam & amplam. Tui erit iudicij, ſi vulgo inſcripſeris, efferre vulgare vocabulum *Caſula*: ſin eruditis, *ſacrum pallium*, *ſacra*, ſeu *ſacerdotalis palla*, *Amiculus*, ſeu *Amictus ſacerdotalis*, *ſacer*, ſeu *ſacra poderis*.

COENOBITA, ſicut *COENOBIVM* Graecae voces non ignotae Latinis veteribus, teſte Gellio lib.I. cap.IX. de Pythagoraeis: Etſi noſtratibus accōmodatae poſterioribus aliquot ſeculis, quo nimirum tempore Paulus Thebaeus aequalis Magni Antonij Aegyptij Mona-

chorum Christianorum Princeps floruit. Horumque duplex fuit ordo, nam alij seorsim singuli viuere instituerunt, Eremitae appellati (ab ἐρῆμος Graecè, Latinè *solitudo*) quasi *solitarij*: Alij verò gregatim, societate inseparabili, Coenobitae dicti, à κοινὸς *Communis*, & βίος *vita*, quasi in commune vitam ducentes. Nouum ita institutum, veterem, quia congruens est, non immeritò asciscit appellationem.

OFFERTORIVM, Missae ea pars, quae tempus oblationis tenet. Nec barbariem potius retulerit, quàm sanctitudinem vox ista, quae non recèns nata, sed de antiquiore aeuo sumpta, cum pro *latum* in supino verbi *fero*, dixerint vetustiores *fertum*, ex quo *fertis*, & *fertoribus* nomen, illud genus libi; & quod fertur ad sacra, hoc qui ferto libant, significat. Indeque optimè nobis *Offertorium*.

GRADVALE à *Gradu*, vt à *Genu Genuale* analogiam seruat, caeteroqui nouum vocabulum, sed rei nouae. Significat enim carmen, quod cantatur, dum gradus pulpiti scandit Diaconus, lecturus Euangelium. Nihil est ergo, cur non admittatur.

EVANGELIVM, BAPTISMVS, IVDICIVM VNIVERSALE

Membrum X.

EVANGELIVM non satis Latinè expresseris *Christianam legem*, quia magna parte historia est; neque *Christianam doctrinam*, quia aeterna praeceptorũ obseruatoribus praemia, violatoribus supplicia proponit. Tam multiplex quoque est, vt vna Graeca vox *Euangelium*, idest *bonus nuncius*, argumentum totum perstringat. Res autem noua nouum, sin minus è Latinis, è Graecis certè poscebat vocabulum, quod vel principio rei Christianae non à sacris Scriptoribus solùm, sed à Christo Deo cusum fuit; *Euntes* (aiebat Marc. XVI.) *in mundum vniuersum praedicate Euangelium omni κτίσματι.*

BAPTISMVS, & *BAPTISMA* ex illis est vocibus Graecis, quae breuiùs simul, & expressiùs significant Latinis, idque ex vetere Christianorum instituto, atque adeo ex ipso Apostolorum Principe. Non quòd Latinè non rectè efferatur, *Sacrum lauacrum*; *salutaris vnda*; *fons vitalis*, *sacer*, *lustralis*, *caelestis*; *Sacrosancta ablutio* &c. Sed & pressiùs ad laconismum, & ad maiestatem sanctiùs auditur *Baptismus*, siue *Baptisma*. Accipe nihilominus elegãtem Inscriptionem in ingressu Caesaris Montij Cardinalis, & Archiepiscopi Mediolani, Auctore Ludouico Puteio Societatis Iesu: in persona Diui Barnabae Apost. videlicet:

CCCLIX.

COLVMEN . ACCEDIS . O . CAESAR . ILLIVS . VRBIS
QVAM . EGO . PRIMVS . ANTISTES
HIC . EXPIATAM . LVSTRALIBVS . AQVIS
EREXI . AD . GERMANAM . FIDEM
QVANTVM . CRESCET . IN . TE
QVAM . FIRMITER . STABIT
QVI . EMINENTIAM . TITVLO
NOMINE . MONTEM . PRAEFERS
A . ME . SVBLEVATA . HIC . VRBS
ET . FVLCIATVR . TE . INTRODVCTO

Et alteram Romae marmoream in Vaticano.

CCCLX.

AQVAM
VATICANI . COLLIS
INCERTO . OLIM . A . CAPITE . DEERRANTEM
A . B. DAMASO . INVENTA . SCATVRIGINE
AD . LAVACRVM . NOVAE . GENERATIONIS . IN . FONTEM . CORRIVATAM
RVRSVS . AMISSAM
INNOCENTIVS . X. PONT. MAX.
CONQVISITAM . REPERTAMQVE . AC . MIRE . PROBATAM
FONTI . RECENS . EXTRVCTO . RESTITVIT
VT . IN VRBE . AQVIS . PEREGRINIS . AFFLVENTE
AEDES . VATICANAE
SVAM . HANC . HABERENT
GEMINA . SALVBRITATE . GRATIVS . HAVRIENDAM
AN. M. D. C. XLIX. PONTIFICATVS . SVI . V

DIES IVDICII VNIVERSALIS ex textu Elogij signabitur, in quo iudicium de genere hominum vniuerso palam feret Diuinus Iudex. Vox quidem Latina, sed ea elegantior *Dies censorius*, vt indicat Inscriptio vetus, posteriorum tamen seculorum, Christianorum videlicet, quam citat Auctor Inscript. Sacrosanctae vetustatis pag. CCCXXVI. Veronae lectam, videlicet:

CCCLXI.

Mihimet Felicianus Veroren
Sacrum const. qui inquietus
Viuus nunc tandem Mortuus
Non lubens quiesco solus
Cur sim quaeris vt in DIE
CENSORIO sine impedimento
Facilius resurgam

C O N C I O N A T O R

Membrum XI.

CONCIONATORIS vox, im meritò scrupulus ingeritur Vossio, quòd in malam partem putetur accipi solita apud antiquos, idest pro ijs, qui auram popularem captant, & concionibus Tribunitijs populum gaudent aduersus proceres concitare, atque accendere. An verò non innumera bonorum Scriptorum veterum interciderunt, vt non alicubi haec vox in bonam quoque partem probabile sit vsurpari? Siquidem *Concio* in bonam quoque partem tam ad populum, quàm ad milites vsitata probatur pluribus locis in Thes. Latin. Ling. Quo verò nomine appellaretur, qui obit concionem? Nec enim ad plebem semper contra proceres oratum esse satis docuit exemplo suo Menenius Agrippa, reconciliator plebis cum Patribus, & ante ipsum Proculus Iulius solicita Ciuitate desiderio Regis Romuli, & infensa Patribus, alijque. Quid? An ille etiam malè audiet, qui plebem iniquè vexatam contra impotentes dominatores accenderit, vt iura sua, vt libertatem, vt vitam tueatur? Nihil autem interest, Imperator in castris, an Tribunus in Vrbe; milites, an plebem concionibus citet suis in exteros, an domesticos; hostes, an tyrannos. Vt ergo Tribunitia potestas vtilis Reip. fuit, ita & Concionatoris munus Tribunis proprium: Et quòd leuitate notauerit Concionatores sui temporis Cicero (IV. in Catil.) non ideo aut prioribus labem intulit, aut posterioribus praeiudicium fecit: Cur enim honesta, & iusta cùm esse possit concio, qui Concionis ipsius exercet munus, iniquus, & turpis dicendus fuerit? Sed Vossio Vallam opponimus, qui bonam in partem interpretatus docet, Concionem esse populi multitudinem congregatam vel ex Magistratus iussu, vel ex publici Sacerdotis, vel interdum sua auctoritate, & sponte propria ad audiendum oratorem concionantem in bonum publicum, cuius etiam oratio vocatur Concio. In priore significato est Graecè Ἐκκλησία, quam nos pro Latina voce habemus. Inde vocem *Concionator* legimus in Epitaphio recenti Romae, in Téplo XII. Apost. citato in Sel. Del. à Sueert. videlicet:

CORNELIO

CCCLXII.

CORNELIO. MVSSO. PLACENTINO
Minoritae, Bitontinensium Episcopo
Vitae innocentia, morum integritate, & Sanctitate insigni
Doctrina omnibusque scientijs
Praeclaro
Concionatori facundiss. atq. incomparabili
Catholicae fidei propugnatori acerrimo
Cuius ingenij & eloquentiae praestantiam
Nunquam interitura monumenta
Testantur
Vixit ann. LXIV. Obijt V. Id. Ianuar.
MDLXXIV

Porrò scrupulum omnem Vossio tollet, si ex contextu intelligetur Concionator sacer, Euangelijque sator, Praedicator, & praeco. Pro quo stabit *A concionibus*, seu *Orator Euangelicus*, vel *Christianus*, vel *sacer*: Item Graeca vox, sed Latinis non ignota *Ecclesiastes*, quam legimus non vno in marmore inter monumenta Brabantina apud Suueertium, praecipuè verò ibi

CCCLXIII.

Memoriae
F. Ioannis Garetij
Canonici Regularis Ord.
Diui Augustini
Ecclesiastae celeberrimi
& SS. Literarum studiosiss.
Qui mortem obijt
Ipso D. Agnetis Festo. An
MDLXXI.

Quâ etiam voce vtitur recèns Franciscus Pola in Veronensi Inscriptione, quam placet adscribere. Ea est

CCCLXIV.

Admirationi
GASPARIS PANNII
Roma
Augustiniani Eremitae
Ecclesiastae in primis Magni
Non obstat
Quòd hoc nostro natus sit seculo
Dicendo tantum ille potest, & Docendo.
Fecerunt
Qui dictorum eius, qui dictis
Audientes fuerunt
Veronenses
Dum in sacro Diuae Euphemiae Templo
Concionatus est
Anno MDCXIV
Merenti

Sed Concionator bene audiet vel hinc maximè, quòd Ciceroni quoque de Arusp. resp. *De religionibus sacris, & caeremonijs* dicitur aliquis *concionatus*: Ergo quod, nisi Concionatoris, nomen adeptus?

RELIQVIAE SANCTORVM

Membrum XII.

RELIQVIAS SANCTORVM ne verearis Latinè vsurpare, pro Sanctorum, qui Caelo sunt recepti, ossibus, cineribus, alijsque rebus ad ipsorum quondam vsum, quae in Templis religiosè coluntur. Quod enim eae relictae sunt in terris, exuuiae scilicet mortalitatis, rectè *reliquiae* nuncupandae: Ita non cogimur à Graecis, cùm Latina suppetant, emendicare *λείψανα*: praeterquaquod vix eruditioribus cognitum id vocabulum, vt adnotabimus infrà lib. III. Memb. VIII. Nam quòd illud Latinè dicatur, testis est Plinius lib. X. Epist. LXXIII. ad Traianum: *Petentibus quibusdam, vt sibi reliquias suorum transferre permitterem*; scilicet ex Asia, vbi is Proconsulatum gerebat: & Epist. LXXIV. quae est Traiani responsio: *si reliquias suorum propter aliquas iustas causas transferre ex loco in alium locum velint*. Non ergo impuritatis damnanda (vt perperam Censor quidam) Inscriptio Alexandri Geraldini Episcopi apud Indos Occidentales, imò digna, quae hic inseratur Romanis caracteribus, videlicet

LEO

CCCLXV.

LEO . X . ROMANORVM . PONT
PRIMVS . RELIQVIAS . SANCTORVM . IN . HVNC . CARDINEM . MVNDI
A . TOTA . GENTE . HVMANA . SEIVNCTVM
IN . QVEM . NVLLVM . ANTEA . NOMEN . DEI . NOSTRI . PERVENERAT
EA . RATIONE . MISIT
VT . FERA . BARBARORVM . CORDA . RELIGIONE . EMOLLIRET
ET . MVLTAS . CHRISTO . ANIMAS
CONQVIRERET

Apud Suetonium quoque eam vocem nunc forte meminimus offendisse, in Domitiano Cap. VIII. vbi habet: *Ac nequa religio Deùm impunè contaminaretur, Monumentum, quod libertus eius è Lapidibus Templo Capitolini Iouis destinatis filio construxerat, diruit per milites; ossaque & reliquias, quae inerant, mari mersit.* Concinunt marmora, apud Gruterum non pauca, praesertim pag. CCCCLXXI. num. 7.

CCCLXVI.

D . M
RELIQVIAE
CORPORIS . M
TARQVINI . CRISPI
FRONTONIS . C . L
TRIVMVIRI . CAP

& pag. DCIX. n.9. reliquias absolutè nominat

CCCLXVII.

RELIQVIAE
CINNAMI . TI
CAESARIS . AVG
FAVSTIANI

ORATORIVM. IEIVNIVM

Membrum XIII.

ORATORIVM, substantiuè sumptum pro loco sacro ad orandum improbat Ioannes Gherardus Vossius, vocabulis accensens barbaris lib. III. de Vitijs serm. Cap.XXX. citatque Gregorium Turonen., Capitulum Karoli, & Caesarium, quasi apud hos dumtaxat Scriptores id vocabulum vsurpetur, & ante hos alium neminem. Certè apud Baronium in Annal. ad annum Christi LVII. liquet Ecclesiam aliter *Domum oratoriam* ab illo tempore esse appellatam, eaque de causa, quod in sacris libris habeatur *Domus mea domus orationis vocabitur* (Matth.XXI.) sed & historia Dedicationis Basilicae Lateranensis, quam publicè recitat Ecclesia V. Id. Nouemb. ita habet: *Nam etsi iam ab Apostolorum tempore loca fuerunt Deo dicata, quae à quibusdam Oratoria, ab alijs Ecclesiae dicebantur* &c. Cuius quidem testimonium, & auctoritas cùm nisi per summam temeritatem infringi valeat, illud consequens esse facit, vt, cùm Apostolorum tempus in bonum inciderit seculum, bona proinde vox Oratorium censeri debeat, & ritè translata ad sacrum orationis locum. Nam de eius origine, nimirum ab *Oratorius* Adiectiuo nemo planè congreditur; quin ab eo vim nostrae coniecturae intendimus: vt, si ab *Auditorius* (de quo Thesaurus Ling. Lat.) sumpsit Quintilianus *Auditorium* pro loco, in quem conuenitur audiendi causa, nihil est, cur seruata Analogiae lege non etiam *Oratorium* admittatur pro loco orationi dedicato. Huius verò expendendae vocis occasio patuit nobis, cùm aduersus quendam petulantiorem Ciceronianum niteremur, recentem illam tueri Inscriptionem, quam ex Ioanne Seueranio Septempedano in sua Roma Subterranea legebat, & nos hic referimus, videlicet:

CCCLXVIII.

CORPORA . SANCTORVM . LEONVM . PRIMI . SECVNDI . TERTII
ET . QVARTI . SVMMORVM . PONTIFICVM . CONDITA . IN . PARTE
DEXTERA . BASILICAE . AD . LATVS . MAIORIS . ALTARIS . PRIN
* CIPIS . APOSTOLORVM . SVB . ARA . VETERIS . * ORATORII . QVAE
SVPER . EXTRVCTO . PAVIMENTO . TEGEBATVR . INDE . PAVLI
V . PONT . MAX . IVSSV . EDVCTA . EVANGELISTA . PALLOTTVS
TIT . S . LAVRENTII . IN . LVCINA . CARDINALIS . CVSENTINVS
* HVIVS . BASILICAE . ARCHIPRESBYTER . SOLEMNI . * PROCESSI
ONE . IN . NOVVM . TEMPLVM . EXTVLIT . ET . HAC . SVB . ARA . IN
EADEM . MERIDIONALI . PARTE . REPOSVIT . XXVII . MAII . DO
MINICA . INFRA . OCTAVAM . ASCENSIONIS . M . D . C . VII . PONTI
FICATVS . EIVSDEM . S . D . N . ANNO . III

nam vbi altero praefixam asterisco vocem à censoris nota vindicare haud liquit nobis (de qua infrà, Membro XVIIII. Vbi *Processio*) ita priorem inuicti & coràm; & hic stylo, vti fidimus, propugnauimus. Et quidem victoria nostra facile acclamationes colliget Q. Marij Conradi de Copia Lat.Serm. lib.I. num.V. ad quem reijcimus Lectorem, simul illi alterum exhibentes recens monumentum ex Roma sacra Florauantis Martinelli haud quidem impuro scalpro incisum

CCCLXIX.

CLEMENS . VIII . PONT . MAX

Oratorium à Sancto Hilaro Papa in honorem S. Io. Euangelistae liberatoris sui, & alterum è regione S. Ioannis Baptistae nomine ante ann. mille & centum extructa vetustate deformata ad conseruanda religiosae antiquitatis monumenta restituit atque ornauit. An. MDXCVI. Pont. VI

Non est autem reticendum, apud Synodum Chalcedonensem, Canone IV. legi εὐκτήριον οἶκον, quod Latine reddes *Oratoriam domum*.

IEIVNIVM autè Latinè diximus, ex authoritate Liuiana VI. Bel. Maced. *Eorũ prodigiorum causa libros Sibyllinos ex S.C. Decemuiri cùm audiissent, renunciauerunt ieiunium instituendum Cereri esse*. Sed *Tempus ieiunij* non ita, quoniam ipsa voce Ieiunij adsignificatur tempus, quo quis à cibis abstinet. Quod si fuerit vnius diei, dicetur *Ieiunium diurnum*, si duorum, *Biduanum*, ita *Triduanum* &c. Si decem, *Denarium*, ita *Vicenarium* viginti, *Quadragenarium* (non *quadragesimale*) quadraginta. Generaliter etiam, idque eleganter, *Esuriales feriae* pro diebus, quibus fit ieiunium, & *Casti dies* (ait Gifanius) *Castum*, inquiens, *Cereris, quae & Isis, & Cybele, diem olim religiosum, & solennem, quo Cereris Sacerdotes quasi ieiunabant, & à pane abstinebant, quos dies & Castos vocabant*. Et *Ceremoniae* cum adiuncto temporis; sic *Denariae Ceremoniae*, *quibus sacra adituris, decem diebus, certis quibusdam rebus carendum erat*, inquit Festus, sic & Tricenariae Ceremoniae, & ex Analogia apud Christianos *Quadragenariae Ceremoniae* vsurpari possunt pro solenni Ieiunio Quadragesimae.

QVAE VERO ANIMADVERTENDA:

REVERENDISSIMVS

Membrum XIV.

REVERENDISSIMVS, vt & *Obseruandissimus*, *Colendissimus*, aliosque titulos id genus nec Latinis admissos comperimus, nec Grammaticis probatos. Improbat has voces Vossius in sua Instit. Grammat. & qui superior eo fuit annis aliquot Vincentius Gallus in sua, quam

quam iterum cudit (cuius Viri Rhetoricen profitentis Auditores nos fuisse in parte magna felicitatis ponimus) ac vterque docet participia futuri in *dus* non admittere superlationis gradum: Neque dici *Reuerendissimus*, sed periphrasticè, *Maxima dignus reuerentia*: seu *Maximè* aut *In primis reuerendus*. Qua item ratione, nobis videtur, nec dicendum *Reuerendior*, sed *maiore dignus reuerentia*: Neque participijs fut. in *rus* hosce gradus nemo addiderit, v. g. *Obseruaturus, turior, turissimus*, sed circuitione vtetur, qua & in superioribus. Detur ergo Epistolis vernaculo sermone Italorum, detur Latino tabulis curialibus, quibus vulgares formulae religioni sunt, vti titulo *Reuerendissimi*, propria scilicet nota signetur Episcopalis dignitas, quò ab alijs distinguatur. Nam quod Graecam vocem εὐλαβέστατος vertunt *reuerendissimus* in Codice Iustiniani, neque auctoritatem conciliant nobis, sequioris quippe sunt seculi; neque quod altera lingua vno enuntiatur vocabulo, vnum reperit in omni lingua sibi redditum: neque, si vim Graecae ipsius vocis attendimus, commodè transtulisse ij videbuntur ab εὐλαβὴς positiuo, qui sonat *religiosum, cautum innocenter*, & actiuè potiùs *reuerentem*, quàm passiuè *reuerendum*. Ita rectiùs verteris *religiosissimum*. Inscriptiones certè Latinae, siue illae Epistolarum sint, siue marmorum, siue genus aliud, substitui volunt ex Latina puritate epitheton haud imparis energiae. Cuiusmodi haec fuerint: *Episcopo Vigilantissimo, Praesuli Amplissimo, Antistiti Sanctissimo, Eximio, Primario, Inclyto, Spectatissimo, Probatissimo, Religiosissimo, Incomparabili; In paucis venerando, Apprimè, cum primis, in primis reuerendo; Vnicè, Plurimùm colendo; Praesulum illustrissimo, Praesulum clarissimo; Episcoporum lumini, splendori, decori, principi* &c.

Obseruationem exigunt exempla illa egregia, quibus Episcopi nomen nudè positum compensat superlatiuum epitheton nobiliore aliqua tituli appendice. Vt Romae in Epitaphio (citat Suuertius in Select. Delic.) *Iacobo Sadoleto Episcopo Carpentoract. S. R. E. Presb. Card. Viro morum grauitate, prudentia, & vitae integritate praestantiss. Doctrina & eloquentia cum ijs quos mirata est antiquitas, comparando* &c. Et illud: *Philippo Spinulae Genuensi ex Episcopo Nolano tit. huius sacrae Aedis S. R. E. Presbyt. Card. summae integritatis, ac innocentiae Viro.* Et: *Cornelio Musso Bitontinensium Episcopo Vitae innocentia, morum integritate, & sanctitate insigni* &c. In Epistolis verò nuncupatorijs librorum, in queis licentia maior titulorum, castè quoq. in hac parte agendum esse, & à vocibus spurijs abstinendum docent non pauci inscribentes Sacris Praesulibus, *Reuerendissimi* titulo vulgari neglecto. Vt *IOANNI CASAE Amplissimo Archiepiscopo Beneuentano Christophorus Sarrigus*. Dedicat is Enarrationes in Euang. Diui Ioannis Chrysostomi ab se in Latinum versas. Et: *IOANNI . MORONO . S. R. E. Cardinali Amplissimo Dionysius Athanasius*: quamquam pòst in barbariem desciuerit subscripto, *Illustriss. & Reuerendiss. D. Tuae Addictissimus*. Dicabat hic Canones & Decreta S. Conc. Trid. cum citat ex vtroque Test. & Iuris Pontif. Constitut. Item: *FERDINANDO MEDICI S. R. E. Card. Ampliss. Magnoq. Etrur. Duci Sereniss. Franciscus Bonamicus* (Vides, vti titulus *Amplissimi* Cardinalem quoque, eundemque Principem Magnum non dedecet?) Nuncupat autem libros X. de Motu. *Andreas Alciatus*: *Sacrosancto Antistiti Philippo Saulo electo Brugnatensi*. Est nuncupatoria Annotationum in tres libros Codicis. Atquae haec pauca pro myriade exemplorum sufficiant super voce Ecclesiastica *Reuerendissimus*. Id ipsum de *Venerandissimus* à quibusdam inuecta, cum barbaria pari. Ex quo praeiudicium habetur illius marmoris (citat Gruterus pag. CCIX. num. 2.) in Lucanis Volceiae, quando ipsum, quo incisum est, seculum corruptissimum non satis argueret: Est enim praefixus titulus.

CCCLXX.

. . . . . SACRO . DD. NN. CONSTANTINI . MAXIMI . VENERANDISSIMO RVMQ. CAESARVM . &c.

Satis exaggeratum epitheton fuerit, quod in veteri marmore, non optimi licet seculi, habetur, apud Gruterum pag. CCLXXXIV. num. 9.

CCLXXI.

AETERNO . PRINCIPI
D. N. FLAVIO . CLAVDIO
IVLIANO . VBIQVE . VENE
RANDO . SEMPER . AVG
BONO . REIP. NATO
ORDO . POSSESSORESQVE

Nam vox *Colendissimus*, vt aliter Latinè efferri oporteat, monent potissimè in suis Nuncupatorijs Alexander Massaria Vicentinus, Auctor *Practicae Medicae*, sic habens: *Reuerendo Admodum, Illustri & strenuo* &c. *omni officiorum genere colendo* &c. Item Paulus Meietus Bibliopola, Poeticae Aristotelicae versionem in Latinum ab Antonio Riccobono factam: *Perillustri ac Generosiss. iuueni Ioanni Adamo de Osschirth libero Baroni* &c. *Patrono suo maximè colendo*. Sed luculentiùs monet Epitaphium Viennense (citat Suueertius in Select. Delic.) *Imperator Caes. Ferdinandus Pius, Felix, Augustus, Auo Paterno perquam colendo* &c.

Plus verò dignitatis habere Inscriptionem Epistolarum (multò iustiùs Marmorum, & Elogiorum) vbi proprium praecedit nomen, dein subsequitur titulus, seu epitheton honorarium, probant Scriptorum grauissimi in suis Nuncupatorijs. In primis Paulus Manutius sua dedicans Commentaria in M. T. Ciceronis Orationes ad Tom.I. *GREGORIO XIII. Pont. Opt. Max. liberalium disciplinarum Moecenati*. Ad Tomum II. *ALOYSIO Estensi Cardinali Illustrissimo & Principi eximio*. Raphael Volaterranus Auctor Commentariorum vrbanorum. *Ad IVLIVM II. Vrbis Romae Episcopum Sanctissimum, Summumque Pontificem*. Latinè autem inscripsit Nuncupatoriam ad librum barbarè inscriptum Augustinus Gothutius Monilianus Ianuensis Ord. Min. Auctor *Gymnasij Speculatiui* sic habens: *HENRICO IV. Francorum ac Nauarrorum Regi Christianissimo, Potentissimo, & Clementissimo*.

Caeterùm in alijs Participijs gradum superlationis vsitatissimum habent Inscriptiones bonae, cuiusmodi apud Gruterum pag. CCCIV. num. 9. quae Romae legitur:

CCCLXXII.

Q. CAECILIO
FEROCI
KALATORI . SACERDOTII
TITIALIVM . FLAVIALIVM
STVDIOSO
ELOQVENTIAE
VIXIT . ANNIS . XV
MENSE . I . DIEBVS . XXIIII
FILIO . OPTIMO . AC
REVERENTISSIMO
M . CAVIVS . CHARINVS

Vt *Reuerentissimus*, ita *Amantissimus*, *Obseruantissimus*, & similia.

Censuram ergo poscit, non facit fidem Inscriptio Romana in Ponte Salaro, Monumentum est Narsetis, vbi victo Totilae tyranno epitheton superlatiuum *nefandissimo* attribuitur. Eam repete sup. ex lib. I. Elogio XLVII.

BVLLA PONTIFICIA

Membrum XV.

BVLLA PONTIFICIA erit Latinè *Diploma Pontificium*. Nec valet translatio ad rem similem, idest à vesica, seu pustula aquae (quae propriè bulla dicitur) ad tumores in alijs liquoribus subito nascentibus, & euanescentibus, atque hinc ad arida, ex formae similitudine, v. g. caput claui fastigiatum, insigne triumphantium cum inclusis remedijs, insigne aureum è collo infantium ingenuorum dependens, & quae hodie cingulis, ephippijs, pectoralibus, & habenis equorum inseri solent: Ita per analogiam de literis siue Apostolicis, siue Regijs, & Principalibus momenti maioris, quibus sigillum in bullae formam, interdum in capsulis bullatis, appendi solet: Haec, inquam, ratio friuola est; vbi militat vsus loquendi vetus, vnde omnis loquendi ratio pendet. Cur enim nouentur voces, vbi veterum extat locutio? Atqui pro Bulla in hoc sensu fuisse Diploma, ostendit Suetonius in Augusto: *In diplomatibus*, inquit, *libellisque signandis sphinge vsus est*. In rem verò nostram extat Romae Inscriptio sepulcralis, seculi superioris, quam citat in Select. Delic. Suueertius, videlicet:

FRANCISCO

CCCLXXIII.

FRANCISCO . DE . FRIENTES : PALENTINO
Diplomatum Apostolicorum
Sub IVLIO . Pont. Max. Scriptori
mansuetudine, probitate, indefessoque
iuuandi studio insigni
Solum ad benemerendum nato
Qui nulla re nisi moriendo nocuit
longè plus alijs, quàm sibi.
Dei florentem gratia
beneque volentem omnibus
immatura mors sustulit
minus vt esset in terris boni
Petrus de Frientes
Concordissimo fratri posuit
Vixit ann. XXXV.
Obijt anno sal. M. D. XIII. Iulij

INDVLGENTIA PAPALIS

Membrum XVI.

INDVLGENTIA cùm nimium propensam denotet voluntatem aliquid permittendi, aliud, quàm quod vulgò intendimus, significat. Nam per Indulgentiam Papalem indicare intendimus Veniam à Papa concessam. Itaque censuram poscit Inscriptio Templi Maximi Senarum, quam etsi praetermissam à Suuertio in Select. Delic. nos tamen obseruantiae gratia in Bandinelliam familiam, & pietatis in Alexandrum III. putamus hic adscribendam:

CCCLXXIV.

ALEX. III. SEN. EX. BANDINELLA. FAMILIA. PONT. MAX
RESTITVTA. CHRIST. REP. ET. ROM. ECCL. PACATA
REGIBVS. VENETISQ. DE. EA. B. M. DECORATIS
HANC. VIRGINIS. AEDEM. DEO. SACRAVIT
* MVLTISQVE. INDVLGENTIIS. DITAVIT
A. D. M. C. LXXIX. MENS. NOV
IVGVRTHA. TOMMASIVS. AEDITVVS
REPETITA. MEMORIA
M. D. X. C. I

Asterisco notatum versum, quomodo emendare possis, ostendit eiusdem seculi, sed in hac parte melioris notae memoria apud Suuertium in Brabantinis, quae in facello Augustalis Bruxellensis ita legitur:

CCCLXXV.

Anno Domini MDLIII. sexto Nonas Iulias, nos Hieronymus Dandinus Caesenas tit. S. Matthaei S. R. E. Presb. Cardinalis cognomento Imolensis IVLII. III. Pontif. Max. & Sanctae Apostolicae Sedis ad gloriosiss. & inuictiss. Principem CAROLVM Romanorum Imper. semper Augustum vniuersamque Germaniam superiorem & inferiorem, ac reliquas illius ditionis Legatus à latere pijssimis votis desiderioque ipsius CAROLI & vtriusque eius sororis HELEONORAE Galliarum & MARIAE Hungariae Reginarum inducti Hoc Sacellum & summam in eo Aram Diuo PHILIPPO Apostolo & Diuo IOANNI Baptistae consecrauimus, ac omnibus Christifidelibus, qui hodie, eodemuè per singulos annos die Sacellum hoc religionis adorationisque causa adierint VENIAE ABSOLVTIONISQue Ann. VII. in morem Ecclesiae solitum condonauimus

Ergo pro *Indulgentia Papalis* dic *Venia*. Sic etiā forte fortuna legimus in Diuae MARIAE ANGELORVM ad Vrbem Assisium in Vmbria, exaratum palmaribus literis aureis in apside sanctissimi Sacelli: AVGVSTI VENIAM DAT TIBI QVAEQVE DIES: Scilicet quā Calendis Augusti, & postridie impertiuit per Diuum Franciscum, oraculo manifesto, Christus Dominus, ratamque habuit Pontifex Maximus, Veniam peccatorum amplissimam inuisenti cuicumque Christianorum sacellum illud sacratissimum; eam pòst indulgentia succedentium Pontificum ad quemlibet Anni diem propagauit. Seu dic *Absolutio Pontificia*: versumque illum propositae Inscriptionis emendabis sic *Multiplicique venia* (seu *Absolutione*) *è thesauris Ecclesiae solenniter ditauit*. Consimilis censura feretur de Inscriptione Romana in S. Crucis extra muros, vulgò in Hierusalem (cit. Suuecrtius in Delic. Select.) cuius initium est *Venerandum sacellum à S. Helena* &c. ibi: *Reliquijs insignibus, ac Indulgentijs a Summis Pontificibus postea ditatum*.

Recole, quae Membro VI. in Voce *Iubilaeus* adnotauimus, vnde moneberis, pro *Indulgentia Papali* dici etiam posse Expiationem publicam à Pontifice Maximo indictam: Quà certe amplior est Iubilaeus, siquidem & hic vniuersalis est Orbi Christiano vniuerso concessus, & grauissimorum quorumcunque criminum nexus resoluit, votorumque permutandorum impertit facultatem.

E L E E M O S Y N A.

Membrum XVII.

ELEEMOSYNA Graecè, *Misericordia* Latinè, nimis profectò licenter de illa sumitur, quam egentibus modò impartimur, vt ipsam adeo stipem erogatam significet. An verò ita egens Latinitas, vt emendicandum sibi foret ab exteris vocabulum ei rei indicandae, quam aliter, atque aliter ad luxum vèl secula sequiora, idest nostra exponunt? Nam praeterquamquòd (vt obseruat Q. Marius Conradus de copia Lat. Serm. lib. V.) ne apud ipsos quidem Graecos proprium est accipere *Eleemosynam*, pro quo Romani dicunt *stipem rogare*, *petere*, *colligere*, *dare*, *erogare*, *corrogare*: Testantur Inscriptiones recentes per Suuecrtium collectae in Select. Delic. Praecipuae: Superioris seculi M. D. XXXIV. Romae, in S. Mariae de Anima, de VVilhelmo EnKefortio Cardin. vbi is memoratur, *In Egenos & in omnes homines beneficentissimus*. Nostri quoque seculi, Lyrae, in Diui Gommari, de Gaspare Tacqueto: *Erga egenos manu proma liberalis*. Ibi quoque de Carolo A Mera: *Egenis munificentia chari*. Et Epitaphium Federici Cardinalis Borromaei, Auctore Octauio Ferrario Mediolanense: *Honesta largitione esurientem plebem sustentauit*. Tres vero totas promimus haud ab re facturi, ex eod. Suuecrtio. Videlicet Romanam ad *Hospitale*

SIXTVS

CCCLXXVI.

SIXTVS. V. PONT. MAX. PICENVS pauperibus pie alendis, Ne pane vestituq. careant. Multo suo coemptas aere Has aedes extruxit aptauit ampliauit. Perpetuo censu dotauit Anno Dom. MDLXXX VII. Pont. II

CCCLXXVII.

Hic pietas in Patriam
Et Pauperes prompta
Monumento est vobis Posteri
Vbi iaceo
ANTONIVS. LAFAITATVS
nulli vnquam noxius
Deo proximus
VALETE

Alteram ad Sancti Angeli, Cremonensem.

Et Mediolanensem ad Diui Eustorgij, in facello Diui Petri Mart.

CCCLXXVIII.

D. O. M.

Diuo Petro Ordinis Praedicatorum. tribus coronis Doctrinae, Virginitatis, & Martirij VIII. Id. April. An MCCLII. Donato. Cuius Corpus miraculis clarissimum Io. Vicecomes Mediolani Archiepiscopus & Dominus vniuersi Ordinis Praedicatorum Synodo, & omni Populo Mediolanensi inspectante, & in Arca ex alabastride lapide singulari artificio perfecta summa religione condidit An. MCCCXL. Fratres & Filij eiusdem Ordinis COACTA STIPE A PIIS HOMINIB. Cellam hanc duplicem refecerunt, Plastice, & Pictura ornauerunt An. MDXCIII

Adponi poscit Quarta Inscriptio, quae argumento lucem afferre potest, & haec Mediolanensis, in Diui Eustorgij (citatur à Puccinello) videlicet:

CCCLXXIX.

Diuae Mariae semper Virgini & Iesu Christi Saluatoris Matri Sanctissimae Rosarij Sodales sua & aliorum PIORVM PECVNIA Cellam hanc Plastice, Auro, Pictura exornarunt An. MDLXXI

Quare expurgatione dignae videri possunt tres illae Romanae, apud Suueertium; Prima In Diuae Mariae supra Mineruam de Bartholomaeo Carranza, *Viro, Genere, Vita, Doctrina, Concione, atque Eleemosynis claro*: Latinè & commodè dixerit, *atque beneficentia*, seu *misericordia in egenos claro*. II. in Diuae Mariae Capitolinae de Syluio Sabellio Card. vbi ait *Monumentum iuxta gentilium suorum sacellum, vbi idem pia eleemosyna ex testamento attributa, animam Diuinis sacrificijs perpetuò expiandam reliquit*. hic primùm abundant illa epitheta *pia*, *Diuinis*: nunquam enim vulgus eleemosynā nisi pium opus intelligit: nec sacrificia nisi Diuina: deinde congruentiùs reponetur *vbi idem pio legato, seu annuo censu* &c. III. in S. Trinitatis in Colle Hortulorum, vbi clauditur his Inscriptio: *Ioan. de Cecchinus Florentinus LEONIS. X. Pont. Max. Cubicularius, Eleemosynarumq. elargitor*. Cur non Latinè *A cubiculo, & Ab eleemosynis*? Quamquā dic pro posteriore, *A pijs largitionibus, A stipe pauperum*, aut huiusmodi, suppressa voce *Eleemosyna*, quam Latium vetus ignorauit: Quà item censurà excernerem illam inter Brabantinas à Suueertio collectas, quae legitur Antuerpiae in Diuae Mariae, de Francisco Ioānis F. Ioannis N. *Antuerpiae è IV. Viris Ab Eleemosynis*: vbi reponerem; E IV. Viris egentium stipi praefectis, seu, egentium curatoribus, patribus, vel IV. Viris piarum largitionum, & id genus aliter.

Dices

Dices : Cur non *Astipe* tantùm , dempta voce *egentium* ? At, inquam, oportuit vocem Stipis,quae genericum habet veteribus significatum , ad egentes contrahere , cùm amplius ad pecuniam in aerarium illatam , & ad Dijs oblatam referretur .

Postremò vèl hinc impuritas arguitur Spartiani,quando feculum ipfum ferreum per fe non prodat ; cuius eft de Caracalla hoc fcriptum ; *Non tenax in largitionem ; non lentus in eleemosynam*. Ita enim probari debuerit *Agape* Graeca fimiliter vox, Latinè *Charitas*, quae metonymicè fignificabit ftipem egentibus impenfam, non fecùs atque *eleemosyna* Latine mifericordia;nam vterque horum afiectuum ad fubleuandam alienam egeftatem inducunt. Et quidem vox *Agape* prifcis Chriftianis vfitata (Baron. Annal. to. II.) ficut *Eleemofyna* , fed Latio minime accepta euincitur nullo bonorum Scriptorum extante exemplo . Rectiùs in recenti Epitaphio Romano (apud Suueertium) de PAVLO . II. *In Principes munificentia , in pauperes mifericordia infignis fuit* . Non erit poenitendae operae obferuafle memoriam fuperioris feculi, quam excerpfimus ex Roma facra Horauantis Martinelli,non raro futuram vfui . Ea eft huiufmodi

CCCLXXX.

D . O . M . S
IO . PETRO . CRIBELLO . MEDIOLANENSI . CIVI . ROM . EQ . PAVLLIANO
VIRO . INTEGRO . INNOCENTI . AC . RELIGIOSO . QVI
DE . BREPHOTROPHIIS . PTOCHODOCHIIS . ET . NOSOCHOMIIS . OMNIB
BENEMERERI . NVNQVAM . DESIIT
CELLAM . HANC . QVOQVE D . MAR . MAGDALENAE . DICATAM
PERPETVO . SACRO . FACIVNDO . EXORNAVIT . ET . AVXIT
VIXIT . ANN . LXXXIX . OBIIT VIII . ID . IVN . MDLII .
IO . ANGELVS . CRIBELLVS . PATRVO . OPT . PONI . CVRAVIT

Hominem itaque largum (vulgò) in eleemofynas erogandas pijs locis , i. e. vbi aluntur Infantes , vbi pauperes excipiuntur (vtique fubleuandi) & vbi aegroti curantur , Latinè eft *de his locis benemereri*.

SECVLARIS , & LAICVS

Membrum XVIII.

SECVLARIS & LAICVS de homine non Sacro , non Ecclefiaftico barbariem planè fapiunt . Et primùm vox *fecularis* à *feculo* fumpta fiue pro certa temporis duratione ; fiue pro Mundo , in quo fiunt viciffitudines rerum temporariae; fiue pro moribus hominum in Mundo , certè nullo ex his fignificatu excludit homines facris addictos , qui quidem & tempori fubfunt , vti caetera interitura ; & fuos habent, quos obferuemus mores, bonos, malos. Ita etfi ex facris literis rectè interpretere *βιωτικὰ κριτήρια* (Epift. I. ad Corint. Cap. VI. num. 3.) fecularia iudicia , i. e. de rebus ad vfum huius vitae temporariae, & caducae fpectantibus : Et *κοσμικαὶ ἐπιθυμίαι* (ad Timoth. II. 12.) fecularia defideria , rerum videlicet huius vitae , quae ad ambitionem , auaritiam , voluptates pertinent : Nunquam tamen ad hominem id epitheti trahes, vt Sacro opponas , fi tamen Latinè profiteris ; Quomodo *Profanum* hominem dices , vt inquit Seruius in illud Virg. 6.

. . . . . procul ; O procul efte profani
Conclamat Vates .

ideft facris non initiatum , qui Fanum intrare non poteft . Et Cicero de Inuent. locum profanum opponit confecrato . Et Horatius *mifcere* dixit *facra profanis* ; quamquam ego libentiùs hominem ordinis profani dixerim , quàm profanum, ficut etiam Ordinis Ecclefiaftici, feu facri , quàm Ecclefiafticum , aut facrum (facer enim homo veteribus execrandus) fiquidem de vulgo in malam partem cecinit Horat. Carm. lib. III. Od. I.

Odi profanum vulgus , & arceo

(Adi

(Adi inf. classem VII. Didascal. Membr.XVI.) Lubet subijcere locos duos Inscriptionum recentium ex Suuertio, alterum in Select.Del. ex legibus conuiual. inter Rom. *Qui non paruerit* (Principi Symposij) *vt profanus è Collegio excluditor*. Alterum in Brabantinis Bruxell. in Hortis Halderianis Alberti Struzzi Auctore Erycio Puteano : *Ridens omnia : tu profanus nisi facis : Aurae, Aquae, Vmbrae* &c. Profanare autem v.g. Templum auctoritate legitima, vt alio loco decentiore restituatur : Item Calicem sacrum vsu vitiatum, vt opifici tradatur instaurandus, &c. Elegantiùs reddes *Exaugurare*.

Neque fauet Elocutio illa Ciceroniana in Catil. *O tempora O mores*. Vt, sicut tempora pro eius temporis hominibus; ita seculum. Nam Primò admittimus Latinum futurum *O secula* non minus, quàm *O tempora* : Deinde verò aliud est *seculum* in illo significatu, aliud deductum ex eo *secularis* : Item aliter in motibus vehementibus loquimur, vt in Exclamatione; aliter citra vllum motum, vt in appellatione historica. Illic metonymiae datur locus, vt pro hominibus nostri seculi vsurpemus seculum : Hic autem licentiae tantum non datur.

Vox autem *Laicus* à λαὸς *populus*, popularem quidem, & communem significat, opponiturque rebus ferè, quas tractari nefas est, praeterquàm à Sacerdotibus; Ab ea tamen est abstinendum studioso Latinitatis, cùm nulla, nisi è Sacris literis, auctoritate scriptorum boni seculi nitatur : Nisi latinam eius interpretationem probemus, hominem *popularem* religioso opponentes. Cauit prudenter scopulum Sigismundus Boldonius in suo Lario, vbi Templum Maximum Vrbis Nouocomi describens, de parte illa, in quam, (diceret vulgus) Secularibus, aut Laicis ingressus non datur, vtens contrario : *Excisi* inquit, *ex maculoso lapide gradus ascensum ad pronaum praestant, & impositi gradibus marmorei plutei reliquum Templi secludunt: ipsum deinde à penetralibus ac cella, quam SOLOS SACERDOTES intrare fas est, alij gradus, atque alij, ijque pretiosis pluteis distinguunt, relictis foribus, per quas à pronao itinera ad sacrosanctum tribunal fiant*. Repurgandam ergo quis censuerit Inscriptionem Bruxellensem in aedib. Auberti Miraei Canon. Antuerp. ad effigiem Gasparis Scurerij. Citat Suueertius in Brabantinis, videlicet :

CCCLXXXI.

D. O. M. S

Gaspar Scurerius est nomen mihi. Patria sum Mechliniensis : Professione Religiosus Grimbergensis. Nec mireris me, qui candido Praemonstratensium Ordini Nomen dederim. Nigro LAICOQVE habitu Palliatum : Ea temporum calamitas, ac necessitas fuit. Anno Christi MDLXXXI Caluinianis res sacras, & Ciuiles in Belgio turbantibus. Vt si saluus apud Catholicos huius Vrbis Bruxellensis Ciues esse vellem. Hoc isto VVLGARI habitu, Clero insidiantes fallerem. Sed nec fructu suo piam hanc caruisse fallaciam, Vel ipsi Deo, Regiq. fida Miraeorum familia testis est Quam annos ipsos amplius III. In ista nocte temporum Sacris misterijs foui Et Diuini Verbi pabulo Alui. Tu quisquis haec legis. Disces in tumultu Panico. Vtilem atque in primis necessariam esse Prudentiam

Hinc si vocem ad res transtuleris, doceris; rebus Sacris opponi Ciuiles, non vero seculares, vt in superiori Epitaphio : nisi mauis *profanas* aut *populares*, aut *politicas*.

Seculum autem pro tempore cùm veterum testimonio vsurpari rectè probatur, tùm Inscriptione recente, Pisis in Diui Frigdiani, Ordinis nostri Praefectura, illustratur. Ea est

CCCLXXXII

ANTONIO BOSSIO PATRICIO MEDIOL
Ord. Equ. S. Steph
Quòd florentiſs aetate, gente, opib
Deceſſerit
Aloyſius & Stephanus Vt ſeculum caduciter ruere teſtarentur
Fratri B. M. Poſs. Ann. M DC

PROCESSIO

Membrum XIX.

PROCESSIO, quae à ſacris Ordinibus populo comitante publicè fit, malè ea voce notatur, cùm ex Latinitate ſatis ſuppetat loquendi forma. Nam ſiue id fiat deportandi cauſa per vrbem in ferculis ſacras reliquias, Diuorum imagines, ſacroſanctam Euchariſtiam, & huiuſmodi, dicebatur veteribus *POMPA*: Cic. V. Tuſc. *In pompa cùm magna vis auri argentique ferretur*; quo ſenſu etiam Virgilius *ſolennes pompas* dixit (Quamquam Romanis, inquit Vbertus Giſanius, vſitata non erat pompa, niſi in triumphis, ſed & in ludis teſtatur Dion. Halicarnaſſaeus lib. VII. in eaque pompa ſimulachra Deorum deportaſſe: inſtituto ſane à Graecis accepto) Siue fiat ad Templa exorandi Numinis cauſa, v.g. in publicis calamitatibus, vocabatur *SVPPLICATIO publica*, *publicum SVPPLICIVM*. Item pro agendis gratijs re feliciter geſta. Conſule Theſaurum lat. L. Pro eodem erat etiam *GRATVLATIO*, vt apud Cic. lib. II. Epiſt. ad Brut. *Sed tamen tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia Deorum Templa fecimus*. Liuius: *Triumphantes in Capitolium aſcendebant, Ioui Optimo Maximo, caeteriſque Dijs gratulaturi*; Verùm hoc ad gratiarum dumtaxat actionem pertinebat.

E recentibus legendus eſt Petrus Labbeus in Vita Lodouici Regis, Elogio XIV. quod eſt de Benearnenſibus haereticis ſubiugatis.

CCCLXXXIII

Miraculo ea victoria non caruit
Quinquaginta anni erant
Cùm è Benearnia Miſſa exulabat
Eadem die reſtituta eſt, qua exulare coeperat
Quis non eam Victoriam Iubilaei dicat?
Mirare dignam hoc Iubilaeo Regis pietatem
Circumferri ſolenni POMPA EVCHARISTIAM iubet
Vt periuram prouinciam
Prius reconciliaret Chriſto, quàm ſibi
Atque vt victoriam Deo acceptam referret
TRIVMPHARE in Benearnia maluit Chriſtum, quàm Lodouicum &c.

Ac ne epitheton Pompae *Solennis* vulgari ſignificatione ſumas, vtque nihil amplius intelligas, quàm quod eſt ſolitum, & ſtata ceremonia, ac ritu decretum, accipe, quomodo Latinè reddas vſurpatam quoque à vulgò locutionem *Proceſſionis ſolennis* ex marmore Florentino, tertio ab hinc ſeculo, poſito in ſummo Templo

CVM

CCCLXXXIV.

CVM . DIVI . ZENOBII . CORPVS . IN . S. LAVRENTII . AEDE . CONDITVM ESSET . ATQ. OB . ADMIRANDA . EIVS . OPERA . MAIORI . IN . DIES . FREQVENTIA CELEBRARETVR . ANDREAS . QVI . PROXIME . ZENOBIO . IN . EPISCOPATV SVCCESSERAT . EVM . HONOREM . ISTI . POTISSIMVM . CVI . PRAEFVERAT ECCLESIAE . DEBERI . ARBITRATVS . CONVOCATIS . EX . VICINIS . VRBIBVS EPISCOPIS . CIVITATE . GESTIENTE . ET . INSIGNE . ARIDAE . ARBORIS IN . AREA . REVIRESCENTIS . FLORESQ. EFFVNDENTIS . MIRACVLVM OBSTVPESCENTE . IN . HANC . LONGE . QVAM . NVNC . EST . HVMILIOREM BASILICAM . ILLVSTRI . POMPA . TRANSTVLIT . VIII . KAL . FEBR
A. D. CCCCIX

Hic *Illustrem* dicit *pompam*, aliter quoque *Insignem*, *Praeinsignem*, *Magnificam*, *Splendidam*, *Apparatam* pompam.

Sciscitaberis, Actus procedendi (vulgò *Processio*) qua voce Latinè donari possit? *Processus* vtique *Sacri ordinis in publico*, vel *Ordo procedentium in Supplicatione*, *Pompa*, *Gratulatione*, aut aliter pro ratione instituti. Ita quod barbarè *Processionaliter*, Latinè *In morem sacri processus*. Personae verò *Agmen sacrum supplicantium* &c. seu *incedentium in supplicatione*. Ita *Agmine composito supplicantes procedere*, vel *incedere*. Et pro *solennem* (vulgari quidem sensu) *processionem facere*, dic *Supplicationem cum apparatu & ceremonijs habere*.

ARTICVLVS FIDEI, APOSTATA, SVSPENSVS, DISPENSATVS A PAPA, BENEFICIVM ECCLESIASTICVM, PRAEBENDA, IVS PATRONATVS, MONIALIS.

Membrum XX.

PRO *ARTICVLO FIDEI*, Latinè, ac propriè reponetur *Caput Fidei*: sic Capita foederis, Italis *Articoli della pace, ò lega*. Castiganda igitur illa Inscriptio in Brabantinis (citata à Suueertio de Ruardo Tappero) consignata aereae laminae, videlicet:

CCCLXXXV.

Opus explicationis articulorum fidei dum serio prae manibus habet, reliquae parti extremam impositurus manum, sicut aliàs frequentissimè, ita tùm quoque ad negotia publica, ad Regna inter medios ipsos labores foras euocatur, vbi apoplexia correptus non ita multò pòst vita defungitur.

Pro *Apostata*. Desertor Christianae religionis. Ex contrario proprietatem disce vocabuli, in Elogio Polae, quod subdimus

CCCLXXXVI.

XX . ANNOS
EHEV
IMPRVDENS . ERRO
PERDIDI . HAVD . VIXI
IN . ISTHOC . AMENTI . SECVLO
IAM . CATVS . VERE . VIVAM
MVNDI . DESERTOR . CHRISTI . MILES
SVB . VEXILLO
CLERICOR . REGVLAR . THEAT
F
PIO . IN . PROCINCTV
M . D . C . IV

Pro *Suspenso* stabit *Ecclesiastico munere ad tempus abstinere iussus*: seu, *ab eo ad tempus submotus*. Ita pro suspenso à Diuinis, *Sacris ad tempus abstinere iussus*. Sic suspensus ab officio ad annum, *Magistratu submotus ad annum*.

Pro *Dispensato à Papa* puriùs dicetur *Canone solutus per Pontificem*: sic dispensatus à Rege, *legibus solutus à Rege*.

Pro *Beneficio Ecclesiastico* Latinè *Prouentus Ecclesiasticus*: Item *Sacerdotium*. Sic Inscriptio recens Bononiae in Diui Petri, citata à Suueertio in Select. Delic.

MARTINO

CCCLXXXVII.

MARTINO AGRIPPAE

Mediolanensi Huius Aedis Canonico

Aliisque Sacerdotijs insigni. &c.

Pro *Beneficijs simplicibus*, dic *Sacerdotia simplicia*, pro pinguioribus beneficijs, dic *ampliora Sacerdotia*; vt apud Suuertium in Brabantinis monumentis.

Praebendam dixere iuniores pro Praebenda num. plural. Hoc posteriore modo malim cum veteribus conuenire, inter quos est Gellius lib. XV. cap. IV. Nisi inscribere oporteat rudibus, & vulgò, tunc enim & Praebendarium dici pateret illum, qui praebendam percipit. Hic sibi locum quaerit obseruatio Iulij Iacobonij (in Append. de prisca Caesiorum Gente, in Animaduersione ad Cap. XV. quam subijcit Capiti VI.) quod sicut Romanis veteribus Eques singularis ille dicebatur, qui Equo singulari, hoc est vno, ac idcirco singulari stipendio militabat; Eques autem Duplaris, qui duobus equis, stipendijsque: Ita hodie Sacerdos è Collegio, qui stipem vnam, aut distributionem vnam percipit, singularis Collega dici potest: qui verò duas siue distributiones, siue etiam Praebendas, Duplaris.

Ius patronatus, Quare impropria sit locutio, conijce ex origine. Vulgò enim Patronatus est genus Sacerdotij, quod à Patrefamilias institutum, & erectum transfert ad nepotes, & gentiles ius in Praefecturam ipsius Sacerdotij, & fructuum, seu prouentuum perceptionem. Quare siue ad gentem tantummodo, & familiam Praefectura, & prouentus deuoluatur, erit Latinè *Gentile Sacerdotium*; siue ad alienos spectet, arbitrio eius Gentis, pro Iure patronatus dic *Ius prodendi Sacerdotis*.

Monialis vox acephala, sed religandum caput, non solum velandum, vt potius cum S. Augustino audiat *Castimonialis*, seu *Sanctimonialis*. Nec enim vt Monachus, à μόνος, *solitarius*; ita *Monialis*, quae vox terminatione Latina vtique est, cum Graeca sit *Monastria*, *Solitaria*. Repete, quae obseruauimus Classe II. Sacror. Magistrat. Membro XV. in voce *Abbas*. P. Iouius in descript. Larij Lacus ex veterum nitore *Sacratam Virginem* vocat: *Circumacta Varenae saxa peramoenum sinum aperiunt: in quo sacratarum Virginum Templum.* Item: *Lopia vicus cum Templo aemulatione religionis sacratarum Virginum domo insigni.* Et: *Moxque Piscalium cum sacratis Virginibus.* Nec ineptè dixeris *Sacram*, vel *Deuotam Virginem*. Quemadmodum vsurpat Inscriptio Romana (apud Horauantem Martinellum in sua Roma Sacra:

CCCLXXXVIII.

MARIO . FERRO . VRSINO . ROMANO

Huius Templi Coenobijq. fundatori

Qui SACRAS hic VIRGINES

Gratis alendas ex asse reliquit heredes

Administratores ex testamento sepulcrum

Quod sibi statuit Poss.

Obijt MDXCI. Aetatis suae LXXX.

Dignum est oculis eruditorum Elogium Perusinum ad nos transmissum, eleganter dictatum, cuius lectione piaculum fuerit fraudasse Lectorem. Legitur autem subiectum imagini marmoreae, aureis autem characteribus in haec verba:

CCCLXXXIX

D . O . M

GLOTTO . AVGVSTAE . PATRIAE . PRAETORI

ET

BENEDICTO . CARD . VBALDO . EPISCOPO

EX . MONALDA . NOBILITATE

ALTER . QVI . SPIRAT . E . MARMORE .

MONTELVCIVM . MONASTERIVM

FVNDAVIT . A . D . MCCIIX

ALTER . PRAESENTI . VIRTVTE . FIRMAT

CONDITORI . PATRONO

GENTILIBVS . BENEFICENTISSIMIS

SANCTIMONIALES . PP

AN . DOM . MDCXLI

GLOTTO

SVFFRAGANEVS, SACRISTIA, FESTIVITAS, CIBORIVM, SACRAMENTA SODALITIVM.

Membrum XXI.

SVFFRAGANEVS de Episcopo vsurpatur, qui suam in Dioecesi alterius Episcopi impendat operam, Latinè non suffraganeus, sed *Auxiliaris Episcopus* redditur.

SACRISTIA est Sacrarium Latinè, quemadmodum Praefectus eius, *A Sacrario*. Nam qui totius Templi curam gerit, *Custos Templi*, vel *Aedituus*, idest, cui Aedis totius custodia est.

FESTIVITAS quàm impropriè, pro *Die festo*, vel pro *Festo*. Illa enim in dictis, ac sermone tantùm est posita. Ita neque *dies festiuus*, sed *festus*. Id ipsum de Apparatu, Cultu, Tempore festo, Fronde festa &c. Repete Membr. VII. huiusce Classis de voce *solennis*.

CIBORIVM (sensu hodie vulgari) nihil eo minùs improprium. *Hierotheca* rectè dicetur ad analogiam vocis Bibliotheca vsitatae Ciceroni: Item *Sedes Eucharistica*, seu *Aedicula Eucharistiae*. Sigismundus Boldonius (citatus sup. Memb. XVIII.) in suo Lario metaphoricòs appellat *Sacrosanctum tribunal*.

SACRAMENTA ECCLESIAE magis necessitate cogente monendi vulgi protulerim, quàm ex linguae puritate. Tutiùs tamen cum epitheto, vt qui inscripsit SACELLVM. VENERABILIS. SACRAMENTI, ad vulgi documentum; id enim Adiunctum contrahit aliquantùm significationem vocis ad sacram Eucharistiam. Caeterùm pro *Sacramenta* reponerem *Mysteria*, quemadmodum in recente Epitaphio de Andrea Austrio (citat in Select. Delic. Suueertius, inter Romana) *vi morbi lecto affixus, sacris Mysterijs ritè ab eodem Pontifice expiatus Ex terrena peregrinatione ad caelestem patriam migrauit, incredibili Vrbis desiderio defletus* &c. Similem in modum alibi.

SODALITIVM minùs propriè pro Collegio Piorum, qui statis diebus conueniunt in priuata sacraria fundendarum precum gratia, piarumque aliarum meditationum. Pro eo reponetur *Sodalitas*, & pro Collegis *Sodales*. Nam Sodalitium magis dicitur de conuentu sodalium ad conuiuium. Ita barbariem emendabis illius Inscriptionis apud Suueertium in select. Delic. inter Traiectensia ad PP. Franciscanos, videlicet:

CCCXC.

* F. ROLANDO DELPHIO
ORD. FRATRVM. MINORVM
MODESTIA. PATIENTIA. AD. MIRACVLVM. PRAEDITO
MONASTICHARVM. OBSERVATIONVM. LAVDI. NATO
EARVNDEM. AETERNO. DAMNO. DENATO
* CONFRATRES. RELIGIOSI
HVNC. TITVLVM. ET. TVMVLVM. MOESTI. POSS
HOSPES. PRECE. ME. VIVVS. IVVA. MORTVVS. IVVABERE
CIC.IC.II. IDIB. SEPTEMB

* *Fratri*, sed expunge: abhorret quippe ab vsu veterū, vt mox trademus.

* repone *Collegae*

Huius autem purgationem suggerit altera Inscriptio apud eundem Suueertium inter Compostellanas, videlicet:

CCCXCI.

BERNARDINO. DE. AREVALO
SODALI. FRANCISCANO
THEOLOGO. ET. CONCIONATORI
CLARISS
OB. EXIMIAM. SANCTITATEM
CAETERASQVE. ANIMI. DOTES
OMNIB. CARO
VIRO. INCOMPARABILI
IACOBVS. GRATIANVS
MOESTVS. P. C

Locus hic poscit afferri Inscriptiunculas binas Bononiae, in Diui Pauli. Altera est

CCCXCII.

D. O. M
PRO. DEFVNCTIS
INTER. FLAMMAS
DEVM. ANHELANTIBVS
PIA. SODALITAS
AD. GLORIAE. CELERITATEM
SACELLVM. HOC
EREXIT
AN. DOM. CIC.IC.CXLV

Altera in Sepulcro marium, videlicet:

CCCXCIII.

VIRIS
AETERNAE . LVCIS . DIEM
EXPECTANTIBVS
DONEC . ILLVCESCAT
HOC . SPEI . MONVMENTVM
SODALITAS . P
AN. DOM. CIↃ.IↃ.C.XLVI

Itaque purgandum videtur in hac parte monumentum Brabantinum apud Suuccrtium:

CCCXCIV.

RR. PP
IACOBO . BVTENS . ET . PETRO . HOVIO . MOLLANIS
QVORVM . PRIOR . SOCIETATEM . ROSARII . DEIPARAE . EXIMIE . PROMOVIT
ET . FERVIDVM . ADVERSVS . NOVATORES . ECCESIASTEN . EGIT
OBIITQ. ANNO MDCIV.
ALTER . OECONOMIAE . AC . CHORO . LAVDATISSIME . PRAEFVIT
DESIITQVE . VIVERE . MDCVII

Et quemadmodum vox *Confrater* in spurijs censetur; ita ab ea manans *Confratria*, pro qua latinè *Sodalitas*, *Collegium*, *Societas*. Sed quae ab Institutore nomen habet, rectiùs *familia*; vt *Familia Diui Francisci*, vel *Franciscana*: sic *Franciscani familiares*, qui ex eadem sunt familia. Caesar Alexius Elogio Ciu. Perusin. de B. Alexio Vinciolo: *Inter Diui Francisci Patris Maximi se familiares recepit*:

FRATER DE VIRO RELIGIOSO.

Membrum XXII.

HAud contemnenda videtur controuersia, sitnè ex nitore Latinitatis dictum in superiore tumulo *F.* (idest *Fratri*) *Rolando D'l-phio Ordinis Fratrum Minorum*; Habeatque illius praenominis consuetudo nostris inuecta, quo se tueatur, in veteribus Latinis vestigium. Siquidem eruditissimi fere cuiusque censoriam virgulam adhiberi hic cernimus. Nec leue negotium facessit illis vetustissima ab vsque Romulo petita memoria de Collegio Fratrum Arualium, numero duodecim, cuius insigne Sacerdotij (Authore Gellio lib. VI. Cap. VII.) est spicea corona, & albae infulae: Quamobrem & hominum Religiosorum Collegium fuisse constat, & Fratrum praenomen gessisse; adeo vt ipse Romulus in vnius ex illis defuncti locum sese ingerens, Frater Arualis appellari voluerit: sed ex illo quoque tempore Collegium mansisse Fratrum Arualium, testatur ibidem Gellius, Cur (inquies) non etiam Latinitatem redoleat, si dicatur *Frater Rolandus ex Ordine Fratrum Minorum*? Quia etsi primùm dicti illi Fratres Aruales, cùm eiusdem cognationis, ac germani Fratres essent, & Accae Laurentiae omnes filij; tamen & Romulus alienigena praenomen fratris adsciuit; & qui pòst succedentibus temporibus nomen in Collegium dedere (nam id Collegium perpetuò durauit apud Ethnicos Romanos, ex duodenis constans, vt Gellius indicat) eandem semper appellationem praetulere. At si nostram rogemur sententiam, futile illud exemplum facilè videbitur. Quid enim? Omnes igitur per alia Collegia Sacerdotes Latinis fuisse Fratres? Negamus enimuerò ex facto singulari praeiudicium de omnibus fieri; atque adeo ridiculum esse quis neget, ex dissimili similitudinis argumentum peti? Vt, quod sanguinis coniunctio dabat appellari Fratres Aruales, qui re germani fratres erant, curandae sacrificijs vbertati aruorum, liceat id trahi ad omnigenos in vnum conuenientes, alio, atque alio Sacerdotio, alioque religiosae vitae instituto. Nec Romuli auctoritas hîc militat, qui se non tam Sacerdotem, quàm filium adoptauit

Laurentiae, fratremque ex consequenti dici se voluit: Nec superstes consuetudo, & ad posteros alienigenas transmissa in Collegio Arualium, quos per Catachresin deinceps nuncupatos fratres mirabitur nemo, qui similia multa repetitis antiquis memorijs obseruauerit. In proposito itaque tumulo placet supprimere praenomen Fratris, atque ita legere. *Rolando Delphio Sacri Ordinis Franciscanorum, quos Minores vocant &c.* Atque haec sententia nostra est de voce Fratris, praeposita quidem nomini, nequaquam verò apposita, quod debet intentiùs obseruari. Ita non indecorum fuerit inscribere *Ordo Minorum Franciscanorum Rolando Fratri monumentum hoc pos.* Adi infrà Class. VI. Historial. Memb. II. §. Parem censuram. Repete & Memb. XVII. huiusce Classis V. in Elog. de Diuo Petro ordinis Praedicatorum, in quo Fratres & Filij translatione scita efferuntur.

Fugerat vel maximum argumentum barbarae illius formulae ex vetustis marmoribus, e quibus bina excerpimus ex Onuphrio Panuinio citata sub titulo FRATRES. ARVALES. videlicet

CCCXCV.

C. PORCIO. C. F. QVIR
PRISCO. LONGINO. C. V
X. VIRO. STILITIBVS. IVDICAND
ADLECTO. INTER. QVAESTOR
AB. ACTIS. SEN. AED. CVR
ADLECTO. INTER. PRAETOR
PROCOS. LYCIAE. PAMPHILIAE
COS. FRATRI. ARVALI

Vides, vt Fratrem Arualem appositiuè vsurpat, neque vti nostrates, praepositiuè. Accipe alterum huic non absimile

CCCXCVI.

L. CAESONIVS. C. F. QVIRINA
LVCILIVS. MACER. RVFINIANVS
COS. FRATER. ARVALIS
PRAEF. VRBI. ELECTVS. AD
COGNOSCENDAS. VICE. CAESARIS
COGNITIONES. PROCOS. PROVINC
AFRICAE

Vtrobique perspicuum est, quàm indecorè vulgus noster inchoet, vt in superiore Epitaphio *Fratri Rolando.* Neque enim in his vetustis legimus *Fratri C. Porcio*, neque *Frater Lucius Caesonius.* Obseruare par est Onuphrium ipsum, quemadmodum appellationem suam vulgarem, ad normam veterum moderetur in sui Operis titulo: quod ita inscribit: *Onuphrij Panuinij Veronensis Fratris Eremitae Augustiniani, Reip. Romanae Commentariorum libri tres.*

Sodalis meliùs, quàm Fratris appellatione suggerit nobis locus C. Cornelij Taciti Annal. lib. I. his verbis: *Idem annus nouas cerimonias accepit, addito Sodalium Augustalium Sacerdotio, vt quondam T. Tatius retinendis Sabinorum sacris Sodales Titios instituerat.* Quem in locum Iustus Lipsius: Idque exemplum (inquit) placuit deinceps in omnibus Imperatoribus, qui facti Diui. Ita Sodales Flauij, Hadrianales, Aeliani, Antonini passim in historia memorati. Haec Lipsius; monumentum priscum subdens dicto suo illustrando, videlicet:

CCCXCVII.

NERONI. CAESARI. GERMANICI. F
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVGVS. PRON
FLAM. AVGVSTALI. SODALI. AVGVSTA
LI. Q. Q. NOVANIVS. SARVIVS

Ex quo licebit hodie appellare Sodales Franciscanos, Benedictinos, Dominicanos, qui sub titulo Institutoris sui in Diuos relati, vni Deo aeterno sacra faciunt. Adde & *Collegas*, vt in superiore vocabulo (*Sodalitium*) innuimus.

CONCILIVM DE PRAESVLIBVS, COMITIA DE CARDINALIBVS

Membrum XXIII.

CONCILIVM, verbi gratia, *Tridentinum*, si vsum loquendi veterum attendamus, minùs commoda Dictio videtur Oberto Gifanio. *Concilium*, inquit, *Romae propriè dicebatur*

Conuentus plebis, quem Tribunus indixisset. Veruntamen hoc significatu (pace Gifanij) reperimus apud Liuium, Decade I. lib. II. *Haec dicta vulgò, creditaque cùm indignitate angerent Consulis animum : vocato ad Concilium Populo, summissis fascibus, in concionem ascendit*. Miramur etiam, quòd Gifanium praeterierit, propriè, vel translatè, appositè quidem certè ab optimis scriptoribus vsurpari de alijs, praeterquā de populo vocem Concilij. De Patribus, apud Horatium lib. IV. Carm. Od. V. De Ioue, idest Dijs, qui circa Iouem, apud eundem III. Carm. Od. XXV. vbi non *Consilio*, sed *Concilio* legit, simul & exponit Dionysius Lambinus. Concordat vetus illa Inscriptio apud Gruterum pagina II. num. 12.

CCCXCVIII.

PRO . SALVTE . ITVS . AC
REDITVS . D. N. SANCTIS
SIMI . . . .
TI . AVG. AEDICVLAM
CONCILII . DEORVM
DEARVMQVE
AVRELIVS . FAVSTVS
PROT. DIVINITATE . RIS
AVG. N. EX . VISV . DEAI
VALENTIAE
. . . S. P. F. C

De Virtutibus : Cicero II. de Fin. paulò post initium : *Quid enim necesse est tamquam meretricem in matronarum coetum, sic voluptatem in virtutum concilium adducere?* De Dijs, idem de Nat. Deor. paulò item post initium : *Tamquam modò ex Deorum concilio, & ex Epicuri intermundijs descendisset, audite inquit* &c. Consule Thes. Lat. Ling. vbi compluria in hunc sensum aceruat exempla. Tametsi nec fidimus omnino citatis, cùm in Ciceroniano in Verr. III. §. *Mittere in Concilium*, mendosè Auctor legat, pro Consilium, & fortasse alibi. Nos autem, quae hic citauimus, ex fontibus ipsis hausimus. Latinè igitur, & ex veterum vsu dicemus, *Concilium Tridentinum*, pro Conuentu Procerum Ecclesiae, ac Principum sacrorum ordinum. Neque idcirco posthabebit Elogiastes vsum vocis *Conuentus*, probatum Auctori titulorum sub imaginibus praestantium Virorum in Bibliotheca quondam Serenissimi Ducis Vrbinatium, sub Bessarionis, videlicet :

CCCXCIX.

BESSARIONI
GRAECI . LATINIQVE . CONVENTVS
PACIFICATORI
OB . SVMMAM . GRAVITATEM
DOCTRINAEQ. EXCELLENTIAM
FEDERICVS
AMICO . SAPIENTISS. OPT. Q
POS

Indicat autem Concilium Florentinum, in quo Graeci Latinis conciliati sunt.

COMITIA (quidquid nonnulli refragentur) vèl de summis capitibus ad Pontificis Maximi, & ad Imperatoris electionem dici contendimus: Idque ratione, & auctoritate. Romanorum veteres (haec quidem erit ratio) commune, & amplissimum Concilium appellabant *Comitium* : vnde est illud in XII. Tabulis : *De capite Ciuis nisi per maximum comitiatum ne ferunto*. An verò non amplissimum est, quod in Electione Summi Pontificis, olim quidem Cleri, Populique suffragijs fiebat (lege Onuphrium Panuinium, Platinam, Albertum Piggium, & Adnotationes in D. Cyprianum Iacobi Pamelij Brugensis) nunc autem suffragijs Cardinalium Ecclesiam vniuersam repraesentantium? Item quod ab Electoribus hodie in Imperatoris creatione Orbem Christianum vniuersum referentibus? Neque quidquam obstat, Comitia fuisse populi, tunc enim conuentus, creandorum magistratuum gratiâ, Populi dumtaxat habebatur; neque nisi à *comeundo* (ita dicebant veteres pro *coëundo*) Comitia dici coepta : vt idem, vnumque omnino sint ex vi significationis *Coetus*, *Comitium*, *Conuentus*. Quod si vsui quoque veteri placet insistere, quidni conuentus Pontifici creando, qui, vt praefati fuimus, vniuersae erat Ciuitatis, hoc est Cleri, ac Populi, nomen Comitiorum ritè, ac legitimè sibi primum asciuerit, quamquàm pòst ad solos Cardinales ea potestas sit contracta? Iam auctoritas à Principe Elogiastarum recentium in promptu est : ab Alberto, inquam, è Societate Iesu: qui Elog. de Diuo Bonauentura sic celebre factum exponit : *Roma carebat Pontifice, Orbis, Capite. Tradita vni Bonauenturae COMITIA. Illi omnium decreta suffragia, Vt is sit Pontifex, quem ille decreuerit*. Atque sicut Romanis Latinis erant Comitia Consularia, Prae-

toria,

toria, Quaestoria, Tribunitia, Aedilitia, ab his quos creabant, Consulibus, Praetoribus &c. Ita quae modo fiunt à Cardinalibus ad Pontificem creandum, ea non inscitè Comitia Pontificia dixeris, seu Pontificalia. Ecce nos ista dictantes incidimus in Epistolam Ciceronis ad M. Brutum lib. I. Epist. IX. (omnino ad extremum vsque legendam) in qua quidem expressè nominantur Comitia Sacerdotum: quo quid in rem nostram luculentius testimonium? Cardinalium autem Comitia, quae nisi Sacerdotum comitia fuerint?

IN. CHRISTO. PATER. IN. CHRISTO. FILIVS

Membrum XXIV.

FOrmulae illae loquendi familiares, ac tritae Sacris Scriptoribus, *In Christo Pater*, *in Christo Filius*, & huiusmodi, Graecae esse perhibentur, ex Sacris Literis ad nos deriuatae. Vtrum verò adeptae ius Latij? Et quidem eas à Doctore gentium Paulo Apostolo videmur edocti cùm multis in locis Epistolarum, tùm maximè 1. ad Cor. IV. 17. *Filius meus carissimus, & fidelis in Domino*: paulò autem suprà habuerat *Nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui*. Se ipse etiam Paulus Latinè interpretatur Epist. ad Tit. Cap. I. *Tito dilecto filio secundum communem fidem*. Quamobrem *Pater in Christo, Filius in Christo* Latinè vertes *Pater secundum Christum* &c. Illae etiam Paulinae formulae; *Baptizati sumus in Christo*, & *Viuentes Deo in Christo Iesu*, Rom. Cap. VI. Et: *Nihil damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu*: Et: *Lex spiritus vitae in Christo Iesu*: Et: *Separare nos à charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro*, Cap. VIII. Et: *Veritatem dico in Christo, non mentior*, Cap. IX. Et: *Multi vnum corpus sumus in Christo*, Cap. XII. Et: *Salutate Apellem probum in Christo*, Cap. XVI. Vbique horum locorum, ac similium interpretare *Secundum Christum*. Vt & in Apocalypsi Ioannis, quae Graecè primùm consignata literis fuit: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur*. Et in Actis Apostolorum, vbi de Stephano habetur, *Obdormiuit in Domino*. Etsi nonnunquam Praepositio *In* causam adsignificet Efficientem, seu (vt loquuntur Theologi) Meritoriam. Sic vbi legitur *Iustificari in Christo*, *Instaurari omnia in Christo*, *Conuiuificari in Christo*, *Donare nos inuicem*, *sicut & Deus in Christo donauit nobis*, & huiusmodi intellige *propter Christum*, vel *Christi merito*. Et quidem si de Latinitate inquirimus super hac formula, primùm illud statuimus cum Q. Mario Conrado de Copia Latini serm. lib. V. ex instituto simili veterum Romanorum ritè appellari posse filios Sacerdotum, & Pontificum, qui ab his ex instituto Christi, & religionis aut salutari lauacro Baptismatis abluuntur, aut mysterijs alijs initiantur, aut denique quouis modo ad aeternam vitam capessendam iuuantur. Ac quemadmodum ij filij, ita hi patres. Illud verò Graecum Appositum *In Christo* alibi quidem retinendum, alibi Latinè vertendum. Nam quae Latinitate florente è Graecia receptae sunt locutiones, & vsu posteritatis tritae, si quis reiecte, bonam partem Latini sermonis, qui Graecismis locupletatus fuit, proscribat, oportet. At alicubi saltem vsitatam fuisse phrasim *In Christo*, quam Latinitate nondum emortua acceptauit Christianus Latinus, tam est ex memorijs Latinis clarum, quàm quod clarissimum. Ne ergo damnare audeas *In Christo Pater*, *in Christo Filius*, *Obdormiuit in Domino*. Non idem de reliquis. Nam quia hae formae ex decoro sũt loci, & materiae sacrae; ita aliàs Latinae omnino reponi earum loco postulant, si quidem Latinè profiteris. Itaque quis censoriam intentet virgulam in Romanam Inscriptionem apud Suueertium in Sel. Delic. quae memoriam Viri sanctissimi dedicat, nomine positam sanctissimi, eiusdemque eruditissimi Ordinis? Videlicet

CCCC

IGNATIO
SOCIETATIS . IESV
FVNDATORI
OBDORMIVIT . IN . DOMINO
ANNO . AETAT. SVAE . LXV
CONFIRMATI . A . SEDE
APOST. ORDINIS . XVI
SAL. HVMANAE
MDLVI. PRID. KAL. AVGVSTI
EIVS . IN . CHRISTO . FF * *Filij*
PARENTI . OPT
POSS

Quid sit autem Latinè *obdormire in Domino*, exponitur partim Epitaphio Basiliensi apud ipsum Suucertium ibidem, videlicet:

CCCCI.

HEVS VIATOR . TRISTIS SPIRITVS
ET . MENTEM . CONSVMIT . ET . OSSA

OSVALDVS . EGO . BERVS . FVI
NON . COVS . ILLE . SENEX . SED . VRBIS . HVIVS . HIPPOCRATES
VIXI . LAETVS . LAETVS . OBIVI
ET . DOMINO . VIGILANS . DOMINO . TANDEM . OBDORMIVI
QVID . VLTRA
MORTALITATIS . EXVVIO . POST . VXC . AETAT . ANN
HIC . DEPOSITO
CVM . CHRISTO . LAETVS . RESVRGAM
AN. C. S. CIↃ. IↃ. LXVII

Itaque Praepositio *In* hoc sensu abundauerit, extante Latinè Datiuo communi, quem vocant Commodi. Sic *Pater in Christo*, idest, qui Christo genuit, & eius Numini cultores quaesiuit nouos: Et *Domino vigilare* erit Domini seruitio, & *Obdormire Domino*, Domini regno adeundo mori &c.

Iam religio loci, vti diximus, & sanctitudo rei inscribendae formulam Graecam in quibusdam tuetur: proinde non improbabimus, quod refert in suo Zodiaco Placidus Puccinellus, vbi de Thesauris sacrarum reliquiarũ (quos Diuus Carolus Borromaeus Archiepiscopus lustrauit in Aede Diui Nazarij Mediolani) in Arcula argentea Sphaerulam continentem Ossa S. Dedaliae, & sacra vela, his literis distinguentibus: DEDALIA . VIVAS . IN . CHRISTO, quasi vitam cum Christo beatam gratulantibus huic Virgini, quae sexagenaria fertur migrasse, sanctitatis opinione clara: vt viuere in Christo sit, eius gloriae, tanquam nostrae beatitatis Auctoris aeternùm viuere in Caelo, eique laudum immortalium tributum pendere.

DIVI AMBROSII AEDES, & FESTVM

Membrum XXV.

Diui Ambrosij Aedes, & Festum, non quia minùs bene ex Latinitate dicantur; sed quia meliùs adhuc, & elegantiùs efferri possint, hic tradermus.

Aedem Diui Ambrosij, Aedem dic Ambrosianam. Vti veteribus fuit *Dianius* locus Dianae sacratus, & *Dianium* Templum Dianae, de quo extat Romanum marmor vetustate partim obliteratum, apud Gruterum pag. XL. num. 4. Ita etiam Aedem *Paulinam*, *Antonianam*, *Laurentianam*, *Dominicanam*, quae dicata Diuis Paulo, Antonio, Laurentio, Dominico. Excipe vbi

vbi durities interueniret; nam Rochanam non dixerim, à Diuo Rocho: Aut ambiguitas; nam Luciana, nescias de Diuo Lucio, an Diua Lucia. Et vbi epitheton est necessarium, vt Diui Petri Apostoli, aut D. Petri Martyris. Accipe recentem, alterius tamen abhinc seculi, Inscriptionem Mediolanensem, in Coenobio magnificentissimo Diui Ambrosij, sub effigie marmorea Ludouici Ducis (citat Puccinellus in suo Zodiaco) videlicet

CCCCII.

LVDOVICVS
MEDIOLANENSIS . DVX
SVSCEPTVM . AB . ASCANIO . FRATRE
ROMANAE . ECCLESIAE . * VICECANCELLARIO
REFORMANDAE . RELIGIONIS . IN . AMBROSIANA . AEDE
PROPOSITVM . ABSOLVIT
ET . MAGNI . MONASTERII . FVNDAMENTA . IECIT
ANNO . II . POST . BEATRICIS . CONIVGIS . MORTEM
MCCCCXCVIII

* *Procancellario*

Cauendus hic est affectationis scopulus, quem facilè offendunt putidi sectatores antiquitatis. Cuius specimen habetur in summa Aede Oppidi Melegnani in Agro Mediolanensi: vbi recentis memoriae hoc initium est: *Dionysius Brusatus San-Georgianus Mediolani Canonicus* &c. Cur autem non magis *Georgianus Mediol. Canonicus*? Hoc enim ipso, quod Canonicus dicitur, ordinis nimirum Sacri, addictus innuitur cultui Diui Georgij.

Festum autem Diui Ambrosij, Latinos imitando, fas erit etiam appellare ad analogiam vocis antiquae *Compitalia* (vt docet Q. Marius Conradus de copia lat. serm. lib. V.) *Ambrosalia*; ita *Laurentalia*, *Petrilia*, *Paulilia*, *Dominicalia* &c. Item *Ambrosianas ferias*, *Laurentianas*: *Petrianas* autem non dicam, quia durum, quod est in similibus cauendum: Vel *Ambrosinas*, *Laurentinas*, vt antiquis Sementinas, Caprotinas, Latinas. Quam verò vulgus Octauam D. Ambrosij, nos Latinè Octodialia D. Ambrosij, ex eo, quod veteribus erant Septendialia, & Nouendialia.

Qua occasione notamus obiter *Quadragintadiale ieiunium* ad imitationem Latinorum appellari perbellè ieiunium vulgò *Quadragesimae*, ac *Temporale triduanum ieiunium*, quod per singula anni tempora obseruant Christiani.

CONFRATERNITAS

Membrum XXVI.

CONFRATERNITAS pro Corpore piorum hominum, ordinis profani (qui statis diebus conueniunt ad recitandas preces, & officia Christianae pietatis exercenda) minùs quidem Latinè auditur, quamquàm vox simplex *Fraternitas* vsitata Scriptoribus boni seculi pro more fraterno. Minùs etiam *Confratria*, quam Vossius (lib. II. de Vitijs serm. Cap. VIII.) vti barbaram expungit; nam etsi à Graeca simplici manare videatur, φρατρία, Latinè contubernium, sodalitas; neque tamen aut Latium excepit, aut compositam approbauit. Recole ex superiore Membro XXI. Voces *Sodalitium*, & *Frater*. Necessitas quidem ambiguitatis vitandae retineri patitur interdum vulgarem *Confraternitatis* appellationem: Nimirum, si eius loco reponeretur *Sodalitas*, vt ibi monuimus ex Latina lingua, quid si in vicinia existant (exempli causa) Patres ex familia Diui Francisci simul, & Sodalitas piorum eiusmodi sub tutela, ac titulo Diui Francisci? Omnino autem & necessitati locum suum dare par est, & suum nitori, vbi illa minimè intercedat. Itaque cogat illa licèt vsurpare nouam vocem; sed Adiectum non respuet, vnde nitor seruetur, quoad eius possit fieri: vt si dicatur *Confraternitas*, *vt aiunt*,

aiunt, *Diui Francisci*. Caeteroquin vsus vocis *Sodalitas* retinendus. Quae verò frequens in Vrbe auditur *Archiconfraternitas*, ne amplius vocabulo hoc hybrido pessum trahas sermonem in barbariem, quidni tolerabilius audiatur *Princeps Confraternitas*? citra verò necessitatem *Princeps Sodalitas*. Nam quod spectat ad Elogiasten, positio monumenti sicut locum certum designat; ita ambiguitati ferè praecludit aditum. Quod factum obseruamus Romae (ex Florauante Martinello in sua Roma Sacra) in celeberrima omnium, quas vulgus vocet, *Archiconfraternitate Sanctissimae Trinitatis*. Nam vbi propagandae ad posteros illius fundationi posita ibi legitur in marmore haec memoria

CCCCIII.

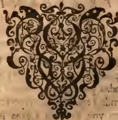
S. PHILIPPO . NERIO
CVIVS . CONSILIO . ATQ. OPERA
ARCHICONFRATERNITAS . SANCTISSIMAE
TRINITATIS . INSTITVTA . EST

Proximè altero in marmore, appellatione genuina legitur *Sodalitas*, videlicet:

CCCCIV.

CLEMENTI . VIII . PONT. MAX
QVOD . XENODOCHIVM . PATERNA . CHARITATE . INVISERIT
SINGVLARIQVE . LIBERALITATE . SVSTENTAVERIT
SODALITAS
OPPORTVNA . EIVS . OPE . CONSERVATA . POS. M. D. XC. VII

Nam eadem Sodalitas contiguis in aedibus de suo conualescentes alit, & peregrinos liberaliter accipit, Anno praesertim Iubilaeo; Cuius instituti mentio in proximis quatuor ipsis marmoribus habetur, in queis nunquam *Archiconfraternitas* legitur, semper autem *Sodalitas*.

CLASSIS

CLASSIS VI.

Historialia vocabula nouata.

Ex illapsis in historias recentiorum vitijs insigniora quaedam, & magis obuia in Elegiastae gratiam obseruabimus, quo ille cautiùs in historicis Inscriptionibus exarandis sinceritatem Latini sermonis sectetur. Ea in Membra sequentia dispescimus.

PRAEDECESSOR

Membrum I.

PRAEDECESSOR, vox frequentissima in Diplomatibus, ac Tabulis publicis; sed veteribus bonis scriptoribus, quod adhuc viderim, incognita. Malim itaque imitari marmor Romanum à Grutero relatum pag. CCLXXXI num. 4. Videlicet:

CCCCV.

MAGNO . INVICTO . AC
* SVPER . OMNES . RETRO
PRINCIPES . FORTISSIMO
IMP . CAES . M . AVRELIO
MAXIMIANO . PIO . FEL
INVICTO . AVG . COS . III
P . P . PROCOS
SEPTIMIVS . VALENTIO . V . C
AVG . PRAEF . PRAET . COM . VV
D . N . M . QVE . EIVS

Et illud Tarraconense consimile, apud eundem pag. CCLVIII. n. 6.

CCCCVI.

DEVICTORI . OMNIVM . GEN
TIVM . BARBARARVM . ET . SV *
* PER . OMNES . RETRO . PRINCI
PES . PROVIDENTISSIMO
IMP . CAES . MARCO
ANTONINO . VERO
INVIC . AVG . P . M . TR . POT
P . P . COS . II . PROC
VAL . IVLIANVS . V . P
P . P . H . TARRAC . NVMI
NI . MAIESTATIQ . EIVS
SEMPER . DICATISSIMVS

Illius quoque fragmentum, quam totam citamus inf. de Breuit. Elog. lib. IV. Membro XI. HELVIDIAE . AVGVSTAE . &c. PVDICITIA . SAPIENTIA . INNOCENTIA . OMNIBVS . RETRO . MEMORABILI . (vbi obiter obserua suppressum aduerbium *magis* ad *Memorabili* pro *magis memorabili*, locutionem antiquis scriptoribus cognitam) Ad horum itaque imitationem dicã Primò *OMNES RETRO PONTIFICES*, pro *Praedecessores omnes Pontifices*. Quidquid obtrectet Scioppius Vossio dicenti *A multis retro seculis*. Cùm subiectus ab ipso locus Horatianus

Non tamen irritum
Quodcumque retro est, efficiet: neque
Diffinget. infectumque reddet
Quod fugiens semel hora vexit.

Carm. Lib. III. Ode XXIX. Et locutio, quam inde bonam tuetur idem Scioppius, *Quae retro sunt secula*, pro *anteactae aetates*: cùm haec, inquam, potissimùm Vossio suffragentur.

Secundò malim Tacitum sequi hist. I. vbi habet: *Et ambigua de Vespasiano fama, solusque OMNIVM ANTE SE PRINCIPVM in melius mutatus est*. Et Suetonium in T. Flau. Vesp. Aug. Cap. VII. *Et tamen nemine ante se munificentia minor*. In T. autem Claud. Cap. XXI. *Spectacula complura, magnificaque edidit non vsitata modò, ac solitis locis, sed & commentitia, & ex antiquitate repetita, & vbi praeterea nemo ante eum*. Vbi paulò superiùs oppositum expresserat: *Amicos elegit, quibus etiam post eum Principes acquieuerunt*. Cui consonant antiqua marmora, vbi habent: QVOD . VRBEM . IEROSOLYMAM . OMNIBVS . ANTE . SE . DVCIBVS &c. Adi Gruterum pag. CCXLIV. n. 6. Et illud totum hic citandum (refert idem Gruterus pag. CCLX. num. 4.) quod Romae visitur ad septem Lucernas

IMP.

CCCCVII.

IMP. CAES. DIVI. ANTONINI. F. VERI. PARTH. MAX . . . .
DIVI. HADRIANI. NEP. DIVI. TRAIANI. PARTH. PRON. DIVI. NERVAE. ABN
M. AVR. ANTONINO. AVG. GERM. SARM. PONT. MAX. TRIB. POT. XX. IMP. VIII
COS. III. P. P

* QVOD. OMNES. OMNIVM. ANTE. SE. MAXIMOR. IMPP. GLORIAS
SVPERGRESSVS. BELLICOSISS. GENTIB. DELETIS. ATQVE. SVBACTIS
S P Q R

Ad huiusque exemplum dicam: PONTIFEX ANTE ME, pro *Pontifex Praedecessor meus*.

Tertiò quemadmodum per Vlpianum vocatur *Decessor*, qui de prouincia decedit defunctus magistratu, eamque tradit successori: ita non video, cur, qui de vita decedit siue defunctus Pontificatu, siue alio publico munere, quod successorem expectet, non is etiam DECESSOR, pro *Praedecessor* dici possit. Sed & Tacitus in Vita Iulij Agricolae *Decessorem* appellat, qui legionem illi tradebat: *Is atens missum ad delectus agendos Agricolam, integrèque ac strenuè versatum vicesimae legioni tardè ad sacramentum transgressae praeposuit, vbi DECESSOR seditiosè agere narrabatur* (& pòst paulò) *Nec Legatus Praetorius ad cohibendum potens, incertum suo, an militum ingenio: ita SVCCESSOR simul & vltor electus rarissima moderatione maluit videri inuenisse bonos, quam fecisse*. His vestigijs haesit ex recentibus Elogiastis Franciscus Pola in vexillo, quod ita inscripsit:

CCCCVIII.

Admirandae Memoriae
NICOLAI. CORNELII
Praefecti Veronae Decessoris
Cui Dij dent quantum meretur
Corpus
Mercatorum Veronensium
Vnanime
F
Ob plura erga se merita
Patrono Magnanimo
Kal. Sept. M. D. C. V

Legimus Pisis in Templo Primatiali recentem memoriam dictatam à Valerio Chimentello Ciue Florentino, in Pisano Gymnasio humanarum literarum Interprete, Viro cum paucis numerando aetatis nostrae Latinè eruditis, ac nitidis: In hanc formam:

CCCCIX.

ANNO. SAL. MCLXXXVIII
CLEMENS. III. HAC. IN. AEDE. MAX
FAVSTISSIMO. APPARITIONIS. DIE
TRIBVS. ORNATO. MIRACVLIS
AD. TRINI. SANCTITATEM. IMPERII. VOCATVS
POSTRIDIE. CORONATVS. APPARET
PISANA. ECCLESIA
GREGORII. VIII. DECESSORIS. IMMATVRO. OBITV
THEATRVM. MODO. FVNERIS
SVFFECTI. CLEMENTIS. III. AVSPICALI. POMPA
IN. SEDEM. VERTIT. AVGVSTAM. LAETITIARVM
VTRIQVE. PAR
ET. CORONIS. ET. CINERIBVS. MAXIMORVM
CAMILLVS. CAMPIGLIA. AEDITVVS
PIETATIS. ET. GLORIAE. MONVMENTVM
LOCAVIT
M. D. C. LVII

Quartò: *Pontifex Prior*, pro *Praedecessor*. Sic M. Tullius pro L. Flacco: *Denique*, inquit, *hoc primus frater meus in Asia fecit, vt hoc sumptu remigum ciuitates leuaret: crimen autem tum videri solet, cùm aliquis sumptus eos, qui antea non erant instituti, non cùm SVCCESSOR aliquid immutat*

immutat de institutis PRIORVM. T. etiam Liuius Dec. I. lib. I. de Rege Tarquinio: *Hic enim Regum primus traditum à PRIORIBVS morem de omnibus Senatum consulendi soluit.* A Prioribus subintelligit Regibus, qui scilicet Tarquinium praecesserant. Idem lib. II. Vbi dixit, *Quae libertas vt laetior esset, proximi Regis superbia fecerat*, subdit: *Nam PRIORES ita regnarunt* &c. Proximum hic Regem, vltimum intelligit Tarquinium; Priores autem, alios sex, qui praecesserant. Itaque interpretandus est candidè Obertus Gifanius, cui vox *Prior* proximè praecedentem sonat, auctoritate gemina eiusdem T. Liuij: sibi quippe voluit Gifanius, eam vocem de pluribus non solùm remotis, sed de singulari quoque, & eo proximè praecedente vsitatam. Exemplum recens extat Romae in Vaticano (citat Sueertius in Select. Delic.) lapide porphyretico incisae Inscriptionis, cuius initium est:

CCCCX.

SIXTVS. V. P. M

Bibliothecam Apostolicam sanctissimis illis prioribus Pontificibus, qui Beati Petri vocem audierunt, in ipsis adhuc surgentis Ecclesiae primordijs incohoatam, pace Ecclesiae reddita, Laterani institutam &c.

Quintò, *Pontifex superior*: Non enim id de dignitate dumtaxat, de potentia, de loco vsurpatur, verum & de tempore, & vitae ordine. Sic *Cyrus superior*, & *Cyrus posterior* passim apud Scriptores. M. Tullius quoque IV. Verr. 26. *Vt ab institutis*, inquit, *SVPERIORVM, ab auctoritate Senatus, ab iure omnium Siculorum ne recedatur.* Et IV. Academ. 3. *Non modò opinionem vicit omnium, quae de virtute eius erat, sed etiam gloriam SVPERIORVM.* Accedit locus Suetonij in T. Fl. Vesp. Aug. Cap. VIII. *Natura beneuolentissimus, cùm ex instituto Tiberij omnes dehinc Caesares beneficia à SVPERIORIBVS concessa Principibus aliter rata non haberent* &c.

Sextò, *Pontifex antecessor*, etsi duriuscula translatio videri possit, Latina certè locutio est. Suetonius in Vitellio Cap. XVII. *Irruperant iam*, inquit, *agminum ANTECESSORES, & singula rimabantur.* Hirtius de Bello Afric. lib. V. 41. *Interim cùm iam Caesar progressus esset è castris circiter millia passuum tria, per speculatores, & ANTECESSORES equites nunciatur ei, copias hostium haud longe à sese visas.*

Septimò, *Pontifex praecessor.* Vtitur Diuus Leo Papa I. Epist. LXXXII. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum: *Quoniam sicut praecessores mei praecessoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuae vices mei moderaminis delegaui* &c. Recens vtitur Emanuel Thesaurus Elogio de Fl. Vespasiano Caesare: *SOLVS*, inquit, *PRAECESSORE MELIOR.*

Octauò, *Pontifices Praecedentes*, sumpto participio praesentis temporis pro praeteriti. Est autē vox haec apud Horat. I. Ep. II. Vers. postremo *Nec tardum opperior, nec praecedentibus insto.*

DOMINVS

Membrum II.

DOMINVS, vox quidem Latina, sed vel sensu, vel vsu hodie à Latinis boni seculi alieno intrusa. Cuius si genuinum significatum rimemur, est Latinis Dominus:

Primùm DEVS Opt. Max., vt qui dominationem Vniuersi gerit. Non cito Sacri vatis testimonium (Psal. XXIII.) *Domini est terra & plenitudo eius, Orbis terrarum & vniuersi, qui habitant in eo*: sed vatis Ethnici florente Latino sermone, quod in rem nostram facit, *Terrarum Dominos euehit ad Deos*: (Ode. I.) Sic credita Dea Ethnicis Venus, Domina Virgilio canitur (Aen. lib. III.) Sic Mater Deûm, sic Proserpina, sic in antiquis marmoribus apud Gruterum pag. LVII. num. 14.

L. FABIVS

CCCCXI.

L. FABIVS
TROPVS
MARTI
DOMINO
V. S. L. M

Et pag. LXXX. num. 2.

CCCCXII.

DOMINAE
ISIDI, VICTRICI
&c.

Et pag. LXIV. num. 9.

CCCCXIII.

IMPERIO
DOMINI. SILVANI
&c.

Is enim Deus pecorum, & agrorum colebatur ethnicis.

Diuae Virgini, veri Numinis parenti attribuit iustiùs titulū Rodulphus Monaldus Abbas Perusinus Caroli Sabatini alumnus nobilis, videlicet:

CCCCXIV.

Infantularum minimae
Maximae mulierum
VIRGINI DEIPARAE
Castissimae Integerrimae Immaculatae
Patronae DOMINAE Reginae
Protheus iste Versiculus
Qui potest in mille formas verti
Sacer & Dicatus esto.
Quot Mare Dat Guttas, Praebet Tot Pupula Grates

Sic bellè Iuglaris Elogio VII. de Deo homine per Stellam in Oriente mōnstrato: *Regno*, inquit, *suo finem nequitia timeat: Meliorem Mundo Dominum Augur cometa portendit*. Per analogiam autem dictus est ex hominibus, cui siue Possessio; siue Potestas in aliquid est, v. g. in Domum, Familiam, Vxorem, Mancipium, Ordinem, Rem publicam, priuatamuè, Regnum, Prouinciam, Terras, Semetipsum quoque, cuiusmodi est Animi in Corpus, Voluntatis in facultates reliquas. Liuius de annuo imperio centum Patrum post obitum Romuli: *Fremere*, ait, *deinde Plebs multiplicatam seruitutem, centum pro vno DOMINOS factos*. Et Suet. in Tib. Cap. XXXXVIII. *Et rursus quibusdam dominis Insularum, quae in Monte Caelio deflagrarant, pretio restituto*.

Iam morem illum honesti Viri nominandi praefixo Domini titulo, si Latinos euoluamus Scriptores, corruptelam esse, ac barbarismum fatebimur. Est is planè Dominus vno, aut pluribus ex modis enumeratis, proferre tamen nunquam licuerit *Dominus Iulius, Domina Drusilla*, quasi honoris titulum; muneris illum quidem, & officij; sed ordine praepostero. Sic rectè dicimus: *PHILIPPVS Rex Castellae, Dux Mediolani, Comes Flandriae, Dominus Cantabriae &c.* Sic Inscriptio recens in Arce Placentina, citata à Suueertio in Select. Delic.

CCCCXV.

Finiunt pariter, renouantq. labores
PHILIPPVS. II. HISPANIAR. REX
Maximus.
Et multarum Prouinciarum Dominus
S. Fidei Catholicae acerrimus
Defensor F. F

Aut suppresso loco, vt in Epitaphio, quod sibi ipsi Ioannes Pontanus cudebat: *Quem honestauerunt Reges Domini &c.* (citat Suueertius in Delic. Select. inter Neapolitana, & nos infrà de Elog. Venust. in Prosopopeia) subintellige Reges Domini Neapoleos.

Nec tueri possumus vsum nostratium exemplo illo Romanorum iam inde ab aetate Martialis (Vide lib. V. Epigr. LXXXVIII.) quùm patres, fratres, & quoslibet obuios consalutabant

Dominos

Dominos, vt & vxores *Dominas*. Nam vxores quidem tùm rectè vocari Dominas non abnuimus, cùm essent familiae, ac domus dominae; quemadmodum loquitur Quintilianus Declamat. II. *Scis pariter, an vnas quiescentium fores vallauerit cura seruorum: Tu facere potes occasionem vxori, & DOMINA.* Quamquam id magis ex affectu immodico Viri in vxorem; vt ex marmore vetusto in foro Mediolanensi, quod exscriptum ad nos misit Placidus Puccinellus; citatumque pòst reperimus à Grutero pagina DCCCVI. num. 4.

CCCCXVI.

MARIAE
FESTIVAE
QVAE . VIXIT . ANN
XXXIIII. M. II. D. V
MARIVS
MONTANVS
DOMINAE . ET . CONIVG
KARISSIM . OB
EXIMIAM . ERGA . SE
PVDICITIAM . ET
MARIA . FESTA . ET
MARIVS . HIPPOLYTVS
MATRI . KARISSIMAE

Qui affectus ad insaniam quandoque trahit, vt apud Grut. pag. DCCCXL. num. 8.

CCCCXVII.

D . M
VIRIAE
PRIMITIVAE
VIX . ANN. XVIII
MENS . I. DIE . XXIV
L . VIRIVS . HELIVS
CONIVGI . DVLCISS
HAVE . DOMINA . VALE . DOMINA

Et faeminae in Virũ, vt ib. DCCCCXXXIII. 7.

CCCCXVIII.

D . M
AVGVSTALI
DOMINO
DVLCISSIMO
CONIVX . FECIT

Praeterquàm quòd Vir paterfamiliae est, & domi Dominus.

Caeteros hominum per catachresin dumtaxat, idest per abusionem; & eam insolentissimam *Dominos* appellari (etsi paulò ante Martialem, tempore nimirum Senecae eadem foret insinuata licentia, vt indicant eius epistolae III. & CIV.) liquet ex eo, quòd Augustus, ac Tiberius florente tùm maximè Latinitate auersabantur *Domini* appellationem, Suetonio teste in Aug. cap. LVI. & in Tib. cap. XXVII. Tacito quoque Annal. lib. II. Sed & Tertulliano Apol. cap. XXXIV. Atque adeo (obseruat Vossius Instit. Orat. lib. IV. Cap. XII. num. 2.) tribus, & amplius pòst seculis, cùm iam vbique huiusce vocis abusus obtineret, Iulianus desertor vsque eò appellationem hanc refugiebat, vt caeteris ad exemplum Caesaris ipsam aspernantibus, in desuetudinem propemodum ierit, quod is refert in Misopogone. Tametsi post Iuliani excessum, vt fieri amat, reuixit pristinum vitium. Quin etiam Serui, qui Dominos rectè compellauissent, malebant nunc Heros, nunc nomine proprio, vt ex Terentio probatum redditur in Andria Act. III. Sc. II. Et in Heautontim. Act. IV. Sc. V. Et ex Plauto in Amphitryone Act. I. Sc. III. Et Act. II. Sc. I.

Vtendum igitur *Domini* titulo; non praescripto, sed adscripto, si quis re ipsa sit Dominus; neque ex obsequio apponendus, sed ex vero: neque imaginaria quaedam dominatio illum Dominum, nos seruos contra Latinorum vsum loqui nos Latinè sinit. Porrò quis ferat audire appellationem illam putidissimam *Dominatio vestra*, cùm tale quiddam monstrum, etsi omnigenis assueta, Roma nunquam viderit, nisi vbi Barbaros irrumpentes, & foedè omnia deuastantes, perdentesque vidit vnà cum Orbis Principatu ipsam linguarum Principem? Alloquendum autem Latinis in persona secunda, & ipsa singulari; non tertia: tenendus mos Plinij in Epistolis, qui cùm alios vel ordinis amplissimi Viros simplici salutat titulo, tùm Traiano Caesari (vt legere est toto libro X.) inscribit nudè omnino: *C. Plinius Traiano Imp. S.* Verùm is in Epistolae corpore Dominum nuncupat non secus atque Principem, cùm Dominus quidem rerum esset; nec tamen vsquam sonat vox *Dominatio tua*, non minùs *Vos*, aut *Vester*, quod est consuetudinis nostrae; Perpetuò autem *Tu*, *Tuus*: Vt, si Maiestatis titulum vsurpare nunc opus fuerit, adhuc Latinè quoquo modo temperetur dicendo: *Maiestas Tua*, non *Vestra*.

Haec de recto vsu vocis *Dominus*, & ad normam

mam eandem *Domina*. Nam quae per syncopam barbarè inde dicuntur *Domnus*, & *Domna*, quocunque donentur significatu, siue *Dominus* de Imperatore, *Domna* (per syncopam) de Augusta (vulgò *Imperatrice*) Siue *Dominus* de Deo, *Domina* de Deipara: *Domnus* autem & *Domna* de Hominibus: Siue *Dominus*, & *Domina* de Ciuilibus, ac profanis hominibus; *Domnus*, & *Domna* de Religiosis, & sacratis, qui cum imperio praesunt: Diminutiua quoque *Dominellus*, & *Domicellus* pro paruo Domino: Sic *Dominella*, *Domicella* (vt in titulo Epitaphij Leodicensis, in Abbatia S. Bernardi HercKemodiae vsurpat Suueertius in select. delicijs) vnde hodie Italis *Damigella*: haec omnia profectò inaudita sunt Latio, ideoque Elogiastae supprimenda. Nec enim suffragatur huic voci cognomentum DOMNAE additum Iuliae Vxori Seueri Aug., alio quippe sensu, quàm vt significaretur Domina. quod patet ex antiquis Nomismatis, vbi (teste A. Schotto in Obseru. poet. cap. XIX.) legitur Latinè IVLIA.DOMNA. AVG. Nam siue interpretere AVG *Augusta*, ergo *Domna*, pro Domina superuacanea foret. Sin' *Augusti* (subintellecto *Vxor* more veteri) quis Vxorem Dominam Viri, praesertim Augusti, atque Imperitantis dicat? Meliùs ex Nomismate Graeco, vbi legitur ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ CEΒΗΡΟΥ. i. e. *Iulia Domna Seueri*. Ergo Domna longè aliter interpretanda, cùm nihil minus Graecè sonet, quàm Latinè Domina. Quidquid in Oppianum Cilicem ludant aliqui apud eundem Schottum. Multò iustiùs proscribitur vulgaris ille titulus *Don*, & *Donna* honoris ergò praefixus virorum, ac foeminarum nominibus, Religiosorum, ac profanorum; soboles haud dubiè superiorum vocum *Domnus* & *Domna*. Sed loquantur, vt vt libet, nostrates Itali, & Hispani genuino sermone, hoc est sui temporis proprio; nam Latinorum more locuturi, id genus voces interdicant sibi, oportebit.

Parem censuram subibit praefixus ille titulus *Fratris*, *Sororis*, religioso Viro, ac foeminae: Eundem in modum *Reuerendi Patris NN.* &c. Delmonacus in Elogijs quatuordecim Collegarum suorum, nomina suppresso titulo sui Ordini solenni *Don*, aut *Reuerendi*, aut *Patris*, absolutè pronuntiat: *Paulus Consiliarius Romanus*: *Ioannes Paulus Montorphanus*: *Matthaeus Bentius Politianus* &c. Ledesma quoque noster eadem cum abstinentia in Collegas nonnullos Elogia edidit. Foeminas itidem Caenobio dicatas, quibus vulgò Praenomen *Sororum*, quanto honestiùs eo suppresso nominentur, adeantur Elogia Caesaris Alexij, Centuria I. de Angelina Corbaria ex tertio Ordine S. Francisci, de Caecilia Coppolia ex Ord. S. Clarae, deque Columba ex Ord. S. Dominici. *Fratris* praenomen desideratur in Epitaphio Romano ad D. Augustini de Alexandro Oliua Eremitano ex illa familia; in qua tamen familia solenne est id Praenomen omnibus ex vetere instituto. Extat Neapoli, & quidem in Diui Augustini Epitaphium obseruatu dignum; quod cùm Eremitano pariter sit positum, appellationem Fratris non praemittit quidem, sed adijcit, vt germanum fratrem significet; Quod certè nos haud damnamus; vt neque cùm Patrem, Filium, Coniugem appositiuè dicimus, non praepositiuè. Est autem huiusmodi.

CCCCXIX.

PAVLO FONTANAE Augustiniano, Theologo, Concionatori Aetatis suae Eloquentiss. Qui Vixit Ann XXXIV. M. VI. D. VII. Michael Fontana Fratri Opt. Ac B. M. Ob Pietatem Pos. Obijt Anno Christi M. D. XXVII. Augusti XXVI.

Sub eo Epitaphio Aquila tenens apertum Librum, historiam eiusdem diffusam exhibet, Paulum absque Praenomine *Fratris* appellando. Nec improbamus quidem appositum *Fratris* pro collega tantùm, etsi non consanguineo. De quo exemplū petimus ex Inscriptione apud Gruterum in Spurijs pag. IV. huiusmodi

CCCCXX.

D. PROCVLAE. C. PROC. F. SACRORVM IGNIVM. DEAE. VEST. CVSTODI. FIDISS. COLL. VESTAL. SORORI. VIX. AN. XXII. M. VII. D. IIII. CVI. NVL. DIES. SINE. MANIFESTA. PIET. CVR

Sicut

Sicut ergo Collegium dicitur ponere monumentum Sorori, ita & Fratri.

Placet exemplis antiquarum Inſcriptionum diſcutere praeceptum noſtrum de Voce *Dominus*

Occurritque primùm Romae (citatum à Grut. pag. MLXXXVI. num. 7.) marmor Iuliano poſitum, videlicet

CCCCXXI.

CLAVDIO . IVLIANO
VICTORI . AC
TRIVMPHATORI
SEMPER . AVG *augusto*
DOMINO . ORBIS
TERRARVM
B. R. P. NATO *i. e. bono Reipublicae nato*

En vti Dominus Orbis terrarum titulus eſt adſcriptus, nulli autem iuſtiùs collatus, quàm Caeſari. Et pag. CXIV. num. 3.

CCCCXXII.

PRO . SALVTE . ET . VICTORIA . IMP
CAES . LVCI . SEPTIMII . SEVER
PERTIN . AVG . DOMINI . INDVL
GENTISSIMI . IVNIANVS . LIB . AD
IVT. TABVL. T. P. SV
EX . VOTO

hic autem cum maieſtate Imperij coniugata ſignificatur raro exemplo indulgentia.

Non nego ante eandem aetatem, ſed conſequentibus multo magis (quippe lapſante ſermonis elegantia, atque adulatione irrepente) praeſcribi coepiſſe titulũ, vt ex Grut. CCLXXXIV. num. 8.

CCCCXXIII.

DOMINO . NOSTRO
CL . IVLIANO
NOBILISSIMO . AC
FORTISSIMO . CAES
MEMMIVS . VITRASIVS
ORFITVS . V. C. ITERVM
PRAEF . VRB . IVDEX
SACRAR . COGNITION
TERTIVM. D. N. M. Q. EIVS

Id quod cauendum fuit Franciſco Polae ſtudioſo antiquitatis haud ſatis prudenti, quùm orationi ab ſe editae Dedicationem inſcripſit huiuſmodi

CCCCXXIV.

DOMINO . NOSTRO
IOANNI . CORNELIO
Praefectura Veron. abeunti
Maximo Optimo Pio Iuſto
Fortunatiſſimo
Franciſcus Pola Iureconſ
D. N. M. Q. E
priuate
Quarto Kal. Maij MDVIC

Quid hoc autem ad aſſentationem putidius, quàm Viro Ampliſſimo quidem; non tamen Principi Summo appellationem *Domini* deferre, & illam amplius vſurpare cum ijs formulam *Deuotus Numini Maieſtatique eius*, non niſi Auguſtis datam?

Scopuloſa vèl hinc maximè ſecula fecit inſolens hoc verbum marmoribus ferè omnibus intruſum, vt ex placito Iulij Caeſaris cauere quàm ſtudioſè debeamus. Quemadmodum illa indicant apud Grut. pag. CCLXXIX. num. 1.

CCCCXXV.

DOMINO . NOSTRO
PIISSIMO
DIOCLETIANO
INVICTO . AVGVSTO
AIMILIVS . VICTOR . PARAT
D. N. M. Q. EIVS

Et pag. CCLXXXIII. num. 11.

CCCCXXVI.

D. N. FL. CONSTANTINO * i. e. *Domino nostro*
MAXIMO . BEATISSIMO . AC
SVPRA . OMNES . RETRO . PRI
NCIPES . PIISSIMO . SEMPER
AVGVSTO . B. R. P

Horridius illud monumentum apud Gruterum CCLXXXIV. 2.

CCCCXXVII.

PIISSIMAE. AC. VENERABILI
DOMINAE . NOSTRAE . HELENAE
AVGVSTAE . MATRI
DOMINI. NOSTRI. VICTORIS
SEMPER . AVG. CONSTANTINI . ET
AVIAE . DOMINORVM . NOSTRORVM
BEATISSIMORVM . CAESARVM
ORDO. ET. POPVLVS. NEAPOLITANVS

Haec quantumcumque barbaricam prae se ferant assentationem ex improprio vsu vocis *Dominus*; non tamen ita perditam, vt nostris temporibus. Nusquam enim illorum marmorum legitur Domini titulus nudè praefixus nomini proprio, sed intercedente alia voce, *Domino nostro*, *Dominis nostris*, *Dominae nostrae* &c. Ac si Principem diceres, aut Imperatorem, vt in sequenti

CCCCXXVIII.

AETERNO . IMPERATORI
NOSTRO . MAXIMO . O
PTIMOQVE. PRINCIPI
AVRELIO . VALERIO
DIOCLETIANO . PIO
FELICI . INVICTO
AVGVSTO
PAETVS. HONORATVS . IIVIR
CORRECTOR . ITALIAE
NVMINI . EIVS . DICATISS

Ac ne molem exaggeremus voluminis, citandis totis Inscriptionibus, adeatur Gruterus pagina CCCLXX. num.3. vbi legere est: A. DOMINIS. AVGVSTISQ. NOSTRIS. Et pagina CLVII. num.1. FORTISSIMO . AC . FELICISSIMO . PRINCIPI . DOMINO. INDVLGENTISSIMO: Haec autem in clausula ipsa, cuius in apice nomen est proprium IMP. CAES. L. SEPTIMIO. Simile de eodem Septimio pag.CLXIV.n.4. Item pag. M.LXXIV. num. 14.

CCCCXXIX.

LARIBVS . AVGV
STORVM
DOMINORVM
NOSTRORVM

& pag. XLV. num. 7.

CCCCXXX.

DEO . HERCVLI
COMITI . ET
CONSERVATORI
DOMINORVM
NOSTRORVM

In his, vt vides, ne propria quidem extant nomina: Praeterea quantum inde corruperit Auctor suammet caeteroqui elegantem Inscriptionem de ortu Infantis Hispaniarum expositam Mediolani in Aula Collegij Iurisconsultorum, videlicet:

CCCCXXXI.

A. D. KAROLO. V. IN. D. KAROLVM
NOVVM . REGEM . V
PER. GENVS. TRANSMISSA. VIRTVS
DECVMANA. SIT. OPORTET
HVIC. CVNCTATIONEM. PATRIVS
CELERITATEM. MATERNVS
ELARGITVR. SANGVIS
QVID.BEATIVS.REGE.LENTE.FESTINATVRO
EXPECTETIS. CIVES

siquidem nota illa, *D*, bis inserta, siue *Domino* interpreteris, siue *Don*, decumanum vitium sonat nobis. Aemulanda fuerat dignitas Marmoris Romani ab natione Hispanica positi ejdem Philippo in Diui Iacobi, quam habes infrà lib. de Venustate Elogij, vbi de Hyperbole. Interim accipe à Francisco Pola monumentum in aedibus Bonanominum Bussolenghi, videlicet:

CCCCXXXII.

MARGARITA . AVSTRIACA
Triduanum habuit hic hospitium
VII. Id. Nouemb
MDIIC
Quùm illa in nuptias
PHILIPPI . III. Hispaniarum Regis
Auspicato properaret

Scitè

Scitè admodum Em. Thesaurus Elogio de ortu Infantis Hispp. *Tibi*, inquit, *Philippe ter maxime, Genialem Augustae sobolis felicitatem Terrarum Orbis gratulatur &c:*

Nec facit negotium Inscriptio Romana citata à Grutero pag. DCCCCLVII. num. 4.

CCCCXXXIII.

QVOD . FECERIS . ET . TIBI
ALIVS . FACIET
VERINA . DOMINAE
FAVSTINAE

nam quòd in modica, eaque rudi tabula incisa est, argumentum facit non ambiguum ancillae heram suam, seu domus Dominam asperiùs appellantis, comminantisque ex alicuius dolore contumeliae. Meritus idcirco est de Laurentio Valla Iustinianus Caesar, vt audiret, *nec iura, nec literas Latinas sciffe, quia se DOMINVM IVSTINIANVM (vt ex Numismate eius appa-ret) dici voluit, vt quidam alij Caesares fecerunt; quod à viro Romano est alienissimum: & character ipse literarum, figurarumque illorum temporum Numismatis Gothicum magis, quàm Latinum redolet.*

Erit igitur Elogio decori prisco, ac dignitati, nomen proprium, tametsi Principis maximi, absque praefatione *Domini*; magnificas illas imitando Inscriptiones siue boni omnino seculi, seu non longè recedentis, cuius generis illa est apud Gruter. pag. CCXXXV. num. 8.

CCCCXXXIV.

TI. CAISARI . DIVI . AVG. F
DIVI . IVLI . N. AVGVSTO
PONT. MAX. COS. V. IMP. VIII. TRIBVN
POTEST . XVIII
PONTIFICES . ALBANI &c

* *i. e. Tiberio Caesari. Diui Augusti filio, Diui Iulij nepoti Augusto. Pontifici Maximo. Consuli quintùm. Imperatori octauùm. Tribunitia potestate decimũ octauùm Pontifices &c.*

& pag. CCXXV. num. 6.

CCCCXXXV.

C. IVL. CAESAR . C. F
DE . GALLEIS
ET . ALLOBROGIB
.....PHAVIT

* *i. e. Caius Iulius Caesar de Gallis & Allobrogibus triumphauit.*

& pag. eadem, num. 6.

CCCCXXXVI.

IVSTITIAE
ET
CLEMENTIAE
C. CAESARIS

Illa verò nihil à titulis puriùs; nihil simul magnificentiùs, pag. CCXXXIV. num. 4.

CCCCXXXVII.

C. CAESARI . AVGVSTI . F
PONTIFICI . COS
DESIGNATO
PRINCIPI . IVVENTVTIS

Nec breuitas praestituta Inscriptioni causari potest suppressionem huiusmodi titulorum; vt ex pleniore illa constat, apud eundem Grut. pag. CCXXXVIII. num. 9.

CCCCXXXVIII.

NERONI . CL. CAIS
AVG. PONT. MAX
OB . PROVINC. LATRONIB
ET . HIS . QVI . NOVAM
GENERI . HVM. SVPER
STITION. INCVLCAB
PVRGATAM &c

* i.e. *Neroni Claudio Caesari Augusto. Pontifici Maximo ob prouinciam latronibus, & his, qui nouam generi humano superstitionem inculcabant, purgatam*

Quod autem Viris datum, hoc etiam foeminis, & ipsis Augustis. Sic apud eundem Gruter. pag. CCXXXIV. num. 2.

CCCCXXXIX.

IVLIAE . AVG
DIVI . F. MATRI
TI. CAESARIS . AVG. PRIN
CIPIS . ET . CONSERVATORIS
ET . DRVSI . GERMANICI
M. &c.

* i. e. *Iuliae Augustae. Diui* (subintellige Iulij Caesaris) *Filiae. Matri Tiberij Caesaris Augusti Principis* &c.

Id etiam pag. CCXXXVIII. num. 8.

CCCCXL.

I V L I A E . A
G R I P P I N A E
C A E S . A V G
G E R M . M A
T R I . A V O
N . C I V I T A S
A R V C C I T A N A

* i. e. *Iuliae Agrippinae Caesaris Augusti Germanici Matri Augustae noua Ciuitas Aruccitana*

Vides, quàm casta appellatio foeminae Augustae, cuius sexus ambitio procos assentatores colligit multos.

Praemittitur non rarò titulus Imperij, vt apud Grut. pag. CIC. num. 2.

CCCCXLI.

IMP. CAESAR . AVG. PONTIF
MAXIM . TRIBVNIC. POT. XXVIII
COS. XIII. PATER. PATR &c

ibid. num. 6. cum repetitione

CCCCXLII.

IMP. CAESAR. M. AVRELIVS
ANTONINVS . AVG
GERMANICVS . SARMAT. ET
IMP. CAESAR. L. AVRELIVS
COMMODVS . AVG.
GERMANICVS . SARMATIC. &c

Et alibi passim eundem in modum.

Ex his hactenus conspectis, patescit foeditas illius vulgaris formulae in titulis Virorum, ac Foeminarum illustrium, cùm vocem *Dominus*, ac *Domina* geminatam praefigunt nominibus, v. g. *Illustrissimus D. D. Iulius* &c. id est *Dominus Dominus*: Neque putes nostri seculi existere tale vitium; quod à nobis obseruatum fuit iam tertiò ab hinc seculo in Sepulcrali Epigrapha Florentina ad Diuae Mariae vulgò Nouellae, vbi inter plura monumenta nobilissimae Gentis Strozziae ita legitur:

CCCCXLIII.

CLARISSIMAE . D. D. MAGDALENAE . CAROLI . STROZZAE . INCLYTAE . PROLIS
VXORIS ILLVSTRIS MILITIS. D. LVCHINI DE VICECOMITIB MEDIOLANI QVONDAM . D
OBIIT . VI. IDVS . MAII . MCCCCXXX

Nam quod Luchinus Mediolani regnauerit, titulo Domini generico donare haud abnuimus, at apposito nomini, vt rectè in extremo huiusce Epigraphes: non autem praeposito, vt hic ibidem in corpore: multo minùs geminato, vt in principio.

CONCIVIS

Membrum III.

CONCIVIS, è ruderibus barbariae lecta vox, nec per ineruditos, cùm imitatione Graecorum sit facta, quos inter Euripides dixit συμπολίτης: Et D. Paulus Ephes. 2. Quam vt hoc loco expendamus, cogit auctoritas Elogij Comensis, caeterà elegantis (quod praeter Suueertium in Select. Delic. citatur à Sigismundo Boldonio in suo Lario) sub statua Plinij Iunioris in hanc formam

CCCCXLIV.

C. PLINIO . CAECILIO . SECVNDO . QVI . CONSVLATV . AVGVRATV MILITIAE . GESTIS . ORANDIS . CAVSIS . POEMATIBVS . ET . HISTORIIS CONFICIENDIS . CAESARE . TRAIANO . AVGVSTO . LVCVLENTISSIME LAVDANDO . AFFICIENDOQVE . IMMENSA . LIBERALITATE . PATRIAM SVAM . EIDEM . IMMORTALE . CONTVLIT . ORNAMENTVM . ORDO COMENSIS . * CONCIVI . SVO . DESIDERABILI . HONORE . ACCEPTO MONVMENTA . P. M. CCCC. LXXXXII. X. CAL. MAII

Quo item seculo, Auctore forsitan eodem posita est Bononiae memoria illa, quam in Select. Delic. inter Bononien. citat Suueertius; & ipsa huiusmodi solùm vitio labefactata, videlicet:

CCCCXLV.

TRINITATI SACR.

AZONI Iurisconsultorum Numini. Anno Gratiae MCC. hic tumulato. In sepulcro vetustate collapso, ac inter rudera vix agnito. Ioan. Franciscus Aldrouandus Dictator, & Cos. Bononiensis pub. impensa Concivi suo B. M. memoriam pos. Anno salutis MCCCCVIC. Id. Octob

Esse autem recentem vocem hanc in Latio, suspicionem primùm ingerit ipsum seculum superioris Elogij, quo nondum nisi apud perpaucos eruditos instaurata Latinitas erat. Nihil itaque mirum, si recentium nonnullorum suffragium obtinuit, vt Ioannis Pastae Elogio de ingressu Caesaris Montij Cardinalis, Archiepiscopi Mediolanensis, in quo habet (quàm verò eleganter & comptè, censuerint alij)

CCCCXLVI.

Mediolanenses omnes Deo Opt. Max. Gratias date Vnanimes
Tegendis vobis, Regendis
*Pastorem qui dedit * Conciuem*
Mox veniet, quem amore patrem
Breui estis salutaturi

A Suueertio inter monumenta Brabantina citatur Epitaphium superioris seculi in Ortelium, elegans id quidem, & limatum, ni contraxisset in calce rubiginem eiusdem vitij. Referre hoc loco non ab re est; vt edificant studiosi, quàm cautè scopulos declinent, in quos eruditorum nonnulli impegerunt. Est autem huiusmodi

D. O. M.

CCCCXLVII.

D . O . M

ABRAHAMVS . ORTELIVS . H. S. S * i.e. *hic situs sum*

Patria mihi & domus haec vrbs fuit

Titulus & munus Geographus Regius

Dum vixi, vidi vtramque fortunam publicam

Sed vultu eodem

Meam propriam vno animo & statu

Modicus rei & spei

Facilem placidamque mihi feci

Quam nunc terram colo, viuus item excolui

Manu, radio, colore

Sed mente contempsi

Fatalem meam metam sine metu adiui

Cùm vixissem ann. LXXI. M. II. D. IIXX

Mors obrepsit ann. M. D. XCIIX. IV. Kal. Jul.

Tu bone bonum votum adde

Et olim quieto quietem aeternam

apprecare

Joannes VVouerius Antuerp. * *Conciui*

Et Amico opt. Pos.

En coecas syrtes ab oculatis offensas, excusandis illis forte ob Vallae traditionem lib. IV. Cap. LXXXIV. qui vocem Latinam probat: quam tempore Diui Hieronymi, exemplo ipsius, & posteriorum vsitatam scimus. Tametsi Scaligeri in Erasmum censura satis cautos effecerit, Scriptorum item melioris seculi authoritas, vti mox demonstrabimus.

Dedit autem (opinor) locum errori, quòd vocabulum quaeritetur, per quod socia, & (vt ita dicam) reciproca Ciuitas adsignificetur. Quemadmodum igitur ex *Reus* componitur Vlpiano *Conreus*, in eadem scilicet causa reus cum altero: Ex *Discipulus* fit Ciceroni *Condiscipulus*, socius in eadem disciplina, (de quo habetur Inscriptio vetus apud Gruterum pagina CCCXIII. num. 9.) Ex *Genitus* Plinio *Congenitus*, simul cum altero genitus: Ex *Seruus*, & *Serua* Ciceroni, ac Terentio *Conseruus* & *Conserua*, Eidem cum altero seruituti mancipatus: Et in vetustis marmoribus apud Grut. MXLVI. 3. & MI. 8. & passim; Ex *Libertus*, *ta*, *Collibertus*, *ta*, Plauto, & Paulo I. C. de quibus marmora apud Grut. DCCCCXCV. 11. Et CCCCXXVIII. 5. & alibi. Ex *Sobrinus*, *Consobrinus* Ciceroni, ac Terentio, de quibus apud Grut. DVII. & CCCXL. 3. & alibi; Cur (inquiunt hi Nouatores) non pariter ex *Ciuis*, *Conciuis*, qui nimirum est eiusdem cum altero ciuitatis? At reminiscantur oportet superiùs tradita ex Quintiliano, Imitationem in vocibus non esse loquendi legem, sed consuetudinis obseruationem. Vbi autem consuetudo boni seculi Latinorum aliter tulit, standum est illi, si modò Latinè profitemur.

Porrò vox vna *CIVIS* eadem & de alia Ciuitate dicitur, & de eadem, siue communi: Vt iam opus non sit formare *CONCIVIS*. Quod primùm legere licet in Thesauro Lat. I. edito per Marium Nizolium, vbi *Ciuis* inquit *meus*, *Ciuis tuus dicitur pro Conciui*, *quem Barbari vocant Compatriotam*. Probat prae aliis locus Ciceronis ad Lentulum lib. I. Epist. IX. *Illud quidem certè nostrum consilium iure laudandum est, qui meos CIVES & à me seruatos, & me seruare cupientes, spoliatos ducibus, seruis armatis obiici noluerim*. Eiusd. pro Mil. *Valeant Valeant CIVES mei*. Ibid. *Facinorosorum armis meos CIVES pro me obiici nolui*. Eiusd. ita l. fin. iterum II. Diuin. iterum Att. Ep. IV. Et I. Catil.

Cui

Cui addo Lucanum in oratione Laelij ad Caesarem

Nec CIVIS meus est, in quem tua classica Caesar Audiero

Subditque idem Nizolius: *Ciuis est, qui eiusdem est Patriae*, subiecta auctoritate Curtij lib. IX. ad calcem: *Simplicius tamen ait famam aestimabat in hoste, quam in CIVE*. Itaque planum fit, vocem *Conciuis* spuriam esse, vbi *Ciuis* legitima.

Concordat vsus marmorum antiquorum, è quibus operae est pretium exempla promere. Gruterus pag. CCCCIX. num. 3. hanc primùm refert.

CCCCXLVIII.

L. FADIO . PIERO . II. VIRO
MVNIFICENTISSIMO . CIVI
QVI . OB . HONOREM . DECVR
EODEM . ANNO . QVO . FACTVS . EST
GLAD. PARIA . XXX. ET . VENATION
BESTIARVM . AFRICANAR. ET . POST
PAVCOS . MENSES . DVVM . VIRATV
SVO. ACCEPTIS . A. REP. H. S. XMX. N. VENAT
PLENAS . ET . GLADIATORVM . PARIA . XX
EDIDIT . ITEM . POST . ANNVM . LVDOS
SCAENICOR . P. S. F. AVGVSTALIS *
L. D. D. D.

* *i.e. locus datus decreto Decurionum*

Decuriones ergo, & quidem Ciuitatis, locum, nempe sepulcri, dederunt Ciui: quem neoteri dicerent datum *Conciui*.

Populum quoque Ciui honorem dedisse testatur vetus marmor citatum apud Grut. pag. CCCCXIX. num. 4.

CCCCXLIX.

L. HORATIO . L. F
GAL. VICTORI
II. VIRO . BIS
OB . PLENISSIMAM
. . . .
ERGA . PATRIAM
MERITISS. CIVI
POPVLVS

Item CCCCXXXIII. 6. Himerae in Sicilia

CCCCXL.

C. MAESIO . AQVILIO . FABIO . TITIANO
C. V. COS. OPTIMO . CIVI . AC . PATRONO
BENE . MERENTI . ORDO . ET . POPVLVS
SPLENDIDISSIM. COL. AVG. HIMERAEORVM
TERMIT . PECVNIA . SVA . POSVIT

Confer nunc istam cum Inscriptione recenti, quam supra attulimus in Plinium.

Denique obseruãda & alia CCCCLXXVIII. 9. quae partem ciuitatis, idest Collegia quaedam, honorem Ciui (non Conciui) detulisse memorat

CCCCL

L. VAL. L. FIL
GAL. FAVENTINO
II. VIRALI
QVI . ANNONA
FRVMENTARIA
EMPTA . PLEBEM
ADIVVIT . ET . OB
ALIA . MERITA . EIVS
COLLEGIA . KA
LENDARIVM . ET
IDVARIA . DVO
CIVI . GRATISSIMO
POSVERVNT

Sed expressiùs adhuc, cùm Ciues Ciui deferre dicuntur, apud eundem Grut. CCCXCII. 4.

CCCCLII.

M. . CLODIO
M. F. GAL. FLACCO
II. VIRO . BIS . FLA
MINI . TRIBVNO
MILITVM . LEG. III
FLAVIAE . VIRO . PRAE
STANTISSIMO . CIVI
OPTIMO . OB . PLVRIMA
ERGA . REM . P. SVAM
MERITA . CIVES . LABI
TOLOSANI . ET . INCOLAE

Pro

Pro Ciue *Municeps* vsurpatur à Cicerone ; & quidem cùm de eodem municipio sermo est, Ita 1. Nat. Deor. *Q. Catulus*, inquit, *huius Collegae, & familiaris nostri Pater dilexit MVNICIPEM suùm Roscium*. Neque ait *Communicipem*. Idem lib. XIII. Epist. XI. *Non dubito, quin scias, non solùm cuius municipij sim, sed etiàm quàm diligenter soleam meos MVNICIPES Arpinates tueri*.

Iam *Municipis* reciprocè sumpti non desunt in marmoribus exempla. Apud Grut. pagina MCII. num. 6. Perusina Inscriptio

CCCCLIII.

P. VOLVMNIO . L. F.
VIOLENTI
IIII. VIR. II. VIR
MVNICIPES . ET
INCOLAE
EX . COMMODIS

Non negamus marmor, quod ab Vrbe Auximo in Piceno transtulit post insignem victoriam Io. Iacobus Triuultius cognomento Magnus in Patriam Mediolanum, vbi hodieque visitur in aedibus Principis Triuultij : sed suspectum videri potest de seculo sequiore, quia contra vsum boni, ideft Ciceroniani, habet vocabulum compositum *Communicipis*, videlicet :

CCCCLIV.

AESCVLAPIO . ET . YGIAE
SACRVM
C. OPPIVS . C. L. LEONAS
VI. VIR. ET. AVG
HONORATVS . IN . TRIBV
CL. PATRVM . ET . LIBERVM
CLIENTIVM . ADCENSVS
PATRONIS . SANCTISSIMIS
COMMVNICIPIBVS. SVIS. D. D
QVORVM. DEDICATIONE &c.

Itaque tutius fuerit Ciceronianum, quàm aliud seculum imitatione sectari. Ad eundem modum tractatur vox *Tribulis*, ideft non pro aliena solùm tribu ; sed etiam propria reciprocè. Cic. lib. XIII. Epist. LVIII. *L. Custidius*, inquit, *est Tribulis, & Municeps, & Familiaris meus*. Ita alibi passim. Hinc vox *Contribulis* peregrina sit, oportet, nec à bonis admittenda. Extat autem memoria vetus ad sensum Ciceronis, apud Grut. pag. DCXXV. num. 5.

CCCCLV.

D . M
P. TERENTIO . FELICI
SCRIBAE . ET . TRIBVLI
P. TERENTIVS . NICEPHOR
PATRONO . OPTIMO

Suo inquit Tribuli, seu tribus eiusdem homini dedicat P. Terentius : non Contribuli.

Quantò igitur in hac parte nitidius Elogium alterum Comense in Plinium seniorem, citatum à Suuertio in Select. Delic. & à Sigism. Boldonio in suo Lario, videlicet :

CCCCLVI.

ORDO . POPVLVSQ. COMENSIS . C. PLINIVM . SECVNDVM MACTVM . INGENIO . VIRVM . DIGNATIONE . CLAR. DOCTRINA ADMIRABILEM . VT . QVI . OLIM . IMPERATOR . CAESAR . VESPASIANOR. AMICITIAM . MERVERIT . OFFICIA . MAXIMA . GESSERIT . AC . SCRIPTORES . VNIVERSOS . COPIA . ET . VARIETATE SVPERAVERIT . MVNICIPEM . SVVM . INCOMPARABILEM STATVA . ET . ELOGIO . ORNAVERE

Verumtamē quod mox subscribitur Distichon, Elogij violat dignitatem abusu damnatae iam vocis. Id est

Tantus honor, dulcisque iuuat me fama Secundum
*At magè * Conciues haec posuisse meos.*

Ex quo haud controuersum est, quin vtriusque Elogij Pliniani vnus idemque extiterit Scriptor.

Quod sanè cauere debuit Auctor recens Elogij in Diuos Haymonem, & Vermundum, fundatores inclyti Coenobij Sanctimonialium Medensium in Agro Mediolanensi (citat Haymo Corius in hist. Cui titulus : *Sancti Haymo & Vermundus Comites Turbigij, duo lumina Coriae gentis, luci exposita*) videlicet :

CCCCLVII.

Haymoni, & Vermundo Sanctissimis: Qui nobilitate gentis inclyti Communicipes. Summis diuitijs cum summis virtutibus coniunctis Dum apros sectantur, Ab ipsis premuntur. Et praeda suae praedae facti &c.

Obiter autem interpretanda est in studiosorum gratiam Vox *Ordo* in vtroque Elogiorum Comensium, quae allegauimus, posita; scilicet pro ordine Decurionum, vt eruditè obseruat Iulius Iacobonius in Append. de prisca Caesiorum gente. Cap. IV. Sicuti *Ordo amplissimus* Senatorum, vbi quidem Senatus extat; secùs pro eodem Decurionum ordine, vt ex Cicerone pro Caelio coniectamus.

Haec inter venit in manus Laurentius Valla, qui Cap. LXXXIII. libri IV. probat Latinam vocem *Conciuis*: Vir autem caeterà eruditissimus, miror, vt hic fallatur, nullo primùm exemplo nixus boni seculi (quae sola ratio est bene loquendi) praeterquam incerti, eiusque nuperi Scriptoris, cuius etiam bene dictum gratis castigat: *Quidam*, aiens, *librum nuper sic inchoauit: Fauonius Ciuis meus, Optime Princeps, & consul tuus: Cùm dicere debuisset, Conciuis meus*. Deinde inductione similium connititur tueri sententiam: quod quàm absurdè tentatum, vèl illud satis probat, quod sibi ipse Valla obsistit rationem subiecto euertens exemplo: Sed & rationem ipsam ratione trudens, vt legenti cuius occurret. Confirmauit nos etiam Censura similis Ioannis Despauterij adnotata illi capiti, quae notam audaciae à censura nostra mirificè propulsat: Tandemque Vossij de Vitijs Serm.

Eadem lege proscribitur vox *Confrater*, vsurpata in Ecclesiasticis memorijs, vt in Epitaphio apud Suueertium in Brabantinis, quod excussum fuit suprà in Classe Vocum Ecclesiasticarum: Membro XIIX.

BENEFACTOR

Membrum IV.

BENEFACTOR malè audit Latio, cui non desunt in hanc significationem synonyma. Pro eo enim dicetur *Benemerens*, *Benemeritus* (disiunctis quoque vocibus *Bene merens*, *Bene meritus*) *Beneficus*. Imitanda est illa formula in Monumentis recentibus apud Suueert. in Select. Del. *Viro ad beneficentiam nato: & Demerendo humano generi natus*. Et: *Mansuetudine, probitate, indefessoque iuuandi studio insignis, solum ad benemerendum natus*. Et: *Studium benemerendi de omnibus*, pro *desiderium benefaciendi*. Accipe totum Epitaphium Romanum apud Suueert. ibid. citatum

CCCCLVIII.

D. O. M
Martinus Ab Azpilcueta Nauarrus
H. S. B * *Hic situs est*
Diuini Humanique Iuris Consultiss
Qui Salmanticae primùm
deinde Conimbricae
fauentibus Portugalliae Regibus
Ius Pontificium docuit
Romam profectus
Pio V. Gregorio XIII. Sixto V. PP. MM. * *Pontificibus Maximis*
charus
Omnibus nationibus gratus
Huic Xenodochio beneficus
Obijt XI. Kal. Iulij MDXXCVI
Aetat. Anno XCIV. M. VI. D. VIII

Illud

Illud etiam à Patribus Ordinis nostri positum Pisis in Diui Frigdiani:

CCCCLIX.

GASPARI . AGIATO
Ciui Benefico, & Salutari
Qui
vt vocaretur in partem
Aeternae hereditatis
caducam CHRISTO reddidit.
C. R. S. P. P. C. An. Dom
MDCVIII

Adhuc expressiùs eloquitur titulus parentalis Mediolani, in D. Petri Glussiati, quod habebat:

CCCCLX.

BENEFICIS . IN . ORDINEM
BENEDICTINI . PATRES
SACRA . IVSTA . PERSOLVVNT
DEDERE . PIERIDES . VIOLAS
BALSAMA . CHARITES
PRECES . DATE . INSVBRES
ASPERSIO . SIT . AB . OCVLIS
ROGVS . A . CORDE

Miramur igitur lapsum recentioris Elogiastae in Portu Liburni apud Etruscos, qui Epitaphio Phiaschij oblatam Marte suo Latinam phrasim respuit, barbaram legens. Est autem

CCCCLXI.

IOSVE . PHIASCHIO
Quem probitate morum, ac beneficentia
In egenos
Sodalem iure pium constanter agnoscens
Heres Misericordiae Societas
* *Benefactori optimo*
Posuit

* malè diphthongum ignorauit, cum Latinè declinandū sit *Iosues, Iosuae, Iosuae.* Repere quae initio libri huius obseruauimus, in Classe I. Propriorum nominum, litera c. Noe pag. 96. col. 1.

Nam cùm beneficentiam superiùs vsurparit, quid ni *beneficentissimo Viro* promptiùs dixerit? Solemniter autem, *Optimè merito*, seu *Optimè merenti*, vt appositum illud superlatiuum exprimatur. Nec carpere omittant critici, sodalem priùs dixisse, & rectè: deinde ipsum sodalium corpus, Societatem, pro Sodalitate vsurpauisse.

Occurrent scioli, cùm vox contraria, idest *Malefactor* probetur Plauto, cur non pariter *Benefactor*? Ait enim is in Bacchidibus

Malefactorem amitti satius est, quàm relinqui beneficum.

Hunc autem locū obseruauit Scioppius, & quidem prudenter, impugnans meritò Vossium dicentem, Nec *Malefactorem* probo, malimque dici *Maleficum*. Atqui non hinc rectè arguitur bonitas contrariae vocis *Benefactor*, quoties exemplum nullum reperit apud bonos Scriptores: Quid? Suo ipse telo confoditur sciolus, siquidem vbi Plautus Malefactorem dicit, quidni contrarium sponte succurrit, vt *Benefactorem* diceret, cùm tamen *Beneficum* maluerit? Barbarè igitur vertisse creditur Guilelmus Xylander, caeteroquin elegãs, locum Dionis lib. XLII. Πομπήϊον εὐεργέτην *Pompeium benefactorem*, cum potiùs dicere debuerit *benemeritum*.

Caeterùm Malefactorem expresserim etiam Malè meritum, malè merentem, & superlatiuè *pessimè meritum* &c.

Quaeres, Nùm Latinae sint voces illae compositae *Benemerentissimus*, *Benemeritissimus*, & contrariae *Malemerentissimus* &c. Illae namque non semel obuiae in antiquis monumentis apud Gruterum, praesertim pag. DCLXXXVII. 1. DCCCCXXXII. 7. MCXXIX. 3. Nihil tamen mouet Gruteri fides, qui ex antiquitate omni ipsa quoque purgamenta collegit, & quidquid sordium barbaries infelicium seculorum hàc illàc dispersit. Atque vtinam non veritati solùm rerum vetustarum studuisset; sed etiam nitori Romanae linguae. Verùm vbi quis in hac parte benemerentissimi laudem affectaret de Re antiquaria, malemerentissimus hoc ipso per Dictatores Rei literariae proscribi facilè possit: nisi stomachi perfunctus partibus, con-

coquendi

coquendi negotium, digerendi, ac excernendi reliquisse alijs videatur. Ad quaestionem igitur descendentes paucis sic statuimus: Voces positiuas *Benemerens*, *Benemeritus*, & contrarias ita componi, vt diuisae inter se partes vsurpentur. Hinc in marmoribus antiquis per duas seorsim literas exprimuntur *B. M.* id est *Bene Merenti*. Igitur si superlatio facienda sit, tota supra Aduerbium *Benè* cadet, non autem supra Nomen *Merens*, diceturque *Optimè Merens*, *Optimè Meritus*: Similiter gradus Comparationis (sed in marmoribus inusitatus) *Melius Merens*, vel *Meritus*. Id in contrarijs, *Pessimè Meritus*, *Peius Meritus*, *Minus Meritus*, *Minimè Meritus*. Scio occurri posse cum loco Plauti in Asinaria, Actu III. Scena III. qui vtitur voce *Meritissimo*

Meritissimo eius quae volet, faciemus.

sed nihil ad rem. Nam & simplex *Meritissimus* adiectiuum participium passiuum legitur apud Plinium lib. V. Epist. XV. Vbi Cornutum laudans, ait: *Quod mihi cognitum est, non fama, qua alioqui optima & meritissima fruitur; sed longis, magnisque experimentis*. Et hic apud Plautum *Meritissimum* ex nomine substantiuo *Meritum* per licentiam ab se alibi vsurpatam superlatiuum formatum est, pro Merito maximo: quod indicat patrius Casus illi subiunctus, *Meritissimo Eius*. Sicut in Poenulo dixerat *O Patrue mi PATRVISSIME*. At verò compositè *Benemeritissimus*, *benemerentissimus* nusquã apud boni seculi Auctores, quod adhuc sciam, reperitur. Imò nec simplex superlatiuum, *Merentissimus*. Corruptelae igitur dãdum aetatis barbarae. & ab huiusmodi vocibus, vt à scopulis cauendum ex monito Iulij Caesaris. Subscripsit nobis Octauius Ferrarius Mediolanensis, Humaniorum literarum Professor in Gymnasio Patauino, cuius summa auctoritas frustra à nobis testimonium quaerit, quae ab editis eruditissimis operibus iam habet à publica fama elogium in posteris duraturum.

Haec inter dictandum subit in mentem disputatio scioli, qui occurrerat nuper cum similibus, vt putabat, vocibus: *Beneficus* aiebat, *Beneuolus*, *Maledicus* formant comparatiua & superlatiua, saluis aduerbijs positiuis, *Bene*, & *Malè*: Sic *Beneficentior*, *Beneuolentior*, *Maledicentior*, Et *Beneficentissimus*, *Beneuolentissimus*, *Maledicentissimus*: Cur non similiter, *Benemerentior*, *Benemerentissimus*: & *Benemeritior*, Benemeritissimus? Verùm Grammaticorum rudimenta ipsa diluunt rationem: Quòd ea tantùm nomina formant eo modo Comparatiua, & Superlatiua, quae ex Verbis componuntur Dico, Volo, Facio. Praetereà Composita illa sunt ex binis vocibus, quae diuidi haud possunt, cùm altera corrupta sit, idest *Dicus*, *Volus*, *Ficus*: Non ita in nostris, quae integrae sunt, & meliùs disiunctae leguntur, vt supra innuimus. Lege apud Gruterum pag. DCCCV. num. 8. *Pijssimae, Optimè de se meritae.* Et DCXXXVIII. 2. *Vxori suauissimae, & Optimè de se meritae*. At *Merentissimus* suspectum est pluribus locis apud Grut. Item *Meritissimus* à positiuo *Meritus* actiuae vocis. Meliùs Grut. DCCCCXLVII. 9. *Coniugi suae optimae, & meritis suis Karissimae*.

Non nihilo plus negotij fecerit nobis auctoritas Pontani, qui Hadrianae coniugis Epitaphium ita claudit: *Ioannes Iouianus Pontanus Hadrianae Saxonae Vxori optimae, ac benemerentissimae posuit*. Verumtamen etsi is fuit Pontanus, elegantia, & nitore styli, qualem vèl liuentes Zoili significabant, Ciceroni proximum, calumniantes nimirum, reperisse illum in montis Casinatis non incelebri Bibliotheca volumina quaedam Ciceronis, quae mox paullùm, sed (quod necesse fuit) in deteriorem partem commutata, vt ab se composita, ediderit: cùm hoc ipso nos, quòd propria Pontanus, nec supposititia vlla ediderit, à Cicerone autem deerrauerit: tùm quòd eius aetas (nam tertio ab hinc seculo floruit) adhuc rubigine teneretur barbarismi; nisi ex bona antiquitate promatur exemplum, mendosam in hac parte locutionem Epitaphij propositi, certè quidem suspectissimam existimamus. Neque ideo deteritur à nobis quidquam, quod huic à Sebastiano Foxio tributum fuit (Elogio allegato suprà lib. II. Classe IV. Memb.V.) cùm ipsum maximè Ciceronianum iudicauit. Nam sicut in Liuio deprehensa Patauinitas, & in Roscium cadens interdum cruditas, non propterea tantos viros principatũ exuit; ita Pontanus & maximè Ciceronianus euadere potuit, vt illo seculo; & impuritatem aliquam ex seculo suo contractam praeseferre.

CREATVRAE

Membrum V.

CREATVRAE è Graeco versa vox, τὰ κτίσματα, Latio haud accepta, pro qua commodè redditur *Res creatae*; *Natura rerum*; *Res conditae*; *Dei opera*; *Naturae foetus*; *Rerum formae*; *Conditoris opera*; *Creata*; *Vniuersitas rerum*; *Opificium Dei* &c. Magnificè Boëtius IV. 6.

Sedet interea Conditor altus
Rerumque regens flectit habenas.

Alibi

——————— *Tu cuncta superno*
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens.

Rex psaltes:

Videbo Caelos tuos opera digitorum tuorum.

Manlius 1.

——————— *Qui primus moenia Mundi*
Seminibus struxit minimis, inque illa resoluit.

& mox:

Quis credat tantas operum sine Numine moles
Ex minimis, caecoque creatū foedere Mundum?

Iustinus Histor. lib. II. de Rege Xerse: *Denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti Naturae ipsius Dominus, & Montes in planum deducebat, & conuexa vallium aequabat, & quaedam maria pontibus sternebat* &c. Lactant. Firmianus lib. I. *At si concipiat animo, quanta sit Diuini huius operis immensitas, cùm antea nihil esset, tamen virtute, atque consilio Dei ex nihilo esse conflatam* &c. Petrus Io. Perpinianus Orat. de Deo Vno & Trino, loquens de Patre, *Fons*, inquit, *non solùm omnium rerum, quae factae sunt, sed etiam Filij, & Spiritus sancti.* M. Antonius Muretus Orat. I. de laudib. Theologiae: *Quis nescit, quantopere se in perscrutandis Rerum principijs veteres Philosophi torserint.*

FECIT FACERE, FECIT FIERI.

Membrum VI.

A Formula illa *Fecit facere*, *Fecit fieri*, Tabellionibus nostratibus perquàm familiari, malumus Elogium ieiunum esse: Non quia omnino barbara Latinis, aut suspecta, vt quidam contendunt, quia è Graeco petita (vt obseruat Aldus in Incert. Sall.) siquidem hac de causa pleraque Latinorum nutauerint, insititia ex Graecis. Verbum autem *Facio* cum alterius verbi modo Infinitiuo vice Subiunctiui cum *Vt* nonnunquam reperiri apud probatos Latinorum Scriptorum, monet eruditus Antonius Mucinus in sua Syntaxi. Inde est illud Macrobij lib. I. Satur. *Mense Martio mercedes exsoluebantur magistris, quas completus annus deberi fecit.* Et illud Tibulli:

Securum in tenebris me facit esse Venus.

& Sallustij in Incert. *Quae audita Panhormitanos dedere Romanis fecere*: Et Ciceronis de Natur. Deor. *Plato facit Mundum aedificari à Deo.* Ibidem: *Quem (Herculem) tamen Homerus conuenire apud inferos facit ab Vlysse, sicut caeteros, qui excesserant vita.* Etsi Ciceroni his locis verbum *facit* vsurpatur pro *fingit*: alibi tamen pro efficit: II. de leg. *Musica incitat languentes, & languere facit excitatos.* Et II. Academ. quaest. *Facias esse ei locum.* Et de Optim. *Plato facit Isocratem laudari à Socrate.* Quemadmodum ergo Verbum *Facio* cum alterius infinitiuo rectè committitur, cui non subeat suspicio & cum proprio? Quare non ausim ipse in propositis formulis *Fecit facere*, *Fecit fieri*, censuram interponere barbarismi; sed neque Latinitatis fidem, quousque offendam bonorum auctoritatem, quam quidem hactenus desidero. In Elogio autem multò secus; quippe nisi formulas in antiquis marmoribus florentis seculi vsitatas, nec Latinas tantùm, non admiserim; cum certè occurrant permultae, quae phraseos illius necessitate nos soluunt, & nostrae sententiae maiore simul cum dignitate exprimendae modum suggerunt.

Siquidem duae illae à Grutero citatae, altera

pag.

pag. CLIX. num. 4. Altera pag. CLXIV. n.4. vbi retinetur verbum *fecit* auctoritatem exempli non facilè mereri produntur ipsa conditione seculi, quo natae sunt. Vtramque citabimus totam, vt studiosorum vtilitati fiat satis. Prior Emeritae legitur, videlicet:

CCCCLXII.

IMP. CAES. FLAVIVS
CONSTANTIN. AVG
PACIS . ET . IVSTITIAE
CVLT. PVB. QVIETIS
FVND. RELIGIONIS
ET . FIDEI . AVCTOR
REMISSO . VBIQVE
TRIBVTO . FINITIME
PROVINC. ITER
RESTAVR. FECIT
C. XIIII

Quod quidem seculum ab aureo quantùm regesserit, nemo nescit. Sed posterioris seculum planè plumbeum indicat horror ipse characteris, ne dum nota temporis

CCCCLXIII.

IVDICIO : PRINCIPALI . D. D. D. N. N. N
VALENTINIANI . VALENTIS . ET . GRATIANI
PRINCIPVM . MAXIMORVM . DISPOSITIONE . ETIAM
INLVSTRIS . VIRI . VTRIVSQVE . MILITIAE . MAGISTRI
COMITIS . FOSCANVS . PRAEPOSITVS . LEGIONIS . I
MARTIORVM . VNA . CVM . MILITIBVS . SIBI . CREDITIS
HVNC . BVRGVM . CVI . NOMEN . COMMERCIVM . QVA
CAVSA. ET. FACTVS. EST. A. FVNDAMENTIS. ET. CONSTRVXIT
ET . AD . SVMMAM . MANVM . OPERIS . XXXXVIII
CONSVLATV . D. N. GRATIANI . AVG. II. ET
PROBI . V. C. FECIT . PERVENIRE

Nitidius multò est marmor Hispanicum, quamquàm suspectum de fide antiquitatis, quod inter Spuria refert Gruterus pag. XII. num. 1. videlicet:

CCCCLXIV.

C. TERENT. T. MAR. F. PATRI
CIA. ROMANOR. GEN. ORTVS
PROH. DOL. HEIC. TAM. LONGE
MALO . COELI . CONTAGIO . CE
CIDI . M. MART. P. MART. PA
TRVEL. PIENTISS. CVM . IN
FAMIL. TERENT. ADOPT
QVOD . EGREGIE . SVB . C. CAESA
RE . MILIT. ISTO . LOCARI . TVM
FEC. VIX. AN. XXXVIII
M. IIII. DIES. X. HORAS. SCIT
NEMO

* TVM. i. e. *Tumulo*
* FEC. *Fecit*

Vbi distractio verborum cum interposito *Tumulo* emollit phrasim, & oculis conciliat, vt in exemplum dignum sit proponi.

Nos autem elegantiores, atque vsitatiores formulas ex antiquitate promamus. Sed prius necessum est, hoc ipsum verbum *Facio* cum Infinitiuo quid sibi tandem velit, inspicere: Non aliud profectò praeter operam quandam impensam, vt aliquid efficeretur. Porrò, inquam, haec opera aut iussu constitit, aut tantummodò

cura: ipsa autem cura aut in consilio posita, aut amplius aere. Si ergo iussu (Principum virorum, aut Magistratuum, aut imperium habentium) commodiùs inseruient Iubendi Verba, videlicet, *Iubeo*, *Mando*, *Impero*, *Praecipio* &c. vt *fieri iussit*, *refici mandauit*. Sin cura, idest consilio; ipsum equidem verbum *Curo* supplebit, cum passiuo participio futuri temporis, aut infinitiuo passiuo praesentis, *Faciendum curauit*, *Fieri curauit*. Tandem si aere, dic, *sua fecit pecunia*, *impensa*, *largitate*; *suo fecit sumptu*, *aere*, *de suo fecit*, *de proprio*. Sin & iussu (dui subest consilium) simul & sumptu, absolutè dixeris *Fecit*, *Refecit*, *Fundauit*, *Condidit*, *Restituit*, *Posuit*, aut aliter pro qualitate, ac ratione Operis. Siquidem Architectorum ingenium, Fabrorum industria, labor Operarum in id genus monumentis subintelligitur; neque quisfecisse inscribitur aliquid memorandum, creditur manus ipse suas admouisse operi. Quod si iussu vnius, alterius autem cura, rectè dicetur, ille iussisse, hic curasse, seu *hoc curante*, aut *curatore*.

PARADIGMATA ex antiquis Inscriptionibus.

I. Et primò Verbi *Iubeo*. Apud Gruterum pag. CXLIX. num. 6.

CCCCLXV.

P. PVBLILIVS. ANTHVS
VI. VIR. AVGVSTALIS
CVRIBVS. SABINIS
TESTAMENTO. FIERI. IVSSIT &c

nam reliquum Inscriptionis non necessarium supprimi iubet proposita breuitas.

Apud eundem pag. CLII. num. 3.

CCCCLXVI.

ARIVS (&c.) TESTAMENTO. STERNI
IVSSIT. IN. QVOD. OPVS. EROGATA
SVNT. H-S. XXX

Et pag. CLIX. num. 9. citamus totam,

CCCCLXVII

MELIA. ANNIANA. IN. MEMOR
Q. LAEPICI. Q. F. SER. BASSI
MARITI. SVI. EMPORIVM. STERNI. ET
ARCVM. FIERI. ET. STATVAS. SVPERPONI
TEST. IVSS. EX. HS. DCDXX. PR

★ *test. iuss.* idest *testamento iussit*

Item pag. CLV. num. 1.

CCCCLXVIII.

IMP. DOMITIAN. &c. OPVS
PATERN. NEQVITIA. PV
BLICANOR. INFECTVM. EA. GENTE
MALE. MVLCTATA. ET. OMNI. IN. PO
STERVM. MVNERE. PVBLICO. PRIV
CONFICI. IVSSIT
LXXXVIII

His sequentes tres subijcimus è recentibus, nihilominus probandas, quas citat Franc. Sueertius in Select. Christ. Orb. delicijs, sub titulo Roman. In Capitolio ad Herculis signum

CCCCLXIX.

PAVLO III. Pont. Max. Bernardinus Victorius, Laurentius Vellius, Valerius Valentinus Conseruatores signum Herculis in ruinis Tēpli HERCVLIS VICTORIS in foro Boario repertū Gloriae Populi Rom. Et memoriae veterum artificum hic reponi Iusserunt Anno Christi MDXLI

Ad Diuae Mariae Maioris Inscriptio Obelisci ante Aedem

CCCCLXX.

SIXTVS. V. PONT. MAX
Obeliscum Aegypto aduectum
Augusto in eius Mausolaeo
Dicatum
Euersum deinde & in plures
Confractum partes
In via ad S. Rochum iacentem
In pristinam faciem restitutum
Salutiferae Cruci felicius
Hic erigi iussit
Anno MDLXXXIX. Pontif. III

Et ante Diuae Mariae de Populo nuncupatae, alterius Obelisci Inscriptio

CCCCLXXI.

SIXTVS. V. PONT. MAX. Obeliscum hunc à Caesare Aug. Soli in Circo Maximo. ritu dicatum impie miseranda ruina fractum obrutumque erui transferri Formae suae reddi Crucique inuictiss. dedicari Iussit Anno Domini MDLXXXIV. Pontif. III

Addimus

Addimus recentiorem Francisco Pola Auctore, Veronae positam ad alueum fluminis amplificatum prouidentia Praetoris: quae certè dignitatem prosae orationis cum amoenitate poetica temperatam exhibet, vt Elogium Epigrammatis cognatum vel inde intelligatur

CCCCLXXII.

Qui istuc praeterfluis
ATHESIS
Liberiore posthac pede
Currito
Io. Maripetrus PR. Veronae * i. e. *Praetor*
Sic iubeo

Sic Verbi *Mando*, Inscript. antiq. apud Gruter. pag. CLXVIII. num. 4. Videlicet:

CCCCLXXIII.

IVL. NEMESIVS. NOMENTAN. VICE. M. AVREL
IMP. SACRA. BETICAM. GVBERN. PRAETORIVM
IN. VRBE. MVNDA. QVO. PATRES. ET. POP. OB. REMP
RITE. ADMINIST. CONVEN. FIERI. MAND * i. e. *mandauit*

Sic *Impero* in antiquo marmore, quamquàm non boni seculi; tolerando tamen, nec imitatione indigno; apud Gruter. pag. CLVIII. num. 9.

CCCCLXXIV.

GALIENVS. IMP. CAES
AVG. CLEMENS. PIVS
VRBE. AEDIF. RESTAVR
AD. BONVM. ITAL. GAL
HISP. PVBLICVM. CON
VERSVS. HOC. ITER. VA
RIE. PER. PROVINC
INTERRVPT. REFICI
IMPERAVIT
LXXXVIII

Item apud eundem, pag. XXV. num. 3.

CCCCLXXV.

SIL. PETRONILIA. M. AN. IANVARII
COIVX. GRAVISS. EX. TT. SS. HH....
VT. IVNONI. PRONVB. SVAE. VIRG
EREPTAE. PRIM. AEDES. MAR
CONSTRVATVR. IMP * i. e. *Vt construatur imperauit*

Cum infinitiuo idem verbum vsurpauit L. Florus melioris seculi scriptor, lib. IV. suae Epitomes cap. vltimo, de Octauio Caes. *In hos (Illyrios) expeditionem ipse sumpsit, fierique pontes imperauit*.

Sic *Praecipio* apud eúdem pag. MLXXX. n. 4.

CCCCLXXVI.

NAERATIVS. SCOPIVS. V. C.
CONS. CAMP
AD. SPLENDOREM. VRB
NOLANAE. CONSTITVI
PRAECEPIT

II. Secundò, Verbi *Curo*, vt Inscriptione apud Grut. pag. CXLIX. num. 7. quae à nobis quoque lecta est, cum à Foro Sempronij Eugubium peteremus (itinere prorsum inauspicato, ac Diris infesso) quà mons excauatus à Caesare Vespasiano ad passus ducentos in modum Arcus, ac fornicis, nomen vulgò horridum habet, *Forlo*, fortassis, vt sentit Gruterus, quasi *Forulum*. Ea verò est

CCCCLXXVII.

IMP. CAESAR. AVGVSTVS
VESPASIANVS. PONT. MAX
TRIB. POTEST. VII. IMP. XXVIII.
COS. VIII
CENSOR. FACIVND. CVRAVIT

Illa multò vetustior est, apud Grut. pag. CLX. num. 3. duobus absoluta versibus, hoc est:

CCCCLXXVIII.

L. FABRICIVS. C. F. CVR. VIAR
FACIVNDVM. COERAVIT
* *cur. viar.*, i. e. *curator viarum*
* *coërauit*, antiquis pro *curauit*

Similis altera ibid. CLII. 2.

CCCCLXXIX.

M. ARRIVS &c
M. SEXTIVS &c. DVOVIRI &c
VIAM. FACIVND. ET. REFICIVND
COERAV * *faciundam, reficiundam*
* *curauere*

Eadem phrasis ibid. pag. CL. num. 1.

CCCCLXXX.

CRVSTIVS &c. L. OCTAVIVS &c
VIAM. INTEGENDAM
CVRAVER * *curauerunt*

Hactenus *Curo* cum Participio futuri pass. Deinceps cum Infinitiuo praesentis pass. Apud eundem Grut. pag. CL. 8.

CCCCLXXXI.

P. SCAPTIVS: P. P. GABINAM
VIAM. ORNARI. AC. REFICI
SVA. IMPENSA. CVRAVIT

Curantis est forma illa in Inscriptione molis sepulcralis Cestij Romae, in ea pyramidis parte, quae orientem spectat, videlicet:

CCCCLXXXII.

OPVS. ABSOLVTVM. EX. TESTAMENTO. DIEBVS. CCCXXX
ARBITRATV
PONTI. P. F. CLA. MELAE. HEREDIS. ET. POTHI. L

citatur à Grut. pag. CLXXXV. num. 2. Consule Thes. Ling. Lat. in voce *Arbiter*, vbi *Arbitrari*, inquit, *aliquando est constituere, modumque & rationem, quasique formam operis faciundi delineare, & praescribere. Inde apud Comicos saepe Tuo arbitratu id fiat, i. e. vt tu formam operis faciundi dederis.*

III. Tertiò, quando cura cum aere committitur. Vt ibi CL. 4.

CCCCLXXXIII.

AVGVSTALES. VI. VIR. &c
VIAM. LONG. P. ∞CLXV. EX. D. D
OB. HONOREM. SEXVIRATVS
SVA. PECVNIA. SILICE. STERNEND
CVRARVNT

& MLXXVIII. 12.

CCCCLXXXIV.

L. POMPONIVS. L. F
ANNIANVS
VIAM. DE. SVA. PECVNIA
STERNVND. CVRAVIT

& illa cum formulae eiusdem compendijs, pag. CLIX. num. 11

CCCCLXXXV.

P. M. SALONIEI. TI. F
AED
PAVIMENTVM
D. S. P. F. C
* *Aed.* i. e. *Aedilis*
* *D.S.P.F.C.* i. e. *de sua pecunia faciendum curauit. sunt hae notae solemnes*

Saepe sibi occurrit F. C. idest *faciendum curavit*: & P. C. *ponendum curavit*.

IV. Quartò, non priuato solùm aere, sed quandoque publico, vt habetur sequenti Inscript. ex Grut. CLII. 7.

CCCCLXXXVI.

SENATVS
POPVLVSQVE
ROMANVS
CLIVOM
MARTIS
PECVNIA . PVBLICA
IN . PLANITIAM
REDIGENDVM
CVRAVIT

* *Clivom* antiq. pro *clivum*

V. Quintò, nonnunquam supprimitur Verbum *Curo*, vt Opus dicatur factum pecunia. Probant marmora bonae notae ex Grut. pag. CLXXII. 14.

CCCCLXXXVII.

CN. SVLPITIVS, CN. F. RVF. IIIIVIR
IVR. DIC. SVBLAQVEAVIT . TRABES.
TECTI . FERRO . SVFFIXIT . LAPIDE
STRAVIT . PODIO . CIRCVMCLVSIT
SVA . PECVNIA

Item CL. 5.

CCCCLXXXVIII.

IMP. CAESAR . &c. SEPTIMIVS . SEVERVS . &c
IMP. CAESAR . M. AVRELIVS . ANTONINVS . &c
VIAM . QVAE . DVCIT . IN . VILLAM . MAGNAM
SILICE . SVA . PECVNIA . STRAVERVNT

& DCCCIII. 5.

CCCCLXXXIX.

MAECILIAE . P. F. HERENNIANAE
T . AELIVS . CLODIANVS . VXORI
CARISSIMAE . ACCEPTO . LOCO
AB . SPLENDIDISS. ORDINE
SIARIENSIVM . PECVNIA
SVA . POSVIT

Inter Inscriptiones sacrosanctae vetustatis editas Ingolstadij Anno MDXXXIV. occurrit haec apud Faliscos reperta, quam Franciscus Suueertius in Select. Delic. testatur in Via Flaminia legi, supra Fontem. Videlicet;

CCCCXC.

LYMPHAE . MATRI . SACRVM
SI . HVMANO . INGENIO . PERPETVO
VIATORIBVS . PARARI . VINA
POTVISSENT . NON . AMOENVM
QVEM. CERNITIS . FONTEM. AQVARVM
C. LEPIDVS . MAGNA . IMPENSA
ADAVXISSET
POTA FELIX

Hanc etsi forte spuriam, & suppositititiam Gruterus censet, exemplum tamen agnoscimus imitandum. Adde & illas, quae multiplicem modum tractandae eius sententiae suppeditabunt. Apud Grut. pag. CCXLVII. num. 6.

CCCCXCI.

IMP. CAESARI . DIVI. NERVAE . F. NERVAE
TRAIANO . OPTIMO . AVG. GERMANIC
DACICO. PONT.MAX. TR. POT. XVIIII. IMP
COS.VI. P. P. PROVIDENTISSIMO.PRINCIPI
SENATVS . P . Q . R . QVOD . ACCESSVM
ITALIAE . HOC . ETIAM . ADDITO . EX
PECVNIA . SVA . PORTV . TVTIOREM
NAVIGANTIBVS . REDDIDERIT

& ibid. pag. CCCCXXII. num. 9.

CCCCXCII.

IVLIAE . LVCILIAE
L. IVLI. IVLIANI. FIL
PATRONI . MVNICIPI
CVIVS . PATER
THERMAS. OCRICVLA
NIS. A. SOLO. EXTRVCTAS
SVA . PECVNIA . DONA
VIT
DECVR. AVG. PLEPS
L. D. D. D

* municipi, i. e. *municipij*: *I*. pro *II*.

Illustrat memoriam nostri temporis vetus Inscriptio in basi marmorea è ruderibus nuper effossa ad radices Pyramidis sepulcralis C. Cestij in Vrbe ad Portam vulgò Diui Pauli, cùm iussu ALEXANDRI VII. Pont. Max. (cuius Regnum diuturnum, fortunatumque vouemus) altè

altè egesta humo perquireretur stereobata eius Pyramidis in angulo, qui intra Vrbis moenia procurrit. Tres enim reliqui ambitu moenium excluduntur. Est autem huiusmodi;

CCCCXCIII.

M. VALERIVS . MESSALLA . CORVINVS
P. RVTILIVS. LVPVS. L. IVNIVS. SILANVS
L. PONTIVS . MELA . D. MARIVS
NIGER . HEREDES . C. CESTI . ET
L. CESTIVS . QVAE . EX . PARTE . AD
EVM . FRATRIS . HEREDITAS
M. AGRIPPAE . MVNERE . PER
VENIT . EX . EA . PECVNIA . QVAM
PRO . SVIS . PARTIBVS . RECEPER
EX . VENDITIONE . ATTALICOR
QVAE . EIS . PER . EDICTVM
AEDILIS . IN . SEPVLCRVM . C. CESTII
EX . TESTAMENTO . EIVS . INFERRE
NON . LICVIT

VI. Sextò, Pecuniae mentio fit interdum cum verbo *Facio*. Sic apud Grut. pag. CLI. num. 3.

CCCCXCIV.

. . . . VIAM . SVESSANIS
MVNICIPIBVS . SVA . PEC. FECIT

ibid. num. 2.

CCCCXCV.

IMP. CAESAR &c. NERVA. TRAIANVS &c
VIAM . A . BENEVENTO . BRVNDVSIVM
PECVN. SVA . FECIT

& CLXXXII. 6.

CCCCXCVI.

L. GRAVIVS . SEIO
LACVM . IMPENSA
SVA . FACTVM. DEDIT
DONAVIT

& CLXVIII. 10.

CCCCXCVII.

ATTIA . SACRATA
C. F. PROSCOENIVM
VETVSTATE . COR
RVPTVM . DE . SVO
RESTITVIT

Digna, quae inter hasce censeatur Graeca Inscriptio (citatur inter Sacros. vetust. Inscript.) videlicet;

CCCCXCVIII.

ΘΕΟΙΣ
ΑΦΡΟΔΙΤΗΙ . ΚΑΙ . ΤΩΙ
ΥΙΩΙ . ΕΡΩΤΙ . ΔΙΟΝΥΣΟΣ
ΚΑΙ . ΔΗΜΗΤΡΑ . ΕΚ
ΤΩΝ . ΙΔΙΩΝ . ΜΗΤΡΙ
ΣΥΜΠΑΘΕΣΤΑΤΗΙ

idest

DIIS
VENERI . ET
FILIO . CVPIDINI . BACCHVS
ET . CERES . EX
PROPRIIS . MATRI
DILECTISSIMAE

VII. Quoniam verò opera huiusmodi non manu, sed cura simul, & pecunia memorati hominis subintelligimus facta, elegantiùs idcirco exprimetur sententia per absolutum actionis Verbum, vt subiecta docent exempla ex antiquitate lecta, videlicet

Primò per verbum *Facio* apud Gruterum pag. I. in fronte celeberrimi Templi, cui nomen *Pantheon*, pedalibus literis ita inscriptum legitur

M. AGRIPPA. L. F. COS. TERTIVM. FECIT

& pag. CLII. num. 5. apud eundem

CCCCXCIX.

HANC . VIAM
AVG
L. LVCRETIVS . DENSVS
FECIT

pag. item CLV. num. 9.

D.

IMP. CAESAR . NERVA . TRAIANVS &c
FECIT
AB . AVGVSTOBRIGA

nomen hic Vrbis indicat, à qua duxit, muniuitquè viam. Pagina verò CLI. num. 1. participio vtitur verbi *Facio* in superiorem sensum, videlicet

DI.

NVMINI . AVGV
STORVM
VIA . FACTA . PER
C. . VIR . . . . VM . PATERNVM
II. VIR . COL. HELVET

Deinde

Secundò per *Reficio*, apud Gruterũ pag. CLIV. in Columna Milliaria primi lapidis, Romae

DII.

IMP. NERVA . CAES
REFECIT

& pag. CXCV. n. 11.

DIII.

P. POMPONIVS . CORNELIANVS
ET . IVLIA . MAGIA . CVM
IVLIANO . ET . MAGIANO
FILIIS .
A . SOLO . REFECERVNT

Tertiò per *Restituo* ibid. pag. CLI, num. 4.

DIV.

IMP. CAES. &c. M. AVRELIVS
ANTONINVS . PIVS &c. VIAM
INVNDATIONE . AQVAE . IN
TERRVPTAM . RESTITVIT

Ita alibi VIAS . HERCVLIS . OB . TERRAEMOTVS . EVERSAS . RESTITVIT A . FVNDAMENTIS.

Quartò per *Reficio*, & *Restituo*, ibidem pag. CLIII. num. 3.

DV.

TI. CAESAR . DIVI . AVG . F . PONTIF
MAX . TRIB . POT . XXI . REFECIT
ET . RESTITVIT

Vt autem haec duo distinguantur alterum ab altero, consule Thesaurum lin. lat. Hic certè synonymia haud quaquam censenda esse breuitas ipsa Inscriptionis persuadet.

Quintò per *Facio*, ac *Restituo*, ibi passim, sed praecipuè pag. CLXXVI, num. 5.

DVI.

TI . CLAVDIVS . DRVSI . F . CAESAR . AVGVSTVS . GERMANICVS
PONTIFEX . MAXIM . TRIB . POTEST . V . IMP . XI . P . P . COS . DESIG . IIII
ARCVS . DVCTVS . AQVAE . VIRGINIS . DISTVRBATOS . PER . C . CAESAREM
A . FVNDAMENTIS . NOVOS . FECIT . AC . RESTITVIT

Sextò per *Orno* . ibid. pag. CLXXIIX. num. 4.

DVII.

CONSTANTIVS . ET . MAXIMIANVS
INVICTI . AVGG
SEVERVS . ET . MAXIMIANVS
CAESS
THERMAS . ORNAVER . ET
ROMANIS . SVIS . DEDICAVER

Septimò per *Praesto*, & *Do* . ibid. pag. CLI. num. 6.

DVIII.

CL . POSTHVMVS . DARDANVS . VI . NP . ET . PA
TRICIAE . DIGNITATIS . EXCONSVLARI . PRO
VINCIAE . VIENNENSIS . EX . MAGISTRO . SCRI
NI . LIB . EXQVAEST . EXPRAEF . PRAET . GALL . ET
NEMA . . . . . GALLACIAE . ET . INL . FEM . MATERFAM
EIVS . LOCO . CVI . NOMEN . THEOPOLI . EST
VIARVM . VSVM . CAESIS . VTRINQVE . MON
TIVM . LATERIBVS . PRAESTITERVNT . MVROS
ET . PORTAS . DEDERVNT . QVOD . IN . AGRO
PROPRIO . CONSTITVTVM &c

Octauò

Octauò per *Amplio*, *Termino*, pag. CXCVI. num. 4.

DIX.

TI. CLAVDIVS . DRVSI . F. CAISAR &c
AVCTIS . POPVLI . ROMANI . FINIBVS
POMERIVM . AMPLIAVIT . TERMINAVITQ

Nonò per *Erigo*, pag. CLXXXV. num. 6. Est Tetrastichon Graecè incisum Columnae, seu Obelisco, Constantinopoli, de seculo quidem plumbeo, formula tamen loquendi aurei tenax seculi, certè quidem in rem nostram. Eius interpretationem ad verbum sic habe:

DX.

COLVMNAM . QVADRILATERAM . HVMI . SEMPER . IACENS . PONDVS
SOLVS . ERIGERE . THEODOSIVS . IMPERATOR
AVSVS . ET . PROCLVS . ACCERSITVS . AC . TANTA . ERECTA . EST
COLVMNA . INTRA . DIES . TRIGINTA . DVOS

Videsnè, vt actio erigendi per Architectos, fabros, operas praestita attribuitur illi, cuius fuerat iussus, & impensa? Eodem modo procedunt aliae Inscriptiones per alia verba, vt illa apud Gruterum pag. CLII. num. 6.

DXI.

CLIVVM . MARTIS . PER . PVBLICA . . . . .
IN . PLANITIEM . REDEGERVNT
S . P . Q . R

Et pag. CLXXX. num. 3.

DXII.

C. MARIVS . DRVSVS . C. F. PR. PR
DICTVS . EX . PROVINCIA . DACICA
TRIBVNVS . LATICLAVIALIS . PRAEF
LEG. XIII. G. FONTIVM . AQVARVMQ
COELESTIVM . EX . MONTIB. DELABENTIVM . TORRENTI . SVFFLAMEN . HIS
MVRIS . FOSSAQ. OPPOSVIT . ET . AD
PLANA . PERDVXIT

Licet hanc formulam ex Poëtis addiscere, vt Aeneid. lib. VI. de Miseno

At pius Aeneas ingenti mole sepulcrum
Imposuit, suaque arma viro, remumque, tubamque
Monte sub aërio, qui nunc Misenus ab illo
Dicitur, aeternumque tenet per secula nomen.

& quidem imponere sine aliena non posset opera, mole quippe ingenti; cùm idem ipse per se Caietae suae componere valuerit aggerem tumuli. Hinc in monumentis defunctorum solemne est verbum *P.* aut *Pos.* aliquando *Poss.* idest *Posuit*, *Posuerunt*, per manus certè alienas, non suas: Neque enim par negotium ex Pario marmore immanem attollere Pyramidem sepulcralem, atque ramis buxi fragilibus, palmitibusue, aut hedera tumulum leuis cespitis adornare, vt in Alcimum canit Martialis.

VIII. Quemadmodum exprimitur nonnunquam, priuata, an publica pecunia stet opus; ita si aliena intercedat cura, ne debitus cuique honor denegetur. Probat Inscriptio vetus, quamquam non boni seculi apud Gruterum pag. CLI. num. 5.

DXIII.

IMP. CAESAR . C. IVLIVS . VERVS . MAXIMINVS . PIVS &c
ET . C. IVLIVS . VERVS . MAX. NOBILISSIMVS . CAESAR &c
VIAS . ET . PONTES . TEMPORE . VETVSTATIS . COLLAPSOS
RESTITVERVNT
CVRANTE . Q. DECIO . LEG. AVGG

IX. *Facere per aliquem*, hoc est alicuius curâ, seu, vt in superiore marmore, curante aliquo, habetur apud Gruterum pagina XIII. num. 11.

DXIV.

IOVI
IMP. VESPASIANVS
AVG
PER . COLLEGIVM . PONTIFICVM
FECIT

X. De

X. De his, qui nihil praeter curam ex officio attulerunt, sic habent ferè marmora, vt apud Grut. pag. CXCIII. num. 1.

DXV.

POSTVMIVS
LAMPADIVS
V. C. CONS. CAMP
CVRAVIT

Ibid. num. 7.

DXVI

FABIVS . TITIANVS
V. C. CONSVL
PRAEF. VRB
CVRAVIT

Veterum imitatores non paucos è recentibus Elogiastis euasisse ad inuidiam antiquitatis, si quis auet cognoscere, adeat Franciscum Suuccertium in Selectis Christiani Orbis Delicijs, in primis sub titulo primo Romanorum monumentorum. Alias verò subijcere delicias hoc loco haud pigebit, nondum praesertim (quod sciamus) publicae luci expositas, ne lateant, aut pereant dignae oculis posterorum. Videlicet.

Mediolani in transitu Sponsae Regiae

DXVII.

SERENISS . MARGARITAE . AVSTRIAE
HISPAN . MAXIMAE . REGINAE
INTER . NVPTIALES . POMPAS . ET MVLTIPLICATA . OBSEQVIA
TEMPVS . ETIAM . CEDERE . IVSSIT
IOANNES . FERNANDEVS . VELASCHIVS . CASTELLAE . COMESTABILIS
LXIII. DIERVM . SPATIO
EXTRVCTO . AMPLISSIMO . THEATRO
RECONCINNATA . DOMO . REGIA
DVCTIS . FONTIBVS
AEDIFICATIS . PORTICIBVS
APERTISQVE . VIIS
VT . NON . SOLVM . CORPORIS . OCVLIS
SED . ETIAM . ANIMI
MOLIVM . MAGNITVDO . HOSPITII . MOLES
HOSPITVMQVE . PRINCIPVM . MAIESTAS
DVM . MAXIMA . IPSE . MOLITVR
AB . OMNIBVS . COMMODE . CONSPICI . POSSET
ANNO . MDXCVIII

En tibi hic tam multa iussu illius, sed opera aliena, *extructo*, *reconcinnata*, *ductis*, *aedificatis*, *apertis*. Ibidem ad matrem Sponsae.

DXVIII.

IN . COMMENDATIONE
SERENISS . MARIAE . BAVARIAE
ARCHIDVCI . AVSTRIAE
PROPRIA . ET . TANTAE . FILIAE . PIETATE
FELICIS
MAXIMAM . GLORIAM
MEDIOLANENSES . CONSEQVI . POSSE
STATVA . PVBLICE . POSITA
TESTATI . SVNT

Et ad Diuum Celsum in Augusta aede Diuae Mariae, Vrbis patronae contrà eius Aram magnificum monumentum est his literis conspicuum, Auctore Io. Iacobo Resta Seniore

DXIX.

ANNIBALI . FONTANAE
MEDIOLANENSI
SCVLPTORI . SVMMO
QVI
VEL . MARMORA . STVPENTE . NATVRA
IN . HOMINES . MVTAVIT
VEL . HOMINVM . SIMVLACRA
IN . MARMORIB . SPIRARE
IVSSIT
FABRICAE . TEMPLI . HVIVS . PRAEFECTI
QVOD . ILLE . SCVLPTILIBVS . SIGNIS
MIRABILITER . ORNAVIT
B . M . POSS
VIXIT . ANN . XXXXVII . OBIIT . AN
DXXCVII

* *Iussit* elegantiùs, quàm *Fecit*
* sua ipse *ornauit* manu
* *Posuerunt* pro *Poni fecerunt*

Allaturus

Allaturus hoc loco Inscriptionem Arcis Fonteiae in faucibus Volturrenae Vallis ad Lacum Larium in Insubria; praeferendam quasi facem putamus eiusdem Descriptionem, quam habet Sigismundus Boldonius in suo Lario ad succinctae Epigraphes normam, videlicet: *Illum vnum* (tumulum) *arduum prae caeteris, ac difficilem, qui mediam Vallem obsidet, Petrus Enriquezius Mediolanensis prouinciae Regius administrator imposita munitissima arce, quam ex suo nomine Fonteiam appellauit, & late obstructo molibus aditu aduersus irrumpentes in Italiam Barbaros firmissimum propugnaculum esse voluit.* * *Voluit* autem nitidius, quam *Fecit*. Iam accipe Marmoris ipsum monumentum, ex Arcis area ad aedes Praefecti, prospectuque superbo.

D X X.

D. PETRVS
* ENRIQVEZ. AZEVEDIVS. COMES
* DE. FVENTES
BELLI. DECVS. PACIS. PRAESIDIVM
BELLICIS. TRIVMPHIS. PRISCORVM. DVCVM
AEQVATA. GLORIA
IMMINENTIBVS. ITALIAE. GALLORVM. ARMIS
PACE. FIRMA. REPRESSIS
IMPERII. SVI. DITIONE. AD. TYRRENVM. MARE
NOBILI. ACCESSIONE. PROMOTA
HISPANIS. LEGIONIBVS. NOVO. AD. BELGAS. ITINERE
HELVETIO. FOEDERE. APERTO
EXORTA. INTER. FINITIMOS. PRINCIPES. BELLI. FLAMMA. FELICITER. EXTINCTA
HEROICIS. FACTIS. NOMINIS. IMMORTALITATE
PARTA
QVASI. FASTIGIVM
TRANSALPINIS. IRRVPTIONIBVS. QVA. FACILES. PER. RAETIAM
PATEBANT. ADITVS
AVERTENDIS
MVNITISSIMAM. ARCEM. SCOPVLIS. FELICI. CONATV
IMPOSVIT
ANNO. MDCIII

*Expunge τὸ D. & inflecte *Enriquezius*
* Dic *Fonteius*, vel *Fontanus*.

vbi nulla tam grandi Elogio clausula nobilior, quam in *Arcem scopulis imposuit*, non suis iam manibus, quasi Gyges centimanus, & quasi Ossam Olympo superimposuerit: sed opera aliena; suo autem ingenio, consilio, imperio.

Huc facit, quod Mantuae stetit in ludis nuptialibus Eleonorae desponsae Caesari simulacrum Aethnae montis (qui mons cum Ara Fidei summum tenet in gentilitio stemmate Ducis Gonzagae) argumentumque fecit, efferens ex multis has etiam Epigraphas duas. Prior erat:

D X X I.

FELICISSIMAE
E L E O N O R A E
AVGVSTARVM. FORTVNATISSIMAE
IN. SVBLIMI. IMPERII. FASTIGIO. OMNIVM. MAXIMAE
MOLEM. HANC. IMIS. TARTARI. FOETAM. IGNIBVS
CAELO. SVBLIMEM
INVICTISSIMVS. MANTVAE. DVX
F E R D I N A N D V S F R A T E R
ARDENTISSIMI. AMORIS. TESTIMONIVM
PONIT

Altera

Altera verò in ſimilem formam deſinens, videlicet:

DXXII.

ELEONORAE . INCLYTAE . FLORENTISSIMAE
QVAE . SVA . FELICITATE . ORBEM . FORTVNAT
AMORE . BEAT
MONTEM . HVNC . TYPHAEI . FLAMMIS . LOCVPLETEM
AMORVM . REGIAM
LVMINOSVM . SVO . SOLI . THEATRVM
AMANTISSIMVS . MANT. DVX
COLLOCAT

Pernobilis illa quoque videtur, & bella in rem noſtram, Auctore Marcello Buttilio, de Raynutio Parmae Duce in nuptialibus ludis,

DXXIII.

BELLONAE . AC MVSIS . THEATRVM
RAYNVTIVS . FARNESIVS
PARMAE . AC . PLACENTIAE . DVX . IV. CASTRI V
AVGVSTA . MAGNIFICENTIA . APERVIT
ANNO . MDCXIX

Nec minus quae in agro Veronenſi ad Atheſim fluuium expoſita fuit Auguſtae tranſmittenti, erecto ad pontem Arcu magnifico, Franciſco Pola auctore; videlicet;

DXXIV.

QVOD . FELIX . FAVSTVMQ. SIT
ELEONORAE . GONZAGAE
AD . AVGVSTAS . NVPTIAS . PROPERANTI
RESP. VENETA
CONSTRVCTO . PONTE . ITER
APERVIT

Operam verò alienam indicat luculenter illa de Coſmo II. Magno Etruriae Duce, Butilio memoratis in Ludis Auctore.

DXXV.

ADRVMETVM . APHRICAE . OPPIDVM
NOSTRA . AETATE
MAOMETAM . A . NON . PAVCIS . NVNCVPATVM
QVONIAM . PIRATARVM . ESSET . ASYLVM
EGREGIA . EQVITVM . SANCTI . STEPHANI . VIRTVTE
COSMVS . II
DIRIPVIT . AC . INCENDIT

XI. Elegantiae habet plurimum modus ille metonymicus Adiuncti pro ſubiecto, ſeu (ma-uis) Abſtracti pro Concreto, quem vſurpat in historia Larij ſui Sigiſmundus Boldonius de Villa Capuana; quam periodum in formam epigraphes compoſitis verſibus ita citamus

DXXVI.

AD . LAEVAM
ELEGANTISSIMOS . RECESSVS . OPPORTVNO . SITV
CONSTRVXIT
ERVDITA . HERCVLIS . SFONDRATI
MAGNIFICENTIA

Non abſimilis fuit dedicatio Regij funeris, Mediolani à Patribus Societatis Ieſu adornati in ſummo Templo, videlicet:

Cc ISABEL-

DXXVIII.

ISABELLAE
MAGNAE . HISPANIARVM . REGINAE
REGALIS . MAGNIFICENTIA
HANC . MOLEM
M . P

* Moesta Posuit

Habet in hanc formam Suueertius in Selectis Delic. sub titulo Basiliensium clausulam Epitaphij metrici prosa perfectam,

DXXIX.

PARENTI . CHARISS
MOESTA . LIBERORVM . PIETAS
AD . DEFVNCTI . MEM
LVCTVSQ . SVI . SOLATIVM
POSVIT

* Memoriam

Finitimus ille modus in recenti Epitaphio (citat Suueertius ibi inter Lauretana) ad Sacram Aedem Nazarethanam Virginis Deiparae

DXXX.

PAVLO . V . PONT . MAX
QVOD . OPTIMI . PRINCIPIS . PROVIDENTIA . AQVA . EX . AGRO . RECINETENSI PVRISSIMIS . EX . FONTIBVS . OPERE . SVBTERRANEO . ET . ARCVATO . IN . VRBEM LAVRETANAM . DVCTA . EST . SCIPIO . S . R . E . CARD . BVRGHESIVS . DOMVS LAVRETANAE . PROTECTOR . MONVMENTVM . P
ANNO . MDCXX . PONTIF . XVI

Hic obiter controuertes, an Latinè dixerit Auctor huius Inscriptionis *Protectorem* Domus Lauretanae: & quidem appellationem secutus vulgarem est. Nos libentiùs Patronum, aut Praesidem. Adi infrà Classem VII. Tit. *Protectio, Protector:*

XII. Tandem supprimitur meliùs Verbum, atque adeo nomen operis, nam & illud de facili subintelligitur, & hoc praesens offertur; praesertim vbi pressa intenditur breuitas. Eiusmodi est marmor apud Gruterum pag. CXCV. num. 3.

DXXXI.

L. MANLIVS . C . F
FABIANVS
II VIR . D . S . P

* Duumuir, De Sua Pecunia

Ibidem num. 14. in antiquo Epistylio

DXXXII.

ARBITRATV
C . BETVLI . M . F . OVF . ET
ALFI . P . L . PHILOMVSI

* M. F. OVF. *Marci filij Oufentinae (tribus)*
* P. L. *Publij Liberti*

E recentibus accipe, quemadmodum inscripsit sacrum tribunal Confessionum è marmore magnificè à se extructum Hieronymus Mercurialis de Ordine nostro bene meritus in Diui Frigdiani Pisis:

HIERO-

DXXXIII.

HIERONYMVS . MERCVRIALIS
FOROLIV.
SVPRAORDINARIVS . MEDICINAE . PROFESSOR
PECCATORVM . EXPIATIONI . D
ANNO . MDCV

Subticuit *hanc Aediculam marmoream*. Sed de hoc infrà copiosiùs lib. IV. de Breuitate Memb. XX.

ROTAE IVDICES & AVDITORES

Membrum VII.

ROTAE IVDICES, & AVDITORES Primùm anceps est, tueri in Latinis possimus. Itaque sic putamus distingui posse: Tribunalia Iudicum si alia extent in Ciuitate, pari virorum numero, neque ij certa appellatione ab his discreti, admitti quidem licere; vt efferas *Rotae Iudices*, vocem nimirum rei nouae propriam, & ex necessitate nouatam. Huic autem sententiae fauerit Inscriptio Florentina in Diui Marci; videlicet

DXXXIV.

IO. MARIA . PANLOTIVS . HIC . SITVS . EST . DOMO . EVGVBIA . I . C.
CELEBERRIMVS . QVI . CVM . OPERAM . DIV . NAVASSET . DVCI
VRBINATI . PRINCIPI . SVO . ET . IN . ALIIS . ITALIAE . VRBIBVS
PLVRIMORVM . CONTROVERSIAS . SVMMA . CVM . LAVDE . DIIVDICASSET
ACCERSITVS . POSTREMVM . A . COSMO . MEDICE . DVCE
FLORENTINOR . ET . SENENS . PRIMVM . IN *IV. ROTAE . IVDICIB
FVIT . DEINDE . CAVSIS . AVDIENDIS . PRAEPOSITVS . EO . IN
MVNERE . CVM . VALDE . PROBATVS . FORET . OMNIB . VITAM . AMISIT

ANTONIA . BERNA . MOERENS . CONIVGI . CARISS . POS . Θ . IV . KAL .
IANVAR . AN . DOM . MDLXV . VIXIT . ANN . LXII . M . II . D . XX .

Sin minùs, petendum exemplum ex inscriptione Ferrariensi apud Suueertium in Select. Delic. positam CLEMENTI VIII. Pont. Max. quae est Vrbis receptae, atque ordinatae memoria; vbi inter alia habetur: *Quinque Virorum tribunal ad lites iustè, ac celeriter dirimendas stipendijs praescriptis erexit*. Multò autem magis abstinendum à *Rotae* appellatione, si, vt monuimus, horum Iudicum numerus alius sit ab alterius Tribunalis: Nam commodè dicentur V̄. VIRI. IVD. idest *Quinqueuiri Iudices*, VI. VIRI IVD. *Seuiri Iudices*. Ita III. VIRI; IV. VIRI. *Triumuiri*, *Quatuoruiri* &c. Seu V̄. VIRI. LIT. IVD. idest *Litibus iudicandis*. Seu V̄VIRI. IVR. DIC. vel I. D. idest *Iuri dicundo*, vel *Iuris dicundi*. Ac modo non absimili efferri recentiùs in Romana Memoria pro *Protonotario participante* (apud Suueert. in Sel. Del.) *Francisco Barberino VII. VIRO Protonotario* &c. In substantiuo autem *Quinqueuiratus Iudicum*, seu *Litibus Iudicandis* &c. Extat, quam nobis imitandam proponamus, vetus memoria apud Auctorem Inscriptionum Sacrosanctae vetustatis, citata quoque à Grutero pag. CCCLXXV. num. 2.

DXXXV.

L. BELLICIO . L . F . QVARTIONI . DECV
RIONI . IVVAVENSIVM . II . VIR . IVRIS
DICVNDI . VIX . ANN . LVII . SAPLIAE
BELLATVMARAE . CONIVGI
AN . LXII . BELLICIVS . SECCIO . ET
BELLICIVS . ACHILLES . CVM . CON
IVGIBVS . EX . TESTA
MENTO . FACIVNDVM . CVRAVERVNT

Dices itaque *Iuris Dicundi Duumuiros*, *Triumuiros* &c. pro Rotae Iudicibus. Nisi peculiarem id Tribunal potestatem habeat, aliam ab veteribus, sicut fortassis habent haec nostra; proinde adiecto opus esse arbitramur *in Rota* puta *Romana*, *Florentina*, &c. Quod didicimus ex marmore recenti, Romae in Diui Ioannis Florentinorum sub medio Tholi ita descripto

DXXXVI.

ALEXANDRO . IVSTO . FLOREN
IN . ROMANA . ROTA . LITIBVS
IVDICANDIS . XII. VIRO
SACRAE . POENITENTIAE . PRAEPOSITO
A . SVMMIS . PONTIFICIB. AD . SVMMAS . RES
FELICITER . ADHIBITO
QVI . CVM . LX. AETAT. ANN. VIXISSET
XL. IN . ARDVIS . APOSTOLICAE . SEDIS
MVNERIBVS . CONSVMPSIT
OBIIT , III. ID. OCT. AB . HVMANA . SAL. MDCIX.

Nisi subintelligatur ex loco, vbi monumentum positum, aut ex eo, qui munus detulit. vt in Ara Caeli Romae (apud Suueert.) de Nicolao, & Matthaeo *à PAVLO. II. & INNOCENTIO. VIII. Pontiff. Maxx, litibus indicandis inter Rotae XII. Viros adlectis*.

Auditores autem Rotae, & quidem *Romanae* (aliud ab aliis in Orbe Christiano Tribunal, vt curiae Romanae periti docent) Latinè dici videntur posse, quamquam superior Memoria Alexandri Iusti à voce Auditoris abstineat. Quod nobis probatum facit recens memoria in Templo Diui Philippi Nerij Romae, charactere, vt in Ecclesiasticis, puro, nec non limato, Quam ex Florauante Martinello in sua Roma sacra exscriptum ita reddimus

DXXXVI.

D . O . M
HIERONYMO . CARD. PAMPHILIO . ROMANO
A . GREGORIO . XIII. INTER . AVDITORES
ROMANAE . ROTAE . ADLECTO
ET . EX . EIVSDEM . TRIBVNALIS . DECANO
AC . POENITENTIARIAE . REGENTE
A . CLEMENTE . VIII.
OLIM . ROTAE . COLLEGA
IN . PVRPVRATORVM . COLLEGIVM . ADSCRIPTO
ET . A . PAVLO . V. AD . VICARII . MVNVS
QVOD . IPSE . PROXIME . GESSERAT . ASSVMPTO
GRATVLANTE . SIBI . VIRTVTE
CVI . DABATVR . QVIDQVID . CONFEREBATVR . IN . VIRVM
QVI . INCORRVPTA . INTEGRITATE . INTIMAQVE . LEGVM . SCIENTIA
HONORES . ET . MERITVS . PRAEVENERAT . ET . PAR . ADMINISTRABAT
OBIIT . AN. DOM. MDCX. AET. SVAE . LXVI
IN . SACELLO . S. PHILIPPI
QVEM . VIVVM . COLVERAT . TVMVLATVS
IO. BAPT. PAMPHILIVS
AB . VRBANO . VIII
CARDINALIS . CREATVS
ET . PAMPHILIVS . FRATRIS . FILII
MONVMENTVM . P. P

Membrum

PRIVILEGIATVS

Membrum VIII.

PRIVILEGIATVS pro eo scilicet qui habet priuilegium, impu[illegible] effertur. Sicut autem cui Beneficium confertur, Beneficiarius Latinè est, vti docet Laurentius Valla lib. I. Cap. VI. ita prorsus cui *Priuilegium*, *Priuilegiarius*: Sed Vossius aliunde petit analogiam, vtrùm appositè, alienum fuerit iudicium. Pro ea tamen voce citat locum Vlpiani L. X. D. De pactis, sic habentis: *Sed an & priuilegiarijs absentibus haec pactio noceat?* & alterû L. XXIV. §. Vltimo D. de rebus auctot. iud. *Eorum ratio potior est creditorum, quorum pecunia ad Creditores priuilegiarios peruenit.* Hinc dicti sunt Milites priuilegiarij, qui nimirum officio vacabant. *Priuilegia* quoque pro priuilegiarijs creditoribus efferri posse obseruat Vossius ex L. VII. §. *Quoties D. Depos.* & aliunde. Cui formae suffragábimur nos persimilibus alijs; nam *Seruitia* Latinè & nitidè vsurpamus pro Seruis, & *Mysteria* pro Mysterij ministris, seu Sacerdotibus. Haec autem plurali dumtaxat numero: aliud namque est Priuilegium, sicut & seruitium & Mysterium. *Operas* autem, & aliquando *operam* dicimus, cum operarios significamus. Ac de *Operis* quidem extat memoria sequioris seculi apud Gruterum pag. CLXIV. num. 4., quam superiùs Membro VI. citauimus IVDICIO PRINCIPALI. &c. De *Priuilegiario* autem *milite* habes epitaphium apud Gruterum pag. DLI. num. 3.

DXXXVII.

C. LVCILLIVS . C. F. VEL . VINDEX . MILES . COHOR. VI. PRAET
VIXIT . ANN. XXX. MILITAVIT . ANN. XII. PRINCIPALIS
BENEFICIARIVS . TRIBVNI . DEINDE . OPTIO
IN . CENTVRIA . HOC . TESTAMENTO . FIERI
IVSSIT . HONORIS . PIETATISQVE . CAVSA
SIBI . ET . C. LVCILLIO . SECVNDO . PATRI . ET
FLORENAE . FELICITATI . MATRI . ET
LVCILIAE . SVAE . AVIAE . EX . H. S. ∞ ∞ . PRAELEGATIS

* VEL. id est Velinae tribus

PATRIOTA, COMPATRIOTA

Membrum IX.

PATRIOTA, COMPATRIOTA Graecè inscripturis vsurpabuntur, tametsi illud Graecè aliter desinat, hoc est πατριώτης; hoc aliter componatur, συμπατριώτης. Latinis ergo vtraque peregrina adhuc vox, sed & altera hybris, vt liquet. Pro ijs erit *Popularis*, *Conterraneus*, & (si è Ciuitate) *Ciuis*. De voce *Popularis* monumentum suggerit Gruterus, boni seculi, pag. CCXLVII. num. 3.

DXXXVIII.

IMP. CAES. NER. TRAIANO
AVG. GERM. DAC. PARTH. PON
MAX. TR. P. XV. COS. VI. P. P. DE
ROM. IMPERIO . DE . PATERNA
ET . AVITA . HISP. PATRIA. ET. DE
OMNI . HOMIN. GEN. MERITISS
POPVLARES . PROVINC
AREVATVM
OPTIMO . PRINC

Conterraneum legimus in recenti Dedicatione, in Vrbe Ticino, Auctore Sigismundo Boldonio, videlicet

DXXXIX.

S. SIRO . TVTELARI
QVI . PVER . CHRISTO . PANES . ET . PISCES . AD . TVRBARVM . ALIMENTA . PORREXIT
VIR. AVTEM. ACCEPTA. A. CHRISTO. CAELESTIS. FIDEI. NVTRIMENTA. TICINENSIBVS
PRIMVM . DEINDE . FINITIMIS . NATIONIBVS . DISPENSAVIT
S. PETRI . A . QVO . TICINENS . SACRATVS . EPISCOPVS . INSTITVTIONE . DISCIPVLO
PATRIA . CONTERRANEO . SANCTITATE . IMITATORI
HVIVS . POPVLI . PIETATE . PATRI . MVNERE . PASTORI . TVTELA . PATRONO
IMAGO . HAEC . POS . EST

COAEVVS, COAETANEVS, CONTEMPORALIS, CONTEMPORANEVS

Membrum X.

COAEVVS, COAETANEVS, CONTEMPORALIS, CONTEMPORANEVS, controuerſae quidem voces; ſed nobis haud ita refractarijs eſſe libet, vt non doctorum quorumcumque iudicio deferendum, in neminem iurati, exiſtimemus. Itaque ſi quis Coaeuum dixerit, nequaquam damnabimus, quando in quibuſdam legitur vetuſtis Codicibus Orationis in Vatinium; videlicet: *Hunc tu morem ignorabas? nunquam epulum videras? nunquam puer, aut adoleſcens inter coaeuos fueras?* Scio Doctos quoſdam pro *coaeuos* legere hic *coquos*, vt obſeruat Auctor Theſauri Lat. lin. Scio Voſſium (lib. III. de Vitijs ſer. Cap. XXVI.) ampliata allegatione ex genio ſuo, meliores pene omnes codices dicere. An propterea vetuſtati venerandae omnis auctoritas abrogata? An euictum, ſic eſſe Ciceronem locutum? Praeſertim quia lectioni antiquae accedit ratio analogiae, quae auctoritatem addit quantam maximam. Nam ſi Latinae ſunt voces, & quidem ſeculi aurei *Longaeuus*, & *Grandaeuus*, vſitatae nimirum Virgilio, & alijs notae ſimilis Scriptoribus, quidni quoque *Coaeuus*? An tu, quaeret aliquis, citra ſuperſtitionem vſurpabis? Ego verò, fateor, non notam reueritus; ſed inimicus controuerſiae, ſeu (meliùs) ſtudioſus purioris elegantiae loquar potiùs cum Cicerone in Bruto: *Poëtas nobiles poëtarum AEQVALIVM morte doluiſſe.* Et cum eodem l. Diuin. *Philiſtum AEQVALEM temporum illorum.* Aequalem itaque dicam pro eo, qui eodē aeuo, ac tempore vixit, ſeu eiuſdem fuit aetatis, & paris annorum numeri. Cur autem refugiam à *Coaeuo*, quo vſus eſt è recentibus multis eruditiſſimis Io. Andreas Albertus è Societ. Ieſu, Elogio de Diuo Baſilio, num. III. *Religioſiſſima indole; genioque COAEVIS ſpecimen modeſtiae, ac probitatis exhibuit ſingulare:* Cuius item extant ſuffragia vetuſtatis in marmore apud Gruterum pag. CCCIV. num. 1. vbi legitur: *Siquid oblectaneum apud Manes eſt pro nequitijs, iocisque, quibus COAEVOS capiens me oblectare ſolebat.* Vide Inſcriptionem totam infrà lib. V. de Venuſt. Elogij, Membro III. Cuius eſt initium SEX . VALERIVS . MERCVRIALIS . .

COAETANEVS ſuſpecta vox eidem Voſſio, loco ſuprà citato, quòd petat auctoritatem a Porcio Latrone, oratione in Catilinam, vbi ſic habetur: *Marco ſiquidem Catoni, aut Scipioni COAETANEO ſuo.* Porrò hic Porcius habetur Voſſio ſuppoſititius, ahuſque ab illo antiquo, quem ſaepe commendat Marcus Seneca Philoſophi parens: quippe in eo multa, inquit, ſunt declinantis Latinitatis argumenta; non ita tamen ſibi videri fatetur inſubidus, vti Ludouico Carrioni, qui ſophiſtam appellat ineptiſſimum. Haec autem cùm ita ſint, cùm nondum iudicio communi damnetur hic Auctor tamquam impuriſſimus, cùm & citetur quaſi germanus Porcius in Theſauris ling. Lat. Cùm praeſertim fatente Voſſio ipſa vox *Coaetaneus*, peruulgata ſit vſu doctorum, quid eſt, quamobrem inter barbaras perpetua cum nota reiectetur? Erit quidem ſanioris conſilij, illas efferre, quae bono ſeculo citra controuerſiam cuſae ſunt, vt non *Coaetaneus* dicatur Ciceronis, ſed *Aequalis Ciceronis*, vel *eiuſdem* cum *Cicerone aetatis*, aut *temporis*. Audiri hoc loco poſtulat Iacobus Gaddius Elogio de Io. Barclaio; cuius commendans Argenidem; *Haec*, inquit, *ſtylo exarata ſolido, politicis documentis, & ſingularibus elocutionis formis radiante, quem toroſa, & grandia carmina intertexta nobilitant, vnicum Auctorem*

rem declarat Ioannē Barclaium AEQVALIVM ingeniorum amabile portentum.

De *CONTEMPORALI* iudicium ferè idem esto. Vocem in alijs integram tuebimur, nobis immutabimur omnis munditiae studiosis. Namque eam Analogia probat, vt placet Vossio, vsus autem antiquorum non probat; vsus verò (suscipimus ipsi) nobis cognitus; neque enim extant superstites à veterum Scriptorum casu & fato, quaecunque in vsu tunc erant voces, & loquendi formae. Ac Conrado quidem reparatori copiae Latinitatis haud dubiè legitimum fuerit *contemporalem* dicere (consule eius librum II. num. XXVI.) nec satis habebit vno, aut altero modo, *Aequalem*, aut *eiusdem temporis scriptorem* dixisse.

Similiter *CONTEMPORANEVS* eidem ipsi Conrado probabitur, ac dum simplicem *Temporaneum* admittit, cur compositum expunget? Nos autem nouando non ita prompti, & faciles vel modis continebimur suprà traditis antiquorum (sunt enim haec quatuor proposita ferè synonyma) vel Graeca vox magis placebit, nimirū *Synchronos*, à quibusdam doctis viris Latinè accepta; auctoritatem secutis Diui Hieronymi; imò, si credimus Auctori Thes. Lat. ling. ipsius Varronis, Homerum, & Hesiodum, qui aliquo tempore eodem vixerunt, synchronos fuisse testantis. Lege Encomia Io. Baptistae Masculi è Soc. Iesu, vbi de Synchronis sacrae, & prophanae historiae.

PALATIVM

Membrum XI.

PALATIVM. Ne quis hoc vocabuli attribuat Ciceroni, eo quòd in vetustis quibusdam codicibus legatur, citatum apud Ciceronem, dictum ab Ennio *Caeli Palatium*; siquidem apertum euincitur mendum tùm ex censura Hieronymi Columnae in fragmentum illud, quod est è minutioribus Ennij, tùm ex continuato loco Ciceronis in II. de Nat. Deor. vbi sententiam expendens Epicuri, sic habet: *Sed dum palato quid sit optimum, iudicat, Caeli palatum, vt ait Ennius, non suspexit.* Intellexit autem Ennius Caeli superficiem interiorem.

Iam *Palatium* si pro aedibus priuatorum magnificè extructis vsurpetur, ex vsu vulgi, barbarum omnino est: Pro Principum autem quorumcunque, suspectum: Vnius enim propriè videtur esse Imperatoris, idque figuratae dumtaxat locutionis vsu à bonis Latinis recepto, quem ad alios transferrinè liceat, hic quaerimus. Palatium, inquit Casaubonus In Suetonij Octauium, tùm regionem in Vrbe interdum designat, tùm saepius domum Principalem, quae ex pluribus domibus minoribus in vnius maximae speciem fuerat constructa. Notat autem ille ex testimonio Seruij, Augustum aedificatam à se domum fecisse publicam. Porrò Suetonij locus est: *Habitauit* (Octauius Augustus) *primò iuxta Romanum forum supra scalas anularias in domo, quae Calui Oratoris fuerat: Postea in Palatio, sed nihilominus Aedibus modicis Hortensianis, & neque laxitate, neque cultu conspicuis; vt in quibus porticus breues essent Albanarum columnarum, & sine marmore vllo, aut insigni pauimento conclauia.* Auctori verò Thesauri ling. Lat. *Palatium dicitur etiam Domus Imperatoria superba amplaque à Palante gigante, qui primus Palatium ob magnitudinem sui fecisse dicitur:* Citatque locum Suetonij de Claris Grammaticis: *Quare* (Verrius Flaccus) *ab Augusto quoque nepotibus suis praeceptor electus transijt in Palatium cum tota schola* (continuandus omnino locus est) *verùm vt ne quem amplius posthac discipulum reciperet: docuitque in atrio Catilinae domus, quae pars Palatij tunc erat.* Itaque Suetonij verba bene pendenti fit planum, solam Augusti domum primùm nomen Palatij sortitam fuisse: id autem non ab ipso Augusto; secus & illam consequens esset ita appellatam, quam antè habuit iuxta forum Romànum, quod nemo rerum Romanarum consultus asseruerit: Non etiam à regione, in quam dehinc migrauit, quasi totam Augusti vna domus occuparet: Contrarium enim non ambiguè indicant citata verba: *posteà in Palatio, sed nihilominus aedibus modicis &c.* Sed & de pòst amplificatis idem Suetonius in Vespasiano Cap. XXV. pro Palatio dicit domum

mum Palatinam: *Dicitur etiam vidisse quondam per quietem stateram in media parte vestibuli Palatinae domus* &c. Praetereà quod à Palante sit vocatum Palatium, vbi habitauit, hoc ipso tantùm probatur, regionem eam propria origine Palatium appellatam; domum verò ipsam Augusti tam multis post seculis ibi exaedificatam metonymicos primùm, hoc est sumpto toto pro parte, dehinc antonomasticôs ex praecellentia inter alias domos eiusdem regionis id nomen contraxisse. Quò spectat Ouidius (I. Metam.) vbi ad Lycaonis fabulam accedens, de Regali domo Iouis metaphoricos ita canit:

Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse Palatia Caeli.

Locus autem citatus de Verrio, qui transijt in Palatium cum tota schola, si censoriâ pensetur trutinâ, ipsam indicat regionem, cuius etiam partem Catilinae domo teneri Auctor expressit, non quidem quod à Palatio, quasi Augusti domo separata deinde sit, sed quod Catilinaria domus in regione Palatij sita, euersa postmodum, ac deleta esset, quo tempore Suetonius scribebat.

Caeterùm domui Imperatoriae id, quod vsus concessit boni seculi, non facilè adducimur, vt ad aliorum Principum domos transferamus sine bonorum Scriptorum exemplis, quibus repertis, adhuc distinguendum esse censemus, vt quae sedes est summi Principis, Palatij donemus nomine; quae verò Praetoris tantùm, aut Vicarij, aut Legati, aut quocunque nomine Praefecturae vice Principis, id Praetorium dicamus; hoc autem dictum volumus, dum probati Scriptoris auctoritas non refragetur. Nullum ergo facessit nobis negotium Petrus Victor (ab Onuphrio Panuinio citatus) de Regionibus Vrbis Romae, qui titulo illo, *Regio X. Palatium*, recenset post Aedem Apollinis *Aedem Deae Viriplacae in Palatio*, nam vel hoc est totum Deae nomen, *Viriplacae in Palatio*, sicut in simili, sub titulo superiore, *Regio VIII. Forum Romanum* censetur *Templum Iulij Caesaris in Foro*. Vel si domum Augusti designat, iam huic nomen Palatij inde ab antiquis legitimè concessum fuit, & consensu posterorum firmatum; non idcircò tamen transmittit exemplum domibus aliorum Principum, multoque minus hominum priuatorum, amplissimae licet eae sint, ac magnificentissimae. Neque etiam vrget multum Isidorus, cùm lib. XV. Origin. Cap. III. Palatium à Palante Principe Arcadum deriuat, in cuius honorem Arcades Palanteum oppidum construxerint, & Regiam in eius nomine conditam appellarint Palatium. Nam quis hoc ipsum iureiurando statuat, factum esse, vt appellatio Palatij Romae ab Arcadibus, quàm aliunde potiùs manauerit, ab ijsque non vti palantibus, hoc est errantibus, aut alia de plurimis allatis caussis, sed quod illi in patria aedificatam Regiam Palatium dixerint, & sermone incorrupto nomen ab illa Regia ad hanc transtulerint regionem; dehinc à regione reddiderint Regiae; eoque pacto ab Arcadibus ad Latinos, à Latinis ad Romanos per variantem cum barbarie tot succedentium seculorum linguam inuariatum ad vsque aetatem auream id vocabulum perdurasse? Fuerit hoc licet. Cum autem affirmetur, Domum Imperatoriam id sibi iuris vendicasse; adhuc restat, vt de alijs domibus proferantur auctoritatis paris exempla. Ac quemadmodum hoc iuris est factum Imperatoriae domui, etsi hodie non in Palatina regione, atque adeo ne in Vrbe quidem sedeat Imperator; Ita nec Pontificiae domui hoc attribuerem, Imperium licet Vrbis Romano Pontifici cesserit Imperator. Tota enim ratio rectae locutionis ab vsu pendet Latinis accepto. Ergo nihil perficit ratio ab Inscriptione Salisburgensi petita, in sepulcro Sebastiani Hoflingeri Bauari (apud Suuertium in Select. Delic.) quae tota scatet barbarie, vt legenti cuiuis patet; illudque *Vtriusque tam Caesarei, quam Pontificij Palatij Comiti* molliùs fortè, ac nitidiùs dixerit *Palatino Comiti Caesareo, Pontificio*, retenta appellatione *Palatini Comitis* vti nouae dignitatis, quae nouam vocem postulat, cùm praesertim *Palatini* à Regione Palatio Latinè dicatur. Neque Ferrariensis illa apud eundem Suuertium (cuius initium: *In Asylo. Memoriae D. Herculis Estensis*) plurimùm habet ponderis in hac parte, quousque auctoritatem veterum repererit, quae illud tueatur. *Belliguardi Palatium auxit, atque exornauit*, ne quid in praesens dicamus de nota illa D, praefixa nomini Herculis, hoc est *Domini*, vel *Don*: nam satis agitata est quaestio suprà, Membro II. huiusce Classis. Vbi enim nomen Palatij datum aptiùs fuisset, quàm vbi Pontifex Maximus vnà

& Imperator amplissimo recepti hospitio egisset menses totos complures? Sed Praetorium dixisse contentus fuit Elogiastes historicus satis elegans; ea quippe sedes erat Legati Pontificis Maximi, eiusdemque Principis Bononiensium. Lege apud Suueertium in Del. inter Bononien. Memoriam facti, cuius initiū est: *CLEMENS VII.* vbi haec habentur: *Cum ambo* (Clemens VII. Pont. Max. & Carolus V. Caesar) *in eodem Praetorio totam hyemem coniunctissimè de summa rerum deliberantes egissent* &c. Miramurque Auctorem libri, vt signaret locum memoriae positae, illum praefixisse titulum: *In Palatio Bononiensi. Clementis VII.* &c., cùm ex hac ipsa, quam putabat mereri locum inter Selectas Delicias, discere potuisset, aut certè suspicari, pro Palatio tutiùs Praetorium vsurpari.

Patescit hinc, quid sentiendum de illo titulo sacri Ministerij in Vrbe *Sacri Palatij Magister*; sola enim necessitate interueniente tueri illum possumus, qua sublata tutiùs substitueretur: *Apostolicae*, vel *Pontificiae Aulae Magister*: Ea propter censuram refugit Epitaphium honorarium in Nicolaum Riccardium (cognomento Monstrum) Auctore Valentino Petronio Humanarum literarum professore publico Romae, videlicet:

DXL.

NICOLAI RICCARDII GENVATIS
Ord. Praedicatorum
VRBANO VIII. A Concionibus
Sacri Palat. Apostol. Magistri
Clarissimae ac sempiternae memoriae
Quicunque sepulcrum vides
Sepultum ne quaere.
NICOLAVS RICCARDIVS
Nec obijt, nec abijt
Pietate, cultu, probitate viuit
Inter Beatas Aeternasque Mentes.
Apud nos verò manet
Mansurus in aeuum
Memoria, fama, gloria
Humanae Diuinaeque
Monstrum
Eloquentiae
Vixit Ann. LII. Obijt Prid. Cal. Iun.
MDCXXXIX.

Praesertim, vt distinguatur ab altero munere in Aula Pontificia, & longè diuerso, & magis honorifico, quod vocant *Magistri domus Pontificiae*. Itaque admittamus oportet eum titulum citra vllius impuritatis suspicionem.

Pro Palatio, vel si hanc vocem bonam sustineas, nitidiùs tamen dices *Domum Augustam*, si Caesaris est; *Regiam*, vel *Domum Regiam*, si Regis; & *Domum Principalem*, si Principis, cuius hic cumque sit tituli. De Domo Augusta praesto sunt marmora antiqua compluria, vt illud apud Gruterum pag. MXXXIII. n. 8.

DXLI.

D . M
TIB. CLAVDIO . AVG. LIB
HERMETI
* M. PVEROR. DOM. AVGVST
ET
CORNELIAE . MODESTAE
MATRI . B. M
ET . LIBERTIS . LIBERTABVSQ.
POSTERISQ. EORVM

* idest *Magistro Puerorum Domus Augustae*

De Domo Regia repete sup. Elogium Membri VI. num. X. *Serenifs. Margaritae* ibi *Reconcinnata Domo Regia*. Animaduersione digna est Inscriptio recens Florentina (quam habes citatam infrà, lib. IV. de Elogij Breuitate, Memb. II. Cuius initium CAROLVS. V. CAESAR) vbi dicitur Carolus V. *illustri apparatu, Regali Hospitio Mediceas in Aedes acceptus.* Pro *in Aedes* quisnam recentiorum non posuisset *in Palatium* & quia hae Mediceae magnificentissimae, & quia magni Principis? Neque hic citra piaculum omitti putamus binas (ex Sel Del. apud Suueert.) Inscriptiones Florentinas, Alteram in Aula Magna, inquit Suueertius, Palatij positam, videlicet:

DXLII.

HAS . AEDES . ATQ. AVLAM . HANC TECTO . ELATIORI . ADITV . LVMINIBVS PICTVRIS . ORNATVQ. AVGVSTIORI . IN AMPLIOREM . FORMAM . DECORATAM DEDIT . COSMVS . MEDICES . ILLVSTRISS FLORENT. ET . SENAR. DVX . EX DESCRIPTIONE . ATQ. ARTIFICIO GEORGII . VASARII . ARETINI . PICTORIS ATQ. ARCHITECTI . M. D. LXV

Alteram inquit supra Portam Magnam; Ad Sponsam Austriacam,

INGREDERE

DXLIII.

INGREDERE . OPT . AVSPICIIS . FORTVNATAS . AEDES . TVAS
AVGVSTA . VIRGO . ET . PRAESTANTISS . SPONSI . AMORE
CLARISSIMIQ . DVCIS . SAPIENTIA . CVM . BONIS . OMNIBVS
DELICIISQ . SVMMA . ANIMI . SECVRITATE . DIV . FELIX . ET
LAETA . FRVERE . ET . DIVINAE . TVAE . VIRTVTIS . SVAVITATIS
FOECVNDITATIS . FRVCTIBVS . PVBLICAM . HILARITATEM
CONFIRMA

Nae hic recentiores imminutam maiestatem nobis obiecissent, nisi *Palatium* dixissemus, vbi Magni Ducis amplificatae domus, vbi Augustae in eam Virginis ingressus mentio facienda foret.

Obiter autem illa videtur sequioris seculi memoria, quae extat Mediolani in Diui Ambrosij, citata à Grutero pag. CXCIII. num. 51. videlicet:

DXLIV.

ATITIVS . CRESCENS
V. P. EX . TABVLARIO
PALATII

non quia *Palatij* vsurpat vocem fortassis legitime, cùm de Domo Imperatoris, qui Mediolani aliquando consedit, intelligi liceat; sed quia haec eadem tabula mutila perhibetur, citata à Grut. inf. pag. MXLIX. num. 7. variata literarum dispositione, & aucto versuum numero, vt vt dissideant super eam Apianus, & Alciatus obseruatores marmoris, quod tamen ambo concordant vnum idem extare in Diui Ambrosij, videlicet:

DXLV.

ATILIVS . A. F. CRESCENS
V. P. EX . TABVLARIO . PALATII
QVI . VIXIT . IN. HOC . SAECVLO
ANNOS . XXVII . MEN . . . .
. . . .

Ea verò formula *vixit in hoc saeculo*, quod seculum oleat, iudicent Antiquarij, de voce simul *Palatij* facilè odorabuntur.

Priuatorum tandem Aedes, quas vulgus per Catachresim, hoc est abusionem, vocat Palatia, Latinè, & purè reddes *Aedes magnificas, amplas*. Cicero in Paradox, *Tecta, Aedificia magnifica*; Suetonius *Praetoria*, sic enim in Augusto Cap. LXXII. *Ampla, & operosa praetoria grauabatur*. In quem locum Philippus Beroaldus: *Villas elegantiores, cultioresque Praetoria appellauerunt. Palladius in I. de Re rustica scribens, quomodo aedificium institui in agro oporteat, sic ait: Ipsius Praetorij situs sit loco aliquatenus erectiore, & sicciore propter iniuriam fundamentorum & vt laeto fruatur aspectu.* Et Marc. Donatus in eandem sententiam: *Praetoria dicta sunt haec rure magnificè extructa aedificia; quasi talia essent, quae à Principibus viris incolerentur. Sic Praetorium vocata Principis domus, quam alias Palatium dixere, vnde & Cohortes Praetoriae appellatae.* Hinc idem Suetonius in Vespas. Cap. VIII. *Vrbis* inquit *incendio nihil nisi sibi publicè perijsse testatus, cuncta Praetoriorum suorum ornamenta operibus, ac templis destinauit.* Quibus ex locis colliges emendationem Inscriptionis Ferrariensis sup. citatae de *Bellhguardi Palatio*, quam nos interpretamur Villam Ducis amoenissimè cultam: solaque aedificia rustica; non verò vrbana, quae priuatorum sunt, quantumcunquè sumptuosa & magnifica dici posse Praetoria; praeterquàm si per exaggerationem, non per historicam proprietatem fit sermo.

NEPOS EX FRATRE, NEPOS EX SORORE

Membrum XII.

IAm modum illum loquendi *Nepos ex Fratre*, *Nepos ex Sorore*, in eum sensum, in quem vulgò vsurpatur, non dubitamus censura perstringere vti nouum in Latio, pluribus autem hodie familiarem, sed perperàm. Sic ergo statuimus: Nepotis nomen absolutè positum referri ad Auum, vel Auiam, illumquè adsignificare, qui ex horum filio, filiauè est natus. Similiter

Neptis ex horum filio filiaue nata, pro qua & Nepos genere tam foeminino, quàm masculino (vt in antiquo marmore, apud Grut. pag. DCLXXVIII. n. 11.) Ita loquitur Cicero pro Rege Deiot. *Qui nepos Auum in discrimen capitis adduxerit*: Et I. Tuscul. quaest. *Metellum enim multi filij, filiae, nepotes, neptes in rogum imposuerunt*: Et III. de Nat. Deor. *Ferretne vlla Ciuitas Latorem istiusmodi legis, vt condemnaretur filius, aut nepos; si pater, aut Auus deliquisset?* Et de Clar. Orat. *Ex filia nepos*. Liuius quoque lib. I. Dec. I. *Numae Pompilij Regis nepos, filia ortus Ancus Martius erat*. Sic Auiam ad Neptem referri, & Neptem ad Auiam, vt ex vetere Inscriptione apud Gruter. DCLXXXIII. 5.

DXLVI.

DIS . MANIBVS
FLAVIAE . APOLLINARI
NEPTI . SVAE . VIX . A . VIII
QVOD . NEPTIS . AVIAE . FACERE
DEBVIT . AVIA . FECIT . NEPTI
SVAE
SACR

& Auiam ad Nepotem probat vetus Inscriptio, ibi DCXCV. 14.

DXLVII.

DIS . MANIBVS
L . MEMMIO
L . F . IL
CASTORI
AEMILIA . AVIA
NEPOTI
DVLCISSIMO
ET . L . MEMMIO . L . LEIB
POSTVMIO

Quod autem Nepos propriè sit Filij filius, liquet ex modo loquendi Suetonij in Tiberio: *Cum ex Germanico tres Nepotes, Neronem, & Drusum, & Caium; ex Druso vnum Tiberium haberet, destitutus morte liberorum, maximos natu de Germanici filijs Neronem, & Drusum P. C. commendauit* &c. Liberos porrò hic intelligit ipsos Drusum, ac Germanicum, de quibus paulò ante idem Suetonius: *Filiorum neque naturalem Drusum, neque adoptiuum Germanicum patria charitate dilexit*.

Collectum hoc habes in veteri Inscriptione apud Gruterum MCXXV. 1. Videlicet:

DXLVIII.

D . M
* POMPONIS
CRESCENTI
RHENO . DANVVIO
NEPOTIBVS
ET . * EVPHRATE . PATRI
EORVM . FILIO . HOMINI
SIMPLICISSIMO . * POMP
RHENVS . PATER . FECIT
QVI . ME . NON . MERENTEM
PRAEOCCVPAVERVNT

* idest *Pomponijs*
* pro Euphrati (antiquitus) vt *sibe*, *Helpide*, & passim, pro Sibi, Helpidi &c.
* Pomponius

Ecce primò Nepotes, inde eorum Pater, qui & Filius Rheno natus, qui idcirco Nepotes illos Auus respicit. Auiam autem, idest, quae filios habet filij, indigitat sepulcrale marmor Romanum apud Grut. MCXXVII. 2.

DXLIX.

PATREM . MATREM
LIBEROS
VNA . LVES . SVSTVLIT
LACRVMIS
CONFECTA . CYPRIS
FILIO . ET . NEPOTIBVS

Vbi Cypris Mater est Patris, cuius liberi nepotes Cypridis.

Hinc illa series natalium in antiquis Inscriptionibus, cuiusmodi infrà lib. IV. de Breuitate Elogij cap. 1. IMP. CAESARI. D. MARCI &c. vbi L. Aelius Aurelius Commodus appellatur M. Antonini Pij filius, Diui Pij Nepos, Diui Hadriani Pronepos, Diui Traiani Abnepos, Diui Neruae Adnepos, quasi rectà per Patres deducta linea: Quasi inquam, nec enim verè deducta, cùm (vt eruditè disserit Cyprianus Bosellus sacrae Oliuetanae familiae decus, & solers antiquitatis indagator, libello mihi porrecto) M. Antonini Pij nec natura filius, nec adoptione sit L. Aelius Aurelius Commodus; sed vsurpata dumtaxat per ambitionem, & fastum appellatione. Accipe similem Romanam citatam à Grutero CLXXXVII. 3.

IMP.

D L.

IMP. CAES. DIVI. M. ANTONINI
PII. GERM. SARM. FILIVS. DIVI. COMMODI
FRATER. DIVI. ANTONINI. PII. NEP. DIVI
HADRIANI. PRONEP. DIVI. TRAIANI
PARTHICI. ABNEP. DIVI. NERVAE. ADNEPOS
L. SEPTIMIVS. SEVERVS. PIVS
PERTINAX. AVG. ARABIC. ADIAB. PARTHIC
MAX. PONT. MAX. TRIB. POT. VIIII. IMP. XI.
COS. II. P. P. PRO. COS. ET
IMP. CAES. L. SEPTIMI. SEVERI. PII
PERTINACIS. AVG. ARABIC. ADIAB
PARTH. MAX. FIL. DIVI. M. ANTONINI
PII. GERM. SARM. NEP. DIVI. ANTONINI
PII. PRONEP. DIVI. HADRIANI. ABNEP. DIVI
TRAIANI. PARTHIC. ET. DIVI. NERVAE. ADNEP
M. AVRELIVS. ANTONINVS. PIVS
FELIX. AVG. TRIB. POT. IIII. PRO. COS
ARCVS. COELIMONTANOS. PLVRIFARIAM
VETVSTATE. CONLAPSOS. ET. CONRVPTOS
A. SOLO. SVA. PECVNIA. RESTITVERVNT

Ad eius exemplum lecta est Mediolani in fronte Templi Maximi ad Ferdinandum Austrium Cardinalem in eius aduentu haec Inscriptio;

D L I.

SERENISS. FERDINANDO. AVSTRIACO. CARD
Prudenti Pudico Pio
Ab longa Caesarum, & Regum
Stirpe procreato
PHILIPPI. III. FILIO. PHILIPPI. II. NEPOTI
*CAROLI. V. Pronepoti. MAXIMILIANI Adnepoti**
Renouaturo virtutes, & decora Auorum
Superaturo famam
ECCLESIA MEDIOLANENSIS
Exhilarata tanti Principis incessu
Quem Potentissimus Rex
Alterum se Italo Caelo donat
Hos aditus. Haec publica
Monumenta adornauit

Asterisco autem occupauimus quaestionem; Cur Adnepos ille dictus, non (serie continente Auorum) Abnepos? Namque Abaui correlatiuus Abnepos, Sed constat Carolum V. Philippo I. genitum, Philippum autem Maximiliano. Hinc Gregorius Brunellus Elogium suum de Carolo V. ita exorditur: *Carolus Quintus Maximiliani ex Philippo nepos, Primus Maximi nomen obtinuit* &c. Idcirco verò ommissum hic putem Philippum, vt Caesares duo ex Patribus Ferdinandi connumerarentur. Non immeritò ingeret sese huic loco Iacobus Gaddius cum Elogio Laurentij Medicei.

LAVRENTIVS

DLII.

LAVRENTIVS MEDICES MAGNVS Magni COSMI Patriae Patris EX Petro FILIO, Et Lucretia. Tornabona NEPOS. Pater Leonis X. Literarum. Eruditorumque Virorum Illustri Patrocinio. Exculti Ingenij Ac Iudicij Grauissimi Praestantia. Sapientia. Virtutibus Animi Summis. Ac Fortunae Dotibus praefulsit adeo, vt existimatione Regibus penè par, Reip. Princeps, Italiae arbiter euaserit rerum gestarum gloria immortalis. Laurentio nullum fere togatum parem inuenies, qui Reges non paucos magnitudine animi vel aequauit, vel antecessit. In hoc exornando feliciter conspirauit raro foedere iuncta Virtus, ac Fortuna, quae Laurentium nunquam oppressit; sed aliquando pressit, vt altiùs attolleret.

En hic Nepos ex filio, hoc est filij filius. Idipsum & Filiae.

Seriem ergo genitutae rectam designat Nepos, non transuersam, qualis foret, si referretur is ad Patris, Matrisuè fratrem, aut sororem. Restituenda igitur genuina, & vetus phrasis, vt nequaquam *Nepos ex fratre*, aut *sorore* dicatur, sed *fratris filius*, *sororis filius*, seu *fratre*, aut *sorore genitus*. Ita namque habet Cicero III. Offic. *Cùm Basilus M. Sarrium sororis filium nomen suum ferre voluisset, eumque fecisset heredem.* Liuius quoque Decade I. lib. I. *Fratris filiae Rheae Siluiae per speciem honoris cùm Vestalem eam legisset, perpetua virginitate spem partus adimit.* Id. ibid. *Comes his* (Tito scilicet, & Arunti filijs Tarquinij Regis) *additur L. Iunius Brutus Tarquinia sorore Regis natus.* Rursus Cic. IX. Verr. *C. Cato duorum hominum clarissimorum nepos L. Pauli, & M. Catonis, & P. Africani sororis filius.* En vt apertè hic distinguitur nepos, & sororis filius. Secùs dictum esset, hic Ex sorore nepos, & illic Ex fratre nepos. Item Plinius lib. XXXV. cap. IV. *Proximè celebrata est in foro Boario, Aede Herculis, Pacuuij Poëtae pictura: Ennij sorore genitus hic fuit.* Addamus Romanae legis formulam, quam citat M. Zuerius Boxhornius, videlicet: *Si filius meus me viuo morietur, Nepos ex eo post mortem meam natus heres esto*, idest filius filij illius mei. Dicitur autem *nepos ex eo*, vt excludatur Nepos ex filia, ne hoc herede, sub aliena nempe potestate (quia sub Patris, non Matris) ad alienos hereditas deflueret, vt Iurisconsulti interpretantur.

Extat Romae vetus Inscriptio (teste Grutero CCCXII. 1.) in eandem formulam

DLIII.

TERENTIAE
FLAVVLAE
* V. V
* MAX. SORORI
TERENTIVS. GENTIAN
VS. FIDIALIS. V. C. PR
TVT. CVM. POMPONIA
PAETINA. VXORE. ET
LOLLIANO. GENTIANO
FILIO. FRAT
* *Virgini Vestali*
* *Maximae*

Alia ibidem (Grut. CCCX. num. 5.)

DLIV.

FL. MANILIAE. V. V. MAX
CVIVS. EGREGIAM. SANCTIMO
NIAM. ET. VENERABILEM
MORVM. DISCIPLINAM
IN. DEOS. QVOQVE. PERVIGILEM
ADMINISTRATIONEM
SENATVS. LAVDANDO
COMPROBAVIT
AEMILIVS. FRATER. ET
RVFINVS. FRATER. ET
FLAVII. SILVANVS. ET.
EIRENEVS. SORORIS. FILII
A. MILITIIS. OB. EXIMIAM
ERGA. SE. PIETATEM
PRAESTANTIAMQVE

Cui congruit illa ad Viam Flaminiam, citata à Grut. DCXI. 5

DLV.

DIS. MAN
FLAVIAE . CHARIDIS
SORORIS . FIL *Filiae
CVPITVS . AVG. LIB

& DCCCLXIII. 13.

DLVI.

D . M
SER. CALPHVRNIVS
CLEOMBROTVS
SECVNDO . SORORIS
FILIO
B. M. FECIT
T. A. III. M. X. D. XXII.
* *Vixit* vel (Antiqu.) *Vixsit Annos III. Menses X. Dies XXII.*

Vtque gratiam demereamur tuam, studiose Lector, promimus hoc loco, erutum nuper è tenebris marmor vetus in agro Lumellino Prouinciae Mediolanensis, cuius exemplum à Puccinellio ad nos transmissum sic habet:

DLVII.

VIVI . FECERE
P. GAVIVS . P. F. SALVIVS
L. GAVIVS . P. F. IVSTVS . IIII. VIR
SIBI . ET
P. GAVIO . P. F. SALVIO . PATRI
CARPEIAE . T. F. MITELLAE . MATRI
C. GAVIO. P. F. MODESTO. VI. VIR. FRATRI
GAVIAE . P. F. MAXIMAE . SORORI
P. ANTONIO . P. F. SENIORI . IIIIII. VIR
P.ANTONIO.P.F.SECVNDO.SORORIS.FILIIS

Recentes hinc normam petierunt. Sic Romae (quod citatur à Francisco Suueertio in Selectis Orbis Christiani delicijs; nos fragmenta damus, vt molem vitemus) legitur hoc Epitaphium:

DLVIII.

Quisquis Sepulcrum vides ALEXANDRI BVRGII Mutilianensis Burgensium Episcopi &c. Philippus, & Claudius Fratris filij maiori pietate, quàm pompa moerentes Pos. Obijt MDCXVIII.
Ibidem *FRANCISCO COMO &c. Martius Elephantuccius Sororis F. Auunculo optimo, de se optimè merito cum lachrymis Pos.*

Sororis F. idest Filius, quem rectè constituit Auunculi correlatiua appellatio.

Hinc Patrueles, ad Patruum quisque suum relati proprio nomine dicentur Fratrum filij, vt sequens indicat marmor Romanum (apud Suueertium)

DLIX.

D . O . M
IACOBO . SADOLETO . EPISCOPO . CARPENTORACT. S. R. E. PRESB
CARD. VIRO . MORVM . GRAVITATE . PRVDENTIA . ET . VITAE
INTEGRITATE . PRAESTANTISS. DOCTRINA . ET . ELOQVENTIA . CVM
IIS . QVOS . MIRATA . EST . ANTIQVITAS . COMPARANDO . PAVLVS
SADOLETVS . EPISCOPVS. CARPENTORACT . ET. CAMILLVS . SADOLETVS
FRATRVM . FILII . MOESTISSIMI . MVLTIS . CVM . LACHRYMIS . PATRVO
B. M. PRO . TEMPORE . POSS . VIXIT . ANN. LXX. M. III. D. VI.

Vbi legis non *Nepotes ex Fratribus*, sed *fratrum filij*.

Luculentiùs in Tumulo Florentino ad Diuae Mariae Nouellae, vbi nomina memorantur Fratrum eiusdem Patrui: nisi quod in fronte corruptelam seculi praefert proscriptus à nobis in superioribus Titulus, videlicet;

DLX

Reuerendiss. Domino . ALEXANDRO . STROZZAE Matthaei Fil. Episcopo Volaterrano, moribus ac doctrina insigni, Cammillus Strozza suauissimo fratri pon. cur. Quo extincto vt sibi posterisq. esset commune Alphonsus, & Laurentius Caroli, Et Bernardinus, & Alexander Cammilli Fratrum Filij optimo Patruo, ac de se opt. mer. pos. An Sal. MDLXXVIII. Idib. Januar.

Quemadmodum autem Latinè dicitur *Fratris Filius*, & *Sororis filius*: ita & *Fratris nepos*, *Sororis nepos*. Atque hic sensus est Suetonij in Iulio cap. LXXXIII. *Sed nouissimo testamēto tres instituit heredes, Sororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante reliquo*. Cùm autem nepotes sororum Iulij dicit, ipsas vtique sorores Auias infert (siquidem Nepos Aui, & Auiae correlatiuum) & Iulium horum nepotum Auunculum magnum. Ac ne quis ea in re scrupulum premat, sciat oportet, seriem generis (quam etiam obseruat eruditissimus Vossius, & Io. Caluinus, aliàs Kahl in Lexico Iuridico, sub voce *Nepos*) in hunc modum: Iulij sororem Iuliam Attio Balbo fuisse nuptam, quo ex connubio nata Atia (non Accia, vt loquitur Io. Kahl) nupsit Octauio, & hinc Caesar Augustus. Testem habemus Suetonium in Augusto (cap. IV.) sic habentem: *Octauius morte obijt repentina superstitibus liberis, Octauia maiore, quam ex Ancharia, & Octauia minore, item Augusto, quos ex Atia tulerat. Atia M. Atio Balbo, & Iulia Sorore C. Caesaris genita est.* Haec Suetonius. En verò Iuliam Iulij sororem, Iuliae filiam Atiam, Atiae filium Augustum, nepotem hunc ergo Iuliae, Iuliam huius Auiam, fratrem Auiae Iulium, Augusti Auunculum Magnum. Sic enim is cap. VII. *Caij Caesaris cognomen adsumpsit testamento maioris Auunculi*. Et cap. VIII. *Duodecimum annum agens Auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit*.

Quonam ergo iure nuper intrusum, vt Latinè scribendo, aliter quàm Latinis mos esset, proferatur pro filio fratris, aut sororis *Nepos ex fratre, aut sorore*? Vossius de vitijs sermonis, & Glossematis Latino-barbaris cap. XXVII. obseruat, cognatione vulgaris linguae factū esse, vt vel doctissimi decepti vsurpauerint *Nepotem*, *Neptemue* pro fratris sororisue filio, vel filia. Notat autem in primis Sebastianum Foxum Hispanum, philosophum caeteroqui elegantissimum doctissimumque, qui Ethices compendio lib. III. cap. XXVII. Plinium iuniorē Plinij secundi nepotem dixit. Sed hoc iniuria: Cùm certū sit, Plinium Veronensem Naturalis historiae scriptorem Nouocomensis Plinij, cuius Epistolas, & Panegyricum habemus, Auunculum fuisse. *Nullus autem* (subdit Vossius) *Patrui, vel Auunculi Nepos dici potest fratris, vel sororis nepos, quia ex illorum filio, filiauè sit prognatus*. Diluitque ibi Vossius argumentum, quo modus hic loquendi corruptus facilè irrepsit in mentes eruditorum. Nimirum citat locum Plautinum in Amphitr. Act. IV. Scen. V. Vbi extat: *Ego idem ille sum Amphitruo Gorgophones nepos, Imperator Thebanorum*. Quo quidem loco vulgarem nostrorum vsum (meliùs corruptelam) tuetur Guillelmus Ranchinus I. C. Nam *Gorgone*, inquit, *non Auia, sed Amita Amphitruonis fuit, soror Alcei, qui parens Herculis. Hoc de Gorgone ita esse liquet ex secundo Apollodori. Verùm* (suscipit acutissimè Vossius) *vnde haec adducta non sunt Plauti. Nam scenae tres, quae Actus Quarti Scenam II. proximè in plerisque libris consequuntur, etsi non recentia, sed vetera sunt; à Plauti tamen dictione abeunt, quippe magis tumentia, ac omnino sunt sequioris aeui*. Quid si igitur dicamus, errorem Scriptoris siue in re, quòd Gorgophonem Auiam putarit; siue in sermone, dum Nepotis vocabulo abutitur? Ego verò errorem in re suspicor magis; nam in sermone intolerabilior ac foedior, & communi veterum vsu reclamante damnatus adeò, vt ab Auctore Scenarum illarum vetusto dissimulari haud potuerit.

Hinc quis non doleat elegantissimam illam inter recentes Romanas Inscriptiones eiusdem teredinis vitio laborare, quam à Suueertio citatam in Selectis Christiani Orbis delicijs meritò nos quoque recitamus. Est autem:

DLXI.

INNOCENTIO . VIII . CYBO
PONTIF. MAX. ITALICAE . PACIS . PERPETVO . CVSTODI . NOVI . ORBIS
SVO . AEVO . INVENTI . GLORIA . REGI . HISPANIARVM . CATHOLICI
NOMINE . IMPOSITO . CRVCIS . SACROSANCTAE . REPERTO . TITVLO
LANCEA . QVAE . CHRISTI . HAVSIT . LATVS . A . BAIAZETE . TVRCARVM
IMP. DONO . MISSA . AETERNVM . INSIGNI . MONVMENTVM . E . VETERE
BASILICA . HVC . TRANSLATVM . ALBERICVS . CYBO . MALASPINA
PRINCEPS . MASSAE . FERENTILLI . DVX . MARCHIO . CARRARIAE
* PRONEPOS . ORNATIVS . AVGVSTIVSQVE . POS. ANNO . MDCXXI

Debuisset autem non Pronepos, sed fratris Nepos dici, alioquin Auus fuisset Pontifice ipso genitus, Cùm tamen nihil tale constet. Imò id si daretur, fuerat exprimendum *Ex legitimo matrimonio filius Pontificis*, ne qua eius dignitati afflaretur indignitas, vt prudenter praestitum obseruamus in Inscriptione Florentina (quam citat Ciacconius) huiusceemodi

DLXII.

ANGELO . NICOLINO
MATTHAEI . FILIO . ANGELI . NEPOTI
I. C. D. AC . SENATORI . CLARISSIMO
COSMI . ETRVRIAE . MAGNI . DVCIS . CONSILIARIO
QVI . PRIMO . AD . PAVLVM . III. PONT. MAX. ET . CAROLVM . V. IMP
LEGATIONIBVS . EGREGIE . FVNCTVS . DEINDE . SENARVM
GVBERN TIONI . PRAEPOSITVS . ITEMQ. PISANAE . ECCLESIAE . ARCHIEPISCOPVS
POSTREMO . A . PIO . IV. N . CARDINALIVM . COLLEGIVM . COOPTATVS
INTEGRITATEM . ET . INNOCENTIAM . SVAM . OMNIBVS . PROBAVIT
OBIIT . AN. SAL. MDLXVII. AETATIS . LXVI
IOANNES . FILIVS . LEGITIMO . MATRIMONIO . PROCREATVS
PATRI . OPTIMO . POS

Hoc autem quod filius expressum debuit, & nepos in Epitaphio Mediolanensi; apud Ciacconium, videlicet;

DLXIII.

IOANNI . ARCIMBOLDIO
PRESBYT. CARDINALI . AVO . PATERNO . LEGITIMO . ET . GVIDO
ANTONIO . ARCIMBOLDIO . PATRVO . MAGNO . ARCHIEPP. MEDIOL.
ET . SIBI . IOANNES . ANGELVS . ARCIMBOLDIVS . AB . EPISCOPATV
NOVARIENSI . CVI . XXIV. ANNOS . PRAEFVERAT . AD . ARCHIEPISCOPATVM
MEDIOLANENSEM . TRANSLATVS . V . FEBRVARII . IDEM . ANNOS . LXX
NATVS . MORTEM . OBIIT . III . ID. APRIL. MDLV

Si ergo Cardinalis sanctitudini debebatur illa expressio, quò magis Summo Pontifici, Patris Ecclesiae SANCTISSIMI nuncupati?

Haec quidem de vsu peruerso vocis *Nepos* pro *Filio fratris*, aut *Sororis*.

Qui verò ista ampliùs commiserit, *Nepos ex fratre*, *Nepos ex sorore*, quo significet filium fratris & sororis, perquàm recens sit, oportet, nec is ineruditus, qui ambiguitatis tollendae gratia Nepotem ex fratre dixerit, vt ab Nepote altero, idest filio sororis dispesceret, & contrà. Pascasius Grosippus, seu resoluto Anagrammate (quamquàm autem superfit lusui SVS, in hac quidem parte Minerua est) Gaspar Scioppius notat Neoterismo huiusmodi phrasim, eiusque vitij Auctorem deprehendit Iustum Lipsium, à quo fortè (quis autumet) mendosè incisa sunt plura caeteroquì bona marmora Romae & alibi, quae citantur apud Suueertiuum in selectis Christiani Orbis delicijs. Nam si tempora supputes, cum eius iam grandis natu concurrunt aetate. Natus est Lipsius Anno Christiano MDXXXXVIII. defunctus MDCVI. Annos natus LIIX. Menses V. Itaque ab eo facilè dictata fuit Inscriptio illa Romae

IOANNI

DLXIV.

IOANNI . BAPTISTAE . PALLAVICINIO
GENVENSI
S. R. E. AD . TITVLVM . S. APOLLINARIS
CARD. CAVALLICENSI
ANTONIOTTI . CARD. S. PRAXEDIS
* EX . FRATRE . NEP
EXIMIA . IVRIS . SCIENTIA . ET . BONARR. LITERR
COGNITIONE . PRAESTANTI
PER . OMNIVM . FORENSIVM . DIGNITATVM . GRADVS
AD . CARDINALATVM . EVECTO
A . LEONE . X. HADRIANO . VI
CLEMENTE . VII
AD . SVMMAS . RES . ADHIBITO
IN . MEDIO . HONORVM . CVRSV
IMMATVRA . MORTE . PRAEREPTO
IO. BAPTISTA . VTRIVSQVE . SIG. REFER. ET
BABILANVS . PALLAVICINII. FRATRES
PATRVO . MAGNO
BENE . DE . FAMILIA . MERITO
MEMORIAE . CAVSA . P. P
M. D. XCVI. VIXIT . &c. OBIIT . &c

Illa quoque Inscriptio Romana (citat Suueertius ibidem) foetus haud dubiè est iam tùm florentis Lipsij, videlicet:

DLXV.

*SIXTO . V. PONT . MAX . EX . OR
DINE. MINORVM . ALEXANDER
PERRETTVS . S. R. E. CARD.
VICECANCELLARIVS
EX . SORORE . PRONEPOS . FECIT*

Quod quidem mendum Auctore ipso (vt reor) Iudice damnatur alterâ Inscriptione Romana (citata à Baldo Catanio) anno 1591. in Regio Coenotaphio translatis cineribus ipsius Sixti V. quae erat huiusmodi. *ALEXANDER PERRETTVS . S. R. E. CARD. Vicecancell. Magno Auunculo* &c. Nam si Magnum Auunculum fatetur Sixtum, ergo Sororis nepos arguitur Alexander: fluxisset autem faciliùs oratio, si dictum foret, *Sororis Nepos fecit* (praeterquàm quòd sanctiùs, & verè Latinè) quàm *ex Sorore Pronepos fecit*. Lipsium haud dubiè imitatus eius aequalis Hieronymus Columna in Vita Ennij Poëtae: *Reliquit*, inquiens, *tenuium suarum facultatum heredem Pacuuium Poëtam Tragicum ex sorore nepotem, vel, vt ait Plinius, ex filia*: citatque in margine locum Plinij lib. XXXV. cap. IV. Atqui si locum attendisset Columna, nec ex filia nepotem, contra quàm Plinius tradit, dixisset; nec ex sorore nepotem contra Latinam consuetudinem, didicissetque modum loquendi ex ipsomet loco, vbi sic habetur: *Pacuuij poëtae pictura. Ennij sorore genitus hic fuit*. Neque ait, Ennij ex sorore Nepos hic fuit.

Ciacconius Lipsij aequalis, etiam Discipulus extitisse arguitur, cùm de Vita Pij V. haec habet. *F. Michael Bonellus Papae ex Gardina sorore Pronepos, Boschi Dioecesis Dertonensis natus, honestisque moribus imbutus, in ipso iuuentutis flore Magni Auunculi sui Fr. Michaelis Ghislerij vestigia sectari cupiens* &c. *Michael nomen Pio V. cùm degeret in sacra Dominicanorum familia*. En igitur mendum alieno Censore non indigens, praeterquàm suo ipsius Authore, qui Pronepotem ex sorore opponit Magno Auunculo, cùm ille rectiùs dicendus Gardinae sororis nepos: Vt euincit Inscriptio post Lipsij obitum optima, & purgata, eiusmodi

DLXVI.

D . O . M . S
FR. MICHAELI . BONELLO
Ord. Praedicatorum . S. R. E. Card. Alexandrino. Episcopo Albanensi PII. V. ex eodem Ordine Sanctiss. Pontif. Sororis Nepoti. Ab eoque ad grauissima Sed. Apost. negotia moderanda adhibito. Legato sacri foederis icendi caussa ad Reges in Galliam, Hispaniam, Lusitaniam cunctis à se pro Repub. susceptis strenuè, ac feliciter perfuncto Religionis, Prudentiae, Integritatis, eximiaeque virtutis laude praestantissimo. Vixit &c

Et illa, quae infante Lipsio nata Mediolani, eius contagionem praeuertit. Videlicet;

DLXVII.

Roberto Archinto Patricio, Decurioni,
Pietate, Moribus, Literisque clarissimo
Io. Baptista Fratris Filius ex asse heres
sibi posterisque suis P. XIII. Kal. Ian.
M. D. LII

Legitur haec (teste Puccinellio in suo Zodiaco) in Diui Eusebij Mediol.

Trahit oculos elegantissimum Epitaphium poëticè, quod obsignat subscriptae prosae puritas, & in rem controuersam proprietas. Citat inter Perusina Suueertius in Sel. Delic.

DLXVIII.

BLANCAE . MARIAE . BEVILAQVAE
BLANCA in hi nomen, Comites vtrumque parentem
COLLALTVS Matrem dat, BEVILAQVA Patrem
Gignor ad Eridanum, praebet cunabula Tybris,
Menses vix quini dant, rapiuntque diem.
Et cado, Bethlemius cùm crebrior occidit infans
Candida purpureis mixta puella choris.
Obijt anno MDCI
BONIFACIVS Card. Leg. Fratris
Filiae pos

Caeterùm ea corruptela quàm latè serpserit, docent Inscriptiones alibi passim expositae, è quibus duae nos continebunt; Florentina in Diuae Virginis Annuntiatae, quae Sanctimonialium est; videlicet;

DLXIX.

IACOBO . GRIFONIO . CAROLI . F. NOBILI
Diui Stephani Equiti Flor
S. Pauli Pisarum Primo Commend. Erga
Suos, & Pauperes pio, ac liberali
Cuius corpus ipso sic disponente
Hic fuit conditum
Vgolinus Grifonius ex Iosepho Fratre
Nepos monumentum hoc
Patruo optimo Pon. Cur

Et Mediolanensis, in Diui Francisci Basilica (quam citat Puccinellius in calce Zodiaci sui num. 143.) plena spiritu, nisi eodem vitio tabesceret, quae est huiusmodi

DLXX.

D . O . M
Si aut à fortibus vinci, aut à liberalibus placari Mors posset, hoc non iaceret in saxo Vincentius Castruccius Lucensis Cardinalis, Io. Baptistae Castruccij EX FRATRE NEPOS, Qui post egregiè defensam Rem Patriae, parem Regi Catholico operam nauaturus Loricatorum Equitum Ductor strenuissimus, Vbi immortalitatem quaesierat, mortem inuenit Die I. Septemb. An. MDCXV. Aetatis suae XXXVIII Luxit Castruccius Castruccij moestissimus Filius sepultus cum Patruo fortunam suam, & iustissimi aeternitatem doloris hoc testatus est monumento. Bellatori prostrato precare Pacem, Viator. Minùs viues, si viuis solum, non & mortuis viuas

Mirandus

Mirandus quoque est Franciscus Pola in Elogijs suis, Vir antiquitatis sitientissimus, vt eandem recentem corruptelam imbiberit, Elogio ad orationem Valerianam scribens: *De tuo agunt patruo, quo tu dignus nepos*: sibi autem non constans (quippe duodecimo antè anno) inscripserat ad Aedes Caballinas Veronae: *Octauius Caballius FR. F.* idest fratris filius.

Declinauit prudens scopulum Author Epitaphij ad Diui Caij, suburbium Florentinum, certante elegantia literarum cum operis magnificentia. Videlicet Defuncti marmorea effigie togata inter lugentes binos Genios ita subscripta:

DLXXI.

BARTHOLOMAEVS . CORSINIVS
AN . AET . SVAE . LXVII
OBIIT . XIII . KAL . FEBRVARII
A . D . M.D.C.XIII

Porrò in Obelisci gemini hinc inde basibus distribuitur scitè Epitaphium:

DLXXII.

BARTHOLOMAEO
CORSINIO
BERNARDI . F
SENATORI . FLOREN
IN . PATRIAM
SVOSQ . CIVES
BENEFICENTISSIMO

Hoc in basi dextera, deinde in laeua

DLXXIII.

NERIVS . PHILIPPVS
CAMILLVS . ET . OCTAVIVS
CAM . APÔS . CLERICVS
CORSINII . FRATRES
TEST . HAER
GRATI . ANIMI . MON
PATRVO . POSVER

Vides, vt illum Patruum dixerint, non se Nepotes? Vt autem hoc falsò, ita illud satis ad gradum cognationis explicandum. Quod de filio fratris, hoc etiam de alio consanguinitatis gradu intelligendum est. V. g. *Nepos meus ex consobrina*, malè, pro consobrinae meae filio, vt neque *Nepos meus ex fratre patruele*, pro filio fratris patruelis mei.

Lipsio occasionem erroris fortè praebuit locus ille Domitij Vlpiani: *De inofficioso Testamento Nepos contra Patruum suum, vel alium scriptum heredem proportione egerat* &c. L. *Si Instituta de Inofficios. testament.* Vbi tamen interpretantur Doctores, Nepotis appellationem in ea specie ad Auum, de cuius testamento agitur, referri.

Alio itaque sensu, & ipso germano veteribus *Nepos ex fratre* vsurpabatur pro fratris ipsius Nepote, idest Filio Filij eiusdem fratris. Sic obseruat Ioannes Kahl in Lexico Iuridico, citans Caium in L. 7. ff. *de leg. tut.* Vbi habet: *Veluti frater eodem patre natus fratris filius, neposue ex eo.* Item in L. Nemini 17. *C. de Nupt. Nemini liceat contrahere matrimonium cum sorore, sororis filia, & ex ea Nepte: praeterea fratri cum filia, & ex eo Nepote. Vt facilè appareat* (subdit Kahl) *Nepotem ex fratre eundem omnino esse, qui Nepos fratris dicitur*: ex quo eadem ferenda videatur interpretatio (ni meliùs animaduersio, quia exemplis caret boni seculi) Inscriptioni, caeterà etiam impurae, inter Brabantinas à Sueertio insertae sub titulo Syluaeducensium, nimirum

DLXXIV.

*Venerabili D. & Fratri ARNOLDO AB AGGERE, aliàs FOLCARTS, olim Campensium, & VVeertensium Guardiano, pòst huius Conuentus Vicario anno 1572. piè hic mortuo * EX. VXORE. PATRVO. GVILIELMVS de REIS huius Ciuitatis Consiliarius, & Syndicus Pos. & anno 1607. renouari curauit.* Latinè autem, & quidem nitidiùs *Vxoris Patruo*.

Et illam similis censura castigat, Valentiniano cusam seculo, iccirco barbaram (quam citat Gruterus MLIX. 1. cuius initium est: *RVSTICVS Episcopus Episcopi Bonosi Filius, Episcopi Aratoris de Sorore Nepus* (*u* pro *o* antiquis) vbi intellige Nepotem Sorore Episcopi Aratoris genitum.

Nepotis ergo, & *Neptis* germanam significationem petere licet ex antiqua vnius Arcae Inscriptione gemina (quam adducit Gruterus pag. CCCLX. num. 3.) quae ex vno latere sic legitur

P. AQVIVS

DLXXV.

P. AQVIVS . SCAEVAE . ET . FLAVIAE
FILIVS
CONSI . ET . DIDIAE
NEPOS
BARBI . ET . DVRICIAE
PRONEPOS
SCAVRA
QVAESTOR . DECEMVIRATIVM
LITIVM . IVDICANDARVM
TRIB . PLEB . AEDIL . CVRVL
IVDEX . QVAESTIONIS. PRAETOR . AERARI
PRO . CONSVLE . PROVINCIAM
CYPRVM . OBTINVIT . VIAR. CVR
EX . VRBE . EX . S. C. IN . QVINQVE
COS. ITERVM . EXTRA . SORTEM
AVCTORITATE . C. CAESAR . ET . S. C.
MISSO . AD . COMPONENDVM . STATVM
IN . RELIQVVM . PROVINCIAE . CYPRI
FECIALIS . CONSOBRINVS . IDEMQ
VIR. FLAVIAE .CONSI . FILIAE . SCAPVLAE
NEPTIS.BARBI.PRONEPTIS. SIMVL.CVM
EA . CONDITVS

Ex altero Arcae latere

DLXXVI.

FLAVIA . CONSI . ET . SIMIAE . FILIA
SCAPVLAE . ET . SIMIAE . NEPTIS . BARBI
ET. DVRICIAE. PRONEPTIS . CONSOBRINA
EADEMQ. VXOR . P. AQVII . SCAEVAE
CONSI . NEPOTIS . BARBI . PRONEPOTIS
CVM . EO . CONDITA

Appendicem damus è recentibus Epitaphium simplex & purum, sed hoc ipso sanum, à Suueertio citatum inter Brabantina monumenta, huiusmodi

DLXXVII.

D . O . M . S
MARIAE . PIPELINGIAE
PRVDENTISS . LECTISS . FOEMINAE
QVAE . MATRIMONIO . IVNCTA . FVIT
IOANNI . RVBENIO . I. C. ET . SENATORI
ANTVERPIENSI . EOQVE . ORBATA
VIDVITATEM . AD . DIEM . FATI . PER
ANNOS . XXII . RELIGIOSE . COLVIT
PHILIPPVS . ET . PETRVS . PAVLLVS
RVBENII . CVM . NEPOTIBVS . E FILIA
BLANDINA . PIAE . MATRI . ET . B.M.F.
VIXIT . ANNOS . LXX. M. VI. D. XXIX.
OBIIT. XIV. CAL. NOVEMB. A. M.DC.VIII.

Vbi perspicuè vsurpat Nepotum è filia nomen pro filijs filiae, recto more, & antiquis trito.

Restat, vt quaerenti satisfiat: Ecquod vocabulum Latinè respondeat vernaculo nostro Italorum, cùm Fratris filium vna efferimus voce *Nipote*? Nullum, aio, dictione vnica extat Latinis, quemadmodum, vt simili pugnemus, neque quod reddatur Italico nostro *Cognato*, pro Vxoris, vel Mariti fratre, vel *Cognata* pro Fratris vxore, aut sorore Mariti. Vt ergo exploderetur è medio, si quis *Cognati* Latinam appellationem tribueret Vxoris fratri, *Cognataeuè* Fratris Vxori; Quippe Latinis secus ab Italis *Cognatus*, quasi vnà natus, seu eodem progenitore natus, quod in Vxore omnino diuersum, nisi Iuno aliqua fuerit ex poëtarum fabulis, *Iouisque, & soror, & coniux*: & ex dicterio Ciceronis in Antonij sororem: *Iuno est, hoc est soror, & coniux* (etsi non negem, inter cognatos, multiplici tamen gradu disiunctos contrahi quandoque posse matrimonia) Haud secus si quis Latinè eandem, quam vulgus hodie Italorum vocem Nepotis, Neptisuè sensu eodem, ac significatione reddiderit.

Siquidem in voce *FRATRIA*, quam pro Fratris Vxore protrudunt aliqui, non conuenit inter Iurisconsultos; nec de *GLOS* pro Viri Sorore, nec de *LEVIR* pro Viri Fratre, nec de *SORORIVS* pro Sororis Viro; Vt propterea Inscriptiones binae apud Gruterum, in queis legitur *SORORIVS* suspectae videantur barbarismi, altera quidem Transyluanica, pag. CCCCLXXXII. num. I. Altera MLII. n. 11. quae inter Christiana censetur, & apertè barbaram arguit tum abusus vocis *Cognatus* pro fratre Vxoris, tum series tota, & forma inscribendi, vt legenti patebit: Est autem huiusmodi

DLXXVIII.

B . M . IN . PACE
FLANIGGO . SCVTARIVS
SCOLA . TERCIA . QVI
VIX . ANN. L . M . XV
MILITAVIT . ANN . VI
COGNATVS . DVLCISSIMVS
SORORIO . AMANTISSIMO

Ipse titulus *B. M.* idest Bonae memoriae, quàm longè abest à Latinorum vsu? Se verò appellare *dulcissimum*, alterum *amantissimum*, praeposterum videtur. Ita haec vna ex illis Inscriptionibus fuerit, quas vti purgamenta infelicium seculorum meliùs reiectarit Gruterus, ni altiore

forte

fortè consilio reliquias omnes, & quasi rudera fugitiuae vetustatis colligere; prudẽti autem posteritati secernenda committere statuisset.

Adhuc purgata suspicione Inscriptionis Transyluanicae, illa tamen voce *Sororius* abstinerem, quando teste Mario Nizzolio significat Sororis simul & Virum, & Fratrem, & Filium. Ita declinari ambages errorum iubet proposita elogio, in historiali praecipuè, Perspicuitas: quam quidem desiderat Epitaphium illud Mediolanense in Diui Francisci apud Puccinellium in suo Zodiaco, videlicet:

DLXXIX.

PAVLVS . RAYMVNDVS . VIR
NOBILIS . . . . HOC . SAXO
TEGI . A . IO. IA. BALSAMO . I. V. C
SORORIO . ET . HEREDE . IVSSIT
SPIRITVM . DEO . REDDIDIT . AN. SAL
M. D. VIII. DIE . XX. FEBR

Iam quod vulgò appellant Itali *Cognato*, Latinè esse *Fratrem Vxoris*, probat ex Antiquis Inscriptio penes Gruterum pag. DLXVIII. num. 5.

DLXXX.

C. VIBIVS . T. F. CLV
PANSA . TR. MIL. BIS
DOMITIAE . L. F. MAXIMAE
VXORI . ET
L. DOMITIO . L. F. OVF * idest *Oufentina tribu*
LIBERALI
FRATRI . VXORIS

Quod imitatus est in recentibus Bartholomaeus Comes in Epitaphio Maioragij Mediolani in Porticu Ambrosiani Templi, teste Primo Comite ad Petrum Galesinium, videlicet:

DLXXXI.

M. ANTONIO
MAIORAGIO
DICENDI . MAGISTRO
SINGVLARI
LATINIS . GRAECISQ. LITERIS
PERPOLITO
ET . LIBRIS . EDITIS . ILLVSTRI
QVI.PVBLICE.DOCVIT.ANN.XIIII
VIXIT . XLI
BARTHOLOMAEVS . COMES
VXORIS . FRATRI
B. M. POSVIT

Digna etiam quam citemus (est ex Selectis Delicijs apud Suuertium) Inscriptio Brugensis:

DLXXXII.

IO . LVDOVICO . VIVI . VALENTINO
OMNIB . VIRTVTVM . ORNAMENTIS . OMNI . DISCIPLINARVM . GENERE
VT . AMPLISS. IPSIVS . LITERARVM . MONVMENTIS . TESTATVM . EST
CLARISSIMO
ET . MARGARITAE . VALDAVRAE
RARAE . PVDICITIAE . OMNIB . Q. ANIMI . DOTIBVS
MARITO . SIMILLIMAE . SEXVSQVE . FOEMINEI . ORNAMENTO
VTRISQVE . VT . ANIMO . ET . CORPORE . SEMPER . CONIVNCTIS
ITA . HIC . SIMVL . TERRAE . TRADITIS
NICOLAVS . ET . MARIA . VALDAVRA
SORORI . ET . EIVS . MARITO . B. M. MOESTISS. POSS

Tandem Nepotis vocabulum, vt principio innuimus, de foemina quoque dici, praeter testimonium Nonnij ex Ennio, confirmat vetus Inscriptio Romana apud Gruter. pag. DCLXXVIII. num. 11.

DLXXXIII.

D . M
CORNELIAE . CASTAE . QVAE
VIX . ANN. X. M. V. FEC
ETEREIA . FORTVNATA . NEPOTI
SVAE . ET . ETEREIO . PRISCO . LIB. SVO
B. M. ET . SIBI . ET . SVIS . LIB. LIBQ * *Libertis libertabusque*
POSTERISQ. EORVM . &c.

Haec

Haec dum praelo committimus ad aliam properantes materiam, ecce nobis nouae intelligentiae occasio, corruptelae nimirum vulgaris in hac locutione, *Nepos ex fratre*, *ex sorore*, altiorem existere aetate Lipsij originem: fortasse agentibus tanti Viri Manibus, ne praeclarissima eius merita de Re literaria ob admissam vitio illius aetatis aliquam barbariem Scioppiana calumnia delerentur. Namque ad manus nostras nunc quidem commodùm transmittit fascem Inscriptionum Mediolanensium Placidus Puccinellius studiosissimus veterum memoriarum, quas ipse coràm, & manu sua exscripsit, & magnam partem dederat in lucem coactas ad calcem libri, quem inscripsit Zodiacum Ecclesiae Mediolanensis. In ijs hanc reperimus positam in Diui Antonij apud Patres Clericos Regulares Theatinos, videlicet:

DLXXXIV.

ANTONIO . TRIVVLTIO . CARDINALI . INTEGERRIMO
SACRATISS. HVIVS . AEDIS . CONDITORI . MVNIFICENTISSIMO
AVGENDORVMQ. EX . SACERDOTIO . PROVENTVVM . AVCTORI . ET
VINDICI . SOLERTISSIMO
PETRVS . TRIVVLTIVS . EX . FRATRE . NEPOS
CVI . ILLE . VIVENS . HAEC . OMNIA . RESIGNAVERAT
AD . AETERNAM . GRATIAM . MONVMENTVM
M . D . X

Sed huius Inscriptionis antequam iudicium interposuerimus nostrum, fieri voluimus certiores de ipso cognationis nexu inter duos hos Triuultios; Et ipse quidem Puccinellius huiusce memoriae consultissimus, rem nobis expingens: Is, inquit, Antonius Petri quondam Triuultij ex Laura Bossia Filius, Ioannis frater fuit, à quo ex Angela Martinenga hic Petrus quintogenitus. Ita illud exploratissimum effecit, locutionem in marmore allegato, *Ex fratre nepos* ex interpretatione vulgi corrupta fuisse allatam. Porrò subscriptus annus, quo positum monumentum, hoc est M D X euincit, praecessisse natalem Lipsij, ne dum professionem, qui natalis, vti praenotauimus, incidit in MDXLVIII. Mecum igitur plaude, quisquis es, lector candide, plaude Lipsij Manibus de Scioppio aduersario in hoc certamine triumphantibus.

Id quod praeiudicare videtur alteri memoriae antiquiori ex fasce nobis allato, quae extat Mediolani in Diui Francisci in haec verba:

DLXXXV.

D . M
NICOLAO . SOVICO
QVI . PRO MERITIS . A . MARCO . ET . GABRIELE . FR. GALLARATIS
EX . SORORE . NEPOTIBVS . GRATIA . RELATA . T. T. POSVIT
AC . PRO . SE . POSTERISQ. N. S. OBIIT . IV. SEPTEMB . AN. SAL
MCCCCLXXIV.

Suadet enim conditio illius temporis, vt formulam illam sumamus, non ex recondita interpretatione Ioannis Kahl in Lexico Iuridico sup. citata, sed magis ex ignorantia vulgi pinguissima, quā ne euicit quidem perspicacissima Lipsij mens: si modò verum est admisisse huiusmodi mendum, cuius certè Auctorem immeritò constituisse deprehenditur Scioppius.

CASTELLVM, PAGVS, VICVS, OPPIDVM, VRBS, MVNICIPIVM, VILLA, PROVINCIA, REGNVM, BVRGVS.

Membrum XIII.

HAE saepe voces in historicis Inscriptionibus obuiae; quas ita eruditi describunt, atque distinguunt:

I. *CASTELLVM* diminutum à Castro. Est

Est autem *Castrum* locus muris munitus, à cuius similitudine vocatur, vbi milites tentoria figunt, fossam & vallum quasi murũ circumducentes; tametsi distinctionis gratia numero multitudinis, *castra*, *orum* efferant, quae etiam dicuntur castra militaria. A Castello *Castellanus*, i.e. Castelli habitator. Hodie vulgus, sed impropriè Castellanum vocat, qui Latinis Praefectus Arcis, de quo repete sup. Classem III. membr. XVII.

II. *PAGVS* interdum plures significat rusticanas domos in vnum coagmentatas, absque moenibus: interdum tractum, ditionem, agrumque vnius iurisdictionis, ex multis vicis constantem, sicut Vicus ex multis conflatur casis. Priore significatu interpretanda est Inscriptio Messanensis, citata à Suuertio in Delicijs select. Videlicet

DLXXXVI.

CHRISTOPHORO LAVRO PERVSINO I. C. & Equiti Hierosol. Qui à Laurentio Celso tùm Perusiae Vmbriaeque Gubernatore adolescens ad Romanam Aulam transductus, fide, prudentia, integritate, varijsq. ingenij suauitatibus tres sibi amplis. Principes inprimis conciliauit, Vincentium Laurum Tropiensem, Siluium Sabellum Romanum, Bonifacium Beuilaquam Ferrariensem Cardd. Flamen deinde deposita Vicarij Mamertini persona, in itinere Melitensi, difficillimo contracto morbo, sexagenario maior, ignobilem PAGVM sua sepultura illustrauit. Julianus Castaneaceus popularis, nunc, & Mamertinus Amico opt. Pos. Anno MDCXVII

III. *VICVS* aut extra Vrbem est, constans ex casis pluribus nulla munitione septus; aut in Vrbe, estque series aedium continuata; non autem Via ipsa. Sic loquitur Cicero III. offic. *Omnibus*, aiens, *vicis statuae factae sunt*. Neque enim media via, sed prope aedes ponuntur statuae. Vici in Vrbe memoria legitur Romae, citata à Iano Grutero pag. CCCCLXXVIII. num. 1. huiusmodi

DLXXXVII.

M. VALERIO . M. F. PAL
AMERIMNIANO
VIXIT . ANNIS . XVII . MENSIB
VIII. DIEBVS . DVOBVS . HOR. X.
M. VALERIVS . M. F
AMERIMNVS
PATER . INFELICISSIMVS
FILIO.SANCTISSIMO.ET.PIENTISSIMO
FECIT
NATVS . EQVES . IN . VICO . IVGARIO

In Vico autem natus, in aedibus intellige, non in via. Item altera Romana apud eundem pag. CCCXCIIX. n. 5.

DLXXXVIII.

L. CORNELIO . L. F
SVLLAE . FELICI
DICTATORI
VICVS . LACI . FVND * i.e. *Fundani*

Interpretare habitatores Vici, per Metonymiam Continentis pro Contento.

Vna vero & eadem Via Vicis constabat pluribus, sicuti aedium tractus transuersis alijs vijs passim abrumpitur.

Vici extra Vrbem (vnde Vicani, qui in vico rustico habitant) exemplum praebet Gruterus pag. CCCCXXIII. n. 1. in marmore agri Tudertini, in Vico hodie Cassigliano

DLXXXIX.

L. IVLIO . L. F
CLV . MARCIANO
AED. II. VIR. TVDER
VICANI . VICI . MARTIS
TVDERT . EX . AERE . COLL
OB . MERITA . EIVS . L.D. D. D
CVRAM . AGENTIBVS
L. IVLIO . PRIVAT . PATRE
ET . IVLIO . PRIMINO . AMICO

IV. *OPPI-*

IV. *OPPIDVM* aliquando infra Vrbem est, vt apud Cic. lib. V. Epist. X. Aliquando pro Vrbe vsurpatur, vt apud eundem Ad Attic. lib. III. Epist. VII. & lib. IV. Epist. V. Sulpitius. Hinc *Oppidani*, oppidi habitatores, cùm infra vrbem est: *Ciues*, cùm Vrbem indicat. Ex recentibus exemplum offert, & quidem Oppidi infra Vrbem, Sigismundus Boldonius in suo Lario. Qui cùm dixisset: *Vncam verò sequitur clarissima toto Lacu, & Vrbi simillima Garbedona*, proximè meminit Inscriptionis in marmore luculleo aureis literis, positae in fronte Regiarum Aedium ad Larium Lacum, videlicet:

DXC.

Ptolemaeus Gallius S. R. E. Cardinalis Comensis Trium Plebium Grabedonae, Surici, Dongi Comes, & Dominus, Aëris temperiem, Loci amoenitatem sequutus, Oppidum nobile Gradebonam, amplissimis Aedibus, Hortis, Fontibus exornauit, & nobilius reddidit

V. *VRBS* Oppido praecellit, vel cùm pro ea hoc vsurpatur. Nam sicut Graecis Ἀστυ Athenae, ita Latinis Roma Vrbs κατ' ἐξοχὴν dicebatur. Sonat itaque nomen Vrbis quiddam singulare, ac praestans, Et, cùm multae terrae, aut oppida memorantur, Vrbis nomen Principi datur, cuius sub ditione illa sunt. Hinc P. Iouius in Descriptione Larij Lacus de opportunitate situs Vrbis Comi disserens, *Quidquid enim*, inquit, *mirum in modum excultae montium radices ferunt, quidquid syluosa, excelsaque nemora humanis vsibus praebent, quidquid in herbidis, ac insertis Caelo Alpium iugis armenta progenerant, subiectus, & seruiens Lacus excipit, VRBIQ. Dominae facili conuectione dilargitur*.

VI. *MVNICIPIVM* Ciues habebat Romana donatos Ciuitate, ac participes cum ciuibus Romanis omnium rerum ad munus fungendum, quandoque etiam ferendi suffragia, magistratusque capiendi. Consule Onuphrium Panuinium Veronensem in Commentario Reip. Romanae lib. III. de Municipijs, vbi maximè de Municipio Tusculo. Eiusque incolae *Municipes*. Ita non quaeuis ciuitas municipij nomen habet, nec, vt quidam falsò autumat, synonymum est oppidi. Municipes Veronenses dixit Pola, quod intelligat, necesse est, capaces munerum Venetae Ciuitatis Dominae. Sic enim inscripsit:

DXCI.

HABES POSTERITAS
Quod per tua secula gloriosè narres
MVNICIPES VERONENSES
Ex vsu Publicae Rei, Diuinaeque dignitate
Iudaeos per Vrbem palantes
Nunc in locum septum
Certis legibus, sanctionibus
Concluserunt
Haud illubentes
Anno MDIC
Iulio Caesare Nogarola Comite
M. Ant. Fontanella Iurisconſ. Curant
Gratiadeo Rambaldio.
Factum hoc immortale
Auspicijs, Consilijs, Praesent. acq.
Augustini Valerij Cardinalis
Patris Veronae
Acceptum refero

VII. *VILLA* domus est extra Vrbem aedificata; Estque alia rustica (idest ea pars villae, quam colonus habitandam sibi obtinet) alia vrbana, etiam Praetorium dicta (i. e. ea pars, quam Dominus sibi recepit) elegantius, amoeniusque aedificata ad nitorem vrbanum potius, quàm rusticum. Elegans, morata, castaque Inscriptio legitur apud Octauium Ferrarium, in hanc formam

DXCII.
NICOLAVS LEVCIVS
Villam à Parente inchoatam
Laxiùs ac Magnificentiùs instruxit
Agri limites innocenter extendit
Documento posteris
Augendi per honesta Patrimonij

Eadem *Suburbanum* nomen habet, cuius extat exemplum apud Octauium Ferrarium de Benedicto Siluatico Bartholomaei Filio, cuius Elogij accipe fragmentum in rem praesentem, vitandae molis gratia, videlicet:

DXCIII.

Paternum Suburbanum mòdico lare, ac tecto, & angusto per obliquos tramites accessu in commodum laxatis veteribus, nouis adiectis cubiculis, porrecta fronte surgentium pinnarum coronamento antiquum tholum cingente in ampliorem & augustiorem hanc formam redegit. Et vt mollior à litus esset, collis dorso clementer accliui scalas supino ascensu, vagoque per amoena despectu suspendit. Praeterea obiacentem colli planitiem directa area explicuit, & diductis hinc inde riuis, placidè alluenti is fluminis commercio aditum aperuit, ac totius aedificij prospectum nauigantibus propiùs admouit

Eandem aliter expressit idem Ferrarius in superioris sensum de Nicolai Leucij Villa

DXCIV.
PATERNA RVRA
Aedibus Vrbanae magnificentiae
Sine strepitu aemulis
Excoluit
Latifundijs extendit
Ac priuatum Pomoerium
Produxit
Incitamento minoribus
Vt rem per honesta meliorem
Faciant

VIII. *PROVINCIA* bifariam vsurpata. Primò veteribus erat Regio longè ab Italia, bello acquisita, cui regendae mittebantur Consulares, aut Praetorij. Hodie si quis non bello, sed voluntaria deditione receptam regionem nomine Prouinciae donet, haud ineptè, credo, dixerit. Nam si secundò id nomen ad quoduis onus, seu munus consignificandum traduxere veteres ex similitudine Praefecturae, atque administrationis Prouinciarũ, quid ni regionem quoque omnem, quòd per Praefectos regi possit, commoda trãslatione notemus? Hoc vnũ ex ijs vocabulis est, in quo (vt Quintilianus loquitur lib. I. cap. V.) audendum esse docuit in primis exemplo suo recens Elogiastes magni nominis Io. Andreas Albertus è Soc. Iesu, Elogio de Serenifs. Io. Baptista Lercario Genuẽsium Duce, sic habens;

DXCV.
Libertatis in primis appetens libera in prouincia
Honestum non reputasset vel honoribus ipsis seruire
Cùm ingenuitati, tum pietati satis vt faceret;
Honores etiã ipsos patriae vtilitati famulares deuo-
Quae sola seruitus illustris est. (uit.

scilicet Rempublicam Genuensem, quam iustè dixisset, Regnum, maluit Prouinciam dicere, & ipsam liberam, nedum armis subactam, aut imperio, ne sponte quidem, parentem alieno. Superiùs autem adolescentiam illius ornans eadem voce, translatione alia vsus, *Principem*, inquit, *si mores faciunt, Princeps hic fuerat, Vel sine vestris suffragijs, Genuenses. Dignam se nactus PROVINCIAM sensus suos. Sibi nunquam non imperans adolescens, Imperij posuit tyrocinia.*

IX. *REGNVM* propriè Regio est, quae à Rege possidetur: Trãslatè verò quidquid locorum à quoquam possidetur. De Dynasta, qui Rege inferior est, & eius supremo imperio subditus (quem hodie Feudatarium vocant) extat pernobile exemplum apud P. Iouium in descriptione Larij Lacus, vbi alloquens Franciscum Sfondratum, de ipsius inibi Ditione, ex qua Comes Riperiae nuncupatur, ait: *Ab hoc verò Plonae Promontorio REGNA TVA panduntur, in quae peruenimus.* Cyrenes quoque nymphae sub aquis sedem vocat Regnum Virgilius *Iamque domum mirans, genitricis, & humida Regna.* IV. Georg.

Et Apum sedem, vbi mellificant, idem

. . . . . *Ipsae Regem, paruosque Quirites*
Sufficiunt, aulasque, & CEREA REGNA
refingunt. Ibidem.

Plura petentur ex Thes. ling. Lat. in Voce *Regnum*.

X. *BVRGVS*, siue congregationem domorum significet, quae muro non clauditur, siue cum muri, ac turrium munimento; siue oppidum munitum; siue castra; siue castellum paruulum, siue quid aliud, vox quidem certè in Germania natales habuit, minimè idcirco Latinè adhibenda, praeterquàm vbi vel simplex, vel composita rationem habet nominis proprij. Simplex, vt quae in Sardinia locum indicat numero pluratiuo: Composita, vt Asciburgi oppidum, & alia plura in Germania. Tunc enim omnino tenenda. Hinc P. Iouius in Descriptione Larij Lacus de Volturrena Vrbe diruta: *Visunturque*, inquit, *hodie vestigia dirutae vrbis ad Burgum-Franconem*. Caeterùm substituenda genuina appellatio, ac barbarae habendae Inscriptiones, in queis Burgus legitur, vt illa Austriaca Viennae, quam citat Auctor Inscript. sacros. Vetustatis pag. CCCCII. videlicet:

DXCVI.

D. D. D. N. N. N. VALENTINIANI . VALENTIS . ET . GRACIANI PERENNIVM . AVGVSTORVM . SALVBERRIMA . IVSSIONE . HVNC BVRGVM . A . FVNDAMENTIS . ORDINANTE . VIRO . CLARISSIMO EQVITIO . COMITE . ET . VTRIVSQVE . MILITIAE . MAGISTRO . INSISTENTE ETIAM . LEONTIO . PP. MILITES . AVXILIARES . LAVREACENSES . CVRAE EIVS . COMISSI . CONSVLATVS . EORVNDEM . DOMINORVM . PRINCIPVMQVE NOSTRORVM . TERTII . AD . SVMMAM . MANVM . PERDVXERVNT PERFECTIONES

Quàm multa alia hic cernis corruptelae illius seculi vestigia?

DECAPITATVS & SVB REGE PHILIPPO

Membrum XIV.

Censorem inscriptionis sacrae, corrupto seculo cusae (quae & hodie legitur Mediolani prope Arcem) nihil in ea sanum, ac purum reperiri contendentem, excussis bonae notae scriptoribus coarguimus: Inscriptio est huiusmodi

DXCVII.

In hoc loco, vbi fixa est haec Columna
decapitatus fuit Sanctus Protaxius Anno
ab Incarnatione Domini LVII. Die
XVIIII. Iunij sub Comite Astaxio

Barbaram illae quidem voces demonstrant; *Decapitatus* à Vossio expuncta lib. IV. Cap. V. de Vitijs Sermonis substituit *Decollatus* Tiberij aeuo nouatam; purius tamen *Securi percussus*: Item *Incarnatio Domini*, quam nos suprà animaduertimus Classe IV. Membro XXIV. Dierum quoque Mensis numerandorum ratio Romanis priscis incognita *Die XVIIII.* Iunij pro quo XIII. Cal. Iulij: Verùm cur illa clausula *sub Comite Astaxio* barbarie notaretur, nisi fortè abusus literae X in Astaxio, pro s, Astasio, quod vltrò admittimus, vti suprà *Protaxius* pro Protasius, non videmus: Cùm locutio *Sub Comite*, quae illius indicat tēpus Regnantis, Imperantis, Administrantisve prouinciam, nota sit boni seculi scriptoribus: Quintilian. Orator. Instit. lib. V. Cap. X. *Prius*, inquit, *illud est Nunc, Olim, sub Alexandro, cùm apud Ilium pugnatum est*: Iustinus quoque Histor. lib. II. *Per ordinem deinde successionis Regnum ad Erichthonium descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est*: Suetonius quoque in Vespasiano Cap. XIV. *Trepidum eum interdicta Aula sub Nerone, quaerentemque quidnam ageret, aut quò abiret, quidam ex officio admissionis simul expellens, abire Morboniam iusserat*: Quibus ex locis liquet Latinè inscriptum ibi fuisse, *Sub Comite Astaxio*, qui scilicet nomine Caesaris prouinciam Mediolanensem

diolanensem regebat.

Non negamus dictum iri elegantiùs per Ablatiuum Absolutum, vt *Comite Astasio*, quemadmodum *Cicerone Consule*, *Carolo V. Caesare*, *Philippo Rege*, *Alexandro VII. Summo Pontifice*: est enim *Comes* dominantis nomen, vt adnotatum sup. Classe III. Membro IV. de voce *Feudum* §. *Comes*: Seu mauis *Astasio gubernante*, vt in simili Inscriptione Neapolitana, ex Delicijs Select. Apud Suueertium, videlicet:

DCCVIII.

PHILIPPO . REGNANTE
IOANNES . ZVNIGA . PROREX . VT . AFFECTI . MORBO . CVSTODIA
NON . COMMODIORI . MODO . SED . AMOENIORI . ETIAM . LOCO
CVRENTVR . VALETVDINARIVM . QVOD . MVLTI . ANTE . PROREGES
DESTINARANT . EFFLAGITANTIVM . ASSIDVIS . PRECIBVS . PRAEFECTOQVE
OPERI . CL. EQVITE . IOANNE . NICOLAO . MINATVLO . FELICITER
EXTRVXIT . QVO . TEMPORE . PHILIPPVS . REX . CATHOLICVS . ET
IDEM . DOMINVS . NOSTER . DEVICTOS . BELLO . LVSITANOS . IN
SVAM . DITIONEM . REDEGIT . ANNO . MDLXXX

Ita pariter dicemus, *Alexandro VII. sedente*, nam Sedes de Pontifice Max. vsurpatur, quia Sedes est Apostoli Petri. Et *Ferdinando II. Medice M. Duce Etr. dominante* &c.

COLLEGIATVS

Membrum XV.

COLLEGIATVS pro eo, qui de Collegio est, vox nouata sequioribus seculis, quam etsi Vossius non planè barbaram esse dicat, quippe in Codice Theodosiano allatam (lib. V. de locat. funder. iur. emphyteut.) vbi habetur: *Municipes Collegiati, & corporati Vrbium*: tamen sufficit esse ignotam Scriptoribus classicis, Vossio ibidem teste, ac aliquatenùs notatam barbaria, vt ab ea studiosus purae Latinitatis abstineat; praesertim cùm ipsius primitiua vsum omnem praebeat. Nam siue de externis agatur, *Collegium* dices pro Collegiatis, vt apud Gruterum pag. XII. num. 6.

DCCIX.

I . O . M
PRO . S . IMPERA
TORIS
COLLEG . AVRA
RIORVM . . . L
CALPVRNIVS
D . D

Aut eius synonymon *Corpus* adhibebis, Vt apud eundem CCCXCI. num. 1.

DC

TI. CLAVDIO . ESQVIL . SEVERO
DECVRIALI . LICTORI . PATRONO
CORPORIS . PISCATORVM . ET
VRINATORVM . QQ . III . EIVSDEM . CORPORIS
OB . MERITA . EIVS . &c.

Siue ad ipsos homines è Collegio reciprocetur, vox ipsa quadrabit, vt CLXXV. 8.

DCI.

TI . CLAVDIVS
CHRESIMVS . OB . HON
QVINQVENNALITATIS
COLLEGIO . DENDROPHOR
ROMANOR . QVIBVS . EX
S . C . COIRE . LICET . ARGEN
TI . P . X . ET . H . S . X . MILLIA . N
REDDEDIT

Siquidem is accepto in quinquennium honore praefecturae in suo Collegio, gratum animum largitione illa prae se tulit.

Siue etiam vnum ex ipsis compellare opus sit, Collegam dicent, ipsi autem Collegae; nunquàm verò Collegiatum Collegiati. Quare quae duo marmora à Grutero referuntur, censuram vtiquè poscunt non boni seculi: alterum pag. CCCCXLIX. num. 6. videlicet. In agro veronensi, Pischeriae.

 G. PETRONI

D.C.II.

G. PETRONI. C. F
POP. MARCELLINI
INTER. PRIMOS. COLLEGI
ATO. IN. COLLEGIO. NAVICVLA
RIORVM. ARDELICENSIVM. CVI
COLLEGIO. DEDIT. LEGAVITQVE
SS. N. II. AT. SOLEMNIA. CIBVS
ET. ROSARVM. SIBI. ET. CONIVGI
PETRONIA. PIA. PATRI
PIENTISSIMO

Vbi *Inter primos collegiato in Collegio Nauicula-riorum* puriùs dictum foret; Inter primos adlecto in Collegio &c. Sed prima ipsa litera G pro C contra veterum communem vsum index est reliquae impuritatis. Simile est alterum marmor Brixianum apud Grut. pag. DCCC. num. 13. videlicet:

D.C.III.

AVR. VIVI. QVI
VIXIT. ANN. XLV
COLLEGIATI. EIVS
AMICO. KARISSI-
MO. PRO. MERITIS
EIVS. FECERVNT

COLLEGAE vox nondum inter vetusta marmora oblata est nobis; sed quod antiquis in rem nostram probetur, fidem facit superioris seculi monumentum Romae (citatum à Sueertio in Select. Delicijs) & quidem optimae notae, quod citare hic quoque non pigeat. Est autem

D.C.IV.

HADRIANVS . VI. PONT. MAX
Ex Traiecto insigni inferioris Germaniae vrbe
Qui dum rerum humanarum maximè auersatur splendorem
Vltrò à Proceribus ob incomparabilem sacrarum disciplinarum
Scientiam, ac propè Diuinam castissimi animi moderationem
CAROLO V. Caesari Augusto Praeceptor
Ecclesiae Derthusensi Antistes
Sacri Senatus Patribus Collega * Collega
Hispaniarum Regnis Praeses
Reipublicae denique Christianae diuinitùs Pontifex absens
Adscitus Vixit Annos LXIV. Mens. VI. D. XXIII. Kal. Octob.
Pontificatus sui Anno II.
V.Vilhelmus EnKefortius illius benignitate & auspicijs Tit.
SS Joan. & Pauli Presbyter Card. Derthusensis fac. cur.
Quo Romanorum Sextus Pater atque Sacerdos
Hoc etiam Pietas conditur in tumulo.
PROH. DOLOR. QVANTVM, REFERT. IN. QVAE. TEMPORA. OPTIMI
CVIVSQVE, VIRTVS. INCIDAT

COLLEGIALIS FIDES occurrit in Ara Marmorea peruetusta (de quâ Gruterus pag. CCCXXII. num. 4.) Sassinae in Flaminia, cuius in sinistro latere ità inscriptum:

D.C.V.

CAPVT. EX. TESTAMENTO
CETRANIAE. SEVERINAE
COLLEGIS. DENDROPHO
RORVM. FABRVM. CENTO
NARIORVM. MVNIC. SASSI
H. S. SENA. MILLIA. N. DARI
VOLO. FIDEIQ. VESTRAE. COL
LEGIALI. COMMITTO. VTI
EX. REDITV. H. S. QVATERN. M
N. OMNIBVS. ANNIS. PRID
IDVS. IVN. DIE. NATALIS
MEI. OLEVM. SINGVLIS
VOBIS. DIVIDATVR. ET
EX. REDITV. H. S. BINVM
MILIVM. N. MANES
MEOS. COLATIS. HOC
VT. ITA. FACIATIS. FIDEI
VESTRAE. COMMITTO

STATVS

Membrum XVI.

STATVS, si pro conditione, Fortunaue sumatur, tantumdem Latinè vsurpatur; quantùm barbarè, si pro terris ditioni, atque imperio alicuius Principis subiectis. Non aggeramus veterum Scriptorum exempla de priore significatione, ad Thesauros linguae Lat. Lectorem remittentes. Recens autem dabit optimum ex Elogiastis Petrus Labbè de Ludouico XIII. Gall. Rege, Elog. XXV. vbi Rupellam contumaciter obsistentem obsidioni Regiae sic alloquitur: *Quid expectas infelix Rupella? Disce toties superata, semel vinci.* (& post pauca) *Iam tredecim tuorum ciuium millia fames absumpsit. Si longiùs resistis, Breui hic te STATVS excipiet, In quo nec vinci poteris, nec seruari.* De posteriore autem significatione ad censuram vocabimus Inscriptionem recentissimam rudi Minerua excusam, Mediolani in Aede Diui Francisci, Sacello S.Antonij Patauini in has literas; vti ad nos transmisit Placidus Puccinellius; videlicet:

DCVI.

*IO. BAPTISTA. FINALIS. COMMISSARIVS. GENERALIS. REGIS PRAESIDIORVM. TOTIVS. * STATVS. MEDIOLANENSIS. INEVITABILE MORTIS. FATVM. COGITANS. SIBI. HOC. LOCO. VIVENS. POSTERISQ. SVIS. MONVMENTVM. ELEGIT. ANNO. MDCXLIX. DIE. XXIII. MAR*

Et alteram in D. Alexandri apud Ordinem nostrum Mediolani

DCVII

FERRANDVS. DOSSENA
REGIVS. FISCALIS
GENERALIS
** STATVS. MEDIOLANI*
SIBI. ET. POSTERIS

Pro statu repone hic *prouinciam*, seu *ditionem*. Prioris vocabuli occurrunt passim exempla: posterioris autem legitur in Sel. Del. apud Suueert. inter Vrbinatia in Arce.

FEDERICVS. VRBINI. DVX. &c *Italicae confoederationis Imperator hanc domum à fundamentis erectam gloriae ac posteritati suae exaedificauit. Qui bello pluriès depugnauit, sexiès signa contulit, octiès hostem profligauit, omniumque praeliorum victor DITIONEM auxit. Eiusdem Iustitia, Clementia, Liberalitas, & Religio pace victorias aequarunt, ornaruntq.*

Neque refragatur placito nostro Iustini locus hist. lib. VII. vbi haec legimus: *Vt est ingressus* (Philippus Macedo) *Imperium, magna de illo spes omnibus fuit, & propter ipsius ingenium, quod magnum spondebat virum, & propter vetera Macedoniae fata, quae cecinerant, vno ex Amyntae filijs regnante florentissimum fore Macedoniae statum* &c. haud namque obscurum est significari hic pro statu conditionem, opes, fortunam, rerumque siue ciuilium, siue bellicarum prouentum. In quem sensum legitur Romae in Basi columnae prae foribus S. Mariae Maioris purgata aequè, ac elegans memoria, videlicet:

DCVIII.

PAVLVS. V. PONT. MAX
Columnam veteris magnificentiae monumentum informi situ obductam neglectamque ex immanibus Templi ruinis, quod Vespasianus Augustus acto de Iudaeis triumpho, & REIP. STATV CONFIRMATO Paci dicauerat, in hanc splendidissimam sedem ad Basilicae Liberianae decorem augendum suo iussu exportatam, & pristino nitori restitutam
BEATISSIMAE. VIRGINI
EX. CVIVS. VISCERIBVS. PRINCEPS. VERAE
PACIS
GENITVS. EST
Donum dedit, aeneamq. eius statuam, eius fastigio imposuit
AN. DOM. MDCXIV. PONT. IX

Hine illa quoque barbaries in appellatione *Secretarij Status*, quem nos Latinè dixerimus *A secretis ciuilibus*, siue *Politicis*, vt ab altero distinguatur *A secretis bellicis*, de quo suprà nonnihil libatum Classe III. Profan. Magistrat. Memb. VII. Et quod legisse nos meminimus in recenti marmore apud Suueertium, *Ad rerum status Belgici consilium adscitus*, Latinitatis munditics exigit, vt legatur *Ad consilium Belgij politicum*. Obseruanda est formula illa vetus, ad quam (teste Rosino de Romanis Antiquitatibus lib. X. Cap. XXIX.) Imperatores triumphaturi post distributa militibus spolia, remque sacram peractam, currum conscendebant ita precati:

DCIX.

DII . NVTV . ET . IMPERIO . QVORVM
NATA . EST . ET . AVCTA . RES . ROMANA
EANDEM . PLACATI . PROPITIATIQVE
SERVATE

Pro Re Romana Ditionem, & Imperium intellige. Concordat memoria recens Romana (apud Suueert. in Select. Delic.) de PIO II. Pont. Max. *Rem Ecclesiae auxit*. Quia occupatas antè Vrbes, ac Terras manibus Tyrannorum eripuit. Itaque rectè dicetur *A Consilijs rerum ciuilium, rerum militarium*.

DESCENDENTES

Membrum XVII.

DESCENDENTES notissima vox Vlpiano, & Iureconsultis, aeneo nata seculo, pro quibus Virgilio III. Aen.

Et nati natorum, & qui nascentur ab illis;

sicut *Descendere* pro Nasci, Oriri: quibus opponuntur *Ascendentes* recta nimirum linea. Sed aurea aetate, cuius sanè sectanda est elegantia, fuerunt pro *Ascendentibus* Patres, Aui, Maiores: proquè Descendentibus Nepotes, Posteri, Posteritas. Non ergo planè damnanda barbarismo, sed polienda dumtaxat Inscriptio sepulcri familiae nobilis Mediolani in Diui Francisci, cuius exemplum subministrauit Puccinellius, videlicet:

DCX.

IO . PETRO . MANTEGAZIO . PATRI . CARISS . V . OPT
FILII . MOESTI . CAETERISQ . ASCENDENTIBVS . ET . SIBI
SVISQ . DESCENDENTIBVS . POSS . MDCIV

Cui normam praebuerit alterum Epitaphium ibidem in Diuae Mariae Scalensis:

DCXI.

FRANCISCO . LATVADAE . PARENTI . OPT . REGIO . QVONDAM . QVAESTORI
CAETERISQ . MAIORIBVS . HIC . QVIESCENTIBVS
CONSTANTIAE . ITEM . PVTEAE . CONIVGI . CARISS
AC . SIBI . POSTERISQ . SVIS
IO . BAPTISTA . F . MON . HOC . INSTAVRATVM . POS
ANNO . DOM . M . D . C . XVI

TOTALITER

Membrum XVIII.

TOTALITER, & malè deriuatur à *totus* (vt obseruat Vossius de Vitijs serm. lib. I. cap. XXV.) & insulsè aliquando vsurpatur. Itaque pro ratione materiae varianda est elocutio. Vt si de aedificio sermo sit, non illud *totaliter aedificatum* feratur, sed *A fundamentis excitatum*, seu *A solo extructum, & absolutum*, seu *terminatum*, seu *ad fastigium perductum*, & huiusmodi

huiusmodi alia forma loquendi probata. Haec adnotauimus moti barbarie sepulcralis Epigraphes, quam citat studiosus historicae veritatis Puccinellius, lectam sibi Mediolani in Diui Francisci de familia Taberna pernobili in hanc formam: Legitur autem in fronte Sacrarij:

DCXII.

MCCCLII. IACOBVS. DICTVS. COMELLVS. DE. TABERNIS. FECIT. FIERI TOTALITER. HANC. ECCLESIAM. SEV. SACRISTIAM. AD. HONOREM SANCTISSIMI. CORPORIS. ET. SANGVINIS. DOMINI. NOSTRI. IESV. CHRISTI

Repete Membrum VI. vbi expenditur formula illa *Fecit fieri*.

CONSISTORIVM

Membrum XIX.

CONSISTORIVM si necessitas absit, libentiùs exclusferim, contentus illis vocibus boni seculi, *Consessus Senatus* & huiusmodi. Auctor quidem Thesauri ling. Lat. notat barbarie; nos verò non ita tetrici vocem nouatam quidem, sed ferrei seculi auctoribus vtcunque permittimus, quippe natam nondum conclamata Latinitate, nec dum planè barbara. Vsus illa est Ausonius, vt obseruat Vossius, cuius Auctoritas nonnullum habet pondus; sic enim loquitur in Actione gratiarum pro Cõsulatu ad Gratianum Augustum: *In illa verò sede, vt ex more loquimur, consistorij, vt ego sentio, sacrarij tui nullus vnquam superiorum aut dicenda pensiùs cogitauit, aut consultiùs cogitata disposuit, aut disposita maturiùs expediuit*. Nouissimè vsus est Ioannes Rosinus Roman. Antiq. lib. VII. Cap. V. *Hoc*, inquit, *Consistorium siue Concilium Senatum appellauit*. Vbi vides ad vulgi morem potiùs, quàm veterum boni seculi illud dixisse, & barbaro vocabulo Latinum protinus subdidisse. Nam quod citat Gruterus pag. XXXVIII. n. 2. vbi legimus: *Et in consistorio Principum*, de eius seculi conditione ambigere non sinit lectorem notatis in extremo Consulibus Valente, & Valentiniano Iuniore Augustis. Et quidem si Corradum audimus (lib. I. de Cop. Lat. Ser. n. V.) id vocis legitimè nouatum videbitur: nobis autem ingeritur inde solùm scrupulus, quòd eius significationis praesto sunt ex bono seculo, vti indicauimus, synonyma plura: meritò vt dicere nequaquam audeamus, Cardinales cum Pontifice Max. consistorium habere, neque Consistorium Cardinalium; sed eius loco *Senatum habere, & Cardinalium consessum*, aut *conuentum*, aut aliter. De PIO III. Pont. Max. in Sel. Del. Epitaph. Rom. *In dicendis in Senatu sententijs liber & grauis*. vbi de Cardinalium consessu haud dubiè fit mentio, cùm is nondum Pontifex esset & adhuc in Purpura. Excipimus necessitatem, cùm nimirum rem proprio quasi nomine indicare opus est, vt in subiecto Epitaphio Romano in Diuae Mariae ad *Portam Populi*

DCXIII.

VINCENTIO. PARENSIO. PATRICIO. LVCENSI
CIVI. ROMANO. SACRI. CONSIST. ADVOC * i. e. *Sacri Consistorij Aduocato*
OB. SVMMAM. HVMANI. DIVINIQVE. IVRIS. SCIENTIAM
SINGVLAREMQVE. MORVM. SVAVITATEM. ATQVE. INNOCENTIAM
OMNIS. AEVI. MEMORIA. DIGNISSIMO
POMPEIVS. PARENSIVS. FRATRI. ET. COHER. EX. TEST. PP
OB. AN. LXVII. AET. SAL. MDXC. VI. KAL. OCT

Est enim ita vulgaris, & vsu firmata appellatio *Aduocati sacri Consistorij*, vt aliter salua intelligentia, & concinnitate efferre vix succurrat. Locus autem in quo Cardinales, cum Pontifice deliberant, qain more Romano Senaculum dici debeat, dubitauerit nemo, qui Varonem legerit, & caeteros scriptores.

LOCVM

LOCVM TENENS

Membrum XX.

LOCVM TENENS, sicut *locum tenere* Latinum est, non tamen in ea significatione, qua vulgò iactatur, nimirum de eo, qui Principis, Magistratus, aut alterius Praefecti, Ministriuè fungitur vice. quo sensu haud foret Participium, sed nomen ex Participio, compositumque cum casu *Locumtenens*: sed barbarè in vsu positum. Pro eo Latinè est *Vicarius*, cuius fere perpetuum munus; Aut *Legatus*, cuius est temporarium. Castigari igitur poscit Epigraphe Pontis, quam citat in Select. Delic. Suueertius, cuius initium: *Henricus Ranzouius Ioannis filius, Regis Daniae in Ducatibus suis locum tenens* &c. Neque censorem alium damus, praeterquam subsequentem ibi citatam Inscriptionem tumuli Caij Ranzouij, cuius pariter initium est: *Subsiste Viator, & Henrico Ranzouio Trium Daniae Regum in Ducatibus Vicario Viro opt. Patri moestiss. pro pietate tua condoleto* &c. Nos certè condolemus, adhuc tumulatam Latinitatem in vsu prauo verbi *Condoleo*, quasi idem sit, atque *Misereor*. Verùm haec obiter. In rem nostrā castigādus se offert Lucensis Tumulus in D. Augustini, caeterā quidem mundus, videlicet;

DCXIV.

NICOLAO . PVCCIO
PATRIC. LVC. QVI . CVM . XXI. VIX. AN. EGRESSVS
PRIMVM . IN . PICENO . MOX . BONONIAE . GEN. AVDIT
TVM . ROMAE . CARD. CAMERAR. * LOCVM . TENENS
SEDI . AP. PER . DECENNIVM . INSERVISSET
DEMVM . IN . PATRIAM . REVERSVS . VIGINTI
FERE . PRO . EA . LEGATIONES . OBIISSET
POSTREMO . IN . OTIO . LITERARIO . ITA . VIXIT
VT . MORI . NON . PIGERET . A. D. M. D. C. XV. PRID. NON. MART
PETRVS . HERES . PONENDVM . CVRAVIT

dic ergo *Vice agens*, vt in notis antiquis A. V. P. Q. S. idest *Agens Vice ProQonSulis*, idest Proconsulis, Q. pro C. more veterum.

Haec in ciuili administratione; Adde & militari, vbi vulgaris est appellatio *Locumtenentis*; emendanda ad exemplum Epitaphij Mediolanensis in D. Eustorgij, apud Puccinellium in suo Zodiaco, videlicet:

DCXV.

BARTHOLOMAEO . CAIMO
PIETATE . BENEFICENTIA . MAGNIFICENTIAQ. CELEBRI
ET . FRANCISCI-FERDINANDI . DAVALI . PISCARIAE . MARCHIONIS
IN . CATAPHRACTORVM . EQVITVM . DVCATV . VICARIO
HIC . VNA . CVM . IOANNE . GASPARE . ET . HIERONYMO . FRATRIBVS
MILITARI . VIRTVTE . INSIGNIBVS
ACTIOQ. ATAVO . QVI . AZIVS . DICTVS . EST . AVRATI . ORDINIS . EQVITE
CAETERISQ. SVIS . CONDITO
MARGARITA . ABDVA . VXOR . ET . FILII . P. VIXIT . ANN. XLVI
OBIIT . PRID. ID. FEBR. MDLXXI

Repete è Classe superiore, *Ecclesiast.* Memb. V. vbi de voce *Vicarius Generalis*. Deterior illa corruptela, cùm non Principis, cuius locum quis tenet, sed Ordinis dumtaxat fit mentio, vt in Romano Epitaphio (apud Suueert. in Sel. Del.) *Paulo Antistiti Foro-Semproniensi*, vbi is memoratur *Sacrae Rotae locum tenens*, quasi vnum esset caput pro toto Magistratu Sacrae Rotae. Non ergo Rotae, sed in Rota dicendus Vicarius; vel Agens in Rota vice Principis, eius scilicet Magistratus. Hanc suggerit animaduersionem sequens apud Suueertium Inscriptio: *Franciscus Oranus* &c. qui dicitur *In Duodemuirali Rota Senator*, quòd Rota sit quidam quasi Senatus; dici autem ex vsu veterum Principem Senatus, non Praesidem, vt hodie, alibi obseruauimus.

PROCES-

PROCESSVS CRIMINALIS

Membrum XXI.

NVlli hominum aequè amuli, ac ij, quos vulgus noster ineptè Notarios, prisci Tabelliones vocitabant. De omni quippe ligno facti nil habere possunt cum Mercurio, cui tamen deberent omnia, in suis passim tabulis perscribendis, dicam, an perlinendis? Foedas verò inter multas, quibus Latinè simulando, Latinitatem calumnijs onerant, facilè enumerabis appellationem *Processus Criminalis*: etsi illi similis in Marmor superiore seculo literatum irrepserit, scalpro caeterà non ignobili. Sic enim refert Suueertius in Sel. Delic. inscriptum Neapoli in *Aula Magna ad imaginem Iustitiae Caecae*, videlicet:

DCXVI.

CVM . AETERNI . TRIBVNAL . IVDICIS . ILLVM . REVM . NON . HABEAT QVEM . INIVSTE . REVS . CONDEMNAT . TESTANTE . PROPHETA . NEC DAMNABIT . ILLVM . CVM . IVDICABITVR . EI . CAVEANT . IVDICES ET . PRVDENTER . ATTENDANT . VT . IN . * . CAVSARVM . * PROCESSIBVS NIL . VINDICET . ODIVM . VEL . FAVOR . VSVRPET . TIMOR . EXVLET ET . PRAEMIVM . AVT . EXPECTATIO . PRAEMII . IVSTITIAM . NON EVERTAT . SED . STATERAM . GESTENT . IN . MANIBVS . LANCES APPENDANT . AEQVO . LIBRAMINE . VT . IN . OMNIBVS . QVAE . IN CAVSIS . AGENDA . FVERINT . PRAESERTIM . IN . CONCIPIENDIS SENTENTIIS . ET . FERENDIS . PRAE . OCVLIS . HABEANT . SOLVM DEVM . QVI . EST . LAVDABILIS . ET . GLORIOSVS . PER . INFINITA SECVLA . SECVLORVM

quam tabulam vt purges, reponas necesse est pro *Processibus causarum*, vocem hanc boni seculi *Causarum quaestiones*, vel *disceptationes*, vel *iudicia*, vel *cognitiones*. Ita etiam loco *processus ciuilis*, & *criminalis* dic cognitionem, vel &c. causae ciuilis, & causae criminalis.

Nam quem vocant Processum, fascem tabularum, & libellorum de ijs, quae pro Tribunali sunt acta, Latinè quidem sunt *Acta, orum*.

SYNDICATVS

Membrum XXII.

QVoniam vox primitiua *Syndicus* translata è Graeco, haud improbatur pro illo, qui siue eandem causam iudicat, siue publicae à ciuitate electus patrocinatur: non video, quamobrem deriuatiua *Syndicatus* inijciat Vossio superstitionem, qui eius loco (lib. III. de Vitijs serm. cap. LI.) reponit *Syndici munus*, seu *dignitatem*: Nam & analogiae seruatur ratio, quemadmodum à Tribuno Tribunatus, à Consule Consulatus, à Clero Clericatus; Et breuitati simul, si quando est opus, consulitur. Quamquàm in marmore sepulcrali Cremensi (apud Suueert. in Sel. Delic.) quod legitur in Cathedrali, *Gaspari Erico*, laxioris fortè, quàm par erat, styli, vocem incomptè ingesserit, ibi; *Qui Syndicatus munere praeclarè defungendo, reliquisque grauissimis rebus pro Veneta Rep. summo cum labore obeundis* &c. Alterutrum autem inscribi poscebat castitas Elogiastica: Aut: *Syndicatu praeclarè defungendo, reliquisque grauissimis muneribus*: Aut: *Syndici munere, reliquisque* &c.

Non est reticenda hoc loci obseruatio Vossij in Appendice ad libb. de Vitijs serm. nimirum pro Pensionario Syndicum ab elegantioribus vsurpari. Est autem Pensionarius (seu puriùs ex Latinitate *A pensionibus*) is, qui pensiones soluit, seu, vt ex Cicerone ibi in corpore lib. III. allegato, id est pensio, quod, qui agrum conduxit, quotannis domino annumerat. Id etiam de domi, aliusuè rei vsu intellige: Sed viderit Vossius, quomodo dictum probet: subdit enim in Appendice extare apud se Glossas in membranis exaratas in haec verba: *Syndicus, qui stipem petit*. Quid autem Pensionario cum Syndico, si quidem ille soluit, hic petit?

DIDASCALICA VOCABVLA

Colligit haec Classis miscellas voces Antiquas, Nouatas, ad Inscriptionum praesertim atque Elogiorum vsum. Sunt enim quaedam à doctis Scriptoribus nondum benè tractatae, malè intrusae aliae, aliae peruersè vsurpatae. In ipso autem hoc limine occurrit illa maxima apud Grammaticos, nec inutilis apud Elogiorum Auctores quaestio de Cognominum quinto casu à recto in ius desinente, cui idcirco primum locum concedimus.

Cognominum in *ius*, Quintus Casus An in *i*; *ie*?

Membrum I.

NOminum Gentis, seu Familiae (Cognomina vulgus vocat) quorum nominatiuus casus in *ius* terminatur, Vocatiuum in *i* vsurpant nonnulli: Vtrum autem rectè? Nam etsi propria hominis in *ius* omnia, & appellatiuum vnum *Filius*, dempto *us* de nominatiuo Vocatiuum forment, vt *Valerius*, *ò Valeri*; *Filius*, *ò Fili*: Gentilia tamen, & familiaria quidni canonem obseruent appellatiuorum, quo ab hominis proprijs nominibus distinguantur? Sic quemadmodum *Fluuius*, *ò Fluuie*, ita *Valerius*, *ò Valerie*, si non sit hoc hominis, sed Gentis; namque à Valerio deducta Valeria Gens inter Romanas clara. Illum ergo hominem licebit compellare, *ò Valeri*; eius porrò filium, nepotem, gentilem ab ipso principe sortitum nomen, aliter: verbi causâ, Valerium Coruinum Messalam, *ò Valerie Coruine Messala* (ordine à nostro, praepostero; cùm nomen gentis praeponerent antiqui proprio, nos autem contrà) Hinc Liu. Andronicus Odyssea:

Neque te oblitus sum, Laërtie noster.

& Sereno:

Cura nunc Laërtie velle: para ire Ithacam.

Siquidem à Laërte patre tractum est appellatiuum epitheton *Laërtius* ad normam Cognominum gentis, & familiae. Militat praesertim haec oratio, vbi proprium nomen, & gentile conueniunt. Quis enim aequis auribus ferat, *ò Corneli Corneli*, *ò Luci Luci*, *ò Valeri Valeri*? Ergo omnino aliter, *ò Corneli Cornelie*, *Luci Lucie* &c. si proprium à gentili dispesces: sic Latinè demum appellabis *Alexander Alexandrie* pro *Alexander ab Alexandro*. Concordat nobiscum Ant. Mucinus in sua Syntaxi, docens repetiri quintum casum *Euandrie*, haud dubiè ab Euandro proprio hominis deductum ex recto nominis gentilis, seu Cognominis *Euandrius*, quod significat Euandri domum,

. . . & Euandri totam cum stirpe videbis
Procubuisse domum.

Nec illa terret nos ratio, quòd antiquissimi Latinorum Graecos imitati Vocatiuos ab *ius* recto secundae declinationis promiscuè in *ie* inclinarent tam in appellatiuis *fluuius*, *ò fluuie*, quàm in proprijs hominis, *Mercurius*, *ò Mercurie*; posteri autem in aetate aurea exemerint propria omnia vnà cum appellatiuo *Filius*; sic *ò Mercuri*, *ò fili*. Quod si *ò Geni* dixere à *Genius*, hoc ideo, quia quasi Deum appellarent non secùs, ac reliqua Numina, vt, *Mercuri facunde nepos Atlantis*. Horatius Carm. I. & Virgilius Georgic. Larium Lacum quasi hominem, vel Deum, *Te Lari maxime*: Haec inquam ratio nihil terret; quando ex Grammaticis tum antiquis, tum recentibus, qui flores aureae aetatis suis collegere praeceptis, suffragia pro nobis prompta sunt, si sensa intendimus. Est autem operae ipsamet verba in medium afferre. Ac primum Seruius Marius Honoratus in secundam Donati editionem sic habet: *Vocatiuus singularis secundae declinationis tum in*, *i*, *exibit*, *cùm nominatiuus singularis in ius fuerit terminatus in genere masculino in proprio nomine*, *vt hic Mercurius*, *ò Mercuri*. *Hoc enim nomen ius terminans nominatiuum & masculinum est*, *& proprium*. *Si autem Nominatiuus*, *vt*, *terminatur*, *vt hic Doctus*, *Vocatiuum facit ò Docte*. *Et*, *si appellatiuum sit*, *licet*, *ius*, *terminatur*, *vt hic Impius*, *ò Impie*; *hic Egregius*, *ò Egregie*. Hactenus Seruius: qui,

vt

vt liquet, appellatiuis in *ius* dat quintum in *ie*. In hoc igitur quaestionis nostrae vertitur cardo, vt nomina gentis, seu familiae, vulgò Cognomina, appellatiuis quidem, non verò proprijs accenseri oportere decernamus. Et certè appellatiuum nomen, vt tradit Isidorus (lib. I. de Origin. Cap. VI. de partib. orat. & nomine) *inde vocatur*, inquit, *quia commune est, & multorum significatione consistit*: Et vt Cledonius Grammaticus (in Donati artem primam) *est commune cum multis*: Et vt Diomedes Gramm. (lib. I. de Nomine) *quod generaliter, communiterque dicitur*. Iam ergo rem propiùs inspiciamus, & quid sit cognomen, seu Gentis, aut familiae nomen, planè dignoscemus; nihil profectò aliud, praeterquam vnum ex appellatiuis nominibus; quippe quòd est commune gentis; & multorum gentilium scilicet omnium significatione consistit: Est commune cum multis eiusdem cognationis: Dicitur generaliter, communiterque de omnibus, qui ex vno sunt principe gentis propagati. Huic astipulatur luculenter Priscianus (lib. II. de Nomine) *Cognomen*, dicens, *est cognationis commune, vt Scipio*: quid est autem cognatio (suscipimus nos, & quidem naturalem volumus) nisi communio sanguinis, quam inter se habent multi ex eodem orti progenitore? Consequens illud erit, vt, si dicimus *ò fluuie*, etiam *ò Corneli Cornelia*. Iam in causam recentes Grammaticos accersamus. Et Primùm Emanuel Aluarus in sua Institut. Gramm. quae mole voluminis maiore primùm prodiuit (edita Venetijs an. sal. MDLXXXV.) pag. CXV. *§. Varro*, in eandem cum antiquis sententiam pro nobis etiam planiùs ita disserit: *Propria nomina sunt finita, ac significant res proprias, vt Paris, Helena: Appellatiua sunt infinita, ac res communes designant, vt Vir, Mulier*: & infrà: *Nomen fuit totius familiae commune*. Et cùm illa quatuor explicat ex sententia Varronis, ac Ciceronis in *Publius Cornelius Scipio Africanus*, inquit: *Publius praenomen, propriumque est: Cornelius nomen est gentilitium, totique Corneliae familiae commune: Scipio cognomen est hereditarium, nam id Publius ab Auo suo accepit, qui Scipio cognominatus est, quòd Parenti caeco pro bacillo fuisset: Africanus agnomen est, quod Publius sibi deuicta Carthagine peperit*. Quòd si in Classe propriorum nominum censetur Cognomen, hoc fit, quia simul cum tribus reliquis suprà numeratis conspirat ad hominem singularem indicandum ex more veterum trito. Itaque in significatione quidem conuenit, in declinatione autem recedit; sequutum Canonas nominum appellatiuorum, seu Communium, vt quod est multis eiusdem gentis singularibus hominibus commune. Haec enimuerò fuerint obseruanda Auctori *Donati Restituti* (&, qui verba ipsa exscripsit ex eo Bonciarius in sua Grammatica pag. V. in Notis) vbi decernit, Nomina propria & Cognomina in ius, quorum est Genitiuus per duo *ij*, habere Vocatiuum per vnum *i*: Nec ibi tamen exemplum idoneum de Cognominibus allegant, nec vllius veteris nituntur auctoritate. Nam quod primo loco ponunt *Cai* pro exemplo, hoc praenomini magis congruit, vt in Caio Iulio Caesare: Nec suffragatur Martialis lib. II. Epigr. XXX.

Quod peto, da Cai, non peto consilium.

Siquidem ibi nomen est proprium, vt & alloquitur nepotem suum Caium Caesarem Diuus Augustus (apud Gellium lib. XV. Cap. VII.) *Aue mi Cai, meus ocellus iucundissimus*. Secùs autem cùm in cognomen migrat, quia tunc habet *ò Caie*. Accidit enim saepe, inquit Priscianus loco memorato, *vt in alijs loco Cognominum aliorum agnomina vel nomina fiant, vel contrà*. Diximus *o Caie* trissyllabum à recto *Caius*, quemadmodum vsurpat Martialis lib. IX. Epigr. XCIV.

Caius à prima tremebundus luce salutat

nam de dissyllabo nemo diffitetur, quin efferatur *ò Caie*, vt *ò iuste*; nimirum facta *i* consona ex vocali: quo modo extra carmen vix aliter videtur pronuntiari praenomen *Caius*. Sed & Calepinus praenomen facit, ac dissyllabum, nec nisi per diaeresim trissyllabum apud poëtas commoditate metri. Hinc absolutè Vincentius Gallus in sua Instit. Grammat. quae prodijt plenior, & locupletior Mediolani anno MDCIX. praecepit inflecti Vocatiuum *ò Caie Iuli Caesar*. Quem etiam Virum in paucis aetatis nostrae eruditum nosmet consuluimus coràm in summa controuersia Mediolani coorta inter literatos, quo tempore de Caesare Montio Archiepiscopo recèns accepto multa à multis edita fuerant ingenij argumenta, Elogio praesertim soluto ad exemplum veterum Inscriptionum: & vbi

vbi nescio quis illum compellans, *CAESAR MONTI* inscripsit; simul campum patefecit disputationi acerrimae: quam tandem arbiter factus Vincentius ipse Gallus diremit; pronunciansque, *CAESAR* inquit *MONTIE* inuocandum esse, non *MONTI*, tùm ex formula, subdens, cognominis, quod etsi vnius gentis aut familiae proprium, multis tamen commune est, imò verò omnibus ex ea gente, aut familia hominibus (eo inquit modo, quo *haec Alpes* proprium est nomen Montium, qui à Gallia & Germania Italiam disterminant; neque de Montibus alijs, nisi tropicè dicitur; est tamen commune nomen singulis ipsis Montibus cognominibus) tùm noua, & propria argumenti propositi ratione; nimirum quod (nec leuis quidem obseruatio) à Monte cùm existat cognomen Montiae familiae, non aliter profectò tractandum, quàm quae à regionibus nomina trahuntur. Atqui à Delo v.g. Insula deductum *Delius*, procul dubio habet Vocandi casum *ô Delie*, vt apud Statium V. Thebaid. versu DXXXII. *donec tibi Delie, fixus*

Vexit arundineam centeno vulnere syluam

Quem enim appellat Horatius Carm. lib. II. Od. III. nomen est eius proprium

Aequam memento rebus in arduis
Seruare mentem: non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture Deli.

Hactenus Vincentius Gallus; qui nos commodum fecit admonitos, cùm ipsum Caesarem Archiepiscopum paulò pòst in Basilica nostra Alexandrina literario acciperemus apparatu varij generis argumentorum, Elogiorum praecipuè, quorum nonnulla damus in Operis huius Appendice. Neque tu porrò, studiose Lector, grauere, ratione, quae adhuc suppetit ex Ioanne Despauterio Grammaticorum recentium facilè Principe nostram in tanta controuersia fundari sententiã. Is de nominũ declinatione praecipiens, hanc statuit de Vocatiuo secundae regulam *Cùm proprijs dat ius, dempta us, fit in i tibi Quintus* (mox exponens carmen; *Nomina* inquit *Appellatiua, & Adiectiua in ius faciunt Vocatiuum in e.* Vbi nos ita suscipimus: Atqui Appellatiuis iam Cognomen allegimus, quid restat, nisi vt etiam Adiectiuis? siquidem haec duo eodem in Canone committit Despauterius. An verò quisquam neget, inflecti more Adiectiuorum cognomen *Montius*? Sic *Caesar Montius filius*, *Anna Montia Mater*, *Genus Montium*. Non secùs atque dicitur antiquis de Caesare *Iulius*, de filia Augusti *Iulia*, de Sidere in illius obitu viso, *Iulium*. Et quidem *Iulius* proprium Viri, in quinto est *ô Iuli*; proprium autem Gentis (quod & cognomen) *ô Iulie*; adiectiuum quippe, & appellatiuum. Id ipsum de Montio. Hic forte fortuna venit in manus Institutio Gramm. Pascasij Grosippi, qui in secunda nominum declinatione pedarius videtur noster, nisi quod disertis verbis, & auctoritate nostram inculcat sententiam. Nam probans cum Iulio Caesare Stella rectè vocari *Castrie* Franciscum Castrium, seu à Castro, allegat ex Prisciano lib. XVIII. *O Genitor noster Saturnie. Maxime Diuum*. Et *Euandrie fili*, & *Telamonie Aiax*. Idem repetit in sua Grammatica Philosophica *S. Paris flagitij est*: qui quidem loci omnino videndi.

Perorent exempla recentium Elogiastarum auctoritatis autem antiquae, si celebritatem pendimus. Et primùm Auctor Epitaphij Pisani in Diui Iosephi, quod sic habes.

DCXVII.

PAVLO . TRONCIO
MONVMENTA . SI . DESINT
DEERVNT . QVOQVE . PRETIA
MONVMENTI
VIR . MELIORIS . LITERATVRAE . APPRIME . GNARVS . VIX . SEXAGENARIO . MAIOR
VIXISSE . SECVLA . VISVS . EST . ANTIQVARVM . RERVM . PERITIA
INSIGNIORA . PATRIAE . DECORA . EDIDERAT . OMNIA . NISI . SE . VNVM
OCCVLVISSET . MODESTIA
DILIGENTIS.CALAMI.LVCVLENTOS.LABORES.NI.SIBI.VINDICET.IMMORTALIS.MEMORIA
IPSAM . SVI . OBLITAM . DICITO
PROTHONOT.APOSTOLICVS.CAN.PIS.IVLIANI.MEDICEI.ARCHIEP.OLIM.VIC.GENER
QVIBVS.VIRTVTIBVS.HAEC.PENE.OBRVIT.MVNERA.IMPLERE.MAIORA.POTERAT
SEPVLCRVM . HOC . ORNARI . VLTRA . NE . POSCAS
TIBI . IPSE . PAVLE . TRONCIE . MAVSOLEVM . ESTO

Scilicet non *Trenci* compellat; sed, quia proprio appositum Cognomen, vti Commune, Appellatiuum, Adiectiuum tractandum putat. Fertur eius Auctor Philippus Riccasolus Pauli Filius, Patricius Florentinus, Nosodochij ad Diuae Mariae Nouae Antistes, ac Praefectus Maximus, Vir sanctitate morum, ac styli munditiae nulli huiusce aetatis secundus. Ac ne in tam graui controuersia pateremur desiderari viuentium suffragia (quando & Vincentius Gallus, & is, qui Iul. Caesarem Stellâ in sui praesidium profert, & Superioris Epitaphij Auctor è viuis excessere) consuluimus per literas Perusiam datas Felicem Verducciolum, Humanitatis publicum illa in Academia Professorem veteranum, monumentisque editis ex omni amoenitate literarum percelebrem, cuius consulti oraculum placet ad verbum describere, simul & adiunctum sententiae suae exemplum subijcere. Ita verò ille:

P. Octauio Boldonio V. Cl.

F. Verducciolus S.

Mouit me iampridem insignis tua auctoritas, Vir doctissime; &, quod tibi placeret, iudicioque isti acerrimo probaretur, id ego optimum censui. Cùm illud primùm aspexi *Theatrum* nobile, quod cultissima tua Pallas MONTIAE gloriae dicauerat, statim deprehendi, vt in vita, sic in stylo nonnulla interdum esse, parum accuratè animaduersa; neque semper iri, quà eundum, sed quà itur. Nimirum *si volet vsus, quem penes arbitrium est, & ius, & norma*. Vocandi nouitas, MONTIE Heros, nec tamen sinè exemplo aliquo veterum, etsi recentiores aliter vulgò vsurpant, quam eruditiorum nec auris respuat, nec ratio damnet, mirum mihi quantùm arrisit. Itaque deinceps imitator, nec semel in partes iui. Ac vide illam, Pater optime, quam volebas, si tanti est, de qua nuper nobis sermo inciderat, quam Auunculo meo IO. NICOLAO LEONTIO olim scripsi, parentalem ac luctuosam, siue Naeniam, siuè ad Elogij modum epigraphen, marmori incidendam. in qua fortasse nimius videar, & per liberos lacrymarum impetus dolori nimiùm indulsisse. Sed qui hominem nouere, & amicè adhuc loquuntur, condonare affectui meo aliquid poterunt; tuque in primis, Boldonie humanissime, qui propiùs cognitum, spectatumque (vel vna illa laudum maxima, quòd fundatori vestri Collegij Magno NEAPOLIONI COMITOLO Episcopo vixit innìme carus) arctissima beneuolentia fueras, & familiaritate complexus, ab eo vicissim, propter singulares tuas in omni genere virtutes, atque animi dotes, pariter dilectus, & cultus. Sed marmora valeant, atque aera: perenniores tuae paginae, quibus, inuidenda sorte felices, qui commendantur, in longa annorum recordatione victuri. Auunculi quidè mei memoria, quod & de Auunculo suo, cùm ad Tacitum scriberet, auguratus est alter Plinius, quando ita liberaliter sponte offers; imò amanter sic cogis; calami tui beneficio tecum immortalis ibit ad posteros; qui vnus maximè es immortalitate nominis, & tot monumentis Elogiorum dignus, quot tu egregia clarorum Virorum nomina interire non pateris, & producis ad gloriam; Elogiasta summus, Elogiastis idem lex, exemplar, materies. Vale Vir Clarissime.

Elogium

DCXVIII.

HEV. QVIS
TAM. IMMATVRE. TE. RAPVIT
LEONTIE. PATER!
QVIS. TE. PRAECIPVVM. SOLAMEN
AFFLICTIS. REBVS
QVIS. TE. PRAECIPVVM. SECVNDIS. DECVS
TVRBO. SVBDVXIT!
QVIS. TERRIS. EREPTVM. COELO. REDDIDIT!
TVA. PIETAS.
DVM. TVVS. TE. DIVS. ARDOR
DEFATIGARI. NESCIVM. RAPIT. PER. OMNIA
ACCVRRENTEM. OMNIBVS
FACTVM. OMNIA. OMNIBVS
PROVIDVM. ALIORVM. IMMEMOREM. TVI
HEV. QVANTVM. TE. VNO. SVBLATO
NOBIS. CALAMITATVM. ET. FVNERVM!
VIX. TAMEN. AD. VLLA. PERICVLA
ET. DAMNA
PER. INFESTA. ET. INFAVSTA. BELLA
CASTRENSI. PROPE. LVE. GRASSANTE
AVGVSTA. ALTIVS. INGEMVIT
SED. TV
MORTALITATE. SOLVTVS
MORTALIBVS. CVRIS. MAIOR
AB. ILLVSTRI. SERENVS. LVCE
TVORVM. COMPESCIS. LVCTVM
SEDAS. GEMITVM

SIS . SOSPES
ET . LAETVS . VTI . SPES . CAPE
INTER . VERA . GAVDIA
INCOMPARABILIS
IVDICII . CONSILII . INTEGRITATIS
SAPIENTIAE
ET . RELIGIOSISSIMAE . VITAE
DIGNA . PRAEMIA
NEQVE . HANC . DESPICE
SEPVLCHRALEM . HONORARII . TVMVLI
MOLEM
QVAM . TEPENTEM . LACRYMIS
CALENTEM . OSCVLIS . DAMVS
PIETATI . MOERORI . MEMORIAE . SACRAM
HAVE . LEONTIE . AVVNCVLE
HAVE . LEONTIE . PATER
INGENS . MEVM . NVPER
DECVS . ET . COLVMEN
NVNC . DESIDERIVM . ET . DOLOR

IO: NICOLAO LEONTIO
CONGR. ORATORII. S. PHILIPPI. NERII
PRESBYTERO
PHILOLOGO . PHILOSOPHO . THEOLOGO
ORATORI . ECCLESIASTAE
CLARI . NOMINIS ;
AVVNCVLO . OPTIMO
AFFECTV . CVRA . VERIVS . PATRI
OPT. MERITO
FELIX . VERDVCCIOLVS . SORORIS . FILIVS
MOESTISS . P

VIXIT. AN. LX. M. VIII. D. XXIII
OB. XI. KAL. FEBR. MDCXLIV

Vix dum literas Verduccioli cum Elogio dederamus Perusiam ad Typographum nostrum, vt apponeret Dissertationi nostrae, vel subsidium, si illa adhuc laboraret; vel, si peruicisset, auctarium : ecce participat nos Amicus, Elogij, quod per hosce dies miserat Perusia ipsa ad Camillum Coppolium , Francisci Marchionis, ac Praefecti Cubiculo Serenifs. Magni Ducis Etr. Filium, cum adiuncto Panegyrico de laudibus Coppoliae familiae proxime habito Octauius Lancellottus Humanarum literarum in Athenaeo Perusino Interpres emeritus. In eo autem Elogio iuuenem compellans , COPPOLIE inquit, nimirum per nomen familiae ; bono omnino fato sententiae nostrae, cui quanti haec quidem corona obuenit superior votis nostris . Quantae sit enim Lancellottus auctoritatis apud eruditos, tu Lector vt cognoscas , vel opera ab eo edita contemplare , vel certè famam consule. Ne verò te interim morer, accipe eius Elogium.

DCXIX.

HEROS . ILLVSTRISSIME
HEROIS . HEROAS . INTER . MAXIME
HEROIDIS . HEROIDAS . INTER . MAXIMAE
HEROICA . SOBOLES
OPTIMAS . COPPOLIE
HEROICO . LVMINE . EXCIPE
QVIDQVID . PER . ME
VEL . NON . HEROICE . DICTVM
HEROICO . IN . CONSESSV
CVI
HEROICO . CVM . PLAVSV
VEROS . INTER . HEROAS . VERVS . HEROS
HEROINA . TRIVMPHANTE . PERVSIA
TIBI
SI . MINVS . MATRE . CERTE . AVIA
ADSCRIPTVS . ES
HEROEM . MIHI . TE . PRAESTA
LEGE . PERLEGE
NORIS
HEROICO . COPPOLIO . GENTIS . NOMINI
ET . HEROPHILVM . ET . HERODVLVM
SIQVID . IN . PVTAMINE . RVDE
ET . HORRIDVM
LIBA . NVCLEVM
HEROICAE . TVAE . MENTI
SAPIET . AD . MIRACVLVM
INSIGNIA . HAVRIES . HEROVM
TVORVM . MIRACVLA
QVIDNI
ET . TV . MIRACVLO . SIMILIS
QVI
AEQVALES . INTER . XENOCRATES
GRANDAEVOS . INTER . NESTOR
EQVITES . INTER . CAMILLVS
PROH . QVAM . GRAPHICE . CAMILLVS
CAMILLE . COPPOLIE
CAMILLVM . TE . FACIT . PIETAS
FACIT . TE . STRENVITAS . CAMILLVM
HEROEM . FACIVNT . HEROINA . DECORA
HEROICVS . TIBI . ESTO . IN . ME . ANIMVS
MVNVS . AMA
HEROI . VEL . IMPAR
MVNERANTEM . AMA
OBSEQVIO . VEL . INDIGNVM . HEROICO
HEROICAM . COLE . GENEROSITATEM
COPPOLIE . HEROS
ET . AD . OCCIDENTEM
NON . ORIENTEM . SOLEM
SACRA . OLIM . HEROIBVS . FACTA
HEROICAE . MAIESTATIS . EST
ET . ILLA . BENIGNIVS . EXCIPERE
QVIBVS
EXQVISITA . VEL . OCCIDERINT
DISERTAE . VENERIS . LVMINA
SI . QVID . PANEGYRIS
DESIDERAT . LVMINIS
HEROICVS . AFFVNDAT

TVAE

TVAE . CLARITATIS . SPLENDOR
HEROICA . HAEC . QVIDEM . ERIT
A . TE . LARGITAS
A . QVA . SPEREM
MIHI . BONORVM . PANEGYRIN
DVM . TIBI

CLARISSIMOQVE.COPPOLIO.TVO.GENERI
HEROICAM
NVNQVAM . NON . VOVEO
NVNQVAM . NON . VOVEBO
FELICITATEM

DOCTOR

Membrum II.

DE illo, qui Doctoralem (vt Conradus dicere lib. II. n.XXVI.) laurum accepit, vulgò quidem familiaris est *Doctoris* appellatio, sed auribus Latinis dura. Est enim propriè *Doctor*, qui munere fungitur docendi, non qui fungendi facultatē accepit à Doctorum Collegio: Hi quippe ipsi vocantur, quòd reapse è Cathedris docent publicè; *Artifices dicendi, & Doctores Graeci*, vt inquit Cicero lib. I. de Orat. Et: *Neque disiuncti Doctores, sed iidem erant viuendi praeceptores, atque dicendi*, subdit ibid. lib. III. Doctori autem opponitur idcirco Discipulus, eò quidem, quòd actu discat, non potestate: *Sed à Stoicis, vel principibus eius disciplinae Posidonij Doctor, Discipulus Antipatri degenerauit Panaetius*; inquit ipse I. de Diuinat. Ergo minùs commodè, qui studiorum cursum emensus approbatur Doctorum sententijs, is vocabitur v. g. Iuris Caesarei, seu Iuris Ciuilis Doctor; Iuris Pontificij, Iuris vtriusque, Sacrae Theologiae, Philosophiae &c. Doctor: Nisi cùm publica illa approbatione fultus, Cathedram eiusce facultatis in Academia publica obtinuerit. Ita interpretari cogimur Epitaphium superiore seculo cusum Antuerpiae, & quidem de bona nota, citatum in Brabantinis apud Suueertium, videlicet:

DCXX.

FRANCISCO . SONNIO . BRABANTINO
EX . ACADEMIAE . LOVANIENSIS
DOCTORE . THEOLOGO
PRIMVM . SYLVAEDVCENSI . POST . ANTVERP. I. EPISCOPO
INVICTO . IN . HAERESES . ATHLETAE
HIC . SPE . RESVRRECTIONIS . QVIESCENTI
COLLEGIVM . CANONICORVM . ET
S . P . Q . ANTVERP.
PARENTI . OPT. L. M. PON. CVR
VIXIT . ANN. LX . OBIIT . DAMNO . PVBLICO
PRID . KAL. QVINCT. CIↃ. IↃ. LXXVI

Quod non obscurè comprobat Epitaphium recens Sentinense (citat Suueertius in Sel. Delic.) ita inscriptum

DCXXI.

HORATIO VIMERCATO
Musarum Amico
Omnis politioris doctrinae
Excultiss. Viro
TORQVATVS. PEROTTVS
Doctori olim suo, & Amico Opt
Grati animi monumentum
Pos

scilicet olim Doctori, cùm actu docentem illum audiret. Vnde liquet satis, quae sit nostri temporis corruptela in appellatione Doctoris, vbi professio Doctrinae nulla est, & nulla intenditur. Scimus posteriorum seculorum hunc esse morem in Academijs; sed veterum phrasibus contentos esse par est, vbi bellè recentia significamus.

Dic ergo primùm pro Doctore, *Coronatum*, quemadmodum in vetusto marmore apud Iacobum Philippum Thomasinium in suo *Petrarcha Rediuiuo*, & ante eum citauerat Ianus Gruterus pag. CCCXXXIII. num. 3.

DCXXII.

L. VALERIO . L. F
PVDENTI
HIC . CVM . ESSET . ANNORVM
XIII . ROMAE . CERTAMINE
IOVIS . CAPITOLINI . LVSTRO
SEXTO . CLARITATE . INGENII
CORONATVS . EST . INTER
POETAS . LATINOS . OMNIBVS
SENTENTIIS . IVDICVM
HVIC . PLEBES . VNIVERSA
HISCONIENSIVM . STATVAM
AERE . COLLATO . DECREVIT
CVRAT . R. P

Pro quo & amoeniùs dices *laureatum*. Promimus ex eodem Thomasinio Epitaphium in Petrarchae Filiam:

DCXXIII.

FRANCISCAE . PARIENTI . PEREMPTAE
FRANCISCI . PETRARCHAE
LAVREATI
FILIAE
FRANCISCOLVS . DE . BORSANO
MEDIOLANENSIS . MARITVS

Horum ad exemplum audiet quis *Inter Iurisperitos Coronatus*, seu *Laureatus*. Ita *Inter Theologos* &c. Pressiùs quoque *Iurisperitus Coronatus*, *Laureatus*, *Theologus Coronatus* &c. In panegyricis Elogijs laxiùs, *Iuris laurea donatus*, *Insignitus*, seu *Insignis*: *Iuris decoratus insignibus*: *Theologica lauro redimitus*, *Doctrinales Iuris infulas consecutus*. Extat superioris seculi titulus sepulcralis (apud Suuecrtium in Sel. Delic. inter Neapolit.) non illepidus, videlicet:

DCXXIV.

COLVTIVS COPVLA
Patric. Neapolitanus, Iuris Ciuilis, ac Pontificij in iuuenta donatus insignibus. Cuius patrocinium omnis sexus, omnis Ordo in Caussis optauit. Hoc sibi, suisque posteris viuus sepulcri memor pos. M. D. XXI

Quoniam verò concessio laureae ius tribuit docendi, appellari poterit, *Iura Doctoris adeptus*. Neque minus absurdum, & pingue illud est *Doctor Collegiatus*: Pro quo eleganter erit dictum *E Collegio Iurisconsultorum*, *Theologorum* &c. Accipe Petrarchae ipsius Epitaphium, quod extat in vicinia Patauij, Pago Arquato, in marmoreo tumulo, in quo eiusmet Poetae cineres, vt refert Suuecrtius in Select. Delic. videlicet:

DCXXV.

FRIGIDA . FRANCISCI . LAPIS . HIC . TEGIT . OSSA . PETRARCHAE
SVSCIPE . VIRGO . PARENS . ANIMAM . SATE . VIRGINE . PARCE
FESSAQVE . IAM . TERRIS . CAELI . REQVIESCAT . IN . ARCE
MORITVR . ANNO . M. CCC. LXXIV. XIX. IVLII

VIRO . INSIGNI . FRANCISCO . PETRARCHAE . POETAE . LAVREATO
FRANCISCOLVS . DE . BORSANO . MEDIOLANENSIS . GENERE . INDIVIDVA
CONVERSATIONE . AMORE . PROPINQVITATE . ET . SVCCESSIONE . MEM

Doctorem autem, pro Docente, rectè vsurpatum, etiam *Professorem* dicunt Classici. Octauius Ferrarius Elogio in Benedictum Siluaticum; *In patrio*, inquit, *Gymnasio primarium Medici Professoris munus vnico ad hanc diem exemplo adeptus* &c. Hinc ipsam Doctoris functionem *Professionem* vocant. Ita in Auditorio inferiore Gymnasij Bononiensis in Summa Caesarei diplomatis haec legimus: *Legitimi publicarum professionum dies diligentissimè obeantur*. Consule Thesaur. Lat. ling. Consonat Epitaphium Romanum Henrici Grauij (apud Suuecrtium in Sel. Delic.) *Quem post quatuor lustrorum in florentiss. Louaniensi Academia S. Theologiae publicam professionem* &c. Nusquam autem, nisi fallimur, occurrit apud probatos Scriptores vox *lectura* pro munere docendi: neque *legere* pro docere. Ita barbarismo notatur Inscriptio sepulcralis Iurisconsulti toto Orbe celeberrimi, quam inter Pisanas censet Suuecrtius, in Campo Sancto, ab ipsomet Iurisc. viuente meditata, atque dictata, quam par est exscribere hoc loco, vti scopulus indicetur.

DCXXVI.

PHILIPPVS . DECIVS . SIVE . DE . DEXIO . MEDIOLANENSIS
I. C. CELEBRI . FAMA . NOTISS
CVM . * PRIMVM . LOCVM . STVDII . IN . IVRE . CANONICO . ET . CIVILI
TENVISSET . PISIS . SENIS . FLORENTIAE . PADVAE . PAPIAE
ET . DEMVM . VLTRA . MONTES . IN . GALLIA
REVOCATVS . IN . ITALIAM . AB . EXCELSA . FLORENTINOR. REPVBL
* POSTEAQVAM . STIPENDIVM . MD . AVREORVM . IN . AVRO
PRO . LECTVRA . CONSECVTVS . FVISSET
DE . MORTE . COGITANS . HOC . SEPVLCRVM . SIBI . FABRICARI
CVRAVIT . NE . POSTERIS . CREDERET

Tu loco prioris asterisci repone *Cùm primo loco ius Canonicum, & Ciuile esset interpretatus*: Posterioris verò : *Postquàm M. D. aureos in auro pro stipendio consecutus fuisset*.

Eadem laborat carie Epitaphium itidem Pisanum in Sanctae Crucis extra Portam, vt idem Suueertius citat de Nicolao Tignosio, cuius clausula est : *Decessit cùm Pisis legeret MCCCC. LXXIV*. Tu lege *Cùm Pisis doceret*, vel *profiteretur*. Interim damus recens Epitaphium, ipsumque mundum, à Suueertio in Sel. Delic. repositum inter Patauina.

DCXXVII.

FRANCISCO . ROBORTELLO . VTINENSI . RHETORICAE . ARTIS . MORALISQVE
PHILOSOPHIAE. PROFESSORI. CLARISS. QVI. IN. FLORENTISSIMIS. QVIBVSQVE
ITALIAE . GYMNASIIS . MAGNA . FAMAE . CELEBRITATE . TRIGINTA . TOTOS
ANNOS. PVBLICE. DOCVIT. NATIO. GERMANICA. PRAECEPTORI. BENEMERITO
IN . PERPETVAM . GRATI . ANIMI . MEMORIAM . VNANIMIS. P. VIXIT. ANN. L
MEN. VI. DIES. IX. OBIIT. XV. KAL. APR. MDLXVII
CONSILIARIO . CAROLO . FROLICH . A . FLORIGHSBERG
PROCVRATORIB . GEORGIO . ROTMAIRO . ET . HVGONE. IACOBI. ROTERDAMO

Et illud non inelegans ibidem citatum

DCXXVIII.

FRANCISCO . CVRTIO . TICINENSI
SOLIVS . TEMPORIS . HONESTA . AVARITIA
EXTINCTO
VIXIT . ANNOS . LXX
IVS . PROFESSVS . PATAVII . ET . TICINI

Inter Florentina nec illud obseruatione indignum est:

DCXXIX

IVLIANO : PISTORIO : PRATENSI
Carmelitae Prouinciali suo opt. merito Lugentes Poss. Qui quantum in Physica, ac Mathematicis disciplinis omnibus, praecipuè in Astrologia valuerit, non Senae, Pisae, aut Florentia tantùm; vbi annis non minus XX. professus est; verùm totus Terrarum Orbis agnouit. Vixit Ann. LXIV. o. VII. Decemb.
M D L V I

Subnectimus, nō ab re nostra, Inscriptiones alias publicae luci nondum expositas, quibus nimirum Professori Interpretis nomen datur. Et primùm Pisis in Diui Frigdiani apud Patres nostri Ordinis ita inscribitur Tribunal sacrarum confessionum : innuit autem publicum in ea Vrbe Gymnasium, videlicet:

DCXXX.

ALEXANDER . RHAVDENSIS . MEDIOLANEN
COMES . BVRGETI . ET
PRIMO . LOCO . LEGVM . INTERPRES
IN . PATRIAM . REVERSVRVS . AD . HONESTVM . OTIVM
VT . HINC . ETIAM . INNOTESCAT
EIVS . VERISSIMI . AMORIS . VESTIGIVM
F. C. ANNO . MDC

* *Familia Rhaudensis cognomen habet à Rhau-do Oppido (vulgo Rhò) Ea Mediolani inter principes censetur. Alexander autem Pauli post Senatoris clarissimi Pater amorem in ordinem nostrum quotidianis officijs exhibitum; Tandem Pisis obsignatum voluit, Tribunali illo marmoreo in Templo nostro extructo.*

Repete è Classe III. Memb. III. §. *Dominus*.

Epitaphium Pisanum in Ioannem Franciscum Costaeum. Ticini quoque in Diuae Mariae vulgò *A Canenanoua*, quae est Aedes Ordinis nostri, decretum est hoc Epitaphium Nicolao Auo meo, Auctore Petro-Antonio Confalonerio eius tunc Aedis & Collegij Antistite, atque Ordinis ornamento eximio, Videlicet

DCXXXI.

NICOLAO . BOLDONIO
EQV . ET . COM . PALAT . PATRICIO . MEDIOLANEN . EX . NOBIL . EIVS
VRBIS . PHYSICOR . COLLEGIO . PHILOSOPHO . AC . MEDICO . SVI . AEVI
FACILE . PRINCIPI . IN . CELEBERR . ITALIAE . ACADEMIIS . PRIMAE
SEDIS . INTERPRETI . MEDIOL . PROV . PROTHOPHYSICO . CVIVS
PVERITIA . MIRA . INDOLE . IVVENTVS . INGENTI . IN . REBVS
ADVERSIS . VIRTVTE . TOTA . AETAS . MAXIMA . GLORIA . AC . MAGNO
PER . EVROPAM . NOMINE . CLARVIT . QVI . A . SVMMIS . PONTIFICIB . CAESARIB
REGVLIS . AD . MIRABILIA . ARTIS . EXPERIMENTA . ACCERSITVS . FAMAM
ETIAM . SVPERAVIT . NE . CVM . EIVS . DOCTISS . MONVMENTIS . QVAE
RARA . MODERATIONE . SVPPRESSIT . TANTI . QVOQVE . VIRI . NOMEN
ABOLERETVR . CLERICI . REGVLARES . HVIVS . COLLEGII . B . M . POSS
VIXIT . ANN . LXXII . DECESSIT . MD . . . .

Ipsius porrò Sedis primae dignitatem non illepidè *Honorem primi suggestus* dixit Andreas Alciatus Epist. ad P. Iouium ad illius historias.

Caeterùm Laurea saepe subintelligitur, & Iurisconsultus absolutè positus laureatum ipsum significat, quèmadmodum ex Coenotaphio Pisano in Diui Frigdiani:

DCXXXII.

POLYDORO . RIPAE . MEDIOL . I . C . PHILOS . THEOL .
VITAE . INTEGRITATE . ET . MORVM . AMABILITATE . CONSPICVO
IN . TICINENSI . AC . PISANO . GYMN . I . C . PROFESSORI . ORD
IN . TAVRINENSI . PRIMARIO . ET . EIVSDEM . CIVITATIS . SENATORI
QVI . PISIS . MORIENS . TRISTE . SVI . DESIDERIVM . OMNIB . RELIQVIT
ANGELVS . FOELIX . FR . H . M . P . AN . DOM . M . D . XIV
AETATIS . VERO . EIVS . XLIV

En Iuris Consultum, Philosophum, Theologum, intellige triplici ista laurea insignitum. Professorem verò Iuris Ciuilis Ordinarium, Primarium pro Doctore; seu Docente; velut rem aliam ab alia; distinctum à laurea.

Sunt quidem alicubi gentium alij laureati, alij titulo vulgari haud ita splendido *Licentiati*; propterea quod honor laureae ob summam celebritatem & magnificenriam sumptus exigit maiores, quàm possint, quibus sunt tenuiores fortunae; at his quoque emeritis negari suum honorē nefas est. Latinè itaque inscribentes pro licentiatis v. g. in Iure dicemus *Initiatos legibus*, *Iure Ciuili*, *Canonico*, *Sacra Theologia* &c. Vel, si auctoritas

si auctoritas publica Collegij sit exprimenda, *Ritè initiatos, legitime initiatos legibus, Iure Ciuili* &c.

E Doctoribus euadunt quidam (vulgò) *Iubilarij*, cùm nimirum longo docendi curriculo fessis, optimèque de cathedra meritis datur vt cessent à negotio, retento stipendio, tituloque honorario. Hos Latinè nouata illa voce reiecta, *Rudiarios* dicemus, quasi donatos rude, vt olim de munere gladiatorio: & honesta missione missos, vt de militia. Expurgabis hinc titulum tumuli Brabantini apud Suueertium, caetera quoque impuri, videlicet

DCXXXIII.

D. O. M. VNI. TRINOQ.
Et in sui memoriam
F. Ioannes Antonl ex Eremitis S. Augustini
Louanij Iubilarius
Quondam Monasterij Anghien. Prior
Praesentis & futurae vitae non immemor
Viuens Hoc Mon. F. C. Anno Dom. MDXCVII

Habes enim hic, quod emendes: & pro *Iubilarius* reposito *Rudiarius*, illam notam F. pro *Frater*, tollas: Voci *Antonl* vel addas *F*, idest *Filius*, si patrem indicat; vel si familiam, aliter inclinet vt *Antonetus*: Pro *Prior* dicas *Antistes*, vt singula suis locis supra tractauimus. Tandem rerum praeteritarum non immemor quis aptè dicitur, praesentium vero, & futurarum nonnisi ineptè: vt meliùs hic legeris, *Praesentis vitae pert.sus, futurae prospiciens*: seù *praesentem vitam expertus, futuram praecauens* &c.

Hic omnino monendus es de barbara appellatione vèl in celebres Academias grandioribus sculptis literis admissa, vt *Iurista* vsurpetur. Nam neque pro Iurisperito, neque pro Iuris professore, aut interprete publico; neque pro auditore huiusce doctrinae, quem leguleium dixere veteres, apud bonos, Latinósque Scriptores reperias. Consule Vossium de Vitijs serm. lib. III. cap. XVII.

Tandem qui frequens est & sermone, & scripto, titulus *Baccalaurei*, Italicè *Bacciliere*, quem etiam crebrò offendimus in Monumentis Brabantinis apud Suueertium, non erit importunum de eo iudicium Vossij lib. I. cap. XIX. de Vitijs serm. quòd ea vox malè putetur composita ex Bacca & Lauro; sed magis corrupta sit ex *batualius* malè formata ab antiquo *Batuo*, idest Pugno, vnde Italica vulgaris *Battagliare*. Vt vt sit, & nouatam fateri necesse est *Baccalaureus*, & cauendam quàm maximè Latinè scribentibus; ad summum, quasi praefandam, exigere appositum aliquod, v. g. *Vulgò*, vel *Vt dicunt*, vel huiusmodi.

BASILICA

Membrum III.

NE cui ad sacram Aedem dumtaxat significandam contracta haec vox esse videatur, monent cùm Lexicorum Auctores, ad quos referimus Lectorem, tùm marmora quaedam literata apud Ianum Gruterum praesertim pag. CCCCXLIIII. n. 1. & pag. CLXXI. n. 2. 3. 7. Est etiam *Basilica* è Graeco etymo primùm Domus Regia, inde quaeuis alia ampla cognitioni destinata causarum; propterea quod Reges eo venirent ad ius dicundum. Hac significatione fas erit appellare Basilicam, quae est hodie Neapoli *Regia Vicaria*, barbarae quidem vocis, non tamen ineptae. Ibi namque per Iudices Vicaria Regis praestatur opera. Translatione demum est publica quaeque domus in Ciuitate, vbi Magistratus habitant, vbi Consilia, Iudicia, Conuentus publicè celebrantur. Hinc sacrae Aedes ampliores, ac magnificentioris structurae

à Christianis

à Christianis Basilicae nuncupatae sunt, quòd ibi ad rem sacram frequentior habeatur piorum conuentus. De sacris ergo Basilicis inscriptiones afferre superuacaneum est, quando eas Suueertius in Select. Delic. abundè suppeditat, praesertim in Romanis. De Profanis verò, & quidem figurata significatione suggerit idem Suueertius in Brabantinis hanc Antuerpiensem, videlicet:

DCXXIV.

HAEC . MERCATORVM . BASILICA
CVM . FEBRVARII . DIE . XXIV . ANNO . MDLXXXIII
FORTVITO . CONFLAGRASSET . INCENDIO
EODEM . ANNO . A . S . P . Q . A . RESTAVRATA . FVIT
PHILIPPO . SCHOONHOVIO . ET . PETRO . ALOSTANO
COSS

Sed & ipse Suueertius ibidem superiori Inscriptioni titulum congruentem hunc fecerat: IN MERCATORVM . BASILICA . VVLGO BVRSA. Est autem Inscriptio huiusmodi

DCXXV.

S . P . Q . A
IN . VSVM . NEGOTIATORVM . CVIVSCVMQVE . NATIONIS . ET . LINGVAE
VRBISQ. ADEO . SVAE . ORNAMENTVM . ANNO . MDXXXI
E . SOLO . EXTRVI . CVR

Hinc illam, quam vulgus dicit, Plateam Mercatorum in quaque Ciuitate, nos Latinè reddemus Basilicam, si tamen vndique murus ambiat instar Aedium: nam quae peruia est ex omni parte, ac porticu constat patente, Forum dicitur Mercatorum. Repete Florentinam Inscriptionem ex Classe I. Membro II. de Nominibus Gentilitijs.

VECTIGAL

Membrum IV.

VECTIGAL promiscuè est nonnullis genus omne tributi à Principe impositi (de publico scilicet vectigali) sed perperàm. De illo enim intelligẽdum est dumtaxat, quod ex vectura Fiscus exigit, barbarè *Gabellum*, vel *Gabella*. Inde est *vectigal vinarium, carnarium, salarium*, & huiusmodi alia. Caeterùm quae ad tempus soluenda constituuntur lege Principis pro faciendis, reficiendisue Operibus publicis; atque adeò, quae in perpetuum pro sartis tectis praestandis, ea nequaquam Vectigalia Latinis erant, sed Vltrotributa, quemadmodum ex Liuio obseruat Obertus Gifanius. Quare impropriè locutus esse nuper arguitur Sacerdos Hetruscus, Vir cùm à legum peritia, tùm à Latinis literis non obscurus, qui Collegae criminationem in Principem, vt iniquam infringens: *Quidni*, suscepit, *nos quoque Religiosos homines vectigales esse par sit, pro instaurando Ponte Vrbis maximo, qui Pontis ipsius vsura fruimur non secus, atque reliquum vulgus profanum*? Sapienter is quidem; sed, vti diximus, impropriè locutus. Siquidem propriè non vectigales se, verùm Vltrotributarios. Eiusdem fortè sunt generis, quae ex lege Florentinorum Municipali soluere iubetur Operae (vt aiunt) Diuae Mariae de Flore (quod est Templum Maximum) quisquis instituitur heres Testamento: Id tùm est Patrum decreto cautum, cùm nouo moenium ambitu munita Vrbs fuit trecentesimo circiter abhinc anno, vt & impensis satisfieret, & sarciendis in posterum moenibus foret consultum.

INSIGNIIS

Membrum V.

INSIGNIIS pro INSIGNIBVS, quod olim rudentes dixere Barbari, ludentes hodie ac lasciuientes fundere non verentur quidam malè augurati Elogiastae. Est enim in singulari numero *Insigne* declinationis tertiae, minus quidem frequens, quàm in plurali *Insignibus*; Classicis tamen scriptoribus cognitum: sic Tacitus lib. V. dixit *Regium insigne*: Et Cicero III. Philip. *Regni insigne*: Ergo in plurali *Insignibus*, vt apud Sallustium in Bello Catilinario: *Cum fascibus, atque alijs Imperij insignibus in castra ad Mallium contendit*: & A. Gellium lib. V. Cap. V. *Conuertebatque exercitum insignibus argenteis & aureis florentem.* Quos sanè Scriptores, & similes Latinitatis fontes adire par est, non nescioquem Suenonem (in Compendio Historicae Danicae, quem citat Vossius) aut riuulos huiusmodi per lutosum solum barbarici seculi deductos, quod egit Auctor recens, nobis quidem incognitus, sed eius opus proferendum ad studiosos, vt nouerint Acroceraunia illa declinare, quae nostri met oculi, cum id Inscriptionis expositum pateret, horruerunt. Erat in Caesarem Montium Cardinalem, & Archiepiscopum Mediolanensem, cùm ad sedem suam in sacra pompa tenderet. Videlicet:

DCXXXVI.

*Ingredere Caesar Cardinalis amplissime, * Archipraesul vigilantissime*
Incoluit hunc locum Barnabas. Percoluit turba Sanctorum Martyrum
*Et Confessorum copiosa * Praedecessores tui praesentia decorarunt*
*Dum hic semetipsos * Insignijs Episcopalibus exornarunt*
Ingredere Erit tibi laus & omen
Nobis decus & nomen &c

Sic ab *Insignium*, gnij componebant *Internsignium* aequales Suenonis, posterioresque illorum minus horrentis seculi Scriptores, quo fortè seculo pullulauit infelix soboles *Praedecessor*, quam in superiore Inscriptione notat asteriscus. Nam alteram sic praefixam *Archipraesulis*, vocem hybridam nostris facile temporibus peperit nondum eradicata barbaries vetus vel in tanta foetura florentium ingeniorum. Illa quoque similiter desinens alliteratio: *Erit tibi laus, & omen, Nobis decus, & nomen*, petulantiae puerili congruit, non matronali castitati, qualem poscit Inscriptio soluta numeris, & ipso genere argumenti grauissima.

Minùs foeda redditur ab hac parte, quia nec tam adfectatae ostentationis, ac publici conspectus, Memoria Imolensis, etsi aliàs etiam à Latini sermonis munditie, ac dignitate recedens. Ea Bibliothecae priuatae incisa sic legitur, exscripta à Vincentio Sauinio, in haec verba:

DCXXXVII.

BIBLIOTHECA . HAEC . QVAM . ANTE . ANN. CXXX. MICHAEL MACHIRELLIVS . C. PRIMAR . IMOLEN. ILLVSTRISS. ET . EXCELLENTISS D. GALEATII . SFORTIAE . DVCIS . MEDIOL. DOM . PRAEFECT. AERE PROP. CONSTRVEN. PICTVR. ET * INSIGNIIS . FAMILIAR. EXORNAN VOLVMINIB. Q. VAR. LOCVPLETAN. DEVOT. ANIMI . PROPENSIONE CVRAVIT . VETVST. AC . TEMPORVM . INIVRIA . PENE . COLLAPSAM IN . HVNC . HONESTIOR . ET . COMMOD. LOCVM . CONSENSVM . AD ID . PRAESTAN. ILLVSTRISS . D. EQ. IOSEPHO . MACHIRELLIO . EIVS GENTIL. ASPORTAVIT . R. P. F. FRANC. A . . . . . . PROV. PER. CVR TVNC . TEMPORIS . IST. COENOBII . GERENS . IVSSV . AD. R. P. F. STEPH MED. BONON. PROVINCIAM . ADMINISTRAN. SERVATA . TAMEN MVNIFICENTISS. AC . PIENTISS. VIRI . MEMORIA . ANNO. DOM. MDCIX SEPT. KAL. FEB

Exigit

Exigit eius Inscriptionis lectio ex tot compendijs dura, & veluti confragosa, vt integris vocibus explanemus, quo iudicium tuum, Lector, faciliùs euadat, hoc praemonentes, vsum illum vulgarem titulorum, quibus haec immodicè fucata est, *Domini*, *Rev. Patris Fratris*; praeter damnatam vocem *insignijs*, tuum ad exemplum ne transferas, vt nos supra suis quaeque locis tradidimus. Ita ergo lege: *Bibliotheca haec, quam ante annos centum triginta Michael Machirellius Ciuis primarius Imolensis, Illustrissimi, & Excellentissmi Domini Galeatij Sfortiae Ducis Mediolani Domus Praefectus aere proprio construendam, Picturis, & Insignijs familiaribus exornandam, voluminibusque varijs locupletandam deuoti animi propensione curauit; Vetustate, ac Temporum iniuria pene collapsam in hunc honestiorem, & commodiorem locum, consensum ad id praestante Illustrissimo Domino Equite Ioseph Machirellio eius Gentili asportauit Reuerendus Pater Frater Franciscus à . . . . Prouincialis Per . . . curam tunc temporis istius Coenobij gerens, iussu Admodum Reuerendi Patris Fr. Stephani Mediolanensis Bononiensem Prouinciam administrantis, seruata tamen munificentissimi, ac pientissimi Viri memoria Anno Domini MDCLX.*

PROTECTIO, PROTECTOR

Membrum VI.

PROTECTIO, PROTECTOR, vsurpata vulgò significatione, non esse haec boni sęculi, argumento est, desiderari à Vossio (lib. III. de Vitijs serm. cap. XXXVIII.) Classicorum Scriptorum exempla. Is itaque loco *Protectionis* substituit *Fidem*, *Clientelam*, ex Cicerone: Sic *Esse in fide, & clientela alicuius*, pro Sex. Rosc. Amer. Adde *Patrocinium* ex eodem, Ita *Nostri autem Magistratus, Imperatoresque ex hac vna re maximam laudem capere studebant, si Prouincias, si socios aequitate, & fide defendissent. Itaque illud patrocinium Orbis terrae veriùs, quàm imperium poterat nominari*. De Off. lib. II. *Protectori* autem sufficit ille *Defensorem*, *Patronum*. Hinc *Protectus* propriè dicetur *Cliens* nomen relatiuum ad *Patronum*. Ac immerito Ioannes Choler Augustanus in librum Inscriptionum Sacrosanctae Vetustatis post Inscriptiones Galliae Cisalpinae Ad Lectorem habet: *Cùm Patronus non rectè Latinè, nisi respectu liberti, & è conuerso dicatur*. Nam hoc aliquando verum esse non inficiamur: Sed plerumque Patronum ad Clientem referri in forensibus causis, ciuilibusque negotijs probant loci Ciceroniani non pauci de Patronis Coloniarum, Oppidorumque quibus libertinam conditionem absurdè tribuas. Ad quos locos lectorem remittimus apud Thesaurum ling. Lat. in voce *Patronus*. Exempla verò in vetustis marmoribus extant apud Gruterum, & quidem in nostram sententiam, praesertim pag. CCCLIV. num. I.

DCXXXVIII.

FL. ANNIO . ANNAEO . LEMONIA . FORTVNATO
PISCAT. VRINATORI . Q. Q. III. ET
Q. Q. P. P. PATRONO . DIGNISSIMO
HONORIBVS . OMNIBVS . PER . GRADVS
FVNCTO . QVOD . OB . HONOREM . PATRO
CINI . SIBI . OBLATVM . EIDEM . CORPORI
H-S. XII N. DONAVERIT . VT . EX
VSVRIS . EIVS . DIE . NATALIS . SVI . III . KAL . MAIAS
SPORTVLAE . VIRITIM . DIVIDANTVR . ET . HOC . AMPLIVS
SIGILLVM . ARGENTEVM . QVOD . CVM . AVREL . PORTEN
SE . COLLEGA . SVO . POND . TERNA . D . D . ET . OB
DEDIC . EIVSDEM . STATVAE . PATRONIS . ET . Q. Q.
P. P. SOLID . DIVISIT . MAG . QVAE . AEGER . XXXV.
CVR . AQV . AD . M . XXV . ITEM . PLEB . LXX . COR
PORIS . CVRAT . EX . AERE . COLLATO . DIGNISSIMO
POSVERVNT

Item

Item pag. CCCCLXX. num. 1.

DCXXXIX

L . SILANO . FLAM . MART
C . VELLAEO . TVTORE . COS
PRIDIE . NON . DECEMB
CIVITAS . APISIA . MAIVS . HOSPITIVM
FECIT . CVM . C . SILIO . C . F . FAB . AVIOLA
TRIB . MILIT . LEG . III . AVG . PRAEF . FABR
EVM . LIBEROSQVE . POSTEROSQVE . EIVS
SIBI . LIBERIS . POSTERISQVE . SVIS . PA
TRONVM . COOPTARVNT
C . SILIVS . C . F . FAB . AVIOLA . TRIB . MILIT
LEG . III . AVG . PR . FABR . CIVITATEM . API
SIAM . MAIVS . LIBEROS . POSTEROSQVE
EORVM . SIBI . LIBERIS . POSTERISQVE
SVIS . IN . FIDEM . CLIENTELAMQVE
RECEPIT . EGERVNT
HASDRVBAL . IVMMO . IADER . IVMMON
HASDRVBAL . HANNONIS . BANNO . GABALI
CHINISDO . SVFETES . ARISTO . APOI
SAEPO . CHANEBO . LEGATI

Bonam itaque, & puram hac in parte afferemus, Inscriptionem recentem Insubricam, quam exscripsit Puccinellius, positam in Oppido Canturio, Dioecesis Mediolanensis: videlicet:

DCXL.

S . C A R O L O
CVIVS . INCOMPARABILEM . SANCTITATEM . AVCTORITATE . APOSTOLICA
EXAMINAVIT . QVEMQVE . IN . SVVM . AC . FAMILIAE . PATRONVM
ADOPTAVIT . PHILIPPVS . ARCHINTVS . EPISC . COMENSIS . AC . SVMMI
PONTIFICIS . ASSISTENS . SACELLVM . HOC . A . FVNDAMENTIS . EXTRVXIT
MDCXVII

His accensemus ex Macrobij testimonio Saturn. lib. III. cap. IX. synonymum *Tutelae*, sic enim habet Carmen veterum Ethnicorum, quo Dij euocabantur, videlicet: SI. DEVS. SI. DEA ES. CVI. POPVLVS. CIVITASQ. KARTAGINIENSIS . EST . IN . TVTELA . TVQVE MAXIME . ILLE . QVI . VRBIS . HVIVS . POPVLI . QVE . TVTELAM . RECEPISTI &c. Et pro auctario damus Inscriptionem Hispanicam (apud Auctorem Inscript. Sacrosf. Vetust.) quae Decursae legitur in has notas:

DCXLI

TVTELAE . AVG . SACRVM
C . TERENTIVS
ONESIMVS . OB . HONOREM . SEVIRATVS
SVI . ET . IN . HONOREM . C . TERENTII . VRSI
FILI

Ex Elogiastis recentibus produci postulat vetustatis aemulator quandoque felix, Franciscus Pola, de Augustino Valerio Cardinali, & Academiae Philarmonicae Patrono creato:

DCXLII

AVDI . PATER . AVDITE . HOSPITES . AVDIAT . FAS
QVOD . BONVM . FAVSTVM . FELIXQVE . SIT . TIBI . NOBISQVE
QVANDO . HODIE . PRIMVM . ACADEMIAE . PHILARMONICAE
CLIENTELAM . AVSPICARIS
IPSAMET . AMPLITVDINI . TVAE . IN . PERPETVVM . COLENDAE
SE . SANCTE . OBLIGAT . VENERABVNDA
INGREDITOR
TVTELA . NOSTRA . ET . GLORIA

Ex quo

Ex quo manat *Tutelaris*, eiusdem significationis, sed inferioris elegantiae, quippe hoc propriè vsurpatur, illud translatè; nam *tutela* pro *tutelaris*, metonymicôs est abstracti pro concreto. Vnde sicut Romanis erant Dij Tutelares (Macrob. Saturn. III. 9.) ita nobis fas dicere Diuos Tutelares barbara Protectoris voce expulsa: simul vitabis impuram illam vocem *Titularis* pro *Diuo*, cuius titulo Templum erectum Deo est. Neque licet in verbis ludere *TITVLARIS TVTELARIS*, siquidem citra necessitatem vox nouatur, & vbi cùm dixeris *Templum sub titulo*, v. g. *Diui Petri excitatum*, illum ex consequenti Tutelarem arguis sui Templi, cuius piciate, ac religione constitit. Si tamen insistis quaerere vocem singularem Latinam, dicito pro Titulari (omninò barbara) *Praesidem*: Sic Cicero; *Dij, qui huic loco, Temploque praesident*; quos eos esse necessum est, quibus Templum dicatum. Accipe de hoc recentem Epigrapham Mediolanensem in Diui Eustorgij

DCXLIII.

D. O. M
DIVO . EVSTORGIO . QVI . HVIC . TEMPLO . PRAESIDET
COLVMNAM . HANC . PROPE . SVORVM . SEPVLCRVM . POSITAM
DANIEL . PLANTANIDVS . I. C. PLASTICE . EXORNANDAM
CVRAVIT . MDXCI

Sic dicitur *Praeses Arae*, *Templi*, cui Ara, cui Templum dedicatum. Neque respuenda locutio veterum dicentium *Numen Tutelare*, si tamen diuos nostros ita vocemus Numina, vti Christus Deos *Ego dixi Dy estis*, nimirum Diuinae gloriae, potestatisque participes; iustiùs certè, quàm Numen Caesaris, Numen Augusti: Huc spectat Inscriptio Etrusca apud Gruterum pag. CXII. num. 11.

DCXLIV.

N . T . . M
SAC
A . PASSI
DIVS
IVSTVS . EX
VOTO

* idest *Numini Tutelari Municipij Sacrum*.

Alio item synonymo *Custodem* vocat Cicero III. Nat. Deor. *Apollinum antiquissimus is, quem paulò ante ex Vulcano natum esse dixi Custodem Athenarum*. Praeteriri non patitur digna vetustis marmoribus Dedicatio Bibliothecae Mediceae, quam citat in Select. Delic. Suuecrtius inter Florentin.

DCXLV.

DEO . PRAESIDIBVSQ. FAMILIAE . DIVIS
CLEMENS . VII. MEDICES . P. M. LIBRIS . OPT. STVDIO . MAIORVM . ET . SVO
VNDIQVE . CONQVISITIS . BIBLIOTHECAM . AD . ORNAMENTVM . PATRIAE
AC . CIVIUM . SVORVM . VTILITATEM . D. D
HANC . BIBLIOTHECAM . COSMVS . MEDICES . TVSCORVM . MAGNVS . DVX
PERFICIVNDAM . CVRAVIT . ANNO . DOMINI . M. D. LXXI
III. IDVS . IVLII

Hic nos praestolantur obtrectatores nonnulli, quibus aegrè sonat vocem *Protectoris*, vt impuram excludi; cùm tamen, vnde ea deriuatur, Verbum *protego* nemo neget Latinum esse, auctoritate multiplici meliorum Scriptorum, apud Thesauros ling. Lat. Et quidem si Marius Conradus consulatur lib. praesertim II. num. XL. minimè refragaturus sit, vt qui Latinitatis fontes aperire largiùs contendens lutulentam saepè elicit venam. At nihil analogiae ratio efficit, vbi vsus communis repugnat. Promatur nobis, vel vnus boni Scriptoris locus, tùm illis manus

dabimus

dabimus. Non negamus quidem marmora antiqua nonnulla apud Gruter. vt pag. DXXXI. num. 2. vbi expressa vox legitur, videlicet:

DCXLVI.

D . M
ET . MEMORIAE . ATTINIAE
TIBERIAE . MAXIMAE . AVRELIVS
ROMANVS . PROTECTOR . DVCE
NARIVS . CONIVGI . INCOMPA
RABILI

Item pag. CCCLXXI. num. 6.

DCXLVII.

D . M
AVR. CLAVDIANO
EQ. R. QVI . VIX
ANNIS . III. M. X
DIES . XXVIII
FL. VIATOR * *Viatorum*
PROTECTOR
PATER
FILIO . DVLCISSIMO
B. M. FECIT

* Obserua dissonantiam casuum in *Annis*, & *Dies*, vitione seculi, an quadratarij?

Et alibi, scilicet DXXX. 9. DXLII. 7. DCXXVI. 8. MXXVIII. 2. vbi truncata eadem vox de more legitur. Verùm tamen haec marmora si attentiùs inspectes, non nisi de militia, aut de pugnis Circensibus; quae militiae speciem habent, Vocem Protectoris vsurpant. Vt in priore liquet *Protector Ducenarius*, idest Duarum cohortium: in posteriore autem *Protector Viatorum*, illorum scilicet, qui in factionibus, ludisque Circi iussu Agitatorum cursitabant, opem pro tempore laturi. Caeterùm hec certum exhibent vestigium boni seculi, & quaedam sequioris notam habent apertissimam, vt MXXVIII. 2. in mentione *Augg. N. N.* idest *Augustorum nostrorum*: & aliud marmor operosum ex Alciati codice exscriptum summa fide per Placidum Puccinellium, quod placet hic referre; vt, nisi alia nobis promantur seculi non ambiguè boni, iam nullum habere momentum citata superiùs euincantur, & vocem *Protectoris* vèl in militia, & pugnis Circensibus esse posse suspectam. Ita verò habet (horrebis lector) adamussim cusum:

DCXLVIII.

D . M
BONAE . MEMORIAE . ET . DOMVI . MARTINIAN . EX . P
ROTECTORIBVS . ETERNAM . SECVRITA
TEM . CERMENDACIS . QVIS . IVSTVS
PIENTISSIMVS . BENEMERETVS . IN . SE
QVLVMANVS . MILITAVIT . XLV
ET . VIVET . ANN . N . LX . ETSPERO
ME . VIVERE . ADVCANVS . N . LXXXXVIII
MESES . VIDIES . III . ET . N . DEIN
ARCAE . HIC . SICISRE . MOVERE . VOS
QERET . AVT . APERIRE . AVT . VELLET . ALIVM
QVRPVS . DAVIT . INFESCV . AVRI . P . I

Ad latus

VERTVTEM
ET . GELORIAM
FELICE . MARTI
NIANO . EREDES
FACOLETATEM
VIVOS . SIBI
FECET . HOC

I nunc, & ex plumbeis, vt ita loquar, marmoribus, aurei seculi pretium exige. Quò tutius est, ac commendabilius quae indubiae sunt, purae Latinitatis formas sectari! Adijcere hic placet si quando extiterit probum exemplum huius vocis *Protector*; de militia tùm posse Protectorem inscribi, verbi causa Nationis Hispanicae Diuum Iacobum Apostolum, vt qui armatus saepe visus in sublimi praeire, ac protegere acies Hispanorum, nobilesque ijs Victorias in sacris bellis conciliare. Addamus, licet, de illo quoque siue Mortali, siue Diuo, qui nos ab impendente calamitate tuetur, & quasi ab intentis Fati vulneribus protegit, quemadmodum pestis tempore, aut belli circùm vndique latè bacchantis, ac sitam in medio regionem haud tangentis. Qui autèm ab illa Numinis ira protexit, dicatur licet Protector.

SIGNVM, STATVA, SIMVLACHRVM, IMAGO, EFFIGIES

Membrum VII.

VTi haec vocabula distinguantur inter se, audiendus primùm est Aldus Manutius (Tom. IV. Thesauri Critici de Quaesitis per Epistolas lib. I. Q. V. de Signo, & Statua) cuius haec est de primis duobus sententia; Latinis Signum fuisse è solida materia similitudinem vel Dei, vel Hominis, vel Bruti: Statuam è solida itē materia similitudinem vel Dei, vel Hominis dumtaxat: Sed Statuam quandoque nomen Signi subire; & contrà Signum Statuae: Signum autem Dei, vel Hominis, non item Bruti. Nam quae in foro est posita, aut alio publico, & profano loco Statua dicitur; non Signum; quae verò in Domibus, aut in Templis, Signum potiùs, quàm Statua. Ita si è loco publico in priuatum statua transferatur, nomen deponit statuae, assumit signi: Si contrà è priuato in publicum, dicitur è signo statua, dum tamen illud sit integrum signum, vtque praefati sumus, Dei, vel Hominis tantùm. Adde dum signum sit expressum, nec in cauo latens, sitque à materia, vnde factum est, disiunctum. Siquidem appellatione statuae prohibentur signa, quae haerent in eadem, ex qua educta sunt, materie, vel in qua intùs incisa sunt, vt Rana & Lacerta insculpta Romae in columnarum spiris (Plinio teste lib. XXXVI. Cap. V.) in Porticu Templi Octauiae: Et quae in gemmis, aut alia materia pro anulorum vsu, idcirco per diminutionem Sigilla appellata. Neque refragari, inquit Manutius, Plinium libro XXXIV. Cap. IV. aientem, in domibus etiam priuatis statuas fuisse, atque in atrijs: nam idem, significatum voluit, esse id factum ad fori exemplum, in quo statuae poni solebant ad prorogandam hominum memoriam; siquidem in earum basibus honores inscribebantur. Adeatur locus, qui est illius Capitis clausula. Quare statuae sunt propriè in foro; signa vel in priuatis aedibus, vt ex Cicerone lib. VII. Epist. III. & ad Atticum lib. I. Epist. III. VI. VII. Vel in Templis, vt IV. in Verr. Porrò illud Plinij lib. XXXIII. Cap. III. *Iam verò etiam Harpocratem, statuásque Aegyptiorum Numinum in digitis viri quoque portare incipiunt*, non vt propriè dictum, inquit, accipiendum est, sed hyperbolicòs ex indignationis motu: quippe ibi Plinius luxum sui temporis, ac insolentiam damnat, quòd figuras Numinum Aegyptiorum, easque solidas, atque immoderatè grandes gestare instituissent in anulis. Haec ferè Aldus, qui tamen scrupulum ingestum relinquit legenti memorias veteres. Nam quod censet, in foro Statuas dici, docet Gruterus dici Signa, in marmore Hispanico, pag. CLXXIV. num. 8. Vbi ita legit:

DCXLIX.

IVNIA . D . F . RVSTICA . SACERD . PERP
ET . PRIMA . IN . MVNICIP . CARTIMITA
NOR . PORTICVS . PVBLIC . VETVSTATE
CORRVP . REF . SOLVM . BALINEI . D
VECTIG . PVB . VENDIC . SIGNVM . AERE
VM . MARTIS . IN . FO . P . ET . BALINEVM
SOLO . SVO . CVM . PISCINA . ET . SIGNO
CVPIDINIS . EPVLO . DATO . ET . SPECTA
CVL . EDITIS . D . S . P . D . D . STATVAS . SI
B . ET . C . FABIO . IVNIANO . F . SVO . AB
ORDINE . CARTIMIT . DECRET . REMIS
IMPEN . AENEA . STATVAM . C . FABIO
FAVIANO . D . S . P . D

Videlicet his quidem signum Deitatis extra Templum, idest in foro, & in Balineo hic vsurpatur: Sed & ibidem statua homini tribuitur, cùm Deo tributum sit signum: In Templo contrà Deo posita fuisse statua memoratur apud Gruterum (pag. CIƆXII. num. 5.) cùm

poni

poni signum contendat Aldus. Sic enim legimus:

DCL.

IMP. CAES. T. AELIO. HADRIANO ANTONINO. AVG. PIO. COS. II. P. P TEMPLVM. HERCVLIS. PRO. IMMVN PERPET. A. SOLO. EXTRVI. EX. AERE CONLATO. STATVAM. PONI. CVRAVER DECVR. MVNICIP. CAER

Statuam hic vtique Dei Martis intelligit, & *Poni in Templo extructo*. Certè neque temnenda est fides illius marmoris apud Gruterum pag. CCCLV. num. 6. cuius literae in illud desinunt: AD. ARAM. CAESARVM. STATVAM EQVESTREM. PONENDAM. CENSVERVNT. *Tiberio*, inquit, *Antistio*: Alterius quoque ibidem pag. LXXXIV. num. 1. Vbi corrupta sit, licet, syllaba praecedens, intelligitur absque Oedipo legendum esse *Signa*, videlicet; ..GNA. DEORVM. ARGENTEA CASTRENSIA. quemadmodum ipse Gruterus supplet in Operis Indice, cap. XVIII. Verb. *Signa*. Quòd si Castrensia, hoc est profanum in locum producta siue è Templis, siue è domibus, iam non statuae assumunt nomen, vt is certabat.

Nihilo tamen minùs tueri possumus, atque adeò debemus, Manutij placitum, ne refragari arroganter videamur tanto parenti literarum, ac nobilissimo vindici antiquitatis, vt, quod ipse statuit, id fere vsitatum antiquis, & quasi solemne fuisse concedamus, studiosis propterea, ac potissimè Elogiastis ad exemplum proponendum. De Signo, & Statua hactenus satis.

Nunc dicendum de Simulachro, quod quidem promiscuè dicitur, ac indiscretè de Deo, de Homine, de Bruto, dequè re inanima. Ac primùm de Deo Plinius lib. XXXIV. cap. IV. habet: *Romae simulachrum ex aere factum Cereri primùm reperio ex peculio Sp. Cassij*. Horatius quoque Carm. lib. III. Od. VI.

. . . . donec Templa refeceris
Aedesque labentes Deorum, &
Foeda nigro simulachra fumo.

Et Suetonius in Octau. Caes. *Ac die Circensium proximo solemni pompae simulachrum Dei detraxerit*: Neptunum intelligit Beroaldus tanquam inimicum Octauij. Tandem Cicero II. Diuin. *Deorum sudasse simulachra*. Pòst de Homine Cic. IV. in Verr. *Effigies simulachrumque Mithridatis*: Et pro Domo sua: *Mulieris simulachrum è marmore*. Deinc de Bruto Ouid. II. Metamorph. *Vasta ferarum simulachra*. Tandem de re Inanima Quintil. lib. II. Cap. X. *Pugnae simulachra*, & Cic. in Orat. *Oratoris simulachrum*, scilicet ad formam perfectae eloquentiae formatum. Estquè simulachrum tam de sculptura (si modum loquendi proprium spectes) quàm de pictura, & fusoria. De sculptura quidem est locus Ciceronianus pro Domo sua allegatus. De reliquis est alter eiusdem Epist. fam. lib. V. ep. XII. *Alexander ab Apelle potissimùm pingi, & à Lysippo fingi volebat*: Pauloque post: *Atque illi artifices* (id est Pictor, & Fusor) *corporis simulachra ignotis nota faciebant*.

Imago autem, cùm repraesentationem significet rei cuiuscunque, non modò de Pictura vsurpatur; verùm etiam de Sculptura, & Fusoria, & Figulina; vt liquet ex loco Ciceronis nuper allato Epist. XII. lib. V. vbi subditur: *Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse*. Fingi autem opere etiam fusorio ostendit locus Suetonij in Octauio: *Nactus puerilem imagunculam aeream eius veterem*.

Effigies denique ex Iac. Pontano est, quae fingitur, non quae pingitur, vt nomen arguit.

Corollarium fecerit obseruatio illius formae statuarum, quae corpore decurtato, Capite dumtaxat constant, & Pectore. Quas quidem statuas vno vocabulo, & ipso proprio, quamquàm è Graeco, sequuti morem veterum indicabimus. Illud autem est varium, nimirum *Herma*, *Thoracides*, *Protoma*, seu *Protome*. Primum & alterum genere masculino, tertium foeminino. Ac *Herma* quidem iam Latij iura obtinuerat florente seculo, vt liquet ex illo Ciceronis loco II. de Leg. *Lege sanctum est, ne quis sepulcrum faceret operosius, quàm quod decem homines effecerint triduo: neque id opere tectorio exornari, nec Hermas hos quos vocant, licebat imponi*. In quem locum Aldus Manutius *Hermae* inquit *erant Mercurij statuae truncae, quae sepulcris imponebantur*. Translatione igitur quamlibet statuam truncam Hominem alium, seu Diuum referentem appellare Hermam licebit. Hoc magis, quod idem Manutius (in illud lib. I. Epist. III. ad Att. *Quod ad me de Hermathena*

ſcribis, per mihi gratum eſt; & ornamentum Academiae proprium meae, quòd & Hermes commune omnium, & Minerua ſingulare eſt eius gymnasij) inquirens, quale hoc ſignum Mercurij, & Mineruae (nã Graecè Ἑρμῆς eſt Latinè Mercurius, & Ἀθηνᾶ Minerua) quaque illud figura extiterit, vtrum bicorpore, an bicipiti, aut bifronte: An etiã vna in baſi ſigna duo fuerint: is tandem ex antiquo numo induſtria Fuluij Vrſini adinuento quaeſtionem dirimit; Cuius numi aduerſa in parte cernitur effigies Hadriani Imperatoris, in auerſa verò Imago pectore tenus Mineruae inſtructae galea, clypeo, haſta: ſuſtentata autem ipſa imago lapide quadrangulari praelongo: Porrò figura quadrangula, cùm ſignificet Mercurium, qui propterea Ἑρμῆς τετράγωνος vocatur, extabat hinc Hermathena. Subiungitque Aldus *Quadratis enim lapidibus Mercurium ea figura referentibus capita vel Deorum, vel praeſtantium Virorum, qui de Rep. bene meriti eſſent, impo ere Athenienſes conſueuerunt, Mercurij nomine cum eorum nominibus coniuncto, quorum effigies quadrato lapide cernebatur.* Id quod infrà ex Cicerone Epiſt. VIII. eiuſdem libri facilè coniectamus, vbi habet: *Signa noſtra, & Hermeraclas, vt ſcribis, cùm commodiſſimè poteris, velim imponas* (ſubintellige) *in nauim*. Hermeraclas autem vult ſibi ſtatuas Mercurium ſimul & Herculem referentes (nam Ἡρακλῆς eſt Hercules) Vel meliùs quadrangulo impoſitum Herculis Caput. Siue igitur longus lapis, ſeu breuis ſit, modò is quadrangularis, Herma erit: Adde: ſiue etiam rotundum eum laſciuia Sculptoris effinxerit, non proptereà appellationem reſpuet Hermae: Neque minùs Athenienſium vſus, vt non acceptus Latinis, coniungere coget, & componere Hermae nomen cum alterius vel Diui, vel Hominis, cuius effigies imponitur lapidi quadrangulo. Cuiuſcumque item materiae praeter lapidem fiat id genus ſtatuae, nihil intereſt, nam ipſum ſemper repraeſentat. Haec nobis mente voluentibus ſubit locus Macrobij celeberrimus lib. II. vbi de iocis M. Tullij Cic. ita loquitur: *Nec Q. Ciceroni fratri circa ſimilem mordacitatem pepercit. Nam cùm in ea prouincia, quam ille rexerat, vidiſſet Clypeatam imaginem eius, ingentibus lineamentis VSQVE AD PECTVS DE MORE PICTAM (erat autem Quinctius ipſe ſtaturae paruae) ait: Frater meus dimidius maior eſt, quàm totus.* Cui ſcriptori ſi ſubdas Iuuenalem, planum habebis, ſimulacra haec trunca fieri ſolita, Hermas fuiſſe appellata. Ait enim is Satyra VIII.

. . . . truncoque ſimillimus Hermae
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quàm quod
Illi marmoreum caput eſt, tua viuit imago.

Huius autem formae conciſae imagines ponere in ſepulcris, ſolenne fuit veteribus, vt indicat memoria Mediolanenſis in propyleo S. Ambroſij, vt citat Gruterus pag. CCCCXLIX. num. 5.

DCLI.

PETRONIO . IVCVN
VIVIR . SENI
PETRONIA . MIRA . L. F. PATRONO .
QVAE . H-S. CCCC. LEG. POSSESSORIB
VICI . BERDOMAG. IN . HERM
TVEND. ET . ROSA . QVODANNIS
ORNANDVM

Vbi illa compendia IN. HERM. TVEND exponimus *In Hermam Tuendum*, ideſt defuncti ibi humati imaginem iniurijs temporum corruptam, abſumptam, aut deiectam reparandam. Huic fatem notitiae minimè diſſimulandae adiunxerit locus ſuprà allegatus ex Cicerone lib. II. de Legibus. Cui ſuffragatur Lex Athenis lata, qua Hermae omnes propter immodicam vel copiam, vel ſumptum, ſepulcris inſibi adempti ſunt.

Protoma verò, aut *Protome* aequè domeſtica vox huic rei ſignificandae cenſeri debet, atque *Epitoma vel Epitome*, & huiuſmodi Latinis tritae.

Thoracides quoque haud ita peregrina: quippe adſcripta Latio parentem ſuum *thoracem* nouit. Haec ipſa tria vocabula probantur Ioſepho Laurentio in ſua Amalthea: Quamquàm *Herma* ſit vſitatius, vt probat optimorum auctoritas. Porrò eius formae Statuam, ſeu Picturam, Sculpturamuè, aut Celaturam exprimere nõ opus eſt mutilatam: licebit autem Imaginem appellare ad omnes illas ſpecies generatim, vti loquuntur, qui de Numiſmate diſſerunt: Videturque fauere Suetonius in Tito Cap. IV. ex codice emendatiore: *Sicut apparet*, dicens, *Statuarum, & Imaginum eius multitudine, ac Titulis per vtramque prouinciam*. Vti poteris etiam nomine *Effigiei*, & alio huiuſmodi. Mutilatam autem expreſſuro dicatur *Caput*, vel *Caput cum pectore*, vel *Imago pectore tenus*.

POTESTAS

POTESTAS, OFFICIALIS, POTENTATUS

Membrum VIII.

Latina sunt, sed haud Latinè vsurpata nonnullis, *Potestas, Officialis, Potentatus*.

I. *POTESTAS*, si pro illo tantùm, qui vulgò *il Podestà*, non alium herclè plausum meretur, aut Elogium, quàm quod audit à Poeta nostrate Alexandro Tassonio in Poemate inscripto *la Secchia Rapita*. Est ergo eius vocis significatus petendus è Latinis fontibus. Propriè autem significat facultatem, seu arbitrium. Hor. in Poet.

Pictoribus, atque Poetis

Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

Et Vim: Cic. III. Catil. *Hanc Vrbem Deorum immortalium nutu, atque potestate administrari*. Hinc Philosophantes Latinè dicemus *Ouum reapse Auem esse potestate*, pro *Actu*; *& Potentia*, seu *Virtute*. Deinde translatè significat Magistratum, seu, vt vocant Officium ipsum, ac Magisterium: Plin. in Panegyr. CXLII. *Ciuile hoc erat, & parenti publico conuenientissimum nihil cogere; semperque meminiss, nullam tantam potestatem cuiquam dari posse, vt non sit gratior potestate libertas*. A magisterio autem ad personam transfertur, Plin. hist. lib. XXIX. cap. IV. *Tribuunt ei & successus petitionum à Potestatibus, & à Dijs etiam precum*: Et lib. XXVIII. cap. VI. *Ideo haec in Concilijs Ducum, Potestatumuè fieri vetuere Maiores*, i. e. Principum, Regumuè. Et quia Reges, & Principes antiquitùs Iudicijs praeerant, pro quocumque homine, qui politicum Magistratum gerit, iudicijsque praeest. Plin. lib. XXIX. cap. IV. *Mites praestare Dominos, Potestatesque exorabiles*. Horum ergo nomine venit, quem vulgus *il Podestà*: Apuleius *Sed iussit Potestas Officialem suum magna seueritudine coerceri*.

Hic autem Latinè etiam *Praetor Vrbanus*; &, quia Praetores hoc temporis non vocantur in re militari, absolutè *Praetor*. Exceptum vult Octauius Ferrarius Elogio de Scipione Papafaua sacram militiam Equitum Melitensium, quam scitissimè vocat *Ordinem Christiani nominis Praetorianum* ab antiquissima Romanorum consuetudine, apud quos bellum administrabant Praetores, vnde tabernaculum Praetoris Praetorium dicebatur. Praetoris autem pro vrbano vsurpati occurrunt exempla in Elogijs recentibus: è quibus extat illud Francisci Polae Veronae, videlicet:

DCLII.

PRAETORI
IOANNI . DANDVLO . AL . F *Aloisij filio
PRAEFECTI
FRVMENTO . DIVIDVNDO
F *Fecerunt
QVOD . ANNONAE . VILITATEM . FECERIT
PERPETVAM
MDCVII.

Iconem etiam Praetoris vrbani paucis expediuit Octauius Ferrarius Elogio de Andrea Legio, quod hic citare est curae praetium.

DCLIII.

ANDREAE. LEGIO. PRAETORI
Cuius Dijs aequa potestas
Solis beneficijs stetit
Maluitque mortales
Rubore suffundi, quàm sanguine
Atque illuc currere lachrymas.
Iussit
Qua cruor iturus erat
Non minus Legum, quàm Legij
Iuuentus studiosa
Molliter ac liberaliter habita
Parenti optimo & indulgentissimo
Pos.

Hinc *Praetura* Praetoris dignitas, Cuius exemplum Auctore Pola, Pischeriae Venetorum legitur

VINCENTIVS · MANVELVS · IVRISC. V
Praeturam hanc
Aspirante bina patronorum aura
Syluest. Valerij , Franc. Quirini
Prouisorum
Iniui · gessi
MDCIII

Et qui vulgò *Vicarius Potestatis* nitidiùs *Vicarius Praetorius*, cuius exemplum praebet Mediolani Inscriptio inter recentes pura, videlicet:

DCLV.

DESIDERIVS . MERZAGORA . I. C. E . COLL. MEDIOL. PRIMVM . TICINI
DEINDE . CREMONAE . VICARIVS . PRAETORIVS . TICINI . ITEM . III
FISCI . ADVOCAT. MEDIOLANI . AD . SIGNVM . GALLI . BIS . IVDEX
INDE . PRAETOR . POST . REBVS . CAPITALIB. A . REGE . SEMEL . ET
ITERVM . PRAEFECTVS . EX . HISPANIA . REDIENS . FISCI . REGII
PATRONVS . IN . PATRIA . VERO . SENATOR . FACTVS . DEMVM . A
CAESARE . COMES . PALATINVS . CREATVS . DIGNITATVM . QVIBVS
GRADATIM . FVIT . DECORATVS . M. H. P. ANNO . MDCIX

II. *OFFICIALIS*, epitheton eius, quod de Officio hominis tractat, nota vox Lactantio, qui lib. VI. Ciceronem laudat in suis Officialibus, h. e. libris de Officijs. Pro Ministro autem Magistratus, quòd obseruat Vossius de Vitijs serm. lib. III. cap. XXX. ignota est Classicis, quos inter Apuleius minimè censendus, cuius locum suprà citauimus, praeter quem citat Vossius ibi. Aut igitur proprium efferatur nomen, aut genericum Ministri, cui Magister opponitur. Purgari itaque poscit Inscriptio apud Gruterum pag. CCCCXXII. num. 7. quae Romae legitur, cuius clausula est; *Officiales eius Prouinciae Aquitaniae optimo Praesidi, Homini bono*. Nam illa, pag. CCCCLXXIV. num. 4. suspecta est Smetio, quòd nusquam Latinè extet, sed è Graeco translata sit.

III. *POTENTATVS*, etsi pro eo malit Vossius (lib. III. cap. XXXVI.) *Potestatem*, *Dominationem*; occurrit tamen apud Caesarem I. bell. Gall. *Hic cùm tantopere de potentatu inter se multos annos contenderent* &c. Verùm pro ijs, penes quos est potentatus, vt vulgus loquitur, durior videtur translatio; sufficitur autem *Dynastae, Proceres, Principes, Qui cum imperio sunt* &c. Dignum est immortalitate Elogium, Octauio Ferrario Auctore, de Aloysio Contareno, cuius principium est: *Aloysius Contarenus cùm Venetam Maiestatem ad Europae Principes Orator circumtulisset, demum ad Turcarum Imperatorem Legatus* &c. Vbi nostras vulgus dixisset: *Cùm ad Europae potentatus*.

LITERATVRA, FACTIO

Membrum I X.

LITERATVRA est, inquit Gifanius, vox noua, quà vtitur Cuiacius L. XIV. obser. X. pro literarum scientia: vtitur & Imp. Constantius L. I. Cod. Theodosius, L. XIV. tit. de Decur. Vrb. Verùm *non omnis fert omnia tellus*: fugerat quippe Gifanium spatiantem per omnium Scriptores aetatum, quòd posteriores obseruauerunt impendio laboris minore; nempe pro arte, quae de literis tractat, cognitam hanc vocem esse Quintiliano lib. II. cap. XIV.

Martiano lib. III. Ciceroni in Partit. Praeterea pro literarum cognitione, & scientia vsitatam Ciceroni Philipp. II. quos omnes locos citat Auctor Thesauri ling. Lat. quò studiosum Lectorem libenter remittimus. Hinc *Literator*, qui literas nouit, vel docet: Interdum literato oppositus, i. e. qui non perfectus literis, sed imbutus.

Non tamen reiectanda synonyma, quae Gifanius suggerit, pro *Literatura*, *Eruditio*, *Doctrina*. Illam interim vocem, vt in recenti marmore legas, accipe ex Suueertio in Select. Delic. inter Toletana

DCLVI.

*IOANNES. VERGARA * Doct. Theologus. Canonicus Toletanus Vir prudentia incomparabili. Graeca & Latina Literatura nulli secundus. Quo quidem solo. Si exteras nationes doctissimor. hominum altrices Hispania in certamen vocet, Ingeniorum palmam feret. H. S. E*

* Doctor, quòd actu profiteretur, interpretari cogimur, ne barbarie notemus Auctorem.

Synonymicôs autem illa legas apud eundem Suueertium ibi, inter Patauina

DCLVII.

LAZARO. BONAMICO Bassanensi, in quo vno totius Antiquitatis memoriam. eruditionem, iudicium, & eloquentiam sibi redditam putans Europa, per annos XX & I. Patauij admirata est. Catharina Coniux & Lucretia, Senis animula, benemerenti posuere. Vixit ann. LXXIII. Obijt MDLII

FACTIO autem vox minimè noua Latinis boni seculi, non vsu solùm, sed etiam significatione ancipiti. Hoc volumus adnotatum, vt à praecipiti cuiusdam censura vindicemus titulum Arcus Triumphalis erecti in Vrbe Constantino Magno (quem citamus infrà lib. IV. de Breuit. Elog. Membr. II.) vbi legimus: *Quod instinctu Diuinitatis, mentis magnitudine cum exercitu suo tàm de Tyranno* (i. e. Maxentio) *quàm de tota eius FACTIONE vno tempore iustis Remp. vltus est armis*. Nam quod in Sallustio, cui de Bell. Iugurth. in partem malam vsurpatur vox *Factio*, reprehendi à Pollione potuerit affectata antiquitas, nihil ad rem facit; quin id causae nostrae suffragatur, vt non contra antiquorum vsum, sed ex recepto iam à bonis, vocem illam pro consensu, & conspiratione improborum sumere liceat. Fuisse autem bono seculo ita vsitatam probat fragmentum Ancyranum (apud Gruterum pag. CCXXX. num. 1.) exemplum scilicet Breuiarij Imperij Augustaei, de quo Suetonius in Augusto cap. vltimo, cuius Auctor Augustus ipsemet fuit, idem qui & seculi aurei.

Nec obstat Sexti Pompeij Festi auctoritas, de Verborum significatione, quod *Factio, & Factiosus initio bon[a] sta vocabula erant; vnde adhuc factiones histrionum, & quadrigariorum dicuntur: Modò autem nomine Factionis seditio, & arma vocantur*. Hoc enim & de Hoste obiectari potest, qui principio dicebatur peregrinus, post ille, quocum publicè bellum habemus. Ac sicut Augustaeo tempore in malam partem coeperat vocari Hostis, ita eodem tempore Factio. Consulatur Cicero I. Offic. vbi de Hostis appellatione. Fuisse autem aequales Ciceronem, & Augustum nemo negauerit, auream etiam aetatem à Cicerone ad finem Augusti obtinuisse, suprà monuimus.

MEMORIA, VITA, AETAS, AEVITAS, ANTIQVITAS, GLORIA Numero pluratiuo

Membrum X.

IMmeritò his, & alijs nominibus quidam numerum pluralem detrahunt. Sed satisfiet primùm auctoritate A. Gellij in medium allata. Is ergo memoriam genit. plur. vsurpauit lib. V. cap. V. *In libris*, aiens, *veterum memoriarum scriptum est, Annibalem Carthaginiensem apud Regem Antiochum facetissimè cauillatum esse*. Vitam quoque & Aetatem Idem Gell. lib. XIII. cap. II. *Quibus otium, & studium fuit Vitas, atque Aetates doctorum hominum quaerere, ac memoriae tradere*. Quintilianus lib. XII. cap. vlt. *Nec si Geometrae, & Grammatici, caeterarumque artium professores omnem suam vitam, quamlibet longa fuerit, in singulis artibus consumpserunt, sequitur, vt plures quasdam vitas ad plura discenda desideremus*. Et Cicero in I. Paradoxo: *Quid inter horum aetates interiectus Cato?* Aeuitatem quam antiqui pro Aetate vsurpabant, Cicero profert ex XII. tabulis, probat idcirco vsum saltem pluratiuum III. de legib. *Censores Populi aeuitates, soboles, familias, pecuniasque censento*. Antiquitatem pariter idem Gell. ibid. cap. XII. *Ratum tamen, pensumque nihil haberet, nisi quod iustum, sanctumque esse in Romanis antiquitatibus legisset*. Accedit de *Memoria* prima voce marmor antiquum Bergomense, quod citat Gruterus pag. DCCLIII. num. 4. Cuius initium: ALBINIAE. VETTI. FIL. & in corpore: *Item lectisternium tempore parentaliorum ex denarij nummis CC. memorijs eiusdem Valerianae, & Appi Valerian. Fil. eius per offic. tesserarior. quodannis ponatur, & parentetur* &c. Tandem à communi canone obseruat Antonius Mucinus in sua Syntaxi, exceptam *Gloriam* ab A. Gellio, dum apud eum legit, *Glorias inanes flare*. Et sanè haud satis intelligimus, cur non pluratiuè efferri oporteat, siue propriè accepta sit vox pro laude bonorum consentiente, vt definit Quintilianus; siuè translatè pro facto, vnde prouenit gloria: siquidem iterari, ac multiplicari contingit laudes bonorum ad factorum illustrium iterationem, ac multitudinem. Hoc à nobis idcirco obseruatum est, vt vindicaremus à censura cuiusdam eruditi Romanum Elogium M. Aurelij Antonini (citatum à nobis superiore Classe, Membro I. in Voce *Praedecessor*) cuius clausula est: *Quod omnes omnium ante se maximorum Imperatorum GLORIAS supergressus bellicosissimis gentibus deletis, atque subactis*. Plurium enim gloriam, atque variam expressurus percommodè plurali voce complexus fuit, quod non ita successisset per singularem. Deinde Elogij granditati, qualem illud prae se fert, congruit bellè pluralitas illa numeri, vt cuiuis liquet. Nec parui fuerit locus Diui Cypriani, etsi occiduae Latinitatis, vbi de duobus appositè vsurpat Glorias, lib. II. cap. IV. Ad Moysen, & Maximum Presbyteros, cuius initium: *Et cunctos vos pariter*: ibi: *Longoque temporum tractu glorias vestras non subtrahitis, sed augetis*. Alia id genus nomina modo simili. Vt Amoenitas: A. Gellius lib. VII. cap. VII. *Anianus poeta praeter ingenij amoenitates, literarum quoque veterum, & rationum in literis oppidoquàm peritus fuit*. Liberalitas: Suetonius in Galba: *Liberalitates Neronis non plus decimis concessis* &c. Latitudo, & similes. Cicero I. de Nat. Deor. *In hac immensitate latitudinum, longitudinum, altitudinum*. Ergo cùm in sectandis vocabulis cautus ipse debes esse, ne sis licentior; tùm maximè in reprehendendis, quae alij vsurpauerint; haec siquidem temeritas foedior.

SCLOPPVS, SCOPLETVS, BOMBARDA

Membrum XI.

SCLOPPVS (per simplex, aut duplex p) *SCLOPETVS, BOMBARDA* Voces nouatae ad leges Rhetorum, atque adeo Ciceronianas.

Et primùm *Scloppus*, prolatus legitur apud Persium Satyra V. (etsi non desit, qui *Stloppus* legit) pro sono, qui ex inflatione buccarum erumpit.

Nec

Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas. quem quidem crepitum cùm imitetur id genus tormenti, quùm igne admoto disploditur, modestior propterea redditur vsus eiusdem vocis, quod ipsa penitùs non nouatur, sed per similitudinem dumtaxat à buccis ad telum trāsfertur. Probatur autem haec vox seuero censori Vossio lib. I. cap. VII. de Vitiis serm. tanquam nouae prorsum rei significandae legitimè nouata: Qui eam per geminum, aut vnicum p scribi permittit: Nondum enim inter eruditos conuenit. Nisi fortè auctoritatem fecerint Marmora quaedam, quale illud de Augustino Folieta à Petro Bembo inscriptum, ac citatum à Suueertio in Select. Delic. inter Romana, quae in Diuae Mariae supra Mineruam leguntur:

DCLVIII

Te meritò, FOLIETA, tenent delubra Mineruae
Ipse, hominum quisquam si sapit, vnus eras.
Huius obitum, cùm in miserabili Vrbis direptione luctuoso casu, sclopi ictu sublatus esset, Petrus Bembus Card. elegantissimo hoc carmine deplorauit:
Non secus ac gelidis summis in montibus Haemi &c.

Extat Erycij Puteani in SCLOPVM declamatio apprimè elegans, quae est Oratio ordine Quartadecima.

Dein A *Sclopo* diminutiua vox *Sclopetus* legitur apud Suueertium in Brabantinis monumentis, quod marmor citari necessum est ad verbum, videlicet:

DCLIX.

SEYFRIDO . PFINTZING . AB . HESSEMFELT
. . . PATRICIO . NORIMBERG
INGENVITATE . MANSVETVDINE . PRVDENTIA
AD . EXEMPLAR . VSQVE . LAVDATISSIMO
OMNIBVSQVE . CORPORIS . ET . INGENII . DOTIBVS . ORNATISSIMO
CVI
CVM . AETATIS . FLOS . FORTVNA . NATALIVM . SPLENDOR
DOMI . SVORVM . CHARITAS
CIVIVM . VERO . STVDIVM . ET . FAVOR
AC . CHARISSIMAE . DEPACTAE . SPONSAE . CONIVGIVM
SECVNDA . OMNIA . POLLICERENTVR
FATALIS . CASVS . GRAVIS . HEV . ET . MISERABILIS
PARANTI . REDITVM . IN . PATRIAM
ET . AD . EXOPTATAS . MATVRANTI . NVPTIAS
FORTVITO . ICTV . SCLOPETI . PER . ERROREM
SVA . MANV . EMISSO
INTERCEPTA . OMNI . SPE
CVM . MVLTORVM . LVCTV . ET . DOLORE
MAXVMO . SVI . RELICTO . DESIDERIO
A . SALVTIS . HVMANAE . M. D. LV. NON. KAL. NOV
VLTIMVM . VITAE . DIEM . ATTVLIT
PAVLVS . PFINTZING . AB . HESSENFELT . NATV
MAIOR . FRATER
CAROLO . CAESARI . A . CONSILIIS . ET . SECRETIS
PIETATIS . ET . AMORIS . ERGO . MOESTISSIMVS
TITVLVM . POS

Hinc idem Suueertius in iisdem Brabantinis inscribit *In Sacello Sclopetariorum*, nimirum à Sclopetariae cultoribus erectum, ex quibus inibi Collegium, seu Corpus institutum. Eo item nomine in militia vti licet, vt quemadmodum Sagittarios, ita à telo parum absimili Sclopetarios dicamus; &, vt à *falsus falsarius*, ita analogicòs à *sclopetus sclopetarius*.

Aliter

Aliter ictus Sclopi exprimitur in marmore Brabantino apud Suuecrtium

DCLX.

Generoso Heroi ANTONIO ab Isemburg. iuniori Comiti Budingen Annos nato plus minus XXVIII aa V. Diem Nouemb Anno M D XLVIII. plumbo tormentario miserè occiso Rhenardus frater desideratiss. fratri dolens Pos.

Aliter etiam in Select. Delic. quod lubenter citamus, vt copiam studiosis paremus

DCLXI.

NOBILI . AC . STRENVO . VIRO
CATERINO . VRYTS
LEG . BVRGVND. IN . REGIA . MILITIA
CENTVRIONI
QVI . APVD . ARDRIAM . IN . PRAESIDIO
DVM . ANIMOSE . IN . HOSTEM . LACESSENTEM
EQVO . ERVMPIT
SOLVS . A . PLVRIBVS . CIRCVMVENTVS
ADVERSVS . RESISTENSQVE . CAEDITVR
GLANDE . PLVMBEA . CAPVT . TRAIECTVS
SED . SIC . QVOQVE . NEC . ENSEM . NISI . MORTVVS
ET . EXTORTVM . DIMISIT
CECIDIT . AETATIS . SVAE . ANNO . XXIX
CHRISTI . MDXCVII. NON. MART

Tertium *Bombarda* (telum de genere Sclopi maximum) probata vox eruditis, in primis Vossio lib. I. de Vitijs serm. cap. VII. Et lib. IV. Institut. Orator. cap. VII. Et ipsa nouata, cùm inuenta sit tertio ab hinc seculo, idest Anno Christiano MCCCLXXX. plus minus: Scitissimè autem per onomatopeiam, & imitationem soni, quem edit explosa. Sed & bellissimè ad significatum; duo quippe miranda efficit; bombum videlicet, & ardorem. Quòd autem de genere Sclopi ipsam fecimus, fit, vt sclopū ipsum bombardam dixerimus cum adiecto v. g. paruam, vti legitur in Brabātino marmore apud Suuecrtium, videlicet;

DCLXII.

Hoc saxo tegitur COR cum intestinis ac visceribus: Corpore in Patriam Parentumque monumentum delato, ingenio, moribus, & virtute verè ingenui adolescentis SEYFRIDI PFINTZING ab Hessenfelt Patricij Normberg. Qui crudeli & miserabili fato plumbea glande ex parua bombarda sua manu incautè emissa traiectus aie XIV. mens. Octob Anno Redemptionis humanae MDLV. Aetatis verò suae XXV. diem suum obijt

STAPIA, STAPES

Membrum XII.

STAPIA, seu STAPES pro instrumento illo ferreo ab Equi lateribus vtrinque dependente, cui pedes innituntur equitantis. Noui autem comenti fidem faciunt praeter citatum à Vossio (de Vitijs serm. lib. I. Cap. VII.) Ioannem Tortellium Aretinum, & numismata vetera, equestresque statuas, ex aere, ex lapide, in primis Oliuarius Vredius I. C. Brugensis in Sigillis Comitum Flandriae, in queis aere cusis apparet per seriem annorum longam equitare

solitos

solitos veteres, nullo cum fulcimento plantarum. Itaque suasit, imo adegit eruditos necessitas, vt & nomen comminisceretur nouum, quo quidem non commodius aliud ad huiusce instrumenti vsum, quàm *Stapia, ae* (Italicè Staffa) vel *stapes, edis*, quasi in quo stant pedes, vnde & *bistapia* pro binis stapijs apud Diuum Hieronymum in Epist. Sunt quibus probatur magis *strapes, edis*, quasi *stratum pedum*. Budaeo dicitur periphrasticè *subex pedaneus*. Caeterùm de voce *Stapia* citat Vossius ibi Inscriptionem, quam vetustiorem Beato Hieronymo autumat, citatam aiens à Vvolphango Lazio, ac Hieronymo Magio (nobis autem lectam apud Scriptorem Inscriptionum Sacrosanctae Vetustatis, opus editum Ingolstadij An. MDXXXIV.) quam non ex parte, sed totam citare hic placet; vt à nobis est lecta, atque hic obiter obseruare, eam à Iano Grutero inter Spurias, & Supposititias recenseri, qua certè censura haud dignam esse satis indicat, quòd à Vossio impunè sit memorata, imo cum opinione tantae antiquitatis. Est autem huiusmodi:

DCLXIII
QVISQVIS . LEC
TVRVS . ACCEDIS . CAVE
SI . AMAS . AT . SI . NON . AMAS
PENSICVLA . MISER . QVI . SINE
AMORE . VIVIT . DVLCE . EXIT
NIHIL . AST . EGO . TAM . DVLCE . AN
HELANS . ME . INCAVTE . PERDIDI . ET
AMOR . FVIT . EQVO . DVM . ASPEC
TVI . FORMOSISS. DVRMIONIAE
PVELLAE . VIRGVNCVLAE . SVMMA
POLVORIA . PLACERE . CVPEREM
CASV . DESILIENS . PES . HESIT
STAPIAE . TRACTVS
INTERII

Periphrasticè instrumentum hocce nominatur Budaeo, *subex pedaneus*. Sed vbi vrget breuitas, periphrasis est eiectanda.

REATVS, SVPERIOR, SPONSVS, TENEOR

Membrum XIII.

VOces hae quidem Latinae, corrupto tamen significatu nonnullis vitiatae. Itaque vindicandus est rectus earum vsus.

I. *REATVS* à Messala primùm dictus (vt notat Quintil. Instit. Orat. lib. VIII. cap. III.) pro Statu, & cõditione Reorum, idest habitu demisso, pannoso, squalido, & misericordiae aucupatore: Est ergo mirus error (obseruat Budaeus) quòd Iurisperitis, & alijs Reatus pro crimine exaudiatur. Meritò suspectum venit de barbarie Epitaphium Toletanum (citat Sueertius in Sel. Del.) quod hic totum referendũ censemus. Videlicet:

DCLXIV
ALVARVS . GOMESIVS . CASTER . FVI
DIXERAM . DE . MEA . VITA . SATIS
SED . ADSTA . PAVLVLVM
NEMINI . VMQVAM . SCIENS . NOCVI
PRODESSE . QVAMPLVRIMIS . CVRAVI
VIRIS . PLACVI . BONIS . QVOS
POTVI . FALLERE
VERVM . QVOD . NONDVM . NOSTI
DE . ME . IAM . FECIT . IVDICIVM
IVSTVS . IVDEX
POSTEA . DE . OMNIBVS . PALAM . FACTVRVS
TV . INTERIM . ME . POSTVLA
* REATIBVS . EXOLVI
VALE
OBIIT . XV. KAL. OCTOBRIS . MDLXXX
ANNVM . AGENS . LXVI

Nec enim hic sumitur Reatus pro statu Rei, cùm dictum proximè sit *de me iam fecit iudicium iustus iudex*: pro criminibus ergo, quòd & plurali numero *reatibus* effertur. Nam quod dicit Auctor Thesauri Lat. ling. *Hodie in reatu esse, qui vel carcere detenti squalore & illuuie conficiuntur: aut qui honoris causa custodiae suae, aut apparitorum commissi, aut vadimonio, aut vadibus obstricti sunt, aut expromissoribus*, hanc inquam interpretationẽ nondum liquet esse ex vsu bonorum scriptorum; Esto tamen: sed conditionem Reorum non transgreditur, de quibus nondum causa cognita est, ac lata sententia. In superiore autem Inscriptione innuitur poena, quae peracto iudicio pro criminibus in vita admissis luitur in illis purgatorijs flammis.

II. *SVPERIOR* pro eo, qui Praefecturam gerit, aut cum potestate praeest, prauè hoc tempore auditur. Latinis siquidem fuit de eo, qui praecessit tempore, ordine, seu numero, cognatione, virtute, situ. Et quidem Tempore, vt superior aetas, superius seculum: Ordine, vt superiore pagina: Cognatione, vt superior cognatione, seu supra gradum, v. g. quartum cognationis: Virtute, vt qui praelio hostes vicit; superior illo dicitur: Situ, vt de loco superiore, i. e.

i.e. suggesto verba facere. Dicitur etiam Ciceroni, superior loco, fortuna, fama. Verùm qui v. g. edendorum in lucem librorum potestatem faciunt in Ciuitate, eorumque praesunt censurae, nequid aduersùs bonos mores, religionem, Principem euulgetur; quae quidem partes sunt Quaesitoris cautarum haereticarum, Episcopi, ac Senatus; hos non satis aptè Superiores dixeris, cùm potestatem Magisterij ipsorum haec vox minimè enunciet: quidquid ferat vulgaris Italorum locutio. Libentiùs ergo vsurpauerim genericum nomen, quod omnes, quorum est licentiam facere, complectatur. Itaque prò *Superiorum permissu*, malim *Magistratuum*, *Potestatum*, *Praefectorum*, *Moderatorum*, *Patrum*, *Praesidum*, *Censorum*, & huiusmodi. Seu aliter expressium, vt *Auctoritate publica*, *solenni*, *legitima*: seu *Ex Indulgentia*, *Cum Venia*, *Arbitrio Principali*. Seu effusiùs per singula capita (quod tamen in fronte Operum aegrè reperit locum) *Consensu Quaesitorio*, *Episcopali*, *Regio*, seu *Caesareo*. Adhuc aptiùs: *Sacro*, *Profanoque Magistratu approbante*.

III. *SPONSVS* propriè nuptijs praeit; à quibus non iam Sponsus, sed Coniux dicitur: Idipsum & *Sponsa*: Ita qui celebratas nuptias persequitur carmine, aut panegyrico, non nisi impropriè Sponsos compellauerit: In quo non raro peccatum est ab recentibus quibusdam Elogiastis: praeterquam si ad praecedens tempus alludant: nam & quod sponsum seu promissum est, sponsum & promissum dicendum; & quod iam praestitum, praestitum.

IV. *TENEOR* verbum barbarè scholasticis nostratibus significat *Debeo*. *Tenetur facere* pro *debet facere*. Dicimus quidem *teneri* aliquem *furti*, *homicidij*, pro conuinci, & argui; item obligari poena furti, homicidij. Et *teneri de furto*, *homicidio*, pro Reum esse furti &c. Consule A. Gellium lib. XI. cap. XVIII. *Qui alienam rem attrectauit, cùm id se inuito Domino facere iudicare deberet, furti tenetur*: inque eundem sensum proximè habet: *Qui alienum tacens lucri faciundi causa sustulit, furti obstringitur*.

S O N E C T V S
Membrum XIV.

SONECTVS, species carminis, *Sonetto* Italis, vocabulum a sono inclinatum; Quibus est idem cum Latinorum, Graecorumque Epigrammate, praelicenter nouatum videri potest, & Latio interdicendum: siquidem ipsum iam suppetit Epigrammatis à Latinis probatum. Hoc facilè dixerit consultus Gregorius Giraldius de Poëtis CVC. CCCLXIV. CCCLXV. Hoc Varchius in suis Lection. CCCCLXII. Hoc Academia ipsa Etrusca (vulgò *la Crusca*) Verũ vt ab Vdeno Nisielio, Progymn. LXXIIX. Volum. IV. obseruatur, longè est alius Sonectus ab Epigrammate: Quippe hoc interdum vno continetur versu, interdum pluribus; hec modum habet finitum: praeterea in quolibet argumento versatur, nobili, humili: At verò Sonectus quartodecimo semper versu clauditur, ac fere minimè abiectis de rebus est. Faciliùsque cum Epigrammate conferas speciem alteram Italici poëmatis, *Madrigalem* vulgò; vt adnotauit Minturnus Ill. poët. suae. Ex quo haud dubiè colligas, Sonecti vocabulum legitimè Latinis additum fuisse, noui nimirum carminis, quod Dantis poëtae aetatem non praecessit. Nec absonum eius etymon; quia de genere Lyricorum cùm sit, & ad lyrae sonum compositus; scitè Sonectus appellatus. Accedit Auctoritas vtriusque linguae scientissimi Iacobi Gaddij in suis Elogijs oratorijs; videlicet Elog. de Claudio Ptolomaeo: *Siquidem auspice ac Duce Petrarcha stylum adhibuit in SONECTIS purum, dulcem, grauem*. Ibid. Elog. de Ferrante Carapha, & Iulio Caesare Caracciolo: *Iulij verò SONECTI pauci, sed elegantes, eruditi, faciles, ac numerosi, quibus Petrarcham imitari videtur*. Ibid. Elog. de Rodulpho Campegio: *Tancredum Tragoediam Sophoclaeo nobilis cothurno edidit, at Poëma de Virginis Deiparae luctu, quae tùm SONECTO, tùm epistolis à celeberrimo Grillo celebrantur*. In Corollario quoque Poëtico inter eos, qui de Hermathena sua scripsere, censetur *FRANCISCVS MARIA*

Gualterottus

Gualterottus Canonicus Florentinus in volumine Elogiorum hoc Elogio, & SONECTO. Mox Elogium ipsum refert, & Sonectum.

Eodem iure vsurparim vocabulum *Madrigalis*, quippe nouam carminis Lyrici notat speciem, de quo, vt de superiore adi Bembum II. lib. suarum Prosar. Etsi citra necessitatem abstinuerim vtroque, contentus appellare genericè Carmen Etruscum.

A V S V S ; V S

Membrum X V.

AVSVS, VS, masc. gen. & IV. declinat. apud recentiores quosdam Scriptores non infrequens est. Franciscus Pona in Apotheosi: *Id quinimo faustis Numinibus referebat acceptum, vt ex hoc tam diae Amicitiae, tamque insignis beneficentiae fama increbresceret, & elucesceret exemplum cunctis seculis inauditum, maiusque mortali AVSV.* Franciscus Maria Delmonacus Elogium de Paupertate B. Andreae Auellini, quod vena diuite fudit, totum cogit referri, sic habens

DCLV.

ANDREAE . AVELLINO
SENI . MAGNO
DIVITIARVM . OMNIVM . APOSTOLICO . AVSV . CONTEMPTORI
IRRISORI . TERRENORVM
CVI . NVLLAE . RISERE . OPES . VT . POST . ILLAS . ABIRET
NVLLAE . ILLICIVM . FECERE . VT . CADERET
PRO . PALMATA
LACERNAM . SEMISVTAM . LACERAM
DEVICTAE . AVARITIAE . NEC . SATIATAE . CVPIDITATIS
SPOLIVM
INTER . ASTRA . COLLOCAT
PAVPERTAS . EVANGELICA

Sigismundus Boldonius Auctor LARII, describens Pluuiernam fluuium ad Oppidum Bellanum, *In eas fauces,* inquit, *qua flumen in agrum erumpit, ac praecipiti ruens saltu frumentarias molas, ferrique fornaces agit, penetrauit felici AVSV Alexander Dentatus Cyprianus Bellanensis, cymba vectus, atque impetu fluminis superato se in eas speluncas intrusit*: Paulum Iouium haud dubiè imitatus, cuius famae buccina excitatus iam tùm adolescentulus (scripsit enim impuber) scripta nobis testibus continenter terebat manibus. Nam cùm alibi saepe, tùm historiarum suarum lib. I. eam vocem vsurpat: *In Gallia autem,* inquiens, *longè lateque imperabat Carolus eius nominis Octauus, qui tametsi neque manu, neque consilio multum valebat; tamen, vt mox dicemus, amplissimis maximi atque opulenti Regni viribus innixus, viginti trium annorum adolescens & pacem in Italia euertit, & rem Gallicam, quae nobis erat obscurior, armis atque AVSV plurimùm illustrauit.* Id autem vocabulum non nouasse recentiores, sed expiscatos à priscis tandem comperimus non dico corruptissimi saeculorum, quale Theodosianum fere censetur, qui in Priuilegio Academiae Bononiensi concesso (citatur à Suueertio in Select. Delic. inter Bononiensia) dicit *Ausu temerario*; sed superioris adhuc seculi à bonis non ita remoti. Lege Gruterum, qui marmor (certè multò ante aetatem suam suppositum, si tamen est) ad calcem operis sui de Inscriptionibus antiquis totius Orbis Romani, accenset Spurijs & Supposititijs, pag. XXIV. num. 6. cui initium est: O LECTOR INFELIX . quo quidem in marmore legitur HERCVLEO AVSV. Etsi Iustino in Trogum, in Praefatione suae Epitomes ad Antoninum Imperat. dicatur *Audacia Herculea*: Sed vtrùm pari cum Elegantia dictum sit *Ausu*? Certè ex vsu

communi loquendi, vt Audentia fortitudini attributur, ita temeritati Audacia. Consule Thesaurum Lat. ling. editum Lugduni anno MDLXXIII. Sed & Macrobius aequalis Iustini historici, libro VI. Saturnalium cap. VI. vsus est *Ausu poëtico*. Neque huic detrahit quidquam, quòd homo esset natione Graecus; nam ita simul erat Latini sermonis superstitiosus consectator, nedum religiosus, vt in alio damnaret (perperam tamen) *nox* pro *noctu* tanquam insusitatissimè dictum. Ipsum idcirco Macrobium Coelius Rhodiginus Antiqu. lect. lib. VI. Cap. XIV. honestissimo elogio vocat *Virum memoriarum veterum exequentissimum, non citra dicendi mundicias*. Rhodigini autē auctoritas quanta sit, non obscurè probat Vossij censura, cùm de eius opera in historiam Plinij naturalem haec habet: *Sed nobilis haecce opera, quae à genio suo facilè aeternitatem sperabat, Libitinam effugere non potuit, negligentius habita in βιβλιοθήκῃ viri patricij, quemadmodum non absque dolore cognoui ex literis, quas ad illustrís. & aeternitate dignissimum Dominicum Molinum scripserat Coelij huius Ciuis Balthassar Bonifacius*.

Quid? Est obseruatum Ian. Mellero Palmerio in Amphitruone Plauti (Act.III. Scen.IV.) Versum illum vulgatae editionis

Nec quisquam tam audax fuat homo, qui obuius obsistat mihi.

in Veteri Codice legi: *Nec quisquam tàm ausus fuat homo*: Certè autem, inquit, legendum esse:

Nec quisquam tanto ausu fuat homo &c.

subditque: *Ausus & Ausum, Auctus & Auctum, aliaque talia dicebant. Gellius*. Et quamquam in Gellio non meminerim haec ipsissima offendisse verba; addam hic & Latinè dici *Mandatum, ti*, & *Mandatus, tus*, non solum Iurisconsultis, quos citat Auctor Thesauri L. L.: sed etiam historicorum optimis, vt Sueton. Tranquil. in Diuo Iulio: *Quaestori vlterior Hispania obuenit, vbi cum Mandatu Praetoris, iure dicundo conuentus circumiret; Gadesque venisset* &c. (ita in nupera editione an. MDCXXXXVII. Lugduni Batau. per Franc. HacKium cum comment. Io. Schildij) Praeterea in antiquis Lapidibus, qualis est, qui olim fuerat in Ponte supra Rubiconem fluuium (citatur inter Sacrosanctae vetustatis Inscriptiones, in Italicis, pagina CLVIII.) Videlicet:

DCLVI.

IVSSV. MANDATVVE. P. R. COS. IMP. TRIB. MIL. TIRON. COMMILITON. ARMATAE. QVISQVIS. ES. MANIPVLARIAEVE. CENTVRIO. TVRMAEVE LEGIONARIAE. HIC. SISTITO. VEXILLVM. SINITO. ARMA. DEPONITO &c.

Memini autem apud Gellium lib. XIII. Cap. XIX. citari similium vocum exempla probata vel Principi Latinitatis Tullio; vt *fretus, vs*, pro *fretum, ti*; & *peccatus* pro *peccatum*. Sic In Verr. lib. V. Act. II. *Italiae conspectus ad eam rem ab isto delectus est, vt ille in dolore, cruciatuque moriens perangusto FRETV diuisa seruitutis, ac libertatis iura cognosceret*. Quod & obseruat ibi in Commentario suo Aldus Manutius. Et lib. II. Act. II. *Nemo ita in manifesto PECCATV tenebatur, vt, cùm impudens fuisset in facto, tùm impudentior videretur, si negaret*. Sic enim Valerius Probus testatur ibi se legisse ex antiquissimo libro, quem Ciceronis libertus Tiro sua manu scripserat. Nec desunt vestigia alia sermonis veteris in rem nostram; *Castitas, atis*, & *Castus, tus*, teste Varrone cit. in Thes. l. L. dicebatur priscis: Quod analogiam habet cum *Audacia*, & *Ausus*. Aduertenda autem est ratio, quam affert Gellius de rectò vsu huiusmodi vocum, qui totus pendet à soni iucunditate, solo aurium iudicio, quod aliam alibi vocem exigit. Id autem sic interpretare, vt veteribus tantùm; & ijs Latinitatis parentibus licuerit de nouo declinare *peccatus, tus*; *fretus, tus*; *ausus, sus*: postquam vsus iam obtinuerat, vt per secundam declinationem, ac neutro genere declinaretur *peccatum, fretum, ausum*. Ita Cicero, quia mollius, & teretius sibi videbatur, maluit *fretu*, quàm *freto*: & simili vsus modulamine dixit *peccatu* pro *peccato*, vt texturam sermonis attendenti facilè proliquet. Legēdus omninò est locus Gellij totus, in hanc sententiam scatens exemplis. Cùm ergò vocabulum *Ausus* substantiuum quartae veteribus boni seculi probatum esse constet, reliquum est, vt concinnitas orationis, aure nostra (vt cum Probo Valerio loquar) interrogata, definiat, quando vtendum sit *Ausu*, & quando *Audacia*.

Audacia. Et quidem locus Ponae primò propositus videtur numero illo dissyllabo sententiam viuidiùs obsignare (*maiusque mortali ausu*) quàm quadrisyllabo (*maiusque mortali audacia*) est autem hic finis cùm principio, & reliquo textu committendus, vt ferre iudicium aures queant. Locus etiam Delmonaci exemplo Ciceronis allato defenditur: Crassius, ait Gellius, & vastiùs erat dictum *Perangusto freto*, ita maluit Cicero *Perangusto fretu*, nec similiter cadere illa duo est passus. Multò quidem crassiùs, multoque vastiùs, si *Apostolica audacia*: itaque maluit Delmonacus *Apostolico ausu*, abrupto hiatu illo gemini *A* coëuntis, & similiter desinentis. Iam locus Larij quantò elegantiùs & castiùs *felici ausu Alexander*, quàm *felici audacia Alexander*? Denique de Rege Carolo VIII. si Iouiius dixisset, quòd rem Gallicam armis, atque audacia illustrasset, adolescens praesertim viginti trium annorum, & pacem in Italia per se euersa, nae ea vox ingenium Gallicae nationis inquietum, turbulentum, & nobis Italis ingratum sono ipso praeferret: cùm tamen excussio Italici iugi nulli quàm Gallo illi tribui debeat. Tu modò indue Iustini personam, & aurium testimonio dictum quoque eius vocalius, & ex argumento rotundius iudicabis, cùm Trogi Pompeij coeptum extollens inquit: *Nam cùm plerisque auctoribus, singulorum Regum, vel Populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur: nonne Pompeius nobis Herculea audacia Orbem Terrarum aggressus videri debet, cuius libris omnium seculorum, Regum, Nationum, Populorumque res gestae continentur?* Simili tractu granditatis decurrit reliquum, vt non bene potuerit auditus impleri, si *Herculeo ausu* pro *Herculea audacia* vsurpasset. Caeterùm legi dignum est Epitaphium in VValensteinium Auctore Georgio BecKherio Elbigense in suo Oratore Extemporali, Parte II. Cap. VII. Quaest. III. quod in studiosorum gratiam hic damus totum, vt quomodo vox *Ausus*, clausulam Elogij bellam faciat, e textu ipso demonstretur. Videlicet:

DCLVII.

VVALENSTEINII MANIBUS

Hanc nec Molem, nec Pyramidem,
nec Sepulcrum
sed exiguam ruderum
struem
Ne despicias
Viator
Quam ingentis machinae ruinam
Ipsemet Iupiter Germanicus exhorrescit.
Gigantem tegit,
Qualem Terram Parentem
ira Deorum irritatam
extremum Encelado fratrem
peperisse dicas;
Hunc
ex claris quidem, sed modicè fastigiatis
penatibus
ea Sors suscepit, quae ligones sceptris
vel gaudet, vel audet aequare
Quae ex Pastoribus facit Heroës.
Nouum Herculem dixisses genitum
nisi ille serpentes in ipsis cunabulis necasset;
vt monstris interficiendis adultus assuesceret;
Hic
ab incunabulis malos Genios fouisset, à quibus
aliquando monstris interficeretur.
Iamque ita excreuerat
vt ipsum Iouem suam prolem
agnoscere credidisses;
Ille
Supremus bellorum Minister
Summus Imperij Administrator
Olympum solus sustinere videbatur
Cur autem in tanto culmine non validè
steterit, quaeris?
Ambitionis turbo eum deiecit.
Siquidem non ipse, sed fortuna fatigata
dum maius quod sibi parabat pondus
leuis illa, detrectat
Degeneres ortus prodidit
Et ex filio Iouis
Rebellem indicauit
Vt quem simulata fides euexerat;
aperta perfidia deprimeret.
Religionis sacra polluere
Imperij Maiestatem euertere
tot Regum, tot Caesarum, ipsique penè
Caelo cognatum sanguinem innoxium

profundere
Omnia superbo pede calcare
Regem se facere
Sacrilegus moliebatur:
Verùm
Moles tanti furore ignis ante
tempus disiecta
Molitorem ipsum egit in cineres.
Sic Imperia iisdem quibus parta sunt
artibus, amittuntur.
TV
ante quàm abeas
Lapillum saltem congerere ne graueris
Vt in Gigantis olim excrescat tumulum
Qui Gigantis nunc operit
AVSVS.

En vt non potuit non malle *ausus*, ne cogeretur numero multitudinis dicere *audacia*; scilicet audacius paulò vocabulum in ipso casu quarto.

Inter haec incidimus forte fortunâ in Epitaphium superioris seculi, citatum apud Auctorem Inscriptionum sacrosanctae Vetustatis, cum hac nota: *Hic lapis Tubingae apud Augustinenses est, & Inscriptionem fecit Philippus Melanchthon.* Quae quidem testificatio fidem nobis facit haud leuē ex Auctore Melanchthone, quàm contaminato dogmatibus fidei, tàm puro Latinitate. Est autem Inscriptio:

DCLVIII.

Viator Huc Animum Precesq diuortas
Augustini te VV accelerogant Manes
Sacris dicatus, lingua, literis florens
Inter Iuuentae mediam perij spem Diro
AVSV latronis: O tragica scelera.
Eito. Men. Nouemb. An. MDXVI

Eat nunc (liceat hinc obiter excurrere) eat, inquam Melanchthon Ausu diro, atque adeo temerario negare, quae duo hic vnà confitetur, dum quaerit Manibus defuncti preces: Nisi etiam ad Ethnicos transgressus Haereticus precandum vult, sit Manibus Terra leuis. Ergo & purgantur post obitum animae, & precibus, sacrificijsque viuentium iuuantur. Huc iure etiam ingeritur auctoritas Vincentij Buttiglij eruditi à Latinitate, Viri, qui in pompa Nuptiali Serenišs. Ducum Parmensium exposuit in Arcu triumphali inter alias Imagines Symbolicas, IVVENEM, statura, & habitu corporis robusto, membra caetera nudum, praeter dexteram manum, quam ferrea armat chirotheca, quaque reptabundo Leoni dum tenet iubas, laeua euellere linguam connititur. Cuius in basi subscriptum *GENEROSO AVSVI*. Vbi certè non orationis quidem concinnitas vlla interuenit, ni malis ad imaginem virilem referre delectum vocis masculini generis, quàm foeminini, idest AVDACIA.

DEPVTATVS

Membrum XVI.

DEPVTATVS, eo significatu quo vulgus accipit pro eo, qui ad negotium publicum peragendum mittitur, barbarum habetor. Pro quo Latinis est *Legatus*. Cuius nobile exemplum praebet Pola in subscripto Elogio:

DCLIX.

GENIO
IOANNIS . NANII
QVI
AD . VRBEM . CREMENSEM . MVNIENDAM
TVTANDAM
IN . MINACI . RERVM . MOTV
LEGATVS
MILITARI . OMNI . PROVIDENTIA
INDVSTRIVS . IMPIGER . LABORIOSVS
EXPECTATIONI . OMNIVM . ET . VOTIS
SATISFECIT
HOSTILESQVE . CONATVS
ELVSIT
MVNICIPES . CREMENSES . SERVATI
P.
B . M

Interdum non Legatum, sed *Praefectum* sonat, quòd vulgò *Deputatus*. Ita vel generica appellatione erit *Praefectus*, vel specifica, v. g. *Aedilis*, *Curator*, *Magister*, vt rei ratio postulabit: vel expressiùs per solennem phrasim *A frumento*, *Ab opera publica*: Ac si plures sint, *IIVir à frumento*

frumento (i. e. Duumuir) *IIVir ab opera publica*. Sic *IVVir*, *VVir*, *VIVir* &c. Exempla veterum marmorum pete ex Grutero: Vt *Praefectus frumenti dandi* pag.CLXXXVIII.num.1. *Aedilis annonae* CCXIV. *Curator Aluei Tiberis, & Cloacarum vrbis* CCCLXXXI. 3. *Magister Horreorum Fortunae Primigeniae* LXXVI. n.10. Ipsius verò prouinciae munus dicitur *Praefectura, Aedilitas, Cura, Magisterium*: Vel *honor Praefecturae, gradus Aedilitatis, Aedilitia potestas* &c. Lubet subijcere recens exemplum marmoris Mediolanensis in summo Templo (citat Puccinellius in suo Zodiaco) videlicet:

DCLX.

ERIGENDAE . TEMPLI . HVIVS . FRONTI . ATQ. ORNANDAE
IO. PETRVS. CARCANVS. MEDIOLANENSIS. CCXXX. AVREORVM. MILLIA. LEGAVIT
FABRICAE. CVRATORES. PIO. ET. MVNIFICO. VIRO. EX. TESTAMENTO. PP. AN.....

Alterum ex Francisco Pola, quod adhibita paululùm lima politum omni ex parte euaserit. Scripsit autem incidendum in Agro Rhodigiensi, videlicet:

DCLXI

SECVRITATI . PERPETVAE
RHODIGINI . CHERONESI
HASCE . PILAS . HASCE . STRVCTVRAS
SVPERBVS . QVAS . ATHESIS
OLIM . IRRISIT . LIGNEAS . NVNC . INDIGNATVR . LAPIDEAS
AB . ACCOLIS
AERE . MVNICIPATIM . CONLATO
LOCARI . EXTRVIQVE
FECERVNT
THOMAS . MAVROCENVS . IO. DANDOLVS . HIERON. PRIVLVS
TRIVMVIRI . MOLI . FACIVNDAE
EX . VENETI . S. C.
CVRANTIBVS . ANDREA . STI PICINO . RHODIGIO . IAC. CATHAN. LENDEN
LVDOVICO . RECAMATO . IVRISC. ABBATIA
TRIVM . PENINSVLAE . MVNICIPIORVM
ACTORIBVS
MDCVI

Vbi porrò modum antiquum excedat numerus, loco nominis compositi (cuiusmodi est *Duumuir*, *Triumuir* &c.) satius erit descriptione vti ad exemplum Epitaphij Florentini, apud Suueertium in Select. Delic. videlicet:

DCLXII.

ANTONIO VIDOTTO
OB. PACEM. INTER. ANGLOR. ET. FRANCOR. REGES. CONFECTAM
AB. EDOARDO. VI. EQVESTREM. GRADVM. AB. VTRISQVE. INSIGNIA
MVNERA. CONSECVTO. IN. PATRIA. AB. OPTIMO. DVCE. COSMO. IN
XLVIII. VIRORVM . NVMERVM . COOPTATO . VOLATERRIS . DEMVM
PRAETVRA . ET . VITA . FVNCTO . GENTILES . EIVS . ABSENTIBVS
FILIIS. PP. ⊖. IV. KAL. DECEMB. AN. MDLV. VIXIT. ANN. LXIII. MEN. VI

Duriùs enim legisses XLVIII. VIRO CREATO (est autem ordo hic Senatorum Florentiae, sicut Bononiae constat Quadraginta Patribus) quae durities in maiore numero fortè non cadet, puta Centesimo, & Millesimo. Nam licebit dicere C. VIR, *Centumuir*, M. VIR. *Milleuir*. Ita in marmore Ferrariensi (apud Suueertium in Sel. Delic.) de Clemente VIII. *Centumuirale Consilium*, ac *Decemuiralem Magistratum* &c.

Illa ergo Inscriptio caeteroqui legenda censuram poscit, cuius Auctorem facit Iulium Sansedonium Petrus Iacobus Baccius Aretinus in Vita S. Philippi Nerij. Ea est

DCLXIII.

BEATO . PHILIPPO . NERIO
Florentino
*Vt vbi triginta tres annos eximiae sanctitatis, & miraculorum laude claruerat, innumerisque ad Christi obsequium traductis prima Congregationis fundamenta iecerat, ubi aliquod eius rei monimentum extaret, Templi huius, Domus, ac Sacerdotum * Deputatus Annuente pijssima Congregatione Charitatis Parenti in spiritu optimo benemerenti Pos. Kal. Septemb. M DC V*

Imitandum fuerat in hac parte, etsi caeteris leuidense marmor recens Mediolani, videlicet:

DCLXIV.

Montem Virginium, vnde Egeni aequaliter deligendi è sex Vrbis regionibus gratis quotannis accipient vestes pelliceas, operimenta Lectorum, pallia, tibialia, calceamenta, & certam pecuniarum summam ad aes alienum extinguendum, & captiuos redimendos. Virginia Spinula Matrona Genuensis nobilissima & liberalissima fundauit, ac commendauit XII. VIRIS. PRAEFECTIS Piae Domus Misericordiae, Gaspare ex Capitaneis de Vicomercato publico tabellione Mediolani piam Testamenti voluntatem excipiente
AN. MDCXXVI. DIE . XXVII. Aug

Alterum quoque in Aede DD. Petri, & Pauli Ingessat. citatum à Puccinellio in suo Zodiaco num. 9.

DCLXV.

PII . PRAESIDES . MISERICORDIAE . HOC . QVIDQVID . EST
AMBROSIO . GRIPHO . PROTONOTARIO . SENATORI . ARCHIATRO
[illegible]IRO . MERITIS . PP

Viuo, licet iaceam. Tantum mors abstulit ossa.
Viuitur ad Superos. Gloria post cineres.

S E C V L V M

Membrum XVII.

SECVLVM non pro conditione status profani hoc loco vsurpamus, sed pro tempore, seu cursu centum annorum. Ita alicubi in marmoribus recentibus pro solenni formula Anni Dominici, seu humanae salutis, legitur (verbi gratia) *seculo sexto supra decimum ab Orbe seruato*, pro *Anno salutis MDC*. Id quod locum non habet, vbi annorum aliquid supra seculum numeratur, quia commodè cum seculo censeri non potest. Interdum pro aetate iusta hominis. Ita seculi sui decus, & ornamentum quis praedicatur. Audiendus ex Elogiastis est Octauius Ferrarius literaturae veteris Antistes, Elog. de Scipione Papafaua

Hoc

DCLXVI.

Hoc militari aspectu, & festinatis senectutis honoribus aspersa Caesarie, Regiaq. totius corporis dignitate praecellit Scipio Papafaua in Hierosolymitana familia omnes bonorum gradus emensus, magnitudine animi, atq. egregijs factis SECVLVM exornans &c.

& Inscriptione in aditu Academiae, quae in tutela Dianae:

DCLXVII.

Quos vides, nec se familiae, nec SECVLO indecores gerunt. Cum Fortuna saeuiente ita compositi, vt contrà stent, atq. in vestigio haereant, nunquam animos submittant, cùm non aliud sibi ereptum sentiant, quàm quod illa etiam largiri potest indignis &c

De hac voce alio significatu sumpta egimus suprà Classe V. inter Ecclesiastica, Membro XV. Vocem *Secularis*, & *Laicus* expendentes.

Illa verò formula quibusdam in marmoribus suspecta est nobis de barbarie, & quod illa sint malo inscripta seculo, quousque exemplum occurrat probati Scriptoris. Legitur quippe apud Gruterum pag. MXLIX. num. 7. *Mediolani in D. Ambrosij*:

DCLXVIII.

ATILIVS . A. F. CRESCENS
V.P. EX . TABVLARIO . PALATI
QVI . VIXIT . IN . HOC . SAECVLO
ANNOS . XXVII. MEN . . . . . .

Quid enim sibi amplius vult *Vixit in hoc seculo*, & *in saeculo*, quàm *Vixit* simpliciter?

Aliter, & rectè tractatur haec Vox in Monumento Antuerpien. ad D. Dominici (apud Suueert. in Inscript. Brabant.) videlicet:

DCLXIX.

IACOBO . VANDEN . VVOVVVERE
IOAN . F. STEPH . N
PROBITATIS . ET . MODESTIAE . LAVDE
ORNATO . VIRO
EIVSQ. CONIVGI . CARISS
KATHARINAE . STRVYVE
PARENTIB . PIENTISS
HIC . SVORVM . APVD . OSSA . CVBANTIBVS
IOANNES . IACOBI . F
PIETATIS . ET . MEMOR . H. MON
REST
ISTA . E . VIVIS . DECESSIT . MDLXI
ILLE . EIVSDEM . SECVLI . LXXXII

In quo vox seculi proprio vsurpata est significatu pro spatio centenario, cuius tunc octogesima pars lapsa erat.

PATRES CAPVCCINI

Membrum XVIII.

VTrùm *Patres Capuccinos* Latinè dixerimus, an *Patres Cucullatos*, sciscitatur alumnus noster, eruditorum quorumdam contentione distractus. Cui nos quidem aegrè iudicium nostrum interponimus, neutram in partem pedarij, in alteram praesertim, etsi vocis Latinae, & nitidae: Quippe non satis rem exprimentis, neque distinguentis id membrum Sacri Ordinis Franciscani à tot alijs Sacris Ordinibus cucullatis; sed ne ab alijs quidem eiusdem Ordinis membris, quae iam quinque numerantur; cucullo, vestitu, instituti rudimentis congruentia; disciplina verò alia alijs seueriora. Itaque cùm Cucullatos appellaueris, adhuc incertum relinquis, quod membrum potiùs Franciscanae familiae tibi velis; nec enim consuetudo vlla eruditorum hactenus obtinuit, vt ij notentur potissimè, qui superiore seculo spiritus Apostolicos assumentes Orbis Christiani plausum, admirationemque excitarunt. Sed & vox

Capuccinus

Capuccinus, etsi vsu vulgi celebris, assensu etiam eruditorum quorundam non nihil mollita; durior adhuc videtur, & contumax in Latinorum canones. Siquidem nouata cùm sit, ad aliquem ex illis quatuor modis necessum est redigi, quos nouandis ritè vocabulis retulimus suprà, in Paraenesi ad Classem II. Hi sunt Imitatio, Inflexio, Adiunctio, Translatio. E quibus duos postremos excludi perspicuum est. Primo autem, idest Imitationi planè aduersari quis neget? Nam denominatio à vestibus in *atus* Latinè cadit, non in *inus*. Sic à *Cucullus* est *Cucullatus*; à *Pileus Pileatus*; à *Pallium Palliatus*; à *Toga Togatus*; à *Petasus Petasatus*; ab *Ocrea Ocreatus*; ab *Anulus Anulatus*; à *Torques Torquatus*; à *Cothurnus, atus*; à *Clamys, datus*; à *Thorax, catus*; sic à *Penula*, *Trabea*, *Amiculum*, *Caliga*, *Crepida*, *Tunica*, *Lacerna*, *Solea* &c. Hinc vt à *Soccus* fit *Soccatus*, ita à *Socculus* dicendo *Socculatus*, expressum vellem nomen sacrae illius familiae Franciscanae, quos à Socculis vulgus *Zoccolantes* vocat, ego autem malim Patres Socculatos: Et quos a *Capitio* voce Latinis bona, vulgus Capuccinos, ego malim *Capitiatos*, quamquàm nec propterea aut distinctos ab alijs facerem, qui Capitium gestant, nec vulgò notos. Nihilo tamen minus, quia non à Capitio dictos hos Patres credere est, idcirco, tanquam rei nouae, non alio, quàm nouo vocabulo significandae, Cappuccinorum appellationem per p geminum, & c haud damnabo, maximè Francisci Sueertij fretus auctoritate, qui & in Brabantinis citat ab se etiam titulo praefixo Inscriptionem, mox referendam, & in Delicijs Select. titulum ipse tantùm de suo inscribit. In Brabantinis quidem sic habet:

DCLXX

Ad Cappuccinos In Templo

Antuerpia Cathol. Relig. libertati restit. Philippus II. Hisp. Rex ac Belg Dominus P. P. CAPPVCCINIS Ord. B. Francisci à SS. Apost pio eius postulatu in Belg missis, primum hoc Coenobium F. I. Curante Philippo Veuselio Consil. Regio Anno Domini M DLXXXVI

In Delicijs autem inter Romana Albanensem memoriam signat, sic inscribens: *In Templo Cappuccinorum*, vbi obseruatu digna subiecta Inscriptio, videlicet:

DCLXXI.

D . O . M
FLAMINIA . COLVMNA . GONZAGA
VT. VBI . OLIM . ERRABVNDI . TROIANORVM . PROCERES
FALSAM . RELIGIONEM . COLVERE
NVNC . HAERENTES . CHRISTO . PAVPERES
VERAM . FOVERENT . AVGERENT
TEMPLVM . AEDES . A . FVNDAMENTIS . EXTRVXIT
AC . D. BONAVENTVRAE . ALBANI
EPISCOPO . DICAVIT
ANNO . DOM. MDCXIX

Vbi vides genericè dici *Haerentes Christo pauperes* pro *Patres Cappuccinos*: idque rectè, quia oculi rem praesentem discernunt. Caeterùm vbi ex adiecto nullo dignoscere est, genericum dictum haud sufficit.

Atque vt Cucullatorum nuncupationem genericam esse noscas, quae adiecto aliquo definiri postulat, accipe, vt Paulus Iouius varios Ordines sacros nominet in Descriptione Lacus Larij. Namque cùm Dominicanum, *Inde*, inquit, *recto litore Calagurritani Ordinis cucullatorum coenobium aditur*. Augustinianum verò, *Et paulò altiùs à litore Augustiniani Ordinis cucullatorum cum eximio Templo Coenobium*. Cisterciensem quoque vti membrum Coenobij Mediolanensis ad Diui Ambrosij, *Inde Almonta, Ambrosianorum cucullatorum secessus, Liernae opposita*. Rursus Dominicanum, *Inde Sancti Ioannis*

Ioannis pagus, cucullatus Diui Dominici vberrimas vindemias reddens (& iterum Augustinianum subtexens) *In ceruice quoque Bilacij promontorij, quod penè praeterieram, quùm à litore distet, Coenobium Augustinianorum cucullatorum conspicitur, medicis arboribus, & cultissimis vinetis refertum, ita vt sacratae Virgines Piscalianae, Lopianaeque horum Coenobiorum seueritate, atque praesidio pudicitiam commodissimè tueantur.* En vt vox Cucullatus genericè sumitur pro eo ferè, qui hodie vulgò *Regularis Clerus*.

CHRISTIANITAS

Membrum XIX.

CHRISTIANITAS vox nouata, Vtrum verò legitimè? Statuo cum ea distinctione: Si pro Religione Christiana vsurpetur, Latinè dici; nam vt à Latino Latinitas, ita à Christiano Christianitas! Suggessit nobis Inscriptio Razeburgensis in Saxoniae Prouincia, reperta in cippo, videlicet:

DCLXXII.

Temporibus Conradi Regis, & Henrici Ducis Saxoniae venit Henricus Comes Razeburgensis, & ibi Christianitatem primùm fundauit. Anima eius requiescat in pace.

quae quidem Inscriptio, etsi mali seculi; à barbarie tamen immunis in hac parte est, allata de causa bonae analogiae.

Sin verò *Christianitatem* intelligas Rem Christianam, seu vniuersos Christi cultores, barbaram censemus locutionem. Imitanda est Romana Inscriptio in Arcu triumphali exposita Gregorio Summo Pontifici, ex illustrissima Sfondratorum familia: Habetur apud Sueeertium in Select. Delicijs. Videlicet:

DCLXXIII.

OPT. PRINCIPI . GREGORIO . XIV. P. M
AB . INEVNTE . AETATE
PER . GRADVS . VERAE . SAPIENTIAE
PIETATIS . BENEFICENTIAE
CAETERARVMQVE . VIRTVTVM
AD. APOSTOLICI. FASTIGII. GLORIAM. ET
MAIESTATEM . EVECTO
OB . FAVSTA . SACRI
AVGVSTIQVE . PRINCIPATVS . INITIA
ET . NON . DVBIAM . SPEM
RERVM . MAXIMARVM
REIPVBL. CHRISTIANAE . OBLATAM
S . P . Q . R
FORNICEM . TRIVMPHALEM
PRO . TEMPORE . EXCITAVIT
M D X C

IMMACVLATAE VIRGINIS MARIAE CONCEPTIONI

Membrum XX.

VTrùm bene inscribatur Ara, aut Templum: *Immaculatae Virginis Mariae Conceptioni*? Sic enim alicubi lectum iniecit cuidam scrupulum ambiguae significationis, quasi non de concepta; sed concipiente intelligi possit. Haec autem inanis superstitio est; Elegantiùs quidem dixeris, vt in Titulo Mediolanensi imposito Aedi, quae sic habet

DCLXXIV.

B. V. MARIAE SINE MACVLA CONCEPTAE
Christianae Doctrinae Campi Sancti
Patronae
Federicus Card. Borromaeus D.

Ex quo obiter moneris abstinere à Voce *Immaculatus* vti impura, quod adnotauit Vossius de Vitijs Ser. lib. III. Cap. XV. Ita inscribi licebit *B. V. Mariae ab Angelo salutatae* (non enim dicam *Nuntiatae*, multò minus *Annuntiatae*, quia res est, quae nuntiatur, & annuntiatur; non persona) & *B. V. M. Purificatae, & in Caelum assumptae*. Ita non *Christi Natiuitati, Circumcisioni, Passioni, Resurrectioni, Ascensioni*, sed elegantiùs *Christo Nato, Circumciso, Patienti*, seu *Morienti, Resurgenti, Caelum repetenti*. Repete Elogium sepulcrale *Angelus Ganuccius* &c. in Classe I. Nominum Propriorum, & Gentilit. Habes hinc iudicium de ijs titulis saepe obuijs apud Suueertium in Brabantinis. *In S. Circumcisionis sacello, Resurrectioni sacrum*, & huiusmodi. Inter haec offertur nobis ex Roma Sacra Floravantis Martinelli haec Inscriptio in rem nostram

DCLXXV

FR. ANTONIVS . BARBERINVS
VRBANI . VIII. PONT. MAX. GERMANVS
TIT. S. ONVPHRII . PRESB. CARD. M
POENIT. ET . S. R. E. BIBLIOTHEC
AEDEM . HANC . CHRISTO . INFANTI
A . MAGIS . ADORATO . DICATAM
COLLEGII . AD . PROPAGANDAM . FIDEM
INSTITVTAM . VSVI
A FVNDAMENTIS . EREXIT . CONSTRVXIT
EXORNAVIT
AN. SAL. MDCXXXIV.

CVIVS NOMEN PRIORE INSCRIBENDVM LOCO
Membrum XXI.

VTrùm in Inscriptionibus praemittendum sit nomen; Eius, qui inscribit, an, cui inscribitur? Si mori antiquo Romanorum insistere velimus (quae quidem inscribendi Latinè norma esse debuerit) vtrumque in antiquis marmoribus reperimus, & ijs boni seculi. Inscribentis nomen praecedit in dedicatione statuae aeneae, quae Seruio Sulpicio Senatus decreto posita in Rostris fuit, quam citamus infrà lib. V. de Elogij Venustate Cap. I. Membro I. cuius initium: SENATVS . POPVLVSQ. ROMANVS . SER. SVLPICIO . QVINTI . F. &c. Nec solùm vbi inscribitur inferiori, & subdito; sed & vbi dominanti; vt probat Ara marmorea Romae (citatâ à Grutero pag. CCXXVI. n. 1.) his literis cusa:

DCLXXVI.

SENATVS . POPVLVSQ
ROMANVS
IMP. CAESARI . DIVI . F. AVG
PONTIF. MAXVM
IMP. COS. TRIB
POTESTAT

Non enim derogari dignitati, quòd dedicantis nomen priorem locum occupet, eius, cui dedicatur, liquet tùm ex hoc marmore, tùm ex more Pliniano in Epistolis ad Traianum Imperatorem, ac rerum dominum; vbi passim legis: *C. Plinius Traiano Imp.* Adde alia, id notae marmora, v. g. illud parium, quod (teste Grutero pag. CCXXVI. num. 5.) intùs abierat in crystallum longum pedes IX. latum III. passum II. ad tres columnas Templi Iulij in foro Romano, à nobis citatum lib. I. de Elogij Etymo n. IV. Elog. XXXVIII. Et apud eundem Gruter. eadem pag. num. 2. Et pag. CCXLIV. num. 3. qui est titulus in Arcu Triumphali Romae (quod maximè obseruandum) Tito erecti post Hierosolymorum excidium, sic habens:

DCLXXVII.

SENATVS
POPVLVSQVE . ROMANVS
DIVO . TITO . DIVI . VESPASIANI . F.
VESPASIANO . AVGVSTO

Et pag. CCXLVII. num. 4.

Vt

Vt hinc intelligas, non vitiosè (vti recens Censor animaduertit) sed rite inscriptum in Basi Columnae Traianae: SENATVS. POPVLVSQ. ROMANVS. IMPERATORI CAESARI. DIVI. NERVAE. FILIO scilicet mutatis vicibus, nomine Principis subdito, subditorum nomini.

Non tamen negamus contrarium quoque vsurpatum antiquis reperiri, vt apud Gruterum pag. CCXLIV. num. 6. à nobis citatum infrà lib. IV. de Breuitate, Memb. II. IMP. TITO. &c. Et apud eund. Grut. pag. CCLX. num. 4. à nobis ibidem exscriptum. IMP. CAES. DIVI. ANTONINI. F. &c. Item apud Auctorem Inscript. Sacrosanctae Vetustatis, vt sup. Lib. I. de Elogij Ethymo, n. IV. Elog. XXXVI. Et apud Gruter. pag. CCXXVI. n. 7. ibidem à nobis citatum, Elog. XXXIV. Praeterea titulus in Arcu Traiani adhuc integer, vt obseruat Gruterus pag. CCXLVII. num. 6. & nos ipsi vidimus in Portu Anconitano: & alter ibidem cit. num. 5. in Arcu eiusdem Traiani, Beneuentano. Alibique passim.

Ex quo moderationem illam adhiberi placet nobis, vti vbique semper decorum seruetur; ij quidem, qui dignitate praestant, dignitatem tueantur, suo praemisso nomine: pares verò, aut inferiores, postposito; hi honoris gratia, illi popularitatis, ciuilitatisque.

GRATITVDO, ET INGRATITVDO

Membrum XXII.

QVod spopondimus suprà Lib. I. in Definitione Elogij, & Lib. II. in Paraenesi ad Classem II. vbi de Imitatione, super vocibus *Gratitudo* & *Ingratitudo*, hoc modò soluimus. Vocem *Gratitudo*, eiusque contrariam *Ingratitudo* haud Latinè efferri, quidquid contendant malè auspicati nouatores. Ratione nos primùm congredimur, tùm auctoritate. Et primùm nullus est analogiae locus, vbi nulla nouandae vocis intercedit necessitas. Itaque à *Gratus* deriuari posset *Gratitudo*, si defuisset veteribus nomen *Grati animi*, *Gratae mentis*, *Gratae voluntatis* (sic *ingrati* &c.) *Gratiae* quoque, vt apud Cic. II. de Inuent. *Gratia est, in qua officiorum alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas continetur* (Et *Ingrati*, vt apud eundem in Topicis: *Cùm tu mihi meisque multa saepe causses, veritus sum, ne, si ego grauarer, aut ingratum id, aut superbum videretur*. Ita interpretantur eruditi omnes.) Repetendum est autem graue monitum Quintiliani super Analogia allatum à nobis in Paraenesi; quod hercle oppugnatorum machinas nullo consistere loco patitur. Neque Q. Marius Conradus, tantus licet adfectator Copiae Latini Sermonis; audet tamen fines necessitatis transilire, semperque vrget nouandi fontes alios atque alios indicare, vbi quidem rerum nomina ex Latinis haud suppetunt: tùm autem Analogiae rationẽ haberi oportere. Iam Scriptorum auctoritate contẽdamus: Quorùm autem Scriptorum? nisi veterum boni seculi, aut (demus hoc licet) proximè elapsi, nec dum (vt aiunt) elato Latinitatis cadauere. Nullum porrò ex his habet, quem proferat propugnator acerrimus illarum vocum Q. Marius Conradus (Lib. II. num. XXXV. de Copia Serm. Lat.) qui factum sustinere cùm nequeat, fatum diuinus interponere conatur ridiculò plane argumẽto: sic enim habet: *Gratitudinis verò nomen & Ingratitudinis Auctores nostri vsu terere potuissent, quod sacramento contendam; casu potiùs relictum à vetustioribus, quàm voluntate, & consilio vitatum*. Subdensque dicti sui rationem, *Quid enim erat*, inquit, *cur vitari deberet, si auctores omnes insolentiora, duriora, & minùs etiam necessaria triuerunt?* Iam cùm hocce vocabuli vitatum à vetustioribus sit, nihil dicimus amplius: Causa dicta est: tota enim loquendi ratio, & linguae mundities in vsu, & consuetudine est posita: vt, quae acceptae vtcunque fuerunt voces, illae demum bonae censeantur; malae, quae repudiatae; quae verò vitatae, atque neglectae, eae quidem externae, peregrinae, atque barbarae. Cur autem tantum audeant Auctores nostri vo-

ces huiusmodi vsu terere ? ausum enimuerò (nisi cogat necessitas) tùm temerarium, tùm stultum, quasi Latinus esse possit sermo ab vsu Latinorum alienus, atque reiectus: Esset hoc; quis non videt, Latinè inclinare, non eloqui; crepitare, non fari: Hoc herclè modo tu Latinam efficies, si modò teras, vel ipsam scurrilitatem Theophili Pholengi Mantuani; contrà quidquid sancti ac venerabilis in quocumque eleganti sermone ad pegmata agyrtarum, ad scenas mimorum traxeris, profanabis. At inquies tu, qui nostram hanc legis paginam, non defuisse Auctores nostros, Viros cultissimos, qui Gratitudinem, atque Ingratitudinem intruserunt, sed & hodie familiam ducunt. Hic est Iustus Lipsius tanti nominis Scriptor, tamquè nitidi characteris. Sed obserues, oportet, Conradi placitum, Auctorum consensum id est summorum exigentis, non vnius profectò sensum, qui pedarios habeat de grege grammaticos in sui verba iuratos. Quare non audimus super instituto Lipsij censuram Gasparis Scioppij, tetrici nimirùm, & fastidiosi plus iusto in omnem aetatem Latij, in summum quemque linguae magistrum ac principem; sed Gerardi Ioannis Vossij, candidi obseruatoris ac vindicis corruptelae posteriorum temporum. Hic libro I. de Vitijs Sermonis, Cap. XVI. notans quàm modestissimè Lipsium controuersiam omnē ad vsum reuocat, ipsum vtique boni seculi; Expendensque Ciceronianum locum I. de Legib. *Quae autem natio non comitatem, non benignitatem, non gratum animum, & beneficij memorem diligit?* vulgò planiùs dictum iri, obseruat, *Comitatem*, *Benignitatem*, *Gratitudinem*: Et illum lib. IX. Ad Att. Epist. II. Ingratitudinem periphrasticè efferri; vbi stylus compendium vrgebat: *Sed quia ingrati animi crimen horreo*. Sed & eodem Lib. Epist. VI. Graecam praetulisse vocem; *Sed ita meruisse illum de me puto, vt ἀχαριστίας crimen subire non audeam*: nimirum magis Latinum sonare Graecam vocem, minusque barbarum, quàm ex Latina ipsa origine deriuatam contra consuetudinem Latinorum, etsi analogia seruata. Ibidemque tacitae rationi occurrens Iusti Lipsij, suspectam de Impuritate reddit lectionem Valerij Maximi Lib. V. Cap. II. in lemmate *De Gratitudine*, & Cap. III. *De Ingratitudine* ex ipsiusmet Lipsij censura in Prologo Auctoris, cui quidem Lipsio locus ille: *Mea paruitas eò iustiùs ad fauorem tuum decurrerit* sermonis videtur seruilis atque cellarij, neque ab illo aeuo profecti, Itaque codicem corruptum ratus ita emendat: *Ego iustiùs ad fauorem tuum decurrero*. Sed illa ex nostro sensu ratio meridiano Sole liquidior, quòd totis ijs duobus capitibus Valerius virtutem illam & vitium in exemplis aggerandis saepe appellaturus, synonymaque consectaturus, ac varias formulas, vt satietatem vitans simul elegantiam tueatur; ne semel quidem tamen voces de Lemmate, si bonae forent, & ab se inditae, vsurpauerit, vbi maximè cursus descriptionis, & tenor periodi poscere videbatur: vt in Exemplo I. Domestico de *Gratitudine*: *Memorem beneficij animum exquisito religionis cultu testando*: Vulgò fuisset dictum congruentius per substātiua duo composita *Gratitudinem animi exquisito religionis cultu*: Et exemplo externo III. *Itaque nec huius munificentia, nec illius tam memor beneficij animus tot verbis laudari potest* &c. expeditiùs profectò ita: *nec huius munificentia, nec illius tanta gratitudo*. Atque vt de consensu in his vocibus vsitandis, Summorum Auctorum illud etiam subiungamus, Iulius Caesar Scaliger Lib. de Causis linguae Lat. haec habet: *Illud scimus à probatis Autkoribus, Ingratum vsurpari, Ingratitudinem explodi*: vt vèl hac maximè de causa subscribendum nos putemus Iano Grutero, cùm inter Spuria, & Supposititia reiectat Decretum Mellanense pagina VIII. num. 1. cuius initium est: *S. P. Q. R. APPIO CLAVDIO. Q. FABIO. COS.* &c. in haec desinens verba: *ROMANAMQ. GRATITVDINEM. MERITO*. Sed Conradi ipsius confessionē audire est multo luculentissimam, loco eodem factam: *Eius tamen* (vocis gratitudò, & contrariae.) *in libris omnibus aut nullus, aut rarissimus, aut non valde grauis est vsus*; mox rem eleuans subdit: *non quia sit vitiosum à doctis existimatum, sed quia hic etiam fortuna dominata est*. Fuerit ergo fortunae, fuerit imprudentiae, fuerit studij & voluntatis, nos in hac parte neque audere debemus, quod Principes Latinitatis ausi non sunt; neque cogimur, vbi illi modis & formis pluribus rem eandem nominatam & laxae, & pressae orationi reliquerunt. Omnino perlegendus Valerius Max. locis suprà citatis, qui laborare nos inopia non sinent. Et qui

nobis commodùm offertur locus Senecae de Benef. Cap. XVI. *Quis non*, inquit, *recusans*, *quis non gemens exit? Atque ingrati est, non esse contentum praefato tempore*. (praefatum interpretare *fato praedestinatum*) Vulgus autē promptiùs effutiisset: *Atque ingratitudo est, non esse contentum* &c.

Ne tibi ingrata sit, Lector, obseruatio non incuriosi hominis, cui probabile videtur, fuisse in vsu veteribus Latinis pro *ingratitudine* duo alia synonyma, nimirum *Ingratiam*, & *Ingratificentiam*. Siquidem, vt Gratia (ex allato Ciceronis loco II. de Inuent.) continet memoriam officiorum alterius, & illius remunerandi voluntatem: ita vbi abest ea memoria, ac voluntas, quod quidem vulgò est *ingratitudo*, voce contraria, seu negatiua exprimetur *Ingratia*, cuius adhuc in vsu est ablatiuus *Ingratijs*, aduerbialiter sumptus, significans *praeter gratiam*, *praeter voluntatem*. Vt etiam à *Munificus* est *Munificentia*, ita *Ingratificentia* ab *Ingratificus*; habes quippe apud Ciceronem pro Sextio: *O ingratifici Argiui, inanes Graij, immemores beneficij*. Restat, vt Gratiam pro Gratitudinis pleno, & integro significatu sumptam ex Ciceronis mente probemus recente Inscriptione subiecta in Diuae Mariae Latae, Romae, videlicet:

DCLXXVIII.

SERENISSIMO . PRINCIPI
MAVRITIO . A . SABAVDIA
HVIUS . TIT . DIAC . CARD
QVI . REGVM . SATV . ORTVS . REGIA . LIBERALITATE
PRINCEPS . ET . ABSQVE . EXEMPLO
PRETIOSISSIMA . SACRARIVM . SVPELLECTILE . INSTRVXIT
ET . ECCLESIAE . MAIORA . IN . DIES . ORNAMENTA . MEDITATVR
CANONICI
AETERNVM . STATVVNT . GRATIAE . ET . HONORIS . MONIMENTVM
ANNO . SAL . MDCXXXVII

Vbi quis barbarè dixerit *aeternum statuunt gratitudinis, & honoris nonim.* Alius Latinè, sed laxius *Grati animi, & honoris*; seu *grati, & obsequentis animi*. Omninò autem lepidiùs, & presliùs *Gratiae, & honoris*.

SVPERIORVM PERMISSV

Membrum XXIII.

SVPERIORVM PERMISSV. Quae formula, vt sanctissimis legibus Conciliorum, caeterorumque Principum in Republica pareamus, in editione librorum apud nos obseruatur, cùm in marmoribus nonnunquam adhiberi contingat, an ea Latina sit, ad disquisitionem iure vocamus. Et quidem secundum vocem illam dumtaxat *Superiorum*, quam pro ijs, qui rempublicam administrant, absolutè sumi, nullo adhuc exemplo boni Scriptoris condidicimus: Itaque libentiùs dixerimus *Maiorum permissu* ex Horatio Serm. lib. I. Sat. V.

---------- ab his Maioribus orti
Ad pugnam venere.

Nam vt obseruat Auctor Thes. Lat. L. Videtur Horatius intelligere, eos maiores nostros vocari, non quicumque aetate nos antecesserunt, sed tantùm qui in honore aliquo, & dignitate fuerunt, nam & hoc loco manifesta ironia est. Et infrà Sat. VI. id apertiùs indicat, quosdam dicens etiam nullis maioribus ortos esse, idest obscuris parentibus natos, & nouos homines. Quod si durior forte videtur haec forma, dic, *Magistratuum*; vna quippe hac voce comprehendes & sacros & profanos, quorum censurae subijciuntur libri publicandi. Ita interpretandum Elogium Marcelli à Matre Dei, Carmelitae discalceati, in Beatam Teresiam

DCLXXIX.

Carmeli cultricem egregiam omni gloria cumulato? Quot exhaustis difficultatibus Quot exantlatis laboribus? Instaurationis amplissimae fundamenta iecit? In Vrbe quidem natali aduersantibus MAGISTRATIBVS. Reluctantibus Proceribus. Furentibus plebeijs. Calumniantibus omnibus. Et quod mirum, Bonis plerisque nequaquam probantibus. In Europa verò exclamante Hispania, audiente Roma. In rerum denique vniuersitate conjurato, & obsistente Tartaro, suspenso, ac stupente Mundo. Sed opitulante, & applaudente Caelo tantum opus Incheauit intrepida. Promouit indefessa. Absoluit gloriosa

Vel dic *Principum permissu*: hi enim & principem tenent locum, & Summi Principis nomine, id munus obeunt. Dic etiam Praefectorum, dic Procerum, dic Censorum, dic Patrum, seu per aliam id genus formulam.

QVANTVM FVIT CARISSIMA

Membrum XXIV.

QVANTVM FVIT CARISSIMA! Vtrùm probè inscriptum? Haec enim locutio apud Gruterum inter monumenta Spuria, & Supposititi cùm fortè in oculos quorundam Grammaticorum nobis praesentibus incidisset, grauem exciuit de bonitate formulae quaestionem. Ita verò legebatur.

DCLXXIX.

D : M
VIRGINIVS
FILIAE . MEAE . CARISS. VIRGINIAE
NIMIAM . OB . PIETATEM . PROPRIIS
MEIS . MANIBVS . INTEREMPTAE
PRO . DOLOR . QVANTVM . FVIT
CARISSIMA
VIX . ANN . XVI . IVVENTVTIS
EIVS . MENS . V . D . III

Siquidem facilè conuenit inter omnes, exclamatione illa (*Pro dolor*) comprehendi subsequens membrum *Quantum fuit carissima*; punctumque (vt aiunt) admiratiuum, si alibi, quàm in marmore scribendum fuisset, debuisset affigi pone vocem *carissima!* Ad eam quoque spectare aduerbium *quantum*. Hoc itaque vniuersis concepto sensu, plerique improbare, vt aduersantem Grammaticorum placitis eam formam loquendi, productis ad hoc centenis locis optimorum Scriptorum, vnde aduerbia in *um* finita nominibus Positiuis saepe, Comparatiuis perrarò, Superlatiuis omninò nunquam adhaerescere monemur. Et illa quidem vox *quantum* loco aduerbij posita illorum canonas sequitur: Nam secùs nominis loco, vt apud Plinium Epist. LXV. *Dedit enim mihi quantum maximum potuit*. Et apud Columellam lib. XII. cap. XXI. *Exploratum habeat, quantum plurimum salsae aquae vinum, quod fecerit, sine offensa gustus pati possit*. Et Senecam de Benef. lib. VII. cap. XXIII. *Quod non poterat fieri, dixit, vt crederetur, quantum plurimum posset*. His (aiebant) & id genus in locis vox *quantum* habet vicem nominis, nec respuit cum Superlatiuo item nomine cohaerere; ad eum modum, quo scribit Liuius lib. XXVII. *C. Arunculeio imperat, vt Equites quanto maximo impetu possit, in hostem emittat*. Sed ex aduerso obsistere alij, allegantes ex Thesauro ling. Lat. ipsum Liuium lib. V. Bell. Pun. ita scribentem: *Simul altitudinem muri, quantum proxime coniectura poterat, permensus*. Quo certè loco vocem *quantum* Aduerbij vicem tenere, vel inde est intelligere, quod ex arte Grammatica cùm suo sit instructum casu Participium *permensus*, nec alterum propriùm patiatur, Adiunctum superueniens necessariò resoluit in aduerbium: Ita *quantum* eo sensu praefigitur superlatiuo *proximè*. Ad haec protrudere non poenitendas illas coniecturas de Aduerbijs *Tam*, & *Quam* non respuentibus superlatiua. Nam de *Quam* tritior est vsus, quàm

vt à nobis (inquiunt) exempla exigantur: sic *quàm maximis itineribus, quàm celerrimè* &c. De *Tam* obseruat Gifanius dictum à Cicerone cum superlatiuo non semel: II. de Finib. *dolorem tam maximum*, Et in Lucul. *rei tam maximae*; subditque ille, elegantiae tantùm causâ eam vocem additam superlatiuo. Quid si etiam (addemus ipsi) energiae? Ita namque ostendit obseruatus à nobis idem Cicero Philipp. XII. aiens: *Nondum erat vestris tàm grauissimis, tamque multis iudicijs, ignominijsque concisus*. Vbi equidem respondent sibi mutuò duo membra *tam grauissimis*, & *tam multis*, eandemque intendunt energiam. Vtrumuis admittatis (aiunt) quemadmodum datis *Tam*, & *Quam* superlatiuo, quidni illa quoque *Tantum*, & *Quantum*? Et fortè, quia Comparatiuis, etsi raro, praeponitur *Quantum*, fortè (inquimus) superlatiuis nonnunquam. Et, si nos coniectura non fallit, Epigramma illud sepulcrale, quod arenam hanc disputationi nobis aperuit, non propterea à Grutero reiectum fuit inter Spuria, & Supposititia, quia spiret barbariem sequioris seculi (quàm multa autem huius notae Gruterus sciens, & libens admisit in corpore sui Operis, bonisque admiscuit?) Verùm quia falsò antiquis ab recenti Auctore intrusum, affectato locutionis antiquae cultu; sanae proinde Latinitatis, atque authoritatis proponendae. Porrò orationi huiuscemodi occurrere Aduersarios; inficiari, eandem esse, & parem harum vocum rationem; ac in vsu demum loquendi veterum omnem conquiescere quaestionem oportere; atque praefigi quidem posse aduerbium *Quàm* superlatiuis, quandoquidem veterum extant exempla; quae quia nusquam apparent de *Quantum*, non sine crimine violatae Latinitatis id posse. Quae sanè ratio tam robusta visa fuit Antonio Mucino, Viro inter Grămaticos nostri temporis maximè insigni, super hac controuersia mox consulto, vt sibi eam loquendi formam responderit aut non Latinam, aut valde suspectam videri.

Nos tamen, à quibus instituti ratio censuram exigit, nihil territi iudicio tanti Viri, audebimus medij consistere inter dissidentes partes; quando nos arbitros eae poposcerunt: Et quo studio Gruterus concessit huic Epigrammati locum, nè saltem ingenij (si minùs fidei) elegantem foetum intermori pateretur, eo nos modum eloquendi structuramque tutabimur: Id quod ex facili consequemur, si aliter, quàm Mucino voce tenus propositus locus est, inspectemus. Siquidem bina ibi membra distinguimus, vnum, quo continetur Exclamatio; alterum, quo subiecta ratio: nimirum vt acerbitas doloris summa indicetur, allegatur, quia carissima erat filia: Sunt quippe sententiae diuersae, ac sensa duo. Itaque nequaquam ad superlatiuum nomen, sed ad Verbum referri volumus Aduerbium illud *Quantum*: ruitque propterea controuersia omnis: Sitnè probè additum Superlatiuo nomini *Quantum* Aduerbium. Quemadmodum autem rectè dicimus *quantum fuit in me*, cur non pariter *quantum fuit carissima* rectè dictum censebimus? Neque patitur, interpretari nos in hac formula vicem habere nominis vocem *quantum*, si locum totum Ciceronis excutiamus lib. IX. ad Attic. Epist. IX. sic loquentis: *Populum nostrum seruandum ad immortalitatem, quantum in nobis esset, putabam*. Quo loco certè si supplendo constructionem illius membri legimus: *quantum in nobis esset seruare populum nostrum ad immortalitatem*, iam nolumus eam vocem fungi, nisi vice Aduerbij substantiuo Verbo appositi. Eandem vim, per diuersam tamen particulam sentire est in marmore altero praecedente apud Gruterum, idest pag. XIII. num. 7. quod huic nostro praeferre faciem videtur. Est autem huiusmodi:

DCLXXX.

COLLATINVS . TARQVINIVS
DVLCISS . CONIVGI . ET
INCOMPARABILI
LVCRETIAE
PVDICITIAE . DECORI
MVLIERVM . GLORIAE
VIXIT . ANN . XXII
MENS . III . D . VI
PRO . DOLOR
QVAE . FVIT . CARISSIMA

Et hoc Spurijs adnumerauerat Gruterus, tametsi duritiem nullam praeseferat, submotaque sit illa particula, quae in posteriore marmore turbam conciuit. Non ergo ob vitium aliquod locutionis, sed ob suspectam vetustatis affectationem.

VICTORIOSVS, SECRETARIVM

Membrum XXV.

VICTORIOSVS; SECRETARIVM. Fastidiosus nescio quis Antiquitatum Lector apud Gruterum, cùm frequens adesset in coetu profitentium literas; multa identidem ex eo carpebat, nonnulla temerè: non tam (credo) inuidia Scriptoris, aut ambitione gloriolae, quàm proprij adulatione sensus. Ex his produxit aliquando, quae est de Honorio, ac Theodosio memoria pag. CLXX. num. 5. dignam, inquiens; quae cum alijs impurissimis à Grutero promiscuè aggestis expungatur: Recitatque fideliter in haec verba:

DCLXXXI.

SALVIS . DOMINIS . NOSTRIS . HONORIO . ET . THEODOSIO . VICTORIOSISSIMIS
PRINCIPIBVS. SECRETARIVM. AMPLISSIMI . SENATVS. QVOD . VIR . INLVSTRIS
FLAVIANVS . INSTITVERAT . ET . FATALIS . IGNIS . ABSVMPSIT . FLAVIVS
ANNIVS . EVCHARIVS . EPIFANIVS . VC. PRAEF. VICE . SACRA . IVD
REPARAVIT . ET . AD . PRISTINAM . FACIEM . REDVXIT

Porrò vitia hic duo obseruabat corrupti seculi in vocibus *Victoriosus*, & *Secretarium* tamquam inauditis Latio, ac malè nouatis: Quam quidem Censuram censura dignam adiudicantes, qui tùm aderant iudicij sanioris homines, contumeliam illam praesenti actione facilè propulsauere. Quod primùm, Vir doctissime, tibi putet Vox *Victoriosus*, vt, inquis, malè nouata; qua ratione nitaris, non liquet. Certè Q. Marius Conradus vindex Latinitatis à nemine hodie eruditorum non laudatus, lib. I. de Copia Lat. serm. ita praecipit: *Vt scias autem, hanc apertam à veteribus viam, ac legitimam fingendi nomina esse habitam; à ficis etiam, & à victoria, & à literis docti quondam homines non contra Latinitatem fecerunt, vt Ficosos, Victoriosos, Literososquè dicerent.* Neque auctoritatem Conradi, est, quamobrem eleues, vt qui recentior sit, & vix elapsi seculi scriptor; namquè non ipse nouauit vocem, sed monet nouatam à doctis quondam hominibus; ijs autẽ ne ignores boni seculi, Aulum Gellium consule lib. IV. cap. IX. qui vocis huius *Victoriosus* Authorem primium facit Catonem. Eat nunc Pollio aliquis, & ex genio prauo irrideat quasi insolẽtia, quae à grauissimo quoque, ac eruditissimo Viro scitè, ac legitimè excogitata vocabula sunt, ad patrium sermonem ditandum. Hinc meritò Vossius de Vitijs sermonis lib. IV. cap. XXXVI. oblatum Aduerbium *Victoriosè* ad censuram cogens, *non admodum*, inquit, *displicet, cùm Victoriosus dixerit Cato apud Agellium*. Quod si Positiuum tuemur, etiam Superlatiuum *Victoriosissimus* cur respuamus? Non ergo eradenda Inscriptio proposita, quae est ab Augusto quarti dumtaxat seculi, siquidem à seculo superiore, hoc est propius Augustaeum, exemplum habet, teste Grutero pag. CCLXXVIII. num. 1. videlicet:

DCLXXXII.

VICTORIOSISSIMO
PRINCIPI . IVVENT * *Iuuentutis*
M. AVRELIO . CARINO
NOBILISS. CAESARI
COS. PRO . COS

DCLXXXIII.

VICTORIOSISSIMO
PRINCIPI . IVVENTVT
M. AVR. NVMERIANO
NOBILISS. CAESARI
PRO . COS

Id repetitur num. 2. ac 3. Non negem, iucundiùs legi, vt apud eundem pag. CCLXXXV. num. 6. & alibi. VICTORIIS. TRIVMFISQ. MAGNIFICO. VALENTINIANO &c. At barbarum illud statuere nefas planè videtur.

Restat expendenda vox altera *Secretarium*, nouata procul dubio, idque seculo, nisi aliter constet, barbaro; An verò etiam nouata barbarè

bare? Et hoc à nobis inuestigandum. Quamquam huiusce orationis vitium propalam est, cui reclamant, quae supra lib. II. in Paraenesi ad Classem II. iacta fuerunt ex Cicerone fundamenta de Vocibus Latinè nouandis; nimirum *Imponenda nouis rebus noua nomina*. Rem ergo prius intendamus, quae sit; tùm vtrùm noua Latio, cui proinde significandae, nouum nasci debuerit vocabulum.

Secretarium (inquit Vossius de Vitijs serm. lib. III. cap. XLVIII.) est conclaue, vel locus, vbi Reorum Causa à Iudicibus expenderetur, ac tandem statueretur, qualis de Tribunali pronuncianda esset sententia. Hic locus saepius velo separabatur à Tribunali, ad quod Tribunal Praeses se conferebat pronunciaturus, quid interiùs de Iudicum sententia foret decretum. Haec Vossius: qui cùm nullam reponat vocem Latinam huiusce loco, quid aliud, quàm rei nobae nullam ex antiquis vocibus significandae reperiri concedit? Vis tu autem noue rem notam? Recole ex Antiquorum scriptis formam Iudiciorum veterem apud Romanos. Nam, vt refert THOMAS DEMPSTERVS A Muresk I. C. Scotus in lib. cui titulus: *Antiquitatum Romanarum Corpus absolutissimum* (edit. Coloniae MDCXX.) lib. IX. cap. XXIV. Coram Praetore, consilio Iudicum coacto, peracta Accusatione, ac Defensione, ipsis praesentibus Accusatore, ac Reo, vbi vtriusque partis Orator se dixisse significaret, Iudices iussu Praetoris Tabellas accipiebant, & in vrnas mittebant, quam quisque ferendam esse iudicabat, siue Absolutionis, siue Condemnationis, siue Ampliationis, Reis interea sese proijcientibus ad pedes Iudicum. Coniectae inde in vrnas tabellae promiscuè, dirimi solebant, vt nun eius Absoluentium, & Condemnantium, & Ampliantium Iudicum, conciperetur. Postquam autem diremptis tabellis Praetor Iudicum cognouit iudicium ex numero maiore tabellarum, tùm id pronunciabat. Haec itaque omnia in oculis fiebant Accusatoris, & Rei: Actio, Missio in consilium, Collectio Sententiarum, Summae iudicij pronunciatio. Quae quidem cum subsequuta posterioribus seculis ratione iudicij tantùm conueniunt, quantum cùm secreto publicum: Nam pòst inuectum est, in loco à Tribunali secreto, Iudicum rogare sententias, quibus posteà cognitis, quae maiore extaret è numero, Praeses egressus loco, & in Tribunal subiens pronunciabat. Iam de re noua tam liquet, quàm de luce in meridie. Sicut autem à Tabula (qua significatur Instrumentum, Literae, & Actus publicus) rectè fit Tabularium, pro loco vsurpatum, in quo eae tabulae reponuntur, vsitata vox Virgilio, & Ciceroni non semel; Ità à secretis sententijs Iudicum rectè per Analogiam dicetur Secretarium, locus vbi eae secretò conferuntur. Nam vox *Secessum*, tàm vsitata Plinio in Epist. significat generali appellatione recessum. Talem autem recessum Iudicum non satis ea vox per se indicat. Quae cùm ita sint, intentata à Censore Accusatio in illam Inscriptionem, quid nisi Literam, Condemnationis scilicet, ab eruditorum Senatu expectet? Alio autem sensu *Secretarium*, vt affert Vossius, Templis, ac Monasterijs adiectum pro loco, in quo Thesaurus reponitur, & Sacri Codices, in praesentem disputationem non cadit.

ORIGINALE, MORTALE, VENIALE

Membrum XXVI.

Fvgerant Obseruationem nostram in Class. se superiore, Peccatum *Originale*, *Mortale*, *Veniale*. In his peccatum si aues effugere barbarismi, nitoremque Latinitatis Elogio contrahere, aliter sic loquèris. Pro Originali nitidius erit *Originarium*, *Labes hereditaria*, *Communis lues humani generis*. Emanuel Thesaurus in Noua Mundi Aetate, Elogio de Sancta Maria Virgine Ioachimi Filia, Christi Matre, cui titulus *Sculptura*, immunem ab Originaria labe descripturus: *Nullum*, ait, *in hoc typo peccatum culpes*, *Nullum in Prototypo*: *Nec illud quidem MVNDO COGNATVM*. *Nam sola Maria ADAMI LVTVM non eluit*. Pro Mortali dic *Mortiferum*, *Lethiferum*, *Capitale*: aut cum Iuglari, qui titulum Elogio XXXII. de Ludouico Rege Gall. hunc fecit: *Ludouici in lethales noxas odium*

immortale; Consentit Petrus Labbè de eodem Rege, Elog. VIII. *Talis erat Diuus Ludouicus, cùm adolesceret: sola aetas vtrumque discriminabat. Si ambo simul vixissent, vix vtrumque discerneres. Vt simul erellas vtrique LETHALIS NOXAE tantum in ea aetate odium, Vt si alterius morte scelus extinguendum esset.* Tandem pro Veniali melius sonabit Latinis auribus *Leuius, Minus, Minimum peccatum.* Vel vti Iosephus Silos Bitontinus, Elogio Gentis Caracciolae VI. de Nicolao A Coletionibus Catharinae Virginis Senensis Illibatae, ait, *Virginis illius Senensis excepit aure labeculas, concepit pectore vim Numinis* &c. Et vti Iuglaris allegato Elogio de Ludouico: *Ad minimas quoque nequitiae larua deterritus: securitatem suam solo Dei timore fundauit.* Praeterea pro mortali, ac veniali peccato dic *Peculum maius & minus.*

B E N E D I C O R

Membrum XXVII.

BENEDICOR malè dixeris Latinè professus: proptereaquòd *Benedico* verbum sit Neutrum ordinis III. neque idcircò formetur ex eo personale passiuum. Barbarum ergo quis neget *benedicere aliquem*, siquidem Graeca phrasis, & eo seculo tentata Latinitas, quo maximè ibat pessum; videlicet anno à reparata salute DCCLIII. vt perspicuè monstrant Versus Metelli Monachi Tegerensis, ac Poëtae in suis Quirinalibus

Peregrini venerantes loca sancta
Adierunt prece Papam reuerenter
Humiles tùm pauim nta ceciderunt
BENEDICI cupientes ab eodē Patre sūmo

Neque vacat barbarie *Benedico* neutrùm cum tertio casu, pro *Laudo*, vsitatissimum Theologis, qui hac in parte phrasi Hebraicae sacrorum voluminum institerunt; quoquè idiomate verbum est tùm actiuum, tùm neutrum, vt liquet ex translatione Cantici trium puerorum (Danielis Cap. III.) vbi Sacro Interpreti aliud fuit propositum multò sanctius, multoquè religiosius, quàm vt puritatem affectaret Romani sermonis. Sed & Graeca versio genuinam constructionem perpetuò seruat: Vt vbi modò per neutrum verbum Latina dicit ex Hebraica, *Benedicite omnia opera Domini Domino*; modò per actiuum ex Graeca, *Benedicat Terra Dominum*; haec vbique sibi constans habet: εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον: Et εὐλογείτω ἡ γῆ τὸν Κύριον. Hinc malè quoque dictum erit Latinè profectò *Benedictus* Participium passiuum, nam substantiuo tantùm nomine *Benedictum* Romanum est, imò Ciceronianum. Hoc ipsum censendum de Oppositis *Maledicor*, *Maledico*, *Maledictus*, *Maledictum*.

Opportunè hic se offert lustrandus lapis Mediolani inscriptus, de quo Giussanus in vita Diui Caroli, videlicet:

DCLXXXIV.

D . O . M

CAROLVS . BORROMAEVS, S. R. E. PRESB CARDINALIS
Archiepiscopus Mediolani in hac Diui Fidelis Martyris Aede restituenda
lapidem hunc à se ritibus Ecclesiae * benedictum primò posuit III. Non. Iulij
M D L X I X

Latinè autem studenti dictum sufficet pro *Benedictum* Lustratum, vel Initiatum, vel ritè Auspicatum, vel (melius) solemni cum precatione inauguratum, vel solemni ritu sacrum, vel Caeremonijs solemnibus consecratum.

Purgabis itidem memoriam Cimbricam, quam legis apud Suueertium in Select. Delic.

HENRICI

DCLXXXV.

HENRICI RANZOVII
PERPETVVM . DE . BIBLIOTHECA . SVA
DECRETVM
QVAE . INFRA . SCRIPTA . SVNT . HVNC . IN . MODVM . SANCITA . SVNTO
INVIOLATEQVE . OBSERVANTOR
RANZOVII . NEC . QVISQVAM . ALIVS . HANC . POSSIDENTO
HEREDES . EAM . NE . DIVIDVNTO
NEMINI . LIBROS . CODICES . VOLVMINA . PICTVRAS
EX . EA . AVFERENDI . EXTRAHENDI . ALIOVE . ASPORTANDI
NISI . LICENTIA . POSSESSORIS . FACVLTAS . ESTO
SI . QVIS . SECVS . FECERIT
LIBROS . PARTEMVE . ALIQVAM . ABSTVLERIT
EXTRAXERIT . CLEPSERIT . RAPSERIT . CONCERPSERIT . CORRVPERIT
DOLO . MALO
ILLICO . * MALEDICTVS
PERPETVO . EXECRABILIS
SEMPER . DETESTABILIS
ESTO . MANETO

Tu igitur protruso *maledictus* repone *Diris deuotus*, aut quid simile. Nam illud Epitaphium, quod ad nos träsmisit Maximianus Dezza Clericus Lucensis è Congreg. Matris Dei, non ferreo solùm, sed rubiginoso natum seculo facilè deprehenditur, quod hic producimus magis loco mõnstri, quam exempli.

DCLXXXVI.

Hic iacet Todericus vltimus Rex Gothorum MALEDICTVS. *Furor impius Iuliani, quia pertinax, & indignatio, quia dura. Vesanus furia, Animosus indignatione, Impetuosus furore, Oblitus fidelitatis, Immemor religionis, Contemptor Diuinitatis, Crudelis in se, Homicida in Dominum Hostis in domesticos, Vastator in Patriam, Reus in omnes.* Memoria eius *in omni ore amarescet, Et nomen eius in aeternum putrescet.*

An in hoc vestigium illum apparet dignitatis antiquorum marmorum? Hoc citat (inquit Dezza) Gueuara lib. III. literar. repertum in Portugallia.

Omninò dignus est audiri Q. Marius Conradus de Copia Lat. Serm. lib. V. Qui cùm ad voces nouandas indulgentiorem multò se praeferat, in controuersia nostra hoc habet: *Quare etiam precationibus, quae cum Trinitatis imploratione fiunt, nec benedicendi Verbum, nec benedictionum deesse debet.* Cùm nihilominùs idem Conradus multò ante de Cereo, quem vulgus *Benedictum* vocat, ab ea voce abstinens ita scripserit: *Illud quoque est in more positum religionis, vt meunte Februario mauguratum eo die à Sacerdote in sacris Cereum quisque accipiat.* In quo ne sibi ipsum repugnare putes, est animaduertere, Verbum quidem *benedicendi*; & nomen *benedictionis* admittere; non ita participium *Benedictus* quasi à *benedicor* passiuo, sed ei substituere *Inauguratus*. Quamobrem nos Conrado refragari minimè audentes, & verbum (in sacris dumtaxat ritibus) approbamus, vt neutrum tamen: Et nomini concedimus patrium casum, non quidem rei, quae inauguratur, sed Agentis.

Porrò *benedicere* homini verbi gratia, bifariam vsurpat vulgus, scilicet aut Deum, aut hominem alterũ. Et quidem Homo tùm benedicit, cùm benè precatur; Deus autem, cùm, vt benè sit, praestat. Nam hominis sermo significatiuus, Dei verò operosus, cuius & ipsum dicere facere est. *Ipse dixit, & facta sunt*, ait Rex Psaltes: *Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux*, refert Moses. Itaque Sacerdos benedicens Populo, aut locis, aut fructibus intelligitur benè precari à Deo, siue conceptis verbis, & expressa

formula

formula: siue signo Crucis facto, in quo tacita est precatio.

Quam verò communiter appellant *benedictionem Sacerdotalem*, aut *Pontificiam*, Latinè sic potest describi, Formula solemnis precaria cum signo Crucis per Sacerdotem, aut Pontificem pronunciata (dicit enim *Benedictio Dei Omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti descendat super vos* &c. Aut per Graecam constructionem, *Benedicat vos omnipotens Deus, Pater* &c.) Pressiùs: Precaria Sacerdotis Crux ritu solemni: seu Solemnis ritus Crucis precariae per Sacerdotem.

Aquam itidem non *benedictam* efferes, sed *sacram* (nomine quidem generico ad illius virtutem multiplicem;) vel *Sacram Lympham*, vel peculiari effectui significando, Aquam *Piacularem*, *Lustralem*, *Baptismalem* &c.

Neque *benedictum* de Numismate, sed piaculare; Id ipsum de Granis, seu calculis, aut globulis, aut orbiculis, quos vulgus *Grana benedicta*.

Neque de Ieiunio post Domini Epiphaniam apud Ordinem sacrum Diui Francisci: sed *Esuriales ferias arbitrarias*, quarum celebritas voluntati cuiusque, & arbitrio permittitur. Sed quia non ita exprimitur significatus vulgaris, dic pro arbitrarijs *gratiosas*, quandoquidem gratiam Diui Francisci Patriarchae conciliant obseruatoribus suis; quibus ille pollicitus est, vt vulgò dicitur, benedictionem, seu Latinè, se benè precaturum à Christo IESV.

CAELVM, TERRA, QVO NVMERO EFFERENDA?

Membrum XXVIII.

Exciuerat de priore Voce cõtrouersiam Gerardus Ioannes Vossius, quam nobis quoque subortam inter varias lectiones facilè composuit, eandem nobiscum in obseruationem conueniens. Quocirca vel nostram hoc loco cum illius sententia conspirantem proferemus, vel illius cum nostra, vt studiosorum scrupulo praeuertamur. Ergo ita statuimus, Vocabulum *Caeli* numero pluratiuo difficiliùs dimitti prosae, faciliùs carmini. Namque vnicus locus Seruij in I. Aeneid.

Et quo sub Caelo tandem, quibus Orbis in oris
Iactemur, doceas:

vbi ab illo ferunt haec ita edisseri: *QVO SVB CAELO*] *aut sub qua parte Caeli, aut secundum Epicuraeos, qui plures esse volunt Caelos, vt Cicero in Hortensio.* [*TANDEM*] *hoc loco vacat; ad ornatum autem pertinet; Aut tandem doceas, quod vix * qq contigit: Aut tandem pro expletiua particula est.* Hic, inquam, Seruij locus cùm ex alijs multis coniecturis, tùm quod repugnat sententiae Ciceronis, meritò corruptus coarguitur, & mentio Ciceronis de loco suo deturbata: Ita verò restituendus: *QVO SVB CAELO*] *aut sub qua parte Caeli; aut secundum Epicureos, qui plures esse volunt Caelos.* [*TANDEM*] *hoc loco vacat, ad ornatum autem pertinet, vt Cicero in Hortensio; aut tandem doceas, quod vix quoiquam contigit.* Ergo quod vnum ponebant fundamentum Ciceronianae locutionis in Seruio de *Caeli* pluratiuo ex vsu aurei seculi ruit; Iubetque studiosos puri sermonis efferre *Caelum*, non Caelos in prosaico Elogio. Hoc melioribus Elogiastis obseruatum scimus. Ita enim Marcellus de B. Teresia alludens ad illud Euangelicum: *Regnum Caelorum vim patitur*, à pluratiuo ipse abstinens ita inscribit:

DCLXXXVII

CAELVM . DESIDERIIS . AESTVANTIBVS
MVRALIBVS . QVASI . TORMENTIS
VEL . DVM . VIVERET
APERIENTI

Iuglaris Elog. XCIII. de Christo I. titulum, de quo Apostoli in Symbolo; *Ascendit ad Caelos*: ita ipse cõponit: *Ascendit Triumphator in Caelum*; Ciceronem imitatus in Paradox. *Quibus tandem gradibus Romulus ascendit in Caelum?* Reperta de Classe IV. Christian. Membrum XVII. in Voce *Paradisus*.

De TERRA vix quidquã opus est hic praecipere: Calepinus satis indicat, quando singulari numero, quando plurali, efferenda vox. Ne tamen studium Lectoris fraudemus, ex Elogiastis

stis haec damus exempla. Iuglaris vno in allegato Elogio: *Ne qui ignem missurus in terras venerit; Posset argui furaturus venisse*. Vbi est maximè obseruandum, allusisse eum ad illud Euangelicum ex textu Graeco, idest autographo Diui Lucae: *Ignem veni mittere in terram*, cap. XII. num. 49. Item eodem Elog. *Iam non futurus Viator, Ipsos in terra propemodum oblitus est pedes*. Ibid. *Ea scripta lex homini, Vt Caelum, nisi Tellure calcata non speret*.

COMMODARE AN DE PECVNIA?

Membrum XXIX.

CEnsorem egit, meliùs autem hoc loco certè censuram sibi arrogauit Vossius I. de Vitijs serm. cap. XXXXIV. decernens, *Commodare*, cùm de pecunia dicitur, alijsuè non ijsdem reddendis haud esse Latinum. Scilicet corruptum legi contendens locum Plauti, qui allegabatur ex *Asinar.* Act. III. Sc. III. & Ciceronis IV. Verr. Esto vterque locus corruptus: quamquàm suspecta haec censura, & vana suspicio videri potest, cùm & ex Plauto alibi, & ex Cicerone similem locutionem in minimè suspectis codicibus reperiamus. Nam ille in *Rudente* Act. II. Sc. IV. facit ita loquentem Ampeliscam:

Cur tu aquam grauare (amabo) quam hostis hosti commodat?

huic etiam ita subijcientem Sceparnionem:

Cur tu operam grauare mihi, quam Ciuis Ciui commodat?

Iam Cicero Orat. etiam pro Caelio ita habet: *Quare* (Clodia) *si se aurum Caelio commodasse non dicit*. Adi lectionem Paulli Manutij, quae concordat. Atqui rariùs fortè dictum consentimus cum Grammaticis *Commodare* de pecunia, de tritico, ac caeteris, quae non redduntur eadem: vsurpari tamē posse absque superstitione, quando res tulerit, meritò asserimus, cùm Ciceronem ita locutum constet, saepiùs fortasse (neque enim eius opera extant omnia) & quem locum Vossius castigare tentat, integrum iustiùs putamus auctoritate Emanuelis, & Mucini; aliorumque insignium Grammaticorum eundem allegantium.

SICARIVS, AN QVI BARBARE ASSASSINVS?

Membrum XXX.

ALiud Malefactorum genus indicari dubium non est vocabulo *Assassini*, aliud Sicarij. hoc enim Latinè generaliter dicitur de eo, qui sicam gerit maleficij patrandi causâ. Illud autem Turcicum est, de hostibus Christiani nominis primùm vsurpatum, qui vel precibus consilijsque, vel mercede pacta ad caedē Christianorum inducebantur. Pòst ad quoscunque translatum, qui ad aliquem interimendum, praesertim Virum Principem, conducuntur; Consule Thomam de Vio Caietanum in summula sua, V. Assassinus: Et Vossium de Vitijs Serm. lib. II. Cap. II. Hinc, nisi aliàs vsus sit Italicae linguae, haud rectè apud Onomastica traditur in Voce *Assassinare*, *Assaltare alla strada i viandanti per vcciderli, e tor loro la robba Lat. Grassor*: Et in Voce *Assassino*, *Grassator*. Propriè enim intercedit ibi pactum, vtque sicarius operam suam locet pecunia. Proinde Innocentius IV. Pont. Max. in Concil. Lugdunen. Anathema intentat in Christianos, qui opera vterentur Turcarum illorum ad caedem alicuius ex Christianis, vt habetur in Sexto de Homicid. Sed vsus quoque vulgaris non potest alius esse; quàm, vt significat Caietanus, Iurisconsultis acceptus, vt *vulgariter dicantur Assassini, qui pro pecunia occidunt hominem ad alicuius* (ita Caietanus dicit) *instantiam*. Latinè ergo dices Conducticium Sicarium, vel percussorem. Non longè abest ab hac significatione vox *Latro*, saltem ex vsu antiquorum: A quibus Latrones dicebantur conducti milites, à Graeco λάτρον, Lat. *Inseruio*,

nio, quòd mercede seruirent: Motisque erat (inquit Ambr. Calep.) vt hos Imperator & circa se haberet, & primos mitteret ad omne discrimen. Varro autem putat huiusmodi stipatores Latrones dictos, quasi Laterones eò quòd circa latera esse soleant, quos nunc Satellites vocant, qui Principis alicuius latus tuentur, qui & Laterani, & Stipatores vocantur. Obseruatu dignum est fragmentum Epitaphij in Gulielmum Nassouium, quatenus locutionem discas: nam dictum cum facto pugnat, vt candidi testantur historici. Ita vero legitur de illius caede: *Quem Philippus II. Hisp. Rex, Ille Europae timor timuit: Non domuit: Non terruit. Sed EMPTO PERCVSSORE fraude nefanda sustulit.* Erit ergo etiam Emptus Sicarius, Conductus percussor &c.

INDIGETES. INDIGITARE.

Membrum XXXI.

AD Caelites referuntur ambo haec vocabula *Indigetes* (penultima per *e*) & *Indigitare* (antepenult. per *i*) vtique vario etymo. Siquidem ab *Indigeo* dicti *Indigetes*, Dij ex hominibus assumpti, per antiphrasim, quia nulla re iam indigeant Immortales, ac Beati effecti: nobis autem Christianis *Indigetes* dici possunt Homines consecrati, seu Pontificio ritu in Diuos relati. *Indigitare* autem non est quasi *Indicetare*: neque vt falso autumat Calepinus *à digitis*, quasi indicitare, & digito indice monstrare: nihil enim habet cum ea, quam mox subiungit, significatione, *Voco, Nomino*. Est ergo Indigitare propriè Inuocare, vt apertè monstrat locus Macrobij apud Calepinum: *Namque Virgines Vestales ita Apollinem indigitant; Apollo Medice, Apollo Paean*: Et: *Ita ab incolis indigitantur*. Manat porrò hoc vocabulum à praepositione *Indu*, antiquis pro *In*, & *Citare*, hoc est Vocare, vt obseruat Vossius de Vitijs serm. lib. I. cap. XXXIV. Hinc *Indigitamenta* apud ipsum Calepinum erant priscis libri Pontificales, in queis nomina Deorum, & rationes ipsorum nominum continebantur; vtique non ad potitiam duntaxat vulgi; sed ad ritum, quo inuocandi forent ab hominibus Dij. Nobis hodie Indigitamenta fuerint libri Rituales, & Pontificales, in quibus Formulae cùm inuocandi opem Dei, ac Diuorum, tùm administrandi Sacramenta, Initiandi Aquam, Fruges &c. Item consecrandi Sacerdotes, Templa, Altaria &c. Placuit in hunc locum afferre huiusmodi obseruationē, simul auferre Lectoribus nostris offendiculum, quod & nobis olim obiecerat Calepinus, aliorum is quoque eruditorum errore deceptus.

DEMERITVM AN DE PECCATO?

Membrum XXXII.

OPponitur à nonnullis *Meritum Demerito*, quasi illud de benefacto dicatur, hoc autem de peccato. Sed contra quàm Latini loquuti sint, & qui hodie puritatem linguae sectantur. Est ergo *Mereor*, à quo *Meritum*, vox media, sumiturque pro Aliquid facio, quamobrem aut praemium accipere dignus sum, aut poenam pati. Idcirco admittit Aduerbia *Benè*, & *Malè*, vt etiam eius participia. Hinc in marmoribus frequens est *Benemerenti*, *Benemerito*. Hic *Optimemerito*, & *Pessimemerito*. Vtrum autem rectè *Benemerentissimo*, disseruimus superiore Classe, Membro IV. in V. *Benefactor*. Haud aliter *Meritum* tam praemio dignis, quàm poena congruit. Eius autem significatus vtram in partē sumendus, declarat ipsa verborū continuatio. In malam partem pro *culpa* est locus Vatinij ad Ciceronem: *Scis meam fortunam: nescio quo modo facile obtrectatores inuenerim, non meo mehercle merito*. In bonam autem pro benefacto, ne te Lector morer, accipe ex alijs Elogiastis Maximianum Deazam in suo Theatro Lucensi, Elog. XI.

NICOLAVM

DCLXXXVIII.

NICOLAVM . SANDONNINIVM
Quale de optimo Ciue, Parente, Pontifice
Patriae votum esse poterat
Talem DEVS . Opt. Max. Reip. dedit.
Vnus est, in quo cohonestando
Ciues, Exteri, Duces, Reges, Pontifices Maxx
Virtus, Fortunaque consenserunt.
Quod Purpura careret, miratus est Orbis
Ipsàque Purpurà nescio quid augustius habuit
Haec Admiratio.
Inter instructas Acies, iamque conferenda Signa
Tam bene Paci militauit
Vt ab Ludouico Rege, Caroloque Burgundo
Quò à Christianorum terris Arma in Barbarorum Caput
Auerteret, Nouennales Inducias impetrauit.
EO * MERITO Rex Carolus VIII.
Gentilitium Stemma
Commune sibi cum Sandonninio voluit
Cognationem testatus, non Sanguinis, sed Virtutis.
Difficillimis Reip. temporibus
Romae in Orbis fronte quasi Lucensium oculus
Nequid Patria detrimenti caperet, vigilantissimè circumspexit.
Illi Rerum tantarum ergo
S. P. Q. L
An. A Par. Virg. MCDXXX. Petro Cenamio X Virorum Principe
Mansurum Posuit cum Seculis Monumentum.

At verò *Demereor* compositum non modò non aduersatur simplici *Mereor*; quasi, *De*, particula detractiua sit: quin bonam semper in partem sumitur, estque *Demereor* bene de aliquo mereor, Beneficijs mihi aliquem obstringo. Nusquam magnificentiùs tractatum id Verbum reperies, quàm apud Octauium Ferrarium Elogio hic subscripto

DCLXXXIX.

IOANNI. DOMINICO. SALAE. Medicorum praestantissimo, Qui antiqua Artis miracula reuocans, non semel fugientes Animas repressit, membrisque suis haerere compulit: Et ad DEMERENDOS laude postera Mortales per sex, & triginta Annos Salutis arcana florentissimo Gymnasio euulgans, id plures docuit, quod pene solus poterat. Iacobus, & Franciscus Filij Parenti Opt. non tam Medicae facultatis, quàm Familiae veteris, ac probae Reparatori felicissimo PP

Iam ne manans inde Nomen *Demeritum* eadem significatione donemus; nondum enim apud bonos Scriptores contigit obseruare vsum illius. Vt propterea & negemus significationẽ à vulgo huic Voci attributam; & eam quidem à Verbo aliquando deriuatam.

MAIOR DOMVS

Membrum XXXIII.

HVic Ministerio significando, qui mundi-tiem sermonis consectantur, expuncta Voce *Maior Domus*, substituunt illam *Praefectus Domus*, exemplo Suetonij in Gal. Non tamen hoc satis, vbi gemina est, & varia Praefectura. Namque in Aula Summi Pontificis est, qui vulgò *Maior Domus*, & qui *Magister Domus*, Maiori illi subiectus; hoc tamen repugnat vsui veterum, apud quos Magister non patiebatur subesse alteri in eodem magisterio. Ita Magistro Equitum summa erat in Equites potestas: id fere Magistro Libellorum, Epistolarum, Sacrarum Cognitionum, Puerorum, Memoriae &c. In Aula quoque Etrusca Serenis. Magni Ducis triplex numeratur gradus, scilicet Maior Domus, cui subest Magister Domus, & praeest Maior Domus maior; haec autem prouincia omnium est honestissima in Aulicis. Iam in Aula Pontificia ita duo illa ministeria distinguere erit, vt *Maiorem Domus* reddamus Latinè Domus Praefectum; *Magistrum* verò *Domus* Oeconomum. In Aula Etrusca supremus erit Aulae Magister; proximus gradus Domus Praefectus; Postremus Oeconomus.

Percommodè cadit hic obseruatio Vossij de Vitijs serm. de barbaro quorundam vsu, appellandi *Maiorem Ciuitatis*, pro eo, qui regimen in Ciuitate obtinet. Nam si necessitas in sermone, aut historia coegerit, vtendum saltem est praemunitione, vnde barbariem illam quamminima offensione aures excipiant. V. g. *Maior (vt vulgus dicit) Ciuitatis*. Citra necessitatem erit Princeps, aut Praefectus Ciuitatis. Haud secus quem Patres Camaldulenses Maiorem vocant, esto Sacri Camaldulensium Ordinis Antistes, aut Praesul Maximus. Quorum ad exemplum, quae inter septa Sacrarum Virginum alicubi est *Maiorissa*, esto Praefecta, aut, ex Cicerone, Antistita (Gellium consule lib. XIII. cap. XIX.) An verò etiam Sacerdos more veterum, vt eo loco innuit Cicero, & frequenter Virgilius: nequaquam placet: quippe veteribus Virginibus sacris potestas erat operandi sacris, nostratibus autem interdicitur operari, arceturque sequior sexus ab Altaris ministerio.

MATERIALE.

Membrum XXXIV.

IN aedificijs, qua materia consideratur, id Latinè haud dixeris *Materiale*, nempè nulli boni seculi Scriptoris voce vsitata. Nouata verò deprehenditur obtinente barbarie, quod satis constat ex marmore Mediolanensi ad Diui Stephani, teste Puccinellio in suo Zodiaco, in hoc carmen exarato, quod vltrà allegamus, quia quàm horridum stylo est, tam spirans pietatis, videlicet,

DCLXXXX.

Flamma vorax prisci consumpsit culmina Templi,
Quod specie formae nulli cedebat in Orbe
Temporibus multis fuerat decus istius Vrbis
Omne manufactum recipit post tempora casum
Corruit omnino collapsum surgit ab imo,
Sed primi cultum nequit aequiparare secundum
Plebs spectando time: Peccatum causa ruinae
*Te prius aedifices, tùc *MATERIALE reformes,*
Sic Templum Domini placet illi fabrica Templi
An. Dominicae Incarnat. MLXXV. Indict. XIII Kal. April. Feria II

Pro *Materiale* autem repones *Materiatum*, ita namque loquitur Cicero III. off. Aedes vocans malè materiatas, quae ex mala, & improba materia sunt confectae.

Reclamet hic, licet, Conradus de Copia Lat. Ser. lib. II. num. XXVI. vbi nouandi nomina in *alis* finita copiosam venam conatur detegere: increpans quasi superstitiosos, qui contaminari putant his vocibus antiquum illum nitorem Latinitatis, omnemque auertens insolentiae suspicionem. Id quidem rectè, vbi vrget necessitas, & quibus quid exprimatur, adhuc desiderauit Antiquitas. At hic ex aureo vsque seculo praesto est Cicerone probante vocabulum.

ELOGII

ELOGII PERSPICVITAS LIBER III.

PROLVSIO.

Perspicuitatem Venustas non secus, ac suum, in quo benè spectetur, lumen postulat. Nam si ex Tullio *Narratio obscura totam obcaecat orationem*, quid (cedo) venustatis Elogium referet, si fuerit imperceptum? Certè rerum formas, species, colores, & si quod est aliud elegans in Natura, vna indicat lux, & commendat. Tolle lucem, nil vsquam parebit formosum, ipsumque è Mundo Mundum sustuleris. Sic planè in rem nostram. Conde intelligentiae obscurioris Elogium: etsi omnes eò congesseris Lepores; omnes Veneres, caecultet illud, & caliget, necesse est. Id meritò fuit tanti Epicuro, vt libro de Oratoria scriberet (Laërtio teste in eius Vita) *Nulli rei magis esse studendum, quàm orationis perspicuitati*. Lucianus autem, vt obscuri sermonis consectatores ad sanitatem reuocet, Dialogum instituit, quo Lexiphanem quendam recitantem obscuritate affectata ad risum adstantium primùm, tùm ad nauseam, Pharmaco propinato per Sisipolim Medicum euomere cogit absurditatem illam locutionis, ac sanatum praemunit in posterum Antipharmaco grauis illius moniti: *Praecipuè autem* (inquiens) *Gratijs, & PERSPICVITATI sacrifica, à quibus plusquam nimis à tergo relictus es: Fastus autem, & iactantia, & mala ista scribendi cupiditas; praetereà & tumidum istud, atque insolentem te gerere, verbaque plus aequo dilatare procul absit; & acerbum illud irridere aliorum scripta, & putare, quod tùm demùm primus ipse futurus sis, vbi aliorum omnium verba, & orationes calumniosè reprehenderis* &c. Dignusque omnino videtur Dialogus, qui totus perlegatur; adeo non vitium modò ipsum delineat, quod hic nos quidem vrgemus; sed ingenium quoque, & mores eo morbi laborantium; vt, si semet ita inspexerint, nae ij horrore correpti illico ad bonam frugem se recipiant. Notat autem Lucianus verba Antiquata, Distorta, Peregrina, quae (inquit) consuetam, atque receptam monetam sermonis adulterant. Verùm de his suo loco.

Vehementiùs rem inculcat Quintilianus Inst. Orat. lib. II. cap. III. An protinus Praeceptore optimo sit vtendum. *Quid si* (inquit) *plerumque accidit, vt faciliora sint ad intelligendum, & lucidiora multò, quae à doctissimo quoque dicuntur? Nam & PRIMA EST ELOQVENTIAE VIRTVS PERSPICVITAS, & quò quisque ingenio minus valet, hòc se magis attollere, & dilatare conatur. Vt statura breues, in digitos eriguntur, & plura infirmi minantur. Nam tumidos, & corruptos, & tinnulos, & quocunque alio cacozeliae genere peccantes certum habeo non virium, sed infirmitatis vitio laborare. Vt corpora non robore, sed valetudine inflantur; & rectò itinere lapsi plerumque diuertunt. Erit ergo OBSCVRIOR etiam, quò quisque DETERIOR.* Vtque planior fiat hoc loco sensus Quintiliani, Quid sit Cacozelia, audire ab ipso oportet lib. VIII. cap. III. De ornatu: *Est autem* (ait) *κακόζηλον vtique falsum, etiamsi non omne falsum κακόζηλον; vt cùm dicitur aliter, quàm se Natura habet, & quàm oportet, & quàm sat est.* Peruersum ergo dicatur, necesse est, institutum huiusmodi hominum, & inimica rationi oratio, vt quae Naturae impugnat leges. *Quid enim?* (subderet hic Hadrianus Cardinalis Epist. de Serm. Lat.) *Quid detestabilius, quàm id, quod omnium praestantissimum à Natura accepimus, & quo solo à caeteris animalibus differimus, ita corrumpere, ac deformare, vt iam neque effectum ampliùs suum habeat (quem enim moueant, aut doceant non intellecta?) neque ad id adhiberi queat, ad quod ab initio comparatum est.*

Hoc vitium Obscuritatis quàm foedum haberetur, cui in summa potentia minimum fuis-

ſet laudem Eloquentiæ promereri, probat Suetonius in Augusto: *Genus (aiens) Eloquentiae ſecutus eſt elegans, & temperatum, vitatis ſententiarum ineptijs, atque inconcinnitate, & RECONDITORVM Verborum, vt ipſe dixit, FOETORIBVS, praecipuamque curam duxit, ſenſum animi quam APERTISSIME exprimere.*

Nec deeſt his ingenijs cenſura cauillantium Poëtarum in Heracliti persona, in quem ita ludit Lucretius Carus lib. I.

Heraclitus init, quorum Dux praelia primus.
CLARVS OB OBSCVRAM LINGVAM magis inter inaneis
Quamde graueis inter Graios, qui vera requirunt
Omnia enim STOLIDI magis admirantur, amantque
INVERSIS quae ſub VERBIS latitantia cernunt.

Clarus, inquit, *ob obſcuram linguam*, Vide quid hoc Elogij. Id nimirum non ex ipſarum obſcuritate rerum, quae ad orationem redundet, ſed ex verborum quaeſita, & in primis affectata obſcuritate, quoniam Heraclitus (vt de eo teſtatur Tullius III. finib.) quid ipſe diceret, intelligi noluit. Quocirca cùm de industria loqueretur obſcurè, Σκοτεινὸς cognomento (vt eſt etiam teſtis Vitruuius lib. II. cap. II.) donatus à Graecis fuit. Ecquid ex his conſectarium eſt, quàm quòd huiuſmodi ingenia ſtolidorum dumtum capitum fauorem, plauſuſque colligant debitam tali ſtudio mercedem?

Neque praetereundum eſt Rhetoris recentis graue iudicium, Nicolai ſcilicet Cauſſini de Eloquentia Sacra, & Humana lib. II. cap. XXVIII. ſuper Perſpicuitate ſic diſſerentis: *Haec virtus iure prima ſtatuitur ab Hermogene, & maioris eſt momenti, quam quiſquis putet. Dici non poteſt, quàm multa alioqui induſtriorum hominum ingenia, dum hanc virtutem quaſi plebeiam, atque abiectam deſpiciunt, auia (vt ait ille) Pieridum loca luſtrantes, à limine verae, & germanae eloquentiae aberrent*, In ſumma (vſurpabo illud Quintiliani Oratorem formantis lib. VIII. cap. II.) id eſſe debet Elogiaſtae propoſitum ſtudium inſcribendi perſpicuè; vt, ſi fieri poſſit, in mentem legentis ſententia, vt Sol in oculos, etiamſi in eam non intendatur, incurrat.

Colluſit Princeps Etruſci Parnaſſi Baptiſta Guarinus (aurei illius Auctor Operis: *Il Paſtor Fido*) qui datis literis ad Carolum Bollium Ordinis noſtri alumnum, cenſuram ſuam rogatus tulit in Argumentum Academicum ex ijs, quae vulgus *Impreſias* vocat: atque vbi eius figuram, ſeu corpus excuſſit, accedens ad alteram partem, ideſt Epigrapham, ſubobſcuram illam notauit; quoniam, inquiens, huiuſmodi ſymbola nata ad vmbram ſunt potius, quàm ad Solem; tu tamen ſi de nocte incedere velis, haud ſanum probo. Amant ea quidem recondita fieri, non obſcura, vt oraculo ſit opus interprete. Hinc quid de aperta Scriptura ſentias, vides: ſi ſymbola penè muta, & quae ex vno aliud volunt intelligi; reſpuunt ea nihilo minus ambages; Et ſententiam velatam exigunt, ipſo tamen velo haud denſo, ſed magis pellucido. Deuelatum ergo Inſcriptionis argumentum eſſe debet, perque ſe ipſum patens: De die incedens, in Sole expoſitum; non vmbris vllis obductum, aut tectum. Extant literae Guarini cum alijs in vnum corpus collectis, editum Venetijs per Io. Bapt. Ciottum An. Sal. MDCXV. in ea parte, quae Officioſas comprehendit.

Iam Elogij Perſpicuitatem tractaturi, ne per caecos feramur anfractus, placet inſequi facem Theonis Sophiſtae praelucẽtem in Progymnaſmatis, cuius eſt illud praeceptum: Ἀσαφὴς δὲ γίνεται διήγησις, παρὰ τὴν ἔλλειψιν ὧν ἐχρῆν ἀναγκαίως μνήμην πεποιῆσθαι, καὶ παρὰ τὴν τῶν ἀποκεκρυμμένων ἱστοριῶν ἀλληγορίαν. Κατὰ δὲ τὴν λέξιν φυλακτέον τῷ σαφηνίζοντι τὰ ποιητικὰ ὀνόματα λέγειν, καὶ πεποιημένα καὶ τροπικὰ, καὶ ἀρχαῖα, καὶ ξένα, καὶ ὁμώνυμα. Hoc eſt: *Obſcura autem fit Narratio propter defectum eorum, quorum oportebat neceſſariò fieri mentionem, & propter abſconditarum hiſtoriarum allegoriam. Secundùm verò locutionem cauendum Perſpicuitatem affectanti, Poëtica nomina dicere, & factitia, & translata, & priſca, & externa, & aequiuoca.* Haec Theon. Porrò membra huius Praecepti ſingula diſcutienda ſunt nobis, vt ad ea, ex quibus conficitur Orationis Perſpicuitas, indicatis priùs, quae obſcuritatem offundunt, commodior fiat acceſſus. Sunt autem Obſcuritatis octo illi quaſi ſcopuli ex Theone. Nimirum I. Defectus Narrationis rerum neceſſariarum. II. Allegoria abſconditarum Hiſtoriarum. III. Poëtica nomina. IV. Factitia. V. Translata. VI. Priſca. VII. Externa. VIII. Aequiuoca.

Membrum I.

Primus Obſcuritatis in Oratione Scopulus ex Theone.

PRaetermittendum primò nihil in Narratione neceſſarium, quò res perſpecta fiat. Quamdiù enim aliquid eius latet, haeret animus, nec iudicare quidquam tutus valet. Cuiùs contrarium efficit rei ad amuſſim expoſitae perſpicuitas, quae à Scaligero in Poët. lib. IV. Cap.I. finitur *Facilitas orationis ad rem intelligendam*. Hoc cùm in omni Inſcriptione vèl ſimplici & pura ſolenne eſſe debet, tùm in ornata, illuſtri, & illa praeſertim, quae Panegyrica dicitur, in qua perpetua eſt exornatio, atque amplificatio. Nam quid abſurdius, quàm ſi theſauros, & gazas inter horrores noctis explices, quò viſus nullus pertingat? Sic ergo ratio poſtulat, tam in re Elogiaſtica, quàm Oratoria, vt non antè rem aggrediaris ornare, atque amplificare, quàm expoſueris. Docet hoc Cicero II. de Orat. *Omnis*, inquiens, *orationis reliquae fons eſt Narratio.* Conſpirat Ariſtoteles III. Rhetor. Cap. XXXIV. *Sunt autem Orationis partes duae. Neceſſe eſt enim rem primò, de qua agitur, exponere: deinde illam argumentis confirmare. Quare nemo vel narrare, niſi poſteà confirmet; vel confirmare, niſi priùs narrauerit, commodè poteſt.* Huius praecepti ſi quaeris exemplum ab Elogiaſta, damus Albertum Elog. de Diui Bonauenturae obitu: *Gregorius* (ait) *Romanus Pontifex audito nuntio dediſſe lachrymas perhibetur* (& mox) *Eccleſia fleuit oculum, caput Orbis.* En primùm Narratiuncula, tùm decòra exornatio per metaphoras binas. Locus alter extat apud eundem Oratori congruentior, quàm Elogiaſtae, (quamquam etiam Elogio ex ijs, quae ſunt Oratoria) quia eſt laxior aliquantò numeris: Elog. ipſo de D. Bonau. num. XIX. XX. XXI. vbi Narrationem ſubſequitur Illuſtratio, Videlicet:

ROMA . CAREBAT . PONTIFICE
ORBIS . CAPITE
TRADITA.VNI.BONAVENTVRAE.COMITIA
ILLI.OMNIVM.DECRETA.SVFFRAGIA
VT . IS . SIT . PONTIFEX . QVEM . ILLE
DECREVERIT.VTIQVE.ETSI.DECREVERIT
SEMETIPSVM

Hactenus Narratio, ſeu rei expoſitio: Deinde Illuſtratio

QVI.DE.SANCTITATE FERRET SENTENTIAM
TVNC. VNVS. VISVS. IDONEV. BONAVENTVRA.
VNI.VOTA.COMMISSA.OMNIVM.QVIA
VNVS . EST . SINE . VOTO .
SVI . DVMTAXAT IVDEX ESSE . NON POTE T
QVEM . PROSEQVITVR . ODIO .
QVID.HIC.AGES? AN.QVOD.ALIVS.QVISQ.
IN . RE . PRAECIPVE . TANTA . FECISSET?
ES . CAPVT . ORBIS . SI . VOLES .
VELLE . HAVD . POTERAT . CAPVT . ESSE
DESIERAT CAPVT ESSE.ET VELLE.EX QVO
COEPERAT . OBEDIRE .
PONTIFICIAM . DIGNITATEM
TENES . IN . SINV
PROCVL . TAMEN . A . CORDE .
VENENVM . REPVTAS . TIBI :
HOC. MORI. NEMINI. NON. VOTVM. EST.
NVNQVAM IPSE TIBI IN MENTEM VENISTI
ITA . PROCVL . RECESSERAS A . TE . IPSO.
SI . DE . CREANDIS . PEDIBVS
ACTVM . FVISSET
VTIQVE . ADFVISSES

Adhuc exemplum non minus luculentum Albertus offert eodem Elogio, cuius Narrationem ſuperiori loco ſubtexit in hunc modum:

II.

IN . THEOBALDVM . VICECOMITEM
GREGORIVM . SVBINDE . X. CONSPIRASTI

Mox illuſtrationem

HABERES . IMITATORES . AC . SOCIOS
SI . DE . TE . DECREVISSES .
INVENISTI . QVO . SOLVS . ESSES
VT . GLORIOSIVS . FECERIS . SVPREMVM
REGIMEN . CVM . HABVERIS. DECLINASSE
QVAM . CVM . MERVERIS . ADMISISSE.
INDIGEBAT . QVIDEM . ECCLESIA
TE . PONTIFICE
PLVS.TAMEN ARBITROR.HOC.EXEMPLO
ERIS . ET . AMBIENTIBVS . FRAENVM
ET . NORMA .
COMITIIS . BONAVENTVRA
QVI . TVA . PRODIGIA . DESIDERABIT . IN
HOC . OMNIA . ESSE . SCIET

Narrationem porrò illuſtrationi praecedere ita

sanctum habetur Aristoteli, vt is cap. XXXIX. amplius ita praecipiat: *Narratio verò in exornationibus non perpetua est, sed in plures partes distincta. Nam actiones, & res gestas commemorare opus est, ex quibus omnino constituitur.* Quem locum interpretans M. Antonius Maioragius *Actiones,* inquit, *& res gestae commemorantur, & singillatim amplificantur. Ex eis enim tota constituitur oratio. Quò fit, vt saepiùs narrandum sit: & quò plures sunt res gestae, magisque diuersae, eò plures etiam narrationes erunt.* Insistit ijsdem vestigijs Cicero in Partit. sic habens: *Conficitur autem genus hoc dictionis (exornatiuum) narrandis, exponendisque factis.* Et paulò post: *Nam tota ferè exornandi ratio constat ex Narratione, & Amplificatione, vt ex Helenae encomio, & Euagora Isocratis intelligi potest.* Exemplum nos reperimus luculentissimum ex recentioribus, scilicet *Vità, & Elogia Ludouici XIII. Regis Christianissimi, Petro Labbe è Societ. Iesu Auctore:* Quae etsi Panegyricam orationem Laconicè decurtatam referre magis videantur; non displicuerit tamen appellare Elogiorum seriem filo vitae contextam. Certè ibi est obseruare, vt caesim narretur, vt deinceps argutijs, & salibus ludatur, per Elogia singillatim (quae ad septem, & triginta trahuntur.) vt etiam plures interdum vno in Elogio Narratiunculae suis mox illustratiunculis adiectis perstringantur. Ne verò Lectoris studium fraudemus, subdimus exemplum recentis Epitaphij in Equum, Auctore Valerio Chimentello Florentino, dignum aere, videlicet:

VBERI Pernicissimi Equi Reliquiae
Festinum Te Iubent Viator.
Raptim Lege. Et Curriculo Abi.
In Celebrioribus Italiae Hippodromis Complurìes Victor
Dum Contentissime Fertur, Fracto Crure
Ad Mortem Cucurrit.
Vitae Nimirum Taeduisset Desiturum Currere Si Viueret
Leuem Precare Terram, Cui Ille Numquam Grauis
Currendo Extitit.
Heu Sua Arte Perijt, A Quo Tempus Volitare
Mors Momento Repere Didicit.
IACOBVS DVX SALVIATVS MOESTISS. HERVS
Cineres Mobilitate Suspectos
Lapide Clusit

Ecce narratio gemina cum sua quaeque subiecta illustratione. Altera quidem est: *VBERI Pernicissimi Equi Reliquiae*, qua ex narratione deducit argutè, Vt festinus sit Viator, vt raptim legat, vt curriculo abeat: Altera verò: *In Celebrioribus Italiae Hippodromis Complurìes Victor Dum Contentissime Fertur Fracto Crure Ad Mortem Cucurrit*; Vnde ingeniosè haurit, quae in corpore Epitaphij ad finem vsque habentur.

Consentimus quidem cū Cicerone de Orat. citato; si nota res est, nec si dubium, quid gestum sit, haud esse opus narrari, ac potiùs rebus vix libatis interseri argutias, inspergi sales, ita vt narrationis munus, illustrationisque colludat; quemadmodum ferè procedit Panegyristes, de quo Maioragius in Aristotelem citatum. *Licet enim (inquit) in Demonstratiuo genere sit perpetua quaedam narratio rerum laudabilium cum amplificatione; tamen huiusmodi narratio non potest dici pars orationis demonstratiuae, sicut isti volunt* &c. Exemplum haud obscurum dat Ioglaris Elogio de Christo Iesu LXXIII. Cui titulus: *Queritur se desertum à Patre*, quod ille aggreditur vix libato argumento, notissimo quippe, illustrare; Videlicet: *Quamdiù tibi Mater adstat Quid te quereris derelictum à Patre? Plena Deo Maria est. Ea praesente Deus abesse non potest* &c.

Interest tamen, quòd Orator in Exornationibus Narrationem tametsi per partes dispositam, ac singillatim amplificatam, magis tamen ab ipsa amplificatione dispescit, quàm praestet Elogiastes, qui, quòd breuitati simul ac venustati

ſtati ſtudet, induſtria opus habet maiore, quò vtramque ſic corporet, atque temperet quaſi operis textum verſicoloris. Quod quidem non eſſe cuiuslibet vèl amoeni ingenij, indicat ex corruptela ſui temporis Quintilianus lib. IV. Inſtitut. Orat. Cap. II. de Narratione grauiter ita diſſerens: *Maximèque haec* (ideſt Perſpicuitas, Breuitas, Probabilitas, tres Narrationis virtutes) *in ea parte cuſtodienda ſunt, quae prima Iudices docet; in qua ſi acciderit, vt aut non intelligat, aut non meminerit, aut non credat, fruſtrà in reliquis laborabimus*: Et paulò poſt: *Rem indicare ſermonis quotidiani, & in quemcumque etiam indoctiorem cadentis exiſtimant. Cùm interim quod tamquam facilè contemnunt, n ſcias, praeſtare minus velint, an poſſint. Neque enim aliud in eloquentia cuncta experti difficilius reperient, quam, quod ſe dicturos fuiſſe omnes putant, poſtquam audierunt, quia non bona iudicant eſſe illa, ſed vera. Tùm autem optimè dicit Orator, cùm videtur vera dicere. At nunc velut campum nacti expoſitionis, hic potiſſimùm & vocem flectunt, & ceruicem reponunt, & brachiū in latus iactant, totoque & rerum & verborum, & compoſitionis genere laſciuiunt: deinde id quod ſit monſtro ſimile, placet Actio, Cauſa non intelligitur. Verùm haec omittamus, ne minus gratiae praecipiendo recta, quam offenſae reprehendendo praua mereamur.* Hactenus Quintilianus; Cuius quidem cenſura probat, quantum ſibi laudis concilient, qui Perſpicuitatem in Elogio cum amoenitate curant, ſimulque & docent, & delectant: Contrà, quam monſtroſam in mente ideam gerant noſtrates quidam, praecelſi alioquin ingenij, ac ſummae eruditionis, in quos tamen, cùm ſcribunt Elogia (ſcribunt autem volumina iuſta) facit illud Martialis in Cariſianum

Nil laſciuius eſt Cariſiano
Saturnalibus ambulat togatus

Scilicet horum Elogijs nihil laſciuius, nihil exquiſitius ad amoenitates, ad argutias; ſed eas quidem tenore perpetuo ſic adfectatas, & preſſas, vt vſum narratiunculae, vbi opus eſt, planè ignorent: Cariſiani planè aemulatores, qui ſemper incedebat in Toga, Syntheſi veſte verſicolore in Saturnalibus deferri ſolita, ob rei familiaris inopiam deſtitutus. Ita hi homines, quaſi è ruderibus excſae vetuſtatis eruta ſint, quae ipſi fabricant Elogia, totos opplent margines ſcholijs, atque gloſſis; quibus particulatim ſententias, velut poſcentia Oedipum aenigmata, & glosſemata interpretentur, quos egregiè vellicat Quintilianus (lib. VIII. cap. II. Inſt. Orat.) ſic habens: *At peruaſit iam multos iſta perſuaſio, vt id iam demum eleganter, atque exquiſitè dictum putent, quod interpretandum ſit.* Qui etiam lib. I. cap. VI. ſic habuerat: *Oratio verò, cuius ſumma virtus eſt perſpicuitas, quàm ſit vitioſa, ſi egeat interprete?* Cùm ergo ſit Elogiaſtae conſectanda in primis Perſpicuitas, hanc ſeruet legem, oportet, vt ignotis de rebus (ſiue quia nouae, ſiue quia vetuſtate obrutae) narrationem inſtituat, preſſiorem illam quidem multò, quàm ſoleat Orator, neque inelegantem; puram tamen, & nitidam ad Lectoris docilitatem: Mox flores fundat ad expolitionem, & ſales pro Elogij decoro conquirat. Atque id, vti diximus, ſiue vniuerſim, ſi res ſimplex; ſeu particulatim, ſi multiplex. Neque verò tota ſemper praeſtruenda Narratio eſt, ſed argutijs interdum praeuijs ita ineunda, vt quà narrando, quà illuſtrando Perſpicuitas ornatum; ornatus Perſpicuitatem fulciat. Quo in genere feliciſſimus ſuſpectus eſt Iuglaris, Cuius haec damus ſpecimina: Elogio XLIX. de Iuda cum facibus, & laternis Chriſtum Dominum adeunte, vt proderet. *Nae tu planè caecus es Iuda, qui cum laternis & facibus Solem quaeras. Tribus Erebi Furijs addidiſti te Quartam. Habes & tu tedas tuas, quibus Mundi lucem non augeas, ſed extinguas. Hac pompa luminum Funus tuum deducis mortuus Deo* &c. Et Elogio LXXV. cui titulus *Mortuo tota parentat Natura*, ſic habet: *Noctem hanc ne ſomno natam putares, Corpora, quae dormierant, ſurrexerunt. Peracta tragoedia ſua Deus lumina ſubtrahit Non vltrà ſpectatoribus profutura. Ex orcheſtra tantus Actor egrediens Vèl à ſaxis plauſum extorquet. Ambierant omnia nouum hoſpitem monumenta. Ad hoc aperta ſunt. Et quia conſortes illum nolle praenouerant; Mortuos, quos acceperant, eiecerunt.* &c. Expende hic quàm argutè ad narrationem, & eam quadruplicem praeludat illuſtratio.

Interdum diſpertienda narratio, vt eius primùm pars afferatur, tùm illuſtratio ad reliquam Narrationis partem aditum faciat. Hoc feliciter perfecit Albertus de Diuo Antonio, Elog. I. num. XVIII. vbi ipſum è cauea eremi ingredien-

tem sepulcrum ita describit : *Erat sepulcro proxima cauea. Hic, ait, Erit gymnasium vitae, vbi mortis est cathedra. Nec vspiam tutiùs viuitur, Quàm in cinere. Igitur viuus sepulcro conditus: Si tamen viuus, qui toties iam obierat. Viuere coepit in tumulo, & fragrare. Extra tumulum olebat sibi ipse grauiter Vt cadauer.* Ecce hic inita narratio : *Erat sepulcro proxima cauea*, cui succedens illustratio insinuauit reliquam dictionem ibi: *Igitur viuus sepulcro conditus* : Inde rursus illustratio.

Porrò historiale Elogium, si modò posteritati ipse studueris, nequaquam esse debebit contentum praesenti consuetudine loquendi, cùm pòst voluentibus seculis, ac senescentibus ipse quoque rerum ac temporum vsus exolescat. Ita nisi Interpretum ope, qui veteres memorias obstinata inquisitione erudèrent, Inscriptionum notitiam posteri assequentur. Profero in argumentum Epitaphium vetus repertum Parmae, cuius meminit Hieronymus Mercurialis de Arte Gymnastica lib. III. Cap. XII. & citatur à Grutero pag. DXIX. num. 3.

IV.

D . M
L . AEMILI . VICTORIS
QVI . PRIDIE . NATALEM . SVVM
VICESIMVM . ET . SECVNDVM
PRVNA . IN . PENSILI . POSITA . VR
GENTE . FATO . SANVM . IPSE
NECAVIT SE . L . AEMILIVS
VICTOR . PRINCIPALIS . ET . AELIA
VENERIO . FILIO . PIENTISSIMO
ET . SIBI

Quo loco quid sit *pruna in pensili posita*, haudquaquam exploratum habebit, nisi qui repetat desuetam nostris temporibus exercitationem priscorum gratia valetudinis, ac voluptatis in pensilibus lectis, & balneis (de qua Plinius lib. XXVI. cap. III.) ab Asclepiade excogitatam, à Galeno autem, Herodoto Medico, Aetio, Auicenna commendatam. Itaque haud damnandus videtur Auctor eius Epitaphij : Admonendus quidem Elogiastes, vt in rebus sui temporis exponendis, si modò aeternitatem intendit, obliuioni, atque ignorationi posteritatis, quoad eius fieri possit, consulat.

Locus hic suadere videtur, vt à Censoria animaduersione vindicemus titulum illum Exequiarum Philippi III. Hispan. Regis, Mediolani expositum in fronte Summi Templi, videlicet:

V.

EXEQVIAS . MOESTISSIMAS . PARENTI . VESTRO
O . CIVES
HVC . VOTA . HVC . LACHRYMAS
QVI . MAGNA . DABAT . HOC . PARVVM . PETIT

Duas namque Ecclipses (aiebat Censor) habet hic titulus; Posterior dumtaxat tolerabilis. In illo siquidem *Huc vota, huc lachrymas*, haud procul est fortasse, vnde suppleas *Afferte*: In altero verò *Exequias moestissimas* peregrinandum est, inquit, vltra Herculis metas, vt verbum, cui innitatur, exquiras. Sed liberior enimuerò castigatio, & luida censura. Meminisse enim oportebat Censorem persimilis loci Ciceroniani ad Poetum lib. IX. Epist. XXII. ita scribentis: *Ego seruo, & seruabo (sic enim assueui) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quae apertissimis agunt Stoici : sed illi etiam crepitus aiunt aequè liberos, ac ructus esse oportere. HONOREM igitur KALENDIS MARTIIS. Tu me diliges, & valebis.* Intendenda enim primùm acies in huius loci sententiam, tùm in compositionem verborum, in parte illa: *Honorem igitur Kalendis Martijs.* Constat enim, vt ex dicto superiore de suae verecundiae studio deducit Cicero, Honorem se (subintellige) habere voluisse Kalendis Martijs, quae nimirùm Iunoni, & foeminis dicatae erant. Consule Paulum Manutium in hunc locum. Verùm Ecclipseos huiusce supplementum vndenam fuerat petendum? An ex superioribus? minimè, vti patet; nec enim vllum praecesserat verbum. Ex ipsa ergo natura phraseos, & ex vsu communi loquendi. Haud secus herclè in proposito Membro: *Exequias moestissimas parenti vestro*, quis non facilè subaudiat *celebrate*, aut verbum aliud huiusmodi ex Latina consuetudine? Ne tu tamen Momos excites, liberiore Eclipsi abstinere curabis, ni fortè putes, quod minimè

nimè damnabimus, eos latratus tibi flocci pendendos, exemplo contentus veterum Latinorum, & obfirmato vsu eruditis notissimo, ex quo praeiudicata ista quaestio est; videlicet in Funere Indictiuo, ad quod inuitare populum solebat Praeco per illam formulam, tametsi vocibus nonnullis situm olentibus:

VI.

T. LIVIO . T. F. EXEQVIAS
IRE . QVEIS . COMMODVM . EST . TEMPVS . EST
OLLVS . AEDIBVS . ECFERTVR

Quamquam enim ibi ad Philippi Regis exequias Auctor inuitet Ciues, nec Latinè doctos dumtaxat compellare, sed vniuersos promiscuè videatur; quia tamen compellat Latinè, Latinorum ritum teneat, licebit; nec, si quis fortè sciolus non capiat, quidquam curet.

Restat, vt alteram Ecclipsim probandam maximè, ne dum tolerandam indicemus exemplo recente, ac quia posteriore, aemulo fortè illius, & ad eius imitationem eleganter expressò. Est enim inuitamentum ad funus Isabellae Reginae Hispaniarum, quod item pependit in fronte Templi Maximi Mediolani anno MDCXLIV., Auctore ex Societate Iesu, quemadmodum superius ad funus Philippi Soceri, videlicet:

VII.

SISTE . CIVIS . INGRESSVRO . PAVCA
I S A B E L L A E
PARENTAT . HIC . AMOR . ET . PIETAS
VTRIQVE . LACRYMIS . AC . VOTIS . OPVS
SI . AMAS . HVC . LACRYMAS
SI . PIVS . ET . VOTA

Nihil certè aut ad perspicuitatem hoc liquidiùs, aut pressiùs ad breuitatem; vbi ipsa Ecclipsis cum decore lucem adiungit.

Membrum II.

Secundus Obscuritatis in oratione Scopulus ex Theone.

Caecas locorum latebras vtique praeuia face lustramus. Facis verò appellationem non ineptè Tropis attribuas, quos lumina orationis, & gemmas scitè vocant eruditi. Atqui Allegoriae, quae Troporum est Princeps, facem accendere nequaquam valet Historia; si fuerit obscura, aut minùs nota. Obscuram interpretare, quibus Elogium, quae est res nobis proposita, legendum exhibetur. Fieri siquidem potest, vt, cuius hodie narratio trita est, atque vulgata, successu temporum longo abolente peregrina reddatur, atque idcirco interpretes sibi quaerat, & notas. Hic verò exigo ab Elogiasta prudentiam, vti legentium habeat rationem. Nam vbi eruditis solùm inseruit, memorias rerum plures enarratione persequi commodè supersederit, libauisse contentus: Rudibus autem, vel etiam promiscuae multitudini, nisi in vulgaribus, omninò narrandum, breuitate quidem quàm collectissima, sed ea perspicua. Atque de vulgaribus ipsis sic statuere videtur nobis: Si exponendum sit Elogium eo tantùm loci, vbi illa notitia vulgata habetur, rem & factum cursim tangi oportere: Sin alias in terras transmittendum (quod ferè de Elogijs accidit & huiusmodi amoenis scriptis) rem aut imposito titulo comprehendi totam, aut appositis membratim narratiunculis in margine declarari. Quare immeritò perstringit nescio quis Iuglarem, quod Elogium suum, cui titulus *AMORI LVCENSIVM CRVCIFIXO TRIBVTVM*; concionatorem sacrum tùnc agens

agens in Vrbe Luca, in gratiam religiosae ciuitatis conscriptum, pòst exoratus ab exteris putauerit sibi esse dilucidandum apposititijs notis ad marginem. Scilicet ad obscurum alibi terrarum argumentum cùm eò vocaretur, an poterat citra vitium praetermitti interpretatio? Quod maximè cauere debuit Typographus Genuensis, dum tanti Elogiastae lucubrationes bellissimè facturũ se putans, si epitoma perexiguae molis vniuersas comprehenderet, omisit notas saltem praescribere, quas adscribere margini vetabant pagellarum angustiae. Atque hunc scopulum idem ipse vitauit, sed imprudens in altero Lucensi Elogio, cui titulum & argumentum admisit fortè fortuna breuitas paginae, quae in lateribus non ferebat. E re autem nostra est, vt citemus id Elogium, & quidem reiectò studiosè ad calcem titulo illius & argumento, vt inter tenebras, lucemque Lector discernat, simulque perspiciat, quanti sit tandem in Elogio Perspicuitas. Ita igitur Iuglaris Elogium ingreditur:

VIII.

Lucensium Terra Vt Quaedam Caeli Pars Est
Luciferi alterius perduellione grauata dehiscit
Et scelera malens deglutire, quàm regere
Vbi vni ad inferos, multis ad superos viam pandit
Hiatum quid hunc exhorres Viator?
Nusquam arctiorem videris ad Erebum ianuam.
Tam multi non intrarent per illam
Nisi apud alios pateret amplissima, quae apud Lucenses angustissima est.
Periurus Aleator vnà cum indusio humanitatem omnem exutus
Nudum Deum, nudus lacessit ad luctam
Et VERBVM quod verba non prosternerent, adortus manu
Duritiam suam omnem obuio iaculatur in saxo
Vrbis sibi commissae muro Filium Maria non patitur excubitorem perire
Quem olim subduxerat Herodis gladio Puerum
Laedi saxo non vult
Indignum reputans, si qui apud Lucenses vel ipso
* Crucis * viuebat in ligno
Apud eosdem spectaretur mortuus Matris in gremio.
Omnem igitur miserationem in laeuam exonerans
Dexteram expedit in vltionem
Et se vnam vulneri aperiens, illud è damno lucrum reportat
Quod dato etiam pro Christo sanguine vera Virgo Martyr iam est.
Periclitante iam non Dei solùm Filio, sed & Matre
Par fuit iterum scindi petras, & monumenta laxari.
Caeli ruentis iras impiata praeuenit tellus
Et quae saxum ministrauerat culpae, hiatum commodans poenae
Seu haustura non iam Abelis sanguinem, sed Dei Matris,
Seu in tam execrandam aeternùm declamatura proteruiam
Nunquam claudendum aperit guttur.
Abit in locum suum
Non tam Deum fugiens, quàm se ipsum Blasphaemus
Et igneo nudus balneo mersus iam discit
Patêre Lucam miseris ad Asylum, perditis ad sepulchrum.
* Fugite Vrbem, in qua Christus * omni regnat in solio, Christi hostes
Sola vos alibi iura, hic ipsa etiam vos puniant Elementa

Solitarium

Solitarium hoc, Lector, inspexisti Elogium: Fatere: Caecum vidisti. Iam dabo titulum Auctoris, & argumentum, quod praemissae facis ministerium supplebit obscuritati tollendae. Priùs tamen Asteriscos duos studio nostro assignatos interpretamur, quò pleniorem adhuc intelligentiam assequare. Nam per illud *Qui ipso Crucis viuebat in ligno*, indicatur illa Christi imago Auctore Nicodemo viuentis in Cruce, quam imaginem caelesti olim prodigio acceptam Lucenses summa cum religione cultam asseruant in Templo Maximo; & in quam lusit Iuglaris Elogio superiùs memorato. Illo verò *Christus in omni folio regnat*, significatur, in omni folio Vrbis Lucensis apparere eiusdem Christi Crucifixi depictam effigiem. En tibi modò Titulum: *Lucensium pietati pro Deiparae imagine olim ab Aleatore perditissimo sauciata SOLATIVM*. En simul Argumentum: *Affixa supponitur haec Inscriptio Lucae in Sacello B. Virginis A Saxo dictae, vbi profundissimus adhuc extat hiatus descensuro tux patens homini, quo mersus olim perditissimus Aleator, dum ipsiusmet iacturam indusij aduerso sibi imputans Christo, eundem Vrbis in muro pictum iacto contriuerat saxo; nisi Deipara à dextera in laeuam Filium transferens excepisset pro eo vulnus, quod etiam dato sanguine propalauit*. Relege modò Elogium hac praelucente notitia, quàm fiet perspicuum, quod antè pene imperceptum!

Placet subnectere Franciscum M. Florentinium, Ciuem Lucensem, Scriptoremque aetatis nostrae eruditum. Hic exemplo Iuglariano excitus in hoc ipsum argumentum Elogiasticè scripsit, ac eidem Iuglari nuncupauit elegantissimo Epistolio. Tu prudens Lector contemplare, quanti is fecerit Perspicuitatem; vt, qui experimentum hoc ingenij intra fines Patrios concludere, homini longè consultissimo dedicare, super argumento autem vulgari, ac trito destinabat; nihilo tamen minùs praemuniendum esse putauerit Titulo, indice rei luculentissimo, videlicet:

Ad Aram Virginis
Saxo in vetustissima Icone cruentatae, ac proxima voragine vindicatae
ORANTIBVS MONITVM.

IX.

Barathro immines, Viator. Gradum sustine.
Et in apertis adhuc Erebi faucibus tumulatum
Blasphemum Aleatorem exhorre.
Hic iacta in aeternum alea decoctor perditus
De calculis demissus ad lapides
Lapideum in corde reliquum abiuratae pietatis igniculum
Vnica etiam dilapidauit in silice.
Nequissimus nimirum perduellis collusori Satanae foederatus
Dum Christo saxa magis obtrudit, quàm exhibet
Pro Lucensibus in Deipara Stationarium:
Aggreditur saxo de murorum pinnaculis deturbare.
Communem designata Mater ad ictum
Dexterum in pectore vulnus Filio gestiens praegustare
Reseruatam in dextera mucronibus prolem
Repente subducit in laeuam.
Directè Iustitiae Solem videres illapsum in Virginem
Prodigiosè subitò in Leonem retrogradi
Et siccatis irato Deo clementiae fontibus Terram in hiatus discindi.
Saturatus vtique iam opprobrijs
Lapide petitus vt Canis
In durum contumeliae genus mitissimus Agnus exarsit.

Ac

Ac voluntarios beneficentiae fructus
Praetereuntibus elargiri suetus Caelestis Agricola
Acerbiorem, ex vbere nempe Virginis, sanguinem
Excuti lapidibus indignatur.
Vt qui proprias ferre iniurias placidissimè assolet
Concluso impunè insultari non sufferat * Horto suo.
Sensit irati Numinis poenam discissa tellus
Et quae saxum piaculo dedit
Abominandum scelesti capitis ferculum cogitur deglutire.
Hinc diducta telluris latera turpissimo foedata contactu
In se mutuò renuentia recurrere
Metuendas Orci formantur in fauces
Adest tamen Erebi caput * conterere assueta MARIA
Et qua DEVM expedita dextera sustinuerat
Adaperta iam penitùs compressisset, & guttura
Ni viam blasphemis tantùm hactenùs peruiam
Arctare magis ad exemplum putasset, quàm obstipare.
Vbique facilem, Viator, time descensum Auerni
Nullibi angustiorem inuenies; quàm propè Virginem.

Quia verò vt in moribus, ita in literis, quae sunt in summis Viris virtutes, trahimus peruersis studijs ad nostra vitia: Et Iuglarem quidem Elogiatiarum facilè principem non rectè quidam interpretantes, putant extremam inducere lineam suis Elogijs, si totos margines notis occupent clarandis obscuris locis: commonendum te, studiose Lector, putamus, vt, qui laudem affectas Elogialticam, ne sinas errorem huiusmodi in mentem irrepere tuam: quin magis quidquid aperiendae sententiae, & rebus exprimendis ad captum legentium exterorum, posterorumque necessum esse duxeris, id totum inseras in ipso Elogij corpore, seruato etiam (quod de facili succedet, si aduertes) praescripto Breuitatis. Ne vero traharis exemplo nuperrimi Elogiastae, qui Elogium meditans Potentati destinandum (nam & praefatus Posteritati ipsi nuncupat) maluit fatigare notis margines, quàm suis quasque res locis disponens liberum legenti cursum remittere; hoc ampliùs, quod *Elogium* inscripsit, seu *Historiae compendium*: Quid autem rationi minùs consonum, quàm caecam proferre historiam, adscititijs luminibus indigentem?

Iam historiae omnibus notissimae, qui vèl tantulùm Latinè sunt aspersi, exemplum promimus ex Emanuele Thesauro in Elogijs Nouae Aetatis de Diuo Iosepho Sponso Deiparae, cui titulus est *TITVLI*. *Nec minor Dauide Iosephus. Aureum Regnum gerit in officina. Stant illi sua Imperij signa Fabriles secures, & Lignei fasces; Quos puer alligat.* Anteà siquidem Fabrum lignarium descripsit, & genere ortum Dauidis Regis. Quis autem ignoret, insignia Imperij in Consulatu extitisse Fasces ac Secures? Itaque Allegoriam hanc Tyronibus in Latinitate adducere sine vitio obscuritatis potuit. Illa verò aliquantò prouectioribus, Eodem ipso Elogio: *Fortunatum coniugium, Cui dexter Ales Angelus*, idest bonum auspicium fecit Angelus, allusione ad Ethnicorum auguria ex opinione Barbarorum. Similiter qui sacros Codices semel inspexerunt, facilè ex Genesi allegoriam percipient, quam Thesaurus itidem profert eo ipso Elogio de Mariae Sponso: *Iugalia haec vincula nihil strinxere praeter animos: Nec vltra amorem iuere amantium vota. Non nouum Iosepho Dominae nolle misceri.* Quis autem Poëseos elementa dumtaxat imbibit ex Virgiliana Aeneide non statim attingit Allegoriam illam in Ethopeia de Mantuano excidio, aetate nostra facto: *Steti tot mensibus, quot annis Ilium: Et adhuc starem, si foederatorum copijs instructus, mucronibus insidiantium obstitisset Hector meus.* Cui Allegoriae aditum fecerat superiùs dicens: *Reuiuiscant saltem, & heroico gemitu defleat Vates meus Troiàe recentioris incendium. Vlyssem dedit Sa-*

baudia

baudia, Liguria Achillem, Aiacem Forum Iulij, Helenam ego ipsa ruinis meis. Nec defuit scelerum calcar Calchas dolosus . . . . qui me nefando . . . . tumulo consuluit immolandam.

Porrà quoque eruditis ingenijs Elogia exhibens Caesarum, percipi haud difficulter potuit ex notissima historia ludens in Tiberio: *Similis Aeschilo caluitie dissimilia inuenit fata: Reuerita est Aquila Imperium, non Imperantem*. Nimirum trita mors est Aeschili ex Aquila testudinem superne dimittente in eius caput, rata fortasse saxum glabrum; quod illa referebat caluities. Non piget Elogium totum inserere, Auctore nobis incerto, Elegantissimum, quamuis in truci argumento; historia autem Aulicis notissima, Videlicet:

X.

Heu rerum vices
GALLICVM SEIANVM
Regno propinquum, Regi proximum
Poenitens aut fatigata
Fortuna destituit. Principum inuidiae
Victima mactatur.
Vt sacer Homo saginatus publico
Galliam expiet.
Ferrum expertus, malè qui concupiuit aurum
Regnum qui viuus
In partes secauit, Mortuus secatur
In frusta
Aequiùs, an immaniùs?
Diris sibilis, inclamationibus Plebs
Furens iusta fecit
Tracto, Discerpto
Nusquam, aut Vbique sepulto.
Heu quàm dissimili
Exitu clauditur Aulicorum fabula
O rerum vices
O fata!

De Seiani primùm potentia, tùm tristi exitu celebris memoria extat apud Suetonium in Tiberio. Accipe breuiorem Epigrapham, nec superiore minùs magnificam, Mediolani nostro expositam seculo:

XI.

KAROLI . V. IMP. VIRTVS . INCOGNITAS . TERRAS
OCEANVMQVE
PHILIPPI . II. IMPERIO . SVBIECIT
VT . ALEXANDRO . MAGNO
LONGE . MAIOR . PHILIPPVS . IVNIOR
VNIVS . MVNDI . NON . CAPERETVR
ANGVSTIIS

Nulli siquidem non decantatur tùm de Philippo Macedone Regni amplificatore, tùm Alexandri filij libidine dominandi, maeroreque concepto ob Orbem vnum à se vix occupatum, cum extare plures audiret. Quare subobscura videri potest Allegoria Epitaphij Ferrariensis ad Sancti Spiritus, mediocriter nimirum eruditis aegrè percepta: Videlicet:

XII.

Francisco Calcetto Claro I. C.
Qui in Forensi stadio magnis opibus liber
Innocentiae, & Gloriae suscepit triumphum
Qui Doctor & Orator celebris
Hastatus, seu Triarius miles Togatas duxit victorias
Inde fuso per Italiam nomine
Consilio, Responsis prisca aemulatus oracula
Excusso carnis jugo ad Caeli libertatem euolauit
Indicem lapidem merito patruo Carolus posuit
Anno funebri M D C X X X I V

Nam

Nam quis fuerit Haſtatus, quis Triarius in Romana militia praenoſcere eſt opus, tùm ad propoſitum argumentum accommodare, vt ſenſus deprehendatur.

Iuglaris autem planè mirus Elogio de Chriſto Ieſu LXXIX. cui titulus EPITAPHIVM SEPVLTO, Vbi Hiſtoriam eruditis notam citra narrationem ſic tractat, vt ineruditis quoque fiat nota Allegoria. *Felleis* inquit *lautitijs Vſque ad horam nonam meridiatus, Praecipitato in noctem die, Ne Sibaritam crederes, ſi ſomno ſe daret ante Solem; Auerſatus vbique mollitiem, Saxo ſopitus in ſtrato recubuit.* Ex quo quidem nutu facilè inſcius quiſque coniectat Sybaritarum delicias, luxum, mollitiem, perinde quaſi Elogiaſta narrationem inſtituiſſet conſuetudinis & morum eius gentis. Non abſimilis eſt Allegoria Emanuelis Theſauri, qui Elogijs de Aetatibus Mundi finem facit alloquens Chriſtum Ieſum, in quem & illud poſtremum ſcribit, aienſque; *Hic feſtiuo celeuſmate Stationem occupans, Foliorum carbaſa complico: Et pro Anchora emeritum calamum figo Anno tuo MDCXXXIV.* Quia certè Allegoria nihil clarius ad intelligentiam imperitis licet rei maritimae.

Hùc ſpectat Tractatio propoſitionis ſubobſcurae, cui ſuccedere poſtulat fax Expoſitionis, vt egregiè perfecit Theſaurus Elogio de Chriſto Dei, ac Virginis Filio: *Matris annos in proauis numeraturus, Trium & ſexaginta Patriarcharum ſtemma claudit.* Nam quis aſſequi poſſet audito principio numerum annorum Matris in proauis, niſi mox ſequentia expreſſiſſet? Ibidem in illa propoſitione: *Tu temporum meta*, cuius latentem ſententiam illicò aperit ſubdens: *Summo Solſtitio, nocte media, anno extremo natus, Solis fugam, vmbrarum incrementa, anni lapſum inhibuiſti*: Hae namque conditiones temporis, quo natus in humanis eſt Chriſtus Ieſus, ipſum denunciant Temporum metam. Sic Pona Elogio de Caeſare Iulio: *Saeuus ab vtero*, quam poſitionem ſtatim illuſtrat: *Quo non niſi caeſo erupit lethalis genitrici vipera.* Et de Tiberio: *Suorum nox ſcelerum, Aeterni Solis aſpexit lumen, Redemptionis acceſſum.* Nam quis ille Sol aeternus aſpectus ſit, exponit, Redemptionis acceſſum, per mortem Chriſti, Tiberio Auguſto Regnante.

Membrum III.

Propagatur Theonis praeceptum de Allegoriae obſcuritate

Ad Hiſtoriam Naturalem, Fabulam, Adagium, Auctoritatem.

Hiſtoriae, ex qua quomodo Allegoriam peti oporteat, hactenus demonſtrauimus, ſunt veluti traduces Naturalis Hiſtoria, Fabula, Adagium, Auctoritas. Notitiam ergo haec quoque poſtulant, quò ſalua ſit in alluſione Perſpicuitas.

Ex Naturali Hiſtoria prompſit allegoriam Franciſcus Pona in fine ſuperioris membri citatus, de Iulio Caeſare, qui cùm in lucem erupērit caeſo matris vtero, meritò praedicatur *lethalis Genitrici Vipera*; Quem enim hominum lateat catuli viperini proprietas è ſciſſo vtero perempta matre naſcentis? Effectus quoque naturales Planetarum in hominis vitam ab Aſtrologis vulgò traditi praebuere argumentum Elogio Auctoris incerti in Triuultium Sacri Rom. Imperij Principem, pòſt etiam S. R. E. Card. atque Apoſtolicum Legatum, videlicet:

THEODORVM TRIVVLTIVM
Vraniae delicias
Sidera vniuerſa decorarunt
Opibus SATVRNVS & Potentia
Religione IVPITER & Purpura
Fortitudine MARS & Militari gloria
Magnanimitate PHOEBVS & Principatu
Comitate VENVS & pulchra Prole
Ingenio MERCVRIVS & Facundia
Varijs LVNA incrementis &
LEGATIONE
Tot illuſtratus ſplendoribus
Aethera tandem colluſtraturus
Orbi diù vt affulgeat
Diù Viuat, Viuat Diù

Amoenior redditur allegoria virginis temeratae in Ethopeia suprà allegata de excidio Mantuano, vbi post exordiolum ita proximè succedit; *Illa ego fatidicae Mantus Nepos, Ocbni filia, Maronis parens, Formosa quondam, Potens, Celebris, Illibata: Nunc rigens cladibus, euersa spiritu, plena funeribus, lassata viris, Deflorata, Deplorata, Compressi cordis effundo reliquias; Et fractum Eugium fractis oculis ingemisco* &c. Est enim propria, & naturalis defloratae pudicitiae fractura eugij ex vulgari opinione.

Prolixam, ac frequentatam Allegoriam à re Naturali, ideft à procella maritima habes in Elogio Thesauri de SS. Bapanthero Pantheri filio, ac Iacobo Mathani filio, cui titulus: *NAVFRAGIVM*, trahiturque perpetuo filo rei nauticae, & nauis naufragae sinceriffima cum Perspicuitate ad vulgi rudis intelligentiam.

Huic placito fauent, qui de Symbolo Academico praecipiunt, Quale, quibus ex Poëtis decerpendum sit, lemma eidem praefigendum. Ex celebrioribus, aientes, poëtis: Lemma verò non truncum ac mutilum; sed si Monostichon vti prolixum non admittitur; sit certè hemistichion, sensu haud obscuro, vt vel verbis ipsis expressis comprehendatur, vel subintellectis consequentibus insinuetur: Cuiusmodi in illo *DVRATE*, quod continuò vel tyronibus in lectione Virgiliana suggerit reliquum carminis ex Aeneidos lib. I.

DVRATE, & vosmet rebus seruate secundis. Fabula verò non secus atque Historia Allegoriam constituit. Nam non minùs enarratur figmentum, quà tale putatur, quàm si verum factum. Habet & fabula suam veritatem sub commenti cortice latentem, ac dulci, quod sapit illa narratio, miscet vtile, formatque faciliùs hominum mores, praecipuè adolescentum. Amat itaque fabula esse nota nihilò minùs, quà Historia, vt inde Allegoria reddatur perspicua. Notissima, vulgatissimaque ex fabula, de Parcis humanae vitae stamina tractantibus, ducta est vetus Inscriptio apud Gruterum, inter spurias allegata, pag. X. num. 7.

XIV.

L. CORN. LEG
SVB. FAB. COS. VIVIDAM
NATVRAM. ET. VIRIL
ANIMV. SERVAVI
QVOAD. ANIM. EFFL
TAND. DESERT
OPE. MEDICOR. ET
AESCVLAPII. DEI
INGRATI. CVI. ME. VOVERAM
SODALEM. PERP
FVTVR. SI. FILA
ALIQVANTVLVM. OPTATA
PROTVLISSET
L. FAB. COS. HEIC
ME. CONDD

Vt ex recentibus exempla aliqua adducamus, peruagata plurimùm est fabula, ex qua lusit Thesaurus Elogio de S. Iosepho almae Virginis Sponso: *Vnica haec Hymenaei teda fumo caruit, Virgineo candore non denigrato.* Ita Hymen habitus in veterum figmentis Deus, Praeses nuptiarum in ipsis quoquè triuijs hodie Mediolani à plebe decantatur voce corrupta, ac sensu idcirco imperceptо: *All'Amine*, quotiès in conspectu contingit traduci sponsam ad virum. Nec illa quidem peregrina fabula eruditis, in quorum gratiâ prodijt nuper memorata Ethopeia de Mantuano excidio: *Quid non immoderatè lugeam, si me sub Heliadum oculis certatim lachrymis grauidarunt Ister, Renus, Iberus.* Scilicet ad Padum flumen, vbi adiacet Mantua, Heliadas Phaëtontis mortem insolabiliter flentes, versas in populos arbores helectrum lachrymantes, comminiscuntur Poëtae.

Contrà verò vix tueri poteris ab obtrectatoribus expositam populo (non tantùm doctis, quia in publica populi supplicatione) Mediolanensem tabulam palmaribus literis ex Romanarum dignitate: Cuius quidem Auctorem, quisquis ille fuerit, fuisse constat eruditum; En ipsam:

XV.

Quod olim auertendae pestilentiae
Defodiebantur simulacra magicis praecantata carminibus
Nunc saniore voto, ac consecratione
Quod reliquum sanctissimae mentis simulacrum
Ecfertur
Non Inferni Charontis erecta statua
Sed Caroli mortalibus exuuijs
Ad morbi pertinaciam flectendam circumlatis.
Actum de te Vrbs est
Nisi Diuinus hic Vlysses
Orienti Solis noxis tuis infenso
Non Hecatombis, sed precibus
Lethales sagittas excusserit

Opus hic fuerit, qui populo enarraret fabellam hanc de Vlysse, non satis expositam.

Illa enimuerò vel nota ineruditis fabula; vel si ignota, clarescit satis ex ipso attextu in Epigrapha, quae fontem exornat in Augustali Florentino, Francisco Rondinello Auctore amoenissimo, videlicet:

XVI.

Ad Fontem tenui vnda pellucidum Hospes accede
Curas edaces, quae cor sauciant, pone.
Naiadum pulcherrima loci custos
Vultuosos, Inuidos, & omnia adunco naso suspendentes
Procul arcet
Hilares, Candidos, & amara lento risu temperantes
Obuijs vlnis excipit
Aulae Portus hic est
Vbi Princeps positis radijs, & fulmine mentem leuet
Animum recreet.

Ioannes Pasta Inscriptionem dictauit duplici Allegoria Historiae, & fabulae, vtriusque satis notae, sed limam non admisit. Ait enim de Caesare Montio Card. Archiep. Mediolanensi:

XVII

Silebis Caesarum Augustissime Octaui
Caesare vincendus Augustiori
Qui
Non marmoream, quam lateritiam
Inuenit
Sed auream, si saxeam
Non muris, sed moribus
Relinquet Vrbem praestantior Mida:

Vulgaris

Vulgaris nempe est tam historia Octauiani Augusti, qui se iactabat, Romam lateritiam inuenisse, marmoream reliquisse; quàm fabula de Mida Rege, qui ab Ioue impetrauit, quidquid tangeret; vt efficeret aureum. Sed minùs fortassis incomptè dixisset:

Aliter:

XVIII.

Silebis aliquando Augustissime Caesarum Octaui
Caesare vincendus Augustiore,
Lateritiam Tute Vrbem inuicti
Reliquisti Marmoream
Moribus hic si non muris saxeam
Efficiet auream alter Midas
Sed felix.

Est ista paris perspicuitatis, ac dignitatis Inscriptio exposita nostro seculo Mediolani, dignaque oculis eruditorum, quam idcirco damus:

XIX.

PHILIPPI. II. REGIS. MAX. RES. GESTAE
SICVT. IISDEM. TERMINIS
QVIBVS. SOLIS. CVRSVS. CONTINENTVR
ITA. IMPERII. FINEM
NON. TERRAE. SED. CAELI. REGIONIBVS
RELIGIO. ILLIVS. SVMMA
TERMINAVIT

Neminem enim non caecum latet cursus naturalis Planetae Maximi Ob Ortu in Occasum, ex quo liquidè percipiat res immortales ab eo Rege gestas, quà patent terrae ab Oriente Sole ad Occidentem.

Haud aliter Adagium allusionem non patitur, nisi vel tritum vulgò, vel mediocriter doctis planum fuerit. Id quod in re Oratoria praecipit Quintilianus lib. VIII. cap. VI. *Caeterum*, dicens, *Allegoria paruis quoque ingenijs, & quotidiano sermoni frequentissimè seruit. Nam illa in agendis causis iam detrita Pedem conferre* (id est accedere ad confutanda argumenta aduersariorum) *& Iugulum petere* (i. e. potentissimum omnium argumentorum inuadere, & Aduersarium premendo quasi iugulare) *& Sanguinem mittere* (i. e. testis potentiam, authoritatemque imminuere) *inde sunt, nec offendunt tamen*. At vbi Adagia ex re sunt minùs nota legentibus, ad quos exponitur Inscriptio, obscuritatis profectò contrahitur vitium. Quocircà iudicent Consulti de Inscriptione illa in Caesarem Montium Archiep. Mediol. *Actum est, Ni spiritus ardens, ni vida ni virtus Pastoris Montij vigilantissimi, Herculis clauam extorquet, Ignauos excitat, Aethiopes dealbat, Res ad Triarios rediit. Ista ni flamma cales, Actum est*. De alia similiter super argumento, eodem Auctore:

XX.

Dextera si fortuna
Dexter oculus cuique salit
Cur silet?
Insonet apertis tibijs
Laureum gesto baculum
Vberrimo in hoc Monte
Montis Idae teneo
Innumera bonorum gargara.

Nam vix menti succurrit sensus Adagij, *Dexterum alicui salire oculum*, quamquam interpretatione praemissa *Dextera fortuna*? non enim an sextus potiùs sit, exprimitur, quàm rectus casus. Deinde alterum Adagium *Laureum gesto baculum*, num satis & loco congruens, & apertum legentibus?

Interdum sermonis contextu explicatur Adagium, caeteroqui minùs notum, vt in Auspicio Summi Pôtificatus ad Caesarem Montium Cardinalem, & Archiepiscopum Mediolanensem, cùm inuiseret Seminarium Clericorum ad Diui Ioannis; In quo & habetur egregium exemplum propositionis Allegoricae tùm per se apertae, tùm subiecta illustrationis multiplicis serie luculentissimè expositae, videlicet:

XXI.

Nondum aperuit ubi omnem lucem Phoebus
Amplissimè Praesul
Insigne hoc patrij Imperij clauus est
Maximi CLAVES erunt
Si moram operis des.
Caesarum dominium finibus claudi nescit.
Patriae te commodauit Roma, non dedit.
Quod suum est, maturo Imperio repetet
SYBILLAE FOLIVM EST
Superiorem Caesar neminem habere solet.

Scilicet id Adagium ex more Sibyllae Cumanae in folijs Palmae perscribentis oracula; etiamsi neque Varronis testimonium, neque Virgilij allusio teneatur, per se tamen legenti innotescet.

Tandem Auctoritas Scriptorum, atque sententiae sint, oportet, celebres, vt clara existat Allusio; ad illum planè modum, quo statuunt eruditi, Academicis Symbolis, seu Insignibus (Impresias vocat vulgus) inscribi lemma è Principibus Poëtarum, ac locis vsu tritis delectum. Francisci M. Florentinij venusta fuit Allusio in clausula Elogij Membro II. citati: *Vbique facilem, Viator, time descensum Auerni* &c. statimque succurrit menti Virgilianum illud Aeneid. VI.

Tros Anchisiade, facilis descensus Auerni.

Vbi & Asteriscis notauimus locos binos è sacris codicibus, alterum è Canticis Canticorum cap. IV. *Hortus conclusus, soror mea sponsa*: Alterum è Geneseos cap. III. *Inimicitias ponam inter te, & inter mulierem: Ipsa conteret caput tuum*, ambos à SS. Patribus ad Virginem Deiparam translatos.

Em. Thesaurus, vt alibi semper, argutus est in Elogio de Christo Domino, cui titulus *META*, & Principium: *Sistimur ò tandem tibi Clementissime Assertor, Sacri Voluminis Alpha & Omega*, ad Apocalipseos tritissimum spectans: *Ego sum Alpha & Omega, Principium & Finis*. Lepidè porrò literae vsurpatae de volumine, ac Vaticinijs scriptis: voluminis autem Sacri Meta, prima literarum Alphabeti, & postrema. Inter haec venit in manus transmissa per Vincentium Sauinium Imolensem, Virum de literis benemeritum, Inscriptio Sepulcralis perbreuis, sed ab hoc loco perelegans, videlicet:

XXII.

D. O. M.
CAESARI. FRANCISCHINO
QVI. DVM. IN. ARMIS. MORI
PVLCHRVM. PVTAVIT
APVD. PARMAM. SIBI. MORTEM
PATRIAE. GLORIAM
PEPERIT
PATER. MOESTISS. POS

Ante tulit Bellona faces, Charitesque feretrum,
Mors cecinit laudes, ac Patria exequias.

Cui enim vel tyroni non illud Virgilianum ex I. Aen. succurrat?

Pulchrumque mori succurrit in armis.

Erit laboris pretium, si recens Elogium de Mantua post excidium, ad Serenifs. Ducem Gonzagam scriptum, totum hic recitemus, quippe ab huiusmodi allusione per quàm insigne.

XXIII.

Victor, & Proditus
Inter geminas noctis, ac perfidiae tenebras
Defensam diù virtute Vrbem
Infensam semper hosti, nec vnquam offensam
A bellico fulmine, ab instructa acie
Inuictus, & inuitus, alieno sed scelere coactus
Caecae Barbarorum fortunae
Deseruisti
Fortunis omnibus barbarè expoliandam
Infortunijs omnibus pro libidine explendam.
O nos verè miseros Te olim abeunte
Nunquam tulit fors documenta meliora
Quàm fragili loco starent
Munitissimo quamuis
Sine suo Principe Ciues!
Sed ò nos hodie multo magis Te redeunte
Beatos
O niueum faustumque diem
Nunc solùm Serenissime Princeps
Erigimur deiecti, Beamur miseri
Reuiuiscimus mortui.
Serenabitur,
Exultes, Italia.
Alemanicae fugerunt in sua claustra
Procellae.
Non in hac nostra se Aeolus iactabit Aula:
Pyrennaei tenent immania saxa
Quem Deus?
Tibi Astraea defendente
Mansit hoc Imperium, manebitque perpetuùm

Ad

Ad perennem huius Populi felicitatem
Aeternam familiae dignitatem
Immortalem nominis tui celsitatem

Viden' allusum ad illud Virgilij, omnibus decantatissimum de Aeolo Rege Ventorum, quos suprà dixerat *circum claustra fremere?* Aeneid. I.

Tenet ille immania saxa
Vestras, Eure, domos: illa se iactet in Aula.

Grauem quoque Inscriptionem ab hoc loco duxit Franciscus Rondinellus in funere Mariae Austriae Augustae ex abortu extinctae, quam lubet afferre, Videlicet:

XXIV.

O Viri Ad Vos clamito
Et Vox mea ad Filios Hominum
Augusta Terram implebat
Nunc Cinis eius vix totam implet Vrnam
Filius antequam nasceretur
Mortuus est

Petitum ex Sacris Prouerbijs, Cap. VIII., ex Sacris (inquam) vt exigebat decorum sacri Apparatus in Templo Diui Laurentij Florentiae. Quo in genere sapit idem Auctor palato maximè literatorum in Epitaphio honorario ex verbis Taciti concinnato

XXV.

COSMVS. II. MAGNVS. DVX. ETR
HIC. SITVS. EST
Apud quem Pietas semper valuit
Caetera vt inania transmisit
Id in summa fortuna pulchrius, quod aequius
Suaque retinere, priuatae domus
Magna largiri laudem Regiam duxit
Procliuis, vt benefacti, quàm errati vicem
Exolueret
Nam vltionem oneri, Gratiam in quaestu
Habebat

Ne fastidias, Lector, Sigismundo meo locum hìc dare, qui Exequias Aresij vario prosequens argumento ita inscripsit pro Foribus Templi

XXVI.

IVLII. ARESII
PRINCIPIS. SENATVS
OPERA. ET
DIES

Scilicet Mediolani, vbi copia literatorum, nemini illorum non recurrebat. titulus tritus Hesiodi Poëtae ex Graeco translati. Ita facilè transferebatur alio sensu ad Funeris titulum in quo de more celebrarentur defuncti Opera clarissima, & Dies mortalitatis operosissimè obiti.

Quae verò sententiam imitatur dumtaxat, suppressis verbis Auctoris, ea non Allegoriam constituunt, sed imitationē (de qua luculentissimè Vincentius Gallus in Rhetore, lib. I. Cap. IV.) cuiusmodi est altera Inscriptio in memorato Augustae funere, eodem Rondinèllo Auctore:

XXVII.

Hospes Ingredere, & Disce
Ad scopulum Mortis Caesarũ triremes aeratas
Et Piscatorum cymbas aequè allidi
Hoc discrimine
Quod illae maximo fragore
Hae silentio demerguntur

Conijcere est enim haud difficulter expressum hunc locum imitatione illius Horatiani lib. I. Carm. Ode IV. vbi cecinit:

Pallida mors aequo pulsat pede pauperũ tabernas
Regumque turres

Imitatio illa haud dubie extitit Epitaphij Enniani in Veneto Foscarino, quod refert in select. Delic. Suueertius, in hunc modum: *Accipite, Ciues, FRANCISCI FOSCARI Vestri Ducis imaginem &c.* Sic enim habet Epitaphium, quod sibi vetustissimus Poeta Ennius inscripsit metro.

Adspicite, ò Ciues senis
Ennij imagini formam &c.

Ac sicut hìc, ita ibi defunctus loquens inducitur.

Ecce autem dum ista disserimus, inserit se coronae Ioannes Baptista Manzinus, coronandus plane Vir inter paucos nostri seculi eruditos: Ecce foetum proponit ingenij sui recentem, multò speciosissimum, nouum scilicet exemplum condendi Elogij in Icone sua Parentali serenissi. Francisci Estensis, cuius initium: *O quanta populorum calamitate Princeps optimus* moritur! Qua in Icone obseruare praecipuum est, notis perpetuis oppleri margines nominibus Auctorum & locis, vnde petita singula dicta. Ne tu

tamen cum placitis nostris pugnare ipsum putes, qui notas damnauimus in marginibus. Nihil eae ad captum Elogij. Adime illas, & rem dispicies. Nihil autem toto illo textu per se apertius, quem crebris compactum sententijs non minus quàm gemmis perspicuum, lucentissimumque aestimabis maiorem omni pretio. Augent nihilominùs pretium literati illi margines, & arguunt operosissimum Elogium; singula namque membra flores sunt varij è scriptis alijs atque alijs excerpti, & ordine miro ad argumentum aptati, atque conserti, vt non malè Iconem hanc speciem nouam Centonis appellauerimus vasto concinnatum labore. Quare vel hinc perspicuè arguitur Manzinus miriadas euoluisse Auctorum, thesauros exhausisse, quorum opibus innocenter diues sit factus. Ergo id genus Elogij inter Centones *numeratur* est, suoque iure poscit adscribi dictis singulis Auctores. Nam ex Virgilio solo, v. g. aut Homero, qui poëma totum teneat, Centone oblato, admoneri de locis non eget; quippe è thesauro memoriae promptus quisque offertur: quemadmodum & Diuum Bernardum loquentem audiens, non eget indicari, quibus ille totos ferè texit sermones, artificio quodam caelesti, quisquis sacris in literis est versatus. Ex Scriptoribus autem tam multis, omnisque aeui, ordinis, materiae, styli, Cuinam licet versatissimo subeat statim sententiae cuiusque Auctor, & locus? Proinde necesse est adnotari hos singillatim, ne videri velit Elogiastes tentandis potius atque torquendis Lectorum ingenijs, quàm delectandis simul & docendis opificium suum per vanam famae affectationem publicauisse.

Haec de Elogijs ferè dicta sunto, quae fiunt ad pompam quaesito extrinsecùs fuco. Nam quae domestica supellectili contenta sunt, & genuina, illustri tamen narratione continuantur, hoc est aliqua admixta amplificatione, vnde mira adnascitur Perspicuitas, illa enimuerò videntur ad Inscriptionum veterum magnificam rotunditatem propiùs accedere. Dabimus exemplum ignoti nobis Auctoris, probatae tamen notae, nisi nostrum nos fallit iudicium, videlicet:

XXVIII.

DOMINICO PANDOLFINIO
Magni Etruriae Ducis A Secretis
Viro in negotijs tractandis
Consilio, Dexteritate, Industria Praestantissimo
Quòd Vrbem hanc
Externo circumuallatam exercitu
Ab interno denudatam milite
Propugnantis aequè ac oppugnantis
Impugnatam vexationibus
Formidantem in dies singulos
Supremam ab Hispanis cladem
Sustinentem in horas singulas grauiores
A Gallis calamitates
Breui seu hostis potentia
Seu famis impotentia casuram
Spe pacis diù sustentauit
Pacis nuntio ad vltimum confirmauit
Pacis confector, ac nuntius
Nostra commoda suis mercatus incommodis
Perfrigidam tempestatem
Ardentissimo benemerendi studio superante
Per inuias niuibus ac gelu vias
Viam sibi aperuit
Crebro, celerique itu, ac reditu
Impedita itinera expeditissimè conficiens
PLACENTIA
Tantum se debere gratissimo animo testatur
Quantum ipsomet teste
Gratam sibi fuisse allatam pacem
Testata est.

Elegantioris Inscriptionis exemplum, vt in recentibus, concisae verò numeris, & styli sublimioris offertur ab Aloysio Nouarino in Diuam Theodoram criminis virilis accusatam, cùm poenitentiae causa Coenobium Monachorum habitu virili ingressa, sexumque dissimulans, vitam incognita viueret.

XXIV.

Situs, an Sita iacet hic?
Quisquis es, effare.
Theodora sum anceps.
Mater foeminam genuit
Culpa Dolorque marem.
Sceleri succubuit foemina
Succubui, & exhorrui
Medioque scelus auersata in scelere
Repente

Repente Vir
Memet, tunicamque;
Animumque exuta foemineum
Sexumque, habitumque mentita
Non ementita mares animos.
Moribus adſcripta Coenobitis
Virilis accuſata criminis mulier
Vltore Deo
Nec Virum me, nec Crimen negaui;
Verum ficto compenſans ſcelere
Vitam exui, non exui probrum.
Intuleram in Vrna indecoros artus
Ni labem elueret
Poſtremus abluendi corporis labor.
Extitit hinc caſtus intemeratae mentis nitor;
Iam Theodora pudens
Theodorus habitus impudens;
Suumque corpus terrae
Meum mihi nomen
Sua mens reddita Caelo eſt.
Caelatum lapidi carmen;
Hic Theodora cubat innocēs, Vir credita nocens
Ignoratum crimen falſi luit fama criminis
Debitas Deo poenas poena exoluit indebita
Mulier genere, Vir animo
Viri virtute maior

Certè non hic deſideratur cum elegantiae flore collucens Perſpicuitas, in ſylua praeſertim argutiarum denſa.

Membrum IV.

Tertius obſcuritatis in oratione ſcopulus ex Theone.

HActenùs quae ſecundùm Inuentionem offundunt narrationi caliginem; deinceps quae ſecundùm locutionem. Ac primùm Voces Poëticae, quae ſcilicet Poëtis dumtaxat in vſu ſunt, propterea interpretationem poſtulant: Cuiuſmodi, inquit Theon, Graecè *κεδνὸν* pro *verum*, ſeu *bonum*, & *idoneum*: *ἀντιφερίζειν* pro *aduerſari*, *μάρνασθαι bellare*: Latinè autem (inquit Fab. Quintilianus) *Puppis* pro Naui; *Abies* pro tabellis; *Quadrupes* pro Equo, Haec enim & ſimilia obſcuritatem gignere. Hinc non facilè probata fuit ex hac parte erudito cuidam Inſcriptio Neapolitana, Franciſci Polae, videlicet:

XXX.
Marmoreas ſtatuas
TYNDARIDARVM FRATRVM
Ignara quos Antiquitas
Alterna immortales morte
Credebat
DIVVS PETRVS
Signo Crucis facto
Deiecit, deturbauit, proſtrauit
Ipſoſque aeternâ mortuos morte
Probauit
Mira dictu, Aio, Vera dictu

Puriùs fortè ad intelligentiam cum Hiſtoricis vſurpauerit Auctor voces *Caſtoris*, *& Pollucis*, quàm cum Poëtis *Tyndaridarum fratrum*; Et illud obiter *Mira dictu Aio, Vera dictu*, quid ſi preſſiùs ita: *Mira dictu, ſed vera*? Sic enim magis decorè ſupprimitur perſona prima *Aio* in marmoribus ad aeternitatem, & magnificentiam poſitis: Et ſubticetur, quae minùs erat neceſſaria, repetitio vocis *dictu* &c.

Excipe ioco ſa Elogia, quae ſuopte iure ſibi vendicant vſum poëticarum vocum, & in gratiam eruditorum ferè cuduntur, vt obſcuritatis meritò declinent ſcopulum. Ita Volumnius Bandinellius de Titta eximio venatore; *Hunc*, aiens, *ſi Erymanthus habuiſſet*, *Amphitryoniadem ſecula nouiſſent inglorium*. Vocabulo ſcilicet ſeſquipedali, ac terrifico vaſtatorem ſaltuum, trucemque ferarum debellatorem exprimebat. Caeterùm in ſerijs, iſque puris narrationibus cum Oratore eſt concordandum.

Adde in rem ſuprà expenſam, eiuſdem Polae exemplum alterum cenſura dignum de Iano:

XXXI.
Ianuariae tuae quae propè ſunt Kalendae
Mihi illuceant cupienti
Saluae, ſoſpites, lucrificabiles
Et ſi quid inſtat mali, propitius auerruncato
Et Dij omnes nuptiales nunc adeſte, ſi quando
Conſentes, Hilari, Propitiati.

Puriùs suppleret pro lucrificabiles vox lucrosae minimè poetica. Sed illa, inquies, haud obscura, id quod solum curat Theon, Esto: At illam *Consentes* pro *Assessores*, & *Consiliarij* & poeticam fatearis oportet, ne dicas barbaram, & vnà perobscuram.

Nō minùs autem quàm voces, cauere oportet locutiones poetarum proprias, & ad perspicuitatem minimè conducentes. Cuius generis est Virgiliana illa, Ecloga II.

Aspice: aratra iugo referunt suspensa iuuenci.

pro *Nox aduentat*. Et *Iam proximus ardet Vcalegon*. Aen. II. pro *Domus Vcalegontis*. Et illa Horatiana lib. I. Carm. Od. XX.

Caecubam & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam.

pro *bibes vinum Caecubi oppidi*. Et Ibid.

simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Vide Quintilianum lib. VIII. cap. VI. Vbi quae Oratori Translata permissa sunt, quae vetita, hoc tu ad Elogiasten trahes. Vide etiam Macrobium Saturnal. lib. VI. cap. VI. Vbi de figuris dicendi proprijs Virgilij Maronis, à quibus vtique abhorrebit Elogium solutum. Vide etiam Vinc. Gallum in syntagmate de Lyr. poem. cap. XVI. de fabulosa locutione, & Hellenismo.

Membrum V.

Quartus obscuritatis in oratione scopulus ex Theone.

FActitia verba à narratione proscribit Theō, quia vt minùs vsitata, ita minùs nota, proinde obscura: Nos ab Elogio quia etiam saepiùs indecora. Ea verò sunt, quae ad alicuius similitudinem formantur, vel vt docet Vinc. Gallus lib. III. cap. IV. Rhetoris, Per onomatopeiam formata, seu per imitationem soni, vocisue animalium. Cuiusmodi Graecis, ait Theon, σίλαδες pro *sibilus*, κόναβος pro *strepitus*, καλαρύζειν pro *clamare*. Latinis autem sunt *Tarasantara* vox seu sonus tubae; *Mu facere* pro *haesitare loquendo*, & *vix loqui audere*, Item *mutum loqui conantem imitari*; *Syllaturire* pro *Syllae mores imitari*; Porrò horum verborum pleraque minùs nota sunt, quia in vsu raro, Vt *Blaterare* de Ariete, *Gratilare* de Ansere, *Bombilare* de Ape, *Drensare* de Cycnō, *Trinsare* de hirundine, & huiusmodi. Alia verò, vti innuimus, indecora (praeterquàm in iocosis, vbi maior licentia) vt *Pipire* de pullis gallinaceis, *Gannire* de Vulpe, *Coaxare* de Rana, *Grunnire* de Sue, *Grillare* de grillo, *Oncare* de Asello, & similia. Quare illud siue Elogium, siue Satyra soluta de Armis Gallicis Italiae illatis sub Imperio Richileio, quemadmodum immodicè liuens est, ita nescia decori sui ipsomet principio: *Quando inter arma trepidi mutescunt Cycni, Arguius aliquis inter Cycnos cinguat Anser. Nam Gallis Capitolium incursantibus animosiores fuere Anseres, quā Cycni*. Vox enim *Cinguere* Anseri attributa significatum quidem prodit suum, sed impurum efficit stylum, ac Elogio minùs dignum.

Quaedam consensu eruditorum, & vsu probata nequeunt, necessitate poscente, excludi ab Elogio. Nam sicut vox *Bombarda* (exempli causa) factitia est, & composita sonum referens, naturamque eius tormenti, legitimè autem nouata (quippe rei nouae tanta post secula bona latini sermonis) ita illius libratores, vulgò Bombardarij, si nominandi occurrant Elogiastae, hoc hercle ipso nomine proprio vtendum fuerit, vt egit prudenter Franciscus Pola in dedicatione Ensis donati, videlicet;

XXXII.

HIERONYMO PRIVLO
PRAEFECTO
D. D.
BOMBARDARII VERONENSES
HONORIS CAVSA ET MERITI
MDCIIX

Membrum VI.

Quintus obſcuritatis in narratione ſcopulus ex Theone.

TRanslatis quoquè turbari perſpicuitatem narrationis interpretamur cum Quintiliano lib. VIII. cap. VI. quùm dura ſunt, hoc eſt à longinqua ſimilitudine ducta; vt Graecè, inquit Theon apud Herodotum τεῖχος τριτογενῆ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεύς, id eſt *Murum Tritogeniae ligneum dat latè ſonans Iupiter*. Innuit autem ibi Pythius Athenienſibus, deſerta vrbe inſcendendum eſſe in naues, & eas vice murorum fore. Latinè autem dura ſunt per Catachreſin *Niues capitis* pro canitie, vt obſeruat Quintil. ex Hor. Et *conſternere animum* pro conſternare, vt adnotauit in Thucidide Commentator: Vel per Antiphraſim, vt ſi cum Varrone dicas *Noctis meridies* pro Nocte concubia: Et cum Iuuenale voces *Nanum Atlanta*, *Aethiopem Cycnum*; Et cum Horatio Carm. lib. I. Ode II.

Heu nimis longo ſatiate ludo

Pro bello: Vel per Metalepſin, cùm ex vna ad aliam ſignificationem gradatim aſcendimus, ſublatenter idcirco, & procul oppido à Perſpicuitate. Cuiuſmodi in illo Eclogae VI. Virgil.

Ilice ſub nigra pallentes ruminat herbas

Nigra, hoc eſt denſa; nigra enim, quia tenebroſa: tenebroſa autem, quia denſa.

Excipe voces Antiphraſticas (quae nimirùm pro contrarijs vſurpantur) quoties communis vſus ſenſum illis iam fecit apertum: Vt *Caelum*, quia minime caelatum ſeu abſconditum: *Lucus* quia minimè lucet: *Pontus*, quia pònte committi non poteſt: *Sacer* pro execrando, quia minimè ſacer, & huiuſmodi alia. Ad ſummam Translatis, docet Voſſius, non eſſe vtendum in Narratione, niſi non minùs clara, notaque ſint quàm propria & natiua. Et hoc quidem in Elogio purè Narratiuo, nam Panegyrico, Poetico, Iocoſo tam Tranſlata admittuntur, quàm aliud genus vocabula, ſalua vbique Perſpicuitate decente, quae duritiem excludit è translatione nimium longinqua petitam. Itaque illa dura cenſentur, atque petita longiùs in recentioribus quibuſdam Elogiaſtis: *Coelum ſidere lactat agros* pro ſiderum benignitate agros foecundat: Et *fumus viridantium lignorum nutrit lachrymis oculos*, pro ſoluit in lachrymas. A cenſore item nouo perſtrictus eſt, qui Principi in ſuos prouidentiſſimo tribuit *foecundiſſimos oculos*, à quo etiam dicitur *Vna manus Regis euomere diuitias duplicis Orbis*, *aurato ſemper imbre foecundior*. Namque is Claudianum tùm fortè, inquit, claudum, ne dum cum Ennio podagrum, poetantem videtur imitatus: Et cui dicti ſunt *Orbes nati Philippo Regi Hiſpaniarum*, quod haùd dubiè accepit à Guarrino ita canente:

Alla cui Monarchia naſcon' i Mondi.

Sed haec poetica planè translatio eſt, & à decoro Elogij ſoluti aliena. Item cuius Elogio Vir clariſſimus celebratur *Saxis cunctis*, *ac titulis maior*: Nam ſaxum pro monumento perenni, vt eſt fortè Poëtae ſplendidum, ita Elogiaſtae libero durum, atque adeo ſaxeum. Is quoque cui eſt *Atlas liquidus* pro mari Atlantico, quòd Atlas Mons eam Oceani partem ſpectet.

Eiuſdem ſunt notae, quae à rebus obſcurioribus transferuntur. Sic Cicero III. De Orat. mauult *Scopulum patrimonij*, quàm Syrtim; Et *Voraginem bonorum*, quàm *Charibdim*; propterea quòd illa ſunt omnibus nota, haec paucis. Hinc Martianum Capellam, & Sidonium Apollinarem carpit Voſſius, quòd alter dixerit *Aſtrorum populus*, alter *Scelerum populus* pro multitudine. Optima verò illius eſt ratio. Nam vox *Populus* ſcitè de Apibus à Columella, de Auibus, & Piſcibus à Manilio vſurpatur; ab Animatis quippe ad Animata facto gradu. Atqui ad Inanimata translatio longior. Melior tamen Maioragij de Apuleio cenſura, quàm Voſſij ibi: *Ipſa vocis immutatio deſultoriae ſcientiae ſtylo reſpondet*. Hinc etenim etſi quadret proportio inter deſultorios Equos, & Apuleij ſcientiam; nimirum quia, vt in Circenſibus ex Equo vno in alterum ſubitò deſiliebatur; ita Apuleius ſubitò à Philoſophicis ad ludicra ſtudia ſe receperit: Nihilominùs vel quòd ab Animato, nimirum Equo ad Inanimatum, nimirum ſcientiam tranſitus fiat; vel quòd paucis admodum notus ille Circenſium mos, & appellatio Equorum illorum,

rum, vel ex loquendi modo Apuleij, cui demum non redditur durior ea metaphora? Idem de Elogiaste quodam Etrusco iudicium: Qui scripta praedicans Poëtae nostri temporis eximij, hanc protrudit sententiam: *I cui inchiostri formano vna pretiosa palude, dentro la quale i nomi, che si tuffano, risorgano inuulnerabili* &c. Neque est enim literario atramento vlla cum palude proportio; nec satis patet, vnde eruditio eiusmodi petita sit.

Est igitur opus non tam ingenio, quàm iudicio, quò Translatis quasi pigmentis animemus Elogium, non obruamus; sententiam illustremus, non dissipemus. Hoc praestitit cum laude Thesaurus Elogijs nouae Aetatis de S. Ioseppho fabro lignario, Sponso Virginis, & Christi Patre nuncupato: *Non alienum, ait, à Christi patris ministerium: Quid enim Deus, nisi Faber? Tornare Orbem, inspicare montes, dolare campos, excidere homines, fabrilia sunt.* Haec autem nequaquam censeri debere Allegoria, etsi Metaphora multiplex (non enim constructione continuatâ) in extremo maximè periodi declaratur, *fabrilia sunt*; vt liquet attentiùs rem pendenti.

Quin aliqua Translata, si delectus habeatur, Perspicuitati magis fauent, quam voces propriae. Probant hoc antiqua Elogia purae narrationis apud Gruterum in Spurijs pag. XXIV. num. 6. DVVM. CINIS. HIC. AMANTIVM. EST. QVI. DVDVM. MVTVO CVM. PRVRIENTI. AMORE. INSOLENTER. EXARDESCERENT. IMPROBO. VOLVPTATIS. IMPVLSV. EFFRENI DESERTA. CONVENIVNT. IN. LOCA &c. En duobus in versibus Translata tria, *Prurienti*, *Exardescerent*, *Effreni*, quibus vtique magè clarescit Narratio. Ibidem LACHRYMIS. IDENTIDEM. IRRORANTIBVS, translatum à rore clariùs profectò, quàm *Decidentibus*, Ibid. pag. XV. num. 1. CLODIVS RABIA. CIVIVM. INVIDIA nonne haec Metonymia mirè exprimit in istud hominis commune odium Ciuium? Quid illa liquidius Metonymia LVCE. INVISA pro Vita inuisa? Gruterus in Spurijs ijsdem pag. XIII. num. 1.

XXXIII.

FAB. METELLO. M. F. QVI. LABEN
TE. REP. ROMANA. CVM. PATRIA
CEC. MORTE. OPTATA. LVCE. IN
VISA. DVM. OMNIA. TRADERET
CVM. AMISSA. IAM. LIBERT. ROM
INTVER. P. SERVILIVS. P. F.
CIPPVM. A. L. D.

* i. e. Cecidit
* intueri
* animo libens dicauit

Quid autem perspectius hyperbole, *innumeris vulneribus occidi*? Gruterus inter Spuria pag. XIII. num. 9. hoc marmor recenset:

XXXIV.

D. M. S.
QVEM . VIDES . VIAT . PVTABIS
CINEREM . ESSE . VERVM . ERRAS
VIDES . L. COMINIVM . CAMERTEM
BELLO . FORTEM . NEC . FALSO . GLO
RIOR . SVB . CN. POMP. MAGNI . F
OCCIDI . PRO . LIBERT . ROM . IN
NVMERIS . VVLNERIB . NEC . HER
CVLES . QVEM . GADES . COLVNT
ERIPERE . ME . A . MORTE . NEC . BEL
LONA . QVAM . CAMERTES . ADORANT
NEC . DEI . OMNES . ROMANI : POTV
ERE . QVIN . CADEREM . CADA
VERE . NON . COGNOSCENDO . VVLNE
RIBVS . MILITES . CAVSA . PIA
HIC . ME . POSVERE . VALE

Translata subobscura, expolitione mox subiectâ clarescunt, non sine compendio venustatis. Vt in Metaphora praestitit Valerius Chimentellus ad Caenotaphium Danielis Heinsij: *Nubilem Caelo Animam prope octuagenarius dimittit.* O vtinam (hic ego) non Orco nubilem animam, quae vulgò credita est à vera religione abhorrere.

Quaedam malè translata, quae veriùs distorta dixeris, quia sensu non suo vsurpata, cauenda sunt. Qualis est vox *Zelotypia* in Elogio Caesaris Montij Archiep. de eius cura Pastorali: *Consurget in omnium curam, Vim suscitante zelotypia.* Quae vox praeterquàm quod ex Theonis placito damnata vt externa, cum Latina non desideretur (vt supra traditum est libro II. de Elogij charactere, Classe IV. Christian. Membr. XL. in Voce *Zelus Dei*) vix tamen, quis hic eius significatus sit, tenetur. Certè *zelotypia* Ciceroni (Tuscul. quaest. IV.) est aegritudo ex eo

quod

quòd alter quoquè potiatur eo, quod ille ipse concupierit. Ergo si *zelus* hic Deum dicatur respicere, significabit inuidentiam in Deum, non studium cultus illius: Sin verò ad Cacodaemonem referatur, vt ita interpretemur inuidentiam, seu aegritudinem in hostem humani generis, quòd is honores Deo debitos captet, & quos Deo iure ipsi optamus, verus equidem extabit sensus. nimis autem abstrusus, atque obscuritatis olens situm.

Obsignamus recenti exemplo, vnde petere licebit Perspicuae non modò Translationis, sed Allusionis quoquè documenta. Iulius Perottus Collega meus ac politae satis literaturae Vir, inscripturus sacrum Theatrum, in quo Christi Domini cunabula, & è Caelo Genij Pastoribus visi, ac nuncij salutis, imaginibus ad viuum expressis referebantur, hoc Elogio perfecit:

XXXV.

O qui sedetis in tenebris Mortales
Ecce Sol nouus
Dei Patris ex vtero ante Luciferum genitus
Aurorae Matris Mariae productus gremio
Orientem se praebet in nocte media
Heu facturus Occidentem in meridie
Diescens vobis, Noctescens sibi.
Vos O nunc certè
Sole in Virgine
Concreta gelu pectora iam soluite.

Fit enim Allusio ad illud tritissimum oraculum è Cantico Zachariae: *Illuminare his, qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent*. Item è Psalmo CIX. *Ex vtero ante Luciferum genui te*. Ad historiam quoquè Mortis Dominicae, quae hora diei nona obita est: Tandem ad naturalem historiam ex Astronomia vulgatissimam, de Aestu in terris, Sole in Zodiaco lustrante Virginem proximè post Leonem.

Membrum VII.

Sextus obscuritatis in narratione scopulus ex Theone.

CErtant de obscuritate inter se Translata duriùs, & Prisca Verba: haec tamen vincunt; vt quibus suo horrore, quasi religione praetenta, tam multa hodie magna ingenia captiua ducuntur. Verùm nec recens quidem id vitium, in quod Sophistae prisci acriter inuexere: Vt probat vox Graeca à Theone in exemplum allata, ἄσενα pro *pecuniae* antiquitùs vsitata, sed bono pòst seculo obsoleta. Latinarum eius notae, in Plauto multae, in Ennio & Catone, plures, nonnullae quoquè in Terentio, & Sallustio à Grammaticis obseruantur. Hinc illud Quintiliani placitum (Instit. Orat. lib. VIII. Cap. II. de Perspicuitate) *Obscuritas*, inquit, *fit etiam in verbis ab vsu remotis, vt si Commentarios quis Pontificum, & vetustissima foedera, & exoletos scrutatus Auctores, id ipsum petat ex his, vt quae inde contraxerit, non intelligantur. Hinc enim aliqui famam eruditionis affectant, vt quaedam soli scire videantur*. Idem suprà (lib. II. Cap. V. de Lectione Oratorum, & Historicor.) sic monuerat: *Duo autem genera maximè cauenda pueris puto: Vnum ne quis eos antiquitatis nimius admirator in Gracchorum Catonisque, & aliorum similium lectione durescere velit; Fient enim horridi atque ieiuni: Nam neque vim eorum adhuc intellectu consequentur, & elocutione, quae tùm sine dubio erat optima, sed nostris temporibus aliena, contenti, quod est pessimum, similes sibi magnis viris videbuntur* &c. Et paulò inferiùs: *Multa ergo oportebit eligere* (ex antiquis illis) *sed curandum erit, ne ijs, quibus permista sunt, inquinentur*. Ex Quintiliani itaque sensu antiquitas verborum obsolitorum non tam obscurat orationem, quàm inquinat: Vt meritò aucupatores huiusce generis loquendi cum M. Antonio increpandi sint, quòd ea scribant, quae mirentur potiùs homines, quàm intelligant: Et Symmacus lib. III. Epist. XLIV. Odiosum ἀρχαισμοῦ sectatorem cum risu ad Saliorum versus inuitet dicens: *Si tibi vetustatis tantus est amor, pari studio in verba prisca redeamus, quibus Salij canunt*. Pulchrè autem Nicolaus Caussinus de opt. charact. Elog. lib. II. cap. XXVIII. contra huiusmodi affectatores ex Luciano in Lexiphane (à nobis citato in huius libri Prolusione) similitudinem

dinem hanc monetae decerpens, *Res*, inquit, *perinde se habet, ac in nummis: Si quis iis, qui lege, ac consuetudine recepti sunt, repudiatis, veteres Caesarum nummos intrudat, iure ridiculus videatur: Ita profectò explodendi sunt, qui ab vsitato dicendi genere digressi nouas & obscuras Parnassi vias meditantur.* Haec Caussinus.

Distinguimus autem cum Vincentio Gallo in Rhetore lib. III. Cap. III. Prisca seu Antiqua verba ab Antiquatis. Illa nimirum in vsu adhuc sunt tametsi rarò apud Poëtas, in grandibus plerumque poëmatis, vt apud Virgilium, cui dictum fuit *Olli*, *Actutum*, *Fuat Quianam* & similia; Ab Oratore nonnunquam, multò tamen rariùs, & parciùs admissa. Antiquata autem, quae scilicet vsitata antiquis fuere, posteris verò obsoleuere Vt *Antigeriò* pro subitò, *Cluere* pro pugnare, *Hostis* pro hospes, & peregrinus, *Ruspor* pro Crebrò quaero, *Vitulantes* pro gaudentes, *Bouinari* pro tergiuersari, & alia ex XII. Tabulis, Ennio, Naeuio, Lucilio, Pacuuio colligenda: Haec neque poëtis ipsis, nedum Oratoribus conceduntur. Elogiasta verò vel ab antiquis abstineat, oportet: non enim cum Epico congreditur, grandis poematis scriptore; sed cum Epigrammatario; hoc tamen minùs adhuc licenter, quum inscribit prosa: Et Polam ille iure perstrinxit in Inscriptione Veneta, in Auditorio Praetoris, videlicet:

XXXVI.

Apud hosce magistratus
Innocentia semper fuat tuta
Siue potestas sanciat, siuè concordia componat
Siue Aequitas
Vana repellat, referat dubia:

Multò iustiùs carpitur Vossius Instit. orat. lib. IV. cap. VI. vbi sectioni XV. titulum facit in haec verba: *Mantissa de tralatitia significatione* &c. cum prisco vocabulo *Mantissa* suppresso vulgatum & luculentius reposuisset *Additamentum* de &c. Nisi fortè propositum sit referre ex ingenio vetustatem, vt egit Iuglaris in funere Victoris Amedei Ducis Sabaudiae: qui allusurus ad priscum morem Romanorum in magnatum funeribus, euocandi per Praeconem homines ad honestandum funus (vt meminere Varro, & Festus) iis ferè verbis:

XXXVII.

OLLVS. QVIRIS. LETO. DATVS. EST
AD. EXEQVIAS. QVIBVS. EST
COMMODVM. VENIRE. IAM. TEMPVS
EST. OLLVS. EX. AEDIBVS. EXFERTVR

simul vt indicaret morem condiendi pretiosis vnguentis cadauer, (quod munus erat priscis *Pollincere*) ipsumque aspersum lacte & vino super pyra tandem admotis tedis cremandi: ita ille ex antiquorum stylo inscripsit.

XXXVIII.

Ollus letho datus est Princeps
Optumus.
Adesto Ciuis & lacruma
Par fuat illum ita pollincere
Qui hoc vnum ita peccauit in suos
Quod mortuus est
De aspersione & rogo ne cures
Illam à CHRISTINAE * oculis
Hunc habet à corde

* Nomen Serenis. Coniugis viduae

Ingeniosè verò suppleuit Auctor literis priscis historiam hanc priscorum Romanorum, quae secus narranda fuerit, vt foret perspicua accommodatiò ad Christianae viduae lachrymas, & pectus accensum. Caeterùm ne in multiplici quidem pompa inscriptionum fas est ingeri temerè huiusmodi Archaismum; nisi fortè, vt in Theatris, & in Aulis Principum, mimos hic, etiam suos, hic scurras, & moriones adesse oportere quis velit.

Exigit autem haec Inscriptio è regione alteram eiusdem characteris, ne ordo turbaretur, & ipsam Allegoriae inhaerentem ab historia eadem antiquorum; quae quidem eruditis, in quorum gratiam excogitata fuit, perspicua commodè reddebatur, allusione simplici, in hanc formam.

XXXIX.

Nulli hic Manes, aut Medioxumi
Placandi sunt
Adhuc tamen Denicales ferias
Indicunto Pontifices
Lessum habento Matres
Patres Purpuram exuunto
Iustitium esto toti Vrbi
Victoris ossua vt bene cesquant
Adhuc cor eius remanet
Insepultum,

Hoc

Hoc sanè postremum de Corde tùm ex superiore Inscriptione patuit; tùm ex fama communi, Ducem defunctum appellare consueuisse cor suum Coniugem Christianam. Hinc ergò facilè refricata eruditis memoria prisci vsus de placandis in funere Dijs infimis, & medijs, de ferijs purgandae familiae, ex qua erat defunctus, destinatis; Ciuitate hic loco familiae, quòd Princeps pater communis defunctus; denique de continuando luctu, translato in Patriam osse, aut cadaueris particula illius, qui peregrè obijsset, quousque inhumaretur.

Aliàs autem obsoleta Inscriptionem foedant, & simul notant Auctoris leuitatem, quòd illud fingat vetustatis exactissimae, cùm maximè recentis fidem vult haberi. Id obseruare est in Francisco Pola, cuius hoc Elogium de re non recente modò, sed praesente, videlicet:

XL.

CATHARINA DIA SENENSIS
Cape tibi, Cape Christo
Hanc Virginem puram putam
Ioannam Ponam Primigeniam
Cuius
Sanctimoniam morumque disciplinam
Peregregiam
Nomeñ quoque tuum in futuro comprobabit
Vti circa se breui senserunt
Parentes
Qui
Lubentem volentem
Offerunt tibi, Offerunt Christo
Religiosissimi Ioannes Ponà, Camilla Gessia
Sacra endogressa est penetralia
VIII. Kal. Iun. MDCV.
Solenni pompa
Franc. Pola Iurisc.
F.
Affini merenti
Amorisque Honorisque causa

vbi non legitur illaeso oculo; *Vti circa se breui senserunt* pro erga se &c. Et *sacra endogressa est penetralia* pro ingressa est.

Sed & huiusmodi Antiquarium arguit adsfectata Antiquitas (absit verbo iniuria) iniurium in Rempublicam, & pene reum perduellionis; quasi deteriora faciat temporibus priscis recentia, quae tamen obseruatione, & vsu (quod est fere vnicum temporis beneficium) illorum horrorem, austeritatemque cultu mitiore inuecto castigarunt. Hoc de seculo certè aureo Augusti nemo illorum non fatetur, quos locutionis politae Magistros, & Principes posteritas vnanimis veneratur. Miretur igitur quis iure Gasparem de Simeonibus in tres Gratias Antonij Bruni Poetae Etrusci Elogium illud fronte rugosa mucidum proferre videlicet:

XLI.

S. G. * Sacrum Genio
Ad amaena Poeseos lubens qui diuertis, Aduorte
Musas hic hominum vel inscitia vel flagitio diù inuisas
Antonius Brunus Musarum vindex
Gratijs litare docet, vt placeant, dignus, cui Gratiae litent.
Phoebo auspice Templa Charitum non tam Graecis ruderibus
Quàm rudibus ingenijs obruta
Doctus mortalitatem fallere cantu, calamo excitat, dicat
Etheocle maior, Pampho, Alcmane
At is cum Phidia Horas Gratijs haud appinxerit
Horarum qui temnit vices
Charitum numerum Pithûs nomine non auxerit
Facundior suo ipse aucturus
Gaspar de Simeonibus
Immortalem apud Charites positam Musarum operam
Amico Vati gratulatur C. 9. PP. X9.

Quid enim gratiae, (amabò,) habet vox Aduorte. Cur non & praecedentem eiusdem originis more prisco formaret, diceretque Diuorgis. Scilicet quia Cyclopes vno oculo Vetustas finxit, alterum tibi effodi oculum, speciosius duxeris, quàm ambos more nostratium ostentare. Exemplum autem antiquitatis imitatus fuisses apud Gruterum (inter Spuria pag. II. n. 7. Spuria inquam si fidem spectes incisi marmoris, non ferè si Latinitatem) cui est initium: HOSPES. TE. QVID. AVORTIS. ADVORTITO &c. Iam si licet quodque priscum consectari, praestabit etiam cum priscis illas tractare foeces locutionis *Alium corpus* pro aliud, *aliqui* pro alicui, *A latus* pro à latere, *As Capuam* pro ab Capua; *Con quem* pro cum quo, cum alijs pluribus: Et qui speciosum putant cum priscis vsurpare *Optumus*, *Maxumus*, cur non similiter cum iisdem *Subi* pro sibi, *Tutulus* pro titulus? Si *Epistula*, quidni etiam *Sacerdus*? Et qui malunt cum illis *Coniunx*, etiam cum iisdem *coiux*, & *coius* pro coniux? Cur de statu locali magis *Romae*, quàm *Roma* cum illis? Aut ergo Antiquitas vniuersa approbanda, aut cum recentibus eiuranda iudicio scriptorum boni seculi, & vsu ceu incerniculo certo adhibito: Nec, si Virgilius Ennianae lectioni vacans, Amico sciscitanti quid ageret, respondit se aurum ex Ennij sordibus colligere, illi contrà malè consulti, ex auro tàm Ennij, quàm caeterae antiquitatis, malint sordes colligere:

Caeterùm imitatio priscorum marmorum illa maximè probatur, quae formam, puritatem, maiestatemque consequitur, (vt sapiunt pleraque à Grutero in numerum spuriorum reiectata) non quae situm obsoletae locutionis. Quocirca Elogiorum, & Inscriptionum volumen, magnae illud molis, Francisci Polae defaecari postulat pari studio, atque fuit ab Amico collectum & publicatum. Quam quidem censuram vt nos debita caeteroqui laude compensemus, iudicamus omnino probandam Vocem *Manes* Ethnicis antiquis tritam, ab ipso verò Pola ad vsum Christiauorum traductam; non iam vt Dij Manes memorentur, sed vt Animus piè ac religiosè defuncti significetur: nec enim praeter attributam epitheto appositio Diuinitatem, quidquam nos à prisco deflectimus vsu. En ergo Inscriptio Polae ternum in campum distributa.

XLII.

MARIA. VIRGO. FRANCISCE. SERAPHICE
Tutelares mei
Hàc vobis Aedem, Aramque Dico, Dedicoque
Vti Placati, Propitiati
Me, Familiamque meam
Et Posterios
Foueatis, Seruetis, Protegatis
Ded. sexto Id. Sept. & IV. Non. Oct.
MDCIV
Qui Dies Anniuersarij sunto

XLIII.

Heres testato, intestato, Quisquis esto
tres frumenti modios, sex vuarum diotas
Nigrariensi Ecclesiae
Ea conditione
Vti Sacerdotes eius singulis diebus festis
Rem sacram hic patrent
Soluito Pendito

XLIV.

Ni Heres Sacerdotesque
Vti dixi, faxint
MANES MEI
Ad impietatem contra heredes, Sacerdotesque
Vlciscendam
DEO OPTIMO MAXIMO
Opem imploranto.

Membrum VIII.

Septimus obscuritatis in narratione scopulus ex Theone.

EXternae, quae & Peregrinae voces, non secus ac hominem ipsum externus cultus corporis, sensum Narrationis obscurant. Vt Graecè, inquit Theon, Thessalis ἐγγεά, pro λίμνη vsitatum

vsitatum erat, id est nomen fori ad Portum significandum. Latinè pariter illa vti Peregrina nomina vitabit Elogiastes, videlicet, *Cascus*, pro Vetulus (Sabinorum fuit) *Vngulum*, pro Annulus (Oscorum) *Merga*, pro medulla, seu adeps terrae, qui effoditur ad agros laetificandos (Gallorum) *Parasanga* spatium triginta stadiorum (Persarum) *Nonnus* & *Nonna* Sanctus & Sancta (Christianorum veterum) pro quo latinè commodè vsurpatus Diuus Diua, Sanctus Sancta, Beatus Beata. Repete sup. lib. II. Classe IV. Memb. V. in Voce *Diuus*.

Quaeres, num è Peregrinis Graecas saltem voces admittat latinum Elogium; Num amplius eas literis Graecis exaratas, vt in alijs solutae orationis generibus frequens occurrit apud tùm veteres, tùm recentes scriptores? Nos quidem Elogij soluti dignitatem circumspectantes aegrè adducimur in hanc sententiam. Siquidem aliud est Epistolas dictare, in queis ludere saepe accidit; aut Commentaria, quae eruditione varia farciuntur, quaeque energiae maioris voces ex abditis thesauris peregrinorum idiomatum, Graeci potissimùm, vnde eruditio penè omnis manauit, exquirunt. Atqui nihilo minùs elegans & magnificum habetur Elogium, quàm Oratoria Dictio, à qua sanè alienum esse vsum peregrinae vocis docet Phaleraeus lib. de Elocut. Vossius quoquè, Vir eruditorum nostri seculi princeps, in sua Institut. Orat. disputans, Vtrùm Graeca latinis aliquando interserantur, decernit, habere id quidem locum primùm in Epistolis, ac potissimè si is, ad quem scribimus, magnopere hac afficitur lingua; Aut si quid scribamus, quod esse occultum velimus; Aut si quid elegantiùs Graecè sonet, quàm latinè; Aut si Graeca vox habeat ἔμφασιν; Aut si Graeci scriptoris afferamus verba. Aut denique si ad illa fiat allusio. In Orationibus autem parcè admodum vtendum Graecis, vt quae coram multis habentur, quorum fortasse bona pars Graecè nescit. Qua ex Vossij censura consectaneum illud videtur, cùm & Inscriptio oculis omnium exponatur, sitque proptereà popularis, ipsa quoque Graecis vacua esse postulet. Nisi quidem fuerit ex Genere Panegyricarum, eruditorum dumtaxat oculis destinata; simulque alludat ad celebre dictum, vel Adagium: Cum hoc tamen, vt nisi literis latinis locus non fiat, neque Graeca locutio nisi vsu nota afferatur. Nam quae publico conspectui exponuntur, mediocriter saltem eruditis aperta sint, oportet, neque exigant, vt habeantur ad manum lexica abstrusioribus vocibus perquirendis.

Itaque sicut Poetae vsurpatum fuit *Alpha penulatorum* (Martial. lib. II. Epigr. LVII. & lib. V. Epigr. XXVII.) pro Principe penulatorum, cùm tritus fere sit sensus, non negabitur in Iocosis Elogiastae (nam in serijs est prosa verecundior carmine) & quidem scriptum latinè quasi vernaculum, non peregrinum. Vt vsurpauit Valerius Chimentellus Elogio de Francisco Massellio parasito, cui nomen dat *Catillonum Alphae*. Ita orat. pro Sex. Roscio Amer. dixit Tullius *Nigrum illud Theta* pro damnatióne capitali (cùm Graeca litera Θ prima sit in voce Θάνατος, quae Mortem significat, quaequè Iudicibus Graecorum nota erat Condemnationis,) quia item voce vti licebit in Elogio. Non secus probabimus dici necessitate poscente, *Sacram Synaxim*, pro Sacra Christianorum Communione, cùm vox *Communio* in eum sensum minimè quadret; & iam synaxis appellatio vsu mollita est, & quasi vernacula effecta. Neque erit nobis tanta religio, quanta fertur olim Tiberio abstinenti in Senatu à voce *Emblema*, quam tamen suadebat necessitas: Vtinam & à barbarie morum, vbi ius fasque reclamitabat.

Adde Graecas voces apud Romanos vsitatas, & iure Latij idcirco donatas. Vt

I. *Poluandrion* (quinquesyllabum) idest Caemeterium, vbi multa sepulcra; sic Romae legas in Inscriptione vetere, citata inter Sacrosanctae Vetustatis memorias.

XLV.

D . M . S
CADAVERIBVS . AMORE . FRVENTIVM
MISERABVNDIS . POLVANDRION

Cui similis in Hispania, etsi à fide vetustatis reiecta inter spurias à Grut. pag. XII. num. 7. ab vsu tamen vocis legitima, & veterum aemula

XLVI.

FORTISS. MIL. V. ET. XIX. LEG
QVORVM . OPERA . FORTITER
VETERA . CASTRA . DEFENSA . SVNT
POLIANDRION

Sed nos alio sensu à Gruteriano spuriam dixerimus, quae non ex antiqua, & recta pronunciatione literae Y per quasi V, sed ex posteriore corruptela per I Latinè redditā, hîc videmus Graecè ΠΟΛΥΑΝΑΡΙΟΝ.

II. *Dendrophorus*, idest *ligna*, vel *arbores*, vel *materiam ad machinas deferens*. Vt in marmore Comensi ad Aedem (vulgò) Ascensionis; citata à Grut. pag. CCCL. num. 6.

XLVII.

MEMORIAE
L. ALFI. L. F. O. V. F. MARCELLINI
VI. VIR. AVG. PATRON. COLLEGI
DENDROPHOR. COMENS
IN. PRIMO. AETATIS. FLORE. PRAEREPT
AELIVS. RESTITVTVS. PATER
MISERRIMVS. ET. SIBI

item Romae in marmore liminari, vt apud eundem Grut. pag. LXIV. num. 7.

XLVIII.

SILVANO. DENDROPHORO. SACRVM
M. POBLICIVS. HILARVS. MARGAR. Q. Q. P. P. CVM. LIBERIS
MAGNO. ET. HERMONIANO. DENDROPHORIS. M. D. M. DE. SVM. FECIT

III. *Archiatros* terminatione quidem Graecà (Latina foret Archiatrus) legitur Romae ad Diui Sebastiani, apud Gruter. DCXXXII. 4.

XLIX.

M. LIVIO. CELSO. TABVLARIO
SCHOLAE. MEDICORVM
M. LIVIVS. EVTHYCHVS
ARCHIATROS. OLL. D. II
IN. FR. PED. IIII

significat autem non Principem Medicorum, sed (vt obseruat Casaubonus in XV. Strabonis, & Vossius de Vitijs serm. lib. I. cap. XXXIII. Medicum Principis.

IV. *Phonascus* Pro Vocis, ac Pronunciationis Magistro, aut Moderatore. Vtitur Quintilianus lib. XI. cap. III. *Sed cura non eadem Oratoribus, quae Phonascis conuenit*. Suetonius etiam de Augusto cap. LXXXIV. *Pronunciabat dulci, & proprio quodam oris sono, dabatque assiduè Phonasco operam. Is enim vocem intorquere, remittere, lenire, exasperare docebat*. Et Varro ὄνος λύρας: *Phonascus adsum vocis suscitabulum, cantantiumque gallus gallinaceus*.

V. *Diaetarchus* pro Praefecto Diaetae, idest Caenationis, seu Caenaculi, in quo aestate ad vmbram, hyeme ad Solem caenare veteres instituerunt. Extat praeter locos nonnullos Plinij, & Suetonij de Diaetis Regijs ab Augustis, & praepotentibus Equitibus structis ad delicias, & luxum, etiam marmor vetus citatum à Iosepho Castalione I. C. in Varijs Lection. cap. L. quod est huiusmodi

L.

DIS. MANIBVS. DEXTRI
CAESARIS. SERVO. DI
AETARCHO. DOMVS
AVG. TREBONIA. LAV
DICE. FEC. CONIVG. B. M
CVM. DVABVS. FILIS. FOR
TVNATA. ET. FELICE

VI. *Agonistarcha*, est Praefectus certaminum publicorum, vt apud Mercurialem de Arte Gymnastica lib. I. & Gruterum pag. XXXVIII. num. 5.

LI.

APOLLINI. INVICTO
SACRVM
M. AVRELIVS. M. AVG
LIB. APOLLONIVS
AGONISTARCHA. COM
MODIANVS

VII. *Pantheum*, Dijs omnibus sacrum, Templi titulus magnificentissimi, Romae à M. Agrippa constructi, vbi sub imaginibus Martis & Veneris ibi collocatis omnium imagines Deorum affictae putarentur. Quamquam saepius pro Templi mole vsurpata vox, vt in ipsius fronte Inscriptio altera probat in has notas: huiusmodi

LII.

IMP. CAES. L. SEPTIMIVS. SEVERVS. PIVS. PERTINAX. ARABICVS. ADIABENICVS
PARTHICVS. MAXIMVS. PONTIF. MAX. TRIB. POT. XI. COS. III. P. P. PROCOS. ET
IMP. CAES. M. AVRELIVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. TRIB. POTEST. V. COS. PRO
COS. PANTHEVM. VETVSTATE. CORRVPTVM. CVM. OMNI. CVLTV. RESTITVERVNT.

Interdum

Interdum pro signo gemino Martis & Veneris, vt in Neapolitano marmore citato apud Gruter. pag. I. num. 6.

LIII.

L. VESTORIVS . ZELOTVS
POST . ADSIGNATIONEM . AEDIS
FORTVNAE
SIGNVM . PANTHEVM
SVA . PECVNIA . D . D

Quod signum instar vnius Diui amentia Ethnicorum coluit, vt apud Grut. ibi. num. 4.

LIV.

HERCVLI . MERCVRIO
ET . SILVANO
SACRVM . ET
DIVO . PANTHEO . EX . V
* ex voto

VIII. *Dodecatheos* nomen Coenae secretioris Octauij Augusti inditum à vulgo Romano, non inscriptum, iusto metu prohibente; scilicet à Conuiuis duodecim, Maribus sex, Foeminis totidem in Deorum ac Dearum habitu, quos Electos vocitabant prisci Ethnicorum. De hoc Suetonius Tranquillus in Diuo Octauio Caes. Aug.

IX. *Philomusus*, i. e. *Musarum amicus* pro literato, ac literatorum patrono vsurpatum recentibus exemplo veterum, vt apud Gruterum pag. CXCV. num. 14.

LV.

A R B I T R A T V
C . B E T V L I
M . F . O V F . E T
ALFI . P . L . FILOMVSI
* OVF. Oufenae, i. e. tribus
* P. L. Publij Liberti

X. *Dromus* Latinè cursus cicurem in Latio vocem indicat lapis Tiburtinus apud Gruterum pag. CCCXXXIX. num. 2.

LVI.

Q. RAPIDIO . Q. F. LEM
SEPVLLIO
PROCVRATORI
DROMI . FACTIONIS
VENET
Q. RAPIDIVS . XENODOTVS
ET . RAPIDIA . IVVENTINA
PAR . FECERE

XI. *Agon*, i. e. *Certamen*, & locus certaminis Romae, alio nomine erat Circus Flaminius. Quam vocem scitè transtulit Linus Vacchius ex Ordine nostro Vir eruditus, qui cùm Perusiae transferrentur ad Templum nobis attributum sacrae Reliquiae Diui Herculani Episcopi & Martyris, erecto Arcu ad eam partem Aedium continentium, in qua ille Martyrium consummauerat, ita frontem inscripsit.

LVII.

HERCVLANO . II. CHRISTI . MARTYRI . INVICTISSIMO
SACROSANCTAE . PERVSINAE . ECCLESIAE
PASTORI . INCOMPARABILI
POST . MVLTA . SECVLA . IN . LOCVM . AGONIS
TRIVMPHANTI
AD . TEMPLVM . NOMINI . SVO . DICATVM
AB . OPTIMO . SVCCESSORE . RESTITVTVM
NOVOQVE . RELIGIOSORVM . ORDINE
ET . COENOBIO . AVCTVM
REVERTENTI
CLERICI . REGVLARES . S. PAVLI
EIVS . PERPETVO . OBSEQVIO . ADDICTI
EXVLTANTIS . LAETITIAE . SIGNA
P . P
ANNO . MDCIX

XII. Dictiones illae simplices, & compositae, vulgares tituli locorum in Vrbe, *Theatrum*, *Amphitheatrum*, *Thermae*, *Nymphaeum*, *Basilica*, *Subbasilica*, *Obeliscus*, *Naumachia*, *Hermaeum*, *Pentaphyllon*, *Gynaeceum*, *Asilum*, *Septizonium* &c. Adde scriptis Latinorum Graecos titulos; Poëtarum cuiusmodi sunt, *Poëma*, *Epigramma*, *Eidyllion*, *Epodus*, *Ecloga*, *Metamorphosis*, *Elegia*, *Comoedia* &c. *Bucolica*, *Georgica* &c. Historicorum, *Decades*, *Epitome*, *Po-*

lyhistor &c. Oratorum, *Encomion*, *Icon*, *Panegyricon* &c. Philosophorum, *Topice*, *Aphorismi*, *Paradoxa*, *Sophisma*, *Elenchus*. Et aliorum innumerae voces Graecae vulgo Latinorum vsitatae, vt *Idea*, *Sphaera*, *Ephemerides*, *Prosodia*, *Cosmographia*, *Apologia*, *Cyclopaedia*, *Symbolum*, *Lexicon*, *Chronicon*, *Theoricè*, *Praxis*, *Stemma*, *Crypta*, *Threnodia*, *Monomachia*, *Scholion*, *Paradigma* &c. Hae siquidem atque id genus aliae, vt Latinis tritae sunt, ita non videntur obscuritatem Inscriptioni protrudere: praesertim cùm obseruatum sit Varroni (is aetatis aureae Scriptor fuit) omnia in Vrbe nomina indumentorum ac suppellectilium, quae necessitatis gratia atque ad modestiae. Legem vsitata erant, Latina tunc extitisse; Graeca autem, quae luxus dumtaxat inuexerat, & pompa superuacua.

Hoc itaque iacto fundamento, quid sentiendum, facile intelligis, de Voce *Lipsanum*, *ni*, & *Lipsana*, *orum* pro reliquijs: qua Voce vsus est non nemo de sacris Diuorum reliquijs. Nimirum non nisi bene eruditis Graecè aliquando audita, gregi autem literatorum, quod sciam, ignota penitus, ne dum inusitata. Et si versanti Gruteri occurrerit alicui Inscriptio Graeca pag. DCCCII. num. I. Burdigalensis, videlicet:

LVIII.

ΛΕΙΨΑΝΑ. ΛΟΥΚΙΛΛΗΣ. ΔΙΔΥΜΑΤΟΚΟΥ
ΕΝΘΑΔΕ. ΚΕΙΤΕ
ΗΣ. ΜΕΜΕΡΙΣΤΟ. ΒΡΕΦΗ. ΖΩΟΝ. ΠΑΤΡΙ
ΘΑΤΕΡΟΝ. ΑΥΤΗ

idest.

Ossa gemelliparae, Lucillae hic sunt sita, cuius
Secta fuit proles, viuens patri, & altera matri

Proinde videtur haec vox, vsu rara ab Elogio excludi posse, nisi eruditioribus Graecè exponatur. Contrà verò conuersio illa ex Graecis conflata, sed notis Latio vocibus Inscriptionis Graecae in Vrbe (quam citat Gruterus pag. CCCXIII. num. 10.) probatissima censeri potest, quam etiam iure quis praetulerit conuersioni purè latinè ibidem appositae. Quod vt perspectum fiat, exigit, Graeca primùm, deinde vtraque latina recitetur. Et illa quidem est huiusmodi:

LIX.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ · ΕΡΜΟΠΟΛΕΙΤΗΝ
Αλεξανδρεα · Παγκρατιαστην · Περιοδονικην
Παλαιστην · Παραδοξον · Αλειπτην
Τον · Αρχιερεα · Του · Συμπαντος · Ξυστου
Διαβιου · Ευσταρχην · Και · Επιβαλανειων
Ων · Σεβ · Τον · Πατερα
Μ · Αυρ · Ασκληπιαδης · Ο · Και · Ερμοδωρος
Νεωκορος · Του · Μεγαλου · Σαραπιδος
Αλεξανδρευς · Ερμοπολειτης · Παγκρατιαστης
Περιοδονικης · Αλειπτης
Ασυνεξωστος · Ανεκκλιτος · Ευσταρχης
Διαβιου · Ο · Υιος
Ο · Αρχιερευς · Του · Συμπαντος · Ξυστου · Διαβιου
Ευσταρχης · Και · Επιβαλανειων · Του · Σεβαστου

Latinitate autem pura donatur à quodam hoc modo:

DEMETRIVM . HERMOPOLITAM
ALEXANDRINVM . OMNIS . LVCTAE . PERITVM . VNDIQVE
LVCTATOREM . ADMIRABILEM . INDEFESSVM
PONTIFICEM . VNIVERSAE . PALAESTRAE
AD . VITAM . PALAESTRAE . PRAEFECTVM . ET . IN . BALNEIS . AVG. PATREM
M. AVR. ASCLEPIADES . QVI . ET . HERMODORVS
AEDITVVS . MAGNI . SERAPIDIS
ALEXANDRINVS . HERMOPOLITES . LVCTA
TOR. VNDIQVE . VICTOR . INDEFESSVS
INEXPVLSVS . NON . INCLINABILIS . PALAESTRAE . PRINCEPS
AD . VITAM . FILIVS
PONTIFEX . VNIVERSAE . PALAESTRAE . AD . VITAM
PRINCEPS . PALAESTRAE . ET . IN . BALNEIS . AVGVSTI

Hactenus prior translatio: deinceps altera Graecissans, & ad decorum melior. Videlicet:

L X.

DEMETRIVM . HERMOPOLITEM
ALEXANDRINVM . PANCRATIASTEM . PERIODI . VICTOREM
PALAESTRITAM . ADMIRABILEM . ALIPTAM
PONTIFICEM . TOTIVS . XYSTI
PERPETVVM . XYSTARCAM . BALNEIS . AVGVSTI . PRAEFECTVM . PATREM
M . AVREL . ASCLEPIADES . QVI . ET . HERMODORVS
ALEXANDRINVS . HERMOPOLITA
MAGNI . SERAPIDIS . AEDITVVS . PANCRATIASTES
PERIODI . VICTOR . ALIPTA . QVEM . NEMO . DETRVDERE . POTERAT
INCVLPATVS . XYSTARCA
FILIVS . PONTIFEX . TOTIVS . XYSTI . PERPETVVS
XYSTARCA . ET . BALNEIS . AVGVSTI
PRAEFECTVS

Obſeruare licet hic voces *Pancratiaſtem*, *Palaeſtritam*, *Aliptam*, *Xyſtarcham* è Graecia in Latium accitas, & vſu domiſticas perinde atque genuinas, vt probant Lexica.

Quoniam verò vocum Graecarum vſus latinis acceptus clarum efficit ipſarũ ſignificatum, conſequens eſt, vt in Inſcriptionibus demus locum literae compendiariae Θ, cuius appellationem *Theta* vſurpatam Romanis coniectamus ex allegato ſuperiùs loco Ciceronis orat. pro Sex. Roſcio Amer. Et quidem in forma ipſa Graeca, Θ quae (prima in dictione θάνατος, lat. *Mors*) antiquitùs adſcripta nomini alicuius militis in communi cenſu, cùm illum defunctum adſignificaret, ſicut è diuerſo litera, T, ſuperſtitem; factum inde eſt, vt & in Epitaphijs poneretur paſſim loco Verbi *Obijt*. Quod eſt obſeruare apud Gruterũ pag. DCCCXLI. n. 11.

L X I.

D . M
V O L T A N I
O P P A O N I S . F
Θ . AN . LXX . ET
ENNEAE . RVF . F
V X O . AN . L X
F F . S V R O . V O L

* ideſt *Obijt Annorum LXX.*

Pagina item ſequenti, num. 2. & alibi paſſim, à quibus ſuperſedemus, pertaeſi prolixitatis, duabus illis contenti, in queis ea nota geminata offenditur, apud Gruterum, Videlicet pag. DCCCLIV. num. 9.

L X I I.

AEL . GANNA . LON
Θ . ANN . LXX . ET
AEL . SECVND . CON
Θ . ANN . XL
AEL . CI . DIDVS

Et pag. DCCCLVIII. num. 4.

L X I I I.

AQVILIAE . Θ . AN . LXV
AQVILIAE . GALLAE . Θ . AN
LX
ALBIA . MELITANA
BENEMERENTIBVS . P

Id quod eruditis poſteriorum temporum exemplum praebuiſſe declarat Franciſcus Suueertius in Select. Chriſt. Orb. Delic. in Epitaphio Patauino Aluarottorum ad Diui Antonij, vbi de Iacobo Aluarotto notatur tempus mortis hoc modo: Θ. XVIII. Iulij MCCCCLIII.

Caeterùm vt obſcuram, & barbaram illam Epigrapham nemo nõ proſcripſerit, quae Graecis notis Latinè loquitur apud Gruterum pag. MCXLIV. num. 10.

L X V.

Δ . M . ΓΝ . ΠΟΜΠΕΙ . ΙΣΜΗΝΙ
ΙΟΥΛΙΑ . ΤΥΧΗ . ΟΥΙΡΩ . ΒΕΝΕ
ΜΕΡΕΝΤΙ

ideſt

Dijs Manibus Gnei (Cn.) Pompei Iſmeni
Iulia Tyche Viro Bene
merenti

Fortaſſe (inquies) illam excipit religio Numinis, quam habes apud eundem pag. XXI. n. 12.

L X I V.

ΔΙΙ . ΠΑΤΡΙΩ
EX . ORACVLO

* Διὶ πατρῴῳ, id eſt *Ioui Patrio*

Eſto: Sed iuſtiùs tuebere morem Chriſtianis acceptum

acceptum in augustissimo Seruatoris nomine Graecis fere notis compendiosè scribendo: IHS. XPS. IESVS. CHRISTVS; imò plus nescio quid religionis conciliat, praesertim vox purè Graeca *Christos*, si Graecè pingatur, vt in Epitaphio apud Sueertium in Brabantinis, cui hic praefigitur titulus.

LXVI.

XPI

Primitys Redimitorum

Psisque Manib. Seuerini Van Vffele &c

Vtrû verò inscripserit rectè *Thesaurus* in *Mundi Senectute* Elogium quoddam *DIALOGISMVS: Solue Hospes hos logos* &c. pro sermones, Est, cur in quaestionem vocetur. Notus est locus Ciceronianus pro Gallo: *Ego certe credo, te hos omnes logos animaduertisse, qui ludis dicti sunt*. Praetereà Turpil. Canephoro: *Testamentum ergo celabis? Logi*. Item Plaut. Persa: *Dabuntur, inde do tibi, sexcenti logi*. Eiusdem Sticho. *Non vendo logos*. Et: *Venales sunt logi isti, quos negabam vendere*. At, liquet, in his locis nihil hac voce significari praeter sermones ridiculos, & contemnendos. Dignus nihilominùs est tantus Elogiasta, à quo nos potiùs auctoritatem petamus, quàm censurae materiam: Itaque vocem *logos* ibi bonam in partem posse accipi suadet Titulus consonans ab ipsa coniugatus, & compositus. Sunt enim & aliae voces in vtramque partem rectè vsurpatae Latinis, Cuiusmodi *Fabula*, quae cum rumorem populi vel de re vera significet, de re tamen falsa pariter, imò saepiùs vsurpatur, vt ex Apuleio succurrit locus lib. I. de Asino aureo: *Nihil hac fabula fabulosius, nihil isto mendacio absurdius*: Idipsum, de Voce *logos* suspicari fas est. Nec officit infrequentia vsus, vbi est mediocriter doctis cognita.

Ioannes Baptista Masculus Epitaphium Zachariae Vatis sacri voce Graeca ita clausit: *Sanctissimo Sacerdoti ac Vati, Hierosolymitani Templi Aeditui, ac Hierodùli monum. Dedicauerunt*. Item Elogium D. Ianuarij Martyris: *Tibi Ianuari Antistes magne Neapolis* &c. ita terminat *Vt se in posterum quoque incolumem serues. Praecipuo Patrono suo. Apotropeo. M. D*. Et in Adamo vtitur vocibus *Mathesis*, *Parazonium*, *Acroama*, *Syrma*, & alijs alibi: Vtrum autem rectè? Lydium tibi, lector, lapidem, quo probes, iam porrexi: Tantùm hoc pende, non in Solem vulgi inerudit encomia ea data fuisse, sed in vmbram dumtaxat literatorum. Ne igitur praeceps ferto sententiam.

De Francisco Bola non est ita promptum iudicium; dum Epigraphae vulgi oculis destinatae, nimirum, qua aedes indicantur, vbi publicè aluntur pauperes, Graecam vocem, nec eam admodum notam inserit, sic inscribens:

LXXII.

LILIATAE. DEIPARAE. MARIAE
Hanc Tibi Aedem
Liberalitate Veronensium Eximia
Exaedificatam
Derelictae. Foeminae
Quae in Hac PTOCHIA agunt
Dicant, Dedicant
Deuotae Numini, Maiestatique Tuae
Vti Sis Eis Semper Propitiata
Anno MDCV. Kal. Aug.

Mediolanensium certè vulgo abstrusa non esset vox; maternae quippe propinqua *Pitocho*, quae egentem mendicum indicat. Vtrum id quoque Veronensium, ipsi dixerint. Aegrè etiam probamus lemma illud Epitaphij citati à Suuertio in Select. Orbis Christ. delicijs, inter Luneburgensia: *Caelum Politeuma Piorum est*. Nam quid sit Politeuma hoc loci, non succurret Lectori, ni Festum adeat, qui *Municipatum* interpretatur. Vtinam hic è contextu saltem aliquis huiusce vocis illuceret sensus. Et hoc promiscuè omnibus proponitur legendum. Fortè se subtrahit huic notae Auctor Epitaphij Basiliensis (citat Sueeertius in Select. Delic.) Nicolai Irmij vbi is dicitur: *Heluēticorum sub Henrico II. Galliarum Rege, ex foed. Archistrategus*: quòd ea in Vrbe florente Graeca literatura vox *Archistrategus* nota sit: sed satiùs profectò fuisset posteritati omni consulere: adeoque dignitati latini Sermonis, quam praetulisset meliùs inscriptio, si Latinam vocem reposuisset *Imperator maximus*, plenam vtrique maiestatis.

Vtrum autem citandae dumtaxat auctoritatis gratiâ proferre liceat Graecam vocem, quae in eam incidat, liquet responsio, quoties nimirum

Auctoritas

Auctoritas illa non fuerit ignota. Sic egit Cicero in Senatu Pisonem accusans, allegansque Senarium Plautinum haud certè obscurum Patribus; imo etiam tritum in vlgo, Videlicet

Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται in Trin. Eademque ratione fatetur de se Cicero Philippica I. initio; *Atheniensiumque aiens, renouaui vetus exemplum, Graecum etiam verbum vsurpaui, quo tùm in sedandis discordijs vsa erat Ciuitas illa, atque omnem memoriam discordiarum obliuione sempiterna delendam censui.* Porrò verbum istud fuisse ἀμνηστία putat P. Manutius in illum locum. Scilicet notissima Romanis consuetudo Atheniensium, & eius vocis significatio vulgatissima ecquid obscuritatis inspergeret orationi Latinae, in Senatu potissimùm habendae?

Porrò insolentia Graecae vocis mitescit satis subiecta sententia expositiua. Ideoque tuemur Albertum de Diuo Antonio ex antro prodeunte: vbi ait: *Ridente prae laetitia vultu-Prodit ab antro-Tales reddit amabiles carceres-Haud post hac carceres, sed ornithones-In quibus Diuinae mensae altilia saginant.* Vbi vox *Ornithon* non omnibus nota Latinè doctis, è subsecuta mox sententia illustratur. Quamquam nos libentiùs Latinè locuti essemus *Auiaria*, vocem nimirum haud humilem, ac indecoram.

Quandoque materiae ratio externas dictiones alioquin obscuras clarat: Cuius extat scitissimum paradigma apud Thesaurum, Elogio I. in Mundi Pueritia, de Adamo: *Quatuor Mundi plagarum ab Graecis pete: Anatole, Dysis, Arctos, Mesembria, Abscissa nominum capita iunge, Nomen habebis.* Nam etsi solitariè haud sciverim, quid sit Graecè *Anatole*, quid *Dysis*, *Arctos*, *Mesembria*, ex praecedentibus tamen interpretatio promitur de quatuor Mundi plagis.

Interdum locus obsequitur; Ita nitimur tueri Vocem *Orthodoxus* in Epitaphio Aquisgranensi in Basilica B. Mariae: quod ita habet:

LXVIII.

Sub hoc conditorio situm est corpus Caroli Magni, atque Orthodoxi Imperatoris, qui Regnum Francorum nobiliter ampliauit, & per annos XLVII. feliciter tenuit. Decessit Septuagenarius Anno Domini DCCCXIIII Indictione VII. Quinto Kal. Febr.

Nam vox illa Graeca *Orthodoxi* non constaret pertinere ad Christianam religionem, nisi Religio ipsa loci vbi tumulus est, indicaret, praesertim cum praecedat in Epitaphio quod sensum vocis genericae ad Religionem magis, quàm ad alia contrahat. Siquidem *Orthodoxus* Graecè est Latinis homo rectae opinionis. Cōmodiùs tamen dictum foret: *Corpus Caroli Magni Imp. Orthodoxae fidei propugnatoris, aut cultoris.* Nisi tamen tueri velimus vocem consuetudine receptam, sicut apud B. Hieronymum in Dialogo inter Luciferianum & Orthodoxum.

Quod de Graeco idiomate decernimus, id etiā de alio quocunque cuiuscunque nationis. Syriacum est (aiunt aliqui) *Messias*, ex Diuo autem Augustino Hebraicum, idem, quod Graecè *Christos*, Latinè *Vnctus*. Id quia vulgo vsurpatissimum, idcirco re poscente non excluseris ab Elogio. Thesaurus in Mundi senectute, Elog. cui titulus *Dialogismus*: *Donec* (ait) *ab arcanorum Praefecto Matthaeo de Caeli Archiuis transcriptum cum rediuiuo MESSIA reuixit.* Est enim loco nominis proprij, historia quoque de homine Hebraeo congruente. Nomen verò Hebraeis sacrosanctum, IEHOVA, si vti proprium sumatur, inuiolatum retulerim Latinis notis, & terminatione, quamqua vbi vsurpatur (citatum à Sweertio in Select. Christ. Orb. Delic. inter Cimbrica, In Sacello prope Segebergam) otiosè videatur illud appositum IEHOVAE. DEO. SACRVM. cum satis foret, IEHOVAE SACRVM. Est enim appellatio Dei antonomastica, nihil significans aliud, vi Ethymologiae, quàm *Qui Est*, *Fuit*, *Erit*; Aeternitatem videlicet, quae vni competit Deo, ex definitione, seu malis descriptione Ioannis in Apocal. Cap. I. n. 4. Ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος *qui est, qui erat, & qui venturus est.* Hebraicè autem exarari in contextu Latinae Inscriptionis citra monstruositatē non licet; vt affert Sweertius inter Parisiēsia apud Templarios Epitaphio *Philippi de Villiers.*

Haec autem & alia externa vocabula ita quidem admittimus in Elogio, quòd & notae significationis sint, & vsu propè familiaria, vt non Perspicuitati solùm velimus consultum, verùm etiam dignitati. Nam vbi Latine commodè possunt, nec vlla nos premit necessitas, ab his etiam quàm fieri potest, abstineamus.

Tandem

Tandem vtrùm Latinis Inſcriptionibus congruat ſiue in fronte, ſiue in calce, ſeiunctum illud quidem à corpore, quaſi parergon, aliquod lemma, aut Sententia externo ac peregrino ſermone? Nos eodem ſiſtentes in cardine, ſi vbi, aut quibus exponitur Inſcriptio, ſermo ille appoſititius minimè obſcurus ſit, concedimus: dum id tamen non fiat temerè, ſed ſuadente ratione: puta ob alluſionem ad graue dictum alicuius Auctoris, aut vulgatum Adagium. Habemus de hoc cùm vetera, tùm recentia exempla. Apud Gruterum inter Spuria pag. XVI. num. 5. citatur Arelatenſis memoria ſepulcralis Puellae trimulae, Latina, cum ſubiecto Graeco lemmate ΑΡΩΜΑΤΙ : ΤΑΥΤΑ, *Arationi Haec*. Nec tu, quia cenſeam inter ſpurias, indecoram propterea ſuſpicere: quia & inter legitimas apud eundem Gruterum exempla reperis; vt pag. CLXXIII. num. 8. vbi habes reliquias iuſtae Inſcriptionis geminae, Graecolatinae. Item pag. XCVIII. num. 6. Romae extat marmor Graecè inciſum cum abrupta Latina voce, videlicet;

LXIX.

ΘΕΟΙC . ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΙC
ΓΛΥΚΩΝ . ΚΑΙ . ΗΜΕΡΑ

| EX VOTO | | EX VOTO |

★ *Dijs Inferis Glycon, & Hemera*

E recentibus autem apud Snuecrtium in Select. Delic. lemmata Graeca Latinis appoſita marmoribus alia in fronte, alia in calce: quaedam trunca in breue dictum morale, quaedam fuſa in Diſticha, & Tetraſticha: Alia Gallica, Alibi Latina ſimul & Graeca: Gallica & Latina alibi. Vide ibi in Romanis in Templo XII. Apoſtol., & D. Chryſogoni: In Ticinenſibus ad D. Epiphanij: In Alexandrinis ad D. Bernardini: In Mutinenſib. ad D. Petri: In Vratislauianis ad Muſaeum Monauianum: In Friburgenſibus, In Patauinis ad D. Franciſci, & D. Antonij: In Tornacenſib. apud Minores: In Vuitebergenſibus: In Pariſienſibus lemma geminum in ſummo, in imo tabulae ad Coemeterium D. Mariae (nā intra Aedem titulus ſine ſale Graecus legitur: In Baſileenſibus autem Epitheta illa bina Graeca in corpore, *Io. Frobenius ὁμότεχνος, καὶ ὁμόπατρις Patrono B. M. ponendum curauit*, haud facilè probauerimus; vt quae Latinè enunciari perbellè poterant *eiuſdem Artis opifex, eodem patre genitus*.

Caeterùm aliud eſt ſuprà, infraue Elogium adſcribere lemma, aut ſententiam peregrini ſermonis: Aliud in corpore ipſo, ac textu Elogij. Hoc ſicut excludimus, ita illud admittimus. Dum enim Latina Inſcriptio minimè temeretur, parum eſt, vt Matronam principem comitetur cum reliquo famulitio exoticus puer in habitu patrio, aut ſeruili cultu mancipium. Siquidem in antiquis, & ijs proſa exaratis monumentis frequens occurrit ſubiectum carmen; quidni etiam lemma peregrinum? Peregrinum quidem Latio, genuinum autem, vel ſaltem non ignotum regioni, vbi exponitur marmor. Non deſunt apud Gruterum exempla ex antiquis Romanorum, quorum vnum illud eſt pag. DCXV. num. 2.

LXX.

C. IVLIO . AVG . LIB . PHOEBO
RVFIONINO
CESTVS . DE . SVO . FECIT
ΤΟΥC . ΑΓΑΘΟΥC . ΚΑΙ . ΘΑΝΟΝΤΑC

★ Latinè eſt: *bonos, & mortuos* (ſupple) *beneficio afficere oportet*.

Si quaeris à recentibus, dabit non pauca Sueertius in Select. Delic. Vt in Vratislauianis inſcribitur Muſaeum Monauianum cum ſubdito Monoſticho Graecae:

Θυμὸν ἀνάστρεφ' ἄνω : χθονίων δ' ἐπιλήθεο πάντων :

★ ideſt:

Erige mentis oculos ſurſum, ac terrenorum obliuiſcere omnium.

In Friburgenſibus cum Diſticho item Graecè

πολλὰ καμὼν, καὶ πολλὰ παθὼν ἐν παιδοδιδάσκων
ἐνθάδε νῦν κεῖμαι σὺν θεῷ ἡσύχιος.

★ ideſt:

Multa fatigatus, & multa paſſus in docēdis pueris,
Hic nunc iaceo Dei ope quietus.

Quippe vtrobique locorum Muſaeum adornans Inſcriptio florentem habebat vſum literaturae Graecae. Et ab Epitaphijs Chriſtianorum referentia pietatem dicta è quotidianis precibus Graecè haud quidem diſcordant, vt in Mediolanenſi ad D. Mariae Coronatae, videlicet;

Toga

LXXI.

Toga & Armis
Vale Tydea Coniux
Valete Liberi
Nec tu deinceps Coniux,
Nec vos eritis Liberi
IOANNIS . TOLENTINATIS
SEN. COM. EQ. Q.
MDXVII
ΚΥΡΙΕ . ΡΥΣΑΙ
ΨΥΧΗΝ . ΕΜΗΝ,

id est: *Domine libera animam meam.*

In Parisiensibus autem quis carpat sermone ibi vulgari subscriptum carmen Epitaphio Ioannis Delasallae?

LXXII.

De mon salut les erres poursuiuant
Dans ce desert, iay mis fin à ma Vie.
Monde trompeur, te say-ie point d'enuie?
Vis tu, te meurs, & mort ie suis viuant

Ibidem neque damnandum aliud Graecè inscriptum Θεὸς ἐλπὶς, i. e. *Deus in spe*; è sacris quippe literis petitum lemma non dedecet sacrum Coemeterium: idemque subscriptum Gallicè CRAIN. EN. ESPOIR, hoc est: TIME. IN. SPE; tùm quòd respondet sententiae Graecè in fronte Elogij, tùm quòd vulgaris est idiomatis, cur damnetur? praesertim cum literae ipsae Graecae perinde ferè domesticae sint genti illi studiosissimae, ac sermo genuinus.

Hinc liquet de barbarie illius Epitaphij, quod inter Brabantina citat Suueertius, videlicet:

LXXIII.

D. Helenae de l'Espinee matronae tàm genere quàm moribus lectissimae coniugi. Illustris D. Ioan. Bapt. de Tassis Eques Ac ordinis D. Iacobi de l'Espada, Commendator delos Sanctos, Philippi II. Hispaniarum Regis Status per Belgium Consiliarius. Philippi III. Regis Catholici apud Henricum IV. Galliae Regem Legatus P.C. Inter viuos esse desijt Anno MDXCVIII. IV. Non. Decembris Aetatis LXIV.

Nam cui non puteant intrusa Latinis Hispanica, quae citra vllum incommodum Latinè sic restitui possent: *Helenae ex Espineis*, vel *Espineae*: *Et ordinis Diui Iacobi de spatha, Commendatoris Sanctorum* &c. Praeterimus voces alias inibi spurias, de quibus satis superiore libro.

Membrum IX.

Octauus obscuritatis in narratione scopulus ex Theone.

Aequiuocis, vt biuio incertus homo, ita perplexa efficitur sententia. Theonis exemplum idem Graecè quadrat, & Latinè. Nam παῖς (inquit) significat & τὸν υἱὸν, & τὸν καθ' ἡλικίαν παῖδα, & τὸν δοῦλον, planè quidem vt nobis *Puer* & Filius est, & aetate puer, & seruus. Adde illud quoque *Canis* nunc membrum Sclopi, nunc terrestre animal, nunc signum caeleste. Et verbum *Inuidère* modò est inuidentia laborare, modò intueri nimis, vt III. Tuscul. interpretatur Tullius Actium in Menalippo: *Florem quis nam liberum inuidit meum?*

Vt igitur, ambiguitas tollatur, seruetùrque sarta tecta Perspicuitas locutionis, indicandus est aequiuocae vocis certus significatus, bifariam; scilicet aut Complexu seu continuatione sermonis, aut Epitheti appositione. Priore modo suppeditat Thesaurus aureum sanè exemplum in Mundi Adolescentia, Elogio de Iacobo Isaci Filio, Esau Fratre, cui titulus MONITA: *Rixantur* (ait) *Pueri antequam prodeant: Et Gladiatoria palaestra Vterus est. Tumulus esse poterat, si magna odia possent latere. Disce, quàm praematurè se prodant pupillorum ingenia. Ergo ex pellibus in aciem descendunt: Ex vtero in Orbem* &c. En tibi dictum aequiuocè *ex pellibus*, quasi ex

tentorijs

tentorijs castrensibus ; verùm ex materni vteri claustro intelligendum esse definit continuatus sermo *Ex vtero in Orbem*. Iustum quoque fert Paradigma Inscriptio funebris exposita Mediolani in exequijs Isabellae Hispp. Reginae, nomine Flandriae, quae cum alijs regijs prouincijs tributum doloris pendebat. Stetit autem eius funeris apparatus totus ingenio, & eruditione Patrum Societat. Iesu, regia plane dignus magnificentia. Hìc ergò aequiuoca vox *Palmaris* ad *Palmam* potiùs, quàm ad *Palmum* referri oportere definit cùm praecedens vox *Palma*, tum subsequens *Triumphet*, videlicet:

LXXIV.

Assueta funeribus Flandria
Et assiduis erudita praelijs
Palmam sibi poscit
In arena doloris
Si turpe est ferro vinci
Turpius est in Amore cedere
Vt itaque palmari dolore triumphet
Lachrymatur sanguine
Et tot oculis quot vulneribus
Vnum hoc grande Orbis vulnus
Deplorat

Nec inutilis fuerit obseruatio tituli Exequialis Alexandriae apud Insubres, soluta Vrbis obsidione, in haec verba

LXXV.

Accurrite Ciues
Luctibus gaudia immiscentes
Laetitiam modò haud supprimit
Lethalis apparatus
Publicae libertatis restitutae prae gaudio
Iam profugo grassante Gallo
Grati vota Deo soluentes
Augustissimi sacramenti Sodales
Propugnatorum * Manibus
Alexandrino in tantae molis obsidio
Vita functorum
Proprio instinctu
Iuuante Piorum subsidio
Ferunt soluentes Inferias
Vos intereà fundite preces
Vt qui libertatis fores
Suo cum interitu
Nobis praeliantes aperuere
Aditus eisdem gloriosus
Vt par est pateat
Ex Castris ad caeleste Capitolium

Vox enim Manibus tota maiusculis in tabula marmorea describenda, non vt hic à nobis, prima dumtaxat Maiuscula, nisi sermo continuus (si bene attendis) Manes inter & Manus distinxisset. Cauenda porrò est licentia liberior in Aequiuocis, etiam si continuatio Inscriptionis praefiniat sensum. Debet enim Elogiastes pudorem in primis & verecundiam prae se ferre. Itaque non videtur in Inscriptione adhibendum Verbum *Profano* pro *Dedico*, aut *Consecro* (cum sit oppositae omninò significationis) vt egit citatus apud Macrobium (lib. III. Saturn. cap. VI. *Masurius Albinus Memorabil. lib. I. Marcus*, inquit, *Octauius Herennius prima adolescentia Tibicen, postquam arti suae diffisus est, instituit mercaturam, & bene re gesta, decimam Herculi profanauit*. Altero modo lucem desiderat Inscriptio Mediolanensis in ingressu Caesaris Montij Card. & Archiepiscopi, quam non sine pretio operae allegamus, videlicet:

LXXVI.

FVERIT . CAESAREAE . PRODIGIVM
Imperante portentoso Gregorio
Montem cessisse loco
Quem sacra occuparet Aedes.
Aliud in Caesare miraculum
Volente supremo in terris moderatore
VRBANO . VIII
Translatus huc Mons
A quo regatur Ecclesia.
Abscondi forsan haec poterit
Poterit ruinosa nutare
In Monte posita?

Certè vocem *Caesareae*, vbi maximè de Caesare scribitur, quisnam primo aditu distinxerit, in penultima produci magis, quàm corripi? Cuinam subeat repentè, haud esse adiectiuum nomen Latinum, sed Vrbis deflexam Graecè appellationem per diphthongum *ει* in penultima? Vnius itaque epitheti adscriptio ambiguitatem omnem submouebit, si dicas, *Fuerit Caesareae in Vrbe prodigium*: Ita dicitur *Solea piscis*, *Turdus piscis*: nec sine adiecto illo intelligitur, cùm genus item calceorũ sit *Solea*, & *Turdus Auium*.

Idterdum

Interdum quidem supplet Epitheti verbalis vicem Pictura, aut huiusmodi appendix. Cuius placiti occurrit exemplum in Marcello Buttilio de nuptijs Ducis Parmensis cum Principe Medicea. Is imagini pictae fluminis vulgò *Lenza* hanc apposuit in formam Elogij, salutationem, Deorum rusticanorum nomine, Videlicet:

LXXVII.

SALVE
Margarita Medicea
Odoardi Farnesij
Vita, Iucunditas, Delicium, Suauium
EN
Vitae Mater, Iucunditatis Pater
Deliciarum Nutrix, Suauitatum Iutrix
Prima
Parmensis foecunditatis cum Parente
ENTIA
Tibi gratulantur, Te munerantur

Porrò vocis *Entia*, quae fortè suggerit pluratiuum participij *Ens* definitur significatio fluminis ex adiuncta eiusdem pictura facillima cognitu incolis loci, quem alluit Entia. Simul obiter obserua, nomen fluminis in, a, desinens, genere vsurpatum faeminino, quemadmodum de similibus plurimis obseruat eruditissimus nostri seculi Vossius cōtra Grammaticorum communes Canonas.

Aliter occurri poscit Aequiuoco Inscriptio Mediolanensis ad tempus exposita pro foribus Aedis Diui Sebastiani mart. vbi in ipsius persona compellantur Ciues, Caesare Montio Card. ad Archiepiscopalem sedem tùm primùm accedente: Ea fuit huiusmodi

LXXVIII.

Expugnate Ciues Caelum
Capiendum est vi
Mihi non ante fuit patefactum
Quàm telis apertum corpus
Totum fere pateret
* Pugnate cum Caesare, Vincetis
State in Monte
Arduum contingetis, tenebitis
Commentitijs Gigantibus feliciores
Caesar Deo charus,
Ac prope * Carolus
Olympus est
Quem fulminator non ferit

* *Allusio ad superiorē Archiepiscopum sāctitate percelebrem*

Cui autem non in diuersa trahat mentem locutio illa asterisco praenotata *Pugnate cum Caesare, Vincetis?* Si quidem pugnatur cum hoste, certè aduersus hostem: Cic. pro Corn. Balbo: *Qui cum hoste nostro comminùs in acie saepe pugnarit.* Idem II. de Finib. *Et pugnant Stoici cum Peripateticis.* Et alibi saepe. Hoc verò loco Praepositio *Cum* non vtique oppositionem, sed opem, praesidiumque significat, vt ferè Cicero pro Cecinna: *De se autem hoc praedicat Antiocho Ebutij seruo imperasse, vt in Cecinnam aduenientem cum ferro inuaderet.* Fuerat ergo sententia clarè & explicatè promenda, v. g. *Pugnate Caesare Duce: Vincetis* aut aliter.

In illo quoque argumenti eiusdem vix effugitur ex ambiguo Obscuritas: Habet enim: *Montij Eminentiss. Nixu virili nitens Nexus quis tunet Daemonis? Tanti Viri infractae vires Vel sontico morbo laborans Laborabit* &c. vbi sensus prioris posterioris sensum obruit, vt hoc etiam deteriorem in parte sumi primo auditu credatur.

Et quando aliena in facie naeuus facilè notatur, dabitur nobis venia, vt in gratiam studiosorum proferamus ad censuram ex Polae I. C. Veronensis Elogijs, quod legitur Rauennae ad Aedem Clericorum Reg. Theatinorum, monumentum rei insignis; Est autem huiusmodi:

LXXIX.

Sancta Aura, Flamma Sancta
Amor Paracletus
Qui
Candentis in faciem Columbae
Mutatus
Caelo veniens alto
* Principes priscos duodecim Pontifices
Humeris cuiusque insidens
Vobis, Rauennates Vobis
Indicauit, Delegit, Dedit
Hoc in marmore persancto
Alis nitens paribus
Semper consistebat primùm
Iam si sapitis, scitis
Quam debeatis religionem
Fragmento huic felicissimo
In quo
Spirat, Ardet, Flagrat
Amor Paracletus
Sancta Aura, Flamma Sancta

Quos namque sibi velit Auctor pro principibus priscis, non ita est promptum interpretari, vulgò certè inerudito, cui publicè expositum id marmor.

Restat haud minùs alijs necessarium praeceptum, vt eorundem continuatio casuum, vnde sententiae oboritur perplexitas, intercipiatur, scilicet alicuius casus variatione. offenditur id vitium in recenti marmore (quod citat Suveertius in Select. Delic. inter Brixiana) cuius est hoc fragmentum: *Ad tuendam, amplificandamque Brixianorum societatem Sanctorum Faustini & Iouitae nomine in Vrbe nuper institutam, Pro sacris, diebus singulis in ea faciendis mille aureos nummos moriens legauit* &c. Non enim bene cohaerent hae voces: *Pro sacris diebus singulis*, et si interpuncto dirimantur, siquidem antiquo more voces singulae puncto distinguuntur, non commate; & eae maiusculae exiguntur, non minusculae. Clarescet ergo sensus, si legas *Pro sacris per dies singulos in ea faciendis*, seu *Pro sacro diebus singulis* &c. (Nam illa summa mille aureorum vni dumtaxat sacro constituendo par est) aut aliter sermonis formula variata.

Membrum X.

Propagatur Theonis placitum de Aequiuocis ad Aenigmata.

SI abditae Historiae Allegoria hoc ipso proscribitur à vulgari dicendi, inscribendiuè genere; quia minus perspicua; quid magè abditum Aenigmate? Nam, vt tradit Vossius lib. IV. cap. V. Instit. Orat. *Nihil in Aenigmate vitiosius, quàm Perspicuitas*. Meritoque reprobatur à Quintiliano Instit. Orat. lib. VIII. cap. VI. in haec verba, digna quidem bipedalibus literis: *Haec*, inquit, *Allegoria, quae est obscurior, Aenigma dicitur; vitium meo quidem iudicio, si quidem* DICERE DILVCIDE, VIRTVS; *quo tamen & Poëtae vtuntur*

Dic, quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Treis pateat Caeli spatium non ampliùs vlnas.

& Oratores nonnunquam, vt Caecilius quadrantariam Clytemnestram in triclinio coam, in cubiculo nolam. Namque & nunc quaedam soluuntur, & tum erant notiora, cùm dicerentur, & aenigmata sunt tamen; nec ea, nisi quis interpretetur, intelligas &c. [Quadrantariam dixit à permutatione quadrantis, tùm quia vilissima erat, & quadrantarium scortum pro vilissimo: tùm quia ab amatore decepta nomen sortita quadrantis: Coam verò in triclinio, idest bibacem, quae vno spiritu exiccant Coam, mensuram vini praegrandem: Nolam autem in cubiculo, vbi silentij vsus, garrulam scilicet, ac sonoram instar campanae] quo ex loco doceris, etsi allata quandoque à Poëtis & Oratoribus, nec tùm ita obscura; esse tamen Aenigmata, id est significatus abstrusioris, quàm patiatur locutio, quae dilucida amat esse, non solum in Oratoria, quae popularis est, & motum intendit (nam ex re ignota quem tu affectum elicias?) sed etiam in Poëtica, quae vtique nec docere potest, nec delectare, nisi rebus antè perceptis. Neque si Aenigma propositum continuò interpretere, vacabis culpa perditae operae in proponendo, si fuerit indicta breuitas, vt fere in Elogijs, quidquid sit in Oratione, de qua Vossius, & Quintilianus suprà.

Poetae quidem, ac Elogiastae bifariam tantùm congruere videtur Aenigma: Priore modo, cùm res, cui aenigma inscribitur, intelligentiam illius iuuat, quemadmodum Romae in Nosodochio ad Diuae Mariae vulgò de Consolatione, vbi Sceleto humano exposito ita inscribitur:

L X X X.

Quod hoc vides Amice
Corpus sine corpore
Ne stupeas, aut damnes
Quisquis es.
Testamento sic ipsa caui
Vt hoc quod cernis fierem
Philosophis ac Medicis sacr.
Horum si es de numero
Sacro Legato vtitor
Sin profanus, indoctus
Hinc ocyùs abscedito

Videlicet Corpus sine corpore aenigmaticum licet, clarescit illicò ipsius obiectu Sceleti: eòque magis, quòd hanc Epigrapham prosaicam praeit

alterâ metrica rem totam explanans; haec nimirum:

LXXXI.

Carnibus orba suis cur sint haec, fortè requiris
Iuncta tamen iusso corporis ossa situ?
Sic mandata dedi viuens ANTONIA quondam
Et moriens eadem iussa suprema dedi.
Vt SCELETOS fierẽ, Medici quò discere possint
Quanta forent, quot, quo quaelibet ossa loco.
Quod iussi, fecit GISBERTVS: gratia magna
Huic maneat, satis est lux mihi perpetua.

Idem fere intellige de Symbolo Academico, cuius interpretatio ex Epigraphe simul & Figura colligitur. Vel si à re transportetur Aenigma conscribendum alibi, vt passim fit, clarescet ibi facilè praescripto titulo. Damus exemplum Ausonij, cuius tale extat aenigma:

LXXXII.

Habet Sepulchrum, non id intus Mortuum,
Habet nec ipse hic Mortuus bustum super,
Sibi sed est ipse hic Sepulchrum & Mortuus.

Hoc apud Ausonium ipsum de facili soluitur, praefixo non solum titulo illo: *In Signum marmoreum Niobes*, sed & Tetrasticho huiusmodi:

LXXXIII.

Viuebam, sum facta silex, quae deinde polita
Praxitelis manibus viuo iterum Niobe.
Reddidit Artificis manus omnia, sed sine sensu:
Hunc ego, cùm laesi Numina, non habui.

Mox namque, memorata Niobe saxea, succurrit fabula vulgatissima de huius mulieris metamorphosi, in quam tanto antè luserat Agathias Graecus consimillimo aenigmate, vt ab hoc accepisse Ausonius meritò credatur.

LXXXIV.

ὁ τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν,
ὁ νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον,
ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῦ νεκρός ἐστι, καὶ τάφος.

Ita Epigrámma hoc aenigmaticon interpretem habet titulum suum, qui & ipse Epigramma est, quia Inscriptio, & vicem supplet rei, in quam est excogitatum aenigma. Quo quidem modo Perspicuitas sarta & tecta videtur tam carmine, quàm Elogio prosaico. Quamquam vt rem planiùs exponamus, nec Ausonius ab Agathia, latinus à Graeco, sed Graecus ab Hebraeo didicerat aenigma, quod, vt habemus ex sacris literis, non Niobae competit, sed vxori Lothi in statuam versae vltore Deo, cuius illa imperium violauerat. Nam teste Palaefato Prienense, qui Artaxerxis Regis aequalis fuit (lib. de Non credendis fabulosis narrationibus) Niobe re vera nihil ampliùs quàm mortuis omnibus liberis, lapideam sibi imaginem constituit supra natorum suorum sepulchrum; fortè vt extremum dolorem orbitatis suae saxeo illo, hoc est stupido sui simulacro testaretur. Coniux autem Lothi caelesti prodigio & in saxum diriguit, & stetit nunquam non postea ab illa aetate vetustissima ad hanc vsque nostram, immobili metamorphosi ad probrum fabulae, ad terrorem humanae impietatis; spectaturque oculis hodie inter Engaddim, & quod vocant, Mare mortuum, ab omni prôrsus iniuria vel temporum, vel viatorum Diuinitùs seruata, vt de aetate sua testes sunt Iosephus I. Antiqu. Cap. XII. Post quem Brocardus Itin. VI. Inde Breidenbachius ibid., tum Saliniacus Tō. IX. Cap. VI. Nouissimè Andrichomius Delphus, qui superiores scriptores citans, testes appellat oculatos. Vt iam mirum non fiat, tantum prodigij fuisse iam inde à principio iactatum communi dicterio, quod postmodum transtulit Agathias, & ab Agathia Ausonius ita canens:

LXXXV.

Cadauer, nec habens suum Sepulcrum,
Sepulcrum, nec habens suum Cadauer,
Sepulcrum tamen, & Cadauer intus.

Quod etsi speciem Aenigmatis habeat; tamen si vel basi statuae eiusdẽ prodigiosae inscriptum fuerit, vel descriptum alibi praeuio facti titulo, ab obscuritatis nota egregiè vindicabitur. Quemadmodum ex recentibus fecit Thesaurus Elogio de Adamo principe humani generis, cui titulum indidit AENIGMA: Cuius Elogij intelligentia vèl citra indicẽ tituli patuisset. Quem enim hominum lateat de communi parẽte historia?

Secus censendum de Epitaphio, quod Gruterus citat pag. DCCCXCVII. num. 3. cui nequicquam

quicquam praefigit illum titulum: *Polae in Istria Aenigma in quodam tumulo*; videlicet

LXXXVI.

PATER . CVM . FILIA
FRATER . ET . SOROR
SOCER . ET . NVRVS
HIC. TANTVM.DVO.IACENT

Nam quis non absque titulo Aenigma id esse cognouerit? Debuerit nomina prodere, quorum ex fama facile suppeteret solutio. Patet hinc autem, vt posteriore modo à nobis suprà posito permittitur Poëtae, ac Elogiastae vsus Aenigmatis; cùm etsi non omnibus, ijs saltem est intellectu facile, ad quos destinatur. Neque enim omnia palam legenda exhibentur, sed quaedam priuatim dumtaxat, alia alijs. Ergo superiorem tumulum noluit, credo, Auctor communem facere, ne vulgi impotentis mores contaminarentur inauditae Veneris exemplo palam posito: eruditioribus idcircò, & prudentioribus ingenijs inscriptum voluit, quibus haud arduum foret, rem (vt aiunt) acu tangere in hunc sensum; *Hoc in tumulo iacent duo tantùm, quorum alter alterius est simul Pater, & Frater, & Socer: Altera Filia, Soror, Nurus*. Rem nefandam! Copulatus cum Matre Filius suscipit Filiam; Quà suscipit, Pater fit, illa Filia: Quà Mater communis vtrique, hic Frater, illa Soror: Denique Mater Filio in matrimonium tradens hanc & Sororem, & Filiam, hanc sibi facit Nurum, illum Socerum.

Cauit hoc consultiùs auctor antiqui Epitaphij, quod legitur Romae iuxta Portam (vulgò) S. Pauli extra muros, & citatur ab Auctore Inscript. Sacrosſ. Vetustatis, videlicet:

LXXXVII.

SEMICAPRI . QVICVNQVE . SVBIS
SACRARIA . FAVNI
HAEC . LEGE . ROMANA
VERBA . NOTATA . MANV
HERSILVS . HIC . IACEO . MECVM
MARVLLA . QVIESCIT
QVAE . SOROR . ET . GENITRIX . QVAE
MIHI . SPONSA . FVIT
VERA . NEGAS . FRONTEMQ. TRAHIS
AENIGMATA . SPHYNGOS
CREDIS . SVNT . PYTHIO . VERA
MAGIS . TRIPODE
ME . PATER . E . NATA . GENVIT
MIHI . IVNGITVR . ILLA
SIC . SOROR . ET . CONIVX
SIC . FVIT . ILLA . PARENS

Nam hic simul aenigma proponit, & deuelat, quin suspicionem praecludit aenigmatis, subiecta expositione.

Patescit hinc censura aenigmatici dicti: *Alexander Macedo currebat Matris suae nomen* (de cursu, seu certamine Olympico vsurpati, quòd nomen Matris Olympias) Fuerit licet hoc dictum tunc temporis perspicuum; at certè leuidense nimis, nec dignum, quod Elogio cum alijs eiusdem notae inseratur.

Caeterùm aenigmate etsi proscripto, quia plerumque obscuritate laborat, erit nihilominus pretium operae citare hoc loco Inscriptionem aenigmaticam monstrosissimam, quae nobilissima ingenia nouitate sua lacessiuit, ambiguitate fatigauit, quo veluti Pharo praelucente infidiosum vadum cautiùs declinent rei Elogiasticaecae studiosi adhuc peregrini. Legitur id Aenigma ad Bononiam Italiae Vrbem extra Portam Mascharellam, primo lapide, non procul à Villula M. Antonij Voltae, insertum parieti Templi cum Villula coniuncti, literis excisis, & prae vetustate fugitiuis. Est autem huiusmodi:

LXXXVIII.

D . M
AEL . LAELIA . CRISPIS . NEC . VIR
NEC . MVLIER . NEC . ANDROGYNA
NEC . PVELLA . NEC . IVVENIS . NEC
ANVS . NEC . CASTA . NEC . MERE
TRIX . NEC . PVDICA . SED . OMNIA
SVBLATA . NEQVE . FAME . NEQVE
FERRO . NEQVE . PESTE . NEQVE . VENENO . SED
OMNIBVS
NEC . CAELO . NEC . AQVIS . NEC
TERRIS . SED . VBIQVE . IACET
LVC . AGATHO . PRISCIVS . NEC . NE

CESSARIVS

CESSARIVS
NEQVE . MOERENS . NEQVE . GAV
DENS . NEQVE . FLENS
HANC . NEC . MOLEM . NEC . PYRA
MIDEM . NEC . SEPVLCRVM
SED . OMNIA
SCIT . ET . NESCIT . CVI . POSVERIT

Hoc tu, Lector, Aenigma Aenigmatum rectè dices, desiderabisque (digressus raptim à dissertatione Elogiastica) Oedipum aliquem ex multis, qui rem planè assequatur. Erit is consensu meliorum Casperius Ceuartius, cui de Amore interpretari placet: cùm alij aliter; hoc est de Aqua pluuia, de Materia prima, de Niobe, de Anima, de Idaea, denique de Mercurio Chymico. Est igitur Geuartio Epitaphium hoc Amoris, ex scriptis veterum Platonicorum potissimè decerptum in hunc sensum: *Aelia Laelia* nuncupatur Amor, quia sub hoc nomine mentio fit de foeminis apud Poetas, quà Vxoribus, quà Scortis. *Crispis* quasi patronymicè à *Crispo*: Crispitudo autem capillorum tribuitur Amori à Poëtis; & *Crispa*, *Crispilla* vulgò scortorum nomina *Nec Vir, nec Mulier, nec Androgyna; sed Omnia*. In vtroque enim sexu Amor; tum quia Virilis est illi audacia, Muliebrisque timor; tum quia aequè in vtroque dominatur sexu: Sed & Venus in Cypro barbata colebatur.

Nec Puella, nec Iuuenis, nec Anus, sed Omnia: sunt enim qui Amorem vetustissimum Deorum vocent, & qui Deorum maximè iuuenem.

Nec casta, nec Meretrix, nec Pudica, sed omnia: Pudicum & Bonum Amorem significat ἔρος per o micron; Impudicum autem, & flagitiosum ἔρως per ω mega.

Sublata neque Fame, neque Ferro, neque Peste, neque Veneno, sed omnibus. Amantium exitus infelices varij; Fame, Ferro, Peste, Veneno periere.

Nec Caelo, nec Aquis, nec Terris, sed vbique iacet. Amoris vis, & potestas per elementa omnia, Mundumque vniuersum protenditur. ἔρως Θεῶν, καὶ ἀνθρώπων τύραννος apud Euripidem.

Luc. Agatho Priscius. Allusio est ad Agathonem nobilem Atheniensem, ac iuuenem formosissimum, qui Symposium à Platone descriptum celebrauit, vbi de Amoris vi, ac natura à doctissimis Graecorum copiosè fuit disputatum. Hic autem erat sua aetate delicium Graecorum, certatimque ob formam, ac ingenium singulare à multis amabatur.

Nec Maritus, nec Amator, nec Necessarius (subaudi ex sequentibus *Sed Omnia*) Potuit enim simul esse Maritus vxoris suae, & praeterea alterius Amator Veneris. Vrbanè autem non necessarius, & necessarius; propterea quòd multi sub nomine familiaris, ac necessarij soleant furtiuis amoribus indulgere.

Neque Moerens, neque Gaudens, neque Flens (subintellige *Sed omnia*) Omnes in Amantibus cientur affectus, Gaudium, Dolor, Spes, Metus.

Hanc neque Molem, neque Pyramidem, neque Sepulcrum, sed omnia. Tumulorum species omnes complectitur Auctor, quibus defunctorum carorum cineres commiti solent.

Scit, & Nescit, cui Posuerit. Scit quidem se Amori posuisse; nescit autem ex suprà propositis, quis Amor sit, Vir, an Mulier, an &c.

Membrum XI.

Propagatur Theonis placitum de Aequiuocis ad Amphibologica.

EX Homonymia, ad Amphiboliam transgredimur. Saepe enim cadit obscuritas in verbis non modò singulis, sed etiam contextis: non solùm, vt ait Quintilianus lib. VIII. Cap. II. cùm incertum facit intellectum, vt *Chremetem audiui percussisse Demeam*; sed, etiam

si turbare sensum non potest, cùm in idem verborum incidit vitium. Vt si quis dicat (ait Quintilianus) *visum à se hominem librum scribentem*. Nam etsi librum ab homine scribi pateat; malè tamen composuerat, feceratque ambiguum, quantum in ipso fuit. Porrò hoc vitium oritur ex concursu similiter cadentium, ac desinentium dictionum diuersi ordinis. Quod contigit nobis obseruare in recente Inscriptione de Caesare Montio ad honores Romanae Purpurae, ac Mediolanensis Insulae euecto. Ita verò habebat: *Giganteo incessu Honorum laborum comitum immensum iter emensus--Tui ad montis apicem redisti* &c. Inspecta illud, *honorum laborum comitum*, cui nec satis est recta & naturalis collocatio, ni locutionem simul varies & sententiam: v. g. *laboris honore comite immensum iter* &c. Vel: *Honoris simul ac laboris*, Vel *Honoris per laboris callem*, vel aliter. Huius placiti religiosissimus omninò obseruator fuit Auctor Epitaphij Romani in Aede SS. Trinitatis Angelorum, videlicet;

LXXXIX.

Ioanni Gilio Lucensi Episcopo V Vigornien. I. V. conf. consummatae virtutis Viro. Serenifs. Henrici VII. Anglorum Regis apud Pont. Oratori. Siluester Regia liberalitate dignitatis successor patrueli benemer. Pos. Obijt An. Sal. MCCCCIIC mense Aug. Aetatis suae LXIIII.

Vbi dicere maluit *Regia liberalitate dignitatis successor*, quàm *Regis liberalitate*: ne scilicet continuatio illa similium casuum, similiterque cadentium, *Regis dignitatis* speciem inciforum aliquam praetendens, nitorem sententiae, perspicuitatemque perturbaret.

Sed prioris modi obscuritatem ex Amphibologia censor quidam audientibus nobis notauit, è Brabantinis monumentis allegans Dedicationem Hortorum, & Aedium Francisci Suueertij, quam dum ille recitat, recordamur persimilem à nobis alibi lectam: & nae tu (subdimus) aut varias Auctorem, aut locum. Sed subsiste parumper, dum refricamus memoriam: Vix, cùm succurrit nobis alter à Brabantinis & scriptor, & locus, ipseque prorsùm tractus Inscriptionis. Sed priusquam è penu memoriae nostrae promeremus, rogantibus vt planè quod ligerat ille, & notauerat, persolueret, ita primum recitauit suam, videlicet Antuerpiae lectam

XC.

FRANC. SVVEERTIVS F.
Aedes, & Hortos Musis dedicat
ratus
Eas hilari huiusce Caeli positione
Allicere atque ita fortassis
Amicas fore
Sub. Alb. & Isab. Austr.
Nouit paucos secura quies

* quia in Horto Paterno Filius inscripsit
* sub Alberto & Isabella Austrijs regnantibus.

Nos ad haec haesimus, plurimùm mirantes, potuisse fieri, vt vna & eadem fere Inscriptio haud veteris operae, atque adeò memoriae nostrae duobus aequalibus viris, principibus Reip. literariae, tam graui hinc inde testimonio attribueretur. Nam quae modò recitata est, eam Suueertius ipse suam facit in Volumine ab se edito Antuerpiae, anno MDCXIII. (asserit Censor) apud Gasparem Bellerum Typographum, cui titulus est: *Monumenta Sepulcralia & Inscriptiones Publicae Priuataeque Ducatus Brabantiae. Franciscus Sueeertius F. posteritati collegit.* Porrò nos meminimus, dum versaremus Dialogum Scipionis Ammirati Florentini vernacula lingua scriptum; cui titulus *IL RVOTA, o vero dell' Imprese*; incidisse (in alteram dicemus Inscriptionem, an illam ipsam? adeò cum altera conuenit & consilio Auctoris & conceptione & phrasi) in alteram certè, eo significatu, quo apud Liuium bello Pun. dictus *Pater ipse Amilcar, Mars alter*. Erat autem haec:

XCI.

BERNARDINVS. ROTA
Musis Hortos dicauit, ratus eas
Hilari huiusce Caeli clementia allicere, atque ita fortasse Amicas fore

Audistinè? I nunc, & nega, demitti è sideribus tum caeterarum rerum omnium formas, tum maximè ingeniorum, vt saepe hominibus multis eadem vis mentis & intelligendi vigor vnius modi obtingat; vnde & sententia vnius

inscio altero saepe concurrat, & orationes amborum concordent ipsis pene numeris, haud secus si forent iisdem ipsis typis excusae: Id quod arguit apertè Inscriptio ipsissima fere vtriusque Auctoris: quamquam Rota, si aetatem computes, aliquantò superior fuerit Sucertio. Sed (in rem nostram) vt cognata illa duo ingenia dicamus & vno stillata sidere, en eadem censurae materies in vtraque: Notauit is siquidem quasi amphibologicòs dictum illud: *Ratus eas &c. allicere*: cùm vter sit, qui alliciat, dubitari possit; & eas quidem esse, ordo structurae suggerere videatur: ambiguitatem verò sublatum iri, si passiuè redderetur, *Ratus eas &c. allici*, vel *allectum iri*; nam concordaret insequens membrum; *Atque ita fortasse Amicas fore*.

Huc pertinet, cùm contrarium pariter ex eadem sententia colligi potest: Vt quidam Elogiastes ex recentibus de Diuo N. optante Martyrium, ait: *O dulcem vitam, cui mors concessit in votum*. Poterat aequè inferri contrarium ita: *O amaram vitam, cui mors concessit in votum*. Nam vitae miserae leuamentum, & solatium Mors est. Quod certè Auctor ipse comprobare videtur paulò pòst dicens; *Lubens mortem accepisset in praemium, qui vitam egisse videbatur ad poenam*.

Membrum XII.

Propagatur Theonis placitum de Aequiuocis ad Bisquaesita.

Bisquaesitum (Italicè *Bisticcio*) quod etiam Alliteratio, & Assonantia nonnullis dicitur, narrationem persaepe obumbrat, non rarò foedat. Fit tribus modis, videlicet In Elementis, Syllabis, Dictionibus.

In Elementis est illud Gerberti de se ipso canentis:

XCII.

Scandit ab R Gerbertus in R: post Papa viget R.

Quis porrò attinget ex posteris sensum huiusce carminis, nisi priùs ex eius seculi monumentis, non Aerei tantum, sed (RR geminato) Ferrei, hoc est Anno DCCCCIC ab Orbe seruato, intellexerit, eum Virum Roberti Francorum Regis Magistrum; ac Institutorem sapientissimum, ad Rhemensem primùm sedem Episcopalem assumptum, post ad Rauennatem traductum, tandem euectum ad Romanam Apostolicam, vbique reliquisse vestigia sanctitatis expressa?

Fuit id genus Inscriptio indita libro Erasmi Rotherodami à Parisiense quodam eruditissimo, cui perlegendum ille miserat, rogabatque affectator laudis, rescriberet, quid in eo tandem obseruasset. Ergo is librum remisit inscripta solitariè litera illius patria R Latinè, Graecè, & Hebraicè, hoc pacto (R, P, ר) pro Elogio Censuram stringens, acriorem fortè, quia tectam: quàm si pro idiomate legeris, deteges, er, ro, res; si quidem Censor rogatus, non nisi errores offendisse se dixit in libro. Rem aliter describit Em. Thesaurus in sua Idea Heroicar. Argutiar. Inscriptionem illam constitisse non Elementis pictis, sed Carmine exarato videlicet

Er habet Ausonium liber hic; habet Erque Pelasgum,
ER habet Hebraeum, praetereàque nihil.

An verò reprobemus eruditissimi viri tale inuentum? Haud quaquam. Imo & acumen commendare licet, & prudentiam corripientis desipientem Haereticum, plenum arrogantia, & ambitione distentum. Non debet propterea trahi in exemplum Elogiastae: & quod priuatò capiti exhibitum, facile captu, locum non reperit in publicis Epigraphis, quae conspectibus omnium, vt percipiantur, proponi postulant.

Deinde Bisquaesitum in syllabis est illud Virgilij Aen. III. *Casus Cassandra canebat*. Vtrum verò, cùm Poetae concedatur, id etiam Elogiastae? Vix enim cauetur durities, qua robur, & forma Elogij quodammodo sideratur; vt in illo de Iulio Caesare interfecto *Gessit Ciuibus Caesar Caesus*. Tolerabilius alterum de Caesare Montio Mediol. Archiepiscopo, quia parcius: *Aurea redibunt secula, PEreamque, si PEiera.*

Illud

illud verò minimè tolerandum: *O felix fortunae aspiratio Mediolani: Filia cui PARet, dum PARit: PARens usque, Nouerca nunquam* &c. At illud: *PATer PATriae Caesar* bonae alliterationis typus est, quia modicae, & priscis probatae. Ibi autem: *Furore charitatis abreptus in publicam exurgit salutem* (benè hactenus, sed deinceps infaustè) *benignè PArens-PAreamus illi, PAternae incrementa pietatis sentiamus*. Illa quoque infelicia: *Quolibet ONeratus ONere, Condecoratus HONore*. Et: *Perge enimuerò non CLAV dicante Fortuna, Merito CLAV dente, CLAVes accipies*. Item: *Quàm laetabundus ecce PAtriam PAtriae PArens ingreditur!* Et hic quidem impendio minore sententiam prompsisset dicendo *Patriam Parens ingreditur*.

Tandem in Dictionibus ne sit obscurus, & insulsus, vix poterit euitari, cuiusmodi locus ille in Elogio de Caesare Montio Cardinali: *O quantam charitatis segetem Non SOLVM in suum SOLVM, sed & in alienum EFFVsissimis EFFVndes animis Montius Purpuratorum Eminentiss.* &c. quo loco alterum in syllabis bisquaesitum obserues. Illud etiam de Eodem Montio cui non puteat? *Pulchrior ecce Sol sole solus Tenebris offundes tenebras, Lucem infundens luci Occasus nesciam*. Vix vnum & alterum exemplum proferre nobis licet ex multa lectione Elogiastarum, in quo Bisquaesitum sit castum: Idest Franciscum Polam de Hieronymo Bonio Praetore Vallis Pulicellae, videlicet:

XCIII.

HIERONYMVS . BONIVS
BONIS . MALIS
SEMPER . BONVS

Alterum in Elogio de Aduentu Caesaris Montij Cardinalis ad sedem Archiepiscopalem in patria: *Vt Caesar, vigilantissima custodia tuto sceptro firmata, Aras sartas & tectas feret: Vt Montius, Auorum gesta congesta testatus gloria, sua gesta linquet Nepotum calamis testanda*.

Cauenda porrò est Charybdis, dum Scylla declinatur, idest ne salis gratia, ac perspicuitatis dictio aliqua intrudatur improprio, aut nouo significatu. Veluti quùm de Septuaginta interpretibus Sacrorum voluminum in Erythraeo litore discretis domicilio, ingenio tamen & sensu conspirantissimis dixit recens Elogiastes: *Vnilingues fuere, quia concordes. Pretiosorem VNIONEM nusquam viderat illud Mare VNIONVM ferax*. Siquidem priore loco *Vnionem* pro Concordia nequaquam latinum est, vt superiore libro indicauimus in Classe IV. de Nouatis Vocibus Christianis.

Membrum XIII.

Propagatur Theonis placitum de Aequiuocis ad Notas singulares.

SI Perspicuitati officiunt sensa verbis aenigmaticis abstrusa; etiam verba literis. Quamobrem Elogio iniurij videntur, qui notis, aut elementis praeter communem legem solitarijs inscribunt, quò tùm maximè suam inuoluant sententiam, cùm prodere profitentur. Magna verò ac minimè ferenda audacia, tentare ineptijs suis (nam id ineptientis demum est) alienam peritiam, fraudare legentium studium, ludere curiosorum industriam, exigere notis ignotis tanquam Pythios suorum deliramentorum interpretem. Arrogabit, (credo), sibi humuncio è plebecula, quod sacrosanctis olim oraculis datum audiuit; datum videlicet Sibyllae, quae Romae fornicem Arcus in Ianiculo his literis insigniri creditur iussisse:

XCIV.

P.P.P.E.S.S.S.E.V.V.V.V.V.V.V.F.F.F.F

Quas literas ita consensus communis eruditorum exponit.

Pater . Patriae . Profectus . Est . Secum
Salus . Sublata . Est . Venit . Victor
Validus . Vicit . Vires . Vrbis . Vestrae
Ferro . Flamma . Fame . Frigore

Aut fortè affectabis instaurare sibi Delphos, & Apollinem

Apollinem, vt alterum E I aureum, aereum, ligneum inscribat in fronte molis, quo Plutarchum fatiget in referendis super ea vel litera, vel diphthongo, vel dictione sententijs dessidentium inter se, aut melius somniantium Sophorum, qui nihil demum post longam disseratationis periodum statuunt, rem autem implicatiorem, quàm ante, diferunt. Sed enimuerò inscribitur docendis lectoribus, non mente deturbandis.

Audio has sibyllas, hos Apollines neotericos proferre quasi rei tritae doctis ingenijs apud veteres non pauca monumenta; Videlicet Vrnam in cippo quadrangularem, cuius meminit Gruterus pag. XVII. n. 4. & eam solitarijs tantùm hisce notis insculptam

XCV.

I. O. M
M. I. V
V.S.L.M

At quis ita imperitus est antiquitatis, vt saltem non assequatur, eo temporis compendia illa literarum ex vsu frequenti ita nota fuisse, ac integras dictiones. Itaque nemini non erat promptum sic legi oportere:

XCVI.

Ioui. Optimo. Maximo
Marcus Iunius Valerius
Votum Soluit Libens Merito

Illam quoquè non absimili ratione tuemur Inscriptiunculam apud Grut. eodem loco num. 3.

XCVII.

I. O. M
SACRVM
C. C. S

Nam vulgi consuetudo ipsa interpretabatur hoc modo.

Ioui. Optimo. Maximo
Sacrum
Curauerunt Communi Sumptu

Quae verò ibidem proxmo numero citatur, incisis notis in aenea lucerna, quemadmodum tunc temporis explicatio haud obscura esse debuit; ita nunc lucernam poscit Pythagorae, vt illustretur. Ea est:

XCVIII.

L. C. I
C. I. C
I.O.M.S

Cuius postremam quidem partem facile legas: *Ioui Optimo Maximo Sacrum* vel (si ad lucernam ipsam referas) *Sacra*. reliquum sententiae adhuc incompertum est nobis, ignaris & loci, & consuetudinis, & temporis illius. Id quod causos nos iubet esse, vt formulas inscribendi facilè exolescentes ab Elogijs excludamus, dum rerum memoriam molimur posteritati aequalem efficere. Quare ijs dumtaxat notis antiquorum vti hodie cum laude fas est, quae & vsitatiores erant Romanis, & sunt ab eruditis nostratibus restitutae, seu modico flexu ad mores nostros accommodatae. v. g., pro I. O. M (*Ioui Optimo Maximo*) dicimus D. O. M, vel D. Opt. Max. (*Deo Optimo Maximo*) pro D. M. (*Dijs Manibus*) nos P. M. (*Pijs Manibus*) & similia. Rarae verò priscis Romanis, hodieque reconditae iubebunt Iani Gruteri *de Inscriptionibus antiquis totiusOrbis Romani* Volumen non minus pretio, quàm mole metuendum cuique studioso comparatum ac promptum gestari.

Erit è re nostra, vt obseruentur Notae numerales veterum monumentorum, vt quas consuetudo nostri temporis tenuit, admittamus, quas desuetudo aboluit, respuamus. Eas subiecta tabula notat, carmen explicat: hoc autem elegantiùs concinnauit Petrus Adrianus Vanden Broeche Flandro-belga, Amicus noster, quàm quod citat Baronius ex vetere scriptore, infelicis seculi

CCCCC

CCCCC	CCC	C 100	CCCCC	
A	B	C	D	
CCL	XL	CCCC	CC	C 100 cum circulo mille
E	F	G	H	I Cↀ
CL	L 50	CIↃ mille	CCIↃ 900	XI
K	L	M	N	O
VII	CCCCC	XXC	VII	CLX
P	Q	R	S	T
V 5	X 10	CLIX	CIↃ CIↃ 1000	
V	X	Y	Z	

Numeri Litterarum Militaris pompae Simulacro expressi.

A Quingentena numerorum prole superbit.
B Pone ingreditur numeris stipata trecentis.
C Socijs centum incedit, pompaque minore.
D Paribus numeris cum prima aequabitur Alpha;
E Sibi dimidio Delthae satis agmine gaudet.
F Maeret, denisque quater succedit Alumnis.
G Quadringentos pulchro trahit ordine ciues:
H Bis centeno sua pandit milite signa.
I Et C centeno iunctae gradiuntur honore.

Circulo obi verso, numeros tunc mille videtis.

K Quinquagena ter casside tempora velat.
L Denis quinque audaci se miscet arenae.
M Domina est, equites hanc mille sequuntur euntem,
N Quoque non gentis properat defensa Ministris.
O Trepida vndenis inuoluitur vndique Scutis.
P Simili cum S numero contenta quiescit;
Q Similes Alphae numeros, Delthaeque reposcit.
R Denos octo lateri subcingitur enses.
S Vocem tollit, septenaque sibila campo.
T Sexaginta, centena, & Tympana pulsat.
V Quinque Ancillas trepidātem in praelia ducit.
X Cauta in vallo, denisque in scrobibus haeret.
Y Quinquagenos ter habet, Clypeosque nouenos.
Zeta omnem claudit signis bis mille phalangem.

Consule Valerium Probum, Petrum Diaconum, Caesarem Baronium & alios, qui de antiquis notis scripsere.
E quibus quidem notis Alphabeticis illas tantùm scecepit vsus, nempe C (pro 100) D (pro 500) L (pro 50) M (pro 1000) pro quo melius CIↃ, V (pro 5) X (pro 10 ↀ nonnullis placet, nec perperam: Caeteras autem salua perspicuitate non admiseris.

Iam vetus consuetudo, in latinis marmoribus cudendi *Senatus, Populusque Romanus* effecit clarum significatum singularium literarum S.P.Q.R. Ex quibus ipsis Aenigma nuper excogitatum, atque expositum Romae, vnius tamen Auctoris interpretatione innotuit. Siquidem Pontifice Maximo post Vaticana comitia capessente Vrbis imperium, inter pompae solemnis festos apparatus pependit ad aedes Ciuis priuati Tabula ijs inscripta literis, sed ordine duplici, ac recursu praepostero, interposita interrogationis nota, hoc pacto

XCIX.

S. P. Q. R?
R. Q. P. S.

Mens erat alludere ad Pontificem ipsum, quà genio hilaritatis iam cognito, quà sensu laetitiae publicae, inter acclamantium, & salutantium festissimas voces praeferentem ore risum. Sed

soluit

solnit re ipsa ad risum scitanti facta solutio Aenigmatis, huiusmodi

Summe Pontifex Quare Rides?
Rideo, Quia Pontifex Sum.

Ridendum quippe inuentum, sed ridendus iustiùs quisquis ei numeros, aut formam bonae Inscriptionis ob inuictam obscuritatem tribueret, quidquid se purget alleganda vetere historia, Romanorum, qui contrà Sabinorum insignibus ita literatis S. P. Q. R. idest *Sabinis Populis Quis Resistet?* obiecere similia S. P. Q. R. quasi subiectum interrogantibus responsum *Senatus Populus Que Romanus.* Nihil autem expurgabit memoria, vbi interpretationem longè aliam poscunt eae notae, ad rem inopinatam, nimisque remotam traductae.

Eximenda videtur ab hac censura Inscriptio, Auctore Io. Ambrosio Mazenta, in Xysto nostrarum Aedium Mediolani ad Diui Barnabae, sub imagine Diui ipsius, quem Ciuitas fundatorem Christianae religionis, & Archiepiscopum Primum colit. Inscripsit autem cum tergemina litera

C.

DIVVS : BARNABAS
APOST
P. P. P.

Haud quaquam obscura Mediolanensibus ex vsu vetere, nec hodie ignoto, Romanorum, vt facilè quisquis legat:

Diuus Barnabas
Apostolus
Primus Pater Patriae

Quid porrò de illis iudicabimus, qui literis solitarijs nullo tempore, nullo vsu perceptis commendare instituunt rerum memorias posteris? Citat Gruterus exemplum, & quidem suo loco, hoc est inter Spuria, pag. XXI. Bracteam ex auro purissimo in peruetusto sepulcro, superpositam humano cadaueri, qua parte cor sedet. Ea erat longior, quàm Latior, Graecè autem exarata in hunc modum

CI.

Α Ε Η Ι Ο Υ Ω
Ω Υ Ο Ι Η Ε Α
Ε Η Ι Ο Υ Ω Α
Υ Ο Ι Η Ε Α Ω
Η Ι Ο Υ Ω Α Ε
Ο Ι Η Ε Α Ω Υ
Ι Ο Υ Ω Α Ε Η

Hae sunt (vt etiam obseruat ibi Gruterus) Vocales septem Graecorum, totidem repetitae versibus, sed ordine semper alio; ex quo vel arcanum aliquid Pythagoreus diuinauerit, vel prudens quisque per se iudicauerit, declinare se oportere notam insaniae, si super nugis huiusmodi tempus terat, reperturus pro Thesauro concepto vix nudos in vrna cineres.

Neque porrò dignam putamus maiestate Elogij similem illius Epigrapham cum exposito simul aenigmate, quam habet Suueertius inter monumenta Brabantina (pudet referre, sed vincimur gratia tyronum, vt excernere faeculenta nouerint, & florem tenere) cuius est titulus *Quomodo bibendum musicaliter*, cuius barbaries in vocibus praesertim *Musicaliter* pro *Musicè* & *lacrimabiliter*, pro *cum lachrymis* satis indicat notam argumenti, quod erat huiusmodi:

CII.

VT		*Vtiliter*
RE		*Regaliter*
MI	*hoc est*	*Mirabiliter*
FA		*Famosè*
SOL		*Solenniter*
LA		*Lachrymabiliter*

Haec enim praeterquamquòd Popinae nata est, ne formam quidem praefert Inscriptionis, cùm necessariò praescribat titulum. Ita Inscriptio potiùs Inscriptionis monstrosa est; Nisi quis eam consignandam dolijs, aut cantharis putet.

Ex his, quae hactenus tradita sunt, haud difficilis existet censura de Sepulchrali Elogio in Vrbe Bruxella, quod in Appendice Brabantinorum citatur apud Suueertium, oratione scriptum metrica, prosaica, compendiaria. Dabimus

CIII.

In Diuae Gudulae

Hospes ergo infelix, infleti corporis vmbra
Itala per Belgas nocte silente vagor.
Et saxum hoc volitans circum sum terror, amatam
Quaerens qui cinerem hanc transferat in patriam
Nec cessem, donec lachrymis defleta meorum
Quae tulit, haec eadem Parthenope ossa tegat.

Antonio

Antonio Dosae Neapolit. I. V. L. Patrit.
Qui Homo Italus
In Belgis morte importunis. raptus
Dum gradum sibi ad summos honores
Faceret apud Regem Suum Philippum Austrium
Acerbissimam sui memoriam
Reliquit Amicis suis
Vixit Ann. XXXIX. Obijt MCCCCLVII.
O Fall. H. S. Frag.
Q. F. E. T
In N. L. Q. Im. S. S. Frang.
Et L. Em. I. I. I.
O Quam P. L. P

Mediolani autem Sacellum illud in Diui Francisci, familiae cognomine Mirabilis aere constructum, quid nisi mirabile iubet esse id epigramma, singularibus subscriptum notis, quae Lectoris procul intelligentiam fugiunt? Videlicet:

C I V.

D. O. M
Ludouicae Dugnanae Vxori Dilectissimae
Caesar Mirabilis Posuit
Obijt XV. Kal. Decemb.
O.A.N.A.T.O.Q.T.H.Z.H.Z.Y.X.I.A.H.Z.
E.N.E.T.H.P

Contra verò insulsum est singularium literarum expositionem apponere: quo de genere censetur Marmor reiectum à Grutero inter spuria, pag. III. num. 2. idque in orbem descriptum, ordine duplici: primo & ampliore in haec verba:

C V.

PACE . POPVLO . ROMANO
VRBIQ. PACE . IANVM . CLVSIT

Altero autem & breuiore, intrinsecùs literis solitarijs recta linea subiectis P. P. R. V. P. I. C. vt has illis exponi vel caecis appareat, ridiculè omninò, ne dum insulsè..

Membrum XIV.

Quas Notas, seu literas singulares ex Antiquitate vsus hodiernus probet.

ACceptae atque vsitatae illae ferè obseruantur hoc tempore in marmoribus, alijsque id genus tabulis: Videlicet

A. seu AN. pro *Anno*: A. M. D. *Annos*, *Menses*, *Dies*; A. F. A. N. *Antonij Filius*, *Antonij Nepos*.

B. M. *Bene Merenti*, seu *Bonae Memoriae*.

D. *Dicatum* D. D. *Dedicauit*, vel *Dedicarunt*, vel *Dedicatum*, vel *Dedit Donauit*, vel *Diui*, vel *Diuae* (sicut Ethnicis fuit *Dea Dia*) pro *Sancti*, & *Sanctae* sic D. *Diuus*, vel *Diua*: D.D.D. *Donum Dedit*, *Dedicauit*: D. N. *Dominus Noster* (vox sequioris seculi) D. N. M. Q. E. *Deuotus Numini Maiestatique eius*: D. O. M *Deo Optimo Maximo* (ethnicis *Deae Optimae Maximae*) DD. NN. *Domini nostri*.

F. *Filius*, vel *Filia*, Item *Fecit*: F. C. *Faciundum curauit*: F. I. *Fieri iussit*.

H. S. E. *Hic situs* (vel *sita*) *Est*: H. M. H. N. S. *Hoc monumentum heredes non sequitur*.

I. *Semel*: II. bis &c. I. C. (*Iudex cognitionum* priscis) *Iuris consultus*: I. V. C. *Iuris vtriusque consultus*: I. V. D. (minimè Latinum, vt vulgus vsurpat) *Iuris vtriusque Doctor*. I. *Primus*: II. *Secundus*: K. *Kalendae*.

L. M. *Libens*, *merito*. L L. M. *Libentissimè*, *merito*. LL. *Leges*, vel *Legum*.

M. *Magister*, *Mater*, *Monumentum*, *Marcus*, vt *M. Antonius*: M. D. M: *Magnae Dei Matri* (erat antiquis *Magnae Deum Matri*:) M. E. *Monumentum erexit*: M.F.C. *Monumentum fieri curauit*. M. *Merito*: M. M. *Meritissimo*: M. P. *Monumentum posuit*: M. H. *Monumentum Hoc*.

N. *Nepos*, *Noster*, *Natione*, *Numero*. N. M. Q. E. *Numini Maiestatique eius*.

O. M. *Optimus Maximus*.

P. *Pater*, *Pontifex*, *Patria*, *Posuit*: P. C. *Ponendum curauit*. P. F. *Pius*, *Felix*. P. M. *Pontifex Maximus*: P. P. *Pater Patriae*: P. R. *Populus*

pulus Romanus (& in vnaquaque ciuitate similiter) P. P. *Pedes*.

R. P. *Respublica*.

S. *Soluit*, *sepulcrum*. S. C. *Senatusconsulto*. SS. *Sanctissimus*. S. *Sanctus*. SS. *Sanctis duobus*. SSS. *Sanctis tribus*. S. P. *Sibi posuit*.

V. *Vir*. V. C. *Vir clarissimus*. V. A. L. *Vixit annos quinquaginta*. V. E. *Vir egregius*. V. V. C. C. *Viri clarissimi* (numero multitud.) V. V. E. E. *Viri egregij*. V. N. *Quinto Nonas*. V. K. *Quinto Kalendas*.

X. *Decimus*. XVIR. *Decemuir*.

Sunt & aliae singulares notae, quas res ipsa interpretatur, mediocriter saltem eruditis, videlicet:

In Ara A. F. inscriptae facile offerunt legenti ARA FACTA: H. A. F. C. *Hanc Aram Faciundam Curauit*.

In Donarijs, rebusue votiuis & huiusmodi, V. S. *Voto Suscepto*, vel *Votum Soluit*: S. L. M. *Soluit Libens Merito*: A. L. *Animo Libens*: A. L. V. S. *Animo Libens Votum Soluit*: A. L. F. *Animo Libens Fecit*: D. D. *Dono Dedit*: vel *Dederunt*: L. M. D. *Libens Merito Dedit*: D. D. L. M. *Donum Dedit Libens Merito*: & L. L. M. *Libentissime Merito*: V. *Votum*: V. S. L. M. *Votum Soluit Libens Merito*: D. P. *Donum Posuit*: D. P. P. D. *De Pecunia Propria Dedicarunt*: D. S. D. *De Suo Dedit*: D. S. D. D. *De Suo Donum Dedit*: D. S. I. F. *De Sua Impensa Fecit*. D. S. I. P. C. *De Sua Impensa Ponendum Curauit*: D. S. P. *De Suo Posuit*, vel *De Sua Pecunia*: D. S. P. F. C. *De Sua Pecunia Faciundum Curauit*: D. S. S. *De Suo Sumptu*.

Vbi Aetas indicatur: A. P. M. *Annorum Plus Minus*: AN. V. P. M. II. *Annos Vixit Plus Minus Duos*.

Post memorata beneficia, si gratus memoriam posuit, B. M. *Bene Merenti*: B. D. S. M. *Bene De Se Merenti*: D. S. B. M. *De Se Bene Merenti*: B. M. F. *Bene Merenti Fecit*: B. M. P. *Bene Merenti Posuit*: B. M. F. C. *Bene Merenti Faciundum Curauit*: B. N. M. *Bene Merito*: B. N. M. F. *Bene Merenti Fecit*: O. D. S. M. *Optimè de Se Merito*.

Vbi genus deducitur, F. *Filius*: N. *Nepos*: PRON. *Pronepos*: ABN. *Abnepos*.

Praecedente alicuius Viri nomine, V. C. est *Vir Clarissimus*; & contrà C. V. *Clarissimus Vir*: E. M. V. *Egregiae Memoriae Vir*: Summi autem Viri P. P. *Pater Patriae*.

In mentione patriae C. R. & C. ROM. *Ciuis Romanus*: C. FLOR. *Ciuis Florentinus*.

De rei chronico AB. V. C. *Ab Vrbe Condita*.

Sepulcrales Epigraphae saepe habent, H. M. P. idest *Hoc Monumentum Posuit*. H. S. E. *Hic Situs Est*: H. S. S. *Hic Siti Sunt*: S. ET. S. *Sibi Et Suis*: V. F. *Viuens Fecit*: V. P. *Viuus Posuit*: V. C. *Viuens Curauit*: S. V. P. *Sibi Viuus Posuit*. Obseruanda est memoria sepulcralis apud Gruterum pag. MCLXXVIII. num. 5. videlicet:

CVIII.

C. MAVCELLIVS . C. L. ZOSIMVS
ET
MAVCELLIA
C. L. REGILLA
V SIBI . ET SVIS F
IN . FR. P. XII
IN . AG. P. XIV

Operis materia interpretatur notam; vt signum M. lege *Marmoreum*: signum ARG. *Argenteum*: Basis M. *Marmorea*. Auctoris verò mentio, H. C. *Heres Curauit*: P. S. F. *Pecunia Sua Fecit*: S. P. F. *Sua Pecunia Fecit*: S. P. F. C. *Sua Pecunia Faciundum Curauit*: S. P. P. *Sua Pecunia Posuit*.

Facta Collegij mentione, H. C. D. D. *Huic Collegio Dedicarunt*. Curiae verò, vbi Magistratus, IN. H. M. *In Hoc Magistratu*.

In lapide Milliario, A. M. XX. *Ad Milliare Vicesimum*: M. P. *Millia Passuum*: AB. V. M. P. XX. *Ab Vrbe Millia Passuum Viginti*.

Pecuniae sumptus, M. N. indicat *Mille Nummum*: M. N. X. *Millia Nummum Decem*.

Caeterùm Vetustatis Romanae, quia mores plurimi, & leges aboletae, ita & plurimarum vsus notarum; è quibus non paucas incompertas esse Iano Grutero ipsi Antiquariorum Principi liquet ex eius Indicis Capite XX. ad Volumen Inscriptionum Antiquarum totius Orbis Romani, vbi praeter institutum suum interpretationem supprimit nonnullarum. Itaque formula illa compendiaria hodie insolens obscura foret in Consultationum ac Decretorum tabu-

lis Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. ideſt *Quid De Ea Re Fieri Placeret, De Ea Re Ita Censuerunt*. E. R. E. V. *E Republica Esse Videbitur*. A. A. S. E. V. *Alter Ambouè, Si Eis Videbitur*. Dedicationum ſimiliter, quia Ethnicifmus excifus, B. D. D. *Bonis Deabus*. D. D. O. *Dijs Deabus Omnibus*. D. P. *Dijs Publicis*. D. M. *Dijs Manibus*. Ita ſacrificiorum illius gentis B. F. A. *Bouem Foeminam Albam*. B. M. *Bouem Marem*. Et religionis, D.S.I.V.I.S.L.M. *De Sua Impensa Votum Iure Soluit Libens Merito*. I. D. *Iussu Dei*. D. M. *Diuino Monitu*. O. I. B. Q. C. *Ossa Illius Bene Quiescant Condita*. S.T.T. L. *Sit Tibi Terra Leuis*, & S.T.T.G. *Sit Tibi Terra Grauis*. S.A.D. *Sub Ascia Dedicauit*. V. V. *Virgini Vestali*, & ſimiles formulae, vt in Grutero ibidem.

Peregrinitas quoque hoc temporis Latinae linguae, infrequentiaque Inſcriptionum multas ſuper alijs argumentis notas huiuſmodi reddit ignotas, mediocriter ſaltem Latinè doctis, quas, qui vulgò inſcribit, ſtudioſas Perſpicuitatis malit idcirco proſcribere. Aliter, ſi eruditis tantùm inſeruiat: Cuiuſmodi ſunt A. A. A. F. F. *Auro, Argento, Aere, Flando, Feriundo*. B. *Beneficiarius*. B. F. & BF. *Beneficiarius*. B. B. *Bene Bene*, ideſt *Optimè, Feliciter*. B. P. D. *Bono Publico Dedit*. B. R. P. *Bono Reipublicae*. C. *Coniux*: & *Cohors*. C. K. *Coniugi Karissimae*. C. B. *Ciuis Bonus*. C. C. G. *Calumniae Cauendae Causa*. C.C.S. *Curatum Communi Sumptu*. C. R. *Curauit Refici*; C.S.F. *Communi Sumptu Fecit*. C. S. H. S S. *Communi Sepulcro Hic Siti Sunt*. C. V. P. V. D. D. *Communi Voluntate Publicè Votum Dedicarunt*: D. D. *Decreto Decurionum*: D. V. *Deuota Virgo*: E. *Exoraxit*: E. S. *E suo*: E. T. F. I. S. *Ex Testamento Fieri Iussit sibi* & *Filia*: F. F. P. P. F. F. *Fortissimi Pijssimi Felicissimi*: F. I. D. P. S. *Fieri Iussit De Pecunia Sua*. H.B. *Homo Bonus*: H. M. G. N. S. *Hoc Monumentum Gentiles Non Sequitur*. I. *Imperator*: I. D. *Iuri Dicundo*: I. S. S. *Infrà Scripta Sunt*: I. S. V. P. *Impensa Sua Viuus Posuit*: L. D. *Larum Diuinorum*, ideſt *Domus Diuinae*, ſeu *Augustae*: L.L. *Libentissimè*: M. C. D. *Memoriae Causa Datum*: M. C. P. *Memoriae Causa Positum*. M. S. B. M. *Magistro Suo Bene Merenti*: O. H. S. S. *Ossa Hic Sita Sunt*. P. C. *Patronus*, vel *Praefectus Corporis*: P. F. V. *Pius Felix Victor*: P. M. *Post Mortem*: P. P. *Pater Patrum*, vel *Praepositus*, vel *Praefectus*, vel *Pecunia Publica*: vel *Pro Praetore*: vel *Pro Portione*, vel *Perpetuus*: P. P. P. *Publica*, an *Propria Pecunia Posuit* incertum. Q. V. A. I. *Qui Vixit Annum Vnum*: R. R. *Ruderibus Reiectis*: S. C. D. S. *Sibi Curauit De Suo*: S. D. S. *Soli Deo Sacrum*. S. P. Q. S. *Sibi Posterisque Suis*. T. *Tribunus*. T. F. *Testamento Fecit*. T. L. *Testamento Legauit*: T.P. *Titulum Posuit*. V.V. *Vt Vouerat*.

Membrum XV.

Vſitata Dictionum Compendia, & Inuſitata ex Antiquitate extantia.

VSitata volumus nobis, non tam conſuetudine recepta, quàm interpretatione facilia. Cuiuſmodi ſunt ſequentia:

AVG. *Augustus*.

AVGG. *Augusti duo*.

AVGGG. *Augusti tres*.

AVR. *Aurelius*.

CAES. *Caesar*: CAESS. *Caesares duo*: CAESSS. *Caesares tres*.

CES. *Censor*: COS. *Consul*: COSS. *Consules*. Ita nobis Chriſtianis AP. *Apostolus*: APP. *Apostoli*.

CO. *Coniux*: COM. *Comes*.

DEDD. *Dedicauerunt*.

DN. *Dominus*.

EQ. *Eques*: EQ. RO. *Eques Romanus*.

EQ. MELIT. *Eques Melitensis*.

EX. D. ORD. *Ex Decreto Ordinis*.

EX. S. C. *Ex Senatus Consulto*.

EX. V. *Ex Voto*.

FABR. ideſt *Fabrùm*, vt COLL. FABR. *Collegium Fabrùm*.

FEC. *Fecit*, vel *Fecerunt*.

FIN. POMER. TERMIN. *Fines Pomerij Termi-*

Terminarunt.

FL. *Flauius*, vel *Flauia.*

HIC. ADQ. *Hic Adquiescit*: HIC.SIT.E. *Hic Situs Est*.

HERED. EX. T. F. *Heredes Ex Testamento Fecerunt*.

II. VIR. III. VIR. *DuumVir*, *TriumVir*: IIIIVIR. *QuatuorVir*: IIVIR. I. D. *DuumVir Iure Dicundo*. Ita IIIVIR. I. D. &c. II. VIR. CAP. *Duumuir Capitalis*.

ID. *Idibus*: IV. ID. *Quarto Idus*.

IMP. *Imperator*: IMP. N. *Imperator Noster*: IMPP: *Imperatores duo*: IMPPP. *Imperatores Tres*.

IND. *Indictione*: IVR. DIC. *Iure Dicundo*.

KAL. *Kalendis*, vel *Kalendas*:

LEG. *Legatus*, vel *Legauit*, vel *Legio*.

M. COH. *Miles Cohortis*. MAG. *Magister*: MAG. EQ. *Magister Equitum*.

MAR. (praecedente, vel subsequente voce *Signum*, aut *Columnam*) *Marmoreum*.

MERV. *Meruit*; MIL. *Miles*, vel *Militauit*.

MM. *Memoriae*: MON. *Monumentum*.

N. ME. VI. *Nata Menses sex*: NAT. *Natione*: NVM. *Numen*.

OB. *Obijt*.

POS. *posuit*: POSS. *posuere*, de duobus, aut pluribus: POSS. S. *posuere*, de tribus expressè.

PATR. *Patronus*: PEC. vel PEQ. *Pecunia*: PONT. MAX. *Pontifex Maximus*: PED. X. *Pedes Decem*.

PR. AER. *Praefectus Aerario*: PRON., & PR. N. *Pronepos*.

PRAEF. *Praefectus*: PRO.COS. *Proconsul*: PRO. PR. *ProPraetore*.

RESP. *Respublica*: REST. *Restituit*, vel *Restituerunt*.

SAL. *Salutem*: SVM. MAG. *Summus Magister*.

TR. MIL. *Tribunus Militum*.

V. VIRI. *Quinqueuiri*. VI. VIR. *Seuir*: VI. VIRI. *Seuiri*.

VIX. *Vixit*.

XV. VIRI. *Quindecemuiri*: XV. VIR. *Quindecemuir*.

Inusitati nexus hoc tempore videri hi possunt, aut minùs explicabiles, etiamsi eruditioribus viris aperti, videlicet:

ABD. idest *Abdicauit*: AD. AVGVST. TEMP. C. P. *Ad Augustale Temperamentum Comprobatum Pondus*: ADTR. IVD. *Adtributus Iudicio*: AM. P. *Amator Patriae*: APP. E. *Appellatus Est*; ALL. *Allectus*. AVG. P. *Augusti Puer*: AVGVST.ET. POP. *Augustales Et Populus*:

CENS. *Censores*: CEN. *Centurio*: CI. *Circiter*: COL. *Collega*: COM. *Comparatum*: CON. V. P. *Coniugi Viro Probo*: COR. TR. *Cornicularius Tribuni*: CONC. *Coniux*.

DCRM (sine interpunctis) *Decurionum*: DE. *Defunctus*.

EG. *Erga*: EM. *Emeritus*: EX. A. D.C.A. *Ex Auctoritate Diui Caesaris Augusti*: EX. B. S. *Ex Bonis Suis*: EX. C. C. *Ex Consensu Ciuitatis*: EX. D. D. *Ex Decreto Decurionum*: EX. TT. HH. *Ex Testamentis Heredum*.

FEC. *Fecialis*.

IM. S. *Impensa Sua*: IMM. *Immunis*: IN. H. D. *In Honorem Dei*: IN. PR. O.E. *In Praelio Occisus Est*: INC. *Incolae*: IT. *Iterum*.

MS. *Maiestati*.

PER. *Permissum*: PR. *Praefectus*.

QQ. *Quoque*: QS. *Quasi*.

TR. *Traiectus*, vel *Translatus*.

His adde nexus quosdam, qualis est apud Gruterum pag. DXLVII. num. 1. Vbi litera O praegrandis conceptas in corpore suo habet literas quatuor H. L. S. T. quas ille ex antiquo vsu interpretatur non secus, ac si solutè, ordinatimque forent incisae: *Hunc Locum Sibi Testamento Ordinauit*. Ad cuius exemplum visitur nexus sacer Christianis inuectus (apud eundem Grut. MCLXII. 5.) nimirum X Graecum à summo intersecatum litera P, quae & duplex munus agit, nimirum P consonantis Graecae, & I vocalis, quam virga ipsa, seu hasta praefert: vt CHRISTI vocem Latinè facilè interpretere.

Membrum XVI.

Additamentum de Perſpicuitate totius ſtructurae Inſcriptionis.

DE Hiſtorica hic volumus, & fere vnius facti expoſitione; Cui perſpicuitas contrahetur, ſi totum in partes diſtributum per totidem membra aut inciſa omiſſis coniunctionibus, hoc eſt adhibita diſſolutionis figura decurrat. En tibi in exemplum recentem memoriam Lucae in Diui Auguſtini, veteres alias toto hoc opere non deſiderabis. Videlicet;

XIX.

SIMON . BOCCELLIVS
VIR . INGENIO . REBVS . GERENDIS . ILLVSTRIS
A . M . CCCLXIX
REMPVBLICAM . PECVNIA . * MVTVATA
INTESTINO . VINDICAVIT . INCENDIO
PACEM . RESTITVIT
GLORIAM . SIBI . CONSTITVIT . INGENTEM
SACELLVM . HOC . DEIPARAE . EREXIT
CVIVS . PATROCINIO . ITER . SIBI . DIREXIT
AD . SVPEROS

* Repone *mutuo data* aut *commodata*. Repete de lib. II. Membrum XXIX. Claſſis VII. De voce *Commodare*

Extremum eſt, vt moneamus, quae de Breuitate ſubſequenti libro IV. traduntur, ad Perſpicuitatem quoque non mediocriter conferre; praeſertim quae Membro IV. obſeruantur.

ELOGII

ELOGII BREVITAS LIBER IV.

PROLVSIO.

Breue autem generatim existet Elogium, si castigata, si pressa decurrat oratione, numerorumque compendio sententiam promet. Et id quidem consequetur, si I. parcum sit epithetis: si II. ieiunium à Synonymis: III. à Repetitionibus: IV. Coniunctionibus: V. Transitionibus: VI. Expletiuis particulis, & si quae aliae sermoni saginando notae. Praeterea VII. si voces dumtaxat necessarias admittat: VIII. si nudas, & proprias afferat, si orationis membra in Incisa contrahat; atque id IX. per Participia: X. per Gerundia: XI. Verbalia: XII. Epitheta adiectiua: XIII. Substantiua, quae & continuata: XIV. Praepositiones: XV. Aduerbia sine casu: cum casu: XVI. Ablatiuos absolutos: XVII. Aliouè modo pauciores ex pluribus dictiones, aut etiam vnam efficiat. Haec autem fere officiunt Breuitati: XVIII. Parenthesis, saltem longiuscula: XIX. velut etiam Periphrasis: Conducunt porrò Figurae: XX. Ellipsis: XXI. Zeugma: XXII. Syllepsis: XXIII. Prolepsis: XXIV. Emphasis: XXV. E Synonymis breuiora, minore nimirum syllabarum numero, literarumuè conflata: XXVI. Ad pauciores numeros declinans sententiae expolitio. Ad summam est comes Elogij indiuiduus Laconismus, seu Breuiloquium, non tam quòd periodos amet breiusculas, quàm quòd perpaucas: id in composito praesertim, ac illustri Elogio, in quo crebritas argutiarum, & lepor frequens, ni breuitas compenset orationis, hoc ipsum efficit legenti, quod epulanti liberalior salis & piperis manus per tota fercula. Et verò quis breue dicat Elogium, cuius metam non nisi fatigatus tenuerit? Facit in hanc rem dictum Tullianum (de Clar. Orat.) *in historia pura, & illustri nihil esse breuitate dulcius*.

Hinc erit censura facilis de illis, quae Paulus Iouius inscripsit Elogia, florenti illa quidem stylo ad Elogiasticum nitorem, laxiore tamen, & numerosiore, quàm ferat ratio Elogij: Historias ergo iustiùs praenotauerit, scilicet breuitatis ferè similis, si moles attenditur, cuius extant aliae tam multae veterum Scriptorum ac recentium. Cuiusmodi scripsit Cornelius Nepos Vitas Imperatorum Graecorum; Suetonius Tranquillus Vitas Horatij Poetae, C. Plinij Historici, Illustrium Grammaticorum, Clarorum Rhetorum: L. Florus de Septem Regibus, totaque fere Epitoma Res Romanas: C. Plin. Caecilius Secundus de Viris illustribus: Aelius Lampridius de triginta Tyrannis, & alij huius instituti complures, etiam recentes, vt Io. Baptista Egnatius de Romanis Principibus, quo non alius forte inter superiores pressior historicus, cui proxime succedit Horatius Tursellinus Auctor Epitomes Historiarum, ex nostratibus quoque Italis idiomate communi nonnulli; è quibus Scipio Ammiratus Senior in suis Iconibus (vulgò *Ritratti*) insignium Virorum, ac foeminarum, stylo historico, puro, nitido ad omnem lautitiam.

P. Iouium deinde secuti vestigijs intentis Neoterici, veluti Iacobus Cauatius de Illustribus Anachoretis, Caesar Alexius de Ciuibus Perusinis, qui Patriam rerum pace ac bello gestarum gloria illustrarunt; Iacobus Gaddius patritius Florentinus in Adlocutionibus & Elogijs; Auctor (quisquis fuerit) Fastorum Marianorum cum Diuorum Elogijs in singulos anni dies. M. Antonius Scipio Florentinus, Monachus Casinen. In Elogijs Abbatum Sacri Monasterij Casinensis.

Inde quoquè coniectare fas est, quid illa sapiant sanioris palati eruditis, quae passim circumferuntur praefixa titulis Elogiorum, plus forte ingenij olentia, quàm iudicij, ac fermè similiora Iliadi; adeò in immensam tendunt ma-

gnitudinem, tractuque per lepores & sales nunquam intercepto. Non ista nos, quasi illis inuideamus excitatos iam vulgi rudioris plausus; verùm vt studiosis tyronibus, quae vera sit, & sincera quasi idea Elogij, proponamus. Sed de Elogij mole & quantitate satis superiore lib. I. dissertum. Restat, vt quae ad breuitatem conferunt, nuper à nobis libata, persequamur, exemplis petitis (vt nostri est instituti) ex antiquis, recentibusque marmoribus.

Membrum I.

Elogium sit parcum Epithetis.

DE ijs interpretamur Epithetis, quae amplificationi inseruiunt, vt ab Oratore Elogiastes, & ab effuso sermone castigatus secernatur. Nam quae ad docendum valent, ea vtique frequentari non erit onerosum: quod quidem probant in antiquo illo marmore Aretino in Tuscia plura illa congesta epitheta: *Q. Fabius Maximus, Dictator bis, Consul V. Censor, Interrex, Augur* &c. haec namque simpliciter docent, quos gesserit Fabius magistratus. Hoc marmor citatur ab Auctore Inscriptionum Sacros. Vetust. vt alterum simile Romanum, in basi Obelisci Campi Martij, *Caesar Diui Iulij Filius* docet prosapiam. Et illud, ibidem citatum, in Arcu S. Viti in Macello: *Gallieno clementissimo Principi* &c. hoc virtutem insignem. Ita ad docendum non excludit breuitas Epithetorum frequentiam, vt liquet totum legenti marmor illud ibi citatum, quod extat Romae in Arce S. Angeli:

IMP. CAESARI . D. MARCI . ANTONINI . PII . GERMA
NICI . SARMATICI . FILIO . DIVI . PII . NEPOTI . DIVI . HADRIANI
PRONEPOTI . DIVI . TRAIANI . PARTHICI . ABNEPOTI . DIVI
NERVAE . ADNEPOTI . L. AELIO . AVRELIO . COMMODO
AVG. SARMATICO . GERM. MAX. BRITAN
NICO . PONT. MAX. TRIB. POT. XXVIIII. IMP
VIII. COS. VIII. PATRI . PATRIAE

Cernis hîc Marco Antonino Patri vix vnum *Pij* Epitheton ad commendationem virtutis esse tributum; quamquam & id cognomenti loco iam delatum possit censeri inter propria, ad docendum spectantia. At Laelio Aelio Aurelio Commodo Filio vnum modò ad commendationem, *Patris Patriae*, ipsum etiam ex vsu Caesarum iam quasi proprium: plura verò ad notitiam historialem; Ac primùm Prosapiae, Cuius sit Filius, Nepos, Pronepos, Abnepos, Adnepos; tùm rerum bellicarum *Sarmatico*, *Germanico* &c. (haec enim nomina ex debellatis prouincijs est adeptus) nec illud *Germanico Maximo* amplificationi dicitur, sed notitiae: cognomentum quippe vulgò datum, quo posteriores Imperatores à superioribus in Germania clariores victorijs distinguebant. Ita L. Aurelium Verum in marmoribus inuenies appellatum *Parthicum Maximum*, & alios similiter. Tandem Magistratuum, *Pontifex Max. Tribunitia Potestate, Imperator, Consul*. Nae ista Inscriptio tot diues Epithetis longior censenda est illa, quae nuda prodit, apud Gruterum pag. II. num. 10. est Comensis:

DIIS
DEABVS
QVE . CVM
IOVE

& illa, quae ampliùs caeca, miseram ethnicis cultus sui conditionem exprobrat pag. I. num. 7. est Romana:

SIVE . DEO
SIVE . DEAE
C. TER. DEXTER
EX . VOTO
POSVIT

Ad exornandum verò, vbi aliter argumentum

non

non exigit, parsimonia mirificè commendatur, praesertim si epitheta spiritu plena & grauitate seligantur. Cuius notae est Basis Romana, citata à Grutero pag. CCXXXIV. num. 4.

IV.

C. CAESARI . AVGVSTI . F
PONTIFICI . COS
DESIGNATO
PRINCIPI . IVVENTVTIS

Vides, vt ex quatuor epithetis quartum modò est encômij gratiâ, sed tantae dignitatis, ac ponderis, vt vnum turbam referat. Habet nostram quoque admirationem marmor ibidem inscriptum (pag. CCXLVIII. num. 8.) eundem in modum, vnico epitheto ad laudem, in extremo Panegyrici totius locum implens, videlicet:

V.

IMP. CAES. DIVI
TRAIANI . PATRICI . F
DIVI . NERVAE . NEP
TRAIANO . HADRIANO
AVG. PONT. MAX
TRIB. POT. III. COS. III
IMP. II. P. P
RHODANICI
INDVLGENTISSIMO . PRINCIPI

Ita augusta opera in singulari epitheto prae aggestis pluribus magnificentiam tueri, ostendimus exemplis adhuc antiquorum selectis. In basi, quae signum Iouis sustentat, cui titulo

VI.

IVPPITER
CVSTOS
DOMVS . AVG * *Augustae*

P. MALVGINENSIS . D . D

est Romana, quam citat Gruterus pag. XX. n. 1. similis altera basis Romae, vt ibid. pag. XXVI. num. 9.

VII.

CERERI . AVGVST
MATRI . SACR

& illa imagini Iouis supposita, vt Gruterus testatur pag. XXXVI. num. 1.

VIII.

SOLI . SANCTISSIMO . SACRVM &c

Arae praeterea duae Romae, Latinè altera, altera Graecè spectandam exhibent eius normae inscriptionem. Videlicet apud Grut. XXXIII. 10. Latinè

IX.

D. E O
INVICTO
MITHRAE
C. LVCRETIVS . MNESTER
M. AEMILIVS . PNILETVS
&c
D . S . D . D
* *De suo dedicauerunt*

Graecè ibid. 9.

X.

ΗΛΙΩ * idest SOLI. MI-
ΜΙΘΡΑ THRAE. INVI-
ΑΝΙΚΗ- CTO
ΤΩ

Ita legas Caesaribus commendandis vnico Adiuncto satisfactum, vt in basi marmorea Romae IMP. CAES. &c. NERVAE . TRAIANO &c. OPTIMO . PRINCIPI. Quod imitatus Marcellus Buttiglius duas inscripsit bases, alteram DIVO . THOMAE . PARMENSIVM SERVATORI. Alteram: DIVO. HILARIO PARMENSIVM . TVTELARI. Nec satis mirari possumus in hanc rem Epitaphium vetus extans Venetijs, apud Auctorem Inscript. Sacros. Vetustatis, vnico epitheto immensum claudens encomium:

XI.

L. HERENNIVS . AESOPVS
CARVS . AMICIS

Quandoque per metonymiam apponuntur, abstracta pro concretis. Sic Romae: PIETATI. IMP. CAESARIS . DIVI. NERVAE. F. NERVAE. TRAIANI. Ad cuius exemplum Buttiglius allegatus sub Statuis bases ita exarat. RAINVTII . FARNESII . PROVIDENTIAE. & FERDINANDI . PRIMI (Magni Ducis Etr.) MAGNANIMITATI . & COSMI. SECVNDI. CONTINENTIAE.

Caeterùm concreto vnico obsignatur multiplex

plex laus in recenti marmore, quo instaurata memoria est trium Cardinalium magni nominis Romae in Diuae Mariae vulgò de Populo; videlicet:

XII.

MAGNIS . PATRVIS
IO. ANT. AB . ALEX. VI
AVGVST. A . LEONE . X
CARD. AMPLISS
THEODORVS . CARD
TRIVVLTIVS
MDCLIV

nam in *Card. Ampliss.* compendium laudum vtriusque fecit, quas iustè congessisset singulis. Nec illud *Magnis patruis* quidquam affert, praeter notitiam gradus cognationis. Illa verò sepulcralis Inscriptio Mediolani in Aede Diuae Mariae (vulgò) Gratiarum, in qua plura ad notitiam personae faciunt, vnum ad laudem, artificium offeutat dignum exemplo. Auctore eius nos gloriamur, Aymone Corio Collega nostro, & quondam alumno in Classe Rhetorices, nunc Scriptore celebri, & sacrorum librorum illustratore. Ita verò tumulum inscripsit:

XIII.

MARIA . ALDOBRANDINA
IO. FRANCISCI . PRINCIPIS
FILIA
CLEMENTIS . OCTAVI
FILIA . FRATRIS
IO. PAVLI. SFORTIAE. MARCH. CARAVAGII
CONIVX
ORSINAE . TRIVVLTIAE
ET
OLYMPIAE . GONZAGAE
PRINCIPVM . MATER
MASCVLA . PROLE
VIDVA
NON . VIRTVTE
CVIVS . TYPVM . GESSIT
VIVENS
HIC . MEMORIAM
EXTINCTA
ANNO . DOMINI . MDCLVII

Geminantur interdum epitheta, vbi dignitas personae, aut affectus auctoris postulat. Dignitas, vt in Dedicatione Romana, apud Gruterum pag. XXXIV. num. 2.

XIV.

SANCTO . INVICTO
MITHRAE
TVLLIVS . TROPHIMIANVS

ibidem XLVIII. 1.

XV.

SANCTISSIMO
HERCVLI . INVICTO

& quae Caesari dedicatur in Hispania, Gruter, pag. CCXLVII. 2. IMP. CAESARI. DIVI NERVAE . F. NERVAE . TRAIANO AVG. GER. DACICO . &c OPTIMO MAXIMOQ. PRINCIPI . NESCANIENSES. Cui similis, quae Emeritae legitur teste Grut. CLVIII. 9.

XVI.

GALIENVS . IMP. CAES
AVG. * CLEMENS . PIVS
VRBE . AEDIF. RESTAVR &c

attulimus totam lib. II. in Classe Historialium. Membr. VI. Elogio CCCCLXXIV. Hùc spectat solemnis appellatio Iouis *Optimi Maximi*, quam & Caesarum fuisse probat exemplum lapidis nuper eruti, oblatum nobis à Sigismundo ex nobili, & vetustissima Familia Marchisiorum, patritij Foroliuiensis, & Equitis sacrae Militiae Sancti Stephani in Etruria. Quod placet hoc loco referre, videlicet:

XVII.

M O M
AVRELI . ANTONIN
AVGVSTORVM
LEG. XXII. PRIMIG
IVSSVS
CVM . AEDIFI

cuius & interpretationem, quam is dedit, reddimus;

Memoriae Optimorum, Maximorum
Aurelij Antonini
Augustorum
Legionis Vigesimae secundae Primigeniae
Iussus, idest *Electus Legionis Dux*
Cum aedificaret id est ad aedificandum.

Fuit

Fuit repertus lapis Foroliuij, anno sal. MDC LIII. quem si cum alijs monumentis componamus, liquet, eam Vrbem, vt vnam è quatuor Romanorum foris, eorum legione munitam, ibique ad Ius dicundum extructam fuisse Basilicam. Haec Marchisius. Sed nos in rem nostram adnotabimus bina Caesaribus supposita ad laudem nomina, *Optimorum*, *Maximorum*, quae Ioui dabantur.

Illa ad Encomium planè superba, quae geminis epithetis, nec ijs simplicibus, sed exaggeratis inchoatur, tùm subdit alia ad historiam. Grut. CCLVIII. 6.

XVIII.

DEVICTORI . OMNIVM . GEN
TIVM . BARBARARVM . ET . SV
PER . OMNES . RETRO . PRINCI
PES . PROVIDENTISSIMO
IMP . CAES . MARCO
ANTONINO . VERO
INVIC . AVG . P . M . TR . POT

P. P. COS. II. PROC
VAL. IVLIANVS . V. P
P. P. H. TARRAC. NVML
NI . MAIESTATIQVE . EIVS
SEMPER . DICATISSIMVS

In Affectibus autem geminari epitheta creberrimum est antiquis, cuius haec habe exempla. Epitaphium Nolae, teste Grut. pag. DCLVII. num. 5. sic legitur;

XIX.

AVR. RVFINAE
ALVMNAE . PIENTISS.
ET . INCOMPARABILI
QVAE . VIXIT . ANNOS &c

Dignus, qui antiquis inseratur recens Elogiastes Franciscus Suueertius, cuius affertur Epitaphium in Monumentis Brabantinis à Francisco Filio collectis, Vxori inscriptum, & Familiae, Videlicet praemissis carminibus, prosam hanc dictat:

XX.

FRANCISCVS . SVVEERTIVS . GERTRVDI . VAN. OS
VXORI . OPT. CARISS. POS. DEINDE
ET . SIBI . NEC . NON . VXORI . SECVNDAE . ISABELLAE
DE . SORBRVECQ VT . QVISQVE . AD . METAM
VENERIT
SED . ET . FILIIS . POSTERISQVE . SVIS

Duplicari quandoque epitheta solent, abstracto (vt loquuntur) pro concreto posito. Quod indicant illa; apud Auctorem Inscript. Sacrosf. Vetust. Epitaphium

XXI.

L. SPERATI . DESIDERATI . ADVLESCEN
TIS . SPEI . ET . PIETATIS . INCOMPARABI
LIS . SPERATI . HERMODORVS . ET . IVLIA
NA . PATRES . MALE . IVDICANTIBVS
FATIS . SVPERSTITES . POSVERVNT

vbi iuncta sunt *spei & pietatis incomparabilis*: nam illa *Sperati Desiderati* propria sunt hominis nomina, vt ex Gruteri indice liquet, qui idem Epitaphium refert splēdidius in Epitaphio apud Auctorem Inscript. Sacrosf. Vetust. inter Germana, pag. CCCCLXVI.

XXII.

PEREGRINIO
HELIODORO
CONSVMMATAE
PERITIAE . MEDICO
ET . MIRAE
PIETATIS . IVVENI
COMINIA . FAVSTINA
MATER . INFELICISS
F . C

Illud quò pressius, eò magnificentius apud Gruter. pag. CCXXV. num. 6.

XXIII.

IVSTITIAE
ET
CLEMENTIAE
C. CAESARIS

Et ibid. CCXLVI. num. 4

PIE-

XXIV.

PIETATI . ET . FELICITATI
IMP. CAES. DIVI. NERVAE. TRAIANI. AVG &c

Quaeres, An supra duo frequentari epitheta patiatur Elogio amica Breuitas? Ita planè, dum aliunde tamen breuitas ipsa constet; nec enim capita in Prolusione censa in singulis Elogijs vniuersa concurrant oportet; sed in alijs alia, & pleraque in singulis: quod in breuissimis obseruare est, & quidem antiquis. Et primum tergeminum epithetum habetur in Epitaphio Fetentino apud Gruterum pag. DCLXXI. n. 15.

XXV.

D . M
AVRELIAE . LVCIDIAE
GRATAE
DVLCISS. ADOLESC
INTEGERR. VENVSTISS. Q. &c

Expende singula. *Aureliae Lucidiae Gratae* Praenomen, Nomen, Cognomen, *Adolescentis*, ad notionem aetatis, reliqua tria ad encomium. Nobilissimus est titulus Templi Romae, cui nomen Pantheon, ille inquam literis digitalibus compositus, de quo Gruterus pag. videlicet

XXVI.

IMP. CAES. L. SEPTIMIVS . SEVERVS
PIVS . PERTINAX

(& post interpositos titulos gentium subactarum) P. P. lege *Pater Patriae*. Nimirum Pius in Deum, Pertinax, seu repugnans diù accipere oblata ab Senatu insignia Imperij, tandem Pater summa in Patriam charitate: quae tria cùm numeros absoluant omnes optimi Principis, pressum efficiunt Elogium, & ad summam collectum breuitatem.

Tria quoque ad idem congesta legimus in Ara marmorea, Romae, sub signo Herculis Victoris:

XXVII.

HERCVLI . VICTORI
POLLENTI . POTENTI
INVICTO . D. D. L. M
C. VLPIVS . FRONTO &c

Cuius extitit imitator inter Elogiastas recentes Franciscus Pola Veronensis ad Diui Georgij Martyris.

XXVIII.

NVMINI . SANCTO . PROPITIATO
DIVI . GEORGII
POLLENTIS . POTENTIS . INVICTI
PIE . RITE . SOLEMNITVS*
SACRVM . DICATVM . ESTO
M . D . C . II

* *Solemnitus* Antiquatum est.

Hinc solemnis illa formula ad nomina Caesarum apponendi ternam vocem, *Pio, Felici, Augusto*; vel *Pio, Felici, Inuicto*; vel *Fortissimo, Inuictoque Principi semper Augusto*; vel *Inuictiss. Principi, Victori*, ac *Triumphatori* &c. apud Antiquarios passim occurrunt. Quo ex genere est monumentum Graecum in Achaia, ad Vrbem Delphorum, citatum apud Auctorem Inscript. Sacros. Vetust. videlicet;

XXIX.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ . ΚΑΙΣΑΡΑ
ΜΑΡΚΟΝ . ΑΥΡΗΛΙΟΝ . ΚΑΡΟΝ
ΕΥΣΕΒΗ . ΕΥΤΥΧΗ . ΣΕΒΑΣΤΟΝ
ΙΕΡΑ . ΔΕΛΦΩΝ . ΠΟΛΙΣ
ΕΔΩΚΕΝ

id est *Imperatorem Caesarem Marcum Aurelium Carum Pium Felicem Augustum Sacra Delphorum Ciuitas Dedit*. En tria, Pium Felicem Augustum.

Nec respuet Breuitas congesta quatuor, quae se aliunde saluam videat. Vt in Marmore apud Tusculanum, citatum inter Inscript. Sacr. Vet. Itemque Gruterianas pag. CCLXXV. num. 8.

XXX.

IMP. CAES
M. AVR. CLAVDIO
PIO . FELICI . INVICTO
AVGVSTO
BENACENSES

Alia id genus inuenies in Indice ad Gruterum Cap. XIII. Ad vocem *Pio Felici*, *Inuicto Augusto*. Obseruandum verò in antiquis non continuari semper Epitheta ad encomium, sed quandoque distribui interiectis alijs ad notitiam, vt apud Gruterum pag. CCLVIII. n. 7.

IMP.

XXXI.

IMP. CAES. M. AVR. ANTONINO
AVG. PIO . FELICI . INVICTO . PAR
THIC. MAXIMO . BRITANNICO . MAX
TR. POT. VII. COS. III. P. P. PROCOS
FORTISSIMO . PRINCIPI
MAG. QVIN. COLL. AVRIFICVM
D . D
CVR. P. VALERIVS . P. P. BENEDI
TVS . ET . C. AVRELIVS . CARPVS
QQ. II. S

Erit autem opus trutina, vt bonum feculum à corrupto internofcatur, neque irrepant in exemplum incautis barbarae Infcriptiones, quas epitheta immodica efficiunt veriùs, quàm diftinguunt. Ex his cenfetur, quam refert Gruterus pag. CCLXXIX. num. 4.

XXXII.

AETERNO . IMPERATORI
NOSTRO . MAXIMO . O
PTIMOQVE . PRINCIPI
AVRELIO . VALERIO
DIOCLETIANO . PIO
FELICI . INVICTO
AVGVSTO
PAETVS.HONORATVS....VIR
CORRECTOR . ITALIAE
NVMINI.EIVS.DICATISS

Illa verò obefa, & faginata magis, quippe degenere aetate, apud eundem pag. CCLXXXI. num. 1.

XXXIII.

PIO . ADQVE . INCLITO
DN. CONSTANTIO . NOBI
LISSIMO . AC . FOR
TISSIMO . ET . FELICIS
SIMO . CAESARI
BADIVS . MACRINVS
V. P. P. P. H. T. NV
MINI . MAIESTATIQ
EIVS . SEMPER
DEVOTISSIMVS

Mitior paulò in epithetis eft Infcriptio Columnae, quamquam fequiore feculo, indita, quam idem citat pag. CCLXXXV. num. 3.

XXXIV.

IMP. CAES
DN. FL. CL. IVLIANO
P. F. VICTORI . AC
TRIVMPHATORI
SEMPER . AVG. P. M
IMP. VII. CONS. III
BONO R. P. NATO
PATRI . PATRIAE
PRO . CONS

* id eft *Imperatori Caefari Domino Flauio Claudio Iuliano Pio Felici Victori ac Triumphatori femper Augufto, Pontifici Maximo Imperatori feptimum, Confuli tertium Bono Reipublicae Nato, Patri Patriae Proconful* fupple *Pofuit*.

Ad veterum boni feculi normam prodiuit recens Dedicatio Arcus in modum Triumphalium, Mediolani, quam totam citat Franc. Suueertius in Selecf. Delic. Nos hic partim. In altera verò Operis parte, totam. Videlicet:

XXXV.

INGREDERE . LAETA . SERENISS
MARGARITA . AVSTRIACA
MAXIMA . PIA . FELIX . AVGVSTA
AMPLISSIMAM . ITALIAE . VRBEM
FREQVENTISSIMO . EXVLTANTE . POPVLO
MAIESTATISQ. TVAE . PRAESENTIA
TAMQVAM . EXPECTATISSIMO . TRIVMPHO . GESTIENTE &c

Adhuc plura fas erit Epitheta conglobare, fi aliàs tamen Breuitati ftudueris. Ita non reprobat confentientibus eruditis VV. Ianus Gruterus Epitaphium (in quo Epitheta coacta quinque) nomine Tarquinij Collatini infcriptum Lucretiae coniugi, quafi malae fit notae, minùfque dignum accenferi Romanis marmoribus, fed potiùs quod haud fimile vero fit, feculo horrente florem illum dictionis natum effe. Reiectat ergo ipfum inter fpuria, & fuppofititia, quae antiquitate per miram calliditatem fimulata, tam indigna funt fide veri, quàm digna

digna honore nitoris: Qua quidem captus Auctor Inscript. Sacr. Vetust. non dubitauit in ordinem suarum transcribere, obuias quasque excipiens, prout se dabant vera Vetustatis, vel vana specie. Sic autem habetur.

XXXVI.

D. M. S
COLLATINVS . CARISS. DVLCISS
MEAE . CONIVGI . INCOMPARABILI
LVCRETIAE . PVDICITIAE . DE
CORI . ET . MVLIERVM . GLORIAE
QVAE . VIXIT . AN. XXII. MENS.
V. D. XVI.

En quingemina ipsa epitheta; *Carissimae*, *Dulcissimae*, *Incomparabili*, *Pudicitiae decori*, *Mulierum gloriae*. Illa olet Inscriptio suum seculum, scilicet fastum barbaricum magis, quàm Latinam veterum temperantiam; non tamen excernenda penitùs, quam legis apud Gruter. pag. CLX. num. 4.

XXXVII.

DOMINI NOSTRI IMPERATORES CAESARES
FL. VALENTINIANVS. PIVS. FELIX. MAXIMVS. VICTOR.AC.TRIVMF. SEMPER. AVG. &c
FL. VALENS. PIVS. FELIX. MAX. VICTOR. AC. TRIVMF. SEMPER. AVG. &c.

quo cùm honore nominat FL. Gratianum, vbique quinis vtuis, imo & senis.

Bonum seculum imitari studet Inscriptio recens Mediolani, simplicitatem, cùm dignitate coniugans. Eam quia nemo (quod sciamus) adhuc vulgauit, libenter referemus.

XXXVIII.

PHILIPPO II. AVSTRIO. REGI. MAXIMO
IVSTO. FORTI. PIO. POTENTI. FELICI
PROPVGNATORI. INVICTO
MEDIOL. CIVITAS. LIBENS. MERITO
PVBLICE. POSVIT.

Ab Elogijs autem historicis, quàm debeat procul abesse exaggeratio epithetorum, & sordes adulationis, docet nos abundè simplicitas antiquorum, quam tu subiectis in Epitaphijs contemplare. Apud Grut. pag. DCCCLXXXIII. num. 13.

XXXIX.

L. PETRONIO
CANDIDO
HOMINI
OPTIMO. AMICI
FECERVNT

& ibid. DCCCLXXXV. 2.

XL.

C. POMPONIO
RHENO
HOMINI. OPTIMO
HEREDES

Simile, sed maximè obseruandum in rem nostram, pag. DCCLXXI. num. 3.

XLI.

D. M.
TI. CLAVDIO. PROCLO. FECIT
FLAVIA. PRIMITIVA
CONIVGI. SVO. BENEMERENTI
HOMINI. BONO

Cui enim non mirabile videatur, affectum coniugis, & ipsum foeminae positiuo in epitheto contineri potuisse? Nec illud praetereundum, quod pag. DCCCLXXXIX. num. 9. ibidem refertur

XLII.

D. M.
SEX. SASSINATIS
GRATI
P. PETRONIVS
PROCVLVS. ET
SEX. TETTIVS. STEPHAN
HEREDES
HOMINI. ET. AMICO
OPTIMO

Erit ergo Elogiastae in illud praecipuè studere, vt Epitheta non tam selecta ad elegantiam, quàm apposita ad iustam laudem, veritatemque rei exponendam afferat.

Elogium

Elogium
Sit ieiunum à Synonymis.

Membrum I I.

HOc intellige; vbi summa breuitas conquiritur, & castigatissimè promenda sententia. Sunt autem Synonyma, quae idem vnum significant diuersis vocibus; ijs autem siue Verbis, vt apud Ciceronem pro Archia Poëta: *Tot annos ita viuo, Iudices, vt ab illo me nunquam tempore aut commodum, aut otium abstraxerit; aut voluptas auocarit; aut denique somnus retardarit*: Siue Nominibus, vt l. de Nat. Deor. *Aër immensus, & infinitus*; Et ad Heren. *Immensa, infinita, immoderata cupiditas*: Siue Aduerbijs, vt Liu. I. Bell. Maced. *Bene, ac feliciter euenit*. Porrò si respuit Orator synonyma, quae non aut augeant orationem, aut minuant, aut discernant: quantò iustiùs Elogiastes, cui ne proposita quidem est ad persuadendum amplificatio, aut extenuatio, quomodo Oratoris est propria? Id quod obseruare est in antiquis Inscriptionibus, boni in primis seculi, in queis conglobatae voces diuersarum rerum significationis sunt. Eiusmodi legas apud Gruterum pag. CCXLIV. num. 6.

IMP. TITO . CAESARI . DIVI . VESPASIANI . F
VESPASIANO . AVG. PONTIFICI . MAXIMO
TRIB. POT. X. IMP. XVII. COS. VIII. P. P
PRINCIPI . SVO . S. P. Q. R
QVOD . PRAECEPTIS . PATRIS . CONSILIISQVE . ET
AVSPICIS . GENTEM . IVDAEORVM . DOMVIT . ET
VRBEM . IEROSOLYMAM . OMNIBVS . ANTE . SE
DVCIBVS . REGIBVS . GENTIBVSQVE . AVT . FRVSTRA
PETITAM . AVT . OMNINO . INTENTATAM . DELEVIT

Expende illum aggestum *Praeceptis Consilijs Auspicijs*, quis enim synonyma ista dixerit? Item *Ducibus Regibus Gentibus*; & *Domuit Deleuit*, quae singula vt patet peculiarem habent significatum. Erit & operae contemplari marmor Romanum, apud Grut. pag. CCXLIX. num. 7.

IMP. CAESARI . DIVI
TRAIANI . PARTHICI . F
&c.
COLONIA . OSTIA
CONSERVATA . ET . AVCTA
OMNI . INDVLGENTIA . ET
LIBERALITATE . EIVS

Nec putes geminari illas voces *Conseruata*, & *Aucta* synonymicos. Plus est enim statum rei nouis augere incrementis, quam simpliciter pristinum conseruare. Item *Indulgentia*, & *Liberalitate* aliud atque aliud sonant; nam indulgere inferius est, quam liberaliter agere; quemadmodum minus est lenem esse & facilem ad obsequendum, quam largum & profusum rerum suarum. Sic vbi Inscriptio Hispanica ad castra Caecilia (refert Gruterus pag. CCLXIII. n. 5.) tergeminam tribuit laudem Imperatori Lucio Septimio Seuero OPTIMO . FORTISSIMO PROVIDENTISSIMOQ. PRINCIPI, A diuersis scilicet dotibus, Ab indole, A militari virtute, A ciuili prudentia. Et quod legis Romae (cit. ibid. CCLXXXV. 6.) VICTORIIS TRIVMPHISQ. MAGNIFICO . VALENTINIANO . INCLYTO . PRINCIPI . SEMPER . AVGVSTO &c. distingue à Victorijs Triumphos non secus, atque a Merito Praemium: hinc & (ibidem num. 2.) habes: IMP. CAESARI . VICTORI . AC . TRIVMPHATORI . SEMPER . AVG. Dignum omnino est oculis tuis, studiose Lector, marmor Romanum, quod hodie extat ad septem Lucernas, teste Grutero pag. CCLX. num. 4. quod exscribi totum exigit, quippe tum vetustate, tum

magnificentia, & prisca Romanorum maiestate prorsus dignum, quod inter absolutissima exempla numeretur: quidquid obiurget malè auspicatus Censor, vt suprà animaduersum est lib. II. In Classe Didascal. quae est postrema, Memb. X.

XLV.

* tempore erasum

IMP. CAES. DIVI . ANTONINI . F. VERI . PARTH. MAX . . . .
DIVI . HADRIANI . NEP. DIVI . TRAIANI . PARTH. PRON. DIVI . NERVAE . ABN
M. AVR. ANTONINO . AVG. GERM. SARM. PONT. MAX. TRIB. POT. XX. IMP. VIII
COS. III. P. P
QVOD . OMNES . OMNIVM . ANTE . SE . MAXIMOR. IMPP. GLORIAS
SVPERGRESSVS . BELLICOSISS. GENTIB. DELETIS . ATQVE . SVBACTIS
S P Q R

Cuius in extremo ne quis imprudenter misceat velut synonyma *Deletis* atque *subactis*. Vult enim alias deletas esse, subactas alias: siue ex gente eadem, rebellantes & iam in armis, deletos ad internecionem; inermes autem, sed genio simili ad arma faciles, praeuentu Caesaris compressos, ac subactos.

Praeiudicium ista fecerint Hispanicae Inscriptioni, quam affert Gruterus pag. CLIX. n. 4. ipso damnatae charactere. Sic enim habet: *Imp. Caes. Flauius. Constantin. Aug. PACIS. & IVSTITIAE. Cultor. PVBLICAE. QVIETIS. Fundator. RELIGIONIS. & FIDEI Auctor. Remisso. Vbique. Tributo. Finitimae Prouinciae. Iter. Restaurari. Fecit. CXIIII.* Digna, dixerimus, illo seculo memoria; nisi quod Latinitate ferreum, aureum moribus Christiano cultu propagato, haud aegrè iugum ferebat barbarae locutionis. Nam praeter insitatam antiquis marmoribus clausulam illam *Restaurari Fecit* (de qua nos copiosè suprà lib. II.) & verbum *Restaurari* impurum pro *Instaurari*, quod obseruat Vossius de Vitijs serm. Quemnam praeterit importuna illa synonymia iterata *Pacis* & *Publicae quietis*; *Religionis & Fidei*? Christianae interpretor fidei, quam Constantinus Caesar primus lege lata firmauit, propagauitque caecitati Ethnicae infensus. Essent alibi quidem certè hae voces ad energiam simul & ad amplificationem; sed hic planè feriantur. Ponenda ob oculos in exemplum castitas Inscriptionis Interamnensis relata à Grutero pag. CCXLV. num. 1.

XLVI.

PROVIDENTIAE . TIBI . CAESARIS . NAT
AD . AETERNITATEM . ROMANI
NOMINIS . SVBLATO . HOSTE . PER
NICIOSISSIMO . P. R
FAVSTVS . TITIVS . LIBERALIS
VI. VIR. AVG. ITER. P. S. F. C

Quo quid lautius, ac magnificentius? quid simul ieiunius, & emunctius? Tribus illis vocibus singularibus *Prouidentia*, *Nati ad aeternitatem*, *Perniciosissimo* aequatur vis quaeque Oratoria, & grauitas ex conglobatis synonymis pluribus.

Excipe, vbi res eadem iteranda, vt variatione tollatur taedium. Hoc obiter obserua in Inscriptione antiqua apud Gruterum pag. DCCCXXXII. num. 8.

XLVII.

D M
L. TERENTII . ASCLEPI
ADIS . ET . L. TERENTII
FELICIS . FILII . MISERRIMI
QVI . FATVM . PATRIS . IMMA
TVRA . MORTE . SVBSECVTVS
EST . HELLANICA . MATER
MOESTISSIMA . POSVIT
ET . LAELIAE . TERENTIAE
FILIAE . INNOCENTIS
SIMAE . ET . SIBI

Nam mortem ne iterum diceret, primùm dixit *Fatum Patris*, pòst *immatura morte*.

Assecuti sunt priscos non pauci recentium. Ex quibus offert se Franciscus Pona ad Apotheosim Viuentium Amicorum Heroum Nicolai Barbadici, Marci Triuisani (edita est Veronae ann. sal. MDCXIX.) cui hoc Elogium praemittit nuncupatorium.

VNI

XLVIII.

VNI . TIBI
VIRGO
AETERNITAS
HEROVM
NVNCVPO
APOTHEOSIM.
TV
SINV . EXCIPE
ET
PER . FAMAM
SEROS . AD . NEPOTES
TRANSMISSAM
SECVLORVM . EDACITATE
VINDICA

Ac maius quidem negotium, vbi seges multa, synonymiam declinare: sed prudentem fecerint optima exemplorum inter recentes Elogiastas. Inter quos numerarius minimè est Auctor Epigraphae in Porta Vrbis Florentinae, quà Senas iter est, videlicet:

XLIX.

CAROLVS . V. CAESAR. AVG
CVM . INSIGNI . OMNIVM . CHRISTIANORVM . BENEFICIO . IMMANEM ARCHIPIRATAM . REGNO . TVNETANO . PEPVLISSET . FVGASSETQVE SICVLO , NEAPOLITANO . SVIS . REGNIS . CONSTITVTIS , ROMA . PROFECTVS . FLORENTIAM . HANC . PORTAM . CVM . MAGNA . POMPA . INGRESSVS POPVLO . CVNCTO . PRAE . LAETITIA . GESTIENTE . AB . ALEXANDRO . MEDICE . CIVITATIS . DVCE . CVI . MARGARITAM . FILIAM . DESPONDERAT ILLVSTRI . APPARATV . REGALI . HOSPITIO . MEDICEAS . IN . AEDES ACCEPTVS . EST . ANNO DOMINI . M. D. XXXV. ID. MAII

Ne tibi hic ingerant scrupulum illa: *Pepulisset Fugassetque*. Et *Illustri apparatu*, *Regali hospitio*: Cùm *pellere* sit loco mouere, & exturbare; quo maius est aliquid *in fugam conijcere*. Itaque vt Archipirata euaderet, effecit exercitus Caesaris validissimus, cui haud licuit obsistere; Vt autem procul fugeret, metus effecit internecionis. Porrò *Apparatus illustris*, & *Regale Hospitium* diuersis competunt: illud ad epulas refertur, ministros, suppellectilia & huiusmodi; Hoc ad Aedium magnificentiam; vt subiecta mox expositio *Mediceas in Aedes* planum facit: Synonymiae syrtim declinauit feliciter Auctor Epitaphij Antuerpiensis à Sueertio inter memorias Brabantinas relati, videlicet:

L.

D . O . M . S
IOANNES . MIRAEVS
EPISCOPVS . ANTVERPIENSIS
QVARTVS . H. S. E.
QVI . OBLATAM . SIBI . FAMA . VIRTVTIS . DIGNITATEM
CVM . DIV . RECVSASSET . SIC . VT . COGENDVS . FORET
EA . VIGILANTIA . MAGNANIMITATE . INTEGRITATE
BENIGNITATE . AC . PRVDENTIA . GESSIT
VT . VIRVM . MVNERI . NON . MVNVS . VIRO . DATVM
APPARERET
SED . HEV . FIDEM . SORTIS . HVMANAE
VIX . DVM . SEPTIMAM . TVRBIDIS . TEMPESTATIBVS . MESSEM
HOC . COLONO . PERINDVSTRIO
ANTVERPIA . GVSTAVERAS
CVM . SERENATO . PER . INDVCIAS . TANDEM . REIP. CAELO
INFELICI . CATARRHOSAE . GVTTVLAE . DEFLVXV
TV . SPE . VBERIORIS . FRVGIS . IPSE . VITA . EXCIDISTI
IANVARI . DIE . XII. AN. SAL. MDCXI
SVO . LII. INEVNTE
OMNIBVS . ETIAM . HOSTIBVS . LVCTVOSVS

Vides, quàm multa ibi perstrictà, *Vigilantia*, *Magnanimitate*, *Integritate*, *Benignitate*, *Prudentia*? Haec verò diuersa omnino, aliud ab alio.

Synonyma ad expressionem parcè adhibita non damnantur, vt probant aliquae ex antiquis memorijs citatae superiori capite, vbi de frequentatis Epithetis, tametsi pleraeque pluribus haud synonymis conflentur. Praeterea ex solemni illa formula veterum Romanorum, cuius habes exemplum in Inscriptionibus Fratrum Arualium apud Gruterum pag. CXX. in fine:

LI.

QVOD . BONVM . FAVSTVM
FELIX . FORTVNATVMQVE . SIT

Amplius è recentibus accipe Epitaphium

LII.

D . O . M
LAVRAE . NASIAE
VIRGINI . ORNATISSIMAE
QVAE
IN . AMBIGVO . RELIQVIT
VTRVM . CORPORIS . FORMA . ET . VENVSTATE
AN . ANIMI . MORIBVS . ET . VIRTVTIBVS
ESSET . AMABILIOR
LVDOVICVS . NASIVS . TAVRINEN
EMANVELIS . PHILIBERTI . SABAVDIAE . DVCIS . SERENISS
BIBLIOTHECARIVS
FILIAE . AMANTISSIMAE . H. P. MONVM
MOESTISS. P. C
RAPTA . EST . HEV . FLORENTI . AETATE
AN. AGENS . XVIII
IDIB. MAR. M. D. XXIV
SVMMO . SVI . DESIDERIO

Geminantur ibi haud dubiè synonyma ad expressionem, *Forma* & *Venustate*; quamquam & venustae interdum contingat esse, non formosae. Item *Animi Moribus* & *Virtutibus* &c.

Non erit, credimus, iniucundum, quod feriae Inscriptioni subnectamus ludicram, tantò artificiosiorem, quantò vberiorem Epithetis citra vllum synonymiae vsum. Auctor est recens, Humaniorum Literarum Professor in Gymnasio Pisano, omnisque cultor amoenitatis, Valerius Chimentellus, qui diffamata morte (quamquàm falsò) Francisci Massellij in Aula Etrusca Parasiti, atque Amentis nobilissimi hunc illi honorarium composuit tumulum.

LIII.

FRANCISCO . MASSELLIO
Manduconi, & Biboni omniuolo
Catillorum Alphae
Lurconum Roscio
Helluonum Homero
Phagonum Herculi
Dentium Eurystheo
Quos viuens perpetim exercebat; dubium, an nunc
Etiam in tumulo.
Magno orexeos columini
Vltimae quadrarum ruinae
Ollarum gurgiti
Cupediarum barathro

Obsoniorum

Obsoniorum Charybdi
Tarpeio buccearum saxo
Assa, Elixa, Fricta, Tosta, Iurulenta perpessitijs faucibus
Aequaliter perdere nato
Bona fide manducanti, sine respiratione bibenti
Lippientis semper gulae Esurioni. Saturioni nunquam
Patinarum omnium albae lineae, Promulsis, Caput
Bellaria sint
Rumen illi nullo tempore inuitum, Nullum ingratijs
Ferculum, Nullus Missus Dimissus, Tota Coena gustatio
Pauciloquo, Multiuoro.
Parasitastro lepidè insulso, Morioni insipidè faceto
Cui quam nidor ganearum, & fumus culinae
Sapiebat nihil
Nihil nisi Cacabi melos glocidantis, nisi amphorae
Murmur inuersae saliuam mouebat
Muscae, Vmbrae, Trechedipno impigro
Calceatis vsquè maxillis
Quem non scrupea via, aut longus trames, Non irati
Iouis manubiae, nec Caelum ruens à Perediae, ac
Bibesiae sacris pedestrem domicoenij fugitorem
retardabant
Heu cum caseatis offis manu, ventre, gutture
Fortiter rem gerens, distentus, nec tamen satur
Per indignam cruditatem maturissimè cadit
Gloriosus Degulator in sua statione
Anno MDCLII. frumenti caritate se se incendente
Commodùm extinguitur, Dijs volentibus, ne tanto
Infortunio superuiueret
An incolumis ne totam annonam voraret
Fumidus Magirorum Senatus
Sordidata lixarum Plebs
Coquinariam supellectilem moestam, non sine Iure
Tinctam nigredine, Esuritionum Patri, Nepoti
Incomparabili, meritum Ingluuiei Anathema
Suspendit

Elogium
Sit ieiunum à Repetitionibus.

Membrum III.

REpetitiones non facilè admittit Elogium, cui summa proposita breuitas. Excludit namque Primùm figuram illam, quae peculiari nomine Repetitionis, seu Relationis donatur apud Rhetores, si frequens fuerit, quod ad amplificandum, ac mouendum sit nata. Cuiusmodi apud Ciceronem: *Multa memini, multa audiui, multa legi: nihil omnium seculorum memoria tale cognoui.* Vbi Elogiastes ita inscripsisset: *Multa memini, audiui, legi, nihil omnium*

&c. Apud Poetas non sine motu, & amplificatione, Vt Virg. Eclog. 10:

Hic gelidi fontes, hic mollia prata Lycori,
Hic nemus, hic toto tecum consumerer aeuo.

Excludit quoque Conduplicationem (quam exigunt magni affectus) Oratoribus, & Poetis familiarem. Vt Cic. pro Fonteio. *Fuit, fuit illis Iudicibus Diuinum, ac singulare, Iudice, consilium.* Sic Virg. III. Aeneid.

Italiam, Italiam primus conclamat Achates.

Quantùm verò motus vehemens ex huiusmodi conduplicatione dedeceat elogiastam, planum habebit, qui legerit Epitaphium Antuerpiense, *Ioannis Miraei IV, Antuerpiensium Praesulis* &c. vbi post pauca pergit: *Ille est, Cuius in Deum pietas, Erga homines benignitas, In agendo Prudentia, Quae virtutes vna cum eruditione summae in eo fuerunt, Apud nos posterosque Perenni Elogio celebrabitur* &c. Et quamquam inflatum videatur genus inscribendi; sedatè tamen ac citra extenuationem laudis legi commodè potuisset: *Ille est, Cuius in Deum* &c. habet enim alioqui magnificentiam suam, quàm vt in licentiam oratoriam transcurrat. Totum Epitaphium citat Franciscus Suueertius in Appendice ad Monumenta Brabantina.

Excludit pariter Inuersionem, qua praecipuè turgescit oratio. Vt *Poenos Populus Romanus iustitia vicit, armis vicit, liberalitate vicit.* Et Separationem, vt Cic. in Catil. *Viuis & viuis, non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam.* Et Virg. in Georg.

Scis Protheu, scis ipse, neque est te fallere cuiquam.

Nam hae omnes sunt species Repetitionis, Rhetoribus figurae verborum. Multò magis excluditur ab Elogiaste illa Repetitio, quae ad nullam spectat figuram, sed simplex redundantia est, & mera verbositas: Qualis videtur in Elogio de Eleonora Gonzaga nupta Caesari. *Auspicatissimis cuius nuptijs Italia tota prisca sua maiestate: Germania tota spe, laetitiaque noua dugentur. O Gloriosum fataleque nomen. Eleonoram Austriaca domus Auiam tuam olim dedit: Eleonoram Austriaca domus te Neptem nunc recipit.* Quantò lepidiùs, si ita castigasset: *Italia prisca tua maiestate, Germania spe, laetitiaque noua augentur.* Et: *Eleonoram Auiam tuam Austriaca domus olim dedit, Eadem nunc Eleonoram te Neptem recipit.*

Caeterùm non interdicimus penitùs Elogio hanc figuram, etiam vbi proposita breuitas, dum haec aliunde constiterit. Nos modò breuitatis limites indicamus, & vti arctentur numeri, ne liberè Oratorio more feratur Elogium. Ita quandoque Repetitionem ei permittimus; id verò pluribus de causis.

Primùm ad docendum, cùm ita exigit materies, vt in antiquo marmore apud Gruterum pag. DXLIV. num. 5.

LIV.

C. HOSTILIVS . ET . P. EGNATIVS
VELITOR . QVINTADECIMAE . LEGIONIS
TRIBVNVS . PRO . S. P. Q. R. CVM
BARBARIS . DIMICANTES . PARITER
OCCISI . PARITER . HIC . IACENT . SINGV
LARE . POSTERIS . EXEMPLVM . ET
CARITATIS . ET . FORTITVDINIS
NOREENSES . XXI. DIES . ATRATI
LVXERVNT

Et cùm Temporis ordo est indicandus, vt in veteri monumento Neapolitano, quod habes exscriptum apud Gruterum pag. CCCCXXXIII. num. 4. Videlicet:

LV.

M. MAECIO . MEMMIO . FVRIO . BALBVRIO
CAECILIANO . PLACIDO . C. V
PONTIFICI . MAIORI . AVGVRI . PV
BLICO . P. R. QVIRITIVM . QVINDECEM
VIRO . SACRIS . FACIVNDIS . CORREC
TORI . VENETIARVM . ET . HYSTRIAE
PRAEFECTO . ANNONAE . VRBIS
SACRAE . CVM . IVRE . GLADII . COMITI
ORDINIS . PRIMI . COMITI . ORIENTIS
AEGYPTI . ET . MESOPOTAMIAE . IVDI
CI . SACRARVM . COGNITIONVM
TERTIO . IVDICI . ITERVM . EX . DE
LEGATIONIBVS . SACRIS . PRAE
FECTO . PRAETORIO . IVDICI
TERTIO . CONSVLI . ORDINARIO
PATRONO . PRAESTANTISSIMO
REGIO . PALATINA
POSVIT

Nam, vt, quoties Iudex fuerat, quoque ordinè distinctum fieret, repetenda fuit Iudicis appellatio. Etiam Comitis, quòd non bene cohaesissent *Ordinis primi, Orientis, Aegypti* &c.

Praeterea inseruit Repetitio distributioni partium, si quando facienda, vt apud Delmonacum Elogio de PAVLO IV. Pont. Max. *Acui sui*, ait, *Trismegistus nomen fecit Maiestati suum,*

Sapientiae suum, *Virtuti suum*; *& Ecclesiasticae triuu compedes libertatis*. Sic enim perspicuitatis ratio dictabat.

In summo compendio Repetitionis copiam feliciter inseuit Auctor Inscriptionis Brabantinae (quam citat Suueertius) & nos hic recitandam ducimus

LVI.

MONVMENTVM . M. THEODORI . DVSSILVI
VIRI . A . MORIBVS . STVDIIS . AETATE . GRAVIS
HERENTALII . ET . IN . VRBE . VRBIVM . ANTVERPIA
IVVENTVTEM . QVA . LITERIS . QVA . MORIBVS
L. ANNOS . INSTITVIT
QVAM . BENE . TESTABITVR . QVI . OPTIMVS
QVI . DOCTISSIMVS . IN . ISTA . VRBE
DECESSIT . XVI. FEBR. A. CIↃ.IↃ.C. X

En iterata repetitio dictorum *Qua*, & *Qui*, simul & suppressio gemini verbi ad laconismum tuendum, videlicet *Quàm bene* (supple) *instituerit*: Et *Qui optimus*, *Qui doctissimus* (supple) *extat*, vel *est*. Hac repetitione ornauit titulum opusculi sui (in Titulis autem summa breuitas) Franciscus Maria Delmonacus Clericus Regularis Theatinus: *ELOGIA Quatuordecim clarissimorum Virorum eiusdem Congregationis Quà Sanctitate, Quà Sapientia illustrium*:

Ad magnificentiam quoquè sententiae facit Vocum repetitio, vt in vetusta Inscriptione, quam non ex inelegantia improbatam, sed ex cõditione temporis suspectam reiecit inter Suppositititias & Spurias Ianus Gruterus pag. II. num. 2. Videlicet.

LVII.

EMPORITANI . POPVLI . GRAECI
HOC . TEMPLVM . SVB . NOMINE
DIANAE . EPHES . EO . SECVLO . COND — * *i. e. condiderunt*
QVO . RELICTA . GRAECOR . LINGVA
NEC . IDIOMATE . PATRIAE . IBERAE
RECEP . IN . MORES . IN . LINGVAM — * *recepto*
IN . IVRA . IN . DITIONEM . CESSERE
ROM — * *Romanorum*
M. CETEGO . ET . L. APRO
NIO . COSS

quantum verò hic maiestatis oboritur Elogio, ex *In* Praepotitione repetita?

Ad Emphasim in primis valet, vt apud Gruterum pag. DLXI. num. 2.

LVIII.

L. SENTIVS . L. F. OVF
NIGER . SIGNIF. LEG. IIII.
SCYTICAE . HIC . NATVS
HIC . SITVS . EST
M. SENTIVS . L. F. OVF
MACER . VETERAN. LEG
IIII. SCYTICAE . SIBI . ET
FRATRI . V. F

quis enim satis expresserit vim repetiti *Hic natus*, *Hic situs*? idest locus idem cunabula, & sepulchrum; res sanè memoranda. Quod bellè imitatus nuper videtur Marcellus Garzonius in suo Epitaphio Bononiae in Diui Pauli apud Patres Ordinis nostri, sic inscribens:

LIX.

MARCELLVS . GARZONIVS
HIC . VBI . NATVS
SIBI
SEPVLCHRVM . ELEGIT
ANNO . MDCXI

elegantiùs forte *Hic cunabula sortitus, Hic sepulchrum elegit*, aut pressiùs *Hic sepulchrum, vbi cunas, Viuens elegit*, aut *Hic natus est, hic situs esse voluit*.

Ad inculcandum praeterea vtimur Repetitionibs, vt in Elogio Iuglariano de die Censorio, nimirum

nimirum Iudicio extremo Dei in Genus humanum:. Item ad Affectus siue lenes, siue concitatos, de quo adi librum V. de Venust. Elog. cap. III. De Lepore in Sententijs, Membr. II. & seqq. Concitatissimi motus est Bellicum Amoris, quod prosa inscripsit Marcellus Buttilius in Regijs nuptijs Ducis Parmensis, à nobis suprà citatum lib. I. vbi de Elogij definitione, cuius initium: *Ad Arma conclamat Amor*.

Ad rerum magnarum congeriem, quam motus necessariò comitatur. Cuius rei specimen datur in fragmento marmoreae tabulae Assisij in Vmbria asseruatae, teste Grutero pag. CCCC. num. 7. videlicet:

L X.

P. DECIMIVS . P. L. EROS
MERVLA . MEDICVS
CLINICVS . CHIRVRGVS
OCVLARIVS . VI. VIR
HIC . PRO . LIBERTATE . DEDIT . HS. IↃↃↃ
HIC . PRO . SEVIRATV . IN . REM . P
DEDIT . HS. MM
HIC . IN . STATVAS . PONENDAS . IN
AEDEM . HERCVLIS . DEDIT . HS . CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ
HIC . IN . VIAS . STERNENDAS . IN . PVBLICVM
DEDIT . H. S. CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ IↃↃ. MM
HIC . PRIDIE . QVAM . MORTVVS . EST
RELIQVIT . PATRIMONI
HS. M CCIↃↃ CCIↃↃ

★ id est triginta millia, est enim ea nota decem millium, tertium multiplicata: Sicut IↃↃ quinque millium; IↃↃↃ quinquaginta millium; CCCIↃↃↃ centum millium, IↃↃↃↃ quingentorum millium; &c, vltra quem numerum non procedebant veteres, CCCCIↃↃↃↃ decies centum millium.

Quare haud mirum, quòd frigeat Franciscus Pola in Epigrapha Veronensi ad Diuae Caeciliae, in qua scilicet Repetitionem protrudit, nulla interueniente causa, nullo vsu: è styli dumtaxat luxurie. Sic enim habet:

L X I.

Tibi Altare Hoc Tibi
Lectissime Paule Apostole
Posuit Dicauit
Paulus Strata
Hisce legibus dictis
In vltima suae mentis testatione
Quam emisit &c.

Nonne purè fluxisset & nitidè hoc fere modo? *Altare Hoc tibi Paule Apostole lectissime* &c.

Repetitionis illa species, quae Rhetoribus Traiectio, vocem cum quadam variatione repetens, ni parcè adhibeatur, non effugit notam. Hanc certè contraxit Auctor recentis Inscriptionis in Caesarem Montium Cardinalem, Mediolanensium Archiepiscopum; quam, vt scopulum declinandum indicemus, citandam hic ducimus:

L X I I.

C A E S A R
Purpuratus Montius
Flammis Diuini incensus Amoris
Cupiditatum Flammas extinguit
Sensibus Flammas infundit
Ciues
Flammas Flammis agnoscite
Flommantem Virum
Flammantia tollite ad Sidera

Eodem laborat vitio Mediolanense marmor in Atrio Pij loci, vulgò *Charitatis* in hunc modum incisum.

L X I I I.

★Charitate, & Nobilitate Insignes Duodecim Ciues Loco opportuno electam Domum ★Charitatis nomine nuncuparunt. Vbi egregiae ★Charitatis opera exercentes clarissima Caelestis gloriae praemia quaesiuerunt ★ Charitatis eximiae Memoriam hodierni ★ Charitatis praefecti debita in Benemeritos ★ charitate spectari Hoc inscriptam Marmore voluerunt Anno MDLXXXXIII

Vbi

Vbi vox eadem fexiès inculcata affectationem praefert puerilis ingenij. Loco igitur primo substitui *Pietate*: loco quarto *Virtutis eximiae* vel *Eximij operis*. Quinto *Loci*, vel *Domus*: Sexto *Debito Benemeritis Elogio*. Dele etiam *inscriptam*: Ita repurgatam fas erit legere.

Elogium
Sit ieiunum à Coniunctionibus.

Membrum IV.

Coniunctionibus omissis breuior decurrit Inscriptio. Est ergo cum primis vitanda earum, & quidem Copulatiuarum frequentatio, & adfectata iteratio. Rectè enim licuit Oratori dicere (In Verrem) *Neque priuati, neque publici, neque profani, neque sacri tota in Sicilia quidquam reliquisse.* Cautius autem Elogiastes. Quin & Orator ipse eas perfaepe reijcit, vbi celeritas facti, simulque breuitas temporis exprimenda fuerit. In Catil. *Abijt, Excessit, Euasit, Erupit.* Et pro M. Marcel. *Constituenda iudicia, reuocanda fides, comprimendae libidines, propaganda soboles.* Congruunt Inscriptiones veterum, & Primùm Triumphi Caesariani VENI. VIDI. VICI. & quae à Grutero citantur marmora, pag. XCIII. num. 12. Est Romanum, videlicet:

LXIV

NYMPHIS . LOCI
BIBE . LAVA
TACE

& ad Triumphalis illius imitationem recèns Antuerpiana Inscriptio in latere Arcus Ferdinando Austrio Infanti Cardinali erecti:

LXV.

AD. DIEM. II. SEPTEMB. VENIT. V. VIDIT
VI. VICIT. ET. DVCE. CAPTO. HOSTES
AD. INTERNECIONEM. DELEVIT

& quae in marmore affertur à Grutero pag. DCCCCXXV. num. 23.

LXVI.

D M
VERVICIA . DEFVNCTA . AN
NORVM . XXX . PROCVRAVIT
MATER . SVA . DONAVIT . PO
SVIT

Hùc tendunt, vbi plura congesta vel Epitheta, vel species rerum, vel partes totius, idque absque Copulatiuis. Vt in Grut. pag. CCCCXLVIII. num. 6. videlicet;

LXVII.

PAVLLINAE . VALERIANAE
RARISSIMAE . SANCTISSIMAE
FOEMINAE . PATRONAE . F
L. PAVLLINVS , VOLVSIVS
V. C. PRAEF. VIGIL. ROM

& pag. CCCCLIV. num. 10.

LXVIII.

D. M. S
Q. PLOTIVS . Q. F. QVIR
ROMANVS
EXORNATVS . EQVO . PVBL
HONORIB. FVNCTVS
IN . COLONIA . HOSTIENSI
DECESSIT
SVPERSTIBVS . PARENTIBVS

& CCCCXLVI. num. 1. cuius fragmento in rem nostram contenti erimus, cum totum suprà citauerimus lib. II. Class. VI. Historial. Memb. III.

LXIX.

M. OPPIO . CAPITONI &c
ORDO . ET . PLEBS . STREIENS
PATRONO . MVNICIPI
CVRATORI . DATO . AB
IMP. ANTONINO . AVG
L. D. D. D

Item CCCCXXIV. num. 5.

BONAE

LXX.

BONAE . MEMORIAE . ET . SPEI . AETERNAE
SPIRITV . QVOQVE . INCOMPARABILI . FE
LICIAE . MINNAE . FOEMINAE . RARISSIMAE
CASTITATIS . EXEMPLI . AFFECTIONIS . PLE
NAE . ERGA . OMNES . HOMINES . IVLIVS . PRI
MITIVS . DEC. CCC. AVG. LVG. CONIVGI . INCOM
PARABILI . QVAE . VIXIT . ANN. XXXII. MENS. V
DIES . IIII. SINE . VLLA . QVERELLA . SIBIQVE
VIVVS . FECIT . ET . SVB . HASCIA . DEDICAVIT

His addere ne pigeat, quod pag. CCCCXXVI. num. 3.

LXXI.

PERPETVAE . SECVRITATI
C. IVLIANIVS . IVLIVS . DEC
MVN. IIII. VIRALIS . SIBI . ET
SECVNDINIAE . PERVINCAE
CONIVGI . CARISSIMAE
ERGA . SE . DILIGENTISSIMAE
FOEMINAE . RARISSIMAE
SINGVLARIS . EXEMPLI
PVDICITIAE
QVAE . VIXIT . ANNOS &c

Species quoquè rerum multae, copulatiuis solutae leguntur apud eundem pag. CCCCXXIX. num. 1.

LXXII.

M. LICINIO . MVCIANO &c DONIS . DONATO
OB . VIRTVTEM . ET . FORTITVDINEM . . . . . .
BELLO . DACICO . AB . IMP. TRAIANO
CORONA . VICTRICI . PVRA . HASTA . TOR
QVIBVS . ARMILLIS . PHALERIS . &c

Repete Membrum I. sub finem, vbi de frequentatis Epithetis. Adi item infrà Membrum XI. de Verbalibus. Pernobilis autem est Inscriptio apud Grut. pag. CCCCLVIII. num. 5. quam non sine piaculo suppresserimus. Ita verò legimus

LXXVIII.

L. PORCIVS . L. F. GALERIA . STILO
OBVLCONENSIS . ANN. LXV
AEDILIS . II. VIR. DESIGNATVS . P. I. S. * Publica impensa sepultus
H. S. E. S. T. T. L. * Hic situs est. Sit tibi Terra leuis.
HVIC . ORDO . PONTIFICIENSIS . OBVLCONENSIS . LOCVM . SEPVLTVRAE
IMPENSAM . FVNERIS . LAVDATIONEM . STATVAM . EQVESTREM
DECREVER

Hic enim quatuor decretas honoris species defuncto percenset, id autem sinè copulatiuarum nexu. Atque ita fere Elogiastes ex Breuitatis praescripto.

Caeterùm ne illi putes interdictum planè vsum Coniunctionum, sicut neque reliquarum Orationis partium; quoties necessitas exigit. Sic docet Inscriptio illà vetus, hoc ipso tamen pura, & nitida; quam memorat Auctor Inscript. Sacrosc. Vetust. (legi Romae Gruterus testatur pag. CLXXVI. n. 1. in Porta Naeuia mediam inter alias duas) quamquè tibi hic reddimus,

IMP.

LXXIV.

IMP. CAES. VESPASIANVS. AVG
PONT. MAX. TRIB. POT. X. IMP.
XVII. P. P. CENSOR. COS. VIII
AQVAS. CVRTIAM. ET. CERVLEAM
PERDVCTAS. A. DIVO. CLAVDIO
ET. POSTEA. INTERMISSAS. DILAPSAS
QVE. PER. ANN. NOVEM. SVA
IMPENSA. VRBI. RESTITVIT

En tibi ternas Coniunctiones *Et*, *Et*, *Que*, cùm tamen inter praemissa illa Epitheta plura, *Pont.*, *Trib.*, *Imp. Censor*, *Cos.* nullam similem particulam interiecerit. Vtrumque verò commodè. Illa trita frequentandi forma, communis alijs, qua Epithetum postremum copulamus, prioribus solutis, vt apud Gruterum pag. CCCC XLVIII. num. 9.

LXXV.

MEMORIAE. CLA. FEM
L. PEDVCEAE. IVLIANAE
MORIB. NATAL. AC. PVD. PRISCIS
INLVSTRIBVSQVE. FEMI. COMPARANDA
QVAE. VIXIT. ANNOS. XIII. DIES. XLVII.
CVM. MARITO. FECIT. ME. V. D. XX
IVL. NONIVS. VER

Repetenda sepulcralis Inscriptio, quam habuimus suprà lib. I. Elogio primo in ordine: vbi habetur: *Hortos donauit, vt ex reditu eorum Rosae & Escae patrono suo, & quandoque sibi ponerentur.* Vbi duobus locis adhibita coniunctio, neutro supprimi salua perspicuitate potest. Quippe ex disparibus quisque constat. Vim autem spirat non modicam parium copulatio apud Grut. pag. CCCCXXII. num. 3.

LXXVI.

C. IVLIO. AVGVSTI. L
HELENO
EX. DECRETO. DECVR
MVNICIPII. ALERTINAT
ET. POLLICITATIONE. SEVIR
ET. MVNICIPVM. ET. INCOLAR
OB. MERITA. EIVS

Illud contemplare siue legitimum marmor, siue spurium, viuax certè quidem, magnificum, iucundum, atque ab elegantia non indignum censeri inter selecta antiquorum, quod Gruterus spurijs ac censet pag. II. n. 1. Nos ex Auctore Inscript. Sacrosf. Vetust. pag. X. ipsa omnino versuum forma, ac dispositione referemus. Danij, inquit, in Hispania legitur, in Templo:

LXXVII.

PALLADI. VICTRICI. SACRVM
HIC. HOSTIVM. RELIQVIAS. PROFLIGAVIT
CATO
VBI. ET. SACELLVM. MIRO. ARTIFICIO
STRVCTVM. ET. AEREAM. PALLADIS
EFFIGIEM. RELIQVIT
PAREANT. ERGO. ET. NOSCANT. OMNES
SENAT. ET. POP. RO. IMPERIVM. DEOR
NVMINE. ET. MILIT. FORTITVDINE. ET
TVERI. ET. REGI

Septem ipsas copulatiuas hic habes, quarum nulla otiosa, aut redundans, idcirco Breuitati epigraphes non repugnans.

Est omnino, quod recitetur hoc loco vetus Epitaphium Neapolitanum, dignum admiratione P. Iouij Historici, vt refert Scipio Ammirattus Dialogo, quem inscripsit *IL ROTA*. Et citatur apud Gruter. pag. DCXCVIII. num. 1. In quo ita crebrae sunt Coniunctiones, vt earum vna omitti citra vitium sermonis non possit; Breuitas tamen nec hilum violetur, Videlicet:

LXXVIII.

OPPIA. T. FIL. BASILLA
MATER. INFELICISSIMA
FECIT. BASSO. FIL. OPTIMO
ET. PIISSIMO. ET. SIBI. ET
AMANDO. AVG. L. CONIVGI
ET. LIBERTIS. LIBERTABVSQVE
BASSI. FILI. MEI. ET. MEIS. ET
AMANDI. ET. NATIS. NATAEVE
EORVM. LOCO. EMPTO
TERRAE. IVGERIBVS. TRIBVS
ET. AEDIFICIS. OMNIBVS
CIRCVMDATA. MACERIA

Vides

Vides hic copulatiuas numero nouem, disiunctiuam vnam, quarum si vel vnam expungas, aut solueris compages, aut etiam confuderis sensum; simul & personas diuersas miscuens.

Iam Coniunctionum necessitas pendet ex intelligentia sententiae, quae illis suppressis saepe obscuratur. Hoc vt planius adhuc fiat, proponimus Inscriptionem Florentinam, quam citat Franciscus Suueertius in Select. Christiani Orbis Delicijs,

LXXIX.

SILVESTER . MEDICES . H. ADQ: QVI . ITA . DE . REP
DOMI . FORISQ. MERITVS . EST . VT . ET . EQVESTRI . ORDINE
ET . AMPLISSIMIS . DONIS . ET . LOCO . SEPVLTVRAE
MAXIMO . CONSENSV . CIVITATIS . DECORATVS . SIT
ANNO . SAL. M.CCCLXXXVIII. VIXIT . ANN. LXII. M. VIII. D. XII

Atqui huic Inscriptioni si demas intergeminam illam copulatiuam, ET, tolles perspicuitatem, nam ita legas oportet: *Equestri ordine, amplissimis donis, loco sepulturae* (quodque subsequitur cohaerere videbitur) *maximo consensu Ciuitatis*, quasi Consensu isto, vt & illis honoribus intelligatur fuisse decoratus. Itaque coniunctio illa triplex simul tria illa connectit, hoc quartum distinguit. Adde energiam sententiae extinguendam fore, quae tres vna species honoris colligens amplificat Defuncti meritum, tantis aggestis praemijs publicè testatum. Idem intelliges in Sepulcrali, apud ipsum Suueertium, Volumine autem Inscript. Brabantin. Videlicet

LXXX.

PETRVS . GRIMALDVS . DVRATVS
IOAN . F. NOBILIS . GENVENSIS . SPECTATISS . IN . MERCATVRA
ET . FIDE . ET . INDVSTRIA . FLORENTE . ADHVC . IVVENTA
ELATVS . HIC . SITVS . EST . TRISTE . AC . LACHRYMABILE . SVI
DESIDERIVM . PATRI . FRATRIBVSQ. RELINQVENS . VIXIT
ANN. XXXV. OBIIT &c

In tertio versu geminae copulatiuae iniectae sicut lucem afferunt sententiae; ita sublatae offundunt caliginem ob similem casum praecedentem, & succedentem.

Haec nobis dissertantibus offertur ad censuram Epitaphium Ferrariense in Aede interiore Sacrarium Virginum (vulgò) del *Corpus Domini*, quod maluimus tibi, lector, exhibere, iudicium tuum prius rogantes. Est autem huiusmodi.

LXXXI.

D. O. M.

ALFONSO . DVCI . FERRARIAE . MVTINAE . REGI . ET . MARDHIONI
ESTENSI . ET . COMITI . RODIGII . ET . PRIN. CARPI . ET . DOMINO . COMACHI
PROVINCIARVM . FRIGNANAE . ET . GARFAGNIANAE . IN . ROMANDIOLA
ET . ELEONORA . ARAGONIAE . MATRI . LVCRETIAE . BORGIAE . VXORI
ALEXANDRO . ET . ISABELLAE . FILIIS

Videor ex te audire redundantiam hic otiosam copulatiuarum, posseque commode sic legi, & intelligi; *Alfonso Duci Ferrariae, Mutinae, Regij, Marchioni Estensi, Comiti Rodigij, Principi Carpi, Domino Comachi, Prouinciarum Frignanae, & Grafagnianae in Romandiola, Et Eleonora. Aragoniae Matri. Lucretiae Borgiae Vxori. Alexandro & Isabellae Filijs.* Est autem intelligentia & perspicuitas orationis quasi lydius lapis, quo necessitas probatur coniunctionum. Adhuc, vti energiae inseruiat vsus coniunctionum, perspicies in Alberti Elogio de Diuo Antonio, Membro VI.

Parentes

LXXXII.

Parentes Suos
Tunc primum Desiderauit, & Fleuit
Reuocasset ad Vitam, Vt Linqueret
Mare, Nil Ratus Integrum
Mundi, Nisi Parentum Lacrymas
Transmisisset, Quibus Non Mergi
Impietati Tribuitur. Et Est Pietas.

expende Membrum postremum quantum vibret in coniunctione, *Et*, energiae! *Et Est Pietas.* Insignis verò energiae exemplum recens habes Mediolani ad Diui Satiri in Monumento Sepulcrali, quod citat Placidus Puccinellius in suo Zodiaco, videlicet:

LXXXIII.

IO. GEORGIO . GVASCONI . I. C. PRAEMATVRE
MORTVO . ET . HIERONYMO . EIVS . FRATRI . ET . FRAN
CISCO . PATRI . QVOD . NEC . FILIO . PATER . FECIT . VT
COGITABAT . NEC . FRATRI . FRATER . VT . DEBEBAT
EX . TESTAMENTO . PRAEFECTI . SCHOLAE . CHARI
TATIS . QVAM . SVIS . HEREDEM . SVBSTITVIT . MO
NVMENTVM . B. M. FECERVNT . AN. MDLXXI

Coniunctiones hic sunt Copulatiuae affirmantes *ET*, negantes *NEC*, quae compages sunt huiusce elegantissimae, artificijque plenae Inscriptionis.

Largior permittitur vsus Affectibus, vt patet in Epitaphio apud Gruterum pag. DCCXI. num. 4.

LXXXIV.

VALERIO . AVITO
VALERI . MARINI
FIL . ANN. XXX
VALERIA . FVSCILLA
MATER . FIL
CARISSIMO . ET
PIENTISSIMO
ET . OBSEQVEN
TISSIMO

At verò intelligentia salua, & affectibus integris familiarior profectò est Coniunctione Dissolutio, longeque gratior Elogio, vbi Breuitati in primis studetur. Est autem Dissolutio Rhetoribus, Coniunctionum praetermissio. Et Diuus Iulius Caes. titulum composuit triumphi sui à Victoria Pontica VENI . VIDI . VICI. quò clariùs celeritatem illius expeditionis expedito nodis Coniunctionum Elogio subijceret inspectantium pompam oculis. Id quod in antiquis marmoribus obseruare est. Apud Auctorem Inscript. Sacros. Vetust. citatur Epitaphium prope Monasterium Sublacense.

LXXXV.

ASCLEPIADES . VALERIAE . SABINIAE
CONIVGI . BENEMERENTI . ANIMAE
INNOCENTI . QVAE . VIXIT . ME
CVM . A. XXV. M. IIII. D. X
MONVMENTVM . FECI

Hùc spectat Epithetorum frequentatio absque copulatiuis, ad quatuor, quinque, & plura, de qua nuper Memb. I. Exempla verò omnia, quae afferri ex antiquitate possunt, vincit illud dignitate, quod legitur Romae in Arcu Constantini, teste Grutero pag. CCLXXXII. n. 2. & Auctore Inscript. Sacros. Vetust.

LXXXVI.

IMP. CAES. FL. CONSTANTINO
MAX. P. F. AVG. S. P. Q. R. QVOD
INSTINCTV . DIVINITATIS . MENTIS
MAGNITVDINE . CVM . EXERCITV
SVO . TAM . DE . TYRANNO . QVAM
DE . OMNI . EIVS . FACTIONE . VNO
TEMPORE . IVSTIS . REMP. VLTVS
EST . ARMIS . ARCVM . TRIVMPHIS
INSIGNEM . DICAVIT
LIBERATORI . VRBIS
FVNDATORI . QVIETIS
VOTIS . X   SIC . X
VOTIS . XX   SIC . XX

habes hic Dissolutionem iteratam, nempe in *Instinctu Diuinitatis, Mentis magnitudine*: Et in *Liberatori Vrbis, Fundatori quietis*; ex quibus mirum, quàm pressè & expeditè decurrat Inscriptio, nec sine quadam magnificentia tantò digna argumento. Conciliauit hinc Elogio suo dignitatem Franciscus Pona, sic habens de Iulio Caesare: *Aerario pecunias, Vrbi dignitates, Dignitatibus nomina, Matronis pudorem, Virginibus corporis ludibria extorsit.* Et Bosius de Diuo Ignatio Elog. C. *Asylum haeresi, lustra sceleribus, superstitioni fana, thura idolis eripuit.* Inscriptiones verò recentium temporum totas, dissolutionem

lutione nobiles habebis paulò infrà;

Aduerbiales quoque dictiones duas continuat. Dissolutio, quae aliàs coniungi maluerint, vt in Votiuis memorijs Antiquorum intelligimus, vbi habetur LIBENS. MERITO. Sic apud Gruterum pag. LXXVII. num. 1. est Tibure in Ara marmorea

LXXXVII.

FORTVNAE
PRIMIGENIAE
SIGNVM. APOLLIN
TVTEL
L. HELVIVS. FELIX
PATER. CVM. FILIO
ET
CLAVDIA. SABINA
MATER
VOTO. SVSCEPTO
S. P. L. M

pro *sua pecunia libens*, ac *meritò*; In quo saepissimè veteres his dictionum compendijs vtebantur, VOT. SOL. LIB. MER. idest *Votum soluit libens, merito*, vt videre est apud Gruterum, praecipuè pag. XIX. num. 3. Saepiùs tamen singularibus notis V, S. L. M. vt supra, & passim apud eundem. Nec ignoramus controuerti apud quosdam, Vtrùm illa *Libens, merito* in ijs Inscriptionicus Aduerbia putanda, an potiùs Nomina. Et quidem Pascasius Grosippus (is est restituto nomine Gaspar Scioppius) in suis Institutionibus Grammaticis asserit vocem *Merito*, quam vulgus pro Aduerbio vsurpat, planè esse Nomen adiectiuum, ac sibi subintelligere substantiuum *Iudicio*, aut *Iure*; huic autem placito nullum adiungit rationis, aut authoritatis praesidium. Neque enim id euincit, quòd extet apud Ciceronem I. de Orat. Vox eadem superlatiuè prolata, cùm ait: *Quem omnes amare meritissimo pro eius eximia suauitate debemus*. Siquidem, vt Auctor Thesauri Latinae linguae acutè interpretatur, vice substantiui gerit ibi vox *Meritissimum*, estque idem ac *Maximum meritum*. Quem in sensum dixerat Plautus in Asin. Act. III. Sc. III. *Iube aduenire quaeso; meritissimo eius quae volet, faciemus*: substantiuè profectò, vt ex subiecto casu patrio fit apertum. Neque est, quod premat hic Scioppius in substantiuis non dari comparationis, aut superlatiuis gradus: Nam contra hos canones licuisse Plauto dicere reperimus in Poenulo, a *Patruo*, *Patruissimum*; & Catullo à Cinoedo *Cinoediorem*: licentia quidem poëtica, sed ex qua tamen liquet positiuum *Merito*, cùm superlatiuè patrium regat, substantiuè vsurpari solitum. Restat igitur, vocem *Meritò* ex nomine substantiuo aduerbium factum. Altera verò vox *Libens* in inscriptionibus alibi Nomen, alibi Aduerbium. Nomen quidem, vt apud Gruterum pag. XXXXVI. num. 10.

LXXVIII.

HERCVLI. INVICTO
PRO. SALVTE &c
QVOD. PROFICISCENTES. EXPEDITIONIBVS; SACRIS. VOVERANT
REGRESSI. CVM. COMMANIPVLIS. LIBENTES. VOTVM. SOLVERVNT

quamquam si tota obseruetur Inscriptio, non optimi sit seculi: Propterea cùm frequèns legatur ANIMO LIBENS, vt pag. CVIII. num. 6.

C. MARCIVS &c. ANIMO. LIBENS. ARAM. SVA. PECVNIA. POSVIT

& alibi passim ijsdem fere verbis, vel in notas contractis ARAM. ANIMO. LIBENS. S. P. P. & A. L. S. P. P. idest *Animo libens sua pecunia posuit*; consequens est, vt vox *Libens* subiuncto Latino casu *Animo* arguatur locum habere Nominis.

Aduerbij autem non ambiguè apud Gruter. pag. XLVI. num. 12.

LXXXIX.

HERCVLI
INVICTO
DEO
CVLTORES
V. SS. L. M

interpretare notas *Votum soluerunt libens merito*. Is enim erat vsus antiquitatis, vt litera geminata multitudinis numerum significaret tam in verbis

verbis (vt *Pos.* Posuit : *Poss.* Posuerunt) quàm in nominibus) vt *Cos.* Consul, *Coss.* Consules) quae sanè formula loquendi alibi explicatis notis reperitur, pag. XLI. num. 7.

X C.

DIANAE
NEMORESI . VESTAI
SACRVM . DICT
IMP. NERVAE . TRAIANO . AVG. &c
P. CORNELIVS . TROPHIMVS &c
ET . LANIA . C. F. THYONOE . CONIVX
EIVS . VOTVM . LIBENS . SOLVERVNT

quòd si nomen hoc loci foret, non *libens* legisses; sed *libentes*, vt in superioribus. Luculentiùs adhuc fit ex alia Inscript. apud eundem XXXVI. 1.

X C I.

SOLI . SANCTISSIMO . SACRVM . . . .
TI. CLAVDIVS . FELIX . ET . . . .
CLAVDIA . HELPIS . ET . . . .
TI. CLAVDIVS. ALYPVS. FIL. EORVM
VOTVM.SOLVERVNT.LIBENS.MERITO
CALBIENSES . DE . COH. III

Hinc dijudicata lis est, hasce voces Aduerbiales poni, & eas quidem nexu coniunctionis solutas breuitatis gratia, nec rectè extra Laconismum vsurpari : Sicut nec *Iure Merito*; hòc magis quòd synonyma sunt substantiua ; sed, quod adhuc legerimus, vsitatum *Iure ac Merito*; & aliter, alia autem significatione, *Optimo iure*; quippe commissum substātiuo Adiectiuum est. Habemus easdem voces superlatiuè, in notis LL. MM. *Libentissimè Meritissimo* apud Grut. pag. LXXXIX. num. 10. & alibi.

Quoniam verò haec ipsa ad diuersa referuntur, fit, vt alterum quandoque superlatiuè componatur alteri positiuè ; Non enim exigunt nisi synonyma eodem simul gradu collocari. Exemplum non vnum habes apud Grut. praesertim pag. CIII. num. 8.

X C I I.

VICTORIAE
DE . MARCOMANIS
M. AVREL
V. S. LL. M

idest *Votum soluit libentissimè meritò*, quasi suam dium maius sibi indicet fuisse, soluendi voti, quàm ex voto ipso suscepto obligasset promissio Numini facta.

Non ea tamen religio fuit antiquis in vsu figurae Dissolutionis, quin aliquando à breuissimis Epigraphis exclusam vellent ; cùm aliunde Laconismum seruarent. Huiusmodi est, quam citat Romanam in Monte Caelio Gruterus pag. C. num. 6.

X C I I I.

S . P . Q . R
AEDEM. CONCORDIAE. VETVSTATE. COL
LAPSAM. IN. MELIOREM. FACIEM. OPERE
ET.CVLTV.SPLENDIDIORE.RESTITVERVNT

Hic coniunctione ET suppressa, haud constaret Elogij mundities.

Et quam legimus inter Inscriptiones Sacrosanctae Vetustatis

X L I V.

TI. CLAVDIVS . DRVSI . F. CAISAR
AVG. GERMANICV . PONT. MAX
TRIB. POT. XII. COS. V. IMP. XXVIII. P. P
AQVAS . CLAVDIAM . EX . FONTIBVS
QVI . VOCABANTVR . CERVLEVS . ET
CVRTIVS . A . MILLIARIO. XXXVI. ITEM
ANIENEM. NOVAM . A. MILLIARIO. LXII
SVA . IMPENSA . IN . VRBEM
PERDVCENDAS . CV
RAVIT

hic enimuerò necessitas retinet coniunctionem, sicut in alia apud eundem Auctorem :

X C V.

CLAVDIO . CAES
AVG . GERM . PONT . MAX
TRIB.POT. V. IMP.X. P.P. COS. DESIGN. IIII
OPTATVS . REBVRRI . L.
. I MAG
CAES . AVG . IMP
. D . S . P . D
EAMQ. CVM . OPTATO . ET . REBVRRO
FILIS . DEDICAVIT
SENATVS . CENSVIT . PERPETVO

* *Optatus Reburri Libertus Imaginem Caesaris Augusti Imperatoris de sua pecunia dedicauit &c*

nam quo pacto filios binos nomines, nisi intercedente *Et*? secùs dicente me *Cum Optato Reburro* vnicum suspicatus fueris, cuius sit Reburrus nomen, Optatus Praenomen, seu illud Nomen, hoc Agnomen. Accipe nunc ridiculam argumento Epigraphen, in qua tamen se-

rium inspectes artificium ex vsu Coniunctionis desideres necessariam, Citat Gruter. inter Spuria pag. XVII. num. 4.
ac Dissolutionis opportuno, nec breuitatem

XCVI.

DIIS . BELLVARVM
MARTINO . NOMINE . PATRIA . ILLYRICO . EPHIPPIFERO . AC. CLITELLIFERO
DORSIGERO . AC . CLVNIGERO . CVRRENTI . SALTANTI . AC . VELOCITER
AMBVLANTI . DEXTSORSVM . AC . SINISTRORSVM . FACILLIME . SE . VOLVENTI
EQVARVM . ET . ASINARVM . ADMISSARIO . FORTISSIMO . QVI . NVNQVAM
VLLIB . PEDEM . INCVSSIT . CVI . VT . ESSET . RATIONALIS . PRAE
TER . VERBORVM . EXPRESSIONEM . NIHIL . DEFVIT . ARTEMON
SVASIVS . MALE . MOERENS . EQVO . OPTIMO . B. M. POS. VIXIT . ANNOS
VNDETRIGINTA . MENS . VI . DIES . VIII

Reliquum est, vt aliquot egregias Recensiorum temporum Inscriptiones Dissolutione nobiles ad antiquarum aemulationem structas afferamus. Et primùm, quae sunt à Coniunctione penitus purae, quarum aliquas in luce iam positas Orbis spectat, aliquas nos è tenebris nunc primùm vindicamus. Citat Romanam Franciscus Sueertius in Selectis Orbis Delicijs, videlicet:

XCVII.

LEONI . X . PONT. OPT. MAX
QVOD . GENTILITIAM . LEONIS . X
BENEFICENTIAM . PROPAGAT
VRBANAM . MAGNIFICENTIAM
ADAVGET
MEMORIAM . AVGVSTIOREM . FACIT
FLORENTISSIMVM . MEDICEAE . CVLMEN
GLORIAE
VRBIS . AETERNAE . ACCLAMATIONE
PERPETVAT

Recens est Epitaphium Mediolani in Diui Victoris vulgò *Ad Corpus*, felici scalpro incisum, & ad imitationem perbellum exemplum; sic habens:

XCVIII.

M . D . C . XXXIII
COMITI . ROGERIO . MARLIANO
QVI
NATALIVM . SPLENDOREM
CLARITVDINE . STVDIORVM . DIGNITATE . VITAE
GRATIA . APVD . REGEM
AEQVAVIT
REGIS . NOMINE . LEGATVS
AD . LOTHARINGIAE . DVCEM . AD . SABAVDVM . AD . MANTVANVM
DENIQVE
AD . TVRCARVM . ETIAM . IMPERATOREM . DE . RE . MAXIMA . IVIT
EX . ARCANO . CONSILIO . FVIT
SIMVL . PRAEF . ALAE . EQVITVM
DECESSIT . ANNO . AETATIS . SVAE . LXXIII
IOANNES . ARIAS . MALDONATVS . REGIVS . SENATOR
SOCERO . GENER . TANQVAM . PATRI . FILIVS . P

Quod maximè est obseruandum, vbi Incisa longiora fiunt per eandem Dissolutionem. Vt in recenti Epitaphio apud Sueertium in Brabantinis monumentis,

XCIX.

DIEGO . PARDO
CVI
PARENTES . HIERONYMVS . PARDO . ET . ANNA . DE . BEZAR
PATRIA . BVRGI . CASTELLAE . ILLVST. CIVITAS
FAMILIA . NOBILIS . PARDORVM . E . GALITIA . TRADVCTA
OBITVS . ANTVERPIAE . XVIII . OCT. CIↃ. IↃ. C

Limatissimum

Limatissimum est Elogium, quod nuperrimè scriptum edidit Alexander Bandinellius Abbas, Senensis Patritius, & ex Academicis Intronatis nuncupatus DOCILIS, in publica laetitia ob renuntiatum Pontificem Maximum ALEXANDRVM VII. Ciuem suum. Quo in Elogio laudum Pontificis summa perstringit capita citra vllam in tanta rerum serie coniunctionis particulam: Dignum planè lectione eruditorum, & in rem nostram studiosorum iuuenum imitatione, videlicet:

ALEXANDER . VII . PONTIFEX
EX . FABIO . CHISIO . CARDINALE
Apagite profana Monstra
Illex Ambitio, Praestrigiatrix Auaritia, Fascinans Fauor.
Dignitatis pretium fecere Merita
Suffragium dedere Virtutes
Honorem detulit Fuga.
PONTIFICEM
Seruata in Septentrionalibus turbis Religio
OPTIMVM
Illibata à Puero Innocentia
MAXIMVM
Cumulata omnigena eruditione Prudentia
Inaugurauere.
FABIVM quis neget nostri seculi MAXIMVM
Siue Laureas adhuc ephoebi miretur trinas
Philosophicam, Theologicam, Legalem
Seu monumenta ingenij luculentissima
Quà spontè deuota tenebris
Quà luci caeca permissa.
Seu fato vsquè luctante, tot mente, tot corpore
Haustos labores.
CVNCTATOREM
Impigrum dicet
Qui sui gloriam curriculi à Purpura ad Regnum
Triginta non ampliùs mensium
Comitio Purpuratorum longiùs tracto
Obsequente sibi Numine
Temperauit Athleta Modestiae
Sed
Restiturus CVNCTANDO rem feliciùs
Imperij vice exemplo sui proposito
Hominis ad miraculum incorrupti aequè, ac munifici
Quem Hostes Catholici nominis
Admiratione victi coluerint
Sectatores nunc omnes
Vitam paciscentes suam
Deprecentur obeundi Pontificij
CVNCTATOREM

Deinde accipe, quae interſertas habent; neceſſitate poſcente, nonnullas copulatiuas in inciſorum articulis, ipſa verò inciſa inter ſe diſſoluta, vt Romae ad ſtatuam marmoream, quam citat in Selectis Delicijs Suueertius:

OPTIMO . PRINCIPI . LEONI . X . MED
IOANNI . F . PONT . MAX
OB . RESTITVTAM . INSTAVRATAMQVE
VRBEM
AVCTA . SACRA . BONASQVE . ARTES
ADSCITOS . PATRES
SVBLATVM . VECTIGAL
DATVM . CONGIARIVM
S . P . Q . R

Et ad aeneam ſtatuam auro ſuperfuſam, Romae, quam idem citat:

SIXTO . V . PONT . MAX
OB . QVIETEM . PVBLICAM
COMPRESSA . SICARIORVM . EXVLVMQVE
LICENTIA
RESTITVTAM
ANNONAE . INOPIAM . SVBLEVATAM
VRBEM . AEDIFICIIS . VIIS . AQVAEDVCTIBVS
ILLVSTRATAM
S . P . Q . R

Plenior illa, & numeroſior, quae Romae viſitur, apud eundem Suueertium citata.

C I.

PIVS . V . PONT . MAX
RELIGIONIS . AC . PVDICITIAE . VINDEX
RECTI . ET . IVSTI . ASSERTOR
MORVM . ET . DISCIPLINAE . *RESTAVRATOR * puriùs reſtitutor.
CHRISTIANAE . REI . DEFENSOR
SALVTARIBVS . EDITIS . LEGIBVS
GALLIA . CONSERVATA
PRINCIPIBVS . FOEDERE . IVNCTIS
PARTA . DE . TVRCIS . VICTORIA
INGENTIBVS . AVSIS . ET . FACTIS
PACIS . BELLIQVE . GLORIA
MAXIMVS
PIVS . FELIX . OPTIMVS . PRINCEPS

Neceſſitas autem coniunctionis interuenit, cùm poſt enumeratas partes, ſeu ſpecies, ſubdendum eſt Totum, ſeu Genus quaſi clauſula; ea namque particulam aliquam deſiderat, qua diſtinguatur. Exemplum dabit memoria antiqua boni ſeculi Romanorum; nuper autem erutā Lucae, ea parte, vbi olim forum, quae etiamnùm viſitur columnae inciſa, teſte Tuccio Lucenſi in Hiſtoria MS. eſt autem huiuſmodi;

C I I.

AVGVSTO . LIBERATORI . NATIONVM
ORBIS . ROMANI
INSTITVTORI . LIBERTATIS . HETRVSCAE . REIP
CONSERVATORI . MILITVM . TVTORI . LEGVM
ET . BONO . REIP . NATO
COLONIA . LVCENSIVM
DIVO . TIBERIO . CLAVDIO . QVARTO . EIVS AN
NERONI . INVICTO . PATRI . PATRIAE . ROMANORVM
SEMPER . AVGVSTO

Et

Et cùm diuersa committenda, quae necti postulant, vt obseruamus in vetusto marmore, quod refert Gruterus pag. CCXXXVIII. num. 9.

CIII.

NERONI . CL. CAIS
AVG. PONT. MAX
OB . PROVINC. LATRONIB
ET . HIS .. QVI . NOVAM
GENER. HVM. SVPER
STITION . INCVLCAB
PVRGATAM

* Caesari ai pro ae antiq.

Alij namque latrones, alij nouae superstitionis satores sunt.

Elogium Sit ieiunum à Transitionibus.

Membrum V.

TRansitioni in Elogio locus, quà Elogium est, patere posse nullus videtur. Est enim Transitio duplex (vt in suo Rhetore obseruat Vinc. Gallus lib. III. cap. XXIX.) Perfecta scilicet, & Imperfecta. Prior est rei iam dictae breuis ostensio, simul & dicendae propositio, vt: *In fratrem cuiusmodi fuerit, habetis: nunc in parentes qualis extiterit, animaduertite*: Posterior vel dicta solùm resumit; vt Cic. pro Leg. Man. de Pompeio: *Fuit hoc quondam, fuit proprium Populi Romani, longè à domo bellare.* Vel solùm quae dicenda restant, proponit; Vt pro L. Flacco: *Venio ad Lysaniam eiusdem ciuitatis, peculiarem tuum, Deciane, testem*. Siue ergo transitio perfecta fiat, siue imperfecta; fanè orationem arguit ita prolixam, vt ad euitandam partium causae confusionem (ad quod natam tradunt Rhetores) partem à parte, resque dictas à dicendis secernere sit necesse. Non autem cadere in Elogium potest, cui Laconismus est proprius.

Nihilò tamen minùs Transitionem admittet Elogium non singulare, idest ex quo cum alijs Elogijs vnum corpus efficitur. Nam quemadmodum Epigramma, cuius est cognatum, etsi prae summa breuitate quandoque Exordij est incapax; initio tamen libri, seu voluminis, plurium Epigrammatum, partes Exordij obire posse, obseruat ex Catullo, & Martiale Vinc. Gallus opusculo suo de Epigr. cap. III. Imò & clausulae, seu Epilogi, vt à Martiale non semel factum. Ita non solùm vbi plura simul Elogia vno edenda volumine, aut exponenda Theatro ad multiplicem vnius Viri laudationem, aut explanationem argumenti; verùm & diuersi generis atque argumenti codicibus, libellis, tabulis tam Exordium ipsum, quã Clausula supplentur Elogio; Exordium autem dicimus non modò principale, idest totius corporis, sed & partium singularum, cuius vicem in his propriè gerit Transitio, vt tradit idem Gallus in suo Rhet. lib. IV. cap. II. Idipsum de Clausula partis, quae si perstringat res tractatas simul atque tractandas, perfectae sanè Transitionis implebit numeros.

Ad Elogiorum quidem volumen prolusit vice exordij Elogio Aloysius Iuglaris de Vita & Virtutibus Ludouici Iusti Regis Galliae; ad quem libentiùs te, Lector, remittimus.

Ante ipsum Henricus Farnesius Eburo in libello inscripto: *Insubriae faustissimi Plausus. In augustum creati Praesidis Iacobi Maynoldi Senatus Mediol. auspicium; Siue Decem Ciuitatum, Musis nouem, Phoeboque modulante, INSCRIPTIONES SOCRATICAE*: In hoc inquam libello tam Principij, quàm Clausulae partes mandat Elogijs; ipsum verò corpus libelli Elogiorum decem textura componit ad numerum Ciuitatum Mediolanensis Prouinciae.

Elogijs autem solutis immixto carmine vario,

rio, & argumento Academico inscripsit soluto item Elogio, loco Exordij, seu principalis propositionis, quae tenet locum Exordij, Marcellus à Matre Dei in Consecratione Teresiae Virginis, videlicet:

CIV.

BEATA . VIRGO . TERESIA
CARMELITARVM . DISCALCEATORVM . FVNDATRIX
PRAEROGATIVIS . DVODECIM
LVCIDISSIMIS . VELVTI . SIDERIBVS
REDIMITA

Eius enim pompae argumentum fuit Allegoriae Coronae, in spatia duodecim distributum, quibus summa capita laudum ipsius Diuae continebantur. Sed praeter Elogium totius pompae velut exordium per singula spatia, quasi membra & partes argumenti (non secus ac in Oratoria causa obseruatur) exordiola rhimis, itemque Clausulae obibant totidem soluta Elogia. Dignum est planè, quod legatur, opus editum hoc titulo; *De' noue Chori degli Angioli, cioè de' Componimenti poetici del P. F. Marcello della Madre di Dio, Carmelitano Scalzo. Choro Primo, che contiene la Corona della B. V. Teresia Fondatrice de' Padri, e delle Monache Carmelitane Scalze, ouero Raccolta delle Compositioni, che per la festa della sua Beatificatione si posero nella Chiesa della Madonna della Scala di Roma* &c. MDCXIV.

Poësi item variae, & emblemati Academico Elogia soluta instar exordiorum fuere in bimembri Theatro, Perusiae, quo Patres Societatis Iesu vestibulum Templi sui adornauere in translatione Sacrarum reliquiarum; videlicet: In altera Theatri parte;

CV.

SS. HERCVLANO . II . EPISCOPO . AC . BEVENIATI . MONACHO
QVOD . HIC . DIVINA . NOSCENDO
ILLE . HVMANA . ETIAM . GVBERNANDO
HVMANVM . GENVS . ABSOLVTE . PERFECERINT
MEMOR . POSTERITAS . GRATI . ANIMI
M. P. P.

In altera:

CVI.

S. HERCVLANVM . II . MARTYREM
S. PETRVM . ABBATEM
ILLVM . EPISCOPVM . HVNC . CIVEM . PERVSINVM
IN . QVIBVS . ORNANDIS
VIRTVTVM . CHORVS . CERTASSE . VIDETVR
ADOLESCENTES
E . DISCIPLINA . PATRVM . SOCIET. IESV
HIS . INGENII . MONVMENTIS . CERTATIM
ORNARVNT

Sed alio quoquè spatio inibi patefacto nouum exhibitum Theatrum; vbi labores duodecim Herculis Diuo Herculano aptati, Emblemati figurato cum carmine; egitque partes principij, seu Exordij Elogium liberum, videlicet:

CVII.

HERCVLANO . II
INVICTISSIMO
PERVSINAE . ECCLESIAE
DVCI
QVOD . IN . MORTE . FORTITER . OBITA
LABORES . OMNES . HERCVLEOS
VNICA . VICTORIA . SIT . COMPLEXVS
GLORIAM
FABVLOSO . ALCIDI . OLIM . ASCRIPTAM
NOBILIORI . HERCVLI
RESTITVIMVS

Quemadmodum

Quemadmodum aſtrictae orationi, ita congruentius ſolutae, praeſertim fuſae pro exordio praecedet Elogium, & ipſum ſolutum, quale à Franciſco Pona praemiſſum Apotheoſi Viuentium Amicorum Heroum, citatum à nobis paulo ſuprà, Membro II. VNI. TIBI. VIRGO &c. quae quidem Apotheoſis fuſae eſt orationis, non laconicae. Marinus etiam ſcriptor amoenus, ac magni nominis poëta, Dictiones ſuas ſolutas, quaſi vulgari dictauit idiomate, inſcripſitque *DICERIE SACRE Del Caualier Marino*, non alio, quàm pleno dignitatis Elogio, quod habet ad ipſum opus ſpeciem Exordij, dedicauit. Cuius veſtigia legens Abbas Hieronymus Ghilinus Patricius Vrbis Alexandriae in Inſubria noſtra, eruditus & cultus noſtri ſaeculi Scriptor, Theatrum Virorum literatorum ſtylo vernaculo deſcriptum conſimili nuncupatione decorauit.

Verùm haec obiter. Cum enim Tranſitio relationem habeat Praeteriti, ac Futuri, ea certè Elogia tranſitionis ſibi vendicant nomen, quae dicta cum dicendis ſub nectunt, idque ſiue complexione amborum, quod eſt Perfectae tranſitionis; ſiue, quod eſt Imperfectae, propoſitione alterius poſt alterum. Quo in genere ſpectanda ſunt Elogia Ioannis Andreae Alberti in Duodecim Patres, quae cùm veriùs ſint Oratoria Panegyrica Laconicè compoſita ad pompam amoeniſſimi ingenij, in illo oratorio textu ſuas inſerunt, ita poſcente arte, tranſitiones à membro ad membrum, eas verò ſaltem imperfectas, vti magis accommodas laconiſmo. Sed vindicent ea licet ſibi Elogij titulum, affingatur patens Theatrum, in quo illorum quodque totidem in ſpatia diſtributum explicetur, quot cuiuſque ſunt membra; ſanè erit illud exemplar perbellum quaſi panegyris literariae ad explicandas Heroum laudes. Itaque nexus illi, & compages membrorum inter ſe gerent munus tranſitionum ab vno Elogio ad aliud, ad concinnam veluti vnius corporis colligationem. Nec aberrat omnino ab hoc placito Emanuel Theſaurus in *CHRISTI Seruatoris Genealogia per Mundi aetates traducta*, vbi Iuuentutem latente Tranſitione adoritur, Virilitatem apertà, Senectutem patentiſſimà, nec Nouam Aetatem diſſimulata per gradus ferè ſingulos ad vſque metam. Refero te, Lector, ad fontem ipſum (namque omnibus patet) quò puriùs ebibas. Vt contrà placet alterum hic recludere, qui nuper priuatis typis, & turbidus primùm erupit, incuriâ operarum. Eſt autem in argumento mortuali, ſed digno immortalitate; quo nimirum celebratum eſt Mediolani funus Principis foeminae cum luctu communi, & Principali pompa. Eius adornandi prouincia commiſſa Aimoni Corio Collegae noſtro, qui capacitate Aulae inſpecta, ſimul & penſitata Herculis Triuultij Principis coniugis orbitate, ac tenebris, ob inconſolabilem moerorem perpetuis ex illa ſui quaſi Solis luctuoſa defectione, excogitauit labores duodecim Herculis, quos Soli aptabant priſci (Macrob. Saturnal. lib. I. Cap. XX.) repraeſentare Elogijs, ſigna percurrens Zodiaci, per ſpatia duodecim Aulae digeſtis. Pependit itaque pro foribus tabula, index funeris, Elogio animata, quod Exordij, ſeu Propoſitionis partes gerebat, Videlicet:

CVIII.

FVNVS
PRINCIPIS . ORSINAE
SFORTIAE . VICECOMITIS . TRIVVLTIAE
HEV . CIVIS
TRIPLICIS . VNA . SOLIS . DEFECTIONEM . ACERBAM
INSPICITE . COMPLORATE
ILLI
AES . TRIPLEX . CIRCA . PECTVS
CVI . PELAGVM . FLETVS
DENEGANT . OCVLI

Ergo ſuccedenti pandebatur atrata circùm Aula, coronata Elogijs, & carminibus. Ac Elogiorum quidem alia propoſitionem argumenti praeferebant inſtar tranſitionis imperfectae; alia inſtar perfectae clauſulam ſuperioris cum poſterioris principio committebant, non ſine eleganti

ganti va... rietate. Sed Solis figuram in signo caelesti e... tulit Elogium vnumquodque supernè in clyp... eo expressam in Emblematis Academici, cui subiecta sit expositio. Simul obserua seriem laudationis, quae oeconomiam assequitur Oratoriae Panegyris. Primùm ergo occurrit Sol Arietem lustrans cum subdito Elogio, videlicet:

CIX

Ingredere Spectator, Theatrum Caelo dignum. Vbi foemina Herculi, Hercules Soli fert lucem. Intuere in Ariete cum gloria nascentis Anni certantia ORSINAE Cunabula. Aetatulae primae stoliditatem, primum Monstrum obiectum sequaci superauit ingenio. Nondum firmatis ad gressum plantis iam intendebat lacertos ad pugnam. Indulgentia Caeli, Industria culturae, indole soli mirum, quas edidit gemmas, quos flores fudit vernans in spem Regiae messis Infantula!

Inde Sol Taurum assequutus, cum hoc Elogio, in quo perfecta Transitio.

CX.

Plausum O qui dederas Orsinae Infanti, iam Puellae paeana canito. Quae Taurum cautiùs Europe tractauit, Rhinocerote speciosiùs lusit, Fabulae victrix, & Historiae, Deo, ne dum Caesare digna spectatore. Quidni luxuriet subdita Tellus, lasciuiente Caelitùs Tauro? Sed Nostra petulantiam nesciuit pecudis, cui Rationis Regnum coaeuum fuit. Puellarem continentiam infantilis vigor praecinuit. Tauro praelusit Aries.

Exin Geminos visens, cum Elogio, in quo tacitè Transitio Perfecta.

CXI.

En tibi nouum Laboris spectaculum, Monstri genus. Apage horrorem Geminorum Sidus concordiae fraternae monstrum dices tam Caelis clarum, quàm rarum terris. Ni oculos mox auocet ORSINAE lumen, concordissimae in Coniugem necessitudinis heu vix monstratum Terris Monstrum. Vinctos nexu gemino Sanguinis ac Partus, vicit Haec alio edita partu, alio sanguine. Illigata Viro irresolubili vincula, inuiolabili studio. Quantumnàm fuit à Ioue impetratum dimidium vitae Pollucis Castori fratri demortuo? Viuit non alternis diebus, sed continuis aut vitam Viri ORSINA in Terris, aut vitam ORSINAE in Caelo Vir, Maiore obiecta luce lucem occulens Geminorum.

Pòst Cancrum, cum Elogio.

CXII.

Cancrum qui negat cum Caelo coenum mutasse, illustria familiarum exempta sordibus auaritiae vel iurat, vel vouet. Sed illum stellatam in sedem reptasse, sidereum in ignem arsisse, chelas luce parta auratas, lucisque auaras alienae tendisse, qui negat, lucem negat. ORSINAE summa temperantia inter fortunae blandimenta, munificentia inter domesticum splendorem, HERCVLIS instar caelestis premit sidus, pectoris humani Tyrannum sacra auri fame restincta enecat: plus luminis dispersis colligens radijs, quàm contractis.

Dehinc Leonem, cum Elogio

CXIII.

Macte Titan. Instat tuo par labor robori, par domitori monstrum. Seu horrida saltuum lustres, seu ardua Siderum, Vtrobique tesqua inhospita Principis ferae rugitibus. Sed Claua domuerit, Sed Solstitium vicerit. Principi Imperij ORSINAE trophaeum hoc surgit. Quid eius ortu generosius? Quid vnà ingenio mitius? Principem in Homines Fortuna dederat, Humanitas coronauit. Imperium in Capita, non simul in Corda exercere, Principis ferarum esse declarauit dignissima Principatu Imperij ORSINA.

Tùm

Tùm Virginem, cum Elogio, in quo perfecta Transitio.

CXIV.

Iam ponat exuuias Leonis ORSINA, sumat Virginis, quas sua exhibet sibi anhela Mens. Labentis in Caelum Astraeae sequitur pijs votis vestigia. Quò laboriosius, hòc Diuinius in Terris procul à Terris degere, Caelo frui procul à Caelo, Hominem caducum sedibus Diuorum ingeri, diuersari. An quisquam locet in Terris Caelos? Potest ORSINAE pietas, per quam (licuit ex Oraculo audiri) ERIT FIRMAMENTVM IN TERRA. Erit Erit Astraea inter Mortales, quamdiu in Stellas Sex, & Viginti, Annorum vitae mortalis, Heu, nobis Mortalibus rapta, promeritam sedem Astrorum petat.

Iam Libram ingressus, cum Elogio, & hìc Transitione perfecta.

CXV.

Triumphatam Astraeam Libra excipit, Opimum spolium vero Ioui ab ORSINA suspensum in Caeli Templo. Desiderauit Heroina victricem Clauam, successit Libra nobilius insigne. Quid Principem à Tyranno sanctiùs discriminat, quàm discrimine in subditos aequo Libra pendula? Orbem diuidit medium luci, ac tenebris: Diem Noctemque paribus dispertit horis. Virtuti Iustitia, & Vitio intenta pariter, Honoris lucem, ac praemij, Dedecoris umbram, & supplicij aequata meritis lance tribuens. Denique Sidus Librae tepidum, ORSINAE temperatum in Terris, beatum in Caelis praedicat Regnum.

Ponè adiens Scorpionem, cum Elogio, quod cum praecedentibus copulatum particulà, habet tacitam quandam perfectae Transitionis speciem.

CXVI.

ET hic, Mirum! sine labore labor ORSINAE, cui Alcidae cesserint ne dum Oriones. Scorpium Pugnatorum monstrum, Mirmillone trucius, Retiario vafrius, insidiosè grassans, non apertè; Caudà fallens, non scuto. Aculeum tendens, non rete; Vindictam usquè anhelans; Arma expediens, Pugnam meditans, Tale monstrum qui non horreat, dic Monstrum Magni Animi. Hoc acceptis praestitit ORSINA iniurijs, Tam nescia ultionis, quàm irae Domina. Geniti Terrà Scorpij genius ignobilis prauusque parentem arguit. ORSINAE proximam Caelo prosapiam, & Caelo parem Christianae mentis claritudinem Magnitudo animi omni superior iniurià testatur.

Consequutus Sagittarium Sol, subiecto Elogio.

CXVII.

Semiuirum vinci à Viragine, Insania armatum Senem exarmari, plusquàm virilis Foeminae sapientia. Hoc citra miraculum ORSINA dedit spectandum. Incertas iactare sagittas furentis est animi, Irritas peruersi oculi, aut inertis manus. Prudentia singularis Heroinae nostrae collimauit certus in album sagittas, album sibi non nisi clarum proponens, Diuinae gloriae, Publici boni. Denique Astrum formae bicorporis Sagittarius, Semiuir, Semiequus, totus exit in beluam. Sed & beluina esse consilia docuit Princeps Nostra, quae praua dictante libidine homini excidunt.

Succedens Capricorno Sol, cum Elogij expositione

Capricornum

CXVIII

Capricornum Horoscopi Dominum sortiri mortales adorant, non sortiti augurantur. Sidus tam inuidendae virtutis, vt quasi anceps hic de victoria stet Sol, retrorsumque vestigia relegat. Lustrat tamen, & hoc monstri non minore, quam caetera domat constantia: nec fessus reuersurus, sed nouos reparaturus labores. Hic planè Triumphus ORSINAE. Vitam imprimit Sidus bonam non immunis Iracundia, Cautione, Calliditate, Tristitia, Tale hinc Nostra temperamentum vitae collegit, Quale exigit Triumphator ab hoste captiuo seruitium. Bonitatis totum expressit; Reliquorum, quantum absoluendae numeris Christianae ac Principalis vitae satis.

Migrans in Aquarium, cuius est index Elogium subsequens:

CXIX

Cedit sanctiùs Ganimedes ORSINAE, quò profaniùs olim Hebe Ganimedi. Monstrum Aquarij fabulosum vno petitur telo veritatis, at sternitur. Non species Pincernatum Dei conciliat; sed Pincernatus speciem: Opus Diuino haud absimile; In miseros depluere beneficia. Studiosissima miserorum ORSINA pluit aurum, vt non calicibus aquae frigidae, sed aureae venae inexhaustae resupinatis vrnis demereret Caelum, functura Dei Pincernatu, quae toties Deo in egenis propinauerat.

Postremò Pisces permeans, cum Elogio, in quo non nisi Perfecta Transitio, & Epilogus argumenti. Sic Exordij & Epilogi partes benè obit Elogium non solitarium.

CXX

Pisces corporis laborum ORSINAE, simul aditus ad coronas. Sidus morbosum, sed foecundum: Mutum, sed cautum: In pedes humanos dominans, sed alatum, numerosa Principis nostrae imago morientis dicam, an Triumphantis? Tres (Heu) morbi ad necem coniurant, Pustula, Maligna febris, Abortus: sed sobole quinta superstite. Lethales inter cruciatus obmutescit ad querelas, ad gemitus: Sed colligitur ad Tartari cauendas insidias. Impeditur fatò corpusculum, sed Animula in Alis expeditur ad superos. Facessite Pisces: Sola vos Fabula, & Pictura. ORSINA spectaculum sui, & miraculum. Obijt cum obeunte Sole, Horâ Diei XXIV. Alterum cum Sole Diem, cum Hercule Triumphum Caelitibus illatura.

Nisi Epilogum fecisse dicas, quae ad absoluendum ornatum apparatus Elogia duo accesserunt in abside hinc inde pendēte supra lectum emortualem, vbi depicta hinc quidem Galaxia (vulgò Via lactea) cum Epigrapha sequente:

CXXI

HEM . PRINCIPIS . ORSINAE
TERRIS . EREPTAE . QVALIS . PANDITVR
AD . EMPYREVM . VIA
SEV . LACTE . FLVENS . GALAXIA
SEV . SIDERE . FREQVENTE . STRATA
TANTAE . ANIMAE
PEREGRINVM . VITAE . CANDOREM
FVLGOREM . VIRTVTVM . INNVMERABILIVM
CAELESTI . EXPINGIT . PENICILLO
PROCVL . HINC . SVPERSTITIO
HANC . VERE . HEROVM . VIAM
IN . COETVM . DEORVM . ABEVNTIVM
EXEMPLIS . SVIS . LEPIDIVS . MONSTRAVIT
ORSINA
QVAM . SVIS . OLIM . FABVLIS
VETVSTAS

Inde verò Iris, quae pictura est Solis, & lusus symbolici Herculis, cum Elogio

CXXII.

SAT . MOERORI . DATVM . CIVES
SAT . LVCTVI
EHEV . IAM . RIVOS . CLAVDITE
NEC . DESIDERIVM . MAIVS . VESTRO . NEC . MAIVS
PIGNVS . SOLAMINIS
SOLVIT . ORSINA . VECTIGAL
MORTALITATI
FRVCTVM . IMMORTALITATIS . EXACTVRA
IRIS . ROSCIDA . SED . NVNCIA . FOEDERIS
PLVVIAM . CIENS . SED . VETANS . DILVVIVM
VESTRAM . HACTENVS . DEFLESTIS . CIVES
ORBITATEM
FELICITATEM . NVNC . DEFVNCTAE . GRATVLAMINI
SIC . PRINCIPI . OPTIMAE . IVSTA
SOLVETIS

Haec fere est norma Transitionum inter plura Elogia, vt & Exordij, & Epilogi. Nec enim ad singula eodem gradu migrare necesse est, sed variatione opus, vt Perfectae, ac Imperfectae fiant Transitiones, vti ratio argumenti suggeret. Nam illa forma quemadmodum artificiosior, & difficilior, ita non abest ab affectatione putida, vbi clausula praecedentis Elogij fit aditus subsequentis. Quo in genere non facile commendamus Franciscum Ponam in *Corona Illustrissimorum Amicorum Heroum* post Apotheosin Nicolai Barbadici, & Marci Triuisani. Ijsdem namque ipsis verbis, eodemque ipso Membro, quo terminat superius, inferius inchoat, non sinè impendio laboris, nullo autem cum venustatis compendio. Ita nouum Transitionis genus comminiscitur ignotum Artis magistris. Et tibi specimen, Lector. *ADAMAS* . hunc facit titulum principi Elogio, quod mox fundit in hunc modum.

CXXIII.

CONSCENDITE
IAM . ADDITI . SVPERIS
FRVSTRA . REMORANTE . ITER
INVIDIA . AEMVLA
HEROES . AMPLISSIMI
AMICI . OPTIMI
ARDVVM . AETHERA
VOS
MANET . SEDES
EDITISSIMA . FVLGENTISSIMA
MAIORIBVS . DISTINCTA . SIDERIBVS
QVA
VESTRO . GENIO
EREPTA . NVPER . AERVMNIS
AMICITIA
SVIS . LVMINIBVS . EMICAT

Deinde alterum subtexit Elogium, *Pyropus* inscriptum, postrema superioris verba suscipiens, Videlicet:

CXXIV.

SVIS . LVMINIBVS . EMICAT
VIRTVS . FORTVNA . HONOR
VESTRIS . EX . MERITIS
AMICI
NVLLO . SAECVLO . IGNORANDI
VOS
AD . APICEM . GLORIAE
AMICITIAM
PVLCHERRIMO . DANDI . ACCIPIENDIQVE
MVNERE
APPLAVDANT . HISTORICI

Tertium autem, cui Sapphyrus est titulus, iteratis vocibus postremis sic orsus est:

CXXV.

APPLAVDANT . HISTORICI
POETAE . APPLAVDANT
IMMORTALITATI . VOBIS
DEORVM . SENATVS . CONSVLTO
DECRETAE &c.

Ita subinde in reliquis, quousque Elogium postremum eadem, qua Primum omnium inchoarat sententia; nam ita claudit

CXXVI.

MERITO . IGITVR
HEROES . AMICI
IAM . ADDITI . SVPERIS
ARDVVM . AETHERA
CONSCENDITE

Occurret aliquis, & in Elogio singulari cadere posse Transitionem ab vna ad alteram ipsius partem, producto loco Emanuelis Thesauri in *Mundi Adolescentia*, Elogio de Iacobo Isaci filio, in quo postquam inuisum eum fratri dixit, dicturus amantem Rachelis, vti videtur perfecta, etsi breui Transitione, sic habens: *Magnus ex odio Iacobi labor: Maior ex amore*. Hanc verò Transitionem esse dicendam nos planè fatemur in corpore ipso Elogij, à priore parte ad posteriorem; si tamen illi nomen Elogij tribuendum, quod iustas quantitatis metas videtur transcurrere. Namque Laconicam potiùs Orationem Panegyricam praefefert. Sin mordicùs tueberis illic nuncupationem Elogij, nos vltro manus dabimus, posse Elogium panegyricum, vbi multa laudum capita colligantur, Transitionem, eamque Perfectam admittere, quàm tamen breuissimam. Verùm vna hirundo non facit Ver.

Elogium
Sit ieiunum ab Expletiuis Particulis

Membrum VI.

SAginatur cùm alijs particulis oratio, tùm maximè Expletiuis; nusquam propterea minus, quàm in Elogio illas adhibebis. Hae ferè sunt *Quidem*, *Equidem*, *Autem*, *Verò*, *Nam*, *Quoque* &c. Sed vox ipsa Expletinarum satis indicat; ornatus gratià illas, non necessitatis vsurpari, adeoquè laxitati inseruire, ac numerosiori efficiendae orationi, non premendae ad iustam breuitatem.

Inter Expletiuas censemus, quae sunt similitudinis; Eas quippe amat Inscriptio supprimere, saluà sententiae intelligentià. Quod facile intelliges ex illa Berardini Rotae Epigrapha in porta Villae suae, quam ex cognomine ROTAM nuncupauit. Citatur apud Scipionem Ammiratum, Dialogo quem inscripsit IL RVOTA, sermone Italico nitidissimè textum. Videlicet:

CXXVII.

TV . QVISQVIS . ES
LAETVS . GRATVSQ . ADSIS
BERARDINVS . ROTA
ANIMI . RECEPTVI
POSVIT
VELVT . CVRARVM . REQVIEM
MVSARVM . LOCVM

Extere hic particulam *Velut*; numero vtique arctiore se prodet sententia. Nam turgida nimis illa censetur in Elogio locutio, quam obtrusit recentissimus Auctor de Archiepiscopo suo, in hunc modum: *Vt breuiter rem dicam: In Archiepiscopali specula veluti perpetua quadam erectae mentis statione peruigilat: Quasi rationem pro Animabus Deo redditurus*. Nihil autem hoc habet cum Laconismo; Oratoriumque omnino sapit, nisi demas particulas *Veluti*, & *Quadam*, quae sunt similitudinis ad augendum numerum, ad sensum autem promendum ferè superuacaneae. Ad summumque admittimus illam *Quasi*, vt integra sit allusio ad locum Sacri Codicis, idest D. Pauli ad Hebr. cap. XIII. n. 17.

Interpretatiuas etiam quàm possumus, subticemus, vt bellè apud Gruterum pag. CCCCXVI. num. 1.

CXXVIII.

C . GAVIO . L . F
STEL . SILVANO
PRIMIPILARI . LEG . VIII . AVG
TRIB . COH . II . VIGILVM
TRIB . COH . XIII . VRBAN
TRIB . COH . XII . PRAETOR
DONIS . DONATO . A . DIVO . CLAVDIO
BELLO . BRITANNICO
TORQVIBVS . ARMILLIS . PHALERIS
PATRONO . COLON
D . D

ibi *Donis donato à Diuo Iulio Bello Britannico* (dixisset quis imprudens Laconismi) *scilicet Torquibus, Armillis, Phaleris*. E recentibus Elogiastis Thesaurus in Abelis Tumulo: *Mortalium innocentissimus, Artium innocentissimam reperit, Pastoriciam*: non ait, *idest Pastoriciam*. Idem paulò inferiùs de Sacrificio eiusdem accepto: *Tales hostias vt voraret auidiùs Numen, Linguosam in flammam deuoluit: Nec secundas*

mensas

mensas curauit; *Caini fruges*: neque dixit *idest Caini fruges*. Cauisset, hoc Auctor Epitaphij Liburnensis in Ioannam Bonellam

C X X I X.

Formosissimae. Amantissimae. Castissimae. Amatissimae IOANNAE. BONELLAE *Maritum ex Anglia. Per Maria. Per Terras. Liuornum vsque comitatae. Ibique mortuae. Vt ostenderet* * *scilicet*. *Se se ab illo nulla alia. Praeterquàm omnipotenti manu diuelli, ac separari potuisse. Samuel Bonellus Coniux M. P. Vale Anima dulcissima. Et Sponso aeterno Coniugis mortalis vice aeternùm fruere. XXIV. Nouemb. MDCXLVII.*

Deme particulam *Scilicet*, vt abundantem, tùm castigatum existet Epitaphium sensu integro simul & perspicuo.

Causales eundem in ordinem cogimus; hae sunt *Nam*, *Quia*, *Quod* &c. quemadmodum in carmine; ita in eius cognato Elogio soluto. Nam vtrique pariter amica breuitas. Martialis in Tetrastico ad Aeliam:

Si memini, fuerant tibi quatuor, Aelia, dentes:
Expuit vna duos tussis, & vna duos.
Iam secura potes totis tussire diebus:
Nil istic quod agat, tertia tussis habet.

Ecce versus vltimus est penultimi ratio, seu causa, quòd extra carmẽ desideraret in fusa oratione particulam causalem, *Quia Nam* &c. Par in Disticho eiusdem castitas.

Nil lasciuius est Carisiano:
Saturnalibus ambulat Togatus.

Vbi posterior prioris versus rationem subdit: subintelligit autem ratio suam Causalem, vt suprà. Et quod passim Poetis, id Elogiastis in vsu; Vt in antiquo monumento apud Gruterum pag. CCCXIX. num. 10.

C X X X.

IVLIA . ALPINVLA . HIC . IACEO
INFELICIS . PATRIS . INFELIX . PROLES
DEAE . AVENT . SACERD
EXORARE . PATRIS . NECEM . NON . POTVI
MALE . MORI . IN . FATIS . ILLI . ERAT
VIXI . ANNOS . XXIII

Nam *male mori* ratio est praecedentis propositionis: quasi diceret; *Exorare non potui, quia sic erat in fatis*. Luculentiùs expressum legis apud Gruterum inter Spuria, pag. XI. num. 6. in Epitaphio

C X X X I.

QVO . VADAM . NESCIO
INVITVS . MORIOR
VALETE . POSTERI
POSTHVM . EQ . ROM

Scilicet ad formam Epigrammatis vsitatã praemisit pöeticè rationem: *Inuitus* inquit *morior* quia, *quò vadam, nescio*. Deinde infert Ergo *valete posteri*. Ita particulas Rationalem, seu mauis Causalem, & Illatiuam studio breuitatis subticuit. Sed de Illatiuis paulò pòst. Ex recentioribus Elogiastis haec habe. Iuglaris de Maria concepto Deo in montana pergente: *Vbi* inquit *Deum conceperis, In montana abeas, necesse est. Altissimus pati valles non potest, Quas impleturus descendit* &c. Propositio fuerat: *Vbi Deum* &c. Post subintellige particulam, quae rationem illam consequentẽ *Altissimus* &c. Propositioni factae subnectat. Idem Iuglaris Elog. de Salute crucifixi Lattonis ad dexteram Christi Seruatoris: *Incidisti in Latronem, Viator. Sistendus es. Caue fraudem. Latroni ne bono quidem fidendum.* Obserua binas propositiones, cum sua quamque ratione; vtrobique autem suppressam particulam, sed ordine alio. Namque propositio prior *Sistendus es* rationem praemisit suam, videlicet *Incidisti in Latronem*: posterior *caue fraudem*. suam contrà subiecit, *Latroni* &c. Alibi ab Elogio licuerit dici: *Quia incidisti in Latronem, Viator, sistendus es. Caue fraudem, nam Latroni ne bono quidem fidendum.* Pona mirus in huiusmodi pressa dictione, scilicet Elogio de Nerone: *Deterrimus vt haberetur mortalium, Vnum Incendiarij nomen deerat. Est adeptus. Vrbem incendit* &c. idest: *Hoc posteà est adeptus, Nam Vrbem incendit.* Subticendas diximus Causales, vti tamen patitur Constructionis ratio. Nam si vnica periodo Elogium

constet, membris autem pluribus, necessariae ferè sunt eae particulae ad membra suspendenda, & vnum in corpus periodi continenda, vt infrà, Parte altera Operis, cùm de Periodi structura, demonstrabitur.

Ad Causales refert Antonius Mucinus Coniunctionem *Vt* quae finé significat, etsi quandoque sensu alio vsurpetur. Atque haec cùm alibi saepe in quocunque scribendi genere, tùm in Elogiastico eleganter subintelligitur, de quo habes apud Gruterum exemplum pag. DCXC IX. num. 1.

CXXXII.

D. M. S
OPPIA. CASSIANE. MA
TER. FECI. FILIAE. MEAE
QVOD. AEQVVM. FVERAT
FILIA. HOC. FACERET. MIHI
VITELLIAE. L. F. TALLIAE
Q. V. A. XXI

Quod aequum fuerat (supple *Vt*) *Filia hoc faceret mihi.* Id ipsum de Causali negatiua *Ne*, quae affirmatiuae *Vt* opponitur. Lege Albertum in tumulo S. Augustini, vbi claudit: *Caue, Fleas Viator: Ne flere possis aut debeas; suis ille lachrymis occupauit.* Vbi duplex negatiua, altera suppressa; *Caue fleas*, idest *ne fleas*: altera expressa, cùm aliter sensus non pateretur.

Illatiuis hic locum damus, quas quomodò Elogiasta succinctus praetereat, extendit Martialis ad Velocem.

Scribere me quereris, Velox, epigrammata longa:
Ipse nihil scribis. Tu breuiora facis.

Tu substitue *Ergo*, vel *itaque* tu breuiora facis. Eundem in modum Elogiasta. Exemplum praebet Franciscus Pona Elog. de Galba ad Imperium vocato, ac irridente (ait Suetonius) augurium ijs verbis: *Sanè imperabit Galba, cùm mula pariet.* Sic itaque Pona: *Volentibus arctius Astris potitur Imperio: Irridentem Tiberium irrisit euentus. Mula peperit. Galba Caesar.* Interpretare: *Mula en peperit, ergo (inquit Galba) Caesar euadam.* Quam certè illationem exponit Suetonius: *Nihil* dicens *aequè postea Galbam tentantem res nouas confirmauit, quàm mulae partus*: Hoc autem totum Pona quàm breuiter? *Mula peperit, Galba Caesar.*

Auersatiuarum eadem ratio. Albertus de Diuo Ignatio suo: *In summa rerum omnium egestate Artium curriculum repetens, Cynici discipulus creditus: Erat Christi*, hoc est *Sed erat Christi.* Idem de Diuo Antonio: *Pueritiam quaerit Gesta nil nisi virile obijciunt.* Supple *Sed gesta* &c.

Non abhorret tamen Elogiasta omnino ab huiusmodi particulis, structurae nitore ferente. Ita vno in Elogio Ponae binas deprehendes concinnè positas. Est id ad calcem Apotheoseos, vbi fingitur Deorum Senatus consultum, videlicet:

CXXXIII.

F. S. C

Amicitia Terris olim inuisa
De adscribendis inter Numina
Celsiora
MARCO. TRIVISANO
NICOLAO. BARBADICO
Patritijs Venetis
Mira animorum concordia
Conspicuis
V. F
D. E. R
Sensus Numinum ita
Censuit
Summis Meritis Summa Praemia
Decernenda
AMICITIAM
Sanctiorem
Floruisse nusquam, ipsa id
Profitente
Pilades, Orestes, Nysos, Eurialos
Iussos de Historijs
Facessere
NICOLAI--MARCI
Amicitiam
Eandem cum Iustitia esse
* *Integram* * *nimirum Virtutem*
HOS. VNOS
In Amoris miraculum
Memorandos
Quorum exemplo sinè exemplo
Par sine pari
Praeteritis pariter venturisque
Saeculis.
* *Hausto* * *itaque vberrimè nectare*
Transcribantur inter mortales
Eorumque Nomina
Obliuionem ignorent
ET
AETERNVM
AMICITIAE. II VIRI
HABEANTVR

Hic

Hic alter asteriscus particulam indicat interpretatiuam, alter illatiuam: quarum vnam si demas, trunca euadet constructio. Inter nuperrima verò nobile est Elogium Panegyricum Hieronymi Tancredi Senensis, Academici inter *INTRONATOS Intonati*, de inauguratione ALEXANDRI VII. Pont. Max. Nos totum animo libentes citamus, vt in eo perspectum fiat, quomodo breuitati nubat Pleonasmus, idest vsus expletiuarum particularum, annotatis asterisco, vt superiore Elogio, particulis singillatim. Sic ergo Tancredus praemisso inuitamento ad Vrbem inuisendam, habet:

CXXXIV.

Effundere Totus Romam Orbis Terrarum
Visurus non Historiae
Sed Omnium Parentem Optimum
Non Authorem, sed Argumentum
Et in VII. ALEXANDRO
Miraculum Octauum
Dices Aduena
Purpuratos iterum Eminentissimos
Qui datari Atlantem
Alcidae voluerunt imitari conceptum
In quo Sol ipse stetit:
Dices
Plura trimestri spatio quotidie delineasse
Vt vnum darent perfectum exemplar.
Quàm bene impensus trimestris labor
Qui sine labe Pontificem dedit!
Tam bene agitur, si maturè
Comitia festina minùs
Quò festiua magis
Et ex tarditate eligendi
Felicitas diuturnior
Dices
a *Cum CHISIIS Astris Astraeam rediisse*
b *Nam Princeps optimus*
Bonorum est initium, Malorum finis.
Augurium non fallax
Acclamatus ingemuit
A fletu auspicatus Imperium
c *Ita Siderum inter lachrymas exoritur Sol.*
Hoc nascente Alexandro
Non Dianae Templum, Sed sola arsit Improbitas.
d *Quale verò exordium Regni?*
e *Extemplo recreatus Orbis, quia creatus Alexāder*
Qui hoc primum iussit, quod nouissimum
Aurea saecula meditatus
Plumbeam parauit Vrnam
Felicissima Imperij auspicia
Vbi monumentum Vitae
Est Vrna Mortis
Sint fausta, sint diuturna
Nec candidiori notanda lapillo
Quàm ALEXANDRO. VII
f *Faciliùs, ò Aduena, Accedes, quàm Recedes*
Nam detineberis arcanis nodis
Maiestatis, Humanitatis.

Notas appositas ita interpretaberis.

- a Allusio est ad Astrum Chisij stemmatis.
- b Particula Causalis.
- c Partic. Similitudinis.
- d Expletiua.
- e Causalis.
- f Itidem Causalis.

Thomas quoquè Guidinius Senen. Academicus cognomento *Tepidus* venustissimum de eodem Pontifice Elogium texuit, cuius nos studio breuitatis fragmenta duo afferimus, in queis Particula Causalis haud violat laconismum.

CXXXV.

Felix Roma
Initium, & Incrementum sortita
A Lupae filio
Sed hic Romulo dignior
*Non * enim parat Improbis Asylum*
Sed Probis auxilium &c.

Ad extremum autem ita claudit.

Non fatigandum alijs votis Caelum
*Omnia * enim in Alexandro*
Sena vetus Ciuitas Virginis
Nil antiquius habet
Quàm olim Filium, nunc Parentem
Virgini obsequentissimum venerari

nec particulam *Enim* his è locis tollere fas esset, salua sententiae compage. Quanquam iudicio opus est, vt distinguantur species laconismi; In alijs quippe Inscriptionibus requiritur summa breuitas, vt quae ad docendum natae sunt; in alijs iusta, & moderata, cuius modi sunt nuper allata Elogia, ad ornandum scilicet, nec solum ad docendum instituta. Sed etiam ad docen-

dum sunt quaedam laxiore stylo fusa, particularum id genus capacia, quo de genere est Epitaphium Mediolanense in Diuae Virginis Coronatae, videlicet:

CXXXVI.

ALOVYSINO. BOSSIO. PATRITIO. SVPRA. PRIVATAM. FORTVNAM. BELLO PACEQVE. ILLVSTRI. QVI. FASTIGIVM. PRIVATI. HOMINIS. PER. OMNES HONORVM. GRADVS. EXPLEVIT. FORTVNA. * VERO. TANTA. VT VENETORVM. FLORENTINORVM. AC. SOCIORVM. SIGNA. CARAVAGINA CLADE. CAPTA. * VELVTI. TRIVMPHANS. IN. PATRIAM. TVLERIT ET. IPSE. DIVVS. FRANCISCVS. SFORTIA. TANTVM. EI. TRIBVERIT VT. PRAECIPVA. EIVS. OPERA. SE. RERVM. POTITVM. NVNQVAM DISSIMVLAVERIT. OBVIO. SCEPTRVM. PORREXERIT. ADVENIENTI SEMPER. ASSVRREXERIT. MATTHAEVS. BOSSIVS. FRATER. ET. FILIA POLIXENA. POSS. OCCIDIT. AD. GADIOS. IN. EXPEDITIONE. BRIXIANA MCCCCLIII. IX. KAL. AVGVST

Elogium
Voces dumtaxat necessarias admittat

Membrum VII.

Certius certo est, obstare breuitati luxuriem orationis. Nulla ergo vox non necessaria in Elogium cogenda. Quamobrem exulabit inde Pleonasmus, cuius est onerare superuacaneis dictionem. Eiusmodi sunt illa: *Nemo vnus* quod Orator admittet, Elogiastae sufficiet *Nemo*. Ita pro *Vbi terrarum*, *Vbi gentium*, *Vbi locorum*, sufficit *Vbi*. Pro *Omnia quaecunque* dicat *quaecunque*. Pro *Minutis interrogatiunculis* dicet *Interrogatiunculis*: pro *Sic ore locuta est*, dicet *Sic locuta est*: Pro *Vocem his auribus hausi*, dicet, *Vocem hausi*: Item *Erant itinera duo*, *quibus itineribus* &c. demet *itineribus*. Et *Seruus homo*, *Ancilla mulier*, plus satis *Seruus*, *Ancilla*. Dixit Cicero Asiaticè (ad Attic. lib. IV.) *Sed non faciam, vt enumerem miserias omnes*; Elogiasta laconicè: *Sed non enumerabo miserias omnes*.

Moneris hisce exemplis, quid sentias de Verbis, casum rei repetentibus, Exempli gr. *Viuere vitam*, *Seruire seruitutem*, *Currere cursum* &c. quae quidem Asiaticum characterem sequuntur, non laconicum. Tametsi hîc aliunde constare potest, vt cernis in Tumulo Diui Antonij Auctore Alberto, quod tibi proferimus.

CXXXVII.

PERGE. PORRO. VIATOR
HOMINIS. HIC. NIHIL. EST
IMO. NEC. MORTIS

ANTONIVS
VITAM. PENE. TOTAM. VIXIT
IN. TVMVLO
NVNC. EXTRA. TVMVLVM
VIVVS. VOLITAT
PER. ORA. VIRVM.

Exceptas volumus & formulas antiquorum marmorum, in queis latet energia, vt *Ornatus ornamentis*, apud Gruterum pag. CCCXLVII. num. 3.

CXXXVIII.

P. AELIO. P. FIL. PHILOLOGO
AVG. DECVRIONI. CAPVAE
ORNAT. ORNAM. IIVIRAL
AELIA. APHRODISIA
MATER. ET. SIBI. FECIT

Ita habet pag. CCCLXXII. num. 7. Alia similis formula visitata erat, *missus honesta missione*, vt apud eundem pag. CCCLXXVIII. num. 1. & alibi, de Militibus emeritis. Et illa *Donatus donis*, vt apud Gruterum pag. CCCL. num. 1. Videlicet

CXXXIX.

Q. ALBIO. Q. F. HOR. ILLICI
7. LEG. XX. V. V.
CORNICVLARIO. PR. PR
DONIS. DONATO. AB. DIVO
TRAIANO. AVG
TORQVIBVS. ARMILLIS
PHALERIS. BELLO. PARTHICO. ET. AB
IMP.

IMP. CAESARE . TRAIANO
HADRIANO . AVG. HASTA . PVRA
ET . CORONA . AVREA
AVILLA . SOTERIS . MATER
FILIO . OPTIMO . PIENTISSIMO
L. D. D. D

Idem legis pag. CCCLXV. num. 5. & 6. & CCCLXVIII. num. 5. & CCCLXXI. 3. 4. & CCCLXXXI. n. 1. & CCCLXXXVII. n. 6. 8.

Vix autem potest hanc partem tueri Auctor Inscriptionis recentis, ita habens: *Haec Mercatorum Basilica cùm fortuito conflagrasset incendio* &c. nam vox *Incendio* abundat, soloque verbo *conflagrasset* sententiae seruatur intelligentia nec facit praeiudicium locus Gellij lib. XI. cap. I. ibi: *Et propinqua iam omnia flagrare vasto incendio*. Primùm quia laconismum non profitetur Gallius; deinde positio dictionum est alia: beneque verbo *flagrare* adiungit vim explicando molem incendij, quod non ita commodè perfecisset, si tantùm dixisset *vaste flagrare*. Ita illa quasi repetita res verbi energiam habet, nec idcirco est otiosa. Meliùs ille profectò, si foret imitatus antiquam apud Gruter. pag. XXXIV. n. 9. quae Mediolani extat, videlicet:

CXL.

D . S . I . M
PI. ACIL. PISONIANVS
PATER . PATRATVS
QVI. HOC. SPELEVM. VIOL * violatione
IGNIS. ABSVMPTVM
COMPARATA . AREA . A . REPVBL.
MEDIOL. PECVNIA . SVA
RESTITVIT

Et alteram apud Auctorem Inscript. Sacrosf. Vetust. pag. CCXCIIII. quae Romae extat, videlicet:

CXLI.

S. P. Q. R. INCENDIO . CON
SVMPTVM . RESTITVIT

Et Tursellini locum in Epitoma ad titulũ Leonis I. Anno à Christo nato CCCCLXI. *Regia Vrbs fortuito incendio deformata*.

Nec illa poenitenda obseruatio de Asiaticismo vitando in compositione; nimirum ne praepositio, quae est in Verbo, repetatur ad casum nominis ab eo rectum. Sit itaque contentus Elogiasta dicendo cum Iuglari (Elogio XL. de Christo Iesu) *Ingressus Hierosolymam Christus, Cuius adiret diuersorium, antequàm Patris?* pro *Cuius adiret ad diuersorium*. Et cum Alberto (Elog. de Io: Bapt. Lercario, Serenifs. Genuensium Duce) *Lumellinorum lucentissimo nomini Maritali face coniunctus*, pro *cum nomine*. Ne tamen ausis dicere cum Diuo Ambrosio (Apolog. de David lib. I. Cap. II.) *Culpam itaque incidisse naturae est, diluisse virtutis*, pro *cecidisse in culpam*; siue (vt cum sequenti membro cohaereat) *culpam commisisse naturae est, diluisse virtutis*. Nam verbi *Incido* ita constructi, nullum hactenus exemplum boni seculi, quod sciamus, reperitur Consule Antonium Mucinum in sua Syntaxi Cap. XVII. num. 3.

Syllabicae verò particulae, seu Adiectiones *Met*, *Pte*, *Te* &c. nequaquam excluduntur, vbi tamen energiae ratio poscat. Vt vides in antiqua Inscript. Rom. C. VIBIVS &c. infra citanda Membro IX. in illa parte CRVENTO GLADIO. SIBIMET. MORTEM. CONSCIVIT. In fastis Marianis, vt recentis aliquid edamus, Elog. de Diuo Athanasio: *Alexandriae inter lusus adolescentiae Puer à Pueris in Episcopum lectus, natu deinde grandior ab IPSOMET Caelo est confirmatus*.

Suadet hic locus, vt ad censuram vocentur nonnullae tùm ex antiquis non boni seculi, tùm ex recentibus Inscriptionibus, quae vocum redundantia notantur. Ita fiet vt illarum obseruatione acuat se magis Elogiastes ad castitatem styli. Et primùm quam refert Gruterus pag. DCXXXVIII. num. 4. Vbi habetur LIBERTIS. LIBERTABVSQVE. VTRIVSQVE SEXVS. frustra autem particulam hanc posteriorem adiunxit, cum prior sufficeret. Vel ergo *libertis libertabusque* tantummodò. Vel *libertis vtriusque sexus*. Pag. DCCCCXXIV. n. 14. est Taurini.

CXLII.

D . M
ET . QVIETI . AETERNAE
TITIAE . SERE . DEFVNCTAE

Vbi cùm indubitantèr sit positum E finale in Genitiuo SERE pro diphthongo SERAE, more antiquo (Consule Gruteri Indicem Cap. XIX. Eorum quae ad rem Grammaticam pertinent, §. E pro AE) etiam in continuatione similium, vt *Saloniae Euterpe Sacerdoti* Gruter. CCCIIX. II. pro *Euterpae*: & *Antoniae Soteridi* vxori

vxori rarissime, Grut. CCCLVIII. 1. Nec *Sere* pro *Serò* aduerbio positum suspicari possimus, cùm ea vox inaudita plane sit; consequens est, vt *Serae* cognomen fuerit Titiae. In rem ergo nostram quod Titia Sera dicatur defuncta, superuacaneum est, nam hoc ipso, quòd Inscriptio sepulchralis cognoscitur, quòd Dis Manibus, quòd quieti aeternae dicata, iam de defuncta subintelligitur.

Alia item apud eundem pag. CCLXXXIII. num. 6.

CXLIII.

Virtute Fortissimo Et
Pietate Clementissimo
D. N. Flauio Constantino
Inuictissimo Maximo P. P
Inuicto Augusto
Malsius Apronianus V. C
P. P. Flam. Viennas
D. N. M. Q. Eius

Haec primùm Inscriptio Constantiniani seculi, hoc est corrupti vix formam pollicetur sani Elogij. Omittimus barbaricos titulos D. N. *Domini Nostri*, & formulam *D. N. M. Q. eius* idest *Deuotus Numini Maiestatique eius*, de quibus vtrisque nos sup. lib. II. de Elogij Charactere, Classe IV. Memb. XXVII. & Classe VI. Memb. II. Quod est huius loci, pungimus luxuriem illam Vocum *Virtute*, & *Pietate*, quas si depaueris, perbelle sensum tenebis ita: *Fortissimo & Clementissimo Flauio*. Vel aliter: *Virtute & Fortitudine inclyto* &c. Deinde vix laudauit Inuictissimum, cùm proximè subdit Inuictum, non tam inopiam synonymorum praeferens, quàm ineptiam decrescendi, ex superlatiuo ad positiuum gradum; cùm non nisi in humilibus submittendam esse orationem praecipiant Rhetores; aliàs augendam, vel sustinendam. Sapit quoquè malum seculum Marmor Mediolanense apud Grut. pag. DCCXXX. num. 1.

CXLIV.

GELLIAE. VERRINAE. MATRI. DVLC.
AC. PIENTISSIMAE
TERENTIVS. GELLIANVS. ET
MAGIVS. VERRINVS. FILII. * EIVS

Redundat enim, quam asterisco praenotauimus, vox *Eius* qua dempta sensus perstat; id quod patescit ex titulo Epistolarum M. T. Ciceronis ad Quinctum Fratrem vel ipsis Tyronibus in re Grammatica: legunt enim: *Marcus Salutem dicit Quinto fratri*. nec est adiectum *Suo*. Secus autem vbi variatur persona, quod est aduertendnm, vt in illo Epitaphio apud Grut. DCCXXXIV. num. 4.

CXLV.

DIS. MANIBVS
Q. MINVCI. PRIMIGENI
ET. MINVCIAE. SVCCESSAE
CONIVGI. EIVS
Q. MINVCIVS. KARVS
PARENTIBVS. OPTIMIS

Vbi non omnino feriatur vox, *Eius*, quod ad personam referatur non Auctoris Epitaphij, sed eius cui ponitur. Vt neque in illo ibidem pag. MCLX. num. 10.

CXLVI.

SOSIAE Q. F. HE
RENNIAE. MA
TRI. ET. SOSIO
FELICIANO
ALVMNO
EIVS. SOSIVS
PTOLOMAEVS
FIL.

Quippe pronomine illo *eius* distinguitur persona Matris, cuius est Sosius alumnus, à persona alterius Sosij filij: Cuius si alumnus indicandus foret; non *eius* sed *suo* dicendum fuerit. Caeterum otiosum in illo quoquè Epitaphio pronomen *eorum*: Citat Auctor Inscript. Sacros. Vetust. pag. CCCLXXXII.

CXLVII.

VICTORI. QVADRATI. ET. IVLIES
VERANILLES. IVLIVS. VICTORIVS
QVADRATVS. FILIVS. * EORVM
HIC. POSITVS
* *Victori pro Victorij*

Tu supprime *eorum*, & sartam tectam habebis sententiam. Praeiudicium ex dictis factum est Inscriptioni antiquae, quam citat Iosephus Castalion I. C. in Thes. Critic. to. IV. pag. DXCIX.

SECVRI-

CXLVIII.

SECVRITATI
COGNATIONIS * SVAE
FORTVNATVS . AVG. LIB
VERNA . PATERNVS
AB . EPISTVLIS
ACCENSVS . PATRON
DIVO . AVG . VESPASIANO
LICTOR . CVRIAT
VIAT . HONOR . DEC . COS . ET . PR
ET . SIBI . ET
EPAPHRODITO . AVG . L
AB . EPISTVLIS . FRATRI . * SVO

Hic semel, & iterum inseritur pronomen *suo*, nimirum versu secundo, & postremo, sed ratione dispari. Et cùm intelligentiae momentum in primis pensetur, consequens est, priore loco haud necessaria sit appositio pronominis; contrà, posteriore necessaria, vt legenti perspectum sit. Pretium etiam putamus operae, vt aliam in medium proferamus ex antiquis Inscriptionibus, quam citat mendosam Auctor Inscript. Sacros. Vetust. Ex Grutero autem emendatam, in qua vbi otietur pronomen, vbi verò intelligentiae seruiat, iudicium tuum exerceto ad superiorem trutinam. Auctor citat pag. CCCVIII. Gruterus autem DCCLXII. 5.

CXLIX.

D . M.
M . AVRELIVS . ROMANVS . ET
ANTISTIA . CHRESIME . VXOR . EIVS *
FECERVNT . SIBI . ET . LIBERTIS . LIBERTAB
POSTERISQ. * SVIS . ITEM . LIBERTIS . LIBERTABVSQ
POSTERISQ. * EORVM . MONVMENTVM . CVM . AEDIFICIO
SVPERPOSITO . HOC . AVTEM . MONVMENTVM . CVM
AEDIFICIO . NEQVE . MVTABITVR . NEQVE . VAENIET
NEQVE . DONABITVR . NEQVE . PIGNORI . OBLIGABITVR
SED . NEC . VLLO . MODO . ABALIENABITVR . NE . DE
NOMINE . EXEAT . FAMILIAE . * SVAE

En quadruplex asteriscus praefixus pronominibus, quae pronomina si ex necessitate structurae metiaris, primum & postremum inuenies abundare.

Quandoque ad emphasim permittantur eiusmodi pronomina, quae ad intelligentiam superfluunt, vt testis est antiquitas in Inscriptione sepulcrali apud Auctorem Sacros. Vetust. pag. CCXC. Est Romana:

CL.

D . M
FLAVIAE . VRBICAE . FILIAE . * SVAE
CARISSIMAE . FECIT . T . FLAVIVS
VICTOR . ET . MANICA . VRBICA
PARENTES . VIXIT . ANN . VII
MEN. VI. LOCVS. DATVS. A. P. MA
NILIO . FORTVNATO . PATRONO.

Nonnè audis, quantum in illo *suae* patrij affectus exprimitur?

De antiquarum censura satis. Nunc de recentium. Quarum prima offertur Romae, citata apud Franc. Suueertium in selectis Christiani Orbis Delicijs, imposita tumulo Ioannis Gropperi Cardinalis, in qua quidem ad laudem bonitatis vltimam videtur vox vna exteri posse. Ita enim clauditur: *Fratri Pijssimo, atque optmerito Godofridus, & Gasparus Gropperij fratres moestissimi Pos.* Hic alterutrum, si bene aduertis, fas est supprimere, aut *Fratri*, aut *Fratres*: quippe vox relatiua duas simul res adsignificat. Eiusmodi tamen voces si non ita distrahas, sed cominùs apponas alteram alteri, tùm luxuries in energiam, ac venustatem migrabit; vt vides in simili altera ibidem adducta, in Petrum Bertanum Cardinalem, cuius clausula est: *Guronius Frater Fratri vita cariori Pos.* Vtrumuis enim sustuleris, spiritum certè perdes, & elegantiam. Vtrumque Relatiuorum tenet Inscriptio vetus apud Gruterum pag. CCCLVIII. num. 5.

CLI.

D . M
Q. AEMILII . Q. F
QVIR . IVLIANI . EQ. R
QVI . VIXIT . A. XIIII. M. VI
D. XIII. FILII . DVLCISSIMI
PARENTES . INFELICISSIMI

Nam correlatiua haec cum epithetis his aduersantibus non tam inuicem pugnant, quàm pungunt commiseratione Lectorem. Luculentius perspicies in Epitaphio altero apud Gruterum pag. CCCCXXXIX. num. 1.

CLI.

C. MINNIO
RVFI . F. IIII. VIR
CAENONIA . POLLA
MATER . FILIO . V . F.
★ *Viuens Fecit*

Nam quis dissimulet hic vim moeroris minimè explicandam, quod mater defuncto viuens filio, struere illi sepulcrum quiuerit, à quo ipsa sibi struendum iure naturae iubebatur expectare? Detegit hoc vulnus pectoris alia sepulcralis dedicatio apud eundem pag. DCXCVII. num. 8.

CLIII.

NONIA . M. F. MAXIMA
VIXIT . ANN. XXXV
ET . QVOD . MISERRIMVM . EST
MATER . FECIT . FILIAE.
CANTRIA . C. F. POLLA

Super hoc plura libro V. de Venustate Elogij, cap. III. Membro VII. de Antithesi. Citra verò affectum huiusmodi, & vbi purè inscribitur, altero correlatiuorum contenti simus, exemplo veteris Epitaphij apud Gruterum pag. MCXXVI. num. 4. est Romanum, videlicet:

CLIV.

D. M
VICIRIAES
EVHODIAES
V. A. XIX

C. IVLIVS . MAR
TIALIS . ET . PE
TILIA . AMPLI
ATA . FILIAE . PI
ENTISSIMAE . FE
CERVNT

Epithetis etiam otiosis temperatur sanctitudo laconismi, quorum exemplum est in monumento Bohoniensi, apud Franc. Suuecrtium in select. Delic. videlicet:

CLV.

MARTINI . SVLIMANNI
Cuius praeclara in Iure extant Opera
★ *Humana hic ossa quiescunt*
★ *Lapidea haec memoria posita est*
Anno sal. MDXXVII.

Humana certè subintelliguntur ossa; non belluina: & legens inscriptum hunc lapidem non eget Indice, vt sciat memoriam esse lapideam.

Repetitione, quae non nisi ad Asiaticismum confert, obruitur castitas Elogij, nedum oneratur. Promatur in argumentum è selectis. Christ. Orb. Delicijs Epitaphium Augustanum Marco Velsero positum: non indignum herede Laurentij Pignorij facundia, sed indignum Elogistae, non Oratoris, vt quod membrium magis Panegyricae orationis videtur, quàm corpus Inscriptionis. Adeo varijs Repetitionibus tumet praeter Synonyma affectus, flosculos, & pigmenta plus iusto conferta. Nos totum exscribemus praefixis asteriscis, vbi supprimi potuit repetitio, salua rotunditate, & magnificentia dictionis, quod quidè, Lector, diligentiae tuae pretium erit non modicum. Ita verò legitur:

CLVI.

MARCE . VELSERE
Te fortem, pium beatum, Caelo receptum
Si lugeamus
Nefas
*At publica damna, * publicam iacturam*
Nisi lugeamus
Quantum nefas!
*Tibi Rel gio cui tu patronus, * cui * tu vindex*
*Studium boni & aequi, cui * tu assertor*
Nuper fueras
Certatim funus ducunt
Dicunt tuas laudes vno ore Modestia, Candor
Ingenuitas

Tibi

Tibi Patria atrata effusis comis, demisso vultu
Lachrymabunda praefert fasces inuersos
Ponit eadem tibi titulos amoris, & caritatis
Super omnia
Exempla
Titulos lectissimi Ciuis, qui Patrem induerat
* *Titulos optimi Patris, qui Dominum exuerat*
*MERITO. * MERITO*
Te Germania Sidus sibi suum extinctum
* *Te Italia alumnum * suum * sibi ereptum*
Iustissimis fletibus conqueruntur
Subeunt feretrum tuum Fama per te constantior
*Honos * per te illustrior*
*Virtus * per te nobilior*
*Gloria * per te solidior*
*Te illae tibi congenitae, * illae * tibi coalitae*
Solertia, & Elegantia
Florem ingeniorum, Suadae medullam
Fastigium librorum
Fuisse nobis perpetuò mansuris
Conditorio inscribunt
Ab nimis ex vero illud fuisse
Fuisti enim, & tecum vnà fuerunt deliciae
Lepores, veneres
*Heu perniciem * Heu cladem!*
* *Heu nos in tua felicitate infelices!!*
Studia laudata Artes ingenuae, Thesauri eloquij
Et mentis aeternae abijstis
Musae, Charites aeternum perijstis.
LAVRENTIVS PIGNORIVS Patrono
Et Amico opt. inferias calamo soluebat
Mortuus An. Sal. MDCXIV. XXIII. Iunij

Et bene calamo soluebat, nimirum sequaci, & in pagina facili; nam scalpro & in marmore, cui fertur commissa inscriptio, mirum, vt ipsa operositas non fregerit manus lasciuiam: neque meruerit poscere Viatores expediri paucis, praesertim in laudibus alienis, quas nisi vox laudatoris viua, & velox impresserit, aegrè fertur immodica laxitas, & ostentatio.

Redundantiâ quaeque sermonis vel in parte minimâ vitiatur Elogium. Hinc erit promptum iudicium de nonnullis recentibus, quae fortè sunt oblata. Vt apud Suuertium in selectis Delicijs, inter Vrbinatia Epitaphium alioqui castissimum, videlicet:

CLVII.

FRANCISCO. MARIAE. DVCI
AMPLISSIMIS. BELLI. PACISQVE. MVNERIBVS. PERFVNCTO
DVM. PATERNAS. VRBES. PER. VIM. TER. ABLATAS. TER. PER. VIRTVTEM. RECIPIT
* ET. RECEPTAS. AEQVISSIME. MODERATVR
DVM. A. PONTIFIC. A. FLORENTINIS. A. VENETIS. EXERCITIBVS. PRAEFICITVR
DEINCEPS. ET. GERENDI. IN. TVRCAS. BELLI. PRINCEPS
ET. ADMINISTRATOR. ASSVMITVR
ANTE. DIES. SVBLATO
DONORA. VXOR. FIDISS. ET. OPT. MERITISS. POSS. ET. SIBI

dispunge

dispunge autem copulatiuam *Et*, quam signauimus, en quantò contentiùs curret? Nec mireris seueritatem censurae: Delicias ingenij, quales Elogia consectantur, perturbare vel minima valet offensio. Quod cernes in illo quoquè Epitaphio Patauino (citat Suuertius in Sel. Del.) nimirum *Iacobo Roseo* &c. *Cornelius Mussus Placentinus, Episcopus Bitontinus, illi vni proximè, & secundum Deum Virtutes, Honores, Fortunas, omniaque denique accepta referens tanquam Patri de se opt. merito perpetuum Sanctissimae educationis monumentum Pos.* lege ad asteriscum *omnia denique*, salebram tolles, quam offenderas. Et illa tollenda ex Epitaphio VVirtebergensi, quod, vt ea caueatur, referri totum debet. Citatur a Suuertio in Sel. Del. Videlicet:

CLVIII.

Illustris. Principi ac Dominae D. ANNAE Duci VVirtemberg. Ducis Vldrici & Filiae dulciss. Quam benigna Dei manus ex ista fragili & caduca rerum humanarum conditione, ne diuutiùs calamitosis, & tumescentibus aerumnarum procellis misera quateretur, adolescentulam tenerr. atq. in ipso blandissimo virginitatis flore An Domini MDXXX. Mens. Iunij XXIX. Aetat vero eius XVII. feliciter eripuit: Huic inquam in hunc locum amoenis. Vbi iam Charthusianorum latibula Auraci, cum illic an. XXIV. sepulta iacuisset; collaberentur, traductae Illustris. Dux Christoforus Dux VVirtemb. clementiss. vnicae sorori suae dilectiss. ad perpetuam memoriam hic erigi voluit Anno Dom. MDLIV.

Hìc autem purgata in aliquibus impuritate, ex ijs, quae adnotauimus lib. II. restat exterenda vox *inquam*, quae, & redundantiam facit, simul & asperitatem. Citat itidem Suuertius aliud Epitaphium Bononiense, cuius principium certe laciniosum videlicet: *Viator quisquis es, Siste gradum, & quod scriptum est, perlege: vbi perlegerit, pensita. Hoc ts, cuius causa scriptum est, fieri rogat* &c. Salua enim fuisset energia, si dempto, *vbi perlegeris*, continuasset, *perlege, & pensita*. Habes, in similibus praeiudicium; Vt ibi: *Quisquis es viator qui transis*, dic: *Quisquis es viator*, vel *Quisquis transis*. Et ibi: *Quisquis es, & hoc limen subis*, dic *Quisquis hoc limen subis*. Et hinc sedebis securus Iudex inter Gruterum, & Auctorem Inscriptionum Sacrosanctae vetustatis, vter fideliùs citauerit Epitaphium vetus, de veritate tantùm suspectum Grutero, non de nitore. Nam quod ille sic habet (pag. XVIII. num. 7. in Spurijs:) *Dis Manibus. Heus Viator paulisper consiste. Miraculum. Hic Vir, & Vxor non litigant.* &c. Hic porrò castigatiùs, & lepidiùs: *Dis Manibus. Heus, Viator. Miraculum. Hic Vir & Vxor non litigant* &c. Habes totum infrà lib. V. de Venust. Cap. III. Membr. XVIII. Et ibi in ingressu Caesaris Montij Card. & Archiepisc. Mediolanen. sub allegoria Montis Synae: *Sine tonitru sine fulmine habes hic O Ciuis Montem Synam* &c. Literulam interiectionis *O* si omittas, etsi debitam vocatiuo, compactiùs ad laconismum feretur. Adeò literula vna impensò habetur. Ibi etiam: *Huius industria, & labore Dioecesis nostra hac temporum malignitate penè collapsa pristinum, & pristino ampliorem splendorem accepit*; nonne & sententiam promes integram, & legenti facies satis, si ita castiges: *Huius industria* &c. *collapsa ampliorem pristino splendorem accepit*. Lynceum te velim Lector, in hac re, vt quòd vel minimùm redundat, vel feriatur in Elogio, concernas, & expungas. Cuiusmodi adhuc obseruamus in recenti Epitaphio Rom. (apud Suuert. in Sel. Delic.) cuius initium, versibus ita dispositum, quod est maximè contuendum:

CLIX.

PAVLO Antistiti Foro-Semproniensi
à Middelburgo
insigni inferioris Germaniae Oppido &c

Nonne extripetis tu meliùs vocalem *a*, legens *Middelburgo*? neque enim intelligentiae offecisset, praecedens dictio ratione casus, quasi similis, quia sectio versuum distinctionem arguit, & diuersitatem. Vt autem in antiquis marmoribus legimus *Roma* casu sexto, ita hìc *Middelburgo*, praepositione suppressa.

Nec

Nec tu, Lector, grauare, si, dum religiosum breuitatis esse iubemus, ita procurrere in longum patimur hanc dissertationis partem. In hac enim maius erit profectò pretium, quò maior opera. Patere idcirco, vt alia recentium exempla ad censuram vindicemus; quò ipse cautior fias. Et primùm Inscriptionis in Columna Infami principium (citauimus totum lib. I. cùm de Elogij Etymo; num. III., Elogio in ordine XXXIII.) quod ita habetur: *Hic vbi Haec area patens est, surgebat olim Tonstrina* &c. satis fortasse suppressio pronomine: *Hic vbi area patens est* &c. quemadmodum Martialis:

Hic vbi Fortunae reducis fulgentia latè
Templa nitent, felix area nuper erat.

Et septimo versu *Lethiferis vnguentis huc & illuc aspersis*, strictiùs *huc illuc*, solutis aduerbijs. Citabis fortè aduersus censuram hanc exemplum antiqui marmoris apud Gruterum pag. LXI. num. 3. videlicet:

CLX.

HAEC . AREA . INTRA . HANC . DEFINITIONEM . CIPPORVM CLAVSA . VERVBVS . ET . ARA . QVAE . EST . INFERIVS DEDICATA . EST . EX . VOTO . SVSCEPTO . QVOD . DIV ERAT . NEGLECTVM . NEC . REDDITVM . INCENDIORVM ARCENDORVM . CAVSA . QVANDO . VRBS . PER . NOVEM DIES . ARSIT . NERONIANIS . TEMPORIBVS . ET . HAC LEGE . DEDICATA . EST . NE . CVI . LICEAT . INTRA . HOS TERMINOS . AEDIFICIVM . EXTRVERE . MANERE NEGOTIARI . ARBOREM . PONERE . ALIVDVE . QVID SERERE . ET . VT . PRAETOR . CVI . HAEC . REGIO . SORTI OBVENERIT . LITATVRVM . SE . SCIAT . ALIVSVE . QVIS MAGISTRATVS . VOLCANALIBVS . X . KAL . SEPT . OMNIBVS ANNIS . VITVLO . ROBIO . ET . VERRE

Haec autem Inscriptio etsi principium cum Mediolanensi nostra commune prae se ferat; si modò sensum expenderis, nihil de ea demere poteris, nihil castigare: nec aliter nisi repetito demonstratiuo fas erit legere: *Haec area intra hanc definitionem cipporum*, eò quòd significatio praecedentis arctetur subsequente. Erat quippe ibi, vt cuiuis licebit mecum coniectare, spatium amplius, quàm area occuparet, ex incursu fortè ac permeatu viarum, vt propterea necesse fuerit circumscribere locum, atque ab reliquo secernere. Ita nomen Areae, ne aperta viarum includeret, poscebat definitionem cipporum, & quidem per vocem demonstratiuam *Hanc*, indicari, vt religio esset posteris seruare inuiolatam, neuè dehinc alio cipporum indice confunderentur eius fines. Non eadem ratio in Area Mediolanensi, in qua Columna infamis erecta. Illius quippe spatium extra vias geminas, alteram à fronte, à laeuo latere alteram totum continebatur, complanata videlicet fontis damnati domo, quae angulo perfecto ipsas committebat vias. Quare cùm legeris ibi inscriptum: *Hic vbi Area patens est*, satis intelliges totum simul definitum spatium Areae, quod viae praetercurrentes relinquunt intactum. Neque desideramus exemplum vetus persimile, cuius fragmento contenti in rem nostram, reijcimus Lectorem ad Membrum IV. huiusce libri IV. vbi totum retulimus; Cuius de fide veritatis tantummodò Gruterus detrahit, non de laude elegantiae. Videlicet: *PALLADI. VICTRICI SACRVM. Hic Hostium reliquias profligauit Cato. Vbi & Sacellum miro artificio structum, & aeream Palladis effigiem reliquit* &c. Confer tu modò *Hic hostium* &c. *vbi & sacellum, & effigiem* &c. cum recente illa *Hic vbi haec area* &c. Nam vt illic *Vbi sacellum*, ita hic *Vbi Area* dictum erit rectiùs, particula *Haec* indice suppressa. A nobis est etiam altera Inscriptio Ariminensis, quam subijcit ibidem Gruterus pag. V. num. 4.

CLXI.

C . CAESAR
DICT
RVBICONE
SVPERATO
CIVIL . BEL
COMMILIT
SVOS . HIC
IN . FORO . AR
ADLOCVT

Expende *Hic in foro Ariminensi*, non legis *Hic in hoc foro*, neque *Hic vbi hoc forum est*. Repete ex lib. I. Inscriptionem recentem à nobis citatam, quae in ordine est sexta: D. PETRVS &c. vbi legis *Viam hanc è Regia ad Praetorium aperuit &c.* castiùs profectò, quàm si inscriptum foret; *Viam hanc hic aperuit*. Periculosius illud iudicium fuit, quod exegit Amicus, & Alumnus noster super Epigrapha sepulcrali, quae est huiusmodi.

CLXII.

N. N. & N. N. Coniuges. Quos singularis amor & concordia coniunxit. Hoc condi tumulo voluere. O beatam mutui Amoris constantiam. MDC.

Tu verò Lector censuram de censura nostra facilè habebis. Vox enim illa *Concordia* expungi videtur posse; totum autem neruum sententiae satis intendi, si dicas: *Quos singularis Amor coniunxit*. Est enim Amoris coniungere, & concordes efficere, vt iure Plato in Alcibiade Amicitiam Concordiam appellauerit; de Amore verò Boëtius metro VIII. lib. II.

Hic & coniugij sacrum
Castis nectit amoribus.

Sed quia mox ibi subditur Exclamatio quasi illatio praecedentis: *O beatam mutui Amoris constantiam*, quò appareat per Concordiam intellectam esse Constantiam; ita Epigrapha videtur posse expediri: *Coniuges, quos singularis Amor iunxit, Concordia tenuit. Hoc simul condi tumulo voluere*. Hinc enim bellè exprimi affectum admirationis per Exclamationem de Amoris constantia vel in ipso tumulo.

Ad haec tu acumina exercitus, intelliges de facili, quid sentiendum de Inuitamento Mediolani exposito pro foribus Templi Maximi ad funus Reginae celebrandum, videlicet:

CLXIII.

IO. FERN. DE . VEL. COMEST. CASTELLAE
PRO . PHILIPPO . REGE . * GVBERNANTE
MOESTITIAE . PVBL. CONSORS
VOS . CIVES . MEDIOLANEN. INVITAT
AD . CELEBRANDVM . LACHRYMIS . ET
PRECIBVS . VLTIMVM . REGIAE . PIETATIS
ET . AMORIS . OFFICIVM
QVOD . REGINAE . MARGARITAE . VXORI . CARISS
DE . VOBIS . OPT. MERITAE . REX . MOESTISS
FVNERE . SVMPTVOSO . PERSOLVIT

* lege *Gubernator*

Nam cùm immodice sit laxum, & vltra limites iustos verbosum, videtur recoquendum potius totum, quàm partim limandum. Primùm enim nomine non Ioannis Fernandi, sed Regis ipsius, cuius iussu celebratur funus, inuitandi videbantur Ciues. Deinde admisso illius nomine, frustrà adijcitur externus ille titulus *Comestabilis Castellae*, nihil ad rem praesentem faciens; nam in Prouincia Mediol. proprius Gubernatoris est titulus. *Consortium* verò *publicae moestitiae*, quae scilicet cum Ciuibus Mediol. communis est, Gubernatorem deprimit potiùs, quem decet in moerore superiorem esse omnibus: ità non inuitare Ciues ipse debuerat, sed à Ciuibus inuitari, si communis est moeror. Sed esto. Illud verò cauendum si Ciues alloquitur in Vrbe Mediolano, iam Mediolanenses subintelligere oportebat, non exprimere. *Regiae* autem *pietatis* primùm, deinde *Amoris* relanguescit sententia, cum plus Pietas sit, quàm Amor; dicendumque contrà, *Regij Amoris, ac Pietatis*, vel solùm *Regiae pietatis*. Denique praedicatio *Funeris sumptuosi* fastui congruentior, quàm fletui ac sordibus, sed & importuna in luctu ostentatio. Quantò autem plura paucioribus stringit titulus funeris ibidem aliquot pòst annis expositus Isabellae Reginae nurui; Auctore ex alumnis Aloysij Iuglaris e Societ. Iesu: videlicet

SISTE

CLXIV.

SISTE . CIVIS . INGRESSVRO . PAVCA
I S A B E L L A E
PARENTAT . HIC . AMOR . ET . PIETAS
TVIS . QVOQVE . LACHRYMIS . ET . VOTIS . OPVS
SI . AMANS . HVC . LACRYMAS
SI . PIVS . ET . VOTA

Sed & superius Fernandi inuitamentum restituit priuatim, genio suo monitus Aurelius Boldonius germanus noster (nondum enim satis in literis amoenis eruditus) in hanc formam:

CLXV.

PHILIPPI . REGIS
IN . MARGARITAM . REG . CONIVGEM
VLTIMVM . PIETATIS . ET . AMORIS . OFFICIVM
HEV . CIVES
VT . REGIIS . VESTRAS . LACRYMAS
VT . VOTA . CONIVNGATIS
INVITAT
CONSORS . MOERORIS . PVBLICI
IOANNES . FERNAND . DE . VELADA
PRO . DESOLATISS . REGE . VESTRO
GVBERNATOR

Vis tu ex antiquitate absolutissimum in breuitate exemplum tituli Exequialis? dabit Gruterus pag. DCCCLXXXVI. num. 5.

CLXVI.

FVNVS . PVBLICI * pro *Publici*
ARBITRATV . Q. POLIT
RVFI . PATRI

Merito ex antiquitate proscribit Gruterus marmor Lusitanum, (citat inter Spuria pag. X. num 8.) desiderat siquidem antiquorum castissimum scalprum. Videlicet

CLXVII.

CRASSO . IVNIORI . M . CRASSI . F
PATRIA . LOBETANORVM . SERVATA
QVAE . IVRE . BELLI . MILITI . IN . PRAE
DAM . DANDA . ERAT . POPVLI . LOBETANI
VIRTVTE . MAGNI . VIRI . SERVATI
STATVAM . EI . IN . AERE . AVRATAM
IN . ADITV . TEMPLI . DEAE . BELLONAE
POSVERE

Primùm enim inest Pleonasmus apertus in pronomine EI (siquidem Datiuus initio expressus) vnde breuitatis minuitur decus. Praetereà totum illud *Populi Lobetani virtute magni Viri seruati*, extritum sententiam pressiorem redderet, mutato numero Verbi *Posuere* in cōsentaneum *Posuit*. Ne praetereamus Ioannem Pastam recentem Elogiasten, cuius illa inter plures inscriptiones affectat Elogium, cùm Caesari Montio Archiepiscopalem ineunti prouinciam ita occurrit

CLXVIII.

Aduentui CAESAR Tuo
Vndique Caelestia aspirent Numina
Exultat Patria
Quod nihil de te concipiat
Nisi Augustum, Nisi Sublime
Nisi Gloriosum
Non aliter concipiendum
A Caesare Ab Augusto
Caesarea cuncta & Augusta

Haec si limam admiserit, numerabitur facilè inter optimas Inscriptiones, non modò vt dispungas vocem *Vndique*, quae videtur repugnans Aurae secundae aspiranti, sed & vites repetitionem illius *Nisi*. Et sileas *Augustum* ne iteretur in extremo; vbi etiam magnificentiùs legeres, extrito *ET*, *Caesarea cuncta*, *Augusta*. Etsi Augusti appellatio gratis inuecta, aptiùs ex cognomine Caesaris ipsius, *Montij*. Tùm variato argumento, concinnare ita posses:

CLXIX.

Adamanti Tuo

CAESAR MONTIE

Caelestia aspirint Numina.

Merito Exultat Patria

Quòd nihil de te concipiat.

Nisi magnificum, nisi gloriosum

Non aliter concipiendum

A Caesare, A Monte

Caesarea quoque

Sublimia

Adhuc est, vnde scalprum acuamus; ex Suuertio in Monumentis Brabantinis, vbi quàm vitiet luxuries marmora, docent ibidem duo hîc referenda. Alterum est.

CLXX.

CAROLVS . TEMPELIVS . HIC . SITVS . EST
PARI . DVM . VIXIT . VIRTVTE . AC . STIRPE . VIR
SAGO . CLARVS . ET . TOGA
IN . AVLA . MILITIA . REP . FVIT . AC . RESPLENDVIT
TEMPORIBVS . TVRBVLENTIS
IN . AVLA . FVIT
ET . MARIAE . HVNGARIAE . REGINAE . INTER . NOBILES . HONORARIOS
SED . IN . MILITIA
CAROLI . V . ET . PHILIPPI . II . SIGNA . SEQVVTVS . DVCTOR . IPSE . CENTVRIAE
DEMVM . IN . REP
CVM . SAEPIVS . BRVXELLAE . CONSVL . ITEMQ . LOVANII . PRAETOR
ANN . CONTINVOS . XXX
EQVES . AVRATVS . IAM . INDE . A . PHILIPPO . II . FACTVS
TANDEM . IN . OTIO . SENIO . MORBO . SED . BREVI . DECESSIT
VITAM . NON . RELIQVIT . SED . MVTAVIT . &c

Idem & pressius, & nitidius hoc pacto. *Carolus Tempelius &c. In Aula Militia, Rep. splendidè, ac strenuè versatus Temporibus turbulentis. Primum Mariae Hungariae Reginae inter Nobiles Honorarios fuit Inde Caroli V.; & Philippi II. signa secutus, Ductor ipse Centuriae. Post Bruxellae saepius Consul, ac Louanij Praetor &c.* Ecce dolatam asperitatem in excessu illo luxuriantis sententiae.

Alterum verò huiusmodi:

CLXXI.

MEMORIAE . SAC
IOANNES . VVAMESIVS . H . S . E
QVAM . BREVITER . LECTOR . NOSCE
NATVS . LEODICI . EBVRONVM . A . MDXXIV
AD . STVDIA . INDE . IVRIS . TRANSIIT
IN . IIS . QVOQVE . FAMAM . ADEPTVS . ETIAM . GRAECIS
NATVRA . ET . INDVSTRIA . DVCE
AT . IN . IVRE . AD . CVLMEN . IPSVM . CONSCENDIT
DOCTOR . RENVNTIATVS . A . M . D . LIII
PVBLICE . PROFESS . IN . HAC . SCHOLA . A . M . D . LVI
DENIQVE . PRIMARIVS . ANTECESSOR . A . M . D . LXX
HOC . MVNVS . CVM . LAVDE . ANNOS . XX . OBIIT
PRIMORIBVS . GRATVS . VVLGO . VENERABILIS
OMNIBVS . CHARVS
BREVITER . DOCTRINA . PRVDENTIA . AVCTORITATE
INTER . AEVI . SVI . PRIMOS
OBIIT . DIVVTINA . INVALETVDINE . A . M . D . XC
XI . KAL . SEPT

Iste Vir fuit Lector, sed fuit
Tu quoque quod es, non eris,
Alius abis, sed omnes huc imus
Cogita, & huic bene apprecare
Ita posteri tibi
Magne Deus, ipsi, & nobis miserere
Heredd. PP

Hoc

Hoc quasi oleris plenum manipulum, quantillum, si premas, succi dabit? Nae hoc praestitit pòstmodum, quod principio proposuerat, de breui notitia. Haec verò extitisset, si patriam simpliciter primùm notasset, sique absque designatione anni (cùm nullius hic esset momenti) progressum in Iure ex laurea, & cathedra primaria, quasi ex metae tactu cursum felicissimum innuisset solùm, non tanta loquentiae impensa intrusisset. Quantum enim illud fuerat, & quàm singulare, vt adnotaretur tempus, hominem annos XXIX. natum laurea Iuris donari? (nam hoc significauit barbarè Auctor, inscribens *Doctor renuntiatus*) cum id minores natu non pauci assequantur: Quid etiam, triennio pòst publicè profiteri, eodem quippe vno anno nonnulli & lauream simul, & cathedram capessiuerunt. At neque quartodecimo anno primarium fieri, inauditum est, vt neque ad vigesimum vsque perdurare in munere, decumanum. Neque tandem ad aetatis nonagesimum, Nestorem praedicat reuixisse. Sed est, quod Auctori imperitiam inscribendi non tantùm, sed etiam scribendi condones, qui demum precatur misereri alijs, non aliorum.

Auctarium hic faciat obseruatio per vniuersam antiquitatem, ita religiosam illam fuisse breuitatis custodem, vt non modò voces non necessarias reiectaret; sed & necessarias ipsas decurtaret syllabis, persaepe etiam in literas singulares contraheret. Cuius exemplis, cùm passim obuia sint, & praesenti opere persecuti simus, supersedebimus; vna Inscriptione hoc loco contenti, quam citat Grut. pag. CCCLXIX. num. 1. videlicet:

CLXXII.

PAVLO . AVFIDIO . P . F . OMN . IN
RE . P . HON . FVNC . MARCIA . C . F
CON . B . MER

idest *Paulo Aufidio, Pauli Filio omnibus in Republica Honoribus functo. Maria Caij Filia Coniux Bene Merenti* (supple) *Posuit Epitaphium*, vel *Memoriam*. Vides non necessarias voces suppletas, necessarias autem decurtatas.

Elogium
Nudas, & Proprias afferat voces

Membrum VIII.

SVmma breuitas nudis, & proprijs contenta est vocibus; Epithetis enim & Translatis vtique intumescit Elogium. Quare, vbi Rhetor dilatandae orationi suggerit modos illos, v. g. Periphrasticos, *Latinae Princeps Eloquentiae*, *Peripateticae Scolae Auctor*, *Voluptatis Assertor*, *Venusinus Poëta*; Elogiasta contrahendae Inscriptioni sic expediet, nuda voce, & propria *Cicero*, *Aristoteles*, *Epicurus*, *Horatius*; multòque id libentiùs vitato ambitiosiore illo circuitu, vt pro *Candida Aue longis inuisa colubris* dicet *Ciconiam*. Nihil autem in arctissima breuitate magnificentius, quàm, quae citatur Inscriptio apud Gruterum pag. XXXI. num. 12. videlicet:

CLXXIII.

SOLI . ET . LVNAE
Q . SERTORIVS . Q . F
VETVS . FLAMEN-

nam nuditas haec appellationis Solis & Lunae speciosior sanè, & formosior quauis splendida periphrasi, v. g. *Principum Caeli luminum*, *Regis Astrorum*, *Reginae siderum* &c. Praesertim si figura aliqua interuenerit, vt Optatio, quae nudam inscriptionem exornat, quod est in Epitaphijs frequens, & habes praecipuè apud Gruterum pag. DCCCXXXVI. num. 9.

CLXXIV.

M . TVLLI . CICERO
HAVE
ET . TV
TEPTIA
ANTωNIA

quo in sepulcro inerant (notat Gruterus) phialae binae vitreae, altera maior cinerum, altera minor lachrymarum. In maioris autem fundo per circúferentiam scriptum erat: AVE. ω AR. TVL. idest *Aue Marce Tulli*: quod si Graecismo defaecaueris, dispunctis Y. ω. ω. ac eorum

loco substitutis V. O. M. dignum erit Romana ciuitate Marmor, etsi erutum sub Graeco Caelo, hoc est in Insula Zacyntho.

Haec quidem generatim dicta sunto, maximè vbi congerenda plura in Elogio, ne magnitudinis iustae transiliant metas.

Nudas voces, sed dignitate plenas habent antiqua marmora plura, vt apud Gruterum pag. CCCLXIV. num. 11.

CLXXV.

SEX . ACVTIVS
VOL. AQVILA
PRAETOR
ACVTIO . PATRI
INGENVAE . MATRI
SEVERAE . SORORI
RVFO . FRATRI
H. M. H. N. S.

Hoc Monumentum Heredes Non Sequitur

Cuius vestigium diligenter pressit Auctor recentis Epitaphij apud Suueertium in Select. Delic. inter Sentinensia monumenta, ita incidens.

CLXXVI.

D . O . M
GHERARDO . AVO
ARSENIO . PATRI
VGONI . PATRVO
MEDICIS . CLARISS.
IOANNES . LAVRENTIVS . CHIRVRGVS . MEDICVS
POS

Ad hunc locum refertur Epigrapha Trophaei, quod erexit Albinus ex contractis hostium caesorum scutis, suoque ipsius sanguine ita inscripsit.

CLXXVII.

ROMANI . DE . SAMNITIBVS

nihil autem hoc titulo aut nudum magis, aut magnificum. Adde & illud apud Gruterum pag. II. num. 7.

CLXXVIII.

DIIS . DEABVS
SACR
EX . VOTO
VICTOR
AEDITVVS

Antiquos aemulati sunt feliciter recentes, vt in Epitaphio Perusino ad Diui Francisci, sumptuoso quidem tumulo è marmore candido, qualis decebat Principem Iurisconsultorum; sed breuitate, quae potest esse, summa nulla digni or Epigraphe, Videlicet non amplius, quàm

CLXXIX.

OSSA . BARTOLI

multò ita magnificentiùs, quàm si periphrasticè: *Ossa Oraculi Saxoferratensis*, à nomine Patriae; aut *Perusini Iustitiae luminis* ab Vrbe. vbi professus est Ius ciuile; aut *Magni legum interpretis*, aut aliter. Eiusmodi est Pansinum Epitaphium in Diui Dionysij,

CLXXX.

PIPINVS . REX . PATER . CAROLI . MAGNI

hoc namque nomine simplici vix lecto resonat ingens gloria tanti Principis apud posteros inextincta.

Non quòd locum propriae vocis occupare non liceat aliquando periphrasi, cuius breuitas nuditatem illius compenset. Cuius specimen habes inter Inscript. Sacrosf. Vetustatis in Epitaphio Mediolanensi, pag. L.

CLXXXI.

M . M
MINICIAE . RVFINAE
INNOCENTISSIMAE . FOEMINAE
QVAE . VIXIT . ANNIS . XXII
MENSE . VNO . DIEBVS . XXIIII
MINITIA . DOMITIA . SORORI
POSVIT . MENSAM . CONTRA
VOTVM

erat enim periphrasis supremi honoris erga defunctos, Mensam ponere ad tumulum. Quo in genere spectanda est Inscriptio recens Mediolanensis ad Diui Francisci, teste Placido Puccinellio ad calcem sui Zodiaci, videlicet:

CLXXXII.

MARINONORVM
DOMVS . SECVNDA
DONEC . TERTIA

idest sepulcrum Gentilium Marinonorum ad extremum vsque diem Mundi, cùm rediuiui vocabuntur ad sedes Beatorum in Caelis. Hoc bellè, & quidem magis ex Christiano sensu, quàm in Epitaphio communis Tumuli Sacerdotum in summo Templo Florentiae, cui subditum hoc lemma, *Quiescimus, Donium hanc*

cum

eum adimus vltimam. Siquidem nobis hospitium est sepulcrum, domum alteram in Caelo anhelantibus, vbi aeternùm quiescamus.

Ergo, inquies, propria translatis, & nuda ornatis praeferet Elogiastes? non hoc, dicimus, perpetuò, sed vbi aut breuitas summa cogit, aut celebritas personae ea est, quae appellatione simplici nominis iustum decus ac dignitatem contrahat Inscriptioni, vt cernere est tùm in relatis superiùs, tùm in Florentina ad sepulcrum marmoreum, quam legimus non sinè veneratione memoriae in Diui Ioánis, videlicet:

CLXXXIII.

IOANNES . QVONDAM . PAPA . XXIII. OBIIT . FLORENTIAE
ANNO . MCCCCXXIX. XI. KAL. IANVARII

Nam quod refert Gruterus pag. DCCCLXVI. num. 5. Epitaphium Brixianum:

CLXXXIV.

CLODIAE . LETHAE
MORS . MEA . CVI . DOLVIT
HVNC . MIHI . TITVLVM
POSVIT

vbi certè nomen Auctoris velo periphraseos occultatur; hoc & consuetudini humanae repugnat, & rectae rationi; quippe vbi nomen sibi quisque studet posteritati prodere, hic suum maluerit tumulo ab se inscripto contumulare: fortasse, desiderio Amicae defunctae amens factus ex Amante.

Elogij Membra In Incisa contrahe per Participia

Membrum IX.

IN Participia collectis Membris constringi orationem liquet, velut contrà resolutis in Participia Membris dilatari. Illud autem breuitatis studiosus Elogiasta perficiet, vbi vsus fuerit: Imitabiturque eo maximè loco T. Liuium Decadis I. lib. I. vbi de Numa scribit: *Qui Regno potitus Vrbem nouam conditam vi & armis; iure eam, legibusque, ac moribus de integro condere parat*. idest Vrbem nouam, quae condita fuerat vi & armis, iure &c. Quo in genere obseruandae maximè veteres Inscriptiones; è quibus illa apud Auct. Sacrof. Vetust. pag. CCLXXXVIII. quam emendat Gruterus in Spurijs pag. VI. num. 8. hoc pacto.

CLXXXV.

TEMPORIBVS . CLAVDII . TIBERII
FACTA . HOMINVM . ARMIGERORVM
OSTENTATIONE . ROMAE . SEPTIES
DECIES . CENTENA . MILLIA
LXXX. XLVII. MIL. X

pro eo, *Cum facta esset hominum armigerorum ostentatio*. Et illa, quam citat idem Gruterus pag. XV. num. 4. (non eam. inter Spurias)

CLXXXVI.

I . O . M
C . CANIA
NVS . ARAM
VOTAM
F
L . M

Lege *Ioui Optimo Maximo Caius Caninus Aram votam*, seu, quam vouerat ipsi Ioui, *Fecit Libens Merito*. Phrasis verò optima, Ciceronianum illud III. nat. Deor. redolens: *At earum* (Nympharum) *templa sunt publicè vota, & dedicata*. Ita quod hic stringitur in Incisum participij, resoluitur alibi in Membrum (apud eundem Grut. pag. XXXV. num. 1.)

CLXXXVII.

SOLI . INBICTO . MITRE
M. VLP. MAXIMVS . PRAE
POSITVS . TABELLARI
ORVM . ARAM . CVM
SVIS . ORNAMENTIS
ET . BELA . DOMINI
INSIGNIA . HABENTES
N . IIII
VT . VOVERAT . D . D

* *Inbicto*, i. e Inuicto.
* *Bela* Vela B pro V antiqq.

Admirationem

Admirationem nostram habet, quam Romanis adnumerat idem Auctor Sacrosf. Vetust. pag.

C L X X X V I I I.

TEMPLVM . ISIS . EXORATAE

interpretare; Templum Isis, quae preces exaudiuit, & aedificando Templo reum fecit, vt vouerat. Nec illa inelegans ex hoc capite, quam habes apud Gruterum pag. DCCCXXX. n. 9.

C L X X X I X.

D . M
MELIAE . ANNO
RVM . XXVIII. ET . FE
LICI . ANN . XV . ME
MORIAM . FECIT
DIADVMENVS . BENEME
RENTIBVS

Est sanè hoc participium succi plenum, loco scilicet membri totius, v. g. *Quorum beneuolentiae, ac humanitati multum debeo*, seu Qui me beneficijs multis afficientes obstrinxerunt.

Ex hoc loco licet formulam sumere inscribendi, quae frequentissimo in vsu est, Praesertim cum causa, quae ad memoriam dedicandam mouit, in fine alleganda cùm venustè, tùm breuiter, vt apud Gruterum pag. CCLXX. n. 6. in tabula marmorea, cuius principium non damus, quia prolixum, & ita quoquè truncatum; sed in quo subintelligas, Cui dedicatum marmor, deinde subsequitur:

C X C.

T. STATILIVS . CALOCAERVS . NOMENCL. & post multa
AMPLA . BENEFICIA . DE . INDVLGENTIA
AVGVSTORVM . SVFFRAGIO . PATRIS . EIVS .
CONSECVTVS

In breuioribus Epigraphis regnat Participium, vt apud Grut. pag. MLXV. num. 5.

C X C I.

IOVI
S A L V T A R I
VLPIANVS
GRAVI . INFIRMI
TATE . LIBERATVS

Hoc est, Quòd fuerit graui infirmitate liberatus, Votum soluit. Et ibidem pag. MX. n. 3.

C X C I I.

C. IVLIVS . TERTIVS . SEVIR
CERERI . SACR . ET
POPVLO . PRANDIVM . MVNERE
FVNCTVS . DEDIT

Planiùs; postquàm fuit munere functus, dedit prandium.

Felicior in hac parte Graecia, quippe copiosior Participijs, cùm vno ex Verbo sex ipsa, atque septem deriuet. Specimen accipe ex Grutero pag. DCXCVII. num. 6. Est Inscriptio Nicomediensis ad Diui Gregorij in quodam putei labro

C X C I I I.

ΝΙΚΩΝ . ΚΑΙ . ΧΑΡΙϹ
ΝΙΚΩΝΙ
ΤΩ . ΥΙΩ . ΖΗϹΑΝΤΙ
ΕΤΕΑ . Γ . ΜΗΝΑϹ . ΙΑ
ΧΑΙΡΕΤΕ

id est. *Nicon, & Charis Niconi Filio. Qui vixit Annos tres, Menses vndecim. Auete.* Vbi participium ζήσαντι Aoristi Primi valet ac ὃς ἔζησε *Qui vixit*: neque extat latinè simile, quia neutrum Verbum, quod est cauendum tyronibus, ne, vt in Dresdensi Inscriptione *sectam Caluinisticam in has terras irreptam*; & ipsi breuitatem vrgentes, premant incauti scrupulum.

Inseruit haec regula Epigraphis summae breuitatis, cuiusmodi quam citat Suetonius (in T. Flauio Vespasiano cap. I. positam in Asia sub imaginibus Sabini, T. Flauij Petronis Filij, videlicet: ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ. i. e. *homini qui bene vectigalia conduxit*.

Binis participijs arctatur illa apud Auctorem Inscript. Sacrosf. Vetust. pag. CCXVII. emendata autem apud Gruterum pag. CLXXIII. n. 5.

CXCIV.

MANSIONES . SALIORVM . PALATINOR . A . VETERIBVS
OB . ARMORVM . ANNALIVM . CVSTODIAM . CONSTITVTAS
LONGA . AETATE . NEGLECTAS . PECVN . SVA . REPARAVERVNT
PONTIFICES . VESTAE . V . V . C . C . PRO . MAGISTERIO
PORTII . ACILLII . LVCILII . VITRASI . PRAETESTATI
V . V . C . C

resolue illa *Constitutas Neglectas* in Membra; ita haec illa contrahere habebis promptum.

Hoc autem, nisi ita breue sit Elogium, vt in membra laxari amet, aut nisi sententiae perspicuitas idem postulet, quod prudens Elogiasta intentè obseruabit exemplo antiquo apud Gruterum pag. CCLVIII. num. 1.

CXCV.

M. AVR . VERO . CAES . IMP
CAESARIS . TI . AELII . ADRIANI . ANT
AVG . PII . F . P . AELIO . COS . II
SCAPHARII . QVI . IVLIAE . RO
MVLAE . NEGOTIANTVR
D . S . P . DD
* *de sua pecunia dedicauerunt.*

Aptiùs profectò hic ita expressum *Scapharij, qui negotiantur*, quàm *Scapharij negotiantes*, quia Genitiuus casus *Iuliae Romuleae* interiectus non ita commodè cum Participio cohaesisset. Quod adhuc fit apertius ex sequenti Inscriptione Romana in Basi marmorea. Citat. Gruterus pag. CCLXIX. num. 2.

CXCVI.

IMP. CAES. IMP. CAES
L. SEPTIMI . SEVERI
PII . PERTINACIS
AVG . ARAB . ADIABEN
PARTHIC . MAXIMI
FORTISSIMI . FELICISSIM
P . P . FILIO
M. AVRELIO . ANTONINO
PIO . FELICI . AVG
TRIB . POTEST . III
PRO . COS
TIBICINES . ROMANI
QVI . SACRIS
PVBLIC . PRAEST . SVNT
* *Imperatori Caesari Imperatoris Caesaris*

Vix enim meliùs coaluisset in Incisum Participij illud Membrum: *Qui sacris publicis praesto sunt*. Obseruanda maximè illa apud eundem pag. CCCLVII. num. 5.

CXCVII.

T . ANTONIO . MARCELLINO
V . C . CONS . CAMP . PATRO
NO . DIGNISSIMO . OB . IN
SIGNIA . BENEFICIA . QVI
BVS . LONGA . POPVLI . TAE
DIA . SEDAVIT . VNIVER
SA . PLEBS . BENEVENTA
NA . CENSVIT . PO
NENDAM

Est hercle liberiùs ac suauiùs dictum *Ob insignia beneficia, quibus longa populi taedia sedauit*, quàm contractè in Participium *Ob sedata insignibus beneficijs longa populi taedia*. Iudicij ergo lance est opus, quo ita breuitatem sectere, vt tamen concinnitatem nè post habeas.

Caeterùm ex recentibus, in queis appositè Participium vsurpatum, accipe binas marmoreas tabulas bono scalpro incisas Pisciae in oppido Etruriae pernobili à nobis visas, ad primum aspectum subeuntium Portam, quà iter Lucam est; scilicet in facie domus Thurinae familiae, quae in biuio surgit. Altera

CXCVIII.

PAVLVS . III . PONT . MAX . LVCA . SE . A . CAROLI . V . IMP
COLLOQVIO . RECIPIENS . APVD . THVRINOS . DIVERSATVS
EST . XII . KAL . OCT . MDXLI . BALTHASSAR . THVRINVS
AD . DECVS . ORNAMENTVQ . FAMILIAE . REI . MEMORIAM
HOC . MONVMENTO . CONSECRAVIT

Altera verò

IMP.

CCCIX.

IMP . CAES . CAROLVS , V , AVG . AFRICA , RECEPTA ITER . HAC , IN . GALLIAM , HABENS . HIS . AEDIBVS HOSPITIO . ACCEPTVS . EST . CVIVS . AMPLISSIMAE MEMORIAE . AD . SEMPITERNAM . GLORIAM . FAMILIAE BALTHASSAR . THVRINVS . MONVMENTVM . HOC EXTARE , VOLVIT , MDXXXVI. PRID. NON. MAII

Quibus meritò iungit se plena collectae numerositatis ad inuidiam pene antiquam Epigrapha mortualis Auctore Octauio Ferrario suae Patriae ac huius seculi ornamento, videlicet in Diui Thomae Templo Patauino:

CC.

MVLIEBRIS . SEXVS
HVIVS , PAROECIAE
NATVRAE , DIVORTIO
AB , CHARISSIMORVM . LATERE . ABSTRACTVS
IN , MORTE . ETIAM . PVDORIS . RETINENS
HIC , A , VIRIS , SECVBAT

Neque patimur desiderare te, Lector, ex antiquis exemplum Participij simul & Membri, vt eadem in Inscriptione peruideas, vbi vsus vtriusque modi cadere possit; Auctor Inscript. sacrosf. vetust. pag. CXCIV. basim ita literatam profert, quam Gruterus suppositities accenset pag. XXIV. num. 1. indignam tamen dignitate antiqua nemo adhuc censuit, Ea est

CCI.

INFER . D. DEAB . Q
C. VIBIVS . ADVLESCENS
INTEMPERATO . AMORE
PERCITVS . PVTILLIAE
SEX . PVELLAE . GRATISS
QVOD . ALTERI . VLTRO
TRADIT . NON . SVSTI
NENS . CRVENTO . GLA
DIO . SIBIMET . MORTEM
CONSCIVIT . VIX . ANN
XIX. M. II. D. IX. HORAS
SCIT . NEMO

Ecce pro membro Incisum *Percitus, & non Sustinens* pro Cum percieretur, Cùm non sustineret. Contrà pro Inciso *Alteri vltrò tradentem*, ecce membrum *Quòd alteri vltrò tradit*, id est copiam sui facit alteri, & hoc vltrò.

Quoties rebus duabus diuersis tempore, quae per duo Verba coniunctione interposita efferentur, Participium Verbi prioris compendium bellè facit coniunctione suppressa. Vt quod alius diceret: *Adherbalem cruciat, & necat*, Sallustius dixit in Iugurtha: *Adherbalem cruciatum necat*. Hinc illa frequens formula in Antiquis Inscriptionibus, paucis multa perstringens: *Omnibus honoribus in Patria sua functus*. Et: *Omnibus honorib. in Colonia sua* (vel) *apud suos* (vel) *inter suos functus*: Et: *Omnib. honorib. municipalib. perfunctus*: Et: *Omnib. honorib. honeste functus*: Et *Omnib. Honorib. M F* (idest, militiae functus) Et *Omnib. officijs in caliga functus* idest militiae. Eadem quoquè vna formula nunc Membro, nunc Inciso enuntiata legitur in antiquis, Vbi de honoribus Magistratuum: Membro, vt *C. Calphurnius Flaccus honorem accepit, impensam remisit*. Apud Grut. CCCLXXXII. 7. Inciso, vt *M. Calphurnius Seneca honore vsus, impensam remisit*. Apud eundem CCCLXXXIII. 7. Et *Calphurnius Macer Pater honore accepto impensam remisit*. Interdum vt facilis, ne dum breuis decurrat Inscriptio, vitanda est iteratio Relatiui Qui, redacto in Incisum Membro altero quod per illud suspeditur; Vnde expoliri postulat marmor in Summo Templo Vrbis S. Dominici apud Indos Occidentales, quod ab Alexandro Geraldino Episcopo ita incisum fuit;

O Ciues

CCII.

O Ciues, O Posteri Qui antiqua maiorum facta scire animo habetis ★ Quae magno posteritati exemplo sunt. LEO X. Pont. Max. Gente Fluentina, & Romana emissus è familia Medices, ex Vrsina Matre est. Leo veri Dei Vicarius, iudicio Diuino, ingenio per totum Orbem sublimi agens hos parietes Magni Templi Diuae Mariae à supremo illo Petri solio, quod in Latio est, erigi fecit, multa illis imposita, qui duram caedem in miseros Insulae Hispaniolae indigenas, qui damnata in antiquos scelera patrarunt.

Cernin' duritiem in iterato proximè *Qui*, *Quae* sub ipsum principium? sic ergo ad asteriscum appositum leges meliùs *Qui antiqua maiorum facta scire in animo habetis magno posteris futura exemplo* &c Ex quo liquet etiam Participio futuri temporis iuuari breuitatem, vt luculenter praestat Albertus, Elogio de Diuo Antonio voluptates auersante: *Succutientibus pallium lenocinijs, cautus abiecit Iosephum geminaturus Aegypto*. Ecce & praesentis temporis, & futuri exemplum; pro, Cum lenocinia succuterent illi pallium, cautus id abiecit, vt geminaret, hoc est alterum daret, Iosephum Aegypto.

Elogij Membra
Per Gerundia Incisis collige

Membrum X.

Par in Gerundijs, atque in Participijs ratio Laconismi. Vt in Elogiò Q. Fabij Maximi (citatur totum infrà lib. V. de Venust. Elogij, cap. V. Membro XII.) *Annibalem pluribus victorijs, ferocem subsequendo coercuit*, idest, cum subsequeretur. Digna est, quae legatur Inscriptio Romana in Columnae Traianae basi, quam citat Auctor Inscript. sacros. Vetust.

CCIII

S . P . Q . R
IMP. CAESARI . DIVI . NERVAE . F. NERVAE
TRAIANO . AVG. GERM. DACICO . PONTIF
MAXIMO . TRIB. POT. XVII. IMP. VI. COS. VI. P. P
AD . DECLARANDVM . QVANTAE . ALTITVDINIS
MONS . ET . LOCVS . TANTIS . OPERIBVS . SIT . EGESTVS

Pro *Vt declaretur, quantae* &c. Tametsi non hìc syllabarum, numerorumuè compendium fit vllum, sed structurae duntaxat periodicae.

Eiusdem sunt rationis Gerundiua passim obuia in marmoribus, vt *Faciundum curauit*, *Reficiundum*, *Ponendum*, *Restituendum*, *Iuri dicundo*, *Stilitibus iudicandis*, & similia. Inscriptione vna ex antiquis cōtentus esto apud Gruterum pag. CCCLVI. num. 1.

CCIV.

D . M.
M. ANTONII . ANTII . LVPI . PR
PATRICII . AVGVRIS . QVAEST. SODAL. TITII . TRIB
MIL. LEG. II. ADIVTR. PIAE . FIDEL. X. VIR. STL. IVD. PRAEF. PER
LAT. CVIVS . MEMORIA . PER . VIM . OPPRESSI . IN
INTEGRVM . SECVNDVM . AMPLISSIMI . ORDINIS
CONSVLTVM . RESTITVTA . EST . SEPVLCRVM . AB . EO . COEPTVM
CLAVDIAE . REGILLAE . VXORI . ET . ANTIAE . MARCELLINAE . FIL
PIETATIS . SVAE . ERGA . EVM . TESTIFICANDAE . GRATIA . ET
NOMINIS . EIVS . IN . PERPETVVM . CELEBRANDI . PERFECERVNT . ATFINES
M. VALERIVS . BRADVA . MAVRICVS . PONTIF. ET . ANTONIA . VITELLIA
AMICI
Q. FABIVS . HONORATVS . T. ANNAEVS . PLACIDVS

Eiusmodi

Eiusmodi formae inseruiunt ad finem indicandum, quo quis ducitur ad agendum, vt in recenti Epigrapha (inter pompam Apotheoseos Beatae Teresiae Virginis descriptam à P. Marcello A Matre Dei Carmelita Discalceato)

CCV.

BEATA . VIRGO . TERESIA
EX . PATRITIIS . ABVLENSIBVS
AD . REPARANDAS . QVAS . LVTHERVS . POST . BIENNIVM . REBELLANS
EXCITAVIT . RVINAS
DIVINO . CONSILIO . NASCITVR
M . D . XV

Sed haec libentiùs Grammaticis remittimus.

Elogij Membra
Per Verbalia Incisis redde

Membrum XI.

PRomptiora aliquantò Verbalia Laconicis, quàm Gerundia. Ea variae sunt terminationis, sed frequentia sunt haec.

Primùm in *or*, cuiusmodi in superioribus obseruare fuit non pauca. Sed adhuc accipe, quò locum magis dilucidemus. Valerius Max. lib. III. de Fortitudine numero XX. *Trium*, inquit, *Vtrorum fortis temeritas Annibalem paulò antè spe sua Capuae potitorem, ne castrorum quidem suorum potentem esse passa est*, qui Capuae potitus, *Capuae* dicit *potitorem*. In marmoribus etiam hoc frequens. Apud Gruterum pag. CCLXII. num. 9.

CCVI

IMP. CAES. L. SEPTIM
SEVERO . PIO . PERTINACI
AVG. PARTN. ARAB
ADIABEN. PACAT. OR
BIS . ET . FVND. IMPERII
ROM. IN . HONOR. REIP
MATRI . TEMPLVM
D . D

Explica dictiones truncas *Pacatori Orbis*, & *Fundatori Imperij Romani*; Arctiùs quidem, quàm si soluisset, *Qui Orbem pacauit*, *Quique Imperium fundauit*, seu *Quod pacauerit*, & *fundauerit* &c. nec illud inelegans ex breuitate, quamquam seculi sequioris apud Grut. pag. CCLXXXI. num. 10.

CCVII.

LIBERATORI . VRBIS . ET . ORBIS . ROMANI
RESTITVTORI . LIBERTATIS . ET
REIP. CONSERVATORI . MILITVM . PROVINCIALIVM
D. N. MAGNENTIO . INVICTO . PRINCIPI

Et hic in verbalium compendium missa plura membra orationis, vt suprà adnotauimus. Alibi quoquè forma similis in argumento alio, apud eundem pag. CCCXLXII. num. 4.

CCVIII

D . M
P. AELIO . T. F. QVAEST. R
AVRI . LVSTRALIS . COACTORI
AC. CIVITATVM . VOLAMERII . ET
PETOVII . CVRATORI . Q. LAE
LIVS . AESOPIVS . B. M. M. R

Inde illa quoquè Epitheta in antiquis *Propagatori Orbis*, ac *Romanae Rei*; *Victori*, ac *Triumphatori semper Augusto*: Et, *Liberatori Vrbis*, *Fundatori quietis*. Et vbi quidam dedicat memoriam Amici sui, cum ea clausula: MEMOR . BENEFICII.

Ex Elogijs recentiorum hoc habe, praeter compluria toto sparsa Opere. Flauius Boldonius Germanus noster, cùm valetudinis ergo rusticaretur Bellani ad lacum Larium (quippe

ibi

ibi saluberrimum, si quod aliud, apud Insubres, Caelum) Archiepiscopo lustranti Dioecesim, hoc inter alia argumenta, quibus vestibulum patrij laris adornauit, potissimè lusit in rem propositam

CCIX.

FEDERICO . BORROMAEO
S. R. E. CARD. ARCHIEPISCOPO
DIVINARVM . LEGVM . PROPVGNATORI
ECCLESIASTICAE . DISCIPLINAE . PROPAGATORI
MORVM . EXEMPLARI
NVNC . PRIMVM . HANC . ORAM . VISENTI
EXPIATORI . SANCTISSIMO .
B E L L A N E N S E S
NOVAE . GLORIAE . NOVIQ. GAVDII
ARGVMENTVM
P

Plena sensu non negabis haec tria Verbalia *Propugnatori*, *Propagatori*, *Expiatori*: ad illorum exemplum, quae ex antiquis citantur apud Gruterum, praesertim pag. XVIII. num. 6.

CCX.

I . O . M
CONSERVATO
RI . MEMMIVS
MARTIALIS
LEG. XI. V. S. L. M

Scilicet, quod conseruauerit se, suaque exoratus: Et, vt citauimus lib. II. Classe *Christiana* IV. Memb. X. Elogio CCLVIII. ex Grut. vti superius n. 6. Vbi Ioui votum soluitur *Seruatori*, *Conseruatori*: quae duo verbalia pro totidem sunt membris, ijsque numerosis. Illud quoque è recentibus visendum, quod propositum in arcu Monetali Antuerpiae erecto, in aduentu Ferdinandi Austrij Infantis Cardinalis; Vbi supra Monetam habitu expressam matronali Numisma, in quo effigies Philippi IV. Hispaniarum, Indiarumque Regis ita circùm erat incisum:

CCXI.

MONETA . AD . COMMERCIVM
GENERIS . HVMANI . CVSA . ET
AVGVSTISSIMA . REGIS . ORBIS
TERRARVM . LOCVPLETATORIS
IMAGINE . CONSECRATA

Deinde Verbalia in *ux*, vt *Dux*, *Redux*, quae vim habent Membri, pro *Qui*, vel *quae ducit*: *qui*, vel *quae à periculo in tutum reducit*. Ita apud Gruterum pag. LXXVIII. num. 5.

CCXII.

FORTVNAE . REDVCI
D. APPIVS . AVGVST
DEDICAVIT

reducem autem Fortunam scribit, quòd eius beneficio reductum se putat incolumem, ex periculis itinerum, aut belli.

His adde quae in *bilis*: quorum haud desideres in antiquis exempla. Sed duo haec accipe; alia complura toto Opere offensurus, suprà, infràque. Gruterus pag. CCCCXXXV. num. 2. Cuius principio contenti simus:

CCXIII.

P. MANLIVS . SVRVS . P. F. IIII. V. CAP
ET . POMPONIA . CN. F. MARITALI
CONCORDIA . INCOMPARABILES

hoc est, qui concordia maritali pares sibi nullos habuerunt.

Alteram ibidem pag. CCCCXVII. num. 4. ipse tractus structurae poscit totam citari. Videlicet:

CCXIV.

LEVCADII . MEL

HELVIDIAE . BVRRENIAE
AVGVSTAE
NEPOTI . HELVIDI . BVRRENI . SE
VERAE . C. F. PVDICITIA . SAPIENTIA
INNOCENTIA . OMNIBVS . RETRO
MEMORABILI . OB . MERITVM . AMO
REMQVE . EIVS . CIVES . INTERAM
NANAE . CIVITATIS . VTRIVSQVE
SEXVS . AERE . CONLATO . POST
OBITVM . HVIVS
PATRONAE
DEDIC . XVIII. KAL
FEBR .
VRSO . ET . POLEMO
COSS

Elogij Membra
Per Epitheta Adiectiua Incisis restitue.

Membrum XII.

EPithet on adiectiuum grandis saepe sententiae vim habet, propterea breuitati accommodum, vt euincunt exempla, è quibus recole citatum suprà Memb. IX. vbi Participio simul & Nomine Adiectiuo mira orationi conflatur contractio; Videlicet: *Temporibus Claudij Tiberij * facta hominum * Armigerorum ostentatione* &c. pro *Cum facta fuisset hominum ostentatio, qui armis gerendis in praelio post Equitem armatum essent apti.* Consule item Gruterum pag. DCLXXVII. num. 10. vbi habet

CCXV.
CLODIAE . Q. FIL
RVFINAE
FVRIA . HELICAE
AVIA . ET
FVRINA . MATERTERA
PIENTISSIMAE

quod quidem epitheton *pientissimae* ad Clodiam defunctam relatum Elogij iusti loco est, adeò laudibus turget. Illa quoque basis inscriptio Romana in summo adiectiui compendio dignitatem praebet amplissimam (Citat Gruterus pag. CCLXXXVII. num. 3. quamquam seculo non bono nata, videlicet:

CCXVI.

IMPERATORIBVS . INVICTISSIMIS . FELICISSIMISQVE
D. D. N. N. ARCADIO . ET . HONORIO . FRATRIBVS
SENATVS . POPVLVSQVE . ROMANVS
VINDICATA REBELLIONE
ET . AFRICAE . RESTITVTIONE . LAETVS

idest, Vt argumentum ederet letitiae, quam ob vindicatos rebelles, & Africam restitutam concepit &c. Et illa non minus felix in angustijs apud eundem Grut. pag. IV. num. 9.

CCXVII
DIIS . PROPITIIS
M . ACTINII
VIVATIS

nam quòd propitios, fauentesque votis suis expertus sit Deos, votum persoluit. & pag. XXV. num. 8.

CCXVIII.
CERERI . FRVGIFERAE
SACR
L . VEIANVS . COSMVS
P . P

nimirum Cereri, cuius beneficio prouenisse sibi credebatur frugum vbertas. Pendendum est etiam Epitheton breuissimum plura colligens, apud eundem pag. DCCCLXXV. num. 7.

CCXIX.
DIIS . MANIBVS
IVLIAE . PANTHEAE
DIADVMENVS . ET
PLOCAMVS . SVAE

illud *suae* etsi obscaenum, & sue dignum, quod Amica duorum haec prodatur, quàm multum tamen supplet prolixioris sententiae?

Huc spectant formulae illae antiquis frequentes; *Qui oblata sibi statua, Honore contentus, Impensam Reip. viuus remisit*, pro Cùm honorem nullum affectaret, praeterquam oblatae statuae; Et illae: *Voti Compos, Voti Reus, Voti* vel *Voto damnatus*; quarum est varius significatus. Est enim *Voti compos*, qui rem optatam obtinuit, etsi nulla interueniente sponsione facta Deo. Voti Reus dicitur, qui pacta re, quam optauerat, & cuius gratia spoponderat aliquid Deo, illud persoluit. quo sensu habetur Aeneid. III.

Dij, quibus imperium est pelagi, quorum aequora curro,
Vobis laetus ego hoc candentem in littore taurum
Constituam ante Aras, Voti reus &c.

Hinc Macrobius Saturnal. lib.III. cap.II. Reus, inquit, vocatur, qui, suscepto voto, se Numinibus obligat. Tandem Voti Damnatus est, qui

qui promissa vota nondum soluit, seu qui maturè non praestat, quod Deo spopondit, vt constat ex illo Liuij lib. VII. *Dictator inter ipsam dimicationem, Aedem Iunoni Monetae vouit: cuius damnatus voti, quùm victor Romam reuertisset, Dictatura se abdicauit*: (& paucis interpositis) *Anno postquam vota erat, Aedes Monetae dedicatur*. Quod & obseruat Macrobius loco citato, si codicem eius castigatum adhibeas.

Iam de ijs primùm, qui voti compotes, aliquid grati animi causa Deo dicant, accipe apud Gruterum Inscriptiones binas, alteram pag. MLXXVI. n. 2.

CCXX.

FL. FELIX . V. C. MAGISTER
VTRIVSQVE . MILITIAE
PATRICIVS . ET . CONS. ORD. ET
PADVSIA . EIVS . INL. FEMINA
VOTI . COMPOTES . DE . PROPRIO
FECERVNT

Alteram pag. XLVI. num. 3.

CCXXI.

DEO . HERCVLI
IVLIA . MAXIMINA
VOTI . SVI . COMPOS

etsi haec eadem formula esse possit de votis, seu sponsionibus Deo factis; quibus susceptis Reus quis factus persoluit promptè, vt poscit religio; sin negligit, damnatur. Obiter autem obserua formulas alias, quae voti compotem significant apud veteres, cuiusmodi apud Grut. pag. LXXXV. num. 3. *Voto suscepto pro salute Imperatoris* &c. *Sex. Pompeius* &c. *Columnas cum epistilio Deo Magno Serapi in introitum exornauerunt*. Quod saepe compendijs exprimebatur trium literarum V. S. F. idest *Voto suscepto fecit*. Item illa *Ex Voto*. Et *Votum soluit*. Item vbi in Arcu Constantini Romae legis ab vtroque latere tabulae inscriptum, hinc VOTIS X. Inde VOTIS XX., interpretare, Imperatorem adhuc Ethnicum bis ludos celebrauisse in Deorum honorem: primos Decennales, quos vouerat, si ad decem imperitasset annos; alteros Vicennales, si ad viginti. Quare Votorum bis reus persoluit bis ludos.

De altera formula extat Inscriptio recens Augustae Taurinorum posita, Auctore Iuglare, in has notas

CCXXII.

CIVITAS . TAVRINENSIS
EVNDEM . DVM . MORERETVR . EXPERTA . PATRONVM
QVEM . CHRISTVS . DVM . VIVERET . PATREM
SOPITA . PESTE . VOTI . REA
SACELLVM . HOC . POS
EX . SORTE . COMPOS
FACTVS
NOTVS . RVFICANAE
L. F. PLOTILLAE

En vt apertè indicat, voto de pestis extinctione, quod ediderat, suscepto ream voti Ciuitatem soluisse quod spoponderat, nimirum extructionem Sacelli.

De tertia tandem formula exemplum non est reperire, nisi vnum, & ipsum Censurae subdendum, vbi Auctor hausisse conuincitur mendum, quod in Macrobij codicem (vt suprà innuimus) irrepserat: quasi idem significet *Voti damnatus*, atque *Voti Reus*. Inscriptionem hanc habes infra, lib. V. de Elogij Venustate cap. V. Memb. II. Cuius initium: *Dum Libitina*.

Alio etiam sensu Vox *Compos* vsurpata reperitur apud Gruterum pag. LXXVI. num. 7.

CCXXIII.

FORTVNAE
IOVIS . PVERI
PRIMIGENIAE
D . D

Quibus adde Epitheta priuatiua, vt *Exlex*, *Expes*, quae sensum membri inuoluunt. Quorum occurrit apud Gruterum inter Spuria non indigna Inscriptio, quae inter Antiquas supponeretur, pag. XXVI. n. 1.

CCXXIV.

ARAM . DEVM . INFER
VIATOR
HIC . CAESAM . LAODIAM
PVBLIAM . INSPICE . EO
QVOD . AETATEM
SVAM . FRAVDAVERAT
ABNVERATQ
CONTRA . PVELLAR . RI
TVM . IVSSA . AMORIS
SEMET . EXPES . GLAD
INTERF

Expes, inquit, hoc est, quod spe esset fraudata. Frequens in Epitaphijs vsus huius loci, vbi aetas defuncti indicanda. Et vbi fere inscribitur *Obijt annum aetatis agens* XX. vel L. vel LXXX.; expeditius fuerit *Obijt Vicenarius*, vel *Quinquagenarius* &c. Ita *Quinquagenario minor*, vel *minor anno vno*, *annis duobus* &c, pro cum *Annum aetatis ageret XXXXIX. vel XXXXIIX.* Ita *Quadragenario maior* &c.

Haec de plurimis alijs epithetis Adiectiuis intellecta volumus, clausulam huic loco facientes Elogij particula de Diuo Antonio, ex Alberto num. XIX. quae succo redundat: Videlicet: *Informes obiectos Daemones infracto sustinuit pectore: Certus raro informem beluam nocuisse.* Expende illa *Obiectos*, pro, qui sibi obijciebantur; & *Certus*, pro, cum certo sciret.

Elogij Membra
Per Substantiua Epitheta Incisis abbreuiantor.

Membrum

HVIusmodi quoque Epitheta, quae & Grammaticis Substantiua continuata, locum supplent membri orationis; habentque significandi vim maximam. Quo ex genere sunt illa in antiquis Elogijs *Pater Patriae*, pro illo; qui etsi Princeps dignitate atque imperio, patria tamen charitate subditos complectitur quasi filios: *Pater Consulum*, qui inter Consules clarissimus extitit: *Princeps iuuentutis*, qui inter iuuenes generositate indolis eminet, & gloria virtutum: *Amor Orbis, & Generis humani desiderium*; quo titulo honestatus est Titus Imperator, qui ob singularem in omnes facilitatem, ac beneficentiam humani generis sibi peperit amorem, desideriumque sui concitauit. Consule, quae infrà tradimus lib. V. de Venustate Elogij, & VI. de Argutia, vbi de Metaphora, & Metonymia: Tursellinus de Heliogabalo Imperatore ita inquit in Epitoma: *Interfectus & per vias, cloacasque in Tiberim raptatus, purgamentum & fex Populi Romani*, hoc est, qui in Populo Rom. ob foeda, tetraque vitia, veluti purgamentum, & fex excretus fuit, in flumenque proiectus: Fuit in hanc rem simplex Inscriptio vetus, vno contenta substantiuo, apud Gruterum pag. CCCXLV. num. 4.

CCXXV.

C. AELIO . C. F. C. N. QVIR. ACCITO
LINTRARIORVM . OMNIVM . PATRONO
LINTRARII . CANAMENSES . ODVCI
ENSES . NEMENSES

Plenior illa, sed in idem desinens, pag. CCCXXVII. num. 5.

CCXXVI.

C. IVVENTIO . C. F. QVIRI
NALI . AED . II. VIRO MVNI
FICENTISSIMO . CIVI . MV
NICIPES . INC. OB. MERITA
PATRONO . PATRIAE . DEDE
RVNT

* *Caio Iuuentio Caij Filio Quirinali Aedili Duumuiro Munificentissimo Ciui Municipes, Incolae &c*

quo titulo decoratas foeminas legimus in pluribus veterum monumentis, vt apud Gruter. DCCCCLVI. 10.

CCXXVII.

D . M
VARIAE . PHYSI
VARIA . SATVRNINA
PATRONAE
BENEMERENTI
FECIT

Manat hinc quoque Epitheton, quo Sex. Petronius Probus est honestatus, videlicet: *Anicianae domus culmen, & Consulum Pater.* Consule Grut. CCCCL. 3.

Et quo pupae defletus obitus, ibid. DCLXI. 8.

CCXXVIII.

N I C E N I S . P V P A E
P. A L F I . L. D I O N Y S I
D V L L I A E . L I . A P I C L A E
D E L I C I V M
V I X I T . A N N . S E X S

Sepulcrum substantiui continuatione illustratur apud eundem pag. DCXI. num. 7.

CCXXIX.

DONATVS
AVG. LIB. ET
ANNIA . PRIMITIVA
HANC . SEDEM
FRVCTVM . LABORIS . SVI
VIVI . SIBI . POSVER

Non absonat Inscriptio, ibid. CCCCXLII. 2. quae huiusmodi Epitheto clauditur, videlicet:

CCXXX.

M. NONIO . M . F
FAB. MVCIANO . COS
XV. VIRO . SACR. FAC
MVCIANVS
AVO

quae quidem appellatio Aui ad notitiam historicam est, vltimo tamen loco posita, more Epithetorum, quae sunt commendationis, vt cernere licet tùm ex proximè citatis, tùm superiùs ex Membri I. Elogio L.IV.V. Persimile est apud Grut. pag. DCCLV. num. 6.

CCXXXI.

D . M
ANTIOCHIDI
HELIVS . VXORI

& DCCCLXXX. 2.

CCXXXII.

IVLIAE . MARTIAE . NEVIBIVS
LICINIVS . ET . MVNILIELIA
MARCIANA . HEREDES

Nec minùs succinctum Epitaphium, quod legimus apud Auctorem Inscript. Sacros. Vetust.

CCXXXIII.

D . M
SEX . PETITIO . PRIMIGENIO
IVSTA . PATRI

Sic enim nos interpretamur, vt, cùm praemisso titulo *Dijs Manibus*, Inscriptio mortualis significetur, & Patri expressa, iam illa vox pluralis *Iusta* habeatur substantiuè apposita.

Hic se ingerit Epitaphium Lipsicum recens illud, sed breuitatis laude aequandum antiquis. Citatur à Suueertio in Select. Delic. videlicet:

CCXXXIV.

SIMON . PISTORIVS
. LL . D .
OBIIT . III . NON . DECEMB . AN
CHRISTI . MDLXII. AET. LXXIII
PATER . LIBERORVM
XXIII

pro, Cum genuisset liberos XXIII.

Quandoque relatione variata geminatur huiusmodi Appositum, vt apud Gruterum DCCXXXV. 14.

CCXXXV.

D . M
D. PASSONII . PATERNI
SEX . PASSON. PATERNVS
PATRI . OPTIMO . ET . SEVERIA
SEVERINA . MARITO
KARISSIMO

Is etiam modus ad breuitatem simul, & nitorem obseruandus apud eundem Grut. pag. MLXXVII. num. 6.

CCXXXVI.

SACRVM
POMPEIA . SEX . FIL
ELEVTHERIS . ET
SEX . POMPEIVS . SEX . F
QVIR . IVSTVS
SOROR . ET . FRATER
DONVM . DEDER

Consule, quae infrà tradimus lib. V. De Venustate Elogij, vbi de Versibus correlatiuis.

Est autem Continuatorum ordo fere triplex, Generis, Conditionis, Officij. Et quidem Generis, vt vbi quis dicitur Pater, Auus, Frater, Soror, Filius &c. Conditionis, vt cùm Vxor, Maritus, Amicus, Libertus, Seruus, Alumnus, Patronus: Officij, vt Aedilis, Paedagogus, Procurator, Quaestor, Fiscus, Curator, Dispensator, Collega &c. Adde quae sunt Artis, vt Architectus, Aerarius, Aurifex, Caelator, Dendrophorus, Lintrarius, Medicus, Statuarius &c. Vide ad calcem Gruteri caput VIII. Huc reuocabis Officia Domus Augustae & priuatae, vt A cubiculo, A libellis, A potione, A sacris, Ab epistolis, de quibus adi Gruterum ibidem cap. VII. Damus hic libentes principium Inscriptionis Romanae in basi marmorea, etsi deterioris seculi, non tamen spernendae notae, videlicet:

CCXXXVII.

D. D. D. N. N. N. INVICTISSIMI . PRINCIPES . HONORIVS
THEODOSIVS . ET . CONSTANTIVS . CENSORES
REMVNERATORESQVE . VIRTVTVM
PETRONIO . MAXIMO . V. C. PRAE. VRB. OB . PETITION
SENATVS . AMPLISSIMI . POPVLIQ. ROMANI . STATVAM
MERITORVM . PERENNE . MONVMENTVM . IN . FORO
VLPIO . CONSTITVI . IVSSERVNT. &c.

reliquum vide apud Grut. pag. CCCCXLIX. num. 7. Ecce autem continuata duo Verbalia *Censores*, *Remuneratores*, idest, qui benefacta iustè aestimant, & paribus honestant praemijs: Deinde appositum continuatum Statuae, *Meritorum perenne monumentum*, cuius forma, quia frequens est in clausulis Inscriptionum, exigit, vt recentem proferamus è Patria, expositam Regi in transitu Sponsae Augustae, videlicet:

CCXXXVIII.

PHILIPPO . III. REGI . POTENTISS
OB . MAXIMAS . ET . CLARISSIMAS . VIRTVTES
QVIBVS . INFRA . REGNI . PRIMORDIA
VNIVERSOS . POPVLOS . TVERI
EISQVE . CONSVLERE . COEPIT
MEDIOLANEN. CIVITAS
EQVESTREM . STATVAM . AERE
SVPERFVSAM
GRATVLATIONIS . ET . OBSERVANTIAE
TESTIMONIVM . EXOLVIT

Similem in modum Octauius Ferrarius Elogio *Andreae Vendrameni Sacrum ac Venerabile nomen, Venetae Maiestati par, Titulis omnibus maius extare hic Decuriones voluerunt, singularis aequitatis, ac mansuetudinis monumentum*. Eleganter membro substitutum Substantiuum legitur in sequenti Epitaphio, quod citat in Select. Delic. Suueertius; & nos ibi asteriscum appingimus, videlicet: *Vt omne natum caducitati subiectum; Ita & eodem decreto Illustriss. Princeps Maximilianus Dux VVirteeberg Anno salut. MDLVI. XXVII. Die Augusti natu.* * *Mens. VI. Dieb. XXII. superstes, Infans dulciss. Parentes optatae vitae desiderio priuauit* &c. idest cùm mensibus sex, Diebus duobus, & viginti superuixisset.

Et quando recentes Elogiastas producimus, dignus est in hac parte, quem obseruemus, Auctor Epitaphij Romani, quod habes apud Franciscum Suueertium in Select. Delic.

CCXXXIX

MARTINVS . V. PAPA
SEDIT . PONT. PER . ANNOS . XIII
MENS . III . DIES . XII
OBIIT . ANNO . MCCCCXXXI
DIE . XX . FEBR
TEMPORVM . SVORVM . FELICITAS

Vbi obiter hic castiganda videtur vox *Papa* vti barbara, reponendaque eius loco Latina *Pont. Max.* sed secundo versu supprimenda illa *Pont.* omnino redundans, cùm primo praecessisset *Papa*. Caeterùm ea clausula nihil speciosius ad laudis multiplicis compendium vno Apposito absolutum.

Binis mirificè pangitur Epitaphium inter Veneta relatum à Franc. Suueertio ibid.

CCXL.

PETRI . ARETINI
FLAGELLI . PRINCIPVM
OMNISQ. LASCIVIAE . PRINCIPIS

Neque reijcienda congeries plurium, poscente argumento; Cuius exemplar perpulcrum profert Natalinus vulgò de Gratijs Elogio Venetijs exposito in Aede Patriarchali, cùm Federicus Cardinalis Cornelius possessionem adiret sui Patriarchatus. Est autem huiusmodi:

CCXLI.

T E
FEDERICE . CORNELI
FIDEI . ROMANAE . CARDINALEM
VENETAE . CORCVLVM . SAPIENTIAE
RECTI . CVLTOREM . VLTOREM. SCELERIS
SACRIS . ARIS . PRAESIDEM
FESSIS . PRAESIDIVM . REBVS
DIVINITVS . DATVM
CLERVS ; POP. Q. VENETVS
SVPPLEX . VENERATVR

est totum hoc Elogium ex continuatis compactum, nimirum *Cardinem, Corculum, Cultorem, Vltorem, Praesidem, Praesidium*.

Ab hoc loco segetem collegit Tumulo suo honoratio Iacobus Pighettus, & mortuam exornatam & ipsum parentantem mortuae, videlicet:

CCXLII.

HOSPES
TVOS . OCVLOS . MORETVR . PIETAS
CONDITVR . HOC . TVMVLO
ANNA . VVESTONIA
RICARDI . COMITIS . PORTLANDI
MAGNAE . BRITANNIAE . MAGNI . THESAVRARII
FILIA
CLARAE . STIRPIS . GERMEN . EXIMIAE . DECVS . PVLCHRITVDINIS
SINGVLARIS . MODESTIAE . DELICIVM . CONIVGALIS . AMORIS . CORCVLVM
RARAE . FLOS . PVDICITIAE
MORTIS . FALCE . EHEV . NIMIS . INTEMPESTIVA . SVCCISVS
VXORI . INCOMPARABILI
BASILIVS . VICECOMES . FEILDINGVS
PRIMOGENITVS . COMITIS . DEMBEI
ANGLIAE . REGIS . AD . REMP. VENETAM . LEGATVS
SVI . IPSIVS . HAC . ORBITATE . CONTEMPTOR
POS
VIXIT . ANN. XIX. M... D...
DISCE . MORTALIS
Fatale . Esse . Vt . Mira . Vix . Ostendantur . Orbi.

Studium tuum omnino postulat, Lector, (quippe imitatio saepè cadit) artificiosa Epigrapha Tabulae, in pegmate Antuerpiensi, referente Apotheosin Defunctae Principis Clarae-Eugeniae-Isabellae Hispaniarum Infantis. Haec nimirum inter nubes depicta supplebat suum, imagine ipsa pene spirante, nomen; quo cum quasi continuatum substantiuum colludebat inscriptum tabulae

CCXLIII.

MATRI . PATRIAE
CAELO . RECEPTAE

quasi legisses dedicatum id pegma *Isabellae-Clarae-Eugeniae Matri Patriae Caelo receptae.*

Elogij Membra Per Praepositiones in Incisa

Membrum XIV.

Membri orationis vicem suppleri Praepositione cum casu, probant cùm è superioribus multis antiquis exempla, tùm è mox adducendis, quae formam inscribendi subministrabunt ad breuitatis praescriptum.

Primum autem quae ex Praepositione *OB* formantur: Ex his quaedam simplicissima, & trunca, vbi scilicet subauditur ad sententiae absolutionem, quod oculis offertur, Inscriptionem sustinens, vt in Pyramide octogona Cumberlandensi,

berlandensi, quam citat Grut. pag. CCLXXII. num. 9.

CCXLIV.

OB . HONOREM . PHILIPPI . IM
PERATORIS . NOBILISS . SEM
PER . AVGVSTI . ET . PHILIPPI
CAESARIS . NOBILISSIMI

quasi legeris: *Haec Pyramis erecta est Philippo Imper.* &c. *& Philippo Caesari, vt eius honori monumentum hoc extet in posteris.*

Pleniùs aliquanto legis in tabula votiua per eandem Praepositionem, vt apud eundem Gruterum pag. XCVIII. num. 9.

CCXLV.

CASTORI . ET . POLLVCI . DIIS . MAGNIS
SVLPITIA . Q. SVLPITII . F. VOTVM
OB . FILIVM . SALVTI . RESTITVTVM

ex hac autem petere licet exemplum succinctae, & purae inscriptionis. Nam illa syllabis aliquantò est maioris, etsi sententia paris breuitatis, quam refert Grut. pag. CCCLXXVII. num. 2.

CCXLVI.

Q. CAECILIO
L. F. GAL
FRONTONI
QVAEST. II. VIR
PROCVRAT. AVG
CN. CORNELIVS
EVPELASTVS . ET
CN. CORNELIVS
EVNORM.VS . OB
MERITA
OPTIMO . AMICO

Pressius autem nihil illa dictione *Ob merita*; sed quae iusto par Elogio.

Nec minùs graue sonat apud eundem pag. DCCCLVIII. num. 9.

CCXLVII.

D . M
ARISTO . MESORI
OB . MVLTA . MERITA
SECVNDVS . COLLEGA
TITVLVM . POSVIT
B . M . F

idest, cui multum debet affectus multis beneficijs. Similes alibi leges formulas ad merita aliena testanda, vt apud eúdem Grut. CCCXII. 2. *Ob plura eius in se merita*; Et CCCCXL. 3. *Ob insignem eius erga se beneuolentiam, ac singularem abstinentiam.* Et CCCCLXVXIV. 3. *Ob operam bene in Remp. nauatam.* Et CCCLIV. 4. *Ob causas, vtilitatesque publicas fideliter, & constanter defensas*; Et CCCXLV. 5. *Ob prouinciam vice sacra Maximiani Herculei Caes. Aug. optimè, & fortissimè administratam*; Et CCCLXXXVIII. 4. *Ob legationem, qua gratuita apud Maximum Principem Hadrianum Augustum Romae functus est*; Et CCCCXXIV. 1. *Ob aequitatem iudicij, & patrocinia iam priuati*: Et CCCCXXXVII. 4. *Ob municipium diutina Barbarorum obsidione liberatum*: Et CCLXXXII. *Ob res bene armis, consilijsque gestas, & Remp. pacatam*: In queis breuitatis ratio alia est atque alia, vti ratio argumenti poscebat.

Deinde significationis eiusdem affertur Praepositio *Propter*, vt apud eundem pag. CCCCLXV. num. 6. C. SALLIO . ARISTAENETO . V. C. &c. vbi post descriptos Magistratus varios ab eo gestos, Oratorisque in primis munus, clausulam, quae positae illi statuae exponit causam, ita subdit; *Propter humanitatem, abstinentiam, efficaciam*, subintellige Statuam dedicarunt: Est enim Inscriptio in basi Statuae.

Missam non facimus hoc loco (etsi obseruatam in superioribus exemplis) Praepositionem *Contra*, in Epitaphijs obuiam, vt apud Grut. DCLXXV. 13.

CCXLVIII.

CERINTO . INFANTI . MELLITISS
AC . DVLCISSIMO
VIXIT . AN. II. D. IV. H. IX.
GERONTIO . PATER
CONTRA . VOTVM

Vix enim exponi pluribus fas est, quod claudit Praepositio illa sola cum casu, Patrij moeroris, desiderij, luctus inconsolabilis.

Occurrit & *Sub* quandoque, breuitati inseruiens, vt in recenti tabula Mediolanensi, videlicet:

PHILIPPO

CCXLIX.

PHILIPPO . II. REGVM . MAXIMO
AMPLIFICATORI . ORBIS . FVNDATORI . QVIETIS
IN . SVMMA . POTENTIA . ET . FELICITATE
ITA . SAPIENTI .
VT . DIVINA . IMITANDO . HVMANA . OMNIA
INFERIORA . DVXERIT . VIRTVTE
MEDIOLANENSES . PVBLICO . IVDICIO
STATVAM . * SVB . AERE . LOCO . SVO
LOCANDAM . STATVERVNT

vbi Statua ſub aere eſt, non quidem aerea, aut ex toto aere, ſed aere ſuperfuſa, aut teſta, quam phraſim deſumpſit Auctor ex antiqua apud Grut. CCCCXXXVIII. num. 1.

CCL.

HONORI
MEMMIO . VITRASIO . ORFITO &c.

Corpus omnium Mancipum ſtatuam ſub aere conſtituit: non alteri abſimilem apud eundem pag. CCCCVI. n. 1. FL. EVGENIO &c. CONSTANTINVS . VICTOR &c. ET . IVLIANVS . CAES. *Statuam ſub Auro in foro Diui Traiani &c. Loco ſuo reſtituendam cenſuerunt.* * ſub Auro, ideſt auratam, ſeu auro ſuperfuſam vt alibi apud eundem CCCLIII. 4. ANICIO PAVLINO &c. *Statuam ſecundam Auro ſuperfuſam locari ſumptu publico placuit;* ſeu *Auro inluſtrem,* vt ibid. CCCLXX. num. 3. Et quam idem Spurijs adnumerat pag. XL. num. 1. CERETANI . BELLO . VICTI . ET *Virtute Magni Pomp. ſeruati ſtatuam ex aere aurato Equeſt. cum ſempiternae Patriae obſeruantia in medio Foro Poſuere.*

Ex quoquè non rarú in marmoribus ad breuitatem, vt Grut. pag. DCCCCXXXIV. n. 12.

CCLI.

EX . DOMO
CAESARVM . ET
LIVIAE
LIBERTORVM . ET . SERVORVM

interpretare ſupplens *Dijs Manibus Libertorum & ſeruorum, qui de domo ſunt Caeſarum; & Liuiae Auguſtae.* Simul obiter obſerua praemitti appellationem Caeſaream & Liuianam, quò ſubſequens Libertorum & ſeruorum honeſtetur. Alio ſenſu eadem Praepoſitio vſurpata paſſim in votiuis, vt apud Grut. CXV. 8.

CCLII.

SACRVM
PRO . SALVTE
L. SEPTIMII . SEVERIANI
PATRONI
SEPTIMIVS . FELICIO
EX . VOTO

Saepe etiam legitur *Ex teſtamento, Ex legato, Ex S. C.* quae vtique compendia ſunt dicendi. Sic Grut. DCCCLXVI. 1.

CCLIII.

D . M
CLODIAE
AVITAE
HEREDES
EX . TESTAMENTO

quam formulam ſubſequens ibidem marmor numero 2. explicat, videlicet:

CCLIV.

T . CLODIVS . L . F . CORSVS . PETILLIA
M . MAENA . L . CLODIVS . L . F . ET . C
CLODIVS . L . F . ET . T . CLODIVS . L . F . FECIT
LAETVS . LIBERTVS . ET . FIRMVS
LIBERTVS . QVOD . TESTAMENTO
FIERI . IVSS

Ex Aere autem Statua, quae nimirum aenea eſt, ſeu quae ex aere conflata. quem dicendi modum habes apud eundem pag. CIII. num. 7.

CCLV.

VICTORIAE . AVG
SACRVM
PRO . REDITV
IMP. CAES. T. FLAVI
VESPASIANI . AVG
PONT . MAXIM
TRIB. POT. COS. II
P . P
STATVAM . EX . AERE
ORDO . SPOL. CONLOC

* *Ordo Spoletinorum conlocauit*

Ab item breuitatem iuuat. Sic apud eundem pag. MCLII. num. 9.

CCLVI.

C. SABINE . VRSE
HOMO . OPTIME
AVE
SABINA . MYRTE
PATR . OPTIMO . ET
PIISSIMO . SIBI . CARIS
SIMO . CVM . QVO . VIXIT
IN . CONIVGIO . AN. LX
AB . EXCESSV . EIVS
MENS . VI . POSVIT
VRSE . HOMO . OPTIME
VALE

Ab excessu eius mense sexto posuit, idest sexto mense postquam is excessit.

Supra, non caret energia numerosi membri, Vt *Filiae mansuetissimae, & supra sexus sui captum, & aetatem prudenti*; apud Gruterum pag. MCXX. num. 7. quod est imitatus recens Auctor Epitaphij Brabantini, citati apud Franc. Sueertium in Brabantinis, videlicet:

CCLVII.

IOAN. BAPTISTAE . BORREMANS
SVPRA . PVERILEM . DECENNI . AETATEM
QVA . EXTINCTVS . EST
INGENIOSO
PETRVS . BORREMANS . PATER
INVERSO . NATVRAE . ORDINE . FIL
P . C
OBIIT . IX . KAL. AVG. CIↃ. IↃ. XCIX

In habet exemplum egregium infrà, Membro XVI. in extremo Epitaphij positi *Hieronymo Soledo Episcopo Vasionensi*. Vbi habet. *Romae in maiori de se expectatione sublato*. pro illo: *Cùm Romae maiorem de se expectationem concitauisset, è viuis erepto* &c.

Non est praetereunda obseruatio de vsu Praepositionis *In* pro *Erga* in antiquis marmoribus: quem certè non videtur acu (vt aiunt) tetigisse Ianus Gruterus pag. CCCCXXII. num. 2. hoc referens Epitaphium:

CCLVIII.

IVLIVS . FABIVS . FLORINVS
AVRGIT . VI . VIR
M . FLAVI . AVRGIT . F
ANNOR . LXX
PIVS . IN . SVIS . HIC
SITVS . EST . SIT . TIBI . T . L

porrò supra dictionem SVIS praefigit vti censorium indicem *Sic*, quasi cusoris peccatum carpens, vt solet in similibus; minimè aduertens vetustam phrasim (adnotatam etiam à Seruio in Artem secundam Donati, vt etiam refert Nizolius in Thes. ling. Lat. ad vocem *IN*, cum casu EO: qui & citat Ciceronianum illud *Fortes in eo Quirites*, pro *in eum* & Virgilianum: *Rapuitque in fomite flammam* Aen. I. pro, *in fomitem*: & Horatianum: *Districtus ensis cui super impia Ceruice pendet*. Carm. lib. I. Od. I. pro, *super impiam ceruicem*; propterea quòd Praepositiones communes, indifferenter, nulla scilicet lege seruata ponerentur. Ita *Pius in suis* non mendosè eo loco legitur, vt neque alibi apud eundem Gruterum pag. CCCCXL. num. 10. DCCLXXVI. 14. DCCCCVI. 11. DCCCCXLIIII. 9. Consule Mucinum in sua Syntaxi, vbi plura accruat exempla ex Plauto, Virgilio, & Cicerone, Praecepto VII. de Praeposit. Non negamus, seculis etiam eruditis vsurpatum *Pius in suos* apud Grut. CCCXXI. 6. Et *Pios in* OMNIS, pro omneis, posito I longo pro EI diphthongo; sicut contrà EI. pro I. longo, quemadmodum Ennius lib. I. Annalium.

Iuno, Vesta, Ceres, Deiana, Meneru a, Venus, Mars, nam cum in *Diana* sit prima communis, vt hoc loco producta monstraretur, diphthongus reposita fuit. Seu mauis *Pius in omnIs* pro omnes, I pro E; vt ex citato Ennij, *Menerua* pro Minerua; & contrà *Camina* pro Gamena ex Grutero XLVII. 10. arguitur E, & I commutari solita veteribus in vtraque quantitate. Adi Gruterum in calce, capitis XII. quod est Index eorum, quae ad rem Grammaticam: ad literas E, & I. *Sine*, & cum negatione *Non sine* frugalem orationem reddit, quod indicat non sinè pretio obseruationis, Epitaphium apud Florauantem Martinellum in sua Roma sacra.

BALTHAS-

CCLIX.

BALTHASSARI . PERVTIO . SENENSI
Viro & Pictura, & Architectura alijsque ingeniosis artibus
Adeò excellenti
Vt si priscorum occubuisset temporibus
Nostra illum felicius legerent
Vix. Ann. LV. Mens. XI. D. XX
Lucretia, & Io: Sallustius optimo Coniugi & Parenti
Non sine lachrymis Seniensis, Honorij, Claudij, Aemiliae, ac Sulpitiae minorum filiorum
Dolentes Poss. Die IV. Ian. MDXXXVI.

Elogij Membra
In Aduerbia

Membrum XV.

VIm sententiae Aduerbio interdum explicamus, interdum colligimus, vt pauca multis sufficiant. Duobus verò modis haec breuitas comparatur Elogio, vel sinè casu posito Aduerbio, vel cum casu.

Sinè Casu, sunt illa: *Viritim* pro, In singulos virus, seu, Viri singuli. Priore significatu apud Grut. CCCLIV. 1. *Vt ex vsuris eius Die natalis sui III. Kal. Maias Sportulae viritim Diuidantur.* Posteriore autem ibidem CCCLI. 5. *Immunes Ilienses, Iliponenses Decurione viritim statuam Dedicauerunt.* *En*, breuiarium facit verborum. Iuglaris in Imaginem Diui Thomae Aquinatis ad Diui Marci Florentiae in Bibliotheca: *En tibi omnem in vno demum capite Bibliothecam: En omnem in vno calamo Militantis Ecclesiae Panopliam* &c. pro, *Exhibeo tibi Spectator, vel Intuere hic.* Idem in Arcu Triumphali Niceae pro Nuptijs Mauritij, & Aloisiae Mariae Principum, Inscript. VII. *En qualia ligant decora Sabaudiae nodi: Tulere Reges, & Reginas traxere* &c. pro Aspicite Mortales, vel Cernite Ciues, Qualia ligant &c.

Quaeque ex Adiectiuis nominibus manant. Vt in vetusto Epitaphio: *Iucundè vixit Annos LX.* hoc vno Aduerbio longus vitae tractus in prospera semper fortuna indicatur. Et: *Cum qua (coniuge) concordissimè vixit* idest sinè vlla animi laesione, sinè iurgio, mutuo semper, & constanti amore.

Cum Casu, vt *Ergo* pro causà. Exemplum Romani marmoris dabit Gruterus pag. XCVII. num. 2. & quidem de causa vt aiunt finali: Videlicet

CCLX.

P. VALERIVS	
VOLVSI . F	
POPLICOLA	* *Popicola* pro *Publicola antiquum.*
IGNIFERVM . CAMPVM	
DITI . PATRI . AETERNAIQ	* *aeternaiq.* pro *aeternaeq.* antiq.
PROSERPINAE . CONSECRAVEI	* *consecrauei* pro *consecraui.*
LVDOSQVE . EISDEM . DIEIS	* *Dieis* pro *Dijs.*
POPVLI . ROMANI . SALVTIS	
ERGO . FECEI	* *fecei* pro *feci.*

idest vt populo Romano salutem impetrarem: Ita apud eundem in Spurijs pag. I. num. 2. memoratur victoria Titi Sempronij in Sardinia, & plenus praedae triumphus, cum hac clausula: *Cuius rei ergo hanc tabulam Ioui dedicat.* Scilicet, quia tantam victoriam praesenti ope Iouis reportauit, in testificationem grati animi hanc dedicat tabulam. Congruit recens Epitaphium citatum à Suueertio in Brabantinis:

CCLXI.

ISABELLAE . SPINOLAE
LECTISS. FOEMINAE . CONIVGI . CARISS
BAPTISTA . SPINOLA
PATRIT. GENVENSIS . PIETATIS . ERGO
H . M . P . C

Vt, inquit, pietatis argumentum daret.

Pro Causa etiam efficiente, qua quis ad inscribendum mouetur. Legitur Romae Epitaphium, citatum à Suueertio in Select. Delic.

CCXII.

HENRICO . GRAVIO
EXIMIAE . PROBITATIS . SPECTATAEQVE . ERVDITIONIS . VIRO
QVEM . POST . QVATVOR . LVSTORVM . IN . FLORENTISS. LOVANIENSI . ACADEMIA
S. THEOLOGIAE . PVBLICAM . PROFESSIONEM
SIXTVS . V. PONT. MAX
INSIGNIS . ERVDITIONIS . ERGO . ROMAM . EVOCAVIT
GREGORIVS . XIV
IN . PONTIFICIAM . AVLAM . EXCEPIT
SED . AMPLIORIBVS . DIGNVM . HONORIBVS
CHRISTVS
IN . CAELVM . EVEXIT . DIE . II. APRIL.
ANNO . DOM. MDXCI . AETAT . SVAE LV
CAESAR . BARONIVS . S. R. E. CARD . AMICO . POS

Ipsius etiam Aduerbij *Ergo* synonyma Vox *Causa* saepe vrget in Elogijs breuitatem. Cuius non infrequens formula in antiquis. Praecipuè apud Grut. pag. DCCCLVI. num. 5.

CCLXIII.

AMENVS . P. F. RVFVS
HONORIS . CAVSA
CALENIO . OLPISIDAE
NYSAE

interpretare, vt honore merito afficiat. Quae formula vt vim exprimat acriorem, grandioribus literis cuditur in Taurinensi monumento aerea tabula, citata à Grut. pag. CCCCLXXVIII. n. 7. quod est operae totum hic referre:

CCLXIV.

C. VALERIO C. F
STEL. CLEMENTI
PRIMIPILARI
II. VIR. QVINQVENNALI
FLAMINI . DIVI . AVG. PERPETVO
PATRONO . COLONIAE
DECVRIONES . ALAE . GETVLORVM
QVIBVS . PRAEFVIT . BELLO . IVDAICO
SVB . DIVO . VESPASIANO . AVG
PATRE
HONORIS . CAVSSA
HIC . OB . DEDICATIONEM . STATVARVM
EQVESTRIS . ET . PEDESTRIS . OLEVM
PLEBEI . VTRIVSQVE . SEXVI . DEDIT

vt nimirum honorem deferrent illi debitum. Eucharisticis quoquè & Votiuis inseruit haec locutio. Vt apud Grut. pag. LXIV. n. 11.

CCLXV.

C. PVLLIDIVS . CELLIOR
SENEX
NVMINI . SILVANI
GRATIARVM . AGENDARVM
CAVSA
V . S

quod est, vt Gratias pro beneficio accepto agat Numini, soluit illi, quod vouerat. Et in titulis sepulcralibus parentum, vt apud eundem pag. DCCXL. num. 8.

CCLXVI.

Q. SALLVSTIO . SALVILLO . ET . V. PRIMAE . SALLVSTIAE
PARENTIBVS . VRBANA . F. PIETATIS . CAVSA

vbi Filia memoriam parentum consignat posteritati, vt pietatis officium impleat.

Et synonymum alterum GRATIA breuitatem inscriptionis haud minùs premit. Cuius specimen habes apud Gruterum pag. CCCLVI. num. 1. Est in sepulcro marmoreo, fascibus, & securibus Consularibus, atque alijs ornamentis insigni, Via Ostiensi, tertio ab Vrbe lapide, videlicet:

D . M

CCLXVII.

D . M
M. ANTONII . ANTII . LVPI . PR
PATRICII . AVGVRIS . QVAEST. SODAL. TITII . TRIB
MIL. LEG. II. ADIVTR. PIAE . FIDEL. X. VIR. STL. IVD. PRAEF. FER
LAT. CVIVS . MEMORIA . PER . VIM . OPPRESSI . IN
INTEGRVM . SECVNDVM . AMPLISSIMI . ORDINIS
CONSILIVM . RESTITVTA . EST . SEPVLCRVM . AB . EO . COEPTVM
CLAVDIAE . REGILLAE . VXORI . ET. ANTIAE . MARCELLINAE . FIL
PIETATIS . SVAE . ERGA . EVM . TESTIFICANDAE . GRATIA . ET
NOMINIS . EIVS . IN . PERPETVVM . CELEBRANDI . PERFECERVNT . ATFINES
M. VALERIVS . BRADVA . MAVRICVS . PONTIF. ET . ANTONIA . VITELLIA
AMICI
Q. FABIVS . HONORATVS . T. ANNAEVS . PLACIDVS

Hanc inde formulam sumpsit Franciscus Pola, antiquitatis apprime studiosus, vt cernis in Elogio ad Diui Georgij Venetijs, ita scripto:

CCLXVIII.

MONIMENTVM
IN . QVO . OLIM . FVERAT . POSITVS
SEBASTIANVS . ZIANVS .
INVICTVS . PRINCEPS . ET . INCLYTVS
QVI
FRIDER. AENOBARBO . IMPERATORI
ARMA . CONTRA . ALEX. III. PONT. MAX. MOTA
EXCVSSIT
PACEMQ. EXTORSIT . SALVTAREM
RENOVAMVS . HIC . ET . RESTITVIMVS
SACRATAE . AEDIS . CVSTODES
MVNIFICENTIAE . EIVS . ERGA . NOS . TESTIFICANDAE . GRATIA
ET . NOMINIS . EIVS . IN . PERPETVVM . CELEBRANDI
M D C X

Respondet huic Latinae loquendi contractioni Graeca, cuius damus è vetustis marmoribus exemplum apud Gruterum pag. MXXIIII. n. 5. inter ruinas Aretenses repertum.

CCLXIX.

ΛΥΤΤΙΟΝ . Η . ΠΟΛΙϹ
Τ. Φ. ΛΕΟΝΤΙΟΥ . ΥΙΟΝ
ΚΥΡΕΙΝΑ . ΑΚΕϹΤΙΜΟΝ
ΠΡΩΤΟΚΟϹΜΟΝ . Β. ΑΓΟ
ΡΑΝΟΜΟΝ . Β. ΕΥϹΤΑΡΧΗΝ
ΙΕΡΟΥ . ΑΓΩΝΟϹ . ΠΕΝΤΑ
ΕΤΗΡΙΚΟΝ . ΤΟΥ . ΚΟΙΝΟΥ
ΤΩΝ . ΚΡΗΤΩΝ . ΑΡΕΤΗϹ
ΕΝΕΚΑ . ΚΑΙ . ΤΗϹ . ΙΗΝ
ΠΟΛΙΝ . ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΥ . ΜΕ
ΓΑΛΟΨΥΧΙΑϹ . ΗΡΩΑ . ΚΑΙ
ΚΟϹΜΟΠΟΛΙΝ
Τ. Φ. ΧΑΡΜΑΤΙΩΝ . ΤΟΝ
ΕΑΥΤΟΥ . ΠΑΤΡΩΝΑ

* Latinè *Lyttiorum Ciuitas*
Titum Flauium Leontij filium
Cyreina Tribu Acestimum
Protocosmum iterum Aedilem, iterum, Praesidem
Sacri certaminis Quinquennalem communis
Cretensium virtutis.
Ergo, & in
Ciuitatem perpetuae magnanimitatis Heroem &
Cosmopolitam
Titum Flauium Charmatiorum
suum Patronum

Alibi aliter eandem formulam vsurpatam legimus: Vt in Clausula Epitaphij Antuerpiensis: *S. P. Q. A. iustis exequijs heic ritè persolutis Piae memoriae ERGO. P. C.* pro *Defuncti pia memoria aeterna vt fieret*,

Elogij Membra In Ablatiuos Absolutos

Membrum XVI.

ABlatiuo absoluto colligi orationis membrum, sententiam propterea contrahi saepe monemur: id siue per Participium fiat, siue per Nomen. Participij paradigmata ex antiquis haec habe. Apud Scriptorem Inscript. Sacrosf. Vetust. citatur Basis Obelisci Romae ita incisa:

CCLXX.

CAESAR . DIVI . IVLII . F. AVGVSTVS
PONTIFEX . MAXIMVS . IMP
XII. COS. XI. TRIB POT
XII . AEGYPTO . IN . POTESTATEM
POPVLI
ROMANI . REDACT
SOLI . DONVM . DEDIT

illud verò Ablatiui *Aegypto in potestatem Populi Romani redacta* explicaueris in hoc Membrum: *Cum Aegyptum in potestatem Populi Rom. redegisset*. Similis est Votiua tabula, quam idem Scriptor inter Comenses percenset:

CCLXXI.

FORTVNAE
OBSEQVENTI
ORDO . COMENS
VOTO . PRO
SALVTE . CIVIVM
SVSCEPTO

pro, *quòd votum susceperit, donum dicat*. Est, quod maximè obserues, Epitaphium Romanum, à Grutero relatum pag. DCLXV. num. 2. ab hoc loco perfectum:

CCLXXII.

MEMORIAE
P. AELII . OLIMPIACI
QVI . VIX . A. XVI
M. II. D. XI
RELICTA . MATRE
INFELICISSIMA

& illud ibidem. DCCCCLXXI. 3. in Vrna coctili incisum.

CCLXXIII.

CORPVS . T. COR
NELI . PONTIANI . LI
BERTI . QVI . VIX. AN
XXV. M. VI. D. IIII
RELICT. PATRE
INFELICISS

Est antiquae notae potiùs, quàm seculi Trophaeum Tarraconense, apud Gruterum pag. CCXXV. n. 2. ex Ablatiuo absoluto conflatum, videlicet:

CCLXXIV.

BELLVM . CAESARIS
ET . PATRIAE . EX . MAGNA . PARTE
CONFECTVM . SEX . ET . CN. MAGNI
POMPEI . FILIIS . HIC . IN . AGRO
BATESTANIORVM . PROFLIGA
TIS

Vis ab hoc loco frequentato pressam ad omne compendium, sed elegantem ad omnes numeros Inscriptionem? Dabit literatorum Princeps nostrae aetatis, & miraculum floridissimi characteris Famianus Strada è Societate Iesu, qui Villam vulgò Matraiam agri Lucensis, rogatus ab hero Thoma Guinisio, his notis dedicauit:

CCLXXV

THOMAS . GVINISIVS
VILLAM . SIBI . POSTERISQVE . SVIS . PRIMOGENITIS
A . VINCENTIO . PATRE . FIDEICOMMISSO . RELICTAM
AGRO . LATIVS . ACQVISITO . ATQ. VBERIVS . EXCVLTO
DOMO . IN . AMPLIOREM . FORMAM . MAGNIFICENTIVS . EXTRVCTA
MONTE . AD . AREAM . ET . HORTOS . AMOENIVS . EXAEQVATO
AQVA . AD . FVNDI . VTILITATEM . DELICIASQ. LONGE . DEDVCTA
AVXIT . ET . ORNAVIT
AN. SAL. M. D. C. XVI
SVP. GRAT. IMMORT * *Superis Gratias Immortales*

Po scit

Poscit ad lautiorem suppellectilem imitationis tuae, Lector, conferri huc pars Elogij in Benedictum Silvaticum, Auctore Elogiastarum Antistite Octavio Ferrario Mediolanensi, & in Patavio Gymnasio Professore celeberrimo: vbi eius studium in Villa exornanda, per ablatiuos absolutos ita describit: *Septuagenario maior paternum Suburbanum modico lare, ac tecto, & angusto per obliquos tramites accessu in commodum, laxatis veteribus, nouis adiectis cubiculis, porrecta fronte surgentium pinnarum coronamento antiquum tholum cingente in ampliorem, & augustiorem hanc formam redegit; &, vt mollior aditus esset, collis dorso clementer accliui scalas supino ascensu, vagoque per amoena despectu suspendit. Praeterea obiacentem colli planitiem, directa area explicuit, & deductis hinc inde riuis placidè alluentis fluminis commercio aditum aperuit, ac totius aedificij prospectum nauigantibus propiùs admouit.* Cui non poenitendo studio adiungimus Dedicationem Delmonaci, quae historiae amplae compendium est, ab hoc ipso loco adornatam, videlicet:

CCLXXVI.

BEATO . ANDREAE . AVELLINO . CLERICO . REGVLARI
CAELITVM . CHORIS . ADSCRIPTO
QVOD . EXPIATIS . LVPANARIBVS . FVNDATISQ. TEMPLIS
POENITENTVM . MVLIERVM . COLLEGIIS . INSTITVTIS
VIRGINVM . ERECTIS . GYNECAEIS
TRADITIS . SANCTISSIMAE . DISCIPLINAE . DECRETIS
CHRISTIANAE . PROBITATIS . EXEMPLA . VBIQVE . GENTIVM
PROPAGAVERIT
CONSPIRANTE . VIRTVTVM . OMNIVM . COETV
CAELESTIVM . GAVDIORVM . IMAGINEM . MANSVRAE . LAVDIS
VESTIGIVM
LL. CONSECRAVERVNT

Atque vt in summa vbertate argumeti laudem frugalis orationis, quae summa est, assequaris, en tibi bellissimum exemplar, quod aemulere, apud Suuertium in Sel. Del. inter Vicentina.

CCLXXVII.

HIERONYMO . SOLEDO . EPISCOPO . VASIONENSI CLEMENTIS . VII. PONT. MAX. domus Magistro: In Hispaniam Legato ab eo ad CAROLVM V. Imperat. misso: rebus supra omnem spem, eius prudentia celeriter, & ex voto confectis: Affinitate etiam inter illos communcta: Caesare in Italiam adducto: cum Venetis caeterisque Italiae Principibus foedere inito: Duce Insubriae Caesari conciliato: in Belgis etiam apud eundem Legatione functo: ROMAE in maiori de se expectatione sublato. Io. Petrus fratri opt. atq. innocentiss. Pos. Vix. ann. LII. Obijt Non. Ian. MDXXXIII

Ecce quanta seges rerum, quàm presso collecta manipulo. Scilicet per Ablatiuos absolutos.

Obseruatione autem studiosorum maximè dignum est, in antiquis marmoribus offendi Ablatiuum absolutum contra cõmunes Grammaticorum canonas, à quo tamen boni seculi Scriptores haud abhorrent. Exempla innuit Ant. Mucinius in sua Syntaxi, ad Emanuelem Aluarum, nam praeter Sedigitum apud Agellium lib. XV. cap. XXIV.

Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi:

& Senecam de Vita beata cap. XX. *Quidquid, me nescio, faciam*. Et de Clementia lib. I. cap. IX. *Ego percussorem meum securum ambulare patiar me solicito?* Et Horatium Carm. lib. I. Od. II.

Neu sinas Medos equitare multos
Te Duce, Caesar:

& Terentium Heauton. Act. V. Sc. I.

Quemquamnè animo tam comi esse, & leni putas, qui se vidente
Amicam patiatur suam?

& Plautum Mostell. Act. I. Sc. III.

Quàm te, me viuo, vnquam sinam aut egere, aut mendicare.

Eundem Mil. Act. I. Sc. II.

Vosne ego patiar cum mendicis nuptas, me viuo, viris?

Ipse Cicero orat. pro Sex. Roscio, & Epistol. fam. iterùm, à Mucinio citatur; corruptis autem à Typographo numeris & indicibus locorum. Nos impatientes operae, ad fontes ipsos te, Lector, remittimus; ad antiqua properantes marmora ex nostro instituto, è quibus Ablatiui absoluti vsum huiusmodi perspicias. Ergo Gruterus pag. DCCCXIX. n. 7. citat Epitaphium hoc Mediolanense;

CCXXVIII.

PRINCIPIVS . SE . VIVO
SIBI . ET . ARTEMIAE
VIRGINIAE . SVAE
DOMVM . PERPETVAM
FECIT

qui quidem casus *se viuo*, aut in membrum enunciari poterat ex vsu communi, *dum ipse viueret*, aut ex Grammaticis concinere cum principali debuit, *Principius viuus sibi* &c: seu *Principius sibi & Artemiae Virginiae suae Domum perpetuam Viuens fecit*. Idem pag. DCCCVI. num. 5.

CCXXIX.

MARIA . GEMINA
EMERIT . AN . P . M . L
H . S . E . S . T . T . L
IPSA . SIBI . SE . VIVA
SECVS . CONIVGEM . SVVM
S . C

* idest *Maria Gemina Emeritana Annorum plus minus Quinquaginta Hic sita est. Sit tibi terra leuis. Ipsa sibi se viua secus coniugem suum faciendum curauit* (subintellige) *sepulcrum*.

Vbi vulgò dixerit *Ipsa sibi dum viueret*, vel *Ipsa sibi viua*: Vt quidem apud eundem pag. DCCCLXV. num. 4.

CCXXX.

D . M
ET . MEMOR
M. VAL. CHAR
RIDEMI . IP
SE , SIBI . VIVS
ET . SVIS . POSVIT

* *Diis Manibus et memoriae Marci Valerij Charidemi Ipse sibi Viuus et suis posuit*

Item pag. DCCCLXXVI. num. 2.

CCXXXI.

IVLIVS . ZOTICVS . VIVVS
COMPARAVIT . SIBI . ET . SVIS
LIBERTIS . LIBERTABVSQ
POSTERISQ . EORVM

Concordat pag. DCCCXVII. num. 10.

CCXXXII.

D . M
CORNEL. IACEANE
SIBI . VIVA . POSVIT
HEREDES
CONDENDAM . CV
RAVER

Vbi *sibi Viua* refertur ad rectum praecedentem *Cornelia Iaceane*. Obseruandum quoquè, vt aliter hicce casus tractetur pag. M. num. 7.

CCLXXXVI.

VIVVS . F
SEX . VETTIVS
FIDELIS
SIBI . ET . AXIAE . ƆL
AMABILI
CONTVBERNALI

* *Viuus Fecit*

* *Caiae Libertae*

Prudenter verò te iubemus, Lector, ne sumas exemplum ex ijs quae corrupti sunt seculi; Veluti apud Grut. DCCCLXIII. 7. *Publius Cassius Hilarus se vibus* (pro *viuus*) *comparauit sibi & suis libertis* &c. quis enim tueatur illud *se viuus*? id ipsum alibi apud eundem Gruterum offenditur nō sine offensione legentium: quamquam immeritò Censor perstrinxit Gruterum, quasi excrementis pudendae vetustatis colligendis institerit inhonorus Auctor; cuius tamen operam, & sanctissimam fuisse, & meritum de omni posteritate amplissimum, fateri cogatur, quis

quisquis fructum pensat ex veterum corruptelis inspectis in vsum bonorum redundantem.

Ad Absolutum Ablatiuum & alios reduc communes, quibus quoquomodo fit orationis adstrictio; Verbi gratià *Causae*; quae saepe oeconomiam Elogij subministrat, vt Epitaphij Mediolanensis in Diui Francisci ad Sacellum Arconatae Familiae.

CCXXXIII.

IO. GASPARI . ARCONATO
ANIMI . CORPORISQ. DOTIBVS . MAXIMOR . REGVM . DVCVMQ. GRATIA
EQVESTRIBVS . MILITARIBVSQ. ORNAMENTIS
INTER . VRBIS . NOSTRAE . PROCERES
CELEBERRIMO
HELENA . CARCHANA . VXOR . ET . VI. EX . EA . LIBERI . MOESTISS. POSS

Elogium
Aliunde etiam contrahi quaerat

Membrum XVII.

Alij quoquè ab his modis pauciores ex pluribus dictiones colligendi praesto sunt. & Primùm A loco Generis, ac Totius; vt enumeratione suppressa specierum, aut partium, Genus ipsum afferatur, aut Totum. Quod intellige, vbi breuitatis limites aliùnde quaeri non possint; nam (vt in altera Operis parte) enumeratio partium, & specierum saepe assumitur ad Elogij structuram. Ergo in antiquis monumentis, vbi quis inscribitur PRINCEPS IVVENTVTIS, hac vna appellatione comprehenduntur, quae iuuenem egregium decorant, omnes dotes; nobilitas nimirum generis, elegantia, comitas, modestia, continentia, liberalitas & caeterae: Et vbi ille apud Gruterum pag. MXXV. num. 7. celebratur PRINCEPS. GENTIVM. BAQVATITIVM. Eminens (hoc est) in ijs gentibus auctoritate, opibus, clientelis, imperio, quae omnia vno illo clauduntur titulo: Et cùm Iulius Caesar PATER. PATRIAE legitur; virtutum cumulus Optimi Princeps nomine illo importatur. Quemadmodum in recenti, ac magnificentissimo in summa breuitate Epitaphio Florentino, antiquitatis aemulo, ad Diui Laurentij.

CCXXXIV.

COSMVS . DE . MEDICIS
HIC . SITVS . EST
DECRETO . PVBLICO
VIXIT . ANN. LXXV. M. III. D. XX

Praeterea Voces quaedam deriuatae, seu coniugatae sensu turgent, Vt *Consularis*, *Praetorius*, *Quaestorius*, & similes (quae supplent numeros Membri) pro eo, Qui functus est Consulatu, Praetura, Quaestura. Compositae quoquè eiusdem significationis, *Exconsul*, *Expraetor*, *Exquaestor*; ita *Expraefectus*, *Expraepositus*, *Exsignifer*, *Excorrector*, *Exuicarius* &c.

Deriuata interdum officiunt, Primitiua prosunt ad reliquam structuram colligendam. Exemplo vno lucem ministramus ad multa: In Select. Dcl. apud Suueertium legitur inter Romana hoc Epitaphium.

CCLXXXV.

ALEXANDRO . IVNIO
**Antuerpiensi* Quod oppidum est in Belgis nobilissimum, honestiss. parentibus nato, Romae ob virtutem ad honores euecto, Et Auditoris Sacri Palatij munere integerrimè functo Heredes Poss. Vixit Ann. XXX. Mens. XI. Obijt X. Cal. Octob. M D L VIII.*

Duplex Asteriscus indicat vtrobique contrahi dictum potuisse, & quidem ex vsu latinorum veterum nitidiùs, videlicet: *Alex. Iun. Antuerpià, oppido in Belgis nobilissimo, honestiss. parentibus* &c. Ita vsus Primitiui adimit pretium membri.

Sunt & Aduerbia numeri, quibus gesta saepe munera vno contrahuntur vocabulo, vt in

antiquis TRIBVNITIA, POTESTATE. III. idest *tertium* IMPERATOR. V. idest *quintum*; COS. IV. idest *Consul quartum*. Nisi aliter energia postulet, quippe solui numeralem notam in vocabulum, vt cernimus in vetusto marmore apud Gruterũ pag. CCCCXXIX. num. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. eodem semper modo inculcatur.

CCLXXXVI.

L. LICINIO. SECVNDO. ACCENSO
PATRONO. SVO
L. LICINIO. SVRAE. PRIMO. SE
CVNDO. TERTIO. CONSVLATV. EIVS
IIIIII. VIR. AVG. &c

Nam breuiùs profectò dixerit *Tribus consulatibus eius*: sed meliùs inculcatum *Primo, secundo, Tertio Consulatu*. Senes item rerum, ac discrimen temporum excludit compendiarias notas numerorum, quod prae alijs cernitur in Romana memoria apud Gruterum pag. LXI. n. 4.

CCXXXVII

CN. OCTAVIVS. TITINIVS. CAPITO
PRAEF. COHORTIS. TRIB. MILIT. DONAT
HASTA. PVRA. CORONA. VALLARI. PROC. AB
EPISTVLIS. ET. A. PATRIMONIO. ITERVM. AB
EPISTVLIS. DIVI. NERVAE. EODEM. AVCTORE
EX. S. C. PRAETORIIS. ORNAMENTIS. AB. EPISTVL
TERTIO. IMP. NERVAE. CAESAR. TRAIANI. AVG. GER
PRAET. VIGILVM. VOLCANO. D. D

Namque illius muneris Ab Epistulis (*u* pro *o* antiquis) colligendus non fuerat, sed distinguendus Adiunctis seu Circumstantijs prima vice, secunda, tertia semper varijs, vt inscriptio ipsa monstrat.

Particulae etiam nonnullae compositiuae hùc spectant, quo de genere est *Sesqui*, pro eo quod est maius dimidio. Hinc sesquimillesimus annus indicat millesimum cum quingentesimo. In Columna saxea ad Rauennam (citat Suuertius in Sel.Del.) quà spectat forum Liuij, legitur expugnatio Vrbis: *Gesta fuerunt haec Prid. Id. April. Anno à partu Virginis supra sesquimillesimum duodecimo.* qui modus compendium sermonis nec inuenustum facit.

Elogij Breuitati Primùm officit Parenthesis

Membrum XVIII.

Parenthesis, vt ipsum indicat nomen, nisi perbreuis, officit Laconismo: Est enim Interpositio orationis in sermone, qua remota sensus extat integer. Cuius vt modum intelligas, opus est afferre locum Virgilij Aeneid. lib. XII.

Interea Reges (ingenti mole Latinus
Quadriiugo vehitur curru: cui tempora circum
Aurati bis sex radij fulgentia cingunt
Solis Aui specimen: bigis it Turnus in albis
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Aeneas Romanae stirpis origo
Sidereo flagrans clypeo, & caelestibus armis
Et iuxtà Ascanius, magnae spes altera Romae)
Procedunt castris.

quem in locum Seruius: *Longum hyperbaton*, inquit; *Nam ordo est: Interea Reges procedunt castris: Caetera enim per Parenthesim dicta sunt, nec est Eclipsis; cùm sermo in omnibus congruat.* Hactenus Seruius. Elogiasta ergo monstrum fecisset: soluerit autem Parenthesim hoc fere pacto: *Interea Reges procedunt castris: Latinus ingenti mole quadriiugo vehitur curru, cui* &c: *Turnus it albis in bigis* &c: *Hinc Pater Aeneas* &c: *Et iuxtà Ascanius* &c.

Antiquarum porrò Inscriptionum vix vlla

Parenthesim

Parenthesim offerre comperitur. Hanc tamen expiscati sumus in Grutero pag. DCLXXXV. num. 4.

CCLXXXVIII.

C. GAVIO C. F
QVI. VIX. ANN. XLIII. M. X
C. GAVIVS. MENODORVS
FILIO. PIISSIMO
PATER. INFELIX
AEQVIVS. ENIM. FVERAT
VOS. HOC. MIHI. FECISSE
ET. SIBI

Apostrapha namque à tertia ad secundam personam, *Aequius enim* &c. & Reuersio ad tertiam *Et sibi*, quae reciprocat casum rectum *Pater infelix* committitque superiorem Datiuum *Filio pijssimo*, apertam profectò reddit Parenthesim, etiam si illae notae ( ) solennes haud praefigantur, quae in maiusculis literis locum non habere apud veteres, obseruabimus infra lib. V. de Venust. Elogij. Datur autem Typographorum inscitiae, quod notas hasce apponant, minimè distinguentes priuatas tabulas à publicis, & quae codicibus contentae sunt literae, ab his, quae sunt natae marmoribus. Ita in Elogio II. Petri Adriani Vanden Broeche Flandro-belgae, de B. Hieronymo: *Pietas, quae in vsu, & habitu incrementa sumit, in Hieronymo non creuit: Cum in ipso adhuc puero (Caelo aetatem compensante) fuerit semper maxima.* Quis autem neget Grammaticorum, Ablatiuum absolutum, quale est illud, vti membrum cum reliquo periodi corpore cohaerere? Non ergo ea censenda Parenthesis; nec, si illam tueare, signare debueris, quia vsuuenit in Codice exarari, quae marmor suopte exigit iure. Sed insistimus illam negare Parenthesim: Cùm ipsa non sit aliud Auctore Vincentio Gallo nostro, in Rhetore, quàm sententiae interpositio ad sensum non necessariae. Atqui hic tam fuit necessarium asserere compensationem aetatis à Caelo factam, vt reliquus sensus futurus fuerit incredibilis; nimirum in Hieronymi pueritia, quae rudis est aetas, pietatem fuisse maximam.

Quocirca longiusculam Parenthesim reiectat Elogiastes, siue quia breuitati contrariam, siue perspicuitati, quibus duabus partibus nihil ille habet antiquius. Tales videri possunt hae (Nisi ratio mox afferenda censuram hanc propulerit, vt quidem putamus) nimirum, Alberti Elogio de S. Thoma Aquinate: *Ardentibus oculis (eò enim ignes omnes concurrerant, niues pectoris defensuri) somnus complexus est fatigatum*: Iuglaris de Christo IESV inter Doctores reperto in Templo, Elog. XV. *licet domi Templum Maria habeat (nusquam magis praesente Numine, coram quo ipsa, & maritus nobiles Mystae perenne ex se ipsis immolant holocaustum) imminente tamen popularibus festo die venire properat publicae pietatis in partem.* Vtrumque verò hoc Elogium, si totum perlegas, vt Panegyricae orationi similius, quàm Elogio, à prolixitate iudicabis; ita Parenthesim quoquè licentiorem impunè concedes. Illae porrò breués ad decorum Elogij eiusdem Iuglaris ibi Elog. XXIX. *Vis severus, & asper videri; sed (pace tua dixerim) nescis. Repulsam qui patitur, non ita cruciatur, ac tu, qui das.* Et Elog. XXX. *Cuius Centurionis fides aequè Caesaris; ac Dei castris probata Imperatoris vtriusque (rarà felicitate) occupauit affectus.* Petri Adriani nuper memorati Elog. VIII. *Eremum Hieronymus, non Anachoretae munia egreditur: Quin (stuporem preme) Antiochiae vrbe populosa Visus Eremi incola, non Vrbis.* Auctor Epitaphij incertus:

CCXXXIX.

PARENTI. NATVRAE
CORPVS
ANIMAM. NON. HABVIT
ARISTON
RESTITVIT

In Epitaphio Brabantino de Francisco Aguilare Aluarado: *Philippo III. ac Belgij Princip. A consilijs militaribus. Cui denique (quod prudentem & fortem decuit) contigit in actu mori, nempe in castris* &c.

Accipe Epitaphium recens, quod totum citari postulat eius structurae elegantia; in quo Parenthesis formam imitandam, maiusculis exerimus, quo promptiùs dignoscatur. Citat Sueuertius in Inscript. Brabantinis, videlicet:

D. O. M

CCXC.

D . O . M

CHRISTOPHORO . MONDRAGONIO . HEROI . FORTISS
Ab ineunte aetate per gradus gloriosiss. militiae sub imperio Caroli V. Caes. Imp. & Philippi F. eius nominis II. ad haec culmina euecto. Praef. turmae, & cohor. XXIII. VValonum bellicis consilijs adlecto. Transmos. Prouinciae, & Zelandiae Gubernat design. Hisp. Leg. Coh. XXVII. Arcis Gandauensis, dein Arcis Antuerp. Praef. Qui nec pace nec bello, dum Nestoream etiam senectam ageret, expeditione vnquam vacuus fuit. Adeò carus Deo, vt cum acie, praelio, excursione toties conflixerit, quamuis hostica manu, ac telo saepe actus fuerit, nunquam MIRABILE DICTV, vulnus acceperit. Ob memoriam sempiternae gloriae Heredes B. M. F. C. Obijt An. MDXCVI. Die III. Ian.

Hùc etiam afferi poscit Romanum ex Roma Sacra Florauantis Martinelli, Trans Tyberim, non indignum exemplo:

CCXCI.

ANTONIO . MARTINELLO . PICTORI
PISAVR. ORIVND. ET . FERE . CVNCTIS . ARTIS . SVAE . PRINCIPIIS
ADOLESCENTI . CONSPICIVNDO . IVVENTVTIS . FLORE . EREPTO
NICOLAVS
AH . DESIDERIVM . AH . LACHRYMAS . FRATER . QVAS . RELINQVIS
PIAS . SACRAS . FACES . TVMVLVMQVE
DICAT
VIXIT . ANN. XXIV. OBIIT . AN. SAL. MDLXXIII. XV. CAL. IVLII
Dum stupet aequali, ac vinci Natura veretur,
Inuida in aequalem seuit, & intereo.

Caeterum de Parenthesi consule Thesaurum *qui, is, vt* reguntur, quas & subiectis exemplis ling. Lat. vbi venustiores indicat, quae particulis illustrat.

Elogij Breuitati Officit Periphrasis

Membrum XIX.

PEriphrasin, nisi summa temperet breuitas, Elogiastes reijciet. Quippe, vt Gallus definit in Rhetore, est rei descriptio per plura verba, quae vnico pronunciari poterat. Itaque vbi paucis plura colligere propositum est, nae nihil cauetur impensiùs, quàm Periphrasis. Hoc tamen ita interpretare, vt, si ea breiuscula fuerit, & Inscriptio per se tota sit molis exiguae, non excludendam putes, exemplis veterum eruditus. Sic apud Gruterum pag. XXVII. num. 2. Dea Cybele periphrasticòs effertur in hunc modum:

CCXCII.

MATRI . DEVM . ET . ISIDI
C. MENASIVS . C. FIL. FAB
SEVERVS . FANVM . REFECIT
ET . PRONAVM . DE . SVO . FECIT
EX . VOTO

Hanc eandem periphrasim Deae saepe leges. Aliam verò eiusdem apud Grut. pag. XXXI. num. 7.

CCXCIII.

MAGNAE . MATRI
C. IVLIVS

Nec illa prolixior, qua describitur Poeta Heroicus praestantissimus in Epitaphio Romano, quod citat Suueertius in selectis Delicijs

STATIVS

CCXCIV.

STATIVS . HIC . SITVS . EST . IVVENEM . QVEM . CYPRIS . ADEMIT
PRAECONEM . AENEAE . CAMINE . QVOD . PREMERET
STATIO . STATII . F. DVL
CISS . CHRISTOPHORA
MATER . PIENTISS . POS
VIXIT . ANN. XXXIII

Artificiosissima illa, nec ita omnibus praesto, Periphrasis; elegantiae tamen summae, quò magis dissimulatae artis, quam dęprehendimus in Epitaphio apud Grut. pag. DCCCXXV. num. 19.

CCXCV.

M. VERGILIVS . NARCISSVS
VIXIT . ANN. XIIII

Nam id ipsum hìc sonat *Vixit*, *atque Hic iacet mortuus*, *anno scilicet quartodecimo* aetatis suae. Plura de Periphrasi suprà, huiusce libri membro VIII. Item libro V. cap.I. memb.IV. Artic.VII.

Quod si Periphrasis excogitetur nihilo numerosior syllabis, quàm ipsum nomen rei descriptae, ea enimuerò cum breuitate leporem coniugabit; vt habet titulus sepulcralis *Torquati Tassi Poetae: Ossa huc transtulit Bonifacius Card. Beuilaqua: Ne qui volitat viuus per ora virum, Eius RELIQVA parum splendido loco colerentur* &c.

Non decet fraudare studiosos censura nostra in marmor vetus apud Gruterum pag. DXII. num. 7. vbi male habetur Periphrasis. Nec enim bona dumtaxat monumenta Auctor legit, sed boni promiscuè ac mali seculi, vindicaturus, quoad eius fieri posset, antiquitatem omnem ab interitu, negocium relinquens integrum prudentibus ingenijs, vt instar Apis ingeniosae succum è sanis modò herbis delibent. Est igitur ita inscriptum

CCXCVI.

TROPHIMI . AVG. LIB
RELIQVIAE . PVERI . QVONDAM
PHRYGII . PASTORIS
VIX. ANNIS . DVODECIES . SENIS
NAM . TERTIVS . ABSTVLIT . ILLVM

Annos si computes, interpretaberis, vixisse septuaginta duos; nam septuagesimus tertius illum abstulit. Hoc verò malè ita indicatum ob Auctore; tùm quia loquendi obscuritas lectorem cogit ad computandum non sinè incommodo; tùm quia expeditius fuerit notis compendiarijs vti, de more; *Vixit Ann.* LXXII. Praeterquam quod non nisi inepta redditur illa sententiae redundantia, *Nam tertius abstulit illum*: Iam enim annorum cursus ad septuaginta duos, simul metam indicauerat, idest mortem.

Ad Elogij Breuitatem Conducit Ellipsis

Membrum XX.

NIhil in Elogijs frequentius Ellipsi; neque enim promptior aliunde Laconismus. Est autem haec figura, vt Grammatici definiunt; Alicuius partis orationis ad plenitudinem sermonis constituendam defectio: quae tamen pars facile subintelligitur; idque vel communi vsu loquendi, vel obiectu ipso rei.

Primùm Communi vsu recepta fuit formula illa trunca *Equo publico*, vt eo donatus quispiam significaretur. Ita apud Gruterum pag. CCCXC. num. 7.

CCXCVII.

D . M
C. CLAVDIO
L. F. FAB
SABINIANO
EQVO . PVBLIC.
COLLEGIA
FABR. ET . CENT
TITVL. VSVS

Equo inquit *publico*, subaudi, quo donatus, seu honoratus fuerat: Habes namque suppletam huiusmodi Ellipsim in marmore Macedonico apud eundem pag. CCCXCV. num. 4.

P. COR-

CCXCVIII.

P. CORNELIVS . ASPER . ATRIARIVS
MONTANVS . EQVO . PVBLICO . HONORATVS
ITEM . ORNAMENTIS . DECVRIONATVS . ET . IIIIRALICIS
PONTIFEX . FLAMEN . DIVI . CLAVDII . PHILIPPIS
ANN. XXXVIII. H. S. E

Et haec scribendi formula vsitata erat antiquis, sicut ad genus honoris: Hodie profectò duriuscula honore suppresso; nec si ad alia genera trasferatur.

Est contra acceptus Graecismus ille (quippe inuectus legitimè in Latium) vt post Adiectiuũ sequatur Accusatiuus casus subaudita Praepositione *κατὰ*, latinè *secundum*; Poetis multò familiaris, non ignotus historicis, nec planè peregrinus Elogiastis-Poetis quidem, vt *Os, humerosque Deo similis*: Virgil. Aeneid. lib. I. Historicis, vt *Ergo virum caetera egregium secuta, quam in petendo habuerat, etiam regnantem ambitio est* Liu. lib. I. Dec. I. Elogiastis demum, vt in vetusto marmore Romano apud Gruterum pag. CCCCXLI. num. 3.

CCXCIX.

NERATIO . CEREALI . V. C
CONSVLI . ORD. PRAEF. VRB
CONDITORI . BALNEARVM
CVRSIVS . SATRIVS
PATRONO . OMNIA
PRAESTANTISSIMO

Numero quoque 6. eiusdem paginae legitur eadem formula, *omnia praestantissimo*, idest *per*, vel *secundum ómnia praestantissimo*.

è recentibus habes Albertum in tumulo Diui Thomae Aquinatis (quem totum pete infrà lib. V. de Venust.) cui clausula est: *Ex hoc vno collige Hominem, Caetera fuit Angelus*.

Vsus etiam loquẽdi supprimit saepe verbum *Est*. Inde autem elegans, quamquam Grutero suspectae veritatis, Inscriptio vetusta, quam is citat pag. CCCLIV. num. 2. sed mendosè inquiunt fide digni testes oculati, emendatè verò ita legitur:

CCC.

M. ANNAEO
LVCANO
CORDVBENSI
POETAE
BENEFICIO
NERONIS . CAESARIS
FAMA
SERVATA

Quod etiam licet obseruare, apud ipsum Grut. CCLX, 4. in Romano marmore, videlicet.

CCCI.

IMP. CAES. DIVI . ANTONINI . F. VERI . PARTH. MAX .....
DIVI . HADRIANI . NEP.. DIVI . TRAIANI . PARTH. PRON. DIVI . NERVAE . ABN
M. AVR. ANTONINO . AVG. GERM. SARM. PONT. MAX. TRIB. POT. XX. IMP. VIII
COS. III . P . P
QVOD . OMNES . OMNIVM . ANTE . SE . MAXIMOR. IMPP. GLORIAS
SVPERGRESSVS . BELLICOSISS. GENTIB. DELETIS . ATQVE . SVBACTIS
S . P . Q . R

supergressus (supple) *est*.

Verbum quoque Actionis, v. g. *Posuerunt, Dedicauerunt* vel quid simile: vt apud Gruterum pag. CCCLXVI. num. 6.

CCCII.

SEXTIAE
TI. F
ASINIAE . POLLAE
M. NONI . ARRII
MVCIANI . COLLEGIA
IVVENVM . BRIXIAN
OB . MERITA

Ibid. pag. L. num. 2.

CCCIII.

ARGIVE . VICTOR
HERCVLES
DONVM . HOC
TIBI . VRBANVS
PRAETOR
VELDVMNIANVS
IVNIVS

supone

ſuppone *Detulit*, vel *dicauit*. Et in Epitaphio apud Auctorem ſacroſ. Vetuſt.

CCCIV.

D . M
SEX . PETILIO . PRIMIGENIO
IVSTA . PATRI

ideſt *Perſoluit*. Id ipſum in Graecis tritum, vt apud Gruterum pag. CCCCVI. num. 10.

CCCV.

Λ. ΦΑΒΙΟΝ
ΚΕΙΛΩΝΑ
ΤΟΝ . ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΕΠΑΡΧΟΝ . ΡΩΜΗΣ
ΥΠΑΤΟΝ . ΤΟ . Β
Η. ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΗΣ . ΓΑΛΑΤΙΑΣ
ΑΝΚΥΡΑ
ΤΟΝ . ΕΑΥΤΗΣ
ΠΡΟΣΤΑΤΗΝ

ideſt *L. Fabium Cilonem clariſſimum Principem Romae Conſulem II. metropolis Galatiae Ancyra ſui ipſius Praeſidem* ſubintellige verbum Actiuum *ἀσπάζ*, hoc eſt *adoptat*.

Paſſionis item Verbum non rarò ſubticeri docetur apud Gruterum pag. DCCLXXXIV. num. 3. in Graeca tabula, Romae ad D. Mariae Monticellij.

CCCVI.

ΦΛΑΟΥΙΑ . ΣΕΡΟΥΑΝΔΑ . Η. ΚΑΙ
ΑΓΡΙΠΠΕΙΝΑ , ΠΑΝΑΡΕΤΗ
ΕΥΘΥΧΙ , ΜΕΤΑ . ΤΟΥ . ΟΣΕΙΡΙΔΟΣ

ideſt *Flauia ſeruanda*, *quae & Agrippina Panarete* (ſubintellige *vocatur*) *concorditer cum Oſiride* (ſubintellige *poſuit*) Ita & Actionis, & Paſſionis verbum ſupprimitur breuitatis gratia. Huic latinum marmor haud quicquam abſimile, apud eundem pag. DCCLXXXVII. n. 7.

CCCVII.

D . M
GEMINIAE . TROPHIMES
QVAE . ET . TVRPILIA
C. GEMINIVS . HERMES
MANLIANVS
VXORI . CARISSIMAE

E recentibus Ioannes Andreas Albertus, Tumulo de D. Benedicto; *Viator hùc aures, non oculos*; vbi facile ſub audis *intende*.

Alia orationis partes communis loquendi vſus ellipſicòs extriuit: vt apud Auctorem Inſcript. Sacroſ. vetuſt. Titulus ſepulcralis Romae in Auentino.

CCCVIII.

VMBRICIAE . SEVERAE . VENVSTI

nimirum *Vxori Venuſti*. Illa quoquè non inſcita Ellipſis apud Grut. pag. DCCCXXXIX. num. 8.

CCCIX.

TORIAE . AGRIPPINAE
NIGIDIVS . CAPITO
MARITVS
PARVI . TEMPORIS

Dictus eſt enim *maritus parui temporis*, vt & Ciceroni *Conſul vnius diei*, ſubintellige *ſpatio*, vel *curſu*. Ellipſis autem tuetur ab iniuria temporis ſuſpectam, quae aliòqui trunca videri poſſet, Inſcriptionem apud Grut. DCCCCXXXII. 5.

CCCX.

LIBERTORVM
C. ARRENI . MARCIANI
ET . POSTERIS . EORVM
ET . QVI . IN . HOC . MONVMENTVM
TVENDVM . CONTVLERVNT

Ex more ſiquidem tumulorum ſuppletur titulus *Dijs Manibus*, à quo regitur genitiuus libertorum, quos indicat tumulatos: Datiuus autem *& poſteris eorum* cum ipſo titulo copulatur; non autem cum genitiuo, quaſi ſimul rectus à titulo; Nam cum poſterorum alij viuentes ſint, alij naſcituri, non dum profectò aliquid cum Dijs manibus habent.

Secundus ellipſeos modus ex obiectu rei naſcitur; Nam quae obuia ſunt ſenſibus, ea ſuperuacuum eſt indicauiſſe verbis. Itaque ratio breuitatis ſaepe dictat, ſubticere in Epigraphis nomen operis, cui illae apponuntur. Quod cernas in antiquis paſſim, vt in fronte Panthei Romae (citat Gruterus pag. I.) pedalibus literis excuſum etiamnum legitur.

CCCXI.

M. AGRIPPA . L. F. COS . TERTIVM . FECIT

hoc ſcilicet ipſum templum. Et in lapide milliario, de quo Gruterus pag. CLIII. n. 3.

CCCXII.

TI. CAESAR . DIVI . AVG. AVG. PONTIF
MAX. TRIB. POT. XXI. REFECIT
ET . RESTITVIT
IIII

nimirum *hunc lapidem milliarium*, quem subditus numerus quartum signat. Quod praeceptum vt firmius inhaerescat, suadet insistere alias ad exemplum cogendo inscriptiones, alias ad censuram. Exemplo primùm hoc fuerit, apud Grut. pag. DCCCLXXX. hum. 6.

CCCXIII.

T. MAXSVMA
TEST F. I

testamento ait fieri iussit, supple Molem hanc qualemcunque siue sepulcrum, siue quid aliud praesens cernitur.

Saepe cum re & Verbum actionis tacetur, quod cùm ex duabus Inscriptionibus suprà allatis in Paragrapho *Verbum quoquè Actionis*, tùm ex afferendis est cernere. In aenea tabula Ferrariae, refixa (vt putatur) ab Ara Iouis, aut Signo eiusdem, ita legitur.

CCCXIV.

PRO . SALVTE
IMP . CAESARIS
M. AVRELII . SEVE
RI . ALEXANDRI
PII . FELICIS . AVG
IOVI . OPTIMO . MAXIMO

tacitus subde *erexit Aram & Signum*, vel alterutrum. Est hoc genus Epigrapha Romana, in Arcu Titi (citat Gruterus CCXLIV. 3.) in quo sculpta victoria, & pompa Triumphi, qua vectabantur spolia Hierosolymitani Templi, Arca foederis, Candelabrum aureum septem Lucernarum, Mensa panum propositionis, Tabulae Decalogi, & vasa sacra è puro auro. Ita verò legitur;

CCCXV.

SENATVS
POPVLVSQVE . ROMANVS
DIVO . TITO . DIVI . VESPASIANI . F
VESPASIANO . AVGVSTO

scilicet Arcum hunc triumphali pompa insignem erexit, ac dedicauit.

Ex recentibus illa quò breuior, eò grauior, & magnificentior, in marmorea perampla tabula, cubitalibus literis, ad Portum Sfondratum, quam citat Sigismundus Boldonius germanus noster in suo Lario, videlicet:

CCCXVI.

HERCVLES . SFONDRATVS
DVX . MONTIS . MARCIANI
ANNO . MDLXXXXVI

Supplet autem aspectus loci, & situs *Portum hunc grandibus saxis fundatum, ac proxima munitum turri, suo iussu, & sumptu perfecit*.

Vincit non modò recentia, sed cum antiquis certat Marmor prope Pisas Via Florentina, in Ponte ita incisum:

CCCXVII.

SICCITATI . PALVDVM . AGRORVM . CVLTVI
CAELI . SALVBRITATI . CONSVLENS . COSMVS
MEDICES . FLORENTIAE . ET . SENARVM . DVX
A . PARTV . VIRGINIS . AN. M. D. LVIII. CAL. NOV

quis autem non promptè subaudiat Verbum extruxit? Quis de opere quaerat interpretem, quod in oculos incurrit? Nullo propterea Elogio satis commendabitur Titulus Aedium Sanctae Inquisitionis, ex tempore editus à Hiacyntho Libellio Ordinis sacri Praedicatorum clarissimo lumine, videlicet;

CCCXVIII.

EXERCENDIS
ADVERSVS . HAERESIM . . ET . CAETERAM . IMPIETATEM
QVAESTIONIBVS
ALEXANDER . VII. PONT. MAX

Quid

Quid castius ad laconismum? quid simul & perspicuum magis in Ellipsi, & magnificum?

Reliquum est, vt in quasdam veteres Inscripriones, salua vetustatis veneratione intendamus, exercitationis dumtaxat gratiâ, stylum censorium. Inter spurias, & suppostititias apud Gruterum, pag. X. num. 2. est, quae ita inchoatur: *HEVS. VIATOR. Si vlla tibi pietas inest, Verte huc ora*. Castiùs haud dubiè inscripsisset, & ad Romanum candorem aptiùs: *Heus Viator, Si vlla tibi pietas, Huc aduerte*. Iucundior erit animaduersio in alteram, & ipsam antiquam, apud Gruter. pag. DCCLXXIII. num. 8. in mole lapidea

CCCXIX.

CLODIVS. HOC. FECIT
VXORI. SVAE.

Hanc quippe etsi breuem notis, laxam tamen, & redundantem reddit dictio *HOC*, quam tu meliùs dispunxeris per Ellipsim: Non enim demonstratiuo pronomine est opus, vbi se ipsa res, hoc est Moles lapidea commonstrat oculis. Sed & Epitheton illud *SVAE* si tollas, numeris omnibus Laconismi per tria tantùm verba absolueris.

CCCXX.

CLODIVS. FECIT
VXORI

Quid? Desidera Verbum, & pressiùs stabit, & scitiùs; CLODIVS. VXORI. Accipe iam iustae magnitudinis Epitaphium; sed succinctae ex Ellipsi breuitatis, quod sibimet inscribendum dictauit M. Ant. Boncíarius Perusiae Professor, monstrum hominis & ingenij, videlicet:

CCCXXI.

Adeò sum visus infelix, vt nemo mecum sortem mutasset
*Adeo autem non fui, * Vt nec ego cum quoquam **
*Iustus est Deus; Aequè singulis indulget, Vt liberis Pater, * infirmis vt Mater*
*Alia * te Hospes volebam, & tu expectas*
*Qui, * Vnde, * Quamdiù **
*Sed frustra **
Propediem nobiscum futurus
*Dico propediem **
NOA etiam si fueris, aut SALEM. Licet obstupescas
Hoc celeriùs iter conficies, quò plenior ibis annorum
*Igitur corâm **
*Tu roga, vt beati * quod potest **
*Non vt tardi * quod non potest*

Asteriscus ellipseos index est; vide, quàm frequens! sed meliùs, vide, hinc quàm breuitas elegans!

Ad Elogij Breuitatem Conducit Zeugma

Membrum XXI.

Est Zeugma (Latinè *Nexus*) optimum in paucis Elogio arctando. Ita enim definitur; Figura, quae, quod in oratione desideratur, è proximo assumit, inuariatis accidentibus Generis, Numeri, Casus, & reliquis. Cuius in Rhetoricis tradunt exemplum ex Cicerone in Catil. *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia*. Vbi verbum *vicit* secundo, ac tertio loco subauditur ex primo. Et ex Plinio in Panegyrico ad Traianum luculentiùs: *Non enim periculum est, ne, cùm loquar de humanitate, exprobari sibi superbiam credat; cùm de frugalitate, luxuriam; cùm de clementia, crudelitatem; cùm de liberalitate, auaritiam; cùm de benignitate, liuorem; cùm de continentia, libidinem; cùm de labore, inertiam; cùm de fortitudine,*

 timorem.

timorem. Nam quae, in primo horum membrorum verba sonant, *loquar, exprobrari sibi credas*, ea in subsequentibus intelligas.

Hinc ergo vena non sterilis ad Elogij breuitatem, vt recentia exempla monstrant. Aloysius Nouarinus Elogio de B. Caietano: *Fugientem sequuntur honores, sequentem fugiunt*. Et: *Ad honores humilis rapitur, non ascendit*. Et: *Eò firmiùs Deo credidit, quò nihil sibi*. Et: *Fidem moribus animauit, mores fide*. Et: *Verè Deo non credit, qui credit tantùm*. Et in enumeratione idem ibidem: *Salutem aegris attulit, spem fractis, afflictis opem, morientibus vitam*. Insigne est dictum Auctoris Epitaphij in Ortelium Antuerpiensem: *Vitam habuit, quale alius votum*. Hieronymus Imolensis in Epitaphio Aloysij Putei (quod citat Sueuertius in Select. Delic. inter Bononien.) *Quem*, inquit, *omnes, qui aliquam eruditionis, administrationisque famam in familiam suam attulerunt, Magistrum; Qui remp. Franciscanam administrarunt, exemplum sibi adsciuerunt*. Epitaphium Viennense, Ara VIII. (habet Sueuertius in Sel. Del.) de Anna Maria Dietrichsteiniae, *Summae erga Deum religionis, erga maritum fidei*. Et Genuense (apud eundem) de Federico Spinola, qui *liberalitate exprompta laeto lepidoque ingenij vigore obligauit sibi publicè omnes, priuatim singulos*. Quibus in locis, & similibus salua perspicuitate sententiae paratissimum est Lectori assumere, quod deest, è proximo, & supplere constructionem.

Prompta hinc fiet animaduersio in Epitaphium recens, apud Sueuertium ibid. inter Rauennatia, caeterà bonum, sed adhibito Zeugmate absoluendum: Videlicet.

CCCXXII.

IACOBVS . ARIGONIVS . HEIC . SITVS . EST . HOMINEM . MORS EXTINXIT . ANNO . AET . SVAE . LIII . SED . * EXTINXIT . VNO . IN HOMINE . MVLTAS . VIRTVTES . ARTIS . MEDICAE . SCIENTIAM EXIMIAM . PERPETVAM . IN . OMNI . VITA . CONTINENTIAM . DENIQVE PIETATEM . IN . DEVM . HVMANITATEM . IN . OMNES . HOMINES MIRIFICAM . QVAE . SVBLATA . EX . OCVLIS . VIGEBVNT . IN . ANIMIS MEMORIAQVE . MVLTORVM . IACOBVS . ARIGONIVS . NEPOS . AC MEDICVS . POS

Tu, vbi asteriscum cernis, submoueto Verbum *extinxit*, quod nimirum è proximo assumendum: ita enim quantò nitidius leges?

Placet proferre Delmonacum Elogiasten primariũ, cuius inter politissimas Inscriptiones de B. Auellino suo, haec maximè in rem facit

CCCXXIII.

BEATO . ANDREAE . AVELLINO
CLERICO . REGVLARI
SVMMIS . CAELITVM . ORDINIBVS . ADOPTATO
QVOD
EXACTVM . PRIMVM . CONGREGATIONIS . SECVLVM
SVA . LVCE . CLAVSIT . NOVVM . APERVIT
CLERICI . REGVLARES
GRATIAS . PARITER . AGVNT

Nouum inquit *aperuit*, scilicet *Congregationis saeculum*. Accedat Epitaphium recens Brabantinum à Sueuertio citatum in Brabant.

CCCXXIV.

D . O . M
BAPTISTAE . SPINOLAE
PATRICIO . GENVENSI . VIRO . INTEGERRIMO
CVIVS . LIBERALITATEM . AMICI
CHARITATEM . PAVPERES
MVNIFICENTIAM . RELIGIOSI . ORDINES
SENSERE

Haec

Haec fortè copiosiùs nos, inquies, quàm vsus posceret. Sed malumus abundet Lector, quàm inopia laboret.

Ad Elogij Breuitatem Conducit Syllepsis

Membrum XXII.

Similis figura Syllepsis, per quam nimirum quod desideratur, è proximo item assumitur, sed variatis attributis ad ipsius cum proximo conuenientiam. Eius generis est vetusta Arae Inscriptio, in Circo Romano ad primas metas sub terra defossae:

CCCXXV.

CONSVS . CONSILIO
MARS . DVELLO
LARES . COMITIO
POTENTES

Consus (diceret) *consilio potens, Mars duello potens* &c. At haec, inquis tu forsan, Grammaticorum sunt. Esto: sed exemplis Elogiastarum illustrata putere non debent. Semper autem erit, quod ex his praeter rem grammaticam haurias, dignum industria summi Elogiastae. Accipe ergo ex Iuglare in funere Ducis Sabaudiae Inscriptionem primam, quae est ad Lectorem discessurum, cuius sanè clausula per syllepsim formata totam poscit citari Epigrapham: videlicet

CCCXXVI.

PERDIDISTI . DOLORIS . TVI . FRVCTVM
VIATOR
NISI . RECEDAS . MELIOR . QVAM . VENISTI
PERACTVM . PRINCIPIS . FVNVS . EST
TVVM . INSTAT
NEC . TV . ALTITVDINE . TVTIOR
NEC . VICTORE . FORTIOR . ES .
MORTVVS . ILLE . SECVRITATE . QVA . VIXERAT
DEVM . DOCVIT . TIMENDVM . ESSE
NON . MORTEM

subintellige postremo versu, *timendam esse*. Vbi verò ait: *Nec tu Altitudine tutior es*, alludit ad vulgarem honoris titulum, quo Dux eius notae appellabatur; à quo quidem titulo Author in Latina Inscriptione puritatem sectatus abstinuisset. Non minùs obseruanda clausula Epitaphij Louaniensis, apud Suueertium in Select. Delic. sed illud totum citare non erit, Lector, dispendium operae. Est autem positum in Sacello Collegij Dalensis

CCCXXVII.

D . O . M
ET
P . M

R. VIRI . PETRI . VAN . DALE . ARNOLDI . F. I. C. DECANI . ALOSTENSIS
CANONICI . ANTVERP . TOPARCHAE . IN . BALLAER . GHESTELE
BEERSELE
QVI . IN . LAVTA . RE . ET . SVPRA . PRIVATVM . MODVM
MODESTE . PROVIDE . PIE . EA . VSVS
COLLEGIVM . HOC . INSTITVIT . VECTIGALIBVS . INSTRVXIT
ALENDAE . IN B. P. IVVENTVTI * *in bonum publicum*
NATVS . ANTVERPIAE . ANNO . CIↃ . IↃ . IV. IBIDEM . OBIIT
ANNO . CIↃ . IↃ . LXXXII
HIC . MONVMENTVM . HABET . OSSIBVS . EIVS . VOLVNTATE
TRANSLATIS
VT . ANIMA . EIVS . IN . BEATAS . SEDES
TV . APPRECARE . PIE . LECTOR

penultimo versui subintellige verbum *transferatur*, sumptum ex participio praecedente *translatis*. Nec temnendus tractus Epitaphij Brabantini (apud eundem) de Ioanne Hauensi: *Cuius eruditionem Academiae, facundiam Templa, integritatem vitae omnis Ordo veneratus est.*

Ad Elogij Breuitatem conducit Prolepsis

Membrum XXIII.

HAec porrò figura bifariam struitur; Aut si dictio praecedat significans Totum, quae dictio deinde in partibus intelligitur: Aut contrà, si partes Totum praecedant. Prioris generis, vt apud Sallustium in Proœmio Coniurat. Catil.; *Igitur initio Reges diuersi, pars ingenium, alij corpus exercebant.* Et Liuium lib. I. Dec. I. qui de Templo Iouis per Tarquinium Superbum excitato ait: *Inde ad negotia vrbana animum conuertit, quorum erat primum, vt Ioui Templum in Monte Tarpeio monumentum Regni sui, nominisque relinqueret, Tarquinios Reges ambos, Patrem vouisse, Filium perfecisse.* Ex quo promptum cuiuis fiet ad formam Elogij inscribere Templo hunc titulum:

CCCXXVIII.

TARQVINIORVM . REGVM . OPVS
PATER . VOVIT
FILIVS . PERFECIT.

Prolepsi formatum legitur Epitaphium recens apud Suuertium in Brabantinis, videlicet:

CCCXXIX.

RESVRRECTIONI . SACRVM
G . E M I N I
FRATER . ET . SOROR . HIC . IACENT
MVNDVM . THEATRVM . IMMVNDVM
VIX . INGRESSI . CITO . EGRESSI
ILLVM . IN . MATRIS . VTERO . HANC . BIMVLAM . MARIAM
MORS . ABSTVLIT
CIↃ. IↃ. C. III. VIII. CAL. SEPTEMB
BALTHASAR . DE . SMIT . ET . IOANNA . VAN . EECKEREN
PARENTES . MOESTI
HOMO . CERTE . BVLLA.

Obiter autem tuemur aduersus Censores titulum ille *Resurrectioni sacrum*. quidquid praecepisse aliter videamur lib. II. Clas. VII. Memb. XX. Nam ibi reprehendimus dictum Suuertij *In Sacello Circumcisionis*: Titulum autem tumuli *Resurrectioni sacrum*, qui tumulus hic à nobis allegatur, non minùs defenditur, quàm illi *Aeternitati S*; *Memoriae S*; *Securitati S*; *Quieti aeternae S*; *Somno aeternali S.* & alij huiusmodi etiam apud antiquos boni seculi; Nisi quod somnum aeternum nouerant antiqui; Resurrectionem haud nouerant, quam nos lumine caelesti afflati & nouimus, & constanter confitemur, anhelamusque. Porrò in rem nostram Epitaphium proximè citatum similitudinem gerit in hac parte cum antiquo illo apud Gruterum pag. MCXLV. num. 9.

CCCXXX.

D . M
VARIO . EVDAE
MONI . CONIVGI
BEN . MER
AGRIA . INGENVA
ET . VARII
INGENVVS . ET
EVDAIMON . FIL

Ac sicut in superiore Dictio *Gemini* Genus est, seu mauis dicere, Totum, quod in subiecta distribuitur *Frater & Soror*; haud secus in posteriore Dictio *Varij* quam aequè participant *Ingenuus*, *& Eudaemon*. Similem huic habes Titulum sepulchri apud eundẽ Grut. MCLIII. 10. videlicet:

D . M

CCCXXXI.

D . M
Q. FLORI
SABINIANI

FLORI . RES
TITVTA . ET
CANDIDVS
PARENTES

Sunt quippe eiusdem cognominis, ideſt *Flori* ambo coniuges hominis defuncti parentes Reſtituta, & Candidus. Quod ibi de parentibus, hoc alibi de ſororibus apud eundem pag. CCCCXXVIII. num. 3.

CCCXXXII.

SEX. LAETILIO
SEX. F. FABIO
FIRMINO
VI. VIR. AVG
LAETILIAE
VERA . ET . SECVNDA
FRATRI . PIISSIMO

Lepidior ille titulus apud eundem, quodque nonnunquam offertur imitandum, pag. DCCXXV. num. 11.

CCCXXXIII.

D . M
C. CINCIO
SALIANDRO
PATRI . DVLCISSIMO
FECERVNT
C. C. C..C. CINCII
MARCIANVS
IANVARIVS
SEVERVS
HERCIANIVS

illis autem literis C quaternis indicantur vſitato veteribus more quatergemini *Caij* & ij fratres, eiuſdem autem cognominis Cincij: ita praenomen illud quadruplex, cum cognomine pluratiuo gerit munus Generis ad ſubiectas ſpecies propriorum quatuor nominum *Marcianus*, *Ianuarius* & caeteri.

Poſterioris autem modi, hoc eſt Partium praecedentium Totum, Et ſpecierum Genus, dabit exemplum Gruterus in Spurijs pag. XIV. num. 8.

CCCXXXIV.

D . M
P. ATILIO . RVFO . ET . ATILIAE . BERONICAE . VX
VIXER. ANN. XXIIII. SED . PVBL. MEN. X. ANTE
NATVS . EST . ET . EADEM . HORA . FVNGORVM . ESV
AMBO . MORTVI . SVNT . ILLE . ACV . ISTA . LANIFICIO
VITAM . AGEBANT . NEC . EX . EORVM . BONIS . PLVS
INVENTVM . EST . QVAM . QVOD . SVFFICERET . AD
EMENDAM . PYRAM . ET . PRAEFICA . CONDVCTA
ET . VRNA . EMPTA . ATQVE . INDVLGENTIA
PONTIFIC. LOCVS . DATVS . EST

En prolepſim ſpecierum *ille acu*, *iſta lanificio* ad Genus *vitam agebant*. De hoc autem ſchemate plus ſatis dictum.

Ad Elogij Breuitatem Conducit Emphaſis

Membrum XXIV.

EMphaſis, Timantis tabula, in qua plus cernitur, quàm ſit expictum; ſeu planiùs ex placito Rhetorum; figura eſt, quae plus ſignificat, quàm dicit; & altiorem praebet intelligentiam, quàm ipſa per ſe declarent verba. Habet haec in Laconiſmo principem ſedem. Cuius extat inſigne exemplum apud Virgilium Eclog. III. vbi indignatus Menalcas in Damoetam gloriabundum de victo ab ſe carminibus Damone, ait, *Cantando tu illum?* quo in loco non ob hoc tantùm ineſt breuitas, quia ſuppreſſum ſit per ellipſin verbum *Viciſti*; ſed ob em-

phasim in vocibus *Tu*, & *Illum*, quasi diceret *imperitus*, *peritum*. Sed ab Inscriptionibus petenda nobis exempla; & primùm apud Gruterum pag. DCLXX. n. 3. Est apud Viennam

CCCXXXV.

ARIOMANVS
ILIATI. F. BOI
ANNORVM
XV
H. S. E
PATER POSVIT

Nam quod Adolescentulus ad tumulum properauit, & Pater titulum posuerit, vtrumque dictum sensu doloris praegnans; quippe illud annis praefestinatum, hoc naturae praeposterum. Pagina vero DCCCCLXXII. num. 13. geminatur emphasis ad exprimendum viuidiùs effectum, videlicet:

CCCXXXVI.

C. CVRTIVS. C. L. ANTIOCHVS
PATER
ET. ARICINIA. NAIS
MATER
BASSO. FILIO. POSVERVNT
DEBVIT. HOC. NATVS. NOBIS. PRAESTARE. DVOBVS
VT. CINERES. PATRIOS. DEDERET. INFERIS * *inferijs*

Est & ingens doloris expressio in Emphasi, apud eundem ibidem num. 5.

CCCXXXVII.

T. ARRIO. T. F. ETRO. TERTIO
ANN. XXI
MIVTIA. T. F. MODESTA
MATER. V. F * *Viuens fecit*
SIBI. ET. T. ARRIO. M. F. VIRO

In illo enim *Mater*, & *Viuens Fecit* vix emphasim verba assequuntur: quasi dicat: Tumulum fecit (ò ordinem naturae turbatum!) non matri filius, seniori iunior; sed filio mater, & illi aetate florente; seu; An tumulum fecerit filio aetate florenti mater, & viuat? meritò traxit in illam trenodiam dolor, vt eidem tumulo subscriberet:

CCCXXXVIII.

INVIDA. FLORENTEM. RAPVERVNT
FATA. IVVENTAM
NEC. LIQVIT. MISERO. ME. SVPER
ESSE. MEIS
FLEVIT. PRAESENTEM. MATER
FLEVERE. SODALES
ET. MATER. TEPIDO. CONDIDIT
OSSA. ROGO
QVAE. PRIVS. HOC. TITVLO
DEBVIT. IPSA. LEGI

Miram emphasim spirat ille etiã tumulus apud Gruterum pag. DCCLXXXIV. num. 1.

CCCXXXIX.

D. M
FLAVIAE. QVIN
TILLAE. Q. F. ET
L. CVRVLLO. CONI
IVGI. IMPATIENTIS
VNA. H. SVPERSTITI
P. QVINTILLVS. VIX
DOLORE. V
ET. S. H. M. P. C

* *Flauiae Quintillae Quinti Filiae, & Lucio Curullo Coniugi impatientissimo vna hora superstiti. Publius Quintillus vix dolore viuus & sibi hoc monumentum ponendum curauit.*

Latet autem emphasis in illo: *Et sibi hoc monumentum ponendum curauit*; veluti sibi quoquè mox morituro prae animi angore; seu *&* *sibi* illis iam emortuis nolenti superuiuere; seu *&* *sibi* subsecuturo illos ad sedes infernas. Repete ex Prographica (pag. 2.) Epitaphium Aemilij Pauli Papiniani, cuius quantùm emphatica sit clausula, animaduerte: *In senio*, inquit, *heu parentes fecerunt filio optimo*; quùm nimirum in aetate caduca parentes maximè habebant opus

educatae iam,& validae prolis subsidio, ea se orbatos, ac destitutos vident. Pendenda est item sententia grauitatis plena in Epitaphio apud Auctorem Sacrosf. Vetust.

CCCXL.

IVLIA . L. F. PRISCA . VIX. ANN. XXVI
Q. CLODIVS . HILARVS . VIX. ANN. XLV
NIL. VNQVAM . PECCAVIT . NISI . QVOD
MORTVA . EST

An potuit innocentiam luculentiùs declarare, quàm ream facere eius facti dumtaxat,quo nihil minus est in hominis potestate? Non multùm dissonat ab illo apud Grut. pag. DCCCCLXII. num. 9. quod extat Romae

CCCXLI.

DIS . MANIBVS
AVGVSTALIS . IVNI
FECIT
ABASCANTIVS . IVNI
DE . QVO . NIHIL . DOLVIT
NISI . MORTEM . EIVS

ita obliquè remouet ab eo omnem omninò querelae suspicionem, nullique censurae declarat obnoxium. Ille autem tumulus emphasim clamosiorem edit ex ipsa tacita breuitate, quàm faciant superiores allegati multis querelis. Citatur apud Grut. pa g. DCCCCXX. num. 8.

CCCXLII.

L . VALERIVS . MARCELLINVS
NEPOS
L . D . D . D

scilicet quae habetur in humanis summa felicitas, vt quis nepotes, idest filiorum filios videat à quibus stabilimen familiae, & senectae solatium paratum intelligat. quàm fiet illud acerbum, si nepotes videat tumulatos? Haec certè res deturbare valet de mente miserum Auum, vt ipsa tumuli comparandi cura suscipienda restet ob patriam charitatem Decurionibus Ciuitatis; id quod indicant subiectae notae singulares L. D. D. D. *Locùs nimirum datus decreto Decurionum*. Sed enim erumpit in luctum titulus apud Gruterum in Spurijs pag. XXVI. num. 3.

CCCXLIV.

HAVE
LERIA
OMNIVM
AMANTISS
VALE

Nam *Vale* abeuntibus dicitur; at obeuntibus aeternùm dicitur, eò acerbius, quò amamus ardentiùs; diuortium quippe nobis indicimus sempiternum.

Neque verò sterilis manat vena huiusmodi ab historia, ad quam alludendo multa vno inferuntur verbo. Tale cernes Epitaphium ab Appiano citatum, relatumque à Grutero inter Spuria; nobilissimum illud tamen quoquo sit cusum seculo.

CCCXLIII.

ANNIRAE
D. PVCILLAE M
PVELLAE . IN
COMP
DIDVS . AE
MVLATRICI
MOESTISS. PA
RENTES

Vbi enim audimus hanc aemulam Didus (hoc est Didonis) statim & formosissimam intelligimus, & castam, & viraginem, & solertem; simul & ob desertorem amasium (vt fabulatur de Dido Virgilius) vel ob tentatam (vt de ea veriùs prodant historici) pudicitiam, sibimet mortem consciuisse. Quàm verò iustè è tanti boni iactura conuenit parentibus appellatio *Moestiss.*?

Inter recentiores hoc in genere Albertus palmam refert in Tumulo Diui Bernardi, quem non pigeat totum legere.

CCCXLIV.

HOSPES
MELLIS . OPVS . HAC . VRNA
CLAVDITVR . CVM
BERNARDO
E . SPINIS . TAMEN . NON . FLORIBVS
LECTVM . EST
SED . QVA . SIT . DVLCEDINE
INDE . COLLIGES
FVNVS . ETIAM . DVLCE . REDDIT

Clausula

Clausulam hanc Emphasi animatam vides; quasi legas: Quod est natura acerbum, atque austerum, efficitur dulce; tam est mellita defuncti hic iacentis memoria. Alludit autem ad characterem melleum Bernardi, qui è iugi memoria cruciatuum, quibus fuit affectus Christus Seruator, suxit sensum pietatis, ipso dulciorem nectare. Similis sui Albertus existit in Tumulo Diui Ignatij Loyolae Auctoris Societatis Iesu.

CCCXLV.

AENEAM . VRNAM
MARTIS . TORMENTVM
NON . ARGVMENTVM . MORTIS
SPECTAS . VIATOR
IGNES . CLAVDIT . SINV . NON
CINERES
NE . BELLO . CESSISSE . PVTES
DVCEM . NOSTRVM
IGNATIVM
CVM . DECESSIT
HINC . ETIAM . HOSTEM . QVATIT

quid autem (vt emphasim meliùs percipias) ad apparatum bellicum formidolosius, quàm vt Imperator vèl extinctus clades intentet?

Non est contemnenda phrasis Sigismundi Boldonij in Dedicatoria Poëmatis sui Heroici de Philippi Regis Hispaniarum obitu: est enim illa numeris Laconicis concinnata: praeque alijs hoc habet: *Regum Maximorum casus coaeui mundo sunt*: plus autem dixit, quàm *perpetuum habent luctum*, vèl *tempore nullo moerorem terminant*.

Nec obstat propositae breuitati, quòd aliquando Emphasis ex vna dictione duas conflet; cùm nimirum vtitur negatione contrarij pro positiuo. Quod vsurpauit Ioannes Dominicus Roscellus alumnus Seminarij Genuensis, Elogio de Prudentia Stephani Duratij Cardinalis, & Archiepiscopi: *Nihil*, aiens, *illi subitum. Lentè consulit: Consulta exequitur NON CVNCTANTER.* quae negatio maiorem positione vim exerit. Sic Liuius lib. II. Dec. I. summum omnium expressurus terrorem ait: *Non vnquam aliàs ante tantus terror Senatum inuasit*, pro *Nunquam*: Ita dissoluta in duas dictione paruo certè pretio literarum fit ad emphasim maior impetus.

Elogij Breuitas Synonymis gaudet breuioribus

Membrum XXV.

CVm è Synonymis sint alia alijs breuiora, longioraue ex numero syllabarum, ac literarum; breuiorum sanè delectum Laconismus suadebit. Exempli gratia. Pro *Itaque* dicet *Ita*; pro *Etiam*, *Et*; pro *Etenim*, *Enim*; pro *Quare*, *Quò*: *Qui*, pro *Ille qui*; *Quoties*, pro *Quotiescunque*; *Vt*, pro *Postquam*; *Saepe*, pro *Saepenumerò*; *Vt vt*, pro *Vtcunque*, vel *Quomodocunque*; *Ni*, pro *Nisi*; *Queis*, pro *Quibus*; *Post*, pro *Postea*; *Quinto die quàm*, pro *Quinto die postquàm* &c. Simplicibus quoquè vocabulis posthabentur Composita, vt exemplis subiectis demonstrabitur. Et primùm ex Grutero pag. CCXXV. num. 3. legitur

CCCXLVI.

DIVO . IVLIO
LIB . IVL . EBORA
OB . ILLIVS . IN . MVN . ET . MVN — * *in municipium, & municipes*
LIBERALITATEM
EX . D . D . D — * *ex Decreto Decurionum*
QVOIVS . DEDICATIONE — * *cuius antiq.*
VENERI . GENETRICI — * *Genitrici*
CESTVM . MATRONAE
DONVM . TVLERVNT

habes in huius clausula verbum simplex *Tulerunt* pro Composito *Contulerunt*. Et paginâ DCCLVII. num. 4.

L. ARISTILLVS

CCCXLVII.

L. ARISTILLVS . MARTIVS
GELIDVM . HOC . MARMOR
GELV . ET . MOERORE . ET . IPSE
CONFECTVS
ALBINAE . MARTIAE . VXORI
PIENTISSIMAE
VIX. ANN. XIX. DIES . XIIII

& ipse, inquit, *confectus* pro *etiam ipse confectus*: Neque (quod maximè obserues) vetuit scrupulus obscuritatis ex praecedente proximè coniunctione altera simili, *Gelu*, *& Moerore*. Ita de Ludouici Regis obitu in ipso triumphali die Christi ad Caelos ascendentis claudit Iuglaris Elogium XXXVII. in hunc modum: *Nec malè dubites, illum in nube sublatum. Alioquin unde in CHRISTIANAE serenitate tot pluuiae, nisi à Nube, Quae & hunc illi Solem eripuit?* Solue *&* in *etiam*, efficies numerum languidum.

Contractae per syncopam dictiones Elogium astringunt numeris, vt in vetustis marmoribus (Gruter. pag. XLX. num. 9.) *Fabrum* pro *Fabrorum*.

CCCXLVIII.

P. VALERIVS . BASSVS
PRAEFECTVS . FABRVM
ET . CECILIA . PROGNE
DIANAE . VALERIANAE
D . D

Deum, non Poetae modò, pro *Deorum*, ibid. pag. XXVIII. num. 2.

CCCXLIX.

DIS
MAGNIS
MATRI . DEVM . ET . ATTIDI &c

& alibi passim. Ita *Duum*, pro *Duorum*. Gruterus in Spurijs pag. XXIV. num. 6.

CCCL.

O . LECTOR . INFELIX . HOC
MONVMENT . ADESDVM . TE
VOCAT . ET . POST . INDE . ROGAT
IN . QVO . RECIDIT . HVMANA
VOLVPTAS . VT . LEGAS . DVVM
CINIS . HIC . AMAN. EST . &c

pro *Duorum cinis hic Amantium est*. E recentibus apud Suueertium in Select. Delic. inter Viennensia, ARA VI. legitur *Duum vix Mens.* pro *Duorum vix Mensium*.

Non omittendam hoc loco putamus sententiam Iul. Caesaris Scaligeri de Caus. linguae Lat. lib. IV. cap. LXXXV. Per Initia Latinos, more Graecorum vsurpasse Genitiuos pluratiuos, dixisseque *Meum*, *Deum*, *Liberum*, pro Meorum, Deorum, Liberorum; ita non per syncopen tunc illas enunciatas, sed integras fuisse voces. Vtcumque fuerit, nos trita Grammaticorum sectamur vestigia.

Ex duabus quoque in vnam dictionibus contractio hùc facit: Vt apud Suueertium in Monum. Brabantinis, Inscriptio Hortorum Halderianorum Alberti Struzzi, Auctore Eryoio Puteano, habet: *Vin' etiam, quod voluptatem istam vincat? Herum respice delicium merum* &c. pro *Visne?* Ita *Viden'* pro *Videsne*, & similia.

Cauenda porrò est adfectatio, ne synonymorum breuitati insistendum semper putemus. Nam & frigidè, & poëticè inscripsit Auctor quidam Epitaphij: *Ter quintum aetatis annum*, vt syllabarum duarum compendium faceret in voce *quintumdecimum*, quae decentiùs audita fuisset.

Elogij Breuitati Numerorum inseruit Diminutio.

Membrum XXVI.

NVmeri decrementum in Membris, Incisis, atque Epithetis ad Breuitatem simul conducit, ac Venustatem; Si nimirum ad pauciores syllabas, aut literas declinet sententia. Est Oratori cum Elogiasta commune. Cic. pro Mil. *Valeant, Ciues mei, sint incolumes, sint florentes, sint beati*. Vbi incisum primum syllabis septem constat, alterum quinque, tertium & quartum quatuor; sed literis quartum, quàm tertium, paucioribus. Exemplum in Elogio dabit Pons, Coronae Amicorum Heroum ita penultimum claudens versum:

Diuitias

CCCLI.

Diuitias, Vitam, Famam
Vterque pro Amico
V b e r r i m è
s t r e n u è
sanctè
p r o d e g i t.

Et Pictor tabulam Patrono porrigens ita Inscriptionem peragit:

Ingenium, Manum, Cor
Dedicat, Sacrat

Delmonachus in Trophaeis B. Andreae Auellini sic Incisa, & Membra diminuit:

Inuicto suo Triumphatori
Ad alterius nutum composito
Ad votum facto

Ibidem

Diuitiarum Apostolico ausu contemptori
Irrisori Terrenorum
Cui nullae risere opes, vt post illas abiret
Nullae illicium fecere, vt caderet &c

Alexius Ledesma Elogio in Donatum Supernium

Vt illibatum Numinis cultum
Armorum licentia labantem
Pietate restitueret
Exemplo firmaret

Iuglaris de Natali Delphini Gallorum Principis, Inscriptione IV.

Telluri Dies inuideat nouum Solem
Nox noua sidera

& Elog. XII. de Rupellae expugnatione, imposito Mari nouo littore, seu aggere:

Illustrata moles est Anglorum ignibus; Non accensa

Ibidem:

Clausum ratibus mare, apertum militibus
Tantali supplicijs ita vexare perfidos coepit
Vt ijs semper panem ostenderet,
Nunquam daret.

Idem ita Elogium Decimumquartum orditur:

Arces Ludouicus haeresi eripuit
At non dentes &c

Plura, atque adeò passim exempla offendes apud Laconicos Elogiastas; rara enim apud Lapxos, & Asiaticos.

Elogij comes indiuiduus Laconismus.

Membrum XXVII.

IN verbis hactenus contemplati sumus Elogij castitatem; restat, vt in Sententijs quemadmodum teneatur, subiecto Romano exemplo nostri temporis, proponamus. Vno quidem contineri vult ipsa, quae hoc loci commendatur castitas; & quae non tam specie sua, quàm necessitate interdum temporis exigit Elogiastae intentissimum studium. Siquidem fit saepenumerò (inuidia non dicam temporum, sed inscitia Opificum, atque Curatorum operis) vt ratione posthabita incidendarum literarum, quae marmori vitam indere dicí possunt, tota Opificis industria in erectionem molis artificio quammaximae visendae, ac demirendae posteris, intendatur: Tabula interim describenda literis perarcta, vbi res memoranda perdiues forte est, nec nisi amplo spatio definiri valet, relinquatur. Inde quod fuerit studium primum, ac potissimum, id habetur in postremis; ac tùm denique peccatum aduertunt, cùm pecuniae iam factum insanū impendium emendationi penitùs excludit modum. Atque hoc fatum deplorauerat quidem nuper Hiacynthus Libellius ex Sacra Dominicanorum Familia Vir egregius, ac in Vrbe A Secretis Sacrae Congreg. super Indice: Cùm Inscriptionem rogaretur sepulcralem in Nicolaum Rodulfium ponendam Romae, nimirum in luce Orbis consignandam memoriam Viri innumeris virtutibus, & exemplis de omni posteritate meriti: In Tabula porrò, vt principio decretum (quo id consilio, non liquet) perbreui, & vix alterius versus praeter defuncti nomen & ordinem, capace. Qui tamen Libellius, vt ingenium ad omnes horas promptissimum habet, neque diues minùs, quàm amoenum omni genere literaturae; planè superiorem se fato illo probauit; segetem laudum vniuersam, quam in Viro latè collegerat, ad vnum praecipuum quasi caput redigens; ex tempore dictauit Epigraphām, iudicio nostro plenam miraculi, in haec verba:

NICOLAO

CCCLII.

NICOLAO . RODVLPHIO
ORDINIS . PRAEDICATORR. GENERALI . MAGISTRO
QVI
FLANTEM . REFLANTEMQVE . FORTVNAM
AEQVO . ANIMO . SVSTINVIT
DECESSIT . A. M. D. C. L

Verùm conſcientia poſtmodum Curatores vrgente, ac exprobrante Tabellae deſtinatae anguſtias ſordidas ad tanti Viri Tumulum inſcribendum, quaſi ij tumulare ſimul auerent inſignium rerum memoriam, quam marmora ab interitu vindicant: Cùm fortè Vrbe deceſſiſſet prouinciae ſuae cauſa Libellius, amplior comparata eſt tabula, quae titulum prolixum commodè caperet; & conquiſitus Inſcriptioni Auctor alter, qui res ſingulares defuncti perdoctus, patentiſſimo in campo vires ingenij ſui inuictas exeruit. Nos, quam excerpſimus ipſi perfectam Inſcriptionem in Diuae Mariae ſupra Mineruam, hìc allegamus. Auctorem, nomine diu incomperto, inter Principes Elogiaſtarum non immeritò à nobis cenſum fuiſſe docuit fama nunciati poſtmodum Ferdinandi Vghelli Florentini, ex Ord. Ciſtercienſi, cuius eſt *Italia ſacra*, quae nunc quidem coepit lucem aſpicere volumine multiplici, eruditione immenſa ad noſtri ſeculi decus immortale. Ita ergo inſcripſit tumulum:

CCCLIII.

D . V . T * ideſt *Deo, Vni, Trino*
FRATRI . NICOLAO . RODVLPHIO . FLORENTINO
OCTAVII . S. R. E. PRESB. CARDINALIS
AC . LVDOVICI . EPISCOPI . PACTENSIS
GERMANO . FRATRI
SACRI . PALATII . APOSTOLICI . MAGISTRO
ORDINIS . PRAEDICATORVM . VICARIO
EIVSDEMQVE . OMNIVM . PP. CONSENSIONE
MAGISTRO . GENERALI . L V
QVI . SVB . VRBANO . VIII. PONT. MAX
HONORIBVS . AMPLISSIMIS . AC . VARIIS . GRAVIBVSQVE
NEGOTIIS . PRO . ORDINE . GESTIS
XV. ANNIS . INTEGERRIME . PRAEFVIT
PRINCIPIBVS . CARVS . BONIS . GRATVS
LIVIDA . AEMVLORVM . DEIN. OFFENSVS . DICACITATE
EXCELSO . AC . FORTI . ANIMO . VIOLENTA . EORVM . TELA
SANCTA . FEFELLIT . PATIENTIA
SACROS . FASCES . TVNC . VLTRO . SIBI . OBLATOS . DETRAXIT
CVIVS . PROBITAS . ATQVE . INNOCENTIA . EO . MAGIS
INTELLIGI . AC . SVSPICI . POTEST . QVO . MAGIS
AEQVO . IVDICIO . QVINQVE . S. R. E. CARDD. DENVDATA
AB . INNOCENTIO . X . PONT. MAX. COMPROBATA . EST
CVM . POST . SEPTENNIVM . EXTINCTO . THOMA . TVRCO . SVCCESSORE
INAVDITO . SANE EXEMPLO
PRAESES . GENERALIS . INSTITVTVS . FVISSET
DEMVM . INSTANTIBVS . COMITIIS
VNICO . CVM . OMNIVM . ORE . ITERVM . AD . SVMMVM
REVOCARETVR . FASTIGIVM
GLORIA . CVMVLATVS
ORDINI . PATRIAE . BONISQVE . OMNIBVS . ABLATVS
ANNO . SAL. M. D. C. L.
VII. KAL. IVNII . AETAT. SVAE . LXXII
FF. CONV . S. M. S. M. PARENTI . OPT. MM. POSS

* ideſt *Fratres Conuentus S. Mariae Supra Mineruam parenti optimo moerentes poſuerunt.*

Iam

Iam compone hosce Titulos: Contemplabere, licebit, argumenti vnius faciem geminam: edocebere, quomodo in angustum coactus premas sententiam; quomodo in apertum dimissus eandem explices, salua vtrobique dignitate Monumenti, saluisque Epigraphes legibus. Atque hoc feliciùs, quò faciliùs, ac pene vulgo concessum: Illud enimuerò gloriosiùs, quia plenum periculi, & ingenij omnino Daedalei experimentum. Quare execrandum sanè est vitium illud praeposteri studij in describenda mole siue sepulcrali, siue alterius cuiusuis generis; Ac inculcandum Curatoribus operum, vti prima sit cura in rebus noscendis, quarum memoriae studetur; atque ijs campus, aut spatium iustum aptetur literarum. Altera deinceps, ac tertia detur ordini structurae, detur mensuris operis, detur pretijs marmorum, & si qua pensitanda adhuc veniunt. Verùm vbi negotium peruenti viderimus, & corruptelam praepollere, aut inquam recusanda nobis est componendae Inscriptionis prouincia; aut (sin minùs licet) exoranda fides Apollinis, vt adspiret aliquid dignum, vnde existimatio nostra seruetur in re tanta, quanta est alienum vitium nostro oportere ingenio emendari.

Pro Libri coronide Monitum

Membrum XXVIII.

Restant in consectanda breuitate, quae attentiùs declines, breuia. Nimirum oblata tibi cùm fuerit ex genio tabula honesti spatij; non vnius autem facti destinata Memoriae, sed vnius Viri multiplici factorum laude conspicui (quod est in Epitaphijs solenne) haud dubiè tunc, sicut congeri non omnia debent, quae admiserit Historia fusa, aut Panegyricus (sic enim violaretur Laconismi sanctitas debita marmori) ita in deligendis memorabilibus pensitare opus erit non illa quidem, quae Virum cum summis comparent, ac etiam nonnullis superent, splendor natalium, cumulus fortunarum, fauor Ciuium, & huiusmodi reliqua vulgò adorata; quae singularia quamquam videri possunt, quia tamen cum multis communia, non immeritò inter vulgaria reijciuntur. Verùm si qua potiùs rara ceciderunt, & personis, locis, temporibus minùs vsitata; Namque hinc demum efflorescit Inscriptionum decus, & consecrandae apud posteritatem perennant Tabulae. Quocirca hic delectus trutinam in primis postulat: Et qui suo non fidit iudicio, adhibeat consultissimorum, & capita consummatae prudentiae. Facit ea de re nos monitos obseruatio alieni lapsus. Cum enim dudum essemus Romae, audiremusque aliquando in Curia deambulantes, haberi mentionem Causae multò insignis de Iurisdictione ab Episcopo Marsicensi in incolas Saponariae paucis antè annis optatum in portum perductae, ea fama, ac celebritate, vt non alia aut implicatior Causa, aut acrior, aut denique prolixior, Patrum memoria, extitisse diceretur. Eius porrò victoriam, quam peritissimi quique ex Curia desperatam habebant (quippe post ingentes impensas, post irritos conatus Episcoporum trium praecessorum, quartus quoquè deseruerat Causam, instar cadaueris deploratam) nihilo tandem minùs cessisse feliciter Episcopo quinto, Iosepho Cianti, cuius non modò patuit studium ardentissimum in Decisionibus Rotae pro se tam crebris obtinendis, vt Marsicensis Causae vnus titulus praealtum ex se volumen ostentet; Verùm & nobile inuentum solertis ac prope Caelestis ingenij, per quod ne sententijs quidem plenis flexos Saponarianos, sed furiali spiritu longè obstinatissimos, ad obsequium tandem, & obedientiam, cui sese ab vsque superiore seculo, nescio quo iure praetento, subtraxerant, emollitos, ac domitos reduxit. Quae res eò nobilior habenda, quò perfecta pacatiùs; aduersus autem quos homines? nempe quibus erat despicatui amplissima Sacrae Rotae auctoritas, inflictum per ipsam Anathema, Mandata Purpuratorum Patrum seuerissima ad Nuncium Neapolitanum, huius dein iussa, & imperia, postremò Regia potestas, quae praesto jam erat de more ad ius Ecclesiasticum armis vindicandum in contumaces. Ad haec quid egerit, putas, Episcopus? Nihil is quidem elatus victoria forensi, aut porrecto sibi tam firmo, atque frequenti praesidio:

Nihil

Nihil contrà commotus peruicacia aduersariorum, quos, si Regias admittat cohortes, haud dubitat, quin excidio, & clade cogantur ad seram poenitentiam: Verùm nuntiato, portas oppidi occlusas, & molibus obiectis prohiberi ingressum: sed & incolas ex omni aetate, ac sexu circum moenia in armis, procinctosque ad pugnam malle extrema experiri omnia, quàm parère: Ipse nullo metu iniuriae à proposito territus exequendae victoriae, pergit securus, atque in armatos in bellis, in furentes placidus, turma comitatus inermi Sacerdotum, & Clericorum, vno munitus caelesti Numine; appropinquat Oppido, pulsari portam à suis iubet, nunciarique oppidanis, suum adesse Pastorem, lustratum venire commissas à Christo oues: edicere, promptè pandant, obsequentes accipiant. Quod vbi intus audit perfractè negari, comitibus intereà loci trepidis, ipse constans promit è sinu, quae studiosè attulerat Sacrosancta Biblia; sedet, quà fortè datum, in stipite; calceos detrahi mandat sibi, quos dein ipse apprehendens legit voce praealta de Euangelio S. Matthaei Cap. X. praeceptum Dominicum ad Apostolos; horum enim Episcopi successores; videlicet: *Quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo, vel ciuitate EXCVTITE PVLVEREM DE PEDIBVS VESTRIS: Amen dico vobis, tolerabilius erit terrae Sodomorum, & Gomorrhaeorum in die Iudicij, quàm illi ciuitati.* His lectis calceos excutit contra Oppidanos, spectaculi illius defixos, & ancipites nouitate. Mox de Cap. XXVIII. Deuteronomij recitat non minùs vocaliter, quas promulgauit Moses Execrationes ac diras in violatores Diuinarum sanctionum, & contemptores Religionis. Vix attigerat Oppidanorum aures sonus eorum verborum; cùm subito quasi turbine formidinis correpti, ac iram Numinis è Caelo ingruentem pene conspicati & laxant animos, quos aere munitos triplici habuerant, & catastropha versa cient in Duces ipsos, & Auctores turbam, hos clamoribus, hos iurgijs & minis impetunt, iniectisque manibus tantùm non deiectant muris praecipites. Subinde Episcopum suas in aedes regressum eodem acti Numine adeunt; inuitant vltrò, gregem qui suus est, lustret; rogant proni ac supplices veniam; ita benignè annuentem procedentemque, vniuersi acclamationes inter & lacrymas obuij cum sacra pompa excipiunt, simul gaudium testantes, ac poenitentiam, quòd tanti Pastoris antehàc minime cogniti, tandiu idcirco repudiati aspectu demum dignentur, & paterno imperio: Neque antè dimittunt, exosculantes sacrum amictum, quàm, quas erat imprecatus, diras, & execrationes, ab ijs deprecetur: Quod ritu simili ille praestitit, amoto priùs Anathemate, tùm lectis de Capite eodem Deuteronomij benedictionibus, quae Dei cultores manent. Ità quod alter in huiusmodi causa incassum fuisset aggressus terroribus & cladibus, perfecit hic citra negotium Euangelica arte, patria mansuetudine, Christiano ingenio contrà quàm quisquã alius hoc maximè aetatis, tot instructus humanis praesidijs ne mente cogitasset quidem, ne dum exequi pertentasset. Ad haec nos enarrata cùm mirabundi haesissemus aliquantùm; Estne, suscepimus, memoria tantae rei posita? Erit omninò, retulit Amicus, ni grauem contumeliam intulerint & aetati nostrae, & sibi Ciues Marsicenses, quibus haec summa cessit gloria beneficio parta clarissimi Praesulis: Simul indicat, posse id cognosci ex Ferdinando Vghello Italiae Sacrae Auctore disertissimo, neque enim tam religiosus memoriarum indagator memorabile hoc factum neglexerit. Ergo condicta hora Vghellum adimus, exquirimus, quae de Marsicensi Ecclesia scripsit, communicet. Producit ille lubens, quae inibi consignauerat, hoc est exemplum tabulae marmoreae, in Cathedrali positae, quae memoriam complectitur Episcoporum duorum, Praecessoris nimirum ac Successoris in haec ipsa verba

CCCLIV.

Fr. Timotheo Caselio S. T. M. Ord. Praedicator. Et Fr. Iosepho Ciantes S. T. M. eiusdem Ordinis, Episcopis Marsicen. de Ecclesia benemeritis. Ille Episcopalia munia, fructusque auxit. Iste hoc Templum amplificauit, Iura, & Iurisdictionem in hac Dioecesi longo tempore occupatam acerrimè Romae defendit, ac in pristinum restituit: Pius, & Prudens vterque. Ille in Caelis, Iste diu viuat in Terris inter Astra regnaturus. Canonici & Cler. M. P. G. A. G.

Anno Dom. MDCXLVIIII.

 Alteram

Alteram quoquè de Successore dumtaxat allegat ibidem erectam, cui praefatur expositione luculenta Causae superioris, vt inuicto, inquit, animo inueteratam litem inter suos Antecessores, & Archipresbyteros Saponariae in supremo Romanae Rotae Tribunali diu exagitatam, assiduo labore, & indefessa, dignaque pertinacia sustinuit, donec palmam tulit victoriae per tres omnino benefundatas Decisiones, Saponariosque Clericos, Archipresbyterumque pristinae Marsicensis Ecclesiae restituit potestati: Deinde subtextis huiusce Episcopi meritis alijs atque alijs, tabulam citat huiusmodi;

CCCLV.

Fr. Iosephus Ciantes Rom. Ord. Praedic. Episcopus Mars. Templum hoc partis superioris structurae, Sacristiae, & Chori amplificatione à fundamentis auxit, & exornauit. In quo vniuersitatum Dioeces. Mars. insignia marmorea in obsequium Sancti Georgij, & omnimodam obedientiam Episcopo, earundem rogatu, & expensis collocanda curauit An. Dom. MDCXLIII,

Vrbano VIII. Pont. Max.

Aliudnè praetereà super eo negotio monumentum Marsicense extet, rogamus Vghellum: Ille nullum inquit praetereà. Itanè (suscipimus) quod miraculo potteris, non solum exemplo foret, praetermittium? Tùm Ille Per, inquit, fidem vestram obtestor, ne studium fraudetis deuoti huiusmodi rebus capitis. Nos paucis docemus, quo pacto Causae illius victoriam tanti plenam discriminis Euangelio exequandam esse censuerit Ciantes, quàmque ex sententia cesserit. Hic enimuerò indignabundus Vghellus, itanè inquit res aestimantur? Ita praeterpropter memoranda facinora scalpri fatigantur? Et subitò stylum arripit &, quo adhuc feruebat aestu iracundiae, subitariam fundit Inscriptionem; Hoc, inquiens, hoc modo quamquam incompto satius fuerit consultum memoriae tantae rei. Mirantibus qui aderant felicitatem ingenij, surripuimus è vestigio paginam reclamitanti illi nequicquam & causanti, obortiuisse praefestinans ingenium, & monstrum edidisse. Ac monstrum quidem dices ingenij, Lector, cùm legeris; sic autem inscribebat;

CCCLVI.

D . O . M

ECCLESIAM . HANC . CATHEDRALEM

EXAEDIFICATA . A . FVNDAMENTIS . PARTE . SVPERIORE

ODAEO . ITEM . ET . SACRARIO

AMPLIFICAVIT

IOSEPHVS . CIANTES . ROM . EX . ORD . PRAED . EPISC . MARSIC

SED . ET

ECCLESIAM . CATHOLICAM . EXEMPLO . MEMORANDO

AEDIFICAVIT

SALOMONIS . AEMVLVS . IN . TEMPLI . CONSTRVCTIONE

MALLEVM . AVDIRI . PROHIBENS

SCILICET

Aduersùs Saponarienses Iurisdictioni iam diu subductos à quatuor ipsis Episcopis praecessoribus iudicio frustra tentatos, ab se autem superatos sententijs S. Rom. Rotae plenissimis: Nondum tamen ad obedientiam flexos; Non Rotae Anathemate, non purpurati Senatus consultis, non Apostolici Nuncij iussu & Auctoritate, non Regiae potestatis minis quidquam territos, pertinaciam ipse tandem citra strepitum vicit: Cum ad oppidum progressus vt ouem quae perierat, bonus pastor quaereret, sed prohibitus, Ex Apostolico genio detractis sibi calceis, & puluere in contumaces excusso, feliciter expugnauit, Armatos Inermis, Feroces Mitis, Fremebundos Placidus: Reddita Euangelizantis Ecclesiae prima facie. Cuius victoriae extat vestigium inter Insignia marmorea Oppidorum vniuersae Dioecesis rogatu, & impensis singulorum hic exposita

ANNO . SAL. MDCXLIII

CANONICI . ET . CLERVS . MARSICENSIS

TANTI . PRAESVLIS . ADORATA . GLORIA

MEMORIAM . CONSECRAVERVNT

Age.

Age verò (subdidimus) Clarissime Vghelle, patere foetus tuos ex tempore tam perfectos lucem aspicere: Et quando praeceptum grauissimum exemplo illustrasti tuo, & cum admiratione gratiam studiosorum rei Elogiasticae inijsti, perpurga nobis, quae supra retuleras marmora consultò minùs proposita: etsi id factum abs te partim cernamus superiore emẽdatione. Siquidem historici Scriptoris fidem in Italia tua, vt par est, consectatus, haud renuisti memorias passim oblatas omnes colligere plerasque, licet horrentis scalpri: quo de genere binas superiùs allegatas cognoscimus: id nos eò rogamus, vt qui Magistrum Artis vel inuitus prae te modò tulisti, etiam Censorem agas, & vindicem barbariae in his, quae studiosus protulisti, vnde habeant, quem delibent gratum palato succum tam rerum antiquarum, quàm antiquae, & sanae Latinitatis cultores. Id cùm esset ab Vghello impetratum, vtramque Inscriptionem, quà impuram sermone, quà malè compactam iustae formae ac elegantiae consignauit.

Priorem quidem ita

CCCLVII.

D . O . M
TIMOTHEO . CASELIO
ET
IOSEPHO . CIANTI
S. T. MM. EX . ORD. PRAED
EPISCOPIS . MARSICEN
DE . ECCLESIA . BENEMERITIS
QVORVM . ALTER
EPISCOPALIA . MVNIA . ET . PROVENTVS . AVXIT
ALTER
TEMPLVM . HOC . AMPLIFICAVIT
SED . ET . IVRA . ET . IVRISDICTIONEM . LONGO . TEMPORE
IN . HAC . DIOECESI . OCCVPATAM . ACERRIME . IN . ROM
CVRIA . DEFENDIT . IN . PRISTINVMQVE . RESTITVIT
PIVS . VTERQVE . AC . PRVDENS
ILLE . IN . CAELVM . IAM . RECEPTVS . EST
HIC . DIV . VIVAT . IN . TERRIS
INTER . ASTRA . ALIQVANDO . REGNATVRVS
CANONICI . ET . CLERVS
M . PP
AN . DOM . MDCXLIX

Posteriorem verò huiusmodi

CCCLVIII.

IOSEPHVS . CIANTES . ROM
Ex. Ord. Praedicator. Episc. Marsicen
Templum hoc
Partis superioris accessione, Sacrarij quoquè, & Odaei
A fundamentis auxit & exornauit
Regionum Dioeceseos Marsicensis Insignia è marmore
In obsequium S. Georgij, & obedientiam Episcopi absolutam
Rogatu ipsarum, & impensa collocauit.
M. D. C. XLIII
VRBANO . VIII. PONT. MAX

Quae si attentè singulatim contemplere, & in proposito Episcopo quid memorabilius eluceat, obserues; haud dubiè cernes inter plura argumenta encomij, digna marmore, eminere praecipuè operam in illa forensi Causa nauatam; ita tamen, vt non magis, quia Victoriam retulit

ELOGII

retulit in certamine difficillimo (nam huiusmodi palmas alij passim ostentant) quàm quia in ea Victoria triumphum pacifici obtinuit, quod aegrè alijs datur, & in hac Causa non alteri fortè contigerit. Nouitas autem inuenti quemadmodum iucunda narratu, ita intuitu efficax, & quasi praestigiatrix exarmauit feroces animos, & in mansueti Antistitis triumpho captiuos duxit. Hinc ergo sumenda fuerat materies commendandi posteris Episcopum Ciantem; &, si caeterae, quae non paucae in eo emicant, res gestae memorandae, hanc certè omnibus eminentiorem non tralatitiè, sed impensè ornare oportuit, & suis coloribus repraesentare, quemadmodum vides Vghellum mirificè praestitisse.

ELOGII VENVSTAS LIBER V.

PROLVSIO.

SI Breuitas modò, & Perspicuitas, neque simul Venustas loco Argutiae, in Elogio praesertim historico, repererit sedem, iam hoc nominis indiscretè quaesitum ierit historiolis suis Berosus Antiquitatum supposititius scriptor, quùm Reges Babylonios, Assyriosque simpliciter censet: Manetho Sacerdos, quùm Aegyptios: Et memoriâ nostrâ syncerissimus, idemque limatissimus Horatius Tursellinus totâ Epitomâ: Atque omnino cùm in limine Operum quorumuis praemittitur summatim Authoris Vita: & quoties Geographi situm orbis terrae, regionemque strictim describunt: Breuiter: Compendia quaeque narrationum; & quaè, quia paucis constant, paucis quoquè absoluuntur, sicut praestitit Pomponius Laetus de Antiquitatibus Vrbis Romae; & L. Florus, quùm Reges Romanos septem; & totis quatuor libris, quùm in capita dispertit opus, stylo aemulo sui cognominis. Atquì venustus is quidem, ad historicos tamen, quod profitebatur, non verò Elogiacos numeros. Ac praeter eam, quae Demetrio Phalereo prima est venustas, concisam scilicet orationem, de qua satis multa superiore libro tradidimus, Venustatem Elogio contrahunt illa in primis quinque; Elegantia in verbis singulis, Concinnitas in constructis, Lepor in sententijs, Dignitas in scriptura, Decorum. Quae hic Capitibus totidem tractabuntur; Lectore praemonito, caueat, ne qua nimis elaborata, fucataque concinnitas venustatem potiùs perdat, quàm proferat.

CAPVT I.

Elegantia in Verbis singulis.

EA, quinque ferè emanat fontibus, Verbis nimirum Natiuis, Lenibus, Sonantibus, Grauibus, Translatis: quae tamen saepè permiscentur.

De Verbis Natiuis.

Membrum I.

NAtiua, quae & propriae significationis, venusta censentur, non quaelibet, sed selecta: Cuiusmodi in subiectis exemplis. Sub Statuâ ex Senat. Cons. positâ in rostris Ser. Sulpitio.

I.

SENATVS . POPVLVSQ. ROMANVS
SER. SVLPICIO . QVINTI . F. LEMONIAE
RVFO . QVOD . DIFFICILLIMO . REIP
TEMPORE . AVCTORITATEM . SENATVS
SALVTEMQ. POPVLI . ROM. VITAE . SVAE
PRAEPONENS . IN . LEGATIONE . MORTEM
OBIERIT . VITAE . CONSENTANEAM

Obserua illud *difficillimo tempore*, Et *mortem vitae consentaneam*. Legitur Romae Inscriptio citata apud Gruterum pag. LXXXIII. n. 9.

II.

TEMPLVM
ISIS
EXORATAE

quae videlicet preces exaudiuit, & cui pro suscepto voto Templum extructum. Romana quoquè ibid. pag. LXXIX. num. 1.

III.

FORTVNAE
AVGVSTAE
RESPICIENTI
M. AVR. CTESIAS
IVNIOR . EX . VISV

idest Fortunae quae priùs irata, pòst placata est, Quamquàm & pro fauente intelligi possit, vt eiusdem sit cum *Exorata* significationis. Hùc spectant illae formulae in Epitaphijs antiquis frequentes: *Desolata orbitas*; *Animae innocentissimae*; *Pater infelicissimus*; *Filio*, vel *Alumno dulcissimo*; & *Amico incomparabili*: Et *Animae innoxiae*, *desideratissimae*, *Rarissimi exempli*: Et *Coniux in omnibus castissima*; Et *Maritae fidei plena*; Et *Foemina in exemplum pijssima*, *Pietate nobilis*: Et *singularis*, vel *Vnici exempli pudicitiae*: Et *Filio unico delicio suo*; Et *Spei*, *delicijsque senectutis*: Et *Puero dulci memoriae*; vbi obiter obserua id postremum epitheton more continuati substantiui elegantiùs efferri, quàm *Puero dulcis memoriae*, apud Gruter. pag. DCLXXXIX. num. 9. Et *Coniugi concordissimae*: Et *Praesidi* (subaudi *Prouinciae*) *abstinentissimo*; Et *Infelicissimus parens afflictus praeposteritate Naturae*, idest ob filij mortem, qui subsequi debuerat Patrem: Et illa quamquàm suspecta Grutero de fide vetustatis

IV.

DIIS . MAXIMIS
BACCO . ET . SOMNO
HVMANAE . VITAE
SVAVISSIMIS
CONSERVATORIBVS
SACRVM

Quod verò epitheton tribuitur Romae in titulo Portae Portuensis hodie quoque extante: OB INSTAVRATOS . VRBI . AETERNAE MVROS, quippe Romam aeternam vouebant veterum alij, alij fore vaticinabantur. Quod vt falsum probauere subsecuta illius incendia, direptiones, rei publicae euersio, & mutatio; ita veriùs multò, & certiùs de caelesti Vrbe, quae Beatorum sedes est, fingi eius in portis posset titulus in honorem ascendentis Christi Seruatoris. OB. RECLVSAS. GENERI. HVMANO. VRBIS. AETERNAE PORTAS.

In recentibus porrò Inscriptionibus obseruatur Epitaphium Antuerpiense in Aliarum Nominum habens: *Prolixa in omnes comitas*, ad exemplum loci Ciceroniani *Prolixa & benefica Natura*, Ad Appium lib. III. Ep. VIII. Monumentum quoquè Suueertij Antuerpiense, quod citat ipse in Selectis Delicijs

V.

FRANCISCVS . SVEERTIVS
ET
GERTRVDIS . VANOS
HVMANAE . FRAGILITATIS . MEMORES
SPE . INDVBIA . RESVRRECTIONIS . SVAE
SIBI . SVISQVE
H . M . F . C

vbi Epitheton negatiuum *spe indubia* venustiùs sonat, quàm positiuum *certa*. Ludouicus Puteus Elogio de Caesare Montio Archiepiscopo Mediolanensi, Maronem imitatus inquit: *Vexisti ò magnum incrementum patriae*. Benedictus Mariottus de Nicolao Aduunctio ad exemplum Senecae, & Gellij, *Dum Aristotilem perdius, ac pernox vrgeret*, quod tamen illi Ciceroniano cedit multis partibus: *Noctuabundus tabellarius*, ad Attic. lib. XII. Epist. I. pro eo, qui de multa nocte ambulauit. Marcellus à Matre Dei de B. Teresia, *Gentilitium decus multis aggeraret incrementis*; Et *Vasta quadam magnanimitate praeditae*. Octauius Ferrarius Elogio in Aram Diuae Iustinae, cuius sacros cineres ibi conditos vocat *Mortales exuuias Aeterna Vrbis pignora*, Florum imitatus in Numa Pompilio, *Ille Ancilia, atque Palladium, secreta quaedam Imperij pignora* &c. Io. Baptista Robertus in sua Hermathena, *Iurata oculorum testificatio*. Non est verò, cur probemus Marcellum Buttium Elogio de Alexandro Farnesio Duce Parmensi, Antuerpiae vrbis expugnatore sic habentem: *Antuerpiam nouem mensium post obsidionem Diabolicis machinis delusis* &c. *in suam potestatem redegit*. Vox enim *Diabolicis* Graeca, non nisi vulgo nostrati domestica, nec ipsa nitida; Latinis autem eo sensu maximè horrenda, vti planè peregrina. At figmenta est, inquis, non natiua, redigenda autem ad hyperbolen, vel metaphoram; peregrina verò tamen, & barbara (repete de sermonis barbarie sup. lib. II.) neque vllius boni scriptoris authoritate donata

Latio

Latio. Venuſtiùs quidem, nempè puriùs dixiſſet *Fatalibus machinis*, vel *funeſtis*, vel, ex natiuo ſermone in rem praeſentem *Infeſtiſſimis machinis*. Franciſcus Pola Veronenſis Diuum Ioſephum perbellè vocat Maritum Diuae Virginis *fiduciarium*. Idem in fronte dedicatorij tituli ſupra Aram: *Verendae Triadi Indiſcretae*, pro *Deo Trino & Vni*. Tandem Franciſcus Pona Elog. V. de Iacobo Suriano Veneto *Vt vel remiſſo tempore Maieſtatem frontis auguſtam minimè ſoluat*.

Ex hoc loco amandatur Catachreſis quibuſdam in vocibus ob nimiam improprietatem inuenuſtis, quas ſcilicet nec dum vſus molliuit; Cuiuſmodi illa Virgiliana (vt notat Seruius) *Tantum ſperare dolorem* pro *timere* Poëtis interdum permittenda. Etſi in deriuatis & compoſitis iam vſus molliuerit, Oratoribuſque ingrata non ſit. Ita Cicero *Inſperatum malum*, dixit pro nec opinatum, III. Tuſcul. diſp. Et *Inſperatum incommodum*, Ad Herenn. Idcirco Elogiaſtes non abhorrebit, vt in vetuſtâ Inſcriptione apud Gruterum pag. DCLXXI. num. 15.

VI.

D . M
AVRELIAE . LVCIDIAE
GRATAE
DVLCISS . ADOLESC
INTEGERR . VENVSTISS . Q
M . AVREL . LVC . PIVS
INFELICISS . PATER
INSPERATOS . TVMVLOS
DEDIT . MIS . Q . VLT . DONA
* i. e. *miſitque vltima*

Tumulos inquit inſperatos; id eſt praeter opinionem, & minimè prouiſos. Rectè autem diximus hanc vocem vſu mollitam; alia quippe extant exempla tum boni ſeculi, tum ſequiorum. Conſule Voſſium de Inſt. Orat. lib. IV. cap. XII. num. III.

De Verbis Amoenis.

Membrum II.

QVod eſt peculiare Poëtis quaerere ex rebus venuſtatem, non negliget Elogiaſta conſectari, in Panegyricis praeſertim. Non enim quia liber, & ſolutus; auerſus eſſe debet à Muſis, aut nimis triſtis. Rerum porrò ſuaptè natura elegantium vocabula appellatur Amoena; Cuius generis ſunt (inquit Demetrius Phalereus de Elocut.) ſi memorentur Nympharum Horti, Hymenaei, Cupidines, tota Sapphonis poëſis. Nam huiuſcemodi res, ait, quamuis ab Hipponacte dicerentur, qui aſpera natura fuit, ac virulentus; laepidae nihilominus, ac iocoſae forent, ipſaeque per ſe, ac ſua vi iucundae, plenaeque laetitia. Similem in modum, dicimus, amoena ſunt aſpectu Caelum, Sol, lux, radij, ſidera; etiam auditu, & ad Elogium collata venuſtatis conferunt pretium. Id non meliùs, quàm propoſitis Elogiorum exemplis ſuadetur. Iamque occurrit forte fortuna ex Petro Adriano Vanden Broecke Flandrobelga Elogium XXII. in Diuum Hieronymum ab Aurelio Auguſtino, ab Orbe vniuerſo cultum & ſuſpectum, quod ita pangebat;

VII.

Inuidiae Aquilones
Vbi coacta tempeſtate
Dalmatae innocentiam euertere putauerunt,
Innocentiae ſecuritatem
In Dalmata confirmarunt.
HIERONYMVM
Quem olim vmbrae calumniatrices
Infamiae nocte obſcurare
Voluerunt
Africae, & Orbis gloria Aurelius
Solem candoris agnouit
Sapientiae Meridiem praedicauit
Lucem in Scripturarum obſcuritate
Adorauit
Nouum in Firmamento Sidus
Ad Saluatoris incunabula
Vt Magos quondam euocauit.
Ità in Hieronymo Suadae lux
Sanctimoniae radijs quaquauerſum diffuſa
Celebriora Orbis ingenia
Bethlemium traxit potius
Quàm vocauit
In eo cùm Occidentis Eccleſia
Triumpharet

Deuictus

Deuictus Oriens Ario Exequias
Cogitabat
In ipso Europa sanctitatem
Asia magnitudinem
Africa excellentiam
Considerauit

Eam Herode lupo spectato
Quidni Mundus amiserit?
Echo illius hoc superstes in saxo
Quid loquatur, attende
Herodi Epicedia, Christo Epinicia
Eucharistica sibi, Paraenetica tibi

Quid iucundius auditu, quàm Echo? Nihil etiam si Elogio illigetur, visu venustius. Hinc amoenitatem afflauit Aloysius Iuglaris Inscriptioni, quamquam sepulcrali, in Prodromum Ioannem, quae apud ipsum legitur Prima in has notas;

VIII.

Desiderio vocis
Muta Paueranensis facundia
Verbi vocem implorat
Lege, Viator, & tace
Silentium exigit Vox sepulta.

Ab hoc loco disces anagrammata expiscari, quantum literae subministrant (Namque Alliterationes in promptu sunt) vt egit summa cum laude Petrus Clauarinus Romanus in vocibus *Theodorus Schilinus*, ita ludens; *Sidus lucet honoris*. Cuius est & illud amoenitatem Rosae praeferens Anagramma: *Doctor Iulius Caesar Serronus Romanus Aduocatus in Vrbe*: vix vnam admittens licentiam; videlicet: *Is corde, ore, manu non oberrat, Carus, Dulcis vt Rosa suauis*. Verùm de Anagrammate libro sequenti.

De Verbis Lenibus.

Membrum III.

Lenia sunt Primùm, in queis frequentiores sunt vocales, quàm consonantes, vt *suaue* lenius, quàm *dulce*: aut certè frequentes, vt in vetusto Epitaphio Lucretiae Paulinae, quam L. Cancinius Hermippus coniux valere ita iubet: *Aue Anima innocentissima*.

Secundùm, vbi sonant vocales *e*, & *i*, vt *egregius*, *eximius* leniora sunt, quàm *praeclarus*, *praestans*. In vetusto Epitaphio apud Gruterum pag. DCXLII. num. 10. *Hic Iucunda sepulta est delicia eius*.

Tertium, vbi consonant *l*, *m*, *n*, *u*, vt *belua*, *mellitus*, *limen*, *nauis*, pro *fera*, *dulcis*, *ostium*, *ratis*.

Quartùm, composita suauiora sunt simplicibus, quum euphoniae ratio vel mutat vocalem, consonantemuè in leniorem, vt *delitéo*, quàm *lateo*; *aspicio* pro *adspecio*, ex *specio* antiquo; Ita insuauè quidam scribunt *adspicio*.

Quintùm, diminutiua, vt candidulus, quàm lenitatem exigunt in primis affectus. Extat apud Gruterum pag. CCCIV. num. 1. inscriptio vetus tota in affectus effusa, vbi pro *Anima* vsurpatur diminutiuum *Animula*, scilicet defuncti adolescentis,

IX.

D. M.
SEX. VALERIVS . MERCVRIALIS . AVGVR . T. LABIENO
FESTINO . ALVMNO . DVLCISS. VIX . AN . XVI
HORIS . XVIII . S . HVNC . A . DIS . SENECTVTIS . MEAE
SERVATVM . SPEM . DELITIASQVE . VORAX
APSTVLIT . ORCVS . OPTO . SIQVID . OBLECTANEVM
APVD . MANES . EST . PRO . NEQVITIIS . IOCISQVE
QVIBVS . COEVOS . CAPIENS . ME . OBLECTARE . SOLEBAT
INSONTEM . ANIMVLAM . REFICIANT . IN . H . S * i.e. *in hoc sepulcrū*
SIVE . SERVVS . SIVE . LIBERT . SIVE . LIBER . INFERA
TVR . NEMO . SECVS . QVI . FECERIT . MITEM . ISIDEM
IRATAM . SENTIAT . ET . SVORVM . OSSA . ERVTA
ATQVE . DISPERSA . VIDEAT

Repete

Repete ex lib. II. de Verborum Antiquitate Inscriptionem, cuius initium: V. SALVIDIENA. in qua habetur vox *Vitilla* diminutiua *Vitae*. Alia quoque adsunt exempla hoc ipso libro, vbi de Similiter cadente, ex verbis Hadriani Caesaris, & Epitaphio in Aldinam catellam. Neque verò est, cur hic praetereamus Franciscum Polam, cuius est inter Inscriptiones Parentum hocce Epitaphium in Aedicula sua, videlicet:

X.

HAVE . VALE
ATTILIA . POLA . ANIMVLA . NOSTRA
HEV . QVEM . NVNC . ABIS . IN . LOCVM
PALLIDVLA . RIGIDVLA . NVDVLA
EHEV
O . IOCOS . NON . AMPLIVS . DABIS . TVOS . MELLITVLOS
O . VAGVLA . O . BLANDVLA
VALE . AETERNVM
VIXIT . MENS . III . DIES . IV . HOR . XIIX
RHEVMA . MISELLAM . CONFECIT
PARENTES . IAM . NON . PARENTES . MOESTISS
P . P

vbi octo ipsis diminutiuis mirum quantum & exeruntur affectus, & conflatur Inscriptionis venustas.

Ex quibus coniectabis pro ratione argumenti alia, atque alia vsu venire verba, lenia, fortantia, grauia, vt magis in consequentibus patebit, & si de adolescente, aut infante, vsurpabis ritè *Animulam*; de viro, & heroe non item. Aymon Corius lectum funebrem Theodori Triultij Principis, & Cardinalis hac animauit Epigrapha:

XI.

GRANDI . ANIMAE
REGNI . VMBRARVM . EREBIQ . VICTRICI
GRANDI . PARENTATIONE
SVFFRAGAMINOR
OBDVCTO . QVAM . IANVS . VELO
DISCISSO . PECTORE . ADAMAS
CONSILIOSE . INCONSVLTA . ASTREA
EXLEGES . LEGES
IVRE . GEMVNT
ACERBO . FATO . SVBLATAM

In Epitaphio quoquè Sigismundi III. Poloniae Regis extremum sic habet: *Ego magnos Manes veneratus, Similes orbi terrarum Reges precor*.

De Verbis Sonantibus.

Membrum IV.

Sonantia, seu sonora verba sunt, quae aures prolata grato implent sono. Idque modis sequentibus.

Primùm, vbi insunt Vocales *a*, & *o*, vt *Quamquam* sonantius est, quàm *Etsi*, *Profligare*, quàm *Perdere*. In vetusto lapide; *Hic bostium reliquias profligauit Cato*. In Epitaphio C. Vibij adolescentis: *Intemperato amore percitus* pro *Immodico*.

Secundùm, vbi Syllabarum est numerus maior, vt *amplificare* magis sonorum, quàm *ampliare*. Vetus memoria Constantini in Thermis habet *Amplificatori Vrbis Romae*. Hinc simplicibus sonantiora composita, vt apud Gruterum CCLVIII. 6. Elogium Tharraconense: *Deuictori omnium gentium barbararum Imp. Caes. Antonino Vero* &c. pro *Victori*. Positiuis quoquè Comparatiua, & Superlatiua, vt apud Gruter. MXXXVII. 4. marmor vetus,

XII.

M . PLOTIO . C . F
ANN . VI . AGENTI
ANIMAE . DVLCISSIMAE
IVCVNDISSIMAEQVE
INFELIX . MATER
POSVIT
AEMILIA

Finita

Finita quoquè in *bundus* cumulatiua vocata, sonantiora sunt participijs, vnde manant. Apud Suuccrtium in Selectis Delicijs Epitaphium Viennense, Ara VIII. habet: *Quae supra aetatem morbo varorum palabundo infestata* &c. pro *palante*. Et apud Auctorem sacrosanctae vetustatis CADAVERIBVS, AMORE, FRVENTIVM, MISERABVNDIS, POLVANDRION pro *miserandis*. Verbalia pariter absolutis, vt *Dominator*, *Regnator*, *Ductor*, quàm *Dominus*, *Rex*, *Dux*. Oct. Ferrarius Elog. de Aloysio Contareno: *Punicis enim pyratis ab Veneta classe pulsis, & intra Vallonae portum profligatis, superbus Asiae Regnator super insitam saeuitiam, humanique sanguinis sitim excanduit*. Et deriuatiua Primitiuis. In Epitaphio vetusto: *Aeternitatis memoriam pos.* pro aeternam memoriam.

In Arcu Constantini: *Quòd instinctu diuinitatis*, pro *Dei*.

Tertiùm, vbi literarum certè maior numerus, vt *Princeps* magis sonat, quàm Primus. Apud Gruterum CCXXXV. 4.

XIII

OSSA
C. CAESARIS
AVGVSTI . F
PRINCIPIS . IVVENTVTIS

ita apud eundem alibi. In recenti marmore Romano, Sixtus IV. Summus Pontifex appellatur, Doctrina & magnitudine animi *Omnis memoriae Princeps*, idest primus inter superiores doctos, & magnanimos. Extat Pisis ad Templum Maximum titulus sepulcralis non inelegans, videlicet:

XIV.

IO. FRANCISCO . VEGIO . PATRITIO . TICIN. IVR. CONSVLTO . CLARISS
QVI . AB . OPTIMO . DVCE . COSMO . MAGNIS . PRAEMIIS . DECORATVS
PER . XII . ANNOS . PISIS . PRINCEPS . IN . DOCENDO . FVIT
AVGVST . F . MOER . P . OBIIT . AN . MDLIIII . VIX . AN . LXV

Nec inuenustus Epitaphij titulus; *Petri Aretini flagelli Principum, omnisque lasciuiae Principis*. Ita sonorius est *Sempiternus*, quàm *Perpetuus*: Coniugi *benemerenti*, quàm *benemeritae*. Pola in Dedicatione Templi: *Diuo Carolo Pontifici*, *Nouo Caeli incremento, & magno*, pro recèns consecrato, seu Diuis adscripto, & Magni meriti.

Quartùm, plura in verba sensus expositus, vt in Arcu Constantini *Arcum triumphis insignem* (metonymicè, nec sinè lepore, triumpho posito pro trophaeo) pro *Arcum triumphalem*. In Epitaphio Moguntino vetusto, *Consummatae peritiae medico, & mirae pietatis iuueni*, pro peritissimo medico, & pijssimo iuueni. Marcellus Buttiglius in Nuptijs Principum Parmensium:

XV.

BELLONAE . AC . MVSIS . THEATRVM
RAYNVTIVS . FARNESIVS . PARMAE
AC . PLACENTIAE . DVX . IV . CASTRI . V
AVGVSTA . MAGNIFICENTIA . APERVIT

Nec si dixisset *Magnificum* (refer ad *Theatrum*) aut *Magnificentissimum*; ita sonorum euasisset, vt multiplicatis vocibus in *augusta magnificentia*.

Cauenda est Elogiastis affectatio, ne orationem more poetarum conflare videantur; neque enim in solutâ Inscriptione imitaberis rectè Ennianum illud in carmine optimum

Africa terribili tremit horrida terra tumultu.

& ei non absimile Virgilianum

Vasto Rex Aeolus antro
Luctantes ventos, tempestatesque sonoras
Imperio premit, & vinclis, & carcere fraenat.

nisi fortè argumentum promatur fabulosum, aut deridiculum, cui licentia maior debeatur. Caeterùm sonor structurae magnificentiae congruit argumenti.

Neque verba quaedam licet sonantia admittet, quae minùs purâ sunt, magis autem poëtica: cuiusmodi in Epitaphio Coloniensi apud Suuccrtium in Select. Delic. de Petro Clapis Iurium Doctore, ac Professore ordinario *famigeratissimo*: pro fama clarissimo. De his suprà lib. II.

De Verbis Grauibus.

Membrum V.

Grauia interpretantur Rhetores, quae maiorem significandi vim habent, quaequè Graecis est, ἐνέργεια. Hinc venustas vberrimè scatet Epigraphis, vt & alijs scribendi generibus. Sunt autem eadem grauiora, quae & consonantiora, de quibus praecedente Membro actum est: Praetereà haec accipe:

Primum, Grauiora verbo substantiuo sunt verba actionis, quòd rem penè oculis cernendam subijciunt: Vt in antiquo marmore Arcus triumphalis: *Gentes Alpinae omnes, quae à mari supero ad inferum pertinebant*, pro *inter mare superum, & inferum erant*: In columna recenti Mediolani, quae vulgò infamis, *Hic vbi Area patens est, surgebat olim Tonstrina*, pro *erat*. In Epitaphijs frequens: *Iacet sub hoc marmore*, pro *est*. Vehementior actio exprimitur in fundamenta *iecit*, pro *posuit*; hanc molem *excitauit*, pro *extruxit*.

Secundùm, quae vim bonitatis, aut vitiositatis maiorem prae se ferunt. Vt summae pudicitiae Virgo, meliùs *Pudicitiae impenetrabilis*, dicetur, quasi quae nunquam domi penetralibus egressa vagetur, nec Virorum ad se venientium colloquia, aspectumuè admittat; quae certè praestant studiosae pudicitiae Virgines. Octauius Ferrarius Elogio in Villam Nicolai Leucij amplificatam: *Agri limites innocenter extendit*. Grauè omninò epithetum *Innocenter*, & in quo multa congesta audiuntur; Nimirum, Non potentia deturbatis ex suo dominis; non fraude, aut arte aliqua mala spoliatis; sed legitimè, sed pretio iusto persoluto &c. Idem de eadem Villa: *Paterna rura Aedibus vrbanae magnificentiae sine strepitu aemulis*: Qualis verò in hoc adiecto strepitus? Atque hoc quidem adiunctum vitiositatem amouet; illud autem bonitatem ostentat.

Tertiùm, quae facilitatem, difficultatemque viuidiùs repraesentant, Ferrarius idem Elogio de Benedicto Siluatico, vbi de Villae amplificatione: *Et vt mollior aditus esset, Collis dorso clementer accliui scalas supino ascensu, vagoque per amoena aspectu suspendit*. Obseruandus quoque Marcellus Carmelita de B. Teresia Elogio à nobis iterando:

XVI.
De Mundo
Proculcatis Honorificis
Vtilibus Iucundisque
Bonis
Primùm, Secundùm, Tertiùm
Triumphanti

Vide, quantum energiae insit enumerando singulas vices; quod non expressum esset, si solùm dixisset: *Tertiùm triumphanti*. Miram quoquè exprimit in Epitaphijs Coniunctorum repugnantiam animi, ille modus frequens *Contra votum Posuit*.

Quartùm, quae affectum magis calentem spirant. In Epitaphijs quidem dolori locus est, aliàs verò alij. Vt in illo apud Scriptorem Inscript. sacros. vetust. pag. CCCLVIII.

XVII.

TORIAE . AGRIPPINAE . NIGIDIVS
CAPITO . MARITVS . PARVI
TEMPORIS &c

est (quis neget?) *maritus parui temporis*, quasi compendium prolixi luctus, haud absonat dictum in Epitaphio Dantis Poëtae plenum querelae: *Quem genuit parui Florentia mater Amoris*. Apud Gruterum quoquè pulcherrimum paradigma legitur pag. DCLXXX. num. 12.

XVIII.

DONISSIO . DOTAL
MANIA . MARTIA . SIB
FILIO . SVO . DEF. VIVA

quae verò doloris grauior significatio, quàm vt filio defuncto viuam se dicat fecisse tumulum? quasi miraculi speciem habeat, non simul cum filio extinctam fuisse parentem; sed & tumulo ab se illi posito superstitisse. Ibidem sequenti pagina, n. 9.

XIX.
EVCARO
HOMINI . OPTIMO
FILIO
INCOMPARABILI
MATER
POMPEIA . HELIODORA
FECIT
ET SIBI

quod

quod enim filio fecerit Mater, & sibi, testatur ex doloris acerbitate pertaesam lucis, parauisse sibi simul ac filio sepulcrum. Simile est, quod habet in clausula Epitaphium Mantuanum ad Diuae Mariae Gratiarum, Balthassaris Castilionei, videlicet: *Aluysia Gonzaga contra votum superstes Filio B. M. Pos.*

Quintùm, quae in hyperbolen deflectunt, grauia vtique sunt; sensumque quantùm maximè intendunt. Marcellus Elogio de B. Teresia: *Vix puellari corpore immensos penè spiritus cohibenti*, pro ingentes spiritus. Idem de eadem: *Animus immensitate propemodum metiendus*, pro vastus, seu maximus. Obseruandum Epitaphium Mantuanum ad Diuae Mariae Gratiarum in subiecta prosa, videlicet:

XX.

HIPPOLITAE . TAVRELLAE
Quae in ambiguo reliquit
Vtrùm Pulchrior, an Castior fuerit
Primos Iuuentae Annos vix ingressae
BALTHASSAR . CASTILIONEVS
Insatiabiliter moerens P.
An. Dom. MDXX

Plus enim energiae vibrat vox *Insatiabiliter*, quàm *Insolabiliter*, & haec etiam elegans, & Grauis.

Postremùm, quae per translationem formantur, *Vt* in extremo Epitaphij, *Insepulti monumentum doloris Pos.* Verùm de Translatis Membro subsequenti copiosiùs, Et libro proximo exactiùs.

De Verbis Translatis.

Membrum VI.

VErborum translatio nimium quantum Venustatis adiungit Inscriptioni. Eius quidem accuratiorem tractatum in subsequentem librum reijcientes, contenti hìc erimus ea summa capita exemplis Elogiastarum illustrare, quae infra Argutiam sunt, limitibus definita Venustatis; quò fiat tyronibus ad altiorem meditationem facilior gradus.

Articulus I.

De Metaphora.

AB his capitibus coniectabis reliqua, trahesque in vsum tuum copiosam segetem. Primùm duces metaphoram ab Animato ad Inanimatum: Vt in Epitaphio Leonardi Aretini: *Postquam Leonardus e vita migrauit Historia luget, Eloquentia muta est*. Nam lugere, & mutum fieri, nonnisi hominis est. Est haud absimile loco L. Flor. lib. IV. cap. XI. de Classe Antonij, & Cleopatrae: *Quippe* (naues) *à senis ad nouenos remorum ordinibus; ad haec turribus atque tabulatis alleuatae castellorum & vrbium specie non sine gemitu maris, & labore ventorum ferebantur*. vbi gemitum attribuit mari, & ventis laborem, quae sunt animantis propria. Praeterea Epitaphium vetustū Romae sic habet:

XXI.

FABIAE . FVSCINILLAE
CLARISSIMAE . ET
OMNIVM . VIRTVTVM
FECVNDISSIMAE . FEMINAE
CLODIVS . CELSINVS . MARIT

* *E pro OE bis vsurpatum, more veterum*

A prole autem, hoc est ab animato ad virtutes inanimatas traductio fit vocabuli: quod quidem schema ex Diuo Augustino decerptum agnoscimus, de SS. Innocentibus serm. X. *Cum summa exultatione*, inquit, *gaudeat terra caelestium militum, & tantarum parens foecundissima virtutum*. Locum vtrumque perbellè imitatur recens Inscriptio Mediolani exposita in funere Reginae Hispaniarum, videlicet:

XXII.

MARGARITAE
REGINAE . INCOMPARABILI
VIRTVTVM . AC . LIBERORVM
FOECVNDISSIMAE
MORTE . IMMATVRA
PRAEREPTAE
PHILIPPVS . III . REX . CATH
HISPAN . AC . MEDIOL . DVX
MOESTISS . CONIVX . CONIVGI . DVLCISS
SVPREMVM . MVNVS . P

Venustu

Venustus hinc praecipuè est Albertus Elogio de Diuo Dominico, vbi Sacram Eucharistiam ita nominat: *Sacra primùm confirmat Cerere*. Nam etsi pro pane metonymicè sit Ceres inuentrix (ex fabulis) pro re inuenta; tamen à Cerere ad sacram Eucharistiam, quae non non vocatur Catholicis nisi metaphoricè Panis, fit pariter per metaphoram translatio. Idem Elogio de Diuo Augustino: *Pura veritas phalerata nescit incedere*. (translatione ab equo adornato) idest fucata, seu magnificè repraesentata.

Secundùm, ab Inanimato ad Inanimatum. In Epitaphijs adolescentum ea formula frequens: *In primo aetatis flore praereptus*: Et *Morte immatura sublatus*; pro In adolescentiâ, In iuuentute: A flore scilicet, ac fructu ad aetatem: Cui est simile dictum Plutarchi in Alcibiade: *Cuius aetatis pulcher etiam Autumnus fuit*: A cursu anni ad vitae. In Antiquo marmore: *Hic stigmata aeterna Actae libertae scripta sunt venenariae, & perfidae*, A venenis ad odia, quae illa inter domesticos disseminauerat. Et *Imperatori Constantino fundatori quietis* pro eo, qui stabilem perpetuamque Reip. quietem peperit; Ab Architectonica scilicet ad Politicam: Quo ex fonte venustatem hausit Titulus statuae quam L. Vitellio pro rostris positam memorat Suetonius, videlicet: *Pietatis immobilis erga Principem*. Indidem petitus lepor Inscriptioni positae in Arce noua Vrbis Senarum.

XXIII.

COSMVS . MEDICES . DVX . FLORENTIAE . ET . SENARVM
ARCEM . ET . VNA . SENENSIVM . QVIETEM . ET . SECV-
RITATEM . FVNDAVIT . ANNO . MDLXI

Hùc spectat Epigraphe Mediolanensis citata à Suuertio in Select. Delic.

XXIV.

MARGARITAE . AVSTRIACAE
CVIVS . PER . AVGVSTA . IMPERIA . NVMERANTVR . AVI
PHILIPPI . III
OMNIVM . MAGNORVM . REGVM . MAXIMI . SPONSAE
CVM . PRIMVM . GRADVM . IN . HAC . VRBE . AD . MAXIMA
IMPERIA . PONERET
IO. FERNAND. VELASCHIVS . COMESTABILIS
MEDIOLANENSI . PROVINCIAE . ET . REGIO . EXERCITVI
IN . ITALIA . PRAEFECTVS
EXORIENTEM . AVRORAM . FELICIS . SECVLI . VENERATVS
DICAVIT

idest cernens principium felicis seculi; Ab Aurora, quae principium est diei, ad seculi principium. Albertus Elogio de Diuo Benedicto: *Vestibulum eius vitae, penetrale crediderís sanctitatis*: pro, In eius adolescentia sanctitatis vitae consummatissima fuit; Ab architectonica ad vitae institutum. In Select. Delic. Epitaphium recens Neapolitanum de Isabellae Rachisentiae obitu: *Occidit, aurorà oriente*, idest Obijt infans, seu puella.

Tertiùm Ab Animato ad Animatum. Gaddius Elogiastes Virginium Caesarinum appellat *Phoenicem literatorum*, idest vnum in suo seculo tota instructum literatura: Insigne est Epitaphium Antuerpiense apud Suueertium in Monum. Brabantinis, quod ne obtruncetur citato duntaxat in rem nostram fragmento principij, ipsa vetat integritas totius corporis. Est autem huiusmodi:

XXV.

CHRISTO . RESVRGENTI . SACRVM
IANNI . MORETO . ANTVERPIENSI
MAGNI . PLANTINI . GENERO
EIVSDEM . VIRTVTVM . ATQVE . ARTIVM
LABORIS . ET . CONSTANTIAE . HEREDI
QVEIS . IVVENIS . SENESCENTEM . SOCERVM . IVVIT
VITA . FVNCTVM . SVPERSTES . EXPRESSIT
PVBLICE . VTILISSIMVS . PRIVATIM . BENIGNVS
PASSIM . MODESTVS . PROBVS . PRVDENS
OMNIVM . BONORVM . ELOGIO . BONVS
VIXIT . PRAECLARVM . SVIS . HONESTI . EXEMPLVM
ANN. LXVII . MENSES . IV.
OBIIT . INSIGNEM . IN . DEVM . PIETATEM . TESTATVS
X. KAL. OCTOBR. M. D. C. X
MARTINA . PLANTINA
OPTIMO . MARITO . CVM . LACRYMIS . OPTIME . APPRECATA
SIBI . ET . POSTERIS . MORTALITATIS . MEMOR
P. C

En virtutum, atque artium ; laboris, & constantiae heredi, hoc est imitatori, successorique. Huius loci est, cum hominem Amicum appellat quis Animam suam : de quo perdabit nobile exemplum Suueertius in Sel. Del. Tumulo Ticinensi, videlicet :

XXVI.

Blancae Aiatiae Coniugi
Augustinae Turrianae Matri
Blancae Salinbeniae Sorori
Foeminis lectiss
Iosephus Salimbenius Eques
Tribus Animis suis
Vnica pietate
Pos
M. D. L. XXIII

Quartùm ; ab Inanimato ad Animatum, Vt *Ardere* pro *Amare* : In antiquo marmore *Prurienti amore insolenter exardescere*. Et cùm vox *Integer* à re materiata ad immateriatam transfertur, cuiusmodi (verbi gratiâ) est Fama, vt apud Gruterum pag. CCCXXXII. num. 7.

XXVII.

D . M
CASSIAE . PEREGRINAE
INTEG. FA. L. VIX. ANN. XXVII
FL. BISIVS . SCENOB. SARD
CONIVGI
B. M. P. I
* i. e. *integrae famae libertae* ;

quae vox etiam ad viuentis vires, & mores trahitur. Vt habet peruenusta Inscriptio Romana antiqua, in Vrnulâ marmoreâ apud Gruterum pag. DCCCCXXXIV. num. 4. quae integra poscit hic referri ;

XXVIII.

LOCVS . SACER
IVSSV . Q. BATONI
TELESPHORI
FECIT
Q. BATONIVS . ONE
SIMVS . PATRONO . PIO
VIXIT . ANNOS . LXXX
INTEGER . INTEGROS

quâ in clausula vox *integer* siue ad mores trahatur, siue (quod est vero propius) ad valetudinem, metaphoricè omninò sumitur : id ipsum *integros* de cursu annorum, qui est immateriatus. Posteriorem sensum de valetudine legimus, sed sinè sale translationis in recente Epitaphio Neapolitano apud Suueertium in Select. Delic. de Alexio filio Andreae Simonis : *Vixit ann. LXXV. perpetuâ cum* valetudine : Porrò obiter obserua imitatorem Epitaphij illius vetusti recentem in Romano altero apud Suueertium in Sel. Del. quod totum iure referimus, videlicet ;

XXIX.

RAPHAELI . SANCTIO . IO. F. VRBINATI
Pictori . eminentissimo
Veterumque . aemulo
Cuius . spirantes . prope . imagines . si . contempleris
Naturae . atque . Artis . foedus . facilè . inspexeris
IVLII . II. & LEONIS . X. PP . MM
Picturae . & . Architecturae . operibus . gloriam . auxit
Vixit . Annos . XXXVII . integrè . integros
Quo . die . natus . est . eo . esse . desijt
VIII . Id . April . Anno . M . D . XX
Ille hic est Raphael, timuit quo sospite vinci
Rerum magna parens, & moriente mori.

Vbi Vox *Integrè* non nisi ad mores transferri breuitas indicata vitae persuadet. Nullum autem reliquit ampliùs locum imitationi Causinus, cuius est titulus sepulcralis de Valerio Marciano in libro ab se inscripto *Pietas fortunata.* videlicet

XXX.

FL. VALERIVS . MARCIANVS
Sola virtutum commendatione ad Imperium euectus
Pulcheriae coniugis integrae integer coniux
Moderatus domi . Princeps foris
Attilae furori modum posuit
Quassatum Imperium contra Parthos, & Vandalos confirmauit
Prudentia, & orthodoxam fidem aduersus Euticbem
Tutatus est fide
Vixit aetati satis. Imperio parum. Sibi semper victurus
Obijt An. Christi CCCCLVII. Imp. VI. Mense VI

Integritatis hìc quidem laudem, Virginitatis intellige in vtroque coniugum admirandam. Non est verò silendus locus Augustini Mascardi Elogio de Vrbano VIII. ad Pontificatum Maximum viridi adhuc in aetate euecto: *Inuidiam aetatis integrae praerogatiuâ virtutis elusit.* Ab hoc loco animauit sententiam suam Fortunatus Columbus Collega noster in Vita Ludouici Bitosti (cuius historiae capita similiora Elogijs videntur, quàm sua sibi alij quidam inscribant) quùm vocat *Cor hominis importuosum*, pro obnoxium perturbationibus, & inquietum. Detur hìc etiam locus Io. Nicolao germano nostro, simulque collegae. Qui à sacra Virgine rogatus, inscribere imaginem Christi Crucifixi, appictam fronti Breuiarij sui precarij, ita dictauit: *Breuiarium Diuini amoris. Dilectus meus Iesus Crucifixus.* Namque à libello scripto trahitur vox ad Christum cruciatum; vtrobiquè autem compendium inest, illic precum Canonicarum, hic operum Diuini in nos amoris.

Postremùm, A Diuinis ad Humana. Ita in vetusto monumento Romano apud Gruterum pag. XXV. num. 10.

XXXI.

IVNONI
IVNIAE . C. SILANI . F
TORQVATAE
SACERDOTI . VESTALI
ANNIS . LXIIII
CAELESTI . PATRONAE

hoc est validissimae patronae, ac praesenti; ad eum sensum, ad quem loquitur Valerius Max. lib. III. Cap. II. num. 23. *Bello namque, quo Caesar non contentus, opera sua Oceani claudere littoribus, Britannicae insulae caelestes iniecit manus*; nimirum potentissimas semperque victri-

ces manus. Non illa quoquè improbanda locutio, & si in marmore barbariem olente, apud Gruterum pag. MLXXXVI. num. 8. In hac enim parte integritatem praefert boni seculi, Videlicet:

XXXII.

D. D. N. N. FLAVIO . VALENTI
NIANO . ET . FLAVIO . VALENTI
DIVINIS . FRATRIBVS . ET
SEMPER . AVGVSTIS . DE.
VOTA . VENETIA . CONLO
CAVIT

Neque enim hic Deos nominat more ethnico; sed Diuinos, quasi Diuino munere concessos Reipublicae. Cuius ad exemplum Elogiasta regens apud Suueertium in select. Delic. inter Vratislauiana inscribens Mensam, quam acceperat à Caesare, Ferdinandum Imp. & Maximilianum II. Aug. appellat *Diuinos Monarchas.* Atque hinc manauit, vt in Bononiensi Epitaphio apud Suueertium in sel. Del. inscriberetur *AZONI . IVRISCONSVLTORVM . NVMINI.*

Cauenda porrò est lasciuia poetica in Metaphoris Elogio soluto inserendis. Quod monuit eruditi Viri censura in locum illum Pighetti, Elogio de Anna Vuefton: *Hyblaeis fauis mixta vox, pro vox suauissima.* Sed de Metaphora fusius libro sequente.

De Metonymia.

Articulus II.

Plurimum venustatis hic Tropus colligit, quẽadmodũ subiecta in rem nostrã excẽpla indicat à locis petita, ex praescripto Rhetorum.

Primum, A loco Adiuncti pro subiecto inscribitur A. Gellio frons operis sui eruditissimi NOCTES ATTICAE; sibi nimirum vult studia sua per noctes in agro Attico. Id quod nobilius reddidit adscripta illa antithesis à Typographo, *A. Gellij luculentissimi Scriptoris noctes Atticae.* In vetusto Arcu triumphali Romae apud Gruterum pag. CCLXXIV. num. 5. sic habetur.

XXXIII.

GALLIENO. CLEMENTISSIMO . PRINCIPI . CVIVS, INVICTA . VIRTVS . SOLA. PIETATE SVPERATA . EST . SALONINAE . SANCTISSIMAE . AVGV. M. AVRELIVS . VICTOR DEDICATISSIMVS . NVMINI . MAIESTATIQVE . EORVM

cuius inquit, *inuicta virtus sola pietate superata est*, idest qui pius magis extitit, quàm bellicosus. Haec in Ephitaphijs figura frequens. Splendidè habetur apud Suueertium in select. Del. inter Neapolitana, videlicet

XXXIV.

Fides, Probitas, Pudor his cineribus perpetuò comites
Communem hic aeternitatem expectant.
BARTHOLOMAEO . PACCIO . NICOLAO . MEDICI . ET . BEATRICI
EIVS . F. CIVIBVS . NEAPOLIT. EX. VETVSTISS. FLORENTIAE . FAMILIIS
NICOLAVS . ANELLVS . PACCIVS . ARTIVM . ET . MEDICINAE . DOCTOR
PATRI . AVO . ET . MATRI . OB . DEBITAM . PIETATEM . SIBI . ET . POSTERIS
POS. ANNO A . DEO . HOMINE . MDLX

minùs autem lepidè dicendum, *Hi cineres sunt hominum fidelium, proborum, pudicorum.* Illud quoquè formula aemulanda, ibidem

XXXV.

PORTIAE . CARACCIOLAE
Qui legis Mortem incusato
Quae tot venustatis ornamenta,
Tot Gratiarum elegantias
Tot pudicitiae flosculos
In vna Portia Caracciola germinantes
Acerbissimè sepeliuit
Isabella Soror Castrouillari Dux
Hanc illi vrnam
Immortalium causam lacrymarum
Erexit M. D. L.

si fragmenta quaeris compendij gratia, prodibunt Elogiastae, & digni Elogio scriptores: Oct. Ferrarius Elog. de Coloredo Marchione; *Adolescentiae Principis moderator* pro Adolescentis Principis &c. Sigismundus Boldonius in suo Lario Capuanam villam describens *Elegantissimos*, inquit, *recessus opportuno situ construxit erudita Herculis Sfondrati magnificentia*, pro, Hercules Sfondratus eruditè magnificequè construxit, vel, eruditus magnificusquè. Eundem in modum clauditur Epitaphium Brabantinum, apud Suuecrtium, *Ioanni Syluagio Equiti Aurato &c. Vxoris charitas, & liberorum pietas Posuit*. Item Epitaphium Mediolanense in Diuae Mariae Scalensis de Francisco Vrsino Mediolanensi, vt citat in suo Zodiaco Puccinellus: *Catharinae Vxoris, & Filiorum officiosa pietas hic condidit*. Hinc inscripsit Andreas Marianus Elog. Ruinarum Rom. *Regna vtriusque Solis calcabat*; idest Orientalium terrarum, & Occidentalium. Aloysius Iuglaris Elogio de Diuo Io. Bapt. Eremicola: *Pupugit Mundum cilicium Ioannis: Eo excitatus itinera salutis ingreditur*, idest Ioannes in cilicio, & vitae asperitate. Idem Elogio de Christi Iesu sudore cruento in horto Gethsemani; *Exegit auarus dolor ab omni membro tributum, Nulli sudorem, nulli lachrymas condonauit*. Pro dolore intellige Christum dolentem. Paucis multum congessit elegantiae Emanuel Thesaurus in Epigrapha mortuali de Thoma Principe Sabaudo;

XXXVI.

Heu quanta iactura;
Decus, Victoriam, Virtutem, Gratiam
Hic Mors conclusit
Sed effractaria euolauit Fama.

Rursus ex antiquis marmoribus accipe apud Gruterum pag. CLV. num. 3.

XXXVII.

IMP. TITVS. CAES. VESP
AVG. PON. M. TRIB. P. V
COS. VIII. P. P. GENERIS
HVMANI. AMOR. EST. DE
SIDERIVM. ETIAM. VIVENS

Indidem quaesiuit lepòrem Author recens Tumulo honorario Reginae Hispaniarum in parentatione planè Regia, celebrata Mediolani in Templo Maximo, ita inscribens

XXXVIII.

MARGARITA
HIC. IACET
ORBIS. AMOR

in qua nimirum Amor Orbis collectus erat. Ita in Epitaphio filioli: *Simon, & Ludoica Parentes moestiss. Amoribus, & Delicijs suis. Poss.* Neque festiua minùs Epigraphe sub imagine Petrarchae vatis dedicata in Arce Ducis Vrbinatis.

XXXIX.

FRANCISCO. PETRARCHAE
OB. ACERRIMVM. INGENIVM. SVAVISSIMAEQVE
INGENVITATIS. DOCTRINAM. POSTERITATIS
LAETITIA. LVSVSQVE. DICAVERE
B. M

Intellige; Posteri laeti, ludentesque dicauere benemerenti. Porrò hic modus cum sale est adhibendus, quem quidem desiderare videtur Epitaphium recens Neapolitanum apud Suuecrtium in Sel. Del.

XL.

D. Matthaeus Caracciolus Protonotarius Sanctitatis
Domini Papae. Qui obijt An. Dom. MCCCXIV. &c

rectiùs Sanctissimi Domini Papae.

Secundùm, subiecti pro Adiuncto, vt apud Florum lib.III. Cap. X. *Hyeme creuerant Alpes*, idest niues, quibus per hyemem Alpes obruuntur. Hinc Animus pro Voluntate positus, cui haec adiuncta, vt apud Gruterum pag. DCCC XLIV. num. 7.

XLI.

D . M
AMFIONI . FRATRI
PIISSIMO . QVI . AD
DIEM . MORTIS . SVAE
SIMPLICI . ADFECTIONE
VNOQVE . ANIMO . EGIT
MECVM . VIXIT . AVTEM
ANNOS . N. XXI. VIIII
D. VIII. ZETHVS . CV
RAVIT . FACIENDVM
FRATRI . DVLCISSIMO
ADQVE . INCOMPARABILI

Quoniam verò in bile accenditur iracundia, ideo pro illa vsurpatur apud Gruterum pag. DCCL XXXVII. num. 2.

XLII.

D . M
Q. GAVIVS . SEVERVS
RVTILIAE . PRIMITIVAE
CONIVGI . SVAE. DVLCISSI
ME . CVM . QVEM . VIXIT
ANNIS . XX. SINE . BILE

barbarum enimuerò marmor (in rem tamen nostram non inelegans) ex fide Smetij, inquit Gruterus, nec illum tamen vidisse, vt solet, subiungit. Verùm (ecce quàm nutans fides hominum) alio loco refert ex fide Apiani, ideft pag. CIↃXL. n. 3. emaculatum in parte, in parte etiam corruptum, quia variat in persona, videlicet:

XLIII.

D . M
Q. CAVIVS . SEVERVS
RVTILIAE . PRIMITIVAE
CONIVGI . SVAE
DVLCISSIMAE
CVM . QVA . VIXI
ANNIS . XX. SINE . BILE

Tertiùm, Continentis pro Contento. Maximianus Denza in suo Theatro Lucensi, Elogio de Martino Bonuilio: *S. P. Q. L. Romanum pectus in Etrusco Viro delaudans*: ideft Romanam virtutem, ac fortitudinem. Iugularis in Virtutibus Infulatis, Elogio de Diuo Martino Turonensi: *Cùm in fures offenderet, suà securitate defensus, Illis nequitiam eripuit, qui sibi vitam rapere voluissent*. (& post pauca) *Nihil ab Erebo metuens; Nihil à Caelo non sperans*; pro nihil à Cacodaemone, seu asseclis eius hominibus improbis metuens; Nihil à Deo, Diuisque Caeli incolis non sperans; Ad imitationem Virgiliani dicti Aeneid. VIII. *Caelo gratissimus amnis*. Franciscus Pona, Elogio de Vitellio Caesare: *Venter huic Deus, non Iupiter, cuius delubrum incendit*: Pro Ventre dapes, quibus ventrem confarciebat. Fortunatus Columbus de Ludouico Bitosto: *Pectus nudat*, ideft affectus intimos pandit.

Quartùm, Auctoris, seu Inuentoris pro opere, & re inuenta. Franciscus Pona Elogio de C. Iul. Caesare: *Sacratà Marti, Venerique iuuenta, lauauit vtrique*; id est ferociae, & impudicitiae. Albertus Elogio de Diuo Antonio ad obscoena solicitato per Cacodaemonem: *Adducit Venerem Iuueni ad deserta*. Brunellus Elog. de Scipione Africano: *Captiuae Virginis pulcritudine nunquam potuit capi: In hoc Marti dissimilis, quòd Venerem non amauit*. Extat Rauennae in foro marmor sub insigni gentilitio Io. Stephani Donghij, Legati Pontificij, Auctore Laurentio Martinozio Praesule de familia Diui Benedicti, dein Episcopo Ilcinensi ita incisum:

XLIV.

CARDINALI . DONGHIO . LEGATO
QVEM
LAXIORIS . ANNONAE . CVRA
AVARA . NIQVIDQVAM . CERERE . ADVERSANTE
IVSTITIA . SONTES . VNDECVNQVE . AD . POENAS . REVELLENS
PROVINCIA . AD . STVPOREM . PARENTE
TAM . PROBIS . CARVM . PRAEDICANT . QVAM . IMPROBIS . METVENDVM
RAVENNA . ADRIATICI . AD . MOENIA
FAMVLANTIS . BENEFICIO . NOBILITATA
TRIVMPHALE . HOC . STEMMA . AD . AETERNITATEM . EREXIT
KAL. SEPT. M. D. C. LIV

Quintùm, Rei effectae pro efficienti. Vt cùm in Dedicationibus inscribebant FORTVNAE. REDVCI, quae scilicet redire faciebat incolumes. Nam *redux* propriè est qui redit. In antiquo Epitaphio: LVCRETIAE. PVDICITIAE. DECORI. MVLIERVM. GLORIAE: quippe ea foemina in Romanis decantatissima paginis, decus contulit ipsi pudicitiae, gloriam cunctis mulieribus. Accipe Epitaphium ex Grutero pag. MXXXVI. num. 1.

XLV.

P. VARIO. L. F
HILARO
FILIO. VNICO. ET
DELICIO. SVO
CARISSIMO
L. VARIVS. FAVSTVS
AELIA. HILARA
PARENTES
VIXIT. ANN. VI. M
III. D. XII

delicium suum vocat, idest per quem ipse delicijs fruebatur. Alibi in Epitaphio Puellulae: *Tormentum Saloni, Animula dulcis, suauis Animula*, id est, quae affert Salono tormentum. Legendum est Epitaphium apud Auctorem Inscript. sacros. vetustatis

XLVI.

CRVDELES. PARCAE. QVAE. NEMINI. PARCVNT
INVIDERE. MIHI
HIC. SITVS. EST. LIGVRNVS. PVER
DOLOR. PARENTVM

Cui congruit illud recens Neapolitanum in D. Annunciatae, ex Suueertio in selectis Delicijs

XLVII.

LVCRETIA. EBVLA
PERPETVVS. MARITI. DOLOR
HIC. SITA. EST
VINCENTIVS. LOFFREDVS. CONIVGI. DVLCISS
FECIT

et illud ibidem in Diui Dominici:

XLVIII.

PORTIA. CAPITIA
VIVA: GAVDIVM. MORTVA. MARITI. GEMITVS
HIC. SITA. EST
BERARDINVS. ROTA
PERPETVO. MOERENS. PERPETVO. LACHRYMANS
PROH. DOLOR. QVANTVM. FVIT. CARISSIMA

Nec poenitebit illud subtexere ibidem citatum in Diuae Mariae (vulgò de Porta noua)

XLIX.

IOANNES. DE. CABANIGLIS
* TROIAE. COMES
FATI. ACERBITATE. LVCTVS. PERPETVVS
QVIBVS. MERITO. MAXIMA. ERAT. SPES
B. ANNO. M. CCCCLXXXIII. B. ANN. XXX

* B. pro V. *Bixit* pro *Vixit* antiq.

Item aliud ibidem, Burgis: LOYSAE. SIGAEAE &c. cuius clausula est: *Vale Beata Animula, Coniugi dum viuet, Perpetuae lachrymae*. Bouius è Societ. Iesu, Elogio XCIII. de custodia castitatis in Diuo Ignatio: *Dalida, Bethsabea, cladium nomina sunt. Et ne calonum aggestus repute, aut lixarum, Sampsones strati, Dauides* &c. Cladium inquit nomina, earum

scilicet

ſcilicet foeminarum, quae auctrices cladium extitere. Indidem ſumpſit Emanuel Theſaurus ſententiam ſuam, Elogio de Chriſto: *Tu votorum meta, Patrium Orbem benemerendo diſcurrens*, ideſt beneficiendo. Hinc vocem Benefactoris vti minùs latinam excluſimus ſuprà, lib. II. Claſſe VI. Memb. VI. cuius loco reponebant Antiqui *Benemerentis*. In hunc ferè ſensũ habet Epitaphium Mediolanenſe ad Diui Ioannis (vulgò in Concha) de Vincentio Serenio Statuario, & Architecto: *Cùm in benemerendo de Architecturà, deque Patria conſenuiſſet* &c.

Sextùm, efficientis, aut Inſtrumenti pro Re effecta, vt Stylus, Calamus pro ſcripto. Celeberrimum eſt Epitaphium T. Liuij; & quamquàm vetuſtatis fides ſit Grutero ſuſpecta, de venuſtate tamen nemo vnus adhuc contendit, videlicet;

L.

OSSA . T. LIVII . PATAVINI
VNIVS . OMNIVM . MORTALIVM . IVDICIO . DIGNI
CVIVS . PROPE . INVICTO . CALAMO
INVICTI . P. R. RES . GESTAE
CONSCRIBERENTVR

ſcilicet inuictum huius calamum Elegantiam intelligit hiſtoriae à nullo adhuc Scriptorum aequatam. Porrò inſtrumentum locutionis, linguam pro ipſa locutione Octauius Ferrarius magnificè vſurpat, Elog. de Dominico Molino: *Animo nihil pulchrius, nihil auguſtius vnquam fuit. In hoc Ciuilis prudentia Sacrarium, Muſae domicilium poſuere. Conuerſis hùc omnium gentium ingenijs, atque linguis.* Lepidè enimuerò Tumulus Politiano inſcriptus, vt apud Suueertium in Sel. Del. inter Florentina

LI.

POLITIANVS . IN . HOC . TVMVLO . IACET . ANGELVS . VNVM
QVI . CAPVT . ET . LINGVAS (RES . NOVA) TRES . HABVIT

Septimùm Signi pro re ſignata; vt Aquila pro Romano Imperio, leo pro Veneto, lilium pro Gallico. Legendum eſt Epitaphium Peruſinum in Diuae Mariae Nouae, Auctore Octauio Lancellotto Philologo celeberrimo.

LII.

Cubat hic
CLAVDIVS
Ex Archipresbyteris de Pinna
Vir loco, ordine, munere
Spectatiſſimus
Spectauit Peruſia optimatem Pinnium
Sacrum Diuo Stephano Equitem Florentia
Bellatorem Echinades praeualidum
Militum Tribunum Epirus & Creta
Auenio Legatum maximum
** Gryphus denique lachrymabundus*
Aetatis, non gloriae caſſum
Lumine
Tantum Patriae Gentique cecidit lucis
Anni cadentis
M.D.CXVI
Luce ante Idus Decembris Sexta
Aeternùm cum Aeterno luceat
Hoſpes ſi ſapis
Excuba

* Scilicet ne nomen iteraret Peruſiae, Gryphum eius Vrbis inſigne poſuit pro Vrbe; nec ignotum mehercule Lectori futurum, ni Vrbem ipſam neſciat, vbi oblatum oculis ſuis videt Epitaphium.

Octauùm, Materiae pro Materiato. Eiuſmodi viſitur Romae recens Inſcriptio citata in Selectis. Delicijs apud Suueertium, antiquis ſimplicibus haud minùs nobilis,

LIII.

SIXTVS . V. PONT. MAX. PICENVS
PAVPERIBVS . PIE . ALENDIS . NE . PANE . VESTITVQ . CAREANT
MVLTO . SVO . COEMPTAS . AERE
HAS . AEDES . EXTRVXIT . APTAVIT . AMPLIAVIT
PERPETVO . CENSV . DOTAVIT
ANNO . DOM. MDLXXXVII. PONT. II

Multo

multo inquit suo aere, idest pecunia. Thesaurus Elog. de Caligula Caesare. *Aurum Imperij, non laurum amans*. Vbi tropus geminus Materiae; scilicet Aurum pro pecunia, laurus pro corona. Franciscus Pona Elog. de Tito Caesare; *Sitiuit aurum auro satur*, quippe auarior fuit, quò ditior.

Postremùm, Materiati pro Materia, Iuglaris, Elogio de Christo apud Aegyptios commorante; *Regnaturum in arbore Arbor vnaquaeque praeoccupare curat obsequijs*, intellige In Cruce, cuius materia ex arbore. Et quia non ex vna, sed multiplici arbore compactam fuisse Crucem Dominicam tradunt nonnulli, videtur Iuglaris allusisse ad illud Virgilianum Elog. IX.

Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amynthas.

serta videlicet pro flore multiplici, vnde illa componuntur. Leo Matina, Elog. de Vrbe Mediolano: *Alpes totas media Vrbe congessit*, intelligit de Templo maximo marmoreo, molis eximiae.

De Synecdoche.

Articulus III.

HVius pariter Tropi capita quaedam illustrabimus exemplis Elogiographorum; de caeteris daturi locum ingenio studiosi lectoris.

Primùm ergo Partis pro Toto (in quo cauenda licentia Poetarum, si solutum pangatur Elogium) saepe in antiquis monomentis Anima ponitur pro Homine, quemadmodum apud Gruterum pag. DCLXI. num. 13.

POSTVMIA . A. D. L * *Aula Caiae Liberta*
SECVNDA
V . A . VIII * *Vixit Annos VIII*
ANIMA . DVLCISSIMA
HIC . SITA . EST

Quod haud infrequens esse veteribus, indicat alterum Marmor apud eundem pag. DCCCXXI. num 11.

LV.

D . M
PRISCAE
PRIMAE
ANIMAE
INCOMP * *Incomparabili*

Quod imitatus Iuglaris Elogio de Christo Centurionem lucrante per seruum aegrotum, ait *Accurrite ad Christi Ducis stipendia, Pugnaces Animae*, idest Homines pugnaces. Pro Homine etiam Caput vsurpes, vt apud Gruterum pag. LXXIII. num. 8.

LVI.

FORTVNAE
AVG &c
MILITES . LEGIONIS . VI
DEVOTIS . CAPITIBVS.

Capita verò deuota vocantur hoc loco Milites qui mortis periculum haud formidantes, propria nece cladem auerterant Reip. Haec Inscriptio tota citatur infrà Memb. XVI. Capitis III. Franciscus Pona Elogio de Gabba Caesare: *Proletaria capita in eius caput consuplere ludibria*. Nimirum homines, seu milites proletarij caput Galbae amputatum, pollice per os ad ludibrium inserto, detulerunt ad Othonem. Iuglaris Elogio LXXIII. de Christo: *Ita ad te omnia trahens Pater solatia doloris tui contra opinionem mortalium; Ne fidissima quidem capita in fellis partem vocasti*; id est amicorum, & necessariorum tuorum finissimos. Iacobus Philippus Camola Elog. in Antonium Brunum Poetam Etruscum celeberrimum: *Perennem cari capitis gloriam exosculatus* &c.

Secundùm, Totius pro Parte. Sic Auctor tumuli honorarij, quem citat Suuertius in monum. Brabantinis: *Ioannes Miraeus Bruxellae natus Belgeco Orbi natus* &c. idest regioni Belgicae notus, quae Orbis pars est. Ita vbi in Epitaphijs habetur; *Hic iacet Iulius*, aut *Marcus* &c. interpretare eius hominis cadauer, ossa, cineres; Quandoque interpretandum de Anima, vt in Ephitaphio Mediolanensi in Principe Ecclesiam nostri Ordinis, hoc est in Diui Barnabae, videlicet:

LVII.

IO. ANT. ODESCALCO . COMENSI
REG. SENAT
VIRO . INTEGERRIMO
ANNA . CARCASSOLA . MEDIOL
PATRIBVS . CAETERISQ. VIRVM . CHARISS
AD . SALVTEM . COMMENDANS
MOESTISS. P
OB . VI. ID. NOV. MDXXCIX

Virum charissimum, idest eius Animam, ad salutem commendat.

Tertiùm, Generis pro Specie. Octauius Ferrarius in Epitaphio: *Ioanni Dominico Salae Medicorum praestantissimo; Qui antiquae Artis miracula reuocans, non semel fugientes Animas repressit* &c Artem in specie intelligit medicinam. Idem Elogio irrisorio in Magistrum Corlominium: *Grande hoc insanientis Sapientiae depositum simul de potestate exijt, & matre; Bellusque hic pullus, veluti ad gentiles, & agnatos, ad Musas capistro ductus est* &c. Pullum hic vocat genericè, insinuans in specie Asellum, hominem scilicet carpens insigniter fatuum, eundemque iactabundum.

Quartùm, Speciei pro Genere. Iuglaris in Infulatis Virtutibus, Elog. de Diuo Cypriano Carthaginensi. *Aeque foecundus ingenio, ac facundus eloquio: Nunquam discere renuens: Nunquam dedignatus docere; Suum etiam Carthagini Tullium dedit*; idest semet reddidit absolutissimum Oratorem, ac Rhetorem. Leo Matina Elog. de sereniss. Vrbe Veneta: *In sago Caesares, In toga non desunt illi Catones*, id est Imperatores fortissimi, Senatores prudentissimi. Ascanius Persius Encomio de Fuderico Pendasio Philosopho, cuius Auditor Aeneas Vizanius: *Qui Philosophiam ab ore illius hauserat; quem, si latinum dixeris Aristotilem, nihil tu Graeco illi detraxeris.* Latinum Aristotilem nuncupat, pro summo è latinis Philosophis. Inseri hic iterum poscit Dedicatorium Elogium Theorematum, Auctore Bernardino Manzonio Caesenate, ordinis Franciscani, Viro excultissimo, & erga Sixtum Pont. Max. olim collegam suum obseruantissimo, videlicet.

LVIII.

SIXTI . QVINTI
PONTIFICVM . PRINCIPVM . SAPIENTVM
SVMMI . OPTIMI . MAXIMI
GLORIOSO . NOMINI . MEMORIAE . IMMORTALI
QVI
MVSARVM . MOECENAS . LEGVM . NVMA
LABORVM . ALCIDES
ORBEM . MERITIS . VRBEM . MIRACVLIS
SE . IPSO . MAIOR . IMPLEVIT

vbi Moecenatem pro patrono, Numam pro conditore, Alcidem pro forti, specierum scilicet nomina pro generibus scitè vsurpat. Quo in genere cauenda est nimia frequentia, ne Inscriptionem totam hic locus occupet. Raritas autem explicat clariùs instar lapilli lucem huiusce schematis, vnde habet pretium Titulus sepulcralis in Caesarem Galbaratum Auctore Pola: *Quem Vitae integerrimum, Iuris scientissimum, Forum, Puteal, Senatus iudicarunt, probarunt.* Pro Tribunali scilicet, quae est vox generica, Puteal ponitur, locus peculiaris Romae iuri dicundo destinatus; Tribunalis idcircò nomen proprium.

Quintùm, Pluralis numeri pro Singulari. Octauius Ferrarius Elog. sub Imagine Bragadeni *Sacros vultus, Venetae maiestatis simulacrum* &c *Decuriones dicarunt* pro sacrum vultum. Idem sub Imagine Roberti: *Sic ora ferebat Franciscus Robertus.* Idem sub Molini: *Hos habuit vultus Dominicus Molinus; Hoc aspectu maiestatis plenissimo omnium amorem, ac venerationem adeptus est.* Et contrà singularis pro Plurali. Maximianus Dezza Elog. de Bonuisio: *Martinum Bonuisium, Stirpe, Opibus, Gloria clarissimum: Patricium Senatus, Imperatorem Miles, Patria Parentem, Omnis omnium seruatorem Ciuis immortalitate donandum putauit.* Miles & Ciuis posuit pro Milites, & Ciues; ita cum reliquis Incisis *Senatus Patria* perbellè concinit.

Sextùm, Consequentis pro Antecedente. Octauius Ferrarius in Epitaphio de Vitale Lan-

do

do: *Hos habuit vultus Vitalis Landus Hieronymi F. Antonij Procuratoris Fr. Qui inoffenso gradu per omnes honores vectus &c.* Honor pro Dignitate, seu Magistratu, quia subsequitur, & velut vmbra corpus, comitatur. Ita cùm pro Morte vsurpatur Funus, quod est consequens, propriéque est pompa exequiarum, de quo mox Epitaphium in exemplum. Interim obseruabis in Epitaphio Neapolitano (apud Suuertium in Sel. Del. de Caecilia Ianuaria *elata ex abortu cunctis collachrymantibus*, idest mortua. Lepidum ab hoc loco habes Epitaphium vetus apud Gruterum pag. DCCCCLXXXXIX. n. 6. videlicet

LIX.

VALERIVS . M. L. PHILOLOGVS
QVTIA . SILVANA . VCXOR
VIRVM . EXPECTO . MEVM

Esse autem intelligitur Sepulchrum vtrique coniugum destinatum. Sed Vxor prior defuncta, ex consequenti, quia Virum expectat.

Septimùm, Antecedentis pro Consequente. Oct. Ferrarius tumulum venustissimè sic inscripsit Patauij:

LX.

PVELLIS . INNVPTIS
ACERBO . MERSIS . FVNERE
RAPTIS . AB . VBERE . AC . VITAE . LIMINE
INFANTIBVS
CASTIS . ET . INNOCENTIBVS . ANIMVLIS
COMMVNE . SEPVLCRVM
HVMANAE . IMBECILLITATIS . MONVMENTVM
IGNOTORVM . LACHRYMAS . EXCITVRVM
DIVI . PHILIPPI . SODALES . STATVERVNT

En antecedens *raptis ab vbere*, pro consequente *mortuis*: Simul etiam (quod nuper sponsum) consequens mortem *acerbo mersis funere*.

De Allegoria.

Articulus IV.

Allegoriae nomine, continuata intelligitur Translatio. Consule Rhetores, & quae nos libri subsequentis Cap. III. Hic autem sat erit sufficere ex Elogiasticis exempla selecta, illudque primùm offertur vulgari nixum adagio, quo, filius paternae senectutis vocatur baculus, magnificè expositum veteri Epitaphio apud Gruterum pag. DCLXXXIV. num. 6.

LXI.

M. L. FLORVS . M. FL. F. M. L. FL. PRONEPOS . INFELI
CISS. PARENS . AFFLICTVS . PRAEPOSTERITATE
NAT. HV. FILIVM . VN. H. COND. QVEM . IMPORTVNA
MORS . ADEMIT . PRAERIPVITQVE . SENII . BACVLVM
CVI . IAM . DEFESSA . AETAS . ADNITENS . PERBREVES
ANNOS. SS. ALLEVABAT. HVNC. ANTE. MORS. ADSEQVITVR
QVAM . TRISTES . LACHRIMAE . DESERVERINT
NOTA . POST

Hinc argumentum desumpsit Auctor Epitaphij Neapolitani apud Suuertium in Select. Delic. vtrùm cum laude imitationis, an scripturae, tu videlicet, prudens lector, censebis. Est autem huiusmodi:

LXII.

Ioannis . Morimini
Quàm praeposterè res se se humanae habent!
Cuius mihi dulcissimas manus oculos prius claudere fas fuit
Infelicifs. parens
Filium hic antè condidi meum.
Ademit importuna mors seni baculum
Cui defessa iam adnitens aetas
Annos alleuaret suos,
Nunc antè me mors assequetur
Quàm hae lachrymae deferant.
Carolus Moriminus Ioanni F. B. M. Pos

Integram verò laudem obtinent è recentibus Elogiastis Em. Thesaurus exhibens Epitaphium Alexandri Macedonis Allegoriâ à re horariâ petita.

LXIII.

QVAM . CITO . MAGNA . FLVANT
TE . MONET . HAEC . CLEPSYDRA
VBI . VRNA . PYXIS . EST
ALEXANDER . PVLVIS

A re theatrali venustatem habet Epitaphium apud Suueertium in Select. Delic. inter Neapolitana

LXIV.

IVLIVS . FELTRIVS
ERAM
ANNO . CHRIST. SALVT
M. D. XXVIII. MARTII . DIE
IIII
ET . FABVLAM . CLVSI . MEAM

Et illo ab Agriculturâ non aliud floridius, quod legitur Romae in D. Ioannis ante Portam Latinam, metricè scriptum, vt cum argumento stylus colluderet:

LXV.

IOANNI . BAPTISTAE . FLORENTIOLO
PVERORVM . FLOSCVLO
NE . DVLCES . FERRES . FRVCTVS . MELLITE . IOANNES
DECVSSIT . FLORES . MORS . INIMICA . TVOS

bella scilicet Allegoria, quam suggerit ipsum argumentum ex aliquo adiuncto.

Ex alijs Elogiastis accipe haec fragmenta ad locupletiorem siue vsum, siue doctrinam: Elogium, nomine Venetae Ecclesiae expositum Federico Cornelio Cardinali & Patriarchae sic habet: *Post alias Vrbes sacris habenis fraenatas*, idest post alios Episcopatus administratos. Iacobus Accarisius Elogio de Eleonora Gonzaga Caesari nupta: *Amoris sui magnes Septentrionis aspicit polum*. *Albertus* Elog. de Diuo Augustino Ecclesiae Catholicae propugnatore: *Vnus & retundendis hostibus clypeus, & iaculum contundendis*. Franc. Pona Elog. de Galba Imp. Neronis successore, non tamen affini, quòcum & extincta Caesarum series: *Gracilis hedera ruinis Augustorum adhaesit*. Idem de Tiberio libidinis mancipio: *Egregie Epicuri sus egregius*. Iuglaris Elog. de Diuo Io. Baptista vrbes in heremum trahente: *Plane virtus nunquam minus sola est, quàm cùm sola* (deinde paulò) *Magnes haec populorum: Probos trahit in admirationem, improbos in censuram*. Brunellus Elog. de Alexandro Magno: *Iliadem cum pugione maritauit, vt caedes, & incendia pareret*. Auctor Ethopeiae de Mantuano excidio, quod accidit Anno Dom. MDCXXIX. *Reuiuiscat saltem, & heroico gemitu defleat Vates meus Troiae recentioris incendium: Vlyssem dedit Sabaudia, Liguria Achillem, Aiacem Forum Iulij, Helenam ego ipsa ruinis meis* (& paulò pòst) *fleti tot mensibus, quot annis Ilium, & adhuc starem, si foederatorum copijs instructus, mucronibus insidiantium obstitisset Hector meus* &c. Nihil mehercule hac allegoriâ venustius, nihil plenius. Giarda noster Elogio de Philosophia naturali ad suas Icones Symbolicas:

Symbolicas: *Intuere Lector, & admirare Philosopiam Admirationis filiam, neptem Ignorationis, Cognitionis parentem, Amoris sponsam, comitem Laboris* &c. Auctor Elogij in Marchionem Leganensem Mediolanensis Prouinciae Praefectum pro Rege Hispaniarum alludens ad extinctum in praelio Ducem hostilium copiarum; *Procus infelix in conspectu moritur Italiae, quam viuus intemperanter adamauit.* Alphonsus Rhaudensis in suo Colosso ex Atho monte ad Caesarem Montium Nuntium, Cardinalem, Patriarcham, Archiepiscopum: *Te ipsum grande Theatrum aperuisti in luce nationum omnium. In qua innocens certamen meritorum esset, & bonorum: Vtrorumque victoria.*

Haec optima exempla limam subministrant Epitaphio recenti, in Diui Barnabae Mediolani, videlicet;

LXVI.

A labore quiescentibus
Suis suorumque ossibus
Io. Paulus Chiocca
Posuit
Vnà cum Nicolao fratre
Donec optata dies veniat
M. D. LXVIII

Illa siquidem clausula (*Donec optata dies veniat*) è sacro codice Iobi desumpta exigere videbatur, vt à metaphorâ congruente inchoatum Epitaphium Allegoria existeret hoc fere modo: *In vmbrâ Mortis quiescentibus suis, suorumque ossibus.* Alludendum ad sacrum dictum Zachariae in Cantico; *Illuminare his qui in tenebris, & in vmbrâ mortis sedent.* Ita cum die optatâ resurrectionis bene colludit Vmbra mortis.

De Metalepsi, & Catachresi.

Articulus V.

QVae plerumque horridior habetur in Tropis, Metalepsis, ea quandoque ratione argumenti poscente fit amoena. Cauenda itaque licentia, quae & obscuram reddit sententiam, ne dum austeram. Bellè in Elogio dicitur à Pona Vitellius Caesar *Mensarum Scilla, Vni impar virtute, Par ingluuie millibus.* A Brunello in Elog. *Romulus Caelum mendacio acquisiuit*, idest falsò praedicatus, & creditus Caelum ascendisse. Delmonacus autem Elog. de Paulo IV. Pont. Max. *Maximo* inquit *fidei assertori ne desit fides, Nec suo sepias se atramento fraus,* sumptâ nimirum à Sepiâ pisce allegoria, quae hoc pacto recondita est; sed & fraudi significandae ipsa obscuritate bellè congruit.

Catachresin, Metaphoram duriorem appellant Rhetores vitandam proinde Elogiastae, nisi in vocibus vsu boni seculi emollitis, de quibus consultos volumus ipsos Rhetoras. Exemplo vno continebimur vsurpati, sed vitiosè, huius Tropi in monumento superioris seculi, quod extat in oppido Codonio, è Triuultiorum Toparchiâ in Prouinciâ Mediolanensi, videlicet

LXVII.

D. O. M.
DEIANIRA . COMNENA . EX . STIRPE . CAESARVM
SERENISS. CONSTANTINI . MACEDONIAE . PRINCIPIS . F
GEORGII . COMITIS . TRIVVLTII . VXOR . PIENTISS
VT . VINCERET . FORTVNAE . INVIDIAM
QVAM . ADVERSAM . INVICTA . SVSTINVIT
OTTHOMANICA . LICET . TYRANNIDE
PATRIIS . EXVTA . DOMICILIIS
TEMPLVM . HOC . SPLENDIDE . INDVIT
PROFVSIS . DONIS . PIE . LEGATIS

Atqui *induit* de Templo duriùs vsurpatum, quidquid vulgus Iurisconsultorum hodie dicat *vestire*. Rectiùs dictum *ornauit, ditauit, instruxit.*

De Hyperbole,

Articulus VI.

MOderatè, ac prudenter hunc tropum si adhibeas, venustatem Elogio contrahit; sin secùs, ridendam deformitatem. Exempla ex antiquis, & recentibus haec habe. Epitaphium Beneuentanum (citatur inter Memorias Sacrosanctae vetustatis) vt moerorem explicet orbitatis parentum, rectè ad vsque hyperbolem exaggerans dicit:

LXVIII.

L. SCERINI . ANNEI . AFRICANI FIL. DVLCISSIM. QVI . VIXIT . ANN XII. M. VIII. DIES . X. PARENTES . INFE LICISSIMI . AMISSIONE . EIVS . PERPE TVIS . TENEBRIS . ET . QVOTIDIANA . MI SERABILI . VLVLATIONE . DAMNATI

Perpende illud *perpetuis tenebris*, & *quotidiana miserabili vlulatione damnati*: Rectè enim dixeris, colores hìc suos hyperbolem consumpsisse. Extollitur apud Gruterum species infantis demortui non sinè amplificatione patrij luctus, pag. DCCXVII. num. 11. videlicet

LXIX.

FVNDI . HVIVS . DOMINVS INFANS . HIC . IACET . SIMILIS DEO . HVNC . AB . ANTE . OCVLIS PARENTIS . RAPVERVNT . NYMPHAE IN . GVRGITE . MONVMENTVM QVOD . FILIVS . PATRI . FACERE DEBVERAT . IPSE . FECIT . PATER

Occurrunt alibi exaggerationes alio, & alio in argumento. Cuiusmodi sunt illae: *Clodiae Coniugi carissimae. Foeminae omnium sanctissimae.* Et de Coniuge defunctâ; *Animula dulcissima, suauissima, in Deorum numerum recepta*. Item: *Coniugi dulcissimae, quae si ad metam peruenisset, neque Hominibus, neque Dijs inuidisset*. Item de patrono; *Clementiano patrono inimitabili, cuius facta enarrari non possunt*. Accipe autem Epitaphium totum de Adolescentulo citatum à Grutero pag. DCCII. num. 12.

LXX.

L. PROCVLO . L. F. XVI. ANN. NA TO . QVI . NIHIL . CVM . ADOLESCEN COMMVNE . HABET . SENES . SAPIEN ANTEIVIT . SEX . TERTVLLIA MATER . AD . LACHRIMAS . RELIC HOC . MONVMEN . EREXIT

superlata enimuero haec laus, quod vix dum ephoebus, & nihil cum aequalibus commune habuerit, & senes sapientiâ anteiuerit.

In recentibus memorijs Romana illa (quam habes apud Suuecertium in Sel. Del.) venustatem cum dignitate habet maximam. Hanc sic accipe:

LXXI.

PHILIPPO . III . REGI . CATHOLICO . INTEGERRIMO
CLEMENTISSIMO
CVIVS . IMPERIVM . VIX . AEQVAVIT . AMBIENS . OMNIA
SOL
POTENTIAM . SOLA . RELIGIO . SVPERAVIT
HISPANORVM . NATIO . P
III. NON. AVGVSTI . MDCXXI

Marcellus Buttiglius in nuptijs Parmensibus Elog. in Basi statuae Caroli V. sic inquit de Sponsis; *Quorum merita cùm vnus Orbis non capiat, Nec virtutes referre Sol vnus sufficit*.

Hiperbolicam libertatem metricis Elogijs facilius condonamus, cuiusmodi est Epitaphium Romanum, vbi suprà, citatum.

LXXII.

M . ANTONII . COLVMNAE
PARENTES . POS
SI . SPECTAS . ANNOS . BIMVM . LVXERE . PARENTES
SI . MENTEM . ISTE . SENEX . NASCITVR . ET . MORITVR

Ex Elogiasticis Panegyricis, qui prosâ panxerunt, haec damus fragmenta. Albertus Elogio de Scriptis Diui Augustini Doctoris Ecclesiae: *Humanae vitae compendium vix satis percurrendis futurum, quibus admirandis ipsa impar aeternitas.* Iuglaris Elog. de Diuo Io. Baptista puero in eremum secedente: *Caelo ipso celsior animus, Incapax alio tecto, quàm Caelo tegi.* Et mox: *Camelorum pellem induitur, qui suam propemodum exuisset; Et ipsomet cilicio suo asperior sibi sexcentis vitae difficultatibus oneratur.* Pona Elog. de Nerone Caes. *Vitiorum apicem tetigit Pessimus peior.* Petrus Labbè Elog. de Ludouico XIII. Rege Gallor. *Antecessit magnos natales* (Ludouici) *ingens terrae motus. Trepidantis Europae tumultus fuisse creditur. Vt mirum non sit, si totà nunc timetur Europà: Qui antè timeri coepit, quàm homo esset.* Atque vt serijs iocosa admisceamus, lepida est hyperbole Sandelij in Tumulo Aldeinae catellae: *Cuius dulces latratus ne lusciniae quidem cantus aequasset: Cuius teneris morsibus vel ipsa cessissent suauiora suauia.* Brunellus Elog. de Cn. Pompeio Magno: *Cui etiam militauit Caelum ipsum. Nam propitijs ventis infestos mari pyratas deleuit: & ventis pernicior tantam perniciem est amolitus.* Giarda de Eruditione ad Icones suas symbolicas: *Ni liberalibus disciplinis sua praeiret lucerna, Excaecato Cyclope caecior ipsa foret Cyclopaedia.*

Denique, vt insanae Hyperboles scopulum cauendum monstremus, proponimus Elogij clausulam in Franciscum Ponam Elogiasten Antiquarium, quem hominem ita compellat Auctor:

Habe virtutum tuarum testimonium
Antiquitati Nobis Posteris
Erubescendum Praedicandum Inuidendum.

Nam quod *erubescendum* referatur ad Antiquitatem (sunt enim hi versus correlatiui) cui non nimiùm audax videatur hoc dictum? *Iucundum* potiùs dixerit, aut ad summum *Mirandum*.

De Periphrasi, & Antonomasia

Membrum VII.

VEneres hic quoquè Tropus Elogio spargit, quod monstrant exempla sequentia ex Antiquis, recentibusque collecta: In queis aliquid per plura describitur, quod vnico efferri posset verbo. id quod praestat Periphrasis.

Mortem hoc tropo repraesentat in vetusto marmore Gruterus pag. DXXXV. num. 4.

LXXIII.

DIS . MAN. SACRVM
T. CAMPILIO . T. F. MANIPVLARI
VIX. ANN. XXXXIX. D. XVI
CAMPILLIAE . FESTAE . SORORI . SVAE
VIX. ANN. XXII. MEN. III. D. VI
CAMPILIO . RVFINO . NEPOTI
VIX. ANN. XII. M. VIII. D. IX
ET . ALBANAE . MERVLAE . VXORI
B. DE . SE . M. ANN. XXXIII. M. VI. D. IIII
ET . CAMPILIO . ALBANO . INFANTI
DVLCISS. ANN. II. M. V. D. IIII
QVOS . DII . IRATI . VNO . DIE
AETERNO . SOMNO . DEDERVNT
T. CLAVDIVS . HERMES
DOLENS . DE . SVO . FECIT
* i. e. *bene de se meritae*

Nec illa spernenda Periphrasis Mortis, quamuis in Marmore de fide vetustatis suspecto, & idcirco inter Spuria adnumerato apud Gruterum pag. XII. num. 9. videlicet:

LXXIV.

HEIC . MVLTAE . QVAE . SE . MANIB
Q. SERTORII . TVRMAE . MORTA
LIVM . OMNIVM . PARENTI . DEVO
VERE . DVM . EO . SVBLATO . SVPER
ESSE . TAEDERET . ET . FORTITER
PVGNANDO . INVICEM . CECIDERE
MORTE . AD . PRAESENS . OPTATA
IACENT . VALETE . POSTERI

Gemina en Periphrasis, idest Terrae, quae mortalium omnium parens; & mortis, cui se deuouere, est tradere; & cadere pugnando, obire.

Defunctus periphrasticè exprimitur, nec illepidè, in vetusto Epitaphio apud Gruterum pag. CCCLIII. num. 3.

LXXV.

ANICIA . P . L . GLYCERA . FVI
DIXI . DE . VITA . MEA . SATIS
FVI . PROBATA
QVAE . VIRO . PLACVI . BONO
QVI . ME . AB . IMO . ORDINE
AD . SVMMVM . PERDVXIT
HONOREM

Idem namque sonat *Fui* ac Defuncta sum, vel cineres hic meos habeo conditos, vnde illud Aeneidos II.

Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum

Interijt, (ait Donatus in hunc locum) *totum quidquid apud nos fuit*. Et, *Perijt* (consonat Ascensius) *quidquid apud nos floruit*: Idemque est Fuimus Troes, Fuit Ilium, ac cessimus fatis, excisi sumus, ac deleti; ita vt ierit in adagium apud veteres, maximè Tragoedos, quoties perijsse quemquam significarent. Ἦμεν Τρῶες idest *Fuimus Troes*; Cuius ad exemplum scitè inscripsit Romae veteri excisae hoc disticon Nicolaus Borbonius

LXXVI.

ROMA . FVIT . NEQVEO . BREVIVS . TE . ROMA . PERISSE
DICERE . QVID . BREVIVS . DICERE ? ROMA . FVIT .

Et Auctor Epitaphij Brabantini apud Suueertiũ

LXXVII.

Quem gaudeas fuisse, sed illachrymes fuisse
Hic situs est
Hieronymus ab Heynatten &c

Interpretare hic vocem *fuisse* priore loco pro *vixisse*, posteriore pro *obijsse*. De se item morti proximo dixisse ferunt Septimium Seuerum Imperatorem, *Cuncta fui, sed nihil prodest*, quasi diceret, En vt mea euanuit felicitas; Seu; Quid autem prodest mihi felicissimo extitisse?

Cadauer itidem, seu Cineres, & Ossa Defuncti ex hoc loco venustè expressa habentur recentibus Epitaphijs, vt de Ioanne Zamoscio apud Suueertium in Sel. Del. ad calcem

LXXVIII.

IOANNES . ZAMOSCIVS
QVOD . MORTALITATIS . HABVIT
HIC . DEPOSVIT
III. IVNII . ANNO . M. D. V

Quem imitatus videtur posterior natu Auctor Tumuli Dureriani citati ab eodem Suueertio ibi, sub titulo Norimbergensium, videlicet:

LXXIX.

QVIDQVID . ALBERTI . DVRERI . MORTALE . FVIT
SVB . HOC . CONDITVR . TVMVLO
EMIGRAVIT . VIII . ID . APRILIS . MDXLVIII

Aemulator vtriusque industrius fuit, qui Scaligero inscripsit Tumulum, illis quippe posterior, vt ex Suueertio cognoscimus sub titulo Aginni Nitiobrigum in Aquitania

LXXX.

IVLII . CAESARIS . SCALIGERI . QVOD
FVIT
OBIIT. ANNO . MDLVIII. XII. KAL. NOVEMB
AETATIS . SVAE . LXXV

Quibus ab omnibus suxit Apis ingeniosissima suauissimum argumentum Auctor Lipsiani Epitaphij, (citat Suueertius inter Antuerpiensia) quem quidem tempore postremum compellit nos credere obitus ipse Lipsij, qui fertur Anno Sal. MDCVI. Estque huiusmodi

LXXXI.

IVSTI . LIPSI
QVOD . CLAVDI . POTVIT
HIC . IACET
S . P . Q . ANTVERP
INCLYTI . VIRI
FAMAE . ORBI . NOTAE
VIRTVTI . CAELO . RECEPTAE
H . M . P

Posterior hoc etiam est, qui Antuerpiae hunc titulum posuit

LXXXII.

TRIVMPHATORI . MORTIS
IOANNES . BAXIVS . ANTVERPIENSIS
HVIVS . VRBIS . QVONDAM . SENATOR
QVOD . CORRVMPI . POTVIT
HIC . DEPOSVI
XXIX . SEPTEMB . ANNO . MDCVIII

Hausit,

Hausit, haud dubites, hinc recentissimus Elogiastes, non tamen elegantia postremus Iosephus Silos Clericus Theatinus, Elogium quoddam auspicatus in hunc modum;

LXXXIII.

PAVLI . TOLOSAE
NEAPOLITANI . CLERICI . REGVLARIS
QVIDQVID . EST . POSTHVMI
HIC . HABES
QVIDQVID . TVMVLO . SVPERIVS . FVIT
HIC . LEGE
INTER . PRAECIPVAS . ANIMI . DOTES . &c

Quàmmulta iam habes synonyma cadaueris periphrastica *Quod mortalitatis habuit*: *Quidquid mortale fuit*: *Quod fuit*: *Quod claudi potuit*: *Quod corrumpi potuit*: *Quidquid est posthumi*. Pressum verò est, ac venustum secundi ab hinc seculi synonymum in Epitaphio, quod citat Suueertius in Sel. Del. inter Ariminensia, videlicet;

LXXXIV.

THEMISTII . BYZANTINI
PHILOSOPHORVM . SVA . TEMPESTATE . PRINCIPIS
RELIQVVM
SIGIS . PANDVLPHVS . MALATESTA . PAND . F
BELLI . PELOPON. ADVERSVS . TVRCARVM . REGEM
IMPERAT
OB . INGENTEM . ERVDITORVM . QVO . FLAGRAT
AMOREM . HVC . ADFERENDVM . INTROQ. MITTENDVM
CVRAVIT . MCCCCLXV

Ibidem inter Vltraiectina

LXXXV.

RELIQVVM
SCORELII . CANONICI
FINIS . MORS
SIC . SVNT . HOMINIS . VANA . OMNIA
PRAETERQVAM . CVI
DIVINO . PECTVS . AMORE . CALET
VIXIT . TEMPORE . HADRIANI . VI. PONT. MAX
CVIVS . EFFIGIES . ALIQVOT . PINXIT . ACCVRATISSIME

Cadauer simul & Sepulchrum in Epitaphio, (quod citat truncum Gruterus quasi antiquum pag. DCCCCXXVIII. num. 6. Est autem inter recentia, quod totum citat Suueertius in Sel. Del.) Neapolitano, in Aede nostri Ordinis, vulgò S. Mariae de Porta noua

LXXXVI.

CAROLI . MORIMINI
FVI . NON . SVM . ESTIS . NON . ERITIS . NEMO . IMMORTALIS
SOMNO . ET . SECVRITATI . AETERNAE
CAROLO . MORINI . PATRI . OPT
TROIANVS . ET . HENRICVS . FF
VIRTVTIS . ET . AMORIS . CAVSA

Vbi habes periphrasin cadaueris in *fui*; & Sepulchri in *Somno & securitati aeternae*.

Item Sepulchrum ex hoc Tropo signatur, vbi *Domus aeternalis*, & *Domus* aeterna Veteribus ethnicis, quibus reuiuiscere est insperatum. Sepulcro autem condere apud Gruterum breuissimè circumscriptum pag. DCCXXXIII. num. 12.

LXXXVII.

MENALIAE . ET . AGATHIAE
PARENTIBVS . SANCTISSIMIS
EPAPHRAS
POSTREMVM . PRAESTITIT . OFFICIVM
VIXIT . ANN. &c

& pag. DCCCLXXIIII. num. 7.

LXXXVIII

C. IVL. FABIAN
ANN. XIX
FABIA . PAVLA
AMITA
MVNVS . SVPREMVM

fusiùs pag. DLXXXV. num. 10. & ad morum disciplinam accommodatè.

LXXXIX.

M. IVNIO . M. F. PAL. RVFO
SOTERICHVS . PEDAGOG. FECIT
HAE . SVNT . PARVAE . TVAE . MEAEQ. SEDES
HAEC . CERTA . EST . DOMVS . HAEC . COLENDA . NOBIS
HAEC . EST . QVAM . MIHI . SVSCITAVI . VIVVS

Quot hic verba, tot ferè magni ponderis sententiae, quas cuiquè relinquimus aestimandas. E recentibus periphrasis Sepulcri non ignobilis est apud Suueert. in Sel. Del. inter Patauina:

XC.

LAZARI . BONAMICI . CATHARINAEQ. VXORI . CARISSIMAE
IN . SECVNDVM . REDEMPTORIS
ADVENTVM
QVIETIS . SEDES

& illa commendanda offertur in Epitaphio Veneto, apud Suueertium in Sel. Del. videlicet

XCI.

NICOLAVS . CRASSVS
FORVM . PRIMVM . NAVIGATIONEM . DEINDE . SECVTVS
AB . ADVERSA . FORTVNA . FORTVNIS . OMNIBVS . SPOLIATVS
AD . FORVM . ITERVM . REVERSVS . HVNC . POSTREMO . LOCVM
LABORVM . OMNIVM . ET . MISERIARVM . QVIETEM . SIBI
ET . POSTERIS . P. ANNO . MDLXIII

Et in illo apud eundem inter Neapolitana

XCII.

BERNARDINA . FRANCA
MIHI . ET . MEIS . FECI
CERTA . DOMVS . SECVRA . QVIES . NIL . QVAERIMVS . VLTRA

Plura de Periphrasi superiore libro de Breuitate Memb. VIII. & XX:

Antonomasia trifariam ludit in Elogio. Primò, cùm pro nomine proprio reponit Commune; vt Octauius Ferrarius Elogio in Magistrum Corlominium deridiculè ait: *Grande hoc insanientis Sapientiae depositum simul de potestate exijt, & matre: Bellusque hic pullus, veluti ad gentiles, & agnatos, ad Musas capistro ductus est*, &c. Pullum autem, voce communi vsurpat pro pullo Asini in specie. Deinde cùm pro communi proprium; vt in Sel. Del. Epitaphium Mantuanum habet

XCIII.

ANDREAS . MANTINEA
Suae aetatis Apelles
Equestri idcirco dignitate ornatus
Obijt An. MDXVII

Apellem vocat pro Pictore insigni.

Tertiò, cùm proprium loco proprij ponitur. Vt Iuglaris Elog. de D. Athanasio Magni Basilij discipulo: *Sub Chirone altero Christianus Achilles*: Chironem pro Antonio: Achillem autem Christianum (super metonimia secundi modi) pro inuicto milite Christi. Achillis autem Magister Chiron in fabulis.

Caput

Caput Secundum
Concinnitas in ſtructura verborum
De Verborum concurſu

Membrum I.

IVncturae, ſeu collocationis verborum concinnitas non poſtremam ſibi vendicat partem quaerendae Elogio venuſtatis. Id pluribus modis praeſtatur.

Primò, ſi cum M.Tullio Cic. in Partitionib. Orator. illud cautum ſit: *Coniunctio verborum neque aſperos habeat concurſus, neque diſiunctos, atque hiantes*. Et aſperos quidem ſeu duros habere videtur nobis Auctor, qui Elogio ſuo fecit hoc principium: *Decurſo tandem felici ſtudiorum ſtadio: Non Olympico collecto puluere, ſed ex accetionibus* (vox nobis laruata) *grauiter deterſo Medicam carpis Laurum*. &c. Concurſu autem iſto quid aſperius *ſtudiorum ſtadio*? Quid verò durius *Olympico collecto*, & *Medicam carpis*? Haud multò mollius videtur illud alterius Elogiaſtae: *Ceſſit Ciuibus Caeſar*: Porrò ſepulcralis Inſcriptio in Lambertum de Iode,cuius initium: *I, propera, quid ſtas? Fors cras te abdet tumulo Mors: Mors dura, aſpera* &c haec certè quantae ſit aſperitatis, ſtylus ipſe non diſſimulat, vèl ſenſu impercepto ad fugam ſolicitans. Obſeruanda eſt ſuauitas Octauij Ferrarij, Elogio de Scipione Feramuſca, hanc clauſulam facientis: *Senos, & ſexaginta annos integer exegit*. qui enim aures tuliſſent *ſex, & ſexaginta*? aegrè etiam *ſexaginta ſex*.

Caeterùm poenitenda non eſt animaduerſio noſtra de dictionibus concurrentibus, alio tamen, atque alio inciſo; vt, quia comma interuenit, & ſpiritus aliquantulam facit pauſam, diſiunctae quodammodo videantur dictiones,& ab aſperitatis metu ſecurae. Hinc ſeuerior praefertur cenſura recentiſſimi Scriptoris, alioquin eruditiſſimi, quùm vitio cacophoniae notauit titulum Triumphalis Arcus Traiano poſiti in Portu Anconitano(citatur totum à nobis lib.II. Claſs. VI. Hiſtorial. Memb.VI.) in ea nimirum parte: *Quod acceſſum Italiae hoc etiam addito ex pecunia ſua Portu, tutiorem nauigantibus reddiderit*. Committit autem Cenſor voces *Portu tutiorem*, deſinentem ſcilicet ſyllabam vnius cum ſimili alterius inchoante: Nimiùm id verò ſuperſtitioſè, ac tetricè, cùm inter vtramque reſpirare certè Lectorem cogat ſententia, quando vel ratio inſcribendi maiuſculis nullam notam commatis patitur, vt ſolet minuſculis. Quamobrem ſectanda quidem eſt, non tamen affectanda Euphonia, aut ſordidè emendicanda.

Secundò, Diſiunctorum atque hiantium diſcuſſio haud modico ſale opus habet, vt non continuò improbetur concurſus Vocalium inter deſinentes, atque inchoantes dictiones: id quod Scriptorum aliquos caeterà nobiles in affectationis adegit ſcopulum. Neque enim damnare quis noſtrum auſit Ciceronem qui lib. 1. Epiſtolam I. ita inchoat *Ego omni officio, vel potiùs pietate erga te caeteris ſatisfacio omnibus; mihi ipſi nunquam ſatisfacio*. Quippe (vt eruditè adnotat Franciſcus Panigarola, memoriae ſuperioris ſeculi princeps in Oratoria) in familiari ſermone, qualis vſurpatur in Epiſtulis ad familiares, mos erat veteribus vocales elidere per ſynalepham, dictioneſque concurrentes contrahere, eo modo quo vulgo noſtrati per Apoſtrophum. In Elogio autem moderata ſeueritate vtendum putamus, quia ferè ſcriptura nititur, vt illos hiatus, diſiunctioneſque duntaxat excludamus, quibus id hiet laxiùs, & apertiùs. Quam ſanè offenſionem non cauit Incertus nomine,amore Certus Auctor (ita enim ille ſubſcribit) Elogio de Io. Follino ſummi ingenij, & Medicae eruditionis Adoleſcente, Laureato: *Viro triumphanti Aſclepiadum chorus applauſit: Hypocrates vaticinium dixit* (deinde verſum inchoans) *I, à te Colonia non ſecus, quàm à Patre auxilium expectat* &c. An verò alius Inſcriptioni Latinae indecorus magis hiatus, quàm *I à te*? Comptior Octauius Ferrarius, Elogio in Lauream Roberti Papafauae: *Phoebus ipſe vaticinium dixit; I, bone, quò te tua,ac maiorum virtus vocat. Nouum tibi* &c. Caeterùm non ſemper habetur hiulca illa oratio, in qua duae, & hae quandoque ſimiles vocales concurrunt. Exemplo

plo prae alijs est Iacobus Pighettus patricius Bergomas, in Epitaphio Annae, VVelton Ricardi Britanni Comitis filiae, vbi ad medium hanc habet: *Mortis falce Eheu nimis intempestiua succisus. Vxori incomparabili* &c. & *sui ipsius hac orbitate contemptor* &c. (tandem) *Fatale esse, vt mira vix ostendantur Orbi.* Quaternos hic hiatus offendis similium concurrentium, sed citra insuauitatem, Vocalium. Nec rarum id putes in vetustis marmoribus, vt apud Gruterum passim *Pro se, & suis*, potuit scribi *Pro se, suisque, seu pro se, ac suis. Pro salute, & incolumitate: Pro salute, & victoria: Pro salute, & reditu*: Item *Comparata area à Republica*, Et *Quod is scelerosissimi serui publici infando latrocinio*. Meliùs ibi: *Soli inuicto, & Lunae aeternae*, alibique sepiùs, vbi easdem tùm Vocales, tùm Diphthongos concurrentes citra religionem Veteres admittebant, quò magis Vocales diuersas? Vt *pro salute, itu, & reditu*. & sexcentiès aliter.

De Concordantium Nominum Distractione

Membrum II.

VEnustatem praeterea spirat Hyperbaton, idest concinna vocum disiectio, scitaquè turbatio casuum ex grammatica lege ordinandorum, si tamen citra sententiae obscuritatem fiat: idque cùm in omni scribendi genere, tùm in Elogiastico, modò ne fiat perpetuum. Exemplorum hic offertur sylua, Hercynia vastior: Nos tamen perpaucis contenti reiectos cupimus studiosos ad lectionem bonorum Elogiastarum. Hic ex vetustis quidem memorijs damus ex Grutero pag. MCXXV. num. 9. Epitaphium sequens

X C I V.

D. M
SVAVI. EVD
OXVS. ET. MV
TICE. FILIO
PARENTES
VIXIT
ANNIS. VI
MENSIBVS. X
B. M

cui persimile recens Patauinum apud Sueccrtium in Select. Delic.

X C V.

ROLANDO. ET. AYCARDAE
INDOLIS. OPTIMAE
ROLANDINVS. PLACIOLA
FILIIS
SARCOPHAGVM

in queis ambobus videre est distractà, substantiua (vt vocant Grammatici) continuata, quae proinde continuari, & cohaerere debuissent: Illic quidem SVAVI. FILIO: Et EVDOXVS ET. MVTICE. PARENTES. Hìc autem ROLANDO. ET. AYCARDAE. INDOLIS. OPTIMAE. FILIIS. Adde Inscriptionem Arcus Constantiniani in Vrbe, apud Gruterum pag. CCLXXXII. num. 2. *Quod instinctu Diuinitatis, mentis magnitudine, cum exercitu suo tam de tyranno, quàm de omni eius factione vno tempore* IVSTIS. REMP. VLTVS. EST ARMIS, quem certè exitum & clausulam nunquam satis miramur.

E recentibus occurrit Franciscus M. Florentinius Ciuis Lucensis, ille eruditis publicatisque scriptis celebris, Elogio de Ara Virginis Deiparae in Icone vetustissima cruentatae ictu saxi, & hiatu terrae proximo vindicatae: Vbi inter alia dispescit venustè ab Adiectiuo substantiuum, ita inscribens: *Hinc diducta telluris latera turpissimo foedata contactu In se mutuò renuentia concurrere Metuendas Orci formantur in fauces*: Aloysius Iuglaris super eodem argumento aemula cum venustate: *Hiatum quid hunc horres Viator? Nusquam arctiorem videris ad Erebum ianuam* &c. Ambo ea Elogia tota dedimus lib. III. de Perspicuitate, Memb. II. Marcellus Carmelita Discalceatus, nuncupatus à Matre Dei, Elog. de Beata Teresia: *Ex immenso Diuinitatis volumine caelestem depromit sapientiam, librosque immortalitate dignissimos subsequiis temporibus exarat.* Alibi: *Templum subeunti patefactis Caelum ianuis ostenditur.* Coronidem hic facit Maximianus Dezza Lucensis è Clericis Regul. Matris Dei nuncupatis, in suo elegantissimo Theatro Lucensi, Elogio ad Simulachrum V. quod est Guinisij, in rem nostram appositissimè; totum proinde referendum hoc loco, videlicet:

FRANCISCO

FRANCISCO . E . GVINISIORVM . FAMILIA
SVMMO . VIRO . ATQVE . OMNIS . IAM . PARTICIPI . AETERNITATIS
VNA . TOTIVS . REIP . VOCE . PRAECONIVM . ESTO
INSTRVCTAS . PATRIAE . INSIDIAS . IAMQVE . IMPENDENTES
PATEFECISSE . DISSIPAVISSE
ARCEM . VELVTI . LIBERTATIS . IVGVM . IMPOSITAM . VRBI
PRIVATO . NOMINE . RECEPTAM . SENATVI . CONDONASSE
OMNES . IN . REMP . FORTVNAE . FLVCTVS
IN . SE . PRIMVM . ALLISOS
INELVCTABILI . FREGISSE . CONSTANTIA
QVA . PROCERES . FVERE . ROMANI . PONE . SECVTVM
CATONVM . IMPLESSE . FABIORVMQVE . VESTIGIA
DENIQVE . TANQVAM . PATRIAE . PARENTI
DE . PVBLICO . PERSOLVTVM . ILLI . FVNVS
STATVAMQVE . COLLOCATAM
MERITISSIMO
REPAR. SAL. AN. MCCCXCII. DECEMVIRORVM . PRINCIPE
IAM . IV . LANDO . MORICONIO

En tibi Ideam optimam: Vbi constructionis iura turbare Auctor studuit, & quae cohaerent sententiae lege, dissoluere, ita tamen, vt nihil ademerit perspicuitati; Neque porro id fecit perpetuum, ne in affectionem descisceret, quod fere euenit ingenijs nondum recoctis. Adi infra Cap. III. Memb. XXII.

De distrahendis continuatis, quae similiter cadunt

Membrum III.

Similiter cadentes, desinentesque dictiones quo longius prohibueris ab argumento graui, eo consultius feceris venustati. Hinc illa meritò celebritatem consecuta fuit Inscriptio Romana, seu Titulus sacrae pompae in Apotheosi Tereslae Virginis, Auctore Marcello à Matre Dei nuncupato, videlicet:

XCVII.

BEATA . VIRGO . TERESIA
CARMELITARVM . DISCALCEATORVM . FVNDATRIX
PRAEROGATIVIS . DVODECIM
LVCIDISSIMIS . VELVTI . SIDERIBVS
REDIMITA.

Vix alteram ita in singulis aliter desinentem reperias. Hoc tamen ne ita sanctum putes, vt recedere indè sit nefas: Quin effluere hinc, si artem adhibeas, nitorem ac speciem Elogio, docebimus infrà Cap. III. Memb. X. Siquidem arte careat, necesse est, quod ingratè aures pulsat; cuiusmodi videtur membrum Inscriptionis Rauennat. in Sepulcro Rapsanorum, ibi: *Et Iulio Equiti insigni Non minus matri caro, Quàm illustribus viris grato; Virtute, Ingenio, Moribusque raris decorato* &c. Et tumuli Augustani Augustani ad Praedicatores: *Lector aueto, Frater Ioannes Faber* &c., ibi: *Aedem hanc sacram ruinam ob vetustatem minantem*. Meliùs fortè inscriptum: *Aedem hanc vetustate ruinosam*: nec enim opus adiuncto *sacram*, quòd Aedes numero singulari de Deo, non de profanis hominum vsurpatur. Et in Monumento Patauino in Aede Seruorum Mariae (apud Suucert. in Sel. Del.) ita inchoante: *Paulus de Castro I.C.* illae voces commissae *Cuius ius municipale innouauit*, distrahendae videntur, vt dicas: *Cuius municipale ius* &c. Exemplis autem, quàm praeceptis vtrumque addiscere praestat, idest vti & liberè distrahas cadentes similiter voces, & coalescere non inuenustè permittas. Neque com-

modius

modius vllum in praesentia offertur, quàm Elogium in Guidiccionos à Maximiano Dezza positum in suo Theatro, videlicet:

XCVIII.

Amplissimae Guidiccionorum genti
Deus & Virtus
Innumerabilium decorum honestamenta
Armorum Gloriam, Literarum famam
Supra millesimum annum à Germanis Proceribus
Repetitum genus
Regum, Summorumque Pontificum necessitudines
Obeundas Legationes, Administrandas Prouincias
Gubernandam Vrbem, Iteratum Purpurae
Vaticanae splendorem
Ad Patriae ornamentum, ad Europae miraculum
Ad bonorum omnium vota contulere
Cui de se quoque meritissimae
S. P. Q. L.
Et dignitatem in praesens
Et in posterum aeternitatem
Statua posita decernebat
An. ab Orbe redempto MDC. Decemuirorum Principe
Friderico Balbanio

Quandoque Perspicuitatis gratiâ non satis erit distraxisse, quin commutandum regimen: Vt quia vox *Praefectus* tàm Genitiuũ casum, quàm Datiuum admittit, eligendus erit ex his pro opportunitate casus, qui haud similiter cadat. In quo obseruamus ex Del. Select. Epitaphium Parmense; *Cypriano Flandro* &c. *Chori Praefecto*: si enim dicas *Choro Praefecto* naeuum induces. Ita nec *Chori Praefecti*. Quamquam non ita sanctum hoc putes, quin aliquando in antiquis legas *Praefecto Praetorio*; saepiùs tamen compendio inuolutum PRAEF. PRAET. vel PR. PR.

De Copulatarum Vocum distributione

Membrum IV.

VOces copulatas vbi distribueris, efficies cùm venustam periodum Elogij, tùm perspicuam; ad exemplum limatissimum Aloysij Iuglaris, Elogio de Christo nato: *Inter feras cicures medius, In nocte media Locum virtutis, & Moriens occupauit, & Nascens*. Viden' distractas voces *& Moriens, & Nascens*? Eiusdem Elogio de Christo infante in Aegypto exule ad declinandam Herodis iram; *Iubetur Pater te tollere, Nec vlla aut hyemis ratio habetur, aut noctis: Quòd arceres vtrumque Sol praesens*. Eiusdem in Infulatis virtutibus, Elogio de Diuo Eusebio Vercellensi: *Romano Pontifici à matre creditus puer, Vt sub eodem praeceptore Eusebius erudiretur, & mundus*. Ibidem; *Monachorum mores è Graecia in Italiam deuehens, nouae Philosophiae & Auctor esse meruit, & Idea*. Marcelli Elogio de obitu B. Teresiae: *Caelum quotidie petitum postremò repetenti* (post pauca) *Hic oculis ereptae, non cordibus* &c. Eiusdem de eadem: *Infantem nepotem incerto non minùs, quàm inopinato extinctum casu, deluso mortis imperio ad vitam reuocat*. Etsi in alia parte censuram hic locus poscat, vbi scilicet dicitur nepos Beatae Teresiae, quae Virgo celebratur ab Auctore: Cùm Nepos propriè sit Latinis filius filij, vel filiae. Repete ex lib. II. de Charactere Elogij, Classe VI. Historial. Memb. XII.

Distributionem hanc adeò necessitas exigit, ne dum suadet venustas. Id quod fuit animaduertendum

uertendum Auctori Epitaphij Florentini, Anno MDCLIV. positi in Comitem M. Ant. Gigliucium Firmanum, de quo habet: *Obijt hic Florentiae filius vnicus matris & domus suae*: Nec enim profectò sibi voluit, & Matris & Domus fuisse filium vnicum; sed vnicum, Matris quidem filium, Domus verò germen, & fulcrum. Distraxisse itaque opus fuit voces Matris, & Domus, ne ad vnum illud coniunctum *Filius vnicus* referri ambae viderentur, hoc ferè ordine: *Vnicus matris filius, & Domus suae*, vel comptiùs: *Vnicus matris filius, & familiae surculus*, aut *superstes*.

Caeterùm ex antiquis auctoritatem habet exempli Marmor Veronense (apud Gruterum pag. DCLXXXV. num.4.) à nobis suprà relatum lib. IV. de Breuitate Elog. Memb. XIX. Cùm de Parenthesi: In quo quia distributionis copulatarum vocũ elucet mirabile exemplum, erit merces operae hoc loco totum repetere; videlicet:

XCIX.

C: GAVIO . C. F
QVI . VIX. ANN. XLIII. M. X
C. GAVIVS . MENODORVS
FILIO . PIISSIMO
PATER . INFELIX
AEQVIVS . ENIM . FVERAT
VOS . HOC . MIHI . FECISSE
ET . SIBI

Mira hic nitet venustas, diuisis in extrema membris, quae coniunctione copulatiua *Et* coalescere oportebat, nimirum *C. Gauio C. F. & Sibi*. Sed & emphasim trahit, quod humato filio contra naturae ordinem, se quoquè infelix pater ibidem humari decernat, praefigens titulum:

De Versibus Correlatiuis

Membrum V.

AD hanc sedem spectant maximè Versus Correlatiui, scilicet in queis paria paribus referuntur, imitante Poëtam Elogiasta soluto. Poëtae quidem exemplum tritissimum est Epitaphium Virgilio positum:

Pastor, Arator, Eques, Paui, Colui, Superaui,
Capras, Rus, Hostes, Fronde, Ligone, Manu.

& illud M. Tullio Ciceroni.

Defendi, Tenui, Vetui, Face, Caede, Cruore,
Ciuis, Dux, Consul, Tecta, Patres, Latium.

Item recentius sub imagine marmorea Mulae percelebris in atrio Augustalis Florentini

Lecticam, Lapides, & Marmora, Ligna, Colũnas,
Vexit, Conduxit, Traxit, & ista Tulit.

Et si poscis antiquius exemplum, dabit Grut. in Romano Epitaphio pag. DCCCXCVII. n.7.

C.

D M
VERVEX . ET . PVERI . PVER . VNVS . SPONSA . MARITVS
CVLTELLO . LYMPHA . FVNE . DOLORE . CADIT

Iam vt solutum Elogiastam proferamus, ecce tibi fragmentum Romani Epitaphij apud Gruter. pag. DCXCV. num. 11.

CI.

... MARTINAE . ET . CL. MARTINAE
FILIAE . ET MATRI
... MARITVS . ET Q. NIGIDIVS
CHERITHRANS
FILIVS . ET PATER
... MIS . SANCTISSIMIS . KARISSIMIS *Animis

E recentibus occurrit ex Selectis Delicijs apud Suueertium Inscriptio Vicentina ante aedes Comitis Vualmaranae, videlicet:

MARIA

CII.

MARIA . AVSTRIA . AVGVSTA
CAROLI . V. MAXIMIL. II. RODOLPHI . II
IMPPP
FILIA . VXOR . MATER
A . PHILIPPO . FRATRE . HISPAN
REGE . POTENTISS
AD . REGENDVM . LVSITANORVM . QVONDAM . REGVM
IMPERIVM . NVPER . PARTVM
E . GERMANIA . ADSCITA
PER . ITALIAM . ITER . FACIENS . IN . HIS . AEDIBVS
QVOD . IPSA . OB . VETEREM . AVSTRIACORVM . PRINCIPVM
ERGA . HANC . DOMVM . CLIENTELAM . MAXIME . VOLVIT
CVM . MARGARITA . MAXIMILIANOQVE . FILIIS . ARCHIDVCIBVS
A . LEONARDO . VVALMARANO . COMITE
EIVSDEM . PHILIPPI . REGIS . PENSIONARIO
SPLENDIDISSIMO . APPARATV . ACCEPTA . FVIT
ANNO . MDLXXXI . XV . KAL . OCTOB

Post hanc recentior offertur Inscriptio Marcelli de B. Teresia,

CIII.

TERESA
OPPORTVNE . FAVSTE . IVCVNDE
ECCLESIAE . MVNDO . CAELO
PERILLVSTRI . SANGVINE
GENITAE

& ex Collegio Iurisconsultorum Mediolanensium in publicis ludis ob delatam Collegae suo Romanam purpuram

CIV

THEODORO . TRIVVLTIO
RELIGIONIS . IVRISPRVDENTIAE . NOBILITATIS
OLEA . LAVREA . AVREA
TER . MAXIMO
MAXIMAM . DIGNITATEM . MEDIOLANENSE . COLLEGIVM
IVDICVM . GRATVLATVR
TER . MAXIMAM
AVGVRATVR

Accipe & fragmentum, gratia breuitatis, expositae in Cornelium Cardinalem Epigraphes, nomine Cleri Veneti, Auctore Natalino de Grassis Ecclesiae Patriarchalis Venetijs Canonico.

CV.

PRO
ARCVBVS . METALLIS . CERIS
ANIMOS . MENTES . CORDA
LIBENTES . VOLENTESQ
CLERVS . POPVLISQ. VENETVS
D . D . S

Nec est ignobilis Memoria, Francisco Pola Auctore, exposita Piscariae in Praetorio

CVI.

ALOYSIVS . MARCELLVS . ALEXANDER . VICOMERCATVS
PROVISOR . PRAETOR
VNANIMES
SVVM . QVISQVE . CVRABANT . MVNVS
M . D . C . X . IV

Et elogij

Et Elogij fragmentum in Caesarem Montium, Auctore Alphonso Rhaudensi in suo Colosso ex Atho Monte

CVII.

Caesarum Montem supra Caesarum Principes
Augustum *Traianum*
Felicissimum *Optimum*

Et ex Elogio nupero, seu (mauis) Epitaphio honorario in Sereniss. Franciscum Estensem Ducem Mutinae, Auctore Paulo Aemilio Elephantutio Bononiensi Senatore, haec bina fragmenta:

CVIII.

Qui in Subditos sibi populos
Grassantem luem, exultantem morte m
Aurea Nepenthe sanauit, egregia pietate interfecit
& post pauca:

CIX.

Vrbem hanc
Moenibus, Theatris, Aedificijs
Instaurauit, Decorauit, Illustrauit

Haec autem versantes incidimus commodùm in sacram epigrapham in Ara ex minoribus summi Templi, Vrbis Pisarum, cuius quidem elegantia cum Arae ipsius, ac Templi magnificentia concertat. Estque eiusmodi:

CX.

GAMALIELIS . NICODEMI . ET . ABIBAE
PATRIS . FILII . AC . NEPOTIS
VT . ECCLESIA . DOCET . CIVIVM . TERRENAE . AC
CAELESTIS . HIERVSALEM
FELICI . TEMPORE . PISANORVM
TRADVCTA . CADAVERA
MARMORE . SVB . HOC . NOVATO
RECONDVNTVR

Alludit enim ad alterum vetustum marmor, in quo illa priùs condebantur, quod nunc vicem Mensae in Ara ipsa supplet, derasis iniuria temporis, peneque fugitantibus literis; incomptae, ac de barbaro seculo, vt apparet, inscriptionis.

Splendidissimè verò omnium offert se Tabula nuperrimè nobis Mediolano transmissa, quae patuit in publicis ludis ob natum heredem, ac columen Hispanici Imperij. Quam sic habe:

CXI.

FREMVERVNT . ADHVC
INIMICIS . PRESSA . RATIBVS . MARIA
FREMVIT . TELLVS
CONTINVANDIS . FVTVRVM . IN . SECVLVM . STRAGIBVS
METVIT . AER
TABIFICO . CADAVERVM . HALITV . CORRVMPI
EXORATA . TANDEM . AB . HOMINIBVS . NVMINA
ELEMENTIS . OMNIBVS . QVIETEM . DONARVNT
HISPANO . INFANTE . DONATO
NAVES . VELA . MARIA
CVNAE . FASCIAE . AVLAE
SINT
VENTORVM . AEOLO . AQVARVM . NEPTVNO . TERRARVM . GRADIVO
DOMINO . DOMITORI . DOMINATORI

Quandoque ex paribus sibi respondentibus concinnatur Inscriptio, vt apud Gruterum pag. CCLXXIII. num. 4.

CXII.

ANNO . CHRISTI . CCLIII
IMP. DIVVS . PHILIPPVS . SENIOR
VERONAE
ET
ROMAE
IVNIOR . A . SATELLITIBVS . INTER
FICIVNTVR

Adijce, quamquàm subaffectatum Epitaphium recens, citatum à Suueertio in Sel. Del. inter Mutinensia.

 GASPAR

CXIII.

GASPAR . PETRAZANVS
PETRA
PETRI . GRATIANI . ET . GEMINIANI
PONTIFEX
PRO.TEMPLIS.CVM.TEMPLIS. IN.TEMPLIS
NATVS , EDVCATVS . EXERCITATVS
VIXIT . EGIT . CECIDIT
SI . PATRIAM . SPECTES
HVIC . DIVERSOS . DECREVIT . HONORES
M . D . I . C . VIII

Etiam cum aduersis sedibus similia , patiaue , aut contraria concurrunt, Vt apud Liuium Decade I. lib. 1. de Latino, & Aenea : *Inde foedus ictum inter Duces ; inter exercitus salutationem factam*. Cui similem in modum respondent Elogiastae passim. Franciscus Pona Elog. de Claudio Caesare : *Amasiae Gallus , Hircus Vxori*. Et Elog. de Vitellio : *Cum Senatu culinam, Cauponam cum Capitolio mutauit*. Ibidem: *Aquatilibus bis mille, Millibus septem Volatilibus, Eo excipiendo Frater onerauit mensam*. Et de Tiberio : *Lynx oculo, Ingenio Talpa*.

Interposita quandoque dictione. Franc. Maria Delmonaeus Elogio de B. Caietano Thienaeo : *Amare se didicit, cùm didicit se odisse*. Pona Elog. de Caligula Caesare : *Vim aerario intulit, Sororibus stuprum*.

De Synonymorum copia & Sententiarum.

Membrum VI.

QVoniam ex varietate exsistit mundities, acnitor, erit non in postremis Elogiastae, apparatum facere Synonymorum, modorumque promendae cuiusque sententiae , quorum pro opportunitate delectum habeat. Quemadmodum enim in iusto sermone desipit iteratum absque lege vocabulum, vbi ex Latinitate suppetit alterum eiusdem significationis, ac paris elegantiae; quantò magis id in breui Elogio, in arcta periodo inscriptionis ad prospectum aeternum propositae? Itaquè caecutiuerit, necesse est Auctor Monumenti Veronensis ad Diui Firmi (de quo Suueertius in Sel. Del.) qui tantulo in ambitu verborũ in idem recidit, sicut asterisco adnotauimus, in tanta praesertim synonymorum copia ad illam efferendam sententiam. Ita enim inscripsit :

CXIV.

Tosello Soraynae I. C.
Quòd
Veronae patriae antiqua monumenta
** Conscripserit, & perquisierit*
Eaque ab edacitate temporis eripuerit
Suorum quoquè ciuium gesta
** Conscripserit*
Et aeternitati consecrauerit
S. P. Q. Veron
B. M. Ciui D D.

Atque diligentiùs rem inspectes, damus Epitaphium Mediolanense recens, sed extremam ab hoc loco limam expectans. Legitur autem in Diui Caroli Patrum Discalciatorum familiae Theresianae, videlicet :

CXV.

LVDOVICI . MAZENTAE
Patricij Mediol.
Ossa hic adquiescunt
Animus in Caelo
*Vbi * viuens in terris pridem * vixerat*
Iurisconsf. adscriptus Collegio
Maiorum splendore ac suo clarus
Omnia pietati posthabuit
Dei solùm ac Diuinorum auidus
Immaturae mortis diu antè Vates
Veridicus
Diem paratus obijt
VI. Cal. Ian. Aetat. XXXIII.
Salutis MDCXXIII
Blanca Lucia Castilionea Coniux
M . P

Quantò nitidiùs cudisset, vbi asterisci notas vides, hoc modo : *Vbi agens* (vel *degens*) *in terris pridem vixerat*. Nam vox illa iterata nec sal habet, nec succum : quin adeò inopiam arguit ingenij, aut saltem temporis ad opus consummandum.

Quae

Quae certè obseruatio quanti sit, monstrat satis auctoritas recentis exempli in Exequijs Margaritae Austriacae Hispaniarum Reginae, in queis cum magnificentia Operis certauit Inscriptionum elegantia; ijs, inquam, Mediolani in summo Templo celebratis. Cuius Pyrae admirando artificio, sumptuque erectae alarum frontes tenebat Stemma Gentis, hinc Austriacae, inde Bauaricae cum subscriptis Elogijs. Prioris quidem ita,

CXVI.

EX . AVSTRIACAE . CLARITATE . FAMILIAE
QVAE . IN . ORBE . TERRARVM
EST . CATHOLICAE . RELIGIONIS . COLVMNA
MARGARITA . PROBITATEM . SVXIT

Posterioris autem

CXVII.

EX . BAVARICI . NOBILITATE . GENERIS
QVOD . IN . VNIVERSA . GERMANIA
EST . ALTERVM . FIDEI . PRISCAE . COLVMEN
MARGARITA . RELIGIONEM . HAVSIT

Mirandum ergo, sed mage imitandum, quod non vna in tabula, verum in duabus ipsis, & ita diffitis, ac distractis, vt vnum in conspectum haud possent cadere, quippe quae auersas facies, alteram alteri, haberent, vocibus tamen in altera variatis Auctor vtendum putauerit, neque id per Synonymiam puram, sed per translationem variam, vt conferenti vtramque liquet.

Neque putes factum satis venustati vnius tabulae, si verbum vnum non iteretur; quin etiam cum particulis componentibus ipsa verba simplicia variari postulant; praesertim si proximè collocentur. Qui etsi naeuus fortasse videatur, Veneris demum faciem nihil turpat. Exemplum succurrit menti, non tamen Auctor, qui memoriam in marmore dedicans restitutae post diutinam oppugnationem Vrbis munificentia regali Principis: *Verus* inquit *pater, reddidit vastatae Ciues Patriae, Ciuibus Patriam, instauratis Templis, restauratis moenibus, praetorio foro, Vrbeque tota in meliorem, ne dum pristinam faciem reparata.* Nam *Instauro*, & *Restauro*, quae ab antiquo *Stauro* ex quorumdam sententia componuntur, praesertim tàm prope in hoc marmore cohaerentia, & pura synonyma, quidni venustatem frangant, & labefactent Inscriptionis? Aptiùs fortè secundo loco *Reficio*, cùm maximè *Restauro* Tullianum nō appareat.

Iteratio praeterea, nisi fiat secundùm leges Rhetorum (de figuris Repetitionis) vitabitur per Synonyma. Quamobrem censuram forsitasse eruditorum veritus fuit Auctor sponte Anonymus, in quodam Elogio, sic fatus: *Conspiret ergo quantalibet in Medicinam vis conspirantium.* Hoc tu quidem cum stomacho legas. At verò ille non tam ineptè, quàm incomptè (apud Suueertium in sel. Del.) Salisburgi de Sebastiano Hoflingerio: *laboribus tandem exhaustus, laborando mortuus.* Comptiùs alter Elogiastes eandem sententiam: *Inter labores tandem & vires exhausit, & vitam.*

Exigere videtur hic locus, vt à censoria nota vindicemus antiquum marmor, quod cùm aurei fuerit seculi, succedet nobis citra negocium. Extat autem apud Gruterum pag. CCXXVI. n. 7. exscriptum à nobis suprà, lib. I. de Elogij Etymo, num. IV. estque in ordine XXXIV. Cuius initium *Imperatori Caesari Diui Filio Augusto, Pontifici Max. Imperatori Decimùm Quartùm, Tribunentiâ potestate Decimùm Septimùm* &c. Iteratam arguet quispiam hac ipsâ Inscriptione appellationem Imperatoris: non tamen perperàm, neque autonymicos. Siquidem priore loco indicatur Principatus politicus, & rerum summum regimen, quod ille ab senatu primus obtinuit Imperij nomine, ex quo etiam Romanae Monarchiae anni coepti sunt numerari: posteriore verò loco summa belli administratio, quae senatus consulto peculiari pro rei opportunitate conferebatur ad certam expeditionem. Ità illic Imperator Vrbis atque Orbis Romani vniuersi designatur Augustus praesenti titulo, hic superioribus titulis quatuordecim ipsis Imperator, ex obitis

totidem bellicis expeditionibus,

Par in Sententijs labes obuenit : quas proinde vt varijs efferas modis , intuere naeuum in speciosâ facie, videlicet Senensi Epitaphio aliàs nitido , quod tibi nunc subijcimus

CXVIII.

Nanneus Marsilium
*ne * immortalis fieret . id enim de se promittebat in XII. aetatis suae anno , immatura mors extinxit Praeclara Camilla , illa inquam Marsilij coniux delicias suas hic posuit , quae generosae prolis studiosa dum * mortalis immortales Nannem & Mutium filios faceret : Quod Dijs proprium humano inuidens ingenio Mors praeripuit Anno MDXXX. Die II. Nou*

Vtramque profectò sententiam in separatis Elogijs optimam, in vno coactam minùs iucundè perlegeris. Itaquè varianone opus fuit, quam è diuite venâ de facili hauries.

Cauendus porrò aduersus scopulus , eorum scilicet, qui synonymis abutentes, in puerilem degenerant garrulitatem . Quâ quidem notâ laborat Elogiastes recentior ignotus nobis (nisi forte suppositius) cuius fragmentum , dum haec tractamus , oblatum sic habet:

CXIX.

N . N
Hospitibus Heredibus
Gente Patria Natalibus clarissimis
Pietate Religione Integritate praestantibus
Prudentia Dignitate Sapientia exornatissimis
Grauitate Fide Charitate illustribus
Caeterarumque virtutũ splendore nitentibus &c.

Atqui eandem vocem iterare, imo etiam continuare, significatione diuersâ perquàm decorum est, sicut in illo Epitaphio Antuerpiensi: *Iacobo Roelans I. C. Clariss. Honore cum honore defuncto* &c.(Citat Suueertius in Select. Delic.) Nam priore loco est Honor pro officio ; posteriore , pro laude & plausu populi . Et apud Franciscum Casatum Mediolanensem, Elogio de Io. Stephano Brippio : *Magistratus ordinarij Quaestura insignitus* : *Mirum , In Quaestura quaesturam non habuit*. Ibidem : *Honorem Honori contulit* &c. Adi Capitis sequentis Membrum IV.

De Incremento, ac Decremento Incisorum in numeris

Membrum VII.

IMportunum haud fuerit haec à Rhetoribus in vsum Elogiastae transferre, exemplisque illustrare . Ac incrementi quidem specimen dedit clausula Inscriptionis Mediolanensis : *Fremuerunt adhuc*, allatae nuper Membro V. quae ita desinit *Domino, Domitori, Dominatori*. Dabit praetereà ex Sel. Delic. Suueertius in Epitaphio Ingolstadiensi de Petro Canisio,qui fertur: *Ob insignem animi moderationem, constantiam, prudentiam à Summis ad summa non rarò Missus, Vocatus, Postulatus* &c. quod equidem est non solum numeri, sed sententiae quoquè incrementum. Summos autem pòst interpretatur Guilielmum IV. vtriusque Bauariae Ducem, Ottonem Cardinalem Episcopum Augustanum, Carolum V. Imperatorem, Pium V. Pont. Max. Laurentius item Pignorius Elogiastes egregius in obitu Aldinae catellae : *Cuius genio cesserat quidquid vspiam erat Fidei, Charitatis, Hilaritatis*.

Iam Decrementi paradigma venustum citatur apud Suueertium in Brabantinis ad Suburbanum Laurentij Beyerlinx, Canonici Antuerpiensis, in Vico Berchem :

CXX.

PERPETVAE . SALVBRITATI
HONESTAE . VOLVPTATI
AMICAE . QVIETI

quod est in numeris duntaxat decrementum, cui adde clausulam Elogij funebris Antonij Chanut in Ludouicum III. Regem : *Discant*, inquit, *Mortales nihil esse diuturnum, nisi quod aeternum est: Et hoc vnum esse felix* SANCTE VIVERE . SANCTE . MORI. Repete ex libro IV. de Elogij Breuitate Membrum totum XXVI.

XXVI. & ex lib. III. de Perspicuitate Memb. II. Elogium X.

Non erit ab re nostra illud obseruasse, ex decremento ferè existere Venustam siue Agnominationem, siue Alliterationem, quae scilicet literarum, aut syllabarum adiectione fiat. Vt si dicas cum Guinisio: *Hoc tam praeclarum est, quàm rarum*. Et cum Thesauro *tam egregium est, quàm Regium*. Item *Quod aegre seculum peperit, momento saepissimè perit*. Haec autem si inuertas, illico sales perdis. Accipe Epitaphij fragmentum in VValensteinijum: *Hunc ex claris quidem, sed modicè fastigiatis penatibus ea Sors suscepit, quae ligones sceptris vel GAVDET, vel AVDET aequare*. Ne pigeat Epitaphium recens totum inspicere, sub cuius metam cadit perbellè id schema: Citat Puccinellius in suo Zodiaco ex Diui Ioannis (vulgò) in Concha;

CXXI.

Vincentio Serenio Mediolanensi
Nobili statuario atque egregio
Architecto
Templi Maximi aedificationi
Praefecto
Qui cùm suam in publicis priuatisque
Aedificijs architectandis domi forisque
Probasset industriam
In tota Gallia Cisalpina communi
Architectorum consensu
Primas consecutus est
Romam à PIO IV. Pont. Max. ad
Fabricationem Basilicae S. Petri
Prosequendam expetitus est
Amplissimis praemijs inuitatus
Charitate Patriae retentus
In extruendo Iurisconsul. Collegio
A se pulcherrimè descripto
Ciuibus suis quàm commodis
Seruire maluit
Denique cùm in benemerendo de
Architectura, deque Patria
Consenuisset
CLARVS benefactis, & CARVS
Omnibus
Excessit è vita Prid. Id. Ian.
An. Sal. MDLXXXXIV.
Aetatis suae LXXXV.
Vitruuius Filius Architectus
Patri Opt. M. Pos. An. MDIC.

CAPVT III.

Lepor in Sententijs.

E Figuris Sententiarum vsitatiores illustrabimus hoc loco, quibus scilicet illigatur lepor Elogio; reliquas sequenti libro reseruantes, quae Sales subministrant: quamquàm vtrique negotio vna eademque figura nata est pro vario artificio, vt ibidem exponetur. Hic autem non sententiarum modò figuras, sed etiam Verborum, & quae Grammaticae vulgò dicuntur, promiscuè tractabimus.

De Isocolo, siue Compare.

Membrum I.

HOc etiam Membrum, & Prope aequatum vocant Rhetores; estque duorum, aut plurium membrorum pari ferè numero syllabarum prolatio. Cuiusmodi est, (vt ex Elogiastis tantùm exempla petantur) quod spurijs, ac suppositititijs adnumerat Gruterus pag. XI. num. 6. Nec, si fide antiquitatis caret, venustatis idcirco desiderat laudem, videlicet;

CXXII.

QVO. VADAM. NESCIO
INVITVS. MORIOR
VALETE. POSTERI
POSTHVM. EQ. ROM

Persimile illi Epitaphio, quod citat Michael Radau è Soc. Iesu in suae Artis Orat. Parte II. Cap. VII. Quaest. III.

CXXIII.

HIC . DECVMBO . VIATOR
VIDE . QVID . SVM
FVI . QVOD . ES
ERIS . QVOD . SVM
VALE

In rotundioribus Epigraphis, & quae pleniore decurrunt periodo ad Oratoriae aemulationem, mirùm, quanta ex Isocolo venustas prouenit. Cernitur in marmore antiquo apud Gruterum pag. CCCLXXXIX. num. 4.

CXXIV.

APPIVS . CLAVDIVS
C. F. CAECVS
CENSOR. COS. BIS. DICT. INTERREX. III
PR. II. AED. CVR. II. Q. TR. MIL. III
COMPLVRA . OPPIDA . DE . SAMNITIBVS
CEPIT . SABINORVM . ET . TVSCORVM . EXER
CITVM . FVDIT . PACEM . FIERI . CVM . PYRRHO
REGE . PROHIBVIT . IN . CENSVRA . VIAM
APPIAM . STRAVIT . ET . AQVAM . IN . VRBEM
ADDVXIT . AEDEM . BELLONAE . FECIT

In disiunctis quoquè, seu distitis titulorum membris non vulgaris indidem emanat decor, vt apud Gruterum inter Spuria, pag. IV. num. 1. Porticus ita inscripta:

CXXV.

HINC . MAGNAM . LICET . AE
STIMARE . ROMAM

altero deinde in pariete ad dexteram legitur:

CXXVI.

SALVOS . VENIRE

& ad laeuam.

CXXVII.

SALVOS . ABIRE

quibus binis membris nihil venustius, ac magnificentius.

Paritas haec numeri interdum mediam tenet Inscriptionem, Ita Marcellus Carmelita Pyramidem Beatae Teresiae inscribit, nomine Prouinciae Europae

CXXVIII.

EVROPA
CLARISSIMAE . VIRGINIS
ILLVSTRATA . NATALIBVS
INFLAMMATA . VIRTVTIBVS
CVMVLATA . BENEFICIIS
MOLEM. HANC. GRATA. ET. GRATVLANS
EXCITAVIT

Interdum tenet extremam, vt apud Marcellum Buttiglium in nuptijs Ducum Parmensium; vbi tamen feliciùs absoluit Elogium, quàm inchoauerat:

CXXIX.

MARGARITAE
Pietatis Amantissimae
ODOARDVM
Religionis Obseruantissimum
Virum conuenienti
Terreni Imperij Prima Vrbis ad limina
Aeterni Empyrei Trina Orbis haec lumina
Ingressum ad Iucunditatem
Confessum ad Felicitatem
Egressum ad Beatitatem
Annuntiant

[Vbi trina Empyrei lumina appellat Diuos tres tutelares, quorum Simulacris marmoreis apposita fuit Inscriptio.] Conformis est clausula Elogij de scriptis Beatae Teresiae, Marcello Carmelita Auctore: *Altissimis referta arcanis, Diuinoque dictata spiritu, Prouentu maximo Et huc vsque volutata, Et in posterum voluenda.* Et alterius apud eundem Auctorem de eadem Diua instaurationem aggressa Ordinis, reluctante mundo: *Tantum opus inchoauit intrepida, Promouit indefessa, Absoluit gloriosa.*

Ad copiam, haec fragmentorum exempla recentia adijcimus: Gibertus Borromaeus Academicus Animosus, Elogium de Dionysio Brippio, Regio in Patria Senatore sic claudit: *Hoc vnum intulit damnum, vt illo timeret vino.* Emmanuel Thesaurus Elog. de Octauio Aug. *Ad bellum natus bellum fugauit; Motus est Orbis illo motu,*

modo, Quieuit quieto: Idem Elog. de Iul. Caesare: *Defuere illi hostes, Hostem habuit Patriam*: Et: *Eam vicit inuitus, qua vixit inuita*: Et: *Pro Roma triumpharat, de Roma triumphauit*. Petrus Labbè de Ludouico XIII. Rege Galliae, ad mortem aegroto: *Mensis idem, & Dies erat, quo lucem primùm aspexerat* (mox) *eum Diem eodem vultu Et salutauit vt primum, Et adorauit vt postremùm*. Aloysius Iuglaris in Genethliacis Inscript. I. *Ludouicum sine liberis adhuc Natura relinqueret, Quòd illos dare degeneres nollet; Pares, nisi serò, non posset Princeps optimus*. Et Inscript.III. *Vulcanus Alibi fulminum, Hic gaudiorum Est*. Et Elog. de Diuo Carolo Borromaeo in Virtutib. Infulatis: *Mori volentem coëgit viuere, donec fatigari nescium Terris eriperet, Caelo redderet*.

De Relatione.

Membrum II.

RElatio, quae & Repetitio, fit initio Incisorum, Membrorumuè, Vt apud Iuglarem in Christo I. Elogio XCIX. de Iudicio extremo: *Damnatur vnusquisque se Teste, se Accusatore, se Iudice*. Quod quidem schema in argumento graui habet locum, & in affectibus vehementibus: Vt apud eundem Elog. C. de Mundi transitu: *Vbi nunc hom nes, Vbi vrbes, Vbi Mundus est? Vbi eris & tu, qui haec legis?*

Ab horrore tu certè exporrexeris frontem, si legas Inscriptionem veterem ridendae superstitionis, apud Gruterum pag. XCVII. num. 1.

CXXX

FEBRI . DIVAE . FEBRI
SANCTAE . FEBRI . MAGNAE
CAMILLA . AMATA . PRO
FILIO . MALE . AFFECTO
P

& quidem affectus mulieris, ac maternus, quàm vehemens, ac insanus, eiusmodi suggerit repetitionem. Illud verò, quamquàm Viri nomine, aliqua tamen Praefica conductitia dictante videtur inscriptum, quod refert Auctor Sacrosanctae Vetustatis pag. CCCCXXIII. videlicet:

CXXXI.

D . M
PORTITORI . PLVTONI . ET
PROSERPIN . HAVE . IVLIA . C. FIL
MAXIMA . FELIX . DOM. TROMENT
SALON . ANIMVLA . DVLCIS
ANIMVLA . SVAVIS . ANIMVLA
IN . DEORVM . NVMERVM . RECEPTA
VNDE . TALE . QVANDO . TALE . ET
CVI . TALEM . V. A. LIX. MEN. VI. D. XII
HOR. NOCT. IX. T. SCRIBONIVS
BARBVIA . CONIVGI . INCON
PARABILI . B. M. P. C. &c

Seueriores damus è recentibus tumulos honorarios, Carolo Vicecomiti patritio Mediolanensi propositos, alterum à Flauio Boldonio iam tùm ephebo, germano meo, videlicet:

CXXXII.

Lugete Iuuenes
Lugete Viri
Ereptum vobis vtrisque
CAROLVM VICECOMITEM
Vobis ò Iuuenes Decor
Vobis ò Viri concidit Decus
Ossa teguntur marmore
Sed CAROLI mens
Summum tetigit Polum.
Fama Virtutis comes
Non illum hic tegi sinit

Alterum ab Erycio Puteano Rhetoricam artem profitente Mediolani, ac Regio Historiographo, videlicet:

CXXXIII

Lugete Ciues Lugete Boni
CAROLVS . VICECOMES
HERMETIS . F
Princeps Iuuentutis
Cui nihil Natura negauerat
Spes Parentum
Delicium Vrbis
Amor Omnium
Dum fictam Tragoediam spectatum iret
Versa catastrophe vera ipse spectatur
Heu facinus
Infesta vi oppressus, Infausto ferro laesus
Qui neminem laesit

Sed

Sed in quo omnes luctu
Cum dolore & luctu omnium
E vulnere expirauit.

Non reticendus Doctor ipse Puteani, Iustus Lipsius, qui librum Primum Electorum dedicans, hocce titulo Epistolam praenotat.

CXXXIV.

Ad Sereniss. Principem
MATTHIAM AVSTRIVM
Belgicae Proregem
Imperatoris Filium, Imperatoris Fratrem

Certè haec *Imperatoris* repetitio nescio quid spirat peregrinae venustatis cum energia. Nec ambigas, Lipsium id schematis decerpsisse ex antiquitate, cui ipse caput deuouerat; sic enim legitur marmor apud Grut. pag. CCCLII. n.5.

CXXXV.

ANICIAE . FALTONIAE
PROBAE . AMNIOS . PINCIOS
ANICIOSQVE . DECORANTI
CONSVLIS . VXORI
CONSVLIS . FILIAE
CONSVLVM . MATRI
ANICIVS . PROBINVS . V . C
CONSVL . ORDINARIVS
ET . ANICIVS . PROBVS . V . C
QVAESTOR . CANDIDATVS
FILII . DEVINCTI
MATERNIS . MERITIS
DEDICAVERVNT.

Nec alterum simile marmor fallere potuit Lipsium apud Gruterum pag. DLXII. num. 4.

CXXXVI.

T. STATILIO
MESSALINIANO
PRAEF. COH. II
ASTVRVM
SCRIBAE . TRIBVNICIO
SCRIBAE . AEDILICIO

Magnificentiae plurimum conciliat haec figura, vt probat illa pars recentis Epitaphij honorarij inter Monumenta Brabantina apud Suueertium de Guicciardinio, videlicet: *Temporaneum monumentum hic habes Viator. Quod Franciscus Suueertius Viro de posteritate B.M. Posuit. Donec nobilis Florentina Natio dignum Ciue, dignum splendore suo marmoreum, & aeternum erigant Epitaphium.*

Excipe, vbi enumeratio tribus plura complectitur, tunc enim repetitione omissa concinnior euadet conglobatio, praesertim vbi res magis eminuerint. Paradigma proferimus ex Octauio Ferrario, nunquam satis laudato Elogiaste, à quo sequens memoria procusa legitur:

CXXXVII.

MARIA AVSTRIACA AVGVSTA
VNICO . AD . HANC . DIEM . EXEMPLO
IMPERATORIS
FILIA . CONIVX . NVRVS . ET . MATER
REGIS . SOROR
QVVM . E . GERMANIA . IN . HISPANIAM . PROFICISCERETVR
S . C
A . FRANCISCO . PRIOLO . DIVI . MARCI . PROCVRATORE
REGIO . PARATV . EXCEPTA
FREQVENTI . PRINCIPVM . AC . PROCERVM . OFFICIO
HAS . AEDES . MAIESTATE . SVA . IMPLEVIT
SACRAQVE . MENSARVM . ATQVE . HOSPITALES . DEOS . MISCENS
FORTVNAE . PRINCIPALIS . FVLGORE
PENATES . IN . POSTERVM . NOBILITAVIT
MARINA . PRIOLA
AD . RENOVANDAM . TANTI . HOSPITII . MEMORIAM
H . M . P

Doctrinae etiam inseruit Repetitio, vt ex Inscriptione Brabantina conspicitur, quam hic totam damus.

JESVM

CXXXVIII.

IESVM . CHRISTVM
Verum Deum & Hominem
In SS. Altaris esse Sacramento;
Omnis ratio est in virtute Dei:
Omnis scientia in fide.
Quòd potest esse, à Dei potentia est,
Quòd sit, ab eius voluntate,
Quòd scimus esse, habemus ex Ecclesia quae non errat
& à S. Scriptura, quae non fallit,
Quòd non capimus, ab intellectus est infirmitate:
Quòd non credimus, a Patre Mendacij, qui non
stetit in veritate.

De Reditione.

Membrum III.

EST Reditio, quemadmodum definiunt Rhetores, Verbi eiusdem in principio, & fine Membri, aut Incisi repetitio, cuiusmodi tritum est apud Ciceronem exemplum: *Multi inuenti dolores parentibus, & propinquis multi*. Nec desunt in veterum memorijs. Gruterus pagina DCCLXIII. num. 7.

CXXXIX.

C. BENNIVS
CAESIAE . OPTATAE
VXORI . SVAE
FECIT . NON . LVBENS
SED . FATVM
FECIT

Franciscus Pona Elogio de Vxore Domitiani Caesaris: *Reliquit ea Caesarem, histrionem sequuta* (deinde) *Pari ignominia assumpsit, Ignominia dimisit pari*. Idem in fine vnius, & principio alterius, de Claudio Caesare: *Ieiunum Aurora nunquam, Nunquam saturum Nox vidit*. Item in fine tantùm, vt Pona ipse, Elogio de Vitellio: *Moriens vidit illacrymantem nullum, Audiuit nullum*. Et principio tantùm, vt Ioannes de Pinedà, Epitaphio in Pyramide Iobi Patriarchae afflicti: *Viro optimo cum bona, cum mala fortuna composito, Vtriusque Victori felicissimo*.

De Intentione.

Membrum IV.

INtentionem Rhetores interpretantur Verbi eiusdem repetitionem, in diuerso tamen sensu. Qualis apud Virgilium Ecloga VII.
Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.
idest ex illo tempore Corydon est nobis suauis cantor. Cuius schematis accipe ex Antiquis marmoribus varium hoc specimen. Apud Gruterum pag. CCCXXXIII. num. 4.

CXL.

CONSTANTIVS . MVNERARIVS . GLADIA
TORIBVS . SVIS . PROPTER . FAVOREM . MV
NERIS . MVNVS . SEPVLCRVM . DEDIT
DECORATO . RETIARIO . QVI . PEREMIT
CAERVLEVM . ET . PEREMPTVS . DECI
DIT . AMBOS . EXTINCXIT . RVDIS . VTRO
SQVE . PROTEGIT . ROGVS
DECORATVS . SECVTOR . PVGNAR . VIIII
VALERAE . VXSORI . DOLORE . PRIVVM . RELIQVIT

Bis

Bis nominatum hic *Munus*; sed priùs pro spectaculo sumitur, respondetque praecedenti voci *Munerarius*, quae exhibitorem significat eius muneris: Posteriùs autem pro dono, & gratia relata. Item apud eundem Gruter. pag. DCXXXVI. num. 2. Totum exscribimus, ne violatae vetustatis arguamur.

CXLI.

V . F
T. VETTIVS . T. L
HERMES
* SEPLASIARIVS
MATER . GENVIT . MATER . RECEPIT
HI. HORTI. ITA. VTI. OPT. MAXIMIQ. SVNT
CINERIBVS . SERVIANT . MEIS
NAM . CVRATORES . SVBSTITVAM
QVI . VESCANTVR
EX . HORVM . HORTORVM . REDITV
NATALI . MEO
ET. PRAEBEANT. ROSAM. IN. PERPETVVM
HOS . NEQVE . DIVIDI
NEQVE . ALIENARI , VOLO

* i. e. *Vnguentarius*.

Aliter quippe terra hominem hunc genuit, aliter recipit. Vnum in Adamum, parentem primum generis humani, quadrat, eodem genitum modo, & receptum à terra. Lepidam facit hic locus clausulam alteri memoriae apud eundem Grut. pag. DCIX. num. 3.

CXLII.

AELIAE . RESTITVTAE . ANIMAE
DVLCISSIMAE . BELLATOR . AVG. LIB
CONIVGI . KARISSIMAE . BENEMERENT
AMICI
DVM . VIVIMVS
VIVAMVS

Est autem sensus; Vitam dum viuimus, laetam ducamus, & iucundam.

De Traiectione.

Membrum V.

Efflorescit ex hoc maximè loco venustas soluti Elogij non minùs, quàm carminis, Si enim ex varietate exitit species Naturae, id ipsum cumulatè praestabit Traiectio, quae definitur Rhetoribus: Dictionis eiusdem cum quadam varietate repetitio. Cuiusmodi apud Virg. Aeneid. V.

----- haeret pede pes, densoque viro vir. &
Littora littoribus contraria fluctibus vndas.

Sumpsit autem hinc initium Dedicandi tumuli, qui sibi & alijs coniunctis sepulcrum condidit ante obitum: citaturque apud Gruterum pag. DCL. num. 2.

CXLIII.

VIVVS . VIVIS . FECIT
L. LVCRETIVS . L. L. PRIMVS
VESTIAR. SIBI . ET
L. LVCRETIO . L. L. ROMANO
VESTIAR. L. ET
DECIMIAE . L. L. PHILEMA
TION. ROMAN. MATRI

Cui consonat apud eundem Grut. pag. DCCXXX. num. 3. titulus Tumuli.

CXLIV.

MARCIAE . CANDIDAE
MATRI
PIENTISSIMAE
M. AVRELIVS . LAVRENTIVS
FILIVS
VIVVS . VIVAE
FECIT

Non infrequens antiquis id schema, vt indicant illi modi saepe obuij: *Coniux Coniugi fecit* in Epitaphijs: Et: *Vixit annos integer integros*. Item: *Quod omnes omnium ante se maximorum Imperatorum gloriae supergressus* &c.

Sed obserues oportet, Traiectionem aliam esse coniunctam, aliam disiunctam.

Coniunctae sunt allegata exempla, quibus ad maiorem vsum, & copiam haec etiam subdimus. ex Graecis quidem è Sophocle, Aiace Lorario: πόνος πόνῳ πόνον φέρει, idest *Labor labori laborem affert*: & ex Hesiodo lib. I. Oper. & Dier.

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων:
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

idest:

Et figulus figulum odit, & fabrum faber:
Et mendicus mendico inuidet, & cantor cantori.

E Latinis autem proferimus Q. Curtium lib. III.

Vir

Vir viro, Arma armis conserta sunt. Ouidium XIV. Metamorph. in persona Pythagorae nefas putantis vesci hominem carnibus:

Heu quantum scelus est, in viscere viscera condi,
Congestoque auidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis viuere letho.

Et Sociagum Poëtam Mediolanensem, non vetustum illum, sed venustum, de Diuo Sebastiano Martyre telorum sylua transfosso:

Defuerat tantis membrorum copia plagis,
Inque tuo nullum corpore corpus erat.

Disiunctae Traiectionis haec habe. Ex M. T. Cicerone III. Offic. vbi Scipio dicere solebat: *Nunquam se minus otiosum esse, quàm cùm esset otiosus: nec minus solum, quàm cùm solus esset.* Ex Tertulliano ad Scapulam: *Non est religionis cogere religionem, quae sponte suscipi debet.* Calui in Vatin. ex Fabio: *Factum esse ambitum omnes sciunt, & vos hoc scire, omnes sciunt.*

Iam è recentibus Elogiastis coniunctae exempla dabunt Carolus Legnanus Mediolanensis de Comite Giberto Borromaeo: *Lauro cingendus es, quia parentum gloriae perpetuò vernabunt in te. Quid eo virtutum Vere beatius, Cui florum flos corona est?* Caesar Alexius Perusinus in Cosmopoeiam nostram, seu Mundum symbolicum è gentilitijs Orbibus Medicei stemmatis Magnorum Ducum Etruriae perfectum: *Illa (Sapientia) didicit è Tyrrhenis Orbibus Orbem texere virtutum.* Octauius Ferrarius, qui Epitaphium Aemiliae Iustinianae ita claudit: *Alexander Saulius Coniugi incomparabili Amans Amanti posuit.* Non dissonat Epitaphium à Sueertio citatum inter Brabantina, videlicet:

CXLV.

PIAE . MEMORIAE . SACR
ABRAHAMO . ORTELLIO
ANTVERPIANO
GEOGRAPHO . REGIO
FRATRI . CARISSIMO
ANNA . ORTELLIA
CAELEBS . CAELIBI . H. M. P
MDXCVIII

Alterius, idest Coniunctae exemplum pernobile est Epitaphium Venetum apud Sueertium, perexiguum illud mole, sed succo plenum, videlicet:

CXLVI.

SEBASTIANI . FOSCARINI
Accipite Veneti Ciues,
Quod est optimum in rebus Humanis,
Humanas res contemnere.
Vixi Reip. quandiu potui, mihi certè parum,
Et hic vno ictu extincto.

De Commutatione.

Membrum VI.

ANtimetabole Graecis expressiùs, quàm Latinis Commutatio: quae scilicet per eadem recurrens verba, ordine inuerso relegit. Eiusmodi est Theocriti responsio, qui scitantibus, cur nihil mandaret literis, ὡς μὲν (inquit) βούλομαι, οὐ δύναμαι, ὡς δὲ δύναμαι, οὐ βούλομαι, idest *Vt quidem volo, non possum; vt autem possum, non volo.* Et Ouidij dictum, Amor. lib. II. Eleg. postrema

Quod sequitur, fugio; quod fugit, ipse sequor.

Eiusdem Epist. Helenae ad Paridem

At tu dissimula; nisi si desistere mauis;
Sed cur desistas? dissimulare potes.

Scitus est Seneca de Consolatione ad Heluidiam: *Vomunt, vt edant: edunt, vt vomant.* Iustinus de Annibale lib. XXXI. *Nec minùs in secundis aduersa, quàm in aduersis secunda cogitantur.* Iulius Ausonius Pater Dec. Magni Ausonij: *Beatum esse, non qui habet, quae cupit, sed qui non cupit, quae non habet.* Neque praetereundus pater Romanae eloquentiae, Orat. pro Lege Man. *Hoc tantum bellum &c. quis vnquam arbitraretur aut ab omnibus Imperatoribus vno anno, aut omnibus annis ab vno Imperatore confici posse?* Itemque Institutor Oratorum Quintilianus lib. I. Cap. X. *Vt nouorum optima erunt maximè vetera; ita veterum maximè noua.* Ex Elogiastis antiquis citat Grut. pag. DCCVI. n. 5.

CXLVII.

SEIA . T. F. MARCELLINA . SIBI . ET
VIBENNIO . MARCELLINO . FILIO
VIVA . POSVIT
QVOD . VOLVIT . ET . POTVIT
QVOD . POTVIT . ET . VOLVIT

E recentioribus

E recentioribus clausulam Panegyrico in Regem Galliae facit Stephanus Petiot : *Dent Ludouico Superi sempiternum Imperium : Reddant sempiternum Imperio Ludouicum*. Franciscus Pona Elogio de Iulio Caesare : *Vir foeminis, Viris foemina*. Ludouicus Vicecomes Elog. de Caes. Brippio : *Maximorum parentum non degener filius, Maximorum filiorum parens effici meruit*. Eman. Thesaurus Elog. de Fl. Domitiano: *Hostibus musca, Muscis hostis fuit*. Et Inscriptione pro foribus Templi Diuae Virginis Celsianae Mediolani, in publicis gratijs pro nato Infante Regis Hispaniarum.

CXLIX

ADESTO . CIVIS
INCLYTAM . REGNI . STIRPEM
DIV . ROGASTI . VT . HABERES
VT . DIV . HABEAS . ROGA

Non ita sapit, quamquam nec desipit Epitaphium, quod refert Franciscus Pona positum Gentili suo, Veronae, videlicet:

CL

IO. BAPTISTAE . PONAE
MED. PHIL
INEXPECTATA . MORTE . SVPERATO
CVM . AETATE . ET. REBVS . FLORENS
OMNEM . SVPERASSET. EXPECTATIONEM
VIXIT . ANN. XXXI. MEN. X. D. XV

De Antithesi.

Membrum VII.

REgnat in Antithesi, siue Oppositione Venustas. Et Primùm in his, quae contrariè opponuntur, quod prodit vetus Inscriptio apud Grut. pag. DCCCCLXXXXIV. n. 3.

CLI.

SEPTVMIAE . L. L. SEVERAE
L. POBLIC. ABASCANT
PRO . MERITIS . PARVM
PRO . FACVLTATE . SATIS

In simplicioribus quoquè monumentis haud rarum id schema in his praeterea, quae relatiuè, vt exemplis subiectis patebit, ex eodem Grutero, nimirum pag. DCLXIX. num. 7.

CLII.

D . M
APHRODISIAE
APHRODISIVS
PATER
FILIAE . POSVIT

En bina opposita, idest *Aphrodisiae Aphrodisius*, foeminae mas, Et *Pater Filiae*. Ita in simplicissima puritate suam iubet enitescere venustatem Antithesis. Non dissimiliter pag. DCCIV. num. 3.

CLIII.

ASPRO
RESIVS . ASPER
PATER . FILIO
PIENTISSIMO

& pag. DCCXCVII. num. 3.

CLIV.

IVNIO . MAXVMO
IVNIA . VICTORINA
VXOR . MARITO
MERENTISSIMO

& apud Scriptorem Sacrosanctae Vetustatis, Epitaphium Comense

CLV.

MARCELLIAE
PROFVTVRAE . QVAE
VIXIT . ANN. XVI. DIES . XXX
MARCELLIA . MARCELLA
MATER . FILIAE
INNOCENTISSIMAE

Obseruanda quoquè elegantia simul, & dignitas apud Gruterum pag. DCCVI. num. 13.

CLVI.

D . M
SERVI
SEVERI
CASSIA
MISERA . MATER . FILIO . INCOM
PARABILI . AN
XXIV. ARAM . PO
SVIT . ET . SVB . A. D
* *sub ascia dedicauit*

Apud eundem pag. MXXXVIII. num. 6.

AEMILIAE

CLVII.

AEMILIAE
EVPHROSYNAE
FILIA
MATRI
OPTIMAE . ET . IN
DVLGENTISSIMAE
FECIT

Item pag. MCXXIX, num. 7.

CLVIII.

D . M
Q. PVPIO . ALPHIO . QVI
VIXIT . ANN. XXXIII . MEN
XI. DIEBVS . XXIII. FECIT
CERINTHVS . CVM . FAVSTO
FILIO . FILIVS

Cum Fausto intellige Cerinthi filio, Pupij Paphij filij: Vt sit Pupius Auus, Cerinthus filius, Faustus nepos.

Vtriusque autem Antithesis extat inter antiqua pernobile marmor apud Grut. pag. DCCCXXXIII. num. 4.

CLIX.

TERENTIAE
VXORI . DVLCISS
* LAETITIAE . OMN. GENITAE
ET . POPVLI . MOERORE . EX
TINCTAE
C. FLORIDVS . CONI . LIB. P
VIXIT . ANN. XIIII. M. II
D. III. H. VIII
S . T . T . L

* i. e. omnium

E recentibus memorijs, simplicibus ijs, seu historicis digna est Lipsio ex Antithesi contrariorum Inscriptio fenestrae vitreae in Musaeo Suuceertiano, quam citat inter Brabantinas ipse Suuceertius in hunc modum

CLX.

FRANCISCO . SVVEERTIO
POSVIT . IVSTVS . LIPSIVS
SIGNAVITQ. IN . RE . * FRAGILI
* FIRMAM . ET . ANTIQVAM
AMICITIAE . FIDEM
CIƆ. IƆ. XCIV. KAL. SEPT

Ex appositis verò Negatiuis elegantissimus est, vt semper alibi Iuglaris in Arcum Triumphalem Vrbis Niciae:

CLXI.

Fecialibus pacis suae sponsis
Serenissimus Sabaudiae Principibus
MAVRITIO . ET . ALOYSIAE-MARIAE
Senatus Populusq. Niciensis
Pro Iani foribus clausis
Has Triumphales aperuit

alludit autem ad domesticum, ac intestinum bellum Principum Sabaudiae, cui componendo celebratae hae nuptiae inter Patruum, & fratris filiam, annuente Pontifice Maximo.

Neque praetereundum Epitaphium recens Pisanum, cuius clausula affectum mirè elicit huiusmodi Antithesi. Legitur autem in Diui Pauli, videlicet:

CLXII.

*MARIAM . DE . MINERBETTIS . NOB. FLOR nondum aetatis suae florem praetergressam maturitate morum immaturam mortem augurantem. Caelesteque iter operosa fide parantem. Michaelis Griffonij D. Steph. Equit. huius Templi Commendatarij amantiss. eius Viri intempestiua dies oculis * abstulit. Animo * fixit XII. Kal. Iunij Anno aetatis suae XXIX. Sal. M. D. C. XXIX. Hic igitur gratiss. reliquias P. C.*

Lusus idem occurrit in sequenti Epitaphio Romano apud Suuceertium, videlicet:

CLXIII.

Tarquinio Iacobatio de Facceschis Romano Perillustri titulis tùm Militaribus Terra, Marique tùm Ciuilibus. Qui incolumis & victor à pugnis memorabilibus, Gallica ad Montem Contourium aduersus haereticos. Nauali ad sinum Corynthiacum contra Turcas, alijsque plurimis. Domi suae dum fenestram APERIENDO recedit delabitur in scalas & vitam CLAVDIT Prid. Non. Octob. Ann. aetatis suae L. & salutis CIƆ. IƆ. XCVI. *Martius frater moerens & sibi Pos*

Grandiusculis Antithesin elicuimus duabus in dictionibus positam. Ab hoc item loco contracta est Venustas argumento, si tempus cõputes, tenui, in recenti monumento, quod Bernardinus Cãpellus Spoletinus dictauit in haec verba:

CLXIV.

VITALIANO . VICECOMITI . BORROMAEO
PATRICIO . MEDIOLANENSI . VTRIVSQVE . SIGNAT . REFER
OB . EGREGIA . MERITORVM . INSIGNIA
QVIBVS . AVGVSTAE . FAMILIAE . GLORIAM . AEMVLATVS
IN . SPOLETINAE . DITIONIS . FELICI . ADMINISTRATIONE
MAXIMO . REIP . BENEFICIO
OPTIMI . REGIMINIS
PERENNEM . FAMAM . BREVI . EXPERIMENTO
RELIQVIT
S . P . Q . S
IN . CIVIVM . NVMERVM . FAVSTIS . OMNIVM . VOTIS
COOPTATO
PONI . IVSSIT . PROBAVITQ
AN . MDCLIV

Repugnanter quoquè Opposita gratiam adferunt non vulgarem, vti subiectum ostentat Monumentum in Ponte Torrentis, secundo lapide à Liburno, Portu Maritimo in Etruria, Auctore Francisco Suico Collega nostro ; scriptum autem, non positum, quia res aliter, ac consultabatur, peracta est.

CLXV.

ANTONIVS . BOGES . Persarum , qui apud Thraces CILIBI sunt
Nobilissimus vnà & opulentissimus
*CHRISTI verò cultor in Mahumetanis * terris * integer*
*In exaggerandis * fortunis * innocens*
Declinans impotentissimi Dominatoris inuidiam
Liburnum secessit
Vbi, restituto cum Negotiatoribus Smyrnaeis commercio
Vt & Homines demereretur , & Numen .
Hoc Ponte sumptib. suis erecto
Piorum frequentiae ad Diuae Virginis in Monte Nigro
Peruium iter effecit . MDCLIX

Fermè enim repugnant Integritas inter impiorum commercia , & innocentia inter studia aggerandarum opum.

Porrò Panegyricarum Inscriptionum contenti hoc loco fragmentis, vt euitetur prolixitas, producimus sequentes Elogiastas : Iuglarem in Templo D. Ioannis Baptistae (qui vulgò Vox aeterni Verbi) vt habet : *Echo illius hoc superstes in saxo, quid loquatur, attende . Herodi Epicedia, Christo Epinicia ; Eucharistica sibi, Paraenetica tibi .* Franciscum Polam Elogio de Tito Caes. *Sitiuit aurum auro satur .* Christophorum Moronum Auctorem Prognostici annalis MDCXXII. quod Erasmo Carmo Patricio Mediol. nuncupauit. *In maximae*, inquit, *beneuolentiae minimum argumentum.* Octauium Ferrarium Epitaphio in Io. Landum : *Ingentium meritorum exiguum hoc monumentum Pos.* Alphonsum Sinibaldum Elogio funebri in Iosephum Castellullanum Comitē, in praelio fortiter extinctum : *Ingens patriae, & domus lumen nuper, nunc luctus ingens.* Albertum Elog. de Diuo Antonio; *Parentibus fato sublatis, eorum è cinere vitam didicit.* Item de obitu S. Pachomij : *In lacrymis Monachorum risus omnium moriebatur.* Rursus Iuglarem Elogio de sanguineo Christi sudore : *Proh quàm grauis est leuitas nostra ! Nunquam par sensit onus noster Alcides .* Eundem de Christo, filium viduae ad vitam reuocante : *Rogat (filius) sibi feretrum in cunas conuerti : Facit illico de nouo spectatore spectaculum.* Item de Christo puero parentibus , quibus per triduum se subtraxerat, quaesito, Elogio XV. *Nunquam aut minori piaculo amissus, aut maiori solertia quaesitus est Deus.* Marc. Sandelium in Tumulo Aldeinae catellae : *Domini sui olim oscula, & deliciae ;*

ciae; nunc moeror, & lacrymae. Poscit hic totus referri, quia & breuis est, & totus lepor, Tumulus Viennensis in Austria, citatus à Michaele Radau è Societ. Iesu, videlicet:

CLXVI.

MAXIMILIANVS . CAES . SEMPER . AVG
DEMISSVS . CAELO . REDDITVS . CAELO
NON . OBIIT . SED . ABIIT

Ex eo, & superioribus exemplis habes, vnde facillimè Antithesim in nullo non argumento excogites, ac rei siccitatem peruenusto lusu compenses. Obiter autem interponimus censoris cuiusdam iudicium, acre illud quidem, non tamen praeceps atque temnendum, super Epitaphio Mediolanensi in DD. Petri, & Pauli Ingluffiati, quod ita legitur:

CLXVII

MEMORIAE
STEPHANVS . PVSTERLA
SCALAE . CANONICVS
IN . SPEM . VENTVRAE . RENOVATIONIS
QVOD . *VIVENS . MORTALE ASSVMPSERAT
ILLVD . * MORIENS . HIC . DEPOSVIT
DE ANNO . MDLXV . MENSE IVN . DIE XXVII

Non enim (inquit ille) hoc loco voces *Viuens* & *Moriens* benè opponuntur, quippe Viuens non assumpsit mortale, sed potiùs gessit, quod primùm nascens assumpserat. Itaque reponendum dixit *Nascens*, quod ei commode exaduersò steterit *Moriens*. Plura ad Antithesim lib. VI. De Elogij Argutia, Cap. IV. Membr. III.

Haec tibi fuerint, Lector, minora quasi lumina Sole aduentante euanida, cum illa prometur Inscriptio Romana, quam Solis nimirum allegoria per Antithesin mirificè clarat; vt non iteratum id marmor cum Cicerone appelles, sed veriùs radiatum. Legimus dudum (namque ex recentibus est, ac nostri seculi) ad Sacrarium Diuae Mariae vulgò supra Mineruam è regione Sacri Cubiculi Virginis Senensis: neque ambigendum de Auctore fuit, nempe illo ipso, qui, & Auctor eius Operis magnificentissimi memoratur, etsi reclamaret vius communis marmorum, in queis empticium fere esse scimus scriptorem, & Memoriarum artificem conquiri pretio. Hic enimuerò stylus agnoscitur vernaculus, & foetus ingenij speciosissimus illius arguitur, cuius Eminentia nominis exaequat Ordinis gradum, & ipsum Magnanimitas nomen. Non enim (vt mox videbis) eget ipse aliunde emendicare florem Elogiasticum, cui de suo abundè suppetit, vnde Regias domi alat Apes ad mella cuiusuis characteris. Tu liba & fruere, sic autem habet Inscriptio

CLXVIII.

CARDINALIS . ANTONIVS . BARBERINVS
ORDINIS . PRAEDICATORVM . PROTECTOR
OB . SINGVLAREM
IN . SANCTAM . CATHARINAM . VIRGINEM
SENENSEM . EIVSDEM . ORDINIS
PIETATEM
CVBICVLVM
VBI . SERAPHICA . VIRGO
SPONSVM . NVNQVAM . OCCIDENTEM . SOLEM . EXCEPIT
VNDE
AD . SEMPER . ORIENTIS . THALAMVM . EVOLAVIT
AB . ANTIQVIS . AEDIBVS . SEIVNXIT
ET . IN . HOC . SACRARIO . AD . MAIOREM . EIVS . CVLTVM
COLLOCAVIT
ANNO . DOM . MDCXXXVII

En tibi allegoria geminata expressum Christum Deum, oppositionis autem miro artificio: Inde quidem significari, excidisse nunquam Diuina gratia Catharinam, vt quae noxam lethalem patrauit omnino nullam. Hinc autem sempiternam fore illius beatitudinem; ac merito, quem habuerat inocciduum in terris, Orientem sibi perpetuò habituram in Caelo. Simul obiter obserua, extulisse hic sese tantò altiùs ingenium Eminentissimi Antonij, cum aciem intendit in Solem instar Aquilae, quantò Animus ad munificentiam planè Regiam natus summorum Principum gloriam est supergressus.

De Correctione.

Membrum VIII.

HVius schematis (quo scilicet dictũ emendamus nostrum, quia parùm explicatum sit, aut minùs appositè) suppeditabunt abundè exempla recentiores Elogiastae, mox allegandi, Albertus de D. Thoma Aquinate religioni addicto, ac obsistente maternae oppugnationi: *Obduratum parentis animum lassauit, non vicit Thomae constantia.* Giarda in Iubilo Elogiaco de Legatione Caesaris ad Vrbanum VIII. Pont. Max. Romam ita compellat: *Ferdinandus Austrius &c. Legatione Caesarea, sed Catholica: Regia, sed Religiosa; Augusta, sed Sacra te beat.* Alphonsus Sinibaldus Patricius Lucensis Elogio funebri in Comitem Casteluillanum: *Sic tibi laeta mors, non laethalis; Caedes victoria, non caedes.* Natalinus de Grassis Elog. de Cornelio Cardinale, ac Patriarcha Veneto: *In libera ciuitate, Regia è doma, ad Regiam liberalitatem, non libertatem educto; Auitam aemulanti, non iactanti gloriam* &c. Iuglaris Elog. de Christo infante in Aegyptum perlato, ita Aegyptios alloquitur: *Ex Aris pellite Crocodilos, & Cepas: Numina lacrymarum haec sunt, illis ciendis genita, non placandis.* Simile habetur in recenti Epitaphio Mediolani ad Diui Fidelis de Paula Maria Taurilia; *Quam patronam aucta Religio, Quam matrem restituta Pietas Agnoscit. Re magna Christo dicata, Factis, non scriptis heredibus* &c. Quippe gloriosius, quia difficilius, si rem tuam viuens, integerque alij concesseris, ipse te spolians, quàm si post obitum legaueris, nil tecum exportaturus. In rem autem nostram obserua Correctionis particulas in superioribus exemplis duas, videlicet, Negatiuam *Non*, & Aduersatiuam *Sed*. Aliam quoquè habes in Epitaphio Mantuano, apud Suuccrtium in Sel. Delic. à nobis referendo;

CLXIX.

IOANNES . MEDICES . H . S . E
INVSITATAE . VIRTVTIS . DVX
QVI . AD . MINCIVM . TORMENTO . ICTVS
ITALIAE . FATO . POTIVS . QVAM . SVO
CECIDIT
M . D . XXVII

Concurrit hìc autem cum Comparatione Correctio, *Italiae potiùs, quàm suo.* Eadem legit vestigia Octauius Ferrarius Elogio de Aloysio Contareno vinculis constricto à Rege Turcarum: *Hic non carceris horrore deformata maiestate, non proximi exitij denunciatione fracto animo, inter tot fortunae minas metuendus magis quàm metuens* &c. Aliter corrigit cum comparatione Auctor Epitaphij Genuensis apud Suuccrtium in Sel. Del. de Federico Spinula, morte immatura in praelio excepta, quod ita concluditur: *Sic abisti, Heu Patriae, imò Europae futurum decus.* Aliam formulam suggerit & quidem lepidam Franciscus Pola in Epitaphio ad sacram Cellam suam in Nigrariensi, quod non patitur mutilum à nobis referri.

CLXX.

HAVETE VALETE
MANES INFANTILES
RAYMVNDAE
PARTVS OCTIMESTRIS
SCILICET
EX . VTERO AD . TVMVLVM
PROSILISTI
PRAECOCI . VTROBIQVE . FATO
VIXIT . SI . VIXIT . DIES . XVI
IMPERIA . POLA . INFANTARIA
P
CONIVGE . DEFLENTE
QVARTO . NONAS . APRILIS
M . D . C . II

Itaque Conditionalis (*Si*) superioribus particulis correctiuis adiungitur. Hùc etiã spectat modus ille ludendi per Distinctiuas, vt in Latio Sigismundi Boldonij describentis fauces Pluuiernae fluuij: *Ex alto hedera dependens ipsas aquas vel osculatur, vel bibit.* Quo loco geminata metaphora leporem lepori Correctionis adiungit. Simile habet Leo Matina, Elog. de Venetorum Patrum Prensatione. *Hinc erumpunt vel fulmina, vel flumina, Praeliorum incendia Extinctura.* Et ille modus, qui Epitaphio recenti Mediolani facit clausulam, legitur in Diui Caroli ad Patres Discalceatos Theresianos

CLXXI.

D . O . M

FRANCISCVM . ARGVIS

Virtus

Per omnes fere Togae

Gradus euexit

Legatum admirata est Roma

Collat. Mediolanum Senatorem

Gauisa esset Cremona Praetore

Nisi intempestiuum ipsius obitum

Anno MDCXL.

XXX . Octobris doluisset

De Agnominatione

Membrum IX.

AGnominatio, quae, & lusus in voce, vetustatem habet, adfectationi tamen finitimam: Vt proinde haud liberaliùs protrudi oporteat in Elogium. Hocce Schema simile quis dixerit bellarijs, quae condita saccaro, si totum occupent epulum, fastidio sunt nec nisi pusionibus indiscretè apposita sapiunt. De eius formis, & vsu plura libro subsequente. Exempla porrò huc plura intra fines Venustatis congerentur, vt discas, Lector, ex pluribus pauca legere. Ex antiquis quidem Florus lib. IV. cap.II. de Bello inter Pompeium, & Caesarem: *Nunquam acrior, neque alacrior exercitus Caesaris fuit.* Apud Scriptorem Inscriptionum Sacrosanctae Vetustatis legitur Epitaphium de Viro & Vxore in sepulcro rixantibus: *Hic Bebrius ebrius me ebriam nuncupat.* Inter Graeca est breuis illa syllabis, numeris plena ad venustatem, apud Gruterum pag.DCCCCCXXVIII. num.7. Inscriptio Vrnae sepulcralis

CLXXII.

ΠΑΝΤΑ

ΒΑΙΑ

ΒΙΟΥ

idest *Vitae omnia breuia*, est autem lusus in Baia, & Biou. Apud eundem pag. DCCCCXXVI. num. 8. tam vetusta est (neque nos dedecebit lusus) quàm venusta, digna, quae tota citetur hoc loco.

CLXXIII.

MEMORIAE

SEX . VIGELLI . AQVINAT . QVI

ANN . ATTIGIT . CENTENS

SET . ALTERVM . ET . NONAGENS

PERPET . INOFFENSA . VALETVD

EXEGIT . RELIQVOS . SEPTEM . ET . D . XIIX

DECVBVIT . ET . OCCVBVIT

NAT. LVD. SAECVL. VIII. OBIIT. SEQVENT

centens, ideſt centesimum. *Set* pro *Sed* antiquis. Est autem, cur obseruetur hoc loco minimè affectata, sed nata sua sponte Agnominatio in *Decubuit*, & *Occubuit*.

Ex recētibus Iustus Lipsius in Coenotaphio: *A. Demio &c. Ad literarum laudem NATO: Harumdem aeterno damno DENATO &c.* Gaspar de Simeonibus Neapolit. in tres Gratias Antonij Bruni Poëtae Etrusci: *Phoebo auspice Templa Charitum non tam Graecis RVDERIBVS, quàm RVDIBVS ingenijs obruta, doctus mortalitatem fallere cantu, calamo excitat, dicat &c.* Iuglaris Elogium absoluit de Christo infante Circumciso sic habens: *Lacteam vltrà Caeli viam ne credas: Eam qui primus ingreditur, docet esse sanguineam. Iesu socium nemo se iactet, Qui hoc eodem itinere non incedat. In diuersa migrantibus nulla societas aut VIAE esse possit, aut VITAE.* Albertus Elogio de Diuo Basilio alloquens Diuum Gregorium Nazianzenum: *Pro ea, quae mutuò vobiscum intercessit MORVM, coniunctiò, & AMORVM.* Idem de Diuo Ignatio suo à Militia ad Clericatum translato: *SAGO in SACCVM vertitur nouo militi*, Romae Inscriptio Arcus Innocentio X. erecti: *Innocentio X. Romano Pont. Opt. Max. ASPIRATIONE Caelitum, CONSPIRATIONE virtutum ad summum Ecclesiae culmen euecto &c.*

Illa verò inuenusta, desipiensque Agnominatio, quae sensum haud variat, sicut initio cuiusdam Epitaphij: *Hoc te monumentum monet Viator.* Quamquam Alliterationis potiùs sibi nomen vendicat, de qua etiam sequenti libro.

De Similiter Cadente ac Desinente,

Membrum X.

NOn multum nos laboramus distinguendo haec quasi duo schemata, quòd aliud sit similiter cadens, vt *Hominem laudas egentem virtutis, abundantem felicitatis*. Aliud verò similiter desinens, vt *Viuis inuidiose, delinquis studiosè, loqueris odiosè*. quae duo exempla petita sunt ex Auctore ad Herennium; quandoque enim haec permiscentur.

Trifariam id schema efficitur, nimirum singulis in verbis, In incisis, in membris; & vbique haud spernendam conflat Elogio venustatem. Aliàs in carminibus aut totis aut dimidiatis ratio similis desinendi (vulgò Rythmus) è barbarie sumpta est, quod suprà monuimus Lib. II. Parte I. Memb. VI. de Verborum barbarie, vbi de sexto sęculo.

Primùm itaque in verbis singulis pro genere argumenti leporem spirat similiter cadens & desinens, vt probant versiculi Hadriani Caesaris, quos de se morti proximo cecinit olor infelix, aeternos auspicatus gemitus; videlicet:

CLXXIV.

Animula vagula blandula
Hospes, comesque corporis,
Quae nunc abibis in loca
Pallidula, rigida, nudula
Nec, vt soles, dabis iocos.

Imitatus fortè est hunc locum Mart. Sandelius, cuius particula Elogij sepulcralis in Catellam Hieronymi Aleandri sic habet: *Aldeina hic sita est: Bella catella, Candidula, Rufula, Blandula* &c. Et Auctor Epitaphij in regione Lepidana ad Diui Prosperi:

CLXXV.

CLARIMONTO . INFANTVLO
BIMVLO . LEPIDVLO . BLANDVLO
MELCHIOR . CASSELLINVS
MOESTISS . POS

Recole superiùs tradita praecepta Cap. I. Memb. II. §. In affectibus.

Aliter cadentium in verbis singulis adhuc accipe. In Epitaphio derididiculo Cosmi Tittae Venatorum principis, historica fide conscripto adhibuit hoc schema Volunnius Bandinellius patricius Senensis, ac Serenissimi Cosmi Principis Etruriae Nutritius; quod quidem Epitaphium habebis totum in Parte altera huius Operis: Hoc interim contentus fragmento, videlicet: *Aequè bibax, vorax, salax, Baccho, Cereri, Veneri milliès litauit in die*. Giarda noster in Icones Symbolicas Elogium Chirurgiae ita claudit: *Instrumentorum supellex mirum quàm tuo muneri vtilis: Attamen omnis Artis felicitas, Dexterae facultas*.

In Incisis singulis colorem hunc ostentare videtur Tumulus vetustus apud Monasterium Sublacense, quem citat Gruterus pag. DCCLVIII. num. 5.

CLXXVI.

ASCLEPIADES
VALERIAE . SABINAE
CONIVGI
BENEMERENTI
ANIMAE . INNOCENTI
QVAE . VIXIT . MECVM
A . XLV . M . IIII . D . X .
MONIMENTVM
FECI

Item Romanus citatus ibidem pag. DCCCL. num. 8.

CLXXVII

D . M
LVCCEIAE . THETIDI
COIVGI . DVLCISSIMAE
FEMINAE . RARISSIMAE
FECIT . L . ABVCCIVS
TROPHIMVS . B . M
ET . SIBI

Quamquàm nesciuisse potiùs, quàm affectasse huiusmodi colorem videri eorum Auctores possunt, in queis nullus fucus suspicitur. E recentibus, qui studiosè luserint, offertur Giarda in Iubilo Elogiaco de Legatione Caesarea ad Vrbanum VIII. Pont. Max. *Ter aude, Ter gaude, Ter plaude Ter maxima, Christiana, Pontificia, Apostolica: Gentilitia melior, Imperatoria maior, Augusta felicior iam Roma* &c.

Denique in Membris singulis insigne extat exemplum antiquorum, apud Gruterum pag. CCCCXXI. num. 1.

L. IVLIO

CLXXVIII.

L. IVLIO . TROM. ACILIANO
PRAEF. FAB. CONS. TAB. MIL
PROC. AVG. PATRON. COLON
QVI . ROGATVS . AB . ORDINE
PARITER . AC . POPVLO . VT
GLADIATORII . MVNERIS . PVBLICI
CVRAM . SVSCIPERET . FECIT
ET. EXPLICITO. QVOD. PROMISERAT
IMPENDIVM . BIGAE . QVAM
POPVLVS . EX . COLLATIONE
LEGATIVI , AC . DONATIVI
EPVLI , OFFEREBAT . REMISIT
EO. ANNO. QVO. ET. OPTIMVS
IMP. HADRIANVS . ETIAM
DVVMVIRATVS . HONOREM
SVSCEPIT

expende illa *Fecit*, *Remisit*, *Suscepit*; quae similiter desinunt, etsi non cadunt, quemadmodum apud Ciceronem in Catil. *Abijt*, *Excessit*, *Euasit*, *Erupit*. Giarda Elog. de Regno Vrbani VIII. *Seueritatem à Maiestate disiunxit: Iustitiae reuerentiam optimis legibus innexit: Ditionem Ecclesiasticam armis, & arcibus muniuit: Pontificum omnium numerum supremum pro dignitate in omnibus expleuit* &c. Idem in Icones Symbolicas Elogium de Astronomia totum ex hoc filo ita texuerat.

CLXXIX.

Astrorum speculatrix
Obseruatrix Caelorum
Motuum Solis, ac Lunae contemplatrix
Dierum, Mensium, Annorum distributrix
Quantùm mortalibus Astrologia obest
Tantùm mortalibus Astronomia prodest
Nam quantùm Astrologia mentitur
Tantùm Astronomia verè metitur

Petrus Labbè Elogio de Ludouico XIII. Henrici IV. Gallorum Regis filio; *Hic sanguinem generosum dedit vt Pater: Praecepta fortitudinis vt Magister: Exempla vt bellorum arbiter.*

Cauendum est, quaedam similiter quidem cadere, sed inuenustè; cuiusmodi terminationes Genitiuorum pluralis numeri in *orum*, *arum*, *orum*. Distrahere igitur oportet vel à suis substantiuis adiectiua. Ita Diuus Leo serm. VIII. de Ieiunio Decimi Mensis: *In aula mentis possit Diuinae vacare sapientiae, vbi omni strepitu terrenarum silente curarum, in meditationibus sanctis, & in delicijs laetetur aeternis.* Quo loco si committas *terrenarum curarum* dictioni venustatem sustuleris. L. Florus lib. III. cap. XVIII. *Cùm omne robur fortissimorum fidelissimorumque sociorum sub suis quisque signis haberẽt municipalia illa prodigia.* Tu tolle istinc copulatiuam *Que*, substitue alteram *ac*, sed loco suo, quam foede obstrepes? Item si vocem *illa* loco moueris, leporem haud dubiè perdes. Itaque insuauiter cadunt illa in Epitaphio, seculi quippe rudioris, in Vrbis Pisarum Templo Maximo de Henrico VII. eius nominis Romanorum Imperatore, cuius ossa *secundo post eius fatum anno, videlicet MCCCXV. Pisas translata summo cum honore* * *fuere, hoc in fano ad hanc vsque diem collocata permansere.* Ingrata illa quoque Inscriptio (citatur à Suueertio in Sel. Delic. inter Bononiensia) In Schola publica. *Gregorio XIII.* &c. *sub felicibus auspicijs Magnificorum DDD. Io. Baptistae Bergarotti Parmensis, & D. Viti Antonij Modesti de Curtis Mursonensis Vniuersitatis* * *Patronorum, Medicorumque* * *priorum, meritissimorũ Die XXX. Men. Decemb. An. Dom. MDLXXXII.*

Perquàm verò iniucundè cadunt membra Inscriptionis Gandensis apud eundem Suueertium, quam non sinè mercede operae nostrae, tuaeque, Lector, patientiae hic allegamus. Est ea in aduentum Alberti, & Isabellae, videlicet,

CLXXX.

MAGNI . PRINCIPES . MAGNAM . SVBITVRI . VRBEM
SALVETE
PIIS . CONATIBVS . PARVIS . APPARATIBVS . BENIGNI
FAVETE
SIQVID . DECVS . PROBATE . SI . MINVS . EXCVSATE
TEMPORIS . ANGVSTIAE . CAELI . INCLEMENTIAE
CLEMENTER . CONDONATE
OBSEQVIVM . ATQ. ANIMI . FAVENTIAM . MAGE
QVAM . MAGNIFICENTIAM . IN . RE . TENVI . NOSTRA
SPECTATE
ITA . VOS . REGAT . ITA . VOS . TEGAT
QVI . NOS . QVI . CAETEROS . BELGAS . VOBIS . REGENDOS
VOBIS . TEGENDOS . COMMISIT . PROPITIVS

Lenitur interdum per ſyncopam, vt in vetuſta baſi ſtatuae apud Gruterum pag. CCCCXXXVII. num. 2.

CLXXXI.

MARTIO . QVIR
PHILIPPO
CVRATORI . VIAE . PRAENESTINAE
AEDILICIO . CVRVLI . V. Q. AB . AERARIO
TRIBVNO . FABRVM . NAVALIVM . PORTENS
CORPVS . FABRVM . NAVALIVM
OSTIENS . QVIBVS . EX . S. C. COIRE . LICET
PATRONO . OPTIMO
S . P . P

Eodem pacto alibi in vetuſtis tabulis legitur *Et aliorum fratrum duum* pro *duorum*. Et in recenti Antuerpiae; *Marito benemerenti Maria de Moij duum ex illo liberorum Clarae, & Philippi Mater &c.* ne diceret *duorum ex illo liberorum.*

Nonnunquam ſyncopae loco dictiones mutilae, ac truncae aſperitatem ſimiliter cadentium frangunt. Quod maximè obſeruabis in vetuſto Epitaphio apud Gruterum pag. CCCCXLVIII. num. 5.

CLXXXII.

D . M
G. PASQVI . OPTATI . LIB . PAR
DALAE . IIIIII . AVG . COL
IVL . PAT . AR . PATRONI
EIVSDEM . CORPORIS . ITEM . PATRON
FABROR . NAVAL . VTRICVLAR . ET
CENTONAR . C. PASQVIVS
EPIGONIVS . CVM . LIBERIS . SVIS
PATRONO
OPTIME . MERITO

lege *Fabrorum Naualium, Vtriculariorum, & Centonariorum.*

Alijs quoquè caſibus intercipi poteſt concurſus ſimiliter cadentium nominum ſubſtantiui & Adiectiui, vt apud Florum lib. III. cap. III. *Atqui haec Caeſarem, atque Pompeium furialibus in exitium Reip. facibus armauit.* Nàe tu hic indecorè coniunxeris *furialibus facibus*, quae Auctor tam ſcitè diſtraxit. Franciſcus Maria Delmonacus Elogio de Paulo Conſillario: *Romano is licet ſatus ſanguine è gente Ghiſleria, obijceo. Gentilitia puto, aſcititia. Alienae virtutis laus, impreſſus color, non ingenitus &c.* Videtn' interſtitium illud *puto* inter *Gentilitia & Aſcititia*? Hinc ſimilis terminatio lepidiùs perturbatur collocatione verborum varia. Sic Giarda Elogio de ortu Delphini Francorum. *Submiſit caeleſtis prouidentia, cùm prudentia terreſtris deſperabat: Vt agnoſceretur potiùs Numinis munus, quàm partus Hominis: Gratiae opificium, quàm fructus Naturae: Prodigium Virtutis, quàm Artis Portentum.* En vt illa cadant ſimiliter, diſpeſcuntur, Numinis & Nominis, Gratiae & Naturae, Virtutis & Artis. Delmonacus rurſum de Antonij Agellij literatura multiplici: *Luſtrauit linguarum ſacraria Multis imperuia, Recluſa paucis.* Attende ad diſpoſitionem, quemadmodum *Multis & Paucis* extrema inciſorum teneant, *Imperuia & Recluſa* medium. Ita cum leporis foenore excluditur ſimile cadens.

De Gradatione.

Membrum XI.

GRadatio, ſiue eiuſdem verbi repetitio quaſi per gradus aſcendendo venuſtatem addit non minimam. Eiuſmodi eſt Epitaphium ex recentibus à Suueertio citatum in Select. Delic. inter Neapolitana perbreui ambitu elegantiam magis exerens.

CLXXXIII.

N. CARAFAE
HVIC . VIRTVS . GLORIAM
GLORIA . IMMORTALITATEM
COMPARAVIT
M. CCCC. L. XX

Colludunt hoc ſchemate cum Elogiaſtis Hiſtoricis & Oratores. Horatius Turſellinus in Flauio Veſpaſiano de eius ſaeuitia in expugnatione Hieroſolymorum: *Ampliùs quingentos captiuorum Iudaeorum quotidie crucibus affixos ab hoſtibus, vt iam ſpatium crucibus deeſſet, corporibus cruces.* Emanuel Theſaurus Orat. Panegyr. II. de Sacra Syndone (inter eas, quas Etruſcorum vulgari idiomate diſertiſſimas edidit) ſic habet: *Opera è ſolo di quella mente, che l' Animo all' Huomo, all' Animo diede il penſiero.* Et Panegyr. III. ad Principem Card. Sabaudum: *Imperciochè s' io miro la magnificenza noſtra nel donar hoggi gli*

ornamenti

ornamenti all'Altare, gli Altari al Tempio, il Tempio alla Religione, la Religione à questa Città; gran disconoscenza sarebbe, se ne' Templi &c. Idem Elogio de Diuo Iosepho Virginis Sponso, & Patre Christi nuncupato: *Summa illi auctoritas. Mortalibus imperat Puer, Puero Mater, Matri Sponsus.* Albertus Elogio de Diuo Benedicto euersore Idololatriae: *Apollini Aras, Victimas Aris auferens.* Giarda Elogio funebri de Annibale Margarutio alludens ad patriam simul, & stemma gentis: *Septempedano è fonte in Stellam, è Stella in Lunam, è Luna in Solem velut migrauit, E Ciue, cum in Militiam, è Milite in Ducem, e Duce in Tribunum, è Tribuno in Arcis Ferrariae Praefectum euasit.*

Fit quandoque Gradus absque repetitione, vt apud Giardam Elog. de Legatione Caesarea ad Pontificem: *Ferdinandus Austriacus Nominis ordine Tertius, Virtute nulli Secundus, Felicitate haud difficile Primus.* Apud Thesaurum pressiùs Elogio de Flauio Vespasiano Caes. *Tertius Diuus, Secundus Augustus, Primus Pius.*

De Auxesi.

Membrum II.

Est finitima Gradationi Auxesis, seu Incrementum, quo nimirum sententia semper augetur. Hac figura vestitur Inscriptio recens Honorarij tumuli apud Mediolanenses, videlicet:

CLXXXIV

MARGARITA
CAROLI. ARCHID. AVSTRIAE. F
FERDINANDI. IMPERATORIS. N
RVDOLPHI. II. PATRVELIS
PHILIPPI. III. HISPAN. REGIS
CONSANGVINEA. VXOR. AMOR

Venustè ab hoc loco principium duxit Elogij Hieronymus Tancredius Patricius Senensis, inuitans Orbem terrarum ad Vrbem Romam: *Effundere totus Romam, Orbis Terrarum; visurus non Historiae, sed omnium Parentem optimum: Non Authorem, sed Argumentum, & in ALEXANDRO VII. Miraculum Octauum* &c. Reliquum Elogij habes in Volumine Senis edito, cui titulus Etrusco vulgari sermone: *L'Academia Intronata Festante per l'essaltatione d' ALESSANDRO VII. al Sommo Ponteficato.* Auxesim habent eximiam Consolatoria illa Cestij ad Ciceronem petitum insidijs ad mortem: *Quandocunque perieris, ad desiderium populi parùm vixisti, ad res gestas satis, ad praesentem Rempublicam nimiùm, ad memoriam operum semper.* Quo ex loco Emanuel Thesaurus scitè exprimit Epitaphij fragmentum in Virum aliquem egregium

CLXXXV.

Vixit Ad desiderium Populi
Parum
Ad res gestas
Satis
Ad memoriam Operum
Semper

Sed multò antè expressum legebatur Genuae in Diui Benigni

CLXXXVI.

HIC . IACET . FRANCISCVS
TALIACARNE . I. V. D
QVI . VIXIT . ANN. LXX
NATVRAE . DIV
PATRIAE . PARVM
GLORIAE . SEMPER
AN. DOM. M. D. LXXXVII
DIE . VIII. OCTOBR

Consonat partim Epitaphium vetus apud Gruterum pag. DCCCCLXXXXIV. num. 3. Repete Memb. VII. de Antithesi Elogium SEPTVMIAE. L. L. SEVERAE &c. Habes in Epitaphio (quod citat Michael Radau, Sigismundi III. Poloniae Regis) Auxesim geminam. *Bellauit saepe, Vicit semper, Triumphauit nunquam, Quod diceret* &c. Et: *Vixit Annis LXVI. Quod Regum non multi. Regnauit XLIV. Quod pauci. Vbique inculpatus, & propria sua laude innocens, Quod vix alius.* Ingerit se iure in hanc classem Ludouicus Aurelius Perusinus Vir. Cl. qui in Elogio Horatij Baleonij sic habet: *Cecidit, sed in acie; sed dimicans, sed occidens, fatumque fato obijciens mole pressus, & multitudine circumuentus, non hostium virtute superatus est.*

De

De Prosopopeia.

Membrum XIII.

HOc schemate nunc rebus inanimis sensus, aut etiam sermo datur, nunc defunctorum personae inducuntur loquentes. Prioris generis, de sermone occurrit in antiquissima Inscriptione Graeca exemplum ad pedes statuae Iouis, de qua Pausanias Eliacorum lib. V.

CLXXXVII.

ΦΕΙΔΙ'ΑΣ . ΧΑΡΜΙ'ΔΟΥ . ΥΙ'ΟΣ
Μ'Ε'ΠΟΙ'ΗΣΕ

id est *Phidias Charmidae filius me fecit*. Item in Aegypto eadem lingua inscribitur Columna mirae altitudinis:

CXXXVIII.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ
ΠΕΡΙΚΑΤΤΟΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΣ . ΜΕ
ΟΡΘΟΣΕΝ . ΔΙΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

id est *Democrates Nobilis Architectus me erexit pro Alexandro Macedone Rege*. De sensu autem inanimis attributo, habet Albertus Elogio de Diuo Antonio num. III. *Erubuit Aurum, tunc primùm se inueni displicuisse.*

Posterioris autem generis succurrit Epigraphe sepulcralis, Grutero quidem fidei spuriae, nobis certè ad exemplum legitima, videlicet:

CLXXXIX.

T. MARCELLINA . OCELLA
L. OCELLI . F. CVM . OCELLO
FIL. HIC . IACEO . QVEM
POST . AN. SVBSECVTA
SVM . VIVENS . FILIO . CA
RVI . MORTVA . NON . CA
REBO . CORPVS . MORITVR
ANIMA . PAREM . CVM . COE
LO . PAREM . CVM . INFERIS
AETERNIT. HABET

Celeberrima est altera vetustissimi Epitaphij apud Gades in Hispania, quàm suspectam habet Gruterus, styli tamen ex bono seculo, & commodi ad rem nostram exempli:

CXC.

D . M . S
SI . LVBET . LEGITO
HELIODORVS . INSANVS . CARTAGINEN
AD . EXTREMVM . ORBIS . SARCOPHAGO
TESTAMENTO. ME. HIC. IVSSI . CONDIER
VT . VIDEREM . SI . ME . QVISPIAM . IN
SANIOR . AD . ME . VISENDVM . VSQ. AD
HAEC . LOCA . PENETRARET

Eius generis leguntur innumerae mortuorum memoriae antiquae, ac recentes. Ex his illa apud Suueertium in Select. Del. inter Neapolitana, videlicet:

CXCI

DIONEVS . FVI . TORNAQVINTIVS
ANNOS . VIXI . VIX . XIIX
VITAE . INSTABILITATIS . EXEMPLVM
M D X I V

Hinc ducit Franciscus Maria Delmonacus filum Elogij de Bernardino Scoto Cardinale: *Primum Congregationis germen euasi in Purpuram &c.* Consonat Giarda ad Icones suas symbolicas, Elogio Medicinae.

CXCII.

Mater mea me necessitas genuit
Quotidie vsus me parit
Vires herbarum, medendi leges
Periclitatio ipsa me docuit
Aeternas vt in corporibus rixas sedarem
Praecellenti temperamento.
Insanit, quisquis sanitatem cupit
Et seruatricem sanitatis temnit

Colludit bellè Laurentius Pignorius in ioculari tumulo Aldinae catellae, quem totum hic citamus in studiosorum gratiam, videlicet:

CXCIII.

HOSPES
ALDINA. Catella heic sita sum
Et mecum vnà
Quidni Domino meo credam?
Gratiae, Veneres, Amores.
EGO . SANE
Hisce omnibus praetuli semper
Charitatem,

Charitatem, & Fidem
Quas sat scio
Nulla vnquam terra obruet
A B I . H O S P E S
Et haec pauca Domino meo
Aldina, tuo carmine, Vmbra nobilis
Te salutat.

Hùc spectat, quùm & viuus memoriam alteri ponens, effert in persona prima verbum *Posui*, vel quid simile, quemadmodum apud Gruterum pag. CCCCLXXI. num. 8.

CXCIV.
TARRVTENIO . MAXIMILIANO . V. C
ELOQVENTISSIMOQVE . CONSVLARI
PICENIANO . AETATIS . NONODECIMO
VICARIO . VRBIS . ROMAE . LEGATO . AMPLIS
SIMI . SENATVS . SECVNDO . SOCERO
EXOPTATISSIMO . ANICIVS . ACILIVS
GLABRIO . FAVSTVS . V. C. LOCI . HVIVS
ORNATOR . TOGATAM . STATVAM
LIBENS . POSVI

Obseruari etiam poscit Auctor Inscript. Sacros. Vetust. in Tumulo Lucretiae, quem habes ex fide Gruteri infrà Memb. XIX. de Exclamatione. Sed ille paululùm variat, appositoque participio primae personae ex Prosopopeia ita vult inscriptum: *Collatinus Cariss. Dulciss. meae Coniugi incomparabili Lucretiae* &c.

De Similitudine.

Membrum XIV.

HAec figura si elegantiùs, quàm solet vulgus, tractetur, formosam Inscriptionem efficit, exemplo prae alijs L. Flori lib. I. cap. II. de Igne Vestali per Numam inter sacra instituto: *Focum Vestae Virginibus colendum dedit, vt ad similitudinem caelestium siderum custos Imperij flamma vigilaret.* Quem locum imitatur Brunellus Elogio de ipso Numa: *Aeternos dehinc Vestae ignes excitans veluti sidera, flammas Regni custodes destinauit.* Adhuc venustiùs in sequentibus Paulus Cittadinus, Mediolanensis patricius, Elogio de Diua Iustina Borromaea: *Sterilis matris ab aluo, hoc est è gremio noctis Aurora, à miraculis vitam auspicatur.* Io. Victorius Briantes Theatrum literarium adaperiens ad Scholas publicas ritè auspicandas, Liburni in Etruria, alludens ad eum portum maritimum simul, & ad nomen Praefecti eius Arcis: *Neptunias fecisti Musas, Liburnum Ciuitas. Aequor pro fonte, pro Pegaso Delphinum, pro Phoebo Philippum* &c. Iulius Rospiliosius Elogio Etruscè de Antonio Bruno: *Fra poeti famosi famosissimo, la cui nobil penna ammirata da Roma, honorata dall' Italia SI FA SPADA per contrastar con gli anni, STRALE per saettar la morte, SCETTRO, che può dar legge alle Muse, TROFEO, che non può cadere, AVGVRIO certo di stabile immortalità.* Natalinus de Grassis in Cardinalem Cornelium Patriarcham Venetorum, clausit per similitudinis Allegoriam Elogium in hunc modum:

CXCV.
FEDERICO CORNELIO
Cardinali Amplissimo
Antistiti
Et Honorum & Virtutum
Insignibus spectatissimo
Ad sacram Patriae Patriarchiam
Per Patres Conscriptos
Summi Patris Interpretes
Euecto
Tanquam Soli
Post diuturnos turbines
Gratiùs affulgenti
Clerus, Populusque Venetus
Gratulationis & Obsequij
Argumentum
POS

Aloysius Applanus Mediolanensis Elogio de Comitibus Borromaeis ad Carolum Renati filium: *Quamdiu vixeris, Carole Comes Illustriss., Renatum obijsse non credas. Stas pro Patris Epitaphio filius, Patre non minor. Paria in vobis omnia* &c. Hieronymus Cardanus Mediol. Elogio de binis Cardinalibus Diuo Carolo, & Federico Borromaeis consanguineis: *Hùc heroinae melligerae. Nec vltra. Abila, & Calpae venae. Sapientia & Pietas purpuratae.* Carolus Castanus Mediol. Elogio de Paulino Brippio: *Hunc ipsum mirare Luciferum: Praeiuit plenori lumini: Praeiuit Sfornae:* alludit autem ad illius

Adnepotem

Adnepotem. Hùc tendit Brunelli dictum Elogio de Cn. Pompeio, quùm vocat *rediuiuam Alexandri Magni imaginem*. Et Francisci Ponae Elogio de Galba Caes. *Hoc viuente visus est superstes Nero*. Illustrioris similitudinis paradigma suggerit iterum Brunellus Elogio de M. Antonio Triumuiro; *Herculis soboles credi voluit. Credatur. Sed Herculis colum, non clauam gestantis, A quo nihil traxit praeter mollitiem*. Aliter etiam in Epitaphio Hieronymi Saraceni (citat Franc. Suueertius in Select. Delic. inter Senensia) *Qui dum ab hostibus obsessam Patriam liberarem, pectus clypeum pro Ciuibus offerens, Victoriam & immortalem mortem reportaui*.

De Interpretatione.

Membrum XV.

ARena haec est magnorum ingeniorum, generi quippe Demonstratiuo nascitur Interpretatio, & maximè Panegyricis Elogijs. In his tamen luxuries cauetur, ne violetur breuitas Inscriptionibus praefinita. Breuis ergo Interpretationis specimen dabit ex Selectis Delicijs Suueertius inter Veneta, Epitaphio de Francisco Venerio in Aede S. Saluatoris, quod non membratim, sed totum referri postulat, videlicet;

CXCVI.

FRANCISCVS . VENERIVS . PRINCEPS
PRISCAE . MAIORVM . VIRTVTIS , AC . DISCIPLINAE . VERAE . IMITATOR
NVLLO. NEC. ADVMBRATAE. LAVDIS. STIMVLO. NEC. PRIVATAE. VTILITATIS
ERRORE . VNQVAM . PERMOTVS . IN . REGENDIS . POPVLIS . SVMMAE
CLEMENTIAE . IN . DICENDA . SENTENTIA . SENATORIAE . GRAVITATIS
PACIS . ET . CONCORDIAE . AMANTISSIMVS . IN . OMNI . SERMONE . SAPIENTISSIMVS. SEMPER. * IN. PRINCIPATV. NIHIL. PRAETER. ORNAMENTVM
PRINCIPIS. QVOD . EST . IVSTVM . IMPERIVM . PVLCHERRIMVM . LIBERIS
CIVIBVS . EXEMPLVM . VIXIT . ANN. LXVI. D. IV . IN . PRINCIPATV
ANN . . . . . MDXXII

Est autem, vbi praefixus asteriscus, Interpretatio, cui figurae inseruit particula *Quod est*. Similiter illae vsu tritae *Scilicet*, *Hoc est*, *Idest*. Nouarinus binas cogit interpretatiuas particulas in paucis versibus Elogij de Matthaeo Bencio Politiano, sic habens; *Gallieno Bencio, & Caelia Ceruina parentibus Ingrederis. Hoc est Marcelli II. Pontificis Maximi ex Sorore Nepos, Geminae Purpurae sanguine proximus Taurusio, Bellarmino, Scilicet clarus nasceris, vt Mundo praeclariùs morereris*. Elegans est Auctor Elogij pro Ciuitate Parmensi de Diuo Francisco Xauerio Indorum Apostolo: *Quid à Francisco Xauerio non sperem, Quem summo amore complexus, ac pari honore dignatus, Paulus Tertius Rom. Pontifex stirpis decus, Apostoli dignitate cumulatum transmisit ad gentes? Quod igitur, Francisce, Secundus fueris Paulus Gentium Apostolus, à Tertio habes, hoc est à nostro*. Sed implet huiusce figurae numeros Pellegrinus Pellegrinius Clericus Regularis Congreg. Matris Dei, Elogio in augustam Imaginem Christi Crucifixi, diademate aureo à Ciuitate Lucensi decoratam. Et quia in clausula collocat figuram, totum afferre nec inutile fuerit, nec iniucundum. Ita verò ludit

CXCVII.

Lucensium fastis locupletandis
Accedit Coronatum Numen
Populi studijs, Patrum auctoritate
Ordinum consensu vniuersorum
Auro notatum est Reip. Caput
Facto noua ratio, verùm optima subest:
LVCA
Nisi Dominum habeat, se liberam negat.
Apud Iudaeos ille quidem
Inclinando Capite Regium nomen auersabatur
Apud Lucenses Augustiore
Frontis habitu coronam deposcit.
O caput administrandae Reip.
Nobis è Caelo delapsum
Vota de te facimus apud te
Regnes quandiu melior non superuenerit.
** Hoc est aeternum.*

Nec tamen perpetuò eae particulae affiguntur, vt vides apud Eman. Thesaurum in Mundi Pueritia, Elogio de Abele: *Mortalium innocentissimus Artem innocentissimam reperit, Pastoritiam Optimi Principatus imaginem*, supple, *Hoc est Pastoritiam*. Elogio dignus est Auctor Elogij in fronte Collegij Venetorum nobilium epheborum, Octauius Ferrarius, quem hoc loco pronimus ita inscribentem:

CXCVIII.

VT . VENETA . NOBILITAS
ET . FVTVRA . RESPVBLICA
LITERARVM . CONTVBERNIO
AD . MAGNAE . FORTVNAE . CVLTVM . INFORMARETVR
ET . CAPACES . LIBERAE . DOMINATIONIS . SPIRITVS
HAVRIRET
SENATVS . VENETVS
IN . HIS . SEDIBVS
NVMEROSAM . SPEM
ET . IPSA . LIBERTATIS . VOTA
PVDORI . AC . MVSIS
COMMENDAVIT

Omnis ex Interpretatione huic Epigraphae pompa prouenit. Nam quae proposita est appellatione propria *Veneta Nobilitas*, expolitur per subsequens dictum *Futura Respublica*. Et illud *Ad Magnae Fortunae Cultum Informaretur*, repetitur aliter, per *Et Capaces Liberae Dominationis Spiritus Hauriret*. Rursum vtramque sententiam inculcatam legimus interpretatione ibi *Numerosam Spem*: *Et ipsa Libertatis Vota*. Leporem habet cum magnificentia Albertus Elogio de D. Benedicto heremicola: *Educandum*, inquit, *se dedit Seni; ad multorum educationem excipitur. Tam solitudinis studiosus, quàm dignus theatro*. Est autem haec sententiae ex contrarijs compositae respondens interpretatio. Emanuel quoquè Thesaurus in hac parte mirandus: Cuius prae alijs est hoc exemplum in Mundi Pueritia, Elogio II. vbi Caini terrorem animo conceptum ex fratricidio sic expolit: *At non impunè tulit Proditor. Forum nactus syluam suam, Testem Mortuum, Apparitorem Vmbram, Carnificem Culpam, Iudicem Deum. Ergo inani pauore territus, ac se ipsum terrens, Idem semper & alius; Ibi semper & alibi se fugit, ac sequitur, Scelestus Scelestum. Vmbram suam pauet Mendax Mendacem. Inter mortis metum, ac vitae odium. Vt nusquam viuat vbique viuens: Quia timenda non timuit, timet non timenda*. Vide eiusdem Elogiastae in Mundi Pueritia, dè Enoch Elogium, cui titulus *Censura*: exemplum autem Interpretationis, si texturam totam consideres, incomparabile.

Visenda quoquè Pisaurensis tabula (apud Sueeert. in Select. Delic.) in Villa Ducis Vrbinatis, quam eapropter proponimus:

CXCIX.

FR. MARIAE . DVCI . METAVRENSIVM
* A . BELLIS . REDEVNTI
LEONORA . VXOR
Animi eius causa Villam exaedificauit
** pro Sole pro puluere pro vigilijs pro laboribus,*
vt militare negocium quiete interposita
clariorem laudem fructusq. vberiores
pariat

en tibi ex Asteriscis nota expolitio: alterius ex altero.

De Interrogatione, & Subiectione.

Membrum XVI.

INterrogatione Elogiastes quoquè vtitur ad vrgendum, quod ex vetusto marmore indicatur apud Gruterum (quanquam Spurij suspicionem illi ingerat) pag. LXXIII. num. 8.

CC.

FORTVNAE
AVG
OMNIPOTENT
VBI . ERAS
RHAMNV
SIA
VBI . ERAS
QVANTVM . ABFVIT
NE . ROMA . LVGERET
SED . VIVIT . TRAIANVS
VE . TIBI . DECEBALE
MILSS. LEG. VI. ET. XIII. G
DEVOTIS . CAPITIBVS

* idest *Milites legionis* &c.
G. idest *Geminae*

E recentibus Em. Thesaurus in Mundi Pueritia, Elogio de Lamecho: *Quorsùm fata consulis, Lameche, quem inconsultum facta condemnant?* Idem ibidem, Elogio de Iaredo: *Est, quo tecum expostulem, Fama: Quae tot praedita linguis, quot plumis, Circa Iaredi laudes implumis es, & elinguis. Nam praeter annos, ac prolem nihil admodum pangis. Non annis viuunt mortales, sed factis: Tu Iaredi annos prodis, facta perdis. Quid est hoc aliud, quàm occidere mortuum?*

Subiectio, qua nimirum nostrae respondemus interrogationi, hic etiam locum habet. Cuius figurae specimen praebet Em. Thesaurus Elogio de Abelis caede: *Quaeris, quo telo? Ligneo. Nam tali ex materia nata Mors. Quaeris, quid petiuerit? Guttur: Hoc enim Mortis vestibulum fuerat. Vt non dubites in Abele multatos esse Parentes.* Schemate eodem luserat paulò antè, sacrificia illius exponens: *Vis scire, quàm opima obtulerit? Tales hostias vt voraret auidiùs Numen, linguosam in flammam deuolauit. Nec secundas mensas curauit Caini fruges.*

Vtramque, idest Interrogationem simul, & Subiectionem complectitur titulus funebris suprà alteram ex minoribus valuis Templi Laurentiani, Florentiae, de Ferdinando III. Caesare: Est autem (quod praemonearis ad intelligentiam) decerptus partim ex sacris literis in haec verba:

CCI.

Fili Hominis
Qui cupiditatum paralysi malè torqueris
Vis fieri sanus?
Serio audi CAESAREM verbo dicentem
Cuncta fui sed nihil prodest

Alia fortè offendes altera parte huius Operis.

De Optatione.

Membrum XVII.

Cvm alibi, tùm in Epitaphijs maximè sedem inuenit Optatio, vt apud Gruterum pag. CCCCXC. num. 6.

CCII.

L. VOLVSEIO
D. L. DIO . SEV . AVG
IDEM . QVINQVENNAL
AVE · DIAE
BENE . VALEAS
QVISQVIS . ES

Et

CCIII.

IVLIAE . SP. F
THAIDI
AVE · THAIS
DII . TIBI
BENE . FACIANT

Nec illud ignobile Epitaphium apud eundem pag. DCCCXLII. num. 3.

CCIV.

D . M
HAVE . VOLVSIA
PATERNA . CONIVNX
SANCTISSIMA . TER
ENTIVS . PRIMVS
MARITVS

Refertur ad hunc locum formula clausulae in veterum tumulis vsitatae, quae & in has notas contrahi solita S. T. T. L. hoc erat *Sit Tibi Terra Leuis*; Cui Precationi opposita erat in Tumulis fontium Imprecatio haec in notas coacta S. T. T. G. *Sit Tibi Terra Grauis*. Ironicè autem Precatio pro Imprecatione vsurpata legitur in Epitaphio Honorario Ioannis Caluini apud Suueertium in Sel. Delic. inter Geneuensia:

Sic,

CCV.

Sic, CALVINE, quiescas, atque Leuis Tibi Terra
Sit; tua quò possint eruere ossa canes
Obijt MDLXIV. Aetat. LIV. Maij XXVII.

Ex recentibus legendus in primis Franciscus Pola affectator Antiquitatis in pompa mortuali ita inscribens Pyram à dextero quidem latere

CCVI.

Haue perpetuum
Patrone VALERI Cardinalis
Nobis O quoque
Patronus in Caelis sies optumus
** PHILARMONICI* *Academicorũ nomẽ Veronae
F
Perpetuis damnati tenebris

A latere autem laeuo, per idem schema

CCVII.

VALERI . PATER
Benè Quiescas
Filia tua rogat te Verona
Vti ad se saepiùs Respicias
De Caelo
O & Prospicias Eidem
VALE . HAVE . VALE
VALERI . PATER

De Epiphonemate.

Membrum XVIII.

ET in Elogijs breuibus saepè cadit Epiphonema, nimirùm cùm post expositam rem, aut factum subditur oratio, qualis apud Ciceronem in Catone Maiore: *Senectutem vt adipiscantur, omnes optant; eandem accusant adepti. Tanta est inconstantia, stultitia, atque peruersitas.* Iam accipe Inscriptionem antiquam cum eiusmodi figura in clausula, quam refert Auctor Sacrosanctae Vetustatis.

CCVIII.

HEVS . VIATOR . MIRACVLVM
HIC . VIR . ET . VXOR . NON . LITI
GANT . QVI . SVMVS . NON . DICO
AT . IPSA . DICAM . HIC . BEBRIVS
EBRIVS . ME . EBRIAM . NVNCVPAT
NON . DICO . AMPLIVS . HEV
VXOR . ET . IAM . MORTVA
LITIGAS

Habet siquidem haec clausula quandam veluti vim Exclamationis, quemadmodum in alio monumento apud Grut. pag. DCCCCXXXV. n. 3.

CCIX.

C. CALENIO . P. FIL
ET . PATRONO
C. CALENIVS . DEMETRIVS
ET
CALENIVS . PRIMVS
ET
CALENIA . FVSCA
B . M
AMICI . OPTIM. AVETE
ET . AVETE
FELIX. LAPIS

Item quod Epitaphium Epiphonemate lasciuit in carmen apud eundem Grut. pag. CCCCXIX. num. 6.

CCX.

D : M
P. HOSTILIO . P. F. POB
CAMPANO . VENATORI
P. HOSTILIVS . TERTIVS
DECVRIO . VERON. ET
ABIDIA . MAXIMA . PARENTES
FIL . PIISSIM . ET . SIBI . QVI
VIXIT . ANN. XXV . D. XXV
SINE . CRIMINE . VITAE
FLORENTES . ANNOS . MORS
IPSA . ERIPVIT . VIVITE . FELI
CES . MONEO . MORS . OMNIB
INSTAT . EXEMPLVM
A. NOBIS . DISCITE . QVI
LEGITIS

Quid enim, nisi Epiphenomatis habent spiritum illa: *Florentes annos mors ipsa eripuit?* Quippe vbi meta aetatis indicata fuerat annorum quinque & viginti. Simile est pag. DCCCCIV. n. 9.

CCXI.

D . M
CAESIVS . AEQVIDICVS . IAM
CENTVM . CLAVSERAT . ANNOS
FELICES . ANNOS . TOT . TVLIT
HORA . BREVIS
P . P

Tursellinus haud contemnendus est in Valeria-

no Caesare, vbi describit à Sapore Persa victum, captiuum, atque humeros scabelli vice, inscendenti equum Victori subiectantem, moxque subdit: *Adeo nulla Maiestas est ab vllo etiam ludibrio tuta*. Haec & similia cum admiratione ferè expressa citantur. Citra admirationem sunt illa: Ciceronis pro Milone: *Pudicitiam cùm eriperet militi Tribunus militaris in exercitu C. Marij propinqui eius Imperatoris, ab eo interfectus est, cui vim inferebat. Facere enim probus adolescens periculosè quàm turpiter perpeti maluit.* Venustatis habet ex Epiphonemate commendationem Inscriptio recens Romana, quam legimus apud Ciacconium de Vita, & Gestis Summorum Pontificum, videlicet;

CCXII.

FRANCISCO. GONZAGAE
Qui si ad senectutem peruenisset, cum Hercule Gonzaga Cardinale eius Patruo, cuius disciplinae fuerat alumnus conferri iure potuisset. Tanta iam in eo Religio, Prudentia, omniumq. virtutum indoles fulgebat. Vixit an. XXVIII. M. VI. D. XXV. Obijt an. Sal. M.D.LXV.

Alphonsus Sinibaldus Alumnus inclytus Felicis Verduccioli Professoris inclyti, Elogio funebri de Iosepho Agiaceto, executus splendorem natalium, Virtutem bellicam, Pietatis documenta, & in praelio obitam fortiter mortem, ita subjicit: *Animam ita caelestem effuso sanguine laureatam Reddidisti Caelo. Eò videlicet aduolant Animae grandes triumphaturae, Quibus par aperire Terra Capitolium non potest.* Basilius Corradinus Bonciarij auditor, & Eloquentiae Doctor nobilis, Elogio de eodem Agiaceto. *At iuuenem laudis auidum, Noscere & Nosci cupidum, Domesticae gloriae flamma succensum Heu nimis praepropera Perusina tuba auito decori inhiantem Inflammauit. Quippe praefestinata maturitas fructusque praecoces rarò perennant.* Clausulam faciat Inscriptio Veronensis in noua Vrbis Porta, quam citat Suuecrtius in Select. Delic. in has notas.

CCXIII.

VERONA
Non minus nobilis, quàm antiqua Ciuitas, ac priscae virtutis memor. Venetae Reip. beneficio non solùm muros iniuria temporum corruptos in melius restituit. Sed ea quoque sibi Templorum, Viarum, Pontium, ac Portarum ornamenta adiecit Vt publicorum Aedificiorum magnificentia nulli Vrbium postponenda videatur
TANTVM ILLI PROFVIT. BONOR. PRINCIPVM TVTELA. AC. FAVOR

De Exclamatione.

Membrum XIX.

PRoximo subsequitur gradu Exclamatio, quae patheticis in argumentis quaerit sibi locum, videlicet in magnis affectibus, Velut

I. Laetitiae, qualis ést Ludouici à Puteo, Elogio de Aduentu Caesaris Montij Archiepiscopi Mediol. ad suam sedem: *O vices amabiles! Hic olim barbara Roma Caesares fecerat crudeliter debacchantes in gregem. Iam mitis Caesarem mittit ouium defensorem.*

II. Doloris: Vt apud Ciceronem in Antonium: *O miserum me! Consumptis enim lacrymis, infixus tamen pectori haeret dolor.* Accipe antiquam Inscriptionem Sepulcri, quae Romae legitur, vt apud Gruterum pag. DCLVI. n. 2.

CCXIV.

Q. VIRI. SEVERINI
ATTIA. SEVERINA. ET. Q. VIRIVS
O. NEFAS. PARENTES
* *Viri pro Virij*

Similis est altera in Vrna argentea, inquit Auctor Inscriptionum Sacrosanctae Vetustatis edit. Ingolstadij Ann. MDXXXIV. Gruterus autem pag. CCCXLVIII. num. 8. citat vt Romanam duntaxat, apud Card. Genuen. Nos qua forma Auctor Ingolstadiensis describit, referemus, videlicet;

CCXV.

AEMILIO. PAVLO. PAPINIANO. PRAEFECTO. PRAETORIO. IVRISCONSVLTO QVI. VIXIT. ANNOS. XXXVI DIES. X. MEN. III. PAPINIANVS. HOSTILIVS. EVGENIA. GRACILII. TVRBATO. ORDINE. IN. SENIO HEV. PARENTES. FECERVNT. FILIO OPTIMO

Quanquam

Quanquam quòd in fine versus apponit Auctor binas virgulas, quibus indicet dictionem interruptam esse subsequenti versu terminandam, nos in hac parte minimè suffragamur, vt habes infrà Cap.IV.Méb.II.de Interpungendi ratione.

Nec elegans minus est, etsi Grutero laboret antiquitatis fide, quam is idcirco adnumerat Spurijs, Inscriptio Tumuli Lucretiae Romanae,

CCXVI.

D . M . S
COLLATINVS . TARQVINIVS
DVLCISS . CONIVGI . ET
INCOMPARABILI
LVCRETIAE
PVDICITIAE . DECORI
MVLIERVM . GLORIAE
VIXIT . ANN . XXII
MEN . III . D . VI
PROH . DOLOR
QVAE . FVIT . CARISSIMA

Illam verò vt fidei inconcussae allegat Gruterus pag. CCCCXVI. num. 5. etsi execrationis potius in Epiphonema prorumpat, videlicet:

CCXVII.

D . M
GIGENNI
AE . VERE
CVNDAE
CC MS
B . M
HEV . MORS
INVIDA.
* idest *Collegium Centonariorum* * *Municipij Saßinatium*

Repete Membrum II. de Relatione, quod habet Tumulum: *Lugete Ciues*. Vbi scitè inserta Exclamatio *Heu facinus*. Lepidè etiam in Epitaphio Brabantino apud Suueertium: *Francisco de Aguilar* &c. *Elutra de Valencia Brugensis Marito Heu! quondam suo, Amoris, & Moeroris Monumentum P.C.* Et Iustus Lipsius Epitaphio Saphyri catelli bis exprimit exclamatione, doloris sensum: *O heri dolor!* Et: *I. Lipsius olim heu! dominus* &c.

III. Admirationis, vt apud Gruterum in Spurijs pag.XVII. n.8. Est Tumulus Romanus:

CCXVIII.

CINERES . ET . OSSA . PHILOCAPTAE . HIC . S . S * *hic sita sunt*
PERPETVAE . MEMORIAE . FACTI . ET . INFAMIAE
CAVSSA . QVAE . INSATIABILI . VENERE . EXHAVSTA
SVBTER . V . V . MORTVA . EST . VIX . ANN * *V.V. Viros*
XXXV . M . IIII . D . X . PARENTES . INFELICISS
TACITO . NOMINE . EXTRA . SORTEM . AD . R . R . POSVERE
O . VORAGINEM . ESVRIENTEM

Ludouicus à Puteo de aduentu Montij (de quo superiùs initio Membri) *O dignus Imperio Caesar! Cui Maiestatem Virtus, Maiestas Virtutem auxit*. Francisci Gradignani dignum censemus Elogium, quod totum describatur:

CCXIX.

DELPHINOLVS . BRIPPIVS
Eques Auratus!
O non auaram Virtutem in Genus Brippium!
Reperit Argenteum Claritate
Honore fecit Aureum
O Brippijs & Prodigam!
Quibus Aurum non seculare
Aeternum donat.
Sempiternis in laureis

Adijce Franciscum Polam, qui Reginam Hispaniarum Bussolengho transeuntem, Elogio suprà fores Hospitij ita salutauit:

CCXX.

IO . MARGARITA . IO . AVSTRIACA
O quae Incomparabilis Rerum Maiestas!
Te ambit
Fortunatissimam.
I Felix per tua gaudia

IV. Execrationis, vt, Eman. Thesaurus in Tumulo (aliàs citato) Abelis è Caino fratre interempti: *Tales Hostias* (Abelis) *vt voraret auidius Numen, linguosam in flammam deuolauit*: *Nec secundas Mensas curauit Caini fruges. O implacatam cognatorum inuidiam! Tabuit caecà rabie germanus Cain; Ac diù designatum Blandè seduxit, proditoriè trucidauit*. Et pòst paulò: *Ah peccantium stolidae mentes! Mutum putabat Cain flagitium, compresso illo iugulo: Sed Proditorem omnia produnt* &c. Laurentius Pignorius in Tumulo Aldinae catellae, quae ex partu pe-

rijt: *Illam Lucina tenebris Orcinis damnauit, Quae fulgens astrum Caelo inferi Erigones pedisse-qua meruerat. O factum malè! Malè tibi sit ma-la Lucina, Quae tam bonam Catellam perdidisti. Bene tibi sit, Bone Viator, Qui tam grande nefas non sine lacrymis perlegisti* &c. Conspicua est memoria in saxea columna (apud Suueertium in Select. Delic.) secundo, aut tertio ab Vrbe Rauenna lapide, videlicet:

CCXXI.

HEV . CLADEM . HORRENDAM
HIC . ILLE . PERCELEBRIS . AGER . EST
VIATOR
IN . QVO . ACERRIME . VTRINQVE . PVGNANTES
XX . HOMINVM . MILLIA
CONCIDERVNT

Aliorum praeterea affectuum alia offendes apud Elogiastas exempla.

De Prolepsi, ac Tmesi.

Membrum XX.

PRaeter figuras Sententiarum, ac Verborum, etiam à figuris Grammaticis colores, quibus venustum colletur, Elogium exquirit. In primis à Prolepsi, nimirùm cùm post Totum, subijciuntur Partes, vt egit Virgilius Ecloga V.

-------------- conuenimus ambo,
Tu calamos inflare leues, Ego dicere versus.

Alios locos repete suprà, lib. de Elogij Breuitate, vbi de eadem Prolepsi. Praetereà accipe particulam marmoris (apud Gruterum suspecti ac Spurij, certè quidem ad antiquorum normam) in duos Amantes vno clausos in tumulo: *Dum iuuenem Romam cum victore exercitu sequor redeuntem, Tempestate acti saeua in Piratas incidimus. Hei misselli vaenimus ambo Negotiatori quoidam. Ego Gallo, qui me Nouiomagum transtulit. Hic Nauclero Lusitano, Remex vt fuat* &c.

Tmesis, id est Verbi vnius siue simplicis, siue compositi sectio, altera dictione, vel pluribus interpositis: qualis est apud Ciceronem lib. I. de Orat. *In quo per mihi mirum visum est, Sceuola, te hoc illi concedere* &c. & apud Virgilium III. Georgic.

Talis hyperboreo septem subiecta Trioni
Gens effrena &c.

Quem locum bellè imitatus Giarda, Elogio de Caesarea ad Pontificem Max. Legatione, sic Vrbem Romam alloquitur: *Septem quibus insides, attolle colles; Septem, qui tuum in obsequium ruunt, Trionibus occurre.* Andreas Marianus in Elogij ruinarum Romae, Elog. I. *Ecquis non execretur illos Titanas* (Gothos intelligit, & Vandalos euersores Vrbis) *hùc ab Arctoo frigore, Septemque Trionibus compulsos, vt per septem gradus Montium suis manibus Caelū rescinderent* &c. Porrò huius figurae haud par Elogiastae, ac Vati licentia.

De Histerologia, Synecdoche, & Hellenismo.

Membrum XXI.

EST Latinis Histerologia praeposterus sermo in vocibus contra naturalis collocationis ordinem. Estque id hodie ita frequens, ac solemne vel apud Scriptores primae notae, vix vt retineat nomen figurae: Contingit autem pluribus modis.

I. In Casibus à verbo rectis, vt illa prae alijs sexcentis vetus Inscriptio demonstrat apud Ingolstadium, quam citat Gruterus pag. LII. n. 5.

CCXXII.

MERCVRIO
TEMPLVM
EX . VOTO . SVS
CEPTO . CL . AV
GVSTANVS .
L . L . M . * *Libentissime Meritò*

Vbi

Vbi Verbum *Dicauit*, quod in extremo desideratur, praecedunt, qui subsequi debuerant Casus. Est autem, quod obserues, apud Auctorem Inscriptionum Sacros. Vetust. describi alia forma hanc eandem Epigrapham (vt infrà Memb. XXIII. de Eclipsi referemus) ex quo intellige, discordari facilè studijs, vbi tota stat fides alienis in oculis. Est etiam huius modi histerologici planus vsus in marmore apud Gruterum pag. LXIII. num. 5.

CCXXIII.

VOTVM . SILVANO . SOLVIT . LIBENS . MERITO
T. F. DIADVMENVS . LVRNESIANVS **Titus Flauius*
PRAEGVSTATOR . AVGVSTI

II. In postpositione Praepositionum, maximè variandi gratia. Vt apud Nouarinum Elogio de Matthaeo Bencio: *Nocte intempesta Inter criptas, & Sepulcreta; Flagella inter & verbera, Sanguine, lachrymis Piorum cineres irrorabas:*

III. In relatiuis Pronominibus Antecedentia sua praeoccupantibus, Vt illud Ioannis Andreae Alberti Elog. de Marco Lercario Reip. Genuensis Imperatore: *Hostibus aequè notus, ac hostes ignoti sibi, Quorum videre vultus optasset, Effusè fugientium terga nosse vix potuit.* Io. Iacobi Palaemonij orat. X. de pulchritudine B. Virginis: *Quot Caelo & Terris nitescunt, vno in vultu stant dotes:* Et illud à Venetis inscriptum Arcui ad Athesim fluuium in transitu Augustae

CCXXIV.

QVOD . FELIX . FAVSTVMQVE . SIT
ELEONORAE . GONZAGAE . AD . AVGVSTAS . NVPTIAS
PROPERANTI
RESPVBLICA . VENETA
CONSTRVCTO . PONTE . ITER . APERVIT

Supersedemus pluribus exemplis, ne in Iliadem defluamus: vix enim vna aut altera occurrit Inscriptio, in qua non luceat haec figura.

Deinde illustrare oportet Synecdochen, quae etsi Seruio agnoscitur schema Graecum, & Poëtarum proprium; nihilominùs parcè adhibita decorem soluti Elogij, venustatemque augebit. Vtitur illa Albertus in Tumulo Diui Thomae Aquinatis, quem placet totum referre

CCXXV.

LILIA . PLENIS . MANIBVS
AFFER . VIATOR
FIENT . IMMORTALIA . IN . HOC
CINERE
CASTISSIMI . AQVINATIS . EST
VIX . TAMEN . A . CINERE
MEMINERIS . HOMINEM
IMO . EX . HOC . VNO . COLLIGES
HOMINEM
CAETERA . FVIT . ANGELVS

Siquidem *caeterà* per Synecdochen est dictum tam lepidè, quàm modestè. Consule Grammaticos super hoc schemate. Eodem vtitur in Elogio laxiore Octauius Ferrarius: *Scipio Feramusca* &c. *Et siue in Patria reos tueretur; siue eiusdem Patriae preces ad Venetum Senatum deferret; virili magis, & incompto, quàm populari dicendi genere, magnos vbique clamores excitauit, & quanta vlla vnquam humana vox, cum admiratione Eloquentiae auditus est, CAETERA seuerus, ac simplex, frugalis idem & largitor* &c. Inter haec venit ad manum Q. Marius Corradus Vritanus de Copia Latini sermonis, cuius hic locus primùm oculis offensus casu est: *Nunc mutata est MAGNAM PARTEM plurimis in rebus ratio verborum, & tantis in conuersionibus ipsius penè Orbis terrarum accidit, vt sinè dubio infinita nouare debeamus* &c. Quo de Auctore & eius placitis quid ipsi sentiamus, censuimus suprà libro II. Paraenesi ad Classem II.

Demum Hellenismus, idest Graeca constructio, locum quidem reperit in Elogio Latino, sed modum postulat. Exemplum praebet antiqua Inscriptio apud Auctorem Inscript. sacros. vetust. in marmore Tergestensi, pag. CCCLIV.

CCXXVI.

P. SCANTIVS . PHILETVS . FE
CIT . SIBI . ET . SCAN
CIAE . HICE . LIB. REQVI
ETORIVM . AMICIS
BENEFACERE
SEMPER . STVDIOSVS

Benefacere inquit pro *benefaciendi studiosus*: nam carent Gerundijs Graeci . Etsi, vt sumus praefati, prudenter in hac parte agendum est.

De Anastrophe.

Membrum XXII.

QVod Capite II. Membro II. monuimus de distrahendis nominibus concordantiae lege cohaerentibus, ad Anastrophen quidem spectat. Quo ex schemate, quia non contemnenda venustas prouenit Elogio, si rectè vsurpetur, paulò hic copiosiùs exempla congeremus ad alias item partes periodi deriuatum, non tantum ad Nomina ibi tractata, Adiectiua scilicet cùm Substantiuis, atque Substantiua, quae vocant Continuata.

Est igitur Anastrophe Ordo dictionum in periodo perturbatus, idque liberiùs quàm praestet Hitterologia. Exemplis Elogiastarum exponimus: Iacobus Accarisius Elogio de Eleonora Gonzaga Caesari nupta: *Regios thalamos si potest, extollat humilis calamus*. Marcus Antonius Bigarolus, Mediolani in Academia nostra Alexandrina Princeps, Elogio de Hieronymo Clericio condiscipulo, post strenuam disputationem donato Philosophica Laurea: *Aggeres vbi rupit, aggerauit Triumphos*, idest vbi obiecta impugnantium diluit. Henricus Farnesius Eburo in Insubriae plausibus ad Iacobum Maynoldum Praesidem, vt aiunt, Senatus Mediol. *Ita consilij nunc Regij decus, & Senatus Princeps cùm sis, Sol tuae virtutis aeternum ignem accendet*. Philippus Corius, Elogio de Delphino II. Brippio: *Centum loquacem linguis quid famam dicis?* Paulus Camillus Paderna, Elogio de Lancellotto Brippio: *In Brippiorum familiae Caelo Sidusnè, an Sol alter extiterit, ignoratur*. Iuglaris Elogio de Christo XXV. *Audiri à Christo qui vis Quo eum situ alloquaris, attende*. Idem Elog. XXVI. *Venationem hominum Vt omnium laboriosissimam scires: In ea ipsemet fatigatus est Deus*. Et XXVIII. *Erigere qui lapsa venisti, Vbi senseris ruinam, accurris*. Et XXXI. *Quare non sine causa Trigesimum octauum annum decumbens Iam non, an possit conualescere, quaeritur, Sed rogatur, an velit*. Et XL. *Tam beneuoli tamen parentis à dextera venire Filijs quidpiam sinistrum non potest*. Et XXXIV. *Psycagogia Christi quae fuerit, vt ediscas, Quid post Coenam agat, attende*. Et LXXVII. *Felix, haec si te Phaenomena Fecerint Gymnosophistam*. Et IIIC. de Saulo, qui dein Paulus: *Legis idololatra, Quam non quia Dei, sed magis quia Patrum erat, amaret*.

Cauenda porrò tibi est in huiusce vsu schematis affectatio, ne in licentiam carminis prolabens suo deerret cursu Elogium liberum: Amandaque ferè purior, & tritior verborum structura, praesertim vbi sic meliùs, ac liquidiùs sententia expromitur. Nam idem ipse Iuglaris Elogio LXXXVII. vbi de Maria Matre, cui Christus rediuiuus apparet, sic habet: *An decuit in communionem gaudiorum Secundam vocari, quae semper prima venerat laborum in partem?* At fortè elegantiùs, quia puriùs, ita: *Quae prima semper venerat in partem laborum*. Aut, *quae prima semper in laborum venerat partem*. Nam quod agens de Hyperbato (cui Vincentius Gallus noster in suo Rhetore subijcit, velut speciem Generi, Anastrophen) monet prudentissimè Quintilianus lib. VIII. cap. VI. dicens: *Fit enim frequentissimè aspera, & dura, & dissoluta, & hians oratio, si ad necessitatem ordinis sui verba redigantur, & vt quodque oritur, ita proximis etiam, si vinciri non potest, alligetur* &c. Tota ratio nostrae censurae in hoc potissimùm nititur, vt, vbi nulla interuenit in structura verborum aut asperitas, aut durities, aut dissolutio, aut hiatus ad Anastrophes, Hyperbatiuè vsum ne cogamur.

cogamur. Itaque locum alterum eiusdem Elogiastae, vbi de Reprobis in extremo iudicio, Elogio IIIC. *Auent redire Matris in viscera*: Nonnè commodiùs & liquidiùs *Auent in viscera Matris redire*: aut *in Matris redire viscera*: minimè autem dixerim *Auent in Matris viscera redire*, quia foret asperiùs,ac duriùs. At hi (rectè inquis) naeuuli sunt in facie formosissima, qualis est character Iuglarianus, ad decoris vtique incrementum innati.

Quia tamen ab affectatione quàm procul abscedere Studiosos iubemus,vtpotè quae & frangit sententiae vigorem, & foedat elocutionem; non ab re putamus fore, si vocetur in medium Marcellus Buttiglius Ciuis Placentinus, eruditus caeteroquì Grammaticus, & in amoeniore literatura non mediocriter versatus; affectatior tamen, quàm ferri possit, in compositione verborum. Id autem nos eò consilio facimus, Lector, vt illius inspecto vitio cautiùs ipse abstineas. Hic itaque Auctor Inscriptionum, quae Regijs in nuptijs Odoardi Farnesij Ducis Parmae cum Margarita Medicea Principe Etruriae propositae fuerunt, in Elogio, cuius initium C. IVLIVS CAESAR, haec dictauit: *Cum nouis insurgentibus Gallorum coniurationibus, Duas ad conscribendas Legiones in Italiam venisset* &c. Et alibi: *Parma Marci Antonij à tyrannide Augusto subleuante liberata*; *Grati animi ad exhibendam significationem, Auxiliares Peditum Equitumque copias Tyranni ad interitum vsque subleuatori misit*. Et alibi: *Cum Romani Consules tuendam ad Ciuium libertatem* &c. Et: *Suspice iam dudum sepulta gaudentis Religionis insignia Tui aduentus prae gaudio resurgere conantia*. Quid enim laesisset Lectorem ita ordinans in primo loco; *Ad legiones duas conscribendas*. In secundo: *Parma A tyrannide Marci Antonij*; nam si quis hiatum hic obiecerit in *Parma A*; nos contrà cacophoniam in *Parma Marci*; Nec illi suffragabitur distinctio vocum, quia *Parma* vnum per se versum constituit, & *Marci* subsequentem inchoat; idem namque ipsum esse nobis perfugium. Ibidem non premes scrupulum si reliquis membris ita structis totam perlegas:

CCXXVII.

PARMA
A Tyrannide Marci Antonij
Augusto subleuante liberata
Ad animi grati significationem exhibendam
Auxiliares Peditum, Equitumque copias
Ad vsque Tyranni interitum
Subleuatori misit

Et,si nondum auribus fit satis,pro *Ad animi* &c. Quid prohibet variata locutione reponere: *Tanto accepto beneficio grata*, vel *tanti memor beneficij*, Tertio autem loco meliùs: *Consules ad tuendam Ciuium* &c. Quarto demum: *Insignia prae tui aduentus gaudio*. Nec poenitebit aliam retulisse eiusdem notae, eodemque Auctore, quò meliùs vitandum designemus Anastrophes vitiosae scopulum; Videlicet

CCXXVIII.

MARGARITAE. MEDICAE
ODOARDI. FARNESII
Ducis Quinti Vxoris
In Aduentum
PARMA
Romanorum Ciuium Colonia
Romanis
Consulibus, Imperatoribus, Pontificibus, Ducibus
Veris Principibus suis
Fida semper, nunquam Ingrata
Priscam ad nobilitatem testandam
Recensem ad exprimendam bilaritatem
Venturam ad felicitatem augurandam
H. M. E

Habes hic enim & initio,& ad extremum, quos aures comptius aliquid desiderent; vt si inchoes *In Aduentum Margaritae Mediceae* &c. & termines *Ad Priscam nobilitatem testandam*, *Recentem exprimendam bilaritatem*, *Venturam felicitatem augurandam*, seu mauis tertio casu reddere *Priscae nobilitati* &c.

Accipe & has Elogiorum particulas ex eodem: *Augurandam Farnesiae prolis ad perennitatem*: Et: *Repulsis Populonia Turcis duodecim triremibus Barbaros contra Otthomanos*. Et: *Euitandam Mediceorum è Patria ad depulsionem, nouam Florentiae munitionem condidit*: cùm praecessisset (ne de hiatu vitando dubitares) *Alexander*

xander à Carolo V. Imperatore socero Florentinorum Dux declaratus, Euitandam &c. Item alibi post *coëgisset* subdit *populares reprimendas ad seditiones*. Alibi: *Faustum, Felicem, Fortunatum Farnesianam in Aulam ad ingressum, Dei Matris ac Sponsae Diuinam in Aulam assumptae patrocinium implora*. Ita passim anastropham deperit, quam semel forte offendit in Tacito hisce lineamentis, lib. I. Annal. *Deliguntur legiones, quinta dextro lateri, vnde vigesima in laeuum, Primani* **Ducendum ad agmen**, *Vicesimanus aduersum secuturos*. At hic noster non in amplitudine Annalium vasta, sed in periodo breuissima, Inscriptiunculae; non aliquando, sed frequens sed perpetuus haec affectat, quasi hoc solùm penicilli tractu expressurus Venerem. Verùm de hoc Elogiasta satis hactenus.

Atque vt intelligamus, id vitium confinio virtutis aximiae fieri periculosius, etiam in Franciscum Ponam cecidit, ingenium videlicet seculi nostri viuidum, & cultum: Eius est enim illud in Galba Caesare: *Peior Galba pessimis, Duxit qui gloriae loco, Tauri fluxisse de pellice*. Et Elogio de Octauio Augusto: *Reipublicae manum in Rempublicam armauit, Viuente quae ipso didicit mori*. Item de Iul. Caesare: *Pacis hinc meruit sedens in Asylo confodi, Paratis fato percussoribus, Togatum qui interfecere, Armatum quem libare arma nusquam sunt ausa*. Huic non dissimilis Carolus Pona, Elogio in Antonium Aldericum: *Patricius sed ordo occurret: Virtuti si praemium; altas quod iam existimationis radices suum agit nomen, Exteras quoque quantumuis dissitas regiones peragrare non dubitet*. Ecce quàm frequens inuersio in breui ambitu, quamque liberi Elogij dignitati inimica licentia. Neque mirum videatur, quòd Franciscus Pola Veronensis è recentibus Elogiastis crudus plerumque, vitio eodem sit infectus, vt Elogio in Basi statuae ab se inscripto prodit, videlicet:

CCXXIX.

Hanc tibi hic Statuam conlocamus
Decreto Aereq. publico
Contuitu Admirabilis Tuae Virtutis
*Insignes * cuius circa nos effectus*
In difficillimo rerum statu
Feliciter sensimus

Nonnè liberaliùs dixisset *Cuius insignes* &c. quàm inuersè? Id ipsum alibi, vt ad effigiem Grilli Praesulis: *Scies profectò, scies, Hunccine illum esse, Animi cuius & Carminis. Diuinitas Non opinione colligitur, aut mente; sed praesenti fide, gloriaque testata?* Quid porrò momenti fuerat, aut quid venustatis deperisset, reponendo: *Cuius animi Diuinitas & Carminis Non* &c. Praeterquamquod impropriè vsurpatum est *Hunccine*, vbi nulla interuenit interrogatio. Volebat *Huncce*, sed adsectatè: Haec nobis dictantibus offertur ex Selectis Delicijs apud Suueertium in Epitaphio Bononiensi non facilè probāda perturbatio ordinis dictionum. Tuam, Lector, censuram poscimus: Est autem huiusmodi: *VVenceslai Borgardi, Incomparabile O Viator, exemplum. Constantiae, atque Continentiae sanctà integritate, & inclyta fide illustre, Bonarum * & artium. Cippus, en aspice, * vt paruus tegit*. Et infrà: *Vale igitur, & his * pia officibus dic verba, si es pius*. Tota igitur huiusce erroris ratio illa est, quòd minimè distingunt inter orationem solutam, & strictam: Itaque liberalior ille vsus Anastrophes, Histerologiae, Hyperbati, aut sicuius similis figurae, quem in productis Elogiastis animaduertimus, haud desiperet forsan admissus in carmine; in prosa verò longe aliter succedit.

Ne verò de Venustate malè nos mereri quisquam arguat, hanc plurium carpentes industriam, adeatur si placet, Octauius Ferrarius, perlegantur eius Elogia, Et Epitaphia; in queis quot verba numerantur, tot Veneres. Disperemus nos, si vel vnam huiusmodi inuersionem repereris. Lege Elogium in Marinum Georgium: *Solem muictum, cuius benigno sidere non tam perpetuo vere* &c. Et ibidem; *Deuicti aeternùm populi. Inter paeanas & vota prosequuntur*. Nae hic maluissent Buttiglius, Pona, Pola, reponere, *Benigno cuius sidere; Paeanas inter & vota*. Vbi idem Ferrarius Elog. de Franc. Barberino: *Salue magni patrui, Atque humani generis amor & deliciae, A cuius conspectu nemo vnquam tristis abscessit*. Quomodo illi? *Cuius ab aspectu nemo* &c. Vbi ille Hieronymi Bragadeni breue Elogium ita clausit: *Decuriones dicarunt, Vt ad eius exemplum, Futuri Praesides exigantur*: Omninò illi ita: *Eius vt ad exemplum* &c. Alios ergo colores amat solutum Elogium, quibus decorem

decorem contrahat, hoc est Sententias sublimes, translata selecta, phrasim optimam: Ad summam forma illi ingenua sit, oportet, cum naturae decoro, citraque Artis fucum, qualem exhibent venustatem singula Ferrarij argumenta, cui minimum est sectari consonantiam & harmoniam numerorum, maximum autem exprimere concinnè sententiam pro rei dignitate.

De Eclipsi.

Membrum XXIII.

DEnique nascitur Elogio Venustas è caeteris figuris Grammaticis. Ex Eclipsi in primis, cuius extat in marmore Neapolitano recenti exemplum apud Suueertium in Select. Delic. quod tibi reddimus.

CCXXX.

VICTORIAE . CAPICIAE
VXORI . INTEGERRIMAE
NE . QVOS . SINGVLARIS . AMOR . ET . MIRABILIS . CONCORDIA
CONIVNXIT
VEL . MORS . IPSA . DIVIDERET . TVMVLO
HIC . CONIVGIS . CINERES . EXPECTANT . VIRI
IVLIVS . CAESAR . SCONDITVS
POS

Nam si dixeris iterata voce *Viri cineres*, numerum certè augebis, gratiam minues. Eclipsi quoque constat antiqua illa Dedicatio apud Auctorem Inscript. Sacrosanctae Vetustatis pag. CCCCXLI.

CCXXXI.

MERCVRIO . TEMPLVM
EX . VOTO . SVSCEPTO
CL . AVGVSTANVS . L . L . M
* *libentissimè meritò*

supple *Dedicauit*. Cuius Eclipseos leporem non facilè quis assequatur plenis laudibus. Cui adde marmor Clusinum ab eodem Auctore citatum.

CCXXII.

SEX . PETILIO . PRIMIGENIO
IVSTA . PATRI

subintellige *Persoluit*. Plura in hanc rem superiore libro de Breuitate Elogij, vbi de Eclipsi.

CAPVT IV.

Dignitas in Scriptura

De literarum figura & vsu

Membrum I.

ROmanorum Antiquis literis inscribi Latinè poscit quacunque ex materie constans Tabula. Antiquas verò intelligimus, quas vulgus maiusculas rectè vocat, & quas ab Ionibus, ac Doriensibus Latini accepere, Iulio Caesare Scaligero Auctore lib. 1. de Causis linguae Lat. cap. XXXIX. qui etiam subdens *Idcirco autem*, inquit, *dictae sunt Antiquae, quia recentiores alijs notulis vti maluere, quibus etiam maximam horum partem descriptam videmus. Quare etiam Maiusculae sunt appellatae*. Vbi liquet, quas vulgus minusculas vocitat, posteriores esse florente seculo, atque adeo indignas marmoribus, & maiestate veteri. Cui sententiae suffragatur Auctor Disceptationis Philologicae de Natura, & Vsu literarum (editae Monasterij VVestphaliae MDCIIXL.) cap. XX. in haec verba: *Admodum verisimile est, scribendi compendium, & faciliorem celeriorem que rationem, minusculas hodiernas veteribus ante secula aliquot praetulisse*. Fuerit ergo, necesse est sequiore & barbaro seculo incisum marmor, citat Gruterus

rus pag. DCLII. num. 2.) quòd maiuſculis inſertat recentes duas, ꞇ, & ɑ, videlicet:

CCXXXIII.

D . M
SANDALIVS . DICIt
AMBVLA . SAEQVERE
ME . CVM . OENOFORV
CVM . CaLICE . ET
ꞇAPANTIONE

* pro *ſequere*
* *tarantione* Grut. in Indicis cap. XVI.

Nam quòd literae vulgò minuſculae ſtylo feſtinanti, atque currenti inſeruiunt, quid habet cum ſcalpro, cuius opera ſuopte ingenio lenta eſt, atque haeſitans? Sed eſto: Aut minuſculis Inſcriptio tota conſtet, oportet; aut tota maiuſculis, ne in hybridam degeneret. Quò magis amandari debent à Latinis marmoribus literae Goticae, Germanicae, Graecae inuerſae, & ſi quae aliae occurrunt apud Gruterum in corpore Inſcriptionum antiquarum totius Orbis Romani. Is enim, vt benemereretur de omni antiquitate, ſeruare ſtuduit ab interitu conquiſitas inexhauſto ſumptu, ac labore ſuo, & Amicorum, quae vſpiam in Orbe extant Romano Memoriae; non quae ſolùm Romanae: liberum faciens Lectoribus pro cuiuſque ſtudio in rem ſuam eas transferre. Itaque diligentiae illius fuit literarum omnium vel barbararum monumenta marmorea deſcriptis exemplis colligere; tuae verò, Lector, prudentiae erit feligere, quae tuo ſunt optima inſtituto.

Tria praeterea non ſegniter obſeruari debent in literis Maiuſculis exarandis. Primum eſt in Diphthongis; nam etſi ſonus vocalis geminae in vnum coaleſcat; vocales tamen ipſae diuiſim, diſtinctè amant poni. Quare Æ, & Œ, & huiuſmodi alij nexus corrupti ſunt ſeculi, proque his reponi debent AE, & OE; atque adeo in recentioribus, ſeu minuſculis diphthongis moniti ipſi ſumus idipſum ſeruare toto hoc Opere noſtro Auctoritate grauiſſima & exemplo Aldi Manutij. Cuius rei gratiam proferre omnino decet, ac cenſurae ſubijcere Baſim operoſam è candido marmore, erutam nouiſſimè Piſis, & à Caeſare Boncionio Equitum Diui Stephani Baiuliuo, aeſtimatore antiquitatis recto, in Villa ſua repoſitam ad Pugnanum Vicum, à nobis autem viſam, ac diligentiſſimè inſpectam; quia haec legimus ad vnguem exſcripta:

CCXXXIV.

D . M
POMPEIAE
PRIMITIVAE
QVAE · V · A · XXVIII
M · IIII · D · XII
T · POMPEIVS
PRIMITIVOS
PATER · ET
Q · MAECIVS
SEDATVS · CON
IVGI · CARISSIMÆ
ET · CASTAE · FECER

Habet haec Baſis ſcalptam in latere dextero Vrnulam, in laeuo diſcum: In rem autem noſtram diphthongi ibi vocalibus diſiunctis quintùm viſuntur, videlicet verſu primo, ſecundo, tertio, octauo, & vltimo, nam penultimo coniunctis & coeuntibus apparent; ſiue prae ſpatij anguſtijs obſtante margine, ſeu potiùs incuria Sculptoris, qui antè debuit deſignare arctiùs literas (quod quidem valuiſſet & commodè) quàm ſcalprum adhiberet: vt proinde incurioſum ſeſe argueritRomanae dignitatis.

Alterum obſeruatu dignum eſt in Vocalibus, an admittenda ſint ſiciliqua, id eſt ſupplementa illa vſu amanuenſium trita, ſuperinducta vocalibus linea vice conſonantium M. N. hoc modo Ā, Ē &c. pro AM, AN, EM, EN. Quae, quoniam in bonis marmoribus (quòd viderimus) obuia nuſquàm ſunt, ideò abſtineat, fas erit, ſtudioſus Scripturae elegantis, & mundae. Victorini autem auctoritas, quae aduerſari nobis videtur, libello de Orthographia, non pertinet ad marmora. A Compendijs quidem haud excludimus, vt IIVIR, pro *Duumuir*, IIIVIR & caetera, quae habes in Indicis Gruteriani Capite XX.

Tertium eſt in literis breuitatis ſtudio coniunctis. Nos ergo breuiter improbamus vti debilitates ſcripturae illos nexus, ſiue Vocalis, & Conſonantis, vt Ŧ pro ET, Ⱥ pro AT, Ŧ pro ET, Ɓ pro IB, ꝶ pro IR, Ɱ pro MA, Ƀ pro EB; Siue Vocalis alteri ſuperpoſitae, vt Ꝟ pro VI; Seu Conſonantis conſonante, vt Ꞥ pro NT, & alia huius notae compendia apud Gruterum frequentia, veriùs monſtra ſcripturae nata ex nequitia ſculptoris ſyllabas man-

cas

cas fundentis; quod per nos obseruatum est in altera è Tabulis Pisanis à Troncio restitutis (vt sup. lib. II. num. VII. Verb. Barbaries) in voce SATVRNINVS; aut ex opere praecipitato, vbi spatium iustum quidem fuerit, sed malè antè dimensum, ac distributum. Quemadmodum vidimus factum in sepulcrali tabula, Pisis eruta, & in Aedibus Caesaris Roncionij supra memorati posita, Via Mariana. Qua in Tabula Cusor elementarius adductus in angustum fecit CO N idest *Coniux*, sic enim legimus:

CCXXXV.

D M
METTIA · IANVARIA · HIC · ADQ. CON
B M
Q. OBSEQVENTIVS · SEVERINVS
AVG· PISIS · PAR· FLORENTINOR
SIBI · POSTERISQ. SVIS
* idest *Adquiescit*

Quod autem id opus praecipitatum fuerit, arguunt ibi literae rudes, atque distortae: Et quidem designatae pressius aliquantulò literae, quidni reliquissent spatium, tenuissimae literarum I disiungendae ab N, ita CONI. Excipe praeter dicta superiùs de Siciliquo, quasdam notas acceptas bonis seculis, (notas vocamus nimirum Numerales, vt à literalibus Alphabeti secernantur) cuiusmodi sunt Ī pro *Primus, mùm*; ĪĪ pro *Iterum*; est enim nota vnitatis gemina praefixa obelo, seu virgula, vt à plurali Pronominis recto distinguatur. Quamquam & saepiùs absque virgula fiat cum puncto adiecto, I. II. Eodem modo ĪĪĪ, ĪV, V̄ &c. pro *Tertiùm*, *Quartùm*, *Quintùm*, vel pro nominibus *Duo*, *Tres*, *Quatuor*, *Quinque*, seu pro *Secundus*, *Tertius*, *Quartus* &c. Illas quoquè notas excipe ad vocē VIR, ĪĪVIR pro *Duumuir*, ĪĪĪVIR *Triumuir*, ĪĪĪĪVIR, & ĪĪĪĪVIR *Quatuoruir*, ĪĪĪĪĪVIR, & V̄IVIR *Seuir*, vel *Sexuir* (nam vtrumque scriptum in veteribus lapidibus obseruauit Iulius Iacobonius) V̄ĪĪVIR, V̄ĪĪĪVIR, X̄V̄VIR *Septemuir*, *Octumuir*, *Quindecimuir*: Illas quoquè compendiarias literas P̄C̄ pro *Post Consulatum*, nam P. C cum interpunctione, & absque virgula superiacente indicat Patres Conscriptos: Et ĪV̄L pro Quatuor de quadraginta, ne *Iulium* credas significari. Reperitur IIVĪR reiecta ad latus virgula super alteram compositionis partem pro *Duumuir*.

Quaeret hoc loco studiosus Lector, num litera I, sicut in superioribus notis, ita etiam in vocibus rectè formetur magnitudine supra caeteras literas excedente. Nos quidem id neque omnino improbare audemus, neque etiam satis probare, tametsi admittant marmora boni seculi, vt visere est potissimùm Pisis in binis tabulis coràm inspectis, & nostra manu descriptis, ac relatis suprà lib. II. num. VII. sub titulo *Verborum Barbaries*. Nam quando, aut quamobrem hoc seruetur, adhuc est incompertum. Siquidem illorum existit futilis opinio, quòd I cudatur procerius, quùm est longa Vocalis quantitate: quando etsi in Pisanis illis facile id obseruetur; in alijs nihilominùs apud Gruterum, qui transmissa per amicos exempla, pleraque certè integra fide incorruptaque, sanctè retulit, cùm aliter obseruemus, in contrariam superiori sententiam ire cogimur. Nam pagina apud illum CCCCXXV. num. 7. in marmore Geneuensi legimus & PONTIFICI, & OPTIMO; videlicet I grandiore in producta pariter, & correpta syllaba. Et pag. CIƆXXXIII. num. 5. DIIS MANIBVS, quorum certè est alterum breue, alterum longum quantitate. Neque decerni potest, quòd I grandius teneat locum gemini II minoris; nam id non perpetuùm fieri, sed aliquando dumtaxat euincitur ex Pisanis passim coràm per nos visis, & ex Grutero pag. CCCCXXIV. num. 7. vbi legimus AQVILII. Id quod obseruans Scaliger de Causis ling. Lat. cap. XL. *Vsi autem*, inquit, *Antiqui sunt longiuscula formula, ipso I describendo, cùm geminaretur, idque decoris gratia. Sic* IVLII. *Huius consuetudinis literam longam vocat Plautus in Aulularia*. Pagina verò CCCCXXV. num. 6. legimus CAPITONI. BASSIANO, casu certè Datiuo: & eadem pag. num. 7. PONTIFICI. Quid, quòd interdum vsurpatur pro diphthongo Graeca, EI, Latinis haud ignota? Sic pag. LXXXIV. n. 7.

CCXXXVI.

IMP. CAESAR. D. F. AVG
PARENS. COLONIAE. MVRVM
ET. TVRRIS. DEDIT
T. IVLIVS. OPTATVS. TVRRIS. VETVSTATE
CONSVMPTAS. IMPENSA. SVA. RESTITVIT

Pagina verò CCCCXXVI. num. 5. nequaquam I grandius, sed ipsum tamen pro gemino, II,

 positum

positum reperimus in hunc modum ; MERCATORES. FRVMENTARI. ET. OLEARI, pro *Frumentarij, & Olearij*, hoc etiam passim ; At eo, inquies, vsu, quo voces saepe truncabant : Esto : veruntamen erit hic, quod magis mirere, pag. CCCCXLVIII. num. 5. geminum, II, & ipsum grandius, pro vno positum ibi : LIBERIIS. SVIS, pro *liberis suis*. Quae quidem omnia bene perpensa quidni ambiguam reddant huiusce literae colossicae rationem ? Praesertim cùm etiam consonans, T, sustolli eodem modo cernatur, aliàs vbi syllaba truncata intelligitur esse quantitate longa, vt apud Grut. pag. CCCCXXV. num. 6. in voce PRAEFECT, pro *Praefecto* ; aliàs vbi expresse corripitur, vt ibidem num. 5. VIXIT. ANNIS &c. Quin etiam consonans L similiter, vt pag. CCCCXLI. num. 7. in EPVLVM : & F, pag. CCCLIII. num. 2. in voce PRAEFECTI. & AFRICAE, & alibi.

Place: vestigia premere eruditissimorum nostri seculi, nimirum IVSTI. LIPSI, & ERYCI PVTEANI. quorum alter nomen gentile, alter proprium in casu gignendi vnico, I, grandiore pro gemino, II, minore descripsit ; quippe in recto sunt *Lipsius*, & *Erycius*. Hoc magis, quòd veteres pro geminatis literis, quae pluratiuum numerum indicabant, grandiorem vnam exarabant, vt in AVG. pro AVGVSTIS, apud Grut. CCCCIV. 2. & in COS. pro CONSVLIBVS apud eundem pag. XLVI. 9. & pag. L. 3. & LXIV. 9. & alibi passim, cùm aliter cudatur AVG. & COSS. Caetera porrò elementa paria efficere suademus, praeterquàm initijs aut Inscriptionum, aut Nominum Propriorum, Gentiliumuè, praesertim vitandae causa ambiguitatis.

Digamma Aeolicum, Ⅎ, non temerè vsurpandum, nisi subiecto lepore alicuius allusionis: quod enim in quibusdam lapidibus antiquis extat, reliquiae sũt obsoletae post Tiberium Claudium Inuentorem literae, extabat enim olim teste Suetonio in plerisque titulis. Eius porrò Antisigma ƆC nullo omnino colore admittẽdum, quod nemo non semper exclusit; contentus vsitatis Latinorum P, & S. sicut V consonante loco Digammatis.

Monstrosa verò est immixtio illa exoticarum literarum in Latinas dictiones, id quod obseruandum offert Gruterus non raro. Velut cum pro, O, & ipso maiusculo supponitur, ω, Graecè minusculum ; Similiter ʌ pro L, & pro A ; & ʌʌ pro M, potestatis alterius elemento : Item ƨ pro E, & pari insania ʋ pro N ; & similem in modum alia.

At quid de, U, Vocalibus maiusculis recèns allecta ? An, vt ab, V, consonante distinguatur, quae in angulum incumbit, quasi inuersum, ʌ, Graecorum, necesse fuit variari figuram ; hoc autem bellè factum obtuso angulo, & ex duabus lineis vna conflata, obliqua illa, ac tumente, extremisque partibus supernè hiantibus, vnde euaderet velut, ∩, Omega Graecorum inuersum ? Inuentum verò lepidum, si foret ius nobis in leges veterum Romanorum ; quorum quidem in monumentis, si Antiquarij omnes consulantur, si lapides inspectentur, & marmora omnia, nullum eiusce elementi apparet vsquam vestigium. Quia Aldus Manutius diligentissimus obseruator antiquae scripturae scribit in Orthographia sua per formam eandem & vnam, V, consonantem & vocalem, vt in voce *Aesernia* num. 1. OCTAVIVS : in *Aeditimus*, 5. FLAVIVS, & 2. AEDITVAVIT : in *Acilia*, 5. HELVIVS : in *Accius*, 1. DIVORVM : in *Accensus*, 1. LIVIVS : in *Aedui*, 1. CVRAVERVNT. Neque omittemus eo libro (edito per ipsum Aldum Venetijs MDLXVI. in 8.) sub voce *Paullus* pag. 580. in qua citatur Terentij Scauri testimonium, scribi, *Uarro*, per, U, vbi scilicet consonantis loco stat, U : sed & illa consonans (quod maximè obseruandum) non fingitur quasi vna ex Romanis literis ; verùm ex recentioribus, atque illius generis, quas vulgus Cursiuas vocat ; alterius enim generis vocat rotundas. Ita quae inter rotundas eminent Maiusculae, nihil discrepant à Romanis; nonnihil verò, quae inter Cursiuas, veluti *A*, *G*, *P*, *V*, U. Quod liquet ibidem sub voce *Abijcio*, vbi Cursiuis scribitur *Uide etiam*. Suffragatur Iul. Caesar Scaliger de Causis ling. Lat. quo subtiliùs philosophatur nemo super literarum origine, causa, potestate ; in primis autem figura, ex Mathematica ratione. Hic lib. I. cap. IX. disputans de origine, & causa, Quare, I, &, V, è Vocalibus factae sint Consonantes, miratur, cur figuram, in tanta varietate soni inuariatam reliquerit ; cur de mutatione

tione tam insigni ex, V, in, U, penitùs siluerit. Atque adeò lib. Lipso cap. XL. apertè eluit, quùm habuit: *I, autem, &, V, consonantium figuras non excogitarunt* (Latini) *poterant tamen sic fieri*, ⅃, &, V, *nisi Aeolicum illud mauis* ɟ. Quippe nuperrima, & seculo Scaligeri hoc est superiori, inaudita mutatio ista, quam intrudunt: quò magis inaudita florenti seculo Romanorum? Quis autem Nouator iste dicendus erit, nisi Typographus quispiam inscia Republ. literatorum? Atque adeò inscius ipse sui, & minimè sibi constans, quem iure miramur ducere hodie posse familiam, in hac tanta praesertim gloria Typographicae Artis. Nam si vnius Scriptoris opera inspicimus, vario quidem praelo, eodem autem loco, ac ferme tampore nuper edita, quae maior aliàs dissensio? Proferimus Suetonium, loco exempli, impressum Lugduni Batauorum semel in officina Ioannis Maire CID. ID. C. XLIV. in 16. cum notis Boxhornij, en tibi libri titulus CAII. SUETONII TRANQUILLI &c. In Dedicatoria item BATAVORUM. Iterùm ipsum Suetonium impressum Lugduni ipsius Batauorum per Franc. HacKium An. 1647. in 8. Cuius in titulo, ac reliquo deinceps corpore, Appendice quoque antiquarum Inscriptionum, in queis praesertim Ioannes Maire tam mirè variat, vocalis, U, nusquam omnino apparet. At neque Maire sibi constat, quùm ad calcem in antiquis Inscriptionibus intrudit maiusculis praeter, U, etiam quae inter recentes minuscula est, u; simul etiam admittit, V, pro Vocali. Nam typo continuo scribit & CLAUDIO. DRVSO, & DRuSO, illud temerè varians hic, & alibi. Quemadmodum in vno Vossij titulo (vt alia taceamus) vbi habet: COMMENTARIORUM. RHETORICORuM. SIVE. ORATORIARVM. INSTITUTIONUM, scilicet per U, u, V promiscuè: Et, vt effusè videas ingenij lasciuiam, idem ipse in Suetonio suo varius, inter minusculas Cursiuas ponit, *v*, Epist. ad Lectorem *Divulsa*: In notis autem *v*, pag. 578. *Nevè, Octobrivè*, ita saepe alibi, vbi iam declarat, U, grandiusculam esse consonantem, non vocalem; quippe quae in minusculis eandem plane figuram retinet. Quare literatorum Principum erit enatam recèns hác corruptelam, ne latiùs serpat, graui censura conuellere.

Dignitatem autem habet non modicam detruncatio dictionum, & quaedam quasi Apocope, qua ex antiquis accepta nostrates scribunt OMNIB. pro *Omnibus*: Q. pro *Que*: LITERAR. pro *Literarum*: ORNATISS. pro *Ornatissimus*. Et quùm singularem numerum consonante vnica, pluralem gemina in ipsa abscissione distinguunt, imitati antiquos in COS. pro *Consul*: COSS. pro *Consules*: *Exemplarr.* pro *Exemplaria*: *Impp. Imperatores*: *Caess. Caesares*: Et in Verbis *Poss. Posuerunt*: *Paulus Ap.* idest *Apostolus*; *Petrus & Paulus App.* idest *Apostoli*: L. idest *Lex*: LL. *Leges*: *An. Anno*: *Ann. Annus* seu *Annorum*: *Pont. Pontifex*: *Pontiff. Pontifices*.

Vtrùm autem è Venustate sit, quòd supra consonantem, quam geminari oportet, sicilicum imponamus, vt *Memius* pro *Memmius*; *Anius* pro *Annius*, & praetereà in alijs, vt *Lucilus* pro *Lucillus* &c. hoc sanè antiquis in more positum tradit in sua Grammatica Marius Victorinus agens de Orthographia; id quidem nos in libris & codicibus scribendis (vt ipse quoquè significat) vsitatum assentimur: namque in cudendis marmoribus, & ijs boni seculi, nisi cusoris inscitia, non admiserit: Et, cùm nostratès Typographi vetustum vsum retineant, vt in duabus duntaxat literis, nimirum *m*, & *n* sicilicum, non quidem supra ipsas, verùm supra vocalem praecedentem, minusculis quidem vtentes, imponant; Attamen à marmoribus hoc excludit maiuscularum ipsa maiestas, huiusmodi angustias dedignata.

Superest obseruatiuncula de vocali, o, minuscula inter maiusculas fere obuia in vno (quod sciamus) fragmento Ancyrano (apud Gruterum pag. CCXXX.) quod continet Breuiarium Imperij Augustaei, illud ipsum (inquit Gruterus) de quo Suetonius in Augusto, cap. vlt. Ergo conscriptum & compositum ab ipso Augusto, florente seculo aureo: Sed nunquid ita ab eo descriptum ad vnguem, vt in Tabula Ancyrana? Hoc si foret, mirandum profectò, quod diminutum, o, fecerit passim; in dictionibus PoST, CoS, QVo, ROMANoRVM, CoLLEGA, atque adeò post, I, grandius, vt TIBERIo, & alibi saepiùs. At hoc non vt imitere, apposuimus, sed ne ignorares. Quotum enim quemque reperias ex eruditis, qui suum

in vsum hoc traxerit? Multos quidem certè, qui Scriptoris primùm, deinde Sculptoris imperitiam summam arguant.

De vsu literae K.

Membrum II.

K, Graeca litera cecinit quodammodo classicum iam inde ab antiquis seculis, Latinosque scriptores variam in pugnam miscuit cùm antiquos, tùm recentes. Nos neque vllius partis, neque arbitri, quid ex nostro sensu duntaxat concedendum vsui videatur, ita significamus. Hanc literam, etsi Terentio eiusdem sit potestatis cum, C, & Q, in sono, & metro; Prisciano superuacanea apud Latinos; Lipsio recepta Latio non ob vsum, sed ob luxum; Scaligero praescribi minimè solita nominibus, quoties, A, vocalis in sede secunda; Ausonio nominibus tantummodò tribus addita: Tamen quando ipsam in antiquis saepè cernimus aliter & aliter vsurpatam; neque tribus solùm in vocibus, in quas omnes scriptores consentiunt, videlicet *Kalendae*, *Kaput*, (intellige de Capite legis, non animantis) & *Kaesones* (cognomen est Fabiorum:) verùm & in alijs non paucis, vt (cum Capella) in *Kalumnia*: Praetereà in *Karus*, *Kastitas*, *ParKarum* (genit. plur. à Parca) *EuoKatus*, *DediKauerunt*, *Kalones*, *Kapax*, *ArKa*, *PorKa*, *Karthago*, &c. Cùm etiam plurimi esse debeat Quintiliani authoritas, monentis, nullis in verbis esse vtendum ea litera, praeterquàm in his, quae ipsa sola posita significat, id est in notis, ac verbis ad summum truncis: Eam nos ob causam allegare compellimur illa omnia monumenta suspecta, idest nata sequioribus seculis, vel etiam supposititia, & spuria (qualium non pauca agnoscit Scaliger ad antiquorum probrum per recentes commenta) quae apud Gruterum, caeterosque Antiquarios referuntur; seu etiam, quae fortè boni sunt seculi, corruptè exscripta fuisse, quemadmodum exemplo nos luculento conuincimus, quod hìc exponimus. Aduectum fuerat Roma ex Hortis IVLII. III. Pont. Max. Florentiam Sepulcrum marmoreum, visebaturque dudum Regijs in Hortis Serenifs. Magni Ducis inter varia Antiquitatis cimelia: Pòst a Serenifs. FERDINANDO II. dono concessum Francisco Casulio Collegae nostro, Viro in paucis erudito ac pio, eximiae idcirco auctoritatis apud ipsum Principem; quod in Bibliotheca nostra domestica asseruatum, fecit nobis facultatem liberam attentissimè inspectandi. Et id quidem, sicut habet Gruterus in Appendice Affectuum Coniug. pag. MCXLV. num. 6. conspicitur è marmore operosissimo; sed ex quo non opere magno coarguatur, quisquis literam, K, solennem Antiquis esse contendit ante vocalem A; & qui primus haec opinantium familiam duxit, bellum reliquijs sacrosanctae antiquitatis indixisse. Enimuerò illo marmore primùm lecto, tùm collato exemplo Gruteriano ex Boissardi (vt adnotat ibi) tabulis, fatemur accensam nobis non leuiter bilem, corruptam aduertentes, fucatamque lectionem in fraudem priscae fidei, inque errorem posteritatis. Rem ipsam subijcimus tuis, Lector, oculis, vt quid de reliquis à Grutero fide bona relatis memorijs judices, facilè inde coniectes. Ergo Gruterus Inscriptionem, quae gemina est, diuersisque spatijs, in hanc formam proponit:

In Dextro cornu	In Laeuo
CCXXXVII.	CCXXXVIII.
C. TERENTIVS . ACTIVS TAIIAE . TYCHAE CONIVGI . KARISSIMAE	C. TERENTIVS . ACTIVS VIXIT . ANNOS . LXXXV FECIT . TERENTIA THALVSSA . PATRONO BENEMERENTI . SVO

Ita ad amussim Gruterus, seu meliùs Boissardus. Atqui aliter protographon marmoris à nobis coràm inuisum, attentèque descriptum, videlicet:

Ita

In Dextro cornu

CCXXXIX.

C. TERENTIVS . ACTIVS
TATIAE . TYCHE
CONIVGI . CARISSIMAE

In Laeuo

CCXL.

C. TERENTIVS . ACTI
VIX. ANNOS . LXXXV
FECIT . TERENTIA
ꝖALVSA . PATRONO
BENEMERENTI . SVO

Vbi quàm non in paucis discordet exemplum, liquet; Et, si religioni tibi quidquam Antiquitas est, meritò indoleas, necesse est. Et sanè, quòd sit hocce marmor operosissimum, haud fallit oculum: quemadmodum è contrario literae scalpro incurioso incisae, vt videre est in, Y, supereminente caeteris in priore Tabula; posteriore quoquè in nexu illo infelici literae T cum H, cùm ibi plenae scripturae patesceret spatium: Nihil vt dicamus de, Γ, grandiore, tertiùm cusa. sed Boissardus, aut cuius oculis hic fidem locauit, causam dixerit, cur vocem ꝖALVSA dissoluto nexu, atque SS geminato perscripserit THALVSSA: Cur praeterea literam, T, semel duntaxat grandiorem voluerit, non tertiùm, vt in protographo; Haec in tabula posteriore. Nam in priore cur ad quartùm vsque literā, T, excedentem; quae ne semel quidem in protographo; cur non, Γ, pariter in TΓCHE: sed vna in voce referenda bis fidem violauit, adiecta diphthongo; minimè aduertens, Graecam vocem Graecè ab Auctore inflexam desiderare casu tertio diphthongum AE, Quod autem in rem praesentem est maximum, Cur vsurparit, K, pro, C, in CariSSimae. Nimirum vt hanc quoquè Kalumniam Antiquitas huic homini acceptam referret.

Quamobrem erit ab omni culpa erroris tutissimum, & ex placito optimorum Scriptorum, literam, K, nusquam admittere, nisi in notis, seu compendijs, videlicet *K. Ianuar.* seu *Kal. Ianuar.* pro *Calendis Ianuarij* EVOK. *Euocatus*: ita vt si dictio tota sit exponenda, non *Kalendis* perscribas, sed *Calendis*: Item K. I., seu *Kap. Primum*, Caput Primum: *Kar.* & *Karo.* pro *Carthago*: *Vir K.*, Vir Clarissimus: *K. Mem.* Cara Memoria. Alios antiquos vsus in notis huiusce literae promes ex Grutero, & ex Amalthea Laurentiana. Sed nec omnes consectari praestat; illos procul dubio, quos aetas nostra restituto nitore cognitos habet.

Hinc patet censura de nomine *Carolus* à quibusdam scribi solito per, K, *Karolus*. Nam cùm illud exacta Latinitate sit natum, Latinè autem scribendum veniat, si litera, h, inchoetur, portentum videbitur monstrosi partus, nec tam scripto habebitur barbarum, quàm re ominosum fuerit Barbarorum Regno in Italia: vt proinde mirum haud videatur, à Barbaris corruptè signari illius nomē, cuius indignissimè iugum tulissent. Esto igitur in Notis ad normam Antiquorum K, pro *Carolus*; KO. pro *Carolo*; K. P. *Carolus Positus* & huiusmodi: Nunquam tamen omnino dictione integra *Karolus*. Hoc ipsum censeto de Nomine *Catharina*, de quo extant exempla Inscriptionum Ducatus Brabantiae à Franc. Sueeertio collecta per, C, fere, vix aliquando per K, quò tandem Latinae puritatis vindices plures, quàm alibi, in illis felicissimis terris agnoscamus. Certè quidem nomen *Caroli* nunquam ibi, nisi per, C, scriptum, non rarò autem scriptū occurrit. Quanquam & *Catharina* per h tueri possimus; Graecum quippe nomen origine, fortassis & terminatione. Ita Graecis Latinè scriptis, & vsurpatis permitti natiua litera poterit, vti antiquitùs *Kalare* pro Vocare, ex quo Kalendae.

Dubitabis, vtrùm voces Germanicae, in queis vsus literae, K, frequentissimus, Latinè cùm redduntur, ipsam retineant, an verò Latinam, C, substituant. Nos quidem eius linguae inscij decernere haud possumus; illud autem suspicione attingere; quae voces pronunciari nequeunt, nisi per K, in ijs literam ipsam retinendam, verbi gratia vbi, C, litera praecedit. Sic iu Epitaphijs Viennensibus (apud Franciscum Suueertium in Selectis Delicijs) ECKIO . ET . NICOLAO . SALMAE ET . NEOBVRGI . COMITIBVS. Item IOAN. BAPT. FIKLERVS. Atqui vbi li-

ceat per, C, supplere, expungi omnino, K, iubet scripturae nitor. Quare in Salisburgensi monumento, quod legitur apud eundē Suueertium in Sel. Del. in hunc modum:

CCXLI.

VIATOR . PRECES . FVNDE . KNOLLIVS
HIC . IACET

Quidni aequè commodè audias *Cnollius?* ita ergo cudi oportuit. Et in illo, quod refert idem, positum Neapoli Austriae: IOANNES KATZIVS. NOVIOMAGVS. cur non magis per, C, Latinè *Catzius*, praesertim cùm Latinè Germanicam vocem *Katz* terminare placuerit *Katzius?*

De Interpūgendi ratione

Membrum III.

INscribendi duntaxat, non communis scribendi vsus argumentum hoc aggredimur; atque vbi maiusculis literis exaratas tabulas ad exemplum Romanorum marmorum propalàm destinamus exponere. Fuit ergo institutum veteribus, singulas post dictiones & voces quanquam vnius literae, apponere punctum ad latus; id primùm necessitate, propterea quòd sinè interuallis, ac tractu continuo versus ducerent, punctisque proinde distinguerent sigillatim dictiones: post etiam cum interuallis ac distinctione ad venustiorem perspicuitatem, & quandam scripturae dignitatem.

Vtrùm autem figerent punctum ad imum literae, an ad medium, dubitatum quibusdam fuit: Verùm effosae vetustatis reliquiae vtrumque omnino probant; quidquid in more habeat Gruterus & alij in ijs referendis. Namque de puncto ad pedes literae affixo exempla superant: Ad vmbilicum verò, seu medium literae testantur luculenter, quae nostris ipsi inuisimus oculis, praesertim Pisis per hoc ipsum tempus, per quod ista tractamus. Ita planè in Epitaphio antiquo, METTIA . IANVARIA &c. allegato superiùs Membro I. *De figura Elementorum & vsu*. Altero item citando inferiùs, Memb. XI. De Sensuum distinctione, PARTHENI · HAVE. Quibus adde Basim è marmore candido ibidem à nobis inspectam, videlicet

CCXLII.

DIS · MAN
L· OVINIO
AMANDO
FECIT
TERTIA · AGATHONIS
LIBERTA · FILIO
PIISSIMO

Reuise & illud POMPEIAE PRIMITIVAE, quod subiecimus Membro I. huiusce Capitis. Sed & illud hic atteximus ibidem lectum à nobis: cum interpunctis (quod obseruandum est) figura triangulari, vt saepe alibi, cum ad vmbilicum appingitur punctum.

CCXLIII.

V F
Q· ANQVIRINIVS · SEC
VNVS · OCCIA · AGILE
VXOR · Q· ANQVIRINIO
GAL· SEVERO · F· VI· D· S· E

Exculptum subtus cernitur conditorium, cum fascibus hinc inde thedarum ardentium. Porrò interstitia tenentur imaginibus (pectore tenus) ad dexteram Viri, ad laeuam Vxoris: Inque imo margine hae literae

SIBI · ET · SVI · P. . . . .

Neque aliud reiectandum est marmor, inuestigantibus nobis in agro Pisano antiquitatem forte fortuna oblatum, ad Regiam villam Camilli Campigliae Aedilis Templi Maximi Pisani, ac Praefecti Gazae Serenifs. Magni Ducis, in pago vulgari nomine Ad Moletrinas Quosae, & Luniani. Est autem Sepulcrum candidum, ita inscriptum:

CCXLIV.

D M
ANNEAE · C· F· RESTITVTAE
FECIT · A · FAESONIVS
THVDA · CONIVGI · PIENTIS
SIMAE · B · M

Nam contrà quae nullo interpuncto, nulloque interstitio cohaerent dictionibus dictiones, eae summam arguunt aut seculi rudis antiquitatem, aut certè elementarij cusoris incuriam: Cuiusmodi

modi legimus in Villa Caesaris Ronclonij ad Pugnanum Agri Pisani castellum, in Sepulcro bipalmari ferè, e candido marmore operosè circumsculpto, videlicet:

CCXLV.

D M
VMMIDIAE · CALAE
FELICIOPATER
CALE ❦ MATER
MYRTILVSTATA
VIXIT · A· XVI· M· VIIII· DIEB· VIII

Habeturque sculptus in lateribus Gryphus. Hoc Epitaphium citat aliter Gruterus pag. DCLXII. num. 4. In secundo enim versu distinguit FELICIO . PATER. In tertio distinctionem nullam praeterquàm puncti interijcit; & puncti loco interpositam cordis imaginem in exemplari iam vidisti (quod saepe alibi variaque significat: hìc autem forte dolorem cordi materno intimum. Consule Iul. Iacobonium in Append. de prisca Caesiorum gente, cap. XVI.) In quarto distinguit MYRTILVS. TATA, vt in tertio, neque Y superattollit; sed & duos interserit versus, qui in protographo desiderantur: Varians quoquè numerum Mensium; Et super haec punctum ad imam partem literae appingens; Atque in fidem subsignans *E castigg. In Ciceronem Victorij*, qui vidit: Nec ambiguum vt putes marmor, suprascripsit *Pisis*. De loco itaque, ac de loco singularitate marmoris conuenimus (vt vides) ambo; sed quantopere discrepemus, iam vidisti, ex vtriusque exempli collatione. At vidit (inquit is) Victorius; & nos vidimus, nec oculus fallere noster nos potuit, & nisi marmor pereat, iudices vltrò facimus spectatores cuiusque oculos: vt iam liqueat, quàm verè ex oraculo Sacri Citharedi *Omnis homo mendax*; idest, quàm obnoxius decipi alieno testimonio quantùmuis diligens de fide rerum, vri Gruterus. Iam quod ad marmoris huius explanationem attinet, *Myrtilus Tata* intelligitur hic ad distinctionem superioris, *Senex* vel *Auus*: nam cùm *Tata* veteribus Patrem, senemuè significet, iam Pater indicatur suprà *Felicio*. Quod autem ad interpuncta atque interstitia hìc neglecta, damnemus necesse est aut seculum, aut opificem.

Quaeres, an compungendae literae in extremo versuum? Negat obseruatio bonorum marmorum. Nam quorsùm nota distinctionis, vbi distinguendum nil restat? Aut cur interpunctum vsurpes, vbi extat nihil, quamobrem à praecedentibus subsequentia, interpositu puncti, dirimantur? Itaque etiam voces duae compendiariae, quae in apice tabulae praefigi solebant, vt (D. M) *Dijs. Manibus* (V. F) *Viuens. Fecit*; continebantur antiquitùs vno interpuncto: Tres autem voces pro portione, duobus interpunctis (I. O. M) *Ioui. Optimo. Maximo*: Item in eundem modum voces truncae (DIS. MAN) & (IOVI. OPT. MAX) In calce similiter (B.M) *Benè. Merenti* (F.C) *Faciendum. Curauit* (V. S. L. M) *Votum. Soluit. Libens. Merito*; In queis vltima litera nunquam compungitur.

Ac Punctis quidem distinguendum literas dicimus, alias proinde distinctiones ex decoex Romani marmoris haud quaquam esse ducentes, quas in multis vsurpatas obseruamus cum Francisco Pola, veluti), ▵, ⋏, ❦, ❦, ⌣, plerasque è Graeco petitas, genio potiùs cusoris intrusas, quàm consilio probatas eruditorum. Cuiusmodi est cernere in superiore Epitaphio VMMIDIAE, in quo aut interstitijs, punctisque omissis, aut barbarica distinctionis nota versu tertio dignitatem tabulae violauit insaniens quadratarius.

Haud leuior controuersia hìc oboritur de interpunctionibus tribus, hoc est Exclamationis, Interrogationis, & Interclusionis, seu Parenthesis. Et quidem Franciscus Pola inter Antiquarios Elogiastas facilè Princeps, illas approbans, ipse per se confutatur, quùm in Praefatione ad librum suarum Inscriptionum haec ipsa habet verba: *Notas exclamationis ! interrogationis ? interclusionis, siue parenthesis () adhibuimus non quidem exemplo vllo lapidum antiquorum, Sed quorundam imitamento librorum manuscriptorum non obolarium, vt scilicet faciliorem inscriptionum intelligentiam nostris seculis, minimè Romanis pararemus*. Haec Pola. At parauerit is ingenio suo seculis non Romanis intelligentiam inscriptionum; Nos enim Romanarum intendimus, & seculis nostris, venturisque fugientem illam vetustatem pro modulo virium reuocamus. Nullum igitur cùm exemplum, vt Pola profitetur, lapidum antiquorum, haudquaquam audemus

demus Romanae maiestatē literaturae in aeternis memoriis duraturam temerare; sed magis eius candidatis integram, sanctamque proferre. Magis autem vt modum tradamus, quàm vt placitum comprobemus super re confessa, quosdam velut typos proponemus ex antiquis, & recentibus, quibus vim primùm Interrogationis, deinde Parenthesis, vbi maiusculis inscribitur, optimè exertam ostendemus absque illa nota, quae minusculis in vsu est (quamquam Romani primùm nondum inuectis minuscularum formis, maiusculis duntaxat, scribendo, priuatis in codicibus, vsitarentur cum hisce notis) Nam exclamationis habes iam multa maiusculis exarata superiore capite Membro XIX.

Interrogationem habet absque nota Marmor vetus apud Gruterum pag. CLXII. n. 5.

CCLXVI.

P R O V I D E N T I A
A V G
VERE . PONTIFICIS
VIRTVS . ROMANA
QVID . NON . DOMET
SVB . IVGVM . ECCE
RAPITVR . ET . DA
NVIVS
* *Pro* Danubius *Antiq.*

vbi versus quintus in Interrogationem desinit, sed nota negligit. Adde huic marmor spurium Grutero, in quo scilicet fidem antiquitatis quaerit, non antiquam elegantiam, pag. XXV. n. 5. VIATOR &c. cuius est hoc membrum versu quinto: QVAE . NAM . INQVIES . POLIA . FLOS, interrogatiuè fusum, non tamen insignitum puncto. E recentibus occurrit Tabula Mediolanensis supra Ianuam Piae domus ad Diui Celsi, & ea tripartita. Cuius in dextro spatio sic habetur.

CCXLVII

MEDIOLANENSIVM
CIVIVM . PIETAS . SIC
PARVVLOS . FOVET

in laeuo autem

CCXLVIII.

INNOCENTES . IN
VTRAQVE . FELICES
QVIS . NESCIAT , VITA

in medio tandem, & eo amplissimo; in quo est corpus Inscriptionis, seu titulus loci:

CCXLIX.

MISERABILIVM . INFANTIVM
OPPORTVNA . DOMVS
CVIVS , IANVA . EST , CHRISTVS

Porrò quae in laeuo est, in Interrogationem effertur, cum veteri tamen dignitate suppressae notae, cuius testis est oculatus à me absente consultus Aurelius Boldonius germanus meus, Antistes perceiebris Templi Diui Stephani, homo septuagenarius, hoc est integerrimae fidei. Repete ex lib.II. Classe VI. Historial. Memb.II. de Voce *Dominus* Elogium Mediol. A. D. KAROLO V. &c (quod est in ordine ....) cuius clausula interrogandi habet sensum, non autem notam.

Parenthesim autem admitti aliquam vel in breuibus Epigraphis praemonuimus libro IV. de Elog. Breuit. Verùm, vt in minusculis literis, notam illam ( ) admittere negant antiqua monumenta maiusculis incisa. E quibus vnum sit instar plurium exemplùm, quod habuisti allegato lib. IV. Membr. XIX. Cuius initium C. GAVIO . C. F. Duobus autem ipsis versibus constare illam Parenthesim est claro clarius; sed citra solennes notas. Quae verò Elogia minusculis perscribuntur commoditatis gratia, non pompae, eiusmodi notas illis non interdicimus.

Restat non poenitenda studiosis inquisitio, quam innuimus superiori Capite, Membr.XIX. sub Elogium AEMILIO . PAVLO. Vtrùm inchoatis in extremo versuum Dictionibus patiatur Romanus decor, in marmoribus inquam virgulas binas subsequentis in altero versu indices terminationis. Quod etsi promptum sit nobis negare ex Volumine toto Gruteriano, & Manutiano de Orthogr. & quotquot à nobis visa sunt bona marmora; non nihil tamen ambiguitatis ingeritur voluenti Auctorem Inscriptionum Sacrosanctae Vetustatis, (quas edidit Ingolstadij in Aedibus P. Apiani anno sal. MDXXXIV.) cùm aliàs videam designari illas virgulas, aliàs item omitti. Veruntamen primùm dicimus, eas memorias non Romanas ipsas esse, tametsi Orbis Romani, quemadmodum Auctor in fronte Operis profitetur, vt proinde non vacent, è Scriptura saltem, aliqua barba-

riae

riae suspicione. Deinde cùm non idem ipse fuerit exscriptor marmorũ oculatus, sed alienis oculis fidere necessum habuerit, vt casus dabat, facilè in communem scopulum humanarum rerum impegerit, hoc est erroris & falsi: Id quod nostrismet oculis deprehendimus in Mediolanensi tabula ad Diui Stephani, quam is Auctor nec refert integram (in quod Gruterus quoquè est lapsus) & insuper altera Inscriptione accumulat, quam rectè Gruterus distinctam citat alia pagina multò infra: quae vtra in vrbe extet, Mediolani, vt ille Auctor est, an Bergomi, vt hic indicat, quis decernat? Certè quidem alio est in marmore, nos enim ibidẽ haud visimus. Sed & priorem tabulam Gruterus constituit Bergomi in S. Stephano in Prolio, in pariete Turris, qui locus ipse, & situs est Mediolani, quanquàm ex ruina Turris, subsecuta anno ab hinc decimo septimo, marmor ipsum in proximo Turri muro collocatum sit. Ne cui verò in calumniae suspicionem veniamus, ex vtroque Scriptorum describimus tabulam, & primùm è Sacrosf. Vetust. in hanc formam:

CCL.
P. VALERIO. P. LIBERT. PALAT
TACITO
VI. VIR SENIORI
ET. AVGVSTALI
PLVTIAE. HERMIONI
ATILIA. HERMIONAE. ET. ATILIVS
CALL. MATRI. DVLCISSIMAE

Ex Gruteri verò distinctis locis, nam pag. CCCCLXXXI. n. 3. hanc partem affert, videlicet:

Bergomi in Sancto Stephano
in prolio in pariete turris

CCLI.
P. VALERIO. P. LIBERT. PALAT
TACITO
VI VIR. SENIORI
ET. AVGVSTALI

Et hanc ita dispositis versibus, aliter à superiore. Alteram verò partem citat pag. DCCXXXVI. num. 14. in hanc omnino formam, & lectione varia, videlicet:

Bergomi in porticu S. Stephani, vt vult Apianus, vt Alciatus Mediolani apud Henr. Lampurium

CCLII.
PLVTIAE. HERMIONAE
ATILIA. HERMIONE. ET. ATILIVS. GALLICAN
MATRI. DVLCISSIMAE

Quaeris, in quo mutilam reddiderit Gruterus priorem tabulam, simul & Auctor Sacrosf. Vetust. priorem suae partem? In tertio siquidem versu inter VIVIR, & SENIORI media est dictio trunca RO, non minùs extans, quàm reliquae literae, vt mirum sit, potuisse cuiusquam minimè oscitantis oculos fallere. Verùm vt ad Scriptorem Ingolstadiensem redeamus, cùm is in multis Inscriptionibus omittat illas virgulas sectionis indices, praesertim in his, quae allegat ex finitimis Ingolstadio terris, & quorum protographas non potest Auctor curiosus non coràm visisse, & esse contemplatus, omnino alterutrum euinci videtur posse; aut barbara esse reliqua, aut corrupta exempla: Nisi in partem vitij trahenda sit inscitia quoquè Typographi, quem apparet in eo volumine non nusquam offendisse. Quae cùm ita sint, fieri tutiùs arbitramur, si dictiones exitu versuum interruptae, & subsequentium initio absoluendae absque vlla nota censurae relinquantur. Quòd si illa interruptio minimè signata obscuritatem ingesserit vllam, erit prudentis Auctoris ita distribuere literas, vt integra euadat illa dictio, vèl si totum ei versum attribuere opus sit.

De Inchoandis in extremo versus Dictionibus & initio sequentis Terminandis.

Membrum IV.

Latinae Scripturae nondum planè purgatae, &, vt ita dicamus, adhuc succidae imago illa certis agnoscitur argumentis, quam in marmoribus, vèl boni seculi saepè offerunt Dictiones in extremo versuum perperàm abruptae, principioquè subsequentium terminatae. Quamquam non desint, qui hoc tribuant genio Romanorum; quasi hi consilijs grauioribus

defixi

defixi splendorem monumentorum vel ex magnificentia molium, vel ex dignitate rerum memorandarum petendum arbitrarentur; Elementorum, ac scripturae negotium vti minimum ad seruiles reiectandum operas. Qua in re si culpa vlla est, maiorem certè fuisse quadratariorum non ambigas, quàm Auctorum; proptereàquòd in tanta copia nascentium quotidie marmorum, vbi opificum inopia laboratur, ille tandem magis idoneus cudendis literis, qui minùs literatus, probaretur. Quò id magis cauendum nostris temporibus, nè mentis foetus ingenui, sanique, Operarum incuria (meliùs) ignorantia pingui deformentur; adeò, nisi illis Auctores ipsi Inscriptionum insistant, & sculpentium manus quodammodo deducentes sibimet obstetricentur, vt abortum aliquem meritò reformident. Nos ergo huiusmodi monstra ex Antiquis nonnulla proferemus, quibus studiosos oculatiores reddamus, vt alienis ex offensionibus cauti assequantur, quam meritò depereunt, Elogiasticam melioris seculi venustatem.

Primùm itaque quod refert Gruterus pag. XLVIII. num. 6. in memoria Narbonensi vocem *Signum* ita dissectam SIG-NVM, pro SI-GNVM, etsi fortè probare videatur vulgaris hodie pronunciatio Germanicae nationis, quae ab nostra Italica discordat; contraria tamen est ratio, persuadens consonantem, G, non ad praecedentem vocalem, sed ad sequentem pertinere, quia scilicet praeit liquidam, N, vt patet in dictione *GNARVS*; Ita in *AGNVS* tradit I. Caesar Scaliger de Causis ling. Lat. lib. I. capite XXXV. cui plurimum debet in hac maximè parte Scribendi Latinitas. Praeterea sicut nulla dictio terminatur per, G, vt ibidem traditur cap. XLVIII. Ita neque syllaba non finalis, quoties diuersa subsequitur Consonans. Quod etiam ad F, P, S trahit Scaliger lib. II. cap. XLIX. Secùs si geminetur, vt in *Aggero*, *Aggredior* &c.

Deinde, quod idem Gruterus producit pag. XXI. num. 3. in monumento Romano CRES-CENTIO pro CRE-SCENTIO, ni eadem militaret ratio, nos forte tueremur ex pronuntione Graecorum simili, vt in παρασκευὴ, quasi παρασ-κευὴ; sic nobis Latinè placet efferre *parasceue*, quomodo Octauius Pater non ignarus Graecè nos quondam docuit, contra quam vulgus *para-sceue*, sono literarum S & C mixto & confuso.

Validiùs adhuc arguitur veteris scripturae corruptela è marmore Lugdunensi apud Grut. pag. CCCLV. num. 6. in dictione trunca INTEG-ERRIM pro INTE-GERRIM, vbi repetenda sunt, quae paulò antè de *Dict. Signum*.

Quàm firmo verò praesidio nitatur marmor Pedemontanum, de quo Gruterus pag. CL. n. 9. Vbi legitur TERR-AEMOTVS, iudicium ferat, quisquis valet citra fremitum caninum pronunciare syllabam *terr*; quam quidem, si à reliquo dictionis disterminas in notis, & in voce distermines oportet; vicaria cùm sit vocis litera.

Quod autem Gruterus pag. XXVIII. num. 2. describit MAGISTE-R pro MAGI-STER, satis se prodit absurditas, quandoquidem consonans sicut adminiculo eget vocalis ad sonum suum edendum (est enim consonans quasi simul cum vocali sonans) ita neque pingi separatim debet; siquidem, vt luculenter monet Scaliger ibidem lib. I. cap. I. *Accidit Scriptura Voci; Neque aliter scribere debemus, quàm loquamur*. Quid? Praeiudicat abundè ei marmori seculum suum, hoc est Valentis, & Valentiniani Caess.

Est etiam illud futile CVR-AT. pro CV-RAT. apud Auctorem Inscript. Sacros. Vetust. inter Hispanicas, etsi marmor illud (*Tarraconense*) refertur à Grutero pag. CCCCXLVI. num. 9. emaculatum quidem, sed an integrum, vt in protographo, non constat: quippe hic, vt plerumque, disponit aliter versus, & variat literas, aliena non rarò frustratus fide. Ergo sicut in dictione FERO, inquit Herodianus, eò quod sit dissyllaba, consonans, R, posterioris est vocalis, non prioris; haud secus in dictione trunca CVRAT. (pro *Curatori*) obseruare opus est.

Absurdior exibit pronunciatio vocis CO-RNELIVS pro COR-NELIVS apud eundem Auctorem. Nec deest ratio. Nam etsi, R, praecedere omnes fere potest consonantes; non tamen cohaerere, vt obseruat Scaliger lib. I. cap. XXXVII. de consonantium disiunctione. Quare, R, in diastasi erit finis syllabae praecedentis, non autem principium subsequentis.

Eidem pariter Scriptori maiorem aliquantò habemus

Iubemus fidem sincerae allegationis, quàm Grutero, experimentis edocti nonnullis. Quare scripturam marmoris, quam hic citat pag. DCCCXII. num. 8. longè aliter ab eo descriptam, illis scatere mendis pro indubitato habemus, quas Tute hìc obseruabis, videlicet:

CCLIII.
D M
M. OCTAV
IVS. SATVL
LVS. VIVS. F
SIBI. ·. CONI
VGI. DOMITI
AE. FORTVN
ATAE

Vbi ternas dispicies scripturae corruptelas, 1. OCTAV-IVS. 2. CONI-VGI. 3. FORTVN-ATAE. In primo enim non est, V, vocalis, ex qua simul cum, A, praecedente confletur diphthongus; sed esse consonantem trahendam ad vocalem, I, subsequentem, liquet ex simili voce *Octauus*, in qua prior, V, consonans comprimit, V, vocalem posteriorem. Idipsum dic de, I, in secundo: trahenda haec igitur ad, V, sequentem; nam *coniux* non foret vox apta carmini Hexamètro, nisi dissyllaba spondaeum efficeret. In tertio demum tractus ipse prolationis tollit mendam, vt quemadmodum *Fortu-na*; ita etiam *Fortu-natae*.

Iam illum sectionis modum in EPIST-OLIS, quem apud eundem Scriptorem Ingolstadiensem offendimus, libentiùs remittimus oculis studiosorum. Extat enim in basis formam Romae marmor (in Palatio posteriori, inquit Gruterus, Cardinalis de Valle) quamquam aliter Gruterus idem pag. DLXXXVI. num. 6. de more describens, mendam extriuit continuans dictionem, reposuitque vsitatam veteribus EPISTVLIS. Vt autem legatur, certum est Graeca esse, à verbo ἐπιστέλλω inflexam, quod ex ἐπί, ac στέλλω conflatur: cuius Praeteritum Medium ἔσταλα. Vbi autem in simplici reperitur principium syllabae ex binis consonantibus, σ, seu, S, T, ad vocalem vtique sequentem pertinentibus, quidni ipsum etiam in composito teneatur? Nam eruditè Scaliger lib. I. cap. XXXV. de Diastasi differens *Id*, inquit, *vocum dignoscitur proportione, quarum vt quaeque initia obseruamus, ita & syllabis adscribenda indicamus. Quoniam enim ab his incipiunt voces per syllabas, ipsae quoque syllabae incipient*. Adducensque in exemplum vocem *Conspiro*, *quia*, inquit, *ab N, S, P coniunctim nullà vox incipit, ne syllaba quidem incipiet; sed, N, prioris erit syllabae finis in diastasi, propterea quòd à caeteris duabus inuenies principium dictionis Spes*.

Quam verò Spurijs transcripsit Gruterus pag. ibi XXVI. num. 1. probatque à se minimè lectam in marmore, cùm ita praenotat: *Et hoc tanquam si Romae extaret, produxit Apianus, celebratque in antiqq. Fabricius*: Mirum, vt eodem vno ex fonte tam diuersum tamen hauserint Gruterus, & Scriptor Ingolstadiensis. Nam hic aliter multò dispositis versibus dictionem illam ita secat FRAVD-AVERAT, quod quidem mendum ratione tollitur; quibus in simplicibus vocibus syllaba si à vocali incohetur, praecedens syllaba vocali terminetur, necesse est, vt monet Scaliger lib. II. cap. XLIX. Ergo & vbi à diphthongo incohatur, vt in proposita dictione *Fraudauerat*; cùm diphthongus non sit nisi vocalis gemina. Eadem Censura cadit in vocem *Aedem*, quam ille ipse abrumpit AED-EM, Gruterus autem variato scripturae modo continuat. Sed praestiterit, Inscriptionem vnam integra fide totam referre, sanam, corruptam, vti nata sit, quò certius quae imitari ex antiquitate, quae respuere opus sit, habeamus, & bona inter ac mala secula (quod ad scripturam attinet) dijudicare promptius fiat: Denique vnde facilè intelligas, quid de illa censeas Inscriptione, quam inter Spurias reiecit Gruterus pag. IX. num. 3. multò aliter expromptam, quam fecerit Scriptor Ingolstadiensis lectam ab se Patauij (Gruterus cõcordat de loco) in tabula aenea, & ea, inquit, vetustissima, quam nos causa multae corruptelae libẽter hìc repraesentamus. Est autem huius omnino formae

CCLIV.
PAVLVS. AEMILI
VS. IMP. N. MACE
DONIAM. TERRA
RVM. IMPERIO
POTITAM. COE
PIT. CVIVS. VNO
DIE. LXXII. VRB
ES. VENDIDIT. ET
IAM. INDIAE. VIC
TOR. PER. VESTI
GIA. LIBERI. PAT
RIS. ATQ. HERC
VLIS. ROMANA. SIG
NA. CIRCVNTVLIT

Videa'

Viden' *Coepit, Vrb-es, Et-iam, Vic-tor, Pat-ris, Herc-ulis, Sig-na*, pro *Cepit, Vr-bes, E-tiam, Vi-Ctor, Pa-tris, Her-culis, Si gna*.

Denique omitti nefas est cippum apud Gruterum pag. XL. num. 2. In quo legitur PRAEF. pro PRAEF. dictio trunca, male autem disiectis vocalibus, quae vnam coaluerant in diphthongum, vnumque in sonum è gemino mixtum conspirarant. Quo sanè obtenditur ludibrium suspiciendae caeteroquin alteri tabulae, quam citat Aldus Manutius in Orthographia sub voce *Allifis* num. 2. videlicet:

CCLV.

FABIO . MA
XIMO . V. C
CONDITORI . MO
ENIVM , PVBLICO
RVM . VINDICI
OMNIVM . PECCA
TORVM . ORDO , ET
POPVLVS , ALLIFA
NORVM , PATRONO

Cui corruptelae non dissimile est diffiduum in QV-AESΓ. indiuidua syllaba apud Scriptorem Ingolstadiensem; nam, Q, & V, consonantes sunt, ergo vocali, seu diphthongo sequenti inhaerere postulant, vt syllabam vnam constituant. Ità in simili Scaliger lib. 1. cap. X. *Qui*, ait, *& Cui, cùm vtrumque sit monosyllabum, & alterum claudatur vocali; posterius autem consonante, in priore non audiatur secundi sonus elementi, in altero autem audiatur*.

Rogabis, Vbi abundant in extremo versuum literae dictionis, praestetnè subijci ibidem ac circumduci, quàm in sequentem versum transferri, quemadmodum instituisse prodit Suetonius Octauium Caesarem Augustum, cuius extat depromptum hoc exemplum ex Epistola ipsius Augusti, videlicet:

Nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis iucundè egimus, lusimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calefecimus. Frater tuus magnis clamoribus rem gessit &c

Quòd autem subdit Boxhornius vt omninò congruens cum verbis Suetonij monumentum Ancyranum; ni aliter, atque à Grutero proponitur, sit descriptum, vix semel, & iterum subiectionem illam, ac circumductionem ibi cernimus, neque ipsam tamen complementi dictionis abruptae, sed totius quidem dictionis. Contrà verò diuisas voces in alterum versum terminandas non semel reijci, vt cuiuis legenti patet.

De Versuum, Dictionum, Literarum spatijs.

Membrum V.

VT ab dicaculo quodam Censore vindicemus Franciscum Polam Elogiastarum nostri seculi in aemulanda antiquitate principem, quasi licentiùs, ac perperam admiserit in suis Inscriptionibus ampliora iusto spatia inter dictiones vnius, ac eiusdem versus; simul vt studij tui, Lector, maius pretium per nos fiat; Accipe ex antiquitate, quis fuerit vsus distrahendi non modò dictionem à dictione, sed & literas eiusdem dictionis, & versus eiusdem tabulae.

Dictionum igitur Spatia cùm nulla omninò facerent primi Latinorum, vt idcirco instituerint punctis interiectis distinguere singulatim dictiones; paulatim vsus inuexit vnà cum punctis ipsis commodum interuallum, ex quo faciliùs simul & iucundiùs hauriret praetereuntis oculus praesentem memoriam. Pòst quaesita in his quoquè operibus elegantia suggessit, vt in tabulis amplioribus supplerent inopiam tituli disiectae ampliùs inter se voces, vti subiectum exemplum repraesentat quod placet (sicut caetera toto hoc Membro) petere ex Aldi Manutij Orthographia libentiùs, quàm ex vllo Antiquariorum, quippe inspectore plurium marmorum, & suis maiore in parte oculis vso. Is ergo sub voce *Papirius*, num. 3. profert hanc tabulam è Sabinis:

CCLVI.

DEO . INVIC
SERAPI . ET
SERVATORI
D. IVNIVS . D. F . PAPIRIA
VAERGVLENVS
AENEATOR . LEG . VIII
CL. GEMIN . P . FIDEL
NVMINI . SVO . VOTO
SVSCEPTO . D . D

En

En, vt ex raritate verborum spirans quiddam magnificentiae implet iucundiùs Lectoris oculos. Adhuc magis in Romano marmore apud eundem sub voce *Sulpicius*, num. 1.

CCLVII.

DIS · MANIBVS
M · SVLPICI · BASSI
AMICI · OPTVMI
L · NONIVS
ASPRENAS
VII. VIR. EPVL

Literarum autem in eadem dictione interualla docilitati inseruiunt, cùm fundamentum indicant Inscriptionis; cuiusmodi apud eundem Aldum sub voce *Sextilius*, num. 4. Extat marmor Aquini, videlicet.

CCLVIII.

S. A F R O N I A
D. L. T E R T I A
SIBI · ET · P. SEXTILIO
PRIMO · HARVSPICI
SEVIR · AQVINI
ET · SVIS · IN · F
P. XII · IN · AG. P. XII

Fundamentum quippe huius Inscriptionis est *Safronia Caiae liberta*, quae & memoriam posuit. Interdum conferunt ad personae dignitatem; cui erigitur monumentum. Vt sub voce *Polla*, num. 4.

CCLIX

S. E X T I A E
T. · FIL
ASINIAE · POLLAE
M. NONII · ARRI
MVCIANI · COLLEG
IVVENVM . BRIXIAN
OB · MERITA

Et vbi in viris cognomen est praecipuum, vt sub voce *Zmyrnaei*, num. 1. est marmor Romanum videlicet:

CCLX.

TI. CLAVDIO
O N E S I M O
V I A T O R I
COLLEGI . MAGNI
CLAVDIA . ZMYRNA
C O I V X

Praesertim si Dedicatio fiat Numini, huius literae Nominis distinctiùs perscribuntur, vt sub voce *Metius*, num. 1.

CCLXI.

F O R T V N A E
P R I M I G E N I A E
TI. C L A V D I V S

HERMODON · ET
M E T I A · M. F
L O C H I A S · EIVS
SIMVLACRA · DVO
S P E I
COROLITICA. D. D

In mentione Numinis citra Dedicationem ad maiorem hominis vel facti notitiam, vt sub voce *Speleum* num. 1.

CCLXII.

SOLI · INVICTO
MITHRAE . FL . SEPTIMIVS . ZOSIMVS
V. P. SACERDVS . DEI
B R O N T O N I S
ET . AECATE . HOC . SPELEVM
CONSTITVIT

Ad designationem artis, vel officij; vt sub voce *Nummus*, num. 3.

M. C O R N E L I O
E V H O D O
N V M V L A R I O
C L A V D I A
GRANE · CONIVGI
BENEMERENTI . FECIT

Ad expressionem affectus, vt sub voce *Coniux*, num. 43.

CCLXIII.

T · FLAVIVS · SORATVS
FLAVIAE · SATVRNINAE
CONIVGI. ET. LIBERTAE. · SVAE
A M A N T I S S I M A E
FECIT

Affectus vnà, & officij, vt sub voce *Kalendae*, num. 20. Extat marmor Interamnae, literasque offert etiam grandiores (quae quando ita formentur, habes infrà Membro XI. de sensuum distinctione) videlicet.

CCLXIV.

L A E V C A D I I · MEL
H E L V I D I A E · B V R R E N I A E
M O D E S T A E
NEPOTI . HELVIDI . BVRRENI . SE
VIRI . V. C. FILIAE . BVRRENIAE . SE
VERAE . C. F. PVDICITIA . SAPIENTIA
INNOCENTIA . OMNIBVS . RETRO
MEMORABILI . OB . MERITVM . AMO
REMQVE . EIVS . CIVES . INTERAM
NANAE . CIVITATIS . VTRIVSQ
SEXVS . ERE . CONLATO . POST
OBITVM · HVIVS
P A T R O N A E
DEDIG · XVIII · KAL
FEBR
VRSO · ET · POLEMIO
COSS

 Nonnunquam

Nonnunquam elegantiae gratia, vt sub voce *Metius*, num. 4. vbi Coniugum nomina similia conferuntur, videlicet;

CCLXV.

M. E T T I A E
SVESIAE
M E T T I V S
DAMAS
CONIVGI, BENE
MERENTI
FECIT.

Persaepe citra vllam collationem, vt passim occurrit apud Gruterum, nec rarò apud Aldum, In quibusdam lascipire cernitur insulsa cusorum temeritas, videlicet vbi non elegantiae, non sensus, non rationis vllius causa literas dictionum latiùs, quàm ordo exigat, disponunt; vt sub voce *Monumentum*, num. 5. quod tamen marmor aliter ex Smetio literatum legitur, vt apud Gruterum pag. CIↃXLIV. num. 8.

CCLXVI.

HVIC
M O N V M E N T O
VSTRINVM, APLI
CARI, NON, LICET

Quid enim referret tanta cum expressione nominis indicare, quod oculis pateret? In illa enimuero tabula insaniuit lapicida Elementarius, quàm idem Aldus refert sub voce *Aemilius*, num. 2. videlicet;

CCLXVII.

D. M
M. AEMI
LIO, PLO
C A M I A
NO. P. AELI
VS, PLOCA
MVS. ET, F
SPES, FILI
O, VIXIT
ANNIS, II
MENSE. I
DI, XXVIII

Vbi temerè, si vsquam, vna eademque dictio *Plocamiano* secta in partes tres, mediam raris literis, extremas pressis ostentat, angusta quantumcumque tabula nequaquam cogente. Quam etiam Gruterus ad amussim ita expingit pagina DCLXVI. num. 4

Denique Versum à versu praeter ordinem saepè ditterminat rei diuersitas, vt apud eundem Aldum sub voce *Felix*, num. 12.

CCLXVIII.

D. M
L. RVFICANO
FELICI, RVFICANA
EPIPHANIA, COIVGI

ET, IV
R V F I C A N V S
E S Q V I L I N V S
PATRI BEMR
FCR

* id est *Benemerenti Fecerunt*

Quidquid repraesentet Gruterus (pag. DCCCXXIII. num. 3.) versibus per paria interualla consertis. Neque officij ratio prohibet; quin vt Epistolis, scilicet priuatis tabulis; ita etiam publicis subijciatur procul ab Inscriptionis corpore nomen Inscribentis, si aut Numini inscribat, aut Principi, cuius imperio ille pareat. Fit etiã ea distinctio perspicuitatis maioris gratia, nec dignitate caret, vt apud Gruterum saepè, praesertim pag. CCCIV, num. 2., quò libenter remittimus Lectorem.

Quibus in antiquitate perspectis, quis non Polae nostri Censorem liuentem iam notet? Illius quippe Inscriptiones, vt legenti liquet, disiectione vocum non hiant insana, sed iusta illa, & modesta, eliciunt cum venustate prospectus vigorem sensuum; ibique iubet voces longiùs distrahi, vbi aut res rebus oppositae, aut pares paribus collatae militant, summa id quidem prudentia; quod cùm vbique obseruat, tùm maximè inter InscriptionesDiuorum n. 11. & Consanguineorum num. 211. ad quas remittimus Studiosum, nè molem hoc loco infinitam congeramus.

Petebat ea sanè censura Elogiastam alterum nimio plus spatijs indulgentem, quod hoc loco reticendum non est, nè aut muneri desimus nostro, aut tuo, Lector, profectui. Necessum autem putamus Elogium eius describere, vt sit, nobis remotis, tuus ipsius oculus arbiter: Nam quem omnino ad modum prodiuit illud impressum typis, ad eum ipsum hic reddimus: Nec aliter

aliter credi potest creditum fuisse typis, quàm vt Auctoris manu descriptum. Videlicet

CCLXIX.

	Adeste	
carae	•	*charites*
caras	•	*choreas*
	ducite	
Gonzaga	•	*Eleonora*
Ocnaea	•	*Thetis*
Bianorea		*Cynthia*
corusco		*sidere*
	pulchrior	
eximia	*Italiae*	*lauda*
eximio	*Germaniae*	*bono*
	nubit	
Ferdinando	•	*Caesari*
Austriaco	•	*Peleo*
Germaniae	•	*Mauorti*
Romanorum	•	*Ioui*
Felices	•	*ambo*
Augusti	•	*ambo*
	Orbem	
Augustum	:	*Felicem*
	faciant	
fortes	*gignant*	*Achilleos*
	queis	
Austriacae	•	*domus*
	Imperium	
Gonzagae	•	*gentis*
	Maiestas	
propugnetur	•	*augeatur*
Apollo	•	*Musae*
alacres	*ducite*	*choros*
Augustos	*occinite*	*Hymenaeos*

Nam dissita illa dictionum quidquid conetur Auctor interpuncto committere, haud efficit tamen, quin primo obtutui tabula passim appareat quasi lacunosa, quibusdam duntaxat literarum, quas senium eraserit, vestigijs extantibus. Caeterùm vix dabis mihi hominem, cui dederit facilis oculus consequi fugitantes illas tota tabula dictiones dissipatasque iniectis quasi frenis lineae continentus contrahere, & suum in versum redigere.

An praefigendae Accentibus Maiusculae.

Membrum VI.

DE Elogijs per minusculas literas ductis nihil controuertimus, sequuntur enim communem scribẽdi rationem, quae ex consuetudine tota pendet; nec, si veterum mos erat singulatim syllabis superponere accentus, ac tempora; cogimur nos propterea ab hodierno vsu recedentes, restituere Antiquitatem, quae in hac parte obsoleuisse credi potest.

Ergò de lapidibus, ac marmoribus literatis decernendum hoc loco, in queis maiuscularum duntaxat est vsus. Et nos quidem consulti haesimus aliquantùm, auctoritatẽ venerantes Francisci Polae, in Praefatione ad suas Inscriptiones, qui se profitetur adhibuisse Accentus, quà Graues, quà Circumflexos; id autem non sinè exemplo, inquit, priscorum lapidum, remittens Lectorem ad Orthographiam Aldi Manutij in vocibus *Carus*, *Cetera*, *Epistola*, *Heres*, *Raeti*, *Rufus*, alijsque compluribus: Quasi verò (hic nos) quae aliquando admissa repereris, ea semper tibi obseruanda putes; aut si aliàs omitti cernes accentus, cernes autem plerumque; hunc vsum vulgarem illi alteri singulari praeferre nefas sit.

Licebit itaque Primùm arguere ex eàdem Aldi Ortographia, quòd is vocem vnam reperit tribus ipsis modis efferri apud antiquos, Videlicet *Coiux*, *Coniux*, & *Coniunx*: Cur (cedo) non omnes eos modos probat, sed secundum duntaxat? Cur definierit; *Coniux scriberem* aiens, *non Coniunx*, *aut Coiux*? quippe non desunt vnicuique tuendo memoriae veteres; quas vltrò ingerit: Sed ipsomet allegante habent Romana marmora & *Coiunx*, & *Coniunx*, & *Coiux*. Quid proinde? quo te libet modo scripturum? minimè verò; ex varietate ista potiùs compertam habens temporum corruptelam, incorruptam illa censebis marmora, quae & vsus frequentior, & prudentiorum censura probabit: quidquid eam vocem ex Caecilio Minuciano alij aliter deducant, in suam quisque opinionem, trahentes. Quamobrem neque in raris marmoribus

moribus probabis vſum accentuum, communem, in queis praeſertim ratio recta, & veterum Grammaticorum obſiſtunt placita, vti mox perſequi aliquantò accuratiùs neceſſe ducimus.

Ergò repugnare videtur ipſa ratio; Nam ſiue quis naturam attendat accentus, cùm hic vocis ſit comes indiuiduus (dictus eſt enim Accentus quaſi Adcantus, id eſt iuxta cantum) iam marmor literatum vocalem non exigit lectionem, oculo ſatis contentum: Quod ſi quem libido inceſſat recitandi apud alterum, non cogitur propterea indicare, quibus moderamentis ſignetur ibi vox efferenda, quando erigenda, deprimenda, circumflectenda. Itaque ſi accentum definias, quòd ſit vox Syllabae, iam in marmore tacita eſt oratio: ſi, quòd anima verborum, inanimata hìc repraeſentantur verba, & quaſi extinctae ſuperioris aetatis cadauer in memoria poſterorum ſeruatum. Siue notas quis attendat accentuum, non ipſos accentus; tùm enimuerò dicimus, aut ſyllabis omninò ſingulis ſuos imponi accentus oportere, aut planè nullis; quae enim ratio, cur illi duntaxat aut illi, quando accidit omnibus, ſonum aut creſcere, aut deſinere, aut vtrumque? Cur autem vni tantùm ſyllabae in tota Inſcriptione? Hanc Aldus deſcribit ad calcem Orthographiae in explanatione Notarum veterum, ſub Nota, S, videlicet:

CCLXX.

TI. CLAVD. AVG. LIB
GRATIO. LIVIAE
AVG. SER. A'. POTIO
NE. S. T. T. L

Quod marmor Romanum creditur, quia lectum eſt Romae (adnotat ibi Aldus) ſed cùm diuerſis ſimul in locis lectum, nimirum in domo Caeſia, & in Muſaeo Carpenſi, cui non ſuſpecta ſit fides? Non erit ea res ſingularis, quando Iul. Caeſar Scaliger, vt alibi meminimus, marmora multa ſpuria deprehendit in probrum Antiquorum fuiſſe ſuppoſita. Et certè in relato marmore argumentum perſpicuum facit adulterinae ſcripturae, quòd vnam modò ſyllabam A' notatam accentu habet contra antiquam conſuetudinem (monet Aldus in ipſo principio Orthographiae ſuae) contra Quintilianum, contra libros, contra lapides omnes. Eſt omninò conſulendus Aldus ibi ſub litera *A pro AB*. Ad minimum autem, ſi minus hoc & alia accentibus inſignita marmora illegitima eſſe volumus, ſique bono nata ſeculo; curſoris inſcij temeritati commiſſa certè euincuntur, vt mox ex obſeruatione nonnullorum paulò exactiùs facienda liquidiùs conſtabit: Ni culpam refundere tutiùs exiſtimemus in exſcriptores, qui exempla oſcitanter ab exemplis deſumendo, erratis errata cumulauerint.

Iam ergò ſub voce *Carus* apud Aldum, n. 5. Inſcriptioni Romanae ſeptem verſibus exaratae mirum eſt, vti accentus vnus praefiguratur in A'. FRVM. hoc eſt *A' frumento*, & contra quàm modò traditum ex Aldo.

Numero autem 9. legitur haec item Romana, videlicet:

CCLXXI.

D. I S
M' A N I B
C O S S V T I A
A R E S C V' S A
F E L I C I
F I L I O . S V O'
C A' R I S S I M
F E C I T
V I X. A N N. X I I I

Quo in marmore eſt, quod primùm arguamus, malè pingi Accentum ad, M', in M'ANIBVS. debuit ad, A', ſequentem vocalem, quicum efficitur ſyllaba. Nam quemadmodum litera, M, nequit ſe ipſa ſonum edere, quia conſonans eſt; ita neque ſe ipſa ſonum excutere per Accentum Acutum: corrigendum igitur MA'NIB. Deinde in ARESCV'SA pro Acuto imponi debuit Circumflexus ARESCV^SA, ex regulis Aelij Donati Editione Prima de Tonis, cùm ſit huius vocis penultima natura longa, & vltima breuis. Quòd ſi conflixeris, breuem eſſe penultimam, ne tunc quidem conſtabit ille accentus; ſed eo poſito retrahendus fuerit in antepenultimam, ex Donato. Tertiùm in SVO' accentum illum vendicat ſyllaba prior, quia vox diſſyllaba eſt; & vbi poſterior ſyllaba producta, ibi acuenda prior. Quartùm in CA'RISSIM dictione trunca pro *Cariſſimo*; quae enuncianda cùm ſit integra (nam in integris dictionibus, inquit Donatus, obſeruantur accentus) concordantem quoquè cum enunciatione tonum requirit.

quirit. Malè igitur acuitur prima syllaba, quia non praecedit accentus antepenultimae sedem, quam hoc loco ex regulis Donati appetebat. Postremùm arguimus, quòd caeteras dictiones videamus suis destitutas accentibus. Vt nihil iam supersit, quin ambigamus, Tonorum affictionem in his, & alijs huiusmodi memorijs lasciuiae inscij cusoris tribuendam esse, non vsui prudenti Auctoris, ac proinde trahi in exemplum non oportere. Neque non fauet Gruterus pag. DCCCIII. num. 12. referens Inscriptionem decerptam ex Aldo sub eadem voce *Carus*, num. 26. omissis tamen accentibus, quos Aldus assignat tribus dumtaxat vocibus in toto corpore; videlicet CA'RISSIMO, POSTERI'SQVE, EO'RVM. quarum censura ex dictis simul, ac dicendis colligitur.

Quae verò sub voce *Cetera*, num. 4. apud Aldum legitur, Neapolitana, patieris, Lector, totam referri, quò planius iudicium ferre queas. Ea verò sic habetur:

CCLXXII.

Veratio . A . F. Pal . Seueriano
Equiti . Róm . Cur. Reip. Tegiánensium . A'dlectó . in . Ordin
Decurion . Ciui . amantissimó . Qui . cum . Priuilegio . Sacer
doti . Caeninensis . munitus . potuisset . ab . honorib . & . munerib
facile . excusari . Praeposito . amore . Patriae . & . honorem . Aedilitat
laudabiliter . ádministrauit . & . diem . felicissim . III. ID. Ian. Natalis
Dei . Patri . N̄. Venatióne . Pass. denis . Bestis . & . IIII. Feris . dént . & . IIII. Paribus
fer ó . dimicantib . ceteroq . honestissim . apparatu . largiter . exhibu . .
ád . honorem . quóque . Duumuiratus . ád . cumulanda . munera . Patriae
suae . libenter . accessit . Huic . cum . & . Populus . In . spectaculis . adsidue
Bigas . statui . postulasset . & . splendidissim . Ordó . Meritó . decreuiss
pró . Insita . molestia . sua . Vnius . Bigae . honore . content . Alterius
sumptus . Reip . Remisit . L. D. D. D. C. I

Quo quidem in marmore tredecim numeramus versus, eosque benè iustae prolixitatis; dictiones autem accentu insignitas non plures, quàm tredecim, quod est profectò mirandum, sed sicut maximam partem dictionum suis fraudatam accentibus videmus, ita quae illos obtinent, excutiendae sunt ex praescripta ab Aelio Donato norma. Primùm itaque in secundo versu dictio trunca (Rom.) nequaquam fuerat acuenda, propptereàquod Accentus in integris dictionibus obseruantur. Quòd si integra describatur (Romano) obtinebit Accentus penultimam syllabam, cùm vltima longa sit. II. ipso versu secundo vox (Tegianensium) malè recipit in tertia syllaba Circumflexum; qui, quotlibet syllabarum sit dictio, non tenet nisi penultimum locum. Quod fortè animaduertit Gruterus pag. CCCCLXXXIV. num. 6. vbi eandem Inscriptionem referens, loco circumflexi reponit Acutum. Sed vtrumque malè, cùm antepenultimus locus praecedere sibi non patiatur accentum. III. Eodem adhuc versu vox (A'dlectó) primam, & tertiam acutam ferre nequit. Non primam; quia cùm sit penultima longa positione, in ipsa acuitur, & antepenultima graui accentu pronunciatur: Non Tertiam, quia Acutus apud Latinos nunquam vltimum tenet locum. In vna verò, eademque dictione Graues quidem accentus dari plures posse (si fuerit trisyllaba, tetrasyllaba, ac deinceps) Vnum autem dumtaxat siue Acutum, siue Circumflexum, docent Grammatici omnes; inter quos Priscianus, haec habens: *Obseruatur namque vnus Accentus in integris dictionibus, vt Roma'nus, Hispa'nus: In compositis verò vnus similiter, vt Malesanus, Interealo'ci*: Et Diomedes: *In compositis dictionibus vnius accentus est non minùs, quàm in vna parte orationis*: Id ipsum etiam Donatus. Itaque dictio composita *A'dlecto'* malè recipit binos accentus in quaque parte compositionis. IV. ver. 3. vox (amantissimo) eadem de causa respuit acutum in vltima. V. ver. 6. (administrauit) pentasyllaba perperam acuitur in prima, quanquam sit particula compositionis: Nam in compositis dictionibus vnius accentus est non minùs, quàm in vna

parte dictionis; Ergo acutus non nisi penultimae, vel antepenultimae apicem petit. Neque fauere huic loco Anniani Poëtae veteris opinionem de acuendo (*Ad*) praeuerbio, quùm significat intentionem, conjectare est ex Auli Gellij lib. VII. cap. VII. quippe non id perpetuum est, vel in trissyllabis; vbi verò excessus est syllabarum, vide, nùm commodè acuas (*ad*) primam, quando tres tantùm loci apud Latinos patiuntur accentus. VI. ver. 7. (Venatióne) bene admittit accentum penultima, sed circumflexum, non autem acutum, quia vltima breuis. VII. ver. 8. (serió) prior acuenda, non posterior. VIII. ver. 9. (A'd) semel atque iterùm bene notatur acuto; atque vtinam haec tanta religio seruata foret in reliquis monosyllabis, ac reliqua parte syllabarum Inscriptionis multò maxima. IX. ver. eod. (quóque) legitimè accentus priori impositus, & in hac tota Inscriptione vna quasi hirundo; quae tamen non facit Ver exempli in literis maiusculis perpetui. X. ver. 11. (Ordó) dissyllaba in priori tantùm fuerat praefigendus vel Acutus, si posteriorem productam volumus; vel Circumflexus, si correptam. XI. ibidem (Meritó) & hìc fuerat ab vltima expungendus acutus ex more Latinorum proprio; Neque discretio locum habet, quasi sit Aduerbium à nomine discernendum, turbandaque idcirco regula accentuum, vti monet Donatus, & reliqui Grammatici; siquidem hanc vocem contendit Gaspar Scioppius ex corruptela censeri inter Aduerbia, re tamen esse casum sextum à nominatiuo *Meritum*. XII. versu penult. (pró) Circumflexus fuit imponendus, non autem Acutus, quia monosyllaba est producta. Tandem XIII. eod. ver. (módestia) tetrasyllaba, perperam in prima acutus; debuit autem in antepenultima, quia penultima breuis.

Pergit ordo Francisci Polae in allegatione marmorum cum praefixis accentibus apud Aldum Manutium. Sed ne taedium augeamus lectionis nostrae, persequentes minutim examen; sufficiant ablegando vsui Accentuum à maiusculis literis quaedam adhuc obseruata apud Aldum. Et primùm sub voce *Epistola*, num. 5. SE'CVRITA'TI &c. hoc idem marmor citat Gruterus (ex fide Smetij, qui vidit) pag. DLXXXVI. num. 6. nusquam tamen hic notat accentus. Deinde sub voce *Heres*, n. 5. refertur etiam apud Gruterum pag. DXCIX. num. 4. ex fide Smetij, qui vidit, sed citra vllum accentum. Item sub voce *Raeti*, num. 2. si cum exẽplo Gruteriano conferas pag. CCCLXXIII. num. 4. quod habuit è Smetio, & Verderij schedis, minùs quidem mendosos accentus conspicies; sed vtri fides habenda? melius dicamus, Vtri minor authoritas petendi exempli? Restat ex allegatis à Pola, quae sub voce *Rufus*, n. 19. quaeque apud Gruterum pag. CCCCXXIV. num. 7. descripta à Smetio, & Metello, cum vario accentu in *Fratri*. Manutio quidem priore circumflexa Frâtri, Grutero autem acuta. Quo quidem super marmore corruptelas binas arguimus apud Aldum. Hae sunt, in voce eadem *Fratri*, cujus prior syllaba acutum poscit, quia posterior est producta, ex Donati praescripto; Et in altera *Ru'finus*, cuius non acui antepenultima debuit, sed circumflecti penultima *Rufinus*. Verùm etsi reliquae dictiones legitimè fortè recipiant accentus, cur tamen non singulis tribuantur, quae capaces sunt, planum facit, neglectos ab antiquis accentus, si qui in marmora irrepserunt, id esse elementarijs tribuendum siue temeritati, siue inscitiae. Quod facilius nobis persuademus, cùm & eruditi hoc errore imprudentes sint lapsi, & quod maximè miremur, ipse eruditus in paucis superioris aetatis Aldus Manutius, qui sub voce *Arretium*, vbi exemplis lapidum veterum congestis illustrat modum illum scribendi; *Annius domo Arretio*; numero dein 22. refert bene grandem Inscriptionem, postrema tantùm, & ea abbreuiata dictione acuto signata CO'S, idest Consule. Quam quidem Inscriptionem hodie in Quirinali existentem, hoc est in luce Orbis, quis aduersariorum traxerit in exemplum, cùm ex oculato teste Smetio, is accentus minimè appareat? Citat emendatam Gruterus pag. XLV. num. 13. Cuius initium (si fortè Typograpus noster numerum paginarum variauerit: *Pro salute DD. NN. Aug.* &c. *L. Domitius Valerianus Domo Kapitolia* &c. Omnino autem culpare cogimur, absolutis Auctoribus, virisque eruditis, cusores elementarios, adducti obseruatione recentè marmoris, quod visendum exhibuit nobis Carolus Strozzius Senator Florentinus, studiosissimus antiquitatis, cuius reliquias multas domi

Y y 4

suae

suae splendido cum decoro conseruat. Marmoris porrò exemplum manu nostra coràm desumptum sic accipe.

CCLXXIII.

V F
CVLTORES . HERCVLI'S . SOMNI'ALI'S . IN
DIS . MANI'BVS . SI'BI' . ET
POSTERI'SQVE . SVI'S . II . QVI' . INFRA
SCRI'PTI' . SVNT

Q. CAECI'LI'VS Q. GALLVCELLANVS
T. FABI'VS
L. ATTI'LI'VS
SEX. SCVTARI'VS
&c &c

Quo in marmore quàm multa peccari animaduertimus? In HERCVLI'S, vltimam accentu graui notari, reliquas syllabas nullo penitùs, inauditum est. fuerat locus dandus acuto, nam grauis in reliquis etsi non appictus, subintelligitur. In SOMNI'ALI'S duo Acuti (vt suprà dictum) praesertim continui haud tolerantur. In MANI'BVS quomodo penultima acuta, cùm hoc sibi antepenultima vendicet, vt paulò superiùs exhibuit sub voce *Carus* Marmor ex Aldo productum de Cossutia Arescusa. In SI'BI' male bini Acuti, alter enim grauis sit oportet. In POSTERI'SQVE ex Acuto Grauem fecisset ex regulis Grammaticorum. Id etiam in SVI'S. At II vbinam visum praefigi punctum in maiusculis? Reliqua è superioribus iudicium petunt: nisi quòd in CAECI'LI'VS, & ATTI'LI'VS, vbi eadem ratio pronunciationis, eadem esse debuerat & accentuum. Cur ergo bini illic quidem Graues, hic autem Acuti? Planè statuamus oportet nihil posse his exemplis reperiri dignum exemplo.

Obijcies Gruterum ipsum altero marmore accentibus egregiè cumulatum, videlicet, pag. DLXXXII. num. 2.

CCLXXIV.

TI' CLAVD' AVG' LIB
GRATIO' LIVIAE
AVG' SER' A' POTIO
NE' S' T' T' L

Hoc vidisse Smetius subscribitur à Grutero: & nos ita ad vnguem legi libentiùs assentimus, quàm quomodo ex Aldo paulùm suprà hoc ipso Membro retulimus; est enim, si vtrumque conferas idem marmor, sed corruptis notis transmissum ad Aldum, nimirum vno quasi accentu relicto ad latus literae *A'* quae propositio est sequentis vocis *Potióne*; quod Aldus emendare debuerat non ignarus consuetudinis veterum aduersae. Ergo si rectè contemplaris exemplum Gruterianum fideliter subiectum à Smetio, non illos agnosces accentus, sed commatum notas, quae vicem punctorum supplent, ingenio autem praecipiti cusoris elementarij intrusas; idque planè euincit defectus earundem notarum in extremo cuiusque versus, quod est solenne in vsu punctorum, vt obseruauimus suprà Memb. III. de Interpungendi ratione. Claudimus dissertationem nostram obseruatione illa Io. Baptistae Corradi in Guarino ab se restituto; in Appendice Cap. VI. de Ratione interpungendi, vbi de Distinctione orationis per signa; *Tonorum* inquit, *etsi accurata est in pronunciando obseruatio: in Scribendo tamen, nisi in paucis quibusdam, apud Latinos nulla est*. Quod quidem nos ad solam distinguendi necessitatem redigimus, vbi scilicet obscura, & perplexa foret sinè accentus appositione lectio.

Quae sit Ortographia Dictionum in Elogio.

Membrum VII.

Non est mens dicere dictionibus singulis Orthographiae legem, ne videamur partes Grammaticorum occupare, & corpus iusti voluminis intrudere loco Membri. Hoc vnum contenti sumus monere; Quae à Grammaticis traduntur regulae rectè scribendi, ab alijs autem aliae, earum opinionem fieri cuique liberam oportere. Quid enim? An non vtrique parti in promptu sunt suarum rationum momenta? Quare nemo nos iure damnauerit, quod cùm voces alias diuersimode, tùm vocem *Seculum* absque diphthongo scribere maluimus toto hoc Opere, recedentes quidè ab Aldo Manutio, alijs autem adhaerescentes viris eruditis, quorum, quia notissimi, superuacaneum erit in nostrum praesidium indicem texere. Ne verò

etiam

etiam Lapides desideremus, facit Gruterus, praesertim pag. CIↃLI. n. 2., & CIↃLV. 3., & CIↃLVI. 1. Non quasi damnemus alios lapides, sed vt vsum cuique aetati suum permittamus, qui quidem cùm in hoc, tùm in alijs patuit hominum inconstantiae. Bene autem Quintilianus lib. I. Cap. VII. *Verùm*, inquit, *Orthographia quoque consuetudini seruit, ideoque saepe mutata est*. Et Marius Victorinus Artis Gramm. lib. I. de Orthographia: *Vt color*, inquit, *oculorum iudicio; sapor, palati; odor, narium dignoscitur; ita sonus aurium arbitrio subiectus est*. Ex quo nobis via patescit ad excutiendam in altera voce *Causa* opinionem Aldi, & quae ab eo ducitur familia eruditorum frequens, contendentis per, ſſ, geminatum scribi oportere; *Ex lapidibus* (colligit ille) *Capitolinis, & alijs, & ex ipso Cicerone, ac Virgilio, vt Quintilianus tradit. Quod apud me* (subdit) *tanti est, vt omnium praetereà lapidum, quicumque aliter habent, auctoritatem, omnium etymologiarum rationem vincat; quanquam & etymologia adiuuet, vt deducatur à Caueo; & sit Caussa, quasi Cauissa; quod & Scaurus antiquus Grammaticus indicat, licet vnicam, S, in Caussa magis probet*. Ita verò congredi nobis placet. Ex lapidibus, inquis, Capitolinis, & alijs duplici, ſſ, Caussa formatur? Cur posthabes lapides alios, & eos Romanos, quos Tute subijcis, in queis Causa per vnicam S? Neque minùs est, cur reiectes qui citantur apud Gruterum, concordes. Nam quomodo in hac parte Cicero, quomodo Virgilius scriberet, verba ipsa Quintiliani, quem ad hoc allegas, recitare opus est. Quid enim dicat, non oscitanter intende, lib. I. Cap. VII. de Orthographia. *Quid quod Ciceronis* (ait) *temporibus, paulùmque infrà quoties, s, litera media vocalium longarum, vel subiecta longis esset, geminabatur? vt Caussae, Cassus, Diuissiones: quo modo & ipsum, & Virgilium quoque scripsisse, manus eorum docent. Atqui paulùm superiores etiam illud, quod nos gemina, ſſ, dicimus, iussi; vna dixerunt, iusi*. Haec Quintilianus. Quibus ex verbis non potes non concedere, consuetudinem illam, quae Ciceroniano, Virgilianoque tempore vigebat, de scribenda per, ſſ, geminam *Caussa*, paulùm infrà exoleuisse, si modò testem attendis: quemadmodum & paulùm supra Ciceronem exoluerat altera de *iusi* per, s, vnicam. Quid tu verò ad haec? Consuetudo nonne ipsa est, quae legem dicit? *Consuetudo* ait Quintilianus (lib. I. Cap. VI.) *certissima loquendi magistra, vtendumque planè sermone, vt numo, cui publica forma est*. Magistra inquam scribendi non minùs, quàm loquendi consuetudo, vt forma numi adulterina in publicum ne prodeat. I, tu modò, institue loqui ac scribere *Cassus, Diuissiones*, pro *Casus Diuisiones*; qui *Caussam* non dubitas protrudere pro Causam. Eodem enim ordine haec tria constituit Quintilianus, eodemque modo cum reliquis similibus perscribi à Cicerone & Virgilio; vt necesse sit, alterutrum probes, aut voces eiusmodi omnes promiscuè duplici, ſſ, efferendas esse, aut omnes vnica continendas. An tu aliam aliter, vbi nullum discrimen? Quòd si omnes duplici, cur non & vna illam alteram *iusi*? Siquidem consuetudo vtraque pariter sublata est; Nihilque interest, vtrùm vna quidem ante, altera verò post Ciceronem; cum sit vtraque demum consuetudo sublata, & quidem aetate haud damnanda Quintiliani. Enimuerò in ea nos haeremus opinione, aliam veteribus loquendi aetatem, aliam scribendi extitisse, vt quae illuxit aurea sermoni, nondum desineret argentea esse scripturae: atque vt à Cicerone quidem Orthologiam, ita à posterioribus, Quintiliano praesertim, Orthographiam esse petendam. Hoc facile persuaserit allegatus ab Aldo Scaurus, qui cùm *Caussam* quasi *Cauissam* esse dictam interpretaretur, ac propptereà dici coeptam per, ſſ, geminam; is tamen vnicam, ſ, magis probabat ipso Aldo teste: quem ideò vehementer miramur ita pertinacem in concepta primùm opinione teneri, vt minimè obsistere dubitet antiquo Grammatico, quem Grammaticum cùm vocis etymon, & ex eo inuectus mos, boni vtique seculi, haudquaquam falleret; melioris tamen, & in hac parte florentioris, quod subsequutum est, probabat. Et quidem de Consuetudine nunquam satis fuerit dictum ad pondus sententiae nostrae demonstrandum. Idem ipse Aldus in voce *Bibliotheca* consuetudinis magis vulgatae rationem habendam putat, vt prima & altera syllaba per, i, scribatur; Aut prima per, y; altera per, i, *Bybliotheca*: nullo autem modo *Biblyotheca* prima per, i, altera per, y: Quippe lapides plures, quos refert,

maiorem

maiorem profectò, quàm vnum, facere auctoritatem inclinatae in contrariam partem consuetudinis. Adeoque ipse Aldus in voce *Pomerium* haec ab se inculcata significat de Consuetudine: *Hinc licet intelligere, quod videor iam saepe monuisse, consuetudinem apud veteres valuisse plurimùm, Cùm Pomerium, non Pomoerium scriberent, licet à Pone, & Moeros, idest Muros deductum non ignorarent, vt ait Varro lib. IV. de Serm. Lat. & Liuius lib. I. Nam alioqui pro, V, vsurpabat, Oe, vt Coerare pro Curare, Moeri pro Muri, Oesus pro Vsus.* Itane? suscipere licet nobis. Si valuit plurimùm apud veteres Consuetudo, & ipsa in controuersa voce *Caussa* obsoleuit antequàm Latio irreperet barbaries, hoc est paulò infra Ciceronem, & seculis bonis locutione, melioribus fortasse scriptione; ecquis neget, non promptè adhaesurum fuisse subsequutae consuetudini Ciceronem, atque aequales illius, si reuixissent? Et adhaeserit Aldus noster vsui non antiquo solùm, sed planè antiquato? Et probabit nidorem opinionis abstrusae prae alia, quae noua est, & repurgata, & tam multis pòst lapidibus bonis ostentata? Rectè autem praecipit Agnaeus Cornutus de Enunciatione, vel Orthographia, in haec verba: *Causa per vnum, ∫, nec quemquam moueat antiqua scriptura, nam & Acussare per duo, ∫∫, scripserunt.*

Quoniam hùc euasimus, adhuc ab Aldo sciscitari placet, cuius se filium ferat? *Paulli* dicet. Cur (amabimus illum) gemino potiùs LL, quàm vnico, *Pauli*? An quòd ita inscriptum reperit in antiquis marmoribus, praesertim Romae in basi Tiburtina . . . . . IVS. L. F. PAVLLVS &c. Et ibidem P. CORNELIVS PAVLLI. F. SCIPIO &c. quod simul adnotat esse gentis Aemiliae cognomen. Sit licet. Atqui nullum minùs cognomen affectat ipse Aldus, qui gentem Manutiam profitetur, inter veteres Florentinas, vt scimus, honestissimam: & Patrem Paulli nomine simul indicat proprio, non gentili. Homini, dices, obseruantissimo supra quàm dici potest, Antiquitatis, placuit antiquum vsum restituere. Antiquum tu dicis vsum? Quasi non etiam vnico, L, fateatur ille, id cognomen incisum, subiectis per ipsummet ibidem antiquis Inscriptionibus in voce Paulus num. 2. & 4. & ex ea deductis *Paula*, num. 7. & 10. *Paulinus*, num. 1. *Paulina*, num. 3. 5. 6. 8. 9. sub alijs item vocibus ibi citatis. Quamobrem redigitur controuersia ad vocem *Paulus* vsurpatam vti proprium Viri nomen, non ampliùs Gentis. Quam vocem siue ex cognomine illo antiquo natam velimus, meliùs per vnum, L, scriptitari suadet accepta vulgi nostratis, & obfirmata consuetudo: siue petitam ex diminutiuo nominis *paruus*, rem magnam praestabit quisquis de eo eruerit ex antiquitate lapidem vnum per LL geminum incisо: semper autem *paulùm*, *paululùm*, *paulisper* Aduerbia, nam *Paulus* nomen adiectiuum rarissimè nisi sexto casu; Siue (quod libentiùs ostentabimus Christiani) desumpta vox est ex nomine Doctoris Gentium Pauli Sanctissimi) è gentibus quippe constamus bonam partem) quis neget eruditorum, non nisi per, L, simplex appellatum antiquitùs Magistrũ nostrum, quemadmodum Graecis Παυλὸν à voce παῦλα, id est *quies*, seu *finis*; ita Hebraeis *Saulum* prima duntaxat litera immutata? Concordant vetustissimi Codices Graeci, Latini, neque vllum (ni fallimur) protulerit Aldus aliter inscriptum marmor. Malumus enimuerò nos cùm ritum, tùm nomen à Caelesti parente nostro, quàm ab Ethnica gente assumere, ac praedicari PAVLI filij, quàm PAVLLI.

Quae literae, Vocesque ex Antiquis venustae.

Membrum VIII.

Literarum, & Vocum antiquitati superstitum vsus moderatus, ac prudens auget procul dubio Inscriptioni venustatem. Siquidem illae tanquam corruptelae vitandae, quae planè obsoleuerunt, & consuetudine contraria boni seculi derasae intelliguntur. In quibus (vt summatim habeas, quae fusè retulimus per Indicem geminum principio libri II. num. 7. tit. *Verborum Barbaries*) aut abundat Vocalis, vt *Sei* pro *Si*, *Quei* pro *Qui*, *Iousta* pro *Iusta*; aut immutatur, vt *Totela* pro *Tutela*, *Oitile* pro *Vtile*, *Ouom* pro *Ouum*, *Bijnĳmĳrĳntĳ* pro *Benemerenti*

nemerenti: Aut abundat Consona, vt *Ead* pro *Ea*, *Iuxsta* pro *Iuxta*, *Vicxsit* pro *Vixit*: Aut etiam syllaba, vt *Indotestato* pro *Intestato*: Aut immutatur Consona, vt *Asa* pro *Ara*, *Conlega* pro *Collega*: Aut Vocalis simul, & Consona, vt *Poplicus* pro *Publicus*, *Endo* pro *In* &c. Nam litera, Ⅎ, pro, V, consonante, quam Digamma Aeolicum vocant, à Diuo Claudio Caesare intrusam, certè ipso sublato è viuis ipsam simul sublatam voluit posteritas. Itaque non scribemus OCTAⅎIAE, sed OCTAVIAE.

Ab antiquis itaque nonnulli Elogiastae petunt, quae hic subijciemus; vtrum rectè iudicium nostrum sic accipe.

I. *Dicundi*, *Potiundi* pro *Dicendi*, *Potiendi*; similiaque Verborum Tertiae, & Quartae Coniugationis Gerundia, & Passiua Participia, quùm rei dignitas quaedam exprimenda fuerit, vt in antiquo marmore apud Gruterum pag. CCCCLX. num. 4. SACRIFICIVMQ. FACIVNDVM. sic apud Plautum *Dominum dicundum*. Et apud P. Iouium in descript. Larij Lacus; *Insigne Praetorium habet iuri dicundo*; Aut grauitas, vt apud Terentium *Libido Reipublicae capiundae*; Et apud Ciceronem; *Cuius voluptatis auidae libidinis temerè & effrenatè ad potiundum incitarentur*: Et apud Fortunatum Columbum nostrum: *Vt & ipsa aperiundi secreti necessitas*, *purioris veritatis* &c. Aut quùm fingenda vetustas, & repraesentanda in Inscriptione, collectis tamen alijs Archaismis, qualis re ipsa est vetustissima Puteolis, relata à Grutero pag. XIV. num. 2.

CCLXXV.

C. CLVVIVS . M . F
IIII . VIR
IVRI . DIC. II . VIR . NOLAE
IIII . VIR . QVINQVENNAL
DE. SVO. FACIVND. COERAVIT
IDEM . RESTITVIT
IOVI . O . M . SACR
* *Iuri Dicundo*.

II. *Lachrumae*, *Sulla*, *Sibulla*, *Cupressus* voce duntaxat, seu pronunciatione videntur esse probanda: Scripto autem *Lachrymae*, *Sylla*, *Sibylla*, *Cypressus*. Ex quo acris, & adhuc vigens inter eruditos controuersia videtur non modò dirimi, sed ex partium votis plenis componi. Siquidem, Y, Graecum sonat Latinè, V, cum sono tamen quodam exili, vt amplè obseruamus ex sententia eruditorum principum in nostra Paraenesi ad calcem libri I. Dierum Atticorum, edit. Mediol. Anno Sal. MDCXXXIX. per Dionysium Gariboldum. Sed, V, pro, Y, fuit inuectum aetate vetustissima Ennij, Cicerone teste in Orat. Itaque feculentissimi posteà seculi credi potest marmor apud Iulium Iacobonium in Append. de Prisca Caesiorum Gente cap. IV. in quo legimus, Y, semper repositum pro, V, in hunc modum;

CCLXXVI.

IYLIO . EYBYLIDAE
C. Y. CORR. TYSCIAE
X. YIRO . PRAEFECTO
AERARII . S. SATYRNI
OB . INLYSTRIA . IPSIYS
MERITA . ET . AMOREM . IYX
TA . CIYES . ORDO . INTE
RAMNATIYM . PATRONO
* i. e. *Clariss. Viro*
* i. e. *Decemuiro*

III. *Omneis* pro *Omnes* tũ probaretur, quùm audiretur iucundiùs *Omnis*, quàm *Omnes*, ex monito A. Gellij lib. XIII. Cap. XIX. Nam cùm horum vterque sit Accusatiuus pluratiuus, diphthongus autem *ei* hodie pei *i* (tametsi malè, & corruptè) pronuncietur, clariùs equidem distingueretur à singulari Recto, & Patrio: Hoc (inquam) legendo, non inscribendo placeret obseruari. Caeterùm quae nomina tertiae declinationis inflectant pluralem Accusatiuum in *es*, *eis*, *is*, consule Ant. Mucinum recentem scriptorem, in Sua Syntaxi Latina.

IV. *Queis* pro *Quibus*, in carmine pro necessitate metri, in pedestri sermone pro soni iucunditate; In qua cauenda est affectatio.

V. *Siem*, *Sies*, *Siet* pro *Sim*, *Sis*, *Sit*, si tu sies Comicus, vtere; sin Elogiastes, praeterquàm in ridiculis Inscriptionibus, abstine. Ipsi namque audiuimus iam tùm ephebi, quo tempore fruebatur Patria nostra Erycij Puteani disertissima voce in Scholis Palatinis, carpi Inscriptionem ab ipso expositam, quasi Antiquitatis olidae affectantem. Ea nunc quoquè, restitutis nuper ab incendio aedibus, quarum partem superiorem Scholae obtinent, ita legitur;

QVIS-

CCLXXVII.

QVISQVIS , ES , OTIOSVS . SEV , NEGOTIOSVS
SVSPICE
OTI , HIC , LOCVS , EST
OLIMQVE , FVIT
IN . QVO . THEMIDEM . ET , SVADAM . COLAS
HAEC , TE , VIRVM , ILLA . CIVEM , FACIET
BONA , BONVM
SED , HEIC , FACIET , VENI
VT . IN . OTIO . NEGOTIOSVS , SIES
IN , NEGOTIO . OTIOSVS
ERYCIVS , PVTEANVS . C. R. PROF. ELOQ. ET . HISTORIOG. REGIVS
D , D . D . P , P , P

VI. Afflat etiam situm huic titulo vox *Heic* pro *Hic*, quam cauebis non minùs illis *Deico*, *Ieis* &c. pro *Dico*, *Iis*.

VII. *Darier* pro *Dari* detur Poëtae egenti pro stipe.

VIII. *Caius*, *Cneus* oculus legit, lingua mitigat pro, C, substituens, G; sed hoc nihil ad rem Elogiasticam. Caueto tamen, ne reuoces ex antiquis obsoleta *Acnatus*, *Fruces* &c. pro *Agnatus*, *Fruges*.

IX. *Optumus*, *Maxumus*, *Pessumus*, & huius formae reliqua pro *Optimus*, *Maximus* &c. caliginosae vetustatis reliquiae, dissipatae iam tùm illucescente seculo aureo, hoc est ex Inscriptione C. Caesaris, vt tradit Quintilianus.

X. *Impendia* (vox vsitata apud Polam antiquarium) non sinè dispendio venustatis vsum sibi quaerit in Elogio. Nam pro ea vsurpant *Impendium* Cicero, Seneca, & nitidus quisque Scriptor.

XI. *Quotiens*, *Totiens*, interposita, N, pro *Quoties*, *Toties* pertinacis ingenij est vsurpare, quamquam non imprudentis; Sed si *Centies*, & *Decies*, & *Millies*, expuncta N, proferre est moris, quid ni similem in modum *Quoties*, & *Toties*?

XII. *Patronos* pro *Patronus* Romanum hominem in Graeco palliolo ridendum exhibet.

XIII. *Fortom* pro *Furtum*, reliquiae seculi plumbei.

XIV. *Aedebos* pro *Aedibus*, terricula mera barbariae.

XV. *Di* pro *Dij* vetustum, sicut *Dis* pro *Dijs*. Sic antiqua monumenta; FECIT, DE, MANIBVS, idest *Manibijs* (pro Manubijs) Epitaphia quoquè innumera DIS, vel DIS. MANIBVS, Marmor item Hispanicum in Vrbe Murtia, olim Murgis, apud Auctorem Inscript. Sacrosf. Vetust. pag. IX.

CCLXXVIII.

CASTORI.ET.POLLVCI. DIS.MANIBVS.SVLPITIAE . Q. SVLPITI . F. VOTVM . OB . FILIVM . SALVTI . RESTITVTVM

Quamquàm Gruterus idem marmor referens legat DIIS, & SVLPITII, corruptis (credimus) exemplis ad se transmissis, vt aliàs non rarò. Romae in officina Antonij de Ferrara (ait Gruterus DCLXXXVIII. num. 1.) Antiquarij legitur hoc marmor;

CCLXXIX.

QVEM , DI , AMAVE
RVNT , HAEC , MORI
TVR . INFAS . ANNO
RVM , III. MENS. SEX
D. XIIII. ISIATI . FILIAE
B . N . M . ANTINOVS
ET , PANTHIA , PAR

In Nomismate, quod C. Marcius Rutilius cognomento Censorianus Anno Vrbis CCCCL. Consulatum gerens excudit, in quo binae imagines Anci Marcij, & Numae Pompilij Romanorum Regum Patris, ac Nepotis ex Filia, ita inscriptum legitur: NVMAE . POMPILI . ANCI MARCI, *Pompilij*, & *Martij* (neque scrupulum ingerat litera Ր bis inserta in *Pompili*, quasi exoticam putes, quia cõmunem illã habuere primùm Latini prisci cum Graecis, dein paululum inflexam ex Ր quadratum ㄇ pro O, & caeteras, propriam effecerunt) In auersa autem Nomismatis parte cusus est Portus Ostiensis cum rostro Nauigij (monumentum conditae ab Anco Marcio

Marcio Vrbis Ostiae) cũ epigrapha: C. CENSO . ROMA . idest *Caius Censorinus Romanus* (vel *Roma* idest *Domo* ex vsu loquendi veterum) id quod obuium saepè in vetustis Inscriptionibus, nec non Poëtis aeui florentis, qui & ex antiquitate petunt quandoque vocabula ad maiorem grandis poëmatis dignitatem. In Elogijs ergò nostris locum habebit, re poscente, vox *Di*, puta in memorandis Ethnicorum Numinibus, aut ipsorum cultu euerso per satores Euangelij, aut in fabulosis inuentis, cuiusmodi est Francisci Ponae in Apotheosi Viuentium Amicorum; vbi Tabulam affingit suspensam columnis à GLORIA cum his notis

CCLXXX.

B . F ✱ idest *Bonum Faustũ*
NVMINVM . REX . IVPITER
BEATA . IN . INSVLA
FREQVENTIBVS . DIS . SENATVM
HABVIT
KAL. MAII . MDCXXIX

Aut posito *Dis* pro *Diuis* ad amplificationem, vt vsurpauit Erycius Puteanus in Dedicatione Historiae suae Insubricae, quam non pigebit referre

CCLXXXI.

ILLVSTRISS . ET . EXCELLENTISS
PRINCIPI . ET . HEROI
PHILIPPO . GVLIELMO
DEI . GRATIA
PRINCIPI . AVRAICAE
COMITI . NASSAVIAE
EQVITI . AVREI . VELLERIS
QVEM
HVMANITAS . MAGNANIMITAS
ROBVR . CONSTANTIA
CETERAEQ . VIRTVTES
DIS . QVAM . HOMINIBVS
SIMILIOREM
FECERVNT
ERYCIVS . PVTEANVS
HISTORIAM . INSVBRICAM
AETERNO . CVLTV . D . D

Et licet aduersari videatur Priscianus figens antiquitatis vestigium in vocibus *Ij*, *Dij*, *Ijs*, *Dijs*, eo quòd veteres scriberent gemino II porrectas syllabas, ex quo posteriora secula dixerint *Dj* pro *Dij*; tamen (audebit sus Mineruam) quid si priùs dictum antiquis est *Di*, quàm *Dij*, vel *Dei*? Nam *Dei* vsurpatum legimus apud Gruterum pag. DCCCLXXV. n. 6. DEIS . MANIB. IVLIAE . LARINAE . ET . &c. Item pag. DXC. n. 2. DEIS . ET . GENIO . RHODONIS . DOMITIAE . AVG. SER. cui concordat Auctor Inscript. Sacros. Vetustatis; Quòd si nomen POMPEIII tribus, III, absolui placuit Caesari, Artis Grammaticae doctissimo, quemadmodum refert doctissimus Orthographiae Claudius Dausquius, Tract. II. Antiqui Latij, Sect. II. coniectari licet, vix antecessisse aetati Caesaris vsum geminandi vocales longas, ac proinde vsitatum priùs scribere *Di*, quàm *Dij*, *Dis*, quàm *Dijs*: Certè quod attinet ad vocalem, I, longam, allegat ibidem Dausquius auctoritatem summi Viri asserentis, I, non duplicari, idque esse ad mentem omnium literatorum, etiam ex vsu; nisi quòd *deuiat*, inquit, *vnus aut alter lapis*, citatque illum *Ab aeuo Augusti*: HERODIAN. PRAEGVSTATOR . DIVII AVGVSTI. Ergo, si id intrusum ab aeuo Augusti, habemus antiquis scriptum *Di*, *Dis* priùs, quàm *Dij*, *Dijs*.

Vnde adhuc Scripturae dignitas infringatur.

Membrum IX.

PAr videtur priscis Romanis fuisse cura literatorum marmorum, & incuria literarum; quarum scilicet scalpendarum operam permittebant lasciuiae stolidi vulgi. Hinc facilè irrepsit in Romana monumenta barbaries Romani decoris inimica. An quia vt optimus quisque tùnc facere malebat, quàm dicere; ita benefacta sua scribenda, quàm bene scripta curabat? Vtque rem ipsam deprehendas, citat Gruterus pag. DCII. n. 5. sepulcri titulum, videlicet:

CCLXXXII.

D . M
C. VERGILIVS . MARTANVS . COLONVS . AGRI . CAELI . AENEI . ANVLENAE . CERTAE . COLONAE . AGRI . SS . ANORVM . XXII . COIVGI . COIVGALI CASTAE . CARAE . BONE . PIAE FIDELI . DVLCI . CARE . AMANTISSIMAE . DESIDERATISSIME SODALICIARIA . CONSILI . BONI . B . M

Vide

Vide insanam lasciuiam in diphthongis omissis. Cui fidem facit Smetius lector oculatus marmoris, Auctore Grutero, qui & adnotatiunculam hanc facit: *Sic multa incorrectè in ipso marmore*. Non ergo modus quilibet Romanarum Inscriptionum imitatione dignus est nostra. Vt autem specimen demus earum, quarum scripturam velut exoticam repudies, accipe ex Aldo Manutio in Orthographia Marmor Romanum sub voce *Litus*, num. I. videlicet:

CCLXXXIII.

IAM. DATVS. EST. FINIS. VITAE. IAM
PAVSA. MALORVM
VOBIS. QVAS. HABET. HOC. GNATAM
MATREMQVE. SEPVLCHRVM.
LITORE. PHOCACIO. PELAGI. VI
EXANIMATA S
ILLIC. VNDE. TAGVS. ET. NOBILE
FLVMEN. HIBERV S
VORSVM. ORTVS. VORSVM. OCCA
SVS. FLVIT. ALTER. ET ALTER
STAGNA. SVB. OCEANI. TAGVS. ET
TYRRHENICA. HIBERVS
SIC. ETENIM. DVXERE. OLIM
PRIMORDIA. PARCA E
ET.NEVERE.SVPER.VOBIS.VITALIA.FILA
CVM. PRIMVM. LVCINA. DARET
LVCEMQVE. ANIMAMQVE
VT. VITAE. DIVERSA. DIES. FORET. V
NAQVE. LET I
NOBIS. PORRO. ALIA. EST. TRINO
DE. NOMINE. FAT I
DICTA. DIES. LETI. QVAM. PRO
PAGARE. SVOPT E
VISVM. OLLIS. TACITO. ARBITRIO
CVM. LEGE. PERENN I
SISTI. QVAE. CVNCTOS. IVBET. AD
VADIMONIA. MORTI S

Illas enim dictiones extrema distracta litera discerpere, quae (cedo) aut lex carminis, aut lepor scripturae suasit? Ab eiusmodi ergo formis abstinendum.

Hoc tamen comptu neglecto pulchrius & magnificentius videri voluit recens marmor Romae in Basilica Liberiana iacens ad pedes Altaris D. Francisci. Est memoria Pauli illius Capisucci, cui Clemens VII. cognitionem commisit celeberrimae Causae Diuortij inter Henricum VIII. Angliae Regem, & Catharinam Reginam coniugem, Ferdinandi Aragonensis & Isabellae Castellanae Regum Filiam: his notis consignata:

CCLXXXIV.

PAVLO. CAPISVCCO. EPISCOPO
NEOCASTEN. VICARIO
PAPAE. ROTAE. AVDITORI
SVBSIGG. GRATIAE. RESCRIPTIS
PRAEPOSITO. PLVRIBVS
LEGATIONIBVS. FVNCTO
IO. ANT. CARD. S
PANCRATII. PATRVO
BENEMERENTI. POSVIT
OBIIT. ANNVM
AGENS. SEXAGESIMVM
III. ID. AVG. M. D. XXXIX

Nec illa vacat horrore saltem Hennianae antiquitatis, & lasciuiae poëticae, quae versus exarat, non à dextera ad sinistram de more ductos, & quasi iacentes; verùm quasi erectos, ac stantes, cadentibus deorsum hinc inde lineis; atque literae vnius plantam subeunte alterius vertice, vt legitur apud Aldum in veterum Notarum explantatione sub litera, O, videlicet:

CCLXXXV.

O S
S I
S T
A A
H S
E V
I N
C T

Mutila haec sanè Inscriptio, & caeca, fragmentumque Epitaphij, vt vides; sed quidquid restituas, ac reficias, haudquaquam deleueris formam scribendi inusitatam bonis seculis, ac planè informem. Quod planum facit dissertatio Iulij Caesaris Scaligeri, de Causis linguae Latinae cap. XLVI. vbi verum se professus Philosophum, aggreditur indagare, vter sit modus naturae propior in scribendo, isne, quem Hebraei sequuntur, à dextra nostra in sinistram introrsum; an noster, qui à sinistra in dextram extrorsum excurrit. *Est enim*, inquit, *motus vna ex causis literarum; quare motus ipsius ratio siue modus, literarum quoque generationis erit affectio*. Haec Scaliger. Et post multa; *Ad haec*, ait, *multae sunt rationes, quibus peruersè scribere* (Hebraei) *arguuntur. Principiò motus manus naturalis extrorsum est: quies enim intus ad pectus, & oculos in foetu: igitur primus motus extrorsum explicatur.* (& post pauca) *Ergo obtutus noster suapte natura plus dextrorsum versum fertur*. Quae fuerit

ergo peruersitas (suscipimus ipsi) si contra motum naturalem, contra vsum & consuetudinem oculorum cogas deorsùm praecipitare obtutum, & literas solitarias in dictionis communionem redigere, deturbatasque è sede, in qua fixeris, violento motu colligere? Nam siue iacére velis deiectum solo marmor, cur non magis stabunt literae ad latus, alterius altera in seriem, vt circumducenti Lectori obtutum facilè pateant? Siue stare illud iusseris, ita poscente structura molis, ecquae tam arcta membrorum spatia in opere marmoreo multiformi, quorum aliquod non illa paucula capiat verba, vel vno versu toto porrecta, vel pluribus caesim perstricta? Extant passim, apud Gruterum praesertim in iacente marmore Inscriptiones, alias atque alias in figuras ductae; in circulum (Grut. CLXXXIV.3.10.12. & DCCCCLXXXIX.3. in Nomismatis quoque, in tumulis, ex his visuntur Florentiae, ijque recentis memoriae in summo Templo) In semicirculum (Grut. CLXX. 5. & in Arcu Portae Perusinae seculo Augustaeo excitatae, hodie quoquè legimus AVGVSTA. PERVSIA) In triangulum (Grut. CCXXVIII. 7.) alias quoquè figuras, quae tibi facilè occurrent. Erecto autem in marmore non raras offendimus breuissimis versibus vix dictiunculam complexis totam, vt apud Grut. pag. XXVII. num. 1. in binis Columnis Graecè inscriptis: Et ibid. XXXVIII. 10. & CV. 13. & alibi. Adeo in molibus magni artificij membra omnia plana inscribere fas est, vbi maior tabula impar est toti Epigraphae. Quod est obseruare apud Gruterum non semel, praesertim pag. XXII. num. 3. & CXXXII. 1. & CCCLVIII.6. & CCCCXXXVII.3. & DXXXIV.3. & DCXXIII. 1. Visendus omninò Arcus Traiani ibidem, CCXLVI.9. Item Constantini ibidem, CCLXXXII. 2. & alibi. Etiam vbi ne dum par tabula, sed amplior, quàm vsus poscat, vt apud ipsum Grut. pag. XIV. n.3. Et XX. 8. XXIV. 5. XXXIV. 4. & CCCXLVIII. 1. & CCCLX. 2. & CCCLXXXV. 2. Congruentiùs quidem si causa intercedat distinguendi membra, seu commata, seu particulas maiores, vt apud eundem pag. CCCCLXXVI. n.7. & DLXIII.7. & DLXXXXIX.1. & DXCII.4. & DXCIII. 3. Alibique.

Haec nobis dictantibus commodùm attulit Sigismundus Marchesius (Patritius Foroliuiensis, Eques Militiae S. Stephani, iuuenis moribus elegantissimis, literisque instructissimus, Antiquitatis verò studiosus inter primos) accersitum è Patria monumentum vetustum, nondum quod viderimus, vulgatum, nec absimile quibusdam alijs (apud Gruterum) è suo seculo rudi illo, ac degenere, vt arguit tam mentio Caesaris imperantis, quàm quod exsculptum in Columna, Inscriptione bipartita in hanc formam, videlicet. In summo scapo:

CCLXXXVI.

LIBERATORI
ORBIS . ROMANI
RESTITVTORI . LIBERTATIS
ET . REIPVBLICAE
CONSERVATORI
ET . PR.. VI.. VI.. CIAE . LIVIAE
DOMINO . NOSTRO
. . . .
. . . .
VICTORI . ET . TRIVMPHATORI
SEMPER . AVGVSTO

In imo autem scapo legitur altera, sed opposito mutuo scripturae, literisque sursùm versùm, vt primo aspectu mirabundus facilè haeseris, ni corruptela seculi inspecta materiam protinus subtrahat admirationis. Ita enim ibi cusum occurrit:

CCLXXXVII.

IMP. D. N
FL. IVLIO . CONSTANTIO
NOBILISSIMO . CAES

Visitur haec Columna tertio lapide ab Vrbe Foroliuij, ad locum (vulgò) Plebem Aquaeductus, in Coemeterio, vbi & effigiem Sanctae Crucis sustentat in culmine positam. Est autem nobis documento, nihil magis deminuere dignitatem Romanae Inscriptionis, quàm in cippo immobili, non tabula tractabili, damnari viatoris oculos peruersa, atque praepostera lectione. In alijs id genus obliquis habes, quid iudices, quoties nimirum facultas non est conuertendi obtutum, & cursum literarum recto lumine consectandi.

Extat apud Auctorem Inscriptionum sacros. Vetust. sub titulo Italicarum, Vrna cum hac Inscriptione, videlicet:

D. M. S

CCLXXXVIII.

D . M . S

S POTENTI . INFANTIS
A DVLCISS. AC . PER. HOC
L ALVMNI . CARISS. QVI
V PROPTER . IMMATVR
E MORTEM . ALIVM . FR
MERITOR . SVOR . RE
PORT . NON . POTVIT

* *Potenti* pro *Potentij*
* *Fr*, idest *Fructum*

Porrò haec ipsa relata à Grutero pag. MXXXVI. num. 3. legitur absque apposito illius dictionis ad latus SALVE, quasi ab exscriptore defaecata illo barbarico archaismo: quo satis monemur, id genus scripturae migrare in exemplum non debere. Quam verò apud Gruterum offendis pag. DCLXIX. num. 4. emblemate simili vtrinque literarum perpendicularium, quae dictionem efficiunt iniuria mutilaram, ad dexterum latus hanc VLTOR .... Ad laeuum hanc ETVTOR ...... quàm sit suppressione potiùs, quàm imitatione digna, satis monet ipse Inscriptionis sensus insulsus: Ita namque legitur. *Antonius Seuerus Aquila hic iacet sine anima* &c. Viuentem autem volebat iacere in sepulcro?

Inter haec venit in manus Elogium Cardinalis vere Eminentissimi, Iulij Mazarini, Auctore Nicolao Charpy A Sancta Cruce, editum Parisijs hoc ipso vertente Anno MDCLVIII. in quo vt perlegimus non sinè voluptate, atque approbatione iuuenis ad elogia pangenda nati, ecce stupentibus euanescere seriem lectionis, & veluti de repente mutata scena, ex Elogiaste Histrionem apparere. Quandoquidem in subsequente pagina IX. nil vsquam occurrit versuum, nil dictionum, nil Elogiasticae texturae, nisi vna, & ea solitaria syllaba (*Ah!*) medium ipsum tenens paginae; quae quidem pagina formae est grandioris, quemadmodum totus codex, seu vt loquitur vulgus Bibliopolarum, *In folio*. Porrò occupandae legentium admirationi praestat credere, quàm iuuandae intelligentiae, appositā inibi videmus in margine (seu mauis ad oram) paginae hanc notationem literis minusculis: *In maximi doloris signum Exclamatio isto sola ponitur, & ex interrupta felicitate Galliae interrumpitur Elogij Scriptura, non textura*. Monstrosum enimuerò (pace Auctoris) scripturae commentum. Aptiùs multò licuisset interrumpi scripturae per Aposiopesin, seu Reticentiam, vt tradunt Rhetores, per quam figuram oratio superante dolore, gemituque intercipiente abrumpitur: Caeterùm desideratur hoc loco exemplum non tam Elogiastae, quàm Scriptoris cuiusuis omnino generis: dolendumque est maiusculum id, ac decumanum vitium in laudationem cecidisse laudatissimi nostro seculo, ac tota laudandi posteritate Principis, habuisseque Auctorem hominem ingenij minime gregarij, neque styli torpentis. E re autem tua, Lector, fuit, vt per nos commonefieres, ab huiusmodi nouitate scribendi etiam atque etiam abhorrere.

De Versuum ductu, & positura

Membrum X.

VErsuum, quibus Inscriptio omnis continetur, certa forma, seu regula praefiniri nulla potest. Aliàs namque ductu perpetuo inscribitur, plenis vtrinque versibus, aliàs diminutis, ac truncis: Nunc extantibus, ac sensim recedentibus; Effusis, contentis; Alternis, geminatis; & hoc vna, eademque in tabula. Interdum campus inrerruptus (vt superiore Membro innuimus) ludente ingenio Architecti variam positionem poscit versuum. Quamquàm autem plus multò conferat in hac parte obseruatio monumenrorum (& huiusce Operis tòto corpore, & apud Gruterum, Manutium, aliosque collectores antiquitatum) quàm nostra praeceptio; non fuerit tamen ab re, selectiora nonnulla hic proponere tùm ex antiquis, tùm ex recentibus, quae multiforme nobis quasi vestigium, seu Ichnographiam Inscriptionis aliter, atque aliter disponendae sub oculis ponant. Itaque missis ijs, quae tractu continuo ad finem vsque feruntur, sola versura intercisis dictionibus, quorum apud omnes Scriptores huius generis

neris infinita seges est; sicut etiam quae dictiones abrumpunt desinente versu, supplendas autem Lectoris intelligentia (id quod habet, si prudenter quis imitetur, venustatis non minimum) haec breuiter allegamus.

Inscriptionum quaedam alternant, longis, & curtis versibus, vt apud Gruterum pag. II. n. 2. In Ara:

CCLXXXIX.

DIIS . DEABVS
OMNIBVS
VETVRIVS L . L
SECVRIVS
PRO . SE . SVISQ

Cui subdimus nuper erutum Pisis marmor, & in Armamentario erectum studio & cura Pennae Praefecti, videlicet:

CCXC.

D . M
M. VLPIO . AVG. LIB
VERNAE
AB . EPISTVLIS
LATINIS
VIBIA . THISBE
VXOR
INFELICISSIMA

Quaedam alternis ingeminant, vt in monumento Comensi apud Auctorem Sacrosanctae Vetustatis.

CCXCI.

P. ATILII
P. F. O. V. F
SEPTICIANI
GRAMATICI . LATINI
CVI . ORDO . COMENS
ORNAMENTA
DECVR . DECREVIT
QVI . VNIVERSAM
SVBSTANTIAM
SVAM . AD . REMPVB
PERTINERE . VOLVIT

Non multùm abluditur in Brixiensi memoria, quam ex Apiano accepit Gruterus pag. CCCC LXII. num. 6.

CCXCII.

C. RAESIO
P. F. FAB
AEMILIANO
SENIORI
EQVO . PVBLICO
OMNIBVS
HONORIBVS
MVNICIPALIBVS
PERFVNCTO

Sunt, quae binos dirimunt, binis interiectis, vt apud Grut. pag. II. num. 10. Est Comensis

CCXCIII.

DIIS
DEABVS
QVE . CVM
IOVE

Quandoque ternis, vt apud eundem pag. V. num. 5. Est Mediolanensis

CCXCIV.

IOVI
IVNONI
MINERVAE
Q. V. G. V. S
L . M

Et quae trinos supponunt trinis, vt apud eundem pag. XVIII. num. 1. Est Romana.

CCXCV.

I . O . M
NVMISIVS
ALBANIVS
ANTISTEMIVS
MINITES
ARTEMAS
FAVSTVS
EX
VOTO

Quaedam anfractu curuantur, vt apud eundem pag. DLXXXVIII. num. 4.

M. VLPIO

CCXCVI.

D . M
M. VLPIO . AVG. LIB. DIONYSIO
QVI . FVIT . AB . AVRATVRIS
VIX. ANN. XXXXV. M. VI
VLPIA . AVG. LIB. HEROIS
CONIVGI . KARISSIMAE . ET . PIENTISSIMAE
DE . SE . B. M.. CVM . QVO . VIXIT . SINE . VLLA . QVEREL
ANNIS . XXV. ET . M. VLPIVS . DIONYSIVS . F. FECER. ET
SIBI . ET . SVIS . LIB. LIBERTABVSQ. POSTERISQVE
EORVM . IN . F. P. XII. IN . AGR. P. XII

Est autem haec figura plena antiquae dignitatis. Sunt & quae in conum desinunt, vt apud eundem pag. XXXIII. n. 9. Est Romana, Graecè inscripta in Arula

CCXCVII.

Η Λ Ι Ω
Μ Ι Θ Ρ Α
Α Ν Ι Κ Η
Τ Ω

consule ipsum Gruterum pag. CCCCLXXVII. num. 1.

Quaeque ex aduerso in obeliscum ab imo ad summum perducuntur. Legendus est Benedictus Mariottus in suo Vertumno, inter Miscellanea, vbi attollit Augustino Mascardo Elogium in obelisci formam: indignum id quidem Marmore inuentum, & magis natum Academijs iuniorum, quàm Orbis theatro; quod nos idcirco auertit ab eo referendo. Haud aliter censemus, si quis formas alias inscribendi excogitaret marmoribus antiquis insolentes; etsi olim ceris expressas, ac libris; veluti, Theocritum imitatus, Simiae Rhodij Alas, aut Ouum, aut Securim. Tu autem interpretare de figura, quam Elogiastae inerudití sola designet libido, & genius insanus. Nec verò inscitè in ouatam formam coëgit Dedicationem Erycius Puteanus, Encomij nimirum Oui, disertè & amoenè ad miraculum compositi. Ita verò inscripsit:

CCXCVIII.

V . N
INGENIO
PRVDENTIA
ET . FACVNDIA
INCOMPARABILI
D. DAVIDI . FLORITIO
RIQVEBORGTRIGAVLT
THEMIDIS . ET . HYGEIAE
MYSTAE . CORCVLOQ.
ERYC . PVTEANVS
ENCOMIVM OVI
DEDICAT
L . M

Probabitur etiam cùm ouata, tùm qualiscunque alia figura, quam spatium inscribendum praescripserit. Est enim non mediocris ingenij laus aptare operi argumentum, & brutam molem dispositione versuum congruente Arti animare. Ita in marmorea tabula circulatim secta factum cernimus, vt apud Gruterum pag. LXXXIII. num. 10. Tenet namque Epigrapham, quam circino percommodè ambias. Est Romae in Ara Caeli, videlicet;

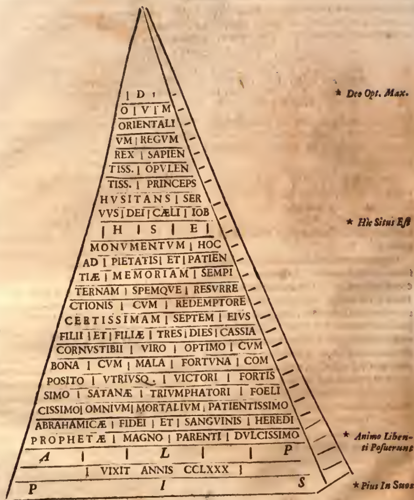
CCXCIX

ISIDI
FRVCTIFERAE
. . . .
. . . .
POSVIT

* Supplendum est nomen Auctoris absumptum temporis edacitate

De figuris Inscribendi circulari, semicirculari, triangulari recole, quae superiore membro tradita sunt cum indice exemplorum veterum. Est etiam scitì Architecti ita formam operis conficere, vt argumento obsequatur inscriptionis. Hinc Ioannes de Pineda è Societ. Iesu deformaturus quasi sepulcrum Iobi, Principis illius quondam pientissimi Orientalium, Pyramidem excogitat, illarum scilicet gentium secutus morem, ipsamque pòst spatijs plenis à culmine ad radices occupat Epitaphio, verba distinguens singula segmentis quasi lapidum, quibus distincta in gradus attollitur moles; subiecta praeterea vice basis Epigraphe stricta, cuius exemplum non poenitebit repraesentare, videlicet:

CCC.

CCCI.

HOSPES . ASTA . ET . PELLEGE

QVI . SE . QVI . SECLVM . VICIT . QVI . SAEVA . SVORVM
FVNERA . AMICORVM . IVRGIA . PAVPERIEM
VLCERA . QVI . CARNIS . QVI . CONIVGIS . IMPIA . VERBA
QVI . CAELVM . IRATVM . MENTE . TVLIT . PLACIDA
INDOMITA . VIRTVTE . IOBVM . PATIENTIA . VIRGO
IAM . VIDVA . HOC . SPONSVM . CONDIDIT . IN . TVMVLO

Quòd

Quòd si spatium superficiei vnius in mole bipartitum sit, aut tripartitum, ac deinceps, totidem in Epigraphas distribuere par erit argumentum, vt apud Gruterum pag. CCCCXXIII. n. 4. Epitaphia destinata Marito, & Filijs duobus, vbi in tabula ampla ramusculus medium dirimens reliquit partem alteram Marito, alteram Filijs in hunc modum:

CCCII.

D M S

Q. IVL. MAXIMO . C. V
QVAESTORI . PROV. SICI
LIAE . TRIB. PLEG. LEG
PROV. NARBONENS
GALL. PRAET. DESIGN
ANN. XLVIII
CALPVRNIA . SABINA
MARITO . OPTIMO

Q. IVL. CLARO. C. V. IIII. VIR
VIARVM . CVRANDARVM
ANN. XXI
Q. IVL. NEPOTIANO. C. + I
IIII. VIRO. VIARVM. CVRAN
DARVM . ANN. XX
CALP. SABINA . FILIS

Adi etiam paginam CCCLVII. à numero 7. vsque ad 13. Et pag. proximè praecedẽtem n. 3. Item pag. CCCIIX. num. 10. Et CCLXXVIII. num. 1. Et CLIIII. vbi habes Columnam milliariam primi ab Vrbe lapidis triplici distinctam epigrapha. Et pag. XLVII. num. 5. 6. 7. 8.

Sin plures extiterint superficies, vt in basibus solidis Columnarum, Statuarumuè, quae ex omni parte inscribi postulent, ordinabis Epigrapham in corpora plura distributam, vt in superiore exemplo; vel corpus vnum ad omnes superficies ordine continuabis, quasi ad subsequentes in codice eodem paginas narratione perducta, vt habes apud Gruterum passim, praecipuè pag. CCCLXXVIII. num. 1. & CLXXXVI. num. 3. & CIII. 6. & XII. 10. & DCCCLXXXIX. num. 7. & DCCCXCIIII. n. 2. & DCCCCXXX. num. 2. & CIↃXXVII. 4. Adi Marcum Zuerium Boxhornium in Monumentis illustrium Virorum, & Elogijs, pag. 89. vbi describit iconieè Columnnam, quae hodie visitur, secundo lapide à Rauenna, cuius in lateribus singulis (est enim quadrangularis) binae tabulae Narrationem totam octonis membris absoluunt. Producimus autem nos recens ac dignum Orbis spectaculo, quia spectatum fuit probatumque in Vrbe Roma: Quùm videlicet Baldo Catanio Auctore, Alexander Cardinalis Perettus in translatione Cinerum SIXTI V. Pont. Max. ad Basilicam D. MARIAE Maioris, de Anno MDXCI. Cenotaphium Regia magnificentia erexit. Id erat hexagonum, membrisque sex Epigrapham absolutam dispertiebat per singulas Molis facies, ab illa inchoans, quae valuas maximas Basilicae subeunti aduersa occurrebat, hoc ordine:

CCCIII.

I.
ALEXANDER . PERETTVS . S. R. E. CARD. VICECANCEL
MAGNO . AVVNCVLO
II.
BEATISSIMO . SIXTO . QVINTO
III.
PONTIFICI . MAXIMO
IV.
PATRI . OPTIMO
V.
PRINCIPI . SANCTISSIMO
VI.
CHRISTIANAE . LIBERTATIS . PROPVGNATORI

Ita Pyram quisquis ambibat spectatorum, Inscriptionem continenti serie totam perlegebat, membrisque singulis & suum pondus encomij aestimare licebat, & elegantiam distributionis contemplari. Siquidem I. in *Magno Auunculo* designatur non tam gradus consanguinitatis cum Alexandro Card., quàm merita illius, magnitudoque rerum gestarum. II. *Beatissimo*, quia caelesti nutu fastigium Pontificij scandens respondit omninò & Numinis voluntati, & Hominum

minum expectationi. III. *Maximo*, vt qui maximam prae multis ante se Pontificibus auctoritatem obtinuit, quod est in Ecclesiastico Regno praecipuum. IV. *Patri optimo*, cui scilicet omnes promiscuè, Priuati, Principes obsequentissimos sese filios, ne dum subditos praestitere, obseruantes etiam atque etiam nutuum Romanae sedis. V. *Principi Sanctissimo* non solùm legibus latis, sed liberalitate in bonos, seueritate in improbos, vt fama testatur. VI. *Propugnatori Christianae libertatis* ob compressos sua tempestate hostes, classe aduersus piratas comparata, atque auri talentis pluribus in thesauro Arcis Sancti Angeli repositis.

Adhuc tamen nobilius exemplum oblatum est nullum, quàm apud Franciscum Polam inter Inscriptiones liberorum circa parētes, n.199. Vbi exhibetur graphicè vna in sectiones septem dispescita sepulcralis Inscriptio, certante Elogiastae ingenio cum operis marmorei magnificentia. Eius studio si fortè, Lector, tenēris, adi Aloysium Nouarinum, Variorum Opusculorum, qui vnus principio inscriptus fuit: in cuius calce Inscriptiones Francisci Polae; estque allegata Inscriptio pag. 443.

Quod autem de Pyra, seu Cenotaphio, necnon de Sepulcro praecepimus, ad molem Templi totam si transferatur, cùm illud oculos spectatorum implebit, tùm Auctoris commendabit ingenium; nimirum si vna Inscriptio Plurimembris per membra sacrae Basilicae potiora distributa fuerit. Imaginem huius rei habes apud citatum Polam in Inscripp. Cardinalium, num. 34. qui rogatu Alberti Episcopi adornaturus exequias VALERII Card. in Summo Templo Veronensi, corpore vno Elogij per membra disposito & Valuas extrà, & seriem intùs fulcientium hinc inde testudinem Columnarum animauit in hanc formam.

CCCIV.

Ad Valuas Maiores
EXEQVIAE
CARDINALI . VALERIO

Ad Minores Valuas
IVSTA
CARDINALI . VALERIO

Deinde ad Columnas
OPTIMO . ANTISTITI
RERVM . DIVINARVM

NATO
CHRISTIANAE . RELIGIONIS
BONO

CONSERVATORI
CEREMONIARVM . SACRARVM

PROPAGATORI
PIETATIS . IN . DEVM

PAVPERVM
PATRONO . LARGISSIMO

VERONENSIS . CIVITATIS
PACATORI

MVNICIPVM . VERONENSIVM
PARENTI

Similemque in modum Pyra in medio Templo excitata per facies quaternas vndique titulum vnum deducit, videlicet;

CCCV.

In Fronte
ANIMAE
MAXVMAE . SANCTISSIMAE
AVGVSTINI . VALERII . CARDINALIS
ALBERTVS . VALERIVS
FRATRESQ. EIVS
FACIVNT
AETERNO . AFFLICTI . DOLORE
VII. ID. IVNII . M. D. C. VI

A Dextero latere
HVNC
INTER . OMNES . VERONAE . EPISCOPP
QVVM
CENTESIMVM . VIGESIMVM . QVINTVM
A . DIVO . EVPREPIO
POSVERIS
INTER . IPSOS . SOLOS . VENETOS
DVODECIMVM . REPERIES
SED . ET
CARDINALEM . SEPTIMVM
PONTIFICVM . VERONENSIVM
CENSITO

A latere sinistro
ANNIS . VIXIT . LXXVI
M. I. D. XV. H. IX
EX . HIS
VERONENSIS . ANTISTES
XLI
CARDINALIS
XXIII

In Posteriore Pyrae parte
AEVI . PLENISSIMVS . ET . GLORIAE
OBIIT . ROMAE
X. KAL. IVNII . M. D. C. VI
HORA . NONA

De

De Sensuum distinctione.

Membrum XI.

PRoximum est, vt, cùm de Versibus interruptis differuerimus, de distinctione sensuum per eos facienda moneamus. Nam vbi tractu continenti plenis versibus perscribitur, non secus atque in Oratoria, Historiaque periodo per interpuncta commodè adhibita, ipsa se distinguit quantumuis obscura sententia. Interruptio igitur versuum haud dubiè inuecta est exprimendae citra interpunctionem sententiae; siquidem maiusculae literae (quibus insigniri semper marmora traditum est initio huius Capitis, Memb. I.) etsi recepto vsu ament distinctas puncto vno singulas dictiones; respuunt tamen & colorum, & commatum notas, idest virgulas, & puncta gemina; atque adeò quo clauditur sententia, punctum vnum in extremo versus, vt habes suprà, Memb. III. §. Quaeres. Fieri autem contingit expressionem illam sententiae non modò in Membris, quae sunt principales partes periodi; sed etiam in Incisis, & epithetis,& particulis quibusque syntaxeos, siue ad significationem tantùm, siue etiam ad energiam. Interruptionis ergo cũ expressione damus exempla primùm ex antiquis, deinde recentibus.

Et quidẽ de Versu Incisa, & particulas syntaxeos exerente accipe ex Grut. pag. DCXII. n. 11.

CCCVI.

ACILIA . ELEVTHERIS
EPAPHRODITO . FILIO . PIISSIMO
ET . T. FLAVIO . AVG. L. EPAPHRODITO
CONIVGI . SVO
ET. TVCCIAE . ATHENAIDI
ET. ACILIAE . PRAEPONTIDI
FILIABVS . PIISSIMIS
ET. LIBERTIS . LIBERTABVSQVE . SVIS
POSTERISQVE . EORVM

Item pag. DCCXIIII. n. 3. perbellum exemplum in singulis exertis particulis constructionis, & epitheto cum energia in fine, videlicet:

CCCVII.

D . M
VETTIAE . VICTORIAE
FECIT
C. VETTIVS . HELIVS
ET
EGNATVLEIA . LVCVSTA
FILIAE
INFELICISSIMAE
VIXIT . A. I. M. V. D. XXV.

Quod autem citatur pag. DCCCLXXXIII. n. 8. descriptum Pisis ab Aldo Manutio, & Grutero transmissum, nos nostris oculis visimus Pisis (vt innuimus Memb. III.) in Aedibus Caesaris Roncionij in Via S. Mariae, legimusque paululùm aliter dispositis versibus, in hunc modum:

CCCVIII.

PARTHENI · HAVE
BENE · VALEAS
QVI · ME · SALVTAS
CVM · SOSSIA · FILIA · MEA

Siquidem Gruterus cum secundo versu tertium continuat: sed & infra quartum visus est nobis abrasus quintus in ipso marmore, quod peramplum est, quibusdam quasi vestigijs exstantibus. Ac ne in medium vocetur auctoritas & fides Aldi, à quo descriptam, & ad se missam affirmat Gruterus superiorem memoriam; hominem illum immensis defixum studijs credere cogimur transmisisse per alios exemplum. Itaque Amanuenses inuidiam colligant, oportebit, infidè exscriptae tabulae.

Huius generis recens vnum subijcimus in monumento Marmoreo Mediolani in Diui Barnabae, Aede Principe nostri Ordinis, vnde vulgò Patres Barnabitae vocitati, videlicet:

CCCIX

D . O . M
SS. APOST. PAVLI . ET . BARNABAE
NOMINE
ECCLESIAM
A . CLER. REG. S. PAVLI . DECOLLATI
VETERE . DIRVTA . AEDIFICATAM
MELCHIOR.CRIBELL. EPISCOPVS.TAGAST.
ANNO . MDXLVII
CAL. NOVEMB
ALTARE . MAIVS
CAROLVS . GARD. S. PRAX
ARCHIEP. MEDIOL
ANNO . MDLXIIX
NON . SEPT
CONSECRARVNT

Haec enim etsi purior & nitidior fundi poterat; versuum tamen scitè disponendorum normam percommodam subministrat. Vbi duo illi in

primis

primis obseruandi sunt versus, quasi bini cardines *Ecclesiam*, & *Altare maius*, quibus omnis innititur moles.

Eorum porrò marmorum vetustorum, quae cum Incisis Membra simul digerunt, visendum est illud apud Gruterum pag. DCCLIX. n. 2.

CCCX.

D . M
ATILIAE . MAXIMINAE
ANIMAE . INNOCENTISSIMAE
C. AONIVS . VITALIS
VXORI . INCOMPARABILI
QVAE . VIXIT . MECVM
SINE . VLLA . CONTROVERSIA
ANN. XVIII. M. II. D. VIIII
QVAE . TVLIT . SECVM . ANN. XXXXVI
QVAE . DVXIT . SECVM
GLORIAM . ET . HONO . AETERNVM
MEVM . VALE . SOLATIVM

Adde illud siue legitimum, siue spurium, scitè tamen suppositum antiquis marmor, quod refert inter Spuria Gruterus pag. XVIII. n. 2.

CCCXI.

D . M
QVI . ME . VOLENT . VALETE
MATRONAE . MATRESQVE . FAMILIAS
VIXI, ET. VLTRA. VITAM . NIHIL . CREDIDI
ME . VENERI . ALVMNAE . ADDIXI
QVOS, POTVI, PELLEXI. FILTRIS. ET. ASTV
VIRO . HVMATO . NON . VIDVA . FVI
NEC . MARITAE . NOMEN . ADEPTA
QVAESO . NE . INVIDETE
PORTIA . FAMILIA . EST . VENERIS. DOMVS
ILLICIVM . CVPIDINVM
CAVE. VIATOR. NE. ME. DIV. CALCATAM
CALCES

Quam distinguendi formam exigit quandoque periculum ambigui sensus, vtque encomiũ migret in satyram interpositu punctorum peruerso. Quod edisces ex Inscriptione illa continuo ductu versuum, indistinctisque Incisis, videlicet:

CCCXII.

Hic iacet Miles strenuus, parùm iactabundus, multùm vigil nunquam fugax, semper diligens, in mensa parcus , in acie metuendus , amicis amicus , vitijs carens , virtute summa Dei prouidentia mortuum pro meritis remuneret

Hoc Epitaphium sicut minusculis exaratum, promptum est corrumpere sensu, si commata dumtaxat transportes hoc pacto: *Hic iacet Miles strenuus parum , iactabundus multùm* , sic deinceps: Ita si maiusculis (quod exquirit huius Epitaphij dignitas) quùm singulae voces puncto firmentur, sensus profectò, sincerus haud constabit, & vtrùm laudi inscriptum sit, an conuitio. Fiet porrò benè consultum, si distribueris ita incisum versibus, ac spatijs:

CCCXIII.

HIC . IACET . MILES . STRENVVS
PARVM . IACTABVNDVS . MVLTVM . VIGIL
NVNQVAM . FVGAX . SEMPER . DILIGENS &c

Iam ex recentibus lepidum est in hac parte monumentum Mediolanense in Diuae Euphemiae, quod ex Zodiaco Placidi Puccinelli sic habe:

CCCXIV.

SANCTVS . SENATOR . SEPTALA
POST . FRACTVM . NESTORIVM . ALIOSQ. HAERESIARCHAS
PONTIFICIA . AD . CONCILIVM . CONSTANTINOPOLITANVM . LEGATIONE
ET . MEDIOLANENSI . EPISCOPORVM . SYNODO
LEONI . PRIMO . VNICE . CARVS
ATQVE . MAXIMARVM . VIRTVTVM . COMMENDATIONE
TAM . ORIENTALI . QVAM . OCCIDENTALI . ECCLESIAE . ACCEPTISSIMVS
S. BENIGNO . MORTVO . ARCHIEPISCOPVS . MEDIOLANI . CREATVS
SACRVM . HOC . DIVAE . EVPHEMIAE . TEMPLVM
CVIVS , CHALCEDONE . TVMVLVM . RELIGIOSE . FREQVENTARAT
PROPE . PATERNAM . DOMVM . AEDIFICAVIT
VBI . MORIENS . SEPVLCRVM . ELEGIT
GVBERNATA . ANNOS . IIII. ECCLESIA . MEDIOLANENSI
AB . ANASTASIO . II. IN . SANCTORVM . NVMERVM . RELATVS . EST . AN. IID
CAROLVS . SEPTALA . E . METROPOLITANAE . ARCHIPRESBYTERO
EPISCOPVS . DERTHONAE
AD . RETINENDAM . MEMORIAM . POS. ANN. CIↃ. IↃ. LIV

Quae

Quae sint autem Incisa, quae Membra, habes ex Indice in altera huius Operis parte, vbi de Periodo.

Dictionibus fere singulis distingui versus cogunt interdum angustiae tabulae. Cuius rei exemplum subministrat primùm Gruterus pag. DCCXXXVIII. num. 3.

CCCXV.

PORCIAE
PROCVLAE
MVMMIVS
MARINVS
MATRI. PIISSIMAE
ET. INDVLGENTISS

Deinde quae nosmet exscripsimus graphicè exactèque de marmore antiquo Pisis nuper eruto in Aedibus Caesaris Roncionij Equitis Baiuliui S. Stephani, Patricij Pisanorum splendidissimi. Vbi ita legimus:

CCCXVI.

D • M
T• MVRTIO
GLVCONI
MVRTIA
ADIECTA
CONIVNX
ET • MVRTIA
GLYCONIS
FILIA
B • M

Nonnunquam spatij intercisi versus dirimunt cohaerentes dictiones, vt in Geneuensi monumento apud Gruterum pag. DLVI. num. 1.

CCCXVII.

D • M
PAPIRIAE . POLCRAE
QVAE . VIXIT . ANN. VIII
MESS. II. DIES . XII
MAGNA . FREQVENTIA
LEG. XIII — * *Legionis XIII*
EL. EST — * *Elatus Est*
L. PAPIRIVS . C. F. PROBVS
TRIB. MIL — * *Tribunus Militum*
AELIA. AELIANA
PAR. MOER — * *Parentes Moerentes*
FIL. MER — * *Filio Merenti*
P • C — * *Ponendum Curarunt*

Quod tamen nimis vastè ne fiat, vt suprà monuimus Membro V. §. *Petebat*.

Distinguntur praeterea sensus, sed rariùs, literis grandioribus, quibus inchoatur dictio, quae prima est; nimirum in antiquis Legibus, ac decretis, eorumque Paragraphis singillatim, vt apud Gruterum pag. DCXXVIII. & VIIII. & DDDDXXXXIIII. num. 2. Et in Summarijs Historicis, cuiusmodi est Breuiarium Imperij Augustaei incisum marmori apud Grut. pag. CCXXX. Alijs quoquè in marmoribus, & lapidibus ad omnem vsum, scilicet Arae, Statuae, Vrnae, Viae, Aquaeductus &c. In quibus tamen, si totum Gruterianum corpus euoluas, vsurpatum hoc videas in quatuor ferè literis I, F, L, T, quae in media quoque dictione, ne dum in principio, saepe caeteris grandiores formabantur, vt suprà monuimus huiusce Capitis Membro I. Ità sparsim haec in Grutero occurrent, IMP. pro *Imperator*, INTER, IGNOTOS, IMMATVRA, INFERRI, IVLIAE, vt & IOVI. SERENO, praelongato I initio, & fine. Item FELICITER, L. CANINIVS, TVCCIAE, FL. STILICONI., FELICITER. In alijs quoquè literis promiscuè id ipsum seruare fas est intercedente causa, vtputa tollendae ambiguitatis, cùm nomina ex Appellatiuis migrarunt in Propria; tunc etiam seruandus tenor in continuatis Exempli gr. in Elogio Natalis Comitis perscribendum erit primis grandioribus, NATALIS. COMITIS, vt alterum nomen dignoscatur proprium, alterum gentilitium. Ita ADAMAS, DONATVS, CANDIDVS, MANSVETVS, & quaecunque ex Appellatiuis assumpta sunt vel Hominis propria, vel gentis. Caeterùm libentiùs dictiones, versusque totos grandiores reliquò cudebant corpore Romani veteres, quàm primas vnius dictionis literas, vt patet, Gruterum

Gruterum & alios Antiquarios percurrenti.

Verſu itaque grandiuſculis conſtante literis exerebant ferè ſenſum Antiqui, praecipuè in conſecrationibus, vbi nomen Deorum promebant, vt apud Gruterum pag. XXV. num. 1.

CCCXVIII.

IVNONI . PIAE
M. CANVLEIVS . M. L. PHILONICVS
..... POST . AEDEM . CASTORIS

Hinc mos perpetuus in apice Inſcriptionum nnncupandi alicui Numini praelongis literis, vt HERC. SAC. vel DIS. MAN. vel I. O. M. vel DIS. DEABVSQ. &c. Saepe & qui ponit titulum, & cui ponitur, maiuſculis nomen exaratur, vt apud Gruterum pag. XLII. n. 3. vbi pariter inuocatio Numinis praefixa, videlicet:

CCCXIX.

LVNAE . AVG. SACRVM
IN . HONOREM . ET . MEMORIAM
AEMILIAE . L. F. MATERNAE
L. AEMILIVS . MATERNVS
ET . FABIA . FVSCA . PARENTES
S . P . F . C

Titulus quoquè cauſae erigendi marmoris, dedicandique tituli, vt ſaepe PRO . SALVTE. AVGG. vel alterius in hunc modum: Cui non diſſimiles illi tituli PACI. AVG. SACRVM, & GENIO . IOVII . AVG. & GENIO . EXERCITVS. & VICTORIAE . AVG. & ille PERPETVAE . SECVRITATI. Item PIETATI. AVG. &c. PACI. AETERNAE. DOMVS . AVG. Item FORTVNAE . REDVCI . DOMVS . AVG. Item SECVRITATI. Aliquandò praecipuum quod in titulo exprimitur, grandiuſculum poſcit cudi, vt apud Grut. CCXXXV. 4.

CCCXX.

OSSA
C. CAESARIS
AVGVSTI . F
PRINCIPIS . IVVENTVTIS

In hunc modum paſſim apud eundem praeſertim pag. CCXXXVI. & CCXXXVII.

Saepe non dignitas perſonae, cui dedicatur, ſed ſenſus, & affectio in perſona dedicante grandiuſculis promitur; vt apud Aldum Manutium in Orthographia ſub voce *Marcius*, num. 23. videlicet:

CCCXXI.

MATIDIAE
AVG. FIL. DIVAE
MARCIANAE . AVG
NEPTI . DIVAE . SABINAE
AVG. SORORI
IMP . ANTONINI
AVG. PII . P. P. MATERTERAE
MINTVRNENSES

Non rarò libido ſculptorum pro lege erat, vt non idcirco ex quacunque antiquitate exempla eſſe petenda, vir prudens facilè intelligat.

De Corollarijs Elogij.

Membrum XII.

Quaeſitum ex nobis nuper fuit, habeantnè locum in ambitu Inſcriptionum corollaria ſententiarum. Cui ſatis nos facturos putamus, ſi exempla veterum, noſtro iudicio non improbanda produceremus. Sed priùs haec ad capita tria, quò promptior imitatio fiat, redigimus: Quaedam enim laudi inſeruiunt, aliae eruditioni, aliae affectibus.

Laudi illud datur apud Gruterum pag. CCCXVII. num. 4. (ſupra relatum ex Aldo Manutio, Memb. V.) cuius in ſuperiore marmoris corona deſcriptum repraeſentatur. LEVCADII . MEL.

Affectui ſimul, & laudi illud apud eundem pag. DCCCI. num. 18. quod eſt totum affectu rendum, ſcilicet ad latera aſſertum,

CCCXXII.

D . M
LVCILLAE . L. FILIAE
SECVNDILLAE
P . ATTEIVS
SATVRNIVS . VXORI
KARISSIMAE . QVAE
SECVM . VIXIT
ANNIS . XX
H . M . H . N . S

(ad latus sinistrum:) LVCILLA . LVCET
(ad latus dextrum:) SECVNDILLA SALVE

Affectu

Affectui illud in Fronte marmoris apud Gruterum pag. DCCLXXXVI. num. 3.

CCCXXIII.

D | FVRI . ABE | M * *Abe* pro *Aue* antiq.
OLO . FVRIO . PACATO
MVSSIA . VICTORINA
CONIVGI . D. S. B. M. F
QVE . CVM . EO . VIXIT
ANN. XXIIII

Persimile habes ibi, CIↃXXVI. in Epitaphio, cuius apex ita inscribitur seorsim à corpore: HAVE . MELETINA . SVAVISSIMA. Et DCCXXX. V. 6. simili modo praescriptum, AVETE . ANIMAE . INNOCENTISSIMAE. Paginà verò CCCCLXXIV. in mo basis supra coronam: HAVE . HERME . HOMO . BONE.

Postremò ad eruditionem facit Corollarium in calce Epitaphij, AELIAE, Cap.III. Memb. IV. relati, videlicet: AMICI . DVM . VIVIMVS . VIVAMVS. & illud apud Grut. pag. DCCV. 12. quod in imo similiter marmoris sepulcralis, factoque interstitio, & literis minusculis exaratur in hanc formam paulò diuersam, atque repraesentata supra fit Cap. I. huiusce Libri, Memb. V. Artic. VI. Nimirum ex Auctore Inscript. Sacros. Vetust. qui Epitaphium suo etiam destituit Corollario. Ita verò Gruterus

CCCXXIV.

D . M
L . SCONI . FIL . DVLCISS . QVI . V
A. XII. M. VIII. DIES . X. PARENTES
INFELICISSIMI . AMISSIONE . EIVS
PERPETVIS . TENEBRIS . ET . QVOT
TIDIANA . MISERABILI . VLVLA
TIONE . DAMNATI . L

NVLLI . PRAECLVSA . EST . VIRTVS
OMNIBVS . PATET . NON . QVAERIT
CENSVM . SED . NVDO . HOMI
NE . CONTENTA . EST

In Apice quoquè marmoris illud ad institutionem spectat morum, apud Grut. DCCCCLVII. 4. Est Romanum

CCCXXV.

QVOD . FECERIT . ET . TIBI
ALIVS . FACIET
VERINA . DOMINAE
FAVSTINAE

vbi obiter obseruabis, vocem *Dominae* Latinè hic vsurpatam pro Domina domus, seu Matrefamilias, vt Lib. II. Class. VI. Memb. II. monstratum est.

Erit studij tui, Lector, non contemnendum pretium, vt recens atque in solo iacens marmor sepulcrale inspectes, quod exscripsimus Mediolani in Aede Diui Barnabae, Primaria nostri Ordinis, quà iter Sacerdotibus est è Sacrario in Aedem: Dignum equidem Auctore, Viro Ordinis nostri spectatissimo, natalibus, Iuris laurea, eruditione sacra profanaque, elegantia quoquè morum & lepore sermonis; nuper autem nobis erepto, Innocentio Ab Ecclesia, Mediolanensi, qui rogatu Aliprandi Patricij Mediolanensis deque Ordine benemerentis, tumulum his literis adornauit:

CCCXXVI.

(left side, vertical:) LOQVAR . AD . DOMINVM . MEVM

. INGREDIENS
VENERATVRVS . NVMEN
. EXORDIA . PRECVM . OPTIMI . ABRAHAE
MORE
A . NOSTRO . PVLVERE . DESVME
ET . BENEFICII . PRETIVM . ANIMIS
FOENERARE
PETRVS . MARTYR . ALIPRANDVS
ET . ANTONIA . CRIBELLA . CONIVGES
SIBI . AC . POSTERIS . POSS
M. D. C. XXIX

(right side, vertical:) CVM . SIM . PVLVIS . ET . CINIS . GEN . CAP . XVIII

Haec autem dicta vocamus Corollaria, vt distinguamus à sententijs moralibus, quae ex visceribus Elogij ductae vnum cum ipso compingunt corpus, & clausulam statuunt; De quibus in altera huius Operis Parte,

CAPVT V.

Decorum Elogiaste.

De Decoro Elogij secundùm Numeros

Membrum I.

ANtè, quid sit Decorum, aperire necesse est, quàm accedamus ad Elogiasticum institutum. Omisso autem, quod tradit Tullius in Officijs, Decoro Philosophico, & Poëtico, tanquam nihil è re nostra, Decorum statuimus esse decentiam quandam Rebus, Personis, Temporibus, Locis siue in agendo, siue (quod peculiare est huius loci) in loquendo, scribendouè accommodatam. *Nam cùm sit*, inquit Quintilianus lib. XI. cap. I. *ornatus orationis varius, & multiplex, conueniatque alius alij: nisi fuerit accommodatus rebus, atque personis, non modò non illustrabit eam, sed etiam destruet, & vim rerum in contrarium vertet. Quid enim prodest, esse verba & Latina, & significantia, & nitida, figuris etiam, numerisque elaborata, nisi cum ijs, in quae Iudicem duci, formarique volumus, consentiant? si genus sublime dicendi paruis in caussis, paruum, limatumque grandibus, laetum tristibus, lene asperis, minax supplicibus, summissum concitatis, trux atque violentum iucundis adhibeamus? Vt monilibus & margaritis, ac veste longa, quae sunt ornamenta foeminarum, deformentur Viri; Nec habitus triumphalis, quo nihil excogitari potest augustius, foeminas deceat. Hunc locum Cicero breuiter in III. de Orat. libro perstringit, neque tamen videri potest quicquam omisisse dicendo; non omni causae, nec auditori, nec personae, nec tempori congruere orationis vnum genus.* Plura ibi Quintilianus in hanc rem, & cùm in aptè dicendo summam reponat curam, ostendit eum dicere aptè, qui non solùm, quid expediat, sed etiam quid deceat, inspexerit: deque decoro fusè agit. Tùm quale dicendi genus conueniat senibus, quale iuuenibus, militaribus, philosophantibus, Viris ciuilibus, Principibus, Imperatoribus, Triumphalibus, Comicis, Senatoribus, Popularibus, Rusticis; Quale item tempori laeto, tristi, angusto; Quale loco publico, priuato, celebri, secreto, Ciuitati alienae, suae, Castris, Foro, Curiae, Theatro &c. Hos Decori fontes indicare necesse fuit, quò faciliùs, quae deinceps à nobis proferentur placita, combibantur.

Cùm itaque studium nostrum hoc Opere intendatur potissimè Scribendo Elogio numeris soluto, consequens primum est, vt illorum marmorum monstrandum nobis sit vitium, quae, cùm prosâ inscribi sint coepta, numeros interfertos admittunt metricos, non sine Decori iactura, tam si Latino illa attendas quam si externo quolibet idiomate exarata. Sic enim (inquit Horatius) Decorum poscit

Reddere personae scit conuenientia cuique.

Vt si personam Historici susceperit Elogiastes; Historici seruet Decorum; sin Poëtae, Decorum Poëtae. En tibi igitur nemine monstrante, Monstrum apud Gruterum (nec enim omnia apud ipsum antiqua marmora aut boni sunt seculi, aut bono digna seculo, vt cuiuis inspectanti patet) pag. DCCCXXVII. num. 3.

CCCXXVII.

DIS . MANIBVS
SERGIAE . NICAE
VIXIT
ANNIS . XVIIII
MENSIBVS . VI
HERMES
SERGI . FRVCTI
CONIVGI . CARISS
HOS . AB . ANIMO
POTVIT. DISIVNGERE. NEMO
NISI . FINITIO . FATI

Non quòd reprobemus colludentia vno in marmore prosam & carmen, quasi distincta inter se corpora, in vnam Inscriptionem conspirantia; nam de eo praecipimus in altera Parte huius Operis; Verùm quia carminis excludimus intrusum fragmentum in prosam, ex quibus numeros metricos solutis importunos, ex quibus Elogium Comico ridiculario Auctore credatur, ac scenae natum. Siquidem hîc vides postremos versus poëticè exilire. Neque verò protegit vitium,

vitium, quod in Historicos quandoque & Oratores cadat, vt copiosè demonstrat Vossius Instit. Orat. lib. IV. cap. IV. num. III. facilè enim currenti stylo & inculpatè exciderit in magna praesertim copia rerum dicendarum; quod in tarditate scalpri, & mole nulla Inscriptionis, veniam haud meretur: praecipuè si fluxerit carmen hexametrum prae alijs metris maximè canorosum, minimèque auribus dissimulandum, quale est in relato marmore.

Accipe alterum ex eodem Grutero, pag. DCCCLXXV. num. 3. simili nota corruptum, &, quod magis mirere, Romae natum: Veruntamen ex illis fortasse est, de quibus Iulius Caesar Scaliger, aliàs à nobis productus, lib. I. cap. X. de Causis ling. Lat. Quod *multa marmora barbarissima fuere, innouantibus posteris in veterum contemptum*. Ita verò ibi legimus

CCCXXVIII.

D . M . S
IVLAE
HERESI
SANCTISSIM
VOLENTE . FATO
VIXIT . ANNIS
LXXXII
HIC . SVPER . OSSVA
CINERESQ
TVOS . BENEDICTA
QVIESCIS
FECIT . POMPONIA
TROPHIME
BENEMERENTI

Atque id marmor esse degeneris seculi, siue materno vitio ita natum, siue dolo suppositum, neque propterea trahendum in exemplum, indicat haud dissimulanter praeter mixtionem illam numeri poëtici *Hic super ossua, cineresque tuos benedicta quiescis*, ipsa vox *benedicta* participio passiuo vsurpata, quod barbarum esse, monstrauimus Lib. II. Classe IV. Memb. XXVIII. Ex eadem vena videtur excisum, quod citat Aldus Manutius in sua Orthographia sub voce *Torus*, nisi quia inchoata prosa procurrens in carmen, tertio desinente versu frangitur, ingenio suo restituta, quod est perquàm indecorum; vt legenti cuius constabit, videlicet:

CCCXXIX.

D . M . S
IVLIA . FIRMA
SITA . TVMVLO
QVAE . COMMVNE
TORVM . SERVAVIT . CAS
TA . MARITI . ET . FIDEI . PLE
NA . PIETATE . NOBILE . VIXIT
SVBREPTA . EST . OCVLIS
IVVENIS . FATO . DICTAN
TE . INIQVO . MOCIMVS
SABINAE . AVGVSTI
SORORIS . LIB . TABVL
B . M . F

Deterior offertur tabula apud Gruterum pag. DCLXIX. num. 8. vt quae neque prosa est, neque carmen ad leges, verùm ex vtroque conflata ad monstrum. Fumet legito, & censeto:

CCCXXX.

APOLLONIA . QVAE . VOCITABATVR
LAPIDE . HOC . INCLVSA . QVIESCO
IPSO . MIHI . FLORE . IVVENTAE
RVPERVNT . FILA . SORORES
ANNOS . POST . DECEM . ET . OCTO
VENERVNT . VISERE . LVMEN
VNVM . SORTITA . MARITVM
SERVAVI . CASTA . PVDOREM
MATER . MISER . HOC . MONVMEN
EXTRVXIT . OLYMPIAS . AMENS
HAEC . SVNT . BENE . VIVE
VIATOR

Hanc limam si admoueas, expolitum habebis paruo negotio Epitaphium recens Mediolanense in Diuae Mariae Scalensis, videlicet;

CCCXXXI.

Ioannes . Besutius . iacet . hic . sacrarum gloria . legum

nam hoc & carmen sonat, & prosam; imò neutrum. Sic itaque componas

CCCXXXII.

IOANNI . BESVTIO
BESVTIVS . IACET . HIC
SACRARVM . GLORIA . LEGVM

Ita prosam à carmine dispesces, titulo duplici memoria consecrata.

Manibus, & Vmbrae (Mox incohat) *Georgius EcKard. Ciuis Inspruchensis* &c. Illa enim synonyma tria pro Anima defuncti adepta Diuinitatem, olere videntur situm Ethnicorum, praesertim extra carmen, cui aliqua licentia est.

Quaeres, nùm deceat hominem Christianum nomina Deorum veterum omnia supprimere. Et quidem Deorum appellatio, quae morem veterum sectatur, non auditur sinè iniuria piarum aurium. Vt meritò laedat oculos Inscriptio Ferrariensis in S. Mariae supra tumulum Hieronymi Bellacumbae, vbi legitur: *Vale Animula blandula, & in numerum Deorum tam breui vitae spatio recepta* &c. Idque ne si quidem interpretere ex sensu Psalmistae LXXXI. *Ego dixi, Dij estis*, quandoquidem consuetudo Ethnicorum iam nostrum occupauit auditum. Ita poëtica n habet leuitatem Christiano indignam Poëta Elogium solutum suprà descriptū lib. III. de Perspicuitate, Memb. IV. Ex Francisco Pola de Iano; cuius initium, *Ianuariae tuae*. vbi Deos omnes nuptiales inuocat, quos nimirum colebant Ethnici. Caeterùm quae alio sensu vsurpati latiorè possunt attributa olim Dijs nomina, non videmus, cur à Christianis marmoribus prohibeantur. Ita *Genius* exempli causa etsi aliquibus veterum Ethnicorum Deus habitus, aliquibus tamen Anima rationalis, aliquibus vis, proprietasque naturae, & metonymicos propensio, seu appetitus naturae ad delectabile. In qua significatione inscripsit Franciscus Pola Villam Thadaei Tiraboschi Veronensis in hanc formam

CCCXXXV.

GENIO . ET . IVCVNDITATI
SECESSVM . HVNC
QVO . IN . REMISSIONIBVS . VTERETVR
THADAEVS . TIRABOSCVS
EX . COMMODO
POSTHABITA . PROPINQVITATI
AMOENITATE

Idem Pyramidem ligneam in ludis publicis incendendam hac epigrapha dedicauit.

CCCXXXVI.

GENIVS . VERONENSIS
LAETABVNDVS
OB . MEMMIVM . PRINCIPEM
DELECTVM

Ita apud Suuecrtium in Select. Del. Puteolana Inscriptio vocem eandem in hunc. assumit sensum: *Hortos, Porticus, ac Fontes marmoreos Ocio, ac Genio dicauit*. Ibidem in exitu Hortorum Halderianorum, Erycio Puteano Auctore: *Spectasti. Et plenus voluptate redis. Redde gratiam. Bene loco, locique precare Genio*.

Manes pariter memorabis, non veterum quidem more quasi Deos, quibus hi sacra faciebant. Quorum vestigium exhibet, vt nobis videtur, Ara Prima sepulchralis familiae Salmensis (apud Suueertium in Sel. Delic. inter Viennensia) cuius in fastigio, non secus atque in tumulis Ethnicorum, praescriptum legitur DIS. MANIBVS. SACRVM. Neque hanc notam effugit compendiosus titulus D. M. quem refert idem inter Hamburgensia, Sepulcro hominum Christianorum impositum, more veterum, pro quo repones PIIS . MANIBVS. Nobis autem fas erit nomen Manium vsurpare, siue pro defuncti Anima, vt in Epitaphio Veneto de Nicolao Throno DVCE inclyto in haec verba: *Cuius innocentissimis Manibus Hanc meritam Diuini operis Molem Philippus filius perenni aeternitate Posuit*. Ita Felix Verducciolus, ad pios Manes Georgij Boreae. Leo Matina Elogiastes Magnos Manes appellat Petri Contareni, Gloriosos Manes Emmanuellis Ronquillij vsurpat pro Anima defuncti. Siue pro Anima post excessum in antro purgatorio tenta, vt apud Suueertium ibi supra ostium Bibliothecae in Epitaphio Ferrariensi, quod non poenituerit totum hìc accepisse, videlicet:

CCCXXXVII.

CVM . CAELIVS . CALCAGNINVS
*Nihil magis optauerit, quàm de omnibus prò fortunae captu optimè mereri; Decedens Bibliothecam, in qua multò maximam aetatis partem egit, in suorum ciuium gratiam publicauit, & in ea se condi mandauit. Tu quisquis es, rogo, vt Hominis B. M. * Manibus Deum propitium preceris. Ex diuturno studio in primis hoc didicit, Mortalia contemnere, & Ignorantiam suam non ignorare*

Siue pro Cadauere, & Cineribus figuratè, vt apud eundem Suuecrtium inter Ferrariensia in hoc Tumulo:

CCCXXXVIII.

HIERONYMVS . RYNTIVS
HOC. SIBI. VIVENS. MONVMENTVM. POS
SVOS . OPTANS . * MANES
IN. PERPETVA. ESSE. EIVS. NVMINIS. FIDE
CVIVS. IN. SACELLO. DVM. VIVERET
PIE. SEMPER. MORATVS, EST
ANNO . DOM. M. D. X. L. I

Haud aliter de reliquorum Deorum nominibus decernes. Recole quae suprà obseruata sunt lib. II. num. II. in Franciscum Polam de voce Tutanus.

Caetera quaedam vocabula nihil ad Deitatem spectantia, sensu Ethnicorum mitigato admittere licebit in Christianorum Epitaphijs. Cuiusmodi est *Vmbra* pro Inferorum quondam imagine, bellè transfertur ad Defuncti Animam, vt in Mantuano Epitaphio apud Suuertium in Select. Delic.

CCCXXXIX.

HIERONYMAE . NIGISOLAE
Forma eminentiss.
Cui summus fauor, qualẽ mores meruere, non defuit
Vmbra superbiat
Quod D. FRANC. Mantuae Marchio IV.
Raptam luxit
Vixit Ann. XVII. M. VIII. D. XVI.
Lapsu corruentis equi infeliciter obijt
An. MDXII. Prid. Cal. Octob.

Non personae tantùm Christianae habenda ratio est, verùm etiam loci; quam quidem non habuit Auctor Inscriptionis pro Dedicatione nouissima summi Templi Mediolanensis, non idcirco tamen (putes) reiectae; sed cùm historia futili niteretur, simul cum alijs, etiam nostris (quas in Appendice dabimus ad calcem Operis) suppressa fuit. Eam hic damus, vt sin minùs vsui, exemplo certè sit, atque vt elegantiam styli, quam praefert, hoc vno vitio perire totam aduertas, videlicet:

CCCXL.

D . O . M
Dum. Libitina. tota. vrbe. sine. discrimine
Nascentes. in. pueros. saeuit
Proxima. solitudini. Ciuitas. Mediolanensis
Dei. Matris. opem. implorans
Damnata. voti
Templi. molem. hanc. pario. lapide. extruxit
Sacram. Virgini, Matri. Nascenti
Perpetuum. seruatae. Vrbis. monumentum
D . D . D

Quid enim (cedo) indecorum magis, quàm in fronte Templi & religione christiana, & magnificentia barbarica augustissimi, cubitalibus imprimenda notis memoria ex appellatione statim obuia Libitinae, Ethnicis Deae, siue Proserpinam mallent esse, siue Venerem?

Par fuerit piaculum profana sacris miscere, quod vehementer dolemus obiectari Francisco Polae in Elogio de Pace composita inter Regem Gallum, Summum Pontificem, ac Venetam Remp. Cuius initium est: *O Venetiae, O Roma, O Italia, O Europa* vbi haec habet: *Tranquillitate ergo animos, Quos Duelli timor incertauit hactenus, Arasq. Diui Petri, Diui Marci Candidatae, Hostiatae tenete, amplectiminor. Ianum bifrontem, Ianum Clusium, salutate, veneraminor, uti concordiores illi posthac fiant, vobisque face hac festa diutinè liceat uti*. Scilicet Diuorum nostrorum cum veterum mõstrorum continuat mentionem; quo quid ab homine cordato alienius?

Ita Sanctos homines in Caelum receptos, quos ritu Christiano colimus, benè, ac Latinè appellabis ad copiam simul & ad Dignitatem *Sanctos, Beatos, Diuos*. Caue porrò, ne more Ethnicorum dicas *Deos Genitales, Deos Indigentes, Deos Nouensiles*, aut aliusmodi; quamquam de hominibus, quos similiter immortales, ac Beatos Antiquitas credidit, vsurparet haec nomina, ex Latina locutione eleganter.

Ne tamen (caue) superstitiosus excipias vocem Graecam donatam Latio *Idolum*, quam vulgus applicat simulacris Deorum Ethnicorum, si tamen natiuae significationi reddideris pro imagine, ac Specie, etiam in argumento sacro, vt scitè admisit Albertus in Tumulo Pachomij, videlicet:

CCCXCI.

PACHOMIVM
TEGIT . HIC . LAPIS
NIHIL . HINC . VIATOR . EFFODITO
SVPERSTITIOSVS
AEGYPTIVS
IDOLA . VIRTVTVM . OMNIVM
HOC . E . CINERE
EXCITARET

Hinc haud inuenustas censebis in sacro argumento voces sacris vsitatas, tametsi peregrinas. quo satis tuemur Linum Vacchium Collegam nostrum, quo Auctore exposita fuit Perusiae, in

in translatione Reliquiarum S. Herculani Episcopi, Tabula è regione loci, vbi is pro fide Christiana multatus capite fuit, atque è moenibus praecipitatus; his literis inscripta:

CCCXLII.

ECCE . TIBI . FORTISSIME . PRAESVL
HERCVLANE
MARTYRII . ET . AGONIS . TVI
ADVERSVS . LOCVS
NVNC . CONFESSIONIS . ET . LAVDIS
AETERNVM . SALVE . ET
SERVA

Vbi non modò vox *Martyrium* peregrina est, nobis probata Lib. II. Classe IV. Memb. VI. verùm etiam *Agon* itidem probata per translationem à certamine profano ad sacrum, lib. III. De Perspicuitate, Memb. VIII. num. XI. Sed & vox *Confessio* pro laudatione; sacris dumtaxat Scriptoribus vsitata. Ab argumento tristi, veluti funebri quantum abhorreant lusus in verbis, qui Genio hilari fundi solent, nemo non videt. Attamen de homine nequam, aut scurra, aut de bruto decorum haud respuet. De bruto perpulchrum extat Lipsio Auctore Epitaphium, apud Suuecrtium in Brabantinis:

CCCXLIII.

HECATAE . SACR
SAPHYRVS domo Batauus
Delicium Lipsij, decus canum
Ingenio, lepore, forma
H . S . E
Tristi fato ereptus
Et feruentibus aquis mersus
Cùm vixisset lustra plus tria
O Heri dolor!
Tuum, Lector, adde
Quisquis Lipsium amas, imò
Quisquis elegantiam, aut leporem amas
Quorum iste thesaurus eras
Abi. Flores sparge
Si non lachrymas
PLANGEBAT, & PANGEBAT
I. Lipsius olim Heu Dominus
V. Cal. Sept. CIↃ. IↃ. L

Vbi in ipso luctu ludere haud indecorum facit conditio brutali tumulati.

De Decoro Elogij secundùm sententias.

Membrum III.

HVc facit vel maximè, quod Membro I. prolusimus, Decorum non aliud esse, praeterquàm decentiam rebus accommodatam. Quare Sententiarum aliae decent solutam Inscriptionem, aliae strictam: Item aliae sunt vbi finis constituitur expositio rei historica, aliae vbi exornatio, & haec siue Panegyrica oratoriâ, siue Poëtica. Expendendam hinc edimus causa intelligentiae Inscriptionem Senensem; Cuius si argumentum requiras, Epitaphium est de homine Christiano; si locum, in Aede Augusta Diui Dominici; si speciem, Historica est pura; si formam, prosae; si denique scopum, moeror, & lachrymae Parentis ex filij iactura. Iam non hic (credo) expectabis quidquam Poëtici sensus, multò minùs mentionem vllam ridiculam alicuius ex Numinibus Ethnicorum. Sed ecce tibi Parcae, ecce ex fabellis Poëtarum sententiolae; quae, quòd ex Martiali Auctor expressit, magnificè se demum tenuisse putat personam Elogiastae historici; quippe Epigrammatariorum Principis imitator est, à quo Tumulus Scorpi ita fuerat absolutus

Inuida quem Lachesis raptum trieteride nona,
Dum numerat palmas, credidit esse senem.

Ita verò hic noster ad eius exemplum:

CCCXLIV.

ANGELO . PLACITO
Iuueni . Graecae . Latinaeque . linguae . peritiss
Mira. Animi. Generis. & Corporis. nobilitate. clariss
Sexta . aetatis . suae . olympiade . defuncto
Cuius . mores . virtutesq. omnes . intuentes . Parcae
Senem . putauere
IOANNES . PAPT. Pater . omnium . infelicis
Aeternùm . lachrymans B. M. Pos
Anno . Sal. M D X X I I

Nec fauet auctoritas Aloysij Iuglaris in Epitaphio honorario Ianotti Rebuffi, in quo (vti suprà obseruauimus lib. I. de Elog. Finitione, num. LVII.) imitatur eundem Martialis locum

eum. Atqui, si diligentiùs attendas, non agit is merum historicum, sed Panegyristam, neque tàm describit obitum, quàm deplorat; sensumque Poëtae minùs audaci penicillo exprimit, ne in soluto Elogio violet modestiae praescriptum. Quod quàm religiosè seruandum sit tibi, proponimus Epitaphium alterum, in manus nostras commodùm incurrens, caeterà optimum, & suaue, poëtica tantùm sententia prosae intrusa palatum asperans. Citat Swertius in Select. Delic. inter Basileensia, videlicet;

CCCXLV.

TRINITATI . SACR

*NICOLAO . EPISCOPIO . Nicolai F. Typographo, Basil. Vti. Nominis. ita &, Artis. Industriae. Fidei. Erudit. Paternae, Heredi. In. medio. Aetatis cursu. magno. cum. Reip. literariae incommodo. Bonorum. omnium. cum luctu. humani. exempto. Marito incomparabili, ELISABETHA BAVARA. Vxor. infelicis. * Animae suae. dimidio. extremum. hocce. coniugalis fidei. &, obseruantiae. munus, contra votum, persoluit. Migrauit. V. Vitae septenario. Anno. Salutis. M. D. L. XVI Kal. Ian. H. M. H. S*

namque modus ille *Animae suae dimidio*, praeterquàm quod omitti potuisset, integro officio, atque affectu desolatae Coniugis, & salua Funerae persona, licentiùs quoque translatus est, quàm liberae Inscriptionis numerus patiatur. Scilicet quia non dedecuit Horatium de Virgilio canere, hoc est Poëtam de Poeta altero

Finibus Atticis
reddas incolumem precor,
Et serues Animae dimidium meae

ne ideò putet Elogiastes solutus, ex decoro etiã suo esse eum loquendi modum, nec semper poëticos sales sibi sapere oportere. Non inquam semper, quia vbi argumentum quod offertur, nequaquam serium est, licebit ex poëtis colores sensuum petere, & carminis fabulas in prosam cogere. Cuius placiti exemplum longè absolutissimum dabit Laurentius Pignorius in Tumulo Aldinae Catellae, scilicet argumento non nisi ad fabulam nato; in quo fas erat comminisci immortuam ab obitu animam huius brutuli, integram sensu, ad inferos receptam, Dijs Manibus adnumeratam, sideribus dignam inseri; & quia ex partu mortuam, raptam à Lucina, idque sensu omnino inuidiae, aliaque huiusmodi, quae de hominibus, ac Dijs suis pangebant ex lasciuia Poetae Ethnici; nos animi gratia repraesentamus, in moerore de iactura rerum genialium, exhilarandi, atque in ipsomet luctu Ludibundi. Iam lege inscriptionis fabulam, & fruere;

CCCXLVI

VIATOR
NI. GRAVE. EST
IVBE. HAVERE. ET. VALERE
SCITISSIMOS. MANES
ALDINAE. CATELLAE
CVIVS. GENIO. CESSERAT
QVIDQVID. VSPIAM. ERAT. FIDEI. CHARITATIS
HILARITATIS
ILLAM. LVCINA. TENEBRIS. ORCINIS
DAMNAVIT
QVAE. FVLGENS. ASTRVM. CAELO. INSERI
HERIGONES. PEDISSEQVA. MERVERAT
O. FACTVM. MALE
MALE. TIBI. SIT. MALA. LVCINA. QVAE
TAM. BONAM. CATELLAM. PERDIDISTI
BENE. TIBI. SIT. BONE. VIATOR. QVI. TAM
GRANDE. NEFAS. NON. SINE. LACHRYMIS
PERLEGISTI
ABI. AMICE. SI. PLACET
ET. CHARITATEM. FIDEMQ. SI. QVAS. HABES
EIVRA
VIRTVTVM. VT. VIDES: INVIDIA. ET
SVPEROS. TANGIT

Quo

Quo in Tumulo haud aegrè dispicias sparsa ex imitatione lumina Catulliana è luctu Passeris, & quae apud alios poëtas venustiores spirant Veneres. Consequens inde est, in argumento serio si ludicrum interseras, ridiculum euadere, ne dum indecorum. Lapsus in hoc fuit Elogiastes nescio quis recentissimus, cùm exponeret adolescentem in praelio strenuè occumbentem ex ictu sclopi, Quem inquit *mille nequiuere gladij, Plumbea Sclopetarij pila tetigit. Iturus ad ludos excepisti pilam, à flamma auspicantem lumen.* Non hìc autem trepidabis, Lector censuram rogatus super Epitaphio, quod nuper commisit marmori Franciscus Rondinellius rogatu Thomae Rinuccinij in defunctum fratrem. Scilicet homo non minùs sacris literis, quàm profanis ad omnem amoenitatem instructissimus, memoriam Viri Sacrati, cum sanctitudinis fama defuncti, atque in summo Templo Archiepiscopali suo tumulati, consignandam posteritati duxit, congestis floribus è sacris Biblijs in hunc spirantissimum pietatis, & moratissimum Titulum, videlicet:

CCCXLVII.

CHRISTO . MORTVORVM . PRIMOGENITO
IOANNI.BAPTISTAE.RINVCCINIO.FLORENTINO.ARCHIEPISCOPO.ET.PRINCIPI.FIRMANO
AD.FOEDERATOS.CATHOLICOS.HYBERNIAE.PONTIFICIA.LEGATIONE.STRENVE.FVNCTO
VIRO . SPIRITV . APOSTOLICO . AC . PASTORALI . VIGILANTIA . PRAEFVLGENTI
QVI . LVMBOS . PRAECINCTVS . INNOCENTIAE . AC . SCIENTIAE
ARDENTES . LAMPADAS . E . MANIBVS . NVNQVAM . DEPOSVIT
CVIVS . DEXTERA . ET . APERTA . ET . CLAVSA . FECIT . VIRTVTEM
MISERICORDIAE.PLENA.SEMPER.AD.PAVPERES.EXTENSA.QVOS.MORIENS.DIXIT.HEREDES.EX.ASSE
CONTRACTA . CALAMO . PLVRIMOS . ERVDIVIT
CVIVS . PEDES . PACEM . EVANGELIZANTIS . MIRE . SPECIOSI
GREGEM . IRREQVIETO . LABORE . CIRCVMIERVNT . ATQ VLTIMVM TERRAE . PERLVSTRAVERE
ITA . ECCLESIAE . OMNIS . EPISCOPIS . FORMA . VIRTVTVM . FACTVS
TOTIDEM . QVOT . ACCEPERAT . SVPERLVCRATVS . TALENTA
IN . DOMINI . GAVDIVM . VTI . SPES . EST . INTRAVIT
IDIB. DECEMB. AN. SAL. M. D. C. LIII. AET. LXI. NONDVM . EXPLETO
THOMAS . RINVCCINIVS . CAMILLI . SENAT. FIL. S. STEPHANI . EQVES . AC
SERENISS. VICTORIAE . MAGNAE . DVCIS . ETRVRIAE . CVBICVLO . PRAEFECTVS
FRATRI . OPT. MER. MOESTISS. P.

Alteram decori partem in sententia consideramus multò maximam, nimirum si congruus, & iustus comitetur affectus. In quo debet antè Elogiastes grauitatem, ac pondus rei perpendere, ne nimis aut effusus exeat, aut contentus. Huic censurae meritò subiecit se Franciscus Pola, crebrior ferè, & intemperantior in repetitionibus verborum, quae fere ex animi motu proficiscuntur. Nihil autem ita frigidam, ac insulsam orationem efficit, atque importunus affectatusque excessus affectuum. Siquidem excedit ille in Tumulo honorario Iulij Caesaris Bruschij, vt hìc videbis:

CCCXLVIII.

Eremitae, Augustiniano
Sanctissumo . Eidem . Et . Doctissumo
IVLIO . CAESARI . BRVSCHIO
In . Sacra . Sua . Familia
Magni . Nominis . Magni . Meriti
Qui
Vltima . Extinctus . Aetate
Desiderium . Sui . Et . Exemplum
Reliquit
Incomparabile
Posuerunt
Fratres . Augustiniani . Omnes
Moesti Moesti
Magistro Parenti
Merentissimo
M. D. C. XIV. Kal. Martijs

Perfrigida certè repetitio *Moesti Moesti*. Hìc enim non parentum interuenit affectus in obitu filij, non Vxoris Viro viduatae, neque alius paris grauitatis, in quo ad luctum domesticorum meritò adsciscuntur Praeficarum eiulatus, & sordes. Exclamatione autem nihil feruentius in affectibus: Ea tamen praeter modum repetita mirum quomodo deferuescit: exemplo eiusdem

eiusdem Polae in marmore Neapolitano, quod è re est, vt proferatur, videlicet;

CCCXLIX

O sacram mutationem O sanctam
Castorem Pollucem
Dioscuros
Hocce olim in Templo
Vani colebant Ethnici
Petrum Paulum
Christi Discipulos
Hocce nunc in Templo
Veri colunt Christiani
O sacram mutationem O sanctam

nam Exclamatione loco Exordij bene conciliatur Viatoris intentio ad rei nouitatem quaerendam; In clausula verò nouam Lector sententiam expectat, antiquam fastidit, propterea quòd satis superque in hac haeserit. Iucundiùs itaque lectum fuerit Praeceptum ex narratione tractum ad mores, Exempli gratia, *O qui legis. Te Christi Templum si polluas, Quàm foeda mutatio!* Luxuriat praetereà hic Auctor Elogio de Altempsio (vt alia plurima eiusdem generis omittamus) repetitione eadem vtrinque temerè inculcata, quam, vt imitari vehementiùs caueas, operae est hic describere.

CCCL.

Neges, si potis sis, Neges
Diuini Heroëm Spiritus
Esse
M. SLITICVM ALTEMPSIVM
Archiepiscopum Salisburgensem
In quo vno
Virtutes omnes beatiores
Erupisse
Praesenti constat fide
Neges, si potis sis, Neges

quid enim (cedò) adesset, vnde cieretur affectus in iteratam hanc repetitionem, principio & fine Elogij? Haec verò figura quoniam opportunè adhibita grauitatem iuuat, & spiritum addit, en alio in argumento quàm bellè vibrat apud eundem Polam, cuius Elogium ideò lubentes hic referimus, vt indicemus hunc plerumque felicem Elogiasten extitisse. Fuerat id (inquit ille) exponendum in Armamentario Duumuirali Venetijs, sed alterum positum fuit, illonè melius, nec resciuimus nos, nec facilè credimus. Vt vt sit, ita hic noster inscripserat:

CCCLI.

HISCE . IN . ARMIS
STETIT . ACERRIMVS
HENRICVS . IV. GALLORVM . REX
QVVM
HEREDITARIVM . GALLIAE . REGNVM
PER . HOSTES . PER . TELA
ADEPTVS . EST . FELICISSVME
IAM . SATIS HOSPES . NOVISTI
QVI . CVLTVS . QVAE . RELIGIO
HVIC . DEBEATVR . TROPHAEO
EX . LIBERALITATE . REGIA
HIC . POSITO
S . C
M . D . C . III

Nonnè appositè, si argumentum spectes, & inchoat Auctor Elogium minax, fulgore armorum obiecto in primo versu, aspectus toruitate in altero; exin felix vrget victoriam repetitione illa festinantem *Per hostes. Per tela*: postremò repetitione altera inculcanda meritò fuerat, non tantùm commendanda aestimatio, & veneratio tanti trophaei, *Qui cultus. Quae religio* &c. Ex quo facilè intelligit Elogiastes, decorum sibi in primis esse seruandum, vt res graues grauiter enunciet, lenes leniter, truces minaciter, amoenas molliter, grandes magnificè plus ad hoc afferens iudicij, quàm ingenij. Caeterùm dignitas personae modum praescribit affectibus, nec Virum muliebris decet sensus, & actio. Qua in re audentiores fortè videbimur, fortè autem non desipientes in censura Neapolitani Epitaphij hoc ipso libro relati Cap.I.Memb.IV.Art.II. quod non poenitebit hic relegere, videlicet;

CCCLII.

Portia Capitia Viua gaudium. Mortua
Mariti gemitus Hic sita est. Bernardinus
Rota perpetuò moerens, perpetuò lachrymans.
Proh dolor. Quantùm fuit carissima

Videtur autem tam effusa, inculcataque querela haud decere Virum grauem, qualem eruditio summa prodit Berardinum Rotam. Permittenda ea mulierculis, quarum est insatiabili luctu tundere ad surditatem aures sapientum: Nisi decorum hic salues, quòd Neapolitanum Caelum in continentissimos genios ad affectus

vel

vel honestos imprimit. Castius tamen officium viduati Coniugis impleturus fuisse videtur, si suppressisset illa: *Perpetuò moerens, perpetuò lachrymans*. Confer cum nostra castigatione Epitaphium Tarquinij in Coniugem: quod hoc ipso libro citauimus Cap. III. Memb. XIX. cuius initium: *Collatinus Tarquinius*. Cernes ibi vehementissimi affectus moderatam expressionem in Exclamatione illa *Proh dolor quae fuit carissima*: qui quidem ex antecedentibus defunctae laudibus collectus hic erumpit, statimque subsistit. Nam Rotae Epitaphium totum querelis, & luctu textum non perlegitur sinè taedio. Ne grauere cum eo conferre, quod inscripsit (apud Sueeert. in Select. Delic. inter Romana) foemina tribus ipsis coniunctorum carissimis, videlicet:

CCCLIII.

MEMORIAE . INDEFLETAE
PETRO-PAVLO . DE . MONTE . PATRI . OPT
HIERONYMO . ET . SCIPIONI . FRATRIBVS . CARISS
IVLIO . CAECIO . CONIVGI . CONCORDISS
ET . SIBI . FECIT
LANIMIA . IN . SVMMA . ORBITATE

Praeterea mirum quantum interest, rationem habere temporis; in hoc enim decorum etiam collocauit, vt meminimus, Quintilianus. Quo in tempore saepe veniunt comprehensae personae promiscui generis, & conditionis. Recole hic, quaeso exempli gratia, funestum labentis seculi annum vigesimum nonum, quo Vrbs Mediolanum pestis saeuitia internecina laborabat. Edicta autem fuit publica supplicatio, & circumlatio sacrarum Reliquiarum Diui Caroli Tutelaris, extremum tantae calamitatis remedium: simul ad excitandam in ciuibus poenitentiam criminum (quae iram illam Numinis accenderant) atque erga tantum Patronum fiduciam decretae sunt Inscriptiones binae cubitalibus literis, quae in propatulo expositae oculos Ciuium in se conuerterent, vnàque animos componerent ad promerendam clementiam Numinis. Ac plebs quidem illiteratorum frequentior multò fuerit literatis, & ea mobilior ingenio, non minùs quàm illi, rictus praesentis mortis horruerit. Quales credas futurae sint tabulae exponendae, quae sensui Ciuium communi obsequentes, ad Deum erigerent consternatas mentes? Iam lege, vti potior Tabula sit inscripta.

CCCLIV.

AGE . CIVITAS . IN . FVNVS . PRAECEPS
TOTAQVE . PROPE . FVNVS
NON . DIS . MANIBVS . LVDOS . SECVLARES . AC . LECTISTERNIA . VOVETO
SED . SANCTISSIMO . CAROLI . HYPOGAEO
TAM . NOBILIS . DEPOSITI . CONDITORIO
ALBA . FIDE . FACITO
ITA . CAELESTIS . HIC . AESCVLAPIVS
NON . AB . EPIDAVRO . SED . A . SEPVLCRO . ACCITVS
VOLENS . AC . PROPITIVS
GRASSANTEM . LVEM
AVERRVNCET

Vide quàm dissonum à tempore luctuosissimo commemorasse hominibus Christianis Deos Manes, Ludos seculares, Lectisternia, Aesculapium, Epidaurum, frigidas illas, ac deridiculas memorias insanientium Ethnicorum? Nonne congruentiùs auditum fuerit è sacris historijs, ex Ecclesiasticis, vti eiusmodi flagellum auerterint saepe populi per poenitentiam, per interpositas virorum sanctorum obsecrationes, per publicas supplicationes, per vota? Alteram Inscriptionem habuisti sup. lib. III. Memb. III. cuius initium: *Quod olim*; & ipsam haud melioris notae.

Perquàm opportunè hìc cadit, atque Numine prouido (nè scilicet summi Viri inuendicata sit fama) vt in ipso extremo dissertationis redduntur

dantur nobis literae, Neapoli, quò nostras dederamus ad amicum, rogantes, inuiseret tumulum Portiae Capitiae, exemplumque per nos ex Suueertio in Select. Delic. desumptum, & hoc Membro relatum, conferret cum protographo. Gessit ille morem, nec satis modò votis nostris fecit, sed etiam cumulatè. Siquidem & exscripsit summa fide (corruptum quippè foedè apud Suueertium) & diligentia summa descripsit Mausolaei imaginem, dispositionem, membra quà symbolis, quà epigraphis magnificè adornata. Gratias itaque immortales ille apud nos meruit, quòd, qua parte Berardinus censuram nostram prouocauerat, quasi in affectus nimio dissolutior, opera sua restitutus fuerit, & vitium, quod notaueramus, in amanuensem eius authorem spurcissimum iam refundatur. Vt ergo tumulum integrũ habeas Lector, & emendes Suueertium, & allegationes, quas nos decepti, iterum fecimus, videlicet hoc ipso Membro paulò superiùs, & huiusce libri Cap. I. Membro VI. Artic. II. sic accipe,

CCCLV.

PORTIA . CAPITIA
VIVA . GAVDIVM . MORTVA . MARITI . GEMITVS
BERARDINVS . ROTA
THESAVRVM . SVVM . CONDIDIT
FECIT . NOLENS . FECIT . NEC . MORI . POTVIT
RAPTA . EST . E . SINV . CHARITVM
M. D. LVIIII

En tibi acerba quidem, sed tamen continens querela ex decoro personae: cùm erumpentem doloris sensum in alteram tabulam dextera parte reijciendum putauerit; impendentem imagini suae marmoreae; nam alteri tabulae substat imago vxoris. Ita verò inscribitur.

CCCLVI.

Infelix ille
Qui mortua Portia viuus cum ea sepeliri non debuit
En simul hic fingi pertulit
Vt quando aliter nequit
Saltem marmorea coniuge frui liceat
Lugete Musae interim

De Decoro Elogij secundùm Personarum dispositionem.

Membrum IV.

Ne putes sermonem hìc futurum de collocando in fronte Inscriptionis nomine vel Hominis, vel Diui, cui illa ponitur; eius autem, qui ponit, in calce ipsius, ita officio poscente: Est enim ea res vsu tritissima, & exemplis veterum, ac recentium ita vocalis, vt praeceptis non egeat nostris. Huic autem dissertationi materiam praebuit controuersia inter criticos nuper orta super Epitaphio Mediolanensi seculi superioris in Diuae Mariae (vulgò) Gratiarum, quod ita legitur;

CCCLVII.

IO. IACOBO . RAINOLDO . QVAES. ORDINARIO . PRAEFECTO . REI
FRVMENTARIAE . ET . HELENAE . GHILIAE . PARENTIB. OPT
ALEXANDRO . FILIO . DVLCISS. SIBI . ANTONIAE . CVSANAE . VXORI
LIBER . POSTERISQ. SVIS . IO. BAPTISTA . SENATVS . PRAESES
ANNO . MDLXX

Hoc vbi lectum fuit, arguit quidam, videri sibi vrbanitatis legem poscere, vt sibi Auctor loco praeferret Vxorem, ac reliquos, ipse postremo contentus; ita veteribus positum in more; vt apud

apud Gruterum passim est obseruare. Sed occurrit censor iudicio acriore, notamque diluens distinctione proposita; Alio, inquit, sunt ordine nominandi viuentes, alio defuncti: Et his quidem ex dignitate dederim primas, secundas, ac deinceps. quò grandior aetas, vel meritum priores delibent Lectoris obtutus, atque animi desiderantis affectus. Illis autem quò mortis omen, quàm procul auertam, nouissimos gradus assignauerim, quod quidem monumenti superioris Auctorem considero summa cum prudentia obseruasse. Nam ibi memoratis primo loco parentibus suis, exinde suo filio, hoc est ipsorum nepote iam mortuo; posteà demorituris alijs mauult ipse praecedere, & ponè sequi vxorem, liberos, posteros, vti Naturae lex exiget. Et his quidem de ordine inter mortales sublata controuersia fuit, defensusque propositus locus Elogij. Nam inter Immortales sola vbique praeualet dignitas; & gradus meriti celsioris diuinitùs nobis cognitus. Itaque si dicandum sit exempli gratia Diuae Annae, atque eius filiae Virgini Mariae, haec profectò primo nominabitur loco, quia Matre sanctior, inscribendumque *Diuae Mariae Virgini, atque eius Matri Diuae Annae.* Omninò autem Diuos quoscumque post Deum Optimum Maximum. Quod quidem nos frustra monere ne putes, quasi de principatu Solis inter stellas inituros cõtrouersiã: cùm te quoque, Lector, nobiscũ haud dubiè irritauerit Franciscus Pola, Elogio supra allegato lib. II. Parte Priore, num. II. Tit. *Verborum Humilitas*, & hic iterum allegando, ac cẽsorio, quam prouocat virgula cõpungẽdo: sic enim inscribit:

CCCLVIII.

DIVIS
PRAESTITIBVS . IVVANTIBVS
GEORGIO . STEPHANOQ
QVI . EST . PROTOMARTYR
*CVM . DEO . OPT . MAX
DICATVM . DEDICATVM . ESTO . HOC . TEMPLVM
QVOD
SANCTVS . MONACHORVM . ORDO
DE . SVA . IMPENDIA
OPERE . CVLTVQ . OMNI
AMPLIAVIT
EXEQVENTE . DOMINICO . COLONIEN
ARCHIMANDRITA
M . D . C . X
LEONARDO . DONATO . PRINCIPE
MAXIMO . FELICI . PERENNI

An verò praeripuerint serui Domino locum honoris, & quamquàm Sanctorum inclyti Georgius, ac Stephanus praecesserint Deum ipsum Optimum Maximum? Nam & Deum in gregem Sanctorum cogere videtur Pola, & gradu inferiore collocare, post illos memoratum. Sed affectata studio intemperato Antiquitas egit Elogiastem in scopulum; imitatum se namque causabitur Epigrapham hanc in marmore Comensi apud Gruterum pag. II. n. 10. videlicet:

CCCLIX.

DIIS
DEABVS
QVE . CVM
IOVE

Lubricum enimuerò perfugium; quamquam in Ioue concurrat titulus Optimi Maximi, quo illum Ethnici honestabant, ad Deum verum à nobis multò sanctissimè translatum: Nam Ethnici demum plurimam illam turbam, Deorum nomine promiscuè censebant, Nec Iouem tantummodò, sed & Vaeiouem, idest & eum qui iuuabat, & qui nocebat, Optimum aequè ac Pessimum titulo Diuinitatis consecrauere. Propterea mirum non est, quòd ij Iouem caeterosque Deos, ac Deas miscuerint. Sed apage sordes Ethnicismi, vbi pura lux Christiana Diuos, nempe homines, immenso infra Deum Optimum Maximum spatio collocat in Caeli regia. Non omnis ergo imitanda est nobis Antiquitas, nè poëticae quidem licentiae titulo, vbi imminuitur Dei Maiestas: Et qui Maronis dictum ex illo Disticho

Diuisum Imperium cum Ioue Caesar habet ad Deum verum transferens Iusit de Philippo Rege pellente ex Hispanijs Mauros

Et Deus & Princeps alterno munere regnant nae hic aculeos sensit censoris tā eruditi, quā pij, quasi in ordinē hominū videretur Deū redigere.

De Decora Elogij clausula secundum Vocem

Membrum V. & Postremum

VEnustati postremam lineam facit, qua clauditur Voce Elogium. Hanc verò ex alia, atque alia partium orationis (de quibus Grammatici) deligimus, non aestimantes, quem in pedem periodus desinat; hoc enim ad communes Rhetorū praeceptiones spectat, ad quos Lectorem remittimus.

Primùm igitur Aduerbio claudimus Inscriptionem ex illis fere quae sunt breuiores, cuius extat vetus marmor apud Gruterum pag. CCLXXVII. num. 5. (quam tamen vocem haud libentes in exemplum traxerimus) videlicet

CCCLX.

MEAS . CLAVDIVS . V. P. P. P
N. M. T. D. N. M. QVE . EIVS
SEMPER

idest. *Meàs* (accentum praefigere enimuerò debuissent in posteriore syllaba, quia non Pronomen, sed nomen est Viri proprium *Claudius Vir Perfectissimus, Praefectus Prouinciae N. M. T.* (hac tres notae Oedipum manent apud Gruterum, & Antiquarios) *Deuotus Numini, Maiestatique eius semper*. Comprius fortasse: *Numini Maiestatique eius semper deuotus*, quemadmodum alibi apud Gruterum, CCLXXXVI. 1. CLEMENTIAE . EIVS . DICATVS, aut ex vulgari formula: *Deuotus semper Numini, Maiestatique eius*: Nisi summa excuset breuitas, vt apud eundem CCLVIII. 11.

CCCLXI.

IMP. CAESARI
L. AVRELIO . VERO . AVG
TRIB. POT. III. COS. II
DIVI . ANTONINI . PII . FIL
DIVI . HADRIANI . NEP
DIVI . TRAIANI . PARTH
PRON. DIVI. NERVAE. ABN
AVXIMATES . PVBLICE

Pressa haec sanè Inscriptio, si corpus aestimes, cui extractis epithetis restat *Aurelio Auximates publicè*, subintellige *dedicauerunt Statuam*, cuius basi incisa haec leguntur. In eam formam, venustiorem tamen, habetur apud eundem Grut. XLVII. 8.

CCCLXII.

HERCVLI . IN
VICTO
POMPEIVS . APPIVS
FAVSTINVS
V. C. PR . VRBAN
D . D
FELICITER

Adhuc venustiùs, quò breuiùs, & puriùs, apud eundem in Scuto basi inciso, quod Victoriae alatae binae attollunt, pag. CXVI. num. 4.

CCCLXIII.

CAESARVM
DECENNALIA
FELICITER

Supple *peracta*. In Inscriptione quoquè iusta, sed vbi terminata sententia de Imaginis dedicatione lata, subscribitur abruptè SENATVS CENSVIT . PERPETVO . supple, Imaginem ibi dicatam *seruandam perpetuò*, nec aliquando amouendam. Itaque abruptio illa sententiae patitur Aduerbio terminari. Hùc refer vsitatam formulam in Votiuis per notas quatuor V. S. L. M. idest *Votum Soluit Libens Meritò*, vbi duo Aduerbia claudunt, *Libens* pro libenter, & *Meritò*, contra sententiam Scioppij sub persona Grosippi, quasi *Merito* adiectiuè ponatur subintellecto *Iure* substantiuo.

Secundò in Adiectiuum nomen perbellè cadet Inscriptio, quolibet illud casu 1. Recto, vt apud Gruterum pag. CCLXXXVII. num. 3.

CCCLXIV.

IMPERATORIBVS . INVICTISSIMIS . FELICISSIMISQ. &c
SENATVS . POPVLVSQ. ROMANVS
VINDICATA REBELLIONE
ET . AFRICAE . RESTITVTIONE
LAETVS

& pag.

& pag. CCLXX. num. 6.

CCCLXV.

IMP. M. AVRELI . ANTONINI . AVG. &c
T. STATILIVS . CALOCAERVS . NOMENCL. &c
AMPLA . BENEFICIA . DE . INDVLGENTIA
AVGVSTORVM . SVFFRAGIO . PATRIS . EIVS
CONSECVTVS

2. Genitiuo apud eundem pag. CCLXXIX. num. 3.

CCCLXVI.

IMP. CAES. C. VALERIO &c
NVMERVS . MILITVM
CALIGATORVM

3. Datiuo, pag. CXL num. 6.

CCCLXVII.

GENIO . IOVI . AVG
IOVIA . PORTICV . EIVS . A . FVNDAMENTIS
ABSOLVTA . EXCVLTAQVE
AELIVS . DIONYSIVS . V. C. OPERI . FACIVNDO

Similem in modum toties B. R. N. idest *Bono Reipublicae Nato*, & *Principi Indulgentissimo* : *Patri Optimo* : *Amico* B. M. idest Benemerenti.

4. Accusatiuo, vt apud Auctorem Inscript. Sacros. vetust.

CCCLXVIII.

CASTORI . ET . POLLVCI . DIS . MAGNIS
SVLPITIA . Q. SVLPITII . F. VOTVM......
OB . FILIVM . SALVTI . RESTITVTVM

5. Ablatiuo, vt in Dedicationibus *Voto suscepto*, vel *Voto soluto*. Alibi *Epulo annuo adiecto*.

Tertio in Substantiuum, & ipsum quolibet casu.

1. Nominatiuo, vt apud Gruterum pag. XLVI. num. 3.

CCCLXIX.

DEO . HERCVLI
IVLIA . MAXIMINA
VOTI . SVI . COMPOS

Item pag. CLXII. n. 9. est Inscriptio Pontis supra Danubium.

CCCLXX.

P R O V I D E N T I A
A V G
V E R E . P O N T I F I C I S
V I R T V S . R O M A N A
Q V I D . N O N . D O M E T
S V B . I V G V M . E C C E
R A P I T V R . E T . D A
N V I V S

& ibi cursus vitae signatur in clausula Epitaphiorum. *Vixit Ann.....M...D... Horas scit nemo.* Item vbi terminat Nominatiuus agens, praecipuè in breuibus, & Ellipticis, idest in quęis desideratur aliquid ad absolutam structuram.

2. Genit. in summa praesertim breuitate, vt apud Auctorem Inscript. sacrosanctae vetust.

CCCLXXI.

VOTVM.SILVANO.SOLVIT.LIBENS.MERITO
T. F. DIADVMENVS . LVRNESIANVS
PRAEGVSTATOR . AVGVSTI

Ita frequens illud; PRINCEPS. IVVENTVTIS. & PATRI . PATRIAE. Et notae illae in Sepulchris L.M. idest *Locum monumenti* (supple) *statuit*, vel *elegit*.

3. Dat. vt inscriptio Pontis ad flumen Metaurum:

CCCLXXII.

AETERNI . IMPERATORES
DIOCLETIANVS . ET . MAXIMINVS &c
PONTEM . METAVRO.
* idest *imposuerunt*

Simile

Simile est : OPTIMO . PRINCIPI . Et in Romana inscriptione Graecè in Insula Tiberina apud Gruter. LXXI. 12 ΚΑΙ . ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ ΔΗΜΟΣΙΑ . ΤΩΙ . ΘΕΩΙ . *Et gratias egit publicè Deo*.

4. Accus. vt ibid. VI. 3. PER. M. SCAVRIANVM . EIVS . PROPRAETOREM item saepe : OB . PLVRA . EIVS . IN . SE MERITA . & huiusmodi passim.

5. Ablat. vt saepè N. N. Coss. idest *Consulibus*, Et pag. ibid. LXI. num. 3.

CCCLXXIII

HAEC . AREA . &c
LITATVRVM . SE . SCIAT
ET . VITVLO . ROBIO . ET . VERRE

toties item : EX . S . C . *Ex Senatus consulto* . Alibi : PRO . LVDIS : A . FVNDAMENTIS : PROPRIO . SVMPTV : SVA . PECVNIA : DECVRIONVM . POPVLIQVE CONSENSV : EX . VOTO : PLVRIMIS IN . SE . CONLATIS . BENEFICIIS . &c.

Non rarò desinit Elogium in Verbi Substantiui monosyllabum, cùm in simplici, breuique memoria, tum illustriore ac pleniore ad encomium. Primi generis exemplum apud Auct. Inscript. Sacros. Vetust. de quo etiam Gruterus pag. CCCCLV. num. 1.

CCCLXXIV

C. POBLICIO . L. F. BIBVLO . AED
PL. HONORIS . VIRTVTISQ . CAVSA
S. C. POPVLIQ. IVSSV . LOCVS
MONVMENTI . QVO . IPSE . PO
STERIQVE . EIVS . INFERRENTVR
PVBLICE . DATVS . EST

Repete ex Cap. I. huiusce libri, Memb. VI. Art. II. Epitaphium, cuius initiũ : *Ioannes de Cabaniglis* :

Secundi generis haec esto, apud Grut. XLIII. 7.

CCCLXXVI.

HERCVLES . ET . PHILOTES
ALCIDES . HOMINVM . VICTOR
DOMINATORQVE . FERARVM
PHILOTHERIS . AMICVS . ADES
TV . ILLI . AEQVE . AMOR . ES

Illustrior illa, & quamuis historica, Panegyrico similis ; maluimus autem exscribere ex Auct. libri Inscr. Sacr. Vet. quàm ex Grut. CCCCVI. 7.

CCCLXXVII.

Q. FABIVS . MAXIMVS . DICTATOR . BIS
COS. V. CENSOR . INTERREX . AVGVR
PRIMO . LIGVRES . SVBEGIT . EX . IIS
TRIVMPHAVIT . TERTIO . ET
QVARTO . HANNIBALEM . CVM
PLVRIBVS . VICTORIIS . FEROCEM
SVBSEQVENDO . COERCVIT . MAGI
STRO . EQVITVM . MINVTIO . CVIVS
POPVLVS . IMPERIVM . CVM . DICTA
TORIS . IMPERIO . AEQVAVERAT . EXER
CITV . PROFLIGATO . SVBVENIT . ET . EO
NOMINE . AB . EXERCITV . MINVTIANO . PA
TER . APPELLATVS . EST . COS. V
TARENTVM . CEPIT . TRIVMPHAVIT
DVX . AETATIS . SVAE . CAV
TISS . ET . MILITARIS . REI . PE
RITISS . HABITVS . EST . PRIN
CEPS . IN . SENATV . DVOBVS
LVSTRIS . LECTVS . EST

Adde Verba Actionis passim obuia in historicis inscriptionibus, *Fecit*, *Posuit*, *Iussit*, *Curauit*, *Dedicauit*, *Restituit*, *Refecit*, *Votum soluit*, & huiusmodi.

Denique Interdum Coniunctione fit clausula, sed non nisi ad exemplum veterum fiat imitatio . vt apud Gruterum (legitur Romae) pag. CCCX. num. 5.

CCCLXXVIII.

FL. MANILIAE . V. V. MAXIMAE &c ✱ *Virgini Vestali*
OB . EXIMIAM . ERGA . SE . PIETATEM . PRAESTANTIAMQVE

Et CXCVI. 4.

CCCLXXIX.

TI . CLAVDIVS
DRVSI . F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIIII. IMP. XVI. COS. IIII
CENSOR . P. P
AVCTIS . POPVLI . ROMANI
FINIBVS . POMERIVM
AMPLIAVIT . TERMINAVITQ

ELOGII ARGVTIA LIBER VI.

PROLVSIO.

HAnc partem Elogij tralatitiè vt obiremus, suadebat principio corruptela ingeniorum nostratium, totum illud, quo constant, vigoris atque neruorum, contentissimè absumentium in persequendis omne genus acuminibus, ac salibus orationis: Ne nos fortè coeptis illorum infaustis videremur applaudere, atque vltrò in praeceps labentibus insistere amplius subiectis stimulis, vbi fraena nulla sint satis. Nunc enimuerò vrgeri visi sumus, quùm in hoc argumento ingenijs non nisi sublimibus assequendo, nuperrimè, & quidem insperatò locum occupauerit princeps amoenitatis literariae Emanuel Thesaurus; qui si minus nostrum praeuertit studium, spem certè studiosis ademit omnem, maiore aut cum copia scribendi, aut gloria. Veruntamen rem pensitantes maturiùs, nihil nos ab instituto retardauit; quippe quod aliam pergit viam, neque relinquit integrum, operam Elogiastae multò grauissimam, in primisque spectabilem, ire neglectum; Et quae hoc magis tempore non tam praeceptores quaerit, qui Argutiarum inueniendarum edoceant modum; quàm censores, qui modum praescribant inuentis: admoneantque hos Polycratas, vt arridentem benigniùs in ea meditatione felicitatem ingenij, etiam atque etiam temperare studeant, abiectis vltrò, nec semel hisce lapillis, quanticunque nitoris ac pretij: ita enim cursus initi, & nominis censum literatorum quaerentis, velle fortunam firmari. Neque porrò nos vestigijs alijs insistemus in praesens, quàm quae initio operis posuimus: nimirum ibimus conquisitum Elogio formas Argutiarum decentes ex cognato ipsius Epigrammate. Sed priùs quàm fontes illarum aperiamus, muniendum putamus aditum quibusdam Monitis de vsu earundem generatim, in gratiam Tyrunculorum, ne scilicet hi totis ad hanc vnam partem collectis viribus (quod ferè incautis vsuuenit) negotium denique poenitendum ineant; nosque de repetundis, prae quibus pecuniae flocci sunt, Tempore, atque Opera damnatos, aqua, & igni iustè interdicant.

CAPVT I.

De vsu Argutiarum generatim.

Monitum I.

Argutiarum artem ferè arte carere.

FIdem huic dicto non alius fecerit, quàm recens eius Artis Magister Emanuel Thesaurus, à nobis impari semper laude productus; opere nimirum illo admirando, & (vt is ad Amicos) quadragesimum in annum presso, quod stylo Etruscorum limatissimo compositum inscripsit *CANOCCHIALE ARISTOTELICO, ò sia Idea delle Argutezze Heroiche.* Hic itaque sub initium primi Capitis in hanc sententiam differit; reperisse se originem Argutiarum apud priscos Auctores perobscuram; legisse scripta complura Oratoria, Epica, Lyrica, Scenica, Inscriptionesque complures floribus huiuscemodi scitè conspersas; Authores porrò ipsos scribere argutè scisse, Argutiam nescisse; Homero quidem caeco similes, qui, vt ferunt, Roseum quid esset, tenebat, non item quid Rosa: Quin Tullium ipsum, cui argutè loqui

 perinde

perinde erat, atque os reserare, post multam dissertationem ita demũ decernete: *Magistram Argutiarum Naturam esse, non Artem*: Atque is tametsi fascem proferat acutè dictorum, non indicasse propterea, neque nosse, quo illa solo enata sint; quasi quemadmodum Nili, non secus Argutiarum fuerint comperta flumina, incompertus fons: quinimò, inquit, illos ridentem, qui rationis Ridiculorum peruestigandae susceperant curam, nihil in illa tandem arte offendisse ridiculi, praeter studium ipsorum insulsum, conantium eam ad Artis redigere rationem. Ita ferè Thesaurus. A quo tamen productus per interpretẽ recentem Tullius mauult hoc loco ipse audiri; adeò vocale est eius oraculum pro nostro Monito, tantaeque in re literaria authoritatis, vt ipso loquente sileant alij oporteat; ac de quo Fabius Quintilianus Cap. I. lib. III. Institut. Orat. oraculum scilicet alterum Oratoriae, *Praecipuum* inquit *lumen sicut eloquentiae, ita praeceptis quoque eius dedit vnicum apud nos specimen orandi, docendique oratorias artes M. Tullius.* Quid ergo hic fatur? locus occurrit II. de Oratore in haec verba: *Suauis autem est, & vehementer saepe vtilis* **iocus**, *&* **facetiae**, *quae etiam si alia omnia tradi arte possunt,* **naturae** *sunt* **propria** *certè,* **neq. vllam artem desiderant**. *In quibus tu longè alijs mea sententia, Caesar, excellis. quò magis mihi etiam testis esse potes, aut* **nullam esse artem salis**, *aut si qua est, eam nos tu potissimùm docebis. Ego verò, inquit Caesar, omni de re facetiùs puto posse ab homine non inurbano, quàm de ipsis facetijs disputari. Itaque cùm quosdam Graecos inscriptos libros esse vidissem de Ridiculis, nonnullam in spem veneram posse me aliquid ex istis discere: inueni autem ridicula, & salsa multa Graecorum. Nam & Siculi in eo genere, & Rhodij, & Byzantij, & praeter caeteros Attici excellunt. Sed qui eius rei rationem quandam conati sunt, artemq. tradere, sic insulsi extiterunt, vt nihil aliud eorum, nisi ipsa insulsitas rideatur.* Et post multa, idem argumentum tractans: *Tempus igitur dicendi prudentia, & grauitate moderabimur, quarum vtinam artem aliquam haberemus! sed* **omnia natura est.** Haec Tullius luculentissimè, ac disertissimè vt semper; & cui (si quis hoc loco refragetur) licet subscribere, αὐτὸς ἔφα. Ac exquirenti solum Argutiarum natiuum, & fontem salium, nonnè digito penè Naturam commonstrat, Artem eximit? Id autem certè ex sensu primùm suo, tùm Caesaris ea in re versatissimi testimonio, quasi diremtam velit absque prouocatione controuersiam. Atqui sint, dices, Naturae sales, quamobrem non ad Artem, vt in alijs videmus, redigantur? Nonne & Eloqui, & Philosophari, & Mederi, & alia tàm multa Magistram primùm Naturam habuere, cui tamen ad faciliorem vsum omnium mortalium, atque ad laboris compendium placuit Artem subrogare? Planè inquam: Sed habent Argutiae, quae sapiunt magis, longè aliam, ac reliqua studia, rationem; scilicet opus ferè extemporale, & è re in praesens nata procudendum, in quo propterea vix ingeri Ars possit. Id quod luculenter tradiderat Quintilianus Inst. Orat. lib. VI. Cap. III. de Vrbanitate disserens in haec verba. *Hoc quidquid est, vt non ausim dicere carere omnino arte, quia nonnullam obseruationem habent, suntque ad id pertinentia & à Graecis, & à Latinis composita praecepta; ita planè affirmo praecipuè positum esse in* **natura**, *&* **occasione**. Et quidẽ quanti sit Quintiliani authoritas in hac parte vrbanitatis & salium, declarat Princeps vatum argutorum Martialis, eundem instituendae Rhetoricis praeceptis iuuentuti per annos viginti Romae occupatum ita compellans lib. II. Epigram.

Quintiliane, vagae moderator summe iuuentae,
Gloria Romanae Quintiliane togae.

Quid, quòd habemus rem ipsam loquentem tam multis ijs experimentis, quae apud Emanuelem Thesaurum allata videas? Quid ibi aliud praedicat (vt caetera sileamus) historia de Labieno, quem, quòd esset irae impotentissimus, falsè Rabienum dictitabat vulgus? Rudis hercle vulgus, non callens literas, non metaphoras doctus, neque alliterationes. Quid illud de Claudio Tiberio Nerone? Qui vino cùm vteretur mero, & calido, peramoenè ab exercitu, turba scilicet Musis infensa, Caldus, Biberius Mero appellari coeptus fuit. Ac de occasione quidem nonne loco memorato Quintilianus obseruauit, quòd *ea saepe adiuti non indocti modò, sed etiam rustici salsè dicant in eum, quisquis aliquid dixerit prior*, instinctu, dicimus nos, genij lasciuientis, & amusi. Etiam illa, quae expoliti artibus homines, & ad omnem instructi

amoenitatem

amoenitatem de repente interdum, ac nullo penitus ad artem intentu mentis effundunt, illa inquam quis neget naturae quodam impetu caeco excidere? Eius notae est, quod refert Cicero II. de Orat. in hanc quidem nostram sententiam, aiens: *Quid enim hic meus frater ab arte adiuuari potuit, cùm à Philippo interrogatus quid latraret, Furem se videre respondit.* Eiusdem notae est, cuius meminit ipse Thesaurus de Iure consulto, qui cùm iuuenes complures cerneret ascriptos Parisiensi Senatui, inclamasse fertur: *Iam non est hic Senatus, sed Iuuenatus.* Et ille dialogus apud eundem extemporalis quàm valide rem euincit? An tu quaeso dederis praeceptionibus Artis locum, vbi tumultuario conatu solum hinc inde militabit ingenium? Quandoquidem conquerentem de sua inopia Archipoëtam Leo X. Pontifex Maximus interrogauit praesenti carmine

Dic mihi, cur DITES non cernimus esse Poëtas?

ad quem subitò Archipoëta cum allusione ad fabulam, simul & falsa ambiguitate hexametro tale reddidit pentametrum

DIS fierem, fieret si mihi mater OPIS

Vix, cùm ille peracutè suscepit:

Culpa tua est: vitio ignaui nam carminis OPEM,
Quam reliqui longam, tu facis esse breuem.

Hic autem quis non videt, quàm longè ab fuerit Artis opera? quamque sicut nullum interrogando, respondendoque momentum praecessit temporis, ita studium nullum intercessisse dici possit.

Quamobrem sit licèt desperata ex Thesauro Argutiarum Ars, quippe ius totum sibi vendicat Natura: Sit amplius essentia ignota, origo abdita cuique optimo Scriptorum: cui tamen mirum (vt opere toto suo ipse Thesaurus) quàm familiaris est Argutiarum vsus, quàm promptus, quàm obuius: vt vel hinc maximè agnoscas, esse ipsas foetus Diuinae mentis, non humani opificij. Quamquam ne desperatam priscis quidem hanc artem dixerimus magis, quàm neglectam: qui, quod afferrent ex arte ad cudendas argutias, vix quidquam habebant reliquum, sola ferè Natura contenti. Quòd autem ope Aristotelica Thesaurus deprehenderit alta demersam caligine hanc Artem, quòd in lucem traxerit, quòd tractatu accuratissimo, operosissimoque polierit, ad vsumque communem accommodauerit, immortalem (quis neget?) gratiam collegit Reipublicae literariae, vt qui ingenia obesa, nec nata acuminibus, erudire studuit ad ea sectanda, sin minus expedire; daturus praeceptis suis praeter intelligentiam, ipsam quoque (si licuisset) facilitatem, quam nos profectò à Natura duntaxat haurimus, alacres sortiti genios, ac viuaces. Claudimus hoc Monitum authoritate summi Elogiastae nostri temporis, Ioannis Andreae Alberti Niciensis è Societate Iesu, in Vitis, & Elogijs XII. Patrum, cuius est ad Lectorem Praescriptio per omnes discurrens Veneres, Naturae autem meros lusus professus, non industriae, videlicet.

I.

Habes Lector
gesta ac Elogia XII. Patrum
prolata non quia noua, sed
quia nota
Non suscepta vt laudarentur, quia
laudata cum gesta sunt
Si Amicus es, praemoneri non indiges
Sin autem, Etsi monuero
nihil feci
Quisquis es, vel castigator eris audaciae
vel imbecillitatem benignitate
suffulcies
Non horrescent aculeos in aculeis nata
Calcari non abnuent licet flores
Pratenses sunt
Nullae hic Artis industriae
Sunt meri lusus naturae
Ite igitur flores mei
& si carpi contigerit
flores estis.

Monitum II.

Arte summa hebetari Argutias, ac perdi.

GEminum recipit sensum appellatio Artis summae. Vtrumuis autem vsurpes, Argutias corruptas habes. Primùm, si eae plus iusto frequententur: nam vsu magistro nunquam

quam in hac re plus perditur Artis, quàm cùm plus Artis affertur. Et meritò. Nam, cedo, sunt tibi Argutiae in oratione pro salibus? condire igitur debes modicè quidem inspersis; non largè, non liberaliter ingestis: Sunt tibi pro melle? nihil eius assiduitate ingratius: Sunt pro aculeis? crebri non pungunt, sed laniant: Sunt pro gemmis? nisi numerabiles obruunt opus, non distinguunt: Sunt scitamenta? si intemperanter vsurpes, ministrabunt pro delicijs nauseam. Testis producitur Aristotiles à Thesauro nostro, lib. III. Rhet. Cap. III. quòd huic videtur Alcidamas frigidus; propterea quòd Argutijs non quasi bellarijs vtitur, sed quasi cibarijs. A nobis testis alter, neque minoris inter Latinos authoritatis Quintilianus, qui nomine sententiarum Argutias tractans lib. VIII. Inst. Orat. cap. V. sic praecipit; *Densitas earum obstat inuicem, vt in satis omnibus, fructibusque arborum nihil ad iustam magnitudinem adolescere potest, quod loco, in quem crescat, caret: Nec pictura, in qua nihil circunlitum est, eminet: ideoque artifices etiam cùm plura in vnam tabulam opera contulerunt, spatijs distinguunt, nè vmbrae in corpora cadant. Facit res eadem concisam quoque orationem. Subsistit enim omnis sententia, ideoque post eam vtique aliud est initium. Vnde soluta fere oratio, & e singulis non membris, sed frustis collata; structura caret, cùm illa rotunda, & vndique circuncisa insistere inuicem nequeant.* Similia porrò pergit afferre de colore ipso dicendi, è crebris sententijs vitium contrahente. Fauet huic loco querela Senecae in Praefat. Controuers. dicentis: *Nihil est iniquius his, qui nusquam putant esse subtilitatem, nisi vbi nihil est, praeter subtilitatem.*

Altero sensu à nobis exponitur Ars summa, cùm nimirum desidente ingenio, quibus fortè ad Argutias parcior fuit Natura, totum petitur ex Arte praesidium. Quò fit, vt saepe, vbi vsus non venit, argutetur. Quàm verò indecorè? quàm improbè? Nisi putent hi hominum, Argutam esse orationem oportere. Quod tamen praecauit Quintilianus loco nuper allegato; *Ego verò*, inquiens, haec lumina orationis velut oculos *quosdam esse Eloquentiae credo. Sed neque oculos esse toto corpore velim, ne caetera membra officium suum perdant: & si necesse sit, veterem illum horrorem dicendi malim, quàm istam nouam licentiam.* Dignum est autem animaduersione, admissum iri faciliùs à Quintiliano horrorem dicendi veterem, quàm licentiam recentem, adfectationemque putidam schematum. Nam in quae monstra saepe transeant exquisitae curiosiùs vrbanitates huiusmodi, dabimus infrà, vbi de Vitiosis Argutijs. Ars ergo & Artem dissimulet oportet, & simulet Naturam; id quod disertè monet Nicolaus Causinus Rhetor grauissimus, De Eloq. sacra, & Hum. lib. VII. cap. XVIII. cuius ipsa verba operae est referre, videlicet: *Tenendus est in vsu* (figurarum) *modus, ne si nimiae fuerint, ijsdem oratio potiùs obrui, quàm distingui videatur. Nescio enim quo pacto non modò in rebus humanis, sed & in verbis contingere solet, vt summa voluptas fastidio sit vicina; & pulcherrima quaeque si fuerint communiora, satietate impleant animos potiùs, quàm delectent. Itaque & in Mundo recursantes diei ac noctis vices lucem efficiunt mortalibus iucundiorem, & Annum temperant hyemis rigor, seruor aestatis, amoenus veris decor, & autumni grata maturitas. Quae à Deo in Natura primùm condita, Orator in verbis (sunt enim quasi Naturae imagines.) imitabitur, nec orationem figuris farciet potiùs, quàm decorabit.* Ita Causinus; Cuius cùm superiore auctoritas quidni vèl stupidis persuasum fecerit, vt ab Argutiarum luxu immodico sibi tandem temperent? Ac Elogiastae hoc magis intererit, qui, non vt Orator dictionem intendit; quam contingat aliquando haberi ex tempore; verùm Scripturam saepè; saepiùs etiam Scalpturam, opus scilicet meditatum, commentatumque, in quo vbi crebras per argutias luseris, arguaris necesse est, ipsas affectauisse, atque enixè conquisiuisse. Tùm verò his te volo. Quae meditatae noscuntur Argutiae, leporem perdunt; hinc enim grauiter monet Quintilianus, lib. VI. Cap. IV. *Ne praeparatum; & domo allatum videatur quod dicimus:* Item: *Oratorem vt dicere vrbanè volo, ita videri affectare id planè nolo.* Cui consonat Cicero: *Cauendum est*, aiens, *ne accersitum dictum videatur.* Idem ipse de Ridiculis, quae species sunt Argutiarum: *Quae meditata putantur, minùs ridentur.* Cur autem minùs ridentur, nisi quòd desipiscunt? Atqui hoc affectatio praestat cognita; & aperta meditatio. Si haec in Oratorem cadunt, cui dissimulare est promptum dictionem extemporalem, quid fiet Elogiastae

meditato? quid, cuius contentum studium, & exacta elucubratio non calamo duntaxat, sed & penicillo, & scalpro conuincitur? Hinc vt recentinos intelligamus esse sales oportere, obseruat Quintilianus, venustiora longè omnia in respondendo, quàm in prouocando existere. At prouocare quidem licet meditato; respondere autem non nisi subitario; adeò vt si vel paululùm haereas, honorem plausus omnem amiseris. Obsignet Monitum idem Rhetor lib. XII. cap. X. sic habens: *Plures eruditorum aliam esse dicendi rationem, aliam scribendi putauerunt: ideoque in agendo clarissimos quosdam nihil posteritati mansurisque mox literis reliquisse, vt Periclem & Demaden: rursus alios ad componendum optimos actionibus idoneos non fuisse, vt Isocratem: praeterea in agendo plus impetus posse plerumque & petitas vel paulo licentius voluptates: commouendos enim esse, ducendosque animos imperitorum. At quod libris dedicatur, & in exemplum editur, tersum ac limatum, & ad legem ac regulam compositum esse oportere, quia veniat in manus doctorum, & Iudices artis habeat artifices.* En tibi discrimen inter extemporalem, & meditatum sermonem; dictum inter, & scriptum: quò magis insculptum in marmore ad conspectum publicum posterorum, doctorum praeferatur? quae igitur sanctitas tenenda legis scribendi? quae frugalitas? quae castitas in petendis cogendisque argutiarum voluptatibus?

Monitum III.

Argutijs venandis proniora fere esse, quò leuiora ingenia.

EST id consectarium ad praecedens; namque hoc plerisque vsuuenit, Vbi ingenij plurimum, ibi minimum iudicij. Esse autem negabit nemo, non opus solùm ingenij, sed studium, sed conatum excogitare lepores, commentari è re nata facetias, fundere vel de improuiso dicteria. Ex quo fit planum ita dedecere cum Quintiliano lib. VIII. Instit. orat. cap. V. *Quod solis captanti sententias, multas necesse est dicere leues, frigidas, ineptas: Non enim potest esse delectus, vbi numero laboratur.* Leues porrò dicit sententias, qualis cedo ingenij, praeterquam leuis argumenta? Easdem synonymo *Inanes* reddit Augustus, qui (vt apud Sueton. in Aug. cap. LXXXVI.) perstringens Antonij stylum *An*, inquit, *Asiaticorum inanibus sententijs, verborum volubilitas in sermonem nostrum transferenda?* Siquidem Asianos Oratores eiusce dicendi formae satores agnoscit Cicero in Bruto; quos & Quintilianus in Proemio libri VIII. corruptis accenset, notatque defectos iudicio. Ibidem illos sugillat, qui *quodam inani circa voces studio senescunt, idque faciunt*, inquit, *gratia decoris, quod est in dicendo pulcherrimum; sed cùm sequitur, non cùm affectatur.* Atque hoc habent obseruandum, qui se exemplo tueri volunt Ciceronis, cui *aliquando, sed non in agendo* (vt adnotat Quintilianus lib. VI. cap. III.) *exciderunt, vt cùm is candidatus, qui coqui filius habebatur, coram eo suffragium ab alio peteret, Ego quoque*, inquit, *tibi iure fauebo.* Ex quo liquet, aliud esse venari te argutias, aliud tibi excidere; & aliud in priuato sermone ex vrbanitate, aliud in concione ex artis industria. Ad non quaesitos autem sales, sed sponte occurrentes, spectat Ciceronis lib. de Orat. locus de Curianà defensione contra Scaeuolam, *quae ta redundaret hilaritate quadam, & ioco, Dicta illa breuia non habuit. Parcebat enim aduersarij dignitati, in quo ipse seruabat suam; quod est hominibus facetis, & dicacibus difficillimum, habere hominum rationem, & temporum, & ea quae occurrant, cùm salsissime dici possint, tenere.* Itaque nonnulli ridiculi homines hoc ipsum non insulse interpretantur. *Dicere enim aiunt Ennium Flammam à sapiente faciliùs ore in ardente opprimi, quàm bona dicta teneant; haec scilicet bona dicta, quae salsa sint.* Interest autem non mediocriter, vt sibi Tyrones infigant altiùs in mente, quae in allegato Proemio ille subdit, videlicet: *Corpora sana, & integri sanguinis, & exercitatione firmata ex ijsdem his speciem accipiunt, ex quibus vires. Namque & colorata, & adstricta, & lacertis expressa sunt.* Quo nos in genere vnum admiramur in paucis Elogiastis Octauium Ferrarium Patricium Mediolanensem, cuius in raris paginis libelli Elogiorum cernimus

mus absolutissimum typum, quem grandi in volumine vix habeat alter inchoatum; nimium quantum his absimilem, quos carpit in subsequentibus Quintilianus; *Sed eadem* (corpora) *si quis vulsa, atque fucata muliebriter comat, foedissima sint ipso formae labore. Et cultus concessus, atque magnificus addit hominibus, vt Graeco versu testatum est, authoritatem: at muliebris & luxuriosus non corpus exornat, sed detegit mentem* (mentem inquit detegit? qualem nisi leuem? nisi effoeminatam? Idcirco subijcit) *similiter illa translucida, & versicolor quorundam elocutio res ipsas effoeminat, quae illo verborum habitu vestiuntur. Curam ergo verborum, rerum volo esse solicitudinem* &c. Quid etiam intendit aliud censura Senecae Epist. XXXIII. ybi *Viro captare flosculos turpe esse* dixit? Obliquè certè haecce ingenia pucrili notabat leuitate: vt aetatum discrimen habere discant; & quae in impubere commendantur argutiolae crebrae, lasciuientem aetatulam haud dedecentes, eas pudeat cernere in homine adulto ad seria, ad grauia vocato: Quid verò in illo dicemus, qui amplius ducere familiam affectat? Quadrabit in hunc altera eiusdem censura Epist. IV. *Adhuc non pueritia in nobis; sed, quod grauius est, pueritias remanet: & hoc quidem peius est, quod authoritatem habemus senum, vitia puerorum: nec puerorum tantùm, sed infantium.* Infantium quippe est (subijcimus ipsi) bellarijs teneri, Infantium planè, quibus nondum sermo formatus. Caeterùm leuitatem istam ingenij depereuntis argutias non alius fortassis commodiore expinxit epitheto, quàm Petronius Sat. cap. I. in haec verba: *Nuper ventosa isthaec, & enormis loquacitas, Athenas ex Asia commigrauit, animosque iuuenum ad maiora surgentes, velut pestilenti quodam sidere afflauit, simulque corrupta eloquentiae regula stetit, & obmutuit.* Neque verò est tibi, cur neges, ista ad rem nostram accommodari; cùm, vti caetera scribendi genera, ita Elogiasticum, cuius materia rès quoque omnes ambit, communibus subsit legibus doctorum, ipsa Naturae obseruatione sancitis. Plura adhuc in hunc sensum inferiùs, cùm de Vitiosis Argutijs.

Monitum IV.

Poëticis ludibundum Argutijs Elogiasten persaepe ineptire.

Distinctum parumper hìc esse volumus Elogium ab Epigrammate, seu (melius) solutum à stricto. Quamquam ne strictum quidem excludimus, si locum Inscriptionis gerat in argumento serio. Est ergo quod prae caeteris animaduertant Tyrones, aliam Poëtae, aliam Elogiastae in vsu salium esse personam, neque eandem vnam arenam vtrique patere; vt, quod ille sibi suo vendicat iure, continuò huic arbitremur esse permissum. Quàm multa in carmine acutè facetequè dicta probantur eruditis, quae, si alibi locentur, sordeant? Exemplo sit Valerius Martialis in Amphibologia vocis *Ficus*, ad Caecilianum lib. I. Epigr. XXX. ita ludens:

Cùm dixi ficus, rides quasi barbara verba,
Et dici ficos, Caeciliane, iubes:
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus ficos, Caeciliane, tuos.

Siquidem correptus ab eo Martialis, quòd nomen *ficus* pro fructu vsurparet in quarta etiam declinatione, ac foeminino genere, sicut ipsum arboris nomen; contendente Caeciliano, secundae duntaxat esse, ac masculini; arguit Poëta illius inscitiam, & semet emendare simulans, sugillat argutè obscaenum Caeciliani morbum. Neque festiuus minùs est in Paranomasia lib. I. Epigr. LXVI. videlicet:

Litigat, & podagra Diodorus, Flacce, laborat:
Sed nil patrono porrigit; haec chiragra est.

Haec, vt superior, in persona Poëtae haud dubiè colligunt doctorum plausum. Neque his minus Etymologia lib. VIII. Epigr. XIII.

Morio dictus erat: viginti millibus emi:
Redde mihi numos, Gargiliane: sapit.

nempe cum huic mancipio titulus esset, non res (est enim *morio* fatuus) pretium à venditore repetebat. quamquam non in eo totum acumen consistit, sed in clausula inexpectata. Consule Vinc. Gallum opusc. de Epigr. Haec inquam in Poëtae persona sapiunt, desipiunt autem in Elogiastae. Quod vt planius fiat, accipe à summo

à summo Oratorum institutore Quintiliano censuram perquàm luculentam; & quae ille de Oratore disserit, tu trahe ad Elogiasten, atque ad generis cuiuscunque soluti scriptorem. Itaquè de figuris verborum praecipiens lib. IX. cap. III. *Aliter quoquè* (ait) *voces aut eaedem diuersa in significatione ponuntur, aut productione tantùm, vel correptione mutatae; quod etiam in iocis frigidum, equidem tradi inter praecepta miror, eorumque exempla vitandi potiùs, quàm imitandi gratia pono. Amari iucundum est, si curetur, ne quid insit amari. Auium dulcedo ad auium ducit:* & apud Ouidium ludentem:

Cur ego non dicam, Furia, te furiam?

Hactenùs Quinctilianus: qui si attentè à nostris audiretur, nae ille tantus ad pueriles flosculos pruritus resideret. Atque ne eum hominem tetricum fortè suspicere in Poëtas, fecerit ipsius Martialis de sese professio. Nam is, cùm non respuat celebrari lib. I. Epigr. I.

toto notus in Orbe Martialis
argutis Epigrammaton libellis:

nihilo tamen minùs lib. II. Epigr. I. de librario, qui Epigrammatum libros ab se describebat, canere non veretur

nec tantùm nugis seruiet ille meis.

& lib. IX. Epigr. I. quod sub imagine sua iubet inscribi in Bibliotheca Stertinij

Ille ego sum nulli nugarum laude secundus.

Multa quoquè concessa Comicis, ex personarum decoro. Sed numnàm seruum Elogiasten esse volumus, aut scurram, aut morionem, vt ipsum simili disciplina imbuendum putemus? Non enim hunc minùs, quàm (quod tradit Cicero II. de Orat.) Oratorem temperantia, & raritas dictorum distinguit à scurra. Hoc quidem licet interpretari, nisi si studiosè homo eius conditionis referendus sit Author Inscriptionis, cuius exemplum neque desiderat antiquitas, ita tamen iocis modestum, alliterationibus temperatum, in persona autem Parasiti, vt & is seriosus quodammodo prae nostratibus multis videri possit, & nostrates prae illo Parasiti. Inscriptio verò est Polensis in Istria, citata apud Gruterum pag. CCCXXIX. quae hìc exscribi postulat ad fidem nostri Moniti.

II

VIATORES . CIVES . OPTVMI . VEL . ADVENAE
SIVE . BINI . SIVE . SINGVLI . INCEDITIS
SIVE . TVRMATIM . QVOD . MAGIS . ERIT . GRATIAE
SISTITE . OBFIRMATE . GRESSVM . NEC . MIREMINI
SI . MORAMINI . ALIQVANTISPER
DICACVLVS . EQVIDEM . FVI . SVCCINCTVS
SERMO . DARI . VOBIS . NON . POTEST
IVVAT . VOBISCVM . ESSE . AC . AB . ORE . MEO
PENDVLOS . DETINERE . VT . IVVIT . SEMPER
SAXVM . HOC . VOS . VOCAT . QVID . INQVAM
VIVVS . ASSVEVI . PRVDENS . IMPRVDENS
MORTVVS . ITEM . VOS . FALLO . NAM . NON
VOS . VOCAT . QVOD . VACAT . ORE . VERVM
IS . QVOIVS . CINIS . HIC . LATET . OLIM
QVOM . POTVIT . NVNC . HVC . VOS . VOCARI
VOLVIT . VALVITQVE . HOC . HAEC . OLIM
SVA . VOLVNTAS . VOLENTES . VOS . LEGERE
HOC . SCRIPTVM . VAH . QVID . LOQVOR
IMMO . SCVLPTVM . QVAM . AEGRE . VERITAS
ADHVC . SE . MECVM . CONCILIAT . NAM
NEQVE . HIC . ATRAMENTVM . VEL . PAPYRVS
AVT . MEMBRANA . VLLA . ADHVC
SED . MALLEOLO . ET . CELTE . LITERATVS
SILEX . SILENS . ADHVC . QVID . HIC . LATET
LATE . QVOD . EGO . EFFERRI . ET . EFFARI
GESTIO . SERTIVS . POLENSIS . PARASITVS
HISTRIO . VESTER . FESTIVISSIMVS
HEIC . CVBO . HOC . VNVM . QVIDEM
TANDEM . SPONTE . DICTVM . VERVM . EST
SIQVIS . DVBITAT . HANCINE . OLFACIAT

HVMVM . OLET . TEMETVM . ET . FLOREM
VINI . VETERIS . QVO . SATVR . SATIS
IVVENIS . HAVSI . AT . SI . VEXI . VITAM
TAM . VOBIS . GRATAM . QVAM . NOTAM
VRBI . ET . ORBI . NON . MINVS . MVNVS
HOC . A . VOBIS . IMPETREM . OPORTET
ADESTE . MIHI . ET . FAVETE
EDICTOQVE . HVIC . VOS . SVBSCRIBITE
ET . OBSIGNATE
SIBI . VESICAM . ONVSTAM . SENSERIT
DOMVM . SVAM . ONVS . HOC . REPORTET
IN . CLOACAM . SI . VERO . FESTINVS . FVERIT
CITERIOR . VEL . VLTERIOR . HOC . LOCO
PRO . RELIGIONE . SE . EVACVET
QVI . NON . PARVERIT . HAEC . MVLTA . ILLI . ESTO
TESTE . ALTERO . VT . CAREAT
CANES . QVOQVE . CAESI . FVSTIBVS
ET . SAXIS . EDICTVM . HOC . SENTIANT
AFFVISTIS . FAVISTIS . ET . OBSIGNASTIS
TENEO . QVOMODO . RISVM . VOBIS . DARE . SITIO
HVI . SENTIO . DICTVM . VOLVI . ESSE
SED . QVID . HOC . EST . QVOD . TAM . FAMILIARITER
ISTVC . PROCEDIT . VERITAS . HAC . PROFECTO
CONTAGIONE . MEI . SITIT . IPSA . QVOQVE
ET . MIHI . SVPPARASITATVR
QVAE . VLTRO . POTVM . INVOCATA . ADVENIT
NVNC . SI . VRBANI . PERHIBERI . VVLTIS
ET . VERITATI . SVPPARASITANTI
ET . ARENTI . MEO . CINERI . CANTHARO
PIACVLVM . VINARIVM . FESTINATE
POST . VALETE . ABITE . IN . REM . VESTRAM
VIATORES . OPTVMI . HIS . NVGIS . AMBAGIBVS
CONDONATI . POSTVMIS

Confer, si placet, hanc iocosam, & ludicram Inscriptionem cum serijs multis nostri temporis: quò pluribus illas videbis confertas ac saginatas iocis, maximè, quibus nihil scurrilius est, alliterationibus? At aliter, inquies, citat eam Inscriptionem Vossius in Appendice ad lib. de Vitijs serm. pag. 812. §. vlt. Atque ex barbara voce *Truffis*, quae apud exemplum Gruterianum desideratur, coniectat esse illam recentiorem: Sit licet; careat antiquitatis fide, careat dignitate. Hoc quidem magis è re nostra. Nam, cùm licentiae plus admiserit corruptela sequiorum aetatum, tanta illa cōntinentia, & moderatione, quantam in Parasito obseruauimus, quis neget, impudentiam nobis, & luxum seuerius exprobrari?

Hunc quidem, nec alium in sensum interpretari licebit Emanuelem Thesaurum, vbi ex Plauto in Persa producit exemplum Toxili, & Dordali, conuitijs sese mutuis ad risum proscindentium. Nimirum sales illi decent personas, qui proinde Comicis & scenae libentiùs permittuntur, quàm Academicis, atque marmoreis monumentis.

Monitum V.

Argutiarum studium sanis mentibus postremum esse, insanis primum.

ERit extremum in Monitis, quod fuit in primis curis instituendae ad Elogia pangenda iuuentutis: vt scilicet studio Argutiarum intempestiuo, quo morbo Tyrones in re literaria ferè tenentur, remedium quaeramus. Et quidem efficacius nullum existere arbitramur, quàm

quàm si praeposteram curam parandae ex literis gloriae corrigamus, errore ipso detecto, ac regia monstrata via.

Caueat ergo primùm quisquis Oratoriae, atque (in rem nostram) Elogiasticae laudi velificatur, dare se tùm maximè Sirenum fraudibus, cùm audit extolli in concione miris modis, atque excipi plausibus, si quando inter orandum sparguntur liberaliùs, quàm decuit, verborum flosculi, intemperantiùs iactantur cauillationes, vibrantur dicteria: quasi verò hac vna parte contineatur Eloquentiae neruus, ac splendor; atque haec vna, vt Oratorem, ita Elogiastem perficiat. Quàm multos magni ingenij, & magnae expectationis adolescentes iam altum literaturae feliciter petentes traxere in naufragium hae Sirenulae? Namque Argutias hoc nomine donarunt quidam Latini. Sed tibi, ò solertissime, circumspicienda penitùs illa concio est; sitnè pullata tota: quod minimè credas: promiscua igitur. Tùm autem internoscas oportet graues à leuibus Auditores: quae enim illi plausu, & admiratione, hi, si bene spectas, fastidio, risu, atque adeò indignatione prosequuntur. Haec porrò obseruatio facilè praeterit iuniores: & vt illa fert aetas ludibunda, promptè incurrunt in colludia aequalium, virorum grauium vultum, nutusque auersantur. Vis autem intelligere, quàm sit inconsultus, quàm infelix ille plausus, quem anhelant aequales tui? Audi Quintilianum moderatorem summum iuuentae, quid de iudicio iuuenilis concionis pronunciet lib. XII. Inst. orat. cap. X. *Nam imperitis*, inquit, *placere aliquando, quae vitiosa sunt, scio*. Neque indulgentem eum putes, quòd dicat *aliquando* potiùs, quàm semper. Nam in consequentibus absolutè loquitur, & cùm causam alleget, tantùm abest, vt ipsi damnemus factum, quin potiùs condonamus; sed malè factum prodimus, vt caueatur. Ait igitur: *Vbi quid exquisitius dictum accidit auribus imperitorum, qualecunque id, quod modo se ipsi posse desperent, habet admirationem, neque immeritò, nam ne illud quidem facile est*. Quasi is duo in Argutijs distingueret (quae à nobis sequenti capite exponentur) nouitatem dicti, & concinnitatem. Ita quamquam in hac altera peccetur, quod est commune vitium in malis argutijs; illa certè incurrens auribus imperitorum nouitas, & maximè ijs desperata, in admirationem illicò trahat, necesse est (id enim natura comparatum) quod minimè cadet in homines iudicio pollentes, quique vitium inconcinnitatis obuium conspicati, aut stomachum pro admiratione substituunt, aut risum. Te nè verò, qui prudentiae nomen non negligis, imperitos Duces sequi? te illis fortunam tuam credere? Minimè: *neque vt te miretur turba, labores*, monet Horatius, quin esto *contentus paucis lectoribus*, hoc est Magistros Artis quàm optimos adhibeto, Oratores etiam consensu eruditorum laudatos. Certè nec Ciceronem Magistrum quisquam sanus respuet, qui lib. II. de Orat. *Facetum*, inquit, *atque salsum non est nimis per se inuidendum*: Et erit dices tibi plaudendum? nec exemplum aspernabere Augusti, cuius facultatem oratoriam commendans Suetonius cap. LXXXVI. *Genus*, ait, *eloquendi secutus est elegans, vitatis sententiarum ineptijs*. Non quasi nos damnemus facetiarum vsum omnem, sed studium earum praeposterum. Consummato in arte permittitur libera meditatio; non ita Tyrocinium ingresso. Prior siquidem est labor, benè, deinde facetè dicere: vt lectis primùm verbis, bonisque sensibus deducas cursum orationis, pòst immisceas iocos, ac sales: antè edisas telam texere, quàm superinducto acu instar phrygionis ludere acuminibus & aculeis. Ac quemadmodum absurdum dixeris, velle infantulum, cui nondum gradiendi facultas sit, instituere ad saltationem; non secùs admouere conquirendis argutijs, qui nec dum nouerit accommodatè, & idoneè ad rem propositam dicere. Hocce peruersum studium notat Quintilianus lib. II. cap. XII. disertissimo hoc Elogio: *Sententiae quoquè ipsae, quas solas petunt, magis eminent, cùm omnia circa illas sordida, & abiecta sunt, vt lumina non inter vmbras (quemadmodum Cicero dicit) sed planè in tenebris clariora sunt. Itaque ingeniosi vocentur, vt libet; dum tamen constet, contumeliosè sic laudari disertum*. Quale autem studium Tyrones instituere debeant, satis monet ipsa varietas nominum, quibus indicantur Argutiae à Scriptorum optimis. Nam quòd Plutarcho sunt Laconica Apophtegmata, hoc est breuia, & acuta dicta virorum illustrium, planum est, proludere velle virilitati pueritiam, quae in simplici, & laxo sermone sua ponit rudi-

menta : Quòd Paradoxa Aristoteli, inopinata nimirùm dicta, concordare priùs discas oportet cum sermone communi, ac sensu, nè homo refractarius, nè perturbator naturae, aut mente insanus videare: Quòd Plauto Mulsa dicta, vide, an ex his totam mensam stomachus probet: Quòd Ciceroni Venustates, Quintiliano, & Martiali similiter Veneres, profectò docemur, Palladi quoque suas, Iunoni suas dandas esse, non tantùm Veneri; nec enim Paridem agit seu Orator, seu Elogiastes : Itaque vt doctè, vt seriò vèl priùs, quàm venustè eloquatur, exigitur: Quòd Ciceroni rursum Acumina, nonnè primùm aemulari debet humanus sermo florentis Veris delicias, vt audiat :

Dum loquitur, vernas fundit ab ore rosas.

rigorem verò spinarum, hoc est acuminum; non nisi cogente tempore? Quòd vulgo literatorum Sales; ni prompta fuerint alia fercula, frustra conuiuaturus accedis. Denique quòd alijs Facetiae, alijs Ioci, alijs Nugae, profectò si haec in primis quaeras, puerilem prae te fers genium ; si sola quaeras, scurrae speciem, ac parasiti. Ecquid aliud dices ineptire hodie quosdam (nomina pudet nos indicare ipsorum causa) cùm in genere non dico laudatiuo, vbi lasciuire permittitur aliquidpiam, sed historico in argumento serio, &(quod monstro simillimum est) in consultatiuo atque de summa publicae rei, vbi nihil nisi perquàm graue, & in primis serium agitatur, omnia tamen in insanos corrumpunt iocos, in scurrilem dicacitatem? quamobrem non illos appellaueris sermones continenti stamine decenter textos, quales exigit ratio : sed magis Centones ex alijs, & alijs quasi frustulis sententiarum, & schematum, crasso commissas filo ad risum Theatri captandum, non Curiae assensum, suffragiauè sapientum. Caeterùm cùm audis in veterum disceptationibus sedere arbitrum Magnum Quintilianum; neque illorum opiniones probare, aut qui sententias penè solas spectant, aut qui omninò damnant; verùm praecipere, mediam quandam esse viam tuendam ; hinc certè documentum sanum licebit capere, fore eum tibi gradum facilem ad Elogiasticae gloriae fastigium , si non antè ad Argutias studium cõuertes tuum, quàm fueris edoctus Inscriptiones fundere puras, simplicesque, cum styli tamen munditie, perspicuitate, ac dignitate.

CAPVT II.

De vsu Argutiarum Generatim.

Membrum I.

Patefit Argutiae essentia.

EX Iulio Caesare Scaligero ea argutè dicuntur, quae sunt à vulgo aliena, eiusque superant captum. Quod dictum vt fiat planius, distinguendi sunt nobis tres quasi gradus locutionis, è quibus facilis quoquè ad essentiam Argutiae deprehendendam accessus fiet. Est ergo Primùm locutio, pura quidem, sed iacens quodammodo, ac supina : Est alia erecta, & hilaris: Est denique gestiens, ac vibrata. Vna Grammaticorum est, nimirum simplex, ac nuda; altera Historicorum, & Oratorum, culta, atque elegans; tertia Elogiastarum peregrina, & mirabilis; quamquam haec ab Historicis nonnunquam, & ab Oratoribus maximè Panegyristis attingatur. Sicut & ab Elogiastis ipsis nonnullo in genere ignoratur (quod expressiùs monemus in extremo huiusce Libri, Cap. VII.) Exemplis hìc subijciendis patescet, vt hosce gradus vna eademque peruadat sententia.

Primum exemplum sit Pax illa Romanorum cum Sabinis post Virginum raptum ; quod per primam formam ita efferetur. *Bellum per ipsas Virgines raptas compositum fuit, conciliatique populi in amorem mutuum.* Hoc dictum, vt vides, populare est. Nobiliùs expressit (& erit secunda forma) T. Liuius Dec. I. lib. I. *Ex bello tam tristi laeta repente pax chariores Sabinas viris, ac parentibus, & ante omnes Romulo ipsi fecit.* Per tertiam demum formam ita sublimiùs sententiam extulit Gregorius Brunellus Elogio de

Romulo

Romulo ſcribens: *Ab Amorum thedis Armorum exorta incendia breui expirarunt: Post Virgines raptas Hoſtium quoque animos rapuit: A quibus Roma Amorem eliciens auitas opes pro dote accepit.* Scilicet à ſimplici charactere ad venuſtum trahitur ſententia, & à Venuſto ad Argutum.

Alterum exemplum de educatione C. Caeſaris Caligulae, quam ita vulgus referebat, & quidem vulgari locutione, apud Suetonium cap. vlt. per illud Hexametron:

In caſtris natus, patrijs nutritus in armis,
Iam deſignati Principis omen erat.

Ipſe verò Suetonius aliquantò cultiùs cap. IX. *Caligulae cognomen caſtrenſi loco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur: apud quos quantum praeterea per hanc nutrimentorum conſuetudinem amore & gratia valuerit, maximè cognitum eſt, cùm poſt exceſſum Auguſti tumultuantes, & in furorem vſque praecipites, ſolus haud dubiè conſpectu ſuo flexit.* Multò his preſſiùs, multoque feſtiuiùs Franciſcus Pona Elogio de ipſo Caligula: *Miles ab infantia, clypeo priùs exceptus, quàm vlnis.*

Tertium: Artes Octauiani ad Principatum obtinendum ita ſimpliciter deſcripſeris cum Suetonio, cap. VIII. *Atque ab eo tempore exercitibus comparatis, primùm cum M. Antonio, Marcoque Lepido: dein tantùm cum Antonio per duodecim ferè annos, nouiſſimè per quatuor & quadraginta ſolus Remp. tenuit,* Nitidiùs ſcripſit Tacitus I. Annal. *Arma quae in Antonium accepit, contra Rempublicam vertit.* At vtroque vibrantiùs Pona, Elogio de ipſo Octauiano: *Reipublicae manum in Rempublicam armauit.*

Quartum: I. Caeſaris pueri labem nefandam plano ſtylo ita retulit Suetonius: *Pudicitiae eius famam nihil praeter Nicomedis contubernium laeſit, graui tamen, & perenni opprobrio.* Subiecto autem conuitio vulgi in triumpho, quem de Gallia idem Caeſar reportabat, ſententia ad ſecundum gradum eſt elata, videlicet: *Gallias Caeſar ſubegit, Nicomedes Caeſarem.* Eandem gradu ſupremo dabit Pona, Elogio de Caeſare Iulio: *Nicomedi à puero Ganimedes*: Subintellige *Iulius fuit.*

Quintum: Eiuſdem turpes amores indicauit ex ſuo primùm ſermone, citraque artem Suetonius: *Ac ne cui dubium omnino ſit, & impudicitiae eum, & adulteriorum flagraſſe infamia:* Mox attulit ſecundo gradu locutionis iactatum ſcomma, quo Curio pater quadam eum oratione *Omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellauit. Quantò collectiùs Pona, tantò fortiùs, & acutiùs, in Elogio ſcribens: *Vir foeminis, Viris foemina.*

Iam iſta quaſi face praemiſſa, facile erit deduci ad explorandam Argutiae, caeteroqui abditam eſſentiam. Ita enim placet Argutiam definire, vt ſit *Rerum diuerſarum in vnum dictum* figurata, concinna, & peregrina coniunctio. Vis libellam Ariſtotelicam admouere, vt hanc probes rectam definitionem? Habes hìc & genus, & differentiam, quibus illa perficitur. Siquidem coniùgere res diuerſas in vnum dictum, non magis arguto ſermoni, quàm alij cuicumque congruit, puta Grammatico, qui ſubſtantiuum & adiectiuum committit; Oratorio, qui ſubiectum atque adiunctum; Dialectico, qui ſubiectum, & praedicatum in propoſitione; & per medium (quod aiunt) vnam propoſitionem cum altera in Syllogiſmo, aut Enthymemate. Illa ergo particula vicem habebit Generis; reliqua verò Differentiae, ſcilicet quòd ipſa coniunctio ſit figurata, concinna, peregrina, ſeu ſingularis artificij: per hoc enim à populari ſermone ſecernitur.

Membrum IV.

De Cauſis Argutiae.

COmmunes illas rerum omnium cauſas à Philoſopho indicatas cognoſcere in Argutijs, conducet non parum ad earum rectum vſum aſſequendum. Eae nimirum ſunt Efficiens, Materia, Forma, Finis. Igitur ad rem noſtram: Cauſa efficiens Argutiarum Ingenium eſt humanum, non illud cuiuslibet notae, ſed acutum, atque verſatile. Quod videtur innuere Cicero II. de Orat. Vbi facetiarum, ac ridiculi aſſignans primum locum Ambiguo, *Ingenioſi*, inquit, *videtur vim verbi in aliud atque caeteri accipiant, poſſe ducere; ſed admirationem magis, quàm riſum mouet.* Quod ſi addideris ingenio exercitationem, mirum quantùm eius ſolertia,

si multa sit, perficietur: si mediocris, stimulata tarditate excitabitur. Hinc enim Aristoteles lib. III. Rhetor. cap.X. post assignatos locos, vnde ducuntur τὰ ἀστεῖα (Vrbana vocat, quae nos Argutias) subdit: *Ac fingere quidem est ingeniosi, vel exercitati*. Nam si quis omni sit defectus solertia, mittemus ab hoc puluere honesta illa missione, qua & petitorem oratoriae laudis inauspicarum mittit Quintilianus in Proœm. Inst. orat. aiens: *Nihil praecepta, atque artes valere, nisi adiuuante Natura: quapropter ei, cui deerit ingenium, non magis haec scripta sunt, quàm de agrorum cultu sterilibus terris*. Ac si quaeras, cuiusmodi sit hoc solers ingenium faber Argutiarum, licet ex Aristotile coniectare, vbi de condenda Demonstratione praecipiens I. Post. cap. vltimo: *Solertia*, inquit, *perspicacitas, per quam cuiusque rei medium, & causa nobis statim occurrit*, supple ad conficiendam Demonstrationem. Ita & in materie Argutiarum vsurpare fas est de Solertia; quòd sit Perspicacitas, per quam statim occurrit medium, seu nexus ad res diuersas in vnum dictum figurè coniungendas: Et quò fuerint remotiora, quae coniungentur; eò ingenij solertioris periculum; vt eapropter dixerit Aristoteles lib. III. Rhetor. cap. XI. *Oportet transferre à propinquis, & minimè apertis, vt etiam in Philosophia simile: Et in longè distantibus cernere solertis est*. Solertiam nos quidem suprà gemino epitheto declarauimus Acuti ingenij, & Versatilis. Quippe sunt duo eius munera: quà enim ingenium acutum, percurrit, penitusque lustrat rerum omnium remotiores, minutioresque naturas, facultates, affectiones; Quaecunque ijs insunt, circunstant, accidunt, sub aspectum suum trahit vniuersa: Sed quà versatile, confert illicò singula cum re praesente: collata seligit pro tempore, ac in vnum dictum componit, rem hanc illius reponens loco, atque ex vna alteram indicans lusu vario. Ex quo facilè deducimus, huiusce materiae obiectum in rem nostram non aliud esse, praeterquam Pulchrum, ex repraesentatione verbali; vti Verum sibi Historia vindicat, Fabulosum Poësis, Probabile Oratoria, Certum Philosophia, Congruum Grammatica. Igitur totum ingenij negotium in hoc vertitur, vt rerum quidem veritatem prospectu obliquo indicet, recto autem & aperto suum ipsius ostentet acumen.

Altera causa, idest Materia, ex qua constituuntur Argutiae, rectè ponitur Diuersitas verborum, & rerum: illorum quidem propinqua existit materia, harum verò remota. Cui placito fauens Cicero II. de Orat. *Facetiae*, inquit, *aut in re positae videntur esse, aut in verbo*. Tu dictum expone non disiunctiuè, quasi in re duntaxat insint facetiae, quae vtique non nisi in orationem cadunt: aut duntaxat in verbo, quod absque rei pondere velut pueriles nugas meritò ab censu Argutiarum expungunt eruditi. In re igitur, quà verbo significatur; in verbo, quà res obijcitur.

Succedit proximè Forma, quam dicimus, Diuersarum esse rerum in vnum dictum figuratam, & peregrinam coniunctionem. Et per hoc exemptas facimus, extrarias instituto nostro Argutias symbolicas, quas exprimunt Pictura, Scalptura, atque alia corpora, aut argumenta tacitè duntaxat argutantia: eundem in modum quae nutibus formantur aut gestibus: non enim hoc loco instituimus Oratorem ad digitorum (vt loquitur Cicero) argutias, sed Elogiasten ad verborum. Ita & quae voce solùm nituntur descriptis literis non referendae: & quae corporis tegumentis simul ac nutibus, Pantomimorum propriae. Ergo, vti diximus, ita se gerit Ingenium: In sylua enim rerum omnigena rem aliquam aduertit, natura quidem alienam ab re sibi proposita; sed quae per industriam conciliari non renuit; Hinc Dictum vnum ex vtraque concinnat, velut ex vocibus dissonis concentum, & ex discordia concordi gratam harmoniam.

Postremus est Finis, & hic varius. Namque alius Argutiarum ipsarum est proprius, alius argutantis: Et huius quidem videtur esse Admirabilitas, seu fama ingenij praecellentis. Siquidem vt aiebat Cicero super hac materia II. de Orat. *Admirantur omnes acumen vno saepe in verbo positum*. Et lib. IX. Epist. XVI. ad Paetum: *Effugere si vellem nonnullorum acutè, aut facetè dictorum offensionem, fama ingenij mihi abijcienda est*. Ciet enim admirationem vsurpatio vocis remotissimè ab vsu vulgari petitae, & illa noua, ac inexpectata coniunctio diuersarum rerum, in dictis praesertim extemporalibus. Ipsarum verò finis Argutiarum est itidem varius, videlicet Cognitio rei multa & velox in audiente, animi

grauis

grauis commotio, summa delectatio, admiratio, risus, plausus. Sed hoc interest, quod cognitio, commotio, risus saepe singulariter, saepe promiscue succedunt; delectatio autem, admiratio, plausus communiter. Non etiam pigebit aduertere, idem vnum saepe effici oratione oratoria, & argutijs: vtraeque enim docent, mouent, delectant; quamquam Argutiae intentius, quod illa indicant Epitheta *Velox, Grauis, Summa*. Cognitionem rei multam & velocem gignit illud Aeneae apud Virgilium:

Vna salus victis nullam sperare salutem.

Commotionem grauem illud Neronis, quum desperata salute, frustraque exquisitio, qui sibi inferret necem exclamauit: *Ergo nec amicum, nec inimicum habeo?* Summam delectationem, cùm omnia huiusmodi dicta lepidissima, tum illud Augusti apud Suetonium cap. LXXXV. quando Tragoediam magno impetu exorsus, non succedente stylo aboleuit, quaerentibusque amicis, quidnam Aiax ageret, respondit, *Aiacem suum in spongiam incubuisse*. Scilicet quia tragoediam scriptam aboleuerat spongia, vt moris erat. allusum inde voluit lepidissimè ad Aiacem, argumentum ipsius tragoediae, qui ferro in iugulum verso incumbens voluntariam mortem obiuit.

Occurret hic quispiam; ex Dictis aut minimum, aut certè parum argutis summam intergdum delectationem percipi: Quale est Distichon Statij de forma Achillis pueri, Achilleid. lib. I.

Dulcis adhuc visu niueo natat ignis in ore

Purpureus, fuluoque nitet coma gratior auro.

Interdum & grauem motum effici, vt illo Catonis Oratoris apud Sallustium in Coniur. Catil. *Non igitur de vectigalibus, non de sociorum iniurijs: Libertas, & anima nostra in dubio est*; Verum hic, si benè pendis, ex materia vim trahunt haec dicta aut delectandi, aut mouendi, & quidem vehementer. Aliunde autem haec nobis parantur, vbi materia desit; nimirum ex ingenio, cuius acumine conquiruntur cuius generis materiarum lepores, & spiritus. Idipsum censeto de Admiratione, & Plausu, quae etiam Orator ciet vel absque argutijs; Sed & Moechanici artifices suis operibus id assequuntur, & alij aliarum artium excellentissimi cultores. Reliquus est Risus (& quidem agendo de sermone) quem mouent modi dumtaxat arguti, hoc est iocosi, seu deridiculi, vt suo loco demonstrabimus.

Membrum III.

Argutiarum censentur species.

Forma, docet Philosophus, vnumquodque existere. Quare tot erunt constituendae species Argutiarum, quot eius sunt formae. At nos paucas tantum attigisse contenti erimus, quae ex vsu nostro videbuntur.

Diuersarum ergo rerum figurata & peregrina coniunctio in vnum Dictum (quam superiore Membro statuimus formam Argutiae.) Alia, spectato eius Authore, demonstrat, alia consultat, alia iudicat; sic illa tria peruadit genera oratoriae dictionis (nam & Oratorem non dedecet modestus Argutiarum vsus) hoc est Demonstratiuum, Deliberatiuum, Iudiciale. Argutiae demonstratiuae, & quidem laudatiuae exemplum citatur à Seneca lib. II. de Benef. cap. XXV. Dictum illud Furnij ad Caesarem Augustum, cùm patri Antonianas partes sequuto veniam impetrasset: *Hanc vnam, Caesar, habeo iniuriam: Effecisti, vt viuerem, & morerer ingratus*. Vituperatiuae autem est illud in filium Salsamentarij: *Tace tu, cuius pater se cubito solet emungere*. Ad quod genus referuntur Didascalicae, vt illud Demetrij Stoici apud Senecam lib. de Prouid. cap. III. *Nihil mihi videtur infelicius eo, cui nihil vnquam euenit aduersi*. Deliberatiuae exemplum est apud eundem de Benef. lib. VII. cap. VII. Romani Imperatoris, cui ob virtutem, & bene gestam Rempublicam tantum agri decernebatur, quantum arando vno die circuire potuisset: *Non est vobis opus eo Ciue, cui plus opus sit, quàm vni Ciui*. Iudicialis est apud Val. Maximum lib. VI. cap. II. Principis Priuernatum rebellium Romano Senatui sciscitanti, quam poenam illi mererentur; *Quam merentur, qui se dignos libertate iudicant*.

Aliter ex obiecto (vt aiunt Philosophi) quaedam

quaedam Argutiarum sunt purae, quaedam mixtae. Purae aliae seriae, aliae iocosae. Seriarum partim sententiosae sunt, seu sensu exuberantes; partim graues, seu motu concitatae. Iocosae quaedam sunt Venustae, quaedam Ridiculae. Porrò mixtae ex duabus sunt, aut pluribus puris conflatae, vt graui & venusta, aut graui & ridicula: Ab exemplis supersedemus breuitatis gratia.

Aliter ex subiecto in quo insident, nam aliae sunt in verbo, aliae in re, vt Membro superiore innuimus. Quae enim (inquit Cicero II. de Orat.) mutatis verbis salem amittunt, in verbo habent omnem leporem: Et quod quibuscunque verbis dixeris, facetum tamen est, re continetur. Itaque vbi sententia quo illa cunque verbo, aut idiomate, salem retinet, in re posita dicitur argutia; vbi autem vel eodem seruato idiomate mutatio verbi vim suam perdit, in verbo collocata existit.

Aliter denique ex modo: Est enim coniunctio diuersorum quaedam in nexu vnius verbi, qualis est metaphora: quaedam in nexu duorum, quae vocant Praedicatum, & Subiectum, in Enuntiatione figurata: quaedam in medio verbo inter duas enuntiationes, quod vocant Enthymema, seu virtutem Enthymematicam. Quae singula respondent totidem Intellectionibus, seu (vt apud Logicos) operationibus intellectus. Quocirca tot erunt Argutiarum classes, quot species Intellectionis; qui quidem ordo in sequentibus à nobis tenebitur facilioris doctrinae gratia.

CAPVT III.

De Argutiarum vsu speciatim & Primùm Quae sunt Primae Intellectionis:

Membrum I.

De Tropo.

QVoniam, quos indicauit in sua Poëtica Scaliger, Argutiarum fontes, deriuare detur abat ad Epigramma Compositum, quo tertia duntaxat iuuatur Intellectio: Nos primae simul ac secundae consulentes materiem eandem Argutiarum, sin minùs quantùm alij in praediuite vena eruditionis, & ad lasciuiam ingenij effunduntur; at certè quantùm poscit vsus Elogiastae, persequemur, modosque omnes in summa quaedam capita collectos exemplis de more productis illustrabimus.

Ergo Primae intellectionis, quae scilicet imagines rerum simplici appellatione repraesentat, subministrat Argutias Tropus; ita apud Rhetores definitus: *Vox à proprio sensu in alienum deflexa*: seu meliùs: *Vocis à propria significatione ad impropriam cum virtute mutatio*. Ex quo patesit essentia Argutè dicti; nimirum vna voce imagines duae diuersarum rerum nectuntur; alterius quidem rei, cui significandae vox propriè conuenit; alterius autem, cui impropriè: nectuntur, inquam, per virtutem illam in posteriore definitione indicatam, & per quam vnius rei appellatio fit alteri communis. Quaeris, quae ista sit virtus? nos quadruplicem facimus; Similitudinem, Proportionem, Propinquitatem, Diuersitatem. Ex his duas priores vendicant sibi Metaphora, & Allegoria: Tertiam Synecdoche, Metonymia, Metalepsis: Quartam denique Agnominatio, Alliteratio, Anagrammatismus, & caetera, de quibus deinceps agemus.

Interea scitanti fortè, quo iure huc etiam sese ingerant Tropi, qui sedem superiore libro quaesierint; satisfacere prius decet: quod à nobis praestabitur aperiendo, quid inter Venustum & Argutum intersit; Vtque Tropus idem duplici vena scatere possit.

Venustum itaque ab Arguto dispescit (in rem praesentem) figurata locutio; quae etsi in vtrumque cadat, in Arguto tamen rara & ad-

mirabilis euadit, vt monitum est praecedenti Capite, Membro II. Venustum autem citra admirabilitatem consistit, idcirco ingenij popularis ferè non excedit vires. Itaque Tropus in ipsa locutione figurata princeps intra Venustatem continebitur, si parum à vulgo recesserit: sin multum, in Argutiam excedet. Porro huius discriminis facilè monetur Auditor sensu ipso delectationis, quam ex Argutia maiorem multò percipit. Sed à vulgo parum recedere non illos tropos intelligas velim, qui primùm à solerte ingenio cusi, pòst vulgi crebra vsurpatione triti cùm fuerint, nouitatem amisere atque admirabilitatem, quales sunt *Gemmare vites, luxuries in herbis, laetae segetes*, quos etiam rusticis dictitari fidem facit Cicero III. de Orat. Verùm ij quidem Tropi, qui à re non admodum remota petuntur; & aut obuij vulgo sunt, aut labore, studioque leui parabiles. Et quemadmodum contingit recedere à vulgo parùm, multumuè; ita eodem vestigio accedere ad Argutiae apicem, quem tùm scies attigisse, cùm acclamationes exceperis audientium, eorum autem è flore literatorum, nihil curans è faece, vt cautum suprà fuit Monito V. Namque euenit passim, quod scribebat lib. VII. Epist. XXXII. ad Volumnium Cicero: *Tanta faex est* (aiens *in Vrbe*, *vt nihil sit tam Acytheron, quod non alicui venustum esse videatur*. Ac Tropos attigimus superiore libro vnà cum reliquis fontibus, vnde scatet Elogio venustas; fortasse longius prolapsi in Argutiarum vsque fines transiliuimus: hic certè spatium ingressis metiendum totum est, & natura formarum introspicienda penitùs, quò facilis ad nouas Argutias cudendas suppetat ratio.

Neque tamen inficiamur, concurrere in idem dictum posse Argutum atque Venustum; cùm scilicet vibratur acumen in materia aut ex se venusta, aut cum quadam verborum concinnitate. In Materia quidem, vt illud impudentissimae foeminae suadentis puellam, vt Amatori opulento sese dederet,

Stella tibi oppositi nocuit contraria Martis,
Mars abyt, signo nunc Venus apta tuo est.

Itemque Diui Ambrosij de Eleazaro Elephanti mole ab se caesi obruto *suo est sepultus triumpho*. In verbis autem concinnè positis, vt illud Martialis de Splendoforo, puero formosissimo ad bellum in Africam proficiscente

Tutus vt inuadat praelia, nudus eat.

concinnè siquidem opponuntur illa duo *Tutus*, & *Nudus*. Igitur Argutia Venustatem adiunctam habens, longè optima censetur, persimilis vino, quod iucundissimum vulgò est, si cum austeritate inditam suauitatem habuerit.

Membrum II.

De Metaphora.

NVllum in verbis singulis esse modum florentiorem Metaphora, obseruat Cicero lib. III. de Orat. Proinde principem hic locum ea poscit, & exactiorem aliquantò tractationem. Duplicem igitur eam statuimus, Similitudinis, & Proportionis: quamquam & mixtam ex his speciem tertiam agnoscimus omnium perfectissimam, ac huius loci propriam. Siquidem reliquas species ab Aristotelicis aggestas reijcimus sub alios Tropos, Quintilianum secuti, ac posteriores Rhetores, queis fortunatius contigit vtilitatem studiosorum subtiliore prouehere distinctione. A similitudine autem discrepare proportionem nemo ambiget, qui meminerit Aristotelici illius placiti lib. II. de Anima; *Radicem esse ori analogam*: quid enim vocat analogam, nisi vt secernat ab vniuoca? At haec similitudinem ingerit, illa proportionem. Hinc non satis probatur sententia Vossij Instit. Orat. lib. IV. cap. VI. num. 11. vbi locum allegatum expendens, collocat in similitudine geminata proportionem, propterea que statuit haec duo differre inter se plurimùm. Quae consecutio quanti sit, viderit quisquis Dialecticam vel primis labris degustauit. Quod enim planta, vt is loquitur, cum animali confertur, & radix cum ore; non proinde colligimus necessariò rationem similitudinis vllam, ne dum geminatam; quippe cùm inter diuersa quoquè fiat collatio, veluti (& quidem in prima persistendo Intellectione) cùm genus pro genere sumitur, & pars pro parte, aut toto: quin etiam repugnantia quandoque conferuntur,

conferuntur, vt in Antiphrasi, & Ironia. Illa igitur est sana definitio, quam tradit in Rhetore Vincentius Gallus lib.III. cap.XIII. Proportione videlicet indicari conuenientiam quandam, & comparationem; veluti, cùm dixit Poëta *pedem Montis* pro Montis fundamento, procul dubio nihil pedi animalis habet simile pars Montis infima; in eo autem tantùm conueniunt, quòd tàm sustentat Montem fundamentum suum, quàm animal suus pes. In proposito etiam Philosophi exemplo tam capit per os nutrimentum animal, quàm per radicem arbor. caeterùm neque formae, neque figurae, neque situs quidem similitudo intercedit aliqua inter os, & radicem. Praeterea quae & similitudine, & proportione conflatur tertia species, ea profectò non posset existere, si posita esset Analogia in similitudine gemina; nisi velis tergeminam similitudinem in metaphora collocare, quod absurdè dixeris. Sed iam subiectis exemplis rem omnem distinguamus.

Metaphora similitudinis est, si dicas fontem crystallinum pro puro; eadem namque forma, seu qualitas perspicuitatis cum insit crystallo, & puro fonti, perbellè fons à crystallo mutuatur nomen.

Proportionis verò metaphora; si cum Cassiodoro appelles Manus loquacissimas, & Digitos linguosos, de illis nimirum histrionibus, qui per gestus, quasi per verba disertè aperiebant animi sensa. Nihil porrò similis figurae praeferunt cum ore Manus, & cum lingua digiti; sed sola interuenit in pandenda mente proportio.

Similitudinis denique ac Proportionis, vt cùm Aristoteles lib. III. Rhet. cap.VI. Pateram Bacchi appellat Scutum. Vis enim hic similitudinem? Tam patera, quàm scutum figuram habent passam, ac rotundam: Vis proportionem? Est vtrumque apud Ethnicos insigne Numinis, Patera Bacchi, Scutum Martis: quae duo ne dicamus inter se similia, efficit vsus vtrinsque omnino diuersus: nam Patera inseruit potui, Scutum pugnae. Atque hanc tertiam Metaphorae formam nobiliorem videri haud mirum est, quod duarum superiorum bonitatem colligat, & vtrinque versatilem se se praebeat, vt & Scutum Bacchi appellare ipsum Pateram possis, & Pateram Martis, Scutum. Quod sanè exemplum ab Aristotele propositum satis ostendit, Metaphoram solius Proportionis haud ipsi notam fuisse, cum ibidem doceat: *Oportet autem, vt translationem ex proportione ductam, semper partem etiam in alteram referamus.* Neque enim sicuti radicem montis appellamus pedem; ita licebit animalis, aut hominis pedem dicere radicem: neque si Plinius pediculos dixit serpentes, tu contra serpentes puta dracones appellabis pediculos: Ex quo conijcimus, retributionis, seu conuertibilitatis laudem competere ferè tertiae speciei, in qua nubit similitudo proportioni. Eius generis existit dictum Demadis, quòd Tubicen sit communis Gallus Atheniensium: & rectè à nobis vice versa referetur Gallus Tubicen, v. g. domesticus: similitudo enim vtrinque congruit ex voce, seu cantu; proportio etiam, cum non eodem modo canant, neque Gallus vocaliter annuntiet, sicut Tubicen. Eiusdem generis cum lachrymas imbrem vocamus, imbremque lachrymas: quia vtrumque similitudinem habet in humore: proportionem verò, quia lachrymae ex oculis cadunt, imber è Caelo. Expressit hinc Auctor Emblematis in Exequijs Margaritae Reginae Hispaniarum, sepulcrum in formam Conchae marinae praegrandis, ex illarum genere, quae margaritas gignunt, ad nomen scilicet Reginae tacitè alludens; quae instar Margaritae pretiosissimae effecit mortua, vt Sepulcrum Concha dici posset, & Concha Sepulcrum; subiecto Emblemati hoc Disticho:

Ex Tumulo Concham facit; ex Concha Tumulum Mors.

Vnio Gemmarum hîc Gemma sepulta iacet.

Porrò diximus tertiae ferè speciei competere retributionem; nam interdum etiam secundae, quemadmodum eruditè obseruat Vincentius Gallus loco superiùs allegato, in illis exemplis: *Seruus est instrumentum animatum, & instrumentum est seruus inanimatus.* Item: *Locus est vas immobile, & vas est locus immobilis.*

Reliquum est, vt viam ad Metaphoras quodcunque genus deprehendendas expediamus. Et Primùm in ea, quae est Similitudinis, distinguimus sub vnoquoque Genere vniuoco infimo Species omnes, & sub singulis speciebus Indiuidua, seu Singularia, hoc pacto. Sub colore, quod genus est obiecti oculorum, censebimus

bimus candidum, Nigrum, Viridem, Rubrum cum caeteris: atque sub his singulis quàm multa Indidua? v. g. sub Candido sunt quaecunque eum colorem participant, Nix, lac, argentum, canities : sub Nigro pix, atramentum, coruus &c. Idipsum de reliquis. Ergo si tibi offeratur metaphoricè exprimendus candor foliorum in lilio, peruenustè dices mutuatus ex reliquis indiuiduis, Folia niuea, vel lactea, vel argentea, vel cana : quamquàm hoc postremum videtur impar summo candori lilij, quod est cauendum maximè in metaphoris, vt infrà tradetur. Item pro Monte niuoso dic lacteum, argenteum, canum : Pro canitie hominis dic capillorum niuem, lac, argentum : Pro argenti fodinis fontem lactis, fontem argenti, venam lacteam : Pro Galaxia (vulgò Via lactea, quae in Caelo visitur) Viam superum argento munitam, niue conspersam, lilijs instratam. Haec autem in naturalibus : similem in modum & in humanis. Ita si velis figuratè dicere Principem in Ciuitate dominantem, occurrent species plures dominantium, v. g. eorum qui in Exercitu, qui in Naui, qui in Curru. Eritque Dominans, siue Dominus loco generis, species verò in memoratis Dux, Gubernator, Auriga. Quamobrem qui praeest Ciuitati, dicetur metaphoricòs Dux, Gubernator, Auriga. Cauendum porrò, ne Metaphora minùs significet vocabulo proprio, sed potiùs rem augeat, vel certè par sit. Nam Digressionem ex ordine magnificè expresseris cum Xenophonte fluctuare, seu vndare exercitum ; non tamen contrà dixeris vndas in mari exerciturire, seu ex phalange digredi.

Iam in Metaphora Proportionis spectabuntur haud aliter tria, idest Genus, Species, Indiuidua. Genus autem (impropriè loquimur) Analogum, quod nimirum uon vnam adsignificat naturam, sicut Vniuocum; sed duas secundùm quandam rationem mutuam comparatas. Placet proferre exemplum Periclis (apud Arist. Rhet. lib. III. cap. XIII.) dicentis, *iuuentutem, quae in bello ceciderat, non aliter è ciuitate sublatam esse, quàm si quis Ver ex anno eximeret.* Relegamus nos ergo vestigia Periclis, & qua ille via sit assecutus, vt Iuuentutem cum Vere componeret, indagemus. Is certè animaduerterat in Iuuentute rationem quandam communem rebus alijs, nimirum vicissitudinem temporis; Quoniam Iuuentuti Virilitas, huic Senectus succedit : oblataque est potissimum in Anno, in quo tempestas vna aliam excipit. Quo ex genere emersere illico species, hinc Aetas hominis, illinc Volubilitas anni, belleque tandem coiuere sub his Indiuidua Iuuentus, & Ver, attributis inter se varijs colludentia. Potuit occurrere eadem vicissitudo temporis in alia specie, v. g. in Die; cuius Indiuiduum Oriens cum Iuuentute concurreret, vti cùm Senectute Occidens, & cum Obitu Nox. Aliud quoquè genus analogum excogitare fas fuit in Iuuentute, puta continuationem motus; namque hominis vita ab vna aetate ad aliam continenti cursu mouetur, & rapitur. Ecce tibi obuia hic altera continuatio in cursu Circensi. Primus itaque è carcere impetus Iuuentuti comparabitur, quemadmodum tacta meta Senectuti. Accipe paradigma ex recentibus, lepore haud impar antiquis. Fabritius Sabellius Cardinalis Eminetissimus Elogio de Beato Thoma A Villanoua Archiepisc. Valentino sic habet : *Hinc zelus ille, quo ne labem, ne rimam Ecclesia pateretur, quamuis mitissimus Agnus, assurrexit vt Leo, & saepe Pastoris baculum vertit in fulmen.* Totum ferè hoc dictum metaphoris contexitur analogicis, in appellationibus Rimae, Agni, Leonis, Pastoris : illa verò vibrantior de baculo in fulmen verso : estque proportio sita in ratione pari figurae baculi pastoralis, & fulminis, quae longa est, & incurua, quae ad feriendum apta, magis autem in fulmine. Verùm quia tam baculus metaphoricòs attribuitur Episcopo curanti Christianum gregem, quàm fulmen pugnanti pro grege; idcirco ab vna metaphora ad alteram consensione mirabili fit gradus. Adde haec exempla Proportionis: Praedixit Tiberius Caesar de Caligula alumno suo, *se Natricem Populo Romano*, & Phaëtontem Orbi terrarum alere. Quid verò sub translato Natricis serpentum immanissimi, & Phaëtontis ex fabula percelebris subintelligeret, interpretatus est Ausonius ita canens

Caedibus, incaestisque dehinc maculosus, & omni
Crimine pollutum qui superauit Auum.

Item Cato iocatus est in Q. Aldibium, quòd cùm sua bona comedisset, & nouissimè domum, quae ei reliqua erat, incendio perdidisset : *Propter viam fecisse* iactans : alludens scilicet ad sacrificium vetus, quod vocabant *Propter viam*, quia

quia si quid ex epulis superfuisset, igne consumebatur.

Quoniam autem proxima periculo est translatio, monet Demetrius Phalereus, vt in comparationem assumatur; sic enim, inquit, securior erit similitudo; sed translatio exuperat, vt si quis Pythoni oratori *fluenti contra vos* addens dixerit, *velut contra vos fluenti*; sic enim facta est comparatio rei similis, atque securior est oratio: illo verò modo est translatio, & periculo propior. Festiuissima est, nec minùs secura metaphora apud Ciceronem de Senectute: *At illa quanti sunt, Animum tanquam emeritis stipendijs libidinis, ambitionis, cupiditatum omnium secum esse?* Epithetis interdum fulciuntur translata, quae ijs destituta labant; Cuiusmodi est illud Theognis, qui *Arcum*, quo percutitur, appellauit *Tibiam infidem*, seu *sine chordis*. Nam Tibia periculosum est de Arcu: ac sine chordis fit securius. Ad quam formam & *Iris* dicetur rectè *Arcus sine chorda*, Et *Clypeus Phial. Martis*: Et Iunius Bassus homo in primis dicax, apud Quintilianum *Asinus albus* vulgò vocitabatur: & Caligulae apud Suetonium *Laia*, *Vlysses stolatus*: Et apud Io.Bapt.Vrsum: *Hieronyma Auria Venus castissima*. De Vitiosis Metaphoris consule Vinc. Gallum in Rhetore lib. III. cap. XIV.

Illa iucundè fluit Metaphora, quae ex praecedentibus sponte nascitur. Exemplum affert recens memoria apud Florauantem Martinellum in sua Roma Sacra:

III.

VRBANO . VIII. PONT. MAX
CAELESTIS . HVMANAEQVE . REI . DISTRIBVTORI . LIBERALISSIMO
QVOD . ANNO . IVBILAEI . MDCXXV
APERTIS . VTRIVSQVE . MVNIFICENTIAE . VALVIS
XENODOCHIVM . HOC . AERE . PLVRIMO . IVVIT
NOVA . SVPELLECTILE . AVXIT
PRAESENTIA . SAEPIVS . ILLVSTAVIT
SODALITAS . GRATI . ANIMI . MONVMENTVM . POS

Audito enim Anno Iubilaeo subit mētem apertio Portae Sanctae, & inde facilis, & iucundus transitus ad portam munificentiae.

Obsignanda foret haec pars obseruatione ipsius Galli, Praeceptoris olim nostri, loco allegato, vbi tradit: *Pulchra admodum est illa Metaphora, qua damus sensum rebus inanimatis, & vitam, quia noui quid, ac peregrini continet, & rem ante oculos ponit, atque actionem habet*. Suxit autem Author haec mella ex floribus Aristotelicis in Arte Rhet. cap. XI. vbi exemplis Homeri illustrat Metaphoram à re animata ad inanimatam: Noster autem ex Virgilio profert argutiora, vt *fluit agmine Tyber*; *lana discit mentiri colores*; *Carbasus vocat auras*; *Araxes indignatur pontem*; *sagitta bibit colorem*, *telum manu fugit*. Sed iure aliquod additamentum exiges, Lector, ab industria nostra, quod libentes promimus, videlicet, In Antithesi bellè admodum ludere metaphoram, cuius in proportione positae habes exemplum Polae in Epitaphio, vbi pustulis opponit stellas; nam eae in cute hominis maculae sunt rubentes sanguine, hae in Caelo luce fulgentes, videlicet:

IV.

Hauete
Manes integelluli
Polae Vespasiae Primigeniae
Haue infans delicatula
Ne flete
Mellitissimi Parentes
Pustulae iam non me cruciant
Stellae beant
V. M. VI. D. XVII. H. XVI.
Franciscus Pater, Imperia Mater
Tantum non flentes
P. P
Contra votum

Membrum

Metaphoram proportionis in medio Elogio ceu gemmam fulgentem, ac totum fere decus ei conferentem, offert in Cenotaphio Augustinus Coltellinus Florentinus I. C. de Venturio Episcopo S. Seueri, posteaquam Vrbe terraemotu delata, ille patriam repetens, ac honore Vicarij Generalis cum laude ibi functus, decessit. Ita verò in parentalibus inscriptum.

V.

FRANCISCVM.VENTVRIVM.EPISCOPVM
eruditione, prudentia, doctrina, pietate, religione
inter optimos Summum suspice, Lector.
Quem in SEVERO solo
frustra placidum miratus Orbis,
concussa sibi credita tellure inconcussum,
terrificis chasmatibus
aedificia tota vasto demissa hiatu vorantibus
impauidum,
saeuienti cedentem Numini,
lachrymis prae gaudio obortis
incolumem VRBS excepit:
Obuijs Ecclesiae Purpuratis
VRBANO VIII. Pont. Max. amplexante
Florentia dein
ad patrios lares redeuntem
natalem in sinum recepit:
Et cùm vigilantissimum nosset
* in OCVLVM elegit Antistitis.
Argum dixisses
quoad vsque Sapientiae Diuinae nutu
lumina clauserit,
Vt quem viderat in speculo DEVM
mente liberiùs intueretur.
Illo extincto
inconsolabiles audisti lessus
non nisi Alexandro germano suffecto sedandos.
Sic primo auulso non deficit alter.
Illo demum super Astra, vt credere pium est,
euecto
id vnum parentando agunt
APATISTAE,
vt eius memoriam recolentes
suis, exterisque
ingenui Viri, sapientis Academici, &
irreprehensi Pastoris proponant exemplar.
Vtinam exempla respondeant.

Id enim Cenotaphium inscripserat Coltellinus nomine Academiae ab se domi institutae, ac frequentibus eruditis, summis etiam Dynastis, magno cum fructu Publicae Rei, celebratae, sub communi Symbolo *Speculi plani*, cum lemmate vulgari ex Dante

Che la figura impressa non trasmuta

Atque hanc alteri Academiae ab se pariter fundatae subdidit, quam *Vniuersitatem* appellauit; propterea quòd ex omni natione, omnique lingua studiosos amplectens, facultatem facit quacunque super re, per genus quodcunque disciplinarum disserendi; erecto communi Symbolo *Solis*, adiectoque carmine illo Tassi

Oltre i confini ancor del Mondo nostro.

Membrum III.

De Metalepsi, Allegoria, & Aenigmate.

METalepsim quoquè cadere in rationem dictorum, hoc est argutiarum, monet Quintilianus lib. VI. Inst. Orat. cap. III. Cuius quidem exemplo ibi producto nullum praeferre est; videlicet. *Cum Fabius Maximus incusans Augusti congiariorum, quae amicis dabantur, exiguitatem, heminaria esse dixit. Nam congiarium cùm sit commune liberalitatis, atque mensurae, à mensura ducta imminutio est rerum.* Ex quo patescit, huius Tropi leporem in translatione varia situm esse cum quadam gradatione, de qua Rhetores consuluntor. In loco autem proposito Fabius Maximus à vocabulo exiguae mensurae procedens ad alterum maioris aequiuocum, infert obliquè paruitatem rei.

Ex Allegoria item Vrbanitas trahitur; nam Metaphorae species est siue Similitudinis, siue Proportionis; sed frequentationem habet, eamque in genere eodem. Vt cùm Cicero apud Quintilianum de M.Caelio, qui meliùs obijciebat, quàm defenderet crimina, argutè dicebat, *Bonam dextram habere, malam sinistram*, ducta metaphora proportionis gemina à corpore ad mentem: quod enim in pugna dextram intendimus inferendis vulneribus, sinistram illatis auertendis, hoc facimus agitandis causis forensibus.

libus. E recentibus Elogiastis Auctor anonymus è Societate Iesu in funere Isabellae Reginae Hispan. Elogio de illius Aequanimitate in aduersis: *Detonantem infra te Fortunam serena fronte spectasti Isabella*: translatione petita è Caelo, quod regione Aëris media turbata ipsum imperturbatum durat. Tonare omnino videtur Gaddius in Allocutionib. cùm Gustauum Sueciae Regem bellicosissimum vocat *Glacialis poli ardens fulmen*. Plenus etiam acumine est, si quis alius, titulus ille recentis libri, *Vnguis Elogiorum Leonis Matinae Parthenopaei, Monachi Cassinatis*; quo scilicet libro specimen se modò exhibere innuit excellentis in arte ingenij, ad vulgatum illud alludens *Ex vngue Leonem*: id quod propriè primùm vsurpatum dedit, deinde Allegoriae materiam, figuratè sumptum.

Ad Aenigma vsque res peruenit, inquit Quintilianus, vbi de Metalepsi: ac subdit Ciceronis dictum in Pletorium Fonteij accusatorem, cuius matrem dixit ille, dum vixisset, *ludum*; postquam mortua esset, *Magistros habuisse*: ac mox exponens: *Dicebantur autem* inquit, *dum vixit, infames foeminae ad eam conuenire solitae: post mortem eius bona vaenibant: quamquam hic ludus per translationem dictus est, Magistri per ambiguitatem*. En frequentata Metaphora; sed quia ex altera parte, hoc est in voce *ludus* pro Schola facilis est captu, difficilis autem ex altera in voce ambigua Magistri, inde in Aenigma dictum euadit, quod Rhetores obscuram vocant metaphoram; nos iustiùs Allegoriam obscuram, quoniam in eo Metaphora frequentatur. Adde alterum locum Ciceronis, cùm illum dixit Consulem *Dialem*, qui vno die Consulatum tenuerat: Nam *Dialis* est à Dio, nimirum Ioue, ex quo Flamen Dialis dicitur Sacerdos Iouis: Consulem porrò Dialem dixit ambigua ludens deriuatione vocis, qua ex ambiguitate obscuritas quaedam nascitur, sed iucundè mox detergitur.

Membrum IV.

De Mixtis Argutijs

Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Metalepsi, & Hyperbole.

HOsce tropos simpliciter adhibitos pertractare non est huius loci, vbi Argutias captamus in primis nobiles; praesertim cùm eam curam à Rhetoribus praereptam malimus, ijs contenti, quae superiore libro de Venustate Elogij libauimus. Est autem non negligendum Quintiliani placitum lib. VI. Cap. III. de Risu, vbi genera Argutiarum percurrens, *frequentissima*, inquit, *aliorum generum cum alijs mixtura est, eaque optima, quae ex pluribus constat*. Congruitque cum Aristotile Rhet. lib. III. cap. XIII. num. XIII. *Quò plura coniuncta habuerit, eò fiet vrbanior oratio*. Itaque putamus è re magis futurum, si formas eorum troporum ex aliorum mixtione perfectas proponamus exemplis subiectis. Sed recolenda priùs ipsorum natura; Nam synecdoche totum ex parte intelligit, & partem ex toto; siue propriè totum & pars sumatur, siue per similitudinem, quo quidem modo Genus habet rationem totius, & species partis. Item ex Antecedentibus consequentia colligit, & è contrario. Metonymia verò rem pro cognata, vel vicina ponit; hanc siue causam pro effectu, siue subiectum pro adiuncto, & his contraria. Metalepsim superiore Membro excussimus, & ante id Metaphoram copiosiùs. Tandem Hyperbole etsi fidem superet augendo rem, vel minuendo; fidem tamen facit veritatis, quae aliter non constaret.

Iam accipe paradigmata. Ex Synecdoche, ac Metalepsi sapit illud responsum: *Regnabunt capuli*, in quo capulum remi pro ipso remo, remum autem pro classe vsurpauit; quasi diceret: qui validiorem comparabit classem, is victor regnabit. Hic certè fit positio partis pro toto, quod est Synecdoches; & per gradus attingitur rei cognitio, quod est Metalepseos.

Ex Metonymia quoquè, & Metaphora conflatur dictum Iusti Lipsij, qui Cornelij Taciti illustrans locum Annal. lib. I. *Indulserat ei ludicro Augustus, dum Moecenati obtemperat effuso in amorem* Bathylli, ita ille contraxit in sententiam: *Bathyllus ignis, & delicium Moecenatis*; scilicet ignem ponit pro amore, quae metaphora est

proportionis

proportionis, à rebus externis traducta ad hominem, & à corpore ad animum: Sed & amorem effectum pro causa efficiente, seu vt aiunt, pro obiecto amoris, idest Bathyllo. Eodem ex fonte deriuatur Argutia Alberti, Elogio de Diuo Benedicto: *Sororem Scholasticam astra petentem vidit: Dedit itineri comites sua vota.* Metaphoricòs vota dicit comites; sed vota vt adiunctum pro subiecto, idest animo vouente. In funere Isabellae Reginae Hispan. in summo Templo Mediolani, ita clauditur Inscriptio, quae symbolum exponit de Bunduica Angliae Regina: *Suadeant alij lachrymas. Peroranti Gratiae in funere, Claude si potes, Clepsydram lachrymarum.* Est enim Clepsydra nomen fontis proprium in Arce Athenarum, quae species est loco fontis generatim per Metonymiam: Sed ipsa vox fontis datur lachrymis per Metaphoram similitudinis & proportionis; nam & in vtrisque conuenit humor, & ex corde hominis per oculos lachrymae, quemadmodum è visceribus terrae per meatus fons erumpit.

Ex Metonymia, & Hyperbole animatur locus Epitaphij de Dominico Contareno apud Leonem Matinam ibi: *Hostes, ac rebelles gladio: Scriptores Gestorum multitudine fatigauit.* Nam non sicut hostes, ita Scriptores fatigasse intelligitur, sed causam obtulit fatigandi Scriptoribus, multitudine gestorum obiecta (quod Metonymicos dicimur) sed quod tam multa fuerint gesta, vt hi fatigarentur, non nisi hyperbolicos vsurpatur.

Ex Metaphora, Hyperbole, & Metonymia vibratur clausula funebris Inscriptionis ibidem, de liberalitate Isabellae Reginae: *Flere tamen vtcunque iuuat, quando vel ipsa inanima Templa textili pullata moerore Funeratam sui decoris pompam lamentantur.* Quod lamentari dicuntur Templa, metaphoricum est, à re animata ad inanimam: quodque vel inanima lamentari, hyperbolicum: Denique illud textili moerore pullata, metonymicum; signum videlicet moeroris, pro aulaeis atris.

Atque vt obsequamur studiosis, Exemplum hìc adijcimus Elogij recentissimi, eam mixturam Argutiarum complectentis. Publicatum id fuit Pisis, cùm ad nuncium euecti ad Vaticanam purpuram Scipionis de Pannochieschis, Comitis Ilcij, & Archiepiscopi Pisani, Ioannes Pinoccius Abbas, & ipsius Archiepiscopi Vicarius Generalis Ignes festos variè ludibundos exponeret, huiusmodi Elogio adornatos

V.

a. Metonymia cum Metaphora proportionis	a. *Sit alibi Vulcanus lethi faber*
b. Metaph. proport.	b. *Hic laetitiae praeco est.*
	Ioannes Pinoccius vt tantae hilaritatis diem produceret
c. Hyperbole	c. *Occidentis Solis vicem*
	c. *Haec lumina supplere voluit.*
d. Metaph. proport.	d. *Animi ille gaudium multiplicibus flammarum linguis Expressit*
	Quando vna satis non potuit
e. Allusio ad Sidus Chisij stemmatis	e. *CHISIORVM. SIDERVM. MVNIFICENTIAM*
	Quà licuit aemulatus
f. Metaph. simili. & proport.	f. *Nouis noctem sideribus illustrauit.*
	Cùm Aquilam fulminum ministram non ignoraret,
g. Iterum	g. *Festo terrestrium fulminum plausu eidem allusit.*
h. Metaph. proport.	h. *Pyris aduolare solitae hosce Rogos excitauit*
i. Iterum	i. *Ferte hùc de cordium ardoribus suppetias*
	CIVES
l. Allegoria	l. *Vel in ijs gaudiorum vestrorum semina*
	l. *Laeto lacrymarum flumine*
	l. *Irrigate*

Membrum V.

De Agnominatione.

POstremò expedire oportet in Diuersitate positam Tropi virtutem. Neque enim in doctrina diu immorabimur, vbi luxuries vulgi sobrietatem nobis indicit. Nam prima, quae sese offert, Agnominatio, idest Ex similitudine literarum deflexio vocis in contrarium; siue per adiectionem fiat literae, aut syllabae, siue per detractionem, siue per mutationem, siue denique per transpositionem, illud in primis cauendum in ea est, vt lusum in voce comitetur sententia, eaque non subsidens, sed magis subsiliens, hoc est, vt superiorem sententiam augeat potiùs, quàm minuat.

Adiectione syllabae subsilit sententia ad doloris expressionem in vocibus *Faustus Infaustus* apud Gruterum in antiquo marmore Romano, pag. CCCXXXI. num. 7. videlicet:

VI.

C. IOCVNDO. C. F. EXQ. QVI XII. AN. VIXIT. ET. SEPTIES SPECTANTIBVS. IMPP. SER GALBA. OTHONE. SALVIO. A VITELLIO, ET. POPVLO. R SALTAVIT. CANTAVIT. ET PLACVIT. PRO. IOCIS. QVIBVS CVNCTOS. OBLECTABAT. SI. QVID OBLECTAMENTI. APVD. VOS. EST MANES. INSONTEM. REFICITE ANIMVLAM. FAVSTVS. NVNC INFAVSTVS. PATER. FILIO ET. SIBI. FECIT

Literae quoquè adiectione lusit, sed minaciter, Sibylla vaticinans.

ἜΣΣΕΤΑΙ. ΔΗ͂ΛΟΣ. ἈΔΗΛΟΣ.

idest *Erit Delus ignota*. Scitè ad amplificationem Emanuel Thesaurus in oratione Academica Cremon. *Fatum nesciunt scripta, quae factum hoc referent*. Adhuc syllabae adiectiuae Stephanus Petiot, Elogio de Ludouico Rege: *Gallia, quae caeterarum gentium seruis dat libertatem, ipsa seruitutem à subditis tolerabat. Adeò probrum illud Imperij nec ferri poterat, nec auferri*.

Detractione literae lusit Aeschines in Demosthenem: οὐ γὰρ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν τόπον μόνον μετήλλαξε. *non enim*, inquit, *mores, sed locum duntaxat, mutauit*. Terentius in Eun. Act. II. Sc. II. *Video sentum, squalidum, aegrum, pannis, annisque obsitum*. Syllabae, ex Elogiastis recentibus Alexius Ledesma Elog. de loco, vbi defuncti explantur: *Amici, Cognati, credite nobis: Hic morari est ipsum, ac mori*. Aloysius Iuglaris Elog. LXXXII. de Christo Iesu, in Epitaphio Iudae proditoris: *Daemenas fugauit aliquoties, fugit nunquam: Admisit in animo, quos excluserat à corporibus*. Syllabae simul, & literae, Qui Gotardo Nasello ius dicenti, sed cunctabundo, infensus, nominis atque cognominis grandibus ad iactantiam literis supra Tribunal inscripti principia deleuit, ac reliquit legendum TARDVS. ASELLVS. Emmanuel Thesaurus in funere Serenifs. Thomae Principis à Sabaudia frontem rogi hac ornauit Inscriptione

VII.

CAR. EMMANVEL. DVX. SAB. REX. CYPRI
PATRVO. OPTIMO
QVAM. POTEST. IMMORTALITATEM
MOERENS. MERENTI
CONTRIBVIT

Nec frigidum cauilleris lusum dissolutae diphthongi ex voce *moerens* in *merenti*, vnde mira emphasis spirat, si tamen antecedentia attendas: scilicet, quia patruus meretur immortalitatem; filius fratris eam contribuit, quantum potest, funere nimirum sumptuosissimo ac Regali; sed moerens contribuit, quia mortuo: volebas tu autem, vt volens ac libens? hoc aliter veteres dicerent *contra votum*. Etsi hoc ipsum ferè suggerit Vetus Inscriptio apud Gruterum pagina DLVI. num. 1.

VIII.

Parentes Moerentes
Filio. Merenti

Mutatione, bellè Claudius Caesar apud Suetonium: *Sibi in fatis esse, omnia matrimonia esse impudica, sed non impunita*. Apud Ciceronem in Epistolis: *Reipublicae nec deesse, nec superesse volo*, bello scilicet ciuili aestuante locutus est Asinius Pollio. Emmanuel Thesaurus: *Quis illud factum non fictum putet, cùm* &c.? Stephanus

Petiot

Petiot, Elog. de Rege Galliarum: *O nunquam audita prodigia. Stant aquae, fluctus ipsi pendens, credo admiratione librati: contrà natant terrae, non nutant tamen, sed in naufragio portum tenent.* Denique Sybilla ex huiusmodi ludicro terrorem elicit praenuntij, ἔσται Ῥώμη ῥύμη, *erit*, inquit, *Roma vicus*. Mutat, simulque addit pari lepore Ioannes Baptista Beccius Monachus Cassinensis, Vir amoenissimus, in Elogio sub Imagine Francisci Coppolae Patritij Perusini, post obitam Florentinam Praeturam Insigne geminum reportatum ostentantis, lilia aurea, Florentinae Reip. Et Aquilam cum Dracone prae vnguibus, Partis Guelfae.

IX.

Augusta plaude Ciuitas
Et tuos dicito Francisci honores
Heroum coronae, patriae redundant in gloriam
Turrenae collibus quas legit palmas
Etruriae flos vertit in lilia
Magnanimi Viri
Auro ne crederes violatam Iustitiam
Aureis floribus Regia nectitur Aquila
Vngue comprimens auaritiae anguem
Iusto augusto heroi
Iure dentur Aquilae pro Insigni
Aurea Lilia pro Laurea

Denique Transpositione arridet dictum Ciceronis ad Attic. lib. I. Epist. X. *Consul ipse paruo animo & prauo, facie magis, quàm facetijs ridiculus.* Vbi etiam subiecta alliteratio in facie & facetijs adauget sententiae gratiam. Verùm de Alliteratione paulò inferiùs. E recentibus non inelegans Agnominatio legitur in tabula aenea sepulcrali Vrnae affixa, in qua cineres Serenissimi Principis Thomae à Sabaudia: *Media inter arma Maritales faces Martialibus adnectens, Mariam Borboniam Regali è sanguine Viraginem duxit.* In Aetopeia de Mantuano excidio habetur: *Leone terrestri deficiente, caelesti exoriente corrui viribus, non turibus.*

Perfectior exibit Agnominatio, si Tropo alicui misceatur, vt praestitit Aloysius Nouarinus per Metaphoram egregiam, Elogio de Marcello, & Paulo: *Saluete Italiae lumina &c. gemina Iris, sed gemmea.* Sed palmam praeripit Diuus Augustinus serm. II. de Epiphania: *Quasi plus fuerit videre nouam stellam in eius natiuitate fulgentem, quàm Solem eius in morte lugentem.*

Porrò huius generis argutiae temperandus potiùs nobis fuerat, quà tradendus modus; id quod placitis quatuor mox exequimur.

Primum placitum esto. Rara Agnominatio fulget clarior. Accipimus ex Quintiliano Inst. Orat. lib. IX. cap. III. *Haec*, inquit, *schemata, & his similia, quae erunt per Mutationem, Adiectionem, Detractionem, Ordinem, vt conuertunt in se Auditorem, nec languere patiuntur, subinde aliqua notabili figura excitatum, & habent quandam ex illa vitij similitudine gratiam, vt in cibis interim acor ipse iucundus est, quod continget, si neque supra modum multae fuerint, nec eiusdem generis aut iunctae, aut frequētes, quia satietatē vt varietas earum, ita raritas effugit.* Hinc licuit obseruare Epitaphiū C. Iocundi superiùs descriptum, figura eius notae singulari contentum fuisse. Debet autem videri (quod in primis obserues) non quaesita Agnominatio, sed nata, ac sponte oblata, cuius paradigma habes praeclarum in Diuo Augustino, serm. II. de Epiphania Domini hìc allegandum: *Simul*, ait, *eius celsitudinem, humilitatemque commendans; Vt qui in aperto Caelo signis sidereis monstrabatur Magnus, in angusto diuersorio quaesitus inueniretur inualidus; infantilibus in membris natus, infantilibusque pannis inuolutus adoraretur à Magis, timeretur à malis.* Nata illa videtur in sepulcrali titulo de Alexandro Rubeo Episcopo Parmensi: *Hoc optatissimo Pastore spes multa gregi: Sed mors propera fructus vberes Inuidit & rapuit. Et cuius iam pridem aduentum LVBENS. Exitum subinde LVGENS Parma suscepit. Felix qui lacrymas vbique meruit* &c. Habes totum id Epitaphium apud Ferdin. Vghellum Tom. II. Italiae Sacrae, pag. 243. His haerens vestigijs Elogiasta recentior, ac facile Princeps nostri temporis Franciscus Rondinellus Patritius Florentinus, & A Bibliotheca domestica Serenissi. Ferdinandi II. Magni Ducis Etr. in funere gentilis sui Octauij Rondinelli exemplum edidit tyronibus, simul & censuram emeritis: Alludit autem ad faces funeris frequentissimas, in hunc modum:

X.

QVI . IVVENVM . SIDVS . HAS . INTER . FACES
EXTINCTVM . VIDES
NE . CALIGA
PLVS . FIDENS . AEVO . QVAM . FIDEI
TE . MORTALEM . MONENTI
AGNOSCE . VITAE . FLVXVM . IN . CERIS
DVM . FLVVNT . ILLAE . LVCENT . AC . LVGENT
QVOD . PINGI . POSSIT . ILLVSTRIVS
IN . HOC . VMBRAE . MAVSOLAEO
VITAE . HIEROGLYPHICVM . ET . MORTIS?
TV . SI . VELIS . INSCRIBERE . PRVDENS
VIRORVM . EST . NON . INFANTEM . NASCI . NATVMQ.
SENESCERE
SED . INFANTEM . MORI . CVM . SENVERIS
SIC . OBI . LECTOR . ET . ABI

Habes hìc ſanè toroſam ſenſibus inſcriptionem, argutiolis autem verbalibus vix duabus pictam, ideſt *lucent*, *lugent*, Item *obi*, *abi*. Sed hae quoquè non ſinè ſanguine ſunt, & ſucco, vt cernis. Ampliùs obſerua apud Gruter. pag. CCLXXX. num. 6. Romanum marmor ſequioris quamquam ſeculi, videlicet

X I.

RESTITVTORI . VRBIS . ROMAE . ATQVE . ORBIS
ET . EXTINCTORI . PESTIFERAE . TYRANNIDIS
DN. FL. IVL. CONSTANTIO . VICTORI . AC . TRIVMFATORI
SEMPER . AVGVSTO
NERATIVS . CEREALIS . V. C. PRAEFECTVS . VRBI
VICESACRA . IVDICANS . D. N. M. QVE . EIVS

Suadere videbatur oblata colluſio vocum *Vrbis* & *Orbis*, vti ponè locarentur, & ex noſtratibus quotus quiſque non aſſenſiſſet? (neque enim deeſt huius artis recens profeſſor, qui illud in exemplum producat: *Cui vix nato, Vrbi & Orbi noto, Numen arriſit*) maluit tamen interpoſitu vocis *Romae* perdere floſculum citò marcidum. Aduerte tamen, in panegyricis Elogijs liberiorem, quàm in hiſtoricis permitti Agnominationis licentiam.

Alterum placitum eſt: Acminata Agnominatio, ſeu duobus modis facta, v. g. Detractione ſimul & Mutatione poſcit ſententiae concinnitate fulciri, nè licentior exiſtat. Id quod obſeruauimus factum apud Emanuelem Theſaurum in Patriarchis, Elogio de Lamecho Mathuſaëlis filio, qui primus mortalium polygamiam inuexit, vxoribus duabus ductis. In quem ille ſic ludit: *Bis amans*, *Bis amens*. *Non vno contentus iugali vinculo*, *Gemino te mancipium ligas*? *Vtramque igitur pellicem*, *vtramque ſuccubam facis*, *vt fatidico iam nomine arguaris Lamechus Mechus*. Siquidem vox *Mechus*, vt ſignificet Adulterum, poſcit mutationem vocalis *e* in diphthongum *oe* à Typographo hic omiſſam. Neque vero eſt, cur quis Authorem corripiat, quaſi immeritò Moechiam obiectet Lamecho; Nam etſi, vti liberas duxit foeminas, ita iuſtè creditur de ambarum vxorum conſenſu geminaſſe coniugium; atque ex Diuo Auguſtino (vt obſeruat Toſtatus in Caput XXIX. Geneſis) plures ducere vxores deſiderio gignendi, non eſt contra Naturam, ſed contra modum Naturae, ſcilicet vt vna ſit vnius; ſed id, vt inquit, *diſpenſabile*, quia cum recto fine cohaeret, ideo in SS. Patriarchis ex diſpenſatione licuit; Atque adeò in lege Moſaica (Leuitici cap. XX. n. 10.) cùm Moechi, & Adulterae lapidibus obrui iubeantur, Digamia praeſens non modò non interdicitur, ſed ad ſuſcitandum fraternum ſemen praecipitur à Deo, & quidem ſeuero edicto, vt patet libro Deuteron. Cap. XXV. num. 5. Neque ſacer Hiſtoricus referens Lamechi factum (Geneſis Cap. IV. num. 19.) Elogio vllo probroſo perſtringit, ac ne vmbram quidem appingit notae: Haec tamen cùm ita ſint, nequaquam

quam improbandus videtur nobis Thesaurus, qui Philologi personam eo loco induit, non Theologi; & cùm referret nuptias duplices, quae post Christum (lege Mosaica abolita) vetitae sunt, in execrationem scilicet Veneris nostra aetate apud Maomethicam sectam vsitatae, Vir temperantissimus, & Musarum, quae castae feruntur, in primis studiosus, Genio exsilienti, vt insultaret, & habenas permisit, & stimulos addidit.

Tertium Placitum. Ab exotico si adsciscatur sermone, perire non modò leporem, sed etiam putescere. Cuius generis occurrit apud recentem Elogiasten (nomen honoris causa subticemus) qui Raynerium quendam celebrans, impos sui ipsius, vnà & sermonis Latini, quem tùm instituerat, inquit: *Raynerius hîc fuit, Radius nempe in nigredine radians*. Nimirum aduertebat ille Italicè *Rai* dictitari, qui Latinè Radij; & *Nero*, qui Niger. Non absimili nota temeratur Epitaphium recens Bergomense Francisci Sauij, *Saui*, inquit, *nomine, reapse sapiens*. Quanquam hic videtur potiùs Allitterationis lusus, quàm Agnominationis. Eximendam putamus ab hac censura particulam recentis Elogij Mediol. apud Suueert. in Sel. Delict. quod necessum est totum afferre:

XII.

MARGARITAE. AVSTRIACAE
Philippi III. Regum Max. Coniugis Augustissimae
Maiestatem
** Pacis fatale nomen*
Propagandae Imperatorum stirpi
Aptissimum connubium
Ac propulsandae omnium moestitiae
Propitium aduentum
Io. Fernandeus Velaschius Castellae Comestabilis
Laetissimus veneratur

neque enim appellat nomen fatale pacis, quasi per Margaritam, idest *Vnionem* Latinè velit alludi ad *Vnionem* barbarè vsurpatam in genere foeminino, sed magis ad verbum *Vnio*, quo tolluntur dissidia, conciliantur discordes.

Quartum denique Placitum describimus ex Iulio Caesare Scaligero in Poetica lib. VIII. cap. CXXV. Cuius haec ipsa sunt verba: *Stolidi quidam triuiales ad nominum allusionem infelicissimos numeros contulerunt. Nihil ineptius ad laudationem. Verbi gratia*: Si *Minutium Munitum dicas* (amicum Scaliger innuit, virum illustrem) *habes enim illustrissimas corporis animique virtutes Gabrielis filij, quibus integros explere queas libros. Ad vituperandum tamen aliquando non ineptè vti poteris, veluti, si Doletum oletum interpreteris, aut à Dolo deducas, sicuti fecisse legimus Ouidium, cuius extat ille versiculus: Aut cur non dicam, Furia, te furiam?* Vituperationi itaquè magis, quàm laudationi natas hoc genus allusiones probant etiam marmora antiqua, quale est iurgium inter coniuges defunctos & inclusos tumulo, citatum superiore Libro Cap. III. Memb. XVIII. ibi: *Hic Bebrius ebrius me ebriam putat*. Quare in Elogio laudatiuo cautè admodum ages in eiusce vsu figurae.

Membrum VI.

De Alliteratione.

Est hoc schema in quadam assonantia positum, nimirum cùm ex prioris vocis sono deducitur sonus alius: finitimum ergo dixeris superiori, laxioribus autem spatijs inclusum. Fit enim his fere modis:

Primò Diuisione vocis, Vt cùm Alexandro Macedoni, oblato in somnis Satyro, Interpretes polliciti sunt victoriam de Vrbe Tyro, vocem ΣΑΤΥΡΟΣ diuidentes ita ΣΑ. ΤΥΡΟΣ, Latinè *Tua Tyrus*, videlicet σὰ pro σὴ more Dorico. Et Constantino Augusto imminente praelio, somnianti autem profectionem ad Thessalonicam, infaustum portenderunt exitum praelij, vocem ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ paulùm corruptam diuidentes ΘΕ'Σ. Α'ΛΛΩ. ΝΙ'ΚΗΝ. idest *Des alij victoriam*. Hinc facile itur ad ridicula. Sic inter varios titulos incidendo tumulo Viri Principis, sed ex illegitimo concubitu nati, cùm nullus satis probaretur, protrusit quidam cauillator suum, hoc est

XIII.

N . N
TVMVLVS
TV
MVLVS

Secundò Coniunctione, vt apud Emanuelem Thesaurum Lemma Latinum VSV. RARO inscriptum paterae atque oenophoro, seu phialae vini in triclinio viri diuitis natione Germani, qui sensu auaritiae, non studio temperantiae in ebrietatem perquàm raro offendebat. Auctor autem Lemmatis homo Italus vulgari idiomate legi volebat Latinis illis vocibus coniunctis ita: VSVRARO.

Tertiò Adiectione multiplici, seu vnius & alterius literae,ac syllabae, & apud Cornificium: *Demus operam, ne Patres Conscripti Patres Circumscripti videantur.*

Quartò Mutatione etiam multiplici, vt cùm de Senatu Parisiensi, in quo plerique iuuenes aetate florente, iactatum est: *Iam non est hic Senatus, sed Iuuenatus.*

Quintò Transpositione cum mutatione, vt cùm Pupillus Orbilius, nobilis in vrbe Grammaticus, deficiente propter morbum memoria, Pupillus Obliuius est appellatus; Vel cum detractione, vt Claudius Tiberius Nero, quod vino delectaretur calido, & puro, Caldius, Biberius Mero.

In hoc tamen sale adhibendo multum salis est opus: ferè enim aut barbariem vetustatis sapit,aut puerilem leuitatem: Cuius exemplum (vt illud Quintiliani vsurpem) vitandi certè, non imitandi gratia damus Inscriptionem Ianuae aereae in sepulcro Boamundi Principis Antiocheni in Apulia:

XIV.

Vnde boat Mundus, quanti fuerit Boamundus Graecia testatur, Syria dinumerat &c.

Quantopere verò insidietur dignitati marmoris allusio ad nomē proprium, conectura fit ex antiquis. Siquidem Epitaphium inscriptura Vxor Marito optimo defuncto, cui nomen AMANDVS, quotus quisque è Tyrunculis nostratibus foret, qui non tam oblatum ex ipso nomine, quàm obligatum alliterationi putaret argumentum? vt diceret *Virum optimum, ac dotibus incomparandis verè amandum* &c. Atqui nil tale videmus in mentem venisse Auctori Epitaphij antiqui (apud Gruterum pag. DCXCVIII. n.10.) &, quod magis miremur, Neapolitani; ea quippe gens maximè in affectus effunditur. Est autem huiusmodi:

XV.

OPPIA . T. F. BASSILLA
MATER . INFELICISSIMA
FECIT . BASSO . FIL. OPTIMO
ET . PIISSIMO . ET . SIBI . ET
AMANDO . AVG. L. CONIVGI
ET. LIBERTIS. LIBERTABVSQVE &c

Descripsimus totum suprà lib. IV. De Elog. Breuit. Memb. IV. vbi & adnotauimus, vt mirabundus suspexerit id Epitaphium P. Iouius teste Scipione Ammirato in Dialogo, quem inscripsit *RVOTA*.

Nec desunt recentia exempla in nomine gentili, temperantia ab his lusibus, & ea bonae notae, quod auget authoritatem placito nostro, quale est Epitaphium Alexandri Sirenae summi Poëtae, in quo ne ex conditione quidem Poëseos, quae habet sibi familiares fabulas, mentio vlla fit fabulosarum Sirenum, earumue cantus; quam quidem pruriens vulgus è vestigio arripuisset. Habes illud excerptum ex Suuertio in Select. Delicijs, inter Patauina, videlicet

XVI.

ALEXANDRO . SIRENAE . FVLGINATI . GENERIS . NOBILITATE
ET. MORVM. ELEGANTIA. AC. PROBITATE. ORNATISSIMO. ALIARVMQVE
BONARVM . ARTIVM . AC. POTISSIMVM . LATINAE . ETRVSCAEQVE
POETICAE . PERITISSIMO . CVM . QVO . TOTIVS . SIRENAE . FAMILIAE
CVIVS . VNICVM . ERAT . GERMEN . SPES . OMNIS . EXTINCTA . EST
BAPTISTA. SIRENA . ET. COLVMNA . PONTANA . PARENTES. MOESTISS
TVRBATO . HEV . NATVRAE . ORDINAE . FILIO . OPT. ET. DVLCISSIMO
P. C. VIXIT . ANN. XXV. M. V. D. XXIV. OBIIT . III. NON. FEBR
M.D.LXIV. LACTANTIVS. BRVNAS. ET. IO. BAPT. ELMVS. PROCVRABANT

Haec

Haec à nobis inculcanda ideò esse duximus, vt lubricis ingenijs prospiceremus, quorum aliqua ita hos fucos depereunt, ita perditè sectantur, vt quod sanctè Scaliger vsurpabat de nonnullis Odis Horatianis, homines hi tale quiddam peruersè optare arguantur, vnius scilicet Alliterationis Auctores, quàm totius Tarraconensis Reges fieri mallent. Licentiùs profectò in carmine, quàm prosa luditur, quod probat Sepulchrale Elogium Pierij Valeriani apud eundem Suueertium descriptum inter Patauina; nam prosa constans & carmine, in hoc duntaxat Alliteratio admittitur, Maiestate prosae illibata, vt hic vides

XVII.

PIERIO . VALERIANO
BELLVNENSI . POETAE . RHETORIQVE . AMPLISSIMO . CVIVS . PIA VMBRA . NON . POENITENDVM . HIC . TVMVLVM . SORTITA . EST NAM . VT . OPTABILIS . IN . PATRIA . ITA . SPECIOSIVS . PATAVII . SVPREMI OFFICII . DECVS . FATO . AMISSVM . VIRTVTE . RECVPERAVIT PETRVS . CARRARIVS . AC . IOANNES . BAPTISTA . ROTA . PATAVINI VNANIMES . GRATO . HOSPITI . POSS

Pieridas dum Pierius sectatur, & Orci
Nil timet insidias, hunc fera mors rapuit
Illa necem, aeternae ostentant haec munera vitae
Hinc medius vitae Pieriusque neci
Abstulit haec annos tristes ac praemia laudum
Atque animam hae seruant, inuida mors moritur

Hoc in nomine proprio. In gentili autem est, cur obseruemus apud eundem Suueertium inter Mutinensia, videlicet

XVIII.

ANNAE . COLVMBAE
ANIMI . CANDORE . ET . CONIVGII . FIDE
MATRONAE . LIBERALI . FORMA
MODESTISS . MORIBVS
ET . CHRISTIANA . PIETATE . ORNATAE
IOAN . BAPT . MOLZA
CONIVGI . OPT . DVLCISS
CVM . QVA . VIXIT . ANN . XX . M . II . D . VI
CONCORDISSIME
MOERENTI . ANIMO . POS

Viuit adhuc niueis volitatque per aëra pennis
Clara pudicitiae fama COLVMBA tuae

Cui subiungimus Romanum marmor sepulcrale inscriptum metricè, alludens autem ad cognomen Apri, citatum ab Aldo Manutio in suaOrtographia sub voce *Accensus* num. 2. videlicet

XVIII.

INNOCVVS . APER . ECCE . IACES . NON . VIRGINIS . IRA
NEC . MELEAGER . ATROX . PERFODIT . VISCERA . FERRO
MORS . TACITA . OBREPSIT . SVBITO . FECITQVE . RVINAM
QVAE . TIBI . CRESCENTI . RAPVIT . IVVENILE . FIGVRAM
T. STATILIO. VOL. APRO. MENSORI. AEDIFICIOR. VIXIT. ANN. XXII. &c

cui adijcimus in gratiam curiosi lectoris Tumulum Marci Musuri Cretensis è Zuerio Boxhornio descriptum, videlicet:

XIX.

MVSVRE . O . MANSVRE . PARVM
PROPERATA . TVLISTI . PRAEMIA
NAMQVE . CITO . TRADITA . RAPTA
CITO

Nè tamen superstitiosus euadat in prosa Elogiastes, damus Alliterationis exemplum in nomine Proprio simul ac Gentili ad prosam Panegyricam, in qua sic poscebat materia, scilicet nata Poësi, & magis Elego, quàm Elogio. Sed non hinc solùm efflorescit lepor huius Inscriptionis. Insunt & quae praeterea obserues, & quae praeferas aestimatione, sine quibus illa frigescerent

frigescerent, ac desiperent. Quippe Author est Claudius Achillinus, ille Musarum Praeses, & nostri temporis gloria. Ita verò habet.

XX.

HIC . IACET
ANGELICA . SYLVASPINA
commendatae, & suspiciendae pulchritudinis virgo
quam nullus unquam mortalium vidit
Quin spina punctus
sylua irretitus
Angelico afflatu correptus
haereret.
Quae niueo digito roseis labellis admoto
Lucretiae & Helenae famam
aeternùm silere iussit.
Vno dicam verbo
Cymba Veneris ad hoc saxum naufragium fecit
Cupidines ab arcubus feriati
intempestiuo cineri haec otia fecerunt
Anno
Cypriae vastationis
Sole de Virgine exeunte
Venere deliquium passa
Tu verò aeternùm vale

Caeterùm nè pronus, & praeceps fiat ad haec ludicra, quae nimiùm quantùm proxima sunt periculo frigiditatis, ni aliunde concipient vrbanitatis calorem, duo tibi recentia promimus epitaphia, quorum priùs sublanguidum visum fuit Vincentio Gallo eximij iudicij viro, ac nostro quondam Rhetori; legitur in Oppido Castilione apud Insubres, videlicet;

XXI.

FLORAMONTIS . NOMEN . SORTITVS
NE. AB . ANTIQVISSIMA . NOBILITATE . DOMVSQVE . CASTILIONEAE . SPLENDORE DEGENERAREM
FLORVI . PRAECLARIS . ANIMI . DOTIBVS . MORVM . AC . VITAE . INTEGRITATE REI . BELLICAE . DISCIPLINA . STVDIOQVE
AC. IN. LIBERA.MILITVM.VIVENDI.LICENTIA.CONTINENTIA.ADMODVM.SINGVLARI
VT . A . LVDOVICO . FRANCISCOQVE . GALLORVM . REGIBVS
A . FRANCISCO . II. SFORTIA . MEDIOLANI . DVCE
INTER . STRENVOS . PEDITVM . EQVITVMQVE . DVCTORES
INSIGNIS . HABITVS . FVERIM
MAIORA . DE . ME . POTERAT . SIBI . POLLICERI . POSTERITAS
SI . VIXISSEM
OBII . ANNO . A . PARTV . VIRGINIS . MDXL. XVIII. IVL
ELEONORA . PAGNANA . VXOR . BRANDA . ET . BIANOT . FILII . MOESTISS
POSS

Alterum est Francisci Polae in Iacobum Semperuiuum, in quo, si attentiùs contemplere, nae huius vitij vestigium, vmbramque dispicies. Sic autem accipe;

XXII.

SOMNO . AETERNALI . SACRVM
IACOBI . SEMPERVIVI
QVID . ME
NON . SEMPER . VIXISSE . QVERERIS?
QVANTVLACVNQVE . VITA
SI . VT . EGO . FECI . VTI . SCIAS
SEMPITERNA . ESTO
FRANCISCVS . POLA . IVRISC. F
CONTRA . VOTVM
AMICO . AMABILISSIMO . ET . B. M

nam etsi sententia illa moralis de Vitae breuitate satis bona est; tamen ad Alliterationem illam non fuerat vadendum in ipso limine, ac ita nudè, sed primùm tractu aliquo nobili, quò quasi nescius deducereris.

Alliteratio festiui est foetus ingenij; proinde ab argumento videtur abhorrere seuero, ac multò magis tragico. Quare quid sentias, habes, de Elogio Andreae Baiani, in Dominicam I. Aduentus Christi, quo repraesentatur Extremum Iudicium; sed allitteratione perpetua, quasi musiuum opus conflatur, hoc pacto:

XXIII.

Die critico languentis, & moribundi seculi
Illaetabilia, & lethalia praecedent signa
Suam Caelum caelabit caelaturam Mortalibus
Sol sine Sole insolens, & obsoletus apparebit
Luna illunis videbitur

Stellae

Stellae ut stillae cadere
Terra teri motibus
Mare amarè plangere
Orbis orbus
Mundus immundus
Vel ad natale suum NIHIL redigi reformidans
Vel ab informi inchoari Chao
Tunc boni tanquam sursum conuersae Arbores
Expectatione salutis, & gloriae
Et mali, qui vt peruersae deorsum radices egerant
Metu damnationis, & poenae
Coarescent

Praeter frigiditatem est cauenda in vocibus deriuatis durities, qualis offenditur in Elogio de Iulio Mazarino Cardinale verè Eminentissimo, ibi: *Angustiatum Regnum vt Augustum redderet, illi creditum est*. Non ineptè si lusisset in *Augustum* & *Angustum*: Atqui in deriuatione fit asperum; Praeterquamquòd in Typographum refundimus illam corruptelam, quod barbariae duritiê ipsam cumulauerit reddens *Angustiatum* pro *Angustatū*, ab *Angusto,as*, nec extat *Angustio*.

De hoc pariter schemate, quemadmodum de praecedente meritò asserimus, vituperationi, & cauillis accommodatius esse, quàm laudationi, adducti cùm ex allegatis hactenus nonnullis iocis, multisque alijs apud Scriptores veteres; tùm illo apud Athenaeum lib: XIII. cap. XVII. de Gnathena scorto Atheniensi. Haec ad virum quendam garrulum, narrantem, se in Hellespontum venisse: & *Quo pacto*, inquit, *in praestantissimam illius loci Ciuitatem non accessisti? Cui cùm diceret is, In quam? In Sigaeum inquit*: Alludens nimirum ad vocem σιγὴ, idest *silentium*. Verum enimuerò illa placitum nostrum probat Inscriptio sepulcralis recens, ad normam priscarum incisa compendijs literarum, videlicet:

XXIV.
HIC . SITVS . EST
DID . ORCELL
NOB . FAM . NAT
QVI . CIVIL . BELL
LAVD . IN . ARC . ET . CASTR . MER
OBIIT
AN . AET . LV

Ecce autem haec laudi inscripta detorsit inuidorum stylus ad probrum insigne, hocce nimirum abutens schemate. Quod à nobis detestandum hercle magis, quàm imitandum proponitur; aut certè vt è fimo obscoenissimae dicacitatis honestos sales aut laudando, aut innocenter carpendo discamus extrahere. Sic autem illi ediderunt:

XXV.
HIC . paraSIT . EST
forDID . pORCELL
igNOB . inFAM . damNAT
QVI . iuCIVIL . BELLua
cLAVDi . IN . çARC . ET . CASTRari . MER
male OBIIT
ANimal . fAET . LVe

In Epitaphijs Alliteratione indecora nihil scurrilius; vbi quippe dignitas argumenti seruanda, & ferè cum moeroris expressione. Quo in genere bilem mouit Epitaphium honestissimae matronae positum à coniuge Viro primario. Nam cùm illa esset e Bouia familia pernobili, arripuit inde argumentum Auctor, vt scriberet: *N. Bouia, N. iugo legis annis LXXV. tolerato, vt Bos alatus ad caelestia euolauit* &c. Quàm verò ambiguè brutum cornupetam appellasse maritam pudicissimam? Quàm absurdè affinxisse boui alas, volatum attribuisse? Neque enim Taurum in Zodiaco alatum comminiscuntur Poëtae, vt eò fortè spectet allusio: neque ita adornatus Bos apud Ezechielem Prophetam, typus Lucae Euangelistae in Caelum intendisse fertur volatum. Atque hanc indecoram alliterationem diximus allegatis de causis. Contrà enim cum decoro est Epitaphium vetustissimum Romae ad Pontem Cestium, quod citat Aldus Manutius in Orthographia ad vocem *Paullum* num. 1. quod potest attentiùs obseruari, videlicet:

XXVI.
HOSPES . QVOD . DEICO . PAVLLVM . EST . ASTA . AC . PELLEGE
HEIC . EST . SEPVLCRVM . HAVD . PVLCRVM . PVLCRAI . FEMINAE
NOMEN . PARENTES . NOMINARVNT . CLAVDIAM
SVOM . MAREITVM . CORDE . DEILEXIT . SOVO
GNATOS . DVOS . CREAVIT . HORVNC . ALTERVM
IN . TERRA . LINQVIT . ALIVM . SVB . TERRA . LOCAT
SERMONE . LEPIDO . TVM . AVTEM . INCESSV . COMMODO
DOMVM . SERVAVIT . LANAM . FECIT . DIXI . ABEI

Nam

Nam in altero versu, quod sepulcrum haud pulcrum dicit, si haec duo per alliterationem modò conferret, pueriliter planè luderet; sed magis reijcit ad subsequens dictum *pulcrae foeminae*; quasi hoc sibi vellet: Pulcrae debitum fuit pulcrum; atqui huius loci repugnat ius, sepulcrum quippe seorsum à pulcro nuncupatum. Sed & ratio ipsa pulcri videtur lusum transferre ad sensum doloris premendum, non voluptatis.

Caeterùm nihil propius frigiditati, quàm vbi ex literis, seu dictionum elementis eruitur sententia. Exemplo sit vates, cui maior licentia permittitur, & in quo si quid inest salis, totum perditur soluto versu. Audi igitur Ausonium

Qui reminisco putat se dicere posse Latinè,
Hic vbi CO scriptum est, faceret COr, si cor haberet.

Item aliter

Reminisco Rufus dixit in versu suo,
COr ergò versus, imò Rufus non habet.

Et ausit Elogiastes solutus, & prosa inscribens hisce crepundijs lusitare? Vsurpent licebit Poëtae, ad risum; nec tamen in re seria. Cui porrò non risum moueat puerile illud in sermone de re momenti multò maximi à Viro supercilioso, magisteriumque Politicae profitente: *Vt vnde Imperio nata quies, inquies inde nascatur: Et demptis A, E, I literis, Amicitia Episcopi incolarum MonAstErIum fiat monstrum.* Hic tu cachinnos, si vales, comprime. In illo enimuero, apud eundem, moueatur Lectori bilis necesse est: *En*, inquit, *noua iterum Imperialis bellibilis.* Planè nihil adfectatione putidius huiusce lusus, quippe qui nasci ex se videri malit, & quodammodo furtim exilire.

Itaque si quando imprudenti excidat Alliteratio suspectae frigiditatis, expungenda stylo est; neque ferendum, vt perennent in marmore praecipitati operis vitia, simul & probra ipsius Opificis. Stylum poscebat Tumulus Federici Spinolae (apud Sueertium in Select. Delic.) vbi legitur: *Pro Morinis non timidus mori.* Deerant, credo, phrases tantae sententiae pares, ac tanto argumento. Stylum quoque poposcit initium Tumuli Alexandrini apud Insubres, caeterà limati & culti; quem totum reddimus, quo clariùs liqueat, formosam faciem quantùm plerumque vnus vitiet naeuus. Habes apud Sueertium in Selectis Delicijs, videlicet:

XXVII.

ANTONIVS . GILINVS . CONIVGI
SI . INVSITATAM . FACIEM . MOERORIS . MIRARIS . HOSPES
HAEC . PELLEGE . ET . PRO . HVMANORVM . CASVVM . MISERATIONE
IN . DOLORIS . PARTEM . VENIES
TVMVLATA . HIC . QVIESCO . ANNA . HONESTO . ORTA . GENERE
FELICIOR . CONIVGIO . FACTA
SED . QVID . IN . VITA . STABILE ?
TER . ENIXA . POSTREMO . LIBERORVM . SVPERSTITE . QVI . BREVI
FATA . MEA . SECVTVS . EST
IN . IPSO . AETATIS . FLORE . RAPTA . CVM . DELECTARE . VITA . POSSET
CREATORI . QVOD . ACCEPERAM . REDDIDI
M. D. V. XIV . CAL . SEPTEMB . VIXI . ANN . XVIII
CONIVX . ANT. GILINVS . MVTVAE . CONCORDIAE . MONVMENTVM . POS

Siquidem illud in versu secundo *moeroris miraris* prudenti excidisse crediderit imprudens censor, ac tetricus. commodius autem fuerit loco *miraris* reponere *stupes*, vel *mirabundus spectas*, vel quid simile. Sicuti neque affectasse putemus Cozzam Cottium Epigrammate soluto in Fräciscum Polam, sed volante effudisse illud calamo

XXVIII.

HAVE . PERPETVVM . ET . HABE
VIRTVTVM . TVARVM
TESTIMONIVM

si enim suspensò parumper relegisset, non dubitamus, quin oppositus ille vocum *Haue* & *Habe* improbatus fuisset: & aut situm excussisset vetustatis in *Haue*, aspiratione abiecta, aut alteram vocum *Habe* distraxisset longiùs, aut synonymo reddidisset.

Non absimilem censuram si recipiat Elogium Liburnense, principio duntaxat, erit, cur inter elegantia numeretur nostri temporis. Dolet nos ignorare Auctorem, sed enim ille Elogium meretur nostris disertius. Est autem in Diuam

Vigiliam

Vigiliam Martyrem, quae suo interuentu seruauit ab interitu Liburnum Vrbem Etruriae maritimam terraemotu quassatam Anno Salutis MDCXLV. XIII. Kal. April. Die Sancto Paschatis, videlicet

XXIX.

Quid hoc monstri est?
Maris more terra dehiscit, et
solum vt salum fluctuans
miseris colonis intentat in sicco naufragium;
Mouentur domus vt naues
et homines de vita soliciti in freto tempestatem deuitant.
At VIGILIA
desperatis rebus fit stella polaris.
Sedat illa quassatae motus telluris
quae tam bene mentis suae motus nouit moderari.
O factum bene!
Dum exterret vigilias ad Dominicum tumulum excubantes
Terrae motus:
VIGILIA
in suo tumulo exterret insultantis Terraemotum.
Habeto ò Liburnum
salutem promittenti certam fidem.
Nulla te impetent aduersa
Dum tales ad tuam custodiam Vigiliae
excubabunt

Illi certè alliterationi *Maris more* parcendum fuerat, ac potiùs dicendum: *maris instar*, vel *maris in modum*; secùs nulli innixa sententiae serpit humi. Vocat nos Inscriptiuncula sepulcralis ex Roma Subterranea Ioannis Seuerani Cap. LXI. quae praeceptum nostrum liquidius facit.

XXX.

INNOCENTIVS . INNOCENTIO
FILIO . PRO . INNOCENTIA . SVA
BENEMERENTI . QVI . VIXIT
ANNO . VNO . DIEB. XXIII. ORAS. III

Simplex ea quidem, neque insipida alliteratio; quo enim alio nomine benemereri posset infans anniculus, praeterquam innocentiae? Robusta ergo sententia sustinuit lusum, quamquam aegre in tantulo spatio: in ampliore faciliùs. Proinde necessarius omnino fuit interpositus vocis *Filio*: mirum enim vt castum lectorem laedit continuatio, & quasi conflictus verbalis, nullo aut modico neruo sententiae. Id quod egregiè cauit Auctor Epitaphij Brabantini apud Suuertium, Elogio non ita presso, nec tamen inconcinno: quod ita reddimus.

XXXI.

CLARAE . SPINVLAE
CONIVGI
GENERE . PVDICITIA . FOECVNDITATE
CLARAE
NICOLAVS. SIVORIVS. PATRIT. GENVEN
H. M. M. P

Aues in patentiore spatio cernere explicatam magnificentiùs Alliterationem? En tibi ex Theatro Lucensi Patris Maximiani Dezzae Inscriptam basim simulacri XII. de Tobia Sirtio, alludentem ex eo cognomine ad Syrtim, in hunc modum:

TOBIAS

XXXII.

TOBIAS
Apud exteros caecitatis
Apud nostros prudentiae nomen
Reip. commodis, & Sirtiae gentis
immortalitati
oculatissimus inuigilauit
Qui consilio prudens, actu strenuus
exitu felix
lacerata per secessionem Rep.
ita caecutiuit ad singulorum delicta
vt vniuersorum incolumitati
prospexerit,
Propior naufragio erat
Nisi ad hanc Syrtim appulisset
publica salus.
Is enimuerò rem armis susceptam,
verbis peregit
Decertandi furorem elusit decernendi
consilia
quodque humanam exuperat facultatem
remedium collapsis rebus
simul moderatissimum, simul
praesentissimum excogitauit.
Meritò dicas
ea tempestate voluisse
Deum Opt. Max
vt in illo Viro mens publica
resideret.
Quamobrem Athenarum imitatione
salubrium consiliorum Auctori ac Principi
S. P. Q. L
An. à Par. Virg. MDXXXI
Bonauentura Michaelio
Decemuiror
Principe
Theatrale simulacrum Pon. Cur

Ex hoc fonte scatet Echo, cuius est vsus familiaris apud Poëtas, ad quos lectorem remittimus. Et nequid in hoc argumento intactum relinquamus, obseruandus est Andreas Baianus, cuius in Elogio IV. (quod est Dominicae IV. Aduentus Christi) singulis in versibus resultat Echo, vt mox audies;

XXXIII.

Qua Iordanis voluitur moestus	*AESTVS*
Cicada, cui ros Caeli pro victu	*ICTV*
Solem qui fecit, Solis arbusta	*VSTA*
Reboant. Hic vox auditur magni	*AGNI*
Turtur gemit. Ver sinum aperit	*PERIT*
Quo rigor, Iam flores turgent.	*VRGENT*
Praecoces fructus caelestis digni	*IGNI*
Poenitentiae fructus, queis Caerea	*AEREA*
Fiunt, & soluuntur ferrea	*REA*
Pectora: oculique antea sudi	*VDI*
In fletus abeunt, ad Iordanis	*AMNIS*
Saucij currunt Cerui mundas	*VNDAS*
Deorsum colles, valles sublimè	*IMAE*
Tendunt. Sic omnis indirecta	*RECTA*
Aspera plana, fit inuia	*VIA*

Vtrùm verò decorum Inscriptionis, maximè solutae ferat, vt ostentando ingenij acumini coaceruatim in tractum praelongum cogantur Alliterationes, ac Bisquaesita, decernendum id permittimus iudicio cuiusuis integro; non obliti in primis monitum Ciceronis in Orat. Quod scilicet *raritas dictorum distinguit Oratorem à Scurra*: Quò magis Alliterationum, & Bisquaesitorum, quae omnibus dictis sunt longe leuiora? Item Aristotelis Ethic. lib. I. cap. vltimo, ad quem libentiùs remittimus Lectorem. Itemque Quintiliani lib. VI. cap. III. cuius haec sunt in rem quaesitam quadrantissima verba: *Et haec tam frigida, quam est nominum fictio, adiectis, detractis mutatis literis: vt Acisculum, quia esset pactus, Pacisculum; & Placidum nomine, quia is acerbus natura esset, Acidum: & Tullium, cum fur esset, Tollium dictum inuenio.* Vides, quo donet nomine hosce lusus, & quidem singulos, & solitarios: quo putes donaturũ turmam lusuum, confertam, tumultuantem, conflictantemque? Est quoque obseruandum ex Cicerone, suprà citato, quamobrem distinguatur ex raritate dictorum Orator à Scurra; *Quòd nos, inquit, cum causa dicimus, non vt ridiculi videamur, sed vt proficiamus aliquid; Illi totum diem, & sine causa.* Non ergo vt monstra ingenij videamur, coaceruandae sunt nobis Arguuae; sed vt argumentum, quibus caret salibus conditum Lectores afficiat. Meritò Emanuel Thesaurus consummatae in Argutijs peritiae Magister supprimendum putauit nomen Auctoris ad Inscriptionem

tionem Villae Voluptariae, totam his nugis contextam, cuius initium est: *Huc ex Vrbe in Suburbium, Viator, de via deuia, vbi vera, & mera, & pia Volupia colonos colit* &c. Et is quidem (quod maximè notemus) describens, nequaquam seruata in literis Romana forma, currenti potiùs per minusculas calamo effundit; quasi vt nobis vèl sola lectio; ita illi scriptio nauseam faceret. Porrò eam perlegat, cui robur triplex circa stomachum est. Quid enim (Pol!) foedius visu, quàm Villae elegantissimae, & ad honestas conditae delicias conspurcata scurrilibus notis frons? An si Quintiliano praeceptore (lib. VI. Inst. Orat.) *Dicacitas scurrilis, & scaenica personae Oratoris alienissima est*, non erit Elogiastae in loco Gratijs, & Nymphis sacro, vbi coetus sit ingenuorum virorum, eruditorum plerumque & grauium?

Clausulam facimus monito simili superioris Membri; videlicet ad exoticum sermonem euadere Alliterationem mancam, qualem apud recentiorem Elogiastam obseruare est, caeterà elegantem, & cultam, in funere Annibalis Margarutij Septempedani, Tribuni militum nobilis, in haec verba: *Margaritum, non Margarutium cognomen putes, si concordiam spectes, quam in bello, hoc est in discordiae regno inter milites aluit.* Hoc autem non percipitur, nisi ab Italis nostratibus, & exteris, quiqui barbarè latino sermoni admiscent vocem *Vnionem* pro Concordia, quae tamen Romanis erat eadem, atque Graecis *Margarita*, vel Margaritum.

Membrum VI.

De Anagrammatismo.

TOllit se super Alliterationem artificio maiore Anagrammatismus, vox deducta ab ἀναγράφειν; scilicet ex ἀνὰ, quod in compositione significat *re*, seu *rursum*, & γράφειν *scribere*, propterea quòd per hanc figuram, modumque ludicrum literae, è quibus nomen constat, rescribuntur, ac traijciuntur sursùm, deorsùm, vltrò, citròque commeantes ita aptè, & concinnè, vt ex ijs aliqua extet sententia, quae dicitur Anagramma. Atque hoc quidem habetur perfectissimum, si nihil literarum addiderit nomini, nihil detraxerit, nihil immutauerit: quamquàm literae vnius adiectio, aut detractio, aut immutatio non perdit Anagramma, si cum iudicio fiat, vt mox exponemus. Vbi verò sola fit distractio syllabarum, Alliterationis naturam induit, veluti qua lusit Ioannes Hieronymus Queirolus Alumnus Seminarij Genuensis Elogio in Emin. Stephanum Duratium Card. & Archiepiscopum ex cognomine DVRATIVS eliciens DVRAT. IVS: *Cuius* inquit *in Aula DVRAT: IVS, regnat Astraea, sordidaeque auaritiae maculae emaculantur*. Repete initium superioris Membri.

V In Nomine exemplum anagrammatis perfectissimum exhibuit, & quidem geminum vna in voce ROMA, venustissimoque exornauit carmine B. Bl. Belga Antuerpiensis, sic inuertens MARO, AMOR atque ità concinuit: ...

XXXIV.

Vtcunque Romam verteris,
Reges in illa inueneris;
Namque ipsa ROMA Regibus,
MARO dominatur Vatibus,
Rex ille cordis omnibus,
Rex ille, quem vocant AMOR.

Sub Nomine intellige non proprium modò loci, vt superius, sed etiam Hominis, vt Cuiatius I. C. clarissimus, qui suomet lusit nomine, ac lingua sua Gallica vulgari, CVIAS, reddidit CAIVS, nomen itidem Iurisconsultorum Principis. Nomen quoque Gentile, seu Cognomen, vt VALESIVS transpositum LAVS IESV. Et iunctum Proprium, ac Gentile, vt IOANNES. AVRATVS appositum Poëtae summo, imò Poëtarum institutori Anagramma ARS. EN. NOVA. VATIS. Et illud in I. C. clarissimum: LAELIVS. ALTOGRADIVS reddidit Franc. Marraceius Cler. Reg. Matris Dei SOL. LEGIS. IVRA. LAVDAT. Adijce nomina Dignitatis, & alia, sicut ex titulo Serenissimi Principis alumni nostri cùm adhuc impuber esset, COSMVS. DE. MEDICEIS. MAGNVS. AB. HETRVRIA. PRINCEPS, eduxit Laurentius Nerius Emporiensis Philosophus ac Medicus concinnatum absolutissimè

tissimè hoc Elogium: HIC. SANE. PERITVS. CAPACISSIMVS. AD. REGENDVM ORBEM. Apud Suueertium quoquè in Sel. Delic. sub Romanis occurrit purum, putum hoc; SIXTVS. V. DE. MONTE. ALTO, videlicet: TANTOS. EXVLES. DOMVIT. quo illius innuitur facinus haud obscurũ, vt illo tempore, dignumque Principe fontibus infensissimo. Vbi obseruare est vsum literae V numeralis in elementarem legitimè migrantis. Nouissimè pactum fuit de Pontifice regnante purum hoc & sanctum,

ALEXANDER. SEPTIMVS
DATVS. ES. IN. EXEMPLAR

Praetereà de conciliatis post diutinum, ac durissimum bellum Regibus Hispaniarum, & Galliarum suadente Summo Pontifice cudit Anagramma cum subiecto carmine Agapitus Herrera Romanus Collega meus, videlicet:

ALEXANDER. SEPTIMVS
EXPVLIT. ARMA. SEDENS

quod ita exposuit

Nomẽ ouãtis habes, nec habes sine Numine nomẽ:
Nomen ad Imperium, Numen ad Astra vehit.
Magnus in Imperio Macedo qui rexerat Orbem:
Orbem tu pariter par similisque regis.
His dum dissimilis similis, & tibi foedere dispar
Numinis aeternum hoc fama peregit opus.
Vnus Alexander Pacem procul expulit Armis:
Alter Alexander EXPVLIT ARMA SEDENS.

Atque vt licentiam in Anagrammatis conficiendis breuiter adnotemus:

I. Dissoluitur, si opus sit, Diphthongus in suas vocales, vt à Ioanne Aurato in Graeca voce ΙΗΣΟΥΣ bellè lusus est ΣΥ. Η. ΟΙΣ. (est ἦις dissyllabum) id erit Latinè TV. OVIS, quo non aliud quadrat magis Epitheton in Iesum, ouis instar mactatum. Item in voce ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ à Lycophrone in gratiam Ptolemaei Regis: ΑΠΟΜΕΛΙΤΟΣ, idest A. MELLE, eo iudicans conspicuam prae alijs virtutem in summo Principe, facilitatem, ac clementiam.

II. Migrat Diphthongus in Vocalem dominantem, Verbi gr. *ae* & *oe* in *e*. Ita Ludouicus Puteus ex voce CAESAR eduxit ARCES, Elogio in Caesarem Montium Patritium Mediolanensem, mox Archiepiscopum, successorem Federici Borromaei. Cui Anagrammati per se languenti qualem sententiae spiritum, neruumque subdiderit, è re fuerit ipso Elogio hic descripto patefacere, videlicet:

XXXV.

PRAESVLE. MORTVO. EXTINCTA
QVADRIENNIVM. MOERORE. SEPVLTA
CIVITAS. MEDIOLANENSIS
TANDEM. IN. CAESARE. MONTIO
FELICI. SVCCESSORE. DEFVNCTI
REDIVIVA. RESVRGIT
QVAMOBREM. VNANIMIS. ANIMATORI. SVO
PRECATVR. VIVE
VIVE. IMMENSE. ANIME
TANTAE. REPARATOR. VITAE
PRAECLARVM. PER. TE. REVIXISSE
IN. QVA. PRIMVM. VIXISTI
A. CAESO. MATRIS. VTERO
SIC. DICTVS. CAESAR
TV. CAESAR. EO. QVOD. ARCEAS
NOMINIS. HOC. ANAGRAMMA
ET. VITA. REVOCATA
MORTEM. CAESAR. ARCES. A. PATRIA

III. Contrà Vocalis migrat in eam diphthongum, in qua dominatur, vt *e* in *ae*. Quod scitè vsurpauit Ioannes Baptista Beccius elucidatione anagrammatica, & rythmica salutationis Marianae ibi:

Salue Regina Mater misericordiae
Vita, dulcedo, & spes nostra salue

ita ipse transponens

Sic te collaudant semper Adae, Euae nati:
A dolis nos eruas, erimus grati:

extant enim *ae*, *ae* ex *e*, *e*. Laurentius Nerius in Sereniss. Cosmum: COSMVS. MEDICAEVS. MAGNVS. HETRVRIAE PRINCEPS; pro *e* vocali asciscens diphthongum *oe* ita vertit, COEPIT. ESSE. REGIVS AC. SVPREMVS. MVNDI. MONARCHA.

IV. Vocalis in alteram transit cognatam, scilicet *a* in *e*; Et *e* in *i*; Et *o* in *u*, ac reciprocè *u* in *o*. Exempla bina promimus de *A* in *E* migrante. Alterum Latinè Iulio Perotta Mediolanensi, Collega nostro Auctore, in Alumnum suum, ad Principatum euectum Academiae Infoecundorum, Florentiae in Aedibus nostris, videlicet: CAROLVS. ANTONIVS. GONDVS. ita literis transpositis redditum: EN. TV SOLVS. CORONA. DIGNVS. Alterum exemplum Italicè, ex Artis huius antesignano Petro Angelo Guinisio Patririo Lucensi. Is, quòd nuptias Romae celebrasset Curtius Franciottus

ciottus eiius suus, Amicis dolentibus, quasi praesagirent, domicilium illius Romam translatum iri, querimonias sustulit Anagrammatico vaticinio, & quidem vulgari patriae idiomate, videlicet:

Curtio Franciotti, e Anna Maria Viualdi
Aurete in Lucca i Nidi à fortunati Amori.

Exemplis alijs supersedemus gratia breuitatis.

V. Ex simplici consonāte fit interdum composita, seu duplex. V. g. quia *x* componitur ex *c*, *s*, substituit *x* pro *s*. Ita Beccius suprà citatus, illa ipsa verba Anagrammate altero ita retulit:

Sola orta ex stirpe Adam, Arca Dei es
Verùm originale vlcus in te deest.

Idipsum de *z* composita ex *d*, *s*, vel *t*, *s*. Ita ex his vocibus *Aloysius Gonzaga Marchio, Sacri Romani Imperij Princeps E Societate Iesu* elicuit Marcus Sanctinius assumpto *d* pro *z* hoc anagramma *Sic è thymo, ac purpureis cari amici rosis mel egero, nota apis, ingeniosa, dia*. Idem ex ijsdem resoluto *z* in *d*, *s*, hoc alterum; *Si pias hic egero, si pias insero lacrymas; ecce gaudia pijs non moritura meto*. Et illud pro *z* substituens *t*, *s*: videlicet: *Ast ego omnia mihi in Cruce paro: & in ipsa certissimi asyli spe securior ago*.

VI. Geminatur, si poscat vsus, litera consonans ex licentia Poëtarum, vt *relligio*, *relliquiae* pro *religio*, *reliquiae*: namque inuentum anagrammaticum planè sapit poëticum. Multò iustiùs in ambiguitate orthographiae licebit haerere alterutri parti, sicut *litera* cum vnico *t*, aut cum gemino *tt littera*.

VII. Omittitur de facili litera H, vt quae nec literae quidem nomen apud priscos Grammaticos merebatur, sed Aspirationis duntaxat. Ita praestitit Guilielmus Blancus in nomine, & cognomine cuiusdam Praesidis, videlicet: MATTAEVS. CALVENTIVS, ex quo ita extulit: TALES. MVSA. VETAT. VINCI, è contrario assumitur, vbi opus fuerit. Idem de omittendis alijs literis, quae non ita religiosè seruantur in nominibus proprijs, veluti cùm pro *Ferdinandus* effertur *Fernandus*: Et in cognominibus, quae variè inflectuntur; ita Etruriae Serenissimus Magnus Dux & *Medices*, & *Mediceus*, & *Medicius*, & *Medicaeus* cognominatur.

VIII. Si adiungenda sit litera, ex ijs maximè, quae nomen constituunt: Vt in illo IGNATIVS. DE. LOIOLA excogitauit perbellè Franciscus Bencius tale Elogium, O. IGNIS A. DEO. ILLATVs. vbi litera *s* extrema addita est, inest enim nomini, sed signata minuscula, quo indicetur additamentum. Recens Auctor Iansenistas carpit, in vocibus CORNELIVS. IANSENIVS ita ludens: SI. NON ES. CALVINVS. ERIs. Id perquàm scitissimè: siquidem ad errores Caluini proximè accedunt istorum placita.

IX. Fas erit immutare vocalem in consonantem exemplo Famiani Stradae è Soc. Iesu, cuius est illud

IVDAS. HISCARIOTES
AH. SIC. TRADIS. IESVM?

scilicet *o* in *m* versā. Quòd si contendas, in sacris codicibus perscribi absque aspiratione nomen *Iscariotes*. Sit licet. Sed neque appellatione literae censetur aspiratio *H*, vt suprà obseruatum num. VII. ita ex facili & abijcitur, & assumitur. E contrario consonantes in vocales ritè mutaueris ex Guilielmo Blanco in illo lusu, versā *t* in *u*:

SIXTVS. QVINTVS. DE. MONTE. ALTO
MVNDO. SOLVS. EXTAT. INQVIETVS

& ex Francisco Marraccio, versa *u* consonante in *e*, ibi:

SANCTA. EMERENTIANA. VIRGO
VERE. AGNETIS. CARO. ET. ANIMA

scilicet allusione ad Diuam Agnetem Virg. & Mart. cuius illa fuit collactanea.

X. At gemina, variaque licentia melioribus non probatur. V. gr. vt fiat literae vnius additio, simul & alterius in alteram immutatio. Quòd si fiat vnius omissio, & alterius adiunctio, vna dumtaxat reputabitur licentia; quippe nihil existit aliud, quàm simplex vnius in alteram mutatio.

XI. Permittitur vnius, & alterius omissio literae, vbi haec crebra est in dictione. Quod obseruauit Ioannes Auratus Poëta Regius in Petrum Ronsardum aemulum Pindari, ludens Gallicè hoc anagrammate:

PIERRE. DE. RONSARD
ROSE. DE. PINDARE.

vbi ex quaternis RRRR, binas ritè suppressit.

XII. Anagramma idiomati nominis vsurpato accommodetur, Latinum Latino, Gallicum Gallico, ac deinceps. Italicè lusit bellissimè

mè Laurentius Nerius :

STEFANO . PROTOMARTIRE
MORTO . SANTO . FRA. PIETRE

Itaque quod legitur in Gallia ad tumulum Dionysij Abbatis Coenobij Clareuallensis, vti peccat in cognomine, vulgari more enuntiato, ad nomen Latinum ; ita puritas felicis licet Anagrammatis, mercedem quaerit tantae industriae. Sic enim habet :

DIONYSIVS . DE . L'ARGENTIER
ALES . DEI . INGREDITVR . SYON

commendabiliùs fortè, si vnica licentia, *l* in *o* mutatae scripsisset DE. ARGENTIERO. Eius enimuerò expositio metrica facilè compensat venustate illam barbariem, videlicet :

Raptus amore DEI sanctam Dionysius ALES
INGREDITVR terrā corpore, mēte SYON.

Quamquam nacuum alterum ibi conspicimus in voce *Syon*, quae nusquam per y, sed per *i* scribitur *Sion* ; ita licentiam alteram si deposcat, ad barbariem impuritate peccabit. Non erit dissimile iudicium de Anagrammate Latino ex voce extraria ; quod numeris elementorum quantumcumque absolutum, sensuque concinnum, ac plane venustum ; persimile tamen videbitur foeminae, quae quasi mas laesus Aristotili vocatur. Eiusmodi est illud in Thomam Bustigallium Forosempronienfem, è sacro Ordine nostro, cùm is in summo Templo Parmensi Concionatorem agens (vt aiunt) quadragesimalem, plausus Ciuium in se concitaret : quos inter in cognomen BVSTIGALLI, vulgari scilicet modo inclinans, lusit quis Latinè TVBIS GALLI, quo canorem vocis eius & ad excitandos è somno probrosae vitae animos inuictam efficaciam exprimeret.

Sunt praetereà pro rectò vsu Anagrammatis cauenda nonnulla. Ea sunt

Primùm, sententia ne remotè nimis petitor. Quem in scopulum impegit Elogiasta recens ita fatus de Romulo : *Nomen Amoris dedit Vrbi, imperandi cupiditati accommodatum* &c. Eò nimirum quod nomen *ROMA* inuersum legitur *AMOR*. At quotus quisque huiusce ignarus inuersionis assequetur sententiam ? Eruditus praesertim Graecè, cui è vestigio succurrit Etymon vocis, aliud longe adsignificans ; *ῥώμη* siquidem Latine est *robur*, vnde *Roma* Solino Auctore, à Latinis quondam dicta Valentia.

Alterum, bonitatem Anagrammatis ex eo pendere, quòd accommodata sit sententia tempori, loco, personae, ac rei praesenti : tantòque illud excellere, quantò cadit opportuniùs : Faciliùsque licentiam admitti multiplicem, vbi raritas concinnitatis interuenerit. Hinc allatum nuper Anagramma in Iudam Iscariotem, felicius profectò, si purum foret ; sed nihilominus felicissimum in licentia modica ; quoniam, si quod aliud, maximè concinnum est, & congruens personae. Hanc verò laudem cumulat puritatis laude in Anagrammate suo Laurentius Nerius de S. Dominico :

SANCTVS . DOMINICVS
CANIS . MVNDI . CVSTOS

quo scilicet expressit somnium Matris parturientis Dominicum. Consule historiam. In recenti proscriptione sectatorum Iansenij facta per Innocentium X. comprobata per Alexandrum VII. Pontiff. Maxx. non defuit, qui doctrinam Magistri damnatam carperet perbello Anagrammate, ac significantissimo, videlicet :

CORNELIVS . IANSENIVS
SI . NON . ES . CALVINVS . ERIS

Vbi quidem abundat litera, *ſ*, at alterum purum est

CALVINI . SENSVS . IN . ORE

Nam dogmata Iansenica diligenter excussa Caluinismum sapiunt. Rei etiam praesenti accommodatissimum fuit, quod praesenti excitus facto fudit ex tempore Hieronymus Florentinins Lucensis Cler. Reg. è Congr. Matris Dei, Vir vndequaque spectatissimus. Hic tentus graui morbo, vbi primùm afflatus genio implorauit Patriarchae sui indigetis opem, de repente sanatus arripuit calamum, scriptoque illius nomine

PATER . IOANNES . LEONARDVS

impetu mox primo mentis egessit Anagramma purissimum praesenti rei (vt piè credebat) quàm accommodatissimum, videlicet :

NON . ALIA . VI . SED . PER . TE . SANOR

Mirandum id quidem. non minùs etiam commendanda concinnitas in Petro Angelo Guinisio ad Nicolaum Leporium, seu de Leporis, è Sacra Dominicanorum Familia, qui in Vrbe Luca publicatis carminibus suis, & sacris concionibus in summo Templo magna cum fama eloquentiae habitis, geminam facultatem poëticam & oratoriam in se praecellentem probauerat ; Eduxit autem Anagramma purum atque appositissimum ita ludens

NICO-

NICOLAVS . DE . LEPORIS . ROMANVS
ORANDO . AC . VERSV . NIMIS . POLLES

Idem ipse non minùs bellè de Regina Suetiae causa Catholicae religionis nuper se Regno abdicante

CHRISTINA . SVETIAE . REGINA
I . REGNAS . IN . CHARITATE . IESV

Cui meritò adscribendum Petrum Clauarinum Abbatem Cassinensium existimabit quisquis gloriam virtutum longè lateque propagatam praesenti fide suspezerit in Serenifs. Ferdinando II. , Etruriae Magno Duce regnante , in quem Anagramma hoc purum fudit , minimè fucatae laudis

FERDINANDVS . SECVNDVS . MEDICEVS . MAGNVS . DVX ETRVRIAE
VNVS . EN . MVNDI . DECVS . REGVM . CVRA . DEI . FAX SIDVS . ET . ARDENS

Ingenij enimuerò ille praeripit palmam in hac arte , qui rem futuram certo praesagio quasi diuinans pronunciat. Quo numero est habitus Valentinus Rubinus Collega quondam noster Mediolani , auguratus (nobis testibus) multò antè Patrono causarum solicito sedem Senatoriam , Anagrammate versum complente hexametrum , in haec verba

MICHAEL . ANGELVS . DE . CATIIS . NOVARIENSIS
HINC . SIC . INVIGILAS . EVADES . ALME . SENATOR

Tertium , amat insertari carmini Anagramma , cognatum quippe poëseos , vèl in Epigrapha sepulcrali , vbi tamen decorum patitur argumenti : quemadmodum in tumulo puellulae apud Suueertium in Select. Del. inter Vratislauiana , quod poscit à nobis excribi :

XXXVI.

EPITAPHION

Filiolae Iacobi Monauij Patric. Vratislau. ex nominis eiusdem anagrammatismo depromptum

MAGDALENA . MONAVIA
O . ANIMA . VALDE . MAGNA

MAGDALIS hîc iaceo Magni vnica nata Monaui,
Surrectura bene hac, qua bene condor, humo.
Paruula eram, in vitae ancipites cùm nascerer auras:
Paruula, mi donec vita manebat, eram.
Paruula eram, de me cùm spes foret ampla parenti:
Paruula, cùm raperet spem via mortis, eram.
At nunc Caelicolum magnae adsociata coronae
Postquam deposui flebile carnis onus.
Magna feror, magni magno sub Numine IHOVAE,
Magna super magnos orbe leuatæ polos.
Magna feror, capiti membrum insita nobile CHRISTO
Magna sub Electis, Angelicisque choris.
O ANIMA, O VALDE MAGNA, ò bene paruula quondam!
Paruula humi, Caelo magna, quid inde mali est?

S. Grunaeus faciebat.

Quippe aetas puellaris defunctae blandula, ludibunda huiuscemodi lusum vèl in luctu adamabat. Aliàs aegrè sustinebitur Elogij tumularis dignitas , ac decorum. Alio in genere , inscriptione quidem libera , praesertim panegyrica insinuare licebit Anagramma : cauendū autem, ne fiat petito ex triuijs modo loquendi ; humiliuè sententia , qua nihil abiectat magis Elogij maiestatem. Habes ex probatis praeter suprà allatum exemplum Ludouici Putei alterum eodem super argumento , videlicet

XXXVII.

CAESAR . MONTIVS
O plenum spei nomen
Continet securitatis munimentum
Pulsis moeroribus, timoribus
Exhilaranda; erigenda patria
Haec arcana reclude & effare
In duplicato anagrammate
O . MENS . VTI . SACRA
ARCA . MVNIET . STO
Sto erudienda pascenda; regenda
Tabulis, Manna, Virga viuentis Arcae
Scilicet Doctrina, Exemplo, Vigilantia
Legiferi Pastoris
Rectoris Caesaris Montij
Quid vltra? Et sto munita patrocinio
Protegentis Arcae animatae
Sera mihi rapiare ò Arca
Et diu sto

Quibus ex Anagrammatis prius quidem extat purum, posterius autem vnam admittit licentiam, s, in, *t*, mutati. Lepidiùs si titulo anagramma non indicetur, vt in Epigrapha Villae Sfondratae ad Larium Lacum:

XXXVIII.

Frondibus aeternis Laurus
Sfondrata virescat
Herculeo capiti decus allatura perenne
AN . EI . LAVRVS
VALERIANVS?
Aeterna obseruantia viridis
SFONDRATAM
Opus mirae elegantiae
Ab Hercule Parente perfectam
Eius nomine vult coronatam
Ipse Laurus, & Corona

Nam desuper impendens stemma gentilitium, in quo laurus ex parte frondibus spoliata, lucem praemittit lusui Epigraphes de lauru; simul & nomini Gentis; quod primùm vulgari lingua fuit *Sfrondati*, pòst corrumpente vulgo *Sfondrati*. Ac ne te, Lector, expectatione frustremur, exhibere placet exemplum geminatae Alliterationis simul & Anagrammatis, Auctore ipso Ludouico Puteo, qui aduentum celebrans eiusdem Archiepiscopi, expositas imagines patronorum Ciuitatis, SS. Geruasij, & Protasij fratrum & Martyrum ornauit Elogio soluto cum gemino Anagrammate. Nos in praesentiarum alterius Elogium subdidisse contenti sumus.

XXXIX.

Hausit gemina proles
Eundem sanguinem
Et parem indolem attraxit
A pijs, viuidisque in fide genitoribus
Non degenerantem
Genitique Vitale, & Valeria
Accepimus piè viuere
Didicimus Valere constantia
Vt strenuè moreremur ad vitam
Vt aeternùm beati
Feliciter Valeremus in mortem
Et istud meum nomen expressit

PIVS . ORTVS -- VI . PRAESTO
PROTASIVS

Componit.
Duplici elementorum structura
O pietas, O vis mea hic nunquam occidua
Vbi Diuus honoror
Vbi Defensor Nominor
O etiam magè firmanda
Praecipuus rector nostri cultus
In terris Mons est

Quartum, nihil seruet Anagramma de nomine, aut voce, vnde manat, ex quo sensus idem referatur, innuaturuè. Exempli gratia; Si proponatur *Caesar Montius*, nihil est de Montis appellatione retinendum; secùs enim rueret Anagrammatis ratio, & in Alliterationem iretur. Quare conflari illud postulat, in melioremque formam restitui, ingeniosissimum caeterà Elogium in Caesarem ipsum Montium, ad historiam alludens Suetonij in Augusto, videlicet:

XL.

FVLMINE . FERIENTE . IN . SIMVLACRO
INSCRIPTVM . CAESAR
LITERA . NOMINIS . PRINCEPS . EFFLVXIT
INTACTVMQVE . REMANSIT . AESAR
EXPRIMENS . ETRVSCIS . DEVM
ET . CECINIT . OMEN . ROMA
AVGVSTVM . POST . C. DIES . TRANSFERENDVM . IN . DIVOS
O . MENDAX . SVPERSTITIO
INTONVIT . ET . NOSTER . AMOR . TETIGITQVE
AVGVSTIVS . NOMEN . AVGVSTIORIS . CAESARIS
AB . ILLO . CAPVT . AVVLSIT . NEQVE . DIMINVIT
INTEGRAVIT . VT . SIT
*AESAR . MONTIVS
SCILICET . VT . ALTER . DEVS . IDEMQVE
* MONS . ET . ARA . SVIS
AVGVROR . HICCINE . DEVS
DIVTVRNITATE . MONS . ET . ARA . SVIS . ERIT . AVXILIO

Namque Montius à Monte profectò est dictus, & literae transcribi alium in sensum debuissent. Praeterquàm quòd vnius literae licentia laudem inuidet consummati Anagrammatis, siue legatur *Aesar* superstite, s; siue *Caesar*, c in s mutato. Itaque minùs propriè praescripsit historicus, qui aduentum Montij ad sedem suam tradidit, titulum Anagrammatis; veriùs Mixtae allusionis ex Anagrammate, atque Alliteratione, quemadmodum lusit Iacobus Motronus Lucensis in Reginam Suetiae nuper receptae in sinum Ecclesiae Catholicae; allusione illa apprimè concinna:

CHRISTINA . REGINA . SVETIENSIS
IN. SINV. CHRISTI. REGIS. RENATA. ES

vno autem r superaddito ex superiore canone: alliteratione verò gemina CHRISTI ex CHRISTINA: & REGIS ex REGINA. Quare nec titulũ Anagrammatis, sed Alliterationis debuit suo Auctor superioris lusus in Tho. Bustigalli ũ.

Quintum, Anagrammate non respuit Elogium solutum continuare cum carmine, quasi clausula vnius, & principio alterius. Id genus Inscriptionis à nobis inuentum putabamus esse, quoniam exemplũ nullum priùs oblatũ fuerat. Verùm pòst obtulit Ioannes Pasta in aduentu Caesaris Montij ad Archiepiscopatum Mediolanensem ita ludens Elogio supra valuas Templi Diui Sebastiani Martyris:

XLI.

O etiam superis ciuibus
Diuisque Mediolanensium iucundissime
Qui misera in Patria tantos plausus
Caesar creas
Aeterna felicitate beatum. quantis gaudijs cumulas?
Superstitiosi Caesaris quondam osor
Nunc religiosissimo
Gratulor, occurro
Et rubricatus purpurae
Laureatus infulae
Caelestis virtutis Caelo dignae
Ingemino triumphale Io
Et sagittis alatus
Et vulneribus eloquens
Factum Patriae Patrem Heroem, Ciuem
Vbique praedico
Laeti quoque dicite Ciues
CAESAR . MONTIVS
VICTORES . AMANS
Caesar victor AMANS
VICTORES quaerit amare
Edomito vitio vincite, Caesar amat

Putamus autem natum Academicis Acroamatis potiùs, quàm marmoribus. Hoc igitur habebis cum nostris Elogijs in Appendice Operis.

Dignum omnino existimamus Iosephum Neronium, qui coronidem huic loco faciat, vbi Antonium Montecatinum Comitem, Patric. Ferrarien. ac Fulginiae Episcopum celebrat Elogiacis in eius nomen gentilitium Anagrammatis numero quinquaginta ex bona parte puris, videlicet quatuordecim: reliquà licentiam vnam passis, semel Alliterationis mixturam, quod est in tanta copia indulgendum; praesertim cùm illa non cinnum conflent, sed orationis laudatiuae ambitum deducto ritè ordine absoluant: opus equidem immensi, paucisque ingenijs tentandi laboris. Iam sic habet:

MONTE-

XLII.

MONTECATINVS

1. *En matutinos*
2. *In MONTE cantus*
3. *Musa non tacet,*
4. *Tentans otium,*
5. *Nec sunt otia*
6. *Cum ANTeit nos-*
7. *Met ANTONIVS*
8. *Nomine tactus,*
9. *Nomine castus,*
10. *Notus hic manet*
11. *Intactus more,*
12. *Notus en micat.*
13. *E Comite natus*
14. *Natus & comis,*
15. *Vt omnes vincat*
16. *Vnus comitate.*
17. *Noctium manes*
18. *Multis nocent,*
19. *At non timemus;*
20. *En Mitra notus*
21. *Scuto minante*
22. *Citus en manet;*
23. *Nos tutamine*
24. *Sancto muniet;*
25. *Monet cautius*
26 *Monuit sanctè*
27 *Hic nos, nae tam, vt*
28. *Sanctius nemo*
29. *Numine tectos*
30. *Docens muniat,*
31. *Tu, COMES ANTONI,*
32. *Cui stat nomen*
33. *Tam continens,*
34. *Tu coma nitens,*
35. *Vti Cato manes,*
36. *Non tacitus es,*
37. *Intactus more.*
38. *Nomine tactum*
39. *Te nos canimus*
40. *ANTONIVM castè,*
41. *Nec matutinos*
42. *In MONTE cantus*
43. *Continet Musa:*
44. *Tecum sint bona,*
45. *Si tum noceant*
46. *Non tecum sint.*
47. *Te minor cantus,*
48. *Vt es, non capit:*
49. *At continemus,*
50. *At conticemus.*

Membrum VIII.

De Anarhematismo, & Hisopsephismo.

ANagrammate excipitur Anarhema artificij gratia non multùm dissimilis. Est quidem ea vox recens, & à nobis nouata, haud tamen nouum est artificium. Nempe cùm in versu metrico ita loco suo verba transponuntur, varieque committuntur, vt lege metri seruata vno ex carmine plura conflentur. Itaque quod praestant in Anagrammate literae, hoc dictiones in Anarhemate (est autem *Rhema* Graecè, quod Latinè *Dictum, Verbum, Vocabulum*) nisi quòd literis peruersis immutatur sententia, vocibus autem salua manet. Huius porrò Auctor artificij, nisi superiorem quis suggerat, videtur extitisse Bauhusius apud Puteanum, qui caelestes dotes Virginis Deiparae compendioso ligans miraculo, edidit Monostichon Hexametron, cui nomen tribuit Proteo Parthenio, tot illud versatile in partes, quot agnoscuntur ab Astrologis in Caelo sidera, mille nimirum viginti duo. Ita enim is Deiparam compellat:

TOT. TIBI. SVNT, DOTES. VIRGO QOT. SIDERA. CAELO

Post hunc pepigit Proteum suum felicitate haud impari Carolus Sabattinus Perusinus sub nomine Monaldi alumni, cuius praemitti postulat titulus ad intelligentiam (Est autem appendix ad libellum inscriptum *Praedictio Astrologica super orta Maria*) Videlicet

XLIII.

MAGNAE. PVELLAE
INFANTVLARVM. MINIMAE
MAXIMAE. MVLIERVM
VIRGINI. DEIPARAE
SANCTISSIMAE. INTEGERRIMAE. IMMACVLATAE
PATRONAE. DOMINAE. REGINAE
PROTEVS. ISTE. VERSICVLVS
QVI
POTEST. IN. MILLE. FORMAS. VERTI
SACER. ET. DICATVS. ESTO

QVOT

QVOT . MARE . DAT . GVTTAS . PRAEBET
TOT . PVPVLA . GRATES

Succedat Proteus Christianus Petri Francisci Passerini, ita Christum compellantis

SI . VIS . ME . DA . MI . TE . COR
REM . VVLT . CVI . SE . DAT

digniore enimuerò appellatione, quàm Protei, qui ne tot quidem effigies possit induere, quot replicatur modis hic versus, nimirū 39916800, Dactylo semper in quinta sede. Qui etsi Thaumastos videri possit; si tamen ratio ineatur ex arithmetica, nequaquam existet mirabile, quod sensu contingitur; Vno nimirum in carmine, vbi numerantur voces vndecim variabiles, eas toties transcribi posse, quoties suprà per notas describuntur, hoc est vndequadragiès milliès millenis, & nongentiès sedeciès millenis, & insuper octingentis vicibus. Ita & carmina totidem ex illo vno carmine multiplicata habebimus, seruata semper pedi dactylo sede penultima. Hactenus de Anarhematismo.

Deinde Hisopsehismum aggreditur, qui literis nequaquam transpositis, sed saluo ordine ipso ad vsum numerorum acceptis continetur ita, vt nomen rei vnius pro alterius quasi tropicè vsurpetur; concurrente pari vtrinque numero ex vtriusque nominis litteris supputato. Constat enim, elementis Alphabeti disignatos quondam esse numeros Hebraeis, Chaldaeis, Graecis, postremò Latinis. Haec porrò figura appellatur *Hisopsephos* à Graeco ἴσος Latinè *Par*, aut *Aequalis*, & ψηφίζω *Computo*: Eiusque inuentum perantiquum esse indicatur lib. II. Epigramm. Graecor. Epigr. CCLIII. vbi Poëta anonymus Damagoram quendam sugillans, eum esse λοιμὸν, idest *pestem*, seu *pestiferum* infert hisopsephismo: id quod est colligere, in calcalculos distributa vtraque dictione, hoc pacto:

XLIV.

Vna	δ'	4.	Altera	λ'	30.
	α'	1.		ο'	70.
	μ'	40.		ι'	10.
	α'	1.		μ'	40.
	γ'	3.		ο'	70.
	ο'	70.		ς'	200.
	ρ'	100.			420.
	α'	1.			
	ς'	200.			
		420.			

De notis numeralibus apud Graecos consule Lexica, Grammaticos, & Opusculum nostrum, cui titulus *Dies Attici* in *Antelucanus*.

Nam quod apud Syenenses (vt Heliodorus tradit Aethiopic. lib. IX.) Nilus appellabatur, Annus, est hic alterius generis hisopsephus, nimirum quia Graeca vox Νεῖλος redacta in numerales literas, atque supputata summam tantam efficit, quanta est dierum in anno, 365. vt hic cernis:

XLV.

ν'	50.
ε'	5.
ι'	10.
λ'	30.
ο'	70.
ς'	200.
	365.

Multò autem numerosius est Anni nomen, Graecè ἐνιαυτὸς, vt liquet supputanti,

XLVI.

ε'	5.
ν'	50.
ι'	10.
α'	1.
υ'	400.
τ'	300.
ο'	70.
ς'	200.
	1036.

Neque perperam ea figura commentanda; poscit namque fundamentum aliquod, seu rationem accommodationis, vt exemplo superiore edocemur: Annum siquidem Nilus quodammodo refert per annuas temporis vicissitudines; Per aestiuam incremento aquarum, per autumnalem, ac hyemalem decremento, per vernam denique floribus ex eo nascentibus, partuque crocodilorum,

Ad Eius exemplum Carolus Sabattinus, Perusinus, eximij Vir ingenij lusit quasi vaticinans in Pontificem Max. dudum creatum hisopsephismo Hebraico-arithmetico, hoc est literas Latinas minusculas pro notis numeralibus vsurpans ad legem Hebraicarum, Cuius artificij auctor extitit quondam Trithemius quamquam in parte discrepet, vt probat eius series, videlicet:

cet : A valet 1. B 2. C 3. D 4. E 5. (interrupta Alphabeti serie) & valet 6. F 7. G 8. H 9. I 10. IA 11. IB 12. IC 13. ID 14. IE 15. I& 16. IF 17. IG 18. IH 19. K 20. L 30. M 40. N 50. O 60. P 70. Q 80. R 90. S 100. T 200. &c. At verò Sabattinus Alphabetum purum deducit omissa litera K, superuacanea Latinis ex Prisciano, Videlicet :

De electione Summi Pontificis
ALEXANDRI. VII.
Vaticinium Hebraico Aritmeticum

XLVII.

Fabius	198.
Cardinalis	217.
Chisius	289.
Senensis	319.
Erit	174.
Papa	102.
à	1.
die	18.
7.	7.
Aprilis	229.
Anno	101.
	1655.

Eiusdem de Anno, quo B.Thomas è Villa Noua inter Diuos erat reponendus solemni ritu.

XLVIII.

Hic	20.
Thomas	339.
de	9.
Villa	130.
Noua	171.
reponetur	460.
inter	204.
Sanctos	324.
Anno	101.
	1658.

Quaeres, vtra series notarum numeralium sectanda sit, Trithemij, an Sabattini? Alterutra dicimus, quamquam antiqua illa tutior videatur, & auctoritatis plus adepta. Verùm, cùm recentiores variè ab illa recedant; namque Emanuel Thesaurus diuersam allegat, vbi scilicet litera K seruatur; monendi propterea sunt nobis, qui argumentum huiusmodi producunt marte proprio, necesse esse, vt simul appingant notas numerales, quibus viam, rationemque ab se initam edoceant; ex quo fas erit cognoscere, à marmorum dignitate haec abhorrere, eruditorum dumtaxat vmbraculis, studiosorum academijs accepta.

Proinde ex hisopsephismo Elogia tota, quae Cabalistica vocant, concinnauit non sine lepore Benedictus Bassius Cler. Reg. Teatinus in Heroës quosdam Venetos: Alter autem numerauit à memoratis Elogiasticis. Siquidem Alphabeti totius seriem puram, neque in decades post decimam literam, vt illi; sed singulari incremento perducitur ab a, quae vnum significat, ad vsque z, quae tres & viginti: Intellexitque monitum nostrum, & obseruauit subiecto ad calcem libelli sui Alphabeto eum indice numerali. Nec putes euertisse eum leges veterum vel ex parte illa, qua salus est vsus nonnullarum literarum (videlicet I pro 1. V pro 5. X pro 10. L pro 50. C pro 100. D pro 500. M pro 1000.) namque minusculis ipse vtitur, vt mox cernes, quas veteribus quidem fuisse ignotas tam notū est, quàm quod notissimum, vt indicauimus libro superiore de Venustate Elogij, Cap. IV. de dignitate Scripturae. Iam accipe huius texturae excerpta ex Bassio exempla duo.

XLIX.

TVMVLVS . IOANNIS . CORNELII

ioannes . cornelius
69. 104.
dux . uenetiarum . inclytus
43. 115. 109.
mundo . mundus . abijt
59. 82. 39.
uti
46.
caelo . semper . uiuat
32. 68. 66.
ipso . die . tumulo . exceptus
53. 18. 90. 101.
quo . christus . in . terris . uisus . est
47. 107. 21. 81. 81. 40.
anno . saluatoris
38. 121.
M D C X X X

Quae

Quae postremae notae summam praecedêtium constituunt. Et quoniam vox *Saluator* suspecta quibusdam est, idcirco pro *Anno Saluatoris* reponere licebit *An. A. Mundo. Redempto*. Ita vtrinque consentiet summa

13. 1. 59. 86.

Alterum exemplum

L.

NICOLAI . DVCIS . CONTARENI . CREATIO

ioanne . cornelio

52. 81.

pijssimo . principe . ad . sidera euecto

99. 82. 5. 64. 63.

nicolaus . contarenus

84. 116.

senatorij . ordinis . princeps

100. 80. 90.

summo

71.

totius . senatus . populique . gaudio

94. 89. 118. 53.

dux . uenetiarum

43. 115.

eligitur . anno

93. 38.

M . D . C . XXX

Verùm ne desipiat id inuentum, innuenda duntaxat, non exprimenda summa numerorum; Verbi causa, si ad extremum Inscriptionis legatur, *Anno quem colligis*, seu, *Annum iam habes*, seu *Annum, si sapis, ne scitare*, seu quid simile. Studendum porrò; vt ipsa Anni indicatiua formula eandem ipsam in summam numerorum referatur, quo purum exultat Elogium eo schemate.

Legitur in nouis marmoribus genus aliud Inscriptionis, quae Chronographica vocatur; vbi literae numerales è reliquo extantes corpore dictionis, seculum signant, & annum: Cuius non paucae occurrunt apud Franc. Suueertium tùm in Brabantinis monumentis, tùm in Selectis Delicijs. Verùm si nostram roges sententiam, è tam multis vix vna, aut altera dignitatem habet exempli, adeò barbariem olent. Ac primùm inter Brabantina legitur Louanij in Area castri, incisum lapidi hoc Distichon

E Terræ Vanæ est VeCTVs LapIs Iste rVInIs
CVIVs qVInte qVIdeM, CaroLe VICtor eras.

hoc, si pro numeralibus legas V, C, L, I, M, promit tempus victoriae insignis à Carolo Caesare relatae, videlicet Annum salutis MDLVI. namque V significat quinque, C centum, L quinquaginta, I vnum, M mille ex vsu vetere Latinorum. Cur autem (suscipimus nos) non hic simul pro numerali sumatur T, ac reliqua ibidem elementa ex more prisco? Sanè, inquies, ea apud posteros exoleuere. Sit licet: sed nouum commentum sit salsum oportet, vt sapiat eruditorum palato, quale non inficiamur in parte existere adductum hic exemplum; nisi quod formula illius minusculi characteris, maiusculis Romanis interpositis, nihil praebet prisci decoris. Nam, vt eruditè M. Antonius Muretus ad Epistolam XL. Senecae notat, *Omnia scribebant veteres ijs literarum formis, quas hodie maiusculas vocamus*. Itaque nos libentiùs Romanas ipsas literas perpetuò scripserimus, grandiusculas illas tamen, quas numeris destinamus, neque ab vsu veterum marmorum in hac parte aberraremus, vt liquet ex traditis Libro superiore. Argutius nonnihilò est Chronographicum è Selectis Delicijs inditum Portae Kipdorpianae in Vrbe Antuerpia his notis

S . P . Q . A
aVXILIVM . sVIs . DeVs

scilicet monumentum est insignis facti; & id quidem non exprimit, quasi celebritatis eius memoria inextincta per se ipsa omni posteritati sit praesto futura, si tempus duntaxat signetur, qui fuit Annus MDLXXXIII. Porrò exponit mox Suueertius tùm Annum, tùm factum, propulsatos ingenti caede Gallos aggressos vrbem Antuerpiam cum minima ciuium iactura.

Caeterùm abundat illud Chronographicum, vbi notis literarum nudis potest commodè signari tempus more Romano. Quam censuram conflare sibi videtur apud Suueertium in Select. Delic. Epitaphium VVilhelmi Ducis; quod legitur Dusseldorpij, in quo post comprehensas decasticho laudes defuncti, cùm subijci potuisset prosa Tempus mortis, maluit Author numerali disticho id praestare in hunc modum

QVInta renasCentIS CVM LVX affVLserat annI,
CLIVensIs prInceps regna beata petIt.

Quid verò, vbi ad carmen Chronicum etiam notae numerorum solemnes apponuntur? Id ipsum in Epitaphio Coloniêsi apud Suueertium de

de Cornelio Schulting, vbi post Dodecastichon subijcitur hoc Distichon

Vt LVX aXe poLI fortIs CasVra GeorgI
CoeLItVs à Chara Morte VoCatVs abest

& mox Obijt ann. MDCIV. XX. April.

Quomodo non isto luxu violetur Inscriptionis castitas? Eodem vitio laborat aequalis illius & conterranea Inscriptio ad tumulum Ludgeri Heresbachij, quam habes apud eundem Suuertium. Argutulum est in extremo Epitaphium Bruxellense (apud Suueert. in Brabant.) positum Ioanni Godscalcano ad Bogardos: Nimirum post expositum metro vitae illius cursum & labores, subdito Disticho proditur Mortis tempus per literas numerales simul & dictum morale, videlicet

QVaLIs hoMo tV nVnC, ego tVnC, at qVaLIs ego nVnC
TaLIs tV tVnC, et sI benè dIVes erIs

Nec laudem exempli detrectauerimus Tumulo Coloniensi, etsi corpore minùs puro, quem ad nos transmisit Roma Abbas Michael Iustinianus, excerptum ex historia sua Italico sermone (cui titulus: Degli Huomini Ragguardeuoli di Scio, del Rito Latino) nondum in lucem edita. Est autem huiusmodi

LI.

D . O . M

Admodum R. & Eximio P. * F. Vincentio
Iustiniano Graeco-Romano S. T. Magistro
Commissario Generali Inquisitionis, & huius
Generalis * Studij * Regenti

* expunge *F.*

* lege *Academiae* * *Rectori* vel *Moderatori*

Quem, licet ad fasces sublimi è sanguine natum,
Sacrato Pietas subdidit Imperio.
Cui doctrina apicem, demissio mentis abyssum
Concessit, gremio clauditur ille meo

fLos egreDItVr, & fVgIt VeLVt
VMbra. *Iob Cap. 14.*

Scilicet post prosam, & carmen solemne est in Epitaphio subdere Dictum moratum, tum mortis tempus: quae duo simul non indecorè hic mixta ecernuntur.

CAPVT IV.

De Vsu Argutiarum speciatim quae sunt secundae intellectionis.

Membrum I.

Argutae Enunciationis natura.

SEcundae Intellectionis opus Enunciationem tradunt Logici: Eandem admittunt Elogiastae, sed modo dissimili. Primùm illis nomina duo coalescunt per verbum veluti per copulam, idque simpliciter, & ex natura sermonis: At his figuratè, & praeter naturam, ex ingenij solertia quaesito nexu. Quo quidem nexu non illicò secunda intellectio constituitur (nam etiam prima inde existit, si benè meministi, quod de Essentia Argutiae definitum est Cap. II. in extremo Membri I.) sed vbi ampliùs necessum habet nexum logicalem, in quo

illa

illa haereat. Atque vt rem exemplis explanemus, Allegoriam tu facies primae intellectionis, si cùm Cicerone in Caelium oratorem dicas, *Bonam dexteram, malam sinistram habere*; tota quippe ratio figurae posita est in metaphora illa solitaria, etsi geminata in genere eodem; vt absolutè, & absque verbi copula fas sit dexteram manum appellare *facultatem accusandi*, & sinistram *defendendi*. Sin autem dicas cum illo Bubulco sene de Vespasiano (Suet. cap. XVI.) *Vulpem pilum mutare, non mores*; existet pariter Allegoria, secundae verò intellectionis; nam huic metaphorae frequentatae *Vulpem, pilum, mores*, nisi inserueris copulam seu nexum verbi *mutare*, haud quaquam certum elicies sensum.

Deinde quaerenti, vtrùm in Argutijs enunciatiuis exigatur ad earum veritatem aperta dicti cum re consensio, in hoc quoquè discrepare constabit Elogiasten à Logico. siquidem in his non modò amat veritas tegi velo figurae, quemadmodum in fabulis, & Apologis, vbi aliud dicimus, aliud intellectum volumus; sed ipsa contenta solummodò apparere, haud curat subsistere. Cuius placiti ratio est finis potissimus earundem Argutiarum in audiente (vt suprà diximus) Delectatio nimirum cum Admiratione, cui gignendae par est sola species veritatis, nec ea tamen euanida, aut apertè commenta, alioqui nihil venustum spirabit, nihil mirabile; sed affectatum quiddam obolebit, puerile, ac putidum. Itaquè si valdè ea species obtendatur, habebit interuentu figurae praesidium suum, ex quo solida praeferatur. Venustum enim, & Mirabile, vt afficiant, necessum non habent subsistere; quin eò miramur magis, ac proinde oblectamur, quò quid & subsistit minus, & magis apparet; scilicet haud ipsa res est, quam in Argutia primùm intendit auditor; sed magis ingenij solertis commentatio illa festiua, atque in acumine vibrato raritas. Reliquum est, vt locos subinde indicemus, ex quibus quasi fontibus petuntur secundae intellectionis Argutiae. Sunt autem harum aliae in verbo positae, aliae in re. Primùm igitur de ijs, quae in verbo.

Membrum II.

De Ambiguo.

EX *Ambiguo dicta*, inquit Cicero II. de Oratore, *etsi argutissima putantur, sed non semper in ioco, saepe etiam in grauitate versantur*. Et infrà: *Ambigua sunt in primis acuta, atque in verbo posita, non in re*. Cuius loci natura quae sit, paulò inferiùs pandit, *Ambiguum*, aiens, *per se ipsum probatur id quidem vel maximè; Ingeniosi enim videtur, vim verbi in aliud atque caeteri accipiant, posse ducere*. Et quia de Ridiculis potissimè sermonem instituerat, subijcit de Ambiguo, *sed admirationem magis, quàm risum mouet*. Quibus ex locis coniectare licet, Ambiguum esse aliud alio ingeniosius. Namque interdum ducitur vis verbi in aliud, atque caeteri accipiant è praesenti continuatione sermonis, accepturi aliàs illo quoquè sensu, quem argutans intendit, si sermo mutetur; Quia nimirum id verbum diuersa significat ex vsu vulgari; totusque lepor est positus in traducenda significatione ab vna ad aliam materiem sermonis. Tritum est exemplum de legibus Atheniensium saeuissimis, quas tulerat quidam nomine Draco, de quibus illud vulgò ferebatur: *Verè Draconis leges, non hominis*. Vulgare enimuerò genus Ambigui, nec dignum censu Argutiarum, quod ingenijs cuiusuis notae est promptum; Nisi sensu vibretur. Ait enim Quintilianus lib. VI. cap. IV. *Non quia excludenda sint omnino verba duos sensus significantia: sed quia rarò bellè respondeant, nisi cum prorsus rebus ipsis adiuuantur*. Profertque praeclarum ex Cicerone exemplum: *Cum*, inquit, *obijceret Miloni accusator in argumentum factarum Clodio insidiarum, quòd Bouillas ante horam nonam diuertisset, vt expectaret, dum Clodius à villa sua exiret, & identidem interrogaret, quo tempore Clodius occisus esset, respondit SERO*: quo non tam horam vespertinam significauit, quam tarditatem necis, quae maturiùs patranda fuerat, vt scilicet homo tam nefarius è medio citiùs tolleretur. Seu alio iuuetur schemate, verbi gratia Relatione, vt illud Fausti, Sullae filij (apud Macrob. lib. II. Saturnal.) cuius soror cùm duos eodem tempore moechos haberet, Fuluium Fullonis filium, & Pompeium Maculam, *Miror*, inquit ille, *sororem meam habere maculam, cùm fullonem habeat*. Est enim ambi-

guum hoc argutum propter concinnam relationem maculae à proprio vocabulo ad appellatiuum translatae, cum fullone, cuius est curare, ac polire vestimenta: Vel Repugnantia, vt apud Athenaeum (lib. XIII. cap. XVII.) dictum à Gnathena scorto nobili: Cùm tripudians Pausanias cognomento Lacus, in cadum quendam incidisset, *Lacus*, inquit, *in cadum incidit*. Vel translatione praetensa, vt de Portio Catonis filio, qui cum Marphadatis hospitis sui vxore, cui nomen Anima, consuescens, illud exciuit in vulgus; *Vsque eò amici sunt Portius & Marphadates, vt vna sit eademque Anima vtriusque*. Sumitur autem anima metonymicòs pro voluntate, quae in anima sedet. Id quod Cicero mitiùs dixerat in Laelio: *Amicitiae ius in eo est, vt vnus quasi Animus fiat ex pluribus*. Sed ex Ambiguo sumpta hic fuit Anima pro vxore hospitis vulgò nuncupata. Itaque vbi vocis ambiguitas vulgò accepta & cognita, ibi minùs vt diximus, ingeniosus est lusus; neque idcirco mirabilis, neque summè iucundus, nisi aliunde sapor accesserit, puta ex concinnitate summa rerum, ac pondere, vt exemplis veterum citatis patet. Quibus appone recens (amplius tamen centesimi anni) ex Mausoleo Mediolanensi ad Diui Nazarij, videlicet;

LII

IO. IACOBVS. MAGNVS. TRIVVLTIVS
ANTONII. F
QVI. NVNQVAM. QVIEVIT
QVIESCIT. TACE

In quo, etsi obuius sit vulgò in tumulis significatus verbi *Quiesco*, de homine defuncto; secundo tamen loco positum, vbi praecessit proximè significatu peregrino de homine militante, cui non sapiat haec ambiguitas? Suueertius autem in Select. Delic. (editione Coloniensi, an. MDCXXV.) omnem fere perdit saporem corrupto exemplo, vt patebit conferenti cum protographo ipso Mediolani, à nobis summa fide hic exscripto.

Interdum vis verbi in aliud ducitur, atque accipiant caeteri, idque ex solo dicentis ingenio; quod genus argutiae in primis probatur, quibusdam captiosum appellatum. Fit enim aliquando translatione noua vocabuli, vt apud Macrobium, cùm Plancus in iudicio amici destruere vellet molestum testem, interrogauit (quia sutorem sciebat) quo artificio se tueretur, ille vrbanè respondit *Gallam subigo*. Nam *subigo* de foemina inusitatum, ad eam transtulit metaphoricòs; videri autem volebat locutus propriè de galla, quam tritam miscent sutores rebus alijs conficiendo atramento sutorio; sed re vera intentauit illi exprobrationem adulterij, nam Plancus in Maeuia Galla nupta malè audiebat. Aliquando sermone trunco, vt apud Ciceronem; cùm Titius studiosè pila luderet, & idem signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesque cur in campum non venisset, requirerent; excusauit Vespa Terentius, quòd *eum brachium fregisse* diceret; quasi diceret sibi, sed subticuit cui, subintelligens signis Deorum. Aliquando proprietate vocis praetenta obtruditur figura, vt in illo Martialis ad Bassum lib. II. Epigr. LIV.

Colchida quid scribis, quid scribis, Amice, Thyestē?
Quid tibi vel Niobe, Bassi, vel Andromache?
Materia est, mihi crede, tuis aptissima chartis
Deucalion; vel, si non placet hic, Phaëton.

Non enim intelligi vult Deucalionem, vel Phaëtontem esse materiem aptissimam scribendi Basso, qui susceperat Thyestem, Niobem, & Andromachen; Verùm per Deucalionem indicauit metonymicòs Aquam, per Phaëtontem Ignem, in quae dignissima forent proijci, & perire scripta Poëtae inscitissimi. Aliquando demum ex proferentis modo, puta ironicè, vt quod Nero de seruo pessimo dixit: *Nulli apud se plus fidei haberi: nihil ei neque occlusum, neque obsignatum esse*. Id quod seriò de fidelissimo seruo possit dici, ironiçè de furum callidissimo, qui nullum non scrutatur, non resignat locum, vt inde rem surripiat.

Et quanquàm Aequiuocis moueri magis admirationem, quàm risum monuerit Cicero; si quis tamen aliena ab idiomate significatione iocetur, scurrantium more applausum colliget. Eius notae videri potest Epigrapha illa inscripta cubili defunctae meretricis: HIC. CAMPVS VBI. TROIA. FVIT. Vox enim *Troia* apud vulgum Italorum pro *Porca* translata ad salacissimam foeminam, nihil tale Latinè significat.

Non erit poenitenda obseruatiuncula Enunciationis ex idiomatis genere ambiguae, quae fertur incisa in sacra Aedicula Diuae Virginis imminente mari ad Sauonam, vrbem Liguriae, videlicet;

IN

IN. MARE. IRATO. IN. SVBITA. PROCELLA
INVOCO. TE. NOSTRA. BENIGNA. STELLA

Quod quidem distichon haud est promptum decernere, sitnè Latinè dictatum, an Italicè; vtroque certè currit idiomate, quidquid in Latina Syntaxi Antonius Mucinus adnotet vocem *Mare* in sexto casu pro *mari* vsurpatam necessitate metri duntaxat apud Ouidium in Ibin. & apud Plautum in Rud. Gratis enim id asserere videtur, licereque ex his locis, quia plures sunt, canonem statuere, quòd vtroque modo terminetur casus sextus eius nominis, quamquam priore frequentiùs. Nam praeter duos illos Poëtas allegatur etiam à Io. Iouiano Pontano (lib.I. de Aspirat.) Lucretius:

E mare primùm homines, è terra possit oriri
Squamigerum genus, & pecudes erũpere Caelo.

vbi adnotat, sextum casum à recto in e, ac generis neutri, exire tam in e, quàm in i. citans etiam marmor antiquum à nobis allatum Lib.I. Elog.II. Q. FILLIVS &c. vbi habetur EX. EO VECTIGALE pro *Vectigali*. Antiquis enim in recto fuit hoc *Vectigale*, pro quo postea *Vectigal*. Caeterùm scripto quidem hi bini versus obtendunt ambiguum; pronunciato autem distinguunt à Latino Etruscum vulgare in tribus illis vocibus, *Irato*, *Inuoco*, *Stella*. Nam Hetrusci in prima sonum vltimae syllabae angustum edunt, in altera penultimam producunt, in tertia priorem per *e* strictam efferunt; omnia haec more (quod scimus) à Latinis diuerso.

Peregrinum omnino est illud genus Ambigui, appellatum quibusdam Diaulicum, idest Enunciatio retrograda contrarium efficiens sensum. Cuius exemplum stricta oratione concinnatum, quod artificij maioris, dictauit liuor Viro Principi irritato in Regem cognatum. Nam gratulantibus huic nuptias Principibus Aulae vniuersis, is absens voluntario exilio, ne communi officio deesse putaretur, hoc dedit perscriptum Distichon gratulatorium specie, ingenio autem, & genio malo imprecatorium, videlicet:

REX . TIBI . CONNVBIVM . FORTVNENT . NVMINA . LONGO
TEMPORE . NEC . STERILIS . SIT . TIBI . PROGENIES.

Quod sicut ille peruerso animo fuderat; ita verbis peruersis legendum, interpretandumque in hunc modum voluit:

PROGENIES . TIBI . SIT . STERILIS . NEC . TEMPORE . LONGO
NVMINA . FORTVNENT . CONNVBIVM . TIBI . REX

Nec minùs ingeniosè studia Abelis, & Caini filiorum Adami repraesentauit quidam, imaginibus vna in tabula pictis inscribēs vnum & idem Carmen; ac prioris quidem in hexametrum currens, videlicet:

Sacrum pingue dabo, non macrum sacrificabo.

Posterioris autem ipsum retrogradum, atque in pentametrum cohibitum, quo ingenium exprimeret fraterno oppositum, atque peruersum; sic autem legis

Sacrificabo macrum, non dabo pingue sacrum.

Nam illa retorta gradatio, qua per literas ipsas eademmet prorsùm relegitur oratio, turbato duntaxat interstitio confinium dictionum, tam vana ea est, cùm nihil de sensu variet, ac proinde nihil salis assumat; quàm operosa proximè ad insaniam, proinde digna studio vel perditi capitis, vel magis damnati Tartaro Genij, cuius est improbus quidem labor, sed pretio vacuus. Eius generis censeri posset, nisi in duobus peccaret, Inscriptio circumducta Horologio Solario;

EN . GYRO . TORTE . SOL . CYCLOS . ET . ROTOR . IGNE

Siquidem ponit casum rectum *cyclos* quasi longum in vltima syllaba, cum tamen sit per omicron, hoc est breuis: item retrogradiens efficit *ygne* pro igne contra leges orthographiae.

Membrum III.

De Diuerso.

Ambiguo succedit limine proximo Diuersum. Cuius schematis natura multiplex per species varias, quas suis nominibus ex vsu Rhetorum, & exemplis è re Elogiastica mox percensebimus, quò promptior meditatio fiat, pandetur. Hae sunt:

Prima, *Dialogia*, per quam vox ambigua repetitur significatione diuersa. Huiusmodi est

dictum illud Lucillianum apud Donatum in Terent. *Carcer vix carcere dignus*. Vbi vox *carcer* tam pro homine nefario, quàm pro custodiae loco vsurpatur. Talis est clausula marmoris Narbonensis (Repete ex lib. V. de Venust. cap. III. Memb. IV.) *Amici dum viuimus, viuamus*. In qua priùs vitam intelligit, posteriùs fortè & vigilantiam, vt ex illo Plinij in Praefat. ad Hist. Natur. *Vita Vigilia*. Hinc etiam manauit illud falsè iactatum à vulgo in Neronem (apud Suet. cap. XXXIX.)

Quis neget Aeneae magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic Matrem, sustulit ille Patrem.

Nam priore loco verbum *sustulit* est de medio tollere, posteriore in humeros tollere. Franciscus Marianus Patricius Mediol. hinc hausit argumentum Elogio de Equite Francisco Brippio: *In diuersis, inquit fortuna nunquam diuersus*. Huc pertinet quod, de Alexandro Rege memorat Valerius Max. lib. VI. cap. IV. Dario enim vno iam & altero praelio virtutem eius (Alexandri) experto, atque ideo partem Regni Tauro tenus monte, & filiam in matrimonium cum decies centum millibus talentum pollicente, cùm Parmenion dixisset, Se, si Alexander esset, vsurum ea conditione, respondit: *Et ego vterer, *si Parmenion essem*, * idest si tam demisso essem animo, quàm tu: Sed ego Alexander sum, idest Magnanimus &c.

Secunda, *Ploce*, cùm vox iterata personam, seu quasi personam priùs significat, pòst mores, aliamuè qualitatem. Et quidem Personam, vt apud Poetam Sulmonensem

Talis erat Mater, si modò Mater erat;

pro, si moribus maternis praedita. Quasi personam, vt apud Plautum in Asinaria Act. I. Sc. II.

Nam mare haud est mare: Vos mare acerrimũ, idest, Vos estis moribus maritimis. Iam qualitatem aliam in nomine personae repetito innuit Alexius Ledesma Collega noster, Elog. de Diuo Alexio patrijs in aedibus ignoto: *Quaerebant* (supple *Parentes*) *Alexium in Alexio*, in eo scilicet, quem praesentem habebant, neque agnoscebant. quod profectò imitatione Ciceroniani loci in Verrina est assecutus: *Aetnensis ager sic erat deformis atque horridus, vt in vberrima Siciliae parte Siciliam quaereremus*. i. e. qualitatem Siciliae propriam, quae est soli vbertas, & segetum laeta facies. Collusit & Nicolaus Caussinus de stylo Plinij alicubi vitioso: *Nonnulla*, aiens, *neglecta, & inculta Plinium desiderare videntur in Plinio*. Hinc manauit lepor ille Vlpiani: *Mulier, quae mulier fieri non possit*, idest, quae virum pati non possit. Tritus quoque ille modus loquendi, sed opportunè lepidus, quem habet Albertus de S. Antonio: *Iam maior factus se ipso est*.

Tertia, *Cinnus*, duarum rerum diuersarum colligatio: Vt illud P. Syri mimographi:

Tam deest auaro, quod habet, quã quod non habet.

Iucundus hic extitit, qui sibi moriens tumulum inscribi iussit, nomine SIMILIS, in hunc modum:

LIII.

SIMILIS . HIC . IACET
CVIVS . AETAS . QVIDEM . MVLTORVM . ANNORVM . FVIT
SEPTEM . TAMEN . DVMTAXAT . ANNIS
VIXIT

sibi volens, annis septem dumtaxat, abdicata militia, exegisse vitam in agro otiosam, & quietam. Habes hunc tumulum in Vita Adriani ex Dione, Georgio Merula interprete, in volumine operum Io. Bapt. Egnatij. Hùc spectat principium Tituli supra Sceleton in Nosochomio S. Mariae de Consolat. Romae. *Quod hoc vides, Amice, Corpus sine corpore* &c. Totum habes suprà, lib. III. de Perspicuitate, Memb. X. Elogio LXXX.

Quarta, *Paradoxum, Inopinatum*, siue *Sustentatio*, cùm suspensis legentium, vel audientium animis aliquid haud expectatum subiungitur: Vt illud vulgatum, singularis tamen acuminis dictum apud Terentium in Heaut. Act. V. Sc. I.

---- In me quiduis harum rerum conuenit,
Quae sunt dicta in stultum; caudex, stipes, asinus, plumbeus.
In illum nihil potest; nam exsuperat eius stultitia haec omnia.

expectabas tu autem, dicturum: Nam exsuperat eius

eius sapientia omnes homines. Hoc sale vsus quoquè est Cicero (apud Quintil. Inst. Or. lib. VI. cap. III.) Cùm hominem mendicum simul, & improbum laudare videretur: *Quid*, inquit, *huic abest, nisi res, & virtus?* Sed desipit quodque scomma, si cum illo componatur, cuius auctor Diuus Hieronymus natione (vt scimus) Dalmata, vulgò Sclauus. Is conuiciatori scitanti; *Quid interest inter Sclauum, & Asinum?* *Paries*, respondit. Nam conuiciator foris adstabat; itaque paries erat intermedius. Sed conuiciatori verbum *Interest* pro *discrimen est* vsurpabatur; non pro interiectum. Ex Elogiastis Albertus Elog. de S. Francisco Assisinate, cui pro martyrio, quod sitiebat, oblata sunt à barbaro Principe honoris gratia Aurum, ac Gemmae, *Nouum*, inquit, *crudelitatis genus est, muneribus cruciare*.

Quinta, *Correctio*, quae tollit, quod dictum est, & reponit, quod magis aptum videtur. Hac ludit, sed illudit probrosiùs Cicero pro Caelio in sororem Clodij: *Quod quidem facerem*, inquit, *vehementiùs, nisi inimicitiae intercederent cum istius mulieris viro. Fratrem volui dicere. Semper hic erro.* Albertus Elogio de S. Basilio è solitudine profecto ad haereses refellendas: *Ex vmbra igitur vocatus ad Solem: veriùs Sol vocatus ad vmbras, quas sua luce dissoluat.* Idem Elogio de B. Augustino: *Puer puerilia facere, ludere, otiari: At non erant haec otia, sed labores. Iam tùm materia lachrymis parabatur.* Idem de S. Antonio Eremitam agente in sepulcro: *Igitur viuus sepulcro conditus; si tamen viuus, qui toties iam obierat.*

Sexta, *Deriuatio*, Cùm voces coniunguntur, quarum vna ab altera deriuatur. In quo argutus est Lucilius l. 30. *In omni*, inquit, *aduersitate fortunae infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem.* Plautus quoquè in Pseudolo Act. IV. Sc. I. *Memorem immemorem facit, qui monet, quod memor meminit.* Nec minùs iucundus in Oratore Cicero ad Brutum: *Itaque efficis, vt, cùm gratiae causa nihil facias; omnia tamen sint grata, quae facis.*

Septima, *Antithesis*, qua duo diuersa opponuntur. Qualis apud Macrobium est Caesaris Augusti, qui audita infantium caede, iubente Herode Rege patrata, *Meliùs est*, inquit, *Herodis esse porcum, quàm filium.* Et apud Albertum Elogio de S. Pachomio; qui Nilum crocodilo vectus traiecit: *Vilis ac horridus hominum funerator, Homini Angelo cymba fuit.* Recole de Antithesi lib. V. cap. III. Membrum VII.

Membrum IV.

De Contrario.

NVsquam ita emicat lepor ingenij, vt cùm contraria iuxtà committit. Emicuit in Scipione Aemiliano, qui rogatus sententiam in Senatu, vter altercantium Consulum de suscipienda aduersùs Viriatum prouincia mittendus esset, Ser. Sulpitius Galba, an Aurelius; Neutrum, inquit, mihi mitti placet; *alter nihil habet, alteri est nihil satis.* Quo dicto vibrauit ex oppositione contrariorum acumen; elanguisset autem simplici hac enunciatione sententiae; Alter inops rerum est, alter inexplebilis; seu Inopia, qua alter laborat; &, qua alter Auaritia, duo sunt, quae homines ad maleficium breui compendio impellunt. Aculeata, ne dum acuta fuit ab hoc loco responsio Phocionis apud Plutarchum. Is cùm populum aliquando paulò liberiùs in concione reprehenderet: Demosthenes ait: *Trucidabit te plebs, Phocion, si paululùm insanierit:* Cui Phocion: *Quin te potiùs, si paululùm resipuerit.* Committe illa duo insanire, & resipiscere, tùm quantùm ferire nata sint, intelliges. Ex Elogiastis autem maximè acutus Albertus, Elogio de S. Basilio per Valentem haereticum agitato: *Basilius*, ait, *toto Imperio iubetur excedere. Errasti Valens. Nunquam ille tuo vixerat in Imperio. Vbique Patria Virtuti est, & exilium. Quàm procul abs te Basilius vixerit, disce Valens, quam tu procul ab illo.* Inest hic, vt vides, oppositio contrariorum gemina.

Breuiusculis Epigraphis afflant Cõtraria formam & spiritũ. Accipe exemplum ex subiectis. Extat Comensis tumulus, citatus à Suueertio in Sel. Del. de Benedicto Iouio, sed repurgatũ referemus hìc ex Lario Sigismundi Boldonij, videl.

LIV.

Quem inuida Mors vult esse mortuum
Historia patria, Orationes, & Carmina
BENEDICTVM . IOVIVM
mori non sinunt
Iulius Episcopus Nucerinus memoriae
Patris opt. Pos. M D L V I

In Exequijs Florentiae per Magnum Ducem celebratis Mariae Austriae Augustae, ex abortu extinctae, vnam è minoribus Ianuis Templi Franciscus Rondinellus inscribens, Proemiolo hoc praemisso:

LV.

O viri ad vos clamito
Et vox mea ad filios hominum

mox corpus Elogij contentione gemina contrariorum ita perficit:

AVGVSTA
TERRAM . IMPLEBAT
NVNC . CINIS . EIVS
VIX . TOTAM . IMPLET
VRNAM
FILIVS . ANTEQVAM . NASCERETVR
MORTVVS . EST

Festiuior nullus (quod adhuc viderim) Alberto in hac parte: à quo ita inscribitur

LVI.

BRVNONIS . TVMVLVS
ATTIGISSE . ITINERIS . METAM
RERIS . VIATOR
PRIMVS . HIC . EST . LAPIS . A . VITA
BRVNO
HINC . VIVERE . PRIMVM . COEPIT
ET . HIC . DESIIT
MORI

Alludit autem ad historiam Canonici Parisiensis de Professore illo sapientiae celeberrimo, quo defuncto, & sua confessione, cùm in feretro iaceret, aeternis damnato supplicijs, Brunonem, refert is, territum spectaculo abdicauisse Mundum, ac vitam sanctissimam iniuisse. Cuius tamen historiae fidem eleuat Albertus praefatione ad Lectorem; cùm, quòd expuncta nuper Breuiario Romano, inter apocrypha iure computetur. Hoc ad intelligentiam tumuli appendisse necesse duximus. In Selectis Delicijs legitur Tumulus Neapolitanus Lucilij Pontani à Stella Pontana Matre positus, vbi carmini haec Prosa subijcitur: *Dies L. non implesti Filiole, O breue Naturae specimen! Aeternus parentum moeror, ac desiderium.* Adijce titulum sepulcri communis Canonicorum in Aede Regia Diuae Mariae Scalensis Mediolani, ex Puccinelli Zodiaco, in hanc formam:

LVII.

VIVENTES.
IN . SPE . RESVRRECTIONIS . MORTVIS
CANONICIS
P . P

Neque temnendus communis Tumulus Cantorum (vt vocant) Capellae Papalis in Vrbe; quem refert Horauantes Martinellus in sua Roma sacra, positum in Valicella.

LVIII.

CANTORES . PONTIFICII
NE . QVOS . VIVOS . CONCORS
MELODIA . IVNXIT
MORTVOS . CORPORIS
DISCORS . RESOLVTIO
DISSOLVERET
HIC . VNA . CONDI . VOLVERE
ANNO . MDCXL

Sed hìc addas licet tumulum honorarium Francisco Rondinellio Auctore positum Gentili suo in has notas:

LIX.

Quae Parca delectum nescit in senibus
Quorum nempe nemini parcit
Caeca nouit in adolescentibus
Quorum legit meliores
Vno se docet
OCTAVIVS . RONDINELLIVS
Quem illa maturae virtutis adolescentem
immaturè demessuit
Mori desiuit VI. Cal. Aug.
sex vltra decem natus annos
paucos, si Patris desiderium spectes, & Patriae
si Caeli non item.
Lector
Vita si scias vti, longa est
Academici N. N. moerentes
Pos.
M D C X L V

Repete ex libro V. Cap. III. Membrum VII. de Anthitesi.

Translatis

Translatis mixta Contraria salsiora fiunt. Hoc perfecit Ioannes Aloysius Cerchiarius Clericus Somaschensis de Antonio Bruno Poëta Etrusco: *Silete Graculi, quotquot obstrepitis. Cycnus non ad mortem, sed ad nominis immortalitatem suis Lyricos numeros modulatur.* En metaphora gemina à bruto ad hominem & quidem per proportionem ducta, Graculi, & Cycni pro Poëta inepto, & egregio. Opposita verò, Mors, & Immortalitas. Albertus Elog. de D. Bonauentura ex Sacro Ordine (vt aiunt) Minorum: *Orantis aestus, & iacula Caelum sensit. In quod nihil potuere Gigantes, Minores possunt.* En Anima oratrix bellatrix metaphoricòs, ac Caeli expugnatrix: Religiosi autem praeferentes nomen Minorum quàm scitè Gigantibus oppositi! Idem Elog. de Diuo Antonio confirmante salutaribus monitis Didymum: *Didymum eius temporis lumen, sed caecum, ferre docuit caecitatem, non conqueri.* Translationem cum contrarijs nisi caecus hìc non vides. Nam ad illustriorem caeteris locum vocaris apud eundem Albertum argutijs inexhaustum; Elogio de Diuo Augustino vbi soluentem describit clam Matre ex Africa, quò liberiùs in libidinem fraena laxaret: *Aeneam* inquit *diceres; nisi quòd fumantem Troiam non liquerat, sed vehebat ardentem.* Aculeos porrò omnes post se relinquit, quem quidam vibrauit in nobilem Matronam ex Baianis Thermis reuertentem: *Penelope* inquit *venerat, redijt Helena*: quae duo opponuntur Metonymia immixta subiecti pro Adiuncto: namque, Penelopem posuit pro casta, Helenam pro impudica.

Oxymoro quoque mirum quàm sapiunt Contraria. Est autem Oxymoron dictum, quod primo quidem gustu fatuum, pòst autem acutum percipitur; nam ὀξὺς est *acutus, acer, acidus*, & μωρὸς *fatuus*. Hinc ὀξύμωρον *Acutisfatuum*, quod fit, cùm idem negatur de se ipso. Vulgare est, sed palato vulgi haud dignum, quod de Catone referebat Cicero III. Off. *Nunquam dicente, se minus otiosum esse, quàm cùm otiosus esset; nec minùs solum, quàm cùm solus esset*: idest (vt idem Cicero interpretatur) se & in otio de negotijs cogitare, & in solitudine secum loqui solitum. Itaque sicut, doctore Quintiliano, prima ars dicentis est, ne ars esse videatur: ita eò acutiùs dictum exit, quò minùs acutum, atque adeò fatuum initio visum fuit. Hoc schema Comicis frequens, vt apud Terentium in Eun. Act. II. Sc. II. *Omnia habeo, neque quicquam habeo; nihil cùm est, nihil desit tamen.* Et in Andria, *Coactus tua voluntate es.* Poëtis quoque, vt cùm *Sapientiam insanientem* dixit Horatius, & se *consultum errare*: Et cùm Ouidius *impietate piam*; *Et ne sit scelerata, facere scelus.* Et, cùm Martialis *non bene olere, qui bene semper olet.* Apud Elogiastas verò vix quidquam frequentius. Iuglaris Elogio XVII. de Christo IESV: *Ratae maius non esse charitatis Diuinae miraculum, quàm quòd sontium gerere personam potuerit. * Stupidus es, quisquis hoc ipsum * non stupes. Homo iniurius famae suae, sibi iure Monstri sit loco: Quantò aequiùs Deus, Quem voluisse sordidum fingere, destruere est?* Idem Elogio sequenti: *Stat illi pro cibo solius abstinentiae sapor; Ipsamet illum querela ventris impinguat.* Albertus de Patre Diui Francisci Assisinatis, ad cessionem bonorum adigente: *Efficit paucioribus indigentem, cùm omnia sustulit.* Idem de D. Augustino vitam libidinibus anteactam execrante: *Infelix vita, quae nescis viuere sinè morte.* Idem de D. Basilio; quocum Iulianus Caesar mutua exercuit odia: *Odia sua in Iulianum Apostatam collegit omnia, Quia in illo omnia collecta vitia cognoscebat; sed & in Iuliano habuit * quod amaret, * magnum scilicet sui odium.* Idem de D. Benedicto cogitationibus impudicis iactato: *Nunquam castior Venus fuit, quàm cùm eius animum aggressa: Nunquam honestior Benedictus, quàm vbi Venerem infestam habuit. * Amica tantummodo nocet Venus, * Torquendo iuuat.* Idem de D. Augustino, cùm adolescens peccata non sua iactaret cum sodalibus: *Sua faciebat Aurelius, quae non fecerat: nec se pudebat vllius, nisi quòd omnino non esset impudens* (deinde claudit Oxymoro) *Miserum, in quo pudenda res pudor est.*

Membrum V.

De Repugnante.

HAe prae caeteris & acuti ingenij est, & amoeni species argutiarum, quam non immeritò inter flores cum Rosa conferas: adeò delectat simul, & pungit, praesertim si alterum

schema insertetur. Est autem laboris pretium aperire huius loci naturam priusquàm exempla prodantur, quae quia in relatione consistit, duo simul repugnantia inuicem opponit. Sunt ergo repugnantia (vt à Vincentio Gallo Institutore nostro accepimus, Rhetoris lib. II. Cap. XV.) quae neque certa lege, neque numero inter se differunt, ex quo dispescuntur à Contrarijs: Ac fiunt (inquit) quum vni contrariorum naturaliter conuenientia, cum altero contrariorum conferuntur. Veluti nocendi voluntas, non laudare, vituperare, verberare, non salutare, & alia id generis, quae propriè Inimicitiae conueniunt; si haec cum Amicitia comparentur, Repugnantia sunt. Ita stertere, quod dormientis est, si ad vigilantem referas. Et desipere, si ad prudenter loquentem. Quomodo autem tractetur hic locus, audiri primus omnium suo iure postulat Florus lib. I. Epitomes, Cap. XIII. vbi describens Vrbis incendium per Gallos Senones patratum: *Pastorum*, inquit, *casas Ignis ille, & flamma paupertatem Romuli abscondit*. Proprium enim Ignis est detegere suo lumine occultata tenebris: Florus autem sibi voluit, deletis eo igne Pastorum casis, ac tugurijs, quibus tum Roma constabat, magnificis instauratam fuisse aedificijs. Audiendus item Cicero, qui II. Verrina exponens, intra portum Syracusanum classem Atheniensium infestam, cùm vi, ac multitudine nauium inuasisset, victam fuisse, ac superatam non tam Syracusanorum viribus, quàm loci natura; *In hoc portu*, inquit, *Atheniensium, ob latatis, Imperij, gloriae naufragium factum existimatur*. Ac naufragium quidem fluctibus profundi competit, portui autem securitas: sed quia clades illa in portu contigit, bellissimè duo illa repugnantia committuntur. Indidem acumina petunt Scriptores sacri, praesertim Diuus Ambrosius Off. lib. I. Cap. XL. vbi describens in praelio, oppressum Eleazarum ex ruina Elephanti ab se confossi; *Cuius*, ait, *ruina inclusus magis, quàm oppressus, suo est sepultus triumpho*: Siquidem triumphus ex praelio sospiti, ac victori datur, sepultura, victo ac caeso; quomodo ergo sepultus triumphet, aut sepeliatur triumphans? Ex elogiastarum recentibus Auctor è Collegio Rom. Soc. Iesu Elogium in M. Antonium Lonciarium ita exorditur: *Oculorum hic luce cassus, Musarum oculus vixit*. Repugnant enim, vt sit alijs oculus, qui sibi ipsi caret oculis. In recenti Epitaphio Rom. (apud Suueertium in Sel. Del.) de Andrea ab Austria Principe & Card. Praefecto Belgicae prouinciae: *Eam incomparabili prudentia, & fortitudinis laude administrauit: Perduelles Armatos Togatus terruit* &c. Terrere autem armatorum est, non togatorum; maximè verò, si armati ipsi terrendi. Albertus Elog. de D. Antonio adolescentulo, cùm in Patria cogitaret solitudinem petere: *Solus*, ait, *viuit in Patria*. Dictum quàm lepidè, nam solum viuere, & in patria viuere, contraria sunt; repugnant ergo de vno eodemque simul Antonio praedicari. Idem ibidem: *Qui linguam silentio iam deuouerat, infantiam retenturus in senio*. Vide vt potest infantia cum senectute coire. Et de D. Benedicto, cui Florentius varias post insidias venenatum porrigit panem: *Panem*, inquit, *veneno imbuit, scelestus etiam beneficio*. Et de eodem in antrum secedente: *Asylum innocentiae in antro seruatis existimans*. Rursus de D. Antonio: *Erat sepulcro proxima cauea: Hic ait erit gymnasium vitae, vbi mortis est cathedra*: Et de D. Pachomio Heremita, ex Milite: *Primam ratus gloriam latuisse, primum Imperium, si seruiret*. Claudat iam riuos Albertus, iubet Aloysius Nouarinus è Cler. Reg. Theatinis in huiusce loci vsu spectandus; Cuius extat Elogium II. in B. Iulianam Virg. & Mart. Videlicet

LX.

Quàm bene, Quàm iustè
quae virtutibus, quae Deo nupserat
Homini iungi noluit
qui bonitati, qui religioni repudium dederat
** Patrem Hostem habuit*
** Matrem Nouercam*
Dei contemptores contempsit Virgo
contemnenda ipsa, nisi ipsos
contempsisset

Idem feliciore vena fudit Elogium de D. Bartholomaeo Apostolo, omnino adscribendum, videlicet

LXI.

Vnus eram proq. vno Caelo deuotus hostia
Nunc ego mihi detractus
Nouo impietatis portento
Alter, & Idem
Hostia sum gemina

Exu-

Exuuiasque ipse gero mei
Cultrosque ferreos, & rorantia sanguine vincula
Trunco Crucis affixi
Magne tibi Trophaeum Crucipotens
Mox etiam Victima cadam
Nec repetitis cadam vulneribus
Nil, nisi vulnus vnum

Cerne, quàm tota vndequaque gestit haec Inscriptio, in illo praesertim schemate repugnantiae, *Alter, & Idem*: simul in Acutè dicto *Ego mihi detractus*, Et *Exuuias ipse gero mei*. Sed & illa pugnant, *Vnus eram*, cum, *Hostia sum gemina*.

Membrum VI.

De figurata Comparatione.

ETsi Comparatio concinnè facta in Argutias referri possit, vt Cap. seq. Memb. IV. trademus, multò id magis intercedente translatione.

Et primùm ex Metaphora à bruto ad hominem, cuius formae extat apud Plutarchum in Demosthene, qui cùm ab Areopagitis damnatus, & populum frustrà rogans, vt consilium illorum de sua condemnatione cognosceret, clàm aufugeret, respexisse fertur ad Arcem Athenarum, ac dixisse: *O Pallas Vrbium custos, Cur tribus infestissimis bestijs delectaris, Noctua, Dracone, & Populo?* Vbi inest etiam Paradoxum, seu Inopinatum, cùm nemo expectasset in numero bestiarum, quarum duae iam species praemittebantur, continuando censendum fore Populum; & cum brutis conferendum: quae quidem est dissimilium comparatio.

Deinde ex Metonymia, v. g. continentis pro contento, Vt illud Catonis apud Plutarchum; Postquam tres Bythyniam Legati Romae delecti sunt, quorum vnus podagra, alter capite vulneribus corfosso, tertius amentia laborare videbatur, ridens Cato, *Populus Romanus*, inquit, *Legationem emittit, quae nec pedes, nec caput, nec cor habet*. Nam in corde mentem constituebant quidam veterum. Totus autem lepor ex committendis similibus, idest partibus humani corporis elucescit, sed harum postrema figurata.

Ab Allegoria, vt eiusdem apud eundem; Cùm aliquando Populum Rom. importunè tumultuantem, à partiendo ac diuidendo frumento auertere statuisset, in hunc modum orsus est: *Difficile quidem est, Quirites, ad carentem auribus ventrem verba facere*. Pro ventre Populum, pro defectu aurium turbam, tumultumque furentium vsurpabat, In quo etiam admiscetur metonymia, Aurium pro auditione, quae in eis fit. Comparantur autem similia, idest Corporis partes.

Plura docebit vsus cum lectione Elogiorum varia, quam haud desiderabis hoc Opere euoluendo.

CAPVT V.

De Vsu Argutiarum speciatim Quae sunt Tertiae Intellectionis.

Membrum I.

Arguti Enthymematis Natura.

EX formis Argumentationum, quibus cudendis Intellectio tertia occupatur, perfamiliare esse Elogiastae Enthymema, exulare quàm procùl Syllogismum, quisquis Elogij naturam recolit, haud ambiget. Nam quia amat Elogium Argutias, atque hae breuitatem, ne diffluant; planum fit, Enthymema, quod è tribus Syllogismi partibus, contentum duabus est, & seruire breuitati, & iuuare argutias, vt, ad quod natae sunt, punctim feriant, alio propterea

rea nomine vsurpatae Ciceroni *Acutè & facetè dicta*. Ac Enthymema quidem, cùm de Argutijs disserimus, aliud intelligas oportet ab Rhetorico; quamquàm & hoc in structuram venit Elogij, vt in altera parte huius Operis indicabimus. Nā quod superioris Capitis Membro primo disseruimus de Argutae Enunciationis natura, id ipsum proportione positum volumus de Arguto Enthymemate: Cuius tota vis illatiua non in natura consistit, sed magis in mentis solertia; vt nexus, per quem ex antecedenti propositione deducitur consecutio, artificio magis, quàm re nitatur; neque tam verum inferat, quàm pulchrum, & ad veri speciem ingeniosè confictum. Itaque vbi Orator Enthymemate pugnat, Elogiastes ludit: Ille robustus vrget, hic allectat iocosus: Ille quodammodò in acie, hic in theatro rem peragit, disparique vterque contentione anhelat palmam.

Membrum II.

Species Arguti Enthymematis.

ORatorium Enthymemā, si tractationem simplicem spectes, duplex est. Aut enim antecedens praeit, & subit consequens, aut contrà; praecedit consequens, subsequitur antecedens. Quod vt clariùs innotescat, sic accipe. Propositio cum sua ratione Enthymema est; nam ratio, est nexus, seu (vt vocant Dialectici) medius terminus, quo infertur Propositio. Aut ergo rationem priore loco statuis, deinde propositionem, aut inuerso ordine: quod ne temerè facias, & promiscuè, ipsa dictabit Arguti dicti natura, vt mox indicabitur. Iam vtriusque ordinis exemplum dabit Iuglaris ex Elogio Primo de Christo Iesu, Dei Filio ab aeterno: A propositione quidem cum subiecta ratione, qui ordo naturalis est, Elogium inchoat in hunc modum: *Amicus silentij Deus est: Semel in tota aeternitate locutus*. A ratione autem, tùm propositione, qui est ordo artificialis claudit ipsum Elogium ita: *Cum nullis* (Verbum Diuinum) *regatur casibus*, *Nullius esse ordinis potest*. Sed & hanc clausulam praecessit proximè Enthymema prioris generis; ex propositione primùm, dein ratione; Videlicet: *Hoc nimis anomalum Verbum est: Omni praesens, & infinitum in tempore*. Ac ne in hisce argumentationibus exquiras semper particulas, quae rationem indicent, breuitas & laconismus Elogij ferè renuit, (vti cauimus lib. IV. Memb. VI. §. Causales.) saepe etiam elegantia sermonis, & castitas. Dabit & Albertus exemplum vtriusque ordinis continuatu Elogij de S. Pacomio. Ac primùm de propositione, & ratione; tum contrà de ratione, ac propositione: *Concurrentes vndique excipiebat vt hospites: haud ita repente vt filios. Prudentum nemo subitos foetus probauit* (Deinde) *Beneficium temporis est partus perfectus. Triennio sustinebat vota petentium*. Vtrique tu Enthymemati adieceris particulas causales, quibus rationem à propositione disspescas. Priori quidem secundo loco, vbi ratio subsequitur: Posteriori autem primo, vbi praeit: Sed eas meliùs desiderabis, quamquàm nè in hoc fias superstitiosus, accipe exemplum boni elogiastae Caroli Legnani Mediolanensis in laurea Comitis Giberti Borromaei: *Lauro cingendus es. Quia parentum gloriae perpetuò vernabunt in te* (Ecce propositioni subiecta ratio cum particula Causali: deinde concludit simili Enthymemate absque particula) *Quid eo virtutum Vere beatius, Cui florum flos corona est?*

Quando autem Propositiò, aut quando ratio priorem locum postulet, è subiectis locis cognosces; in queis alter, & alter cerpitur ordo, semper tan en posteriorem sedem tenet Argutia. Propositio prior est ibi, apud Athenaeum Dipnosophist. lib. VI. Cap. V. Polixenus parasitus, cognomento Ptemocopis, cùm nigri panes essent appositi ab eo, qui illum ad coenam conuocarat: *Ne multos*, inquit, *ne noctem inducas*. Nam Ratio, ob quam panes multos apponere ita nigros vetabatur, fuit, ne noctem induceret. Apud eundem lib. VI. Cap. V. Pausimachus eum parasitum, qui à vetula nutriebatur, *Contrarium pati* dicebat *ab illis, qui cum vetula coirent*: *Cùm ipse semper in ventrem acciperet*. In membro priore proponit, in posteriore probat. Id quod clariùs in tern nostram distinxit Macbon Comicus inquiens: *Nunc cuncta fiunt* (ecce propositio; deinde Ratio) *Haec non*

non concipit: In ventrem at hic capit diebus singulis. In his ordinem si inuerteris, peribit lepor. Simile est illud Corydi parasiti (apud eundem) Cùm Pyromachus panem in lente intingeret, catinumque subuertisset, *Dignus est* (inquit) *qui puniatur*: *Quando nesciens comedere, pinxit*. Ratio verò praecedit Propositionem in sequenti exemplo: Aphranius de Columbis in Galea foetificantibus lusit hoc disticho:

Militis in galea nidum fecere columbae:
Apparet, Marti quàm sit amica Venus.

Hic enim naturalis ordo loquendi ita fert: Apparet, quàm sit Venus amica Marti, quia Columbae fecere nidum in galea militis &c. Obiter obserua originem huiusce acuminis esse Metonymiam geminam, per quam sumpsit Numina tutelaria pro rebus, quae sunt sub eorum tutela. Nam ex fabulis veterum sub tutela Veneris sunt Columbae; sub Martis verò Arma bellica. E recentibus Elogiastis perelegans Iosephus Silos Cler. Reg. Theatinus inter breues Epigraphas expositas Neapoli in publica supplicatione Diuae Virgini sinè macula conceptae, pro gratijs agendis de pestilentia eliminata, hanc pangebat:

LXII.

Quotquot erepti nuperae vastitati, viuitis
Adeste huc frequenti Corona.
Sertum Vos ipsi illibatae Virgini nectite
Ob Ciues seruatos.

Arguta, quae succedit, ratio, ex Metaphora manat proportionis in propositione, i. e. *Corona*, vnde alludendi sumit occasionem ad vsum Romanorum in coronandis victoribus.

Rursùs Enthymema argutum aliud expressum est & apertum, cuiusmodi fere sunt superiora; Aliud tacitum seu subintellectum. Vtitur hoc Florus lib. I. Cap. XI. vbi de Aequis populis bello domitis à L. Quintio Cincinnato, cùm is ab aratro ad Dictaturam vocatus fuisset. In aciem (inquit) profectus, *Ne quid a rustici operis imitatione cessaret, victos more pecudum sub iugum misit.* Quem locum ita in Enthymema exposueris. Quia noluit ab studio rustico, quod iam instituerat, cessare, misit hostes victos sub iugum: Simul argutiae fons aperitur, metaphorae proportionis, quae & ambiguum constituit in voce *Iugum*, translatae ad bellum à re rustica, & à bruto, hoc est boue, ad hominem. Et illud tacitum est apud Ouidium de Phaone in persona Sapphus poëtriae, quae formosissimum iuuenem perditissimè adamabat:

Hunc Venus in Caelum curru vexisset eburno:
Sed videt & Marti posse placere suo.

Ex recentibus Iuglaris iucundus est in clausula Elogij de D. Polycarpo Smyrnensium Episcopo: *Vitam suam moriens Clariorem fecit in flamma*. Namque supplicium eius vitam totam conseruauit, & multò, quàm reliqua virtutum exempla, effecit clariorem, non quia in flammis, sed quia magis horrendum, & Christi causa susceptum.

Quantò autem fuerit tectius enthymema, eò mirabilius vibrabit acumen. Cuius non aliud fortè luculentius exemplum, quàm quod allegat Seneca de Beneficijs lib. II. Cap. XXV. de Furnio Caesarem Augustum alloquente. Nam cùm Patri Antonianas partes secuto veniam impetrasset, *Hanc* inquit, *vnam Caesar, habeo iniuriam tuam: Effecisti, vt viuerem, & morerer ingratus*. Tectissimum est id Enthymema, & (vt Commentator in Senecam ait) callidissimè dictum. Nam ita argumentatio soluitur: Beneficij istius magnitudo efficit, vt ego non sim soluendo, quantùcunque vita protrahatur: Ergo ingratus viuam & moriar, saltem in oculis hominum. Ex quo rectè infertur Caesar iniuriam intulisse, quia effecit ingratum. In his porrò exemplis, si bene inspectas, liquet, artificiosam magis, quàm veram esse Enthymematis arguti consecutionem, vt superiore Membro praemonuimus.

Hùc referri videtur figura Reticentia, per quam plus dicitur tacendo, quàm si exprimeretur. In quo falsus est Franciscus Pona Elogio de Vitellio Caesare: *Plebem infimam Comitem, histriones A consilijs, lenones A cubiculo habuit; Pueros nescio quomodo*.

Ironia itidem, seu magis Ridiculum, quale est dictum Brunelli Elog. de Magno Pompeio: *Graeca fide inter Diuos est relatus*: Alludit autem ad illud Euripidis in Iphigenia Taurica: *Graecia nequaquam nouit fidem*. Itaque latenter infertur hoc enthymemate Contrarium.

Noëma quoquè, idest sententia, qua plùs intelligi volumus, quàm dicimus. Huius paradigma egregium dedit Plutarchus in Phocione: Aristogitonem, ait, sycophantam Athenienses

nienses damnatum vinculi coërcebant. Is rogatum Phocionem mittit, vt paululum velit ad se visendum accedere. Assensus Phocion.cùm hanc eius facilitatem sui damnarent,atque illum conarentur ab itinere iam coepto deflectere: *Sinite* inquit: *nam vbi locorum iucundiùs,quàm in carcere Aristogitonem viderim?* Ex hoc autem latenter intelligi Phocion volebat, scelestum eum hominem esse, flagitiosum, ac dignum carcere. Lusit non minus salsè Martialis lib. I. Epigr. LVIII.

Qui pinxit Venerem tuam, Licori,
Blanditus, puto, Pictor est Mineruae.

Ex quo tacitè inferebat, malè pictam esse Venerem; quasi voluerit Pictor adiudicare Mineruae, non Veneri, palmam pulchritudinis, vsurpato Paridis loco. Praesertim si Noëmati Hyperbole immisceatur, festiuior gestit oratio: Vt vulgò iactabatur Romae de Neronianis aedibus, quibus *Aurea Domus* erat nomen:

Roma domus fiet, Veios migrate Quirites,
Si non & Veios occupat ista domus.

Nam quantumcumque ampla, & immanis illa domus extiterit; nec tamen Vrbem Romam totam occupauit, nec minùs multò ad Veios se se extendit.

In Agnominatione similiter inesse potest Enthymema tacitum; Cuius generis est, quam refert Cicero II. de Orat. Cato cùm cuidam dixisset: Eamus deambulatum: Et ille; *Quid opus fuit de?* Imò verò,inquit, *Quid opus fuit te?* Ex quo latenter intulit, eum hominem nihili esse, vt opus illo non haberet. Caeterùm ad enthymema expressum reuocatur Acutum dictum, cùm per Enthymema exponitur. Vt apud Albertum Elogio de S. Francisco. *Virtutis species verè corporeis oculis visa tunc temporis in Francisco* (Est propositio: mox ratio) *Tot mirabiles sui amores excitabat in animis intuentum.*

Repugnans, enthymematicè tractatum: Vt apud eundem de S.Benedicto inter spinas se volutante: *Hoc satellitio Venus erat arcenda: Impatiens pungi, quae tamen tota constat aculeis.*

Membrum III.

De Imagine.

IMaginem hoc loco intelligimus aliter, ac Rhetores, à quibus graeco etiam vocabulo εἰκὼν vsurpatur. Et autem εἰκὼν figura (inquit lib. V. Inst. Orat. Cap. XI. Quintilianus) qua exprimitur rerum, aut personarum imago: Seu (vt definit Nicol. Caussinus lib. VII. ex Iul. Rufini p.28.) qua perfectae formae similes conferuntur. Similes inquit, formae, quia in translatione quadam consistunt; siue similitudo propriè subsit, siue proportio, siue vtrumque; ideoque Aristoteles (Rhet. III. Cap.XI.) Imagines omnino translationes appellat. Quarum quidem translationum munus est rem non solùm gestam indicare, sed etiam vti gesta est, ad viuum, ne dum ad verum, repraesentare, quod est imaginis proprium. Cuius exemplum(praeter ea,quae habuisti suprà Cap. III. Memb. II.) extat apud Auct. ad Herenn. *Ibat in praelium corpore tauri validissimi, impetu Leonis acerrimi.* Sed & simplex similitudo simpliciter, ac citra translationem tractata, Icon appellatur, vt apud Ciceronem de L.R. *Mare,quod sua natura tranquillum sit, ventorum vi agitari, & conturbari solet; Sic Populus Romanus.*

Nobis autem Icon,seu Imago,figura est Enthymematis, quae rem non veram quidem, sed quasi veram repraesentat: fictionem apertam vocant nonnulli. Itaque si rem spectes, falsa imago est; si verò imaginem ipsam, vera imago est, quia similitudinem veri ita refert, vt audientis mens perspicax haud fallatur. Dabit primùm Florus exemplar lib. I. Cap.XIII. Vbi describens Bellum Gallicum, *Quod tempus*,inquit, *Populo Ro. nescio, vtrùm clade funestius fuerit; an virtutum experimentis speciosius. Ea certè fuit vis calamitatis, vt in experimentum illatam putem Diuinitùs. SCIRE VOLENTIBVS IMMORTALIBVS DIIS, AN Romana virtus imperium Orbis mereretur.* En tibi pulcherrimam huius imaginis imaginem. Constat enim duabus partibus instar Enthymematis, hoc est Narratione, siue mauis Propositione; tùm Illatione, siue Ratione, siue mauis Interpretatione; *Scire volentibus Immortalibus Dijs* &c. quae illatio haud quaquam vera est, sed conficta ex ingenio Scriptoris, ita bellè tamen conficta, vt

neque

neque falsam dixeris; neque te quidem deceptum, sed magis delectatum vrbanitate eius dicti, quod rem similem vero; non tamen veram offerre valuit. Eiusdem est formae dictum ipsius Flori Cap. I. de Populo Rom. *Nam tot laboribus, periculisque iactatus est, vt ad constituendum eius Imperium contendisse Virtus, & Fortuna videantur*. Familiaris est Imago Poëtis non minus, quàm solutis Elogiastis. Sic lusit Virgilius illo Disticho:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane.

ecce priorem Enthymematis partem, deinde alteram Icone formatam

Diuisum Imperium cum Ioue Caesar habet.

Neque enim hoc verum, sed ad veri speciem ingeniosè cõmentatum. Sic Martialis de Ape electro inclusa conclusit carmen, lib. I. Epigr. CXII.

Dignum tantorum pretium tulit illa laborum:
Credibile est ipsam sic voluisse mori.

neque aliquid minùs credibile, quàm à bruto mortis genus intentum, aut praeoptatum. Sic idem in Symmachum Medicum, qui ad ipsum aegrotantem venerat pluribus comitatus alumnis disciplinae gratia, lib. V. Epigr. IX.

Centum me tetigere manus Aquilone gelatae:
Non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

habuerat vtique; sed tùm solum habere coepisse fingit, vt Medicum carpat.

Hinc maximè canora Lyra Marini Etrusci Vatis, eo volumine, quod inscripsit GALERIA. vnde in rem tuam, studiose Lector, exscribere nõ piget Epigraphas tres metricas, Etrusco idiomate, in queis Imago Elogiastica mirè ostentatur. Ac primùm in Christi crucifixi imaginem à Iacobo Palma depictam in tabula:

PIETOSO, quanto accòrto
Fosti, ò d'Adria felice illustre ingegno,
Quando nel crudo legno
Festi essangue, e non viua la figura
Del Rè de la Natura,
* *Che sè viuo il faceui, * il tuo colore,*
Dato gli hauria col senso ancò il dolore,
* *Pur tale è la Pittura,*
Che per nostro conforto
* *Spireria, parleria, se non ch' è morto.*

Imaginem hic distinguis geminam argutissimè figuratam. Altera verò Epigrapha vnam offert artificio haud minoris aestimandam, ad Imaginem pictam Raphaelis Vrbinatis:

MORISTI RAFAELLO?
Hauessi almen te stesso
Pria che morissi, di tua mano espresso.
* *Chi sà, se'l tuo dipinto*
Mirando eguale al viuo, al vero il finto,
Hauria Morte schernita,
Distrutta l'ombra, e Te lasciato in vita?

Tertia in statuam Zoili, Imaginis figuram tergeminam subijcit propositioni; viuacioribus ingenijs exemplar intuendum.

COLVI, che mai tacer non seppe viuo,
Hor qui scolpito tace,
E benche d'Alma priuo
Pur di tacer gli spiace:
Più gli spiace il silentio, s' io ben penso;
Che l'esser senza senso.
O s'egli senso hauesse,
E fauellar potesse,
Che diria di colui, che l'hà formato
Senza lingua insensato?

Poëticus quoque in Epistola lusus censetur Iacobi Gaufridi ad Claudium Fieschium scribentis de raptu Helenae à Guidone Rheno Pictore ad viuum expresso: In quo nihil praeter motum desiderari cùm dixisset (haec prior pars enthymematis) conclusit: *quem forsan negauerat illi Pictor, ne potuisset iterum rapi*. Ex Elogiastis autem primus prodit Ioannes Andreas Albertus Elog. de S. Francisco Assisinate bonis paternis cedente: *Ita parenti cessit hereditatem, vt vel ipsum indusium constantissimè repudiarit* Repudiasset & corpus, ne quid parentis retineret in sese: fortasse hoc vno auarissimo placiturus parenti, quò minùs esset esurus*. Et Elog. de Diuo Antonio: *Petentibus monita ac leges filijs. Dedit moriens se relicto. Emuncto penitus corpore, Docturus* vel ipsos vermes ieiunia quae sustinuit*. Et Elog. de S. Basilio: *Subsignaturo Caesari exilij decretum editum, sella primùm effringitur* Sustinendo non fuit Domino, Tanti erat ponderis crimen conceptum; sidere nec decuit pacis perturbatorem* (est gemina icon) Et mox: *Ministerium recusauit iterum ac tertiò tentatus calamus* In illum se fusus transierat pietatis, quo carebat mens impia*. Idem Elog. de Io. Bapt. Lercario Legato Reip. Genuensis ad Caesarem Bononiae Augustali corona donatũ à Clemente VII. ita ludit: *Coronae Caesaris, vt plauderet qui discesserat, redijt cum Corona: * Obuiam triumphanti Patria occurrisset * Nisi quod*

tota cum illo regrediebatur triumphans. Icon & ibidem paulò antè, sed ordine inuerso: *Ne inter honores dissidium oriretur, cùm sui fecisset omnibus votum, Omnibus fuerat addicendus*. Aloysius Iuglaris Elog. XII. de Ludouico Iusto, Galliae Rege, Rupellae obsidionem circumducto aggere describens Iconem subijcit geminam: *Nouum littus imposuit Mari* * *Quod vel non posset, vel non auderet excutere*. **Et coactos in obsequium fluctus inculcare peruicacibus necessitatem obedientiae iussit*. Eiusdem porrò de eodem Elogium II. Icone frequentata compingitur vsque ad clausulam; dignum ergo, quod hic totum referatur: sed antè monere opus est, titulum Elogio praefixum stare loco prioris partis Enthymematis, quae aliter Elogio intexi debuerit. Ex quo similium exemplum licebit petere. Ita verò Iuglaris.

LXIII.

Nascens ter oculos ac manus in Caelum attollit.

Quis eum adultum in Terra detineat
* *Quem vel nascentem attrahere Caelum*
Coepit?
* *Mundum, quia Dei Templum est*
Ita Ludouicus ingreditur
Vt eleuatis manibus agat illico Sacerdotem.
Illi victimam defuisse ne puta
Cui tota vita sacrificium fuit.
* *Oculatissimus Animus*
Primo telluris offensus aspectu
Nihil in ea se dignum reperiens
Aliò conatus est auolare.
* *Violenti Caelum si rapiunt*
Cedat Caelitum Regnum Gallorum Regi
Cui primus fuerit manuum vsus
Vitam aeternam apprehendere.
* *Fesso sufficiendus Atlanti*
Explorat illico oculis pondus suum.
* *Et ruenti regendo Mundo*
Paratissimas admouens manus
Partes suas vel cùm nondum posset agnoscere
Iam implebat.
* *Miraculum esto alijs*
Praecox hoc desiderium Caeli
Mihi, non quod aliquando coeperit
Sed quod nunquam desierit
In Caelum intendere,
Prodigium est.

Festiuus cum primis est Octauius Ferrarius in Epicoedio Zazzerinae Francisci Putei Catellae: quod nefas fuerit abruptū citare praesertim cùm Icones duae totum ferè occupent. Ita ergo ille:

LXIV.

Lugete ò Veneres Cupidinesque
Zazzerina Catella dulcissima
Delicium Domini, qui seculi Amor est
Viuere desijt
Idque dum familiam augere parat
Vernisque catulis beriles curas oblectare
* Lucina lucem inuidit (* Hactenus Pars prior *Imago Prior)
Ne proserpinam Caelo Canem inuideret
At vobis sit malè tenebrae Orci
Quae cuncta bella deuoratis.
Te quidem posset dulce solatiolum
Heri facundia
Quae pallentes reos letho vindicat
Illinc euocare, vnde negant redire quemquam
* Sed periculum est (* Imago posterior)
Si eum orantem
Immitis Aulae Regnator audiat

Ne

Ne cum Catella reuulsos Manes & sontium turbam
Amittat Orco.
Interim esto salutata Catella bella,
Quae nihil unquam peccauisti,
Nisi quòd es mortua
Amata Domino quantum amabitur nulla
Vos ò
Lugete Veneres, Cupidinesque

Non poenituerit onerare exemplis paginam, quorum ex imitatione magnum est oneris pretium. Legendus offertur Petrus Labbe in Vita Ludouici XIII. Regis Gall. Elogio II. *Antecessit magnos natales ingens terraemotus.* * *Trepidantis Europae tumultus fuisse creditur* * *Vt mirum non sit, si tota nunc timetur Europa, Qui antè timeri coepit, quàm homo esset.* Est hìc Iconis expolitio. Et Elog. V. *Lucem adhuc salutabat Ludouicus. Cùm ecce noua in Cygno Caelesti Stella nascitur.* * *Accendit eam Caelum, vt magnos natales illustraret.* * *Lucere in Cygno voluit, vt fatidica Auis, Quantus Heros Galliae nasceretur, praediceret.* En hìc quoquè Iconem geminam. Artificio eodem decurrunt reliqua, praesertim XXI. & XXIIX. & XXXVII. In Tumulo, siue Vrna, vbi ossa Serenissimi Thomae Principis à Sabaudia, habetur: *Magni Caroli Emanuelis Sabaudiae Ducis Vltimogenitus* * *Vt fraternas virtutes omnes colligeret.* Lepidè hoc dictum; non tamen ea mens fuit parentibus, Thomam vltimo loco gignere potiùs, quàm primo, aut altero; vt scilicet colligeret virtutes maiorum natu.

L. Per Imaginem, sed ordine partium praepostero Virginius Soncinus Epitaphio fratris, Morti, quam vocat nomine Fati, sensum tribuit, & consilium in rapiendo germano, ita inscribens

LXV.

IO. BAPTITA. SONCINVS. CORVINVS
Q. Fabij Filius Patricius Brixiensis
Patauij Primarius, Pisis sinè aemulo
Praxis Interpres Medicae
* Ne quem nemo suorum temporum superauit
Se ipsum, dum maiora vocant, superaret
* Inuido praereptus Fato
Immortalia pijssimè reddens Deo
Huic mortalia Tumulo
In nouissimum reddidit diem
Aetatis suae Anno XLV
Salutis MDCIIL
Prid. Kal. Sept.
Moestissimi iussu Patris
Virginius ex ordine Iudic. Brix. Co. & Eq.
Inter cariss. Fratris funera lugens
In solamen Pos.

Haud dissimile, quod extat in Epitaphio Io. Baptistae Ruschij, ibidem positi, Auctore Ascanio Penna, Patricio Perusino: *Cùm ingenij magnitudine etiam de breui vita contenderet, solicita Mors, ne diem vitaret ineuitabilem, festino letho soporauit agentem annum XXXXIV.* Alexander quoquè Adimarus Patricius Florentinus, Etruscarum Musarum lacte nutritus, in sua Melpomene, quam stylo vulgari composuit, Elogium XXVI. de Marino Poëta aetatis nostrae Principe, vt Latinis interseratur, iure postulat, neque tu, Lector, grauabere. Ita verò habet:

LXVI

GIOVAN-BATTISTA. MARINI
Caualiero dell' abito di Sauoia
Quando vedesse scendere di Parnaso le
Noue Muse, & Apollo stesso
A cantar le sue lodi
Non sarebbe facilmente celebrato à bastanza.
L'udì Napoli, oue ei nacque,
Anzi il Mondo tutto
Risonar con si dolce lira
* *Che fù marauiglia non addolcisse, e non*
Addormentasse l'istessa Morte:
Ma ne fù nondimeno superiore,
Mentre s'impose al Crine cosi viuo alloro
Che manterrà sempre il suo verde.

Nam neque edulcatur Mors, neque soporatur; sed instar viuentis, sentientisque fingitur, cuius

leniri iracundia possit, & sopore sensus occupari. Similis color inducitur apud eundem Adimarum Elogio XXXXVII. de Petro Guicciardinio, in Legationibus apud Summum Pontificem, & Hispaniarum Regem pro Sereniss. Magno Duce Etr. plurimum famae adepto: Cuius clausula obitum referens habet: *Sè non paresse in certo modo, ch' egli hauesse Con la solita sua modestia sfuggito quei titoli. Poiche il giorno, che giunsero di passaggio in Firenze il Card. Barberini, & il Card. Sacchetti da importantissime Legationi * Quasi cedendo loro il luogo, si spedì da questa vita per il viaggio del Cielo.* Volumnius Bandinellus in Epitaphio ludicro Cosmi Tittae Venatoris hocce schema festiuus venatur, aiens: *Cum Morte pellicem simulante congrediens Strenuè luctatus occubuit. * Hinc suis stipatus molossis prosperè perrexit ad Manes. A quibus trifaucem inferum superas exportasset ad auras, Ni fidem quam viuens Proserpinae vouerat, Mortuus seruasset infractam.* Scilicet morbi lethalis genus, ab homine neque intellectum, neque curatum, immò verò intemperantia Veneris irritatum non absimili exitu vitae à cursu toto. Audiendus omninò Princeps amoenitatis literariae nostri seculi Claudius Achillinus, cuius est foetus ingeniosissimus Epitaphium in Menochium, Papiae sculptum in marmorea vrna sumptuosa, sub eius effigie. Hoc est:

LXVII.

IACOBVS · MENOCHIVS
MAGNVM . IVSTITIAE . ORACVLVM
IN . PEDEMONTANA . PATAVINA . TICINENSI . CATHEDRA
TVM . MEDIOLANI
QVVM . SENATOREM . MOX . PRAESIDEM . ET . REGIVM . AGERET . CONSILIARIVM
DENIQVE . IN . VNIVERSO . ORBE . AVDITVS
HIC . TACET
* CONSVLENTI . TAMEN . ADHVC . RESPONDERET
SI . PLVRA . QVAM . SCRIPSIT . DICI . POSSENT
OBIIT
ANNO . CHRISTIANO . MDCVII. DIE . X. AVGVSTI
NATVS . ANN. LXXV

Coronidem poscit huic loco facere lasciuiens imaginibus Leo Matina Epicoedio illo in primis formosae Matronae doloribus exanimatae; quod totum frequentata coalescit imagine, in hanc formam;

LXVIII.

Heu Heu
Quae in te acerba saeuiere tormenta
Cupidinum fax?
Nigrae, reor, Erynnes
Tantum sunt ausae lumen extinguere.
Fallor,
Recentem in Psichen
Atiquum Veneris recruduit bellum.
In necem tuam conspirauere Amores,
Nunc experior
Ad quid impias gestent faces;
Nimirum
Vt tibi, & Pulchritudini persoluant funera.
Vah feralem Venerem
Libitinam te in posterum appellabo.
Sepulcris, non Talamis praesidentem.
Abi infelix Pulchra
Cum Sole contendentia claude lumina
Formae, & Iuuentae valedic.
Interim Aequoris vndas, meas scito lachrymas:
Et quae Tumulo sunt superposita saxa
E lamentabilis Niobis
Excisa crede Simulacro.
Heu, Heu.

Membrum IV.

De Argutijs claudentibus Elogium.

NIhil ita prodit germanũ stricti Epigrammatis Elogium solutum, atque clausula, quae genus omne Argutias admittit. Quamobrem Epigrammatariorum lambentes praecepta,

cepta, dabimus intuendas exemplis, Elogiorum formas magis vsitatas. Sed priùs recolenda diuisio Epigrammatis ex Iulio Caesare Scaligero (Poëtic. lib. III. cap. CXXV.) quam citat Vincentius Gallus Opusc. de Epigrammate cap. IV. & in sequentibus fusè exponit; Quòd ratione Argutiae est vel Simplex, vel Compositum. illud rem indicat vel nuda, & simplici narratione, vel ornata ad decorum, & cum venustate: Hoc autem ex narratione deducit aliud quiddam, quod aut Maius sit, aut Minus, aut Aequale, aut Diuersum, aut Contrarium. Quae quidem species sunt Comparationis in ampla vocis significatione: Et quia momentum maius est ad studiosorum fructum in propositione exemplorum illustrium, quàm accurata vocum, & praeceptorum disquisitione, subijciemus idcirco per singulas illas Comparationis species selecta Elogia, praemissis poëticis exemplis ex Opusculo Galli, vt apertiùs fiat, coniunctissima inter se, & quasi parallela esse Elogium & Epigramma, ijsdemque ex fontibus argutias hauriri, vtrique claudendo.

I. Primùm igitur Maioris consecutio in primo cernitur Epigrammate Martialis de Amphitheatro Tiberij Caesaris: *Barbara pyramidum sileat &c.* quod post narrata quinque Orbis miracula, claudit praeponens ijs Amphitheatrum hoc disticho:

Omnis Caesareo cedat labor Amphitheatro:
Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Id ipsum praestat Martialis de Leone, qui Gubernatorem offenderat, vbi post expositam Leonis iniuriam, & poenas datas iussu Caesaris, ita infert:

Quos decet esse hominum tali sub Principe mores,
Qui iubet ingenium mitius esse feris?

Franciscus Remundus, Clericus Regul. Somaschensis, prosa & carmine cum summis ingenijs conferendus, de Beatae Virginis Mariae Natali ita Matrem Diuam Annam alloquitur

Fausta Parens nimiùm, partus contemne dolores
Gaudia quanta tuo parta dolore manent?
Aspice, quos fundat vultus puerilis honores;
Quantus & in placido fulgeat ore decor.
En ad vagitus Natae descendit Olympus:
Quin etiam ipse sua labitur Arce Deus.
Quid poterit maior? si iam sinè viribus Infans
Supremo in terras euocat Orbe Deum?

Iam quomodo Elogiastes deducat Maius in clausula, cerne in subiectis Elogijs, vbi breuis praecedit Narratio. Petrus Labbè Elog. XXVI. de Ludouico XIII. Rege Christianiss. post Expugnatam Rupellam:

LXIX.

Pietatem Regis admirare.
Ille Triumphantem in Eucharistia
CHRISTVM
Pedes tota Vrbe prosequi voluit,
Vt significaret omnibus
Deum suis Victorijs praeiuisse
Olim Rex Dauid Arcam Foederis
Ludibundo gressu comitatus
Docuit, ludum cum Deo grauem esse sapientiam.
Praeludebat Arca Eucharistiae, Foedus Sacramêto
Dauid Ludouico, Ludus Triumpho.
Vicit Dauidem Ludouicus.
Plus est Triumphare cum Christo,
Quàm ludere.

Aliquantò prolixior est Narratio, sed ad clausulam deducendam ex comparatione Maioris fuerat necessaria in Titulo Classis Rhetoricae, Romae cum inuiseret Regina Suetiae Collegium Clementinum; Auctore Petro Antonio Bonfilio, Rhetoricae Artis Interprete: Ita verò inscripserat:

LXX.

Excipit te Reginam
Regina terrarum Eloquentia,
Et aureas catenas effundit
Vt tè detineat.
Non dominari in te cupit,
Sed cedere Thronum suum.
Regia Maiestate
Maiorem addes grauitatem Eloquio,
Candore Virgineo
Sermonem puriorem facies.
Non patieris fucum in oratione,
Quae in corpore non admittis.
Liberata Sceptro Dextera
** Accipe CHRISTINA Virgam*
Mercurij
** Et Populorum in Animis*
Nobiliùs regna.

Narrationes hae, dices, artificiosae sunt; Accipe

iam simplicis exemplum Epitaphio, quod propediem expectat lucem, Mediolani in Diuae Mariae Celsianae, Auctore Sebastiano Resta Mediol.

LXXI.

IO. PETRVS. LASANIA
In Ecclesia Maiore
Protostatuarij nomen consecutus
Aedem hanc
Quam nulla ditauit Statua
Suo donauit Cadauere.
Iactet Metropolitanum Templum
Tanti Opificis schemata
Iactabit Opificem Mariana
Basilica
Obijt An. Sal. M. D. C....

Vbi aperta est comparatio maioris. Adhuc breuioris normam habes ex Eman. Thesauro in funere Serenissimi Thomae Principis à Sabaudia. Alludit is ad luctum Serenissimae Christinae Ducis Regiae, & reliquarum Principum consanguinearum, videlicet;

LXXII.

Si redimi lachrymis Manes possent,
Ereptus reuiuisceret
THOMAS
Nemini nobiliores impensae lachrymae;
Reginas habuit Praeficas

Non minùs sapit Petrus Labbè de Ludouico XIII. Rege Gall. Elog. IV. *Exiuit in lucem, Sole caelestem Libram ineunte. Nascente Iustissimo Rege debuit dierum & noctium aequalitas esse. Sed aequalitas in Sole minor, quàm in Ludouico. Vix ille aequalis in vno, altero que signo. Ludouico dies omnis, & mensis in Libra est.*

II. Minoris autem illationem habet ex Epigrammatarijs Casanoua de C. Iulio Caesare, illo Tetrasticho

Spectat Alexandri picta vt certamina Caesar:
Ast ego nondum aliquid gessi, ait illachrymans.
Quid? si & Alexander spectasset Caesaris acta:
Dixisset; Persas vincere pigritia est.

Ex Elogiastis verò Petrus Hadrianus Van Den BroecKe Belga, Assumptionem Beatae Virginis in Basilica Pisana, Epigraphe exposita prosecutus:

LXXIII.

Assumptae Imperatrici
Vetus pietas Pisana
Nouo litauit apparatu.
Ne quid Sacrarum Aedium aeternitati deesset,
Limpida perennitas Aquarum accessit.
Hac, aut Hac oculos circumuolue
Vbique aut spolia Orientis
Aut barbarae hostium manubiae occurrent
Quas non auari Victores Pisani
Augustae monumenta Virgini dicarunt
Haec quaterna miracula operum
Si videre incipies
Septena Antiquitatis admirari desines

Visenda quippe sunt Pisis in Summo Templo festus Apparatus sumptuosissimus per annos singulos ipso die Virginis Assumptae: Qui tùm quidem accedit Fons ante aditum Templi deductus, cùm haec lusit Elogiastes. His adde è quibus olim Templum aut excitatum, aut exornatum, ex Oriente pretiosa marmora, ex hoste barbaro aenea signa, valuae, Corinthia, & his pretio adnumeranda, quae omnia ad quatuor redigit capita, & admirandis septem operibus ab Antiquitate iactatis, posthabenda dicit per hyperbolen quidem, nec tamen immanem; sunt enim illa Pisana verè miracula nostro seculo.

A Minori item claudit non Minori cum Venustate Auctor Mediolanensis ad Imaginem Siciliae Insulae in funere Isabellae Hispaniarum Reginae, quam Graeco habitu repraesentatam; fronte auratis aristis redimita, manu Aetnae montis simulacrum praeferente, scatente ex oculis fletu hac Epigraphe animauit.

LXXIV.

Graeco quidem Habitu
Non Graeca tamen Fide
extinctae
I. S. A. B. E. L. L. A. E.
parentat hic Sicilia.
Vtinam Optimae Principi
Quàm fertilis olim frugum
Tam ferax esset nunc lachrymarum
At quàm ingenti dolore aestuet
ab Aeterno quem praefert aestu
Metiri posses, ni minor hic foret.

Et

Et illa Epigraphe sepulcralis Neapolitana in Aede Oliuetana, apud Suueertium:

LXXV.

MEMORIAE . PICOLOMINEAE
Qui legis haec, submissiùs legas, ne dormientem excites.
Rege Ferdinando orta MARIA Arragonia hìc clausa est
Nupsit Antonio Picolomineo Amalfae Duci strenuo
Cui reliquit III. Filias pignus amoris mutui
** Puellam quiescere credibile est, quae mori digna non fuit*
Vixit Ann. XX. An. Dom. MCCCCLX. Obijt
Aerumnarum portus, Meta laborum

III. Deinde Aequale, quod & Par, Clausulam Argutè imponit, vt Epigrammati, sic Elogio. Claudianus de Apro, & Leone ita cecinit.

Toruus Aper, fuluusque Leo coiuere superbis
Viribus: hic setis, saeuior ille iuba.
Hũc Mars, hũc Cibele laudat. dominatur vterq;
Montibus: Herculeus sudor vterque fuit.

Iam cerne, quod opponimus Elogium, in sententiam desinens consimilem; à pari ductum; Auctore Alexandro Adimaro Etrusco Elogiaste, in sua Melpomene, Elog. XXXXIX. videlicet:

LXXVI.

MARIA
la Nobiltà de tuoi Natali
la Chiarezza della tua Vita
le Tenebre della tua Morte
Che nel Diadema della tua Arme, e ne' duoi Campi di essa
come in cifra il giorno delle tue essequie
ti scoprirono figliuola del Marchese
Bernardino Capponi
E Moglie del Marchese Camillo Baglioni:
Scoprirono ancora in quanto amaro dolore
si terminassero le tue Nozze;
Però non restò ciglio asciutto in considerare
sì bel Corpo, non sò se più vicino al Parto, che alla Pira
spirar due Anime quasi in
vn punto
la tua, e quella del figliuolo battezzato
nell' istesso limite della vita
Ambedue come nel fine
simili fra di loro nell' Innocenza.

Claudit Aloysius Iuglaris cum Elogio XXIV. seriem quoquè praecedentium, quibus vitam membratim laudauit Alexandri Bertij religiosissimi adolescentuli; ita verò breue concinnat Elogium:

LXXVII.

Erubesce prouidentiam Pueri
Senectus improuida
Mariae discipulum in magistrum assume.
Laus & tibi aliqua occupanda est.
Coeperit ille bene, Tu desine.

sic aequiparare licet senibus sanctitatem Puerorum, sancto exitu, sanctum initium. A pari terminatur,

terminatur, aut, meliùs, conflatur Tumulus Mediolanensis in Diui Francisci ex Zodiaco Puccinellij, num. 136.

LXXVIII.

PHILIPPVS . CAIMVS
PROBITATIS . CVLTOR . EXIMIVS
HIC . VIVENS . QVIESCEBAT
HIC . QVIESCIT . ET . MORTVVS
ANNO . DOM . M . DXXXIX.

Hinc petitus lepor tumuli Liuiani, relati superiore lib. V. Cap. I. Memb. VI. Artic. II. de Metonymia, §. sextùm Efficientes. Adijcimus Membrum IV. Elogij in Diuum Brunonem, Io. Andrea Alberto Auctore, quod quidem ita est Membrum, vt se ipso corpus constituat perfectum: videlicet;

LXXIX.

Multorum ea vox Mortui Animos
Vellicabat & corda
Nec enim vni tantùm operatur
Deus prodigia, vnius interitum
Aliorum vtilitatibus foeneratus.
Septem eiusdem voluntatis
Conuenerant:
Vno Sapientis è funere qui otiam in
Graecia, tot per id tempus in
Gallia excitati.

Intelligentiam argumenti dabit Nota ad Elogium BRVNONIS TVMVLVS Cap. superiore, Memb. IV. De Contrario. Habet cum lepore dignitatem clausula Epitaphij Augustani apud Swueert. in Sel. Del. positi in Fuggerano Sacello.

LXXX.

D . O . M
IACOBVS . FVGGER . AVGVSTANVS
omnium sui Ordinis ac Nationis ornamentum
Maximiliani, & Caroli V. Impp. A consilio
diuitiarum inusitatarum partu
liberalitate in omnes, vitae integritate, animi magnitudine
nulli secundus
Cùm nemini conferendus viuens fuerit,
post obitum inter mortales referendus non erat.

A Pari nec sinè acumine clauditur Inscriptio sepulcralis Neapolitana Io. Iouiani Pontani, quam repete ex lib. I. Elog. LXIII.

Subit hic in memoriã lepidissimum in clausula tetrastichon Zanchi de Acone, & Leonilla fratribus. Tu acc pe, simulque Elogium haud inferioris pretij, & quidem in clausula.

LXXXI.

Lumine Acon dextro, capta est Leonilla sinistro,
Et potis est forma vincere vterque Deos.
Blande puer, lumen quod habes, concede sorori:
Sic tu caecus Amor, sic erit illa Venus.

Iam Elogium attende. Fuit expositum Mediolani in aduentu Caesaris Montij Card. Ad sedem Erchiepiscopalem, videlicet

LXXXII.

Venisti ò magnum incrementum Patriae
Reduxisti maiorem virtutem
Adduxisti multiplicem gloriam
Coronatam Tiara, ornatam Purpura
Veneror Gratulor
Et gaudijs praeludens cano
Abieras virtute CAESAR
Redis in honore AVGVSTVS
Mansurus alter à Caesare Pater Patriae
Ingredere

Erat enim Ciuis, Iuuenisque iam excultus literis, & moribus optimis, ad Aulam Rom. se contulerat, vnde in Patriam reuersus est Archiepiscopus, & Cardinalis. Vt igitur committuntur quasi Paria in Epigrammate Amor, seu Cupido, & Venus; ita in Elogio nomina Caesar & Augustus, quae olim vno in Viro coiuerant Principe Orbis, & Patre Patriae.

II. Diuersum inest extremo Epigrammatis Martialis ad pessimos coniuges concordi nequitia morum, discordi genio, videlicet:

Cùm sitis similes, paresque vita,
Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire vobis.

& illud:

Pars maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa est:
Pars vulsa est; Vnum quis putet esse caput?

Elogiorum autem haec accipe, informante clausulam Diuerso. Caesar Fresia è Societ. Iesu in exequijs Serenifs. Thomae Principis à Sabaudia, Elog. III. de illius Pietate inter Arma bellica:

LXXXIII.

Amicus Marti THOMAS vsque ad Aras
Caeterà pugnacissimus
Vna in Templa sponte imbellis
Iis locis veniam semper dedit
Vnde nullo non die supplex ad Aram petebat.
Operantibus adesse quotidie assuetus
Superstites pietati flammis reliquias
Suos in victimam iam dicat cineres.
Quondam igitur vincenti Ara,
Iacenti iam esto Mausoleum

Diuersa enim sunt, si conferas, Ara, & Mausoleum. Legendus Leo Matina in suo Vngue, De Matrona, quae pariendo defecit:

LXXXIV.

Discite Mulieres
En voluptates doloribus enectae.
Partus meus mortem mihi parturijt.
I, crudelis infans
I, maternam fuge aluum
Vitae adhuc nescius, in funeribus iam versatus.
INFELIX
Mortem visceribus incauta gerebam.
Quem clausi vtero
Obscuro mancipauit me sepulcro.
Viperinum morem nondum natus, Nate, didicisti.
Ipsa tibi vitam, Tu mihi diras
Et iniusta iusta parasti
Crudelis commutatio
** Luctum pro luce, Inferias pro Naenijs*
Dedisti
Discite Mulieres

En bina inter se diuersa, Luctus, & Lux; Inferiae, & Naeniae. Italico etiam idiomate Alexander Adimarius Elogium in eandem terminat vrbanitatem. Est decimum in sua Melpomene, videlicet:

LXXXV.

COSIMO MINORBETTI
Eguale nella Nobiltà à Nobili della sua Patria
Superiore nella dottrina à molti gran litterati del suo tempo
Et à niuno inferiore di buontà.
Canonico Fiorentino apparue lo splendore de Sacerdoti
Archidiacono del medesimo Duomo la norma del viuer Christiano
Vescouo di Cortona la Regola de perfetti Prelati,
Il Gran Duca Cosimo II
Che lo conobbe tale, lo propose capo all'educatione
Del Prencipe Ferdinando suo Primogenito
Et egli nelle Morali, nelle Politiche, e nelle Diuine scienze
ammaestrandolo
Fù seco nella gita all' Imperadore quasi Raffaello
con vn generoso Tobbia
* In ciò solamente diuerso
Che quella Angelica scorta
Sparì da gli occhi humani dopo il ritorno:
E questi
(Oh dolore Oh perdita lagrimosa)
nell' istesso viaggio

Et

Et illud non insulsè desinit apud Suueert. in Sel. Del. inter Basiliensia

LXXXVI.

SISTE . VIATOR
ET
*GEORGIO A COLLEN Patri octogenario pro pietate tua condoleto. Sic oris, vt moris probi, heic conditur EVGENIVS è nobili COLOMORVM Gente apud Megalopyrgenses oriundus, Spes Patriae, columen Familiae, Iuuentutis exemplar, dum Rheno per aestum recreatur, vortice abreptus, in ipso aetatis flore, in medio studiorum cursu, * pro Italia, quam cogitabat, Caelum adit M. D. XXCVII. XVI. Aug.*

Loco Diuersorum belle premitur in fine Marmor recens Romae in Peristylio Caenobij D. Mariae *de Pace*: videlicet

LXXXVII.

Ioseph Sardolus I. V. C.
nobilis Tudertanus
inter
publicae, priuataeque
vitae curas
Sui memor
sibi condidit
viuens
vbi conquiesceret
mortuus
Piaculare Sacrum
in hoc Templo
perpetuò celebrandum
instituit
** Alterum Mortalitatis*
monumentum
Alterum Pietatis
Kal. Ian. MDCXXXXVIII.

Nihil certè hac clausula commodius ad enarrata duo capita obsignanda. Quibus adde Epigrapham Arcus, Ioanne Pasta Auctore, in aduentu ad suam sedem Caesaris Montij Card. Archiepiscopi Mediolanensis: vbi alluditur ad sedem, quam habuere olim Caesares Mediolani, & ad coronam ferream, quae ibi asseruatur, imponenda capitibus Caesarum. Ita verò inscribit:

LXXXVIII.

Augusta Vrbs quondam
numeroso Caesare
redeuntibus vicibus
iterum est inclyta Caesare:
Vnus hic, & multiplex:
Nec clamydatus ad sanguinem,
Purpuratus ad vitalem amorem.
Bellatores olim Caesares
coronauerint ferro
Amantem Caesarem
aurum decet

In Epitaphijs, vbi multa historicè percensueris ornamenta defuncti, nomina dignitatum, ac munerum, ingentemque inde collectam gloriam, argutè subijcies sepulcri humilitatem, quae omnia illa absorbet, ac extinguit. Cui praebet exemplum Romanus Tumulus in Templo IESV dicato, apud Ferdinandum Vghellum in Italia Sacra, to. I. vbi legitur

LXXXIX.

ODOARDVS CARDINALIS FARNESIVS
Alexandri Parmae, & Placentiae Ducis, & Mariae Lusitaniae Filius; Alexandri Card. Farnesij, Templi nominis Iesu Fundatoris Pronepos; Episcopus Tusculanus; Legatus Patrimonij; Domus Professae Societ. Iesu, eiusque Sacrarij Fundator. Protector Regnorum Lusitaniae, Aragoniae, Angliae, Suetiae, Nationis Heluetiae Catholicae, Reip. Ragusinae, Vallis Tellinae, Ordinis Cartusiani, Orfanorum, Foeminarum à quaestu pudicitiae

pudicitiae ad castitatem religiosam desugientium, Hospitij S. Iacobi Insanabilium; Sodalitatum Rosarij, Charitatis, Mortis, Sacri Vexilli, Montis Carmeli, Sancti Caroli. Quae omnia curae suae commissa in Vrbe loca benefi ijs amplissimis atque erogata pecunia locupletauit. Extra Vrbem insuper Coenobia, & Templa fundauit. Egregius Princeps, Romanaeque Curiae, ac Sacro Cardinalium Collegio viuax etiam post mortem prudentiae ac pietatis exemplum.

De tanto demum nomine, si virtutem excipias, exiguus hic cinis est.

Quod salsius adhuc reddet indita Diuerso allegoria, vt in Epitaphio persimili praestitit Antonius Caballus, omnino obseruandus, videlicet;

XC.

Antonium. Francis.um. de Caballis. Emporien. ac. Ciuem. Senen. E. sacra. Minorum Franciscanor. Familia. Concionatorem. generalem. Doctorem. rudiarium. Ad. summam Etruscae. Prouinciae. administrationem. per. gradus. Ordinis. prouectum. Serenis Leopoldo. Principi. ab. Etr. Theologum. nec. non. A. sacris. Confessionib. per. vicennium A. Petro. Manero. Seraphici. Ord. Generali. Praesule. post. Episcopo. Trasaconen Principem. in. Italia. Theologum. proclamatum. Qualem. porro. congressus. publici triginta. & amplius. in. primarijs. Europae. Ciuitatib. demonstrarunt. dissertatorem profundissimum. ac. subtilissimum. Vita. integerrimum. moribus. suauissimum disciplinae. Seraphicae. obseruantissimum. Eheu. tam. multis. clarentem. fulgoribus facem. vnus. turbo. mortis. extinxit. Anno. Aetatis. suae. LIV. & die altero. Salutis hum. MDCLVI. VI. Idus. Nouemb. qui. dies. quondam. subtilissimi. Scoti. Collegae Antonius. de. Caballis. Filius. Fratris. Canon. Emporien. I. V. C.

Mon. Pos. MDCLX

Antonius Franciscus Caballius Emporiensis Praelector rude donatus

Anagramma

Subtilis porro ac prudens Arni Scotus fuerat, Ecclesiae lumina donans

V. Postremò argutam ex contrarijs clausulam praebet Epigramma Martialis ad Fidentinum

Fama refert, nostros te, Fidentine, libellos
Non aliter populo, quàm recitare tuos.
Si mea vis dici, gratis tibi carmina mittam;
Si dici tua vis, haec eme, ne mea sint.

Nae commodiùs stringunt Contraria subsequentibus Elogijs. Et primo in ingressu Montij Card. & Archiepiscopi hunc prae caeteris titulum in Arcu exposuit Ludouicus à Puteo

XCI.

CAESARI. MONTIO
Qui in Principibus Vrbibus
Magnorum Regnorum
Virtutum luce, doctrinae radijs
Dignitatum splendore Patriam
illustrauit
moxque ardenti charitate incendit
et fouet
verus illius Pater.
Exultante pietate gratulatur
Ciuitas Mediolanensis
et pia currit in amplexus
quae dederat amans sinum.
** Oderit Roma Caesarem parricidam*
** Amabit altera Roma parentem Caesarem*

Arctiùs colluctantia in extremo Elogij si poscis

Contraria, cernes in Epitaphio VValensteinij, videlicet:

XCII.

Nobilis Miles
Dux, Imperator
Caesari similis
Hic iacet Albertus
Ferdelandiae Dux
Victor Victus
Desertor Desertus
Dum Sceptrum quaerit
Feretrum reperit
Disce Viator
Non semper audaces
Fortuna iuuat

lepidiùs in sequenti:

XCIII.

Fui
Non Sum
Estis
Non Eritis
SILVIVS . PALLADIVS
Qui
* *Vt moriturus Viueret*
* *Vixit vt Moriturus*

In quo non nisi clausulam pendimus, etsi principium item contraria videatur committere. Nam de totis Elogijs per frequentata Contraria deductis agemus in altera Parte huius Operis. Pulchra est, quae ex narratis, haud tamen praeuisa succedit clausula per contraria, cuius formam habes in Epitaphio apud Suueert. in Select. Delic.

XCVI.

THEODORVS . ZVVINGERVS : BASILIENSIS
cùm ex Philosophia tenebras
ex arte Medica humanas miserias
deprehendisset
summi boni cognoscendi, potiundique
desiderio accensus
Christiano Philosopho dignam
mortis commentationem instituit
* *Viuensque mortuus est*
Vt mortuus viueret
B. Annos LIV. Men. VII. D. VIII
⊖. An. Christi MDXIIC. Id. Mart

* B. pro V. *Bixit* Antiq. ⊖. pro Mortuus est. Repete ex lib.III. Membr. VIII. In grauissimis Epigraphis mirùm quantopere militat Contrariorum congressus. E quibus habeto vnam in funere magnificentissimo Isabellae Reginae Hispaniarum Mediolani celebrato. Animabat haec effigiem Hispaniae Regio cultu ornatae, sceptrum gerentis, cuius in summo fulgens Hesperus, index Hispaniae, quae & Hesperia dicta, quasi in Occidente sita. Haec ad Inscriptionis intelligentiam, quae ita legebatur:

XCV.

Poneret Imperij decora Hispania
Nisi manum intuens suam
quam ISABELLA regebat
Non tam Sceptri admoneretur, quàm moeroris.
Grauissimus dolor
cui pondus addit voluptas prior.
* *Ridere poterat*
Quod Occidentem finxerit Astronomus
* *Quod ISABELLAE Mors fecerit*
lamentatur.

en illa collisio oppositorum, *Ridere poterat*, & *Lamentatur*: *Finxerit*, & *Fecerit*.

Membrum V.

De alijs Argutiarum formis in clausula Elogij.

PRaeter enumeratas à Scaligero Epigrammatis compositi Argutias in clausula, quae quidem praecipuae sunt, & veluti fontes; caeterarum quoque nonnullas proponit Opusculo suo Vincentius Gallus; id quod à nobis in argumento Elogiorum obseruari par est.

Clauditur ergo Elogiũ subsequentibus locis, quos indicare sat fuerit, iusso Lectore studioso, illorum explicationem petere apud Rhetores.

I. A simili illustratur expositum in exequijs Isabellae Reginae Hispaniarum, in summo Templo Mediolani, symbolum Solis deficientis, cum subiecta tellure floribus vestita languentibus & lémate adiecto *A languore languor*.

Illustratur

Illustratur autem hoc Elogio de liberalitate defunctae:

XCVI.

Quàm aurei dies fluxere miseriae
affulgente ISABELLAE liberalitate!
Quàm pretiosa in Aris vernauit amoenitas
Splendidè eiusdem è manibus auro depluente!
Ornatu planè basilico ridentia Templa
Omnium ordinum florida studia visa sunt.
At, Heu dolor! ISABELLA languente
omnium vigor elanguit
defloruit iucunditas
* *Languente sic sole cuncta languescunt*

Decorem geminat Agnominatio, nec ea quesita, sed sponte oblata similitudini in clausula Elogij Mariani, quod primum lilij folium refert, Auctore Sebastiano de Nouaës, e Societ. Iesu cui titulus est *Electa vt Sol* Ita verò Elogium desinit:

XCVII.

O verè vt Sol electa
Quae maculato parentis in vtero
Non sorduisti!
Etenim Sol loci sordes absumit
Non assumit

A simili per fabulam plenum leporis est Elogium iisdem in Exequiis sub imagine Insubriae deflentis, videlicet:

XCVIII.

Ex quo campus extiti Martis
aerumnarum messem collegi.
quondam felix Insubria.
Meis tamen malis
parciùs lachrymas indulsi
Vt in tuo funere
Largiùs implerem oculos
ISABELLA.
Vacuam cineribus vrnam
Spectate Ciues
Condidi corde
Huic tumulo tot Heliades
seruo
quot incolas

Rursus à simili ex historia naturali, mirifica est ad exemplum Interpretatio Symboli, cuius corpus *Cometes*, lemma: *Non aliunde*: Conspecta fuit inter alias Patauij in Honoribus publicis decretis Beato Andreae Auellino ex Clericis Regul. Theatinis, Eius Auctor Ioannes Maria Casatus Placentinus ex eodem Ordine, Principum linguarum peritia clarus, Siriacè composita, & Syriace exarata. Interpretatio ea est:

XCIX.

BEATO. ANDREAE. AVELLINO. C.R.
Natalia dat Castrum Nouum in Lucania.
Instructuro in Inferos castra
Patriae Auorumque non adfuit splendor
Vt adesset quòd collustraret
Ingloriùs Orbem ingreditur
Orbis Gloria.
* *Fulget vt Cometes*
NON ALIVNDE

In sua quoque Melpomene Alexander Adimarius Elogium VI. lingua vernacula pangit, clausula à simili concinnata, videlicet:

C.

OH CARLO LVIGI
Duca di Giosiosa, e Parì di Francia
Per fiorir Fiorenza di leggiadrissimi fiori
Non mancaua altro che quella nuoua, & aurata corona
di generosi figliuoli.
Che il magnanimo, & amabil CARLO Duca di Ghisa
tuo Padre
hà ricourati dal freddo Cielo della Senna, sù le temperate
riue dell' Arno:
Ma la mutanza dell' vmane cose hà volsuto, che vn'

improuiso inuerno offenda il candore de' gigli, & il minio del tuo bel volto.
Forse perche l'ordine della temporal Primauera anco in te si riconosca;
Quella nel colmo delle sue bellezze vien dal calore della State e dal desiderio dell' acque oppressa
Tu nel più bello de' tuoi pregi, e nella copia immensa d'infinite Gratie, e Virtù
da fuoco di maligna Febbre, e da sete d'Idropisia assalito languisci.
Confortati nondimeno
Perche i Gigli, quanto han più vita, han anco minor vaghezza: Mà le Rose quanto han più sete hanno anco maggior colore.

At vbi similitudini immisceetur contrariorum contentio, mirum quantùm vibratur Inscriptionis clausula! Hoc praestitum egregiè à Petro Antonio Bonfilio, inuisente Collegium Clementinum Romae, Christina Regina Suetiae, cum singularum Scholarum fronte Elogijs elegantissimis animata, Superioris Grammaticae titulum hunc proposuit:

C I.

Clauem hic suam
CHRISTINA
Ars tibi literaria defert
Quae tot Gentium lingua loqueris,
Aditum ad Scientias meliùs patefacies,
Non ad lutosam riuorum aquam
Sed ad fontes ipsos deduces.
Cùm ex sermone
cognosci homines soleant
Injicitur de te certamen
toti Europae.
Quaelibet Prouincia
Ex sermone suam Te dicit,
Non mentitur lingua Tua
CHRISTINA
** Cum Sol Sapientiae sis*
*Et * omnium, Et * singulorum esse potes.*

II. A Sententia, ex enarratis collecta. Graue in hac parte est Epitaphium Traiano Bocalino ponendum Venetijs in Diui Georgij Maioris, cui obitum inuidentia peperit illorum, quos liberiore stylo pupugerat:

C II.

Qui dudum
Defunctus viuebam in ore Virùm
Ne moriente fama bis perirem
TRAIANVS BOCALINVS
Encomiaste hoc Lapide
VLADISLAVS REX. IV. POLONIAE
Meae cauit immortalitati.
Abi Docte
Nam pene felix, dum faeuit Inuidia
Et habeas Reges Mecoenates
Qui bene post fata
Virtutem.

Scitè Adimarius in Melpom. Elogio VI. quod etsi prolixius, dispendium quidem paginae, sed compendium fecerit imitationis. Ita verò inscribit:

C III.

CASSANDRA
Nata di Cosimo Bardi Conte di Vernio
e di Lucretia Guicciardini
Come Gemma di infinito pregio per lo splendore d'una

ammirabile

ammirabile, e riuerita bellezza, e d'vna
infinita virtù
incassata con auuenturose nozze nell' oro purissimo del
generoso Piero di Francesco Capponi fratello
dell' Eminentiss. Card. Luigi
Accrebbe i proprij splendori col sereno dell' Abate
Francesco, e del Marchese Scipione suoi
chiarissimi figliuoli
con la fortezza in sostener la perdita dell' amato marito
con la prudenza, con la vigilanza, col giudizio
con la carità, onde innocentissima
conseruò la sua vita, e resse la
Casa
Il perche sembrando vnica Fenice; fù richiamata dalla
caduca pira della terra all' eterna luce del Cielo
il giorno della gloriosissima Natiuità
di GIESV. CHRISTO. N. S.
** Attestandoci col proprio successo*
Che morendo i Giusti non incontrano la Morte
Mà la Vita d'vn fortunato Natale

III. Ab Allegoria ex Metaphora proportionis pernobile est Elogium sub Imagine Flandriae, plorantis in Exequijs Isabellae Reginae suprà memoratae, cuius initium est:

CIV.

Assueta funeribus Flandria
Et assiduis erudita praelijs. &c

Habuisti totum lib. III. de Elog. Perspicuitate, Memb. IX. Sed habe recentius, & amoenius specimen à Bomplano, de Rosa, Inscriptione morali: cum subiecta scientia. Videlicet:

CV.

Flos Solis, aut Sol Florum
Rosa est
Dum aperitur, dat Auroram:
Aperta Meridiem
Dum languet, exhibet Occasum
Pro radijs explicat frondes
Pro splendore odorem fundit
Minor tamen Sole
Quia non renascitur;
Imo Maior Sole
Quia non tota occidit
Deficiente colore non deficit odor
Disce Naturae documentum:
Odor est Symbolum Famae,
Color Fortunae
Si deficit Fortuna, Fama non deficiat:

IV. Ab Imagine formatur in exitu Epigramma Martialis lib. I. Epigr. CXII.

Et latet, & lucet Phaëtontide condita gutta
Vt videatur Apis nectare clausa suo.
Dignum tantorum pretium tulit illa laborum;
** Credibile est ipsam sic voluisse mori*

Non dissimilis notae est Elogium in Exequuijs Regijs Isabellae, sub effigie Germaniae; cui sunt Imperatoria insignia, & adstans Aquila biceps

CVI.

Quae glaciali durata sidere
occalluit inter arma
Germania
Bellique asperata rigoribus
crudescere nouit in perduelles
ISABELLAE
mollita funere
tenerescere didicit imbellis
ac pene lacrymis extabescere

 Insultantem

Insultantem ISABELLAE mortem
Ah! Fulmina saltem opprimeret Ales Austriaca:
** Sed & ipsa dolore consternata iacet.*

Festiuissimum est, siquod aliud, in Clausula hoc schemate gestiente Epitaphium YBERI Equi cuius *Cineres mobilitate suspectos lapide elusit Iacobus Saluiatus herus.* Totum habes sup. lib. III. de Perspicuitate, Memb. I. num. III.

V. A Concessione cum quadam insultatione finitur Epigramma Martialis I. C. lib. I. de Portia Catonis Filia, Bruti vxore:

Coniugis audisset Fatum cùm Portia Bruti,
Et subtracta sibi quaereret arma dolor:
Nondum scitis, ait, mortem non posse negari?
Credideram satis hoc vos docuisse Patrem.
Dixit: & ardentes auido bibit ore fauillas.
I nunc, & ferrum, turba molesta, nega.

Eodem schemate argutum terminatur Elogium funebre de eadem Isabella Regina, sub picta Historia Bunduicae Reginae Angliae, armis tectae vno excepto capite, militesque alloquentis, iniecto lemmate: *Bunduicae orantis gratia ingruentis praedij horrorem vincit.* Ita verò habebat Elogium:

CVII.

Armatam timeant
BVNDVICAM
Romani
Illa tamen vulnerat, quia inermis
Ludit ferro manus, oris aurea pugnat gratia
Miscet omnia, nec tonat, Fulminea minùs
potuisset.
Vita carior Ducibus eras
ISABELLA
Quae Charites omnes tecum ipsa gestabas
Gerere bellum poterat miles nec timere
nec optare
Cogente Gratia hoc tantùm ingrata
Quòd beneficij conferendi adimebat libertatem
Suadebant alij lacrymas,
Peroranti Gratiae in funere
Claude si potes clepsydram lacrymarum.

VI. Contrarium si repugnantibus conflari videatur, rarum clausulae Elogij afflat leporem. Docuit exemplo simili Martialis de Damis, videlicet

Aspicis, imbelles tentant quàm fortia Damae
Praelia, tam timidis quanta sit ira feris.
In mortem paruis concurrere frontibus audent:
Vis, Caesar, Damis parcere? Mitte canes.

Videtur enim Vates repugnantia duo committere, hoc est, vt mittantur canes in Damas, & ita eae seruentur à morte: cùm à nullis, quàm à canibus lacerari ac perimi se metuant. Non repugnant tamen ista, imò bene cohaerent; propterea quòd ea sunt conditione Damae, vt inter se pugnantes ad mortem non alio, quàm canum latratu atque immissu dirimi valeant, & fuga sibi quaeque consulere. Iam accipe eiusdem typi Inscriptionem in Exequijs Philippi III. Hispp. Regis:

CVIII.

PHILIPPVS III
Inclytus Florentiss
Imperatorum Regumque Filius
Gener Socer Parens
Qui Filijs Augustissimis
Dotalem Austriacae stirpis generositatē partitus
Mortalitatis impatiens
Corporis robur aetate media fraudatum
Naturae munificentiss. restituit
* Omnibus ereptus Nulli mortuus
Hic lugetur

Cui enim prima facie pugnare non videatur, nec vni posse competere, vt idem omnibus ereptus sit, & nulli mortuus? Sed si attentiùs peruestiges sensum, bene coibunt, vt ex oculis quidem rapi potuerit, non ex memoria, quae fiet immortalibus illius Regis meritis immortalis.

Et contradictorijs, vt apud Ignatium Bompianum, Inscriptione Morali de Auro, verè aurea, quam sic habe:

CIX.

Auro viuimus
Non est tamen aurea vita,
Sed ferrea.
An ludimus Naturam?
Illa dat Aurum,
E terra, velut e corde
Nos e corde ferrum rependimus.
Aurum Cordis Virtus
Vitium est ferrum.
Parce Natura.
** Sine Auro aurei essent mores.*
Vis aurea reddere secula?
Aurum nega.

Miranda

Miranda nunquam satis clausula Epitaphij sibi positi à M. Ant. Bonciario apud Suuecrtium in Sel. Del. inter Perusina. Videlicet:

CX.

Non ego, Hospes, deflendus tibi. Ne erres. Tu à me leuandus. Mihi aduersùs perpetuas hostes Podagram, Chiragram, Caecitatem, Paupertatem, Inuidiam semper stetit inuicta Hilaritas. Diuae illae Caelestes donabant pugnanti auxilium, Vincenti triumphum. Mors ipsa est mihi, quã fuerat Vita, liberalior. Ista vnum Soli pedem non concessit, haec quatuor indulget, plures pollicetur; isthic diuturnos, alibi aeuiternos. Quandiu vixerim, quaeris? Hoc ego & viuens sciebam. TRIGINTA. DVOS. ANNOS. ET VNAM. NOCTEM. Abi, obi felix.

VII. Comparatio in Demonstratiuis,& Panegyricis persamiliaris est in extremo Elogij. Qui quidem locus parum discrepat ab Aequali, seu Pari. Argutè lusit Carolus Puccettus Florentinus Elogio in Serenis. Cosmum III. Etr. Principem, quod medium adornabat Tabulae, elegantissimo ad miraculum tractu Emblematis, ac lemmate multiplici variegatae. Hanc sua perfectam manu exposuit anniuersario die natali eius Principis Valerius Spada Ciuis Florentinus, scribendi, ac delineandi Magister vnus in paucis nostrae aetatis. Ita verò Puccettus:

CXI.

Tu quisquis es
Qui ab Eois, Occiduisque aduenicns oris
Venerabile Tusciae solum ancipiti tangis pede
COSMI
Magni Etruscorum Principis
Admirare Nomen, Stemma, Virtutem.
Maxima profectò Virtus
Quid enim aliud insigniores in eo Mathematicae disciplinae
Musicae praesertim
Quàm Sapientiam, Aetatis immaturae miraculum
prae se ferunt?
Maximum quoquè Nomen
ΚΟΣΜΟΣ
Templum Dei est
Vbi sanctius Religionis exemplar?
Maximum & Stemma
Hoc est ab ipso Caelo acceptum Insigne
Vetustissimam Generis, atque Regentium seriem
ostentat.
Ter itaque Maximum sinè piaculo illum dixeris.
Rediens autem renuntia tuis
Inaniter se iactasse Antiquitatem
Habet quippe suos Etruria
TRISMEGISTOS

Ad planiorem argumenti notitiam hoc habe. Elogio illa in Tabula coronam fecere dispositi circùm Orbes sex è stemmate Mediceo, quos ingenioso inuento Franciscus Cionaccius Florentinus typos esse voluit Mathematicharum sex disciplinarum, videlicet Musicae, Astronomiae, Astrologiae,

Astrologiae, Cosmographiae, Geographiae, Geometriae, imposita cuique Orbi epigrapha ex Dante Poëta Etrusco. Ac Orbi superno pro Musica inscripsit ex XXX. de Purgatorio

Dentr' alle note de gli eterni giri.

Primo ad dexteram pro Astronomia ex I. de Purgat. hoc adiecit lemma

E di salire al Ciel diuenta degno.

Primo ad lacuã pro Astrologia ex IV, de Purg. ita appinxit

Che suole à riguardar giouare altrui

Ad dexteram rursus alterum Orbe pro Cosmographia hoc animauit hemistichio ex XXXIII.

. . . . Più alto festina

Rursus ad laeuam Orbi suppositо pro Geographia sic accinuit ex Paradisi eiusdem Dantis X.

Che notabil fien l'opre sue

Denique infimo Orbi, qui coronam perficit, Geometriae typo hoc praefixit carmen ex Paradisi XXIV.

Anco la verità che quinci pioue

Horum significatuum rationem non afferimus, nec enim est nostri instituti; nec inuestigationis huius laudem par est, erudite Lector, nos tibi inuidere.

VIII. Emphasis vsus creber est in extremo praesertim Epitaphij. Ea formatur, quod citat Ferdinandus Vghellus in Italiae Sacrae to. I. inter Fanensium memorias, num. 33. sed purgandum ab aliquanta barbarie, videlicet;

CXII.

R.D.Domino Antonio de Pinarolo Sacr. Theol.Mag. Ord. Min. diuersis Prouinc. iterum Ministro, Episc. Fanensi, suae Cathedralis Ecclesiae, praediorumque omnium optim.restaur. bonorumque sibi à Deo dat. hilari eleemos. hoc superest sepulcrum. vixit annos LXXXV. obijt anno salutis MCCCC, IC.

Quòd enim dicit, hoc illi superesse sepulcrum, exprimere haud potuit viuidiùs liberalitatem, & profusionem Praesulis in subditos populos.

VIIII. Periphrasis, si peregrina fuerit, arguti locum implet in clausula, cuius generis est caeterà simplex, etsi callum Epitaphium Patauinum in Diui Antonij, citatum apud Vghellum in Italiae Sacrae to: altero inter Vrbinatum memorias. Cuius in calce Periphrasis gemina, sed altera ex raritate venustior, videlicet;

CXIII.

Antonio Tubetae Patauino
Athen. Antist
qui pub. Metaphys. ann. II
sup. XL
professus est. Diui Antonij
prouinciae anno II. Praefuit XX.
plura mo. edidit
an. aetatis altero & LXXX
naturae cessit
Hospitium hoc ad diem nunquam
reuersurum

Scilicet pro hospitio tumulum, pro die nunquam reuersuro sibi vult diem ludicij, qui quia extremus huius seculi, & meta cursus diuturni Caelestium orbium, rectè nunquam reuersurum dicit.

X. Correctio, qua plus subijcitur, in hunc censum venit. Quod praeclarè obseruatum ab Ignatio Bomplano, Inscriptione Morali de Statura; vbi habet

CXIV.

Mensura Corporis Animus.
Paruus est
cui Magno in Corpore Anima parua.
Magnus
cui paruo in corpore Magna Anima.
Excellit quisquis ingeniosior
Ingenio magis crescimus
quàm Corpore.
Habet crescendi metam Corpus
Ingenium non habet.
Ergo vel Ingenio cresce, vel Corpore.
** Errаui*
Ingenio cresce.
Naturae est crescere Corpore
Crescere Ingenio Virtutis est.

Quod schema locum habet, vbi licentior videri potest Metaphora, cui minus quidem subditur ex translatione, nihil tamen ex laude minuitur, vt apud eundem Bomplanum de Templo Diui Petri Vaticano: sic enim ludit;

CXV.

Siste Viator
Hoc Templum est Orbis angulus
sed Orbe maius
quo vel Caelum desilit
vel è quo nos subsilimus in Caelum.
Ante ingressum
Ampla patet Area
quasi proscenium Maiestatis
Surgit in ea Obeliscus
Debellatorum Inferorum Trophaeum;
Deinde eminent Gradus
quibus fit facilis ad Superos ascensus.
Post Gradus
sese ingens effundit Porticus
seu potiùs Portus Generis humani
Nec casu Columnis prospectus mititur
Vt sciant primo aspectu Mortales
Hoc esse Mundi columen.
I nunc, Ingredere
*Non templum, sed * Caelum videbis*
** Aut Vicarium Caeli Templum.*

Siquidem vbi Templum hoc Caelum appellari audis, superlatio dicti fidem minuit pulchritudinis: At vbi correctio Vicarium reponit Caeli, illico offertur ex contentione Templi ipsius cum Caelo immensa quaedam species elegantiae; subit mentem amplitudo vastissima, prospectus maiestas, Auro fornices vndique rutilantes, picturae hinc inde & emblemata beantia oculos, Numinis praesentia toto spirans Templo, loci denique sanctitas digna Caelo; Vt penè maius sit, quod animo conceperis, quàm quod pedem inferens conspiceris oculo, si quid tamen in terris maius vsquam conspicabere.

XI. Epiphonema quoquè, cuius habet typum in clausula Bomplanus Elogio de Maria Vere ineunte, Concepta.

CXVI.

Exuat Terra Hyemem suam;
Si Flos est indicium Veris
Iam Flos Dei conceptus est.
Ad nutum scilicet Obedientiae
mutantur Tempora.
Eua vocem Serpentis audiente
Ver abijt in Hyemem:
Maria vocem Angeli audiente
Hyems abijt in Ver.
Hyems Mundi Mors, Ver Vita
Sic Eua Hyemem peperit
Ver Maria.
Illa Mortem, Haec Vitam
** Vtraque audiendo.*
** Tantum interest, quem audias*

Praesertim vbi intenditur epiphonemati vis, allusione ad aliud, cum admixtione comparationis maiorum, vt magnificè praestitit Petrus Antonius Bonfilius Somaschensis Inscriptione Gymnasij Philosophiae in Collegio Clementino, Romae, cùm Regina Suecorum Christina eius Academiae adyta inuiseret, dispositis vbique Elogijs, & Epigrammatis. Ita verò inter alia ibi lusit:

CXVII.

Conscende Philosophiae exedram
CHRISTINA
Et quam sinè fictione didicisti Sapientiam
sinè inuidia communica.
Facillimus tibi labor est
Te ipsam tantùm ostende
Iamque omnia Philosophorum praecepta
tradideris
Vnicum Bonum in Virtute ponere
à Te optimè discent
Quae Regiae Fortunae munera
Virtutis amore abiecisti.
** Quanta Aeui nostri felicitas est*
** Quod vèl Reginas habet*
moribus philosophantes!

Nam grauissimum est Platonis dictum illud l. de Republica Dialogo, vbi habet de Regibus Philosophis: *Nisi vel Philosophi Ciuitatibus dominentur; vel hi, qui nunc Reges, Potentesque dicuntur, legitimè sufficienterque philosophentur* &c. Ad quod alludens Auctor Elogij Bonfilius sententiam validiùs vibrat, ad Reginas, quae sequioris sunt sexus, dictum trahens.

XII. Oxymoron, siue Acutum dictum; quod habet vim amplificandi. Quo de genere est clausula, quam imponit Ignatius Bomplanus Inscriptioni ad Aedem Lauretanam, videlicet:

CXVIII.

Deinè domus est?
An Caelum Terrae?
Stat se ipso;
suo tempore,
non infra aeterna & stabilis:
Caduca
Angelorum manibus aduecta
Trahit ad se se
quidquid vbique illustre
Naturae, Artis, Gratiae opera
Homines, Angelos, Deum
ignota quadam omnipotentia
quasi nouum magnitudinis centrum.
Nisi potiùs nouum Caelum
Et noua Terra est
Hoc Caelum
decebat exinanitum Deum:
Haec Terra
placebat non inanis, & arida
Sed foecunda verbo.
Caelo, & terra constare debebat
Domus capax Dei Hominis
Hic
VERBVM . CARO . FACTVM . EST
** An excelsius est infinito*
Infinitum in paruo?

XIII. Comminatio non simplex, sed schemate vibrata. Qualis est apud Vrsum in Inscriptione Pausilypensi, cuius perpetuus tenor natura argumenti seuerus, inexpectato demum schemate in gemmam lucet, Vt vides

CXIX.

Praedium hoc
Villa, Pomariisque munitum
Nec vlli obaeratum
Fabius de Dura Eques Parthenopaeus
Manibus primogenitis legauit
Perpetuoque nexu fidei commisit posterorum
Ne vnquam vllam ob causam
Vendant, Distrahant, Pignori dent
Secus si faxint, possessione cadant
Remque ipsam, vsumque fructumque vti vti fuerit
Iure mancip. aut quoquo alio iure
Adeant, Capiant, Vindicent
Secundo ex se loco geniti
Eademque lege nexi teneant;
Ni teneant
Primogenitorum Posteri repetunto
** Lapide hoc Indice, Caelo Vindice*
An. Sal. Hum. CIƆIƆXXXV.

XIV. Ex enumeratis partibus collectio totius: Enumeratio autem si varia fiat, & correlatiuè deducta, venustiùs Toto clauditur. In titulis breuioribus fermè habet sedem. Huius typum exhibuit Romulus Marchellus Collega noster, Genuae; Cùm primùm Diui Bartholomaei Aedes cum continente Coenobio à sacra Armenorum familia ad nostram, quae Diuo Paulo militat sub nomine Diui Barnabae, translata patuit. Vario enim Elogio, & Emblemate vndique disposito, foribus Coenobii haec ille inscripsit

CXX.

BARTHOLOMAEVS. PAVLVS. BARNABAS
Ex
Armenia Roma Cypro
Genuae
vno collecti domicilio
cultro ense lapide
has fores custodiunt.
Apage Profane
vnum violare nequis, nisi trino scelere.
Accede Pie
vno veneratus obsequio
Apostolicam Triadem

Comparatio mixta repugnantibus perquàm iucundè salsa in clausulis. Typum vulgauit Ioscephus Silos Neapolitanus Clericorum Theatinorum, ab amoenitate ingenii Princeps, Inscript. V. ad Aram Capuanae porticus in pompa Capitis simul & sanguinis D. Ianuarii (qui sanguis ad Capitis conspectum ebullit) in has notas:

CXXI.

Assertori & Parenti publico
Diuo Ianuario
Laureato Antistiti, Martyri Infulato
ob reportatas
Priscas Nuperas
Ab Hostibus A Flammis
victorias
Gratulabunda Capuanae Sedis nobilitas
Anniuersarios triumphos instaurat
** Nihil porrò inter isthaec trophaea*
Luculentius

Luculentius
* *Quàm sectum Victoris Caput*
Fusus Cruor.

Praefert haec Comparatio Caput & Cruorem caeteris trophaeis Ianuarij Martyris in pompa anniuersaria triũphantis. Quod verò trophaeum existat Caput non Victi, sed Victoris sectum, & cruor fusus, omnino repugnantiam sonat.

XVI. Metaphora similiter sapiet, cui praecedens dictum facit ex congruenti aditum. Hinc bellè Silos allegatus lusit in publica Supplicatione ex voto, ad Diuam Virginem sine labe conceptam, pro abacta pestilentia, Ara Nili sic inscripta.

CXXII.

Assueta à Conceptu Palmis
Augusta Virgo
teterrimam nuper pestilentiam
profligauit
Sospitatrici inclytae
Aram ponimus, immolamus corda

Namque Ara verè posita, consequens fit immolatio, quae ab Hostijs ad Corda transfertur.

XVII. Fabulae ex proportione accommodatio mirè sapit. quod carmine praestitit Martialis ad Caesarem Epigr. XXI. trahens fabulam de Orphaeo ad supplicium Sontis in arena exhibitum: Cuius, post descriptam scenam, conclusionem hanc subdit:

Ipse sed ingrato iacuit laceratus ab Vrso:
Haec tamen vt res est facta, ita ficta alia est.

Imitatus est egregiè locum Io. Baptista Vrsus Inscribens ianuae Gymnasij Regij Neapoli, videlicet:

CXXIII.

PHILIPPO. III. REGE
D. Petro Fernandez de Castro Lemens Com.
Prorege
Descripta olim alendis Equis Area
grandiore Musarum fato
Erudiendis destinatur ingenijs
* Vera iam fabula
Equina effossum vngula
Sapientiae fontem.

XVIII. Interrogatio quoque ex admiratione non parum indit leporis, vbi maximè fiat allusio: cuiusmodi ad dictum Christi Domini de centuplo pro vnoquoque obsequio sibi praestito alludens Petrus Antonius Bonfilius Somaschensis suprà memoratus, num. XI. Inscribens Auditorio Theologiae, ad eandem Christinam, quae ex studio SS. Patrum, ac Theologorum admonita erroris sui, fidem patriam eiurauit, Catholicam amplexa est, atque eius causa Regnum Suetiae potentissimum abdicauit. Ita verò Bonfilius:

CXXIV.

Excipe Christina
dulcissimos ruentem in amplexus
ipso in limine nutricem tuam
Huic tu Animae vitam debes
Illa tibi maximum decus
Regium Deo munus obtulisse
Hic fidem tibi datam confirmat
copiosissimam in Caelo fore
mercedem tuam.
* Quanta eris inter Beatos Christina
dum pro vno relicto
Centeno diademate coronaberis?

XIX. Postremum locum damus Agnominationi, nullum omnino daturi, si destituta sit neruis sententiae; & lusu duntaxat vocum puerili nixa. Habes ex Iosepho Silos exemplum, vt caetera illius, obseruandum. Est Inscriptio III. quam exposuit Neapoli in Porticu Capuana excipiendo Capiti & Sanguini D. Ianuarij splendidè excitata, videlicet:

CXXV.

Vindici ac Propugnatori Vrbis
Diuo Ianuario Magno
Aram religione, quàm mole aut cultu
augustiorem
inaugurant Capuana subsellia.
Insigni hac pietate
Caritatem, Bella, Luem
Vrbi & Regno cauent.
Erunt sub tanto Ciues patrocinio
Sine metu, Sine motu.

* Metum autem ad arma externa refert, Motum ad ciuilia, & intestina, quibus vtrisque vno tempore vexatum fuerat Regnum nuperrimè.

Plures adhuc formas argutandi in Elogij clausula cùm imitatione Martialis, cùm obseruatione Elogiastarum erit promptum comparare.

CAPVT

CAPVT VI.

De Vitiosis Argutijs.

COnfinia esse virtutibus vitia in hoc maximè scribendi genere deprehendimus, in quo, qui famam affectant ingenij, non rarò stomachabundos Lectores incurrunt, fructumque laboris exsibilationē pro plausu referunt. Quare ne tota pereat opera hactenus nauata cudendis argutijs, huius quoque pretium erit poenitendum, si vsum illarum peruersum, & quid peccari contingat, breuiter indicauerimus: auspicijs potissimùm Quintiliani, cujus sparsa praecepta colligemus, vt sub vnum aspectum cadant.

Vitiosae igitur Argutiae septem fere censentur. Hae sunt: Stulta, Falsa, Nimia, Supervacua, Communis, Leuis, Inepta. Sed vt natura singularum introrsùm inspectetur, faciliusque declinentur, recolere oportet, quae tradidimus huiusce Libri capite II. de Argutiae essentia, Memb. I. Et quae de Causis eius, Memb. II. Etenim si Argutia definitur *Rerum diuersarum in vnum dictum figurata, concinna, & peregrina coniunctio*: Sique in sylua rerum omnigena Ingenium hominis *rem aliquam* aduertit *natura* quidem *alienam ab re proposita*, sed quae *per industriam conciliari non renuit*: quidquid in hoc vel excessu peccabitur, vel defectu, Argutia existet vitiosa: Quod his modis contingit.

I. Si coniunctio illa in vnum dictum fiat rerum ita diuersarum, vt conciliari renuant, quia repugnantiam habeant concinnitatis inimicam, existet Argutia Stulta. Vt si dicatur *Equus hominem exhalans*, vel *Homo se ipsum equitās*, de Centauro, cùm haec impossibilia sint. Talia sunt, quae de Dijs suis luserunt Ethnici; repugnantia Diuinitati; vt, cùm Valerius lib. I. cap. I. §. vlt. ante Externa, referens Decretum Senatus, Ne Matronae vltra trigesimum diem luctus suos ob Cannensem pugnam susceptos extenderent, vt ab his Sacra Cereris peragi possent, concludit in hanc sententiam: *Qua quidem constantia obtinēdae religionis magnus Cae[l]estibus inuectus est rubor, vlteriùs aduersus eam saeuiendi gentem, quae ne iniuriarum quidem acerbitate ab eorum cultu absterreri potuerit.* Quid enim stultum magis, ne dicam impium, quàm Deo ruborem pudoremque tribuere? Ne carmini quidem permittendae huiusmodi sententiae: Sancta quippe est Poësis, ac Diuinis laudibus pangendis nata; sed & Poëtae ab Ethnicis ipsis sancti appellati: quare vnde clausulam Epitaphij Patauini defendat Auctor, quisquis fuit, ipse viderit, in hominem autē Christianum, licet stylo Ethnico pactum, videlicet:

CXXVI.

LONGOLIVM insano Ciceronis amore flagrantē
Mercurius nobis abstulit ante diem.
Scilicet, ille sibi ne linguae auferret honores.
Heu! Diuos etiam, liuor acerbe, petis?

II. Si res diuersae conciliari renuant defectu similitudinis, quae nulla vel modica intercedat, existet Argutia Falsa. Vt qui dixit *pedibus Virgilianorum carminum perferri Aeneam ad regnum aeternitatis*. Quid enim pedi carminis cum pede animantis? Et qui schidia ossium tracta è capite vulnerati adolescentuli tradens Matri; *Infelix*, inquit, *foemina, nondum filium extulisti, & iam ossa legisti*. Nimis aegrè trahitur collectio ossium ex rogo defuncti more veterum ad acceptionem ossium ex capite vulnerati.

III. Si renuant propter excessum, quia res assumpta immoderatè alteri superfertur, concinnitate exclusa, existet Argutia Nimia. Vt qui de Viro forti dixit, quòd *bella vmbone propelleret*. Huius generis implet hodie scenam Tribunus militum gloriosus, re tamen vrgente perpauidus, euius est (iactitat) *explosos in se bombardarum globos, placido porrectu dexterae exceptos, in hostem clade ingenti repulsare*.

IV. Si conciliatio rerum quidem fiat, sed talis, vt facie ingenij, ac solertiae blandiatur, ex cassa autem risum habeat; quae peregrina, & admirabilis fuerat futura, existet Argutia Supervacua. Vt de eo, qui sterilitate agrorum primùm vexatus, deinde naufragium passus dicitur se suspendisse: *Quem nec Terra recipit, nec Mare, pendeat*. Ac de eo, cui Pater sua membra laceranti venenum dedit, *Qui haec edit, debet hoc bibere*. Et de luxurioso, qui abligurito patrimonio simulabat mortem sibi inferre: *Necte laqueum; habes, quod faucibus tuis irascaris; Sume venenum, decet luxuriosum bibendo mori*.

V. Si quod vni datur, quadret in alterum, erit Argutia Communis, minore enim cū industria. Vt ad Sextium altero carentem oculo Appius,

Coenabo,

Coenabo, inquit, *apud te, vni enim locum esse video*. Hoc in omnes luscos conuenit.

VI. Si coniunctio verbis insistat, non rebus; hoc est pueriliбus iocis contineatur, aut aequiuocis extra figuratam locutionem, erit Argutia Leuis. Qualis adhortatio illa ad Alexandrum, vt solennibus ludis in Vrbe Olympia ipse quoquè cursu certaret; *Curre*, ait ille, *in nomine matris tuae*. Erat enim Matri Alexandri nomen Olympia: Leuitatem obijcit Quintilianus Ciceroni, quòd (extra Actionem quidem) Candidato cuidam, qui coqui filius habebatur, cùm eoram eo suffragium ab alio peteret: *Ego, Quoque*, inquit, *tibi iure faueho*. Quod si leuitatem habet hoc dictum, in quo tamen duae insunt argutiae verbales, idest, *Quoque* (antiquitus) pro *Coque* per Agnominationem, & *iure* quasi pro *iuste*, sensu autẽ ambiguo pro liquore ex coctura: Caueant sibi, quibus ita familiaris est lusus in voce.

VII. Si non seruet Industria decorũ, erit Argutia inepta: Ac decorum in tribus potissimè, Persona, tempore, loco (Recole de decoro in sententijs, Lib. V.) Ad personam inepta videtur Argutia in Epitaphio Christiano de Iuuene tricenario defuncto, vbi legitur: *Cuius mores virtutesque omnes intuentes Parcae senem putauere*. Nec protegit imitatio Martialis in Epitaphio de Scorpo, cuius est clausula;

Inuida quem Lachesis raptum trieteride nona,
Dum numerat palmas, credidit esse senem.

Nam licuit homini Ethnico memorare Lachesim vnam Parcarum ac Deam Ethnicis: licuit poëtanti, licuit de victore in ludis publicis: adde & hoc in persona ipsius iuuenis, *Ille ego sum Scorpus* &c. cuius à decoro non videtur alienum conqueri obliquè de Dea, quae sibi praeciderat stamen florente in aetate. Atqui nec homini Christiano id licuerit, nec Elogiastae soluto, nec intra sacra nostrorum Templorum. Ad Tempus videtur ineptus iocus in Epitaphio de Laelio Capilupo insigni Poëta, apud Suuecrt.

Si vera est, Laeli, Samij sententia vatis,
Quae tua nunc anima est, antè Maronis erat.
N. N. *Amico Pos.*

Si enim Maronis animam vult immigrasse in Laelij corpus, quia Maronis carmina egregiè est imitatus; cùm hic iaceat extinctus (est enim tumulo inscriptum Distichon) iam Anima Maronis non est Laelij, quòd eius corpore soluta in aliud migrasse ex ipsius certè Samij placito conuincitur. Denique ad locum ineptè ludi putatur in Epitaphio Ticinensi, aliàs ingeniosissimo, quod hic exscribimus ex Puccinellio, videlicet:

CXXVII.
Philippi II. & III. Cathol.
Nestori aut potius Regiae mentis Consiliario Bartholomaeo Brugnolo Senatus Mediol. Praesidi Qui tanquam nouus Vlysses Syrtes omnes enauigauit. Italiae Regens in alto Syrenum semper contempsit voces. Senator inter Scyllam & Charybdim tuto medius continenter euasit. Iustitiae semel atque iterum Praefectus, gloriosè antrum Cyclopis effugit. in omnique publico munere à Cyrcaeis poculis abstinuit. Hyeronymus, & Annibal Nepotes ex fratre Patricij Ticinen. P. C. Ann. suae aet. LXI. Obijt IV. Non. Sept. MDCIII.

Iam fabulae primùm de Nestore, tùm de Vlysse assumptionem concinnam hìc esse, nemo negabit, alteram praesertim per partes accommodatam implere numeros omnes Allegoriae: Verùm ineptam loco iudicabit, quisquis loci conditionem aduerterit, nimirum sepulcri, cui congruit (hoc magis, quò dignior defunctus) vel cum affectibus doloris, & commiserationis, vel saltem absque iocis laudatio, ad quod quidem non conducit vsus fabulae, praesertim vbi multiplex illa & operosa accommodatio nata potiùs est ostentationi, quàm affectibus. Nam nec fabularum cantilenae locum habent in luctu, nec fleri sententiolis potest, vt ait Quintilianus. Quare vt Epidicticae Inscriptioni, in qua datur affectari laudem ingenij, consentanea fuerit Vlyssis Allegoria de summo Viro Magistratibus gestis laudatissimo; ita Sepulcrali dissentaneam arguit loci aspectus lugubris, & humanae fragilitatis horrenda in mortuo repraesentatio.

CAPVT VII.

Quae quibus locis Argutiae congruant.

QVia inter Vitiosas Argutias censuimus Ineptas, quae scilicet decorum non seruant ex triplici capite Personae, Temporis, Loci; restat, vt placitum referamus ad genera Causarum, & his

& his subiectas species, de quibus in sequenti Operis parte. Repetere autem oportet traditas superiùs Cap. II. Memb. III. huiusce Libri, species Argutiarum ex obiecto; tùm quaestionem hic propositam sic decernimus.

In Demonstratiuo genere vel laudatur, vel vituperatur ab Elogiaste non secus, & ab Oratore. In quo Materia distingui debet, & Finis. Et quidem Laudatio, cuius materia grauis & finis serius, V. g. Principis Viri, quò merita illius eluceant, & ad imitationẽ accendant; haec Graues poscit Argutias, Iocosas interdicit. Cuius autem materia leuis, aut amoena, scilicet ad delectationem nata, non respuit venustas, quae inter Iocosas numerantur. Leuis autem illa praecipuè, quae ioci causa exponitur. Quod si materia sit quidem grauis, Finis tamen ostẽtatio ingenij proprij cum delectatione legentis (quod vocant genus Epidicticum, sub Demonstratiuo contentum) cùm graues recipit, tùm ex Iocosis venustas, has quidem perquàm moderatè, & citra lasciuiam. Nam in materia leui, & amoena maior vtique est licẽtia. Haec de laudatiuo Elogio. Vituperatiuum autem, similiterque Ironicè laudatiuum Argutias graues iocosis, & his quidem ridiculis immixtas patitur. Id meliùs in leui materia. Exempla in graui laudatiua, & ad finem serium praebebit prae alijs Elogiastis recentibus Hortensius Pallauicinus in Vitam Magnae Deiparae, Et in Caesares Austriacos; Aloysius Iuglaris in Patres Infulatos Orientalis, & Occidentalis Ecclesiae; Lucas Bertolotus è Congreg. Fuliẽsium in varios; Constantius Martinellus sparsim, praecipuè in D. Thomam à Villanoua; Maximianus Dezza in Heroes Theatri sui; Felix Verducciolus passim, in primisque, in Reginam Suetiae ad Romanã fidem Regno abdicato traductam; Leo Matina in Duces Reip. Venetae; Octauius Ferrarius in libello Elogiorum, & Epitaphiorum edito. In leui materia concinnarunt Elogia Chimentellus in Iberum equum; Vrsus in Bucephalum, & in Calamum suum; Pola in bruta varia; Bomplanus in Rosam, in Exilium, in Timorem. In Epidictico genere legẽdus Thesaurus in Patriarchis: In Vituperatione eminet Pola in XII. Caesares Latino, & Italico vulgari sermone singularis: Res autem leues vituperauit prae alijs Vrsus ludens in Tumulo Cupidinis, in Restem, quo Iudae fractum est iugulum, in Tumulis quoque Iudae Iscariotis, Simonis Magi, Martini Lutheri, Ioannis Caluini, & Mahometis.

Demõstratiuo Elogio subijcitur Historicum, & Didascalicum. Illud, si purum fuerit, sequetur historiae fusae conditionem, idest ieiunum erit ab argutijs: sin floridum, quo de genere est L. Florus in Epitoma, non respuet venustas perparcè tamen; & eas fere non quasi ab Elogiasta ipso cusas, sed quasi alterius Auctoris ab se citatas. In argumento autem graui sententiosas admittit, quarum est multa paucis docere. Id quod Didascalico iustiùs debetur: Huic praetereà, vbi doctrinam alienam confutat, graues iocosis, idest venustis immixtae.

In Deliberatiuo genere Elogiasta serijs vtetur, quà sententiosis, quà grauibus, pro conditione argumenti. Venustis aegrè locum inueniet, ridiculis omnino nullum, nisi in argumento iocoso.

Denique in Iudiciali Graues propriam habent sedem ad motum; itemque Mixtae ex graui, & venusta ad cauillationem.

Historica pura sunt fere antiqua omnia marmora Sepulcralia, Triumphalia, Theatralia. Didascalium exempla habes altera Parte huius Operis, suo loco. Quemadmodum & Deliberatiui generis, & Iudicialis.

Misceri autem haec tria genera in Elogio similiter contingit, ac in oratione, vt passim obseruabis, & nos infrà indicabimus.

Porrò Venustas Argutias alicunde quidem excludimus, non autem Venustatem, vt omnis Epigrammatis, ita & Elogij indiuiduam comitem: quam quibus ex locis conquiras, habuisti ex proximo libro V. de Elogij Venustate.

Ridiculas autem argutias, ne quid Lector desideres ad complementum huius instituti, tractandas reijcimus in tempus aliud, siquod successiuum tulerit data nunc ipsum nobis gratissima prouincia.

FINIS.

INDEX

INDEX I. ELOGIASTICVS.

Seu

CENSVS AVCTORVM RECENTIVM.

Quorum Elogia hoc volumine prodeunt

INDEX II. TYPICVS

Seu

QVIBVS IMPOSITA INSCRIPTIO AD EXEMPLVM

Notarum significatio.

L. Librum, P. Paginam, E. Elogium indicat.

Arcui

F

H

I

Sacello

T

V

SEPVLCRO

A.

Adolescentum

Antistitum
varij ordinis

Recent.

S E P V L C R O

F

Filiorum.

Formosae.

S E P V L C R O

Imperatorum.

Incertorum.

Infantium.

Recent. Infantis Annicali. P. 683. E. XXX.

Ingenuorum.

Antiq. P. 26. E. XXXVII.
Recent. P. 100. E. LXXXIX.
Recent. P. 322. E. DLXXXV.
Antiq. P. 439. E. XI.
Recent. P. 451. E. LIX.
Recent. P. 478. E. CLVI. cum censura.
Recent. P. 680. E. XXII.
Antiq. P. 500. E. CCXLVII.
Recent. P. 542. E. XXV. & Antiq. XXVIII.
Recent. P. 558. E. XCI.
Antiq. P. 637. E. CCCXXV.

SEPVLCRO

L.

Literatorum.

Ingenuorum promiscuè, ac Patriciorum,

Recent. P. 20. E. XXI. cum censura.
Recent. P. 38. E. XLV.
Recent. P. 35. E. LXIII.
Recent. P. 186. E. CCXXIX.
Recent. P. 243. E. CCCXLVIII.
Recent. P. 252. E. CCCLXIII.
Antiq. P. 256. E. CCCLXXII.
Recent. P. 270. E. CCCCI.
Recent. P. 283. E. CCCCXLV.
Recent. P. 284. E. CCCCXLVII.
Recent. P. 287. E. CCCCLVIII.
Recent. P. 321. E. DLXXXI.
Recent. P. 321. E. DLXXXII.
Recent. P. 336. E. DCXVII.
Recent. P. 339. E. DCXXI.
Recent. P. 340. E. DCXXIV.
Recent. P. 340. E. DCXXV.
Recent. P. 341. E. DCXXVI.
Recent. P. 341. E. DCXXVII.
Recent. P. 341. E. DCXXIX.
Recent. P. 342. E. DCXXX. & DCXXXI. & DCXXXII.
Recent. P. 343. E. DCXXXIII. cum censura.
Recent. P. 719. E. XC.
Recent. P. 355. E. DCLVI. & DCLVII.
Recent. P. 357. E. DCLVIII.
Recent. P. 383. E. DCLXXXIX.
Recent. P. 395. E. XII.
Recent. P. 639. E. CCCXXXI. & CCCXXXII.
Antiq. P. 640. E. CCCXXXIV. est audacissimum.
Recent. P. 711. E. LXV.
Antiq. P. 441. E. XXII.
Recent. P. 451. E. LVI.
Recent. P. 457 E. LXXXIII.
Recent. P. 484. E. CLXXI.
Antiq. P. 485. E. CLXXIV.
Recent. P. 486. E. CLXXIX.
Recent. P. 497. E. CCXXXIV.
Recent. P. 504. E. CCLXII. (errore Typograph. CCXII.)
Antiq. P. 513. E. CCXCIV.
Recent. P. 517. E. CCCXXI.
Recent. P. 518. E. CCCXXII. cum censura.
Recent. P. 712. E. LXVII.
Recent. P. 538. E. XIV.
Recent. P. 544. E. XXXIV.
Temporis dubij. P. 548. E. CXIII.
Recent. P. 726. E. CXIII.
Recent. P. 548. E. LI.
Recent. P. 720. E. XCVI.
Recent. P. 556. E. LXXX. & LXXXI.
Recent. P. 696. E. LI. cum praecedente censura.
Medij temporis. P. 557. E. LXXXIV.
Recent. P. 575. E. CXLV.
Recent. P. 702. E. LIV.
Recent. P. 576. E. CL.
Recent. P. 679. E. XVII.
Recent. P. 585. E. CLXXXVI.
Recent. P. 641. E. CCCXXXVII.

Quibus adde.

Recent. Pictoris, & Architecti. P. 503. E. CCLIX.
Recent. Poetae Latini, Etrusciq. P. 678. E. XVI.
Recent. Pictoris. P. 512. E. CCXCI.
Recent. P. 543. E. XXIX.
Recent. P. 558. E. XCIII.
Recent. Architecti. P. 569. E. CXXI.
Antiq. Grammatici. P. 628. E. CCXCI.
Recent. Statuarij. P. 714. E. LXXI.

SEPVLCRO

M.

Recent. Maledici. P. 498. E. CCXL.
Antiq. Mariti. P. 502. E. CCLVI.
Antiq. Mariti. P. 444. E. XLI.
Antiq. Mariti. P. 637. E. CCCXXIII.
Antiq. Mariti. P. 576. E. CLIV.
Antiq. Mariti, & Vxoris. P. 551. E. LIX.
Recent. Mariti, & Vxoris. P. 558. E. XC.
Antiq. Mariti, & Vxoris. P. 508. E. CCLXXIX. (errore Typographi. E. CCXXIX.)
Antiq. Mariti. P. 613. E. CCLX.
Antiq. Mariti. P. 613. E. CCLXII.
Recent. Mariti, & Vxoris. P. 482. E. CCLVI.
Antiq. Mariti, & Patris. P. 614. E. CCLXVIII.
Antiq. Matris cum Filio. P. 586. E. CLXXXIX.
Antiq. Mariti. P. 628. E. CCXC.
Antiq. Matris. P. 574. E. CCXL.
Antiq. Matris. P. 577. E. CLVII.
Antiq. Matris, & Filiae. P. 625. E. CCLXXXIII.
Antiq. Matris. P. 635. E. CCCXV.
Antiq. Matris, & Vxoris. P. 635. E. CCCXVI.
Recent. Mariti. P. 644. E. CCCXLV.

Matronarum.

Antiq. P. 455. E. LXXV.
Recent. P. 544. E. XXXV.
Antiq. P. 549. E. LV.
Antiq. P. 556. E. LXXV.

Principum

Principum.

SEPVLCRO

R

SEPVLCRO

S

Sanctorum.

Seculi fequioris.

SEPVLCRO

V

Vxorum.

INDEX III. LEXICVS

A, indicat Primam columnam Paginae : B, secundam: E, Elogium: L, Librum: P, Paginam.

est, quae ex praecedentibus sibi munit viam, P.670. B. Peregrina, quae dat rebus inanimis sensum aut vitam. ibi. A. B. ✠ Metalepsis in gradatione est posita. Vt pro tenui congiario heminarium. Nam Congiarium est genus ad donum & mensuram (consule Ambr. Calepinum) Ergo à liberalitate fit gradus ad mensuram, & à congio mensura ampla ad heminam exiguam. ✠ Allegoria fit ex metaphora similitudinis vel proportionis frequentata, in eodem genere. Vt de Patrono melius obiectante crimina, quàm defendente, dictum est habere bonam dexteram, malam sinistram. ✠ Aenigma est metaphora obscurior, vt Consul Dialis de illo, qui Consulatum tenuit vno die: Dialis enim dicitur de Dio, i. e. Ioue, vnde Flamen Dialis Sacerdos Iouis &c. ✠ Plurium Troporum mixtione fiunt meliores Argutiae, vt Synecdoches cum Metalepsi in illo: Regnabunt capuli, i. e. Vincet is, qui classem validiorem habuerit. Nam Capulus remi pro remo ponitur, & remus pro classe, pars scilicet pro toto gradatim. ✠ Agnominatio est ex similitudine literarum deflexio vocis in contrarium: quatuor modis, 1. adiectione literae, vt fatum nescient scripta, quae factum hoc referent; aut adiectione syllabae, vt Faustus Pater, morte filij infaustus. 2. detractione literae, vt senex pannis, annisque obsitus; aut syllabae, vt de igne purgatorio, hic morari est ipsum ac mori. 3. mutatione, vt de facto mirabili, quis hoc factum non fictum putet? 4. transpositione, vt Laudatio, & Adulatio. ✠ Mixta tropo argutior fit, vt de duobus summis Viris, Saluete Italiae lumina, gemina Iris, sed gemmea. ✠ In vsu Agnominationis haec caueto; 1. Rara agnominatio fulget clarior, nec videri debet quaesita, sed nata, & sponte oblata. 2. geminata, v. g. detractione simul & mutatione fulciri poscit concinnitate sententiae, vt de Lamecho Auctore primo Polygamiae, Lamechus Moechus. 3. adscita ab exotico sermone non sapit, vt illa Raynerius fuit Radius in nigredine radians. 4. allusio nominum omittenda, vbi adest materia laudationis ex dotibus animi & corporis. ✠ Alliteratio fit, cùm ex prioris vocis sono deducitur sonus alius, pluribus id modis. 1. diuisione, vt in tumulo Nothi, Tumulus, Tu mulus. 2. coniunctione, vt Duratius (cognomen Cardinalis in regēda Ecclesia iustissimi) Durat ius. 3. adiectione, vt agere, satagere. 4. mutatione, vt Senatus, iuuenatus. 5. transpositione cum mutatione, vt Claudius Tiberius Nero, Caldius Biberius Mero. ✠ Cautè vtendum Alliteratione, ne vel barbarie peccetur, vel puerili leuitate, praesertim in Inscriptione soluta. ✠ Alliterarionis bonae exempla in nomine proprio. Pag. 679. E. XVII. In gentili. E. XVIII. & XIX. In vtroque simul. P. 680. E. XX. Exempla alia ad censuram vocata. ibid. ✠ Inseruit hoc schema vituperationi magis, quàm laudationi; adhibitum indecorè congruit. Scurrae (exemplum antiquum defenditur. P. 681. E. XXVI.) frigiditati est proximum etiam in carmine. 682. A. Censura in nonnullas Inscriptiones recentes, ibi. nonnullae probantur. 683. & seq. ✠ Ad Alliterationem reuocatur Echo: Eius exemplum in Elogio soluto. 684. B. Suadetur vsus Alliterationis, & Bisquaesiti rarus. ibi, & seq. Manca est Alliteratio vadens ad sermonem exoticum. 685. B. ✠ Anagrammatismus. P. 685. Est figura, qua literae alicuius vocabuli rescribuntur, & sursum deorsum traijciūtur vltro citroque commeantes, ita vt ex ijs extet aliqua sententia, quae dicitur Anagramma. Hoc erit perfectissimum, si litera nulla desit aut supersit, vt Roma, Maro, Amor ✠ fit in nomine proprio, vel gentili, vel ambobus, vel Patriae, vel Dignitatis, vel omnium simul. Exempla ibi, & seq. ✠ Licentiae in anagrammate cōficiendo sunt. 1. dissolutio diphthongi in suas vocales. 2. migratio illius in vocalem dominantem. 3. vocalis in diphthongum. 4. vocalis in sibi cognatam, A in E, E in I, O in V, & V in O. 5. consonantis simplicis in duplicem. 6. geminatio consonantis ex licentia poetarum. 7. omissio literae H. 8. adiectio literae ex illis, quae nomen constituunt. 9. mutatio vocalis in consonantem. 10. licentia gemina aegrè admittitur. 11. omissio vnius, aut alterius literae, vbi crebra sit in dictione ✠ Anagramma accommodandum idiomati nominis, Latinum Latino. ✠ In eius vsu haec obseruanda. 1. sententia nè remotiùs petatur. 2. accommodetur tempori, loco, personae. 3. amat insertari carmini, etiam Epitaphijs ex decoro defuncti. v. g. puellae aut bruti. Admittitur interdum Elogio soluto, & panegyrico. 4. Nihil feruet de nomine, aut voce, vnde manat. 5. continuat Elogium solutum cum carmine. ✠ Panegyricus plenus ex Anagrammatis. P. 692. ✠ Anathematismus est schema, per quod in versu metrico verba ex suo transponuntur loco, & variè committuntur, vt lege metri seruata, ex vno fiant plura carmina. Vt *Tot tibi sunt dotes, Virgo, quot sidera Caelo*. Quod ad mille viginti duo carmina multiplicatur. ✠ Hisopsephismus, qui literas non transponit, sed saluo ordine accipit ad vsum numerorum, ita vt nomen vnius rei pro alterius quasi tropicè vsurpetur. Debet adesse fundamentum eius quasi translationis, vt quia Nilus refert vicissitudines annuas temporis, nimirum incremento aquarum aestatem, decremento autumnum & hyemem, floribus inde nascentibus Ver; idcirco Nilus appellatus est Annus, & vocis Graecae literae inueniuntur conficere numerum dierum Anni. Nam ν significat 50.

ς 5. ι 10. λ' 30. ι 70. ς 200. ✝ Ex hoc ſchemate tota conficiuntur Elogia dicta Cabaliſtica. P. 694. E. XLIX. in queis numerus ex literis ſingularum dictionum collectus efficit numerum anni, quo ponitur Inſcriptio. ✝ Chronographica huc refertur, in qua literae numerales ex vſu Latinorum è corpore reliquo dictionum extantes ſignant ſeculum & annum. Parum probatur hoc figurae. Exempla, 695. A. B. Cenſura varia, ibi, & ſeq.

Cap. IV. Argutiae ſecundae intellectionis. P. 696. fiunt, cùm duo nomina inter ſe nectuntur mediante Verbo, vt Vulpes pilum mutat, non mores, dictum in Veſpaſianum auarum. ✝ Elogiaſtes à Logico diſcrepat, quod ad veritatem argutae Enunciationis non exigit apertam veritatem, i. e. dicti cum re conſenſionem, imò apparentem ſolùm, non ſubſiſtentem. ✝ Ambiguum eſt vox duos ſenſus habens diuerſos, ex vſu vulgari, ſed vnum magis communem, à quo trahitur ad alterum, quem ſuggerit res praeſens. Iuuari debet rebus, non ſolis verbis, Vt interroganti Accuſatori, quo tempore Clodius eſſet occiſus, Serò (reſpondit Cicero) non tam de hora veſpertina intelligens, quam quod homo nefarius fuerat maturiùs occidendus. Interuenit quandoque vſus vocis translatae ſenſu nouo, & inuſitato. Exempla ſunt P. 698. A. B. ✝ Ab exorico ſermone petita ambiguitas ſcurrilis fit. ibi. Exemplum artificioſae enunciationis idem ſignificans in diuerſo idiomate. 699. A. Artificioſior Retrograda, quae contrarium efficit. Exempla ibi. ✝ Diuerſum habet has ſpecies. 1. Dialogiam, qua vox ambigua repetitur ſignificatione diuerſa, vt in Epitaph. Amici, dum viuimus, viuamus. Priore loco pro vita, poſteriore pro vigilia (ex Stoicis) vel pro voluptate (ex Epicureis) 2. Plocen cùm vox iterata prius perſonam, poſtea mores ſignificat. Vt de Alexio domi incognito Parentibus: Quaerebant parentes Alexium in Alexio. 3. Cinnum, duarum rerum diuerſarum colligationem, vt Tam deeſt auaro quod habet, quam quod non habet. 4. Paradoxum, vt de homine mēdico, & improbo; Quid huic abeſt, niſi res, & virtus? 5. Correctionem, vt de S. Antonio in ſepulcro vitam agente: Viuus ſepulcro conditus, ſi tamen viuus, qui toties iam obiectat. 6. Deriuationem, cùm voces coniunguntur, & vna deriuatur ab altera; vt Infeliciſſimum genus infortunij eſt fuiſſe felicem. 7. Antitheſin, vt Melius eſt Herodis eſſe porcum, quàm filium. ✝ Contrarium, vt de duobus competitoribus mittendis ad bellum, neutro idoneo, dictum eſt; Alter nihil habet, alteri eſt nihil ſatis. Exempla breuium Inſcriptionum ex Contrarijs. P. 701. B. & 702. A. B. Contraria cum translatis argutiora; Etiam Oxymoro, ſeu dicto, quod primo guſtu fatuum, pòſt acutum percipitur, vt nunquam ſe minus otioſum eſſe, quàm cùm otioſus eſſet: nec minus ſolum, quàm cùm ſolus eſſet. ✝ Repugnantia, cùm quae vni contrariorum naturaliter conueniunt, cum altero contrariorum conferuntur, vt ſi voluntas nocendi conueniens inimicitiae coniugatur cum amicitia; Ita in Florentium, qui Diuo Benedicto panem porrexit venenatum: Panem veneno imbuit, ſceleſtus etiam beneficio. Exempla P. 704. A. B. & 705. ✝ Comparatio figurata, ſeu quae tropis miſcetur, vt ex Metonymia. Sic Caro de tribus Legatis, quorum vnus podagra, alter capite vulneribus confoſſo, tertius amentia laborare videbatur; Populus, inquit, Romanus Legationem mittit, quae nec pedes, nec caput, nec cor habet.

Cap. V. Argutiae Tertiae intellectionis. P. 705. quorum ſpecies ſunt. 1. Enthymema Elogiaſticum. Differt à Rhetorico, quia eius tota vis illatiua non conſiſtit in natura, ſed in mentis ſolertia, neque tam infert verum, quàm pulchrum, & ad veri ſpeciem ingenioſè fictum. ✝ Argutum enthymema diuiditur in Naturale, in quo praecedit Propoſitio, ſuccedit Ratio, Vt de Diuino Verbo: [Hoc nimis anomalum Verbum eſt, omni praeſens, & infinitum in tempore] Et Artificiale, ex Ratione prius, deinde Propoſitione, vt de eodem Diuino Verbo [cùm nullis regatur caſibus, nullius eſſe ordinis poteſt] Vter horum modorum, & quando ſit tenendus, ipſa dictabit argutia; haec namque ſecundum amat locum. Exempla ibi plura. ✝ Diuiditur etiam in expreſſum, ſeu apertum, cuiuſmodi ſunt allata ibi: Et tacitum, ſeu ſubintellectum; Vt de Æquis populis bello domitis à Cincinnato, qui ab aratro ad Dictaturam venerat [Ne quid à ruſtici operis imitatione ceſſaretur, victos more pecudum ſub iugum miſit. Enthymema quò tectius, hoc argutius; Exempla 707. B. Informantur figuris Reticentiae, Ironiae, Sententiae, ibi, & 708. ✝ Imago Elogiaſtica eſt figura Enthymematis, quae rem non veram, ſed quaſi veram repraeſentat, alio vocabulo Fictio aperta. Conſtat Propoſitione, & Ratione. Vt de bello Gallico Romanis funeſtiſſimo [Ea fuit vis calamitatis, vt in experimentum illatam putem Diuinitus: Scire volentibus Dijs, an Romana virtus imperium Orbis mereretur. Exempla plura, etiam Poetarum, ibi. P. 709. & Elogiaſtarum, ibi. B. & 710. 711. 712. ✝ Argutiae claudētes Elogium, arguunt ipſum cognatū Epigrammatis. P. 712. ✝ Epigramma ratione Argutiae duplex, Simplex, & Compoſitum; illud indicat rem ſimplici narratione, nonnunquam ornata, & venuſta: hoc ex narratione deducit aliud vel Maius, vel Minus, vel Aequale, vel Diuerſum, vel Contrarium. Exempla Maioris Poetica primum, deinde Elogiaſtica. P. 713. numero I. vſque ad 714. A. Minoris, ibi, num. II. vſque

ad

XCVI.

XCVI. Coniunct. omissae exempla recentiã. 460. & 461. Alicubi admissae. 462. Coniunctio necessaria ante Totum, vel Genus post enumeratas partes, vel species, ibi. Exemplum vetus E. CII. Et vbi diuersa committuntur. 463. E. CIII.

+ Transitionum intra corpus Elogij. P. 463. + Transitio duplex, I. Perfecta, est clausula, seu epilogus rei dictae, & propositio, seu exordiũ dicendae. II. Imperfecta est ex his altera. A. Elogijs pluribus vnum in corpus cocuntibus potest Elogium gerere Exordij vicem tam ad totum corpus, quàm ad partes maiores. Clausulae vicem similiter. Etiam ad alia scribendi genera. Exempla, ad corpus Elogiorum, ibi. Ad corpus mixtum vario Elogio, Carmine, Symbolo, Emblemate, ac subinde ad partes singulas. 464. A. B. & E. CIV. Item ad corpus varij Carminis, & Emblematis in Theatro gemino. B. & E. CV. CVI. CVII. Ad orationem solutam exempla duo. 465. A. Datur Transitio ab Elogio ad Elogium in corpore ipso, Perfecta, vel Imperfecta. Exempla A. B. & à Pag. 466. ad 469. In Pona artificium adfectationi finitimum, vbi clausula praecedentis Elogij fit principium subsequentis. A. B. Thesaurus in corpore Elogij perfectis transitionibus mirabilis potius, quam imitabilis. 470. A. B. Clausula post corpus Elogiorum perbellè fit Elogio. 468. & seq. + Particularum Expletiuarum. P. 470. Hae sunt coniunctiones subiunctiuae Quidem &c. Similitudinis, Sicut &c. Interpretatiuae, Scilicet &c. B. Causales Nam &c. 471. A. B. & seq. (admittuntur tamen in Elogio vnius periodi, vbi plura membra) Quae finem indicant, Vt, Ne &c. 472. A. Illatiuae, Ergo &c. Aduersatiuae, Sed &c. ibi. Quando Expletiuae admittendae, exempla B. E. CXXXIII. & 473. & seq. + Si voces necessarias solum admittat. 474. Hinc vitat Pleonasmum, A. praeterquam vbi intéditur Energia, B. Censura in Inscriptionem redundantem, 475. A. Asiaticismum in compositione, ibi. Probantur particulae Syllabicae ad energiam, B. Censura multiplex in marmora quaedam antiqua, ibi, & 476. A. B. & 477. A. (Exceptio causa energiae, ibi.) & in recentia, ibi. & B. Correlatiuorum alterum sufficit, alterum abundat, nisi prope committantur ad energiam, ibi, & 478. Censura adhuc in recentia redundantia, B. & 479. & 480. A. Litterula vna abundans vitiat Laconismum proprium Elogij, B. Censura multiplex vsque ad 485. A. Breuitatis studio Antiqui cùm voces non necessarias cauebant, tùm necessarias ipsas decurtabant syllabis, aut in elementa solitaria contrahebant. B.

+ Si nudas, & proprias afferat. P. 485. idest nudas Epithetis, & minimè translatas. Exempla antiqua. A. B. & 486. A. Recentia B. Admittitur Periphrasis breuis, ibi. Nuditas, & proprietas amatur, vbi vel summa breuitate opus est, vel Persona maximè celebris. 487. Obseruatio in nomen proprium suppressum in Epitaphio. E. CLXXXIV.

+ Membris in Incisa contractis per Participia praeteriti temporis. P. 487. Exempla antiqua. ibi. A. B. & 488. & seq. Interdum breuis Inscriptio amat laxari in membra, maximè ad perspicuitatem, & suauitatem. A. B. Exempli recentia B. E. CXCVIII. & 490. E. CXCIX. & CC. De vsu Participij simul & Membri exemplum antiq. E. CCI. Praecepti elucidatio ad praxim. B. Censura in marmor recens. 491. E. CCII. Praecepti ampliatio ad Participium Futuri. A. B. + Aut per Gerundia. 491. Exempl. antiq. E. CCIII. & per Gerundiua. Exempl. antiq. E. CCIV. Exempl. recent. 492. E. CCV. + Aut per Verbalia. 492. finita in or. A. Exempl. antiq A. B. recent. 493. E. CCIX. & CCXI. In vx. A. Exempl. antiq. B. In bilis, ibi. + Aut per Epitheta adiectiua 494. Exempl. antiq. ibi. & 495. & recent. promiscuè, + aut per substantiua, quae & cōtinuata. 496. vt illa, Pater Patriae, Princeps iuuentutis &c, Exempl. antiq. A. B. & 497. Continuatorum ordo triplex, Generis, Conditionis, Officij. B. Exempl. recent. 498. Geminantur interdum. B. Multiplicantur. 499. E. CCXLI. & CCXLII. + aut per Praepositiones. 499. & seqq. Hae sunt, Ob, ibi, & 500. A B. Propter, ibi: Contra, ibi: Sub, 501. Ex, A. B. Ab, 502. A. Supra, ibi. In, A. B. Sine, ibi, & 503. Exempla sub singulis. + aut contractis membris in Aduerbia. 503. Vel sine casu, vel cum casu. Sine casu, vt Viritim. A. Cum casu, vt Salutis ergo. B. & 504. Item Causa, vel Gratia, vt honoris causa &c. A. B. & 505. + aut in Ablatiuos absolutos. 506. siue per Participium, siue per Nomen. Exempla prioris antiqua. A. B. Recentia, ibi, & 507. A. B. etiam contra cānones communes Grammaticae, vt Ille sibi se viuo tumulum fecit. A B & 508. A. In quo cauenda barbaries. B. & seq. Ad absolutos referuntur alij communes ablatiui, vt Causae &c. 509.

+ Aliunde contrahi poscit P 509. vt ex Genere, suppressa numeratione specierum, & ex Toto suppressa partium. Exempla antiq. & recent. A. Ex vocibus deriuatiuis. B. Ex primitiuis, ibi. Ex notis numerorum aduerbialibus ibi, & 510. A. (Excipe energiae gratia, ibi, & B. & distinguendi temporis:) ex particulis quibusdam compositiuis, vt Sesqui, A. B.

+ Officit Breuitati Parenthesis, nisi perbreuis sit. P. 510. Exempl. Virgilij, ibi. Exempla in marmoribus antiquis breuissimae Parenthesis. 511. A. Ablatiuus absolutus non habet rationem Parenthesis, ibi. Censura in quosdam recentes Elogiastas. B. Exempla probata recentium, & antiq. promiscuè, ibi, & 512. + Et Periphrasis, nisi perbreuis. P. 512. Exempla

pla breiuiusculae antiq. A.B. & 513. Periphrasis pari constans numero syllabarum, ac tes descripta, & optima censetur, & lepida, ibi, A. Censura in marmor vetus non boni seculi. B.

+ Conducit Ellipsis, quae est partis orationis ad plenitudinem sermonis constituendam defectio. P. 513. Dupliciter, vel ex vsu communi loquendi, vel ex rei obiectu. Primo modo, vt Equo publico, ibi. Similis Deo os, humerosque. 514. A. Verbum EST desideratū. B. & Verbum Actionis, vt Posuit, ibi, & 515. A. Item Passionis. A. B. Alijs quoque locutionibus. Altero modo supprimitur nomen rei inscriptae, quia cernitur, vt in fronte Pantei; M. Agrippa Fecit, supple hoc Templum. Et cum rei nomine Verbum actionis. 516. A. B. Censura in quaedam marmora, exercitationis gratia. 517. A. B.

+ Zeugma. P. 517. & seq. Exempla veterum, & recent. ibi. Censura in recens marmor. E. CCCXXII. Exempla probata. E. CCCXXIII. & CCCXXIV.

+ Syllepsis, quae, quod deest, è proximo assumit, variatis attributis ad ipsius cum proximo conuenientiam. 519. Exempla antiq. & recent. ibi.

+ Prolepsis. P. 520. cùm praecedit Totum, quod in partibus deinde intelligitur, vt Tarquinios Reges ambos, Patrem vouisse, Filium perfecisse, i. e. Templum. Exempla marmorum, ibi. Aut contrà cùm partes praecedunt Totum, vel Species Genus. 521. B. Exemplum, ibi.

+ Emphasis, quae plus significat, quam dicit. P 521. & seq. Exempla varia veterum, maximè sepulcralium. 522. & 523. Et recentium, ibi, & seq.

+ Synonyma breuiora, v. g. Vt, pro Postquam. P. 524. Voces simplices, vt donum tulerunt, pro contulerunt. Exempla marmor. antiq. ibi, & 525. Syncopara, vt fabrum pro fabrorum. A. Exempla marmorum antiq. Contracta ex duobus in vnum, vt Viden'? pro Videsne? Cauenda verò affectatio.

+ Diminutio numerorum, vt in pauciores syllabas, aut literas decliner sententia. P. 525. Exempla Elogiastarum. 526. A. B. + Elogij comes indiuiduus Laconismus. 526. & seq. nimirum in sententijs: Quo saepè cogitur Elogiastes angustijs concessi spatij ad inscribendum, ab inscitia Curatorum operis. + Monitum, vt in memorijs Virorum illustrium, quorum non potest omnia persequi Elogiastes, breuitate praesertim Tabulae prohibitus, illa deligat, quae rara, & personis, locis temporibus minus vsitata feruntur, vnde non tam obueniat gloria illi Viro, quam ingeratur legentibus posteris studium imitationis. Illustratur Monitum facto m. morando. P. 528. Stringitur Censura in marmor in hac parte, vitiosum, & emendatur ab Vghellio noua Inscriptione, quae facti historiam ex modo, ac caeteris circumstantijs admirabilem reddunt, ac dignam aeternitate.

potit ut

potitur, sin minus, Popularis Conterraneus. L. 2. P. 284.

Concanonicus vox malè nouata ex Latino, & Graeco. Pro qua Syncanonicus. L.2.P.112.A.

Concilium de Praesulibus, cuiusmodi fuit Tridentinum cum Epitheto, Generale, Lat. vsurpatur. L. 2. P. 267. & 268. A. Aliter Conuentus procerum Ecclesiae, vel Principum sacrorum ordinum.

Concionator, vox bona, de Sacro, vel Euangelico Oratore. L. 2. P. 251. Aliter, A concionibus. Orator Sacer, vel Euangelicus, vel Christianus; Et Graeca voce accepta, Ecclesiastes.

Conciuis, vox spuria. L. 2. P. 283. Pro ea est Ciuis, relata ad Ciuitatem [& aliam, & eandem, siue communem. P. 284. Exempla Ciceronis, & Marmorum plura B. & P. 285.

Condoleo, pro Misereor, vox perperam vsitata. L. 2. P. 332. B.

Condiaconus, malè composita vox, ex Latino, & Graeco. Pro ea Syndiaconus. L.2.P.112.A.

Conduceriatus, vox sacrae dignitatis, necessitate poscente vsurpanda. L. 2. P. 126.

Confessarius, vox barbara, pro qua A sacris confessionibus, A sacra poenitentia, Arbiter conscientiae. L. 2. P. 210.

Confrater, vox barbara. Vide in Confratres.

Confraternitas pro Corpore Piorum, ordinis profani, minime Latina vox. L. 2. P. 271. Eius loco Sodalitas, Sodalitium. Pro Archiconfraternitas erit Princeps sodalitas. P. 272.

Confratres pro Religiosis eiusdem Coenobij, vox barbara, pro qua Collegae, Sodales. L. 2. P. 265. E. CCCXC. Pro Confratria erit Sodalitas, Collegium, Societas. P. 266. Non tamen dicetur Diui Francisci Sodalitas, sed Familia; & Franciscani familiares, ibi.

Coniugum commune Epitaphium excutitur, & expolitur. L. 4. P. 482. & E. 162.

CON QVEM (disiunctim) barbarum, pro Cum quo. L. 2. P. 75. B.

Consecratio Latinè, quae Graecè Apotheosis. L. 1. P. 21. B. & E. XXIV.

Consiliarius, pro Consilium dante, Latinè dicitur. L. 2. P. 170. Etiam A consilijs. Hinc A consilijs politicis, militaribus, ibi. Priuatus Consiliarius, qui vulgò Auditor. P. 171. A. Consiliarius status, barbarè, pro A consilijs politicis, seu ciuilibus, ibi. De Consilio secreto, barbarè, pro A consilijs in sanctiore, vel intimo concilio, ibi. B.

Consistorium, extra necessitatem vox ablegāda. L. 2. P. 331. Pro ea est Consessus, Senatus, Conuentus etiam de Cardinalibus coram Pontifice. Necessitas videtur interuenire, cùm de Sacri Consistorij Aduocato. Locus, vbi habetur vulgò Consistorium, est Lat. Senaculum, ibi.

Confanonarius de Militia, est barbarum; de Principatu in Rep., Latinum ex necessitate. L. 2. P. 179. Dignitas ipsa, si de vno capite, quomodo Latinè efferenda: sin de pluribus; ibi.

Contemporalis idem quod de Coaeuus, & Coaetaneus.

Contemporaneus, vox nonnullis controuersa, nobis haud damnata. Probatur magis Graeca Synchronos in Latium admissa. L. 2. P. 307. B.

Contribulis, vox de barbarie suspecta; pro qua est Ciceroni Tribulis non modò ad alienam, sed etiam ad propriam, & communem Tribum relata. L. 2. P. 286. B.

Contritio, male; pro quo Latinè Detestatio criminum, Poenitentia. L. 2. P. 210. Vide Poenitentia.

Conuentus inepta vox de Religiosis contubernalibus. Pro ea Coenobium. L. 2. P. 126. B. Apta quidem de illorum consessibus, vulgò Capitulis P. 135. E. CLXIII.

Corolitica simulacra. L. 5. P. 613. E. CCLXI. Interpretare expressa in lapide corolitico, seu (meliùs) coralitico, quia repertus ad Coralium fluuium (inquit Dalecampius) candore ebori proximo, & quadam similitudine, vt adnotat Plinius.

Corollaria Elogiorum sunt lemmata extra Elogij corpus, vel in apice, vel ad latera, vel ad calcem. L. 5. P. 636. & seq.

Corpus rectà translatione vsurpatur de Collegio, de libro, & similibus. L. 2. P. 112. & seq. & L. 5. P. 584. E. CLXXXI. Item de familia. L. 2. P. 113. A.

Correctio figura, quid. L. 6. P. 701. A.

Creaturae, vox barbara; pro qua Res creatae, Rerum natura, Res conditae, Creata, Rerum vniuersitas &c. L. 2. P. 290.

Cultores, ad Deum relati (vulgò deuoti) L. 4. P. 458. E. LXXXIX.

Cumaltero (coniunctim) Latinum fuit, hodie antiquatum, pro Cum altero. L. 2. P. 75. B.

Cumpartem (coniunctim) pro Cum parte, Antiquatum. ibi.

Cuiuscunquemodi (coniunctim) vox composita, antiquata. L. 2. P. 111. A.

Curatus, pro Administratore Sacrorum mysteriorum, vox & impura, & inepta: Pro qua est Lat. Curio vel Flamen Curialis. L. 2. P. 134. A. E. CLIX. & CLX. Inde Curionatus, pro munere, seu officio, ibi, & P. 135. E. CLXI. & Curionium, pro Curionis annuo redditu, & pro stipendio extra ordinem: Et Curionia, orum, pro functionibus Curionum.

D

Daemon, vel Daemonium Latinè vox inusitata (pro hoste humani generis) L. 2. P. 212. B. & 213. A. Eius loco Cacodaemon, Malus Genius, Malus Angelus, Spiritus nequam, Laruae, Manes, Empusae, Striges, Lemures, Lamiae, Lares, Furiae, Tartarus.

Datarius, vox ex necessitate, nouata, & probata. L. 2. P. 121.

E

F

G

Virgini

Lectura

N

O

ersi

etsi plena energiae, & compendium laudum: L.4. P.494. E. CCXV. &c. ✠ Epitheton pientissimi tributum Christo Domino aptissimè, vtrum verò nitidissimè? L.2.P.49.& 50.E.VI.

Platea Mercatorum, impropria locutio, pro Forum Mercatorum. Quae muro ambitur, & Aedes habet pro Conuentibus, & Causis Mercatorum, dicitur Basilica. L.2. P.344.

Plebanus, pro illo, qui in insigniori Aede mysteria administrat, barbara vox. Pro ea est Pastor Parpeciae, Dominus Plebis, Curio Plebis. L. 2. P. 133.

Plenipotentiarius, vox nupertima, temerè nouata. Latinè est Legatus cum plena potestate, vel Fecialis Maximus. L.2. P.178.&179.

Ploce figura quid sit. L.6. P.700. A.

Poenitentia, ad animum relata, Latinè dicitur; ad corpus, barbarè. Pro voluntarijs ergo poenis quomodo Latinè reddatur, habes. L. 2. P. 231.

Poenitentiarius, appellatio Sacri Magistratus, Latinis probanda. L.1. P.121. Amat circumscribi, A sacra poenitentia, Sacrae Poenitentiae Praefectus, vel Praepositus. ibi, & 122. Hinc Maior Poenitentiarius. 121. A.

Polireuma, Graeca vox, Latinè (Festo interprete) Municipatus. L.3. P.416. B.

Poluandrion (quinquesyllabum) Coemeterium, vbi multa sepulcra, vox Graeca Latinis accepta. L. 3. P. 411. B.

Pontifex, à Ponte constructo, quondam dictus, materiem allusionis venustae suggerit Inscriptioni antiquae. L. 5. P. 608. E. CCLXVI. ✠ Pontificium, pro Pontificatu vox noua, posthabenda veteri. L.2. P.116. B.

Potentatus de dominatione, & potestate Latinè dicitur, non de homine, penes quem est Potentatus. L.2. P.354. B. Pro eo est Dynasta, Princeps, qui cum imperio est: Et num. plur. Proceres.

Potestas, interdum Latinè, qui Magistratum politicum gerit. Dictus etiam Praetor Vrbanus. Hodie Praetor absolutè, quia in re militari non amplius vocatur Praetor. L. 2. P. 353. B. Vicarius Potestatis nitidiùs Vicarius Praetorius. 354.

Praebenda, dae, barbarum, pro Praebenda, dorum. L.2. P.264. A. Hinc Praebendarius, qui Praebenda percipit, vox toleranda. Purior erit Collega singularis, Duplaris &c. qui vnà, qui duas stipes, seu distributiones percipit. ibi.

Praedecessor, vox Latinis incognita. L.2. P.273. Pro Praedecessores omnes sunt. 1. Omnes retro. 2. Omnes ante se. 3. Decessores (& num. sing. Decessor.) 4. Priores. 5. Antecessores. 6. Praecessores. 7. Praecedentes. 274. 275.

Praelatus, substantiuè, vox barbara, adiectiuè Latina. L.2. P.129. Latinè tamen cum adiecto, Sacris Praelatus, vel per synonyma, Sacrorum Antistes, Praeses, Princeps: Sacer Dynasta, seu Magistratus: Infulatus Mysta, vel vna dictione, Praesul. ✠ Num. plur. Ecclesiae Proceres. Praelatos vulgò Minores, idest Plebanos, Priores, Archipresbyteros, & huiusmodi Latinè dices Antistites, aut Principes minorum Sacerdorum: Maiores autem, vt Episcopos, Archiepiscopos &c. (voce generica) Reges sacrorum. ✠ Pro Praelatura erit Praesulatus. ibi. E. CXLVI.

Praepositus, Latina vox tùm appellatiuè, tùm propriè de Templo, & Sacris. L. 2. P. 123. Translata ad munus Politicum, & Sacrum. Politici exemplum. E. CXXXVI. Sacri. 124. E. CXXXVII. & CXXXVIII. Ipsa Dignitas Praepositura, aut Praepositatus, aut per circumscriptionem, Ecclesiae Praefectura.

Praeposteritas Naturae, pro ordine Naturae praepostero. L. 5. P. 524. A.

Presbyter, vox citra necessitatem vitanda. Pro qua est Sacerdos; & pro Presbyteratu Sacerdotium. L. 2. P. 217. Necessitas interuenit, vbi hic ordo à reliquis secernitur, vt in titulo S. R. E. Presbyter Card. Presbyterium pro Sede Presbyteri solemni ritu operantis. ibi.

Praeses refertur ad Ordinem, Concilium, Curiam, Senatum. L. 2. P. 117. A. Non dicitur de solo Custode, sed etiam de Rectore, & Gubernatore. 159. Nec solùm de summo Rectore, sed etiam de illius Vicario. 160. ✠ Praeses abstinentissimus pro Administratore iustitiae incorrupto. ibi. Praeses publicae sanitatis, i. e. Custos (161.) describitur Septemuirorum (si septem sint in Magistratu) a publica sanitate tuenda Princeps. 162. A. ✠ Praeses in Senatu veteribus boni seculi dicebatur Princeps. 161. A. & E. CLXXXIII. Censura in E. CLXXXIV. de Praeside sanctioris Cōcilij. 162. Hinc Praesidatus, & Praesidentia, Dignitas Praesidis. A. B. Ius Praesidale. ibi.

Praesidens, titulus vulgaris, de summo Moderatore sacri Ord. Cistercensium, minùs Latinè. L.2. P.136. A. B. Pro eo est Praeses. 138. E. CLXVIII.

Praetor, Exercitus ductor Romanis primùm appellatus, deinde Prouinciarum Praefectus. L. 2. P. 158. B.

Praetoriani Milites nominis Christiani, Item ordo Praetorianus &c. dici bellè possūt Equites Melitenses. L.2. P.353. B.

Praetorium, pro domo Praetoris, Proprincipis, Proregis, Legati &c. Vide Palatium. Et pro aedificio ruri, eleganti, & amplo. ibi.

Primas, atis, pro eo, quod primus est dignitate (Ciceroni est Princeps) vox translata ad gradum quendam sacrae dignitatis ex maioribus, nata (vt coniicimus) Latinitate adhuc vigente. L.2. P.118. A. B. Hinc Primatus pro ipsa Dignitate. ibi. Et Primatialis Ecclesia, cui Primas praeest. ibi.

Primicerius, pro Notario Principis, vox nouata post linguae forsan interitum. L.2. P.119. & 120. E. CXXVIII. In re sacra duntaxat admit-

titur ex necessitate: pro illo, qui primas tenet inter Diaconos, & reliquos ordines Ecclesiasticos. 120. A. B. Primiceriatus, ipsa Dignitas. B.

Princeps, vox consonantior, quàm Primus. L.5. P.538. B. Est etiam gradus Feudi. ✝ Princeps Iuuentutis, Epitheton genericum, species omnes virtutum, quae iuuenem ornant, complectens. L.4. P.439. E.IV. ✝ Princeps, tempore Augusti idem erat, ac primus, ordinem significans, non imperium. L.2. P.147. A. Paulò pòst etiam imperium. B.

Prior, de certa sacrâ Dignitate, non vsurpanda vox citra necessitatem. L.2.P.126. Ad Monachos relatus, dicitur Coenobiarcha: Ad Clericos, Praesul, Antistes &c. Prioratus vulgò, Dignitas, amat circumscribi, sacri fasces Prioris; vel Prioris Praefectura. In Militia Melitensi appellatio Prioris necessaria.P.127.A.B.

Priorissa, de summo gradu inter sacras Virgines, vox barbara. Vide in Abbas, vbi de Abbatissa. De gradu inferiore, idest Prouicaria Abbatissae, dicitur Lat. Proantistita, Propraefecta, Promater. Ita etiam appellabis Vicariam Priorissae, quam vulgus Supriorissam. L.2. P.126. A. B.

Priuilegiatus, vox impura, pro qua Priuilegiarius, & Priuilegium. L.2. P.305.

Proantistes, pro Vicario Antistitis, siue Episcopi, siue alterius Praesulis, Latina vox. L.2. P.13.. B. & E. CXLIX. Vide Procancellario.

Procancellario, vox compositione ritè nouata, & per omnes casus, ac numeros vsurpata. L.2. P.131. A. Ità Proantistite, Prorege, Proprincipe &c. Hinc Procancellariatus.

Proconsule | Promilite | Proquaestore } Latinis veteribus per omnes casus, & numeros, idest Proconsul, seu loco Consulis &c. Ita Exconsule, seu Exconsul, qui fuit Consul. L.2. P.131. A.

Processio, vulgò malè vsurpatur. Pro qua Lat. Sacra pompa; si pro deferenda Sacra Eucharistia, aut sacris Reliquijs, Imaginibus &c. L.2.P.266. Sin ad exorandum Deum, est Supplicatio publica, Publicum supplicium. Si pro Gratijs agendis, est Gratulatio. Pro solemni Processione, dic Pompam illustrem, insignem, magnificam, splendidam, apparatam. 263. ✝ Actus ipse procedendi dicitur Processus sacri Ordinis in publico; Ordo procedentium in Pompa, vel Supplicatione, vel Gratulatione. Processionaliter, barbarè. Pro eo, In morem sacri processus. Pro personis procedentibus erit Agmen sacrum supplicantium.

Processus criminalis, impura locutio. Est Lat. Cognitio Causae criminalis, sicut Causae ciuilis. L.2. P.333. Pro Causarum processibus, Lat. Causarum quaestiones, disceptationes, cognitiones, iudicia. ✝ Processus pro fasce tabularum, & libellorum, quae agitata sunt pro Tribunali, Lat. Acta, orum. ibi.

Proëpiscopus, vox suspecta, quia hybrida. L.2 P.131.

Profanare de Templo, vel sacro vase, & quidem auctoritate legitima; sed elegantius est Exaugurare. L.2. P.261. A. ✝ Profano, pro dedico, vox Latina, sed cautè adhibenda, quia obscura, & ambigua. L.3. P.420. B.

Promoueri ad sacros Magistratus, vel sacros Ordines, Latina phrasis. L.2. P.128. Hinc Promotio, & Promotus. Circumscribi non respuit. ibi. An Promoueri sit ipsum, ac designari. ibi.

Pronaon antiquis Ethnicis erat Templi vestibulum, Christianis erat praeterea Plureus, seu Pulpitum ad legendas populo Homelias; aliud à suggestu, vnde hodie habentur Conciones. L.3. P.218. B. & 219. A.

Propontifex | Propraesul } Pro Vicario Episcopi, Latina sunt. P.131. A. Hinc Propontificatus, Propraesulatus. ibi. B.

Proportio quid sit, & quomodo differat à Similitudine. L.6. P.667. A. B. & 668. A. B. Proportionis Metaphora non habet genua propriè sumptum. 669. A.

Proseucha aliter Nosocomium, vulgò & barbarè Hospitale aegrotorum. L.2. P.240. E. CCCXLIV.

Protectio de Militia, & Pugnis Circensibus, quae militiae habent speciem, vsurpatur. De alijs praetereà est Fides, Clientela, Tutela, Patrocinium. L.2. P.346.

Protector extra militiam, & pugnas Circenses Latinè est Patronus, Defensor, Tutelaris, & figuratè Tutela. L.2. P.347. & 348. Diui tutelares, Custodes, Praesides, quos vulgus Protectores. Excipe illos, qui intenta hostium arma visi sunt praesentes auertere, & profligare, vt Diuus Iacobus meritò Hispanorum Protector dictus, & Diuus Casimirus Polonorum. 399.

Protomartyr vox Latinè adhibenda. L.2. P. 196. B.

Protomiles | Protopontifex } Voces hybridae, malè nouatae. L.2.P.111. B. Quomodo reddendae. ibi.

Protonotarius Participans, Latinè erit, VIIVIR Protonotarius. L.2.P.303.B. ✝ Etsi vox Protonotarius hybrida est. ibi. P.119. A. Melius circumscribitur Notariorum Primicerius, vel Princeps. ibi.

Prouincia hodie ad veterum Latinorum consuedinem, de Regione etiam voluntaria deditione recepta, quae per Praefectos regitur. L.2. P. 325. A. Translatè de quocunque munere, ac studio. A B.

Prouincialis, pro Magistratu, seu Praefectura sacrae familiae. L.2. P.131. Sed cum adiecto, Prouincialis Magister, vel Praefectus &c. Synonyma. ibi, & 133. E.CLV. & seq. ✝ Prouincialis sine adiecto est homo ex Prouincia. B. & E.CLVI.

Proximus,

ticula *litibus iudicandis*, seu *Iuri dicundo*, vel *Iuris dicundi*. Aliter Triumuiratus Iudicum, seu Triumuiratus litibus iudicandis &c. ibi. A. B. ✝ Romanae Rotae Auditores Latinè permittitur dici. 304.

S

Sacerdos, Praefecta sacrarum Virginum appellata antiquis; Nobis id nomen vetitum de Sanctimonialibus. L. 2. P. 384. B.

Sacramenta Ecclesiae, necessitas dici probat. Pro ijs Latinè sunt Mysteria. L. 2. P. 265. B.

Sacristia est Lat. Sacrarium. Eius Praefectus. A. Sacrario. ibid.

Saluator de Christo Domino, vox controuersa. Pro ea Seruator, vel Soter. L. 2. P. 201. & 202. Eam ignorat Auctor Thesauri Lat. L. Agnoscit Manutius. ibi. Rationes pro voce Seruator. ✝ Seruare est salutem conseruare, & restituere. A. B. Seruator in marmoribus recentibus. 203. E. CCLX. & CCLXI. ✝ Rationes pro Saluator. ibi. & 204. Synonyma. ibi. Salutaris pro Saluator Latinum est. ibi.

Sanctus, nomen Viri proprium, Sanctus appellatiuum. L. 5. P. 195. A.

Sanctus, cui Altare dicatum, Praeses vocatur eius Altaris. L. 2. P. 55. E. XVIII.

Scelerus, Cadauer assiceatum. Item Syntaxis vniuersa omnium corporis ossium inuicem commissarum. L. 3. P. 422. B. & E. LXXX. ✝ Est generis masculini tam de homine, quàm de bruto, cùm Graecè absolutè sit ὁ σκελετός.

Schisma, vox Graeca, Latinè ex necessitate probata. L. 2. P. 243.

Scimitarra, vox Turcica, Latinè est Gladius, seu Ensis falcatur. L. 2. P. 112. B.

Scloppus, & Sclopetus, voces ritè nouatae. L. 2. P. 356. Ictus illius expressio varia Latinè. 358.

Se viuus, pro Se viuo, in antiq. marmoribus. Peccatum quadratariorum. L. 2. P. 76. B.

Secretarium, vox legitimè nouata. L. 2. P. 375. Dicitur de loco, vbi in Causis Reorum Iudices rogabantur secretò sententias, pro Tribunali post à Praetore pronunciandas.

Secretarius, vox viranda, nisi dignitatis adnexae necessaria significatione probetur. L. 2. P. 173. & 174. Pro ea est A secretis.

Secularis, & Laicus, vt Ecclesiastico opponitur, vtraque vox barbara. L. 2. P. 360. Pro illis Latinè est Profanus, seu Ordinis profani. ✝ Seculum dicitur de Tempore, non de conditione, seu statu hominum, qui sacris non sunt initiati. 361. & 362. Item 366. Seculum est cursus centum annorum, vt A Christi ortu Seculo sexto supra decimum, pro Anno MDC. ✝ Haec formula non est vsui, cùm aliquid annorum significandum est supra seculum. Item est iusta hominis aetas, vt sui seculi decus. ✝ Viuere in hoc seculo, pro in hoc Mundo, impura locutio. 367. A. Obijt huius seculi anno LXXX. non improbanda locutio, si seculum sit priùs indicatum. B. E. DCLXIX.

Seculum absque diphthongo placet scribere, contra placitum Aldi. L. 5. P. 619. B. & seq.

Senescallus, vel Seneschalcus, hodie est Praefectus Regiae Mensae, vox praeter necessitatem viranda. L. 2. P. 177. & 178. Tutiùs adhibes synonyma; Dapifer, structor mensae, structor epularum &c. seu Graecè Architriclinus, Trapezocomus, Tricliniarcha.

Sepulcrum, quasi seorsum è pulchro. L. 6. P. 682. A. ✝ Sepulcri Periphrasis varia. L. 5. P. 557. ab Elogio LXXXVI. ad XCII.

Sesqui, significat maius dimidio, vt Anno Sesquimillesimo pro Millesimo, & quingentesimo. L. 4. P. 510. A. B.

Sicarius non est simpliciter, qui vulgo Assassinus. L. 2. P. 381. sed Sicarius conductitius, vel conductus; Percussor emptitius, vel emptus.

Sicilicum est supplementum literae, formatum linea vocalibus superinducta, vt Ā, pro AM; & Consonantibus, vt SVMVM, pro SVMMVM. ✝ Non admittitur in Marmoribus, praeterquam in compendijs, vt IIVIR, idest Duumuir item Ī. Primus, vel Primum, II Secundus, vel Iterum. L. 5. P. 600. & 601.

Siem, Siea, Siet, relinquitur Comicis. L. 5. P. 623. B. Legitur tamen Mediolani in recenti marmore. 623. E. CCLXXVII. & Romae in recentiore (citando in altero Volumine huius Operis) aegrè tamen imitando.

Signum Latinis fere fuit è solida materia similitudo Dei, vel Hominis: Pro quo etiam Statua, si posita sit in foro, aut loco publico, & profano. Dicitur Signum, non Statua, cùm haeret in eadem materia, ex qua educta est. Vnde Sigillum, in gemma incisum. L. 2. P. 350. A.

Simulachrum Latinis dictum indiscretè de Deo, Homine, Bruto, Re inanima. L. 2. P. 358. A. B. Dictum de Sculptura, Pictura, Fusoria &c.

Sirenulae Argutiae appellatae. L. 6. P. 661. A.

Sodalitium, pro Collegio piorum, vox impropria. Pro eo Sodalitas. Hinc Collegae Sodales. L. 2. P. 263. B. Vide Frater de Viro Religioso.

Solemnis, de die festo sacro, Latinè dicitur, sed sensu diuerso à vulgari. L. 2. P. 246. Solemnis Latinè est, qui singulis annis, aut certis temporibus celebratur: at vulgo est celebris. Quo sensu erit Latinè Dies celebris, Festum celebre, Sacrum solemne celebre. ✝ Solemnitas vulgo, est Latinè Celebritas festi. ibi. Solemnis pro solitus. 247. B. Solemnizo, verbum barbarum, pro Solemne festum ago. ✝ Sacrificium non dicam solemnius, sed maius; vel maiore ritu, apparatu, pompa. 248. ✝ Sacrificium festum (i. e. apparatum) & Feriale: Item publico ritu, priuato ritu: Item publicis solemnitatibus, priuatis solemnitatibus. Pro solemnissimum die Festissimum, Celeberrimum, Insigne, Memorabile, Maxima

rem,

tem, vt Collis dorsum clementer accliue. 4. Quae affectum, vt Maritus parui temporis. 5. Quae ad hyperbolem flectunt, vt Animus immensitate metiendus. 540.

VI. Translatis. ibi. ✝ Metaphora ab Animato ad Inanimatum, vt Foemina virtutum foecunda. A. Ab inanimato ad inanimatum. 541. vt In primo aetatis flore praereptus. Ab animato ad inanimatum, ibi, vt Phoenix literatorum. Ab inanimato ad animatum. 542. vt Ardere, pro Amare. A Diuinis ad humana. 543. vt Caelestis patrona, pro foemina Principe benefica. ✝ Metonymia. 544. Adiuncti pro subiecto, vt Hic tumulata est Pietas, pro homo pius: Subiecti pro adiuncto. 545. vt Hyeme creuerunt Alpes, pro Niues. Continentis pro contento. 546. vt Romanum pectus, pro Romana virtus. Inuentoris pro inuento, vt Iuuenta sacrata Marti, pro Militiae. Rei effectae pro efficiente. 547. vt Fortuna redux, pro quae facit redire. Efficientis, seu Instrumenti pro re effecta. 548. vt Calamus Liuij inuictus, pro historia Liuij nulli scriptorum aequanda. Signi pro re signata, vt Aquila pro Romano Imperio: Materiati pro materia. 549. vt Alpes pro marmore. ✝ Synecdoche. ibi. Partis pro Toto, vt Anima incomparabilis, pro Homine &c. Totius pro parte, vt Iacet hic Marcus, pro eius ossa. Generis pro Specie, vt Antiqua artis miracula reuocauit; de Arte Medicinae. 550. Speciei pro genere, vt suum Carthago Tullium dedit, pro D. Cyprianum eloquentissimum. Numeri pluralis pro singulari, vt Christi sacros vultus, pro sacrum vultum. Consequentis pro antecedente, vt Honor pro Dignitate. Antecedentis pro Conseq. vt in Epitaph. Puellis raptis ab vbere, pro defunctis. 551. ✝ Allegoria, i. e. continuata translatione. ibi. vt Filius baculus est, cui Patris aetas iam fessa adnitatur. Exempla marmorum antiquorum; Recentium. 552. Censura in recens Epitaphium. 553. A. B. ✝ Metalepsi (citra licentiam, vt vitetur durities & obscuritas) vt Romulus Caelum mendacio acquisiuit, pro falsò est creditus Caelum scandisse. 553. A. ✝ Catachresi (in vocibus vsu mollitis) exēpla ex Rhetoribus. B. Censura in marmor recens. ✝ Hyperbole, modestè adhibita. 554. vt de Infante mortuo, dicitur, similis fuisse Deo. ibi. Alia multa exempla marmorum antiq. & recent. 555. Exemplum Hyperboles immoderatae, vt caueatur simile. ibi. ✝ Periphrasi (quae per plura describit, quod vno verbo efferretur) non ea prolixa. ibi. Exempla veterum marm. Periphrasis Mortis. ibi. Defuncti. ibi. Cadaueris. 556. Sepulcri. 557. ✝ Antonomasia. 558. In nomine communi loco proprij, & contrà. Vel Proprij vice proprij. Exempla. ibi.

✝ Secundus fons est Concinnitas in structura verborum. 559. 1. Si vitetur asperitas in concursu, vt in sex, & sexaginta: maximè vnius desinentis, & alterius inchoantis, vt Olympico collecto puluere. Non est fere metuenda, vbi comma interuenit. ibi. Vitandus hiatus vocalium concurrentium, immodicus tamen & vastus. B. Non est immodicus *Soli inuicto, & Lunae aeternae*. Exempla marmorum antiqq. 2. Si distrahantur casus inter se concordantes; vt Epitaph. SVAVI, Eudoxus, & Murice FILIO Parentes. Praesertim Adiectiui, & Substantiui, citra obscuritatem sententiae, 560. Exempla marm. antiqq. Et recent. 3. Et voces similiter cadentes & desinentes. 561. Siue Continuatorum, vt Cuius municipale ius, pro Cuius ius municipale; Siue non longè distantium, vt Illustribus Viris grato, raris decorato moribus, pro raris moribus decorato. Vitanda hic adfectatio; In quo aures iudicium ferent. Exempla. Interdum non sat est distraxisse, amplius mutandum regimen casuum, vt Cypriano Chori Praefecto, pro Choro Praefecto. 4. Si voces copulatae distribuantur. 562. vt Nulla hyemis ratio habetur, aut noctis. Exempla antiqq. marm. Quae distributio interdum est necessaria, ne dum venusta. ibi, & 563. 5. Si fiant versus correlatiui. ibi. vt Vrbem hanc Moenibus, Theatris, Aedificijs Instaurauit, Decorauit, Illustrauit &c. Vbi primum primo, secundum secundo, tertium tertio redditur. 6. Si adsit synonymorum copia. 566. ne vox eadem iteretur. Censura in vitiosas Inscript. ibi. Exempla bonarum. 567. ✝ Non sat est variari compositionem, si eadem in voce simplici consistat. A. Neque cum variatione repeti, nisi ad leges bonae repetitionis. ✝ Cauenda puerilis garrulitas in Synonymis congerendis. 568. Item Copia sententiarum. 598. A. Censura in Epitaphium vitiosum ibi. 7. Si fiat Incrementum Incisorum in numeris, vt Domino, Domitori, Dominatori. Et Decrementum, vt Hoc factum tam praeclarum est, quàm rarum. 569.

✝ Tertius fons in Sententijs. Quarum hae potiores:

I. Isocolon, i. e. plurium membrorum pari fere numero syllabarum prolatio. 569. vt in Epitaph. Vide, quid sum. Fui quod es. Eris quod sum.

II. Relatio, i. e. eiusdem vocis repetitio initio Membrorum, aut Incisorum. 571. vt in Cenotaphio: Lugete iuuenes, Lugete viri &c. Vobis ò Iuuenes decor, Vobis ò Viri concidit decus. ✝ Si plura tribus numerentur, fiet conglobatio, repetitione omissa. 572. Exemplum. ibi.

III. Reditio, i. e. Vocis eiusdem in principio, & fine membri, aut incisi repetitio. 573. Exemplum marmoris antiqui, ibi.

IV. Intentio, i. e. Vocis eiusdem repetitio, sensu diuerso. 573. vt in antiquo marmore, Amici, dum viuimus, viuamus. Pro dum vi-

nimus,

uimus, laetam viuamus vitam?

V. Traiectio, i. e. Dictionis eiusdem cum varietate repetitio. 574. vt in Epitaph. antiq. Viuus Viuis fecit.

VI. Commutatio, quae per eadem recurrens verba, ordine relegit inuerso. 575. vt Quod voluit, & potuit; Quod potuit, & voluit (in marmore antiquo).

VII. Antithesis, siue Oppositio. 576 (vt antiq. marm.) Pro meritis parum, pro facultate satis. Item (antiq. Epitaph.) Pater Filio posuit.

VIII. Correctio, qua dictum nostrum emēdamus vti parum explicatum, aut minus apposite. 580. Vt in Epitaph. de Milite occiso, Tibi laeta Mors, non laethalis; Caedes, victoria; non caedes. Correctionis particulae Non, Sed, Potiusquam, Imò, Si, Nisi &c. Exempla ibi.

IX. Agnominatio, seu lusus in voce. 581. Vt (in Epitaph. antiq.) Decubuit, & Occubuit. Huius figurae frequentia fastidium ciet. Similiter cadens, ac desinens. 582. Vel in verbis singulis, vt in Coenotaphio Canis: Aldeina hic sita est, Bella catella, Candidula, Rufula, Blandula: Vel in Incisis, vt (Epitaph. antiq.) Coniugi dulcissimae, Foeminae rarissimae: Vel in Membris, vt Quantum mortalibus Astrologia obest, Tantum mortalibus Astronomia prodest. Monitum de inuenustè cadentibus. 583.

XI. Gradatio, i. e. Eiusdem vocis repetitio per gradus ascendendo. 584. vt (Epitaph.) Huic Virtus gloriam, gloria immortalitatem comparauit. Etiam sine repetitione, vt Flauius Vespasianus Caesar, Tertius Diuus, Secundus Augustus, Primus Pius.

XII. Auxesis, qua semper augetur Sententia, 585. vt (in Epitaph.) Vixit Naturae diu, patriae parum, gloriae semper.

XIII. Prosopopeia, qua rebus inanimis sensus, aut sermo datur, 586. vt (in basi statuae) Phidias me fecit. Vel inducuntur personae defunctorum loquentes, vt (Epitaph.) Marcellina hic iaceo. hoc de hominibus, & de brutis tumulatis.

XIV. Similitudo procul à vulgari vsu tractata, 587. vt (Elog. de S. Iustina) Sterilis Matris ab aluo, hoc est è gremio noctis Aurora à miraculo vitam auspicatur.

XV. Interpretatio, seu Iteratio verborum, vel sententiarum rem eandem inculcantium, 588. vt (de Imagine Christi, auro gemmisque coronati à Ciuitate Lucensi, quae libera est) Vota de te facimus apud te: Regnes, quandiù melior non superuenerit, hoc est aeternùm. ✝ Interpretandi particulae sunt, Scilicet, Hoc est, Quod est, Id est. Quae etiam supprimuntur redùctis nominibus ad formam continuatorum, vt (Elog. de Abele) Artem innocentissimam reperit, Pastoritiam, optimi Principatus imaginem. 589.

XVI. Interrogatio, 590. vt (Epitaph. antiq.) Vbi eras Rhamusia? Vbi eras? Quantum abfuit, ne Roma lugeret? ✝ Subiectio, qua nostrae respondemus interrogationi. Exemplum ibi.

XVII. Optatio, vt (in Epitaph.) Haue Thais: Dij tibi bene faciant. Item: Sit tibi Terra leuis.

XVIII. Epiphonema, siue Acclamatio post expositam rem. 591. vt (Epitaphium antiquum in coniuges iurgantes ita desinit) Heu Vxor etiam mortua litigas.

XIX. Exclamatio, in affectibus magnis. 592. vt Doloris (Epitaph. antiq.) Q. Virij Seueriot Attia Seuerina, & Q. Virius, O nefas, Parentes. Exempla laetitiae, admirationis, execrationis varia, antiq. & recent. ibi.

XX. Prolepsis figura Grammatica, 594. Exemplum ex Epitaph. ibi.

XXI. Tmesis. ibi. Exempl. Elog.

XXII. Histerologia. 594. Exempl. antiq. marm.

XXIII. Synecdoche Gramm. ibi. Exempl. Elog.

XXIV. Hellenismus, i. e. Graeca constructio moderatè adhibita ibi.

XXV. Anastrophe licentior, quàm Histerologia. 596. Repete sup. Fontem 2. Num. 2. Cauenda licentia poetica in Elogio soluto, ibi. B. Censura in affectatos & licentiores ibi. & 597.

XXVI. Eclipsis. 599. In marmoribus frequens reticetur verbum Posuit, & similia.

✝ Quartus Fons, Dignitas in scriptura. 599.

I. In literarum figura, & vsu. Literae sint Romanae, i. e. Maiusculae, exclusis minusculis, & peregrinis, vti sunt Goticae, Germanicae, Graecae; item inuersis. 600. Diphthongi vocalibus disiunctis AE. OE. Siciliqua ne admittatur, vt Ā pro AM. M̄ pro MM. nisi in Compendijs IIVIR. pro Duumuir. Ī pro Primum, IT. pro iterum: Neque literae mixtae Ɛ, pro ET. ✝ Probatur litera I grandior, pro gemino II, vt LIPSI, pro Lipsij, aut ad decorem pro vnico I. sicut etiam L. T. F. sed G. & S. grandiores in extremo compendij indicant numerum pluralem, vt AVG. pro Augusti, COS. Consules. 602. A. Digamma Aeolicum F. pro V consonante excludendum, & Antisigma Ɔ pro PS, & Graecarum mixtio, & v pro V. 602. B. ✝ Truncandae dictiones ex vsu accepto, vt COS. pro Consul, COSS. pro Consules. Repete de Perspicuitate num. XV.

II. Litera K ne admittatur, nisi in notis, vel compendijs, vt K. vel Kal. pro Calendis. In vocibus Germanicis, si commode possit, reddatur K per C. 605.

III. Interpuncta facienda post singulas dictiones, & notas 606. Siue ad imum literae

siue

ſiue ad pedes puncto ad medium vel rotundo, vel triangulari. Poſt extremas verſuum literas non additur punctum. A. B. Pro punctis non admittuntur illae notae I, Δ, λ, φ, ♃, ♈. Nec eſt locus punctis admirationis, Interrogationis, Exclamationis, neque notis ( ) Parenthesis, 107. 608. Neque virgulas binas in fine verſuum ad dictiones inchoatas, & initio ſubſequentium perficiendas. B. Neque accentum loco puncti in apice literae. 619.

IV. Dictionis deſinente verſu inchoatae, ac principio ſubſequētis abſoluēdae abruptio niſi ex recta ratione non fiat. 609. ſyllabis vtrinque integris, vt ſi-gnum, non ſi-gnum; cu-rat, non cura-t. Male fit ſubſectio, & circumductio reliquae dictionis, Vt *Forum aleatorium caleſe-*
cimus
ſed praeſtat in verſum ſequentem referre.

V. Diſtrahitur dictio à dictione vltra ſpatium puncti, & literae vnius dictionis altera ab altera, non tamen immodicè idque vel docilitatis gratia, vel dignitatis, vel affectus, vel officij exprimendi. Et verſus à verſu in eadem tabula, gratia diuerſitatis; Et nomen inſcribentis à reliquo corpore Elogij, ſi Numini, aut Principi inſcribatur. 612. & ſeq.

VI. Accentus non cadunt ſupra literas, maiuſculas. 615. & ſeq.

VII. Ortographiae ratio nitatur exemplis antiquorum; vbi controuertitur, liberum eſt ſequi quodlibet exemplum, dummodo ſit boni ſeculi. Placet idcirco ſcribi ſeculum ſine diphthongo; Cauſa cum vnico, s; Paulus cum vnico, l, 619. & ſeq.

VIII. Voces ex antiquis in ſcriptura ſunt hae venuſtae, Dicundi, pro Dicendi, vbi dignitas referenda: Lachrymae, non Lachrumae; Omnes, pro omneis; Queis pro quibus, vbi ſonus iucundior. Siem, pro Sim vix admiſerimus extra iocos. Cauendae Heic, pro Hic; Darier, pro Dari; Acnatus, pro Agnatus; Optumus, pro Optimus &c. Di, pro Dij in Elogio fabuloſi argumenti, aut hiſtorico de Dijs Ethnicorum, & Di pro Diui admittuntur. 621. & ſeq.

IX. Venuſtatem perdunt haec; Omiſſio diphthongorum ſuis locis, literae extremae diſtractae à corpore dictionis in extremo verſuum. 625. A. Dictiones conflatae ex literis ducta deorſum, non autem iacente linea. B. (excipe Inſcriptiones in triangulum, circulum, ſemicirculum, aut diſſectas in membra) Dictiones oppoſitu mutuo ſcriptae, literis ſurſum verſum. 626. B. Appoſitio vocum ad latus, literis vna alteri ſubiectis. 627. A. Interrupta, & euaneſcens ad multum ſpatium ſeries inſcriptionis; vna Interiectione in medio poſita; vti nota admirantis animi. A. B. Verſuum ductus, & politura varia, pro arbitrio; Ductu perpetuo, & plenis verſibus; Aut extantibus viciſſim, ac recedentibus; longiſue, & curtis, ſingulis, binis; An fractu curuis, in conum deſinentibus; ad figuras varias, Rotae, Pyramidis, Oui &c. Ex ſpatijs membri bipartitò, tripartitò &c. 677. & ſeq.

XI. Senſuum diſtinctio reſpuit virgulas appingi, aut puncta gemina. 633. Amat perrumpi verſus vt totis periodis, etiam membris, ac Inciſis, Dictionibus interdum ſingulis reſpondeant verſus ſinguli. 634. ✝ Negligit aliquando perrumpi ad legem diſtinctionis; imò & confundit, cùm ſenſu ipſo colligi poteſt. ✝ Diſterminantur ad diſtinctionem dictiones, in eodem verſu, 635. A. Grandioribus literis inchoantur quandoque membra, quandoque dictiones; maximè ad praeuertendam ambiguitatem. B. ✝ Et totas dictiones ſcribebant. 636.

XII. Corollaria admittuntur; ibi. Id eſt Dicta Elogio appoſita, extra ipſum corpus, nimirum in apice, in calce, ad latera, in ambitum. Ad laudem; ad affectum, ad eruditionem.

✝ Quintus Fons, Decorum eſt Elogiaſtae. 638. Decorum eſt Decentia quaedam rebus, perſonis, temporibus, locis in agendo, loquendo, ſcribendo. Hoc multiplex in Elogiaſta.

I. Decorum ſecundum numeros. 638. Ne proſae textura frangatur poëticis numeris. Non eſt indecorum carmen proſae vel praemiſſum, vel ſubiectum, vt corpus diſtinctum.

II. Decorum ſecundum verba, 640. Proſam dedecet vox purè poëtica, praeſertim Onomatopeia, vt Baubari, pro Latrare; ✝ Hominem pium mentio Deorum Manium, Numinum, Ethnicorum, Fati &c. ✝ Locum ſacrum ſimiliter. Et profana ſacris mixta, aliqua tamen translatione conſecrantur, vt Agon pro loco Martirij 643. Argumento ludicro non negantur, quae fuerunt Religioſa Ethnicis.

III. Decorum ſecundum ſententias reijcit à loco ſacro, & perſona religioſa ſenſus ex fabellis, aut Ethnicismo, ibi, & ſeq. Etſi fiant ex imitatione ſcriptorum veterum. Item à proſa ſales poëticos, niſi in argumento iocoſo 644. Admittit locutiones etſi non puræ Latinitatis in argumento ſacro, petitas è ſacris literis, 645. E. CCCXLVII. ✝ Affectus exigit iuſtos, i. e. vt modus congruat conditioni argumenti. Cauetur hic vſus rectus figurarum quibus exprimuntur affectus, maximè Repetitionis, & Exclamationis. Affectus muliebres dedecent Virum ✝ Tempori luctuoſo incongruae ſunt fabellae.

IV. Decorum ſecundum collocationem perſonarum. Prior locus datur Numini, aut Homini, cui Inſcriptio ponitur, Poſterior ponenti. 648. ✝ In Epitaph. primus locus digniori ex pluribus defunctis, quibus commune ſit Epitaphium. Vbi verò cenſentur viuentes,

tes, quibus destinatur Sepulcrum, occupabit primum locum Auctor (si sibi commune fecerit) vt nomen ab reliquis arceat. Vbi inscribitur (v. g. in dedicatione Templi) Caelitibus, primus locus Deo, deinde Deiparae, Angelis, Diuis ex gradu hierarchico. 649. Censura in E. CCCLVIII.

✠ Sextus Fons. Decora Elogij clausula secundum Vocem, 650. quae alia atque alia esse potest, ex obseruatione veterum marmorum. Nam desinere illud potest. 1. In Aduerbium, vt Semper, Feliciter. 2. in nomen Adiect. recto casu, vt laetus, consecutus. 3. in Substant. vt Compos, & per omnes casus. 4. in Verbum substant. etiam monosyllabum, est, es. 5. in Verbum actionis, vt posuit, restituit, dedicauit. 6. in Coniunctionem, vt ampliauit, terminauitque.

Verba non antiqua, sed antiquata vitat Elogiastes. L. 2. P. 55. ✠ Rara rarò vsurpat, & nisi ex necessitate. L. 2. P. 47. ✠ Nouata quae Latinè, quae barbarè, expenduntur in altera Parte Libri 2. per Classes septem à pag. 96. ad 384. ✠ Humilia omnino vitat, idest inferiora dignitate Personae aut Rei, 48. vel praeposterè collocata, 49. B. vel à rebus domesticis ignobilioribus translata, vel impropria, & inepta, 50. A. vel Contraria, B. vel cum homini Diuina tribuuntur extra amplificationem, 51. A. B. ✠ Sordida vitat 51. A. nisi necessitate premitur. sed sensu proprio, & historico. E. XII. Translato vitat auctoritate Ciceronis, & Horatij. In rebus sordidis circuitione vtitur, 52. A. Sordidam locutionem facit verborum continuatio; interdum interruptio Scripturae. ✠ Peregrina vitat, i. e. alterius linguae, quàm qua scribitur, nisi bono seculo sint vsu inuecta. Locus Taciti emendatur à Lipsio, habitus idiotismo Graeco vitiatus, 56.

Verborum barbaries, scopulus hodie paucis inoffensus. L. 2. P. 66. A. Est vitium post Augusti tempora illapsum in Sermonem Romanum, ibi.

Vicarius Generalis Latinè de illo, qui Episcopi vices gerit in vniuersa Dioecesi. L. 2. P. 245. A. Dicitur & vna voce Propraesul, Propontifex, 131. Pro Vicario Foraneo, est Lat. Vicarius Prouincialis, vel Dioecesanus. 245. B.

Vicarius Prouisionis vulgò Mediolani dictus (in Etruria *Proueditore della Grascia*) vox barbara. Pro ea est Annonae Praefectus, vel Curator. L. 2. P. 182.

Vicecancellarius (de Magistratu S. R. E.) compositio vocis barbara, Lat. est Procancellarius (sed & Cancellarius ex necessitate tantùm dicitur appellandi noui Magistratus) L. 2. P. 130. ✠ Item est Procancellario, indeclinabile. 131. A.

Vicecomes, origine compositionis est vox barbara (In Cognomen familiae nobilissimae, & Regiae migrauit vsu legitimo) L. 2. P. 130. ✠ Pro Vicario Comitis est Procomes, ita Promarchio, Produx, non Vicemarchio &c. ibi, & 131. Damnatur impuritatis Elogium CXLVIII. ✠ Pro gradu quodam, & titulo Feudi est Procomes magis, quam Vicecomes. 164. B.

Vicelegatus, vox impura, pro qua est Prolegatus, & (per circumscriptionem) Vicaria legatione fungens. L. 2. P. 131. A.

Viceprinceps } malè compositae voces. Pro ijs est Proprinceps, Prodominus.
Vicedominus } Hinc Proprincipatus, Prodominatus. L. 2. P. 130. & 131.

Vicerector, impura compositio, Lat. Prorector. L. 2. P. 130. & E. CXLVII. & Prorectore, indeclinab.

Vicerex, barbarè vsurpatum; Lat. Prorex, & Prorege indeclinab. ibi. A.

Victoriosus, vox Latinè probata, exemplo, & auctoritate. L. 2. P. 376.

Vicus, aut extra Vrbem, constat ex casis pluribus, nulla septus munitione. Vnde Vicani: habitatores vici rustici: Aut in Vrbe, series est aedium continuata. L. 2. P. 323. ✠ Vicis pluribus vna constat via. ibi.

Villa, domus est extra Vrbem. Alia rustica, alia vrbana, quae etiam Lat. Praetorium. L. 2. P. 324. B. Quae verò prope Vrbem, etiam Suburbanum. 325. B.

Vritim, est in singulos viros, interdum Viritim singuli. L. 4. P. 103. A.

Virtutis parandae facilitas. L. 5. P. 637. E. CCCXXIV.

Virtuosè, barbara vox. L. 2. P. 76. E. & E. LXX.

Vitilla, diminutiuum Vitae. L. 5. P. 537. A.

Vitae, num. plur. vox bono seculo nata. L. 2. P. 356. A.

Vmbra, est Anima defuncti translatè. L. 5. P. 642. A. & E. CCCXXXIX.

Vnio hypostatica de Deo homine, haud Latinè dicitur. L. 2. P. 224. Pro qua ad omnem expressionem Misterij, est Coniunctio, vel Vnitas hypostatica, aut personalis. Translatè, Status hypostaticus, vel personalis. 225. A. vbi varia ex Elogiastis locutio.

Vnio animorum, gen. foem. vox barbara (est vnio nomē masculini solùm generis, pro Margarita. ibi. A. B.) pro qua est Concordia, Vnus animus. 226. B. E. CCCV. Vnanimitas, E. CCCVII. Concordia. E. CCCVIII. & CCCIX. &c. Consensio. 227. A. Communio E. CCCXI. Notatur à Vossio Scaliger, quod vtatur voce Vnio, pro Vnitas. 225. B. ✠ Vnio, is, Verbum, pro Vnitatem facio, impurè vsurpatur ab Apuleio. Pro eo Tertullianus dicit Vno, as; Plinius Adnno, as. Vide L. 3. P. 428. B.

Vniuiratus, vox rarè nouata, de foemina, quae oblatas nuptias secūdas neglexit. L. 2. P. 109. B. E. CXI. & P. 110. ✠ Vniuira dicta Tertulliano. ibi, & in antiq. marm. 226. E. CCCVI.

Vocatiuus à recto in ius, nominum Familiae, seu Gentis,

INDEX IV. MEMORIALIS

L. Librum, P. Paginam, E. Elogium. A. Columnam priorem, B. posteriorem indicat.

Amphorae,

Bergomi

Corradinus

H

L

Tumulus

N

Q

R

Z

FINIS.

Auctor

Auctor Lectori candido S.

IN ingenij edendis foetibus nemo prudens non malit ope aliena reiecta simul ipse parentem agere, & obstetricem. Ita fore sperat facilius, vt quem mente conceperant, scripto formarat sermonem, quàm integrum, & sincerum Typus excipiat. Non quidem quasi nos absentes poeniteat adhibitae huic Operi curae Amicorum, quibus non studium profectò defuit in nos, non intelligentia materiae, alterum nostris meritis, altera ingenio & eruditione maior; Verùm quia (vt in humanis) priuatae identidem curae, ac temporum difficultates ineluctabiles interuenere negotio vrgendi hocce Volumen molis (vt vides) non temnendae, nec parui temporis: praeter illa, quae Typographo quantumcunque curioso, & solicito exciderunt imprudenter; & quae Argum ipsum (sic lubet nostrum appellare) saepe fallant. Ex quo demum irrepserint necesse sit menda nonnulla. Horum igitur alia commisimus Amanuensi suis locis castiganda, alia Typographo hac pagina; caetera tuae relinquimus prudentiae, commendamus humanitati.

Praecipuum autem mendum occurrit. Lib. V. Pag. 619. A. Versu 5. Elogio CCLXXIII. quod hic restituimus ad amussim è *Strozzij Senatoris* exemplo, penes quem est ipsum marmor, videlicet:

V. F

CVLTORES . HERCVLI'S . SOMNI'ALI'S . IN
DIS . MANI'BVS . SI'BI' . ET
POSTERI'SQVE : SVI'S . ii. QVI' INFRA
SCRI'PTI' . SVNT

Q. CAECI'LI'VS Q. GALLVCELLANVS
T. FABI'VS
L. ATTI'LI'VS
SEX. SCVTARI'VS
&c &c

Nimirum supra binas vocales II puncta praefigere omisit Typographus, contra quae nos quidem vti male praefixa in marmore censuram strinxeramus. Etsi quam notaueramus in voce SOMNI'ALI'S continuationem accentuum acutorum, referre oportuerit infrà ad voces SCRI'PTI', & ATTI'LI'VS. Iam alia accipe

MENDA, & *EMENDA*

Progr.	Pag. 4. B. versu 7. [Α᾽θηνᾶ	Α᾽θηνῷ
	ibi, ver. 35. [quam fuit	quam fuerit
	Pag. 13. A. ver. 1. [Ε᾽λληνίων	Ε᾽λλήνων
	ibi. ver. 10. [praeterquàm Trophaeo	Non solùm Trophaeo
Lib. I.	Pag. 19. ad medium [huc spectant Triumphalis	Huc spectant Triumphales
	Pag. 21. B. ver. antepenult. [Membrum VI.	Membrum II.
	Pag. 25. A. ver. 3. [Membrum XIV.	Membrum VIII.
	Pag. 33. A. ver. 9. [Cap. . . . . A Membro. . . .	Cap. V. Membro I. ad IV.
	Pag. 34. B. ver. 8. [Lernam	Lernaeam Hydram
	Pag. 35. B. ver. 20. [his inter	his inter varia
	Pag. 37. B. ver. 39. [minus	mimus
	Pag. 40. A. ver. 40. [σύνταμον	σύντομον
Lib. 2.	Pag. 48. Elogio II. ver. 2. [Hic adsit	Huc adsit
	Pag. 60. A. ver. 8. [*Adque* pro *Atque*	dele ea verba
	Pag. 81. B. ver. 3. [*Aram antini-ea*	*Aram anti ni-ea*
	Pag. 85. ver. 38. [facimus	facinus
	Pag. 86. A. ver. 34. [hic pro haec	haec pro hic
	Pag. 93. A. ver. 21. [KEK	AEK
	ibi. B. ver. 24. [*Pedendarum*	Fortunatus, *Pedendarum*
	Pag. 115. B. ver. 27. [secundo	seculo
	Pag. 127. Elogij CXLIV. ver. 1. [Heh	Hem
	Pag. 132. ver. 8. [COLLASA	COLLAPSA
	Pag. 140. B. ver. penult. [illi	illis
	Pag. 183. B. ver. 12. [nueralem	numerale
	Pag. 185. ver. 2. [*CONGE*	*CONGESTVS*

	Pag. 226. B. ver. 8. [Elogij	Elogij Cap. I.
	Pag. 238. B. ver. 19. [ACTVM	AVCTVM
	Pag. 242. B. ver. antepenult. [*magis solennibus*	*magnis solennibus*
	Pag. 246. in Elogio CCCLV. ver. 7. [MCCCCXXXXIV.	MCCCCLXXXIV.
	Pag. 282. Elogio CCCCXL. ver. 5. [AVO	AVG
	Pag. 287. B ver. 17. [Membro XII	Membro XXI.
	Pag. 317. ver. 2. [PALLAVICINI	PALLAVICINIO
	Pag. 367. A. ver. 2. [XV.	XVIII.
	Pag. 369. A. ver. 1. [*cucullatus*	*cucullatis*
	Pag. 382. A. ver. vlt. [Hic	Hinc
Lib. 3.	Pag. 399. Elogio XVIII. ver. 3. [*inuicti*	*inuenisti*
	Pag. 408. B. ver. 32. [Exigit	Exegit
	Pag. 415. Elogio LX. ver. 2. [PANERATIASTEM	PANCRATIASTEM
	Pag. 417. A. ver. 4. [vlgo	vulgo
	Pag. 426. A. ver. vlt. [ligerat	legerat
	Pag. 430. B. ver. 5. [fecepit	recepit
	Pag. 435. A. ver. 29. [POSS.	POSSS.
Lib. 4.	Pag. 437. A. ver. 10. [notae	narae
	Pag. 439. A. ver. 30. [cui titulo	cum titulo
	Pag. 446. B: Elogio XLVI. ver. 1. [TIBI	TITI
	Pag. 453. B. Elogio LXVIII. ver. 8. [SVPERSTIBVS	SVPERSTITIBVS
	Pag. 456. post Elogio LXXXI. ver. 2. [ET MARDHIONI	ET MARCHIONI
	& ver. 5. [ELEONORA	ELEONORAE
	& ver. paginae vltimo [ra	rae
	Pag. 465. in Elogio CVIII. ver. 4. [CIVIS	CIVES
	Pag. 466. A. ver. 3. [in Emblematis	in speciem Emblematis
	Pag. 508. A. Elogio CCXXIX. ver. 6. [S. C	F C
	Pag. 509. Membro XVII. A. ver. 22. [Princeps	Principis
	& ibi. ver. penult. [DECRETO . PVBLICO	adde PATER, PATRIAE
	Pag. 522. B. ver. 7. [effectum	affectum
	Pag. 525. A. ver. 14. [Caelos	Caelum
Lib. 5.	Pag. 546. B. ver. 2. [Denza	Dezza
	Pag. 553. A. ver. 3. [cognitirnis	cognitionis
	Pag. 560. A. post Elogium XCV. ver. 1. [distrafta	distracta
	Pag. 566. sub titulo Membri VI. B. ver. 1. [Atque	Atque quo
	Pag. 570. B. ver. antepenult. [viuo	viuo, doleret mortuo
	Pag. 575. sub titulo Membri VI. A. ver. 6. [δνύαμαι	δύναμαι
	Pag. 578. Elogio CLXV. ver. 1. [Persarum	Persarum
	Pag. 582. A. ver. 17. [Membro VI.	num. VII.
	Pag. 584. B. ver. 22. [illa cadant	illa, ne cadant
	Pag. 601. A. in Elogio CCXXXV. ver. 2. [[illegible]	[illegible]
	Pag. 602. A. ver. 33. [AVG	AVG
	Pag. 606. titulo Membri III. [De Interpretandi	De Interpungendi
	Pag. 608. B. ver. 15. [in ordine	in ordine CCCCXXXI.
	& ver. 24. [Memb. XIX.	Membr. XIIX.
	Pag. 612. B. §. *Nos mi Tiberi*, ver. 3. [*calesti-*	*calefeci-*
	Pag. 623. A. ver. penult. [NIBVS	NIBIS
Lib. 6.	Pag. 676. A. §. Alterum placitum est [Aeminata	Geminata

TYPOGRA-

TYPOGRAPHVS

Studioso Epigraphicae bene precatur.

EN tibi Opus è re tua absolutum, è mente licet Auctoris inchoatum, qui alterum lucubrabat Volumen paris eruditionis, ac molis. Sed imperanti obuenit prouincia (vt indicamus in fronte, postremo loco a nobis de more impressa) quae hominem Animis potius Deo lucrandis, quàm Musis colendis pronum à proposito vel planè auocet, vel diù multùmque remoretur. Caeterùm à nobis ne expecta, precemur veniam erratorum, quae inter imprimendum inciderunt. Satis Auctor ipse fecit huic parti. Illud enimuerò condones, deprecamur, omitti hoc ipso loco Additamenta in partes fere singulas huius Voluminis multo locupletissima, quae commoditatis ergo reijciebat Auctor in sequens Volumen;, pòst ne perirent, mutato consilio, transmisit nunc ipsum apponendas post Indices. Verùm dolet etiam atque etiam nihil tale nos ante cogitantes occupari passos fuisse fidem nostram erga Scriptorem alterum, cuius Opus & ingentis est molis,& vrgentis operæ. Tu si aues Additamentis his frui (nec te certe poenitebit desiderij) exemplum facilè impetrabis per nos ab Auctore, cui summa votorum est secundùm Diuinam gloriam vtilitas publica. Vale.

